فەرهەنگی نۆبەرە

عەرەبی - کوردی

گیو موکریانی

چاپی یەکەم

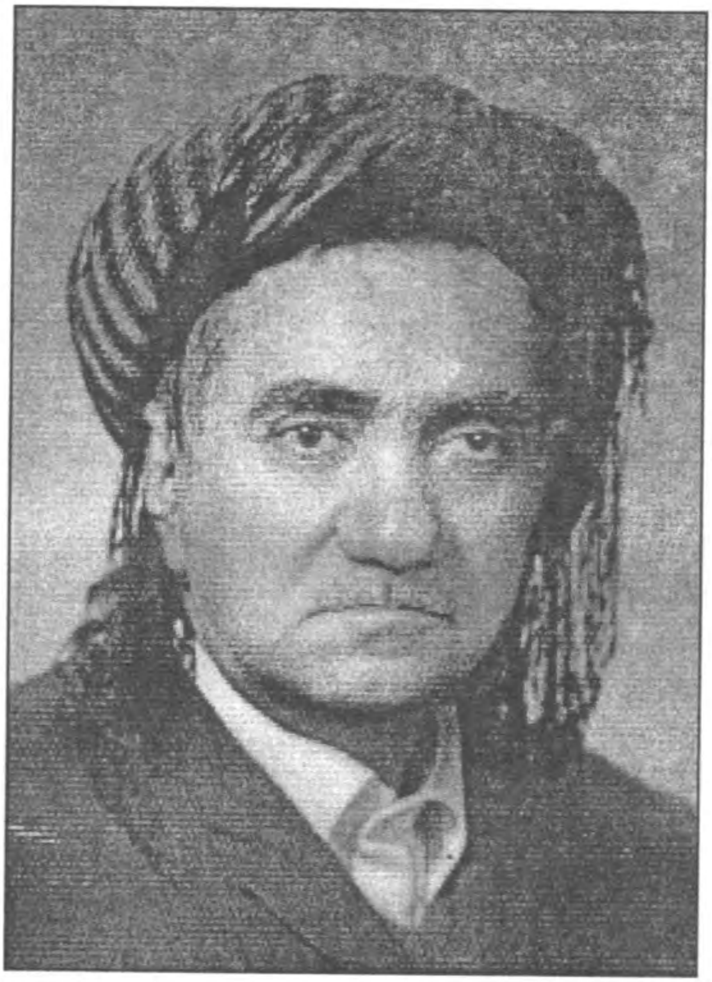
ئاراس

فەرهەنگی نۆبەرە

عارەبی - کوردی

گیو موکریانی

ناوی کتێب: فەرهەنگی نۆبەرە (الباكورة). فەرهەنگێکی عارەبی - کوردییە
دانانی: گیو موکریانی
بڵاوکراوەی دەزگای ئاراس- ژمارە: ٣٦٤
دەرهێنانی هونەریی ناوەوە: بەدران ئەحمەد + حاجی دلاوەر
دەرهێنانی بەرگ: ئاراس ئەکرەم
پیت لێدان: رەهێڵ رەشید + ئەمیر داود
هەڵەگری: شێرزاد فەقێ ئیسماعیل + مەلا شاخەوان
سەرپەرشتیاری چاپ: ئاورەحمانی حاجی مەحموود
چاپی یەکەم، هەولێر- ٢٠٠٥
لە کتێبخانەی بەڕێوەبەرایەتیی گشتیی رۆشنبیری و هونەر لە هەولێر ژمارە (٢٠٧)ی ساڵی ٢٠٠٥ی دراوەتێ

گیو موکریانی

الباكورة

قاموس مدرسي عربي- كردي

سيرة گيو الموكرياني في سطور

اسمه عبدالرحمان بن سيد عبداللطيف من اسرة (خزايي- الغزائي) المعروفة في مهاباد المركز الرئيسي في كردستان ايران، ولد عام ١٩٠٣ ودرس العلوم الاولية لدى اخواله وفي مجال العلوم الدينية وصل الى دراسة كتاب النموذج كما ودرس في المدارس الابتدائية ايضاً.

ولما بلغ الحادي عشر من عمره صحبه اخاه الاكبر حسين حوزني -داماو الى حلب في سوريا وهناك استمر في الدراسة حيث قبل في الصف الرابع الابتدائي، ولضعف تحدثه باللغة العربية اضطر أخاه ان يسحبه من المدرسة ويعول على تدريسه دراسة خاصة وفي نهاية السنة الدراسية قدم الامتحان النهائي للصف السادس الابتدائي خارجياً ونجح بتفوق ثم دخل المتوسطة الفرنسية ونال الشهادة اللغوية الفرنسية كما ودرس سنتين في المرحلة الاعدادية مختصاً في الكيمياء وبعدها دخل الكلية الطبية الفرنسية ببيروت وبعد سنتين ترك الدراسة ليصحب أخاه بالتوجه الى بغداد.

صحب گيوي موكرياني أخاه سيد حوزني في نقل مطبعتهم من حلب الى راوندوز وتعاونا في نشر مجلة (زارى كرمانجى - اللغة الكردية) وقاما بطبع مجموعة من الكتب الكردية ايضاً. في عام ١٩٣٥ ترك گيوى موكريانى راوندوز وتوجه الى مدينة (أربيل) واشترى مطبعة من عيسى محفوظي (فضيل) حيث قام بنصبها في هذه المدينة ونشر منها مجلة (النور- روناكى). وبعد وفاة أخيه حوزني الموكرياني عام ١٩٤٧ انفرد بادارة المطبعة ونشر العديد من الكتب واستمر في خدمة الكلمة الكردية وفي الاعوام ١٩٥٤-١٩٦٠ قام بنشر مجلة هەتاو - الشمس من مطبعته بأربيل.

كما وقام بطبع العديد من نتاجاته القيمة ودواوين شعرية عديدة لشعراء الكرد الكلاسيكيين.

يوم ١٩٧٧/٧/٢٤ توقف قلب گيوي موكرياني الكبير وودع الدنيا الفانية بعد ان ترك اثراً لا يبلى.

وحول لقبه الادبي سرد لي قائلا: «وصلت مع أخي حزني الى حلب وكانت الالقاب الادبية متداولة فعرض لي أخي جملة ألقاب منها: گيو، گودرز، پژمان، روستم، دارا، الخ... لأختار واحداً منها وكنت صبياً يافعاً لم استوعب معاني هذه الالفاظ فآثرت السكوت فأحس أخي بذلك واختار لي اللقب الادبي (گيو) الذي تلقبت به في أعمالي الادبية كافة».

گيو موكرياني الصحفي:

أسهم المرحوم گيوى موكريانى باصدار المجلات الآتية:

١- زارى كرمانجى (باللغة الكردية) - مجلة أدبية، تأريخية، فنية، اجتماعية. كان گيوى موكريانى (مدير إدارة) فيها وكان اخوه حزني المكرياني صاحب امتيازها ورئيس تحريرها. صدر العدد الأول منها في حزيران

١٩٢٦ والعدد الأخير الذي كان يحمل رقم (٢٤) صدر في ١٩٣٢/٧/٣١ والمعروف انها كانت تصدر في رواندوز.

٢- روناكى (النور) مجلة، اسبوعية، اجتماعية، علمية، أدبية، صاحب امتيازها المحامي شيت مصطفى ويديرها حزني الموكرياني وكان گيوى موكريانى يقوم بالتحرير فيها وطبعها ونشرها، صدر العدد الأول منها في ٢٤/ ١٠/ ١٩٣٥ وصدر العدد الأخير والذي كان يحمل الرقم (١١) في ١٩٣٦/٥/٢٦ ومن الجدير بالذكر ان هذه المجلة كانت تصدر في مدينة أربيل.

٣- هەتاو - الشمس، مجلة، اسبوعية، أدبية، صاحب امتيازها ومحررها الرئيس گيوى موكريانى صاحب إمتيازها المحامي ابراهيم عزيز دزەيى ثم تولى محمد شهاب الدين الدباغ امتيازها الرسمي ومن ثم الرائد المتقاعد جلال قادر صدر العدد الاول منها في أربيل في مايس ١٩٥٤ وصدر العدد الأخير ١٨٨ في أربيل أيضاً في ٣٠/ ١٠/ ١٩٦٠.

من نتاجات گيوى موكرياني المطبوعة:

١- رسالة گيو (گيونامه) كراسة لغوية تأريخية صدرت سنة ١٩٦٠ في مطبعة (كردستان) بأربيل وبتضمن (٤٠) صحيفة.

٢- الألفباء الكردية المصورة بالاحرف اللاتينية طبعها في مطبعته بأربيل عام ١٩٦٠ كما وقام عام ١٩٧٢ بطبع كتاب آخر للالفباء باللهجات الكردية السورانية والبادينانية والهورامية والفيلية وبأربعين صفحة.

٣- قاموس كردستان - قاموس كردي - كردي المطبوع في دار اراس للطباعة والنشر في اربيل عام ١٩٩٩

٤- كيف تتعلم اللغة الكردية في ثلاثة اشهر فقط وبدون معلم، يتضمن الكتاب نماذج لغوية باللغتين العربية والكردية، ومن الجدير بالذكر ان هذا الكتاب طبع ثلاث مرات في الأعوام ١٩٦٣، ١٩٦٩، ١٩٧٤ في مطبعته بأربيل.

٥- الاسماء الكردية للبنين والبنات، قام بطبعه مرتين ١٩٥٨-١٩٧١.

٦- تعبير الرؤيا (خەون نامه) لابن سيرين، قام بترجمته من اللغة العربية، طبع في أربيل عام ١٩٧١ وبحجم ٣١٠ صحيفة.

٧- الطرائف والنكات طبعها مرتين وفي عامي ١٩٦٥ و١٩٧٥.

٨- نكات الملا نصرالدين (جحا) قام بترجمته وطبعه عام ١٩٦٧ واعاد طبعه عام ١٩٧٥ ايضاً وفي مطبعته بأربيل.

أما الدواوين الشعرية التي قام بجمعها وكتابة المقدمات لها وطبعها على نفقته في مطبعته كردستان فهي:

١- ديوان الحاج قادر الكويى قام بطبعه ثلاث مرات وآخرها عام ١٩٦٨.

٢- (مم و زين) للشاعر احمد الخاني طبعه ثلاث مرات وآخرها عام ١٩٦٨.

٣- ديوان الشاعر (دلدار) عام ٢٥٧٣ الكردية.

٤- ديوان الشاعر (كردي) طبعه ثلاث مرات آخرها عام ١٩٧٣.

٥- ديوان الشاعر الملقب بـ(أديب) طبعه مرتين ثانيهما عام ١٩٧٦.

٦- ديوان (نالى) طبعه مرتين ١٩٦٢، ١٩٧٣.

٧- ديوان الشاعر مصباح الديوان الملقب بـ(أدب) قام بطبعه ثلاث مرات آخرها عام ١٩٧٦.

٨- ديوان الشاعر (طاهر بك الجاف) طبعه ثلاث مرات آخرها عام ١٩٦٦.

٩- ديوان الشاعر (احمد مختار الجاف) طبعه مرتين آخرهما عام ١٩٦٩.

١٠- ديوان الشاعر (ملا محمد الكويى) طبعه أربع مرات آخرها عام ١٩٦٩.

١١- ديوان الشاعر (سالم) طبعه مرتين، ثانيها عام ١٩٧٢.

١٢- ديوان الشاعر (صافي) طبعه ثلاث مرات آخرها عام ١٩٧٣.

ومن المعروف ان جميع الدواوين والكتب قام بطبعها في مطبعته (كردستان) بأربيل.

نتاجاته الغير مطبوعة:

١- تأريخ الادب: يتضمن سيرة الالاف من الشعراء وادباء الكرد من جميع ارجاء كردستان والمئات من صور لاولئك الادباء.

٢- طبابة گيو: تتضمن المسودة الازهار والثمار والشجيرات الطبية التي تستخرج منها الادوية الشعبية الكردية المجربة لمعالجة المئات من الامراض والاورام.

نۆبەرە

فەرهەنگێکی قوتابخانەییی عارەبی - کوردییە
نزیکەی ٢٥٠٠٠ وشەیە، دانراوی گیو موکریانییە.

گیو موکریانی لە چەند دێڕێکدا:

نێوی عەبدوڕەحمانە کوڕی سەید عەبدوللەتیفە و لە بنەماڵەی خەزاییە. لە ساڵی ١٩٠٣دا پێی ناوەتە سەر رووی زەوی و لەلای خاڵەکانیدا خوێندوویەتی. لە زانستی کۆندا (ئوغووذەج)ی تەواو کردووە و لە قوتابخانەی سەرەتاییشدا خوێندوویەتی.

لە تەمەنی یازدە ساڵیدا لەسەر خواستی کاکی حوسێن حوزنی (داماو)ی موکریانی روو دەکاتە حەڵەب لەوێش لە خوێندندا بەردەوام دەبێ و لە پۆلی چوارەمی سەرەتایی دادەندرێت، لەبەرئەوەی نەیتوانیوە بەزمانی عەرەبی بخوێنێتەوە، بەڵام قسەی پێ کردووە ویستوویانە بیبەنە پۆلی دووەم. بەهەشتی داماوی کاکی لە قوتابخانەی دەردێنێ و مامۆستایێکی تایبەتی لە ماڵەوە بۆ دەگرێ لە کۆتایی ساڵدا یەکسەر تاقیکردنەوەی پۆلی شەشەم بەسەرکەوتوویی دەدا. روو لە قوتابخانەی ناوەنجیی فەرەنسی دەکات. جالیسییەی فەرەنسی تەواو دەکا. دوو ساڵ لە بەشی کیمیا دەخوێنێ و داخلی کۆلیجی پزیشکی فەرەنسی دەبێ لە بێروت. دوو ساڵێک لەوێدا دەمێنێتەوە بەسەریدا دێنە بەغدا و خوێندنی لێ تێک دەچێ.

گیوی موکریانی لەگەڵ داماوی کاکی، ئەو چاپخانەیەی، کە لە حەڵەبەوە هێنابوویان لە ڕەواندوز دای دەمەزرێنن. گۆڤاری زاری کرمانجیی پێ بڵاو دەکەنەوە و چەند نامیلکەیەکی تریشی پێ چاپ دەکەن، گیوی موکریانی لە ساڵانی ١٩٣٤-١٩٣٥دا رەواندوز بەجێ دێڵێ و روو دەکاتە هەولێر و چاپخانە بچووکەکەیان هەر لە ڕەواندوز بەجێ دێڵێ و چاپخانەیێکی گەورەتر لە موسڵ لە فضیل (عیسا مەحفووزی) دەکڕێ و گۆڤاری ڕوناکیی پێ چاپ دەکەن. لە دوای کۆچکردنی داماوی کاکی لە ساڵی ١٩٤٧دا خۆی بەتەنیا هەڵسووڕاندنی چاپخانەی کەوتە ئەستۆ و لە خزمەت و ڕاژەکردنی وشەی کوردیدا بەردوام دەبێ. ئەوە بوو لە ساڵی ١٩٥٤تا ١٩٦٠ گۆڤاری هەتاوی پێ بڵاودەکردەوە. چەندین دیوانی شاعیرانی کلاسیکی کوردی کۆکردەوە و چاپی کردن، بێ لە بەرهەمە بەنرخەکانی خۆی. لە ١٩٧٧/٧/٢٤دا دڵی گیوی موکریانی لە لێدان وەستا و ماڵئاوایی لە جیهانی ڕۆشن کرد.

نازنێوی ئەدەبی ئەوڕەحمانی موکریانی

وەکو خۆی بۆی گێڕاومەتەوە. کاتێ دەگاتە حەڵەب. کاکی، نێوی خواستەمەنیی زۆر دەبێ وەکو، گیو، گودەرز، پژمان، روستەم، دارا... و داوای لێ دەکا کە لەوانەدا نێوێک بۆ خۆی هەڵبژێرێ، ئەویش منال دەبێ نازانێ کامیان هەڵبژێرێ بۆیە بێ دەنگ دەبێ لە ئەنجامدا بەهەشتیی کاکی یەکەمین نێوی خۆی پێ دەبەخشێ کە گیو بوو.

گیویموکریانیی فەرهەنگ نووس

هەر کە گیوی موکریانی لە حەڵەب دەبێ شارەزای زمانی عەرەبی و فەرەنسی دەبێ، چاوی بەفەرهەنگی زمانانی دی دەکەوێ، کەڵکەڵەی فەرهەنگ دانانی دەکەوێتە مێشک و ماوەیێکی زۆر بەلادیێیەکانی کوردستاندا دەسووڕێتەوە بۆ کۆکردنەوەی وشەی کوردی، هەر وەک لە خۆیم بیستووە هاندەری یەکەمی ئەم کردەوەیەی کاکی دەبێ لە ئەنجامدا ئەم فەرهەنگە چاپکراوانە ڕێک دەخات:

١- فەرهەنگی ڕابەر - المرشد: فەرهەنگێکی عەرەبی - کوردییە لە شاری هەولێر لە ساڵی ١٩٥٠دا لە چاپخانەی کوردستاندا چاپی کردووە، کە نزیکەی ١٥ هەزار وشەیە.

٢- فەرهەنگی کۆڵکە زێڕینە: ئەم فەرهەنگە بەزمانی کوردی، فارسی، عەرەبی، فەرەنسی و ئینگلیزییە لە ساڵی ١٩٥٥دا لە هەولێر لە چاپخانەی کوردستان بۆ چاپی یەکەم ١٣٢ لاپەڕەی ناوەنجی لێ چاپکراوە. بەڵام چاپی دووەمینی لە ساڵی ١٩٦٦دا بە"٢٤٠" لاپەڕە دەرچووە.

٣- فەرهەنگی مەهاباد: فەرهەنگێکی "کوردی - عەرەبی"یە لە هەولێر، لە ساڵی ١٩٦١ لە چاپخانەی کوردستاندا چاپ کراوە، ٨٠٠ لاپەڕەی ناوەنجییە و نزیکەی "٣٠" هەزار وشەیە.

٤- فەرهەنگی نۆبەرە - الباکورە: ئەم فەرهەنگە عەرەبی کوردییە. ئەم فەرهەنگە لەسەر دەستووری فەرهەنگەکانی ڕۆژئاواییەکانە، تا ئەگەر قوتابییێکی سەرەتاییش ئارەزووی هەر وشەیێکی عەرەبی بکات بەبێ ماندووبوون و زۆر بەشوێن داگەڕان زوو بیدۆزێتەوە بەپێچەوانەی (المنجد) و فەرهەنگەکانی دیی عەرەبی، کە کەسێکی تەواو لە ڕێزمانی عەرەبی پسپۆڕێکی پوخت نەبێ ناتوانی زۆرترین وشە پێویستەکانیان تێدا بدۆزێتەوە.

گیو موکریانیی ڕۆژنامەوان:

ئەو گۆڤارانەی گیوی موکریانی هاوبەشیی دەرهێنانی کردوون ئەمانەن:

١-زاری کرمانجی: گۆڤارێکی کۆمەڵایەتی و ئەدەبی و مێژوویی و هونەری بووە. گیوی موکریانی بەڕێوەبەر بووە و داماوی موکریانی خاوەنی ئیمتیاز و سەرنووسەر بووە. لە حوزەیرانی ١٩٢٦دا یەکەمین ژمارەی و لە ١٩٣٢٧/٣١دا دوا ژمارەی دەرچووە. ئەم گۆڤارە تەنێ ٢٤ ژمارەی لێ بلاوبووە.

٢- ڕووناکی: گۆڤارێکی هەفتەیی و کۆمەڵایەتی و عیلمی و ئەدەبی بووە. لەبەر چەند هۆیەک پارێزەر شێت مستەفا خاوەنی ئیمتیاز بووە. بەڵام بەڕێوەبەری ڕاستەقینەی حوزنی موکریانی بووە و گیویش یاریدەدەر و چاپکەری بووە و بەوتاریش هاوکاری کردووە. یەکەمین ژمارەی لە ٢٤/ ١٠/ ١٩٣٥دا و دوا ژمارەی لە ٢٦/ ٥/ ١٩٣٦دا چاپ کراوە هەمووی ١١ یازدە ژمارەی لێ دەرچووە.

٣- هەتاو: گۆڤارێکی ئەدەبیی هەفتەییی کوردی بوو،ە گیوی موکریانی خاوەنی ئیمتیاز و هەڵسووڕێنەری بووە.سەرنووسەری پارێزەر ئیبراهیم عەزیز دزەیی، لە دوای ئەودا پارێزەر محەمەد شەهابەدین دەباغ بووە و دوا سەرنووسەری ئەفسەری خانەنشین ڕەئیس جلال قادر بووە. یەکەمین ژمارەی لە مانگی مایسی ١٩٥٤دا و، دوا ژمارەی لە ٣٠/ ١٠/ ١٩٦٠دا بلاوبۆتەوە، کە ژمارە ١٨٨ بوو.

بەرهەمە چاپکراوەکانی دی:

١- گیونامە: نامیلکەیەکی چل لاپەڕەییە، مێژوویی و زمانەوانییە. لە ساڵی ١٩٦٠دا لە شاری هەولێر لە چاپخانەی کوردستاندا چاپی کردووە.

٢- ئەلف و بێی کوردیی وێنەدار بەپیتی لاتینی: لە هەولێر لە ساڵی ١٩٦٠ چاپ کراوە لە ژێر هەمان نێونیشاندا کتێبێکی دیی لەسەر ئەلف و بێی کوردی، کە بەشێوەکانی سۆرانی و بادینی و هەورامی و فەیلییە دانا، ١٦٠ لاپەڕەی قەبارەی ناونجییە لە ساڵی ١٩٧٢دا دەرچووە، نزیکەی چل لاپەڕەیەکیشی بۆ کورتەی ڕێزمان تەرخان کردوە.

٣- تعلم اللغة الكردية: کە بۆ فێربوونی زمانی کوردییە لە ماوەی سێ مانگدا بەبێ مامۆستا. هێندێ بابەتی ڕێزمانیشی بەزمانی کوردی و عەرەبی روون کردووەتەوە. ئەم کتێبە سێ جار لە ساڵانی ١٩٦٣، ١٩٦٩، ١٩٧٤ لە هەولێر، لە چاپخانەی کوردستان چاپ کراوە.

٤- ناوی کچ و کوڕانی کوردی: لە هەولێر دوو جاران چاپ کراوە لە ساڵانی ١٩٥٨و١٩٧١دا کە سەدان نێوی کۆن و نوێی کوردی تێدایە(*).

٥- خەون نامە : لە زمانی عەرەبییەوە وەرگێڕدراوەتە سەر زمانی کوردی، لە هەولێر لە ساڵی ١٩٧١دا لە چاپخانەی کوردستان چاپ کراوە کە ٣١٠ لاپەڕەیە.

٦- بۆ پێکەنین: چاپی یەکەمین لە ساڵی ١٩٦٥ و چاپی دووەمین لە ساڵی ١٩٧٥ چاپ کراوە.

٧- مەلای مەشهوور: چاپی یەکەمین لە ساڵی ١٩٦٧ و چاپی دووەمینی لە ساڵی ١٩٧٥ لە هەولێر چاپ کراوە.

ئەو دیوانانەی کۆی کردوونەتەوە و پێشەکیی بۆ نووسیون و چاپی کردوون:

١- دیوانی حاجی قادری کۆیی، هەولێر چاپی دووەمین، ١٩٥٣، چاپی سێیەمین ١٩٦٢

٢- ئەحمەدی خانی: مەم و زین، هەولێر چاپی سێیەمین، ١٩٦٨

٣- دیوانی دڵدار، هەولێر، ٢٥٧٣

٤- دیوانی کوردی، هەولێر چاپی دووەمین ٢٧١٣ چاپی سێیەمین ١٩٧٣

٥- دیوانی ئەدیب، هەولێر چاپی یەکەمین ٢٥٧٣، چاپی دووەمین ١٩٧٦

٦- دیوانی نالی، هەولێر چاپی سێیەمین، ١٩٧٣

٧- دیوانی ئەدەب، هەولێر چاپی سێیەمین، ١٩٧٦

٨- دیوانی تایەربەگی جاف، هەولێر، چاپی سێیەمین ١٩٦٦

٩- دیوانی ئەحمەد موختار بەگی جاف، هەولێر، چاپی دووەمین، ١٩٦٩

١٠- دیاری مەلا محەمەدی کۆیە، هەولێر، ١٩٦٩ چاپی چوارەمین

١١- دیوانی سالم، هەولێر، ١٩٧٢، چاپی دووەمین

١٢- دیوانی صافی: هەولێر، ١٩٧٣، چاپی سێیەمین

بەرهەمە چاپنەکراوەکانی دی:

١- مێژووی وێژە (تاریخ الأدب): کە شوێنەواری هەزاران هەستیار و داهێنەر و زانا و دانەرانی هەموو گۆشەیێکی کۆن و تازەی کوردستانی تێدایە و، وێنەی چەند سەد بوێژێکی تێدایە(**).

٢- پزیشکنامەی گیو: لەو گژوگیایانەی کوردستان دەدوێ، کە بۆ گەلێک نەخۆشی تاقی کراونەتەوە و چارەسەری گەلێک دەرد و ئازار و برینی لەشیان پێ کراوە و دەشکرێت.

کوردستانی گیوی موکریانی

(*) لە دوای پێداچوونەوەمدا بۆ سێیەمین جار لە چاپخانەی خۆماندا هەر لە هەولێر لە ساڵی ١٩٨٥دا چاپ کرایەوە.

(**) بەرگی یەکەمی ئەم شوێنەوارە بەنێوی کەشکۆڵی گیو لە بەهاری ١٩٨٦ دەرچوو و لە بەغدا چاپ کرا.

سەرنجێک لەلایەن دەزگای ئاراس-ەوە

کاتێ خۆی کە دەزگاکەمان فەرهەنگی کوردستان-ی مامۆستای گەورە گیو موکریانیی لە چاپ دا، پەنای بۆ ئەوەبرد لیژنەیەک بۆ تەتەڵە و پاکنووسکردن و پڕکردنەوەی کەموکورتییەکانی ئەو فەرهەنگە پێکەوە بنێ. لە پێشەکیی چاپی فەرهەنگی کوردستاندا، بەڕێز د. کوردستان موکریانی کە سەرپەرشتیاری لیژنەی ناوبراو بوو، ئاماژەی بەکاری لیژنەکە داوە، بەڵام لە چاپکردنی ئەم فەرهەنگەدا نەمانتوانی لیژنەیەکی هاوشێوە بۆ هەمان مەبەست دابنێینەوە ئەویش لە سۆنگەی کەمیی کادیری پسپۆڕ یان دەست نەکەوتنی کەسانی خۆماندووکەر لەم بوارەدا.

کێشەی هەرە ئاڵۆزی ئەم فەرهەنگەی بەردەست، ناخۆشیی دەسخەتی مامۆستا گیو بوو. جگە لەمە، لە پاش و پێشکردنی وشەکاندا ناڕێکوپێکی بەدی دەکرا و وشەی دووبارەش زۆربوون. هەروەها چەندان وشەی ئاخاوتنی گەلێریی عارەبیش (واتە: زمانی عامی) خرابوونە ناو فەرهەنگەکەوە کە دەبوایە لابدرێن. ئێمە وەکو دەزگا هەموو ئەم کارانەمان بەجێ گەیاند و کاتێکی زۆر و ماندووبوونێکی زیادەمان بەخت کرد بۆ پیت لێدان و نووسینەوە و هەڵەبژێریی ئەم فەرهەنگە. لەم پێناوەدا چەندان ساڵە ژمارەیەک لە کارمەندانی دەزگای ئاراس بەدڵسۆزییەوە کار لەم فەرهەنگەدا دەکەن و ناوبەناوێک پشوویەک دەدەن ئینجا دەگەڕێنەوە سەری. هەرچەندە لەو باوەڕەشداین کەوا هێشتا کەموکورتی لە کارەکەدا ماون لەبەرئەوەی وەک گوتمان کەسێکی تایبەتمەندمان دەست نەکەوت. لێرەدا دەبێ ئاماژە بەڕۆڵی کارمەندی لێهاتوو کاک شاخەوان کەرکوکی (مەلا شاخەوان) بکرێ کە ئەرکی پێداچوونەوە و هەڵەبژێریی لەم فەرهەنگەدا کێشاوە. شایەنی ئاماژەپێدانە، تەنیا چەند پیتێکی سەرەتای ئەم فەرهەنگە لە ساڵانی هەشتاکانی سەدەی رابردوودا لەلایەن زانکۆی سەلاحەدینەوە چاپ کرابوون، بەڵام ئەوانیش هەر پڕبوون لە کەموکورتی.

بۆیەش ئەم سەرنجانەمان لێرەدا نووسی تا ئەگەر یەکێک لە دواڕۆژدا سەرنجی دەفتەرە دەسخەتەکانی مام گیوی ئەمر بدات، ئەم راستییانەی سەرەوەی لەبەرچاوبێت. هەڵبەتە گیو موکریانی لە کاتێکدا ئەم کارە بێ وێنانەی ئەنجام داوە نە کەسی لەگەڵدا بووە هاوکاریی بکات و نەهیچ کەرەستە و ئامێرێکی پێشکەوتووشی لەبەردەستدا بووە کارەکەی بۆ ئاسان بکات. ئەو تەنیا وچان نەدان و دڵسۆزی و خۆبەخت کردن پشتیوان و هاندەری بوون.

دەبێ ڕۆڵی خاتوون کوردستانیش لەبیر نەکەین کە زۆر هاوکاریی دەزگاکەمان دەکات بۆ چاپکردن و چاپکردنەوەی بەرهەمەکانی حوسێن حوزنیی مامی و گیو موکریانیی باوکی. سوپاسی دەکەین و هەر سەرکەوتووبێت.

بەدران ئەحمەد حەبیب

هەولێر ٨/٤/٢٠٠٥

أ

أ: پیتی یەکەمین (ئابێ)ی عەرەبییە.

أ: اداة الاستفهام مثل: الیس کذلك؟ ئایا وا نییە؟ ئایا، ئەرێ، داخووا، چما، ما، چمان، ئاخۆ، ئاخووا، هەبێ، هەیاران.

ائتلاف: هۆگر بوون، ڕام بوون، هۆگری، ڕامی سازان، ڕاهاتن، کۆک بوون، لودان، هۆگری یەکتری بوون، تەبایی.

أب (ج). آباء: باب، باوک، باڤ، باو، تاتە، تاتۆ.

- **زوجة الاب:** زڕدایک، باوەژن.

- **أب الزوج أو الزوجة:** خەزوور.

آب (أغسطوس): مانگی گەلاوێژێ، پووشپەران، لە (٢١ی ناب تا ٢٠ی ئەیلول) مانگی هەشتەمینی ڕۆمییە و ٣١ ڕۆژە.

اباءة: بێزاری، مل نەدان، قایل نەبوون، سەرپێچی، کەدەری و وەرز بوون.

أبابیل: پەڕەسلێرکە، دەستە دەستە.

إباحة: ڕەوادیتن، بەدروست دانان، ڕەوابوون.

إبادة: لەناوبردن، قەلاچۆ تێخستن، دوابڕینەوە، لەنێوبردن، زیندەوار نەهێشتن، ئەجکاندن، لەناوچواندن، قڕ تێخستن، لناڤ برن، تەفروتووناکردن.

- **بالسیف:** بەشیری قڕ تێخستن، قەلارکردن، قڕکردن.

- **البکارة:** تۆڵەشکاندن، کچێنی بردن.

- **أباً عن جد:** پشتاو پشت.

إبالة: کۆڵ پێدان.

ابان: هەڕەت، کات، جەنگە، بافت، تاڤ، تانگ، گۆنەر.

- **في ابانه:** لە کاتی خۆیدا.

ابانة: ئاشکرا کردن.

ابتداء: دەست پێکردن، مل لێنان، دانەبەر، هەری کردن، سەرەتا، بەرێ، بەر، داگیراندن.

ابتدائي: بەرایی، پێشایی، سەرەتایی.

الابتداع: داهێنان، لە نوێوە دەرهێنان.

الابتذال: چوواندن، بەکاربردن، کۆن کردن.

الابتذال: شەبوون، بێ نرخی، کۆنی.

الأبتر: وەجاخ کوێر، کوور دوواندن، دار کور، کەم و کوریدار، دوا بڕیاگ، دوو بڕیاگ، قولە، کلک بڕاو، کولە قولت، دووڤ، کورت، قوندە.

- **طائر أبتر:** باڵندەی قوند، قوڵە.

الابتراء: دادانی پێنووس (قەڵەم).

الابتسام: زەردە، نەرمە پێکەنین، زەردەخەنە، زەردەلێوی، بزە، بزە خەنە، گوژینەوە، زەردە هاتن.

الابتسامة الرقیقة: شەکرەخەنە، شەکرە خەندە.

الابتعاد: دوور کەوتنەوە، دەرکران، زەران تەوانگ، شەلپینی، دەربەدەری، لاچوون، وەلاکەوتن، هەلاکەوتن، دووری کردن، خۆ دوورخستنەوە.

ابتعد: دوور کەوە، لاچۆ، هەلاکەوە.

الابتغاء: ویستن، خوازتین، ئارەزوو کردن، وایستن، ڤیان، ڤین ڤێن.

الابتکار: بڕوانە ابداع.

الابتلاء: پێوەبوون، هەڵوەدابوون، دووچاربوون.

- **الابتلاء بنکبة:** تووشی نەگبەتی هاتن.

- **الابتلاء بالمرض:** تووشی نەخۆشی هاتن، نەخۆش کەوتن، تەڤزین.

الابتلاع: قووت دان، هەڵلووشین، لرفدان، لرفکردن.

الابتناء: دروستبوون، بناخە دانران، دروستکردن.

الابتهاج: کەیفهاتن، دڵخۆشی، شادوخەڕۆبوون، پشکووتن، گەشبوونەوە، کەیفخۆشی، خەنی بوون، دڵخۆش بوون، دڵ ڕوون بوونەوە.

الابتهال: پاڕانەوە، لالانەوە، دادوهاوار کردن، نزوولە، نیشتووی شیری.

الابتیاع: کڕین و فرۆشتن.

الأبج: زەق، زاق، چاوکـراوە و زەقـە بەلان: لە ترسـان یا لەبەر سەرما و یا واق ورمانێ هیچ نابینێ.
الابجد: شێوە و ڕێککەوتنی ئەلف و بێی عەرەبییە شێوەکە بریتییە لە: (آ ب ج د، ھ و ز، ح ط ی، ک ل م ن، س ع ف ص، ق ر ش ت، ث خ ذ، ض ظ غ.) لەوانەی سەرەوە وشەی دەستکرد دروست دەکرێ وەکو: (ابجد، هوز، حطی، کلمن، سعفص، قرشت، ثخذ، ضظغ). بۆ هەر تاکێکی ئەمانە ژمارەیەکی تایبەتی دروست کراوە بەو چەشنە: آ ١ ب٢ ج٣ د٤ ھ٥ و٦ ز٧ ح٨ ط٩ ی١٠ ک٢٠ ل٣٠ م٤٠ ن٥٠ س٦٠ ع٧٠ ف٨٠ ص٩٠ ق١٠٠ ر٢٠٠ ش٣٠٠ ت٤٠٠ ث٥٠٠ خ٦٠٠ ذ٧٠٠ ض٨٠٠ ظ٩٠٠ غ١٠٠٠ ئەبجەدی زۆرتر بۆ تۆمارکردنی مێژووی بوون و یا مردنی ناودار و هونەرمەندان بەکاردەبرێت.
الابخر: زار بۆگەن، دەم گەنیک.
الابجع: بڕوانە (أبج).
أبد: بێ ئەنجام، بێ پایان، هەمیشە، هەر چاخ، هەر گاث، بینا، تم، تموتم.
أبداً: هیچ، هیچ کاتێکی، هەر، قەت، هەرگیز، توو.
- إلى الأبد: هەتا هەتایە، هەتا سـەر، تا سـەر، هەمـیـشـە، جاویدان.
ابداء: ئاشکرا کردن، پیشاندان، دەرخستن، ڤەوارندن، ڤێقراندن، دەست پێکردن.
الابداع: داهێنان، هەڵبەستن، لە نوویەوە چت دروستکردن، دەرهانین، دەرهاوردن، دەرهێنان، هەڵخستن، جـوانکاری، شیرینکاری.
الابدال: گۆڕین، گوهازتن، گوهێراندن.
الأبدال: مرۆیانی خانەوادە و ڕەسەن، پیاوی خودا.
ابد الآباد: بڕوانە إلى الابد.
ابد الدهر: هەمیشە هەتا هەتا.
الابدي: ئەمـر، جـاویدان، پایندە، هەتاسـەر، جـاویدان بێ بەرودوایی، هەر هەبوونی.
الابدية: هەمیشەیی، جاویدان.
الابراء: پاکانەکردن، بەجێهێنان.
الابرار: چاکان، چاککاران، کارچاکان، خوداناسان.
الابراز: دەرخستن، نیـشـاندان، جـەلیـاندن، بەرهسکردن، جـەلـبـاندن، ئاشکراکـردن، هەڵقـوتاندن، دەربڕین، بەرزانی، وەرزین، هەڵڕژتن.
الابرام: پێداگرتن، قایمکردن، ڕکەگرتن وەسەر سووڕمان خستن.
الابرة (ج) أبر: دەرزی، چەنی، سۆ.
- الابرة الثلاثية: شرینقەی سێ لانە.

- ثقبة الابرة: کونی دەرزی.
- محفظة الابرة: دەرزیدان.
- ابرة اللسع: چزووی پێوەدانێ.
ابرد: ساردتر.
ابرش: سـوورسپی تێکەڵاو، جیل، خاڵێکی جیـاوازی ڕەنگی خۆی لە لەش دابێ، ڕەشکەوورگ، بازگ، ڕەشبۆرە.
الابرص م. برصـاء: گـول، دووزام، گـەرۆل، بەلێـوەشێن، پیسکەبازی، شلە، کەسێکی لەشی پەڵە پەڵەی سپی تێدابێ، بۆ نێرینانە.
الابرق: ڕەشبەڵەک، ڕەش و بارگ: ڕەش و سپی، ئەبلەق.
ابري: دادانی پێنووس (قەڵەم).
الابرية: کرێوە.
الابريسم: ئاوریشم، هەوریشم، ئارمووش.
الابريق (ج) اباريق: ئافتاوە، مەسینە، خوشدەر، (حەوت جوش) لوولێنە، لوولە هێن.
- ابريق خزفي: لوولێنە.
- ابريق القهوة: قاوەدان.
- ابريق وصحن: ئافتاوە و لەگەن.
الابصار: دیتن، بینین.
الابط (ج) اباط: بنهەنگڵ، بنکەوش، بنکەڵێنە، بن چنگ، بن دەس، بن باخەڵ، بنکەش، کلێشە، گەبەر.
- تحت الابط: کرچوو.
الابطاء: دواخستن، وەدرەنگ خستن، سست و خـاوکـردنەوە، درەنگ کردن.
الابطال: پووچکردنەوە، پووچاندنەوە، لەکارخستن.
الابعاث: ناردن، وەڕێ خستن، هەناردن، کل کـودن، ڕەوانەکـردن، شاندن، ڕکیاستەی، وکیاندن، شاناندن -شەهاندن، ڕکیانەی.
الابعاج: قویاندن.
الابعـاد: دوورخـسـتـنەوە، دەرکـردن، چەپاڵەدان، دەرانین، دەربەدەرکردن، سرگومکردن، قاودان.
الابعد: دوورتر.
الابعد: دوورترین.
الابغاض: ڕک لێ بوونەوە.
الأبغض: دوژمنتر.
الابقاء: هێشتنەوە، وەدواوادان، بەجێهێشتن، گلدانەوە.
الأبقار: ڕەشەوڵاخ.
الابقع: پەڵە پەڵە، پنگ پنگ، ڕەش بەڵەک.
الابكاء: گریاندن، گرەوناى.
الابكاء: کردنە بەیانی، بەیانی کردنەوە
الابكم: لاڵ، بێ زمان.
الابل (ج) اباب: وشتر، ئارڤانە، هەشتر، هی نێر و مێ.

- **راعي الابل:** وشترەوان.

الابلاء: گرفتارکردن، پێوەکردن، لە کارەساتەوەدان.

الابلاس: ناهومێدکردن.

الابلاغ: ڕاگـەیاندن، وەڵام دان، گـەیاندن، پێ زاناندن، وەڵام دانەوە.

الابلغ: زمان پاراوتر.

الابلق: بەڵەک، بازوو، ئەبڵـەک، بازگ، ئەبڵـەق، باز، بازیی، کمژ، شڵ، کاسەڵە، سوورسن، دوو ڕەنگ، پڵپڵی.

الابلق: سووسکە، سورەباڵە (باڵندە).

الابله: گێل، گـەمشۆ، چەپنگ، دیلانە، گەوج، لازودان، لاژگ، بێ مـێـشک، نەهشـێن، هەپلە گـون، بێ هۆش، هێـڕ، حـۆل، سەرچڵ دەبەنگ، هۆڕ، کەودەن ولحی.

الابليس: شـەیتـان، دێو، پەریرەشک، ئایـتـەر، شـیـدان- مـرگ، پەریمرگ، پەری ڕەش.

ابناء: دروستکردن.

ابن (ج) ابناء: کـوڕ، کـورک، قلووس، پز، پسـر، وەچە، بەچە، وەند، ڕۆڵە.

- **ابن الاخ:** برازا، کوڕی برا، برازایی.
- **ابن الاخت:** خوشکەزا، خوارزا، ماڵەزا، کوڕی خوشک.
- **ابن الزوج والزوجة:** زڕکوڕ.
- **ابن الخال:** خاڵۆزا، لالۆزا، کوڕی خاڵ.
- **ابن السبيل:** ڕاڕەو، ڕێڕەو.
- **ابن العم:** ئامـۆزا، پسـمـام، پزمام، هاپوزا، کوڕ ئاب، کوڕە مام.
- **ابن العمة:** پورزا، پلکزا، تیتکزا، میمکزا، کوڕی پوور.

الابناء: کوڕگەل، کوڕەک.

ابن آوى: چەقەڵ، توورگ، وادی، دووخۆر، تیروو.

- **اللغة:** هاوزمان.

الأبنة (ج) الأبن: مێخەکە، بزمار، گرێ.

ابنة: کچ، کـیـژ، دۆت، کەنێ، ترە، کناچە، کەنیشک، دوویت، دوویت.

- **ابنة الاخت:** خوشکەزا (کە کچ بێ).
- **ابنة الخال:** خاڵۆزا، (کە کچ بێ).
- **ابنة الاخ:** برازا (کە کچ بێ).
- **ابنة الزوج او الزوجة:** زڕکچ.

ابن عرس: مشکی دارە خورمایە، ڕاسوو،

ابهاج: شاد و گەش کردنەوە.

الابهام: قامکە گەورە، تیلا پەرانێ، کەلە بەرانکی، پەنجە کەڵە، تلیا کردی، تلیا گزێ، پەرانەک، تیلا بەرانکێ، کلکەگەورە، شەس.

مبهم: گۆنک، نەناسراو، نەزانراو، نادیار، پۆشراو.

الابهة: ١- فـەر، گـەورەیی، مـەزنی، شکۆ، جوانی، نرخداری، ٢- فیز، هەوا، لووت بڵندی، شانازی، مەزناهی،

الابهل: ڕوی کێوی.

الابهم: زمان گیراو، زمان بەستراو، زووان بەسە.

أبهى: جـوانتـر، ڕووناکـتـر، نرخـدارتر، ڕەندەتر، نەوارتر، ڕەوشەنتر.

ابوالهـول: ئابیـدەیەکـە لە نزیک اهرامی مـصـری، ناوی بووێژێکیشە.

ابهمان: هەرەس، هەسەم (تهافت الثلج من الجبل).

ابو: وشەیەکە دەخرێتە سەر نازناوی عەرەبی وەکو (ابو الحسين).

ابوان، ابوين: دایک و باوک، باب.

ابو البراقش: قەلەموونە، بووقەلموون، بەقلەموون.

ابو بريص: شەوگەرد، مارمێلکە.

ابو البشر: باوکی مرۆیان (ئادەم).

ابوة: بابەتی، بابێتی، باڤێتی.

ابو الحسناء: بووکە سوورە، بووکە سـوور، کە باڵندەیەکی بەرزگ سوورە.

ابور: زۆرخـۆر، خۆرا، چڵـێس، نان کـوژ، چڵ، چڵـەک، فرەخـۆر، تێرنەخۆر، خووارا، زاخۆران، بلامکەر.

ابو سريع: گووژاڵک (گیایەکی زۆر تاڵە) کاڵکە مارانە.

ابو مليح: جووڕە کلاونە، جووڕە پۆینە.

الابيض(م) بيضاء: سپی چەرموو، چەرمگ، چەرمک، چەرمی، چەرمووک، کمژ (تەنیا بۆ ماڵاتە).

- **ابيض شفاف:** دووڕی.

آت: هاتوو، هاتیار، (کەسێ کە بێت).

الاتان: ماکەر، مۆکەر، ماخەر.

- **احـتكاك نكتى الاتان وقت اللقـاح:** قـەوچە، قـەوچە قـەوچ، لەوچە لەوچ.

الأتاحة: ماوەدان.

- **اتاحة الفرصة:** دەرفەتدان، ماوەدان.

أتباع: ژێردەستان، دەستوپێوەند.

اتباع: وەدووکەوتن، شوێنکەوتن، وەدوواکەوتن، پەیڕەویکردن، بڕوانە (اقتفاء).

الاتجاه: ئاست، بەرامبەر، ڕاست، ڕووکار، ڕێباز، ڕێڕەو، ڕووەو، بەرەوئاقار، حاست، ڤەراڤەر، کەرخ، هێزا، هەناس، ئاراست.

- **الاتجاه العكس:** پشتە وێڵ.
- **اتجاه العمل:** ڕێبازی کار، ڕووی کار، ئاستی کار.
- **على اتجاه:** ڕووەو، بەرەو، بەرامبەر.
- **وحدة الاتجاه:** یەکرووی، یەکڕەنگی، یەکرایی.

اتجاهي: ڕێبازی.

الاتحاد: یەکێتی، یەکگرتن، کۆکی، هاودڵی، تەبایی هەڤاڵبەندی، هەڤدانی، هەڤدڵی، یەک دەستی، بێ هەمبەری، تەڤایی، جووتی، ڕایی یەکی.
اتحاد الصناعات: یەکگرتەیی پیشەسازکان.
اتحاف: دیاری ناردن.
الاتخاذ: ڕاگرتن، گرتن، گیران.
الاترنج: ترنج.
الاتزان النفسي: لەنگەری دەروونی.
الاتزان العقلي: لەنگەری هۆش.
الاتساع: فراوان، گوشار بوون.
الأتصاف: هەڵزان، پێ هەڵکوتران.
الاتصال: جووتبوون، گەیشتنە یەکتری، ڕێککەوتن، ئاشنایی، نێزیکی، نیوان، بەندیواری.
اتعاب: فلکردن، ماندووکردن، شەکەستکردن، کەفتکردن، لەبکاندن، قەرمەلاندن، قرهاندن، وەستاندن، ئازاردان، هەڤاندن.
الاتعاظ: پەند وەرگرتن.
الاتفاق: ڕێککەوتن، سازان، تەبایی، پێکهاتن، ڕێکبوون، یەکبوون، یەکدڵی هەڤاڵبەندی، هەڵکەفت، یەکدەسی، هەلکەوتن، پاکەوتن، یەکێتی، دەستبەندی، ڕێکی.
- **الاتفاق السري:** کەین و بەین.
- **نعم الاتفاق:** خواوڕاستان، خۆش بەختانە، خواکرد.
الاتفاقية: تەپانامە، پەیانامە.
الاتقاء: خۆپاراستن، خووەدان ئالیلێ، بەرادان، ڕیزکردن.
اتقاد: کلپەکردن.
- **درجة الاتقاد:** پلەی کلپەکردن.
- **متقد:** داگیرساو.
اتقان: شارەزایی، بەڵەدیی، کارزانی، هوشیاری، پوختکردن، کارچاکی، باشکردن، دامەزراندن، پاوەجێکردن.
- **اتقان الدرس:** وانە ڕەوانکردن.
المتقن: کارزان، کارناشنا، کاربێن، بەڵەد، شارەزا، ساڵوز، فێرس، جەرجهە، کارچاک، نکوول.
- **أتقن العمل:** شاکار، شاکردار.
اتقی: پارێزگارتر.
اتكاء: پاڵدانەوە، پشت پێوەدان، پشت پێوەنان، پاڵەوەدان، بەلاداهاتن.
اتكال: پشت پێبەستن، بروا پێهاتن.
- **الاتكال على الله:** پشت بەخودا بەستن.
اتلاف: لەناوبردن، لەناوچواندن، نەبووکردن، تەفروتوونا کردن، لەنێوبردن، پتیوار کردن، ڤەمهاندن، کزیر کردن، لە دەستدان.

أتم: تەواوتر.
- **اقام حجة:** ڕاملخستن، خستنە مل.
اتمام: تەواوکردن، ڕەبەڤکردن، بەسەربردن، بڕیاندنەوە، بڕینەوە، تەکووزکردن، دوایی پێهێنان، کۆتایی پێدان، بەئەنجام گەیاندن.
اتوون: ئاوەدان، ئاگرخان، توون.
- **اتون الحمام:** تونگخانە، کولخەن، کولخانە.
اتهام: بوختان پێکردن، دانەپاڵ، شڵتاخ، توانج پێکردن، خستنە ملی، گومانباری، نانەپاڵ، بەدناوبوون.
اتي (م) آتية: هاتوو، هاتیار، دوارۆژ دادێ.
اتيان: هێنان، هاوردن، هێناندن.
اتيت به: هێناومە.
أثاث: کەلوپەل، پرتووک، چمەک، شمەک.
- **الاثاث البيتية:** ناوماڵ، نێو ماڵ، بارخانی، پڕپۆڵ، نێڤماڵ، بزگوڕ، خرتوپرت، دەرودۆر، کەلەپوور، کەلوپێل.
- **اثاث البيت القديمة:** پاتاڵ.
- **اثاث المهد:** مەدبەند.
آثار: کەرخ، شوێنەوار، کاتەوار، کۆنینە، دێرینە، یادگار.
- **آثار الحرب:** پێوشوێنی شەڕێ.
- **آثار الكهرباء:** کارەکانی کارەبا.
- **آثار قديمة:** کەلەپووری دێرینە، شوێنەواری حەنتیکە، شوێنەواری کۆنینە.
- **مديرية الآثار القديمة:** بەڕێوەبەرایەتی پاشماوە و شوێنەوارە کۆنەکان.
أثارة: شۆڕشکردن، وروژاندن، فیتدان، کار تێکردن سەرێ بزواتن، هەڵساندن، هڵگافتن، هاندان، پۆپێ پساندن، لام و فەک پێکرن، آران. خرۆشاندن، زلکردن.
- **اثارة الحرب:** شەڕ بەرپاکردن، شەر هەڵایساندن.
أثبات: بەڵگە هێنانەوە، سوورکردنەوە، ساخکردنەوە، ڕاکراو کردن، پێ سەلماندن، پێ لەجێ ڕاگرتن، چەسپاندن، ڕوونکردنەوە، قژیلاندن، وەڕاستگێڕان.
اثر (ج) آثار: شوێن، نیشانە، سووسە، بافت، دەووس، کەرخ، تەزوو، پرتووک، پێوشوێن، تانی، تاو، شۆب، شوێن، فەرمایشی پێغەمبەر.
- **الاثر الحراري للتيار الكهربائي:** شوێنکا گەرمیی تەزووی کارەبا.
أثر: شوێن، دوایی، بەدوای، دوا، پاش.
- **أثر القدم:** پاجێ، جێپا.
أثر يؤثر تأثيرا: بروانە (تاثیر).
اثر - أثر: بەرین، پان.

اثراء: هەبوون، دنیاداری، ماڵداری، گردوکۆ.
أثري: کەڤنار، ئەنتیکە، دێرین، کۆنینە، دێری.
أثفية (ج) اثافي: سێ کوچکە، سێ پا، سێ پێ، دوستان، سەرناورە، کوچکەبەرد.
اثقال: گرانبار.
- **حامل الاثقال:** بارهەڵگر.
أثكل: پیاوی ڕۆڵە مردوو.
أثل: گەز، تەرگەز
الثلاثاء: سێ شەممە.
أثلم: کەل، کەلۆس.
- **أثلم الاسنان:** ددان کەل.
اثم (ج) آثم: گوناح، گوناهباری، شەرفرۆشی، گوناه، سووچ، تاوان، پیازە، سەوس.
آثم: گوناهبار. تاوانبار، سووچدار.
أثيم: گوناهبار، تاوانبار، پیازە.
اثمار: بەرهێنان، بەرانین، بەردان، وەبەرهاتن، هاتنەبەر.
اثمد: کل، سورمە.
اثناء: دەم، کات، هەل، چاخ، گاو، گاڤ، هنگا، لەکاتی.
اثنا عشر، (اثني عشر): دووازدە.
اثنا عشرية: ڕیخۆلە درێژە.
اثنان واثنين: دوو، دووێ، ددۆ. دوان.
اثنان وثلاثون: سی و دوو.
الاثنين: دووشەممە. دووشەنبە، دووشەم
- **يوم الاثنين:** ڕۆژی دووشەممە
اثيت: خەفە.
اثير: ١- بەرز. ٢- بڵند، هەڵبژاردە. ٣- ترووسکەی شییر. ٤- لە کۆندایە و وشەیە گوتراوە کە جۆلایی نێوان زەوی و ئەستێرانی پڕ کردووە. ٥- شلەیەکە کێشی نییە.
اجاءة: هێنان، هانین، هێناندن، هاوردن.
الاجابة: وەڵامدانەوە، هەرێکرن، بەلیاندن، بەرسیڤدان، وەگرتن.
اجاج: تاڵاو، ئاوی تاڵ، شۆراو.
اجارة: کرێ، جەمەک، پێمزک، بەکرێدان.
اجازة: دەستوور، بار، ڕێدان، دەستوور، ودم، ورمێ، خولک، ڕێدان، هێزە، پایدۆستی، پای دۆستنامە، وچان، ڕێ.
- **الاجازة الاعتيادية:** وچانی ئاسایی.
- **الاجازة الدراسية:** وچانی خوێندن.
- **منع الاجازة:** پاسدان.
مجاز: (بەمیمی بۆردار) دەستووردار، ڕێدراو، ودمدار.
اجاص: هەڵووچە، هەڵووژە، کارچڤ، کارچک، گاشکە.
اجاص الاسود: هەڵووچەرەشە هەڵووژەرەشکە، گاوبار.

اجانة: تەشت، سووێنە.
اجبار: ڕوو لێکردن، بێگار پێکردن، ناچارکردن، سەپاندن، بەسەردا- سەپاندن، زۆرەملێ، زۆرەکی، زۆربگیر.
اجباري: زۆرەکی، زۆربایی.
- **التجنيد الاجباري:** قاف کردن.
اجتباء: خڕکردنەوە، کۆکردنەوە، ورووژاندن، هەڵبژاردن، ڤەهەواندن، زجیف کرن، ڤەیدان.
اجتذاب: کشان، ڕاکشان، کشران، کێشەمان، کێشان.
اجتراء: زاتکردن، وێران.
اجترار: کاوێژ کردن، کاوینەوە، کایێن، پۆرساندن.
اجتلاب: کشران، کێشران، کێشان.
اجتماع: کۆبوونەوە، گردەوەبوون، مرۆشیان، گردبوونەوە، مۆڵ بوون، هەڤجڤان، سلسات، هوومێن، وێککەوتن، پەرگەهان جڤین، جڤان، خڕبوونەوە.
- **اجتماع الضدين:** کۆسەوریش.
- **اجتماع المواشي في المآوي وقت الظهر:** مۆڵ بوونەوە.
اجتماعي: کۆمەڵی، بەرگهایی، جڤانی، کۆمەڵایەتی.
- **الشؤون الاجتماعي:** کاروباری کۆمەڵایەتی.
- **العدالة الاجتماعية:** دادی کۆمەڵایەتی.
- **مديرية الشؤون الاجتماعية:** بەڕێوەبەرایەتی کاروباری کۆمەڵایەتی.
اجتناء: خڕکردنەوە، کۆکردنەوە، میوە چنین، چنینەوە.
اجتناب: دووری کردن، لادان، تەوەسان، تەکینەوە، خۆپارازتن، خۆدوورخستنەوە، پارێزکردن، خۆدوورگرتن.
اجتهاد: تێکۆشین، هەوڵدان، کۆشەوەکردن، لۆڤەکردن، تەقەلادان، ڤەپچاندن، خەفتان، خەباتکردن، خەبتێن، کۆشێن، ولایێن، خەبتان، خەفتیان، ڤەپچیێن، کۆشان.
اجتياز: ڕابردن، تێپەڕین، ڕەتبوون، ویاران، تێکشان، تەورین، تێپەڕبوون، ڕەوان بوو.
اجحاف: زۆر بێ دادی کردن، پێ لەبەر تێپەڕاندن.
اجداد: باب و باپیر.
اجدع: گوورەی براو، لووت براو.
اجذم: گول، دووزام، پیسک بەلوەشێن، گەر، یەکدەس، دەستبراو.
اجر: اجور، خشت.
أجر (ج) اجور: خێر، دفنان، تۆڵەی چاکە، پاداش.
اجراء: بەجێهێنان، جێبەجێکردن، ڕاییکردن، گەڕاندن، پێکهێنان، ئەنجامدان.
- **لاجراء اللازم:** بۆ جێبەجێکردنی پێویست.
- **لاجراء القياس:** پێوان، ئەندازە گرتن.

اجرار: کاوێژکردن، کاوینەوە، پۆرساندن.

اجرام: بڕوانە (جرم).

اجرام سماوي: ئەستێرەکان.

اجرب: گەر، لەشگەر، گروو، گرۆ، گوری، پێشکی.

اجرة: کری، مز، جەمەک، پێمزک، مزە.

– **اجرة الحمولة:** کرێبار.

– **اجرة العمل:** کارانە، کرێی کار، دەستکرێ.

– **اجرة الاعمال اليدوية:** دەسکر، دەسکرد، کرێ دەست.

– **العمل بالاجرة:** کرێکاری.

– **اجرة الماء:** ئاوانە، کرێی ئاو.

– **اجرة الكهرباء:** کرێی کارەبا.

– **اجرة يومية:** ڕۆژانە.

اجرس: زیت، ڕزت.

اجزاء: بڕوانە جزء.

الاجسام المضادة: دژە لەش.

اجفال: ڕەوینەوە، ڕەوانەوە.

آجل: داهاتوو، هێزێک لەمەوپێش.

اجل: هۆ، بۆ، لۆ، ئەرای بۆ، پەری، لە پێناوی، ژ بۆ.

– **لأجل:** لەبۆ، لۆ، لەبەر، سەبارەت، بەهۆی.

– **لاجلك:** بۆتۆ، لۆتۆ، تەرا، ژبۆ.

الاجل: ملە خرە، گەرووەخرە، خرە.

أجل (ج) اجال: مەرگ، ئاکام، دواگیان، وادە دوایینی ڕۆژگاری ژیان، ئەنجامی ژیان، مەودا، مۆڵەت.

– **الاجل الاخير:** دوا مەودا.

أجل: ١– بەڵێ، ئارێ، ئا، ئەری، لەبێ، با، هانەری، ئەدی، ئەددی، ئەی ئەی، ئەبێ. ٢– گەورەتر.

اجلاء: لە ماڵ و نیشتمان دوور کەوتنەوە.

اجلاس: دانیشاندن، نیشاندن.

اجلس: دانیشە، بنیشە، ڕۆنێ.

اجلاف: ئەلۆ جەلۆ، هەرزەو خوێڕیان

اجلال: بەشانوشکۆیی، ڕێز و قەدرگرتن.

أجم: مێشە، بێشە، دارستان، جەنگەڵ.

– **حيوان الاجم:** کۆڵ، بێ شاخ (بۆ نێرانە).

اجماد: بەستن.

اجماع: هەڤچاندن، بەدۆستی گەل کارکردن، ڕێڵجاری ١– کۆمەک گرتن، کۆمەک بەستن، هێوراندن. ٢– بەرهەڤبوون، کۆبونەوە، خڕکردنەوە.

اجمال: کورتکردنەوە، قوڵەکردنەوە، سەردەوس، کورتکردن.

اجمة (ج) آجام: قامیشەلان، تەڵ، بێشە، دارستان.

اجمل، الاجمل: جوانتر، جوانترین

اجنبي (ج) اجانب: بێگانە، بیانی، هاڤی، وەدەر، کەڵتەوەن، ئاوارە، تاجیک، نەناس، نەناسراو.

اجهاء: ڕەواندنەوەی هەور و چتی تر.

اجهاد: ئەرک کێشان.

اجهار: ئاشکرا کردن، دەنگ هەڵهێنان

اجهاش: قڵپەی ئاوێ، قڵپەی گریانی، ئیسک، ئیسکۆتک.

الاجهاض: لەبەر چوون، بەرهاوێژتن، دوور خستنەوە، لەبارچون، بەرخستن، لەباربردن.

الاجهر: ڕۆژکوێر، کەسێکە بەرۆژ چاوی نەبینێ.

الاجهرة: مشتوکوشت، (گەمەیەکە).

اجهزة: ئامراز.

اجهزة اطفاء الحريق: دەزگای ئاگر کوژێنەوە.

اجوس: زرت، چاوزبیت.

اجوف: پووتەڵ، پووچ، بەتاڵ، هولۆڵ، نێوبەتاڵ.

اجوي: ڕەشتاڵە.

أجير (ج) اجراء: کرێگرتە، پالە، ڕەنجبەر، ڕێنجبەر، کرێکار، نۆکەر، ڕەنجدەر، مزوور، مزەوور مزبەر، مزەبەر.

الآح: سپێنەی هێلکە.

احاد: یەکان، یەکەکان، یەکەیەکە، یەکیەک، یەکیەکە، لە ڕاوێژی ئەژمێرێدا، دەستەی بەرایی لە (١) تا (٩). احادی پێ دەڵێن

– **احادي العدد:** یەکانی ژمارە.

– **السكر الاحادي:** تاکە شەکرە.

احاطة: هەوشەدان، گرتنەبەر، دەورەگرتن، گرتنەناو، داگرتن، دەورەدان، دانەبنار، گەرگرتن، زانین، ئاخڵەدان، تەنوورەدان، تەوەنەدان.

احالة: گێران، هەواڵە کردن.

احباء: دۆست و برادەران.

احبار: زانایان، کۆچکانی ئایینی.

احبال: زگ پڕبوون.

احبولة: داو، داڤ.

احتباس: گیران، ڕاگیراوکران، چوونە گرتووخانە.

احتباس البول: لە (بول)دا بیدۆزەوە.

احتجاب: پەناگرتن، چوونە ژێر پەردەوە، پەناگیری، ڕووگرتن، پەنهان بردە.

احتجاج: لێ گرتن، تۆران، ڕق بوونەوە، بێزاری، بەدەستە لێ هەڵستان.

احتجام: خوێن بەردان، خوێنی خۆ گرتن.

احتدام: بڕوانە (اضطرام).

احتراز: پارێزگاری: خۆپاراستن، پارێز کردن، دووری کردن.

محترز: پارێزکار.
احتراس: دیدەوانی، پاسەوانی کردن، کێشکچیەتی، پارازک کردن، کێشکڤانی کرن، خۆپارازی.
احتراف: بوونە خاوەن پیشە.
احتراق: سووتان، گڕگرتن، سۆتەی، سۆتن، سوچیای، سۆزان، سووتن، سووتیان، شەوتان، شەوتین، سووزیان، سزیان، سۆهتن، پرووزیان، چزیان، سۆزیان، داپلۆخان.
- **احتراق ذاتي:** سووتانی خۆیی.
- **احتراق فم المعدة:** دڵە کزێ.
- **احتراق القلب:** دڵسووتان.
- **صوت احتراق الخشب:** لزمە.
- **الاحتراق الداخلي:** سووتانی ناوەکی.
- **سريع الاحتراق:** خۆش سووت.
- **صوت احتراق الوقود وغيره:** کێسک، لرفە.
احترام: ڕێزگرتن، قەدر و ئووداگرتن. ڕووگرتن، خەماندن، دکراندن بەراییکردن، بەز، ڕێز، سەنگینی، گرانی، سەلاری.
احتساب: بژاردن، کونگردن، بژاردران، بەشبوون، تێڕایی.
احتشام: بوونە خاوەن نۆکەر و شکۆبوون، بەشکۆیی.
- **عدم احتشام:** هەرزان، بێ ڕێزانە.
احتضار: گیاندان، گیانەڵڵا، گیانکەنیشت، ناوزینگدان، بەلادا هاتن، دوا گیان، هەوزینگدان، دەمی سەرەمەرگ. گیاندان (ئامادەبوون)، (چەنەگە هەڵتەکاندن).
احتضان: لەباوەشگرتن.
- **احتضان الدجاجة:** کورک بوون، کڕ کەفتن.
احتفاظ: پارێز گاری، هەڵگرتن، پارێزران.
احتفال: ئاهەنگ، کۆبوونەوە، کۆمەگ، بەستن، جڤات بەستن، زیوە کردن، ڕەبسین، زێوە گرتن.
احتفال بجنازة: چەمەربەستن، شینوشەپۆڕ، شیوەن کردن، چەمەبەر.
احتقاب: هاوپشتی، دووپشتەکی.
احتقار: بەچاوی سووک تەماشا کران، سووک و کەنەفت بوون، بەگچکە و سووک تەماشاکران.
احتقان: خوێن تێزان، پەنران، تێزان، شاف، حوقنە لە خۆدان.
- **احتقان من الجلد وتورمها على شكل عقد:** لیر، لر، لرگ.
احتكار: ماڵگرتن، شتومەک بۆ گرانی هەڵگرتن، نۆتە نۆتە کردن، یەکپەلی، قۆرخ، کشف.
احتكاك: لێخشان، لێکخشان، سووان، هەڵگیران، لێخشاندن.
احتكاك الجلد: سیرە.
احتلال: داگیرکراو، داگیراو، زەوتکراو تێرژان، دەست بەسەرداگرتن، ڤەگرتن، داگیرکردنی وڵات و وڵاتگرتن.

- **احتلال عسكري:** سوپا گیری.
احتلام: خەون دیتن، لە خەوندا ئاو هاتنەوە.
احتماء: پارێزگاری، خۆ دوورخستنەوە.
احتمال: وێچوون، لاوابوون، پێ وابوون، بارهەڵگرتن.
احتواء: داگرتن، دەورەگرتن، تێدابوون، کۆکردنەوە، داگیرکردن، کۆبوونەوە، لەناوخۆگرتن.
احتياج: نیاز، نیازمەندی، کێماسی، دەسکورتی، ئاتاجی، کەماسایی پێداوستی، ئاوسەرکەمی، ژاری، هەژاری، بارچەوتی، پێویستی، نەداری، خزان، داماوی.
احتياط: یەدە، یەدەک، یەدەگ، دەژ، یەدەگ، نوستوو، پێشبینی تێبینی، دووربین، پارێزگارکردن، بەتەگبیر و پارێزگاری کردن.
- **احتياط عسكري:** پاڵگە و پشتیوانی لەشکری، پاڵگەی سوپایی، پشتیوانی سوپایی.
- **ذو احتياط:** دوورە پارێز.
- **عدم احتياط:** ناپارێزی.
- **المحتاط:** چەگناس، پێش بین، دووربین.
احتياطي: سپێر، بێ عەرد، دژە.
احتيال: فێڵکردن، تەفرەدان، لەخشتەبردن، فێڵبازی، تەڵەکەبازی، دەبیە کردن، شووین گۆمەکێ.
احجار كريمة، احجار ثمينة: بەردانی نرخدار وەکو ئەڵماس و ئیتر.
احجية: مەتەڵ، مەتەڵۆک، مامک، قەوسەڵە، تشتانۆک.
احد: کەس، هیچ کەس.
احد (ج) آحاد: یەک، تاق، تاک، یەی، یەک، ئێک.
- **يوم الاحد:** ڕۆژی یەکشەممە.
- **احد الاحدين:** هەڵکەوتوو، بلیمەت، یەکێ، کەسێ.
احداً: هیچ کەس، کەس.
- **لم أرى احداً:** کەسم نەدیت.
- **لا احد:** هیچ کەس، توو، تووکەس.
احادي: تەوەر.
الاحد: یەکشەممە، کیپراکی.
احدب (ج) الحدباء: کۆف، چەماوە، کۆم، کووڕ، کۆماوە و پشت خوار، پشت دەرپەڕیو و پشت کووڕ.
احداث: قەوماندن، قچاندن، بەرپاکردن، پەیداکردن، دەرهاوردن، هەڵخستن، خانووبەرە داهێنان، وەدەرهاوردن، داهاوردن.
احداث الافقي: دوری بۆ.
الاحداثيات: دوری تانوپۆ.
احداث الفتنة: گێچەڵ هەڵاییساندن.
احد عشر: یازدە.
احدوثة: وەڵامی تازە.

احدی: یەک بۆ مێیینانە.
احدیة: یەگانەگی، یەکێتی، یەکتایی.
احری: باشتر، لێوەشاوەوەتر.
- بالاحری: باشترین، بەلێوەشانەوەتر.
احراج: دەغەڵی.
احـــراز: پارازتـن، پارێزاندن، چنـاندن، بابـێن، چەپاڵـەدان، دەسکەوتن.
احراش: گژوگیا، مێشە، دەوەن، لێر، لێرەوار، جەنگەڵ.
الاحراق: سـووتاندن، ئاور تێبـەردان، چزاندن، چزە لێـوەهاتن، ئاگردان، شەوتاندن، کەماندن، کزانەوە، سووتانن.
- احراق القلب: بڕوانە (شفقه).
احراقیة: سووتەمەنی، ئاوردوو، ئاردوو، ئاگردوو.
احرام: ١- نارەواکردن. ٢- چوونە ئاوداب و دەستووری حەجەوە.
احساء: دەرخواردەدان.
احـــساس: هەســـتکردن، زانین، دلـێن، دیتن، دەســتکەوتـن، دونگەکردن، هەست و خۆش ویستن.
- ذو احساس: هەستدار.
- عدم احساس: گێل، دەبەنگ.
- احـساس القلب: بەدڵداهاتن، دڵ گـەواییـدان، تێـر دلێن، دڵ لێدان.
- الاحساس بالجمیل: پێزانین.
- الاحساس الکیمیاوی: کیمیکە هەست، هەست کیمیایی.
احسان: خێر و چاکەکردن، بەخشین، جوامێریێ، ڕەندی، چاکە، چاکی، چاکێتی.
احسن: باشتر، نەشپ، چاتر، چاکتر، قەنجتر، جوانتر.
الاحسن: چاترین، باشترین، خاسترین، قنجترین، جوانترین.
احسن الاعمال: شاکار.
احسنت: ئافەرین، بەهبەهـ، چاکت کرد، لە منت کەوێ.
احشاء: زیر ڤچک، ورگ ڕیێ، هەناو ئێـوزگ، گیـپاڵ، ناوزگ، هەناث، هورگ.
العضلة الاحشائیة: هەناوە ماسولکەیی.
احـصـــاء: ئـەژمـــاردن، بژاردن، ئامـــار، هەڵبـــژاردن، ژێر کـــۆ، سەرژماردن.
احصاء النفوس: سەر ژمێر، سەرژمارە، سەرنووس.
احصان: تێکەڵاو کردن، ژن لێک هێنان.
احصان: قایمکردن، پارێزگاری.
احضار: ئامـادەکردن، سـازکردن، دروسـتی خـۆکردن، چەکـاندن، تەدارەک کـردن، بەردەست کـردن، ســازدان، هێـنان، هانـێن، هاوردن، هێناندن.
الاحضار مجدداً: ئامادەکردنەوە، هێنانەوە.
احضاریة: ئامادە نامە.
احطاب: زەنگە.
احفاد: نەوان، کوڕەزایان، نەڤی، چیرک.
احق: شانتر.
احقاب: ساڵانی درێژ یەک لە دوای یەکتری.
احقاد: ڕق هەڵساندن.
احقاق: گەرەککردن، داوای مافکردن.
احقر: پەستر، گچکەتر.
احکاك: لێخستن.
احکام: ڤەبرین، قایمکردن، دامەزراندن، پاوەجێکردن.
احکام: بڕوانە حکم.
احلاء: شیـرینکردن.
احلاف: سووێنەدان.
احلال: ڕەواکردن، ڕەوادیتن.
احلام: ئاشووپ، پاشوو، (خەونانی پەشێو و ئاڵۆزان).
احلی: شیرینتر، جوانتر.
احلیل (ج) احالیل: جوو، چووک، سیرەت، شوێنی میزپێدا کردن لە لەشی مرۆڤدا. ٢- شوێنی شیر لێ هاتن لە مەمک دا.
احماء: داخستن.
احماض: ترشکردن.
احمال: بارخانە.
احمال واثقال: بارخانە، گرانبار، باروبارخانە: باروبنە.
احمد: پێ هەڵکوتراو، هەڵنراو، زۆر هەڵنراو.
احمر(م) حمراء: سوور، سۆر، گوڵیی.
احمر غامق: سووری تۆخ، سووری تێر.
احـمر فـاتح: ئاڵ، ســووری کـراوە، ســوورێکی گـەش، پیــوازی، پیکازی.
احمر اللون: سوورخون.
احمرار: سوور هەڵگەڕان، سووربوونەوە.
- درجة الاحمرار: پلەی سووربوونەوە.
احمض: ترشتر.
احمق (م) حمقاء: گێل، گەوج، قەهێکەر، حۆل، هەریی هەرێ، بێ مـێـشـک، نەزان، کـەر کـەرە، پاڵە، نەشکەفـتـە، بودەڵ، تۆلاز، خرپۆ، ڕێژگاڵ، ڕێژگاو، ڕەوتەڵە، کەرکوتێن، کەرکەدان، زەرزیب، بێ کـەڵک، گـەلحـۆ، نەزانکار، لەگـام، نەهشێن، کەمهۆس، زەرزیپ.
- کالاحمق: گەوجانە.
احنة (ج) احن: قین، ڕق، ڕک، پشم، پرووشە، دەخەز، کەڕب.
احنف: گێر، چەوێل.
احنی: کۆم، کووڕ.

حور: چاوجوان، چاومامزی، چاورەش.

حوال: بروانە حاڵ.

حوط: نزیکتر، دووربین، قایمتر.

حول (م) حولاء: خێل، چاو لەهەوا، قیچر، چەمچک، کاش، چ‌ڤشاش، چاولار، چاڤ هاول، تیل، قیچ، خوێل.

حول العین: خێلی.

حول العین الیسری: چەپ خێل.

حوی: رەش، سیا، سیاون.

حیاء: زیندەوار، زیندەوەر، زیندوو، زیندی.

- **أحیاء الراقیة:** زیندەوەرە بەرزەکان.
- **الاحیاء الدقیقة:** زیندەوەرە وردەکان.
- **الاحیاء المجهریة:** وردە زیندەوەر.

احیاء: زیندووکردنەوە، بووژاندنەوە، گیان وەبەرهێنانەوە، ڤەژاندن، پەرنساندن، ڤژاندن، ژیاندن، ژیاندنەوە.

- **احیاء الذکری:** بیرەوەری زیندوو کردنەوە.
- **احیاء الفتنة:** گێچەڵ هەڵایساندنەوە.

حیان (حین): گەلێ.

حیاناً: جار جارە، بەین بێن، جارناجارێ، جاروبار، گاگا، نێو نێوە، تاوتاوە، ناوناوە، هاوورهاوور، بێن بێنە، بەهەڵکەوت.

حیف م. حیفاء: زەوییەکە بارانی نەگاتێ.

حیل: فێڵبازتر.

آخ: ئاخ، داخ، داد.

أخ (ج) اخوة، اخوان: برا، برادەر، هاواڵ.

- **أخ الزوج:** شووبرا، هێوەرتی، ژنبرا.
- **أخ الزوجة:** ژنبرا، بوورا.
- **أخ في الرضاعة:** برای شیری، شیربرا.
- **أخ الصهر:** برازاوا.
- **أخ من احد الابوین:** زڕبرا.
- **أخ الاب:** براباب، براباڤ، باڤبرا.
- **أخ الکبیر:** کاک، کاکە، کا، کەک، کەیان، کەیۆ، کەیین، کریف، براگەورە.

أخ: نیخە، ییخ، ییخە.

اخاء: برایەتی، برادەرایەتی.

أخافة: ترساندن.

أخماء: دامرکاندن، رامکردن، داکاساندن.

أخبار: دەنگوباس، هەواڵ.

اخبار: ئاگادارکردن، پێراگەیاندن، وەلامدان، پێ زاناندن، وانەزانین، دەنگ کردن، راگەیاندن، ڤراندن.

أخبث: پیستر.

اخبوط: جانەوەرێکی دەریاییە چەنگاڵی بڵندی هەیە.

اخت (ج) اخوات: خوشک، واڵە، خوچکە، خووەهر، خوار، واڵێ، خێشک.

- **اخت الزوج:** دش، بالتوور، شووخوشک.
- **اخت الزوجة:** ژن خوشک، گۆرم، خوشکی ژنێ.
- **الاخت من الرضاعة:** خوشکی شیری، شیر خوشک.
- **اخت الکبری، اخت الکبیرة:** دێت، تات، تاتە، تاتک، خۆنک
- **اخت من احد الوالدین:** زڕ خوشک.

الاختباء: خۆشاردنەوە، خۆڤەشارن.

اختبار: تاقیکردنەوە، بەراوەرد، شارەزایی.

- **انبوبة الاختبار:** بۆری تاقیکردنەوە.

اختبوط: جلە.

اختتام: براندنەوە، کۆتاکردن، کۆتایی هاتن، بەدوا لێ گەیاندن، بردنەسەر، برینەوە، دوایی پێ پێدان، سەرهاتن، بەرچوون، مۆرکران، تەواوبوون.

اختتان: خەتەنەکران.

اختراع: داهێنان، رەخساندن، هەڵبەستن، نقاری، بەردەباری، دەرهێنان، لە نووژەنەوە دروستکردن، داهاووردن، هەڵنان، ناڤەریدکردن، مژدانەدەر.

اختراق: رێگا کردنەوە، دڕ پێدان، شەق کردن، برین، پێداچوون، دڕان، پارچەبوون.

اختزام: برین، لەبن دەرهێنان.

اختزال: لێکردنەوە، کەمکردنەوە.

اختصار: کورتکردنەوە، کۆتاکردن، کوتە برینەوە، سەردەوس، رێ برین، سەرپۆرت، ڤولە کردنەوە، کۆتابوون، کۆتاکردن.

- **باختصار:** بەکورتی.

اختصاص: پسپۆری، پسپۆڕیتی لەمەربوون، رەچەڵەکناسی، رەگەزناسی.

اختصاصی: پسپۆڕ.

اختصام: دوژمنایەتی کردن، دژی یەکتری بوون.

اختطاف: رفاندن، فراندن، رفێنران، فرێنران.

اختفاء: خۆشاردنەوە، پەنهان بوون، پەناگرتن، بەرزەکرن، خۆدزینەوە، شارەرانەوە، شاریان.

مختفي: بزر، گوم، ون، بەرزە، شاردراوە.

اختلاج: پلدان، پڵدان، هەڵتەکان، لەرزین و پلدانی لەش، دەمار لێدان، پەرین.

اختلاس: دەست پیسی، دزین، چت بەدزی شاردنەوە، خۆنابووتکردن، رفاندن، دزی، دزێتی.

اختلاط: تێکەڵی، تێکەڵاوی.

اختلاف: ناتەبایی، ناکۆکی، نارێکی، جیاوازی، لنجی، بەژکی، بێ سەروبەری، نالەباری، جوودایی، کەشمەکەش، کەشماش، گێرە و کێشە، نایەکسانی، جودایەزی.

اختلاف: ساختە.

اختلال: پشێوی، شێواوی، ئاڵۆزی، خەسجر، ئاژاوەیی، نیگەرانی، ئاژاوەڵە، شپرێوی، سەخڵەیی، شپرزەیی، زلەقیان، بەرباد.

اختناق: خەفەبوون، خنکان، خەندکێین، گەرووگیران، خەتسین.

اختیار: سەرشتە، هەڵبژاردن، پێسیر. هەڵکێشاندن، سەر رشتەداری، پەسندکردن، ئارەزوو، دەستەڵاتداری، توانایی، دەستەڵات.

اختیال: قوودەیی.

اخشم: کەسێکە کەپۆی پان و ئەستوور بێ و یا بۆن نەکات، کەپۆ ڤلچ.

اخداع: بروانە (اغفال)

اخدر: شەوی تاریک.

اخدع: فریوبازتر.

الاخدري: کەرە کێوی.

اخدود (ج) اخادید: چاڵ درێژدووکە، شووێن لێدانی لەش بەقامچی.

الاخدود: گۆل، قەڵەشتی زەوی، کەندر.

- **اخدود طولي:** درێژە کەندەک.
- **اخدود العرض:** پانە کەندەک.

اخذ: وەرگر، وەرگیر.

- **اخذ الدم:** خوێن وەرگر.

اخذ: وەرگرتن، گرتن، گرتنەوە، گیردان، بردن، بەردەی، سەندن، سەنن.

- **اخذ الضريبة:** باج ئاستاندن، باج وەرگرتن.
- **الاخذ غصباً:** ستاندن، ئەستاندن.
- **اخذ الاستمرارية:** بین گرتن.
- **أخذ الشيء بشدة من شخص آخر فجأة:** راپسکاندن.
- **اخذ وسلب:** گیرادار.

أخر: دواخستن، گلدانەوە.

آخر (ج) اواخر: دوایی، ئەنجام، دەمایی، پاشین، پایان، بنەبان.

آخر (ج) آخرون: ئیدی، ئیتر، ئیکە، دیتر، تیریکە، دوایی، دوادانە، تر، دی، کە، پاش، پایان، دیی، پاومان، پاشین، دوایین، دوامیین.

- **آخر الامر:** لە ئەنجامدا، سەر ئەنجام، دوایی کار.
- **آخر انتاج:** پاشەرۆک، دوابەر، پاشەنەر.

الآخر: ئەوی دی، ئەویتر، تر، دن، دواترین، یەکیتر، ئیتر، ئیدی.

الاخرى: ئەوی دی، ئەویتر، تر، دن، دواترین، یەکیتر، ئیتر، ئیدی.

اخراب: وێرانکردن، کاولکردن.

اخراج: راونان، دەرکردن، دەرهێنان، قاودان، دەربەڕاندن، پاسدان، وەدەرنان، کێشانەوە، لێدان، دواندن، رادان، ڤەوتاندن، جەلباندن، درانین، دووا، وێژتن، دەرچواندن، وەدەرخستن، دەردان، دەرکێشان، دوورهانین، دوورهاوردن، کرندەر.

- **اخراج تمثيل:** دەرهێنان.
- **اخراج كمركي:** وەدەرهاویژتن.

اخراجات: دەرکرد.

اخرب: خراپتر، وێرانتر.

الاخرة: پەسلان، رۆژی هەرەدوایی.

- **يوم الاخرة:** رۆژی دوایی.

آخر حد: تا- هەتا.

آخرين: بروانە(ساترین).

اخرس (ج) خرساء: لاڵ، بێ زمان.

- **اخرس الله لسانه:** لالایی گاتێ.

اخرم: کەسێکە کەپۆی کونکرابێ، لە زاراوەی عەروضیدا هەڵبەستێکە کە لەوانە بێ دەستی تێوەردرێ.

اخرى: ئیدی، ئیتر، ئیکە، کە، ئیدیکە، دن، دیتر.

- **مرة أخرى:** هەم جارێکی تریش.

اخروي: پەسلانی.

اخرق: کەمهۆش.

أخس: زەبوون و هیچو پووچتر.

اخسار: دۆڕاندن، لەدەست چوون.

اخشاء: زیق.

اخشم: کەسێکە کەپۆی گەورەبێ یا هەستی بۆنکردنی نەبێ، کەپۆفش.

اخصاء: خەساندن، ئیختەکردن.

اخصائي: پسپۆڕ. رەچەڵەکناس، رەگەزناس.

اخصاب: لێگرتن، پیتێن.

اخضاع: سەر پێ شۆڕکردن، سەرویێ نزم کردن، بەردەست کردن، رامکردن، سەر پێ دانەواندن، سەر پێ چەماندنەوە، پێ دانەواندن، هێنانەبەر.

اخضر (ج) خضراء: سەوز، کەسک.

اخطاء: سووچ و تاوانکردن، سوچباربوون، سووچباری، پیازە، بەزە، سەردوس کردن، بەرزەکردن.

اخطار: پێراگەیاندن، پێزاناندن، ئاگادارکردن، لبەرکەتن، تەریرکردن، راگەیاندن، هاکردن، ئاگادارکردن.

- **الاخطار النهائي:** دوواراگەیاندن.
- **اخطارية:** ئاگانامە، یادنامە.

اخطبوط: بروانه (اخبوط).
اخفاء: شاردنەوە، حاشاردان، ڤەشارتن، ڤەشارن، وەشاردن، پەنهانکردن نەدیوکردن، باندان، بزرکردن گومکردن، تاقەت کردن، وەشاردنەوە، هونداکرن، هویلاتن، زێرەوکردن.
اخفاف: سووکبار بوون، سووکبوون.
اخفاق: بەزین، بەزان.
اخفش: ژێر کەوتن، چاوبچووک، شەو کتوکوێر، چاو بێهێز، ناوی یەکێکیش بووە لە زانا گەورەکان، زانیاری (نحو).
اخفض: نزمتر، نەویتر.
اخفی: پەنهانتر.
اخلاء: چۆڵکردن، بەتەنهایی دانیشتن. گۆشەگیری.
اخلاص: دڵپاکی، یەکڕوویی، کار ڕاست، دڵ پاککردنەوە، دڵسۆزی و پاک و خاوێن کردنەوەی دۆستایەتی، جەرگسۆز، جگەرسۆزی.
اخلاصیة: تاسواس.
اخلاط: چتانی تێکەڵ و پێکەڵ (لە پێشدا بەخوێن و زەرداو و سەرداو و بەلغەمیان) گوتووە.
- **اخلاط اربعة:** پیشوونیان مەبە ستیان لە خوێن، سەفراسەودا، بەلغەم)بووە
اخلاف: جێ گیپران، جێ نیشینان.
اخلاف: بەپەیمان ڕەفتار نەکردن، بەپێچەوانەی بەڵێن جوولانەوە و ڕەفتارکردن.
اخلاق: ڕەوشت، خوو، لە(خلق)دا بیدۆزەوە.
- **اخلاق حسنة:** خۆشخوویی، هیچاکی، هێمن.
- **ذو اخلاق حسنة:** مەند.
- **اخلاق سیئة:** بەدخوویی، بەدتووزمی.
- **سيء الاخلاق:** بلح، بەدخوو، بلحەڕوو، نەڤاچل.
اخلال: زیان و گەندی گەیاندن.
مخل: زیانەر.
اخلص: دڵپاکتر، خاوێنتر.
أخلف: چەپە، چۆپە، ختێل، گێل.
اخماد: دامراندن، کوژاندنەوە، خەفەکردن، ڕۆنەفتادن.
اخمص القدم: قوولایی پێ، لواسری پێ، دڵی پێ، چالاتی پێ، لەپان.
اخن: منگن، خمخم.
اخناق: خنکاندن.
أخْنس: کەسێکە کەپۆی ڕۆچووبی و سەری کەپۆی قیت بووبێتەوە.
اخوان: برایان، برادەران.
أخوة: برایەتی، برادەرایەتی، دۆستایەتی، هاوەڵایەتی، برایی.

اخوص (ج) خوصاء: چاولە قووڵ ڕۆچوو، بای گەرم
اخوف: سامناکتر.
اخوي: برایانە، ئاوالانە، دۆستانە، برایەتی، برایی.
اخیار: چاک کارزان، هەڵبژێردراوان.
اخیر (ج) آخرون: دوایی، پاشینی، پایان، دووماهکی، پادمان، پاشت، نی هەرە دوایی، دوادانە.
الاخیر: پاشترین، دواترین، پاشینە.
- **بالآخیر:** لە ئەنجامدا، دوامین، هەرە دوایی.
- **الی الاخیر:** هەتا سەر.
اخیراً: لە کۆتاییدا، لە دواییدا، لە ئەنجامدا، پاشکێ، دواجار، لە دوایە، لە پاشان.
الاخیر: هەرە دوامین، هەرە دوایین.
اخیف: کەسێکە چاوێکی ڕەش و ئەوی تری شین بێ.
اداء: پێکهێنان، بەجێگەیاندن، قەرزدانەوە، جێهێنان.
- **اداء الدین:** قەرزدانەوە.
آداب: ڕێوشوێن.
أداة (ج) ادوات: مراز، ئامراز، ئەمراز، ئامێر، دەزگا، دیش، ئاوراز، پیت، پەل.
الادوات: کەلوپەل.
- **اداة الاندهاش والتعجب:** ئامرازی سەرسوڕمان.
- **اداة انکاري:** حەو، تەو.
- **اداة التعریف:** ئامرازی ناسیاوی، ئامرازی ئاشنایی، ئامرازی شوناس.
- **اداة التعریف المعین:** ئامرازی ناسیاوی، ئاشکرا.
- **اداة تعریف غیر معین:** ئامرازی شوناسی ئاشکرانەکەر.
- **اداة التعلیق:** ئامرازی پەیوەندی.
- **اداة التمني:** ئامرازی ئاوات.
- **اداة التنکیر:** ئامرازی ئاشنایی، ئامرازی نەناسراو.
- **اداة الجر:** ئامرازی پەیوەندی.
- **اداة الربط:** ئامرازی پێ بەستن (اداة العطف).
- **اداة الطرب:** لۆخا.
- **اداة الرجولیة:** چوو، چووک، ڤەمیش (کێر).
- **اداة العطف: (الربط):** ئامرازی بەستنەوە، پێوەند، ئامرازی هۆدانەوە.
- **اداة النکرة:** ئامرازی نادیار.
ادارة: ڕابووردن، بەسەر بردن.
ادارة: بەڕێوەبەرایەتی، سەرپەرشتی، هەڵسووڕاندن، بەڕێوەبردن، گێڕان، ڕابەرتن، سەخبێرن، دەهم، کۆچەل، * خولدان، سووڕاندن، بەڕێوەبەرایەتی، کەوە، کوچەل، بەنەری دیوان، ئاواز.

- **الادارة المحلية:** بەڕێوەبەرایەتی ناوخۆیی، گێڕانی ناوخۆیی.
- **ادارة العمل:** دەزگاگێڕی، کارگەرە نێوهێنان، بەڕێوەبردنی کارگە.
- **نظام الادارة:** ڕژێمی کارگێڕی.
- **قسم الادارة:** کارگێڕی، بەشی کارگێڕی.
- **ادارة الحکومیة:** بروانه (دائرة الحكومة)
- **ادارة القرية:** دێداری.
- **ادارة الحکومة:** دەرماڵ، دەوڵەتگێڕی.

ادامة: بێخۆر، نان و خۆرشت.

ادامـة: لەسەر ڕۆیشتن، لە سەرڕۆیین، کێشان، پایەداری، بەڵیاندن، خاواندن، ڤەبرین، پێ خایاندن، خایان، خایاندن، درێژەپێدان.

- **اطول ادامة:** درێژخایەنتر.
- **ادامه الله:** هەربمێنێ، پایەداربێ.

ادانة: گوناحکردن.

أدب (ج) ادبيات: وێژە، نوور، هۆزانڤانی، مۆوچ

- **علم الادب:** وێژە، زانیاری وێژە - شێواز، نەرێت، سەلاری، ڕەووش.
- **قليل الادب:** بترەک، جارقاپ، کانج، چاونز.
- **الأدب التمثيلي:** وێژەی میر میرێتی.
- **أدب الخطابة:** وێژەی دوان.
- **الأدب الرمزي:** وێژەی نیشانکاری.
- **الأدب الشعبي:** وێژەی خەڵک.
- **أدب السؤال:** وێژەی پرسیار، وێژەی چاک.
- **أدب القصة:** وێژەی چیرۆک.
- **أدب المسرحي:** وێژەی تەماشگا، وێژەی تەماشا.
- **أدب الذكور:** چوو، سیرەن.

أدبار: پشت تێکردن، نەهات، ڕوو وەرگێڕان، بەخت وەرگەڕان، نەهاتی، بەدبەختی.

ادبي: وێژەیی.

المقالة الادبية: وتاری هونەری.

ادحاض: هەڵداشتن.

مدحض: هەڵدێرراو.

ادخار: پاشەکەوت کردن، هەڵگرتن، هەمارکردن، نۆتەکردن.

ادخـال: تێخستن، داخوون، تێروکردن، تێنان، بردنەژوور، دەنێونان، پێداکردن، هەڵچەقاندن.

- **ادخال بتعسر:** تێترنجاندن، تێبڕین، ڕەتێندن ئاخنینەوە، وساندن، خرساندن، تێپەستاوتن، هەلاخنن، ئاخاندن، تێئاخنێن، هەشاندن، هەلاخنێن.
- **ادخال مخزني:** داخوو نکردن.

آدور: قۆڕ، گونک، وەتەب،ا گوندار، گونکە، گونن، گوندڕاو، ڕیکۆ، دەیە.

ادرة: قۆڕیی، گونکی، وەتەبایی، ورگ دڕان.

ادرار: مێزکردن.

ادراك: زانایی، لەبنەبانی شت گەیشتن، ڤێ کەتن، نونگ، نیانەوە، زانین، زاناندن، پەی پێبردن، تێگەیشتن، پێگەیشتن وشیاری، حاڵی بوون، ڕێ تێبردن، سەر لێ دەرچوون، سەر لێ دەرکردن، وێکەوتن زیرەکی، هەستکردن.

- **ذو ادراك:** زیرەک، زرنگ، مدرک، وشیار، ڕێ پێبەر، پرتشک، تێگەیشتوو.

ادع: بانگ کە، گازکە، چرە، بچرە.

ادعاء: داوا کردن، داخوازی، داواکاری، گلەیی، گازتن، گازاندە، خۆنیشاندان.

ادغام: تێ هەڵکێشان، پیتێک لە پیتێکی تر و ببوونە یەک.

ادغم: خمخم، منگن، ئەسپی درێژ، ئەسپی کفنگ ڕەش.

ادفر: بۆگەن.

أدق: باریکتر.

أدكن: ڕەنگ تاریک - ڕەنگێکە ڕەش بنوێنێ.

ادلاء: ڕۆهیشتن، داکێشان، داهێشتن، داهێلان، شۆڕکردنەوە، دالۆسکانن.

- **ادلاء للحبل:** گوریس شۆڕکردنەوە.

ادلاج: شەو وەبەردان - لە بەری بەیاندا - شەو وەگەڵ خستن.

آدم: مرۆ، یەکەمین مرۆ، مێردی (حەوا)، ڕەشتاڵە.

ادم: چەرم، پێست، کەوڵ.

أدمان: لەسەر ڕۆیشتن - هەمیشەگی.

- **أدمان في المسكرات:** مەیخۆری.

الادمة: بن تووێژ.

أدناء: کەنەفت، نزم.

ادناه: نزیک کردنەوە.

أدنى (ج) أداني: ئەم پەر، بەست و نزمتر.

ادهاش: سەرسام کردن، واق وڕکردن، پەشۆکاندن، حەپەساندن، قورساندن، تۆقاندن، کلمساندن، ترساندن، زراوبردن، زەرلەبردن، پەشێواندن، تەوساندن، قوشقی کردن.

ادهان: چەور کردن، ناپاکی کردن، ئاوانی و تەپرەش کردن، ڕۆن لە بەری پێدان.

أدهم: ڕەش، سیاو، ڕەشتاڵە، ئەسپی ڕەش، زنجیر.

الادوات الاحتياطية: ئامرازی یەدەک.

ادوية للطعام: هەربێنە.

الادوية الطبية: دەرمانی پزیشکی، دەرمانێت نووشداری.

الاديب (ج) ادباء: وێژەوان، وێژەدار، تورڤان، دوۆزانڤان.

اديم (ج) أدم: چەرم، پێست، پۆست، گووبین، پووس، پێستە، کووتن، گووتن.

اذا: ئەگەر، گەر، کە، ئەگر، هەکە، هەگەر، ئەر، تا، کانێ.

اذاً: کەوایە، کەوابوو، کەواتە، کەوابیت، هەرکاتێ.

اذن: هەرکـاتێکی، هەرگـا هنگی، ئیـدی، هەرئەوەنن، ئیـتـر، ئیکە، جـا، سـا، دەس، دەجـا هەینێ، هەنگێنێ، ئەودەمی، هەنگی، هنگاڤی، ای، ئەی، پەس، خـێ، دا، دەبا، دەوجـا، دەسادەی، هەوجا، پیا، ئێدی، ئیتر.

اذابة: تواندنەوە، تاواندنەوە، بڤاشتن، بڤەشاندن.

اذار: مـانگی سێـیـەمـە لە دێرێکی ڕۆمی دا بەرامـبەری سەری سـاڵی کـوردییـە کە جـەژنی نەورۆزە، هەرمێ پشکوان، خـاکـە لێوە.

اذاع: بڵاوی کردەوە.

اذاعة: پەخش و بڵاو کردنەوە، پشاندن، ئاشکرا کردن، پەخشین، وێستگەی ڕادیۆ.

اذاقة: پێ چێژتن.

أذان: بانگ، گاز، چڕین، هەراله، بانگدان بۆ نوێژ و هی تر.

اذان الثور: زمانە گا، گیایەکە بەدەرمانی دەشێ.

اذان العشاء: بانگی خەوتنان.

اذبال: ژاکـاندن، گـەچراندن، هەڵاڵە، ژاکـانن، گـەچراندن، سیسانن، چرچانن، کرچاندن.

اذخار: هەڵگرتن.

اذخر: گیایەکی بۆنخۆشە لە حیجازی هەیە.

الاذخرة: پەرێز.

اذ ذاك: ئەودەمی، ئەوسا، هەنگینێ.

اذخر: بۆنخۆشتر، بۆن توندتر.

اذعان: دان پێدانان، ملکەچکردن، گوێدێری کردن.

اذكاء: داگیرساندن، هەڵکردن، پێکردن، ڕەوشەنکردنەوە.

اذلال: سووک و نزم کردن.

اذن: دەستـور، ڕێدان، ئانەهی، ورمێ، هێـژتن، هێشـتن، هێلان، خولک، دەسوو دەسوور، ودم، بار.

أذن: چلمن.

أذن (ج) اذان: گـوێ، گـوێچکە، گێ، گـۆچ، گـۆ، گـێـچـووک، کوچک، گووش، گوه.

- شمع الاذن: مێوی گوێ.

- مقطوع الاذن: گوێ بڕاو.

- اذن يسرى: گوێی چەپ.

- اذن الايمن: گوێی ڕاست.

- ثقيل الاذن: گوێی گران.

- حلمة الاذن: هەلیلۆک.

- قصير الاذن: گوێی کورت، قوتە.

- الم الاذن: گوێ ئێشە.

- مائل الاذن: گوێی لار، کافی.

- حمرة الاذن: کەرکی.

الاذهاب: ڕەواندن، بەرێکردن، ڕەتکردن، ڕاخستن، خستنەرێ.

اذهب: بڕۆ، بچۆ، هەرە، بچە، پڕێ، پشۆ، بلۆ، لاچۆ.

اذواء: بڕوانە اذبال.

الاذية: ئازار، ڕەنج، چەرمەسەر، ئەرک، شکەنجە، ئێش، ئۆزۆر پێچ و تاو، وەزە، جەربەزە، چەرمەسەری، دەردەسەری، سزا، جەزرەوە، جەزرەبە، کوێرەوەری.

الاذين: گوێچکەڵە.

الأراء: نیـشـانـدان، پیـشـانـدان، هێنانە پێش چاو، نمان نمانان، نمانان، وتارا نواندن، پێشچاڤی کرن، ڕایکردن، سرەواندن.

أرائة الطريق: ڕابەری، ڕێبەری، ڕێ نیشاندان.

الارائك: تەختی دانیشتن.

اراحة: ئاسـوودە کـردن، حـەسـاندنەوە، ژووژانن، ڤـەهەسـاندن، ڤرهساندن، هاوراندن.

الارادة: ویستن، خـواستن، ڤـیـان، ڤـان، کـاو، ئارەزووکـردن، وایستن، بڕیان، فـەرمـوودە، ڤـێن، گـەرەک، ویـست، خـواست، خوازت

- قوة الارادة: خـووەیڤین ـ فـرمـان، ڤین، ئارەزوو، مگێـزڤـان، هەوەس.

- صاحب الارادة: بەهۆرە.

الارادي: خۆویست.

- لا ارادي: خۆنەویست.

- الحركة الارادية: خۆویستە جووڵە.

- الاعمال الارادية: کرداری خۆ کرد.

- الاعمال اللاارادية: کرداری خۆ نەکرد.

الأراقـــة: ڕژتن، ڕهتن، دەڕتخـــوین، دەرنقـــووتکردن، دەرنخوونکردن.

الارب: کەنارە.

الأرب: پێداویستی، مەبەس.

ارباً ارباً: پارچە پارچە، کوتکوت، کەرکەر.

الأرباب: خاوەندان.

الارباك: سەرشێـواندن، سـەر لێشـێـواندن، شلەژاندن، پەرێشـان کردن.

الاربة: گرێ پووچکە.

الاربطة: بەسترە.

- الاربطة الضاغطة: بەسترە شەتەکدەرەکان.

الاربع (م) أربعة: چوار، چار، چەهار.

- الجهات الاربعة: چوارلا.
- الاطراف الاربعة: چوار لا.
الاربعاء: چوار شەممە، چارشەممە، چارشەمبە، چارشەمۆ.
- اربعة الاف: چووار هەزار.
- اربعة عشر: چواردە، چاردە.
- اربعمائة: چوار سەد.
- اربع مرات: چوار جاران.
- اربعة معارف: چوار ڕێیان
- اربعة ملايين: چوار کروور.
- اربعة واربعون: چل و چوار.
- اربعون واربعين: چل.
- اربعينية الشتاء: چلەی زستانی، سەیەک.
- اربعينية الصيف: چلەی هاوین.
- الاعمال الاربعة: چوارکردارەکان، چوارکردار.
الارث: یەکانە، نێرەی بەرازییە.
الارتباء: دیدەوانی، چاودێری، دوودڵی، نیگەرانی.
الارتباط: بەیوەندی، بەندیواری، ڤـر، تەڤـجـڤـان، بەستن، نێزیکی، نێوانی دۆستایەتی، کەین، ناس، بەستران.
ارتباك: شـلـەژان، پەشۆکان، ڤەخورمـینی، لێ تێکچون، لێ شێوان، سەرسوڕمان، بێ ئارامی، سەرلێشێوان، سەرشێواوی، پەریشان بوون.
الارتجاء: هومێدەوار بوون، هیواداری.
الارتجاج: جـوولانەوە، لەرزین، بزکان، لپـان، چەمچڤین، لیـان، لەریانەوە، هەلوورکە.
الارتجاع: گەڕانەوە، گل خواردن، ڤەزڤرین، ڤەزڤڕان، چەرخانەوە، هەڵگەڕانەوە، گـەڕانەوە سـەردۆخی پێـشـوو، ڕووگـەردانی، بادانەوە، پەشـیـمـان بوونەوە، هەڵـتـەقـینەوە، هەڵـبـەزینەوە کۆنەپەرست.
الارتجاف: هەڵلەرزین، هەڵچووڤان.
- ارتجاف اليدين: دەست لەرزین.
ارتجال: بێ بیـرکردنەوە، هەڵکوتانەسـەر، کـارێکی سـەرپێـیی، سەرپایی، بێ بیرکردنەوە، گوتن.
- ارتجالا: بەسەرپێیی.
- ارتجالي: سەرپێیی.
ارتحال: کۆچکردن، بارکردن، بیناندن، جێ گۆڕێ.
ارتخاء: خاوبوونەوە، سست بوونەوە، جەفلین، سیس بوونەوە.
- ارتخاء العضلات: خاوبوونەوەی ماسولکەکان.
ارتداء: پۆشین، لەبەرکردن، لخوەکرن، بەرگ پۆشین، دەبەرکردن.
- ارتداء لباس الحداد: ڕەشپۆش.
ارتداد: هەرگـەڕانەوە، سـەرکـێـشـکردن، پۆیسـاندن، گـەڕانەوە، گاوربوون، وەرگەڕان، ڕووگەڕوان * پەنگاوخواردنەوە.

ارتداع: واز لەکارێکی هێنان، تێوە چوون
ارتزاق: زاد داواکردن، وە دووی ڕۆزی کەوتن.
ارتسام: نەخشە بەستن، نیشانەدانان، فەرمانبردن.
ارتشاء: بەرتیل خواردن، لێڤەتخواردن.
ارتشاف: مژین، نۆشین.
ارتضاع: شیر خواردن، مرین.
ارتضاء: پەسەندکردن، قایلبوون.
ارتطام: بەرەنگاربوون، ئاورێش بوون.
ارتعاد: ڕاتەکاندن.
ارتعاء: لەوەڕان، لەوەڕین.
ارتعاب: هەڵژەقین، ترسان، زەهلەچوون، بزدان، ئەترەش چوون، زارەترەک بوون، زیندەن چوون، زارەترەکی بوون.
ارتعاش: خـرپە، خـورپە، ڕاچڵـەکین، ڕاچڵـەکـان، ڕەپەڕەپ، خرپەخرپ.
ارتعاش: لەرزین، هەلاجان، تەزووپێداهاتن.
- الارتعاش من البرد: ڕکرکین.
- ارتعاش القلب: دڵە لەرزێ، ڕاچڵەکان، ڕاچڵەکین، دڵە تەپێ، دڵە ترەپێ.
ارتفاع: بەرزی، بەژن، بڵندی، بڵندی، بڵندایی، بەرزبوونەوە، گـێل گـێل بوونەوە، هەڵبـەزین، هەڵبـەزینەوە، هەڵگەڕان، بڵندبوون، گڤاند، هەندەڤ، بەرزین، دەهار، کەمباز.
- الارتفاع الجانبي: بەرزی تەنیشت.
ارتفاق: هاوڕێیەتی، سازش، لەسەر ئانیشک پاڵدانەوە.
ارتقاء: سـەرکـەوتن، وەسـەرکـەوتن، هەڵچوون، بەر بژووچوون، بڵندبوون.
ارتقاب: دیدەوانی کردن، چاوەڕێ پێکردن.
ارتكاب: هەڵکوتانە سەرکارێکی، سوواربوون، سواری کاربوون، دەست بەکارێکی کردن، کار ئەنجامدان.
- ارتكاب العمل: هەڵکوتانەسەر.
- ارتكاب الذنب: هەڵکوتانە سـەر، گوناه، بەگوناهەوە لکان، بەتاوانەوەنووسان، گوناهکردن.
- ارتكاب عمل خطير: ڤەوماندن، ڤچاندن.
ارتكاز: چەڤـان، چەڤین، جـێـگیـربوون، لەزەین گـرتن، خۆڕاگیرکردن، لەسەروەستان.
- نقطة الارتكاز: پنتی داگیربوون.
الارتماء من محل مرتفع: تەڤرین.
ارتماس: بینەکێشان، بەژێر ئاوداڕۆنیشتن.
ارتهاب: بڕوانە (ارتعاب).
ارتهاك: لە پاکەوتن، لە پێ کەوتن.
ارتهان: بەگرێو وەرگرتن، بەبارمتەوە وەرگرتن.

ارتهاس: پەیزەنی، خۆتەنگاوتن، پاشوولێکدان.
ارتياح: سوودە بوون، شادبوون.
ارتياد: داردۆزی.
ارث، ميراث: پاشماک، شرە، چتێکە لە پاش مردووان بەجێ بێنێ، شرەگرتن، کەلەپوور، میرات، مردەرێ، سەربەش، کالێکی، کەلەپوور، جێماو.
ارث: شوێنەواری نەتەوایەتی و ناخۆشییە.
ارثي: کالکی، میراتی.
ارج: بۆنی خۆش.
ارجاء: سەرانسەر، هەموو لایەک، دەوروبەر.
ارجاع: ناردنەوە، دانەوە، وێدانەوە، گەڕاندنەوە، گێرانەوە، وەرگەڕاندن، دانەدواوە، زڤیراندن، دانەوە، مەوەزۆ، مەوەرد، تێ گەڕاندن، ڕوباری کردن، دانەوە، ژڤێراندن، کێشانەوە، وەرچەرخاندن. پەشیمانکردنەوە.
ارجاف: ڕاپەڕاندن، بەناڕاستی داچوونە خوارەوە.
ارحال: دابەزاندن، هێنانە خوارەوە.
ارجح: چاکتر، پەسندتر، چێتر، باشتر.
- **على الارجح:** تومەز، تمەز.
أرجوان: ئەرخەوان.
- **ارجواني:** ئەرخەوانی.
ارجل: ئەسپێکە دەستێکی یا پێیەکی سپی بێت.
ارجوحة: جۆلانە، هەرەزانی، دیلانە، جولە، هێزۆک، دنگهلەف، جیلانە، دنگلاڤنان، دیلە کانێ، دیلانێ، ڕابینوک، لەلۆ، لە بلوک، هەلوورک، هیلان، هێلانۆک.
ارجوزة: بەستە، هەڵبەستی کورت.
- **ارجوزة الانغام:** بەستەی هەوایان.
أرحال: ناردن، ڕێگەخستن، بەڕێ کردن، ڕەوانە کردن.
ارحم: بەزەییدارتر، دڵسۆزتر.
ارخاء: سست و خاوکردنەوە، شلکردنەوە، لە دوودان، ئماندن، داهێشتن، داکێشان.
- **ارخاء العنان:** جڵەو شلکردن، لە دوودان، جڵە و شۆڕکردن.
- **المرض:** خاو و ست کەرەوە.
اردأ: خراپتر، گەندتر، بەدتر.
الاردأ: خراپترین، گەندترین، بەدترین.
اردب (كيل): تەغار، کە (٢٤) ڕبەیە.
اردف: قوو، باڵندە.
ارذل: نزمتر، سووکتر.
ارز: ڕز، برنج.
- **رز صحيح غير مكسور:** برنجی کەڵە.
ارساء السفينة: لەنگەرهاویژتنی کەشتی، لەنگەر ڕۆهیشتنی گەمێ.
ارسال: ناردن، ڕەوانەکردن، هەناردن، ڕێکرن، بەڕێکردن، وەڕێ خستن، کلکردن، کیانەی، شاندن، ڕۆیاندن، بەڕێخستن، شاناندن، شهاندن، کیاسنەی، کیانەی، گیاندن، ڕاخستن، ڕێگەخستن، بەڕێ کردن.
ارش: خۆوبینایی.
ارشاء: بەرتیلدان.
ارشاد: ڕێ بەڕێ، ڕابەری، ڕێنوێنی، ڕابەریکردن، شارەزاکردن، ڕێ نیشاندان، ڕێ بۆدیتنەوە.
ارشد: گەورەتر، ئازاتر، شارەزاتر.
- **رجال الارشاد:** پیاوانی ڕوانگە.
ارصاد: چاوەدێری، لە کەمین دانیشتن.
ارض (ج) اراض: زەوی، خاک، ئەرد، هەرد، بەژ، گنا، ئاخ، تەرز، زەڤی، عەرد، کاو، حەرد، حەرز، بووم، زەمین، زەوین، زەوو، زەمی، کەلاک.
- **ارض بعد وقوع الجمرة والارض:** کۆ.
- **ارض ترابية:** زەوی خۆڵەپەتان، زەوی نەرم.
- **ارض حجرية:** بەردەڵان، هەردە، زبران، کەڕە، گەڕگەڕ، کرێن، چەقێن.
- **ارض ديمية:** زەوی دێم، دێمەکار، بەژیی.
- **ارض رخوة:** زەوی فشەڵ، پشۆش، فشۆڵ، زەوی سستەک، پەشۆش، زەوی پشۆش.
- **أرض رملية:** زیخەڵان، زیخاڵ، بسیلاک، زاخێر، زاخێران.
- **أرض زلقة:** زەوی خلیسک.
- **أرض سهل:** دەشت، دەشتایی، دەشتانی، پێدەشت.
- **أرض شوكي:** کەرتەش، شەکرۆکە (گیایەکە)
- **الارض الصلبة:** ڕەقان، ڕەقێن، چەقێن، جەتان.
- **أرض الغرفة:** ناوماڵ، زەوی نێوژووران.
- **الارض القاسية:** شۆرەکات، شۆرەزار.
- **على الارض:** سەرخاک، سەرزەوی.
- **أرض كلسية ذات احجار خامية للجص:** گەچۆر.
- **أرض مكلسة:** نکارۆک، گەچۆڕ.
- **أرض متموجة:** تەپاوتەلان، زوورگ، زوورگاوی، زوویری، کەنەک، کەندوور، کەن و کۆسپە، نەوال، هەڵەت، هەرد و هەڵەت.
- **أرض محروثة:** شۆم، شۆو، شوویم.
- **أرض مستقيمة:** ڕاستان.
- **أرض ملحية:** شۆرەکات.
- **أرض وعرة:** چەقەڵ، چە، ڕەقان.
- **أرض وهدة:** نمکان، نمکانی.
- **الارض الجرداء:** ڕووتەن.

- **أرض لا زراعة فيها:** بەیار.
- **الارض التي لا تنبت:** ڕووتەن.
- **الانبات الارضي:** زەویە ڕووان.
- **الكرة الارضية:** گۆی زەوی، خڕکەی زەوی.
- **طبقات القشرة الارضية:** چینەکانی زەوی.
- **احياء الارض الميتة:** فەتاندن.
- **قطر الارض:** قەبارەی زەوی.
- **أراضي بور:** زەوی بەیار، زەوی نەچێنراو.
- **أراضي حجرية وعرة:** شکار، کەرە، کوسپار.
- **أراضي مرتفعة:** قوچکە.
- **التضاريس الارضية:** بەرز و نزمی ڕووی زەوی.
- **أراضي مسطحة:** زووبری، تەختانی، ڕاستانی.
- **أراضي مسقية:** بەراو، وەراو.

الارضاء: لە کەمیندابوون، چاوەڕێیی.

الارضاء: قایلکردن، بەشاندن.

الارضاع: شیردان، مەمک دان.

الارضة: مۆرانە.

الارعاء: لەوەڕاندن، (بەزەیی پێداهاتن).

الارعاب: ترساندن، تۆقاندن، جەفلاتدن، زراو بردن، دلهاندن، هەژڤاندن فەرهاندن، بەهتاندن، چەنقاندن، بزداندن، بزدان، چنقاندن، ڕەهلە بردن، زراوچواندن.

الارعاد: شریقاندنی هەور، شرەکردن.

الارعاش: ڕاچڵەکاندن، خوریاندن، داخوریاندن.

الارعاف: دارساندن.

الارعن: نەفام، بێ هیبیر، ناهیبیر، ناژیر.

الارغاب: بروانە (ترغیب).

الارغام: ئازاکردن، ڕەنجاندن، دڵشکاندن.

الارغد: دلگرتر، پەسندتر.

الارغن: مرازێکی شایلۆغانییە.

الارفاف: نەرمی و سازش کردن.

الارفاة: سوودە بوون.

الارفع: بلندتر، بەرزتر، باریکتر.

الارق: بێخەوی، بێخەو، خەوزڕان، بێداری.

الارقاص: هەڵپەڕاندن، لەیزاندن، هەڵبەزاندن، هەڵپەڕاندن.

الارقام الكسرية: ژمارەکانی کەرتی.

الارقان الزرع: پیسی، ژەنگی دەغلان.

الارقش: خاڵخاڵی سپی و ڕەش لە مرۆ یا لە ماڵاتان.

الارقط: چییل، کونج، ڕەشێکە تێکەڵاوی سپی بووبێ.

الارقم: کەومار، ماری ڕەش، هەرچێتێکی تر، کە پەڵەی سپی لە لەشدا بێ.

ارقى عمل: شاکار، شاکردار، بەرزترین کار.

ارکاب: سوارکردن.

ارکاد: دابینکردن.

ارکاض: غاردان، بەزاندن، ڕاپەڕاندن، ڕەتاندن، لینگدان.

- **ارکان:** سەرهەزار، سەردار.

ارکان الحرب: سەرداری جەنگ.

ارم: (بەهەشت)ی شدادی، ناوی شارێکە کە شداد لەسەر ڕووی زەوی دروستی کردبێ.

آرمادة: کەشتیگەل، دەستە گەمییەکە

ارمـد: چاوکـول، چاف پل، چاف پەلچی، چاف کـول، ڕەنگ شەکر.

ارمل (ج) ارامل: بێوەمێر، بێ ژن، بێوەمێرد.

ارمل القوم: نەتەوەیەک تۆشە و زادیان برابی بێ.

أرملة: بێوەژن، ژنەبێ، مێرد مردوو، ژبنێ.

الارمود: هەرمێ.

ارنب (ج) ارانب: کـەروێشک، هەرۆلشـە، کـێـرووشک، کوویێرێشـک، خۆشبەز، کەڤرۆیشک، هەوریتسە.

- **صـوت الارنب:** شاڤێن.

الارنة: لورک.

ارهاب: ترساندن، تۆقاندن.

ارهاق: مـاندووکـردن، کـەنەفـتـکردن، کـفـتکردن، هەسـتـاندن، کەشەنگکردن.

ارواء: ئاوەدان، داشتن، ئاڤدان، پاراوکردن.

- **ارواء حقول الديم:** قوڕافستن.
- **ارواء الحقل قبل حرثها:** نێسکردن.

ارواح شريرة: خێو.

ارواث: کەلویەل.

ارود: سست، هێدی، لەسەرخۆ، هێمن، بەکاوەخۆ، لەسەرەخۆ، موڤر.

أروى: بەرانەکێوی.

أروية: مەڕە کێوی.

الاروية (ج) اراوي: واراو، وراوی، بزنە کێوییە، بۆ نێر و مێیان بەکاردەبرێت.

اريب: ئاتاج، پێداویست، دەستکورت، ژار، هەژار، ئاوسەرکەم.

اريب: دانا، زانا، زرنگ.

اريج: جێی گوشاد.

اريحي: خۆشخود، بەهۆش.

اريضة: مرە، مرکە، مۆرانەی گلی، مۆرکە، مەریکانە.

اريكة (ج) ارائك: تەختی پادشایی.

ازاء: بەرانبـەر، بەرامبـەر، ئاڤـار، بەربەهەڤ، ڕاست، حـاست، هەناس، ڤەراڤبەر، تەراز، بەپێز، هەمبەر، جووتەنی.

ازاحة: لادان، نەهێلان، لابردن.
الازار: نێـوانی ناوک و ئەژنۆ، شـوێن ئەندامی شـەرم، دەرپێ، شەڵوار.
ازارة: یارمەتی، هاریکاری، هەمەیاری، یاردووم، یاریدەدان.
ازالة: لابردن، وەلانان، کـلاکـردن، ڕاکـرن، هلبـرن، سـەلپـاندن، ڕاکردن.
ازالة البكارة: کچێنی بردن، قوڵە شکاندن.
ازالة الشـعـر بماء سـاخن: دارنین، ئاوەڕووتکردن پرچکاندن، ڕنینەوە، پەرتاندن، پرتکاندن.
ازحاف: خوشاندن، ماندووبوون، ماندووکردن.
ازدحام: کەڵەکە، کۆبوونەوە، کەڵەکەکردن، کەرسیسـەکردن، چڕە، تێ چڕان، جـەنجـاڵ، پاڵەوپەست، تێکچـڕان، حـەشـامـەت، خەڵپە، مرتنکە، ژلووقیان، کەڵەکە لەسەرکردن، گەلەکۆمە، گەلەکۆمەگ، مرۆشیان، ئاپۆرە، ڕەشایی، ڕەشەدار.
ازدراء: دەکن.
ازدهار: گـەشـەسـەندن، خـەمڵین، گـەشـبـوونەوە، ڤـەگـەشـبـوون، گەشەکردن، ڕەوشەن بوون.
ازدواج: جووتبوون، تێکەڵاوبوون، دەرکردن، ژنهێنان، ژنهاوردن.
ازدواج: لە ڕاوێژی (بدیع)دا ئەوەیە، کـە بوێژ لە هەڵبـەسـتـی خۆیدا دوو وشـان بێنێتەوە کە لە شێوەدا وەکوو یەکتری بن، بەڵام واتایان لێک جوودا بێت وەکو لە فارسیدا ئەڵێت:

ئەی دولەعلی ئاتە شینەت دەر دڵی گولنار قار
غیری دڵ بردن نداری ئەی بوتی مکار کار.

الازدواج الحراري: تەرمۆکەپل.
ازدیاد: پتر بوون. پەرەسەندن، پەرەسەکران.
ازرار: دوگمەی قۆپچە، پشکووژ.
ازرق (م) زرقاء: شین، کەوە، کەوو، شـینکە، کەسیک، هەشین.
ازرق سماوي: ئاسمانی، شینی ئاسمانی.
ازرق غامق: مۆر.
لون ازرق: ڕەنگاڵی، ڕەنگاری، شین.
ازعاج: وەرزکـردن، کـەوەڕێ کـردن، وەرەسکردن، هەراسـانکردن، تووڕە و چارەسەرکردن، سەرگرتن، سەر لێ سەندن، بۆژە کردن، بێزارکردن، پەستکردن.
الازلي، ازلیة، ازل: هەمیشەکی، کۆنینە، جاویدان، هەمیشەیی، هەربووە، هەر بووگە، هەر بووە و هەر دەبێ، بەرەودوایی نییە، سەرەتا و بنەبانی نییە.
– **القسمة الازلیة:** بەشخوا.
ازلاق: خلیـسـکاندن، هەڵخلیـسـکاندن، خـزاندن، زەلاندن، تەهساندن، خشکاندن، مشتخاندن، هەڵداشتن.
ازلال: بڕوانە (**ازلاق**).

ازمة: تەنگانە، تەنگایی، سـەخـتـی، سـەخـڵـەتی، تەنگاوی، تەنگاهی، تەنگی، گیروگرفت، گۆلێژە.
الازمة السیاسیة: تەنگوچەڵەمەی ڕامیاری.
ازمنة الماضي: چەندانی پێشوو.
ازمیل: ئامـرازی چەرم بڕینی، کـارگەی کـەوشدروان، قـەڵەمی ئاسن یا پۆڵایە، ئاسن و داری پێ هەڵدەکـەنرێ، مـەکـارە، ئەسکەنە، هۆرە.
ازید: پتر، پێتر، پرتر، زەهفتر، فرەتر.
الازید: پترین، پێترین.
ازیز: قرم و هۆڕ، گیژە، گیزەگز، گڤە، گیڤە، وزە، کززەکز.
– **ازیز الرصاص:** گزە و وزەی گوللەی.
– **ازیز الریاح:** دووڤ، سییرە، کشە.
– **ازیز الحجر الملقي وغیرها:** ڤرە، ڤنگە، ڤنگە ڤنگ.
– **ازیز الرصاص:** ویزەی گوللەی، ویزەویز، هاشەی گوللە، قومە قوم.
– **ازیز الطلقات النریة:** ڤاژە، گیزە، ویزە.
آس: مۆرت، مۆرتک، مۆرد، موورتک (**ریحان الشامي**).
أس: تووان (لە فیزیادا).
الأس (ج) أساس: بناخە، بنەڕەت، بنچینە، بنیات، بنیاد، جا.
أس آسأ: بناخەدانان، بنچینە دامەزراندن.
اساءة: خراپەکردن، گەندەژەو، گەندەکردن، بەدکاری.
– **أساءة السمعة:** بەدناوکردن، ناوزڕاندن.
أسارة: دیلی، ئخسیری، ژێر دەستی.
اساس: کرۆک، بناوان، بنەوان، بنچینە، بنیات، بنەڕەت، بناخە، هێم.
– **اساس الجدار:** بنچینە، بنە، بنگەهم، نەغـمە، دەهکەر، بنە، کانگە، گەوەڕ.
– **اساس المصدر:** بناخەی چاوگ.
– **وضع الاساس:** بنچینەدانان، تەمەڵ دانان.
اساسي: بنیـاتی، بنگەهی، بنیـادینی، دەهکەی، بنچـینەیی، بنیادی، بنەڕەتی، ئاردم.
– **الفكرة الاساسیة:** بیرە بنەڕەتییەکان.
– **حقیقة اساسیة:** ڕاستیەکی بنەڕەتی.
أسامة: شێری ناوجەنگەڵییە.
الاسامة: لەوەڕاندن، چراندن، چەریاندن.
السباهة: تپلا شادێ.
الاسباب المباشرة: هۆیە ڕاستەوخۆکان.
الاسباب غیر المباشرة: هۆیەکانی ناڕاستەوخۆ.
اسباناخ: ئەسپەناخ.
آس بري: ڕێحانە کێویلە، پێکۆڵە، کونجرە.

اسبق: پێشووتر، بەرتر، پێشتر، بەرووتر، بەرترین، پێشترین.
الاسبوع (ج) اسابیع: حەوتوو، هەفتە، حەوت، حەفتە، شەوەرە.
- ایام الاسبوع: رۆژانی حەوتوو.
اسبوعي: هەفتەیی، حەوتوویی.
الاسبوعي: حەفتانە، هەفتانە، هەفتەیی، حەوتانە.
اسبیداج: سپیاوی ئافرەتان، سپیاف، ئەسپیندار.
أست (ج) استات: پاشل، دامنە، قوون.
استاذ (ج) اساتذة: زانەر، مامۆستا، سەیدا، مامۆسا، پرۆفیسۆر، وەستا، وەسا.
استئجار: بەکرێگرتن، کرێگرتەیی.
استئذان: دەستوور خوازتن.
استئناس: رامبوون، راهاتن.
استئصال: لە ریشە دەرهێنان، پۆسکەندەکردن، قەلاچۆ تێخستن، قورافتن، یافتبرین.
استئناف: گلەیی و گازاندە، دووپاتکردنەوە بەسەرگرتنەوە، پێداچوونە خوارەوە، داخوایی، دووبارە دەست پێکردنەوە.
- استئناف العمل: تێهەڵچوونەوە، تێهەڵێنانەوە.
استئناف، مستأنف: گلەوگازاندە، دووپاتکردنەوە، بەسەرگرەوە.
استئمان: بروا پێکردن، باوەرکردن، دادخوازتن.
استبداد: بێگار، کەلەگایی، کەلەزەری، زۆرداری، بێدادی، خودرایی، جەوور، خورتی، زەبرتووانی، چاڤسۆری، پێستووری.
استبراء: پاکی خوازتن.
استبراد: بەسەرماکەوتن.
استبرق: پارچە، پارچەی ئاورشمی، بەرگ، سیپال.
استبصار: بینایی خوازتن، بینابوون.
استبدال: لەجیاتیان، ویستی گۆرینەوە.
استبعاد: دووری خوازتن.
استبقاء: هێشتنەوە، باقی هێشتنەوە.
استثمار: هێنانەبەر، بەرخوردارکردن، بەر لێخواردن، میوە لێکردنەوە، بەبەرهەمهێنان، وەبەرهەمهێنان.
استثناء: جووێ کردنەوە، جیاوازی، جیا، تەرخانکردن، جگەکردنەوە، هەلاواردن، وەشان، بەرجاکردنەوە، جیاکاری، جیایی، هاوێرکردن، بەرچاوچەرت، دەرهاویشتن.
- بأستثناء: بێجگە لە، جگە لە.
- استثناء من: بەدەر.
استتار: داپۆشران.
استجابة: هەست پێکردن. هەری کردن (قبول)، وەلامدانەوە، داوای وەلامکردن.
استجازة: دەستوور خوازتن.

استجداء: دەرۆزە کردن، سوالکردن، پارسەکردن.
استجداد: تازەکردنەوە.
استجلاب: کشاندن، هێنان.
استجماع: گردکردنەوە.
استجهال: خۆناشکردن، شۆنەزانکردن.
استجواب: لێپرسین، پرساندن، پرسی ژێکردن.
استحاضة: تووشی بێ نوێژی هاتنی ئافرەتان.
استحالة: لە بارێکەوە چوونە سەر بارێکی تر، گۆران، خواربوونەوە، چەند قۆناخ برین، دوور بوون.
ادوار الاستحالة: سووری گۆران.
استحباب (استحاب): خۆشویستن.
استحداث: نووێ خوازتن، تازە داهێنان.
استحسان: پەسەندکردن، بەچاک زانین، تەتە، ئافەرین لێکردن، را لێبوون.
- عدم استحسان: ناپەسەندی.
استحصال: دەستگیرکردن، پەیداکردن، وەرگرتن، وەدەستهێنان، وەدەستخستن، دەستکەوتن.
استحضار: ئامادەکردن، وەیادهێنانەوە، ئاگاهی.
- الاستحضار الشخصي والتهيي: راپێچان، رەپێچکەدان.
استحفاظ: ئاگاداری، پارێزگاری، ئاگاداری خوازتن.
استحقار: بەسووک و نزم زانین، بەگچکە و کەم ئەژماردن.
استحقاق: شایان و رەوابوون، رەوایی.
- یوم الاستحقاق: رۆژی دانەوە.
استحکام: قایم بوون، مەحکەم بوون، تەڤزین.
استحلاف: سووێند خواردن، سوێنددان.
استحمام: سەرشوشتن، چوونە گەرماوێ، گەرماوکردن.
استحیاء: شەرمکردن، پۆت و فەهێشتاکردن، رووەدەربایس، شەرمداری، لەروودامان.
استخارة: زالکردنەوە، داخووت گرتنەوە، نۆخشە لێدان، باشترین ویست، داخووت.
الاستخبار ج استخبارات: لە وەلام دەنگوباس پرسین، لاکردنەوە، وەلامگا، هەوالداری، لەبار زانین.
استخدام: راگرتن، رەنێوهێنان، بەکاربردن، کارپێکردن، مزدەوەری، وەکارخستن، بەکارهێنان، خستنەکار، نۆکەر راگرتن.
استخراج: سەر لێ دەرکردن، لێزانین، پەی پێبردن، هەلهاوردن، دەرهێنان، دەرهانین، جەلیاندن، بەرهەستکردن، دەرهاوردن، دەرکێشان، هەلهێنان.
استخفاء: پۆشران، پەنهانبوون.
استخفاف: بەسووکزانین، بەسووک ژماردن.

الاستخلاص: پوختەکردن، سەردەرکردن، ڕزگارکردن.
الاستـدارة: خـڕی، کـەوری خـولخـواردن، وەرگـەڕان، بادانەوە، پێچکردنەوە.
الاستدامة: داوای هەمیشەیی کردن و لەسەر ڕۆیشتن.
الاستدانة: قەرزکردن، قەرزخواستن، وەرگرتن.
الاستدبار: ڕوانینە ئەنجامی کار.
الاستـدراج: نزیک کـردنەوە، کـەمکەمە بڵندکـردن، کـەمکـەمە نزیککردنەوە، بەرزکردنەوە، دەرخستن، کەمکەمە خوازتن.
- استدراج الطير للصيد: چێرکردن، دانەخۆرەکردن.
استدر: وەرسووڕێ.
استدراك: پێگەیشتن، زانین، دیتن، ڕابینین.
الاسـتـدعـاء: ویستن، خـوازتن، بانگکردن، پەلاتە، سکالا، سکالانامە، وێستنامە.
استدلال: بەڵگەهێنانەوە، بەڵگەخوازتن، ڕێبەدیکردن.
الاستذرار: بەخاڵ بوون.
الاستذراء: ڕۆشین، دارۆشین.
استراحة: ئاسوودەیی، حەسانەوە، پشوو، پشـوودان، وچاندان، تەواسـان، ژووژیان، سانەوە، سرەوتن، سرەوان، سرەوانەوە، لاگرتن، ڕنجی.
استرح: بحەسێوە، ئارامبگرە، بسێوە، ئارام بە، پشوودە.
استسقاء: ڕگەماسی، ئاوبەند، ئیسقایی.
استسلام: گوێدێربوون، فەرمان بەرێکردن، خۆبەدەستەوەدان، سەردانان، جڵەو بۆ شلکردن، ئاشتیخوازتن.
- حلول استسلامية: چارەسەرکردنی خۆبەدەستەوەدان.
- الاستسلام دون قيد او شرط: خۆبەدەستەوەدان، هاتنەرایی.
الاستراق: چرپاندن، دزین.
الاسـتـرجـاع: وەرگـرتنەوە، گـەڕانەوە، گلدانەوە، داوای وەرگرتنەوەکردن، وەرچەرخان، بادانەوە، ڤەزۆین.
الاسترداد: وەرگرتنەوە، گەڕاندنەوە، گلدانەوە، سەندنەوە، لێ وەرگرتنەوە، لێ سەننەوە.
استرحام: بەزەیی خوازتن، میهرەبانیخوازتن.
استرخاص: دەستوورویستن، پایدۆزخواستن.
استرخاء: خاو و سست بوونەوە، جەفلین، لەشگرانی.
الاسترضاء: داوای قایل و ڕەزامەندی کردن.
الاسترعاء: چاودێری و یارمەتی خوازتن.
الاسترزاق: ڕۆزی خوازتن.
الاستزاد: پتر کردن.
استشارة: پرس پێکردن، ڕاوێژ پێکردن، پرس پێخستن.
- الهيئة الاستشارية: دەستەی ڕاوێژکار.
استشراق: ڕۆژهەڵاتناسی، خاوەرناسی.

استشفاء: داوای چابوونەوە کردن.
استشفاع: داوای بەخشینکردن، داوای پاڕانەوەکردن.
الاستشمام: بۆنکردن، هەڵمژین بەکەپۆ.
الاستصباح: بەیانکردنەوە، چرا هەڵکردن.
- غاز الاستصباح: گازەسووتاندن.
استصراخ: فریاکردن، وبیقاندن، قیژاندن.
استصحاب: هاوڕێیی خووازتن.
استصواب: بەباش زانین، چاکدانان.
استشـهـاد: ڕاستبێژی ویستن، دەست لە ملدان ویستن، لەڕێی خوادا بوونە قوربان، لە ڕاوێژی بە(دیع)دا ئەوەیە کە هۆنەر لە پەنای شێوەدا، دەستوور (مراسم) نازناوی خۆی بەیان بکات وەکوو امامی ڕازی بەفارسی دەڵێ:

ئەگەر دوشمەن نەسازەد باتو ئەیدوست
تومی با بەدکی با دوشـمـەن بسـازی
وەگـەر نێ چەند ڕۆزێ صبـر مـیکون
نە تۆ مـائی نە ئۆنی فـخـری ڕازی

- ورقة الاستشهاد: ڕاستبێژی، نامە.
استضائة: ڕووناکی خوازتن.
استضعاف: بێ تین بوون، بێ هێززانین.
استطابة: بەپاکی و چاک زانین.
استطاعة: دەست ڕۆیشتن، دەست ڕۆیین، ڕاکرن، ڕانین، تواناگی پێکران، لە بارابوون، تەوان، کارین، تاوای، شـیان ژی هاتن، بدەری.
استطالة: درێژ بوون، سەرکێشی کردن، لاکێش، درێژ بوون.
اسـتـطراد: لە هونەری (بدیع)دا ئەوەیە کـە بوێژ لە پەنای پێ هەڵگوتندا بەسـەروگوێلاکدا دانەدات، یا غـەزەلدا لە پارچەی مـەبەست دەرکـەوێ وە دەرگـای واتایەکی تر بکاتەوە دووایی بگەڕێتـەوە سـەر بەیتی پێشـوو، لە پێش دوژمن هەلاتـن بۆ لەخشتەبردنی.
استطراف: تازە پەیداکردنی شتێک، بەسەیرزانین.
استطلاع: سووسەکردن، قوتەقوتکردن، ئاگایی خوازتن.
- استطلاع الجيش: دیدەوانی، پێش لەشکری.
استطلاق: ڕزگاری خوازتن، زکچوون.
استظلال: سایەنشینی، پەنابردنە بەر سێبەر.
استظهار: یارمەتی خوازتن، نخوماندن، لەبەرکردن، لەیادگرتن.
استعادة: گەڕانەوەی شتێکی خوازتن.
استعاذ: بڕوانە (التجاء).
استعارة: خوازتنەوە، خوازە، دەستەوایی.
- محل الاستعارة: خوازتنگە، جێگای خواستن.
استعاضة: پێ بژاردنەوە، بژاردنەوە.

- **استعاضة في الهندسة:** خستنەبری.
- **بالاستعاضة:** بەخستنەبری.

الاستعانة: یارمەتی و کۆمەک خوازتن.

الاستعباد: بەندەگری پێکردن، کردنەبەندە، کردنە کۆڵە، کۆڵەکردن.

استعجاب: سەرسوورمان، واقمان.

استعجال: لەزکردن، لەزیان، لەزین، تاڵووکەکردن، پەلەپەل و دەستوبردکردن، خێرابوون، وەپەلەقاژە کەوتن، پەلەکردن، دەستوبردکردن.

استعجل: زووکە، خێرابە، وەسێ.

استعداد: ئامادەیی، لەباری، ئەیفەزین، ڕاشداندن، تەدارەک کردن، پەرداخی، پلوپا، هونەر، خۆهەڵکردن، زاج، ڕشت ڕشد، ڕشدی، هەرس، سەربەست.

استعد: ئامادەبە، وریابە.

استعراب: بوونەعەرب، لاسایی عەرەبی کردنەوە.

استعراض: نواندن، ڕانواندن، نماناسی، پێشچاڤی کردن، نیشاندان، خۆپیشاندان، ڕایی کردن.

استعصام: دەست لێدان، بۆ پارێزگاری خۆ دەست بەشتێکەوە گرتن.

استعطاف: میهرەبانی خوازتن.

استعظام: بەگەورە زانین، داوای گەورەیی کردن.

استعفاء: داوای بەخشین و لێ بووردن کردن.

استعلاء: داوای بەرزی کردن.

استعلاج: دەرمانکردن، داوای چارەکردن.

استعلام: وەلام پرسین، سۆراخکردن، ئاگاهی خوازتن.

استعلامات: پرسگە.

استعمار: ئاوەدانکردنەوە. داوای ئاوایی خوازتن.

استعمار: بەندەگەری، کەڵەگایی، ترەوە، پێ بەرکردن، داگیرکردن، بێ بەری، دەست بەسەردا گرتن، وڵاتێکی هۆزێکییە لە لایەن هێزێکی بیانیەوە.

استعمال: بەکاربردن، ڕەنێوهێنان، بەکارهێنان، ڕێزک.

استغاثة: هاناویستن، هاوار بردنەبەر، داوێنگیر بوون، فەریادکردن، زیاد کردن، لالانەوە، دادوهاوار، نزا، هالا، هاواروبانگ کردن، داوێنگرتن، نزا، نزوولە.

الاستغراب: سەرسوڕمان، پەشۆکان، واقمان، چاشبوون، حەپەسان، سەراسیمە بوون، هیدمان، واق ورمان.

استغراق: هەموو لا داگرتن، تەواو لەکارەوە چوون، وشیان، خنکان، لەئاودا نقووم بوون، خاياندن، کێشان.

استغراق: پێچوون.

الاستغفار: پەشیمانی لە گوناهان، تۆبەکردن، پاشگەزبوونەوە، داوای لێبووردن و بەخشین کردن، گەڕانەوە، بادانەوە.

استغفر الله: خوایە داوای بەخشین دەکەم، لەخوا داوای بەخشین دەکەم.

الاستغلال: هێنانە بەردەست، دەخڵ خر کردنەوە، بەروبۆخواردن، بەهرەلێ وەرگرتن، ئینانە بەر.

الاستغناء: بێ نیازی، دەست لێ هەڵگرتن، واز لێ هێنان، پێ نەویستن.

استغنام: تالان ویستن.

استفادة: کەلک، سوودوەرگرتن، هۆ، قازانج کردن، هاڤل، بەهرە بردن بەخودەری، کەڵک بردن.

استفاضة: بەهرە خوازتن.

استفتاء: دەنگ وەرگرتن، ڕا وەرگرتن، ڕا کۆکردن.

استفتاح: کردنەوە، پارەیەکە بەیانیان لە یەکەمین جاردا لە بری شتی فرۆشراودا وەردەگیرێ، داشت، سفتاح.

- **استفتاح صباحية في الكسابة:** سفتاح، پەلیار، بەتۆرە.

استفراغ: هەڵهێنانەوە، هێڵنج هاتنەوە.

استفزاز: وروژاندن، پڵماندن، داچڵەکین، دەمارگرتن.

استفسار: لێ پرسین.

الاستفهام: پرسیارکردن، داوای تێگەیشتن کردن، پرسکردن.

الاستقالة: دەست لەکاربەردان، دەست لەکارهەڵگرتن، کەنارەگیری.

الاستقامة: ڕاست ڕاوەستان، ڕاست بوون، ڕاستە دوێ، پایەداری، فریشکی، مشواری، ڕاسا، ڕاستەوەبوون، سەقامگیری، ڕاستەوڕاست.

- **الاستقامة في السير والخلق:** ڕاست ڕۆیشتن، فریشک.
- **ذو استقامة:** پایەدار، چڕ، خۆگر، بەرگەگر، مشوار، شاردەهەناسە، نویشک، فرشک.

استقباح: بەخراپ زانین.

الاستقبال: پێشوازیکردن، بەپیرەوە چوون، بەرەوپیر، لەمەودوا، دەماپاشین.

- **غرفة الاستقبال:** ژووری میوانان.

استقدام: چوونەپێش.

استقرار: ئارام و ئۆقرە گرتن، سرەوتن، هێدیتی، جێگیربوون، هێمنی، دارمان، داکاسان، وەرەقەگرتن، ڕوتەفتان، هەداوان، تۆنگە گرتن، جاگیری.

- **عدم الاستقرار:** شڵەژاوی، قارینی.

استقراض: قەرزکردن.

الاستقصاء: بەپایان گەیشتن، کۆشش کردن، کۆتایی بەکاروباردان.

استقصاص: داوای تۆڵە کردن.

استقطاع: بڕین، لێ کەمکردنەوە.

- **استقطاع الراتب:** مووچەبڕین ·
- **استقطاعات:** دابڕین ·

استقلال: ئازادی، سەربەخۆیی، شاهێن، سەربەست و ئازاسەربوون، خۆسەری، سەرازیی، بسەرخۆیی، شاهین ·

- **استقلال الذاتي:** سەربەخۆیی ·

استكبار: خۆبەگەورەزانین، فیزوخۆنواندن ·

استكتاب: داوای نووسین کردن ·

استكراه: ناپەسەندکردن، لەبەرچاو کەوتن ·

استكشاف: بەچاوکردن، بەدی کردن، پێکەوتن، وێکەوتن ·

- **استكشاف الجغرافي:** دۆزینەوەی ئەردناس ·

استكمال: تەواوکردن، داوای کۆتایی پێدان کردن ·

استلام: وەرگرتن، وەرگیراو ·

استلزام: بەگەرەک زانین ·

الاستلقاء: بەپشت داکەوتن، لەسەر پشت ڕاکشان، لەسەرپشت نوستن، هەلاژان، هەلاژیان ·

الاستمارة: بەرژەنامە ·

- **استمارة القبول:** خوازنامە، داخوازنامە ·
- **استمارة النقل:** گوازنامە ·

استماع: گوێڕاگرتن، بیستن، گوێدان، گوێگرتن، ژنەفتن ئەژنەڤتن، بهستن، ژنیەن، ژنەوین، گوێدێربوون، ژنەوتن، ژنەوای ·

استمالة: دڵدانەوە، بەلای خۆتدا خوارکردنەوە ·

الاستمتاع: بەهرە ویستن، بەرخورداری ·

الاستمداد: یارمەتی خوازتن، هاناویستن، کۆمەکی خوازتن، هاوارب ڕدنەبەر، هاوار و بانگ کردن ·

استمرار: لەسەر ڕۆیشتن، لەسەر ڕۆیین، پەیتا پەیتا، پێدا چوونە خوارەوە، خایاندن، ڕەوان بوون، پێداچوونەوە، درێژکێشان، پێداهاتن ·

- **بأستمرار:** پەیتاپەیتا، بێووچان، یەکبینە · ·
- **باستمرار دون توقف:** لەپەستا ·

استمراية: پایەداری، بەردەوامی ·

- **اخذت الاستمرارية:** بینی گرت ·

استمراج: ژێر زمان پشکنین، لە تەندورستی کەسێک بپرسی، ژێروژووان چەژتن، بن زمان تاقیکردنەوە، زوان تاقیکردن ·

استمساك: پشتگیریکردن، نەهێژتن، دەست لێدان، بەدەست گرتنی شتێک ·

استملاك: شوێنێک داگیرکردن، سڵک خوازتن ·

استمناء: دەستپەڕی ·

استناد: پاڵدانەوە، هەڵپەساردران، پشت پێ بەستن، پاڵپێوەدان ڕاگیربوون ·

- **استناد العسكري:** پشت مێرو، پاڵ وێران ·

استنارة: داوای ڕۆشنایی کردن ·

استنباط: تێگەیشتن، دەرهێنان، سەر لێ دەرکردن، بۆچوون، بەرهەس کردن، وەزانین، بەهێزی تێگەیشتن، شتێ لە شتێکی تر دەرهێنان ·

استنتاج: هەڵهێنان، لێ پەیداکردن، لێ دەرخستن، بەروبۆخوازتن، دەرئەنجام ·

- **استنتاج بكثرة:** هۆرە ·
- **الطريقة الاستنتاجية:** شێوەی بەروبۆ لێ دەرخستن ·

استنجاء: خۆ لە پیسایی پاککردنەوە بەئاو یا بەبەرد یا سندەگل، چوونە سەر پێشاو ·

استنساخ: ڕوونووسکردن، لەڕوو نووسینەوە، لەسەر نووسینەوە، ڕوونڤیس، هەڵهێنان ·

- **ورقة الاستنساخ:** گوهازتۆ ·

الاستنشاق: هەڵمژینی ئاو یا هەوا، هەڵمرووسین، هەڵمژین، هەرمیلسین، هەرملێسین، بەکەوهەڵووشین، لووشین ·

الاستنصار: یارمەتی خوازتن ·

أستنطاق: لێ پرسین، پرساندن، دواندن، پرس ژێ کردن، پەیڤاندن، پرس ژی کرن ·

استنقاذ: ڕزگارکردن، قوتارکردن ·

استنقاع: ئاوگیربوون، خووسان، ڕەنگ گۆڕان و زەردهەڵگەڕان، زۆنکاوی ·

استنكار: مڵوومۆش، لالووتی، لووتەلایی، لووتگرتن، هەتەق ·

استنكاف: بێزهاتن، کەنارەگیری، لووت گرتن، لادان، خۆ دوورخستنەوە، کەنارەگرتن، وەلاکەوتن، شایڤ بوون، گۆشەگیری، لەبەرفیزوهەوا، بێز لێ بوونەوە ·

- **عدم إستنكاف:** بێزنەهاتن.

استهال: لەخۆڕیان، بەخۆداڕیان، فیڕاندن ·

استهجان: ناحەزی، بەدزێوزانین ·

استهداف: کردنەنیشانە ·

استهداء: ڕابەرخوازتن ·

استهزاء: فشە و گەمە پێکردن، گاڵتە، گەمە، تیز، زرتەک، تەوزە، زرتۆڵە پێکردن، گەپ پێدان، نیز پێکردن، گەپ پێکردن، مەزاق پێکردن، قەشمەری ·

استهلاك: لەناوبردن، بەکاربردن، لەناوچوواندن ·

استهلال: واق و دیق، لە مانگی نوێ گەڕان ·

استهواء: پەڕیوە ·

استواء: کوڵان، پوخت بوون، کەلمژان، ڕێک و بەرانبەر، تەختایی و ڕێک، وەکو یەکتری بوون · نیوەڕاست، ناوەڕاست ·

- **خط الاستواء:** هێڵی ناوەڕاست، پشتێنە گۆی زەوی، کاتی نیوەڕۆیە ·

الاستيطان: نیشتەجێیی.
استياء: بێزاری، وەڕس و جارس بوون، پۆکە پۆک، سیواوک.
الاستياك: سیداوک لێدان.
الاستيراد: ماڵ لە دەرەوە خوازتن، کەلوپەل لە دەرەوە هێنان، هێنانەناو، هاوردوو.
استيضاء: داوای ڕەوشەن کردنەوە، لەسەرڕۆیشتن، کردن.
استيعاب: داگرتن، ماف وەرگرتن.
استيفاء: داوای بەتەواوی.
استيقاظ: بێدار و وشیار بوونەوە، ئاگاهاتن، بێداری.
استيلاء: داگیرکردن، زەوتکردن، ڤەگرتن، ڕاسەرکردن، لەهاندن، دەست بەسەرداکێشان، چەڤاندن، داگران، گرتەبەرە، دەست ئاویژتن، خرستفاندن، دەست بەسەرداگرتن.
اسد (ج) اسود: شێر، نێوی کەلوو (بورج)ێکیشە کە خۆر هەر مانگەی بەسەر یەکێکیاندا تێدەپەڕێ، مانگی پێنجەمیشە بەپێی ژماریاری بورجی ساڵ.
- عرف الاسد: ملەک.
- مربي الاسد: شێرەوان.
اسدال: شۆڕکردنەوە، بەردانەوە، خستنە خوار، داکێشاندن، ڕاکێشاندن، ڕۆهێشتن.
- اسدال الستائر وما اشبه: دادانەوە.
- اسدال الثوب المستمر: دادانەوە.
أسر: میزگیران، بەستەوانی، بەدیل و ئێخسیر گرتن، بەیدەست کردن.
الاسرة: خانەوادە، خێزان، بنەماڵە، بندار، مرۆڤانی پەرگاڵ.
اسراء: گەڕاندن.
اسراح: بەرەڵاکردن، ئازادکردن، بەسەربەستکردن.
اسراج: چراخان، شەوگیر.
اسرار صغيرة: وردەڕاز.
اسراف: دەست بڵاوی، بێ پاتە، دەست بلاڤی، بەڕوودان، دەست بڵاوێکی بێ ئەندازە، دەست شڕی، دەست سڵی.
أسرع: زووتر، گوژمەتر، چالاکتر، گورجتر، بەلەزتر.
أسرع: زووکە، تاڵووکە بکە، دەی پەلە بکە، دەسا دەی.
اسروجة: شات شات و شووت.
الاسرع: زووترین، گورجترین، خێراترین.
اسرى، اسراء: شەوڕۆیی.
اسطبل: بڕوانە (اصطبل) وشەیەکی یۆنانییە.
اسطرلاب (ئوستورلاب): وشەیەکی یۆنانییە ناوی ئامرازێک بووە بۆ دۆزینەوەی بڵندایەتی ئەستێران.
اسطوانة: کۆڵەکە، ئەستوندە، پاژەر، وردینەیی پیشەگەران، لوولە، لوولەک.
اساطين: مرۆ و هی ڕو ژیرانی ڕۆژگار.
- اسطوانة التسجيل: قەوانە.
- اسطوانة الحاكي: قەوانە.
- اسطوانة ذات مقطع منتظم: لوولەی بڕگەی چوون یەک.
- اسطوانة المدرجة: لوولەی پلەدار، لوولەکی پلەپل.
- الاسطوانة (في الهندسة): لوولەک، لوولە.
- الاسطوانة الوعائية: ناوەندەستون (بۆری).
اسطواني: لوولەیی.
- ختم اسطواني: مۆری لوولەیی.
اسطورة (ج) اساطير: ئەفسانە، داستان، چیرۆک، قەواتی، خرپرۆشک، چرچروک.
اسطول (ج) اساطيل: کەشتیگەل، دەستە گەمییەکە، هێزی دەریایی.
اسعاف: چارەسەری، فریاکەوتن، یارمەتی، بەفریاگەیشتن، یاردوم، هەنا، بەهەناگەیشتن، پێویستی پێکهێنان، دەرماکردن، پێراگەیشتن.
- الاسعافات الاولية: فریاکەوتنی سەرەتایی.
اسعال: کۆخاندن.
اسعال الابيض: جیقنە سپیلکە (نەخۆشێکی باڵندانە).
آسف: داخەکەم، بەداخەوە.
أسف: ماتی، پەرۆش، خەفەت، داخ، کزی سوو، خەم، پوشکوڵ، پەژارە، ناو، ئاهێن، جەخار، ئالووس، خەفەتداری، داخداری، سووێ، موخابین، دەرد، ئاخ، دوومانە.
- شدة الاسف: حەژمەت.
- مع الأسف: داخەکەم، داخی گرانم، پەککو، داخم ناچێ، داخی داخانم، موخابین، دەستی شکاوم، حەیف، وای لمن ئەزۆ، ئاخ، دای، داخ.
- وا أسف: پەکوو، پەککو، پەککوپۆک.
أسفار: پارچەیەکە لە پارچەکانی تەورات.
اسفل (م) سفلي (ج) اسافل: زێرتە، ژێرترەوە، ژێرگ، ژێرگین، ژێر، دا، لای هەرە خوارەوە، پەستتر، نزمتر، بەرەوەتر، خوارەوەتر، ژێرەوە، ژێرەوەتر، ژێروو، ژێرێ.
- الى الاسفل: بەرەوخوار، بەرەوبەرەوە، سەربەرەوژێر.
- من الاسفل: لەژێردا، لەژێڵا.
- طرف الاسفل: خواروو.
اسفلت: زفت.
اسفنج: هەور، کەفی دەریا، هەوری زرێ، لەشێکی کون کونە لە تەرکی دەریایاندا پێدەگات، سوونگەر، کەڤی دەریا، لەشی مرۆڤان و ئاسنجاوی پێ دەشۆن، کەرەوەر.
اسفنجي: هەوری.

- **الخلايا الاسفنجية:** ئەسفەنجە خانە.
اسفندار: ئەسپیندار.
اسفیداج: سپیاو، سپیاڤ.
اسفیدار: ئەسپیندار، سپیدار.
اسفین: هۆرە، پوواز.
اسفین: قاش.
اسقاء: تاوان، ئاڤدان، باراوکردن، ئاودێری.
الاسقاط: خستن، کەواندن، ئێخستن، خەوخاندن، وستەی، وەنن، لێ خستن، بەردانەوە، پێراهێنان، کەڤاندن، گلاندن، داخستن، فڕێدان، وەرسیاندن.
- **اسقاط الجنین:** بەراوێژتن.
- **اسقاط الرأس:** زایینگە.
الاسقربوط: ئەسکەربوت (زاراوەی زانیاری).
الاسقف (ج) أساقفة: پێوەر(خطیب و واعظ)ی عیسایی لە کەشیش گەورەترە.
الاسکات: بێ دەنگ و کپ و دەمکوتکردن، قرتە برین، دامرکاندن، خامۆشکردن، داکاساندن، دانیشاندن، داکەساندن، سووسەبڕین، کپ کردن، وس پێکردن.
اسکت: وس، وست، بێدەنگ بە.
اسکاف: کەوشدروون، قۆندەرچی، کۆشکاری، سۆڵدرووتن، سۆڵکەری، پێنەچێتی.
اسکافي: کەوشدروو، پینە چی.
اسکان: دانیشاندن، ڕۆنیشاندن، ئارام و هێدی کردن، دامرکاندن دامراندن، داکاساندن، جێ نیشکردن، دامەزراندن، تاڤەنکردن.
سکن (ج) مساکن: نیشنگە.
اسکلة: ئێستگای کەشتیان لە کەنار دەریا، وشەیەکی ئیتاڵییە.
اسل: دارە گەز، ڕم، لەوانە، جەگەن، نێزە، دڕوو.
الاسلاف: پێشوونان، پێشینان.
اسلاك: پێوەکردن، بەرشتەوەکردن.
اسلاك المقاومة: تەلی بەرهەڵست.
اسلام: ملکەچی، خۆبەدەستەوەدان، چوونە ژێر باری هێمنی و ئاشتییەوە، ئایینێکیشە کە لە (٦)ی بوونی دا لە وڵاتی عەرەباندا سەری هەڵداوە.
اسلت: لووت براو.
اسلم: ئاشتی و ساختر.
اسلوب (ج) اسالیب: شێوە، ڕەوشت، ڕێگا، ڕەفتار، ڕێگە، تەرز، یاسا، پەیکەر، باو.
اسم (ج) اسماء: نێو، ناو، ناڤ، نێڤ.
- **اسم الآلة:** ناڤی ئالاڤ.
- **اسم التصغیر:** ناوی بچووککار، ناڤێن بچووککەر.
- **اسم الجنس:** ناوی گشتی، ناڤی جەلەب.
- **اسم الخاص:** ناوی تایبەتی، ناڤۆکاجی.
- **اسم الذات:** خۆناو.
- **اسم الزمان:** دەمناڤ.
- **اسم وصفي:** ناڤۆک.
- **اسم العام:** ناوی گشتی.
- **اسم العلم:** ناودار، ناوی تایبەتی، ناڤێن بەرناس، دیارن.
- **اسم الفاعل:** ناوی بکەر.
- **اسم الفعل:** ناوی فەرمان.
- **اسم مستعار:** نێوی لاوە، پاچناڤ.
- **اسم المفعول:** ناوی کراو.
- **اسم المکان:** جێ ناڤ، ناڤیلووس.
- **مجهول الاسم:** ناوی کوێرە بووەوە.
- **بسم الله تعالی:** نامە خوا، بەناوی خوای بەرز.
- **اسم وصفة:** ناڤۆک.
- **المماثل في الاسم:** هاوناو، هەڤناڤ.
الاسماك الغضروفیة: ماسییە کرکرکەدارەکان.
الاسماك الرئویة: ماسییە سی دارەکان.
اسمال ممزقة: ڕیندۆل.
اسماعیلیة: بەشە ئایینێکە کە بەامام موسی کاظم بروایان نییە و باوەڕیان بە(اسماعیل)ی کوڕەکەی تری امام جعفری صادق هەیە گۆیا کە امامە، ئەوانەی کە شوێن حسن صباح کەوتوون لەلای عەجەمان بەبێ دین دەناسرێن.
الاسمدة الخضراء: سەوزەپەین، پەینی سەوز.
اسمر (م) سمراء: گەنمی، بۆر، ڕەشتاڵە.
- **اسمر اللون:** بۆر.
اسمن: قەڵەوتر.
أسن: بۆچاڵ.
اسناد: پاڵپشت دان، هەڵپەساردن، ڕاگیرکردن، دانەپاڵ.
- **الاسناد بشيء:** گیرساندن، گیرساندنەوە، دانەپاڵ.
اسهاب: زۆربڵێیی، بەخشندەیی.
اسهال: زگچوواندن، ڕەوانکردن، ڕەوانی سەرێتیی، سەرپایی، کارکردنی زگ، زگەشۆرە، زگرۆین.
- تدفق الاسهال: فیراندن.
- ذواسهال: ڕەوان.
اسهل: ئاسانتر، ساناتر.
اسوأ: خراپتر، بەدتر، خراوتر.
الاسوأ: خراپترین، بەدترین، خراوترین.
اسوار: بازنە، دەستەوانە، (ج) اساویر.

اسود (م) سوداء: ڕەش، سیاو، سیا، سیاوی، مشکی، قونووس، سیا.
- الاسود الحالك: قرپی.
- اسود قاتن: سێوەنگ.
- اسود اللون: بام.
- اسود الوجه: ڕووڕەش، شەرمەزار.
- اسود غطيس: ڕەشی تاریک.
- اسود للفرس: قەمەر.
اسوداد: ڕەش هەڵگەڕان، ڕەش بوونەوە، ڕەشەوەبوون.
أسي: خەم، خەفەت، موخابین.
أسي أسـاً: خەمگین و پەرۆشداربوون، سوو لێ بوونەوە، خەفەتخواردن.
- شدة الاسي: هەژمەت.
أسير (ج) اسراء: یەخسیر، ئێخسیر، بەیدەست.
اشارة (ج) اشارات: ڕیک، موور، هێمان، نیشانە، ڕێزانی، نیشاندەک، سەرلەقاندن، دەست وەیا چاوهەڵتەکاندن، هێما، چاوبرکێن، گریشمە، دیاردی، پێشاندان، داواشتن، نیما.
- اشارة الي: نیشان بە.
اشاري: نیشاندەری.
اشاطة: پرووزاندن.
اشاعة: واتەوات، قاوەقاو، قاوداخستن، ئاشکرا و بڵاوکردن، وەبرەوخستن.
اشباح: ساف، سام، ساو و ترس.
اشباع: تێرکردن، تەواوتواندنەوە.
اشبع رغبتة: (نال مرامه) دەماغی خۆی تەخت کرد.
اشباه: وێچوواندن.
اشبينة: سەرسپی.
الاشتباه: گومانبردن، دوودڵی، خەوخاندن، سوسەکردن، ژرێ شاش بوون، دڵەڕاوکێ، نەناسینەوە، لێ گۆڕا، نیگەرانی.
اشتباك: تێک بەزاندن، لەنیوە یەکتری چوون، تێک ئاڵۆزان، تێک ئالان، تێک هەڵانگوتن، تێک بەزین، تێک بەربوون.
اشتداد: سەخت و قایم بوون.
اشتراء: کرین، سەندن، کڕین و فرۆشتن.
اشتراط: مەرج و پەیمان بەستن. پەیمان کردن.
اشتراك: هاوبەشی، بەشدارکردن، هاوکاری، کاربرایی، هەڤپایی، نیوەکاری کردن، هەڤانی کردن، بەشداری.
اشتراكي: هاوبەشی، بەشداری، هەڤپایی، هاوکاری.
الاشتراكية: هاوبەشێتی، هاوبەشایەتی.
اشتراك: لە هەڵبەستاندا کە لەبەکاربردنی ئەو وشانەی کە واتایان وەکو یەکە، مەبەستێک دەربڕێ، تا هۆشی خوێندەواران بۆ لای واتایەکی ناپێویست ڕاکێشێ بەڵام لە دوواییدا ئاشکرای کات.
اشتعال: سووتان، ئاور تێبەربوون، گڕگرتن، گرسان، داگیرسان، هەڵبوون، ڤێکەتن.
- اشتعال النار: داگیرانی ئاور، داگیرسانی ئاگر، هەڵگیرسان، هەڵایسان.
- قابل للاشتعال: بسووت.
اشتغال: خەریک بوون، کارداری، هۆرگران، خنە خن.
اشتقاق: داتاشران، وتەسازی، لک لێ بوونەوە، وەکوو: کردم، کردت، کردی، دەکا (لە کردن دروست کراون).
اشتكاء: گلەیی کردن، گازاندەکردن، دادوگلهەکردن.
اشتمال: دەورە گرتن، لەبەر گرتن.
اشتهاء: ئیشتیا، مەگرانی، مگێز، بێزوو، کەووژ، هۆک، بێز، مزێچ، تاسە، دڵ بۆ چوون، قیل، دڵبردن.
- شدة الاشتهاء الي الطعام: تامەزرۆ، سۆمایی، مرخ.
- تحديد الاشتهاء: کامە کامە.
اشتهار: نێوبانگ کردن، ناوداربوون، نێو پەیداکردن، سەروەدەربوون، سەروەدەری، ناوبانگ دەرکردن، ئاشکرابوون.
اشتواء: برژان.
اشتياق: ئارەزوومەندی، تاسە، تاسوخ، ئەلها، داووڵی، ئارەزووکردن، پێنەکاری، خوێن تێکەلی، ئارەزووی دیدارکردن، گەژوو، مرێکاری، دڵبەستەگی، دڵ لێچوون، کەڵکەڵە.
- شدة الاشتياق: مەراق.
اشجع: ئازاتر.
أشد: سەختتر، قایمتر.
اشراب: ئاودان، ئاودەرخواردن.
- اشراب الطفل الحديث من اللبن (اللباء): گوێچکەکردن، گۆشکردن.
اشرار: شەرفرۆشان، خراپان.
أشراف: خانەوادان، خانەدانان.
اشراف: لە بڵندییەوە ڕوانین، چاو تێوەبوون، چاو لێبوون، ئاگاداری، بەرچاوکردن، چاودێری، سەرپەرشتی، لەژێر قۆڵدا.
اشراق: ڕووناککردن، درەوشاندن، ڕەوشاندن، هەڵکردن، ڕۆندارکردن، ڕڤیین.
اشراقيون - اشراقيين: دەستەیەکە لە زانا و بلیمەتان، کە پەیوەندیداریان بەئەفلاتوونەوە هەیە وە لەسەر ئەو باوەڕەن کە ادراکی ڕاستەقینە (**حقايق**) لە ڕێگای خوریەی دڵ (**الهام**)ەوە دەبێ نەک بەبەڵگە و پێزان (دلیل).
اشراك: بوونە مشرک (هاواڵ بۆ خودا پەیداکردن).
اشراس: بەدخوو، توندخوو، ئازا.

اشرف: بەرزتر، خانەدانتر.

اشعار: ئاگاداری، پێڕاگەیاندن، درکاندن، درکانن، درکە.

اشـعـاع: تیشکدانەوە، ڕەوشەنکردن، گیرساندن، تیشک ئاوێژتن.

اشـعـال: هەڵکردن، گیرسانن، پێکردن، ڕەوشەنکردن، داگیرساندن، شەوقاندن، ئاور تێبەردان، ئاورهەڵکردن، گەشاندن.

- اشعال النار: ئاگر هەڵکردن.

اشعة الشمس: تیشکی ڕۆژ، تاو.

الاشعة فوق البنفسجية: تیشکی ڕوو وەنەوشەیی.

اشعر: بوێژتر، هەستدارتر.

الاشعر: تووکن، پرچن، قژن.

اشغال: خەریککردن، خووەیی کردن، لەکارەوەدان، وشیان، ڕاگیر و زەوتکردن، دابرین.

اشغال ناعمة: وردەکاری.

اشفاء: چاک و خۆشکردنەوە، ساڕێژکردن، ساخکردنەوە.

اشفاق: میهرەبانیکردن.

اشـقـر: شل، شێ، خەنەیی ڕەنگ، سوورهۆڵ، سوورفل، سوورفش، هۆڵ، دەهبەر، سووری شڵ، ڕەنگێکە لە نێوان سوور و زەردا.

- اشقر اللون: شێ ئەڕبوون.

- اشقر الوجه: چارەشڵ.

اشقى: سەربزێوتر.

اشكال: دژواری، پێسیر، کۆتەک، سەختی.

أشل: گۆج، ڕەقیتە، شەپلە لێدراو، پێنجۆ، کەسێکە دەستێکی لەکار کەوتبێ.

اشمئزاز: بێزکردنەوە، بێزوبۆ لێکردن، قێز لێبوونەوە، بووشڵ، مۆنج، هەڕاسان، جاڕس، بێزراو، کەوەڕێ بوون، بێزاری، بێز، مۆنجکردن، بێزهاتن.

اشمط: بۆر، بۆرە، ڕەشەگەور، گەووڕ، خاکی، بۆز، سەربۆز، گەورک.

أشنان: ئەسپۆن، گڕۆکە، زۆری، سپۆن.

اشهب شهباء: شتێکە ڕەنگی ڕەش و پیس بێ، سپی پات، ئەسپێکیشە کە بەو شێوەیە بێ، ڕەشبۆر.

اشهر: بەناوبانگتر.

اشهل (م) شهلاء: چاوبەڵەک، چاش بەڵەک، چاویل، کەسێکە چاوەکانی ڕەش بێ وە بەشینی بنوێنێ.

اشوز: بەفیز، بەهەوا، فیزدار، خالۆر، برووغ، ئامسار، کاو، باسەر.

اشوس: قیچ.

اشيم (ج) شيم: خاڵدار.

اصـابة: دووچاربوون، گرفتاربوون، تووشبوون، پێوەبوون، تێگیران، هەنگووتن، ئەنگاوتن، بەرکەوتن، پێکەوتن، فچان، خرچان، پێکان، وەبەرکەوتن، گلاندن، هەنگاوتن.

- اصابة الهدف: لەنیشان دان، ئەنگاوتن، پێکان، پێکاندن، خرچاندن، بەرکەواندن.

- اصابة بالبرد: سەرمابوون، سەرماخواردن.

- الاصابة بالبرد او الريح: باپەڕبوون.

- الاصابة بالروماتيزم: باداری.

- اصابة الشلل: شەپلە لێدران، ئیفلیج بوون.

- اصابة بصدمة: لێ قەومان.

- اصابة المرض: نەخۆشی پێوەنووساندن، نەخۆشکەوتن.

اصابع: چنگ، پەنجە.

اصابع العروس: (جۆرە ترێیەکە) ڕیشیاوا، ڕیشبا.

اصالة: نەژادی، ڕەسەنی، خانەدان.

اصبح: خۆشەوو، خۆشسیما، ڕووخۆش.

اصـبح: ١- گەیشتنە بەیانی، هەستان لە بەیانیدا. ٢- بوون، گەڕاوە، بەسەرداهاتوو.

- اصبح عالماً: بۆتە زانا.

اصـبع (ج) اصـابع: قامک، پەنجە، تلی، تپڵ، تلهەد، پل، تلیک، کلک، گوت، تل، ئەنگوست، بەتک، بتیوی، تیلک.

- اصبع المحروقة: مەیبر، بۆرانی.

- اصبع الابهام: پەنجەکەڵە.

اصح: ڕاستتر.

اصحل: دەنگ گڕ.

صحى، اصحاء: بڕوانە (**صحا، صحوا**).

اصدار: دەرکردن، ناردنە دەرەوە، ناردن، دەراوێژتن، گەڕاندنەوە.

اصداف: مارە کردن.

اصرة: ئاوێنەبەند.

- اصرة أيونية: ئەیونەبەند.

- اصرة كيميائية: کیمیابەند.

اصرار: بنارکردن، جەختکردن، ڕەک، ڕکەگرتن، لەسەرچوون، ڕکۆگرتن، لەسەررۆین، پێداگرتن، لەسەر ڕۆیشتن، میچ لەسەرگرتن، ڕکەڕک، هەڤرک، هەتەر، بنارکردن، ڕکۆ، پەڵپگرتن، لەبەردان، ڕکگیری، ڕکان، لەسەررۆیین، پێداگرتن، هەتەرکردن.

- سبق الاصرار: لە بن سەری خۆدانان.

اصطبار: دان بەجەرگی خۆدانان.

اصطخر: ئەستێر، کۆل، هەسێل، ئەستێل، ئەستێرک.

اصطدام: لێککەوتن، وێککەوتن، تێک هەڵەنگوتن.

اصطبل: تەویلە، کەرخان، کوخ، هل، پاگە، هەرخانە، تەولە، تاولە، شتیر، کۆلیت، گەوڕ، گەلەخان، ئاخێر، پانگەهـ، خۆلە، پشتیر.
أصطبل الاغنام: گۆڤ، ما، هۆڵ.
أصطبل البهائم: گاگەلدان.
- رئيس الاصطبل: میرئاخوڕ.
اصطلاب: یەدانە.
اصطلاح: ١-زاراوە، ڕاوێژ، دەستوور، زانادا، واتا لێنان، زاراف ٢-پێکەوە ئاشت بوونەوە.
- اصطلاح اللغوي: زاراوە، زاراف.
اصطناعي: دەستکرد، دەستکار، خۆکردی.
- التنفس الاصطناعي: هەناسە پێدان.
اصطفاء: هەڵبژادن، هەڵوەژاردن.
اصطفاف: ڕێزبوون.
اصطف: ڕیزبە.
اصطكاك: لێکدرانی دوو شت، لێک خشان.
- اصطكاك الاسنان من شدة البرودة: چۆقە چۆقی دان، ددانە چیرە، ددانەرچە، ریچ.
اسطوانة: لوولاک.
الاصطياد: ڕاوکردن، نێچیرگرتن.
- الاصطياد على الثلج: چەلاپە.
اصطياف: هاوینەهەوار، هاوینەخۆری.
اصعاد: وەسەر خستن، بردنەسەر، سەربەرز کردنەوە.
اصعب: سەختتر، دژوارتر.
الاصعب: سەختترین، دژوارترین.
اصغاء: بیستن، ژنەڤتن، گوێدان، گوێڕاگرتن، ژنیەن، شنەفتەی.
اصغر (م) صغرى: پچووکتر، کچکەتر، چکۆلەتر، تووژکتر.
- الاصغر: کچکەترین، پچووکترین.
الاصغر في السن: هەرەبچووک، گچکەترین.
آصف: کەوەر.
اصفر (م) صفراء: زەرد، زەر، نارنجی، نەباتی.
- اصفر برتقالي: زەردی پرتەقالی، نارنجی.
- اصفر اللون: زەردەلە.
اصفرار: زەردهەڵگەڕان، زەردایی، زەردی، زەراهی، زەرایی، زەردبوون، زلهمین.
- مائل للاصفرار: زەردباو.
اصل (ج) اصول: هەلکارین، دەول، بنج، بنچینە، زگما، دەهکەر، بنچکە، نەژاد، کۆک، ڕەگ، ڕەگەز، ڕەسەن، بنەڕەت، سەرچاوە، مایە، ڕەگوریشە، بنەوان، پامار، پاتاخ، پاتاک، بنەجەڵەک، وەجاخ، دەستوور، ئارێین، ڕەچەڵەک.
- أصل الشيء: بنەڕەت.
- اصل الفخذ: قولتەی ڕانی.
- دني اصل: ناکەس، نەکەس.
- عديم الاصل: بێ مایە، بێ ڕەچەڵەک.
- طبق الاصل: دەق، کتومت، یەکسان.
اصلا: هیچ کاتێکی، هەر، لەهیچ دەمێکدا، زگماهـ.
اصلاح: گونجاندن، ناجێکردن، چارەسەرکردن، وەدرنیاکردن، خۆشکردن، بێزارکردن، میراس کردن، بێرازتن، بەرەنیا، وەرەنیا، تەیارکردن، دروستکردن، جێبەجێکردن، ڕێکخستن.
- الاصلاح الديني: دەستکاری ئایینکردن.
- الاصلاح الزراعي: چارەکردنی کشتوکاڵ.
الاصلب: ڕەقتر، ڕەقترین.
الاصلح: چاکتر، قنجتر، باشتر، شایستەتر.
الاصلخ: بروانە (اطرش).
اصلع (م) صلعاء: سەرتاوس، کلۆل، تاس، کەسێکە پێشی سەری تووکی پێوەنەبێ.
- اصلع الرأس: سەر رووتاوە.
الاصلم: کەڕ، گوێ براو.
- اصلم الاذنين: قوت، کوریش.
أصلي: نەژادی، بنچینەیی، بنجی، بنیادینی، زگماکی، زگماهی.
الاصلية: بنەڕەت.
أصم (م) صماء (ج) صمم: کەڕ، بێگوێ، کەهیر، نەژنەوا، کرووس، کرێل، گوێگران.
اصماء: کپ بوون.
اصمت: زووان بەسەر، زمان بەستە، زمان بەستراو.
اصهب (م) صهباء (ج) صهب: شتێ ڕەنگێکی سوور و سپی تێکەڵاو بێ.
اصوب: باشتر، چاکتر، قنجتر.
اصول: شێوە، دەستوور، باو.
اصيل: ڕەگەزباش، خانەدان، ڕەگەزچاک، کابۆش، تۆرن، هیر، جسن، ڕەسەن، خاوەن ڕەسەن بەدایک و باوک و باپیرانەوە. * دووای هێوارە.
- غير اصيل: زڕ، پیارە، دورە، نارەسەن.
أضى أضاً: زۆر لێکردن، بەزۆرگرتن. * ئازاردان، ڕقەبەری.
اضاءة: ڕووناککردنەوە، ڕووناک و ڕەوشەنکردن، ڕۆژنایی کردن، ڕڤینکردن، ڕۆژناهیکردن، هەڵپوون، ڕڤینکردن.
اضاعة: بەبادان، قەمهاندن، بزروگومکردن، هۆنداکردن، دانان، دۆڕاندن، لە دەست دەرچوواندن.
اضافة: ڕووکێش، خستنەسەر، دانسەرڤ، پاڵپشت، سەرەڕا، سەرباره، خستنەسەر، میوانداری کردن، تێوەدان، دانە سەرڤ، خستنە پاڵ.

- **اضافة الى:** سەرەڕای ئەوە.
- **العمل الاضافي:** زیادەکاری.
اضبارة: پاژۆ، دەسە، دەستە.
- **الاضبارة الشخصية:** پاژۆی کەسێتی.
اضجاع: ڕاکشاندن، قوونەوتلورکردنەوە.
أضجم: زار خوار، ملخۆدار.
اضحاك: پێکەناندن، وەپێکەنین هێنان، وەپێکەنین خستن.
اضحوكة: قەشمەرجار، شتێکە مرۆ بەپێکەنین خات.
اضحية: قوربانی.
أضخم: زلتر، زەلامتر، گەورەتر.
أضحى: جەژنی قوربانێ.
اضر: زیاندەرتر.
اضراب: ڕکەگرتن، هەڵنیسکان، هەڵتیزان، گت، خۆدوورخستنەوە، دەست لەکار هەلگرتن، دەست لەکار بەردان، مان و ورک گرتن، مان و سڵ بوون، منە کردن، مانگرتن.
اضرار: زیان پێکردن، تێچواندن، تێ شکاندن.
اضراس: خلێنە، کاکیلە، ددان کاکیلە.
اضرام: بروانە (اشعال).
اضطجار: بێزاری.
الاضطجاع على البطن والوجه على الارض: لەپەوڕووکەوتن، ڕاکشان، ڕووکەوتن، پاڵکەوتن، دلوور کەفتن.
اضطجاع: پاڵدانەوە، پاڵپێوەدان، لەسەر لا تەنیشت درێژبوون، خۆڕاکشان، پاڵکەوتن، هەڵوژان، هەلاژیان.
اضطراب: تەنگ و چەڵەمە، بگرەوبەردە، سەرلێشێوان، شپرزەیی، نیگەرانی، پشێوی، ئاژاوەیی، پەشۆکان، پەرێشان، تێکچون، ئاشەڤ، شڵەژاوی، چڵەکان، هۆژان، شۆڕش، هەلاجان، شلووقیان.
- **اضطراب القلب:** دڵەتەپێ، دڵە کوتێ.
- **اضطراب المعدة:** خێسانەوە، تەبعی.
اضطرابات: بگرەوبەردە.
اضطرار: ناچاری، ناروو دەربەست بوون، تەنگاوی، ئەژمەت، هەزمەت، بێ چارەیی، دەستکورتی، پێداویستی، دەربەس.
اضطرام: سووتان، زمان کێشانی ئاگر، زڵەزڵ، سووربوونەوە لە ئاگردا.
اضطهاد: چەوسانەوە.
اضعاف: دوو یا چەند چەندان کردن، یەک یا چەند جار پتر کردن، چەند جارە، چەنجارە * بێ تین کردن.
- **اضعاف المتر:** چەند جارەی مەتر.
اضغاث: باقەگیای تەڕ و وشکی تێکەلاو.
اضغاث احلام: خەونی ئاڵۆز و پەرێشان، ناشووپ، پاشوو، ناشویاش.
- **صاحب اضغاث احلام:** ئەمار.
اضل: گومڕاتر.
اضلال: لاڕێکردن، لەخشتەبردن، لە ڕێگای ڕاست لادان، تەفرەدان، شێویکردن، لەڕێ دەرخستن، لەڕێ بردن، گومڕاکردن.
اضمار: لەدڵدا شاردنەوە.
اضمحلال: لەنێوچوون، تەفروتوونابوون، بەشبڕان، ڕیپ بردنەوە، پرووکانەوە، کەمێن دانان، لە پێ کەوتن.
اضيق: تەنگتر.
اطار (ج) اطر: زیوار، دۆوایەند، کەللە، پەراوێز، پەروازی وێنە و یتر، چوارچێوە، چوارشێوە، چەمەرە، چەمبەرە، چارچێوە. کۆریە، کەللەی دەڤ و هێلەگ.
- **اطار السيارات:** پێچ، پێچک، تایەی ئۆتۆمۆبیل.
اطارة الطيور: هەڵفڕاندن.
اطاعة: گوێدێری، فەرمانبەری کردن، سەردانەواندن، سەرشۆڕکردن، دانەواندن، گوێدان، بەگوێکردن، کەمەربەستن. باربەری، باربردن، گوێڕایەڵی. گوێ شلکردن، پەرستن، فەرمان بردن، گەردنکەچی، فەرمان بەرداری.
- **عدم اطاعة:** لاساری.
مطاع: ڕاژەکراو، گوێ پێدراو ـ کەسێکە مەردوم گوێدێری بکەن.
اطالة: درێژپێدان، خایاندن، کێشان، خاواندن، جیرۆکەدان، خاوانن، کێشاندن.
- **اطالة اللسان:** زماندرێژی، گەزارە کێشان.
اطباق: پێکەوەنان، پێوەنان، مچاندن، دانەیەک.
اطراء: پێ لێ هەڵنان، لە سنووری ڕاستە ڤینەبەدەر، کەسێکی هەڵگوتن.
اطراد: دەرکردن، دوورخستنەوە.
اطراف: سنوور، دەروبەر لە(طرف)دا بیدۆزەوە. سەرانسەر، چواردەور، دەورویشت، سووروپشت.
اطرش: کەڕ، کەهیر، بێ گوێ، کرووس، کرێل، گوێگران، کاس.
- **الغنم الاطرش:** کەڕە.
اطرية: هەرشتە.
اطعام: دەرخواردن، خۆراک و خواردەمەنیدان، ناندان.
اطغاء: گومڕا و یاخیکردن، سەرکێش پێکردن، سەر پێ بزاوتن.
اطفاء: کوژاندنەوە، خەفەکردن، ڤەمراندن، دامرکاندن، خامۆش کردن، داکوژاندن، دامراندن، ڤەکوشتن.
- **رجال الاطفاء:** ئاگرکوژێنەوە.
- **اطفاء البطيء:** دانەوەی لەسەرخۆ.
- **اطفاء السريع:** ئاگر کوژاندنەوەی خێرا.
- **جهاز اطفاء الحريق:** دەزگای ئاگر کوژاندنەوە.
اطفائية: دیوانی ئاگر کوژاندنەوە، ئاگر کوژێن، خەفەخانە، ئاگرکوژێنەوە.

اطل الدم: خوێن بەخۆڕایی و بەفیڕۆ چواندن.
اطل الزمان: نزیک بووە.
اطلاع: پێزانین، حاڵیبوون، دانە زانین، ئاگاداری، ئاگایی، پەی پێ بردن، ئاگاکردن، ئاگادارکردن.
- للاطلاع: بۆ ئاگاداری.
اطلاق: ئازاد و سەربەستکردن، لە بەند ئازاد و ڕزگارکردن، بەردان، بەرەڵاکردن، ئازادکردن، ڕاپسکاندن.
- اطلاق سراح: بەرەڵاکردن، ڕەهاکردن.
- اطلاق البطن: بروانە (اسهال).
- اطلاق الرصاص: گەلاوێژ، گوللە ئاوێژتن.
- اطلاق عدد من العتاد: دەستڕێژ، شێلنگ، شێلینگ.
- اطلاق النار في السلاح: ئاگردانی چەک، تەقاندن.
- اطلاق وابل من الرصاص: شێلنگی گوللان.
اطلس: وشەیەکی یۆنانییە، نەخشەنامە، نەخشنامە.
اطم (ج)آطام: قەلات، دژ، برج.
اطماع: کەسێک خستنە سەر هەوای قرم (طمع).
اطمة: ئاورگ، ئاگردان، کوانوو.
اطمئنان: دڵنیایی، ئارامی، دڵتەختی، نەرخەیانی، باربردن، ئاوخواردنەوەی دڵ، قیم، پاڵ لێدانەوە، شێنەیی، سەوگرین، شمانە، منەوگرین.
الاطناب: درێژبری، درێژکردن.
اطهر: پاکتر، خاوێنتر.
اطول: درێژتر، درێژترین.
اطول ادامة: درێژخایەنتر.
اطيب: پاکتر، بۆنخۆشتر.
اظلال: سێبەر هاوێژتن، نیسێ کردن.
اظهار: ئاشکرا کردن، دەرخستن، دەربرین، دەرهێنان، دیاریدان نوانن، نواندن، بەرزانی، وەدەرنان، ونارا، ئاڤیژەکرن، بەرهس کردن، خستنەدەشت، خستنەروو، دەرهانین، دەرهاوردن، ڤێڤراندن، وەدیهێنان، یاوەرزین، هەڵرشتن، پێشاندان، ڕەوشەنکردن، وەرزین.
أظهار التكبر: فیزنیشاندان، بەفیزبوون.
اظهر: ئاشکراتر.
اعادة: ١- وێدانەوە، پێدانەوە، گلدانەوە، هاوردنەوە، گێڕانەوە، گەڕاندنەوە. ٢- دانەدواوە، ناردنەوە، فەڕڤراندن، دووبارەکردنەوە، دانەوە، هەڵگەڕاندن، هەڵگەڕاندنەوە، وەرنەگرتن، هناردنەوە.
- اعادة كتاب رسمي: ناردنەوە.
- اعادة للوظيفة: گێڕانەوە.
- اعادة القول والحكاية: گێڕانەوە، دووپاتکردنەوە، ڤەگەڕاندن.
- اعادة الدرس: بەسەرداچوونەوە، دەورکردنەوە.

اعارة: دەستەوا، بەدەستەواییدا، دەستیاو خوازتنەوە، دەستاو، ترومپا، دەستیار، دەسیاو.
اعاشة: بەخێوکردن، پەروەردەکردن، وەیکردن، بەرێ بردن، حەواندنەوە، ژیاندن، ژیاندنەوە، بژێوی، قەفاندن، زیندەگانیکردن، ژیاندن، گوزەراندن.
مدير الاعاشة: بەڕێوەبەری بەخێوکردن.
اعالة: بەخێوکردن.
اعانة: باربوو، پێش، پیتاک، پارووبوو، پۆیلانە، کێشککردن، ترانە، پۆیلە، یاریکاری کردن، کێشە، یاریدەدان، داشن، بەراری، بارەبوو، ئاوڕ لێدانەوە، میجبیتی، یارمەتیدان، لاکۆش، یاریدە، کۆمەکردن.
اعبار: پەڕاندنەوە، تێپەڕاندن.
اعبطه الموت: جوانەمەرگ.
اعتاق: نۆکەر ئازادکردن.
اعتبار: باوەڕ پێکردن، پشت پێ بەستن، باوەڕکردن، بایەخ، بەقا پێکردن، پەند و عیبرەت گرتن، وا لێکدانەوە، بایەخ پێکردن.
الاخذ بنظر الاعتبار: ڕەچاوکردن، ڕەچاوگرتن.
اعتجار: سەروکوفی بەستن (بۆ ئافرەت).
اعتداء: دەستدرێژی، بێدادی.
- اعتداء السياسي: دەستدرێژی ڕامیاری.
اعتدال: ڕاستبوونەوە، مەیانەیی، بەرەدایی، ناوەندێتی، جەسپەری، قیت بوونەوە، بەرانبەری، ڕاست بوونەوە، میانەڕەوی، میونجێتی.
- اعتدال الربيعي: بەرانبەرێتی، شەو و ڕۆژ لە بەهاردا.
- أعتدال القامة: بەژن ناوەنجی، بالا شوشی، دەستە.
- أعتدال الماء والهواء: فێنکێتی.
اعتذار: تەوازۆخوازتن، تەگەرە تێخستن، بیانوو هێنانەوە، پاکانەکردن، لێبووریخوازی.
اعتراض: ڕەخنەگرتن، بەژاڤیت، لەقەم، لەقەم گرتن، وردەگری، هەڵدان، لێ هەڵدان، بەلیل ڕابوون، ڕەخنە، بەهانە، پەڵپگرتن، مهانە، پەڵپ.
اعتراف: درکاندن، ددان پیادانان، پێ لێنان، دەربرین، ترەکاندن، لەدەم دەرچوون، ترکەراندن، پێدناس، ترکاندن، زانین، ناسین.
- الاعتراف بالخطأ: پێ لە هەڵەنان.
- الاعتراف بالذنب: پێ لێنان.
اعتزاز: شانازی کردن، خۆسەربەبڵند زانین.
اعتزال: کەنارەگیری، گۆشەگیری کردن.
اعتساف: زۆر و بێدادی کردن.
اعتصاب: دەست لەکارکێشانەوە، بۆ ئەوەی کە کار کەم بکەن و مووچەیان پتر بکرێت، دەستبەندی.

اعتصام: دەستدان، بەچنگی گرتن، بەدەستی گرتن، پەنابردن، دواین گرتن.

اعتقاد: باوەڕکردن، بڕوا و بەقاکردن، باوەڕمەندی، باوەڕی، بڕوا، باوەڕ.

اعتقال: لە دوورەوە لە بەندکردن.

- معسكر الاعتقال: وارگەی بەندیان.

اعتكاف: لە شوێنێکدا مانەوە، گۆشەنشینی بۆ خواپەرستن.

اعتلاء: بڵند و بەرزبوونەوە، گەورەبوون.

اعتلاق: بەستران، سەوداسەربوون.

اعتلال: نەخۆش کەوتن، بەهانە هێنانەوە، هۆ و پەڵپ لێ پەیدابوون.

اعتماد: ڕادیێن، تێڕادیێن، پشت پێوەبەستن، ڤیم، پشت ئەستووری، ئەولەیی، باوەڕکردن، ڕابینین، بایەخ پێکردن، پشت گرتن، بایەخداری، بڕوایی، پێ خورین، ڕاپەڕموون، ڕاپەڕین.

- الاعتماد على النفس: لەخۆڕادیێن، بەخۆدا ڕاپەڕموون، پشت بەخۆبەستن، پشت ڕاست.

- اعتماد مالي: پشتیوانە، پشتگرتن.

اعتناء: هۆڵ، پەرۆش، ئاوڕلێدانەوە، یارمەتیدان، خەمخۆری، لێ خەفتان، چاوتێوەبوون، خۆ تێگەندن، هەوڵ بۆدان، خەم لێ خواردن، بەتەنگەوەبوون، ئاگاداری، چاودێری، چاوەدێریکردن.

بدون اعتناء: سەرسەرەکی، گوهفرەیی، دلێرەبەند.

اعتناق: دەست لە گەردنی یەکتری کردن، فەرمانێک خستنە ملی خۆوە، دەستەملانبوون.

اعتياد: ڕاهاتن، ڕام بوون، پێ فێربوون، خوو پێگرتن، ئۆگربوون، پرەنگین، چاشابوون.

اعتيادي: ئاسایی، ساکار، ڕەمەکی، هیت، دەمانگەهـ، ڕەشۆکی، زەوتەلی، شەپ.

- ظرف اعتيادي: باری ئاسایی.

- بصورة اعتيادية: بەشێوەیەکی ئاسایی.

- العمل الاعتيادي: کاری ڕەمەکی.

اعتياظ: تۆڵە وەرگرتن، بڕیار لەسەر تۆڵە ئەستاندنەوەدان.

اعجاب: بەدڵداچوون، کەسێکی وەسەرسوڕمان خستن، پێ خۆشبوون، خۆبین، بەخۆفشین.

الاعجاب بالنفس: ١- خۆبین، فشەوەبوون. ٢- سەرسامکردن، بەسەیر (**عجائب**) زانین.

- عدم اعجاب: پێ ناخۆشبوون.

اعجاز: ناتەوان، پەست کردن، بەجێهێنانی کاروبارێک کە لە توانای کەسێکی تردا نەبێ.

اعجب: سەیرتر، سەرسامی هێنەرتر.

اعجم، وعجم: کەسێکە نەتوانێ بەڕاستی و شەهلۆتی (فصاحت) بدوێ، کەسێکە نەتوانێ بەزمانی ئارەوی بدوێ ٢- نوختە و سەر و بۆر و ژێر بۆدانان.

اعجمي، عجمي: بەهەموو کەسێکی دەڵێن کە عەرەب نەبێ.

اعجوبة: سەرسامکار، واق وڕهێنەر.

اعجونة الباب: دەرگا گاڵەدان.

اعد: دەسی، دەسا، دەسادەی، دەیجا.

اعداد: پەرداخدان، تەدارەککردن، چاخکردن، گەلاڵەکردن، ئامادەکردن.

اعداد المعلمين: ئامادەکردنی فێرکار.

أعداد: گەلێ (عدد)ە.

- الاعداد الاولية: ژمارەکانی سەرەتایی، ژمارەی خۆبەش.

- الاعداد الغير اولية: ژمارەکانی دابەش.

- الاعداد التخيلية: ژمارەی بەبییر.

اعداد الشيء او السلاح للانفجار او للاطلاق معد: ئامادە.

اعدادي (ثانوي): ئامادەیی.

اعدام: خنکاندن، لەداردان، لە سێدارەدان، لە سەردان.

اعراب: بزیۆنە: (سەروبۆر و ژێر) دانان، دەرخستن، دیاریدان، وەرزین، دیاردان، بەشەهتۆتی (فصاحت) ئاخافتن، شەنەکردن، شەکردن.

اعراب: ئارەوانی چۆڵگەرد، بیابان نشین.

اعراب (ج) اعراب: بیابانشین، عارەوی چۆڵ نشین.

اعراض: ڕوو لێ وەرگێڕان، پارێز و دووری کردن.

أعراض: ئاهۆ، شتێکەپایەدار نەبێ.

أعراض المرض: نیشانەکانی نەخۆشی.

اعراف: دەڵێن جێگایەکە لە نێوان بەهەشت و جەهەننەمێدایە، ئەوانەی فەرمانی خوداییان پێ نەگەشتووە یا زۆر باش و دادگەر بوون دەبرێنە ئەوێ.

اعرج: شەل، لەنگ، کولەک، قلۆپ، مقرۆ، پێلەنگ، پالەنگ.

اعرض: پانتر، بەرینتر.

اعرف: ناسراوتر، بەناوبانگتر.

اعز: خۆشەویستر.

اعزاز: قەدرزانین، ڕێزگرتن.

اعزام: ڕەوانەکردنی کەسێک بۆ شوێنێک، ناردن، ڕاخستن، ڕێخستن، ڕێکردن.

اعزب: بێوەمێرد، بوخچەی نەکراوە، بێ ژن، ڕەبەن، ڕەبەنۆک، کوڕێکە ژنی نەهێنابێ.

اعزل: بێ چەک، هەوری بێ باران.

اعسار: دەست تەنگی، تووشی ئاتاجی بوون.

اعسر: چۆپە، چەپە، چەپلەر.

اعشى: شەوکوێر، شەوکوێر، زلکوێر.
اعصاء: هاندان، شەهتاندن.
اعصاب: بڕوانە (عصب).
- **توتر الاعصاب:** دەمارگیران، پەست بوون.
- **الاعصاب الدماغية:** مێشکە دەمار.
- **الاعصاب الحركية:** دەمارە بزوێنەکان، بزوێنەدەمارەکان.
- **الاعصاب والحس:** دەمار و هەست.
- **الاعصاب الشوكية:** درِ کەدەمار، بڕبڕە دەمار.
- **الاعصاب المختلطة:** تێکەڵە دەمارەکان.
- **الاعصاب المركزية:** ناوەندە دەمارەکان.
اعصار: گوشین، هەڵگوشین.
اعصار: گەردەلوول، باپێلیک، گێجە، بۆران، تۆف، تەپوتۆز، با و هەورە بروسک، سایکلۆن.
اعضاء: بڕوانە (عضو).
- **اعضاء الاستجابة:** ئەندامەکانی وەڵام دانەوە.
اعط: بدە، وێدە.
اعطاء: دان، پێدان، داین، وێدان، دای، یان.
اعظام: گەورەکردن، بەگەورەزانین.
اعظم، الاعظم، (م) عظمى: گەورەتر، گەورەترین.
اعفاء: بەخشین، لێخۆشبوون، بووردن، بوورین، وەشکردن، چاو لێپۆشین، لێبوردن.
- **اعفاء عن المهمة:** لێبووردن، چەبدان.
اعفر: ئاسک، مامز.
اعقاب: نەوە، نەتەوە، منداڵان، دوندان، دەووڵ، ڕەچەڵەک.
اعـلاء: بڵند و بەرزکـردنەوە، هەڵێنان، هەڵهـێـنـان، هلدان، ئەفـراکـرن، هنگاڤتن، بردنەسـەر، وەسـەرخـسـتن، ڤـرناندن، وەسەرکردن، سەرخستن.
اعلال: نەخۆشکردن.
اعـلام: ڕاگـەیاندن، بڵاوکـردنەوە، ئاگـاداری، وەڵامکردن، دەنگەدەنگ، دیارکـردن، وەئاگـاهێنان، دیاریکردن، دەربڕین، بانگەواز.
- **اعلام الزوجية:** بەڵگەی خێزانی.
- **اعلامية:** ئاگانامە.
- **لجنة الاعلام:** لێژنەی ڕاگەیاندن.
اعلان: ئاگا، جار، بانگەواز، ئاشکراکردن، ئاگانامە، بۆزانین، دەرخستن، ئاگادارکردن، پێ ڕاگەیاندن، جار ڕاهێشتن.
اعلم: زاناتر.
أعلم: کەسێکە لێوی سەرەوەی قڵیشابێ.
اعلن: ئاشکراتر.
اعلى: بەرزتر، بڵندتر، قـۆزتر، سـەرپەڕ، ژووروتر، ئەشـیـا، ژوورگ، سـەروو، سـەروەتر، هەرە سـەرەوە، سـەرین، لای سەرەوە.
الاعلى: بەرزترین، سەربڵندترین، بانگین، قۆزترین، سەرپشک.
اعم: گشتیتر.
اعمال: بەکاربردن.
- **الاعمال الارادية:** کرداری خۆکرد.
- **الاعمال اللا ارادية:** کرداری خۆنەکرد.
الاعمال اليدوية: کاری دەستی.
اعماء: کوێرکردن، نابینا و کوێرکردن.
الاعماق: ناخ، قوڵایی، لە (عمق)دا بیدۆزەوە.
الاعمش: چاوکز، کەسێکە چاوکز و بێ هێز بێ و ئاوی لێ بڕوا.
اعمل: سازبکە، دروست بکە.
اعمى (م) عمياء،(ج) عميان: نابینا، ئیتۆن، کوێر، شڤرەشکی، نەبین، قۆڵت، نەدین، کوێر، کۆرە.
- **مثل الاعمى:** کوێرانە.
اعوام: چوار کەشی ساڵ، ساڵان، ساڵگەل.
اعوان: نۆکـەران، دەسـتـوپێـوەندان، داردەست، وەچ، داردەسـتـە، برادەران، یاران.
اعوج العين: ڤجر، چاولار، خێل.
اعوج ومعوج: خوار، چەوت، لار، قەڵپ و قولاپ، قـیل و قاچ، خـێچ، چەفت، چەتاڵ، خـار، شـەت، تیلە، چەڤی، خـێس، شـوورک، کـمژ، لارولوێچ، هێس، کـەچ، گـۆد، گـۆت، گـێـر، لاوەلا، گەردیاد، لاپلا، لابەلا.
اعوجاج: خواری، خوارایی، چەوتی، لاری، تەوار، پێچ، چەفتی، شەفتی، قەمچ، گێری، کەچی، گەردیان.
أعـور (م) عـوراء (ج) عـور: یەک چاو، یەک چاڤ، ناوی یەکێکە لە ڕیخۆڵەکان، یەکڵەچاو.
اعياء: ماندوویەتی، شەکەتی، لە پەلوپۆکەوتن، ماندووکردن، فـەوتاندن، قـەرمـلاندن، کـەنەفـتی، کـفـتی، ڕەتاندن، ڕاونان، غارپێدان، ڕەپێنان.
اعيان: پیران، گەورەپیاوان، کەیخودایان.
- **مجلس الاعيان:** چڤاتی پیران، گەورە پیاوان.
اعين: چاوزەق، چاوئاوڵە، کەسێکە ڕەشێنەی چاوی درشت بێ.
اغاثة: بەهاوار و هاناوە گەیشتن، فریاکەوتن، بەفریا گـەیشتن، هاڵا، هانا، یارمـەتیـدان، چەپاڵەدان، پشـتـیـوانی کـردن، فریادڕەس.
- **مخيم الاغاثة:** خێوەتگای فریاکەوتن.
- **خدمات الاغاثة والاعانة الخيرية:** کارگوزاری فریاکـەوتن و یاریوو.

اغارة: تالانكردن، چەپاو و فەرهوودكردن، پێدادان، دانەسەر، بەسەردادان.

اغاظة: رق هەلساندن، رەنجاندن.

اغبر: بۆرە، خۆلاوی، تۆزاوی.

اغتباط: شادی، خۆش، كەیفخۆش، بەشادی و ئارەزوو گەیشتن.

اغتراب: تاران، تۆران، ئاوارەبوون، دەربەدەر بوون.

اغترار: فریوخواردن، بەفیز و هەوا بوون، ژوورڤەچوون.

اغتراق: خنكان، خەندكین.

اغتسال: خۆشوشتن، مالاو.

اغتشاش: پشێوی، لێشێو، خەوخی، شێوان، خۆتەفرەدان، فێل لەخۆكردن.

اغتصاب: لێ ئەستاندن، زەوتكردن، داگیركردن، راكێشاندن، بەسەردادان، لێ ئەستێران.

الاغتصاص: غەمناک بوون، پەرۆش بوون.

الاغتماس: چوونە ناو ئاوەوە.

الاغتیاب: لە پاش ملەی كەسێكی دوان.

الاغتیاظ: هەلڕژین، بەقین هاتن، رەنجال، پیش خواردنەوە، هەریەندمان

اغتیال: دەستكوژی، لەناكاو كوژتن، سەرنگونكردن.

اغتمام: غەمگین بوون.

اغتنام: بەدەرفەت زانین.

– **اغتنام الفرصة:** هەل دەستكەوتن.

أغر (ج) وغران: باز، ئەبلەق، قەش، جووان، سپی بێ پەلە، قەشكە، مارۆ.

اغر الناصیة: قەش، قەشان.

اغراء: تێركردن، داسپاردن، داموو چاندن، هەلخراندن، هاندان، ناودان، فیتدان، ئاڤراختن، بزڤاندن، ئاوان، بەلشاندن، مكوونۆک كردن، دەڤ گەرمكردن، بۆنگكردن، تێبەردان، شەهتاندن، شۆراتن.

اغراق: پێوەنان، فیشالكردن، تروتۆیكردن، لاف، لە ئاوا قومكردن و خنكاندن.

– **الاغراق في علم الاقتصاد:** لووشدان.

اغرب: سەیرتر.

آغسطوس: مانگی هەشتەمی رۆمییە وە بەشێكی لە مانگەكانی گەلاوێژ و پووشپەری داگرتووە.

اغسل: بشۆ، بشۆرە.

الاغشیة الانتقائیة: پەردەی هەلبژێر، هەلبژێرەپەردە.

الاغفال: خافلاندن، خەریككردن، تەفرەدان، لاسدان، فوودان، فریودان، دەسخەرۆكردن، تاودان، خایاندن، تەپ پێكردن، لەخشتەبردن، قۆل شكاندن، دەست برین، شۆپ، ریشگاوی كردن، دەست بەزاخاكردن، تاوادان، تێخستن، حاواندن، خلەتاندن، خەجاندن، خلافاندن، دەست لە بنەرەتەوە برین، دۆشین، لە رێگە دەربردن، كەلەک لێدان، هەلخەلەتاندن.

الاغلاء: گرانكردن.

الاغلاق: قایمكردن.

الاغلاق: پێوەدان، پێوەنان، دەرگابەستن، داخستن، راپیسۆ، پێوەداین، نچكەدان، مچكرن، بەستن، پێڤەدان، ژەنن، قایمكردن.

– **اغلاق الباب:** دەرگە داخستن، قولفكردن.

الاغلال: ناپاكی كردن.

الاغلوطة: شتێكە مرۆڤ لە چەوتی هەلبخات.

اغلب: گەلێ جار، زۆرجار، پەریجار.

اغلب الظن: تومەز، تمەز، جیرەش.

اغم القفاء: هێس، لە هۆش چوون، لە هۆش خۆ چوون.

اغماء: تأسان، بووردنەوە، لەخۆچوون، بەتەپاكەوتن، بێ هۆش بوون، بووردنەوە، گەشكە و فێ لە خۆگرتن، دلتەپین.

– **اغماء من الفرح:** شاگەشكەبوون، گەشكە، شامی شایی.

– **مرض الاغماء:** پیران.

– **مغمی علیه:** بێ هۆش.

اغماز: رەخنەگرتن، لەڤەمگرتن، بەزاقیت، بێ رێز و سووككردن، بەلل رابوون.

اغماض: چاو لێ پۆشین، بەخشین، لێبووردن، وەشكردن، خۆشبوون، بازیران، بۆ خەو چاو لەسەر یەكتری دانان.

اغمام: چەمۆلە، چەمبۆلە، بووک، وەزكدان، گەشكە.

اغن: گن، منگن.

اغنام: پەز، مەروبزن، ئاژال، ئاژەل.

اغناء: دەولەمەندكردن.

اُغنیة (ج) اغاني: گۆرانی، بەتران.

اغنی: دەولەمەندتر.

اغواء: بروانە (اغفال واغراء) گومراكردن، فریودان، فریواندن.

اغیار: بروانە (غیر).

أف: ئۆف، وای، وەی لەكاتی بێزاری و زویریدا.

افادة: دەرخستن، وەرزین، دیاردان، هەلرشتن، سكالا، دەردی دل، كەلک دان، بەهرەدان، هەودانەوە، سوود پێگەیاندن، قازانج و كەلک دان.

افئدة: دل لە (فؤاد)دا بیدۆزەرەوە.

افاضة: ئامان هێندەپڕ كردن، بەهرەپێ گەیاندن.

افاقة: وەخۆ هاتنەوە، بەهۆش هاتنەوە، هاتنەوە سەرخۆ، خۆشو ساغ بوونەوە، لە نەخۆشی راست بوونەوە، سەرخۆڤەهاتن.

آفة (ج)آفات: گێـچەڵ، کەڵەک، کـارەسـات، ئەسـتێڵ، بەڵا، ڕووشە، قۆڕت، ئاسیو، گۆنگەڵ، چورتم، کوێرەوەری، سەرێش هاتن، دەرد، گـەزەتە، شـوورەت، ئادێر، ئاهۆ، گل، تەلەزگـە، گرداڤ، هێش، کوسپە، گەرداو، وەی، گوسرمە.

افتاء: قۆڵ بۆ کێشان، (فتوادان) ئاشکراکردنی فرمان (حکم).

افتاق: ڕەواندنەوە.

افتتاح: کردنەوە، ئاوەڵاکردنەوە، کرانەوە.

افتتاحیة: دەرگاژەنانە، دەرگوشادانە.

افتخار: شانازی، بەخۆفشین، خۆشرکاندن، خۆهەڵکێشان، نازێتوەکردن، پێ خورین، کۆڵەکە کردن، پێداخورین، نازین، سەربەرزی، سەربڵندی، کوڵکە کردن.

افتراء: بوختـان پێ کـردن، هەڵبەستن، شـڵـتاخ، هەڵبەست ڕێکخستن، تومانج کردن، دەلەسە، گێچەڵ گەڕ، گز، گزنی، بوختان.

افتراس: تێکشان.

افتراق: لێکبوونەوە، لێککردن، تەرازان، لێکهەڵبڕین، هەردین، داترازان، ژێ قوتبوون، هەڵبڕان، لێک هەڵبڕان، تاک بوونەوە، لێبوون، لێبوونەوە، دابڕان، دەستبەربوون، بڵاوکردن، پەشلان، پەشلین.

افتضاح: ئابڕووچوون، ئابڕووبڕان، بەپەندچوون، ڕیسوابوون، ئاڤڕووچوون، ڕاز ئاشکرابوون، پەردە لەسەر ڕاز لاچوون.

افتعال: بوختان و درۆ بۆ کەسێکی هەڵبەستن.

افتقاد: گومکردن، دڵخواز.

افتقار: هەژار بوون، لێقەومان، ئاتاجی.

افتکار: بەبیرداهاتن، بیرکردنەوە.

افتکاك: لێک هەڵبڕان، هەڵبڕان، لێبوون، جوێبوونەوە، هەرژین، داترازان، ژهەڤبوون، لێک بوونەوە.

افتلال: بادران.

افجار: تەقەکردن.

افحام: بۆڕدان، بەزاندن، کۆڵ پێدان، ڤردان، ڤژکردن.

افخم: پایەبەرزتر، گەورەتر.

آفد: بەتاڵووکە و تەنگاو.

افراج: بەردان، بەرەڵا و ئازادکردن.

افراح الزفاف: سووران، سوورانە.

افراخ: هەڵهێنان، هەڵاوردن.

افراد: تەنهاکردن.

افراز (ج) افرازات: جـوێکردنەوە، لێککردنەوە، لێکترازاندن، جـوداکـردنەوە، دابڕین، ژهەڤکرن، ژێ قـوتکرن، دەردان، دابڕدان، ئێقکردنەوە.

افراط: گاڵەکردن، پێوەنان، فیشاڵکردن، لە ئەندازە پترکردن، زەهف کرن، گاڵە، بەتاناچوون، وەتاناچوون، بافیش کردن.

افرض: وا بزانە، وا بگرە، وا دابنێ.

افرع: تووکن، کوڵکن، تیسکن، مووین.

افراغ: چۆڵکردن، دەراوێژتن، بەتاڵکردن، ڕاتەکاندن.

افرق: هەزارپێیە، جۆرە کەڵەشێرێکە.

افـزاع: تۆقـاندن، داخـورپاندن، زراوبردن، دڵ داخـورپاندن، ترسـاندن، داچڵـەکـاندن، بزواندن، نهـیـودان، خـورپە لە دڵ خستن، بەهانا و هاواری کەسێکەوە گەیشتن.

افساء: فساندن.

أفسأ: بروانە (اخطاء).

افـسـاد: ڕزاندن، کـەرخـاندن، دووزمـانی، دووڕوویی، پێکوڵ تێـچـاندن، شـۆفـاری، هەڤـانی، بۆڵێـڵـکردن، ئابەتەری و هەڤـانکردن، لەناوەوەدان، بۆڵکەکـردن، تێکدان، داڕزاندن، زمـان لێـدان، مـەرکـاندن، لەناوبردن، تێکدان، داڕزاندن، کـەندکـردن، بەرتیل کـرن، کـرتووپان، دانەتادن، داوەشـاندن، داقناندن.

افساد الحلیب وغیره: هەڵبزڕکاندن، هەڵبروسکاندن.

- افـشـاء: ئاشکرا کـردن، فش کـردن، بڵاوکـردنەوە، لەدەم دەرچواندن، خـستنە ڕوو، پەردە لەسـەر لابردن، ڤـێـڤـراندن، ڤەپچۆراندن.

افشاء السر: ڕاز ئاشکراکردن، زار شڕی، دەم شڕی.

أفشغ: ددان شاش، دیان شاش.

أفصح: دەمەوەر.

افضاح: ئابڕووبردن، ئەتککردن، بەپەندکردن.

افضل: باشتر، چاکتر.

الافضل: باشترین، چاکترین.

افطأ: ورگن، زگ دەرپەڕیو، زگهانک، گدگن.

افطار الصائم: ڕۆژووشکاندن، ناشتاشکاندن، بەربانگ کردنەوە، سەرشێو، بەرشێو.

افطاس: فلچ کردنەوە.

افطح: کەپۆفلێچ.

افطس: فس. فلچ، کەپوفلێچ، لووت پان.

افعال: لە (فعل)دا بیدۆزەوە.

- الافعال الالیة: ئامێرە فەرمان.

- الافعال الانعکاسیة: پەرچەکردار.

افعل: دەس بکە، دەبکە.

افـعی (ج) افـاعی: هەیڤی، هەژدیـها، هەزیا، فـشـاب هەڤی، هەڤی، ئەژدەها، هەردیا، ئەژدەر.

- افعی ذو سبعة رؤوس: مـاری حەوت سەر، هەژدیهای حەوت سەر.

افق (ج) آفاق: ئاسۆ، سـوو، سووێ، کـەل، کەلەمل، ئاسـووکە، سـیلە، کەلوو، دیارگە، دیارگا، کەلە، بستوو.

افقاد: گومکردن، ونکردن.

- أفقاد الشعور: تاساندن.

افقار: هەژارکردن.

افقي: ئیت، ئاسۆیی، دەریاگە پۆیین، سووتیی.

- الاحداث الافقي: دوریپۆ؟

افقياً: ئاسۆیانە، لابەلایی.

أفك: درۆ، فڕ.

افلاس: نابووت بوون، مایە پووچ بوون.

افلاطون: لە پلاتون وەرگیراوە، ناوی یەکێکە لە زاناکانی یۆنان، قوتابی سوقراط و ئەرستۆطالیس بوو.

افلج: ددان شاش، دەست و لاق بلاو، ڕێنجۆ، شەپلە دراو.

افناء: قڕکردن، گیکوژی، قڕان تێخستن، لە نێوبردن، مەزاخستن، نقـــووم کـــردن، لەناوبردن، ئەجکاندن، ســـەرخـــواردن، سەرگومکردن.

افهام: تێگەیاندن، حالی کردن.

افول: ئاوابوون، ئاڤابوون، ون و بزربوون، پەناگرتنی مـانگ و ڕۆژ.

الافـیـون: تریاک، ئەسـرار، شـرەی ژیاکی، شـرەی خاشـخـاس، ئەسرار.

اقاءة: ڕشانەوە، ڤەڕشاندن.

اقالة: تێکدان، فرۆشتن، لەناوبردن و سەودا.

اقامة: ڕاوەستان، هەڵستان، خۆجێیەتی، قەوماندن، پنگرتن، ڕاگرتن، جێگرتن، هەڵسان، ئارامی، نیشتەجێبوون.

- اقامة عمود: هەڵسانی ستوونێک.

- اقامة الاحتفال: ڕەساندن.

اقباض: گرتن، هێنانە ژێر دەست.

اقـبـال: ڕۆ تێکردن، هاتنەپێش، بەرەوچوون، لا لێکردنەوە. * بەخت، هات، فریشتە.

- ذو اقبال: بەختەوەر، بەختدار.

- جديد الاقبال: نۆبەخت.

اقبح: پیستر، ناشیرینتر.

أقة (من الموازين): حۆقە، هۆقە، سێ دوو کیلۆ.

الاقتاد: درک، درِوو، ستری، کەلەم.

اقـتـبـاس: قـازانج وەر گـرتن، لێ وەرگـرتن، زانست فـێـربوون، زانیاری وەرگرتن.

الاقتباض: چمەک و کەلوپەل وەرگرتن، بادانە دەست.

الاقتحام: تێ خزان، خۆ لە ناژامەوەدان. * بێ بیرکردنەوە خۆ لە کارێکی هەڵقورتاندن و تووشی ئازار و سەخڵەتی کردن.

الاقـتـداء: پەیرەوی کـردن، وەشـوێن کـەوتن، ڕەدووکـەوتن، وەدووکەوتن.

اقتداح: ئەستێ و بەرد لێدان.

اقـتـدار: توانین، شـیـان، شێن، کـارین، پێ کـران، یاری، تاوای، یارا، بڕ کـــردن، لەخـــۆڕادیتن، بالادەست، توانایی، هەیین، هەبوون.

- اقتدار على: پێوەستان، لەبەرڕۆیشتن.

اقتراب: لێک نزیک بوونەوە، تخوون کەوتن.

اقـــتـــراح: دەرهێنـان، دەرهاوردن، داهێنان، شت یا وتەی نوێ دەرخستن، پێشنیار.

اقتراع: پشک هاویژتن.

اقتراف: بەدیکردن.

اقتران: نزیکبوون، بوونەیار.

الاقتسام: دابەشدان، سوێند خواردن.

الاقـتـصـاد: دەستندە، مـالداری، نۆتە، نۆتەکردن، مـیـانەڕەوی، وەرامکرن، ئابۆری، ئابۆر، پاشـەکـەوت، پووزکـرن، گلدانەوە، پاشڕۆژی.

- التهعية الاقتصادية: پاشکۆیەتی ئابووری.

- جـمـاعـة الاقـتـصـاديين الطـبـيـعـيين: کـۆمەڵی ئابووریناسـانی سروشتی.

- الاقتصاد المنزلي: مالداری.

اقتصادي: ئابوریناس، دەستندە، ئابۆری.

- الخبرة الاقتصادية: ئابۆریزانی.

- البناء الاقتصادي: دامەزراندنی ئابۆری.

- البنيان الاقتصادي: بنیاتی ئابووری.

اقتصار: کورتکردنەوە.

اقتصاص: تۆڵە لێ کردنەوە، ئەفسانە گێڕانەوە.

اقـتـضـاء: ویـستن، خوازتن، ڤـیـان، داوا کـردن، ڤێن، وایستن، وەشوێن کەوتن، وەدووکەوتن، ویستن.

اقتضام: کرماندن، داخرماندن.

- اقتضام العلف: داخرماندنی ئالیک.

اقتطاع: بڕان، کۆتایی هاتن.

اقتطاف: میوە چنین.

اقتلاع: هەڵکەنران، لە ڕیشە دەرهاتن.

اقتناء: کۆکردنەوە، چنینەوە.

اقتناع: دابین بوون.

اقحوان (ج) أقاحي: بابوونە، بەیبوون.

اقحوان اصفر: گوڵەزەردە، گوڵەقەدیفە.

اقدام: هەوڵدان، دەست ڕەپێشخستن، تێکۆشین، لەسەر ڕۆیشتن، حـەشـرکـردن، پێشـدەست کـردن، پرکـێـشـان، دەسـتـوبرد، پێهەڵگرتن، هەنگاوئاویژتن، پێشکەوتن لەکارێکیدا.

- ذو اقدام: بەکار، مەردەکار، تێکۆشەر، دەست ڕەپێشخەر.

اقدر: تواناتر.

اقدس: پاکتر، خاوێنتر، پیرۆزتر.

اقدم: پێشووتر، بەرووتر، بەرتر، کۆنتر، وەبەرتر.

الاقدم: پێشووترین، بەرووترین.

اقرأ: بووان، بخوێنە.

اقرار: پێ لێنان، دانپێدان، درکاندن، ترکەزاندن.

اقراع: پشک ئاوێژتن، (قرعە) پیشاگیری کەسێکی کردن لە کارێکی.

اقر الله عینك: چاوت ڕوون.

اقران: هاوتا، هاوسەر، هاوشان، هاواڵ، هاوزێ، ئاوتا، ئامتا.

اقرب: نزیکتر.

اقرباء: خزم و خوێشان، نزیکان.

اقرح: مارۆ.

اقرع: کەچەڵ، سەرداقناو، سەرقۆق، یالگەنیک.

اقرن: بەشاخ، شاخدار، قۆچدار (بۆ نێران) مرۆڤی برۆ پەیوەست.

اقساط: وارە وارە.

اقشعر جلده: پێستی هەڵقرچاوە، ڕەنگی گۆڕا، زەبربوو، ڤەیک هاتن، قرچانی.

أقشعر شعره: مووی ڕاست بۆتەوە لە سەرمان یان لە ترسان، یان لە ڕقان.

اقشعرار: موو ڕاست بوونەوە.

اقصاء: دوور، ئەوپەڕ.

اقصر: کورتتر.

الاقصی: دوورترین، ئەوپەڕ.

– **اقصی الجهود:** ئەوپەڕی هەوڵدان، خۆکوتان.

أقط: کەشک، پەنیر.

اقطاع: بەشێکە لەشت برین، زەوی یا سامان بەکەسێکی بەخشین.

اقطاعي: دەرەبەگ.

اقطع: یەکدەست، دەستبراو، بێ باڵ، یەکدەس، چوونە.

اقعاء: هەڵتروشکاندن، هەڵکوچاندن، هەڵتوترەقاندن.

اقعاد: دانیشاندن.

اقعل: بڕوانە (افطا).

اقفال: کڵۆمدان، گاڵەدان.

اقفس: کارەکەرزادە، شتی درێژ و چەماوە.

اقل: کەمتر، کێمتر.

الاقل: کەمترین، کێمترین.

علی الاقل: لای کەمی، بەلای کەمییەوە.

اقلا: هەرنەبێ، ئەگەر هەرنەبێ، بالۆ دەسکەم، لای کەم، بەلای کەمییەوە.

اقلاق: پەرێشانکردن، شڵەژاندن، کەورێکردن.

اقلال: کەمکردنەوە، کەمایەسی، هەژاری، دەستکورتی، کێمانی، کەمایەتی، کێماسی، ئاوسەرکەمی.

أقلية: کەمایەتی، کێمیایی، کەمایی، کەمایەسی، کەمییەتی.

– **أقلية قومية:** کەمە نەتەوایەتی.

أقليم (ج) اقاليم: خاک، ولات، کیشوەر، هێل، کاڤار، نادان، هەرێم.

اقمر: سپیپات.

اقناط: ناهومێدکردن، هیوابڕین.

اقناع: دابینکردن، تێگەیاندن، دڵنیاکردن، هێنانەباوەڕ، قایلکردن، فەریقەتکردن، داکاساندن، سەلماندن، پێ سەلماندن، سەرهەڵبڕانن، فریودان، هەڵخەڵەتاندن، لاسدان.

أقنعة الغازات السامة: کلاوی ژەهرەگاز.

اقواء: پێداویستی، نیازمەندی، ئاتاجی.

اقوی: بەهێزتر.

آكار: بێستانەوان، زەوی کێڵ، تۆوچێن.

اكاسرة (ج) كسری: پاشایەکانی ساسانین، لە خوسرەوەوە کراوەتە ئارەوی.

أكاف: کورتان، کۆپان، سەکار، شبری، پالان.

أكاف: کورتاندروو.

أكال: خۆرا، زۆرخۆر، فرەخۆر.

أكال: خۆرە (سەرەنان).

اكبر: گەورەتر، مەزنتر، گرتر، زل و زەلامتر.

الاكبر: گەورەترین، مەزنترین، گەورۆنە، هەرەگەورەتر.

– **اكبر الكبائر:** گەورەترین گوناه.

– **اكبر في السن والقيافة:** هەراش.

اكتتاب: ناونووسین بۆ کۆمەگ، کۆمەک، سالیات، باربوو، دووبقەیە.

اكتحال: چاوڕشتن، کل لەچاوکردن، چاوڕژتن.

اكتراش: ورگن بوون.

اكتساء: لەبەرکردن، پۆشین، پۆشان، داپۆشران.

– **الاكتساء بالملابس الجيدة:** کۆکی، پۆشتەیی، بۆشناخی.

اكتساب: ماڵداریکردن، کۆکردنەوە، گردەوای، سەوداگەری، قازانج کردن، گرد و کۆکردن، وەدەست خستن.

اكتساح: ڕاپێچان، ڕەپێچەکدان، ماڵران.

اكتشاف: دۆزینەوە، داهێنان، پەیداکردن، ڕەخساندن، هەڵبەستن، هەڵنان، بەردەباری کردن.

– **اكتشاف الطريق:** ڕێگا دۆزینەوە.

اكتع اليد: کۆڵ.

أكتفاء: بەس بوون، بەسکردن، تێ هەڵێنان، تێرابوون، تێراهێنان.

كتفل: نووپشتەکی، هاوپشتی.

كتنز: بەسەمەندەکردن، پاشەکەوتکردن.

كتنى: بڕوانه (انتهاء).

كتنف: لە تەنیشت خۆگرتن.

كتنه: گەیشتنە ئەنجامی شتێ.

كثر: پتر، زۆرتر، پێتر، زەڤتر، فرەتر، گوزمەتر، زۆرمە، قایمە، بێزیە.

- **كثر تعقيد:** ئاڵۆزکاوتر.

- **كثر من:** لەوەپتر.

لاكثر: زۆرترین، پترترین.

- **على الاكثر:** بەزۆری.

كثرية: زۆربەیەتی، زۆری، پەرویەتی، زۆریەتی.

كمد: ورگن، زگتێر.

كحل: چاوڕەش، چاوێکە هەر لە خۆیەوە بەبێ کل ڕەش بێت.

كد: بڕوانه (تاكيد).

كذوبة: وشەی درۆ.

كرم: ڕێزگرتن، ئۆداگرتن، خەمناندن، قەدرگرتن.

كرامية: بەخشیش، شاباش، خەڵات، چێشتانە، پێمزک، پاداش، ڕێزانە.

كراه: بێزوبۆ لێکردن، حەز لێ نەکردن، نەویستن، بێزان، بێزیان، قێز لێبوونەوە.

كراش: ورگ زل.

كرم: بەڕێزتر.

كساء: پێ پۆشین، پۆشاندن، پۆشتەکردن، داپۆشین.

كسجين: ئۆکسیژن.

- **ذو اكسجين:** ئۆکسیڤریندار.

كسير: دەڵێن دەرمانێکە لەزێوی بدرێ دەیکاتەزێڕ.

كسدة: ئۆکساندن (كيمياء).

آكل: خۆر، بخۆر، خۆرا، خۆ.

- **آكل الربا:** سووتخۆر، مردەخۆر.

- **آكل الاعشاب:** گیاخۆر.

- **آكل الحرام:** پیستەخۆر، ناڕەواخۆر.

- **آكل اللحوم:** گۆشت خۆر.

- **آكل السوّر:** بەرماوەخۆر.

الاكل: خواردن، هەردن، خارن، واردەی.

- **قصعة الاكل:** قارەوانە.

- **اكل احتياطي:** تێشوو، تۆشە، زاد، زەواد.

- **اكل العشاء:** نانی شەوێ.

- **الاكل قليلا:** پرووشەکردن.

وجبة الاكل: جەم، ژەم، ژەمەن.

اكليل (ج) اكاليل: تاجی گەوهەربەند، تاجی پادشایان، کە بەگەوهەر ڕازابێتەوە، تاجی گوڵان، تاجەگوڵێنە، باقە گوڵ، باقەی گوڵ، باقەی گوڵان، چەپکە گوڵ.

اكليل الملك: شلێرە، گوڵەشلێرە.

- **اكمال:** تەواوکردن، گەلاڵە و جێبەجێ کردن، کۆتاکردن، بەجێهێنان، بردنەسەر، گەیاندنەسەر، بڕینەوە، تەکوزکردن، کۆتایی پێدان، قەڕاندن، دوایی‌هێنان، هەڵهاوردن، کزوری کردن.

الاكمة (ج) اكمات: پشتە، گردە، تەپە.

اكمه: بڕوانه (اعمى).

اكمش: کورتەبالا، چاوکز.

اكمل: تەواوتر.

اكهب: دێز، دێزە.

أكول: زۆرخۆر، فرەخۆر، فرەدەر، نەوسن، زگەڕۆ، چاوچنۆک، چاو برسی، بخۆر، چاونزێر، چڵێس، چڵ، خووارا، بلامکار.

أكولة: دابەستی، دابەستوو، ئەڕەبەستەدانی، زاخۆران.

اكيد: سوور، قایمەکەر، پشتەک، پاڵشدەری قایم.

اكيدا: بەڕاستی، بەڕاست.

أكيل: هاوکاسە.

ال: ئامرازی ناسیارییە وەکو: **رأيت الرجل:** پیاوەکەم دیت.

آل: ماڵ و منداڵ، سەرڤانی، مرۆڤانی، خانەوادە، پەرگار، کەسوکار، خزم و دەر.، خۆم و خوێش، سەراو (سراب).

ألّا: (ان لا) کە نە، هەروەکو (امرني) **امرني الا اقول:** فەرمانی پێدام کە ئەڵێم.

ألا: ئاگاداربە، ها، نەی، وشیاربە * وا نییە، وەنییە.

الا: بێجگە، مەگەر، بل، بەدەر، بژ، بەرجا، هێلە، کەمتر، بێژگە، بێژە.

آلا: بەهران، دۆ، بەخشش.

الآلاف، الألوف: هەزاران.

الآلة الحاسبة: پێژمار، مرازهژمێر.

الاثنين: دووشەممە، دووشەنبە.

الآن: وێستا، ئێستا، هەرئێستا، نەهۆ، هەنگاڤی، ئێستاکە، هەنگاوی، نووکە، هەر ئێستە، وێسا، وێستی، هێمانە، ڤێگاڤی، هەنووکە، هێمانە.

- **لحد الآن: للآن، الى الآن:** تا ئێستا (لە ان)دا بیدۆزەرەوە.

- **قبل الآن:** لەمەوپێش.

- **من الآن فصاعداً:** لەمەولا، ژ نهۆ پاش.

الب: قولانج.

البان: شیرەمەنی، ڕیچاڵ، سپیایی، سپیاهی.

آلة (ج) آلات: مراز، ئامراز، ئامێر، ئالاڤ.

- **آلة الخضاض:** ئامێری ژەندن.
- **آلة اطفاء الحريق:** ئامرازی کوژێنەوە.
- **آلة موسيقية:** ئامرازی شایلۆغانی، سازوسەمتور.
- **آلة التصوير:** ئامرازی وێنەگری، دووربین.
- **بسيطة:** سادە ئامێر.
- **الفراز:** ئامێری دەردەر.
- **آلة التناسل او الرجولية:** قامیش، چوو، کێر.
- **للرجولة:** ئامرازی پیاوەتی (کێر).
- **الكبس:** ئامێری پەستاوتن و گوشین.
- **الطابعة:** تلینقیس (تایپ ڕایتەر).
- **الترشيح:** پالوێنە.
- **للقياس:** ئامرازەکانی پێوانە.
- **الآلات القاطعة:** تیغ.
- **آلات الكهربائية:** ئامرازەکانی کارەبایی.
- **آلة مركبة:** ئامێری پێکهاتوو، ئامێری لێکدراو.

التأم: پەیوەستبوون، سارێژبوون.

- **التأم الجرح:** سارێژبوونی برین.

التباس: کار یا شتێک لە کەسێک شاردنەوە، گۆران وریانی، ناڤداش.

التجاء: پەنابردن، هانابردن، سەردیهێنان، پەنابەر.

التجاج: جۆش و هەستانی شەپۆلانی دەریایە.

التحاد: لە ئاینێ وەرگەڕان.

التحاق: پێگەیشتن، پێگەیین، پێڕاگەیشتن، پێیاگەیشتن، پێڕاگەیین، ڕاگەیین، ڕاگەیشتن، ڕەگەڵ کەوتن.

- **التحاق بالوظيفة:** چوونە سەرکار.

التحاف: تێخزان، لە لێفەخزان.

التحام: گەیشتنەوە یەکتری.

- **التحام الجروح:** گۆشتەزوون هێنانەوە، لەحیم کران.

التزاق: پێوەنووسان: لکان، پێوەلکان.

التزام: لایەنگرتن، وەخۆگرتن، دەستەبەری، لەسەرخۆ بەگەڕەک زانین، دەستەبەری، قەباڵەیی.

التساع: پێوەدران، گەزران، چزیان.

التصاق: پێوەنووسان، پێدانووسان، پێوەلکان، چەسپان، چەسپین، لکان، نووسان.

التفاف: کۆبوونەوە، تێک ئالان، هەڵپێچران، قشقرە، گێرکردن، پێچرانەوە، پێچران.

- **التفاف الحية حول نفسها:** بڕوانە (التواء الحية).

التفات: لا لێکردنەوە، لاوەکردن، ڕووتێ کردن، ئاوڕلێدانەوە.

التقاء: پێکگەیشتن، یەکتردیی، تووشی یەکتری بوون، بەیەک گەیشتن، ڕاستهاتن، یەکتردینی.

التقاط: پەیداکردنەوە، هەڵگرتنەوە، چنینەوە، دۆزینەوە، هەڵگرتنەوە.

- **التقاط الحب:** چینەکردن، (بۆ باڵندان).
- **التقاط السنبل:** چنینەوەی گوڵەگەنم و ئیتر.

التماس: پاڕانەوە، لالانەوە، تکاکردن، ویستن، خوازتن، لاڤەلاڤ، لابە، لالە، لالیان.

التهاب: سۆ، ئەستوورایی، یەغان، سووتاندنەوە، تەشەنە، گرسەژۆ، گرژە، هەرکردن، کەرسەژۆ، تاقۆیی، گەرمەژنە، گریە، گریەگرپ، ئاوسان، سووربوونەوە، پڕ، پرک، لە، کف هەلاتن، گرگرتن، بلێسەدان، شیید، چورتە، خورشت، گر، دووتەق، کلۆگرتن، قرچە، کلپەکلپ، گرڤە، گرڤەگرڤ، کوڵکردن.

- **التهاب الجرح:** ئاوەدژبوون، تەشەنە.
- **التهاب الجسد:** داگیرسانی لەش.
- **التهاب الجفون:** پێڵۆ ئەستورگە.
- **التهاب المحافر:** سم داهاتن، سم سووتاندوە، سم هەوکردن.
- **التهاب الخصية:** گون ئەستوری، هەڤگ، گولنگ.
- **التهاب الرحم:** ئاوسانی پسدان، ئەستورایی پزدان، بێچووردان پەغان.
- **التهاب الشديد:** گرین.
- **التهاب الضرع:** گووان ئەستورگە.
- **التهاب العين:** داگیرسانی چاو، سووتانەوەی چاو.
- **التهاب الفم:** بۆقژە، پیزۆکەی دەم.
- **التهاب القضيب:** چوو ئاوسان.
- **التهاب الكبد:** جەرگ ئاوسان.
- **التهاب الكتف:** جەدەوی، شان کوڵ و ولاخ و ئاژەلان.
- **التهاب اللثة:** پووک ئاوسان، ئاوسانی پووک.
- **اللوزتان:** مەلاشوو کەوتن، مەلاژە کەوتن، ئالوو کەوتن، سۆی مەلاژە.
- **المثانة:** ئاوسانی میزەلان.
- **المخ:** ماخۆلان.
- **المعدة:** گەدەئاوسان.
- **المفصل:** جومگە ئاوسان.

التهام: لرفاندن، هەڵلووشین، لەفکردن.

التواء: پێچرانەوە، تێکئالان، پێچران، پێچخواردن.

- **التواء الحية على نفسها:** پەپۆکە خواردنی مار بەپەرە، گینگوڵ خواردن، پەپکە، پەپۆکە، نوردی، تێکئالان، پێچ خواردنی مار.
- **التواء المفاصل:** وەرگەرانی جومگەکان.

التي (ج) اللواتي: ئەووتۆ، وەتۆ، کە، یەتە (بۆ مێیە) یاکوو بۆ (نێر).

التيام: وێكهاتن، پەیوەستبوونەوە، سارێژبوون، چاک و خۆشبوونەوەی برینان، گۆشتە و زوونە هێنانەوە، وێکهاتنەوەی زاری برینان.
الجاء: ناچارکردن، پەنادان، کاری خۆ بەخۆدا ئەسپاردن.
الحاح: ڕکە، پێداگرتن، ڕکۆ، بنارکردن، پێگیری، پێدانووسان، هەرتەگرتن، لەسەر ڕۆیشتن.
- الالحاح الشديد: جەربەزەیی.
الحاد: بێناییینی، گومڕایی.
الحاق: پێ گەیاندن، پێ ڕاگەیاندن، وەدووخستن، ڕەگەڵ خستن، دوا بەدوا.
- الحاقاً بكتاب: پاشڕۆی نامەمان، پاشەنگی نامەمان، دوا بەدوای نامەی ئێمە.
الخ، (الى آخره): هتد، (هەتا دوایی).
الحق: خۆش ئاوازتر، زاناو زیرەک، بەئاگاتر.
الخق: چەنەباز.
الد (يا) اندر: خەرمان، جۆخین.
ألذ: بەتامتر، خۆشتر، خۆش مەندەتر.
الذي (ج) الذين: ئەوەتۆ، هۆتۆ، وەتۆ، (کە بۆ نێرانە) کوو، ئەوتۆ، هەچی، وا، کە، یا.
الزام: بەزاندن، بۆڕدان، قۆڕکردن، دابینکردن، گاردان، کۆڵپێدان، چیزنای، تۆردان، بەسەردا زاڵبوون، پێویستکردن، سووکردنەوە، گەرەک کردن، خستنە ملی کەسێکی.
السن: دەمەوەر.
السنة: وەنەوزە، چورت.
الشخ: کەسێکە بۆ خوێندنەوە زمانی نالەبارێ.
الصاق: گرساندن، نوساندن، پێوەنووساندن، چەسپاندن، والکاندن.
- الصاق التهم: بەسەردابڕین، پێوەنووساندن.
الطف: نەرمتر، خاوێنتر.
العروبة: قەشمەرجار.
الغاز: بەربەست، قسەکردن.
الغاء: ڕەشکردنەوە، پووچکردنەوە، پێکدان، پووچاندنەوە، لەکارخستن، لابردن، هەڵوەشاندنەوە.
آلف: خووگر، هۆگر.
الف (ج) الوف، الاف: هەزار (دە جاران سەد).
الف: بڕوانە (تألیف).
الفات: وشیاری.
- النظر: وشیارکردنەوە، سەرنج ڕاکێشان.
الفان: دوو هەزار.
ألفة: هاوخوویی، هاوڕایی، هۆگری، ڕامبوون، ڕاهاتن، ئۆگری، ئۆگربوون، خۆیی، ڕێزانی.

- عدم الالفة: نەبانی، نەداوونی.
القاء: ئاوێژتن، هەڵداشتن، ئاڤێتن، هەڵخستن، شانین، پەردان، فڕێدان، توڕدان، دافرتاندن، تورهەڵدان، داخستن، دانان، دانیان، دافراندن.
القاح: ئاوسکردن.
الكن (ج) لكن: پسک، پس، فسەزمان، لاڵەپەتە، زووانگر، فسۆس، گەیگر، گیراوی، توورەکی گیر.
اللّه: خودا، خودێ، خووا، خا، خولا، یەزدان، داوەر، خوواوەند، پەروەردگار، یەکتا، بینایی چاوان، خوواڤەند، خووەدێ.
اللهم: خودایە، ئەی خولایە.
- الله يساعدك: مانودونەبی، شقێ تە.
- والله: بەخوا، بەیەزدان، (لە کاتی سووێندا).
- يا الله: خودایە، ئای خوایە، ئەی خولایە.
- بسم الله: ناوەخودا، بەناوی خوا، وەناوی خولا.
الم (ج) آلام: ئێش، گل، ئازار، سوێ، دەرد، ژوودار، سۆ، کزە، کولی، هەو، ئۆف، سروشک، کزە، تەزوو، ژەهرک، ژەهری، ئەشکەنجە، زامەت.
- ازالة الآلام: کفتوکۆ دامرکاندن.
- المشارك في الآلام: هاودەرد، هاوار.
- رجوع الم: کولانەوە، ژانهاتنەوە، ئارهان، ئێشانەوە، چووزانەوە، هەوکران، کزانەوە.
- ذو الم، ذات الم: بەئێش، زامدار، بەژان، بێش.
- الم الاذن: گووێ ئێشە.
الماس: ئەڵماس.
المام: شارەزایی، سەر لێدەرچوون، لێزان، ئاشنایی، بەڵەدی، لەسەر ڕۆیشتن.
- عدم المام: ناشێتی، نەشارەزا، نائاشنایی، لێ نەزانین.
ألمنيوم: ئەلەمنیوم، فافۆن.
اله (ج) الهة: بڕوانە (الله).
- اله العدل والحق: ئاهوورە، خودای دادوڕاستی.
- اله الواحد: ئادرامزدا، خوای تاک و تەنیا.
الهام: خوورپەی دڵ، لێدانی دڵ، دڵ لێدان، خووریان، پەیام، دڵخووریە، سرووش، خریە، دڵ بۆچوون، دڵ هەڵاوێژتن، دڵەخورپێ، دڵەتەپە.
الاهيات: زانیاری لە بارەی خواوە.
الواء: زووان لاختن، درۆکردن.
الوان: بڕوانە انواع.
ألوف: لە دەستووری ئەژماریدا لە (١) وە تا (٩) احادیە و لە (١٠) تا (٩٠) عشرات وە لە(١٠٠) تا (٩٠٠) مئات وە لە (١٠٠٠) وە بەرەوژووتر (الوف)ی پێ دەڵێن، هەزاران.

ألوف: هۆگر، ئۆگر.
الوهة (ج) الوهيـــة: شـێــوەی ئاکــاری خــودایی، خــولایەتی، خوایەتی، پایەی یەزدانی، شێوەی کردگار.
الافعال الآلية: ئامێرەفەرمان، کرداری ئامێران.
ألوي: ملگیر.
آلي (م) آلية: بەو لەشانە دەڵێن کە چەندین ئامرازیان هەیە.
الى: بۆ، لۆ، رای، ئەرای، لەبۆ، ژۆ، ژ، ژبـۆنان، ئـەڕا، بەرەو، بۆنا، پەرێ، پەری، پەی، سی، نا، لای.
- **اليه:** لای، لای وی.
- **اليك:** بۆتۆ، تەڕا، ژبۆتە، هەتا.
- **الى الاسفل:** بەرەوژێر، بەرەونشێو.
- **الى الآن:** تاکو ئێستا، هەرتاکە، هەتاکی.
- **الى الاعلى:** سەربەرەوژوور، بێ بەرەو دوایی.
- **الى الابد:** ببـڕای ببـڕای، هەمـیـشـە، هەتا هەتایی، تاسـەر، هەتاسەر، هەروهەر.
- **الى الامام:** بۆ پێشەوە.
- **الى ان:** تاکو، دا، هەتا، تاکی، هەتاکوو.
- **الى اين:** بۆ کوێ، بۆ کوێنەرێ، کێوە، لەکوێندەری، هەتا کوێ.
- **الى متى:** تا کەی، هەتا کەینێ، تا کەنگێ.
آلي: ئامێرچی.
الياف صناعية: ڕیشاڵی دەستکرد.
- **العصبية:** هەستە ڕیشاڵ.
- **العضلية:** ماسولکە ڕیشاڵ.
- **النساء:** شەوانکە.
- **النباتية:** ڕوەکە ڕیشاڵ.
الية: دونگ.
- **جلد الألية:** بەردوونگ.
- **الية الانسان:** کەفەڵ، سورێن، سورین.
أليس: دەنانا؟ ئەدی نا، وا نییە؟.
اليغ: لاژک، گێل، کەسێکە نەتوانێ باش بدوێ.
اليف: هۆگـر، شـەیدا، هاوخـوو، هاورێ، هاوهۆ، هەڤـڕە، گـرۆ، هاواڵ، هامـرا، هاوڕا، برادەر، کـەسـۆ، مـتـۆ، هاوخـوو، ئۆگـر، خـەرۆ، خـۆشـرام، ملکەچ، مـاڵی، کـەوی، ڕام، دەسـتـەمـۆ، خانەکی، خەرۆ، ڕاهاتوو، کەمۆ، خووگرتوو.
- **غير اليف:** نەبان، نەوادوون، ناسۆ، هۆگر نەگرتوو.
اليق: شایانتر.
ألم: بەئێش، پرژان، ژودار.
ألين: نەرمتر.
أم (ج) امـــهـــات: دایـک، داک، دێ، دایە، دیی، دا، ئەدا، دیادادا، دادک، دا.
- **الأم الحنين:** دایکی دڵنەرم.
- **أم اربعـة واربعين:** هەزارپێ، کـەشـە، زیو، هەزارپا، مـارەزیو، دووسەرە، زیڤ، شەمار، زیڤە، زیوی، گەرگەدەن.
- **أم الخل:** هەوێنی سرکە.
- **أم الصبيان:** ئاڵە.
- **أم القبيان:** شەوەناڵە.
- **الام القاسية:** دایکی دڵڕەق.
- **أم الزوج او الزوجة:** خەسوو.
- **أم القرى:** شاری مەککە.
- **أم الكتاب:** سوورەتی فاتحە.
- **أم النجوم:** ڕێگای کاکێشان.
أم: یا، یان، خۆیا، ئانە، یاکو، یام.
ام: ویست، خواست.
أما: وا نییە؟ وە نییە؟ دەنانا.
أما: بەڵان، بەم، تەنانەت، ئەمان، وەلێ، هەرچیکوو.
اما: یان، ئان، یاخۆ، ئانە، پام، یاکو، یا، دەنا.
امات: دایکان، بۆ وڵاخ.
اماتة: مراندن، مەرناى، لەنێوبردن، تێداچوون.
أمار: زۆر فەرماندە.
امارة (ج) امارات: میرێتی، میرنشین.
أمارة: میرایەتی، میرێتی، خونکارێتی، سەرکردەیی، میرنشین، شانشین.
أماطة اللثام: داماڵین، سەرڕاکردن.
امالة: لارکردنەوە، هەڵچەرخاندن، سابۆناو، یا دەرمانێکی شلتر بەهۆی حوقنەوە لە خۆ، یا لە کەسێکیتر کردن.
أمام: پێش، پێشەوە، بەردەم، بەر، پێشگا.
- **أمام العيون:** لە پێش چاوان.
- **أمامك:** لەپێشتەوە، لەبارایی تۆ.
- **أمام الدار:** پێشماڵ، بەرماڵ، وەڕوویانا، دەرووبەری.
- **الى الامام:** بۆ پێشەوە.
امام (ج) أئمة في الصلاة: پێشەوا، پێش نوێژی، کـاری پێش نوێژ، پێشەوای کۆمەڵێکی ئایینی.
امامة: پێشەوایی، پێشنوێژی.
أمان: ئارامی، هێمن، ئارامێتی، هانا، بێترسێتی.
- **في أمان الله:** بەخوام ئەسپاردن، ئیتر خۆشیتان، بمێنن بەخێر.
امـانة: سـەرڕاسـتـی، ڕاست کـرداری، دڵـپـاکی، سـەرڕاسـتـی، دروسـتـکاری، دەسـتـپـاکی، دەست سـپـاردی، شـامـبـۆزی، ئەسپەردە، سپاردە، تەڵپ، سپەردە، ئیرەتی، سپاردە، گرگ.
- **امانة في المعاملة:** سەرڕاستی.
- **امانة العاصمة:** پایتەختەوان، پایتەختەوانێتی.

اماني: ئارەزووەدان، هیوایان.

الامبراطور: شاهەنشاه، میری میران.

الامبراطوري: شاهەنشاهی، میری شاهانە.

الامبراطورية: قەراڵستان.

امت: خوار، لار.

امة: شوێنێی فراوان و گوشاد.

امة (ج) أمم: نەتەوە، ڕەگەز، هۆزگەلێکی هاوزمان و هاونەژاد، نەڤچیرک، پەیڕەو، کۆمەڵە مرۆڤێکە پەیڕەوی ئاینێکی بکەن.

- **مجلس الامة:** کۆمەڵە نەتەوە.
- **عصبة الامم:** کۆمەڵە نەتەوەکان.
- **هيئة الامم المتحدة:** دەستەی نەتەوە یەکگرتوەکان.

الامتثال: گوێدێری کردن، فەرمانبەرداری، هەڵڕشتن، گێڕانەوە، دەرخستن.

الامتحان: تاقیکردنەوە، ئازموون، دەوڤاندن، دووپێک کردن، ئاردێن، بەراورد.

- **الاكمال:** دووا ئەزموون.
- **الامتحان بالتفضل:** هۆناندن، هۆناندنەوە.
- **امتحان الشفوي:** تاقیمانەی سەرزارەکی.
- **نصف السنة:** تاقیمانەی نیوەی ساڵ.
- **الامتحان النهائي:** تاقیمای کۆتایی.
- **الوزاري:** تاقیمانەی وەزاری.

امتخاط: فنکردن، سڕینەوەی لوت.

امتداد: کشان، درێژبوون، کێش هاتن، کێشران، خۆراکشان، درێژەکێشان، دووش، درێژە، درێژایی، درێژبوونەوە، دەهم.

امتزاج: تێکەڵاوبوون، تێکەڵ بوونی شتێ لەگەڵ شتێکی تر.

امتساك: دەست لە شت دان، هەڵگرتن، ئاگاداری شت کردن.

امتصاص: مژین، مژتن، مژران، هەڵمژین، هەڵمژتن.

امتلاء: پڕبوون، ڕتمێن، تەژی بوون، (سوء الهضم) بەهۆی پڕبوونی سک.

-- **البطن:** تێری، تەسەلی، تەپاوتەپ بوون.

- **الوجه:** ڕووپڕ.

امتلاك: هەبوون، خاوەندبوون، دارایی، هەبێن.

امتناع: نەویستن، خۆ لێ پارازتن، لێ لادان، دووری کردن، سەرکێشی کردن، سەرگرانی.

امتنان: سوپاسکردن، پێزانین، سوپاس، سوپاسبێژی، مالاوایی، ماڵیاوایی.

امتياز: بەسەردا هەبوون، نیماد (اویستا) ناریاری، بەربژاری، دامان، برشت، هەڵبژێردان، دەمان، جووێبوونەوە، جودایی، جیاوازی، جیایی، تایبەتی بوون، تەرخان.

امث: وشتر خۆرە.

امجاد: پێ هەڵگوتن، زۆربەخشین.

امجد (ج) اماجد: جێگەبەرزتر، پایەبەرزتر، بڵندتر، خانەدانتر، بڵندجهتر.

الامجد: بەرزترین.

امحاء: تەفروتووناکردن، لەنێوبردن، قڕکردن، لەناوبردن، دوابڕینەوە، ڕەشکردنەوە، قەلاچۆ تێخستن، لەناوچوودان، هەشقاندن، بافت بڕین، دووابڕینەوە.

أمد (ج) آماد: دوایی و بنەبانی شتێکی.

امداد: یارمەتیدان، فریاکەوتن، بەهاناوهاوار گەیشتن، یاریەدان، یاریکاری کردن، هەمە یاریکردن، بەفریا گەیشتن، کۆمەگ‌گرتن، کۆمەکی‌گرتن، یاریدەدان.

أمد بعيد: دەمێکی دوور، ڕۆژگارێکی درێژ.

آمر (ج) امراء: سەرداری، سەرۆکی، سەرکار، سەرکردە، فەرماندەر، هۆمان، بەگ‌بخۆر، فەرماندە.

- **آمر الحامية:** سەرپارێزگە، سەرئۆردی.
- **الحرس:** سەرپاسەوان.
- **الحضيرة:** سەردەستە.
- **السرية:** سەرلق.
- **الفصيل:** سەرپەل.
- **فوج:** سەرلەشکر.
- **لواء:** سەرتیپ.
- **المقر:** فەرماندەی بنکە.

أمر (ج)أمور: فەرمان، کاروبار، کەد، هەرمان، کار، ئیش، پژگاڵ، فەرمایش، فەرمووده، زەوینە، پان، کەو (مادە).

- **امور ادارية:** فەرمانی کارگێری.
- **امر رسمي:** فەرمانی میری.
- **وزاري:** فەرمانی وەزاری.
- **عارف الامور:** کارزان، کارناس.
- **امر الحكم:** چۆ.
- **ولي الامر:** کاربەدەست، سەرکار.
- **نفس الامر:** تۆمەز، وتمەز.

أمر (ج) اوامر: تێخورین، تێداخورین، خشا، فەرمانداری، خورین، فەرمان دەرکردن.

- **اوامر الله:** فەرمانی خودایی.

امرأة: ژن، ئافرەت، پت، ژەنک، پتۆ، پتکۆ، پتکۆ ژەنی، کەنێ.

- **امرأة الاخ:** براژن.
- **امرأة شرسة:** نەبەکار، زمان شڕ.
- **امرأة في العادة الشهرية:** بێ نوێژ.
- **امرأة متزوجة:** ژنی بەمێرد.

- **امرأة النصفة:** سەرەژن.
- **امرأة في النفاس:** زەیستان.

امرار: ڕەکردن، ڕابواردن، تێپەڕاندن، ڕەتکردن، پێداشاندن، پێخایاندن، ڕۆیاندن.

امراض السارية: پەتا، پەتۆ، درم، درمانە، درمی، تەنینەوە، گرەوە، نەخۆش پێدرێژ.

أمرد: لووس، ڕەوالْ، بەچە، لووسکە، نگل، نێرینەی موو لێ نەهاتووە، دەکەلْ، بێ ڕیش، بێ تووک، کۆسە.

امرؤ: پیاو.

آمرية: فەرمانداری.

- **امرية الموقع:** فەرمانداریێتی سوپایی ناوچە.

أمس: دوێنێ، دوهێ، دوە، هێـــرێ، دوهێنێ، دۆ، دوونێ، دوویکە.

- **أول امس:** پێرێ.
- **الامس الاول:** پێرێ.
- **ليلة امس:** دوێنێ شەو، دوێ شەوێ.

امساء: کردنەشەو.

امساك: ڕۆژگ، ڕۆچە، خـۆراک نەخـواردن، ڕۆژوو، پارێز، پەرهێز، ڕاوەستاندن، ڕاگرتن، وێستان، نەهێشتن، بەندکردن، خۆگرتن، ڕۆژووگرتن، گرفت، گیری، ڕوودلْ، گیراوی.

امشي: برۆ، بچۆ، هەرۆ، بچە، بلۆ، بووریە، بشۆ.

امضاء: ڕاپەڕاندن، ڕەوانەکردن، کاروبار پێکهێنان، واژۆ، مۆر، مۆرکردن.

امطار: باران، باراندن، واراندن، بارانەباری بەلێـزمـە، داگـرتنی باران.

امعاء: ڕیخۆلە، رووقیسۆر، ڕۆدی، ڕێوی، ڕیخەلۆو، ڕیخەلۆک، ڕیڤیک، ترترۆک، ڕنێوی، لیخەڕۆ.

- **امعاء الارض:** گلْخۆرکە.
- **الامعاء الدقيقة:** ڕیخۆلە باریکەکان.
- **الامعاء الغليظة:** ڕیخۆلە ئەستوورەکان، ڕووقی ڕەش، زیق، زەبلەک.
- **الامعاء المستقيمة:** ڕاستە ڕیخۆلەکان.

امعان: سەرنج دان، لێ وردبوونەوە، قوولْ تێرامان. دوورامان.

- **امعان النظر:** لێ وەستان.

امعة: هەمیشە وەوی.

امكان: گـونجـان، دەسـتـدان، لوان، سـازان، بوون، کـردنی، تاتەت، ئاسان بوون، ڕاستکەت، فیسان، ڕاستهاتن، توانا.

امكانية: لوان، گونجان.

آمل: ئومێدەوار، بەهومێد، بەهیوا، داخواز، هەویادار.

أمل (ج) آمال: ئومـێـد، هـیـوا، هەویا، هێڤ، هومێد، هێـوی، ئارەزوو، پونگال، ئومـێـدەواری، کـام، داخـوازی، هـیـڤـە، هەویاداری.

- **قاطع الامل:** بێهیوا، هیوابڕ، ناهومێد.
- **ذو أمل:** هومێدەوار، هەویادار، هێڤیدار، هێڤی کار.

الاملاء: پڕکردن، تەژی کردن.

الاملاء في الكتابة: ڕێنووس، نووسەوەری، هۆرکردن.

املاح: شۆری.

املاس: تاسدان.

املاق: بێ شتی، هەژاری، نەداری.

املاء: بڕوانە (ارغام).

أملس (ج) امـــالـس: لووس، پووس، لووس و پووس، تاس و لووس، شاهێک، هلوو، هلووس، شووت، شایک، لووسکە، هیتە، هەولوو.

الاملاح المعدنية: خوێی کانی، خوێی کانزایی، میتالە خوێ.

املح: تێرخوێ، بەتام، جوانتر، باشتر.

ام ليلي: مەی ڕەنگ ڕەش، مەی ڕەشەڕەنگ.

آمن: بێ ترس، هێمن، بێ باک.

امن (ج) امان: سەر ڕاستی، دەستپاکی، ئارامی، ئاسایش، ئاسـوودەیی، ئاشـتی، بێ ترس، هەواری، دنجی، هێـدێتی، هێمنایی، بەلیبوز، شۆفارخانە.

- **دائرة الامن:** فەرمانگەی ئاسایش، هێمن.
- **مجلس الامن:** ئەنجوومەنی ئاسایش.

آمنّا وصدقنا: بڕوامان پێ هێنا و باوەڕمان کرد.

أمنية: هێمنایەتی، هێمن، تەوتینی، بێترس.

أمنية: ئارەزوو، ئومێد.

امهال: ماوەدان، مادادان، مەیدان دان، ماوەپێدان، ئاستێ.

أمهل: بلا، بلا.

امومة: دایکێتی، دالْکی، دایێن، دایکایەتی.

الأمومة والطفولة: دایکایەتی و ساواپەروەری.

امونيا: نۆشادر، ئەمۆنیا، نوشاتر، نەوشادر.

- **محلول الأمونيا:** نۆشادراو، گیراوەی نۆشادری.

أموي: ئەو کەسـەیە کە بەندیواری و پالْپشـتی بە(بني أمـيـة)وە هەبێ.

أمي: نەخوێندەوار، بێ سیواد.

الامية: نەخوێندەواری.

- **مشروع مكافحة الامية:** پرۆژەی نەهێشتنی نەخوێندەواری، پرۆژەی قەلاچۆکردنی نەخوێندەواری.

آمـر (ج) امـراء: فـەرمـان ڕەوا، سـالار، سـەرۆک، سـەردار، سەروەر، سەرکار، سەرکردە، فەرمانـدەر، هۆمان، خشەنیتە، مر، میرزا، شازادە.

- **آمر البحر:** سەرۆک دەریا، سەرداری زرێ.
- **آمر الفرسان:** شاسوار، کەڵەسوار.
- **آمر اللواء:** میرئاڵا، هۆمان.
- **آمر الماء:** میراو.
- **آمر النحل:** شای هەنگان، میری هەنگان، شاهەنگ.

أميرة: شازادە، شاژن، شادوێت، دوشمیر، میرزا، ژنمیر (بۆ ئافرەت).

آمين: یاخوا وابێ، یاخودا وابێ.

أمين: مەند، هێدی، هێمن، دڵپاک، دنج، ڕووسوور، ئاسوودە، بێترس، دڵپاک، بێ پێشن، دلارام، سەقامگیر، مەشکێن، دروستکار، دەستپاک، باوەڕپێکراو، پشت ڕاست، شامبۆز، ڕاست، ڕاستکردار، سەر ڕاست.

- **امين في المعاملة:** سەر ڕاست، دەست پاک، شامبۆز.
- **امين الصندوق:** گەنجینەدار، سندوق مەند، سندووقدار، باوەڕ پێکراو، خەزنەدار.
- **امين السر:** ڕازگر، ڕازراگر.
- **امين العاصمة:** شارەوانی پایتەخت، سەرداری پایتەخت، پایتەختەوان.
- **الامين العام:** ئەمینداری گشتی.

ان: کە، ئەگە، ئەگەر، کۆ، کوو، ئەگەر، هەگەر، هەکە، گەر، وەر.

- **وان:** هەرچی، ناچار، هەردەبێت.

ان: بەڕاستی.

أن: بەڕاست.

- **مع آن:** لەگەڵ ئەوەشدا.
- **ولو أن:** لەگەڵ ئەوەشدا.
- **غير ان:** بەلان، بەلام.
- **بما ان:** لێ، چونکوو، مافر.
- **لان:** لێ، چونکوو، لەبەرئەوەی.

انا: من، ئەز، بۆنە، ئەمن، بۆ، م، وەز.

- **انا بنفسي، انا شخصياً:** من خۆم.

انا: ئیمە، ئێمە، ئەمە، مە، ئەمە، ئەم.

اناء (ج) آنية، أواني: قاپ، ئامان، حاجەت، سافۆ، کرکاسە. دەفر، هێتە.

- **الأواني المستطرقة:** دەفر، کوناودەرەکان.
- **الاناء الخزفي:** کاشی، دەفری گڵێنە.
- **اناء الاستلام:** دەفری وەرگرتن.
- **أناء جمع الماء:** کۆئاو.
- **اناء الشاي:** قۆری، قۆریە، چادان، چاپەز.
- **الاواني المعدنية:** قاپی مس، پەخنی کێش.
- **اناء من الفخار:** کاسە و قاپی چینی.
- **اناء واسع الفم:** گاوشە، گادوشە، قاپی زارفراوان.

اناية: پەشیمانی، ژیوانی، پێ لەپاش، سەرخۆڤەهاتن، بادانەوە، پشتی دەست گەزتن، پاشەکشەکردن، ژووڤانی، پۆشمانی، پاشگەزبوونەوە، سەر لەبەرددان، پێ لەپاش، گەڕانەوە، بادانەوە، وادانەوە، پژمان، تێ هەڵچوونەوە. کردنە نووینە.

أناة: مۆڵەت، ماندان.

الاثاث (لبعض الطيور): ماری.

الاتاخة: بیخدان.

الاناشيد الدينية: سەلا.

الاناشيد الوطنية: سروودی نیشتمانی.

انارة: بروانە (ایقاد).

انارة: ڕووناککردن، ڕەوشەکردن، چراخان.

اناطة: هەلاوەسین، پێوەکردن، لێک بەندکردن.

اناقة: شۆخی، شەنگی، جوان، قۆزی، چەلەنگی، قەرف، چۆلە، نالووسی، قەشەنگی، کەشخەیی.

أنام، آنام: مرۆڤ، پیاو، مرۆک، مێرهۆڤ.

انامة: نواندن، خەواندن، خەفاندن، وەرخستن.

انامل (ج) أنملة: سەری قامکان.

أنان: نووکن، نووکدار.

أناني: خۆویستن، خۆبین، من منی، خۆپەسنەکار.

أنانية: خۆبینی، خۆپەرستی، خۆکایی، بەخ، بڤار، خۆخۆیی، ملێ ملێ، منەمنە، منێ منە.

أن: بروانە (أنين).

أنباء: بروانە (نبأ).

أنبار: ئەنبار، ئەمبار، کۆگا، مەسنا.

أنبار الماء: ئەستێر، ئەستێرک، ئەستێل.

أنباط: زرینگاندنەوە.

انبثاق: هەڵقوڵین.

أنبر: زریشک.

- **انبر باريس:** زریشکی پاریسی.

انبساط: شادی، دڵخۆشی، هەدار، کەیفخۆشی، تەپسین، خەرۆبوون، دڵخۆش بوون، دڵکرانەوە، دڵوازبوون، ئاختران، داخران، تەپسین، کشان، خاوبوونەوە.

انبعاث: ناردران، ڕەوانبوون.

انبعاج: قوپان، قۆپان.

انبوب (ج) انابيب: لوولە، بۆڕیی، قەفی قامیش، کێسین، گەنج، بۆریک، بابۆل، بەریانگ، لوولە.

- **انبوب اختبار:** لوولەی خاوێن کردنەوە، بۆڕی تاقیکردنەوە.
- **انبوب التوصيل:** بۆڕی گەیاندن.
- **جانبي:** بۆڕی لاتەنیشت.

- **للسجاير:** سۆدنە، دارجغارە.
- **الخيط:** ماسۆڵە.
- **الانبوب الشعرية:** لوولەی سودێنی.
- **الانبوب الرئيسي:** بۆڕی سەرەکی.
- **انبوب القصب:** قەفی قامیش، ماسوور.
- **الانبوب المائي في الطاحونة المائية:** قەم.
- **مقمع:** بۆڕی ڕەحەتیدار.

انبوبة: لوولە، لوولەی ئافتاوە و لوولێنە و ئیتر.
- **ذات شعبتين:** لوولەی دووپەل.
- **مقمع:** ڕەحەتی لاسکدار، بۆڕی ڕەحەتیدار، ڕەحەتی لاسک درێژ.

انبيق: مرازی ئاوتکاندنی، ئاوتکێن.
انت: تۆ، تە، ئەتۆ، تەوە، (بۆ نێر و بۆمێ).
انتاج: پێگەیاندن، دەرهێنان، دەستاو، هۆدانەوە، لێ پەیدابوون، هورکردن، بەرهەم هێنان، هەوکردن.
- **انتاج بكثرة:** هوورکردن، بەرهەمێکی زۆرهێنان، وەیا لێ پەیداکردن.
- **انتاج حسن:** هۆدانەوە، هەودانەوە.
- **الانتاج السنوي:** بەرهەمی سالانە، ساڵە بەرهەم.
- **الانتاج النباتي:** ڕووەکە بەرهەم.
- **انتاج الغدان:** بەرەجووت، بەروبۆ، بەربوو.
- **ذو انتاج:** بەرهەمدار.
- **آخر انتاج:** دوابەر، پاشەڕۆک، پاشەبەر.

انتباه: وشیاربوونەوە، وەئاگاهاتن، هۆشیار بوونەوە، چاوکردنەوە، هاتنەوەسەرخۆ، بەری خواردن، داچڵەکان، سەرنجدان.
انتبه: ئاها، ها، ئا، هاها، ئەگلوو، دەک، ئەی، هۆی.
انتحار: خۆکوژتن، ورگی خۆدڕاندن، زکەدڕێ.
انتحال: خۆ بەئایینێکەوە بەستن، قسە یا هەڵبەستی کەسێکی وە پاڵ خۆدان.
انتخاب: هەڵبژاردن، لێ بژاردن، هەژماردن، بژارەکردن، دەست نیشانکردن، لێ ژماردن، وژاندن، بژار، هەڵچنین، هەڵبژارتن.
- **الانتخاب الاصطناعي:** هەڵبژاردنی دەستکرد.
- **الانتخاب الطبيعي:** هەڵبژاردنی خۆرسکی.
- **المناطق الانتخابية:** ناوچەی هەڵبژاردن.

انتداب: چاودێریکردن، دەست بەسەرداگرتن، بوونە نوێنەر
انتزاع: هەڵکەنران، هێنانەدەر، دەرهێنراو، بۆتکردن، داڕنان، لێ بوونەوە، شڵەژان، کەم بوونەوە، لێ کرانەوە.
انتساب: خۆمل بوون، لەمەربوون، بەشداری، ئارەزووبوون، خۆهەڵدان.
انتساب الى: سەر بە.
انتاج: چنران.
انتساخ: لەبەر نووسینەوە، لەڕوو نووسینەوە، ڕوونوس کران.
انتساق: ڕێکخران، وەلابیەی.
انتشار: پەرەسەندن، پەخش، بلاوبوونەوە، پەرت و هەڤەربوون، پژان، تەنینەوە، پەرەگرتن، پەرەئەستان، پەرتی، داگیران، دەنگدانەوە، دەنگڤەدان، فش بوونەوە، بلاوبوونەوە.
انتصاق: کەش هاتن.
انتصاب: دامەزران، بەندبوون، وێستان، پاوەجێ بوون، دەستبەکاربوون.
انتصاب: قیتی، قیت بوونەوە، قوت بوونەوە، ڕەپ بوون، ڕەق بوون و هەستانی ئەندامی شەرمی مرۆیان.
انتصاح: ئامۆژگاری و پەندوەرگرتن.
انتصار: پیرۆزی، سەرکەوتن، سەرکفتن.
انتصاف: داد و مرۆیەتی، دەستکەوتن، دادویستن، بەنیوەگەیشتن.
انتظار: چاوەڕێیی، چاوەڕانی، هەڵوەستان، چاوەچاوی، پایین، نێرنێریکرن، بەندیواری، بەندەمان، پونگاڵی، چاوەڕێیی کردن، چاوەنواری، چاولەدوویی، دڵواپەسی، ڕێنێری.
انتظام: خنجی، نەرێتی، شەمام، ڕێکی، ڕێکوپێکی، کۆکی، خشتی، بەسەرەوبەری، پوختی، دروستی، سەرهەڤی، پوخت بوون، پوختەیی، ڤەگژ کرین، دەباری، بەرشتەو کرانی، مرواری، دەبار، ڕەقفاندن.
انتعاش: ژیانەوە، بووژانەوە، ڤژاندنەوە، ڤەژین، وە هێز کەوتنەوە، ڤەگەشبوون، فەراژی، بڵند و پندربوونەوە.
انتفاء: لەناوچوون، دوورکەوتنەوە.
انتفاخ: پاکردن، ماسیان، هەڵپەندمان، هەڵتۆقان، ماسان، بەرچڤین، هەلاسان، ئەستووربوون، پەنمان، ئاوسان، هەڵمسان، بەلبوون، هەرپەرچفتن، هەوکردن، پەنمێن، هەڵپەنمان، هەرپەرچوون، پڕبوون، ئاماسیان، ڤزین، تەپاوتەپ بوون، ماسین، هەڵزلەپان، کووپەهان.
- **انتفاخ البطن:** زگ هەلامسان، گرتەک، باکردن.
- **انتفاخ الشفتين والانف من اثر الحمى:** هەلازران، هەڵپشکووتنی لێو و کەپۆ.

انتفاش: گڤی، گڤین، فشبوونەوە.
- **انتفاش الخدين بالنفخ:** گووپ هەڵدان، لام.

انتفاض: ڕاتەکان، هەڵوەرین، ڕاوەشاندن، تەکاندن، هەڵوەشان، داوەشاندن، تەکان، داتەکان.
- **انتفاض من البرد:** لێوەلەرزە، لێوەلەرە.
- **انتفاض الماء:** پرژان.

- **انتفاض الملابس وغيره:** تەکاندن.
انتـفاضــة: ڕاپەڕین، ڕابوون، ڕاچڵـەکین، هەڵومشـان، هەڵوەڕین، ڕاوەشان.
انتفاع: سوود و قازانج کردن، بەرخواردن.
انتقاد: لێگرتن، لێدووان، ڕەخنەگرتن، بەژاڤین، وردەگری، پولی چاک لە هی خراپ دوورخستنەوە.
انتقاض الجرح: کولانەوە، وەبندانەوەی برین.
انتقال: گواستنەوە، کۆچکردن، هەڵگەواشتن، ڕاوا ڕن، تاوتێ، جێگۆڕین، گڵ وخۆڵ، گوزانەوە، گوازتنەوە، گێزانەوە.
- **انتقال الصوت:** دەنگ ڕۆیین.
- **انتقال العدوى:** لێ گرتنەوە.
- **نقطة الانتقال:** خاڵی گواستنەوە.
انتـقـام: تۆڵـە، تۆڵە ئەسـتـاندنەوە، توول کـردن، تۆڵـەکـردنەوە، ئاڤدین، خستنەوەجێ، سزادان.
انتكاء: هەوکردن، هەڵامسان، ئاوسان.
انتكاس: نەخۆ، لێ هەڵدانەوە، سەرەوژێر بوون.
انتم: ئێوە، هن، هەنگۆ، هەنگ، هوونگ، ڤەهێوە، هوون، وە، ئەنگو، شمە، (بۆ نێرانە).
انتما: ئێوە (بۆ دوو کەسی ئامادەیە کە نێر بێ یا مێ).
الانتماء: خۆخستنە ناو، گەشەکردن، هاتنەڕیز.
انتن: ئێوە، (تەنها بۆ گەلی مێینەیە).
انتهاء: پایان گەیشتن، کۆتایی، بڕانەوە، بەسـەربردن، بڕیانەوە، بڕیان، تەواوبوون، شـەمرتین، گـەیشـتـنە دوایی، دواییهاتن، کۆتایی هاتن.
- **انتهاء الخدمة:** کۆتایی ڕاژە.
انتهاب: تالانکران، چەپاو و فەرهودکردن.
انتهاز: دەرفەت دەستخستن، مڕ، هەل بەکارهێنان، پێڕاگەیشتن.
- **الفـرصــة:** بەهەلگەیشتن، دەرفـەت دەسـتـکەوتـن، دەرفـەت دۆزینەوە.
انتهازي: هەلپەرست، هەلخواز، دووڕوو.
انتهاس: کڕاندنەوە.
انتهاك: ئابڕووبردن، ڕسواکردن، بەپەندچوو، ڕسوابوون، پێکران.
انتهى: تەواوبوو، کۆتایی هات، پەپوو.
انتواء: ستاربوون، ستارگرتن.
انتقاب: قۆقڵین.
انثناء: نوشتانەوە، دانوشتانەوە، فیچانەوە، فیچان.
أنثـوي: ژنانە، ژنانی، ژنانیلە، مـێـیـانە، ڕەنگ، مـەییـک، مێیینە.
انثى (ج) اناث: مـا، مـاچە، (بۆ وڵاخ و گـوێدرێژ) مـێـیـە، ماچکە، مێچکە، مایینە، ژن، دەڵ، ژنانی، ژنییلە.

- **کالاناث:** مێیانە، ماگە.
انجاء: ڕزگارکردن.
انجاب: وەچە خستنەوە.
انجاح: پێکهێنانی ئامانج.
انجاز (ج) انجازات: کارپێکهێنان، ڕایی کردن، ئاتاج پێکهاتن، ئەنجام دان.
انجاس: پیسکردن.
انجب: خانەدانتر.
انجدات: هەنگووان.
انجذاب: کشران، کێشران.
انجراح: کولبوو، بریندار بوون.
انجرار: کێشران، ڕەوان بوون.
انجراف: ڕامالڕان، ڕامالین، ڕاپێچران.
- **التربة:** ڕامالینی خۆڵ.
انجـلاء: دوورکـەوتنەوە، تەوانگ، ترووسکان، ترووسکەداربوون، خۆنواندن، ڕەوشەن بوون، وەران.
انجـمـاد: بەسـتن، مـەیین، ڕچیـان، تەرسین، ڤـەرسـان، گرسـان، گرسیاگ بۆ ناو شلەمەنی، بوونە سەهۆڵ، بەستران.
- **انجماد الماء:** ئاوبەستن.
انجيل (ج) اناجيل: پەرتووکـێکە بەسـەرهاتی ژیانی عیـسـای تێـدایە واتایەکـەی مـزگـێنییـە لە بنچـینەدا، یۆنانی بووە، گرنگەکانیان ئەم چوارەن، متی، مرقوس، لۆقا و یوحنا.
انحاء: سەرانسەر، ئەملاولا، لایان، گەلی.
انحباس: گیران.
- **البول:** میزگیران، بەستەوانی.
انحداب: قۆقزی.
انحدار الارض: لێژی زەوی.
انحدار: بەرەوخوارهاتن، لێژ، لێژبوونەوە.
انحدل: پەستران.
انحراث: کێلڕان.
انحراص: قرنجان.
انحـراف: لادان، لاکـەوتـن، هەڵچـەرخـان، کـلابوون، لاربوونەوە، خـواربوونەوە، بەلاداهاتن، کـوڕبونەوە، کـەچڕۆین، لار، لابەلا، لاوەنیوەبوون، لارێ گرتن، لاکەوتن، دوورکەوتنەوە، ڕاگەڕان، داگەران.
- **انحراف الصحة:** ناسازی، نەخۆشی.
انحشاء: ئاخنران.
- **انحشاء بتعسر:** هەلاخنران.
انحـصـار: کـورت بوون، کـورت هەڵێنـان، کـوشـران، گـوشـران، کـوچەڵی تـایبـەتی تووتـنیـیـە، تایبـەتی کـردنی کـارێک، پیشەییێک و بازرگانی و ئیتر بۆ خۆی.

- **انحصار الماء:** پەنگخواردنەوە، پەنگانەوە، پەنگاو خواردنەوە.
- **مديرية انحصار التبغ العامة:** بەڕێوەبەرایەتی تووتنکاری گشتی.
- **مدير الانحصار:** بەڕێوەبەری کۆچەڵی تووتن.

انحطاط: نزم بوون، تێکچوون، وەرگەڕان، پەست بوون، سەرەوژێربوون، داکەوتن، بەخت وەرگەڕان، لێکەوتن، دواکەوتن، بەخت وەرگەڕان.
- **الحظ:** کۆست کەوتوو.

انحفار: کۆڵران، هەڵکۆڵران، هەڵکەنران، هەڵکەندران.

انحکاك: هەڵکران، خشتکان.

انحلال: هەڵوەشانەوە، خاوبوونەوە، توانەوە، تاوانەوە، تیوانەوە، تۆلانەوە، تلیشانەوە، هەڵوەشان، کرانەوە، لەناوچوون، جێگاگرتنەوە، لێک بلاوبوونەوە. جێگاگرتنەوە.
- **انحلال الجسم:** داوەشاوی، داوەشان.
- **العضلات:** خاوبوونەوەی ماسوولکەکان.

انحناء من الضعف: نووێچدان.

انحناء: کۆم بوونەوە، کووڕبوونەوە، داهاتنەوە، دانەدان، دانەوین، داچەمان، داچەمانەوە، خواربوونەوە، زەمیانەوە، نقرچوون، فیچان، فیچانەوە، قوڵزین، کۆمانەوە، کۆمەوەبوون، نووچانەوە، چەمیانەوە، خەمەوبوون.

انحیاز: ڕەگەڵ کەوتن، چوونە پاڵ.
- **عدم انحیاز:** نەچوونەپاڵ، ڕەگەڵ نەکەوتن.

انخدر: کاس بوون، بێ هۆش بوون.

انخداش: ڕووشان، رووکیان.

انخداع: تەفرەخواردن، پێچوون، هەڵخەڵەتان، فریو خواردن، خچان، خاپیان، خڵەتان، لەخشتەچوون، گوڵخواردن، هەڵفریوان.

انخذال: سەرشۆڕی.

انخراط: پێوەکران، پێوەبوون (مووروو) ڕیککەوتن، تێوەچوون، ڕوونانەوە، ڕوونانەوە، باریک بوون.

انخراق: دران، دریان، تلیشان.

انخساف: گیرانی مانگی، کوێربوون.

انخفاض: نزمی، نەورایی، نەری بوون، نەوین، نقەچوون، هەزان، لێژایی، نزمی.

انخلاع: هەڵکەنران، جەمام بوون، لەجێ چوون، لە جێگەی خۆدەرهاتن، لێ کەوتن، لە فەرمانی میری دوورخراوە.
- **انخلاع المفاصل:** دەرچوونگەی لەش، لەجێ چوون.
- **انخلاع فخذ الدابة:** نیوتەرک.

انخیاط: درووان، هەڵدرووان.

اندثار: شوێن پربوون، لەناوچوون، دوابڕان.

اندراس: کۆنی، کۆن بوون، تێکدان، ئەستران.

اندفاع: داجمان، لەتربردن، بەلاداهاتن، دوورکەوتنەوە.

اندقاق: کوتران، لێدران.

اندلاث: ملنیان، سەرنانەوە، ملنان.

اندماج: تێوەچوون، چوونە ناوەوە، لێکداتوانەوە.

اندمال: ساڕێژبوون.

اندهاش: سەرسامی، سەراسمە بوون، سەرگەردانی، واق وڕمان، بلێتسین، تاسان، تەواسان، وڕی، حەپەسان، زراوەترەکان.

انذار: لە ئەنجام گەیاندن، ڕووشکاندن، ئاگادارکردنەوە، ترساندن، هاکردن، پێڕاگەیاندن، دەنگدان، گەف، تەریر.
- **انذار القرعة:** دەنگدان.
- **صفارة الانذار:** زەنگی ئاگاداری.

انزاء: لێکشان.
- **انزاء الذکر:** پەڕاندن، کەڵدان، بەکەڵدان.

انزاع: داڕووتاندن.

انزال: داگرتن، هێنانەخوار، دابەزاندن، میچکاندن، بردنەخوار، داکوتاندن، دانەواندن، دوازیاندن، وەرزەڕاندن.

انزجار: ئازادکران، پێ کران، جنێو پێدان، چاڕس، هەراسان بوون، دانزلین.

انزحاف: داخران، داخزین، وەڕەس.

انزعاج: وەرزی، وەرس بوون، کەوەڕێیی. گلاراو، کلاراوی، شپرێوی، ئاژاوەبوون، ئائارامی، وەرکران، هەڵکەنران، هەراسانی، بێزاری، داچڵەکان، سەخڵەیی، پێ ناخۆش بوون.

انزلاج: هەڵخلیسکان، لەخشیان.

انزلاق: هەڵخلیسکان، خزان، لەزین، زەلین، خلیسکان، هەڵزەلین، ترشین، شمنین، خزین، خشکین، گلیان، لەخشیان، هەڵدێران.

انزواء: گۆشەگیری، دووری کردن، کەنارەگیری، چۆڵەبری، پەناگیری، لابە لایی، تەریک بوون، تەناهی، چۆڵەچوونی، لاپلایی، گۆشەنشین.

انس: بڕوانە (انسان).

أنس: هاودەمی، خۆگرتن، هۆگری، پێکەوەڕابواردن، ژیانێکی تێکەڵاوی، ڕامی، ئاودەنگی، هاودەنگی.

آنس مؤانسة: هاودەمی، هەمدەمی، هاڤدەمی، هاودەمایەتی، هاودەنگی، پێکەوەڕابواردن، خلافان.

انساب: پاڵپشتدان.

انسان: مرۆ، مرۆڤ، ئادەم، مەردوم، مرۆک، ئادەمیزاد، مێر، مێرهۆڤ، ئادەی، مەریتە.
- **انسان العین:** گلێنە.

- **تماسك الانسان او غيره بشيء:** گیرسانەوە.
- **انسان وحشي:** دێو، دێڤ، دهۆ.

انسانية: پیاوەتی، مرۆڤانی، سەردایەتی، پیاگی.

- **عدم انسانية:** ناپیاوەتی، نامرۆڤایەتی.

آنسة (ج) اوانس: هاودەمی شەوێ، ئارامی دڵان، خاتوون (بۆ کچان بەکار دەبرێ)، کەچبانوو، خاتوون، دتە، کناچە.

انسجام: رێککەوتن، گونجان، لێوەشان، فیسبوون، لەگەڵ یەکتری رێککەوتن، ئاخێوتن، گونجان.

انسجام الدمع: فرمێسک هەڵوەراندن، رەوان بوونی ئاو و فرمێسک، تاریکی، نالەباربوون.

الانسجة الناقلة: شانە گوێزەرەوەکان.

انسحاب: کشانەوە، گەڕانەوە دواوە، پاشەکشە، گورمە، پاشەوپاش، گەڕانەوە، خشان، داماڵان، گێلانەوە.

الانسحاج: دارووشان.

الانسحاق: هاڕران، هێڕران، پلخان، گژمرین، مرچقین، مخمخین، پەراشبوون، پلیشانەوە، ساویان، وردبوون، کوتران، هاڕدران.

انسداد: داخران، بەستران، پێوەدران، قوچان، گیران، لێکنران، نووقان، ژنیان، پێوەدران، داخران، گالەدران.

انسدال: داماڵان، شۆڕبوونەوە.

انسراح: بەرووتی لەسەر پشت نووستن بەلنگ لێک کراوەیی، بەرەڵابوون، ئازادبوون.

انسفاك: رژان، هەڵرژان.

انسكاب: هەڵرێژان، رژان، رژیان.

انسلاخ: داماڵران، داماڵیان.

انسياب: تێکشان، داجمان، داخزان، داخزین، دارژان، داکشان.

انشـاء: دروستکردن، دەست پێکردن، دانان، دامەزراندن، چێکرن، درکاندن، بەستن، ساماندان، رێکخستن.

انشـاء في الادب: دارژتن، وێژکێین، نووسین، دارژتن، نووسەوەری، دارشتن،

- **دار الانشاء:** نووسینگە، نووسینخانە.
- **انشاء البناء:** دروستکردن.
- **انشاء الحصون:** سەنگەر دامەزراندن.

انشاد: خوێندنەوەی سروود، رابەری.

انشراح: لە خۆشیان دڵکرانەوە، دڵوازبوون، لەخۆشیان گەشکەگرتن، کرانەوە.

انشعاب: تیرەتیرەبوون.

انشغال: پێکران، گیرسان، داگیرسان، هەڵکران.

انشقاق: قەڵەشان، قەڵەشین، دەرەزبردن، دەرزین، قڵیشان، هەرەس بردن، ئاوڵەبوون، زارکرانەوە، هەڵدران، دران، دریان، تلیشان، هەڵتلیشان، ترەکیان.

انشودة (ج) اناشيد: سروود.

انشوطة (ج) اناشيط: گرێ قوڵفە، گرێ بەقوڵفە.

انصار: دەستوپێوەند، داردەستە، ژێردەستە.

انصـاف: مرۆیەتی، داد، دادان، سیانەرەوی، دادپەروەری، راستپەرەوەری.

انصباب: چۆڕانەوە، رژان، دارژان.

- **الانصباب في:** دارژان، تێرژان، لووزەو.
- **صوت انصاب الماء:** قوڵپە قوڵپ.
- **انصباب الماء بالقوة:** بەخوڕهاتنە خوارەوە.

انصداع: سەرتێشان، قڵیشان.

انصـراف: دەست لەکارهەڵگرتن، واز لەکارهێنان، رۆیشتن، دەست لێ بەردان، بەجێهێشتن، لێ گەڕان، دەستی خۆ وەژێ کرن، گەڕانەوە، واز لێ هێنان.

انصرام: بڕان، دڕان.

انضمام: لەگەڵ کەوتن، هاتنەناو.

انصهار: شل بوونەوە، تاوانەوە.

انضباط: رێکوپێک بوون، پارێزران.

الانضغاط: پەستاوتن، پەستنەوە، پەستێوران.

انضراب: لێ دریان، کوتیان، کوتران، زەرپیان.

انطباع: تێ چەسپان، چاپ بوون.

انطباق: پەسووان، بەرامبەربوون، مت بوون، قەدبوون.

انطحان: هاڕدران.

انطفاء: کوژانەوە، دامرکان، خەفەبوون، دامرانەوە، ڤەمرین، ئەڤرین، کوژیانەوە، خامۆش بوون.

انطماس: داپۆشران، لەبەر چاو ون بووون.

انطلاق: رایی بوون، رزگاربوون، بەرەڵایی، راپسکان، ئازادبوون، بەرەڵابوون، راهی بوون، ئازادبوون، بەردران، دەرپەرین، گوڕ، رەوان بوون.

- **التهيء للانطلاق:** گوربەستنەوە.
- **انطلاق البطن:** زگ چوون، سک رۆیین، فرکاندن، فرتەبوون، رەوانی، میرکاندن.

انعاش: ژیاندنەوە، بووژاندنەوە، پندرکردنەوە.

انطواء: نووشتانەوە، هەڵپێچران.

أنعام: مالات، زیندەماڵ، گایندار.

أنعام: خەلات، بەخشیش، شاگردانە.

انعدام: نەبوون، نەمان، خنکان، قڕ تێکەوتن.

انعزال: لێکەوتن، گۆشەگیری.

- **من الوظيفة:** لێکەوتن، لێکەتن.

انعطاف: خواربوونەوە، بەلاداهاتن، کلابوون، لادان، بەلاداچوون، مووچیانەوە، وەرگەڕانەوە، هەڵچەرخیان.

الانعقاد: بەستران، گرێدران، گرسان، ڕێکەوتن، سازان، کۆبوونەوە، پێکهاتن.

الانعکاس: بەروارژی بوون، دامان، دانەوە، ترووسکان، نواندنی وێنەیەک لە شتێکی تردا وەکو ئاوێنە و شتی تر، ڕەنگدانەوە.

- الافعال الانعکاسیة: پەرچە کردار.

- انعکاس شعاع الشمس: تیشکدانەوە، چووم، دامان.

- انعکاس الصوت: دەنگدانەوە، پێژەن، شەپۆل، دانی دەنگ، ڕازەر، دەردەنگ، دەنگ ڤەدان.

- الضوء: بریق و باق، شەبەق، ڕووناکی دانەوە.

- الکلي: سەرەپاسەدانەوە.

- قوس الانعکاس: پەرچە کەوان.

انغراس: داچێنران، چەقاندران، چەقێندران.

انغراق: نقووم بوون، قوم بوون.

انغسال: شۆران، شۆردران.

انغلاق: پێوەدان، قوچان، داخران، گالەدران، لێکزان، نووتان، بەستران.

انغماس: نقووم بوون، هەڵشڵەپان، ژێر ئاوچوون، قوڵتان بەئاودا.

انف (ج) انوف: کەپۆ، کەپوو، لووت، دفن، دم، بووز، پۆز، کەپک، پت، لیت، کەپ، کەپی، لوویت.

- رغم انفه: بەکوێرایی چاوی وی.

انفاد: تەواوکردن، لەناوبردن.

آنف الذکر: پێژنا، لەپێشدا باسکراو.

آنفاً: بەو زووانە، کەمێکی لەمەوپێش، لەمەوبەر.

انفاخ: فووکردن، باکردن، دەماندن.

انفاض: لەقاندن، هەڵتۆقاندن.

انفاذ: بڕوانە (تنفیذ).

انفاق: بەخشین، ڕۆزیدان، مەز.

انفتاح: ئاوەڵەبوون، کرانەوە، وازبوون، ڤەبوون، ڤالاهی، ڤالابوون، داچەقان، وەربوون.

انفتاق: ڕەوانەوە.

- الملابس ونحوها: هەڵپچران.

الانفجار: تەقین، پەقین، گرتین، دەرچوونی چەک و تەقەمەنی، تەقان، ترەقان.

- انفجار الضحك: پرکە، پرقە.

- مادة انفجار: تەقەمەنی.

- مادة شدید الانفجار: تەقەمەنی سەخت.

انفحام: بۆرخواردن، بەزین، قڕبوون.

الانفحة: مایە، ئامیان، ڕێتکە، هەوێنی پەنیری، ژێلک، ژیلاوک، فرچک، فرسک، فرشک.

انفراج: داچەقان، کرانەوە.

انفراد: یەکانی، یەکتایی، تەنهایی، تەنیایی، جودایی، تەناهی، تەنانەتی، قەلەندەری، ڕەبەنی.

الانفراش: داخران، ڕاخران.

الانفساح: ئاوەڵابوون، ڤالابوون، ڤالاهی.

الانفساخ: ڕەوینەوە، ڕەوانەوە، هەڵوەشانەوە، لەگەچوون، لەجێ چوون، لەخرتکەچوون.

انفشاش: سیسبوون، وشکبوونەوە، چرچبوون، دامردن.

انفصال: جودابوونەوە، جوێبوونەوە، دەستبەربوون، لێکبوونەوە، پچران، ژەهڤبوون، پسان، دابڕان، هەردێن، ترازان، ژێ قوتبوون، هەرژێن، بەربوون، لێکبڕان، جیابوونەوە، ژێبوون، هەڵاوێراندن، ڕاڤەتاندن.

- البیت عن العائلة: ماڵکردن.

انفصام: شکان، دابڕاو، جوێ، جیا، ژێ بوو.

انفصاص: داچۆڕان، چۆڕانەوە.

انفصاح: ژلییقیان، تلیقیان، فلیقان، فلیقانەوە.

انفطار: درزبوون، قەڵشین.

أنفع: پرسوودتر، بەکەڵکتر.

انفعال: شەرمەزاری، چاوشۆڕی، پەشیمانی، تەریقی، چاولەبەری، ڕووسارکی، پێچوون، سەرداخستن، بەخۆداشکانەوە.

انفکاك: جیابوونەوە، هەڵوەشان، دەست هەڵگرتن، ترازان، هەرژین، لێک جوێبوونەوە، جودابوونەوە، کرانەوە بڕوانە (انفصال).

انفلاق: زلیقان، ژلیقان، فلیقانەوە، هەڵتۆقین، دافلیقان، شلیقان، داشلیقان.

- الحب: قرتان.

أنفیة: تۆزێکە بۆ پژمین و ئاسوودەیی مێشک جارجارە کەمکەم لە لووت دەکرێ و هەڵدەمژرێ.

أنق أنقاً: جوان و خۆشەویست بوون، ناسک، ناسکۆڵەبوون، کەیفخۆش بوون.

انقاء: خاوێنکردنەوە، پاککردنەوە، خۆرووناڤێژە، بەرچەڤانکردن، پێیک و خنجیلەکردن.

الانقیاد: ملکەچی، فەرمانبەری، گوێدێری، گوێدان، کەمەربەستن، فەرمانداری.

منقاد: گوێدێر، فەرمانبەر.

انقاذ: ڕزگارکردن، دەرباز و ئازاددان، قوتارکردن، ڕاپەڕاندن، پەڕاندنەوە، چارەسازی، چارەکاری.

انقاص: کەمکردنەوە.

انقاض: پاشماوەی شتی ڕووخاو، داروپەردوو.

- **انقاض السطوح:** کەواشە.
- **السقف:** پەردوو.
- **اللبن:** کەستەک.

انقباض: گرفت، رووداڵ، دڵهەڵاتن، گیری، دڵ وەتەنگ هاتن.

انقباض القلب: دڵگوشران، دڵهەڵاتن.

انقتال: کوژران، هاتنەکوشتن.

انقـراض: قـڕان، لەنێـوچوون، بنەبڕبوون، لێکەوتن، قـڕان تێکەوتن، تەفروتوونابوون، قەڵاچۆکردن، هەرەشێن.
- **النسل:** بەقڕچوون، قڕ تێکەوتن.

انقسام: دابەشبوون، دابەشکران، فەلقین، قەتیان، کەرتبوون.

انقشاع السحاب: هەڵبڕکان، هەڵبرینکاندن، هەڵبرینگاندن.

انقص: کەموکوڕیدارتر.

انقضاء: دوایی هاتن، تێپەڕینی کات، تەواو کۆتابوون، لاچوون، بەسەرچوون، لەناوچوون، هەڵاتن، بەسەرهاتن.

انقضاض: پڕدان، پڕپێداکردن، نەوین، لەپڕڤاندن.

انقطاع: لێکبـڕان، لێکهـەڵبـڕان، دابڕان، پسـان، پسـانەوە، تاربوون، پسیـان، لێکبـونەوە، جووێبـوونەوە، بڕان، لەتبوون، ژی قوتبوون، بڕبوون، بڕیان، پچڕیان، هەلپسان، بڕان، پچران، ڕانەوە، پرووزەکان، شکان و بڵاوبوونەوە.
- **عن العمل:** لەکار دابڕان.

انقطاع الوکاف: وشکبوونی دڵۆپە، چکبوون، قۆران.

بدون انقطاع: بێ پسانەوە، بێ بڕانەوە، پەیدەرپەی، پەیتاپەیتا، بێ سـەرودوایی، بێتنا، بێـدە، تم، بێ وچان، سەروەر، لێکدا لێکدا، تموتم.
- **عدم انقطاع:** نەبڕان.
- **انقطاع اللبن:** وشکایی داهاتنی شیر، وشکبوونی شیر.
- **المطر:** هەڵبڕکان.

الانقـلاب: هەڵگەڕانەوە، شلووقـیـان، شـۆڕش، شـێـوان، نخـونبـوونەوە، وەرچەرخـان، وەرگـەڕان، ئاژاوە، ئاشـووبە، برێوی، بزەیی، پشـێـوی، نائارامی، ئاخـۆران، شـڵـەژان، هەڵاوبگری.

انقـلاب: سـەرانگرێ بوون، سـەراوژێر بوون، سـەرمـەوقـولات، شووریان، ژلێوە ژلێو.
- **انقلاب الرحم:** پسدان وەرگەڕان.
- **الشتوي:** سەرەتای زستانییە، کە جیاوازی و نارێکی شەو و ڕۆژان دەگاتە پلەی هەرەدوایی.
- **الصیفي:** سەرەتای هاوینی، کە شەو و ڕۆژ بەرانبەری یەکتری بن.
- **المستقیم:** کۆم دەرهاتن.

انقلاع: هەڵکەنران، لە ڕیشەوە دەرهێنران، بۆتکران، ورکەنران، هەڵکشان، هۆرکەنران، هەڵکەنران.

انقلیس: مارماسی.

انقـمـاع: گـوێدێری، باربردن، سـەرنزمی، ڕام و ملکەچ بوون، کەنەفت و پەرێشان بوون.

انقی: سپی، بێ پەڵە.

انکاء: ئارهان، کولانەوەی برین.

انکاح: بەشوودان، مارەبڕین.

انکار: خۆ لێ نەزان کردن، بێ باوەڕی، بێ بەقایی، بێ بڕوایی، لاگرتن، نەناسین، باوەڕنەکردن.

انکباب: قلپ بوونەوە، مجیانیی.
- **الانکباب علی الوجه:** لە پەڕووکەوتن، وەردا.
- **صوت انکباب الماء:** قلپە.
- **صوت انکباب من الفوران:** هۆڕشین.

انکباس: ئاخزان، بەستران، دابەستران، بەسترانەوە.

أنکر: نەناستر، ناشیرین تر، ناحەزتر، دزێوتر.

انکساح: ماڵران، ماڵدران.

انکسـار: شکان، قـەتیـان، مـەریای، پەڕین، داشکان، درزێن، شکیان، توروتوخین، قەرسین، پشتکردنەوە، هەرستن
* هەڵاتن، شکان، تەقـە تێکەوتن، ڕەوین، تاران، پشتدان، ڕاکردن، پشتکردنەوە.
- **انکسار الخاطر:** دڵشکان، دڵگیری.
- **القلب:** دڵشکان، دڵشکیان، دڵخووەری.
- **الید:** دەست شکان.
- **صوت الانکسار:** قرچەقرچی شکان، قرمەقرمی شکان.

انکساف: گیرانی خۆر.

انکشاط: داماڵران، داماڵیان.

انکشـــاف: دەرکـــەوتن، ئاوڵەبوون، دیاربوون، پەیدابوون، ئاشکرابوون.

انکع: سوورێکە توێژی لووتی فڕێ بدات.

انکفاء: وەرگەڕان.

انکماش: وێکهـاتن، کـرۆژم هەڵاتن، زیپک، چوونە پاڵ یەک، چوونەوەیەک، ژوورکەردەی.

ان لم: دەنا، ئەگەن، ئەگەنە، ئان، ئەگەرنا.

انما: دەبێ هەر، نیەمەگەر.

انماء: ڕسـانـدن، ڕوواندن، نمودان، زۆرتـروپێتـربـوون، ڕۆیین، پەرەپێدان، هەشقێن، ئاشکرا کردن.

انمحاء: لەناوچوون، تەفروتوونابوون، هەشقێن، دوابراوی، قەراچۆ تێکەوتن، قڕبوون، قڕهاتن.

انمخاض: ژاندران، ژەنبران، ژنیان، شڵەڤان.

انمساح: ئەستران، خنکان، هەشقێن.

انموذج: نموونە.

اننا: هەرچێکوو ئێمەین.

انهاء: وەڵامدان، پێراگەیاندن، ئاگاپێدان، ئاگاکردن، ئاگاداری، بەئاگاهێنان، کۆماکردن، کۆتایی پێدان، دوایی پێ هێنان، بردنەسەر، گەیاندنەسەر، بەڕێیان گەیاندن.

- **انهاء الخدمة:** پایدۆستی، بڕینەوەی ڕاژە.

- **بسرعة:** ڕاپەڕاندن.

- **العمل:** دەست لەکارهەڵگرتن، دەست لەکاربەردان، هەڵچنینی کار.

انهاض: ڕاپەڕاندن، داپەڕاندن، جماندن، هەڵستاندن، هەسانن، هەستاندن، هەڵسانن.

انهاك: ڕسواکردن، پرووکانن.

انهدام: ڕووخان، ڕمان، تەپین، پەکان، کاولبوون، هەرفتین، هەرەڤان، داتەپین، تەبقبوون، وێرانبوون، هەرستن، داڕووخان، داکەوتن، داکەفتن، هەرمان، هەرمێن، هەرافتن، کووپان، وێرانبوون، ڕمیان.

- **البيت:** ماڵوێرانی.

انهزال: ڕەتبردن.

انهزام: تێ تەقاندن، تەورێن، ڕەوین، تاربوون، تەڤین، ڕەوینەوە، شکان، هەڵاتن، ژێرکەوتن، شکیان، دەرچوون، ڕاکردن، شکستخواردن، بەزین، شکستە، هەراکردن، ڕەمنە، دواوەڕۆیین، سەرخواردن، کشانەوە، ڕەڤین.

- **انهزام الناس امام الاعداء في الحرب:** هەڵاتن، هەڵات.

انهشام: ئەنجران، ئەنجنران.

انهضام: هەپرون بوونی خواردن لە گەدەدا، لە چێکڵدانەدا.

انهلال: ڕزین، بارین، دابارین، داڕشتنی باران، ڕێژان.

انهماك: کۆششکردن لە کارێکیدا، سەرگەرمبوون.

انهواء: بەربوونەوە، کەوتن، کەوتنە خوارەوە، شۆڕبوونەوە.

انهيار: بڕوانە (انهدام).

أنواء: پۆل، پشکۆ، تووا.

ألانواء الجوية: پۆل، پۆلی، تەشق، تووا، کەش، پشکۆ، تەشقی هەوا، پشکۆی هەوا، کەش هەوا، پۆلی.

أنواء الكشافة: شەوق نادێژ.

أنواع: ڕەنگاوڕەنگ، جۆراوجۆر.

أنواع مختلفة: هەمەچەشنە، هەمەجۆرە.

انوثة: ژنێتی، ئافرەتێتی، ژنیەتی.

أنور: ڕووناکتر، ڕەوشەنتر.

آني: دەمەکی، سەردەمی.

أنياب: کەڵبەکان.

أنيثة: مێچکە.

أنيث: ژنانیلە، ژنڕەنگە.

انيس: باڵندەیەکی ناوی لاق درێژە، هاودەم، هاودەنگ، هاواڵ، هاونشین، بەردەڤک، هۆگر، مستوو، هاودەم، ئاودەنگ، خۆشڕام، ماڵی، هەمدەم، هاوهۆ.

انيسون: ڕازیانە، هەبۆسان، وەکو هەزیێ وایە، ڕازیانەی ڕۆمی.

انيق: شۆخ، شەنگ، جوان، ژیکەڵە، خۆشەویست، خەمڵیو، نەشمیل، قشت، نەخشین، پت، پەیروو، پتۆ، ڕەند، خشت، پەریزاد، خن، ڕووال، دەلال، سپەهی، پوختە، شەپاڵ، شۆخ ئەندام، قنج، قشتیلانە، زیوا، ناسک، شیرین، قەشەنگ، پتکۆپتکۆ.

الأنيماء: کەمخوێن.

انين: نکە، نکەنک، نقە، نقەنق، لەچە، نارین، ناڵین، ناڵاندن، ناڵە، ئاه، ناڵەوهاوار، نرکە، نرکەنرک، نکاندن، نقاندن، نچ، ناڵەناڵ، قنەقن، کرووز، کرووزانەوە، گێژ.

- **أنين شديد:** نزرە، نرخاندن، نرکاندن.

- **من التعب والمرض:** نقاندن.

اه (للتعجب): وای، وای وای، وەیوای، ئاهکێشان.

اهابة: ترساندن، دەنگدانی مەڕان.

اهال عليه بالضرب: ڕاوەشاندن، وەشاندن.

اهانة: سووک و ڕسواکردن، جنێودان، زمانکێشان، پەلاخستن، وتەی سووک پێ گوتن، دوژمندان، پەلچقاندن، ناڵ کردن.

الاهالي: دانیشتوان، هاونیشتمان، هاوڵاتی.

الاهباط: نەوی کردن، نزم کردن، دابەزاندن، هێنانەخوار.

أهبل: گێل و بێ هۆش.

اهتبل الفرصة للصيد: پارێز.

اهتداء: ڕێ پێبردن، یارمەتیدان، ڕێ نیشاندان، شارەزاکران، بەماف گەیشتن.

اهتزاز: لەرینەوە، هەژان، جوڵان، لەرانەوە، لەرنانەوە، لەرزینەوە لەرزین، خێزکردن، چەمچڤین، لیان، ڤرڤرین، لڤلڤین، بزڤان، ڕاتەکان، جمان، شەکان، شنە، هەژیان، هەستوخوست، هەلوورکە، هێژیان، لەخشبوون.

اهتزاز الاوتار: لەرینەوەی ژێیەکان.

- **الذنب:** کلک جوڵاندن، کلکەسووتە.

- **الشيء في الهواء بقصد الاشارة وما اشبه:** ڕاوەشان.

- **الاهتزاز الاضطراري:** لەرینەوەی ناچاری.

- **النباتات عند هبوب الرياح:** کەروێشکە.

اهتمام: مشوور، بۆتەدان، خەم لێ خواردن، بەتەنگەوەبوون، دەربەندی، دەربەستی، گوێ لێگرتن، منشووررداری، گوێدان، نەخستنە پشتگوێ، هۆڵ، خەمخۆری کردن، بایەخ پێدان، لەبەردان، دەربەستی، بایەخ، لێ خەفتان، تەقەلادان، تەلاشکردن.

- **قليل الاهتمام:** کەمتەرخەم.

احتواء: پێوەکردن، گیرۆدەکردن.

احتياج: ئەلۆری.

اهداء: پێشکەشکردن، کردنە دیاری، بەخشین، دیاری ناردن، بەدیاری پێشکەشکردن، یارمەتی داوان، ڕابەریکردن.

اهداب: برژانگ، مژوڵ، مورژانگ، موژەلانگ.

- **السنابل:** بژی گوڵەگەنم و جۆ و هتد، چقڵ، قەڵاس، قەڵچخ، قڵچخ. قەڵداس، قەڵداسوو.

اهدار: تێکدان، پووچکردنەوە، بەخۆڕایی چوواندنی خوێنی کەسێکی.

اهدب: مژۆڵ درێژ، مژۆڵ زۆر.

اهدل: لچ شۆڕ.

اهرام الثلاثة: سێ گۆڕستانی بەناوبانگە لە نزیک شاری قاهیرە کە میسریانی پێشوو بۆ پادشایانیان دروست کردووە، گەورەترینەکەیان هەرەمی (خنوپسە) بەبڵندی (١٤٦) مەتر، کە سەد هەزار کارگەر لەنێوانی (٣٠) تا (٢٠) ساڵاندا دروستیان کردوە.

اهل (ج) اهالي: دانیشتوانی دێ یا شار.

- **البلد:** شارستانی، هاوشار، خزم و کەسوکار.

- **النار:** دۆزەخی.

اهل: ڕاهاتن، هۆگربوون، ڕامبوون، کەویبوون، ترسشکان، پڕەنگین، شایانبوون.

اهل به: خۆشهاتنی کردن، بەخێرهاتنیکردن.

اهلا وسهلاً: تووشی ئاسودەیی و گوشادی هاتوویی لەگەڵی بسازی و ڕابێ و کیوی و ڕەمەکی مەبە، بەخێر بێی.

اهلاك: لەناوبردن، تەفروتووناکردن.

اهلال: داوەراندن.

- **الاطفال:** واقە واق.

اهلب: مرۆڤی تووکن.

اهل البيت: ماڵ، ماڵ و منداڵ، خمزان، خانەوادە.

اهل الخبرة: بەسەلیقە، کارزان لە (خبرە)دا بیدۆزەوە.

- **الصنعة:** پیشەگەر، پیشەسازی، پیشەکار، پیشەوەر.

أهلي: کەوی، ماڵی، ڕاهاتوو، دەستەمۆ، خانەکی، ڕام، کەنی، لیینی.

أهلية: شیاوی.

اهليج: هەلیلە.

اهليجلي: هێلکەیی.

اهم الاهم: گرنگتر، گرنگترین، نۆتر، بەرکەتی ترین، گر گردتر، پێشەمتر، پۆتەکەتر.

اهمال: خستنە پشت گوێ، ئاستن، ماوزۆ، خۆ تێ نەگەیاندن، بەلاوەنان، هێشتنەوە، نەکردن، هەڵبواردن، خەمساردی، کەمتەرخەمی، دەقساندن، دەستی دەستی پێکردن، مادزۆ، براردن، خۆیژنک، خاویلکەیی.

اهمية: باک، گرنگی، هۆڵ، بایەخ، هەند، بەهەند گرتن، گرنگێتی.

- **اهمية تجارية:** گرنگێتی بازرگانی.

اهناء، اهني: خۆشتر، مەزەدارتر، وەشتر.

اهناء: پیرۆزباییکردن، نۆشی گیانکردن، نۆشی گیان و بەگیان خۆشکەوتن، نۆشی گیان لێکردن.

اهناف: بڕوانە (تكلح).

اهني: بڕوانە (مستنقعات) لە (استنقاع)دا.

اهون: ئاسانتر، ساناتر.

أو: یان، یا، یاکوو، یاخو، ئاخۆ، یام، یاکوم.

أوار: ئاوور، ئاگر، گەرمایی ئاگر.

أوام: تینوێتی، نهێنێتی.

اوان: ڕۆژگار، چاخ، سەردەم.

- **بلا اوان:** بێ کاڤی.

- **اوان الحصاد:** نوخشەی دەغڵی.

- **أواني:** قاپ و قاچاغ، قاپ و مس.

- **أواني خزفية:** کلێنە.

- **أواني مستطرقة:** دەفرە پێچ پێچەکان.

آوب، اوبأ: ڕق هەستان، قین هەستان، بەپشم بوون، کوپ بوونەوە.

اوباش: بڕوانە (**جلف**).

الاوتار الصوتية: دەنگی ژێ.

اوب: ڕکن، لا، کەنار، قەراخ. ڕێ، کەنار، پەردەیەکیشە لە ئاوازی مۆسیقا.

اوثق: قایمتر، پتەوتر.

اوج: بەرزی، بڵندی، گڤاند، درۆک، بەربەروو، سەرەپۆپە، تەوقەسەری چیا و هەموو شتێکی بڵند، قەلەپۆپە.

أوحد: تاقانە، تاک، یەگانە، هەڵکەوتوو، بلیمەت.

اوداء: خوار، چەوتوکور، چەماو، لار، شەفتول، شوورک.

اوراق الاشجار المتساقطة في الخريف: خەزەڵ.

اوروبا: (ئەوروپا).

- **توازن الاوروبي:** لەنگەری ئەوروپایی.

اوزة، وزة: قاز.

اوساط: بڕوانە (وسط).

اوسع: فراوان و گوشادتر.

اوضح: ئاشکراتر.

اوطاد: کێوان، چیایان.

الاوعية الخشبية للعروق: دارلوولەی دەمارەکان.

- الخشبية: دارلوولەکان.

اوعية دموية: بۆری خوێن، خوێنەڕۆ.

أوعية شعرية: موو لوولەکان، موو، لوولە.

الاوعية اللمفاوية: لمفەلوولە.

- الشعرية: لیمفە موولوولە.

اوقاف: ئەو سامانەیە کە بۆ هەژاران تەرخان دەکرێ.

اوقيانوس: دەریا، زرێ.

- المنجمد: زرێی بەستوو.

- الهادي: زرێی هێمن.

- الهندي: زرێی هیندی.

اوقية: وەقێ، وەقیە، یەکێکە لە دوازدە پارچەکانی ڕەطل.

اوكسجين: ئۆکسجین.

- ذو الاوكسجين: ئۆکسجیندار.

اول اوكسيد الكاربون: کاربۆنی مۆنۆئۆکساید.

الاوكسيد: ئۆکساید.

- المؤكسد: ئۆکسیدکار.

اوكسيد الرصاص: لید اۆکساید.

اول: اوائل: ١- بەرایی، سەرەتا، سەرەنووک، پێشایی، سەر، سەرپەر یەکەم، مۆنۆ (لە کیمیادا). ٢- لەسەر ڕۆیشتن، نوخشە.

الاول: یەکەمین.

اوائل: بەرەبەیان.

اول مولود: نۆبەرەی منالان.

الاوعية اللحائية: نیازنەلوولەکان.

اولاد: مندال، بەچکە، زاوزوو.

اولا: دەوول، ڕەچەلەک، دواندن، زاوزۆ.

اولا: لەپێشدا، پێشان، لە بەراییدا.

اولاد العم: ئامۆزا، مامۆزا، هاپۆزا.

اولئك: ئەوان، ئەڤانە، هۆوانە، ئەواهێ، وان (بۆ دوور).

اولئك الآخرين: ئەوانی دی، ئەوەکانی تر، هۆوانەی دیکە.

أولو: خاوەندان، خێویان، خودانان، مالخۆیان.

اولو الابصار: خاوەندی بینائیان.

اولو الالباب: زانایان، هۆشمەندان.

الوهية: خولایەتی، خودایەتی، خوایی.

اولي: خۆبەش.

أولي: چاکتر، باشتر، قنجتر، ئەشپا، سەرەکی، واتر.

الاولي: یەکەمین.

الاولي: خۆبەش.

أولى: یەکەمین، سەرەتایی (بۆ مێینە)

اولى (ج) اوليات: یەکەمین، بەرایی، سەرەتایی، پێشاهی، سەرانگاهی، وەلێنە.

- العدد الاولي: ژمارەی خۆبەش، (لە جەبر)دا.

اولي: بۆ گەلی نێرە کە دووربن.

أوم: دووکەلدان، دوودان.

أوى، يأوي: پەنابردن.

آويستا: ئاوێستا، ئاڤێستا، ئاویستا، پەرتووکێکی کوردی ئاسمانی پیرۆزە بۆ زەردەشت هاتۆتە خوارێ.

اوه: ئۆه، ئاه بڕوانە (وی).

* ئاه کێشان.

الاونين: هەگبە، خورج، پاشکۆ.

أويس: کۆگ.

أوي: وای (للتوجع).

أي: واتا، یانی.

آي: وەها، دەمێ.

أي: کام، کیها، چی، هەر، کامیان، کامە، کیشک، چ، تۆ، کێژان.

أي ان: هەر دەمێکی، هەر کاتێکی.

أي حين: هەر گا، هەر کاتێکی، هەردەمێکی.

أي شخص: کەسێکی، هەر کەسێکی، کەس، کێ، چکەس.

أي شيء: چی، ئا، شتێک.

أي نوع: هەرجۆرێکی، کامەجۆر.

أي واحد: کامە، کامیان، کیها.

أي واحد منهم: کامیان، کیژک، کیژان، هەر کەسێک لەوان.

أيا: هۆی، های، هێی، ئۆی، هاو، (بۆ بانگ کردنە لە دوورەوە)،

* مەگەر.

أيا: بۆ، لۆ، ئەرا، ژۆ، ژبۆنا، پەری.

اياك: بۆ تۆ، (ایای)، بۆ من،(ایاه)، بۆ وی.

اياب: گەڕانەوە.

ايار: مانگی پێنجەمینی ڕۆمییە و (٣١) ڕۆژە مانگی سێیەمی بەهارێیە.

ايالة (ج) ايالات: ولاتێکی پان و بەرینە کە چەندین شاری تێدابێ.

ايام: ڕۆژگار، ڕۆژیار، دەور، دەوران، چاخ، گاف، کات، چەرخ.

ايام: بڕوانە (**أوم**).

ايام الاسبوع: ڕۆژانی هەفتە.

ايام البيض: ئەو ڕۆژانەیە کە شەوەکانی ١٣-١٤-١٥ی هەموو مانگێکی ڕووناک و مانگەشەوە.

ايان: کەی، کەنگێ، کەینێ، چ کاتێکی.

ايان: هەوڵ کات، کات.
آية (ج) آيات: ناونیشان، نیشانە، بەڵگە.
ایثار: خۆنەویستن، بەخشین، بلاوکردنەوە، پژاندن، پەخشکردن، وەلاوەکردن.
ایجاب: کەرەک کردن.
الحیاد الایجابی: بێ لایەنی کاریگەر.
ایجاد: پەیداکردن، ئافەریدکردن، هێنانەدی، داهێنان، ڕەخساندن، پێکهێنان، دۆزینەوە.
ایجاز: کورت و قوڵەکردنەوە، سەردەس، کورتبڕی.
ایجار: بەکرێدان.
ایحاء: وحی کردن، خوریە خستنە دڵەوە.
أید: بروانە (تأیید).
ایداع: سپاردن، سپارتن، سپاردەکردن، دانان.
ایذاء: ئازاردان، چەوساندنەوە، گوتل کرن، ئەنراندن، ئازارکردن، دەوساندن، تەریلاندن، شەبکاندن، وەزەتی.
ایراث: کەسێک کردنە شرەگر.
آیس: ناهومێد، دڵسارد.
ایراد: دەرامەتکردن، داهات، هێنان، هێنانەسەر، دەرامەت.
ایسر: لای چەپە.
ایصاء: وەسێتکردن، ئامۆژگاریکردن.
ایصال: گەیاندن، گەهاندن، ڕاگەیاندن، وێکهێنان.
أیضاً: دیسان، ئەو جارەیش، هەمیسا، لەنوێوە، هەمیسان، هەمیسانەوە، ئیکەش، جارێکی دیکەش، هەم، دیسانەوە، دیسا، هاوژین، سەرلەنوێ، دووبارە، ژ، ژی، هەما، پیچ، پیچە، هەروەها.
هو ایضا: ئەویش.
ایضاح: ڕوونکردنەوە، دیاریدان، قەپچراندن، والاکردنەوە.
– **وسائل الایضاح:** هۆیەکانی ڕوونکردنەوە.
ایعاز: بەگوێ دادان، بەگوێ هەڵێنان.
الایعازات العصبیة: دەمارەڕاگەیاندن.
ایفاء: بەڵێن، پەیمان، بەجێهێنان.
ایفاد: ناردن، ڕەوانەکردن.
ایقاد: ئاورهەڵکردن، ئاکرگردنەوە، داگیرساندن، گەش کردنەوە، هەڵگیرساندن.
ایقاع: خستن، پێراهێنان، کەوتاندن، لە پێ خستن، وستن، وستەی، قجاندن، گلاندن. قەوماندن، کێشە هەلاییساندن. گلاندن، تەنگاوتن.
– **ایقاع في البلاء:** تێخستن، پێوەکردن.
– **في الحیرة:** سەرسام کردن.

ایقاظ: هەڵستاندن، هوشیارکردنەوە، وەئاگاهێنان، وریا و وشیارکردنەوە، بێدارکردنەوە، لەخەوهەڵساندن، هەڵپەمناندن، هەڵساندن.
ایقاف: ڕاوەستاندن، وێستاندن، وەستاندن، ڕاگرتن.
أیك: وارستان، لێرەوار، جەنگەڵ.
ایکاء: هەڵسپاردن، هەڵنەسپاردن.
ایکال: دەرخوارد- دان.
أیل (ج) ایائل: شوور، گاکێوی، گاکێڤی، فیلەگێچە، فیلەگرد. نێرییە کێوی، هەڤووری، ئاڤۆ، کەڵ، ئەڤۆز، هەڤۆ.
ایلاج: دەنێونان.
ایلان: حەوانەوە.
ایلام: ئێش پێگەیاندن، ئێشاندن، تۆزاندنەوە، دڵگیرکردن، هێشاندن، دڵمەندکردن.
– **الرأس:** سەرئێشاندن.
– **القلب:** دڵ ئێشاندن.
ایلول: مانگی نۆیەمینی ڕۆمییە.
أیم: ڕەبەن، زگورت، بێ ژن و منداڵ، شوومردگ، بێوەمێرد، بێوەپیاو، ژنمروگ، ژنمردوو، شوومردوو.
ایماء: گەیاندن، درکاندن، موور (اشارە کردن) درکانن.
ایمان: باوەڕی، بڕوایی، بەقاکردن، دڵنیایی.
أیمن: ڕاست، ڕاستە، لای ڕاستە.
– **البطین الایمن:** زگۆڵەی ڕاست.
این: کوا، کوانێ، کا، کانێ، کوێ، کێدە، کوێندەری، کۆن، کورە، ها لە کوێ، چێری، کۆگە، کێندەری، هەر کۆیەکی، هەر کوینە.
– **این هو:** لەکوێیە، چکۆن.
– **الی این:** بۆ کوێ، کێوە، کاندا.
– **من این:** لەکوێوە، لەکێنەرێوە.
ایناس: خلافاندن.
اینما: هەر کوێ، هەر کوێیەکی، هەر کووێنە.
ایهام: نیگەران کردن، خستنە گومان.
ایها (للنداء) ایها الرجل، أیها الاشخاص: گەلۆ، کابرا، هۆی.
ایهام التناسب: لەشێوەی (بەدیع)دا هێنانی چەند وشەیەکە لە هەڵبەست لە پەخشاندا بەچەشنێکی وا کە قەلافەتی ظاهری لێک بوەشێنەوە، بەلام واتایان لێک دوور لەوان هەست بکرێ، وەکو:
چنان سایه کسترد بر عالمی
کەزالێ، نەیندپشداز روستمێ
ایواء: حەوانەوە، حەوانەوە، جێکردنەوە.
– **الدواب في الحضیرة:** داکردن.
ایوان (ج) اواوین: هەیوان، تەلار، ئەیوان، هێوان.
الایون: ئایۆن، ئەیۆن، (کیمیا).

ب

ب: دووەمین پیتی (ئابی) عەرەبییە.

* بە، دە، وەکو (**ضربه بالسیف**) (بەشیر لێی دا)، (**سار باللیل**) لە شەوێدا ڕۆیشت.

البائت: پاشماوەی شەوێ، چێشتی شەوی ڕابردوو، گنج، کتووت.

بائد: دوابڕاو، سەرنگوون، سەرنخوون.

بائر: وێران، کاول، بەیار.

البائر: بایەر، بەیار.

بائس: بێزار، لە ژیان بێزار، بەخت وەرگەڕاو، بەدبەخت، کەنەفت، هەژار، چار، چارەڕەش، ڕۆژڕەش، کزۆک، ناهومێد، کەزیکوور، بەلەنگاز، دلبێش، بێ باران، بەتار، شوورەت، بێ بەخت، بەخت ڕەش، بەلەنگاز، پەپوک، خاک بەسەر، خۆڵ بەسەر، زەبوون، شەل و کوێر، شپرزە.

البائس الذي ليس له احد: بێ نەوا، بێ کەس، ڕەبەن.

بائع: فرۆشیار، فرۆشەر، بفرۆش.

- **التبن:** کافرۆش.
- **الخضروات:** سەوزەفرۆش.
- **الحبوب:** دەخڵ فرۆش، دەخڵو دان فرۆش.
- **الفواکه:** میوەفرۆش.
- **البضائع:** کوتاڵ فرۆش، پەڕۆک فرۆش، گەز فرۆش.
- **بالجملة:** دەستە فرۆش، ڕستەفرۆش، بنکەدار، کۆفرۆش.
- **بالمفرد:** دانەفرۆش، تاکفرۆش.
- **المتجول في القرى:** دێوەرە، چەرچی.
- **بائع الزهور:** گوڵ فرۆش.
- **النفس:** خۆفرۆش.

بائن: ئاشکرا، دیار.

باب (ج) ابواب: دەر، دەرکە، دەرگا، دەرگانە، دەرگە، دەرک، دەری، دەروو، بەرە، بەر.

- **في كتب:** گات، بەند، کەرت، بابەت، باوەت.
- **صغير:** هوخ، دەریچە.
- **صغير في باب كبير:** کێشا.
- **المدينة:** دەروازە.
- **كبير:** دەروازە.
- **قرع الباب:** لێدانی دەرگە.
- **رحيل الباب:** گرێژەنە، گێجەنە.

بابل: شارێکە نەمروود لە قەراخ فورات دروستی کردووە.

بابونج: بەیبوونە، بابوونە، بووژان.

باشر (ج) بواشر: شیری بڕندە.

باحث: لێکوڵێنەر، لێدوو، توێژەر.

باحوراء: چلەی هاوینە، سەختی گەرمای هاوینە لای وان بیست ڕۆژە.

باخرة (ج) بواخر: کەشتی، گەمێ، گەمیە.

بادر: دەس، دەسادەی.

بادر، مبادرة: زوو دەست بەکارکردن، ڕاپەڕاندن، دەست پێش کەری، تاڵووکەکردن.

بادرة: چەکەرە.

بادن: قەڵەو، بەتەن و مەن.

باذنجان: بادنجان، باینجان، باینجانی ڕەش.

بادي: سەرەتا.

بادية: بیابان، چۆڵ، دەشت، ئاران، شپنە، کەوش، سارا، بیاوان.

باذل: دەست ئاوەڵە، دەست گوشاد، بەخشندە، دڵفراوان، دەستبڵاو.

بئر العظيم: گاچاڵە.

بئر (ج) آبار: چاڵاو، بیر، دەڤی، قوڵێت.

بارج (ج) بوارج: کەشتی شەڕێ.

بارح: مرۆ، وەیا وڵاخێکە کە لە لای چەپەوە دێت.
* فاڵ و نوخشەی خراپ.
بارح (ج) بوارح: بای گەرم.
بارحة: دوێنێ، دووهی، دوە، دووێ، دووێنی، هێری، شەوی رابردوو.
- **اول البارحة:** پێرێ.
- **اول البارحة الاولى:** پێرێ شەو.
بارد (ج) بوارد: سارد، سار، سۆڵە، چەییک.
- **الحرب الباردة:** شەڕەقسە.
- **المناطق الباردة:** ساردەسێر.
بارز: ئاشکرا، بڵند، قیت، زەق.
بارز، مبارزة: بۆ شەڕی یەکتری دەرچوون، پێکەوە شەڕکردن، لێکدان، هەڵپڕژان، ئاوریشی یەکتری بوون، پێکهەڵپڕژان، دبەرهەڤدان، هاونەبەردی، سەیداندارى.
بارع: پیاوی بەرز، سەرکەوتوو، ژووروتر، پڕ هونەرتر.
بارق: تروسکەدار.
بارقة: هەوری تروسکەدار.
بارك الله: ئافەرین، خوا پیرۆزی کات، ئۆخەی، ئۆف، خەی.
بارود: باروت، دەرمانی تفەنگی.
- **صانع البارود:** باروت بێژ.
- **معمل البارود:** باروتخانە.
بارودة: شینکە.
بارومتر: پەستان پێو (لە فیزیکدا).
باري: خوا، خودا، خولا، خواوەند، یەزدان، پەروەردگار، ئافەریدە.
باريس: زریشک.
باز: باز.
باز الملوك: شاباز، بازاڕ.
بازغ: هەڵاتوو، درەوشەر.
بازليا: پۆلکە، کەلی، شۆقل، پاقلە کێوی، بازی.
بأس: سام، ساف، هیت، هێز، زرنگ، پێگەنی، چاف سۆری، زاور، قەیکردن، زات، توانایی، باک، زەبر.
- **لابأس:** قەی ناکا، قەیدێ ناکات، بەڵا، بلا، با، دەبا، بلا.
بئس: خراپ، گەند، بەد، خرا، خراو گەنمژە، توون، ناباری.
- **بئس المصير:** ناو و ئاو چێ، چش، قیرۆسیا.
- **الهدل:** جێگای کەند، تۆڵەی خراپ.
باسط: ڕاخەر، گوشاد، شادمانیدەر.
باسل: گورد، پاڵەوان، قارەمان، ئازا، مەیداندار، مێرخاس، دلێر، دلئازا، چارشا، دڵ قایم، وەن، مەرد، مێرخاس، زاخ، زیخ.
باسليق، باسيليق: شارەگێکە لە باسکدا.
باسور (ج) بواسير: بێوەسیری، مایەسیری.
باشا: پاشا.
باشر مباشر: ڕاستەوخۆ دەست پێکردن، دانەبەر، وەبەردان، هەریکردن، دەست پێکردن، مل لێنان.
باشق: باشوو، باشووکە، قالاو، باشق، بڵند، داری بەرز.
باصر: بینا، بیننده، بینەر، چاو، چاوساخ.
باصرة: چاو، چەم، چەو، چەهڤ، چاڤ، بینایی، سۆما، هێزی دیتن، مرازی بینایی، دیدە.
- **قوة الباصرة:** هانا.
- **لم يبقى قوة باصرة في عينه:** چاوی هانای نەماوە.
باض: هێلکەکردن.
باطل (ج) اباطيل: ناڕەوا، هیچ و پووچ، هەڵێتویەلێت، هیچ، پرووپوچ، لەکارکەوتوو، پرۆز.
باطن: نێو، ناو، ناوێژە، ژوورەوە، ناوەند، پەنهان، نهان، دەروون هەندور، نێو لەش یا خانوو یا چتێکی تر.
- **باطن الركبة:** ڕەمانە، قارچە.
- **باطن الرجل:** ژێر پا، بن پێ، بەر پێ.
باطني: نیهانی، دەروونی، ژووری.
باطنية: دەستەیەک بووە لە تیرەی اسماعیلیە، کە حسن صباح لە سەردەمی مەلیک شای سەلجوقیدا پێکی هێنابوو بەو دەستەیان وتووە فیدایی، کە گوێ دێرێکی کوێرانەی سەرکردەی خۆیان بوون بەدەستوری ئەوان گەلێک کارەساتی ناڕەوا ڕووی داوە.
باطية: بادیە، قاپ، جام.
باع: هەرێن، باڵ، جەنگ (گەزێکە بەدرێژی دوودەستی ئاوڵەوراست ڕاکشاوە).
باعث (ج) بواعث: هۆ، بۆنە، دۆز، مایە، دەستاوێژ، ناوەندی، پاگر، داینەگر، ناودنی، ڕوو.
باعث الضياء: شەوق ناوێژ.
باغ (ج) بغاة: زۆردار، تاوانکار، سووچکار، بێ ڕەزا، ژی هاتی، ژاڵ، خورت، ملهوڕ.
* داوێن پیس.
مباغتة: خورتی، زۆرداری، زاڵی، شەونخوونی، پێش دەستی کردن، دەست وەپێش خستن، داوێن پیسکردن. * بەسەر دوژمنانداد، شەونخونی، شەڤنخونی.
باغة: باغە (نەخۆشییەکە).
الباغي: سەرکێش، گەردن کێش، زۆردار، لە ڕێ لادەر.
باقة: باقە، دەستە، دەسک، چەپکە، قەفت (هی گوڵ و گژوگیا).

- **بقة الازهار:** دەسكەگوڵ، چەپكەگوڵ.
- **بقة ورد:** دەسكەگوڵ.
- **بقة كبيرة:** گورزە.
- **بقة من النبات او الزهرة:** قولچە.

بقر: زۆرزان و ساماندار، ئاوەڵكەرەوە.

لبقعة: دنیادیتو، گێتی دیتوو.

لبقلاء: پاقلە، باقلە.

بقلة: كاكرۆس.

بقي (م) باقية: ماوەوە، نەمر، ماوەمەند، هەمیشە، جێماو، مـنگار، پاشماوە، مانەوە، ماوە، ماگ.

بكر: بەیانی، سۆزی، سبەینێ، نەخری پەزوودان، سبەی.

بكراً: (صباحاً باكراً) قوبار.

الباكرة: خام، بندار، كچێنی، كچ، مۆر نەشكاو، كچێكە شووی نەكردبێ.

باكور، بكور: پەڵە، هەوەڵ بارانەی بەهار و پایز كـە زەوی ئاو بدات.

باكورة (ج) بواكير، باكورات: نۆبەرە، نوخشـە، نەخـری، مەرەخیڤە، پێشەبەر، مەرە، سەرگوڵ، خیبڤە.

- **اولاد:** نۆبەرە، نەخری.
- **الشباب:** نۆبەرەی جەهێڵی، سەرەتای گەنجی و جەهێڵی.

باكي: گرینۆك، گرۆز، بەگریان (نێرینە).

باكية: گرینۆك، گرۆز، بەگریان (مێینە).

- **خطر ببالي:** بەدڵمدا هات، بۆم هات.

بال: دڵ، پیر، باد، براهی، ویر، هویر، نەهەنگ، گرنگ، پێشەم، بۆتەكە.

- **خالي البال:** بارسووك، بارسڤك.
- **خلو البال:** بارسوكی.
- **طويل البال:** هشكوور.

بالة: تا، لابار، لنگەبار، بەستەك.

بالغ: گەیشتوو.

- **بالغ في السن:** بالق، بانگ، قراسە، سەرە (بۆ نێرانە)، سەر، خۆناسییو، شەیتان پێ كەنیو.

بالغة: بەدبەخت، گەورەكچ، بانگ.

بالوعة: ژێراو، ڕەهەن، شارهەن.

بالك: ئاگاداربە، بریوبریو.

بالي: دارزاو، داوەشاو، دارزیلگ، دراو، دریاگ، پیـر و لە كـار كەوتوو.

باميا: بامیە، بامێ.

باني: دامەزرێنەر، دروستكار، سازگار، دروستكەر، سازكەر بنیاتدار.

باهت: كاڵ.

باهر: زاڵ، چرە، ڕەوشـــەن، ڕووناكی، تروسكەدار، ئاشكرا، جووان، دیار.

باهر مـبـاهرة: شـانازیكردن، نازین، پێ خـۆزین، خـوشكاندن، هەڵكێـشـان، بەخكردن، شـۆگـایی، قـونەت، شـانازی، سەربلندی.

باين - مباينة: لێكترازان، هەڵبڕان، لێكبوونەوە، لێك جووێ بوونەوە.

بايع: فرۆشیار.

ببر: بەرو، بەڤر.

ببغاء: تووتی.

بتاتاً: بەهیچ جۆرێك.

بتة بتاتاً: بەنێجگاری، لەبنی، هیچ كاتێكی، هەو، ببڕای ببڕای.

بتر: بڕین، لەریشەوە دەرهێنان.

بتك: پەتك.

بتـول: خـاوێن، پاك، بێ پەڵە، خـوداپەرست، ئافـرەتێكە گۆشەنشین بێ و شـوو نەكـات، خـام، بندار، كـەچێن، كـچی، كچێنیدار.

بث: ئاشكراكـردن، دەربڕین، پژاندن، پەخش و بلاوكـردن، پەخشكردن.

بثـر (ج) بثـور: زیپكەی لاوێتی، زیپكە، قنچكە، زیتكە، كرمژە، كرمژۆ، جوانمژۆ، جۆش، تیشپوك.

بثرة في العين: باپشكێـو، قنچەسـلاوە، فـزدووك، سـینچكە، چنچكە، سێچكەسلاو، سیتكەسلاوە، زیپكە.

بثور، اكزا: والامەنی.

بجعة: ماسیگرە، ماسیگرەك.

بجوم: ژێربوونەوە.

بحار: زریوان، دەریاوان، دەریادار.

بحارة: دەریاوانی.

بحاث: زۆر لێ دوو.

بحة بحاحة: دەنگنووسان.

بحبوحة: نێوەڕاست، جەگەر، چەق، نێو، ناو، ناوپارە.

بحت: پەتی، سادە، رووت، ڕاست.

بحة الصوت: دەنگنووسان، گڕی، گڕبوون.

بحث: باسكردن، لێ دووان، دەنگ، گەڕان، پشكنین، پشكاندن، كـەپچاندن، كنە، دۆزین، سـۆراخكردن، دۆزینەوە، وێكەوتن، تۆژینەوە.

البحث عن: لەگەڕان.

بحر: هەڵتڵیشاندنی گوێی مالاتان.

بحر (ج) ابحر وبحور: دەریا، زرێ، زەریا.

- **البحر المتجمد:** زرێ بەستوو.
- **بحر الشمال:** زەریای باکور.
- **بحر المتوسط:** زەریای ناوەڕاست.
- **بحر المحيط:** دەریا داگر، زرێی داگر.
- **حصار البحري:** گەمارۆی زریەیی.
- **ريف البحر:** قەراغ دەریا، کەنار دەریا.
- **المد البحري:** هەڵکشانی ئاو، هەڵکێشانی ئاو.
- **شاطيء البحري:** کەناری دەریا، قەراغی زەریا.

بحري: دەریایی، زەریایی.

ملاحة بحرية: کەمیتی دەریا، کەشتی دەریا، مەلەوانیتی دەریایی.

بحوح: گڕی.

بحيح: دەنگ گڕ، دەنگ گڕی.

بحيرة: دەریاچە، زرێچە، زریوار، گۆلاو، گۆل، گۆم، زریبار، زرێ.

- **بحيرة عميقة في الجبال:** هۆزن.

بخ: بەخبەخە، نەها (**مرحبا**).

بخ بخ: پخە.

بخار (ج) ابخرة: هەڵم، هێڵم، بوخ هەڵماتک.

- **بخار الماء:** هەلاف، هەڵم، بوخ، بوغ.
- **بخار الحمام وغيره:** برگ، بووغ.
- **قدر البخار:** مەنجەڵی هەڵمپەست.

البخر: بۆنی دەم.

بخس: لاخستن، هەرزان.

بخسي: دیم، دەیم، دێمەزار.

بخش: کونکردن، وڵەکردن، قوقلاندن.

بخالة: بەرچاوتەنگی، بەچڵی، کوندی، خەزیاندن، گزاقی، چکوس، چاف تەنگی، درژانگ، درژیی، کوندینی، لەچەری، نەکێشان، قرچۆکی، چاو پیا هەڵنەهاتن.

بخل: بڕوانە (بخالة).

بخنق: کۆچکەی منداڵانە، کوچکە، کۆچکە.

بخور: جیوە، شتێکە کە بسووتێ و بۆنی خۆش بدات.

بخيل (ج) بخلاء: لەچەر، ماسک، نەکێش، مەندەبۆر، مەندەسوور، نەگریس، ڕژد، بەرچاوتەنگ، بەرچڵ، چکۆس، دەستگرتی، قرچۆک، گزاف، ئازوەر، چەمتەنگ، بەدرەسەن، بەچل، پوردژ، پیسۆک، چاڤتەنگ، دەزگرتی، چاوبرسی، پیسکە، چیخوز، ئەو کەسەیە پیاوەتی لەدەست نایە، چاو پێ هەڵ نەهاتوو، دنیانەدی.

بدأ: دەست پێکردن، دانەبەر، هەری کردن، خۆ لەبەرنان.

- **من البدء حتى النهاية:** سەراپا.

بداية (ج) بديهة: دەست پێکردن، هەرێ کردن.

بداءة: سەرەتا، هەوەل، لەپێشدا، لەبەراییدا.

بدائي: سەرەکی، سەرەتایی.

بدائية: سەرەتایی.

بدال: کوهارتو.

بدالة: بگۆڕی تەلەفۆن.

بدانة: قەڵەوی، بەتەنومەن.

بداهة: ناشکرایی، بێ ڕامان، ناخەفتن، لەناکاو هاتنی شتێک.

بداوة: چۆڵەنیشینی، چۆڵبڕی، کۆچەری، چۆڵگەری.

بدر: مانگی چاردە، مانگی چواردە.

- **ليلة البدر:** شەوی چواردە.

بدرة: هەمبانە، کیسەی زێڕی.

بدرقة: بەرێکردن، بەرێخستن، ڕابەری، جەردە، ڕێگر.

بدع: ئافرینکردن، هەڵنان، لەخۆوە شت دروستکردن، بەردباریکردن.

بدعة (ج) بدع: شتی نەشیاو و پێ نەچوو، داهاتن، شتی تازە پەیدابوو.

بدل (ج) ابدال: لەبەری، لەجیاتی، برێتی، شتێ درابێ، یا وەرگێڕابێ لە گۆڕینەوەدا، زانەوێر، وەج، وەجەڵ، برێتی، بر، لەباتی، لەجیاتی، پێناوبری، ئاڵۆگۆڕ، وەجوەجە.

- **بدل من الملابس:** واشۆر، یەدەگ.
- **بدلا عن:** لەباتی، لەبری، لەجیاتی، لەبرێتی.

بدلة: قات، دەستە جلوبەرگێک.

بدن (ج) ابدان: لەش، بەدەن، قالب، ڕێزە، جەستە، لەخت، بەشەن، چک، تەن، لاش، مر، پەیدابوون، سەرهەڵدان، دیاری بوون، سەرەتا، خۆیابوون.

بدون: بێ، بەبێ، بێجگە، جگە، بێلە.

- **بدون طعم:** بێتام، تەلە.
- **بدون معرفة:** لەخۆوە، بەنەزانی.
- **بدون شك:** بێگومان، بێسوو.
- **بدون عوض:** لە (عوض (ج) اعواض)دا بیدۆزەوە.
- **بدون منفذ:** کیپ.
- **بدون علامة:** بێ نیشان، بێ خاڵ.

بدوي: چۆڵپەرست، چۆڵنشین، بیابانگەڕ، کۆچەر، چۆڵگەر، دەشتی، دەوارنشین، دەشتەکی.

البديع: هەڵێنەر، نووێ دەرخەر، ڤەداندەر، سەیر، تازە، نوێ.

- **بديع الحسن:** شیرین، جوان، جوانچاک.

بديل (ج) بدلاء: لەجیاتی، جیات، بری.

بديهة: بڕوانە (بداهة).

- **سريع البديهة:** زوو تێگەیشتن.

بهي: ئاشكرا، ديار، پەيدا، پەرت، دەركەوتوو، ئاڤتاوى، بەردەر، خوانى، بێ بەڵگە.

بديهية (في الهندسة): بەڵگەنەويست، بێ نياز لە بەڵگە.

بناءة: زمان پيسى، بێ شەرمى، بێ ئابڕوويى، ڕوودامالراو، ددان سپى بوونەوە، ددان چەرمگ بوونەوە.

بناخة: سەربڵندى، پايەبەرزى، سەركەوتن.

بنار: تۆوچێن، تۆمچێن.

بنال: دەستبلاو.

بذر (ج) بذور: تۆو، تۆم، تۆڤ، تۆمە، تۆخم، تووێم.

– **زرع البذور:** تۆوچاندن، شاندن.

– **زرع البذور بعد المطر:** (البله) گەرد و وەرد.

– **بذر البنج:** شەدانە.

– **البذور الصيفية:** تۆوەهاوينە.

– **بذر القطن:** پەمۆدانە.

– **بذر القنب:** شەدانە.

– **بذر الكتان:** تۆ كەتان.

– **بذرة نابتة:** تۆوى ڕوواو.

بذر، مبذر، بذراً: چاندن، شاندن، وەشاندن.

– **نثر البذور:** چاندن، شاندن، تۆوكردن.

بذل: بەخشين، بەخشيشدان، خەلاتدان، بەخشينەوە، دەسەنە، دەسەودەهنە.

– **بذل المال:** دانەبا، دەستبلاو.

بذيء (ج) ابذياء: بێ ئابڕوو، زمان پيس، زمان ڕەق، بێ شەرم، ڕوودامالراو، ڕووداماڵياگ.

بر (ج) ابرار: جوواميَر، كارچاك، خولاپەرست.

بر: گەنم.

– **بر ديمي:** گەنمە ديمى، گەنمە ديمەكار.

– **بر طبيعي:** گەنمى خۆڕوو.

بر: سوويَند ڕاگرتن.

بر: مرۆڤايەتى، پياوەتى، خێر، خێرەومەند.

بر (ج) برور: بەژ، وشكانى، چۆڵ، بيابان، نيشكانى.

براء: هەوەڵ شەوى مانگييە.

براءة: گەردن ئازادى، پاكى، پاكانە پاكانەكردن، پاريَزران، ڕزگارى، دوورى.

– **براءة الذمة:** لە ئەستۆبوونەوە.

برادة: بڕشتى بەرگدروو، ئاسنگەر، ئانە.

– **برادة الحديد:** بڕشتى ئاسنگەران.

برء برءاً: لە نەخۆشى ڕاستبوونەوە، ڕزگاربوون، چاك و خۆش بوونەوە، قوتاربوون.

براعة: لەلايەن زانايى و هونەرمەندى و نيترەوە بەسەردا هەبوون.

– **براعة الذوق:** گزيكەى چيَژتن.

براق: ترووسكەدار، درەوشاوە، برەوش، هۆلووس، بريسكەدار، ورشەدار، بەلۆق، پەرداخدار.

برال: مەتە (دارسمى دارئاسان).

براني (ج) برانيون: چۆلپەرست، كۆچەر، چۆلگەر، چۆلنشين.

* بيَگانە، بيانى.

بربط: جۆرە سازێكە لە تار دەچێ.

برتقال: پرتەقاڵ.

برتقالة: پرتەقال، نارنج.

برتقالي: (اصفر اللون) پرتەقالى، نارنجى، نارنجووك.

برثن (ج) براثن: چنگورگ، نەپەرۆشک، چەپۆک، چەنگ، چەنگال، چنگ، چنگالى، بالندە و جانەوەران.

برج (ج) بروج: بورج، كۆنگرە، بارود، كەلوو، بەژ، بورگ، قۆنگروک، قەلاتێكى خڕ و قايە لە جێگاى بەرز و بڵند و ستەم دروست دەكرێ.

– **برج صغير:** پێک، قۆنگرۆكە.

– **برج الفلك:** كەلوو، كۆنگرە.

– **منطقة البرج:** هەرێمى كۆنگران.

برجد: جاجم.

برجل: پەرگار.

برجم (ج) براجم: چەمۆلە، چەپۆک.

برجيس: مشترى (ئەستێرەى مشترى).

برح: كۆتابوون، برانەوە، لاچوون، كەمكردنەوە، لەكورتيدان.

برد: ساردى، سيرى، سەرما، سارى، سڕى.

– **البرد الشديد:** تۆف.

– **برد العجوز:** سەرماى پيريَژن.

– **البرد القارص:** سڕى، سەرماوسۆڵە، سەرماى سەخت، چەييک.

– **شدة البرد:** سەختى سەرما.

– **المواقع التي تجمدت مياهها من البرد:** يەخبەندان، سەهۆلبەندان.

برد: تەرزە، تەگر، تەرگ، تەرزە تەوەرگە، گژک، ترگژۆک، تەرک، تەيرۆک، فرفرۆک، گاريسۆک.

– **برد الصغير ينزل قبل سقوط الثلج مباشرة:** گليَرە.

برداء: باپەرى.

برج الحمل: كۆنگرەى بەرخ، بەرخى چەرخ.

برج الثور: كۆنگرەى گاى.

برج الجوزاء: جووتە ئابيدەى چەرخ.

برج السرطان: كۆنگرەى قرژاڵ.

برج الاسد: كۆنگرەى شيَرى.

برج السنبلة: هێشووی چەرخ، کۆنگرەی گوڵەدەخڵ.
برج الميزان: کۆنگرەی تەرازوو.
برج العقرب: کۆنگرەی دووپشک.
برج القوس: کۆنگرەی کەوانە، کەوانە چەرخ.
برج الجدي: کۆنگرەی دەغدان، دەغدەغان.
برج الدلو: دۆڵکە چەرخی، کۆنگرەی دۆڵکە.
برج الحوت: کۆنگرەی نەهەنگان.
بردي: زەل (گیایەکە).
بردون، برذون: رەسەنێکە لەلای باوکەوەبێ.
برذون: یەختە، نێختە، بارگیر، بارگین.
برز بروزاً: پەیدابوون، دەرکەوتن، ئاشکرابوون، وەدیارکەوتن.
* بەرزبوون.
برزاء: بەزاوزۆ، زەوۆک.
برزخ: تینحە، تیغە، دەبە، بەرچیت، ناڤرێک، پەردەیەکە لە نێوان دوو شتدا، ناوبرە.
برزعة (توضع تحت النير): کۆپەلان، کۆپەران.
برسيم: وێنجە.
برسكوب: زەوبین.
برشان: بەڵەک، ئەبلەق، بازگ، باز، پەڵەپەڵە، پنگ، پنپنی.
برشمة: زەق، زیت، زرتە.
برص: گولی، دووزامی، گەری، پیسکی، بەڵەکی، پەڵەی سپییە لەسەر پێستی لەش دێت.
برص برطيل: بەرتیل، ژێرزمان، ژێرزوان.
برعم (ج) براعم: گۆیکەی دار، پشکاداری، پشکۆژە، خونچە، پشکۆ، کۆیە، گۆ، چرۆ، چرۆدار، چەو و دووگمەی دار، پشکووژ، دوگمە.
- **برعم زهري:** گوڵەگۆیکە.
برغش: مێشوولە، پێشکە.
برغل: ساڤار، پەتلە، ڤلۆش، ساوەر.
- **كبة البرغل:** کفتەی برێش، کوتلک.
برغوث (ج) براغيث: کێچ، کەک، کەکەپی، قێچ.
برغي (ج) براغي: پێچ، مەنگەنە، بورخی، جەر.
برق: بروسکە، هەورەبروسکە، بلاچە، درەوشان، تروسکان، هەورەتریشقە، چەخماخە.
- **دائرة البرق:** تێلخانە، بروسکەخانە.
- **دائرة البرق والبريد:** تێلخانە و چەپەرخانە.
- **دائرة البريد والبرق العامة:** بەرێوەبەرایەتی بروسکە و چەپەری گشتی، بەرێوەبەرایەتی بروسکە و تەقەری گشتی.
- **الرعد والبرق:** هەورە تریشقە.
برقع: رووپۆش، رووبەند، پەچە، پێچە، چارەپۆش، خافک، گەز، خیلی، کەتان.
- **برقع الشفاف:** تارا، دیواخ.
برقية: بروسکە (تەلگراف).
بركار: پەرگار.
بركان: تەمباڤ، ئاگرپژێن، کێوی ئاگرین، چیای ئاگرین، بورکان.
- **المقذوفات البركانيه:** هەڵپرژاوی ئاگرپژێن، کێوی ئاگرین.
بركة: برکەی خەیار و ئیتر.
بركة: رێژەو، ڤەر، پیت، برشت، رێژنە، فەروفیت، پیز، خێر، رێژەن.
- **ذو البركة:** برشتدار، خێردار.
بركة: حەوز، گولێک، رفکە، نەسێرک، نەستێل، مەسنا، مەهەر، ئاڤزێل، بەنداو، گۆم، قوری، گۆلنگ.
برلمان: کۆری نەتەوە.
البرلمان النموذجي: کۆری نەتەوەیی بێ هاوتا.
برم: بادان، وادان، هاچناندن، ڤادان، چەڤاندن، پێچدان، هەڵنوچاندن.
البرمائي، البرمائيات: وشکایی و وشکانی.
البرمائيات: تەڕ و وشکی.
برمبد الصوديوم: سودیوم برمایە.
برميل: چەلەنگ، نێرە، دووبە، کۆد، شکەڤ، کووپەدارینە، کوپەئاسنینە، پیپ.
برنامج: بەرنامە، بارنامە، رێراز، رێنامە، رێباز.
برنيطة: سەپکە، شەپقە، شەفقە.
برهان (ج) براهين: بەڵگە، پاژە، پرتۆ، گەزەک، سەلماندن، سەلمانگە، پازە.
برهة: جار، کەرەت، چەل، حەل، دەم، گەر، دان، ناوهەل، قاسکی، گاڤا، دەمێکی، تاوێکی، تاوی، گاو، نێوان، ماوە.
- **بعد برهة:** لەپاش دەمێکی، کێلیکردن.
برواز: پەرواز، چوارچێوەی ئاسک.
برودة: ساردی، ساردایی، ساردوسری سەرماخواردوویی.
- **تأثير البرودة:** تەزوو
- **شدة البرودة:** تەشقی سەرماو سۆڵە.
بروز: بەرزبوونەوە، ئاشکرابوون، دەرپەرین، دیاربوون، شتیار، بەردەر، خووانی، پەیدابوون، ڤێڤرین، وەدیارکەوتن.
بروك: لەپەوروو.
برونز: مەفرەق، برۆنز.
بري: وشکانی.
بريء (ج) أبرياء: پاکوخاوێن، تیلە، ئازاد، بێ سووچ و تاوان، پاک، بێ گوناه.
بري القلم: قەڵەم برین، پێنووس دادان، چرپاندن، قەدکردنی قەڵەم.

برية (ج) برايا: مرۆ، مرۆڤ، مەردووم.
بريّة: چۆل، بیابان.
بريد: چوپەر، پەیک، تاوشە، شاترەنەوەن.
- عامل البريد: پۆستەچی، وەلامبەر.
- ساعي البريد: پۆستەچی، وەلامبەر.
- سعاية البريد: شاتری.
بريق: بریسک، تروسکایی، ترووسکە.
برئة: سمۆ.
بز: کوتاڵی لۆکە و ئیتر، چەک.
بزاز: کوتاڵفرۆش، پارچەفرۆش.
بزاق: بڕوانە (بصاق).
بزال: مرازێکە داری پێ‌کون‌دەکرێت.
بزاليا: پۆڵکە.
بز بز: بەزین، غاردان.
بزراء: زگکار، بەزاووزۆ.
بزر القطن: پەمۆدانە.
بزر جمهر: بوزرگ میهر، بوورزرک، میهر.
بزلية: بڕوانە (بازلیا).
بزموت: بزمووس.
بزو: چەشن، وێنە، ئازین، دەق، پێستەنە، تزبوور.
بزوغ: بەرزبوونەوە، هەڵاتنی خۆر، دەرکەوتن، گزنگ.
بزي: برا، یا خوشکی شیرییە.
البزيغ: قسەقوت.
بساط: زەوی فراوان و گوشاد، شنگ، ڕایەخ، ورە، بەرگ، بەڕە، فەرش، گلێم.
بساط بالي: شنکەشڕ، ڕاییخی شڕوشڕۆڵ.
بساطة: سادەیی، سادەکاری، سادەگی.
بسالة: ئاناسیی، پاڵەوانی، دڵئازایی، دڵقایمی، دلێری.
بسام: ڕووخۆش، زەردەگەر، زەردەکار.
بسبسة: پش‌پش، پشەپش.
بستان (ج) بساتين: بێستان، باخ، باخچە، دەهل، سەرچەم.
- بستان الدبش والبطيخ: مەختی.
- بستان الكرم: ڕەز.
- بستان المخضرات: سەوزیخانە، کشتوکیاز.
- تنقية البساتين: بژار، وژار.
بستاني: باخەوان، باخچەوان، باغەوان، بێستانەوان.
بسط: وشتر.
بسط: ڕاخستن، داخستن، تۆلکردن، ڕاییخستن، ڕامەزاندن، ڕامران، تەپساندن، ڤەکشکشاندن، ڕاکرن، ڤەکشاندن، هەڵخستن، تەپساندن، داکێشان، سەرە لە جەبردا، پانکردنەوە، پانەوکردن، درێژکێشان.
بسكويت: باقسمات.
بسم: لە (باسم) کورتکراوەتەوە.
- بسم الله الرحمن الرحيم: بەناوی خودای بەخشندە و میهرەبان.
بسم: زەردەخەنە، نەرمەپێکەنین، بزە، گرژینەوە، زەردە، زەردەکەنی، ڕووبەپێکەنین، لێوبەبزە، ڕووخۆش.
مبسم الغليون: دەمنە.
بسمار: بزمار.
- دق البسمار: ڕەڤاندن.
بسمة: بزە، زەردە، دانە.
بسملة: بسم الله گوتن.
بسيمة: کادە، نێوساجی، ناوساجی، ناوتاوایی، پشی، بژی.
بسيط، بسطاء: سادە، سەدەڵ، کەمهۆش، تەخت، سادەکار، ساکار، ساویلکە، قەلەندەر، ئاسان، سانایی، سایە، سادە، لەوح.
- بسيط المستوى: تەخت، گوشاد.
- بسيط اليدين: دەستبلاو، دەسبەردەس.
بشارة: مزگێنی، دڵخۆشکردن، دڵڕوونکردنەوە، مزگانی، موژدە، نوقلانە.
بشاش: ڕووخۆش، لێوبەبزە.
بشاشة: ڕووخۆشی، شادی، کەیفخۆشی، دڵخۆشی، بسکەبسک، خۆشڕوویی، دڵتەڕی.
بشوش: ڕووخۆش، ڕووگەش، دەم بەپێکەنین، دڵتەڕ، ماشرەفخۆش، میرەوان.
بشاعة: ناحەزی، کرێتی، ناشیرنیی، دزێوی.
بشر: مرۆ، مرۆڤ، مەردوم، پیاو، ئاوەم، ئادەمزاد، مەریتە، میرهۆڤ.
بشر: بڕوانە (تبشر).
بشرة: پێست، پێستی لەش، دتوویژە، تۆک.
بشرى: مزگێنی، مژدانە، موژدە، دڵڕوونی، دەمخۆشانە.
بشير: موژدەدەر.
بشع، بشيع: ناحەز، دزێو، کرێت، ناشیرین، بێ ڕەزا، گۆشت تاڵ، خوێن تاڵ.
بشكير: پێشگیر، خاولی.
بصارة: دیتن، زانین، هەست پێکردن.
بصاق: تف، خوزی، خۆریس.
بصبص: زمانلووس، چاپلووسی، پێرامووسی، کلکەسووتە، ماستاوکردن، ڕووالەت، ڕوویایی کرن.
بصر: بینایی، بینین، چاولێکردن، تێگەیشتن.
- تميز البصر: هەتەر، هەتەرکردنی چاو.
- فقدان البصر: کوێری، کۆری.

بصر (ج) ابصار: چاو، بینایی، چەم، دیدە.

- ضعيف البصر: کوتوکوێر، چاوکز.

- حديد البصر: چاوتیژ، چاڤ تیژ.

- تطبيقات بصرية: بینینە هێنانە دی.

بصل: پیواز، پیڤاز، پیاز.

- بصل احمر: سوورەپیاز.

- بصل اخضر: تەڕەپیاز.

- بصل الذئب: کیفۆک، پیفۆک.

- رأس البصل: سەلکەپیاز.

- تقاوي البصل: فسقە، فیسکەپیاز، قنچک، قسکە، قنچکە، کخس، قلیسک، قیز.

بصلة: سەلک.

- نباتات بصلية: ڕووەکی پیازی.

بصير (ج) بصراء: بینا، بینندە (دژواتای کوێر)، چاوساخ.

* وشیار، وریا، تێگەیشتوو، زیرەک، دووربین، کارکردە، شارەزا.

- غير بصير: ناشارەزا.

بصيرة: چاوساخی، شارەزایی، سەر لێ دەرچوون.

بصيص: ترووسکەدار، وشەدار، درەوشەر، برووسکەدەر، برەوش، بەلۆق، هوولووس.

بصيلة الزئبق: جیوەدان.

بض: شل و مل.

بضيض: نەرم و شل، نەرم و نۆڵ.

بضائع: کالا.

بضاعة (ج) بضائع: کووتاڵ، چتەمەکی بازرگانی، شرەوبرە، کالا، والا، تفاق، کەلوپەلی بازرگانی.

- بائع البضائع: کووتاڵفرۆش، پەڕۆفرۆش، گەزفرۆش.

بضع بضعا: برین، لەتکردن، هەڵدرین.

بضع: پارچە.

بضع: یەک تانۆ.

بضعة: هێندێک، چەندێک، نەختێک، هەنێ، هەن، هینەک، هنکا، نەختێ، تۆزێ.

بط (ج) بطوط: مراوی، مەراڤی، وەردەک.

- ذكر البط: سۆنە.

بطاء: ئارام، هێدی، هێور، بەکاوەخۆ.

بطائة: سستی، خاوی، درەنگی، درەنگی بەسەرداهاتن.

بطارية: پاتری، پیل.

بطارية كهربائية: پاتری کارەبایی.

بطاطة: پەتاتە، گازوولە، خڕکە گازوولکە، سێوکە.

بطاطس: بروانە (بطاطە).

بطاقة: پسوولە، خەت نیشان، بلێت، پرتال، چەتی. کارت، کەرت.

- لوحة البطاقات: کارت بەند.

- البطاقات الفارغة: کارتە سپیەکان.

بطال: بێ کارە، بێ فەرمان، گەردەنشین، پالووتە، تەنبەڵ، تەوەزەل، ولۆڵ، چرۆت، پالووتە، بێ کارە، دەست بەتاڵ، بێ کار، پاڵەوان، قارەمان، زۆر ئازا.

بطالة: بێ کاری، بێ فەرمانی، ئەوارەیی، گەردەنشینی، تەنبەڵی، تەوەزەلی، پاڵەوانی، قارەمانی.

بطانة: ناوپۆش.

بطانة القباء: بەری کەوێ و سیخمە و قاپووت و ئیتر.

بطانية: جاجم، پێخەف، مەوج، پەتوو، بەتانی.

بطح: گەوزان.

بطحاء: خڕ، دۆڵێکە وردە بەردی زۆرە.

البطة: مراوی.

بطر: ناسوپاسی کردن، لەخۆ دەرچوون، شاگەشکەیی.

بطران: لەخو دەرچوو، خووتڕی.

بطريق (ج) بطارقة: پێشەوای ڕۆمی، جۆرە مەلێکە پشتی ڕەشە و سکی سپیە و لە هەرێمی ساردی سەروودا دەژی.

بطريك (ج) بطاريك: پێشەوا (خطیب)ی فەلانە.

بطش: زەبروزەنگ، سام، ساف، سەختی.

بطل (ج) ابطال: پاڵەوان، قارەمان، ئازا، مەیداندار، دلاوەر، دلێر، گورد.

بطل العوبة: دەسکەلا، دەستکەلا، کەللا.

بطل الكعاب: دەسکەلا.

بطلان: تێکچوون، پووچ بوونەوە، بێ سوودی، پووچی، بەتاڵی، پووچاتی، پووچایەتی، پووکانەوە.

بطم: قەزان، کەسکان، وەنی، کەزان، قەسکوان، کەزوان، قەسکان، قەسوان، قەسقان، وەن، وەنۆلە، وەنی.

بطن (ج) بطون: زگ، سک، ئۆچک، ئوور، بەران، ورگ، لەمە، لە، لەم.

- اضطرابات البطن: باپێچ.

- وجع البطن: سک ئێشە، لەم ئێشە.

- الجوف البطني: بۆشایی سک، چۆلایی زگ.

- انطلاق البطن: زکچوون، سکچوون، فیراندن، فیرکاندن.

بطوء: بەکاوەخۆ، لەسەرەخۆ.

بطيء: لەسەرخۆ، مەند، مەن، ساوەساو، کەپەر، سست، تەپ، خاو، تەنبەڵ، دەستاودەست، خاولیچ، خاوخلیچک، خرس، دەستوین سپی، سیخن، هێدی، هێور.

- **بطيء الانتقال:** کەمهۆش، گێل.
- **بطيء المشي:** کەم ڕەوت، سست ڕەوت.
- **بطيء العمل:** خاو و خلیچ، دەستوێن سپی. سستە پەلە.

بطیخ: کاڵەک، گندۆرە.

بطیخ أحمر: شامی، شووتی، شفتی، شتی.
- **جزء من البطیخ وغیره:** کووز، قاش.
- **بطیخة غیر ناضجة:** گرکە، گزرک.

بطین: ورگن، زگن، سکن، گزرک، گزل.

بطین الأیسر: زگۆڵەی چەپ.

بطین الأیمن: زگۆڵەی ڕاست.

بظ: زرینگاندنەوە.

بعق: هەوری ڕێژنە بارانەیە.

بعبع: بارەبار، باقەباق، باقە.

بعث: وەئاگاهێنان، لەخەو هەستاندن، ژیانەوە.

بعث: ناردن، هەناردن، ڕەوانەکـــردن، وەڕێ خـــستن، شـــاندن، کـێـــســـتـەی، شەهاندن، گـێـلان، کل کـردن، زیندووبوونەوە، هۆشیاربوونەوە، نێراو، نێرراوە.
- **یوم البعث:** ڕۆژی پەسلان (قیامەت).

بعثة: هەستاندنەوە، بێدارکردنەوە، ناردە، هەناردە، ناردەمەنی، شاندۆ، نێرژە، نێژرە، نێرەک، نێرمژە، نێربەراو، دەستەی نێردەمەنی، هەستانەوە، پێغەمبەرایەتی.

بعثرة: تێکەوەدان، هەڵگێڕ و وەرگێڕکردن، ژێر و ژوورکردن.

بعج: قوپاندن، قۆپاندن.

بعجة: سەقاقوش، (باڵندەیەکە).

بعد: هین، هی، هینا، هەنی، ئەمسا، هێلا، هێشتا، هی، هێژ، هێمان، هێ، هێشتان، پاشان، پاش، چیژ، چیدی، دوایە، لە پشان، دپشتڤە، ئەوسا، دوو، دوما، دوماهک، هەنی، دوا، پشت، پەسەر، پشتی سەر، پەس.
- **بعدئذ:** لەمەودووا، پاشدان، لە پاشان.
- **بعد الآن:** لە پاش ئێستا، هێشتا، هێشتان.
- **بعد برهة:** کێلی کەدن.
- **بعـد ذلك:** پاش ئەوە، دواجار، دوای ئەوە، دواجـار، دواتر، پەنی، هەنی، لەوەدودا، لەوەپاش، لە دوایی، لەپاشـدا، لە دواییدا.
- **بعد ساعة:** لە پاش کاتژمێرێکی.
- **بعد غد:** دووسبەی، دووسوو
- **بعد قلیل:** لەپاش تۆزێکی..
- **من بعد:** لێرە بەدواوە، ژنهاپێڤە، لەپاش، لەوەدوا.
- **فیما بعد:** لەمەودودا، لەوەپاش.

بعـد: دووری، مـــاوا، مـــاوە، دووریـنی، دواهی، ژێلا، دۆژ، دوودانە، دوورێت، دوورایی.
- **عن بعد:** لە دوورەوە، دووراو دوور
- **بعد الحقیقي:** دووری ڕاست، درێژی ڕاست.
- **علی بعد:** لە دوورەوە.
- **بعد الكروي:** دووری خڕۆک.
- **بعد النظر:** پاش بین، پاشەڕۆژ بین.
- **بعد القطبي:** دووری پیتە.

بعد بعداً: دوورکەوتنەوە، دەران، تەوانگ، شلپین.

البعر: دێم (زەوی).

بعرة (ج) البعار: پشکەڵ، کشپەڵ، قشپەڵ، پشقەڵ، پشکول، پشکوول، قشپل، پشقل.

بعض: هێندێک، هێندەک، هن، هنکا، هەندێ، هەند، هنک، نەختێک، چەندێک، نەخت، وادە، هێند، بڕەکەم.
- **بعض الاحیان:** هەندێ جار.
- **بعض اوقات:** جارجار، گاگا.

بعضاً: هەندێ، هەندێک، هێندێک، هێندێ، جارجار، جار، ناجارێ، نێونێوە، ناوناوە، هاوڕهاوڕ، بێنە بێنە، کەمێ، کەمێک.

بعل: مێرد، شوو.

بعلة: هاوسەر، ژنی بەمێرد، هاوخەو، هاوسەند.

بعوضة: مێشوولە، پێشوو، هووردە، مۆر، پەخشە، مەشوولە، تەپۆ، پێشکە، کەڵمێش، پشوولە، ئاخۆلە، گمۆرە.

بعوضة كبیرة: ورە.

بعید: دوور، دوویر، دیر.
- **بعید النظر:** پاشەڕۆژ بین، پاش بین، دواڕۆژ بین.
- **من البعید:** لە دوورەوە، لە ژێللا

بعیداً: لە دوور، لە دوورەوە، لە ژێللا.
- **بعید الحصول:** دوورە دەس، دوورە دەست
- **بعید الوصل:** دوور دەس، دوور دەست.
- **بعید الوقوع:** دوورانی، دوورە ڕووداو.
- **بعید الهدف:** ڕێدوور، دوورئامانج.

بعیر (ج) أباعیر: وشتری نێر و مێیە؟ وشتر، حێشتر، هەشتر، ئاروانە، ئارقەنە، هێشتر، شوترو.

بغاء: ویستی، خوازتن، ئارەزووکردن، ڤیان، ڤلین، وایستن.

بغاء: داوێن پیسی.

بغال: ولاخدار.

بغتة: لە پڕا، لووت و بزووت، لە ناکاو، لە هێکڕا، نیشکڤە، کوتوپڕ، ڕەخسان، ناگا، ناگەهان، هەنی.

بغداد: بەغا، بەغدا، بەغداد، باغیداد.

بغض: ڕق، قین، ڕک، پشم، چەند، کەرب، غەید، کین، دەخەز، گریگرتن، نەیاری، دوژمنایەتی، زگرەش، گەی، گچک، مان، ڕۆڤ، ڕۆڤک، زار چاو.

بغضاء: رق، دوژمنایەتی سەخت.

بغل: ئێستر، هێستر، هەستر، هەسەرە، مزرە، هێسر، ئەستر، نێرەکی.

بغلة: ماچە، ئێسترە ماچ، ئێسترە مێچکە.

- البغل المولود بين الحمار والثور: گا مێیلکە.

بغي بغاءً: ئارەزووکردن، هەڵدان، ویستن، داوێن پیسکردن، خواردەیی، سەڵیتەیی.

بغي: ئازار، ستەمگەری، جەور، زۆر، خورتی، زرتەجۆیی، مشتومڕ، بێدادی.

بغي (ج) بغايا: قاحپە، جندە، سووزمانی، سەڵییتە، خووارۆ، ترۆ، ئافرەتی حیز.

بغية: پێما، مەراز، مەبەس، گوم بوویەکە وەشووێنی بکەون، تا، تاکوو، هەتا، هەتاکوو، بۆ ئەوەی.

بق: بروانە (بعوضە).

بقاء: مان، مانەوە، ماین، مانن زیندوویی، مەنن، هەمیشەیی، زنەی، ژیان.

- بقاء في الحياة: ژیان، زیندەگانی کردن.

- ابقاه الله: خودا هەر بیهێڵێ.

- عدم البقاء: فت، قتی.

بقا: گادان، گادار.

بقال: تەرەفرۆش، چەرچی، دێوەرە، سەوزی فرۆش، سەوزەفرۆش.

بقبقة: قلپەقلپی گۆزە و ئیدیکە.

بقچة: بوخچە.

بقدونس: جافەری، جەعفەری، کەرەووز.

بقر: گا، مانگا.

- بقر الدوس: کاگێرە.

- خوار البقر: بۆڕە، بۆڕە بۆڕ.

- رعاية البقر: گاڤانی، گاوانی.

- راعي البقر: گاوان، گاڤان.

- قطيع البقر: گاگەل، گاران، ناخر

- بقر الوحش: گاکێوی.

بقرة: مانگا، چێڵ، چێلەک، چێ بۆک.

- بقرة حلوبة: گۆرەمژ.

- بقرة لبونة: کەندۆ.

- بقرة او نعجة غير عاطفة نحو ولدهما: نەبان، نەواوون.

البقس: شمشاڵ، شمشاد.

بقعة (ج) بقع، بقاع: هەرێم، پەڵە، پنک، خاڵ، پارچەیەکە لە خاکێکی خەش، لڤکۆک، پنۆک، پنتک، پنتکێک.

ذات بقع: پەڵەدار، پەڵە پەڵە، کانگ.

- البقعة في الملابس: نتک نتک.

بقل (ج) بقول: کەلوو، کەلی، سەوزە، تەرەکاری، ئەو گیایانەیە کە لە تۆوی دەردێن.

- بقلة الملك: شاتەرە، گابرینە.

- بقلة الحمقاء: پەڵپینە.

بقلاوة: پاقلاوە، جوورە شیرنیاتێکی پان و ئەستوور و شیلەدارە لە رۆن، شەکراو، ئارد و بادام و یا گوێزی دروست دەکرێ.

بقية (ج) بقايا: پاشماوە، ماوەوە، ماوە، پێما، بەرما، بەرماوە، پاشماک، گنشت، ماو، مەند، پەشمەنە.

بقيع: ١- جێگایەکە دارانی رەنگاورەنگی لێ بێ. ٢- ناوی گۆرستانێکیشە لە مەدینە.

بكاء: گریان، گرێوان، فرمێسک هەڵوەراندن، گرین، زووراندن، کسکسین، گریی، گرێوە، کالین، گیرستن، کارەکارِ، فیینکە، زاری، شیوەن، فیکە، فینکە، کڕ، گرەوای، گرەوەی، رۆرۆ، دادورۆرۆ، زاری، گری، گریە، زاریان.

بگاء: گرینۆک.

- شدة البكاء: پرمەی گریانێ.

- سريع البكاء: گرینۆک.

- الغصة بالبكاء: هناری.

بكارة: کچێنی، جامی، بنداری، کەچانی، بن، لەچەک، کەچیلی، کەنیشکی، بنی کچانە تا ئافرەت ئەوی هەبێ هەر کچە.

- فض البكارة: ژاکاندن.

بكر: ١- نۆبەرە، نەخری، مەرە، نۆبیشە، خیڤە، مۆر نەشکاو، بۆ منداڵ و هەموو چتێکی نووژەن دەبێ. ٢- کورِ یا کچێکە هاوسەرێتییان نەکردبێ. ٣- بندار، خام (کچ) مۆر، مۆرنەشکاو. ٤- دەست لێ نەدراو، دەس نەخواردگ.

بُكرة: سبەینێ، بەیانی، سبۆزی، سەدای، سارە، سبزوو، سۆزی، سبە، سبەینە، سبەی، سبیانێ.

بكرة: غەرغەرە، گەرگەرە، چرک، خرخرە، خرپلە، قرقرە، چچرک، خاوک، خولخولۆک، گەرگەرۆک، خلێنکە، خلۆکە، گرگرە، ئارماز، چەرخ، چەرخی سەر بیر و چالاو و ئیدیکە.

بكرات مفردة: خلێنکە تاکتاکەکان، کۆمەڵەی خلێنکەی تاکتاک.

البكرة الثلاثية: خلێنکەگەلی سێیانە

بكلوريا: تاقیمانەی شالیاری.

بل: بەڵکو، بەڵکی، بەڵکم، بەشقم، بەشکم، تەڤۆ، بەچکەم، چکوو، بمژکی، بەشکوو، بەشکە، بەڵکە، بەلان، بەلام.

بل بللاً وبلولاً: خۆشبوونەوە، لە نەخۆش راست بوونەوە.

بلّ بلاً: تەرکردن، نمدارکردن، شل کردن، هێمن کردن، ئاڤی کرن.

بِلا: بەبێ.

- بِلا عوض: بەخۆڕایی، خۆڕاو بۆڕا، خۆڕا، رایگان.

بلاء: رووشە، گێچەڵ، تەڵەزگە، وەی، قۆرت، گەزەنە، گەداو، تەنەمە، ئاپۆرە، مەخسەرە، پەتەر، ئاسیو، پەند، چەل، شورەت، مەینەت، وەیشومە.
- **لواقع في البلاء:** تێکەوتوو، پێوەبوو، تێوە چوو.

بلاد الاكراد: کوردستان.

بلاد جبلية: لە (جبل)دا بیدۆزەوە.

بلاد حارة: گەرمێن، گەرمەسێر، گەرمیان.

بلاد الصين: ولاتی چین.

بلاد مابين النهرين: مێزۆپۆتامیا.

بَلادة: حۆلی، دەبەنگی، سەرکوێری، کەودەنی.

بلاستيك: پلاستیک (کیمیا).

بلاط: سەرا، دەربار، بارەگا، ئەرک، خەوگا، بارەگای میری.

بلاط الملكي: بارەگای میری، دەرباری خونکاری، سەراپەردەی پادشایی، سەرای میری، شانشین، میرنشین.

بلاغ: وەلامدان، ئاگا پەخشکردن، پێزاناندن، پێراگەیاندن، ئاگادارکردنەوە، راگەیاندن، وەلامێکە بگەیەنری.
- **بلاغ حربي:** لالەزان، راگەی شەرێ، راگە
- **بلاغ نهائي:** دوا راگەیاندن.

بلاغة: رەوانبێژی، رێکی کات و شوێن، زمانلووسی، بەزمانی، بزمانی، دەمەوەری، زمان پاراوی، شەهتۆتی ئاخەفتن و دوودانی بەجێ، رەوانوێژی.

بلأم: کەشتییەوان، گەمییەوان.

بلاهة: گەوجی، گێلی، نەزانی، گێژی، وڕی، هێری.

بلة: پەڵە، هەوەل بارانی پایز و بەهارانە.

بلبل (ج) بلابل: بولبول، هەزار ئاواز.

بلبلة: خولخولە، لوولەی ئافتاوە و ئێتر.

بلح: بەری دارە خورمایە لەپێش گەیشتنیدا.

بلد (ج) بلاد: شار، باژێر، بازاڕ.

بلد الامين، بلد الحرام: مەکە.

بلدة: شارستان، شارسان.
- **اهل البلد:** شارستانی.

بلدي: خۆمالی، خۆجێیی، خۆکری، شاری.

بلدية: شارەوانی، بازارگێری.
- **رئيس البلدية:** سەرۆکی شارەوانی، سەرشار، بازارگێر، باژێرگر.
- **رئاسة البلدية:** بازارگێری، باژێرگێری، سەرۆکایەتی شارەوانی، شارەوانێتی.

البلسن: نیسک.

بلشون، بلسون: شاوە، شاهۆ، شینەشاهۆ، شینەشاوە، شایین.

بلط بلطاً: بەرچن کردن.

بلطة: تەوەرزین.

بُلْع: کونی ئاشی.

بلع: قووتدان، لرفدان، هەڵلووشین، چۆقدان، دابەلیاندن، هشتاقین، داقورتان، داووران، کلۆفدان، رۆهێشتن، لووشدان، هەڵچنین.

بَلْعَم: زۆرخۆر، کەسێکە خواردەمەنی بەتوندی قووت بدات.

بلعوم: گەروو، بێن، سوورێنچە، قاقەرینچک، قاقری، قوڕگ، گلوی.

بلغ بلوغاً: بڕوانە (بلوغ).

بَلّغ: بڕوانە (تبليغ).

بلغم: بەڵغەم.

بلقيس: ناوی شاژنی شاری (سەبا)یە و مێردی بەسلیمان پێغەمبەر کردووە.

بلل: تەڕایی، تەیری، نمداری، هیویی، تەڕێتی، هێمیتی.

بلم: کەشتی چکۆڵە، جوورە ماسیێکی گچکەشە.

بلمرة: پەلمەرێن (لەگەڵ خۆ یەکگرتن)، خۆیەکگرتن (کیمیا).

بلهارزيا: مێزی خوێناوی، مێزی خورێنین، خووێنە مێزە (بەلهارزیا).

بلور: بللوور، بلوور، بەلوور.
- **مبلور:** کلۆ، مینا.
- **الخاصية البلورية:** رەوشتی کریستالی.

بلور: بلووێر.

بلورة: کریستال، تەورک

بلورة مائية: کریستال ئاوی

بلوط: بەڕوو، دەمەل
- **شاة بلوط:** شابەڕوو
- **طاقية البلوط:** قووڵکەجەوت، قەپووچکە

بلوعة (ج) بواليع: بۆری ئاوێ، لوولە، سەنەو، بەربانگ، کێسین، بۆریک، بووریک، کیسیین

بلوغ: گەیشتن، گەیین، گەهیشتن، گهایی، یادای، راگهاندن، لێ کەتن، گەورەبوون.

بلوغ في السن: بالق بوون، خۆناسین، پەرفین، گەیشتنە سنووری خۆناسیینێ، سەربوون، بالق بوون

بلوى: بڕوانە (بلاء)

بلى: بەڵێ

بلية (ج) بلايا: بڕوانە (بلاء)

بليد: گەوج، کەودەن. گێل، کۆڵ، هوڕ، فش، بێ مێشک، هێڕ، نەزان، نیازان، گوێ پەل، بالە، حۆل، نازیرەک، قەهیکەر، نیازان، نەکام، سەرچڵ، کەرکوتێن، رەوتەڵە، بۆدل، کەلحۆ، تۆلاز، هەری، زرەزیپ، خرپۆ، کەرکەرە، کەرکەدان، دەبەنگ، سەرکوێر، ولحێ، هەڕی، دڵمردوو، بێدڵ.

بليغ ج بلغاء: زووان ئاوەر، زووانداز، زمـانتـەڕ، زمـانلووس، بەدەم، دەمەوەر، بەزمان، شەهتۆت، بزمان، قەل و دەل، زمان پاراو، قسەزان، دەم و پل پاراو، چیران، وتاربەرز، ڕەوانبێژ، ڕەوانوێژ.

بليلة: داکۆلانە

بم: ئەستـوورترین، داوێکە بەیەکێک لە سازانی مـوزیقییـەوە، درێژترین دامـوسکێکە بەیەکێک لە ئامرازانی شاملۆغـانەوە، شێپووری هەرە گەورەیە.

بم و بما: ١- ئابۆچی، لۆچی، چرا، چەرا، ئەراچووێ، وەرەچێش، چەو، پچی، پەیچـێش، چرە، بۆ، چوتێم. ٢- چلۆن، چۆن، کـوو، چەوا، چاوا، چاوانکی، چووێتم، کـووسا، کـووسـان، کووسە، چتۆ، چەنی، چەچوور، چاوا، چاوان.

بما أن: چونکوو، بەهۆی ئەوەوە، چونکە، چونکی، لو، لەوڕا، پاشکۆ، چکۆ، چمکۆ، لێ، مافر، لەوڕا، لەوما.

بُنّ: قاوە.

بني: قاوەیی ڕەنگ، شێتاری، گەغی، گەنم ڕەنگ.

بني اللون: قاوەیی ڕەنگ

بني: زەردە ماسی.

بناء (ج) ابنيـة: دانان، بەرپاکـردن، نیـان، دانیـان، بن، بنک، بنگا، بنکە، بنەوە، بناخ، ساخ، بنیـان، خـانووبەرە، خـانی، دامەزراندن، ساختمان، کردنەوە، خانوو، بنکە، بنچینە.

بناء: خانووساز، بنیات کار، بنیات ساز، ئاڤاهی کەر، بیناساز بەنا، کولۆکار، زک کار، گلکار، بەننا، بنیات نەر.

– مهنة البناء: بەنایی، بنیات سازی.

– تشييد البناء: لێ هەلخستن.

– البناء الاقتصادي: دامەزراندنی ئابووری

بنات النعش: حـەوتەوانان، حـەفـتـوورم، حـەوتبـرا، چارەگـا، حەفتۆرم، حەفتەوانان، حەوتەوانە.

بنان (ج) بنانات: سەری پەنجان، نووکی قامکان.

بناية: ساختمان.

بنت (ج) بنات: کچ، کیژ، دۆت، دوێتە، کناچە، کەنیشـک، تە، کەنێ، کەچ، کەچک، دتە، دوویت، دووێت.

– اخلاق البنات: کیژی، کچێتی

– بنت الاخ: برازێ.

– بنت الخال: خالۆزا (کە کچ بێ)

– بنت العم: ئامۆزا، دۆتمام

– بنت الملك: دەلکە، دۆتمیر

بنت وردان: جۆرە قـالۆچەیێکی بۆگەنە لەناو زبل و پیسـاییدا ڕادەبووێرێ.

بنتية: کچێتی، کەنیشکی

بنت السنتين من النعاج: بەردیل.

بنج: بەنگ، کەنۆ، چەرس

بنج: بنچینە، بنج، سەرچاوە، بناوان، بنەڕەت

بند (ج) بنود: بەند، بەستە، زنجیر، فیل

بنجر: چەوەندەر

البند: بەند

بندر: لە کەنار دەریاياندا جێگای داوەستانی گەمێیان.

بندقية: تفەنگ

– مصلح البنادق: تفەنگساز

– بندقية الصيد: چفتە، تاپڕ

– حامل البنادق: تفەنگچی

– قبضة البندقية: قۆنداغەی تفەنگێ

– كعب البندقية: قۆنداخ

بندورة: باینجانی سوور، باینجانی فەرەنگی، تەماتە

بنصر (ج) بناصر: براتووتەلە، تووتەلە، براقچ، دلی ڕاسـینێ، تلیـا بابلیـچک، تلیـابەر کلیـچک، بابەلیچ، بڕ، برای تووتە، تیلا زۆمێ، برای تووتەلە.

بنفسج: وەنەوشە، بنەوشە.

بنفسج الافرنجي: وەنەوشەی فەرەنگی.

بنفسجي: وەنەوشەیی.

– فوق البنفسجي: سەروو بنەوشەیی.

بنك: بانک.

بنكرياس: شیلاووک، شیلک، ژیلک، فریشک.

بنطلون: پانتۆل.

البنيان الاقتصادي: بنیاتی ئابوری.

بني اسرائيل: عبرانیان، جوولەکە.

بنيـة صـغـيـرة: کـیـژکـۆک، توانایی، زووخ، گـیـر، هێـز، تین، بنەڕەت، بناغە، بنیان، چەلەم، زووخ.

بنية: بونیە، لەش، بنچینە، بنیات، بنگە.

– سليم البنية: لەش ساخ.

– ضـعـيف البنيـة: دالگۆشت، لاواز، لەڕ، مـردگ، بێ تووک، پووت، گەڕنیسە، چەکال، مسری، لەخەر، سیسەلە، گڕنیسە

– ضعف البنية: لاوازی، دالگۆشت، لەڕی

– قوي البنية: لەش ساخ و پتەو، لەدەهۆر، نێڤنۆتە، مەندین.

بهاء: شۆخی، جوانی، قازاخی، قۆزی، ڕووناکی

بهائم ضخمة: هوولە

بهاجة: دلخۆش، شادی، دلکرانەوە، جوانی، قۆزی، شەنگی، دەلالی، قەنجی، چەلەنگی، ئالووسی، قازاخی، سپەهیتی.

بهارات: ئالات، دەرمانگەرم، ئالەت.

بهة: سامداری، سەرگەردانی، واقمان، بوختان

بهوت: سەرسام، مات، سەرگەردان

بهتان: بوختان

بحة: جوانی، دڵخۆشی، شادی، شادمانی
بحس: کەمتەرخەمی، شری، بێ سەروبەری
بحر: هەنگە، هانکەهانک، هەنەهەن، هلکەهلک، هەناسە برکە، هێکەبڕ، هینەهێن.
لبحة: شۆرباو، شۆروا
لبحق: کەڕوو، کەڕە کیفە
بحوان: پاڵەوان
بحول: رووبەڕێکەنێن، کـابرایەک بووە خـەریکی کـاروباری ڕێکەنێن هێنەر بووە.
لبحو: دیوەخانە، ناوکۆ، تالار، دیوانخانە
بحی(م) بحیة: جـوان، قـازاخ، نەشـمیلە، قۆز، دەق، چەلەنگ، شـەنگ، خن، قـشت، قـشـتـیلە، تەوار، قـەنج، دەلال، قنج، قشـتـیلانە.
بحیج: شاد، شادمان، کەیفخۆش، بەکەیف
بحیمة: زمان بەستراو، زووان بەستە، زووانگیراو
بحـیمـة (ج) بحـائم: چوارپێ، چارپا، وڵاخ، پێـرۆ، وڵس، واخ، وڵست، دەوار، ماڵات، بێ تک، وڵت.
البوّ: دەیلاخ، گوویک guwik، تۆرم
بواب (ج) بوابة: دەرکەوان، دەرگەڤان، دەرگەهڤان، دەرگەوان
بوء بوء العین: بەبەڵەی چاو، بیبکە، بیبیک، کەنیشکی چاو، کناچلـەی چەم، بیبـۆک، کـیـچک، کـەچکاچاڤ، بیـبـیلە، پیبیک، پیبۆک، کناچلێ چەم، هەژاری، نەبوونی
بوس: کـوێرەوەری، بەدبەخـتی، ناهومـیـدی، چارەڕەشـیـتی، دلبـنـیـشی، قـەلەندەری، هەناسـەسـاردی، مـالوێرانی، ژاری، زگاری، بەلەنگاری، پەریشانی،
بوات: دیرەک، کۆڵەکە، ستووندەی خێوەتان
البوتاسا الکاویة: داخەپۆتاس
البروتقة: بۆتە
بودقة: بۆتە
- بودقة خزفیة: بۆتە
بور: بوور، بایەر، زەوی نەکێلراو، بەیار.
بور: بیوور
بؤرة: تیشکۆ
بورق: بۆرە، دەرمانێکە
بورك: کەڕوو، کەڕەکیفە
بوري: جوورە ماسییەکە
بوریة، بوریا: بوریە، حەسیری قامیش
بوز: پووز، پۆز، لمووز، لمۆز
بوسیر (ج) بواسیر: بێوەسیری، مایەسیری
بوصلة: باشوور نوێن، (قیبلەنما)
- بوصلة بحریة: قیبلە نوێنی دەریا
- بوصلة الملاحة: ڕانوما، سووێ نوێن
بوق (ج) ابواق: زورنا، شێپوور، بۆڕی، کەڕەنا، شەیپوور
بوق: زورنا لێدان
بول: ژاراو، میز، ڤۆک، پیشاو، گمیز، زاراو
- البول السکري: شەکرەمیز
- المجری البولي: میزەڕۆ، دەراوی میزی
- احتباس البول: میزگیران
- حصر البول: بەستەوانی
- المصاب بحصر البول: میزگیراو، میزە سڕینەک
- سلس البول: چرتە میزە، میزە چۆڕکێ، میزە چڕکێ.
- عسر البول: میزگیران
- حرقة البول: سووزەنەک
- البول المرضي: نەخۆشە میز
بولیصة: بەرات، ڕسید
بوم (م) بومـة: کـوند، کـوندەبۆ، بەم، تۆت، تۆتک، تۆتاک، کوندەگا، کونەبوو، کونەبەبوو.
البومة البیضاء: کوندە بەبوو
بویضات: گرد، گەرا، ولۆولە.
بویضات القمل والبرغوث: گەرای نەسپێ و کێچان
بیات: شەونخوونی، خواردەمەنی ماوەوەی شەوێ
بیاض: سپیایی، سپێتی، چەرمگی، سپیاهی، چورتم، سپێنە
- بیاض البیض: سپێنەی هێلکەی
- بیاض الرأس: سەرسپی، سپێتی سەر
- بیاض الرصاص: سپیاوی ئافرەتان
- بیاض العین: سپێنەی چاو، سپیلکی چاو
- بیاض الفجر: سپێدە.
بیاع: فرۆشەر، فرۆشیار
بیـان: دەرخسـتن، هەڵڕژتن، وەزرین، ئاشکراکردن، زار، دیاردان، ڕاڤـەکـرن، خـسـتـنەدەست، دیارکـردن، دەربڕین، دەرێخـسـتن، بەرزانی، ونارا، وەڵامە، درێژەپێدان، لەسەر ڕۆشتن
بیان قیام الزوجیة: وەرزینی خێزانی، خێزاننامە
البیان (علم): ڕەوانبێژی، ڕەوانوێژی
بیـئـة: ئاوپارە، ناوچە، دەوروبەر، ناوەند، شـوێنەوار، دەورویشت، ئاو و خاک، ژینگە، ژیانگە
- البیئة الاجتماعیة: ناوپارەی کۆمەڵایەتی
- البیئة الطبیعیة: ناوپارەی خۆرسکی
- بیئة مائیة: خاکاو
بیت: دوو خشتەکی
بیت (ج) بیوت: ماڵ، یانە، خانە، پەرگال، دێلیز، ژوور، دیو
- البیت ومتعلقاته: خانومان
- البیت الاحزان: خەفەتخانە

- **بيت الحرام:** ماڵی خودا (كعبه)
- **بيت الخلاء:** ئاڤرێژ، ئاودەست، ئاودەستخانە، پێشاوگە، ئاڤدەست
- **بيت العنكبوت:** تەونی جاڵجاڵووكە
- **بيت في القصيدة:** چامە
- **بيت النار:** ئاتەشكەدە، ئاتەشخانە، ئاترخانە
- **بيت الغزل:** شابەیت
- **بيت المال:** گەنجینەی وڵات
- **بيت الله:** ماڵی خودا (كابە)
- **بيت المقدس:** ئاورشیلیم، دژهوخت، هوخت، دژهوخت كلكە.
- **بيت صغير:** كۆلیت
- **بيت المنهدم:** مالوێران.
- **بيت القصيدة:** چاكترین هەڵبەست
- **بيت قبائل الرحالة:** شەورۆ
- **داخل البيت:** ناوماڵ، نێومال، نیڤ مال
- **انهدام البيت:** ماڵوێرانی

بيتوتة: لە جێگایەكی شەوكردنە ڕۆژ، شەوی لە شوێنێكی مانەوە

بيجامة: بیجامە پۆشاكی شەوێ

بيد: مەر، مەگەر

بيداء (ج) بيد: دەشت، چۆڵ، بیابان، دەرودەشت، یاوان

بيد أن: بەڵان، بەڵام، لەگەڵ ئەوەش، سەرڕای ئەوەش، بێلە

بيدر: خەرمان، جۆخین، خەلەوخەرمان، خەرمان كوتان، گێرەكردن

البيدر المصفي: ڕەوسە

- **البيدر النقي، بعد التذرية:** ماسولكە، مالۆسكە
- **حثالة البيدر:** بنخەرمان
- **موسم البيادر:** جۆخینان

بيدق: پیادە، ڕابەر، ناوی یەكێكە لە مۆرەكانی شەترنج

بيد مجنون: شۆڕەبی

بيرة: ئاوی جۆ، جۆواو

بيرق: بەبداخ، ئاڵا

بيض السمك: تیتک، گەرای ماسی، گەرای جرو جانەوەران

بيضة(ج) بيضات: هێلكە، هێک، هێڵە، زەبرەقوتە، خایە، خا، گون

- **بيضة ذات صفارين:** هێلكەی دووزەردێنە
- **بيضة فاسدة:** هێلكەی پیس
- **جوانب البيض:** لاج
- **بيضة برشت:** هێلكەی دەڵەمە
- **بيض مسلوق:** هێلكەی كوڵاو
- **بيض الخصية:** هێلكەی گون
- **بياض البيض:** سپێنەی هێلكە
- **صفار البيض:** زەردێنەی هێلكە
- **قشور البيضة:** تێكوڵی هێلكە، هەڤە
- **فقس الطائر بيضتها:** هەڵهێنانی جووچكە
- **بيض مقلي:** هێلكەوڕۆن، هێرونک، هێروون

بويضات: گەرا، گرا، ولووڵە

بويضات السمك: وڵتە، وڵووڵە

بيضوي: دووسەری هێلكەی، وێنە یا هێڵێكی وە هێلكەی بچێ هێلكەیی.

بيطار: بەیتاڵ، بزیشكی ئاژەڵ و ملاتان، تیمارگەی ولاخان.

بيطرة: بەیتاڵخانە.

بيطرية: بیمارستانی ولاخ و ئاژاڵان، تیمارستان

بيطري: پزیشكی مالاتان، بەیتاڵ

بيظ: گەرای كوللەو نیتر

بيع: فرۆش، فرۆشت، فرۆشتێن

- **بيع بالجملة:** دەستە فرۆشت
- **بيع بالمفرد:** دانە فرۆش
- **بيع النفس:** خۆفرۆشی
- **المعروض للبيع:** فرۆشەنی، فرۆشتەنی

بيعة: پەیمان بەستن، بەڵێندان

بيعة: سەرسپاردن، سەرەسپاردن، خۆبەدەستەوەدان

بيكار: پەرگار

بيمارستان: بیمارستان، نەخۆشخانە

بين: نێوان، ناوەند، مەیان، نەقەب، ناڤبەر، سەرنقەک، هنگ، باخوەر، مەیانە، ناڤبێن، ماوە، دووری

بين آن وآخر: جارجارە، نێونێوە، تاوتاوە، جارەناجارێ، هاووڕهاووڕ، تاوتاوە

- **بين ليل وليلة:** شەوبێری
- **مابين:** نێوان، لەنێوانی
- **بين النهرين:** میزۆپۆتامیا

بينة (ج) بينات: ڕابەر، بەڵگەی ڕەوشەن

بينما: كەچی

بينونة: جودایی

البيوت الزجاجية: خانووبەرەی شووشەبەند، خانووبەرەی مینابەند

بيوت الشعر: ڕەشماڵ، دەوار

ت

ت: پیتی سێیەمینی ئابێی (ئارەوی)یە

ت: مرازی ڕیک (اشارە)یە بۆ مێیینەکان و بۆ دوورە

تب: پەشیمان، ژیوان، پاشگەز، گەڕاوەوە، بادەرەوە، ژیکان، پەشیمان لە تاوانان

تبع(ج) اتباع و توابع: ژێرجەم، هاوپشتە، دارودەسە، ژێردەسە، تابوون، بەرە، دووارۆ، پاشڕۆ، وەدووکەوتوو، دەستە کۆمەگ، پاشەڕۆ، پێڕەو، دەستوپێوەند، مێمل.

تابعین: ئەو چینانەن کە کەوتوونەتە دوای ئەصحابان.

تابل (ج) توابل: ئەو دەرمانانەیە کە لەناو چێشتی دەکرێن وەکوو هێل و دارچین و زەردەچیوە و ئیتر.

تابوت (ج) توابیت: دار تەرم، دارەبازە، چوواردارە، دار مووق، سەرەجە، داربەستی، دارباس، داربازە.

تأبید: کردنە هەمیشەیی.

تأبین المیت: کۆتەڵ گێڕان، شیوەنکردن، بەمردوو هەڵکوتن، کاتی بیردوەری مردوو دیاریکردن.

تأتاء: کەسێکە لە خوێندنەوەدا پیتی دوو یا چەند پاتە کاتەوە.

تأثر: دڵپڕی، دەمارگیران، کارتێکران، کارلێکران، تەزووپێدا هاتن، پەست بوون، پیش خواردنەوە، لەدڵ گرتن، دڵ تەنگ هەڵاتن، دڵ وەتەنگ هەڵاتن، دڵهەڵاتن، ڕەنجان، دڵسووتان، دڵ ئێشان، سەخڵەت بوون، دڵشکان.

- **سریع التأثر:** سەرپل.

- **التأثر من کلام الغیر:** تەنگەگرتن، کارتێکردن.

تأثیر: تەزوو، کارلێکردن، نیشانەکردنی چتێکی، تاو، ئاوڕنگی چتێکی، کارکردن، کەلیڤ، کارتێکردن، دەوساندن.

- **تأثیرات التیار الکهربائي:** شووێنکارەکانی تەزووی کارەبا

- **تأثیر المغناطیس للتیار الکهربائي:** شووێنکارە موگناتیسییەکانی تەزووی کارەبا

- **التأثیر الکیمیائي للتیار الکهربائي:** شووێنکاری کیمیاوی تەزووی کارەبا.

- **التأثیر المیکانیکي للتیار الکهربائي:** میکانیکی تەزووی کارەبا.

تاج (ج) تیجان: تاجی میری، تاجی پادشایی، تانج، زەڕگەنج

تاج الدیك: پۆپەی کەڵەبابی، بڕەک، تانج، پۆپە، پۆپیتە، پۆپانە، سنگ، بڕەک.

تاج العمود: کۆتەرە، تاتاڵە، کیسەڵە، سەرکۆڵ، کۆترە.

تاجر (ج) تجار: بازرگان، سەوداگەر.

تاجر الاغنام: جەڵەبدار، جەڵەبی، چەڵەبی.

تأجیر: بەکرێدان.

تاجیك: تاژیک.

تأجیل: بڕوانە (تاخیر).

تأخر: دواکەوتن، کشکشین، پاشکەوتن، جێمان، بەجێ مان، ڤارڤلین، ڤەرقلین، وەدەنگ کەوتن، درەنگی بەسەرداهاتن، سستی کردن، ڤارقلاندن، دواکەفتن، پاشکەفتن، وەدرەنگ کەوتن.

تآخي: برادەرایەتی، هاوالایەتی، برایەتی.

مؤاخاة: دۆستایەتی، برادەرایەتی.

تأخیر: دواخستن، وەدرەنگخست، بەندکردن، گلدانەوە، کاشکرن، ڤارقلاندن، پاشخستن، یەک خستن، تەگەرە تێ خستن، دلۆ تێ خستن، قەتیس کردن، گڕدان، گڕکردن، هلبەستن

- **موقع التأخیر:** کارمەندگە، گیرگە.

تأدب: شێوازی، بەشێواز بوون.

تأدیب: شێوازدان، تۆرەدان، بەشێوازکردن.

تأدیة: دان، پێکهێنان، ئەنجامدان.

تأذي: ئازارکێشان.

تار: فرێدان.

تارب (م) تاربة (ج) اتراب: ئاوزێ، ئاوزە، هاوزێ.

تارة: نێونێوە، جارجارە.

تارة اخرى: جارێکی تر بڕوانه (ایضا).

تارك: بەجێ هێڵ، وازلێ هێنەر.

تارك الدنيا: دڵمردوو، وارەسە.

تارك الوطن: ئاوارە، مشەخت.

تأريخ: دێرۆک، دێرێک، دیرۆک، مێژوو.

تاريخ (العلم): زانیـاری مـێـژوو، زانیـاری دێرێکی، مـێـژوو، مێژوویی.

- تاريخ الامم: مێژوو، مێژیی.

- تاريخ الادب: مێژووی وێژە.

- تاريخ الميلادي: مێژووی بوونێ.

- تاريخ الهجري: مێژووی کۆچی.

- تاريخ الايام: بەروار.

- تاريخ الزمن: بەروار.

- علم التأريخ: مێژووزانی، مێژی ناسی.

التأريق: خەوزڕاندن.

تازة: تازە، نوو، نووێ.

تآزر: یارمەتیدان، هاوپشتی، یاریکاری کردن، یاریەدان، گەل کرن، ئاری و هامەیاری کردن، پاڵپشت.

تأسس: دامــەزران، ڕێککەوتن، زنج داکــوتان، هێــورین، ڤەگژگژین، چەقین، چەقان، تاقەتکران.

تاسع: نۆیەم.

تاسوعا: ڕۆژی نۆیەمی مانگی محەرەمێ.

تأسف: ســـوو لێ بوونەوە، پەرۆش خـــواردن، وەزگـــدان، هەناســەڵهــەکــێــشــان، بەپەرۆش بوون، پەرۆشــداری، خەفەتخواردن، ئاوداخ کێشـان، داخ خـواردن، داخکێشـان، بەپەرۆش بوون.

- حالة التأسف: داخداری.

- شدة التأسف: سووێ بوونەوە.

تأسي: پەیڕەوی کردن.

تأسيس: دامـەزراندن، ڕێکخسـتن، هەڵبـەسـتن، بناغـەدانان، هەودانین، زنج داکـوتان، هێـوراندن، هیـمدانین، ڤـەگژگژاندن، داکوتاندن، چەقاندن.

- تأسيس العش: گوزووز.

تأشير: نیشانەکردن، ڕیککردن، ددان تیژکردن.

تأصل: جسن بوون.

تاعس: لەپەوڕوو.

تافه: بێ تام، بێ نرخ، هیچ و پووچ، هیچ و پووت، بێ مەزە.

- الكلام التافه: جرتوفرت، زرتوپرت.

تاك: ڕیک (اشارە)یە بۆ مێیینان لە دوور.

تأكسد: ژەنگ گرتن، بوونە ئۆکسیدین (کیمیا).

تآكل: خوران، داخوران، داڕزان.

تأكيد: قـایم کـردن، جەخت کـردن، لەبەرددان، پاڵشـتـدان، بایەخ پێ دان، دووپات کردنەوە، هەتەرکردن، لبەردان.

تآلف: هۆگری، ئۆگری، ڕام بوون، هۆگری یەکتری بوون، ڕاهاتن، پرەنگین، پرەنگاندن، پێـراهاتن، دەسـتـخـەڕۆ بوون، ڕامی، پێداخوڕین.

تألق: درەوشانەوە.

تألم: دڵگیـری، دڵمـەندی، دەردمـەندی، ڕایکردن، خـەمناکی، ئێـشـان، پێ ناخـۆشـبـون، دڵگیـری، پەرۆشـداری، دڵمـایی، خەفەتخواردن، ئەنرانین، بروسکان، پەست بوون، چەوسانەوە، دەردناکی، دڵ ئێشان، ئازارکێشان.

- التـألم من البـرد: لەسـەرمـان ڕەق هەڵاتن، کـەسـیـرەبوون، سڕبوون، بڤەبڤ.

- كثير التألم: کزۆک.

تالي (م) تاليـة (ج) توالي: دومـایی، دووەم، دوایی، ئەوەی دادێ، قرە لە دوادا هاتوو، ئەوەی لەمەو دوادێت.

تأليب: هاندان.

تأليف: ڕێکخسـتن، چێت بڵاوکـۆکـردنەوە، سـەروبەرکـردن، دانان، داکرن، پرەنگاندن، هۆگرکردن، دەستەبەندی، ڕام و هۆگرکردن.

تأليف الكتاب: پەرتووک ڕێکخـسـتن و دانان.

تأليف ونشر: دانان و بڵاوکردنەوە.

تأليف الانسان والحيوان: ڕاهێنان، ڕامکردن، هۆگر و کەویکردن.

تام: تەواو.

- غير تام: ناتەواو، نیوەچڵ.

تآمر: پیلان، فروفێڵ.

تأمل: سـەرنج، وردبوونەوە، لێ وردبوونەوە، بیـر لێ کـردنەوە، ویرکردنەوە، داندن، بەراوورد، ڕامان.

بەهەویا بوون، هومێدەواربوون.

تأميم: گەلاندن، خۆماڵی کردن.

تأمين: ئارامکردن، هێـورکـردن، هێـمنکردن، دڵنیـاکـردن، سەوگراندن، هێدی کردن، دابینکردن، قایمکردن.

تأمين المعيشة أو الحياة: ژیاندن.

تان: ڕیک (**اشارە**)ە بۆ ئافرەت و بۆ دوورە.

تأنس: ڕام و هۆ گربوون.

تانك: ڕیکە (اشارە) بۆ ئافرەتان و بۆ دوورە.

تأني: شێنەیی، لەسەرەخۆیی، هێورە، هێ، شێناهی، هێپکایی، مۆڵەت.

- **بتأني:** لەسەرەخۆ، بەکاوەخۆیی.
تأنيب: بەچاودادانەوە، سەرکۆنەکردن، وەروودادانەوە.
تأنيث: کردنە مێ.
تأنيس: هۆگر و ڕامکردن.
تأهب: وەخۆگرتن، ئامادەبوون.
تأهل: ژن هێنان، ژن هاوردن، هاوسەرخوازتن.
تأهيل: شیاندن.
تأوه: ئوھ، ئاھ، ئۆفکردن.
تأويل: وەرزین، گەدی کرن، پەرچدانەوە، وەرگێڕانی وتە، خەون لێکدانەوە: ڕاڤەکرن
تأيّد: کەسدین، لاگیران، لایەنگری کران
التأين: ئایۆن بوون، ئەیۆنین (کیمیا)
تأييد: لایەنگری، ملگری، لایەنگیری، لاگرتن، لاگیری، پشتیوانی کردن، پشت گرتن، پاڵشت دان، جەختکردن بەهێز و تواناکردن، کەسداندن، تیندان، پشتگیری
تبادر: پێشدەستی کردن، تاڵووکە بۆ پێشگرتنەوە کردن
تبادل: پێک گۆڕینەوە، ئاڵوگۆڕ
التبادل الغازي: گازگۆڕکێ
تبادل البضائع، مبادلة: کەلوپەل پێک گۆڕینەوە
تبادل الغازات: گۆڕینەوەی گاز
تبادل (للوظيفة): جێ گۆڕکێ
تباطوء: سست بوونەوە، خاوبوونەوە
تبار: کاول و وێرانکردن
التباطوء في العمل: سیخە سیخ، نیخە، نیخە نیخ، خاوەخاو
تبارز: پێکەوە شەڕ و هەرا و بەربەرەکانێتی کردن
تباشير: مزگێنی، پێنووسی گێچی
تباعاً: پەیتا پەیتا
تباع: پەیڕەوی کردن
تباعة: پەیڕەوی کردن
تباعد: خۆ دوورخستنەوە، لێک دوورکەوتنەوە، جوواپەزبوونەوە
تباغض: دوژمنایەتی یەکتری کردن
تباكي: بەدرۆ گریان و فینکەکردن
تبّان: کافرۆش
تباني: پێکەوە دروستکردن، لەگەڵ یەکتری سازان
تباهي: شانازی کردن، فاک و فیک، هاش، هارت و هورت، سەربڵندی
تبايع: کڕوەفرۆشتن
تباين: ئاشکرابوون، دیاربوون، جووایەزبوون، لێک جوویبوونەوە، وێکنەچوون، هەڵبڕان، جودابوونەوە، لەیەکنەچوون
تباين: جیاواز، پێچەوانەی یەکتری
تبشير: هەڵزڕاندن
تبجيل: ڕێز و قەدرگرتن
تبجح: خۆهەڵکێشان، خۆفرۆش، لاف، هووشە، خۆڤ، فیشاڵ، درۆ، جرتوفرت، جرتوپرت، کیفەکیف
تبحر: بوونەدەریا، زۆر زانابوون، وشەووش
تبختر: کەش و فش بوون، لارولەنجە
التبختر بدلال: لارولەنجە
تبخّر: بوونەهەڵم، بوونە هاڵاو، بوون بەهەڵم
تبخير: هەڵماندن، کردنەهەڵم، هەڵمین
تبخير الشيء بالدخان: قانگدان
تبدد: جووبوونەوە، تیکەتیکە بوون
تبدل: گۆڕان، وارپای، تێکچوون، گۆڕیان، هەرافتن
تبدل للحليب: هەڵگەڕان، بڕکانەوە
تبديل: گۆڕین، گۆڕینەوە، تێکدان، گۆڕاندن، دەستگۆڕ، گوهارتن، گوهێرین، گوهێراندن، ئاڵشت، گهۆڕین
التبديل عمداً: دەستگۆڕ
تبديل الهواء: هەواگۆڕکێ
تبذية: داشۆراندن
تبذير: دەست بڵاوی، پێ پانە، دەست پێوەنەگرتن
تبر: شووشەی زێڕوزێوە کە بەکار نەبرابێ، یا کە دارژابێ
تبرا: بەری بوون، بێزار بوون
تبرئة: پاکانەکردن، ڕێگا پاککردنەوە، سوێند خواردن، پەڕاندنەوە
تبرد: ساردبوونەوە
تبرع: بەخشین، خەڵاتکردن، باروبوو، مێجبێتی، پیتاک
- **جمع التبرع:** باربوو و پیتاک کۆکردنەوە
تبرعم: زریان، گۆیکەپشکووتنی دارانە، زنیان، ترەکین، گۆپیتەدەرکردن
تبرك: بەپیرۆز زانین
تبرم: دڵتەنگبوون، سەرسوورمان
تبري: بێزاری، خۆ دوورخستنەوە
تبرية: بڕوانە (تبرئة)
تبريد: ساردکردنەوە
تبرك: پیرۆزبوون
تبريك: پیرۆزبایی کردن، پیرۆزبایی، پیرۆزکردن
تبريك العيد: جەژنە پیرۆزی کردن
تبسم: زەردە، نەرمەپێکەنین، زەردەخەنە، گرژینەوە، بزەکردن، زەردەهاتن، زەردەخەنەگرتن، بزە، زەردەکەنی، لێو خەند، دەڤکەنی، زەردەلێو.
التبسم مع البكاء: فرمێسک بزە

تبشير: مزگێنی دان، موژدەدان

تبصبص: ڕووالەت، مـرایی، ڕووپایی، کلکەسووتە، کلک جوولاندن، چاپلووسی، مەرایی، مەلەچەک

تبصرة: تێگەیاندن، ئاگادارکردن، چاوکردنەوە، بۆ زانین

تبطئة: نیخاندن، سستی کردن

تبطوء: خاوە خاو کردن

تبطين: ناوپۆشین

التبع (كثير الاتباع): کەسێکە دەستە و دەستوپێوەندی زۆربێ

تبع: چنگنە، پند، پنت، حەمحەم

تبع (هو تبع الكرم): ئەو سەودا سەروگراوی دڵفراوانییە

تبع تبعاً: وەشوێن کەوتن، وەدوواکەوتن، ڕەدووکەوتن، سەرلەدوونان، پاشڕۆیی

تبعة: پەیرەو، بەردەست، دەستوپێوەند، ژێردەست

التبعية الاقتصادية: پاشکۆیەتی ئابۆری

تبعثر: پەخشان، پەرت، بڵاو

تبعية: نۆکەرایەتی، ژێردەستێتی، دەرودۆر، سەر وەکەسێکی بوون، پاشڕۆیی، دووارۆیی، شوێن هەڵگرتن

تبعيد: دوورخستنەوە، شاربەدەرکردن، دەربەدەرکردن، چەپاڵەدان، دەراندن، شەلپاندن، ڕامالدان، ڕامالین، ڕاونان

تبعيض: جووێ کردنەوەی هێندێک لە هێندێکی تر

تبغ: تووتن، تەماکۆ

– **بائع التبغ:** تووتن فرۆش

تبقي: مانەوە، جێمان، بەجێمان

تبقية: هێشتنەوە، پاشەکەوتکردن

تبليط: ڕاخستن، بەسەرداپانکردنەوە

– **تبليط بالحصو:** چەورێژکردن

– **تبليط بالرمل:** خیزرێژکردن

– **تبليط الطريق:** قیلە تاوکردنی ڕێگا، قیرە تاوکردن

تبليغ: گەیاندن، ڕاگەیاندن، پێگەیاندن، گهاندن، پێراگەیاندن

تبن: کا، سەمەری، کجا، کۆ، کێ

تبن الرز: کابرنج

– **مخزن التبن:** کادان، کادێن، لودە

– **بائع التبن:** کافرۆش

تبني: کردنە کوڕی خۆی، خستنە سەر شانی خۆ، خستنە سەر ملی خۆ، بەخێوکردن

تبوأ: جێ گرتنەوە، شوێن گرتن، لێ داشتن

تبوأ مقام أبائه واجداده: شوێنی باوک و باپیرەکانی خۆی گرتەوە

تبول: میزکردن، میزتن

تبيان: ڕووناک و ئاشکراکردن، دیاربوون، ئاشکرابوون، وەدیارکەوتن

تبيع: بەرکەڵ، پارگوێر، پارێن، پانێر، مۆزک

تبيعة: پارگوێری یەکساڵانەی مێیە

تبييض: سپی کردنەوە

تبيين: ئاشکرا و ڕووناک کردن

تبلور: تەورک بوون، بوونە بللوور، بوونە کلۆی تروسکەدار، بوونە کریستال

– **ماء التبلور:** کریستاڵە ئاو، کریستالاو.

تتابع: پەیرەوی کردن، وەدووی یەکتری کەوتن

تتبع: وەشوێن چتێک یازانینی چتێکی کەوتن، بەدوودوداگەڕان، وەشوێن کەوتن

تتدلى: شۆڕبۆتەوە

تتمة: کۆتایی، ئەنجام، پاشماوە

تتميم: تەواوکردن، بڕاندنەوە، کۆتاکردن، تەکبووزک، پاندرووس کرن، گزوورکرن، گزۆری کرن

تتويج: تاج لەسەر دانان

تثاقل: گران بوون، قورس، ڕەزاگرانی

تثاقلي: ڕەزاگرانی، قورسەکی

تثاؤب: باوێشک هاتن، هۆنژین، بهنژین، ژارک، ئارووشک، هێنژین.

التثبت في: تێ چەسپان، قایم بوون، ڕاگیران

التثبيت: چەسپاندن، گونجاندن، ڕاگیراوکردن، دامەزراندن، پایەدارکردن، بەلیاندن، چەسپاندن، ڤەبرین، ڤاریسەک، سوور کردنەوە، جێگیر بوون، وەڕاستگیران (للوظيفة)

تثريب: بەسەرڕۆیشتن، سەرخستنە سەر، سەرزەنشکردن.

تثقب: کونکردن، کونبوون.

تثقيب: کونکردن، قوقلین، قولاندن، سمین، قۆلێرکردن.

تثقيف: خوێندەوارکردن، فێری ڕەوشەنبیری کردن.

تثليث: کردنە سێ بەش، سێگۆشەکردن.

تثمين: نرخ بڕین، قرساندن.

تثمير: پتر کردنی ماڵ و بەبەر و بەهرەدارکردن.

تثنية: دووتاکردن، تەوچاندنەوە، موچاندنەوە، سووچیانەوە، دووبارەکردنەوە، نوشتانەوەی کەناری جلوبەرگ، نیشانەی مێینەیە بەدوای وشەوە دەنووسێ.

تثني: تەمیانەوە.

تجادل: پیلەبازی لەگەڵ یەکتریکردن.

تجاذب: کشان، کێشەکێش، کێشی یەکتر کێشان.

تجارب: بروانە (تجربة).

تجارة: بازرگانی.

– **التجارة الحرة:** بازرگانی ئازاد.

– **التجارة المقيدة:** بازرگانی بەستراو.

- **مديرية التجارة والاحصاء:** بەڕێوەبەرایەتی بازرگانی و ئامارەیی.
تجاري: بازرگانی، بازاڕی.
تجاريف: کەلەبەر.
تجاسر: پرکێشان، زاتکردن، پێوێران، چرچی، چرچ لوچ، چین.
تجاعيد: چین، قەرمچەک.
تجاعيد الوجه: لە ڕوو وەرگەڕانەوە، زاتراری.
تجافي: لالووتی، ئارام نەگرتن لە شوێنێکی دا.
تجانب: دووری کردن.
تجانس: یەکسانی، هاوشێوەیی، یەکشێوەیی.
تجاه: لەڕووکاری، لە بەرامبەر، لە ڕاست.
تجاهر: کاروبار بەئاشکراکردن.
تجاهل: خۆنەزانی و ناش کردن، سالوس، خۆنەزانکار.
تجاوز: پێدرێژی، لە سنوور تێپەرین، پر کێشان، پۆشکاندن، پێدرێژی کردن.
تجاوز: دابردن، تێپەڕین، دابردن.
تجاوز عن حدود الأدب في الكلام والعمل: پێ لێ هەڵبرین، شولێ هەڵکێشان، پێ لێ هەڵکێشان.
تجبير: تۆڵەکردنەوە، تێ هەڵێنانەوە.
تجبير العظام: ئێسک هەڵبەستنەوە، شکاوهەڵبەستنەوە.
تجدد: تازەبوونەوە، کوریانەوە، شێوەو ڕەوشتی نوێ خوازتن، تازەپەرست.
تجديد القرحة: هەڵدانەوەی برین، وەبندانەوی برین.
تجديد: تازەونوێ کردنەوە، پۆشەکردن، نقارکردن، لە سەرەتاوە دەست پێکردنەوە.
تجربة: ڕوودان، بەدەمەوەدان، لەدودان.
تجربة وتجارب: تاقیکردنەوە، منەکردن، تاقەمەنی، دووپێک، زمراندن.
- **قلة التجربة:** سادەکاری، تازەقەلایی.
- **قليل التجربة:** سادەکار، تازەقەلا.
تجرد: تەنهایی: سەڵتی، سەڵتیتی، دەبەنی، تەنیایی، ڕووتبوونەوە.
تجريد عن العمل: ڕەبەن، سەڵت.
تجرع: هەڵقوڕاندن، قومقومە خواردنەوە.
تجري: زاتکردن.
تجريد: ڕووتکرنەوە، شیلاندن، داپلۆسین، داپلوسکاندن، داڕووتاندن، ڕووتانەوە، تەروچکاندن.
تجزء: کەرتبوون، لەتبوون.
تجزئة: کەرتکردن، لەتکردن، پارچەکردن، کەرتبوون، لە ڕاوێژی کیمیادا جۆکردنەوەی پارچەکانی لەشە بەیەکتری.

تجسس: دانووسان، سووسەکردن، قوتەقوت کردن، خۆگرتن، گەریال، ماشاندن، بەدوداگەڕان، زیرەوانی، ملوومووش، سیخوڕی، دزنیرۆیی، دیدەوانی، شۆڤاری، ژێر زوانی.
تجسم: گەورەو بەرزکردنەوە، کەسێکی لەنێو گەلێکیدا هەڵبژاردن.
تجشم: لە ئازار کەوتن.
تجشوء: قرقێنە، قرخێنە.
تجشوء للقيء: هێڵنج هاتنەوە.
تجصيص: گەچکاری، گێچکاری.
تجعد: گرزی، گلواز، پێچ پێچ بوونی مووی سەر.
تجعيد: کرووزەکرن، گونگلکردن.
تجعيد الشعر: گلواز، کاکۆڵکردن.
تجفف: پندرو کزربوونەوە، وشکهەلاتن.
تجفيف: وشککردنەوە، پندرکردنەوە، چکاندن، گەرنچاندن.
تجفيف الخشب: قەماندن.
تجلب: کشان، کێشران.
تجلب الانتباه: سەرنج ڕاکێشان.
تجلي: ڕووناک و ئاشکرابوون، دەرکەوتن، بەرووکانەوە، هاتنەکایەوە، تروسکانەوە.
تجليد الكتب: بەرگسازی، بەرگ گرتن.
تجليل: ڕێز گرتن، گەورەکردن.
تجمد من البرد: ڕچان، تەزین لە سەرما.
تجمد: بەستران، بەسترانی ئاو، ڕچیان.
تجمع: کۆبوونەوە، گردبوونەوە، خڕبوونەوە، مۆڵبوون، ڕێنکەدان، داوورێن، هێوارن، جەنجاڵی.
تجمع حول: داوەرزین، دادورانەوە، تێوەرووکان، داوەروکان.
تجمع المواشي في المأوى: مۆڵبوون.
تجمل: خۆڕازاندنەوە، خۆتاسدان، ڕازان، بەدەوری خۆهەلاتن، خۆتاس و لووس دان، خۆ جوانکردن.
تجمهر: کۆبوونەوە.
تجمهر حول: تێوەرووکان.
تجميد: ڕساندن، قەرساندن، مەیاندن.
التجميد في الاحزاب: لە کۆمەڵە دوورخستنەوە، هەڵپەساردن.
تجميع: کۆکردنەوە، نژلاندن، گەلالەکردن، کناندن، مۆنتاژ.
تجميل: ڕازاندنەوە، خەملاندن، تاسولووسدان، سپەهیکرن، جوانکردن.
- **مواد التجميل:** دەرمانی ڕازاندنەوەی جوانکردن.
تجنب: دوورکەوتنەوە، دووربون، نامۆیی، خۆلادان، وەلاکەوتن، تەوسانەوە، ڕەمکردن، خۆ دوورخستنەوە، خۆپارازتن، کەلیبوون.

تجنس: ڕەگەزگری، نەتەوەگری، خۆکردنە هاوڕەگەز و هاونەتەوەی هۆزێکی یا وڵاتێکی، هاوڕەگەزبوون.

تجنيد: پێشمەرگەگرتن، پێشمەرگەتۆمارکردن، سەربازگیری.

التجنيد الاجباري: قانکردن، پێشمەرگەگرتنی زۆربایی.

تجنيس: کردنە هاوڕەگەز و هاووڵاتی.

تجهز: ئامادەکردن.

تجهيز: سازو ئامادەکردن، چەکدارکردن، پێران، خەملاندن، ڕازاندنەوە.

تجهيزات: سامان، تەڕوتفاق، ڕەخت.

تجهيز الميت بالكفن والدفن: ڕەختکردن، پەختکردن.

تجوال: خڕ خواردن، گەڕان، سوڕان، سووڕخواردن.

تجول بلا فائدة: گینگڵە.

تجول: گەڕان، گەڕیان، گەردوخول، گەردش، چەرخان، خولانەوە.

تجول عن: تێگەڕان، چەرخان.

تجول في البيوت: ماڵەوماڵکردن.

تجويد: چاکردن، باشکردن، دەنگی هەر پیتەی لە شوێنی خۆیدا خوێندنەوە.

تجويز: دروستکردن، دروست و ڕەوادیتن، ڕجوابینین.

تجويز الاطباء: دەمبوری (ڕەچێتە).

تجويف: بەتاڵکردن، خاڵیکردن.

تحادث: لەگەڵ یەکتری دووان.

تحارب: پێکەوە شەڕکردن.

تحاسب: قرنووس لەگەڵ یەکتری کردن.

تحاشي: دوورکەوتنەوە، تەوانگ، کەنارگیری، خۆلادان، لاکەوتن، دەران.

تحاكم: پێکەوە چوونە دادوانی (محاکمة).

تحالف: سوێند بۆ یەکتری خواردن، یەکتر گرتن، پەیمان پێکەوە بەستن.

تحاور، محاورة: پێکەوە دوان و گفتوگۆکردن.

تحت: بنەوە، ژێر، بن، تەرک، چێر، خواری، خوارەوە، لەژێر، لەبن.

– **تحت الحنك:** ژێر چەناگە، لایخوارەوە، ژێرچەنە.

– **تحت الابط:** گرجوو.

– **تحت البحري:** ژێردەریایی، ژێراوی.

– **تحت الحاجة:** گیراو، لە پێداویستیدا.

– **تحت الحماية:** لەژێر پارێزگاری، ژێرباڵ.

– **تحت الحمل:** بەربار.

– **تحت السلاح:** لە ژێر چەکدا.

– **تحت الشعاع:** کەسێک یا شتێک لە بەرانبەر لە خۆی باشتر و گەورەتر بوەستێ.

– **تحت المراقبة:** دەستبەسەر.

– **تحت الرقابة:** دەستبەسەر.

تحتاني: خوارەوە، ژێرگ، ژێروو، ژێرگین، ژێرخان.

– **الطابق التحتاني:** نهۆمی خوارەوە.

تحتم: گەرەکبوون.

تحتوي: بریتییە لە...

تحجب: پەردەبەسەرداددان، خۆ خستنەپەناوە.

تحجب القمر: پەناگرتنی مانگ.

متحجر: گەراوەبەرد.

تحدب: پشت کوڕی، کووڕبوونەوە.

تحدث: ڕوودەدات.

تحدث: دووان، ئاخەفتن، لێدووان.

تحدي: بەرەنگاربوون.

تحديب: قویاندن، قۆیاندن.

تحديد: دەستنیشانکردن، دیاریکردن، سنووردانان، شوورەدانان.

تحديد السكين وغيرها: تیژکردن، چەقووسوونەوە، ماڵشتدان، سوون، هێسوون، ساودان.

تحديد الاجرة: بڕینەوەی کرێ.

تحديد الشفرة: دەمەزەر کردنەوە.

تحديد الفرس: سندم کردن.

تحديق: چاو تێبڕین.

تحذير: ترساندن.

تحرر: ئازادی، ڕزگاری، بەربوون، بەرەڵایی.

تحرز: پارێزکردن.

الحركة التحررية: جووڵانی ئازادی، بزاڤا ڕزگاربوونێ.

تحرس: خۆپارازتن.

تحرش: شەڕفرۆش، ڤەگەفزین، ملگری، ملگرتن، بەرەنگاربوون، ئاوریشبوون، پێکڕاهاتن، بەرەنگارهاتن.

تحرك: بزووتن، جووڵانەوە، ئاخێزکردن، لەبتین، زۆرانەوە، بزڤان، جەمین، جەمجفین، زلقدانەوە، لڤلڤین، جەربەزەیی، جمیان، لەخشبوون، لڤان، لڤیان، هەژین، هۆژان، هۆژانەوە، هەلشنگان، هێژان، جوڵیان، جولان.

التحرك الكثير: قوتەقوتکردن، بزۆزی.

تحري: پشکاندن، لێکۆڵینەوە، پشکنین، گەڕان، منەکردن، پشکڤاندن.

تحرير (ج) تحريرات: نووسین، نڤیسن، نڤیساندن، ئازاد و ڕزگارکردن.

– **دار التحرير:** نووسینگە، نووسینخانە.

– **مدير التحريرات:** بەڕێوەبەرایەتی نووسین.

تحريري: بەنووسین، نووسیاری.

تحريش: تێکبەردان، لە یەک بەردان، گڕگرزاندن، هاندان، داسپاردن هەڵخراندن.

تحریص: دانەخۆرە، چەشەخۆرەکردن، بەهەوياکردن.

تحريض: فيتدان، هاندان، دنەدان، خستنە سەر هەوا و هەوەس، توتێدان.

التحريض على العصيان والاحزاب: هەڵتيزاندن، هەڵتيسکاندن.

تحريف: گۆڕين، وەرگەران.

تحريك: ١- جوولاندن، بزواندن، ڕژاندن، لپاندن، هێژاندن، ڕاژەنين، شکاندن، گلاندن، قنە، لەبتاندن، بەلشاندن، هاژاندن، هەلخراندن، بۆنگکردن، شەولقاندن، بزافتن، بزقاندن، جاپاندن، جەماندن، جماندن، زۆراندنەوە، هەژاندن، لقلقاندن، ليڤاندن، بزواتن، زيوانن، سەزاندن، زيواندن.

٢- فيتران، هاندان، نەڤراختن ڤرڤرە، ڤرڤراندن، کلک پێوەکردن، لە یەک بەردان، هەلشنگاندن، تيرکردن، هانەهانە، هەڵخراندن، داسپاردن، ميکدان.

تحريك الشيء بشدة: هەژاندن، ڕاتەکاندن، ڕاهەژاندن.

تحريم: دوورخستنەوە، ناڕەواکردن، لێکردن.

تحزب: دەستبەندی کردن، کۆمەلایەتيکردن، هاڤانيکرن، لاگيری، باسک، باسکانی، دەستەدەستەبوون، دەستبەندی.

تحزن: ڕەنجان، کزبوون، خەمگينبوون.

تحسر: ئاخکێشان، داخکێشان، داخ خواردن.

تحزين: ڕەنجاندن، ئازارخواردن.

التحسر الشديد: وەزگدان.

التحسس باليد: دەست کوتان، دەست لێدان.

تحسن: جوان بوون، ڕازانەوە، باش و چاک بوون.

تحسن الاحوال: پەرەوازەبوون.

تحسين: ١- جوانکردن، ڕازاندنەوە. ٢- چاکردن، باشکردن. ٣- ڕا لێ بوون، ئافەرينکردن، پەسەندکردن، ڕەواديتن.

تحشية: پڕکردنەوە، لە پەراوێز نووسين.

تحشيد: کۆمەڵکردن.

تحشد: کۆمەڵ بەستن.

تحصيل: هينانەدەست، دەستگيرکردن، وەدەست خۆ هێنان، دەستخستن، خوێندن.

تحصيل المني: بەئاوات گەيشتن، پێکاندن.

تحصن: خۆپەنادان.

تحصين (ج) تحصينات: قايم کردن، سەنگەربەستی، دەوری شار قايم کردن، قەلابەندی، سەنگەربەندی کردن، قەلابەستن.

تحضير: ساز و ئامادەکردن، گەلالەکردن.

تحضير الكيمياوي: سازکردن.

تحضين الدجاجة على البيض: مريشک نانەوە.

تحطيم: وێران و کاوڵکردن، ئەفچکاندن، وردوخاشکردن.

تحفة: دياری، سەوقات، پەروو، دەستەريڤانە.

تحفيظ: خۆپارازتن، ورينيگ.

تحقيق: ڕاستهاتن، وەراست گەڕان، وەدی هاتن، هاتنەدی، ميرات کەوتن، دروست بوون.

تحقير: سووک و ڕسوابوون، بێزکاری، خۆرە شکاندنەوە، بەسووکی تەماشاکردن، دەلەکردن، سياسەتکردن، دکن.

تحقيق (ج) تحقيقات: هينانەدی، لێکۆڵينەوە، لێپێچانەوە، سۆراخکردن، هێناوبردن، سەروژوورکردن، منەکردن، بەديهێنان، ڕێکەوتن، وەراست گەڕاندن، بەسەرکردنەوە، پەسادان، دۆزين.

تحقيق (بحث): تۆژينەوە.

تحقيق (الشرطة): لێکۆڵينەوە، پەيجۆری.

التحقيقات الجنائية: تاوان پەسا.

تحقيق القضية: ساخکردنەوە، لێکۆڵينەوە، پاککردنەوە.

تحقيق: شاف لێ دان.

تحكم: فەرمانڕەوايی کردن.

تحكيم: گيروبەندکردن، دادکاری، پشکاندن، بەرەتاندی، قايم و بەندکردن، محکم، قايم، پتەو، سفت.

تحلل: شلبوونەوە، کرانەوە، شێبوونەوە.

تحلي: خشڵ بەخۆداکردن، خۆڕازاندنەوە، ڕازانەوە.

تحلية: ڕازاندنەوە، خشڵ پێداکردن، جوانکردن، خەملاندن، خشڵ وێخستن.

تحليف: سوێندخواردن.

تحليل: توانەوە، شيتەڵ و شيکردنەوە، فرکاندن، لێککردنەوە، هەڵدان، هەڵنان، شێکردنەوە، سەرگهاندن.

التحليل الضوئي: لێک کردنەوەی ڕووناکی.

- القوة: لێک کردنەوەی هێز.

- الوزني: لێک کردنەوەی کێشان.

- الوصف النوعي: لێک کردنەوەی چەشن.

- الهندسة التحليلية: ئەندازەی شێکردنەوە.

تحمد: خۆهەڵنان، بەخۆهەڵکوتن.

تحمس: دەمارگيران، ڕق هەستان، خرۆشان، هەڵکزان.

تحمص: برژان، بۆدران، سوورکرانەوە.

تحمق: خۆ گێل و گەوج کردن.

تحمل: خۆگرتن، پشوودرێژی، خۆگری، ئۆقرەگرتن، دان بەجەرگی خۆدانان، تورتێکەگرتن، پيش خواردنەوە، دەست ڕاگرتن، بەرگەگرتن، ڕاوەستان، باربردن، خۆڕاگرتن، دڵفراوانی، باڵدرێژی، ئارامی، بەخۆوەستان، دڵ هەڵگرتن، مەهوار، دەربردن بەپشوويی.

- عدم التحمل: دەرنەبردن، بەرگەنەگرتن.

تحميد: هەڵنان، پێ هەڵگوتن، (بڕوانە توصيف).

تحميس: ١- خرۆشاندن، دەمارگرتن. ٢- هەڵكزاندن، بۆدان، برژاندن، سووركرانەوە، بۆندان.

تحميص: هەڵكزاندن، سووركردنەوە، بۆدان، برژاندن.

تحميض: ترشاندن، هەڵكناندن.

تحميق: گەوجكردن.

تحميل: ١- باركردن، باربەستكردن، بارلێنان، پێ هەڵگرتن. ٢- خستنەسەر، خستنە سەریەک.

تحنن: میهرەبانی کردن، دڵسۆزی کردن.

تحنية: دانەواندن، چەمانەوە، خوارهاوردن.

تحنيط: مۆمیاکردن.

تحول: لاکەوتن، لە بارێکەوە گێڕانەوە سەربارێکی تر، وەرگەڕان.

تحويل: گۆڕین، گۆیزینەوە، گۆزاندن، وەرگێران.

تحية: ڕێز، سوپاس، ڕۆژباش، سڵاو، سلاڤ، بەخێرهاتن‌کردن، شەوباش.

تحية المودع: ماڵاوایی.

تحير: واق ورمان، پەشۆکان، هیدمان، سەرسام بوون، تاس بردنەوە، حەپەسان، تەوسان، دۆش دامان، ڕامان، دامان، کاسان، لە گۆ چوون، سەرگەردان بوون، هۆت بوون، کلمسن.

تحيز: لاگرتن، لایەنگیری، پشتگرتن، لاگیری، لان، لایەنگیری، هەڤاڵداری.

تخاذل: خۆ کەساس و زار و بێ چارەکردن.

تخاريب: بڕوانە (تخريب).

تخاصم: ڕقەبەری، دوژمنایەتی لەگەڵ یەکتری کردن.

تخاطب: پێکەوە ئاخەوتن.

تخالف: نارێکی، لنجی، ناکۆکی، بەیەکەوە ناکۆکی کردن.

تخبئة: خۆشاردنەوە، مەڵخاندن، نەپاندن، نەوبووکردن، ڤەشارتن، داپۆشین، شاردنەوە.

تخت (ج) تخوت: تەختی دانشتن یا نووسین.

تختة (الخيط): تەختەتیرە، گوشیلە، تەختەساف.

تخثر: مەیین، تورت، توندبوونەوە.

تخثر الدم: خوێن مەیین، قەمووشک.

تخثير: مەیاندن.

تخجيل: شەرمەزارکردن.

تخدر: سڕی، سڕبوون، ڕچیان، کاسان.

التخدر من شدة البرد: قەسران، قەسرین، تەزین، قەفلین.

تخدر الرأس: سەرتەزین، سەرپۆشین.

تخدش: داڕوشان، ڕوکیان، ڕیزان.

تخدير: کاس و سڕ کردن، بێ هۆشکردن، تەزاندن.

التخدير بالبرد: قەسراندن، قەفلاندن، قرماندن.

تخديش: ڕوشان، داڕوشان، ڕنین، ڕن.

تخرج: دەرچوون.

تخرخر: مشتومڕ، وشتومڕ.

تخروب (ج) تخاريب: شانەی مێش هەنگوین.

تخريب: وێران و کاولکردن، کەلاندن، هەرقاندن، هەرماندن، تێکدان، تێ کویەکاندن، خاپوورکردن، داڕووخاندن، مەزاختن، کامباخکردن، بەربادکردن، سامانکردن، بێ سەقامکردن.

تخريج: دەرکردن، وەدەرنان.

تخريم: مەرین، پارچەکردن، شڕ کردن، دڕاندن.

تخزيم: مەهار کردو، خەزێم لە کەپوو کردن.

تحزين: خەفەتبار کردن، ڕەنجاندن.

تخسير: زیان پێ گەیاندن، تێ شکاندن،.

تخصر: دەست بەکەمەر گرتن.

تخصص: پسپۆری، کارداری، تەرخان بوون، تایبەتی بوون، لە کارێکیدا سەلیقە پەیداکردن، وردبینی.

تخصيص: تەرخانکردن، سەلیقەپێدان، کردنە تایبەتی.

تخضخض: شەقان، ژێنران.

تخضع: خۆ بەکەم زانین.

تخضيض: شڵەقاندن، ژاندن.

تخطئة: تاوان و هەڵەکاری گرتنی کەسێک.

تخطي: پێدانان، تاوانکردن، لە سنوور تێپەڕاندن.

تخطيط: هێڵکاری، نەخشەکێشان، ڕەنگڕێژی، خەتخەتکردن، دیخ کردن.

تخفيف: سووککردن، کلۆلکردن، ڕوونکردنەوە.

تخفي: خۆشاردنەوە.

- العوبة التخفي: تەرەتەرە.

تخلخل: خلەخل لێوەهاتن، جوی بوو، زڕەی شتێ لە یەکتری.

تخلص: ١- ئازاد و قوتاربوون، خۆرزگارکردن، لەکۆڵبوونەوە، بڕان، ڕاهی بوون، نەلێن، ڕزگار، فەرسینێن، ڕایی بوون. ٢- نازناو.

تخلف: دواکەوتن، کشانەوەپاش.

تخلق: هاوخووبوون، خۆڕەفتارکردن.

تخلي: واز لێهێنان، لە گەڕان، گۆشەگیرابوون.

تخلية: چۆڵکردن، بەتاڵکردن، بەجێهێشتن.

تخليد: زیندووکردن، نەمرکردن، پایندەکردن.

تخليص: ١- ڕزگارکردن، لەکۆڵ بوونەوە. ٢- وێژە و پوختکردن، پاککردنەوە.

تخليط: تێکەڵاوکردن، جەمجڤاندن، کەرجلاندن، بەرناقاندن.

تخليع: لێک جوداکردن.
تخليف: جێهێشتن، بەجێهێشتن، کردنەجێنیشین.
تخليل: جێهێشتن، کردنەجێنشین.
التخمة: تورخە، ئینتەلا، زۆرخۆری.
تخمر: ترشان، هەڵکفان، هەڵترشان.
تخمر العجين: هەڵاتنی هەویر، هەویر هەڵاتن.
تخمر الكحول: کهولە گەنین.
تخدش: بروانە تخدیش.
تخمن: ورگ لێ هاتن.
تخمير: ١- ترشاندن، هەڵکفاندن. ٢- هەویر کردن.
تخميس: کردنە پێنج بەش، پێنج خشتەکی کردن.
تخمين: نەهاندن، واگرتن، نهاندن، گۆترە، وەزانین، وەگرتن، دانان، قرساندن، مەزندە، خەمڵ کردن، سەنگاندن، خەملاندن.
تخمين الوزن: هەڵسەنگاندن.
تخميناً: لە گۆترە، گرمان، گریمان، مەگرتی، نزیکا، دەمبڕ، بەمەزندە، وەبزانە.
تخنيق: خنکاندن، خەنەکردن.
تخوف: ترسان، هەژڤین.
تخويف: بزدان، رەواندنەوە، ترساندن، ئازاردان، زراوبردن، سڵەمانەوە، هەژشاندن، زەهلە بردن، تۆقاندن، ئاوی دمدان، بزداندن، چەنقاندن.
تخويل: پێدان.
تخويل الصلاحيات: دەسەلات پێدان.
تخيل: وازانین.
تخييط: هەڵدروون، داگرتنەوە، دووراندن.
تخييل: بوختان بۆ کەسێکی کردن، خەیاڵ کردن.
تدابر: پشت لە پشتی یەکتری کردن.
تداخل: دەست تێوەدان، خۆ لە کاروباری کەسێکی تر گەیاندن، دەست تێدان، خۆ تێ هەڵقوتاندن.
تدارك: ئامادەکردن.
تداعي: لەگەل یەکتری شەڕ و کێشەکردن.
تدافع: بەربەرەکانێتی یەکتری کردن، پاڵ پێکەوەنان.
تداول: یەک لە دووی یەکتری هاتن، دانەدەست یەکتری، هلهلین، دەستاودەست پێکردن.
تداوي: دەرمان و تیمارکردن، چارەکردن.
تدبر: رامان، لە دوارۆژ بیرکردنەوە، ئامۆژگاری، چارەسازی، تەگبیر.
تدبح: ئاشە بەتەنوورە (یارییەکی منداڵانە).

تدبير: تەگبیر بەراورد کردن، راوێژکردن، تانگ، تەقدیر، تەوم، بەراورد، تانگ کردن، تەدڤیر، چارەکردن، چارەسازی، ژیری، راوێژ.
التدبير المنزلي: بناوانی.
تدجين الطيور: پەلەوەر بەخێو کردن.
تدحرج: خولولۆربوونەوە، تلانەوە، خل بوونەوە، بانگراو، تەگەربوون، تلۆربوونەوە، ڤرڤرین، گریل بوونەوە، گلیان، گلێر، تلدان.
تدحض: هەڵدێران.
تدخل: خۆ تێ هەڵقوتاندن، ئافتورش.
تدخين: دووکەڵکردن، جگارە کێشان، سیغارکێشان، مژ لە جگەرەدان.
تدرب: هۆژان، هوژانەوە.
تدريب: مەشق پێکردن، هوژاندن، راهێنان، فێرکردن، مەشق.
– **دارالتدريب:** مەشگا، هۆژانگە.
تدرج: پلە پلە، کەمکەمە چوونە لای، تەزەرود، چۆر.
تدرجا: وردەوردە، وارە وارە.
تدرس: لەیاد گرتن، وانە خوێندن.
تدريج: کەمکەمە چونە پێشەوە، پلە دروستکردن.
تدريجا: بەرەبەرە، کەمکەم، برەبرە، پلەپلە.
تدريس: وانە گوتنەوە، وانەبێژتن، وانەبێژی، وانەیێژی، وانەوێژی، وانەوتنەوە، ئامۆژگاری، ئامۆژیاری.
تدفئة بالغطاء: نخاندن.
تدفئة: گەرم کردنەوە.
تدفق: هەڵقولێن، لێشاو، دەرپەڕین، بلقاندن، بلقە.
– **تيار المائي او الهواء:** تەوژمی رەوتی ئاوی یا هەوایی.
– **الاسهال:** فیراندن.
– **الدم:** فیچقەکردنی خوێن، مرکەکردنی خوێن، فیچقە بەستنی خوێن.
تدفيق: هەڵقولاندن.
تدفين: لە خاکدا شاردنەوە، ژێر خاک کردن، ناشتن، نێژاندن، سپەردن، بەخاک سپاردن، نێژتن.
تدقيق: وردەکاری، وردبین، باریک بین، گەلڤاندن، لێکدانەوە، لێ وەستا، کنە کردن بەسرنج لێدان، لێ وردبوونەوە، بەراوەرد، وردکردن، هارین، باریک و زراوکردن.
تدلل: نازکردن.
تدلية: رۆهێشتن، داهێشتن، داهێلان، شۆڕکردنەوە، داکێشان.
تدلي: شۆڕبوونەوە.
تدليس: ساختەکاری، پەنهانکردن.
تدليل: لاوانەوە.

تدليك: داماڵین، هۆنوون، هەڵسوون.
تدليك بالدهن: چەور کردن.
تدمر: ڕمان، ڕسین.
تدمع الدائمي: گرە کوویرە.
تدمــيــر: ڕووخــانـدن، کــاولکردن، وێرانکردن، هـەرڤــانـدن، هەرفساندن، خاپوورکردن، ڕمان، تێکوپێکدان، پتیوارکردن، کاباخکردن.
تدني: هاتنە خوارەوە، کەمکەمە نزیک بوونەوە.
تدنيس: پیس و چەپەڵ کردن.
تدهور: تـێـکـچــــون، ڕۆچوون، پشـــتـــدان، زیان تـێـکـەوتن، لەناوچوون، شکان.
تدهين: چەورکردن، ڕۆن تێدان.
تدوخ: گێژبوون، کەوشین.
تدور: خولانەوە، سوورانەوە.
تدويخ: گەوژاندن، گێژ کردن، سەر ئێشاندن.
تدوير: لاواندنەوە، خولاندنەوە.
تدوين: ڕێخستن، کۆکردنەوە، نووسینەوە.
– القانون: یاساکۆ.
تدين: ئایینداری.
تذاكر: لەگەڵ یەکتری وتوویژ کردن.
تذبذب: لەرەلەر، دوودڵی، نیگەرانی.
تذبذب السياسي: جووڵانەوەی ڕامیاری.
تذبيل: ژاکاندن، کەچواندن.
تذرية: بەباکردن، شەنکردن، بەبادان، هەڵتەکاندن.
تذرع: پەڵپ و بەهانە گرتن، سارکردنەوە.
تذكار: یادگار، یادکردن، بیرهاتی، سرپۆری.
تذكر: یادکردن، چێل کردن، وبیرەهێن.
تذكرة: ناونیشان، یادهێنەرەوە، پاس، دیاری، پەتە.
تذكرة العمل: چەتی.
تذكير: وەیادخستنەوە، وەیادهێنانەوە، وەبیرخستنەوە.
تذكرة: سەرپۆتانە، یادگار.
تذكرة المرور: پسوولەی تێپەڕین.
تذلل: لالانەوە، پاڕانەوە، لاڤلاڤ، کەنەفت بوون، لالەژن.
تذليل: سووک و چروککردن، دەڵەکردن، گۆزاندنەوە، زبوونکردن، کەنەفت کردن.
تذمـر: ورتەورت کـردن، بۆڵە، بڵـمـەبڵم، بۆڵەبۆڵ، پڵــمــان، پڵماندن، ترەتر، بڵاندن، پۆکەپۆکە.
تذميم: لەپاشو لە دوان.
تذنيب: کلکدارکردن.
تذهيب: ئاوەزێڕکردن.

تذوق: تامکردن، چێژتن، چەشتن، میزەکردن، چەژتن.
تذويب: تواندنەوە، ماشاندن، تاواندنەوە، خێوراندن.
تذييل: لە داوێن نووسین، داوێندارکردن.
ترائب: تەڵوک، کەڵەکە، لاتەنیشت.
تراب: گڵ، خاک، خۆڵ، گنا، گڵ، زەوی.
تراب احمر: گڵەسوور، سۆرک.
تراب رميم: زەندول، خۆڵی زرێر.
تراب القدم: خاکی بەرپێ، خاکی پێ.
– معدن التراب: گڵەجان، گڵکەند، گڵینجان.
ترابية البيادر: سەرخەرمان و بنخەرمان.
تراث: کۆنینە، کەلەپوور، سامان.
تراث القومي: سامانی نەتەوایەتی.
تراجع: گەڕانەوە، بادانەوە، کشانەوە، گێلانەوە، زڤران، ڤەزفرین، ڤەگەڕان، داگەڕاندن.
التراجع عن الخطأ: لە هەڵە پاشگەزبوونەوە، پەشیمانی.
تراجم: جنێو پێکدان، یەکتری بەردەبارانکردن.
تراخ: تەمبەڵی، تەوزەلی.
تراخوما: دانەی چاو.
تراخي: سستی، خاوی.
ترادف: هاوتایی، لنگەیی، سـوواربوون، یەک لەدووی یەکـتـری، بەدووپشتەکی.
تراضي: لە یەکتری دلنیا و قایل بوون.
ترافع: پێکەوە گلەوگازندەکردن لە دادگادا.
ترافق: هاوڕێیەتی یەکتری کردن.
التراكض: غارغارێن، تەڕاتێن.
تراكم: کەوتنە سـەر یەکتری، پەنگ خواردنەوە، بەسەر یەکتریدا کەڵەکەکردن و کۆبوونەوە، جەنجاڵی.
تراكم الماء: واشکردن.
تراويح: کۆڕبەسـتن، لەپاش چوار ڕکاعەت نوێژی شەوی ڕەمەزان، هەشت ڕکاعات، وەیا ٢٠ ڕکاعاتی بەپشوو.
ترب: دودانە، هاوتەمەن، بەژا، هاوزا.
تربة: خاک، خۆڵ.
– انحراف التربة: ڕامالانیخۆڵ، ڕامالینی خۆڵ.
تربص: بڕوانە (انتظار).
تربوي: پەروەردەیی، شێوازی.
تربي: پەروەردەبوون.
تربيــة: پەروەردە، بەخـێـوکـردن، ١- خـۆشکردن، حـامـلاندن، ڕەنێـوهێنـان، بەرێکردن، داشـدیاری ژیـان. ٢- تورە، شـێـواز. ٣- ئامۆژگاری.
– تربية الاطفال: منداڵ حاملاندن و پەروەردەکردن.

- **تربية البدنية:** تەنپەروەری.
- **تربية البيت:** کابانی، کەیبانوو.
- **التـربيـة الـكشـفـيـة:** پەروەردەیی دیدەوانی، پەروەردەیی پێشەنگی.
- **التربية الرياضية:** پەروەردەیی وەرزش.
- **التـربيـة المدنـيـة:** پەروەردەکردنی نیـشـتـمـانی، پێگەیاندنی شارستانیەتی، ئامۆژگا، ئامۆژگاری.
- **تربية المواشي:** ڕاداشتن، داشت، ولاخ و مالات بەخێوکردن.

تربيع: چوارگۆشە کردن، چوارگۆش، دووجاکردن، دووجا.

تربيع العدد: دووجاکردنی ژمارەیەک.

التربيع الكامل للعدد: دووجای تەواوی ژمارەیەک.

ترتب: ڕاست و ڕێکوپێک بوون، ڕاست و دروست.

ترتيب: ١- دامەزراندن، سازکردن، سلماندن، سەروبەرکردن، قران، دەستەکردن، سازدان، دروستکردن، ڕێکخستن. ٢- شێو، نەریت.

ترتيب الحروف: پیت چنین، تیپ کۆکردنەوە.

ترتب (للمحاليل): نیشاندان.

- **على الترتيب:** (لە ئەندازیاریدا) بەیەک باردا.

ترتيل: دەنگ نزمکردن، لەراندنەوەی گـۆرانی و شـتـی تر، لاواندنەوە.

ترجل: پیادەیی، دابەزین، هاتنە خوارەوە.

ترجمان: زمانزان، وەرگێڕ، زووانزان، کەسێکە زمانێک یا چەند زمـانێکی بێگانە بزانی و لەنێـوان دوو یا چەند کـەسـێکدا پاچڤەیی بکات.

ترجمـة (ج) تراجم: وەرگـێڕان، پاچڤە، زمـانزانی، پاچڤـانی، هەڵگێڕانەوە.

ترجمة الحياة: بەسەرهات، سەربردە، سەربهوورد.

ترجمة الحال: سەربردە، بەسەرهاتی، مێژووی ژیان، سەربۆری، بەسەرڤەهاتی.

الترجمة او التقلب المرة الثانية: وەرگێڕانەوە.

ترجي: بەهیوابوون، هێویکرن، تکا، هێڤی.

ترجـيح: بەچاکـتـرزانین، هەڤـبـازکـردن، پەسـەندکـردن، بەسەردابێترکردن.

ترجـيع: هەڵگەڕانەوە، وەرگـێـڕان، واوێڕ، سـەننەوە، وەڵامی ئاخۆتن و گۆرانی و هەڵبەستدانەوە.

ترحال: کۆچکردن.

ترحال دائمي: کۆچەری.

ترحم: بەزەیی پێـداهاتن، زگ پێ سـووتان، دڵ پێ سـووتان، دڵسۆزی، دڵۆڤانی.

- **قابل الترحم:** قەرەلایی، شایانی بەزەیی پێداهاتن.

ترحيب: بەخێرهاتنکردن، خۆشهاتنکردن.

ترحيل: ناردن، بەڕێکردن، ڕێگەخستن.

ترحيم: میهرەبانیکردن، بەزەیی خودا و ڕەوانی درووود بۆ مردوو ناردن.

ترخص: دەستوور دەستکەوتن.

ترخي: سستی کردن، نیچاندن، شل کردن، کاسولی کردن.

ترخيص: ١- دەستووردان، ورمدان. ٢- ئازادکردن، سەربەست و بەرەڵاکردن. ٣- هەرزانکردن.

ترخيم: کلک بڕین.

تردد: هاتووچۆ، ئامـووشـۆ، هامـووشـۆ، دوودڵی، نیگەرانی، دامـان، ڕاوێشکە، وەگـومـانکەوتن، هەرینا، سـڵـەمـینەوە، هەڵسڵە - مانەوە، هەڵسڵەمینەوە.

تردد التيار: لەرەی تەزوو (فیزیاء).

ترديد: نیگەرانی، هەرێنا دڵەڕاوکێ، دوودڵ و نیگەران کـردن، باوەڕ گومانی، شت لە دڵدا هێنان و بردن، ڕووگومـان، سێ و دووکردن، سڵەماندنەوە، گەڕاندنەوە.

- **بلا ترديد:** بێ سود، بێ گومان، بێ شک.

ترسي: سفرە ماس، جلە.

ترسي (ج) تراسي: مەتاڵ، زسپەرە، قەڵخان، سەرتاڵ، سوپەر، سپەر، سەنگەر، سوپەر.

متراس: تالاو.

ترسي السلحفاة: قاپێلکی کیسەڵێ.

ترسب (ج) ترسبات: نیشتن.

ترسبات: نیشتەمەنی، تەلەبەو.

ترسبات محلية: نیشتووە خۆماڵییەکان.

ترسيب: نیشاندن.

ترسيم: نیشانەدانان، خەتکێشان، نیگارکێشان، شێوەکێشان، شێوەنووسین.

ترشح: ئغداری، شـەداری، شێ دەلاندن، نم، تەڕایی، تەڕبوون، لێچوون، ئاو و تەڕایی دایان.

ترشـيح: جـوانکردن، نێـولێنان، پالاوتن، پالاندن، دەلاندن (کیمیاء).

- **آلة الترشيح:** پالوێنە.
- **ورقة ترشيح:** قاقەزی پالاوتن.

ترصد: دیدەوانی، چاودێری، چڕ چاوەڕێیی.

ترصيص: قایم و مەحکەمکردن، یەکترپێگرتن.

ترصيع: گەوهەربەندکردن.

ترضية: دڵنەوازی، دڵدانەوە، دڵنەوایی.

ترضيع: شیردان، مەمی.

ترطيب: تەڕ کردن، شل کردنەوە، شۆدان.

ترعـة (ج) ترع: كـاريز، بەست، درناڵ، درگـە، كـەنداو، رووبارێكى گەورەيە كە لەنێوان دوو دەريادا دروست كرا بێ.
ترعة: قلْپ، هێلنج، قرقێنە، لە سەرەتاى ڕشانەوەدا پەيدا دەبێ.
ترعد: جولان، هەژان.
ترعيب: ترساندن، نهيودان، هەڕەشە، هەڕەشە و گوڕەشە.
ترغيب: بڕوانە (**تشويق**).
ترف: بەهرە، ئاسوودەيى.
ترفه: ئاسوودەيى، ژيانى پڕ گوشاد و ناز و بەهرە.
ترفع: گەورەبوون، بڵندبوون، هەڵماڵدان.
ترفق: نەرمى و ميهرەبانى نواندن.
ترفيع: پلەپێدان، سەرخستن، بەرزكردنەوە.
ترفيـه: حـەسـانەوە، ئاسـوودەكـردن، حـەوانەوە، سـرەواندن، حەوانەوە، بەخۆشى پێ ڕابواردن.
ترقب: چاوەڕوانى، چاوەنواڕى، ديدەوانى، پاسـەوانى، ديارى كێشان، كێشك.
ترقص: هەڵپەڕين، لەبيزين.
ترقوة: چەڵەمەى سەرشان، قووڵكە نەستۆ.
– **عظم الترقوة:** ئێسكى چەڵەمێشكێنە، دەندەى سنگ.
ترقي: پێشـكەوتن، سـەركـەوتن، سـەركـەفتن، پێشـڤـەچوون، هەڵكەڕان.
ترقية: ڕاكێشان، درێژكردن، نوراندن.
ترقيص: هەڵپەڕاندن، هەڵتەكاندن.
ترقيع: پينەكردن، شلاڵەكردن، شاپێوزكردن.
ترقيم: نووسين، نڤيسين، نڤيساندن، ڕەنووسكردن.
الترك: واز لێهێـنان، بەجێ هێشتن، هێشتن، گلدانەوە، مارزۆ، واز هاوردن، دەست لێ هەڵگرتن، دەسـتى خـۆژى كـردن، هێـلانەوە، هێشـتنەوە، دەست لێ بەردان، پەراندن، بەجێ هێشتن، ڕوو لێ وەرگێران.
ترك الدنيا: دڵ مراندن.
تركة: شڕە، پاشماگ، ميرات، پاشماوە، ژێمايى.
تركيب: سواركردن، بنيات، قەلافەت، پێكەوەنان، ڕێكخستن، پێكهێنان، لێكدان، مـيـڤن، گەياندنەوەى شـتێ بەشـتـێكى ترەوە، تێكەڵكردن، تێكەڵاوكردن.
تركيب (في الفيزياء): پێكهات.
– **الاسنان:** دانسازى.
– **الضوئي:** ڕووناكى پێكهێنان، تيشك پێكهێنان، بەتيشكى ڕۆژگار و كردارى پێكهێنان.
– **القوة:** پێكهێنانى هێز.
التركيب الذري: گەرديلە پێكهاتن.
تركيب (في الرياضيات): هەڵبەستنەوە.
تراكيب الجذر: ڕەگ پێكهێنەرەكان.
تركيز: دامەزراندن، چەقاندن، خەستى (كيمياء).
ترمس: تاڵە، هەرزەڵە.
ترميم: ڕێكخستن، پينەكردن، چاككردنەوە، دەست پێداهێنان.
ترنج هـ: ترنج.
ترنح: وەلادان، بەلاداهاتن.
ترنم: لاواندنەوە، لاى لايە.
الترنم بالغناء: گاسكە.
ترنيح: دارەدارەى منداڵان.
ترنيم: لەرانەوەى دەنگ.
ترنيمة الام: لاى لايە، لايەلايە.
ترهب: بوونە ڕەبەن (راهب).
ترهة (ج) ترهات: پڕوپووچ، وتەى بێ جێ، هيچ و پووچ، پڕۆز، تاو، چەور.
ترهيب: ترساندن.
ترهيب: بڕوانە (ارعاب).
ترهيوة: لارەلار.
تروي: بيركردنەوە لە كاروبارێكيدا.
تروية: تێـراوكـردن، لە كـارێكـيـدا بيـركـردنەوە، ئاو بۆ ڕێبـوارى هەڵگرتن.
ترويج: برەو پێدان، وەباوخستن، وەڕمێن خستن.
ترويح: ئاسوودەكردن، بۆن خۆشكردن.
ترويد: ڕەواندنەوە.
ترويض: گوڵكارى، باخچەوانى.
ترويق: ڕوونكردنەوە، پالاوتن، داوەرڤـاندن، پاڵێن، ترهاندن، نسلاندن.
ترياق: ترياك.
تريبة: چەڵەمە، چۆلە، ئيسكى سنگ.
لعب التريبة: چەڵەمەشكانى، چولەمشكێنە.
تزاحم: تێكچرژان، كـۆبوونەوەى مـەردوم لە شـوێنێكدا و يەكـتـر سەخڵەتكردن.
تزأر: نەڕاندن.
تزاوج: جووتى، هاوسەرى.
تزاور: بڕوانە وشەى (**تردد**).
تزايد: پتربوون.
تزجية الوقت: ڕابواردن.
تزحلق: ترازان، هەڵخليسكان، خۆ هەڵخليسكاندن.
تزرية: بڕوانە (**ازراء**).
تزريق: دەرمان بەهۆى دەرزى پزيشكييەوە.
تزعزع: لەقين، جووڵان، تەكاندانە خۆ.

تزفير: هەسکە، هەسکەهەسک.

تزکیة: پاککردنەوە، پەسەندکردن، بێ گروگۆڵ کردن، زەکات دان، ماڵی خودادان.

تزکیة النفس: هۆڵمان، پاکردنەوە.

تزقزق: فیق و هۆڕ.

تزکیة: پەسەندکردن.

تزلزل: لەرزین، جولانەوە.

تزلق: خزانەلاوە، خشانەلاوە.

تزهد: دڵمراندن، خوداناس کردن.

تزهر: کزربوون.

تزهر (في کیمیاء): کزربوون.

تزوج: ژنهێنان، ژنهاوردن، شووکردن، جووت بوون.

- المرأة: مێردکردن.

تزویج: مارەبڕین، جووتکردن.

- المرأة: بەمێرددان.

تزوُر: نرکاندن.

تزویر: ساختەکردن، درۆ ڕازاندنەوە، ماستاوکردن، دووڕوویی، ڕاوڕوو، چاپووچوپ، سەختەکاری، فەبووان، ساختە.

تزید: پترکردن.

تزین: خۆڕازاندنەوە، خۆجوواکردن، خۆتاسدان، خەملێن، خەملان، ڕازان، ڕازیانەوە.

ترنیت: تێ هەڵسوون.

ترنین: ڕازاندن، ڕازاندنەوە، خەملاندن، ئاڵ و والاکردن،، خەمڵ، شیرین کردن، تاسدان، جوانکردن.

ترنین الرأس: کرووزەکردن.

تسائل: لێک پرسین.

تسابق: پێش یەکتری کەوتن.

تساقط: کەوتن، هەڵوەرین، هەڵوەران

تسامح: مسامحة: چاو لێ پۆشین، بەخشین، لێبوردن، بەدەمەوەدان، هانوهوون، بووردن.

تسامی: بڵندبوو، هەڵچوو.

تسامي: (لە کیمیا) هەڵمین، هەڵچوون.

تساهل: ئاسانی، ساناهی، سانایی، هانوهوون.

تساؤل: پرسین.

کثرة التساؤل: پڕپرس.

تساوي: یەکسانی، بەرانبەری یەکتری بوون، بەقەو یەکتری بوون.

تسبیب: هۆو بۆنە پەیداکردن.

تسبب: هۆ دروستکردن.

تسبیح: پاکی کردن، بەپاکی یادی خواکردن، ناوی خوابردن.

تستر: پۆشران، داپۆشران.

تسجیل النفوس: زابەندی، زابەندی کردن.

تسجیع: دوایی وشە ڕێکخستن، وتە، دوایی وشە، هەڵبەست بەچەشنێکی ڕێکوپێک و هاوکێش، هاو ئاهەنگ، ڕێکخستن و کۆتایی پێدان، گمەگم کردن.

تسجیل الاحوال المدني: تۆمارکردنی باری شارستانی، زابەندکردن.

- في تسجیل: تۆمارکردن، زابەندکردن، پەیماندان، قایمکردن.

- شریط التسجیل: نەواری تۆمارکردن.

تسجین: کرتن، لەبەندکردن.

تسحیح: داروشان.

تسحیر: جادووکردن، جادووگەری.

تسخر: ڕام و کەوی بوون، گیران.

تسخیر: خستنە ژێربار، ڕامکردن، کەویکردن، هێنانە ژێر دەست، جادوولێکردن.

تسخین: گەرمکردن، داخکردن، گەرمبوون، گەرمی.

تسدد: بەستران.

تسدید: بەستن، گرتن، پێوەدان، قایمکردن، نیشانەگرتن.

- الدیون: قەرزدانەوە.

تسدیس: شەشگۆشەکردن، شەش سووچ و شەش لاکردن.

التسرب: تەشەنەبوون.

تسرح: بەرەڵابوون، چوونە لەوەڕێ.

تسریح: ناردنە لەوەڕێ، ڕەوانەکردن، لەوەڕاندن، ئازاد کردن، بەرەڵاکردن، دەرکردن.

تسریع: تالووکەکردن، پەلەکردن.

تسطیح: تەرازووکردن، دارەڕاکردن، سەربان داپۆشین، ڕێکخستن، ڕێککردن، خشتکردن، یەکسانکردن.

تسطیر: نووسین، خەتکێشان.

تسع: نۆیەم.

تسع: نۆیەک.

تسعة: نۆ، نەهـ.

- عشر: نۆزدە.

- وتسعون: نەوەد و نۆ.

تسعل: کۆخین، کۆخەکۆخ.

تسعمائة: نۆ سەد.

تسعون: نەوەد، نۆت، نۆهەد، نۆهێت.

تسعیر: نرخ دانان، نرخ بڕین، نرخ کردن.

التسعیر الرسمي: نرخ بڕینی میری.

تسفل: نزم بوون.

تسفیر: ڕەوانەکردن، وەرێخستن، خستنەڕێ، ڕایی کردن، ناردن.

تسقية: تیراوکردن.

تسـقـيف الـبـيت بالاخـشـاب: دارەڕاکـردن، سـەربان داپۆشین، سەرگرتن، سەرداپۆشین.

تسقيم: نەخۆش خستن.

تسكين: ئارامکردن، دامـرکـاندن، هێـدی و هێـمن کـردن، داکاساندن هارێژکردن، هاڵەوەکردن.

تسكين الاوجاع: کوڵوکۆ دامرکاندن، هەوراندن

تسلح: پڕ چەکی، چەکداری.

تسلخ: کەوڵکران، ڕووتانەوە، ژبەتەکران، ژ خو دانین.

- القشرة والجلد: کەوڵکردن، مەرتین، ڕووتاندنەوە.

تسلسل: بەرووودووا، یەک لە دووی یەکتری، زنجیرە.

التسلسل السايكولوجي: زنجیر و ڕستەی سایکۆلۆجی.

تسلط: توانایی، دەسـەلات، دەست ڕۆیشتن، دەست بەسـەر داشکان، هەڵکوتانەسەر، جیرەبوون، زاڵی، وەسیاو.

تسلف: قەرزکردن.

تسلق: هەڵگەڕان، پێ هەڵگەڕان.

تسلل: کەمکەمە هاتنەدەر لە پەنهانی و نەدیویدا، بەرەڵابوون.

تسلم: وەرگرتن، بوونە مسوڵمان.

تسلي: دڵخـۆش دانەوە، دڵدانەوە، فـەرامـۆش، نەترین، هاڵەوبوون، تەبتاندن.

تسلية: دڵنەوایی، دڵدانەوە، گـەشکە، دڵخۆشـدانەوە، پرسـە، سەرخۆشی بانگ، فەرامۆش پێدان، دامرکاندن، نەتراندن.

- القلب: دڵدانەوە، دلارامی، هاڵەوکردن.

تسليح: چەکدارکردن، پڕچەک کردن.

تسليخ: لووچکاندن، کەفلاندن، کەوڵ کردن، پێست داڕنین.

- القشرة والجلد: مەرتاندن.

- الملابس عن الغير: جلک پێداکەندن، ڕەوتکردن.

تسليف: سەلەم دان، پێشەکی پارەدان.

تسلم: بژی، ساخ و خوش.

تسليم: گەیاندن، ڕام کردن، دانەدەست، پێ ئەسـپاردن، پێدان، چێشکردن، سـپاردن، سـەرسـپـاردن، چیـخکردن، سـەر پێ شۆڕکردن، شەگگە و ڕۆژباش و شەوباش.

تسمم: ژەهراوی بوون، ژارخـواردن، ژەهرخواردن، دەرمـان خواردی بوون.

التسمم الغذائي: بەخۆراک ژەهراوی بوون.

تسمن: قەڵەوبوون.

تسمية: ناوبردن، نێوبردن، ناو لێنان، ناڤبرن، ناڤاندن، ناونان.

تسميد: پەین کردن، زبڵ ڕێژی کردن

تسـمـيم: دەرمـانخـواردکـردن، ژاردان، ژەهر دەرخـوارددان، ژەهرخواردن.

تسمين: قەڵەوکردن.

تسنن: سووان، تیژکردن.

تسنين: سوون، سوونەوە، سووتن، ساوین، تیژکردن، هەسووان، هێسون، هێسین، ددانەددانەکردن.

تسهيل: ئاسانکردن، ساناوهاوارکردن، گانگازکرن.

تسهم: کراش و هەموو جۆرە پارچەیەکی نەخشکردن.
٢- بەشبەشکران.

تسور: بەدیوار هەڵگەڕان.

تسوس: کلۆربوون.

- الحافر: سم گەنان، سەرزین، سم کلۆری، سم پۆرتی.

تسول: سواڵکردن، دەرۆزە و گەدایی کردن.

تسوية: ڕاستکردنەوە، ڕێککردنەوە، ڕاسەوکردن، تەختکاری، تەختکردن، کۆککردن، ڕێکخستن.

- رئيس التسوية: سەرۆکی تەختکاری.

- مديرية التسوية العامة: بەڕێوبەرایەتی کۆک کردنی گشتی، بەڕێوبەرایەتی تەختکردنی گشتی.

تسويح: سوواخدان، سواغدان، شمشەکردن.

تسويد: ڕەشکردن، لەبەر نووسینەوە.

تسويق: ئەمرۆ بەسبەی پێکردن.

تسويق: ساخ کردنەوە.

تسويل: گومراکردن، ڕازاندنەوە.

تسيير: سووڕاندن، سووڕاندنەوە.

تسييح: سواخدان، تێ هەڵسوون.

تشائم: بەدبینی، نەخشەی خراپ لێدان.

تشابك: ئاڵۆزی، ئالان، تێک ئالان، ئالوس.

تشـابه: وێکچـوون، پێکچـوون، لێککردن، هاوشـێـوەبوون، لێکردن، پێچوون، یەکچوون، ناڤلهەڤ.

تشاجر: لەگەڵ یەکتری کێشەکردن، ناکۆکی، شەڕ لەتەک یەکتریدا کردن.

تشارك: لەگەڵ یەکتری هاوڕێ بوون، هاوڕێیەتی.

تشاعر: خۆ بەبووێژ نیشاندان.

تشاغل: خنەخن، خۆ بەکارێکەوە خەریککردن.

تشاكل: یەکجۆری، هاوشکڵ بوون.

تشاكي: لەیەکتری گازاندەکردن.

تشاور: لەگەڵ یەکتری ڕاوێژکردن.

تشاوس: لێ سۆربوونەوە.

تشائم: قراندن، بەدبینی، نوقلانەی خراپ.

تشبث: داوێنگرتن، دەستەوداوێن بوون، داوێنگری، دامانگیری، دەست و داونگیر، تکاکار.

تشبع: تێربوون.

تشبه: پێچوون، لێچوون.

تشبيك الاصابع: پەنجە تێک هەڵکێشان.

تشبيك: ئالاندن، تێک ئالاندن.

تشبيب: یادی گەنجی ڕۆژگارانی لاوێتی کردن.

تشبيه: وێکچواندن، پێچواندن، لێ چوون، لێک چواندن.

تشتت: بڵاوی، پەرش و بڵاوبوونەوە، پەرانگەندە بوون، تاروماربوون، ولاوبوون.

تشتيت: پەرش و بڵاوکردن، بڵاوکردنەوە، هەلاهەلا، پارچەپارچەکردن.

- البال: ڕەت بڵاو.

تشجج: قرنجان، قنجان.

تشجيع: هاندان، دەست لەپشت دان، گاڵدان، فیت و گاڵدان، تاودان، چرچاندن، شرڤاندن، ئاران، تاڤراختن، بەلشاندن، ناڤ تێدان، بەجاندن، بونگ کرن، هانەهانە.

تشحيم: پیو لێ دان، ڕۆن تێدان.

تشحيذ: تیژکردنی شیر و خەنجەر و چەقۆ.. هتد..

تشخير: مەشەمش، لرخەلرخ، مترکردن، لرخەکردن.

- كثير التشخير: بەمشەمش، بەلرخەلرخ.

تشخص: گەورەبوون، سەرپشک (ممتاز) بوون.

تشخيص: دیاریکردن، ئاشکراکردن، هەڵاواردن، دیاریدان، کەسناسی، دۆزینەوەی نەخۆشی، لە نەخۆشی سەردەرکردن.

تشدد: سەختی، دژواربوون.

تشديد: سەخت و دژوارکردن، توندکردن، مەحکەم کردن، قایمکردن.

تشذيب: هەڵپاچین، هەڵپەرتاوتن، هەڵبەردواتن، لق و پۆپ کردن

تشرد: دەربەدەری، عەودالی.

تشرف: گەورە، سەربڵندبوون، بەهەرەوەبوون.

تشريب: پێ خواردنەوە، پێ نووشاندن، شۆربا.

تشريح: پارچەپارچەکردن، لەت و کوتکردن، توێ‌توێ کردن، نەشتەرکاری، بەلقتاندن، پەلپەلکردن، ئاشکراکردن، دەرخستن، یەگالاکردن.

- آلة التشريح: نەشتەر.

- علم التشريح: توێکاریزانی، زانیاری توێکاری.

تشرد: حەبدالی، حەودالی، هەتردبوون، هەتلە، شاربەدەربوون، بێ نەوایی، وێڵی.

تشريد: تاراندن، دەربەدەرکردن، هەترەکردن، هەڵپرواندن.

تشريع: ڕچەدانان، ڕێگای ئایین دانان، یاسادانان.

- علم التشريع: یاساگەری.

- الجمعية التشريعية: کۆمەڵەی یاسادانان.

تشريف: گەورەکردن، بڵندوبەرزی کردن.

تشريف: ڕووناک کردن.

تشريك: کردنەهاواڵ.

تشرين الاول: مانگی دەهەمینی ڕۆمییە ٣١ ڕۆژە لە ٢١ مانگی گەلاڕێزان دەستپێدەکات،خەزەڵوەر، چریاپیش.

تشرين الثاني: مانگی یازدەمینی ڕۆمییە لە ٢٢ی سەرماوەزیدا دەست پێدەکات ٣١ ڕۆژە، سەرماوەز، کەوبەدار.

تشطر: کەرتبوون.

تشطير: کەرتکردن.

تشعب: لێکەوتنەوە، لێپەیدابوون، لێبوونەوە.

تشعشع: تروسکانەوە، ڕووناکی‌دان.

تشعيب: جووێ کردنەوە، چینچین کردن.

التشعيرة: بەجۆ کەوتنی ولاخو ڕەشەولاخ و ئاژەڵان.

تشفي: چابوونەوە، ساخ و خۆش بوونەوە.

تشفيع: بۆ پاڕاندنەوە.

تشقق: قەڵشان، قەڵشین، کەوتین، شەقبوون، شەقبردن، بەچڤین، پەرڤین، درزبردن.

- الجلد: ترەکین، ترەکان، ژەکاندن، دەرزبردن، هلپەکین.

- الثدي: گووان کولی.

- الحافر: سم قلێشان.

تشقيق: قەڵشان، هەلپەکاندن، شەق کردن.

تشكر: سپاس کردن، ماڵیاوابی، پێزانین، سوپاس کردن، مالاڤایی کردن، مالاڤایی.

تشكل: دامەزران، ڕێککەوتن، ڤەگژگژین، هێوران.

التشكي: گلەیی کردن، گلەیی بردنەبەر دادگا، گلەیی و گازاندەکردن، فیزارکردن.

تشكيك: دوودوڵکردن، گوماندارکردن.

تشكيل: ڤەکڤژاندن، دامەزراندن، سەروبەرکردن، ڕێکخستن، هێوراندن، ڤەگژگژاندن، هەودایین، پێکهێنان، شکل و وێنە بەشتێک دان.

- الحكومة: دەوڵەت دامەزراندن.

تشمر: هەڵکران، هەڵماڵران.

تشمير: هەڵکردن و هەڵدانەوەی قۆڵ و داوێن، هەڵماشتن، سیواخکردن.

- الساعد: قۆڵ هەڵدانەوە، قۆڵ هەڵماڵین، قۆڵ هەڵکردن.

تشميع: مێو لێدان، مێو تێ هەڵسوون، مێودان.

تشميم: بۆ پێکردن.

تشنج: گرژبوون، گرژهەڵاتن، هەڵپێکان، ترنجان، کێشرانی ئەندامی لەش، کرشبوون، هەڵقرچان، گژووم هەڵاتن، قورمچان بوون لە سەرما یا لەگەرما، فلین، جمام بوون.

- الاعصاب: باولێ، جەمام بوون.

- العضلات: ماسولکە ڕەقە.

- العضلي: دەمارەوەرگەڕان.

- القلب: دڵەکزێ، دڵزافکردن، قرچ بوون

- المفاصيل: جەمام بوون.

- اثر تشنج الاعصاب: تەزوو.

تشنع: دووری کردن.

تشنيع: جنێودان، کاری ناشیرین کردن

تشهد: ئاگاداری و چاوپێوەبوون و خوازتن، ئاگاداربوون، **(لا اله الا الله)** گوتن.

تشهي: ئیشتیا، مگێز، ئارەزوو.

تشوير: شەرمەزار کردن، شێوان، زلەقیان، ڕیک (اشارة) کردن.

تشوش: پەرێشان، پەشێوی، شپرزەیی، شێوان، شێواوی، ژوولیان، پەژیویان.

تشوط: هەڵکزان.

تشوف: خۆنواندن، خۆڕازاندنەوە، خۆجوانکردن، بەدەوری خۆهەڵاتن.

تشوه: شێوان، شڵەژان.

مشوه: شێواو، شڵەژاو، پەشێو.

تشويش: شپرزەکردن، پەرێشانکردن، ئائارام و شپرێوکردن، ژلیواندن، سەر لێشێواندن، شێواندن، شلووقاندن.

تشويط: کزاندنەوە، هەڵکزاندن.

تشويف: وناراِ، ڕانان، ڕاناندن، ڕاخرواندن، نمانی، نمانای، نواندن، پیشاندان، نیشاندان، ڕایکردن.

تشويق: وەهەوەس خستن، وەئارەزووهێنان، هاندان، هاندان، دەست لەپشتدان، دەڤگەرمکردن.

تشويه: شێواندن، لێکدان.

تشويه الحقائق: درۆکاری، گێرەشێوێنی.

التشيج: فنکەفنکی، فینکە.

التشيخ: پیربوون، لەنێوەوەچوون، سەربوون، داکەوتن، بوونەپیر، خۆکردنەپیر (شێخ).

تشيط: هەڵپرووزان.

تشيع: وەدووکەوتن، بوونە شیعە.

تشبيك: پەنجە لە یەکدان، قامک لە یەکدان.

تشييد: دامەزراندن، قایمکردن.

- البناء: هەڵخستنی خانووبەرە، لێهەڵخستن.

تشييط: هەڵپرووزاندن.

تشييع: لەگەڵ مردوو ڕۆیشتن، وەپێخستن، بەرێکردن، ڕەوانەکردن، لەتەکا ڕۆیشتن.

تصاحب: خاوەندی کردن، بوونە خاوەندی شتێ.

تصادف: تووشبوون، هەڵکەفتن، هنگفین، هەڵکەوتن، بەرەنگاربوون، ڕێکەتن، هەڵکەوت، پەرگهین، نچاندن، پاکەفتت، پەرگی، دووجار ڕێکەوتنە سەر، تووشیاری.

تصادم، مصادمة: لێکەوتن، بەر یەک کەوتن، تێکەڵەنگوتن، بەرەنگاری یەکتری بوون، لکوماندن، هەڵنگوتن، لێکدان.

تصاريف: گەڕان و پشێوی ڕۆژگار.

تصاعد: هەڵبەزینەوە، چوونەسەر، بەرزبوونەوە.

تصاعدي: بەرەوژوور (ماتماتیک).

تصافح: مصافحة: دەستی یەکتری گوشین لە کاتی دیدەنی و تووشهاتندا، دەست دانە دەست، دەست لەناو دەست یەکتری نان.

تصالح: یەکبوون، یەککەوتن، یەکەفتن، ئاشتی، سازان، ساخت و پاخت، سازوبان، خلێنەوبلێنە.

تصبب: چۆڕەچۆڕ، شۆڕەشۆڕ.

تصبيرة: شەوچلە، شەوچەرە.

تصحيح: ڕاستکردنەوە، ساخکردنەوە، چەوتی لابردن، هەڵە لێگرتن، بیرازکردن، ڕێککردن، وەڕاستگێران، هەڵبژێری.

تصحيف: لە کاتی نووسیندا یا خوێندنیدا گۆڕین و هەڵەکردن.

- الكتب: شیرازەکردن.

تصدع: سەرێشان.

تصدق: خێرکردن.

تصدي: هاتنەپێش، دەستپێکردن، ئاووریشبوون، ڕووبەڕووبوون

- بوجه المعتدي: دەستکردنەوە.

تصدير: نامە یا شتی تر ناردنە دەرەوە، هەناردن، لە ژووررووی کۆڕدا نیشاندن.

تصديع: دەردەسەریدان، سەرنێشاندن.

تصديق: قەوڵ بۆ کێشاندن، مۆرکردن، باوەڕ پێکردن، باوەڕبەبیرورا، وەیا وتەی کەسێکی کردن، بڕوا پێکردن، ڕاستاندن، بەڕاست زانین.

- سريع التصديق: خۆش باوەڕی.

تصرف: جڵەو، سەرڕشتە، ئازادی، لە کاروبار و لە دەست تێداندا، سەر ڕشتەداری، دەستکاری.

مطلق التصرف: دەست بەردان.

تصريح: درکاندن، هەڵڕشتن، دەرخستن، ئاشکراکردن، ڕاوێژکردن، دەربڕین.

تصريف: چوواندن، گۆڕینەوەی دراوی سپی چ قاقەز و چەکی بانک ٢- گۆڕین کردانە لە زانیاری ڕێزماندا، ڤاڤێرکردن.

تصرف: چوونگە (بانک).

تصريح الجلد: هەڵێنانەوەی پێست.

تصعيد: هەڵگێران، بردنەسەر، سەرخستن.

تصغير: چکۆڵە و گچکەکردن، تیژکردن.

تصفح: تەماشاکردن، لاپەڕەلاپەڕە لێ وردبوونەوە.

تصفر: ڕەنگ زەردهەڵگەڕان، ڕەنگ پەڕین.

تصفية: پالاوتن، پالاندن، پالێن، داوەڕشاندن، نسلاندن، ترهاندن، بەرچەتانکردن، پوختکردن، لابەلاکردن، خاوێنکردنەوە، داوەراندن، پاککردنەوە، پوخت و خاوێنکردنەوە، پالاوتن، ڕوونکردنەوە.

تصفية الأمر والوضع: یەکلاکردنەوە.

تصفية المواد باذابة أو الطهر: ڤاڵکردن.

تصفية الحساب: پاک و یەکلاکردنەوە، پاکەوپاک، پاکتاوکردن.

تصفي: پالاوتگە، پالاڤتگە.

تصفير: فیکەلێدان، تێ توورواندن، فیکاندن، کووفین، فیکین.

التصفير المتكرر: فیکەفیک.

تصفير الحية: فیکەی مار.

تصفيف: ڕیزکردن، بەڕیز دانان.

تصفيق: چەپڵە لێدان، چەپک، فرەفر، شەقەی باڵی باڵندان.

- **من الجماعة:** چەپڵەریزان، چەپڵەکوتان.
- **صوت التصفيق:** دیتۆول.

تصقيل: ماڵشتدان.

تصلب: ڕەق و پتەوبوون، وشک بوون.

- **الشرايين:** ڕەق بوونی خوێنبەر.

تصلح: چاک بوون، ڕێک کەوتنەوە.

تصلف: مرایی، چاپلووس، لاق لێدان.

تصليب: لەسێدارەدان، خنکاندن، بەداردا کردن، هەڵواسین، ڕەقبوون.

تصليح: چاک کردنەوە، بیراز کردن، ڕێکخستنەوە.

تصميم: نەخشەکێشان، نەخشەدانان، بڕیار لەسەردان، لەسەر بڕیاری خۆ ڕۆشتن، هەرێ کردن، تەمەڵ دانان، پیلان دانان.

- **عدم تصميم:** هەرێنا.

التصنت: گوێ گرتن.

تصنع: دروستکران، بەدەوری خۆ هەلاتن، خۆڕازاندنەوە، ساختەکاری.

تصنيع: ئامادە کردن.

تصنيف: بابەتکردن، پۆلێنکردن، چین چین کردن، دەستەدەستە و پۆل پۆلکردن، هاوپۆل و هاوبابەتکردن، ڕیزکردن، ڕێکخستن، پەرتووک دانەر، دانەر.

تصوب: نیشتنەوە.

تصور: گومانکردن، گومانبردن، ڕاگرتن، ڕامان، هێنانە پێش چاو وێنەی کەسێ یا شتی لەدڵ گرتن، وازانین.

تصوف: خۆ چاک نیشاندان، دەروێشی.

تصويب: ڕەوادیتن، شایان دیتن، لارکردنەوە، بەچاک زانین، پەسندکردن، لەسێرددان، نیشانەگرتن.

تصويت: دەنگ دان، دەنگ دەرخستن.

تصوير: وێنەگرتن، نیگاگیری، هێنانەدی، ئافەریدکردن.

- **آلة التصوير:** ئامرازی وێنەگرتن.
- **دارالتصوير:** وێنەگرخانە، وێنەخانە.
- **التصوير الشمسي:** وێنەگرتنی هەتاوی.
- **فن التصوير:** هونەری وێنەگرتێتی.

تصييد: ڕاوکردن.

التصييد خفية: قەمچ کردن.

تضائق: تەنگاوی.

تضائل: کزبوون، لە کەمی دان.

تضاحك: بەیەکەوە پێکەنین.

تضاد: دژ کاری، دژی یەکتری، لەگەڵ یەکتری ناکۆک بوون.

تضارب، مضاربة: لێکدان، کۆڵۆکاری.

تضاريس: ددانان

التضاريس الارضية: بەرزایی و نزمایی سەر زەوی، هەڵەت.

تضاريس الاسنان من البرد اوالغيظ: دان سکێ، دانە چیرە.

تضاعف: دوو بەرابەر و دوو چەندان، لێ پیسکردن، ورژانگ (نەخۆش).

تضامن: یەکگرتن، یەککەوتن، بوونەدەمان، (کەفیل)ی، هاونەرک.

تضاهي: شان لەشاندان، بەرامبەری کردن.

تضايق: تەنگەتاوبوون.

تضجر: ناڵین، ناڵاندن، بێ ئارامی.

تضجع: پاڵدانەوە، پەلێدانەوە.

تضحك: خەنین، پێکەنین.

تضحية: قوربانکردن، کردنە قوربان، بەقوربانکردن، خۆبەختکردن، قوربانی و گاو و گەردوون کردن، خۆ لە پێناودان، لێ بووردن، بوورین.

التضحية بالنفس: خۆ کردنە گاو و گەردوون.

تضخم: ڕسکان.

- **الكبد:** جەرگ ڕسکان، جەرگ ئاوسان.

تضرر: زیانکردن، تێ شکان، نەهووم کردن.

تضرس: کول بوون، هاڵەو بوون.

تضرع: کرووزانەوە، قەرەقاژە، کرووزە، لالانەوە، لالیان، نووزانەوە، واریانەوە، ورک، هەڵزووران، ژارین، پاڕانەوە لەبەر گریان، واریانەوە، زوورانەوە.

تضرط: ترکەندن، ڕاهێشتن، جرت کێشان، شیراندن.

تضريب: سەخت لێدان، گێچەل هەلاییساندن.

تضریس: ددانە، ددانەکردن.

تضعیف: لاواز و بێ تێن کردن، هەچناندن، دوو یا چەند چەندان کردن، دووبەرابەر کردن.

تضلیل: سەرلێشێواندن، گومڕاکردن، لاڕێکردن، تووشی زیانکردن .

تضم: لەناو خۆ گرتن.

تضمن: لەناودابوون، چەمک.

تضمید: برین تیمارکردن و پێچان، دەرمانکردن، تیمارکردن، زام بەستن، کەوانەن.

تضمین: پێ بژاردن، کردنەدەستەبەرە، کردنەدەمان، تێ هەڵکێشان، خستنە پەنای خۆوە، تاوان، سزا خستنە ملی خۆ.

تضییع: گومکردن، لەناوبردن، بەرزە کردن، فلیقاندنەوە، دۆڕاندن، لەدەست دان.

تضییق: تەنگاوکردن، تەنگەتاو کردن، تەنگ پێ هەڵچنین و ڕێک کوشین، زیپ، پەستاندنەوە، پەستاوتن.

تطابق: بەرامبەری، بەرانبەری، جووت بوون، هاوتایی، یەکچین بوون.

– **الوقوع في حیز التطبیق:** هاتنە کردن.

تطاول: دەستدرێژی کردن، سەربزێوی، سەرکێش.

– **التطاول بالکلام في حضور شخص ما:** لەڕوودا هەڵگەڕانەوە.

تطایر: پەرش و بڵاو بوون.

تطبیب: خۆ کردنە پزیشک، داوای پزیشکێتی کردن.

تطبیق: پێک گرتن، بەرانبەری یەکتری کردن، سەرپێکهێنان، نانەوە، داپۆشین، چوون کردن، بەرانبەر کردنی دوو شت یا پتر، هێنانەدی.

تطبیقات البصریة: بینینە هێنانە دی.

تطبیقات: ڕاهێنان، بەجێ هێنان.

تطحن: هاڕڕان، هاڕان.

تطرف: پێ درێژی، شوو لێ هەڵکێشان.

تطرق: ڕێگا دۆزینەوە بەرۆشتی.

تطریب: گۆرانی گوتن، ئاهەنگی بەزم و ڕەزم دامەزراندن.

تطرید: دەرکردن.

تطریز: چنین، گوڵچین، ڕازاندنەوەی پارچە پۆشاکێک بەئاوریشم بە دەوریا بەرەنگاورەنگی جوان لەسەر چنین.

تطریف: پەراوێز دانان بەتایبەتی بۆ بوخچەی ژنان و هتد...

تطعیم: دەرخواردان، کوتان، پەیوەندکردن، موتربەکردن، ماک تێکردن، پەیوەستکردن، سەردانان.

– **مادة التطعیم:** ماکی کوتانێ.

تطفل: خۆتێهەڵقوتاندن، هەوانتە خۆری، مەلاس، خۆ کردنە منداڵ، ناخۆنەکی.

تطلیق: بەرەڵا و ئازادکردن.

التطمیع: وەقرم خستن.

تطهیر: پاککردنەوە، خووەڕووکردن.

تطواف: گڕ خواردن بڕوانە (تجوال).

تطور: گۆڕان، ڕەنگاورەنگ بوون، فرازی بوون.

تطور تقدمي: پێشکەوتن.

تطوع: گوێدێری، خۆپێشکەش کردن، کاربە دڵ و داو کردن، فەرمانبەرداری.

تطویر: گۆڕین، پێشخستن.

تطویف: گەڕاندن، کەوتنەسەر.

تطویل: درێژکردن، درێژەپێدان، درێژکردنەوە، درێژەوکردن.

تطیب: خۆ چاک بوون، خۆشکردن.

تطریر: هەڵقڕاندن، نەخشەی خراپ لێدان.

تطیر: فڕینی باڵندان، نەخشەی خراپ لێدان.

تطییب: پاککردنەوە، بۆنخۆشکردن.

تطییر: هەلفڕاندن، فڕاندن.

تطیین: سوواقدان، کەف ماڵکردن، شمشەکردن. سوواغدان.

تظاهر: خۆنواندن، قونەقونکردن، پشت بەپشتی یەکترییەوە نان، ئاشکرابوون، ڕواڵەتبازی، دووڕوویی.

تظلم: هاوار و داد لەدەست بێدادی کردن، لاڵانەوە، پاڕانەوە، داد لەبەر زۆری داخوازی.

تظلیف الحیوان: قەیار کردن، قەیارە و سمکردن.

تظلیل: سێبەرکردن، نسێ کردن، سهە کردن، سێبەردار کردن.

تعاقب: سەرزەنشتی یەکتری کردن، بەسەریەکتری ڕۆیشتن.

تعاجز: کرووز.

تعادل: هاوکێش، هاوتایی، یەکسانی، بەرانبەری، تەرازوومەندی، تەرازی، بەرانبەر.

تعادل الکهربائي: هاوبارگەی ئەلکتریکی.

تعارج: بەشەلەشەل ڕۆشتن.

تعادي: دوژمنایەتی یەکتری کردن.

تعارض: بەپێچەوانەی یەکتری جوڵانەوە.

تعارف: یەکتر ناسین.

– **عدم التعارف:** نائاشنایی، یەکتر نەناسین.

تعاسة: بەدبەختی، کلۆلی، کوێرەوەری، چارەڕەشی.

تعاسر: لەگەل یەکتر سەختگیری کردن.

تعاشق، معاشقة: سەوداسەری یەکتری بوون، گراوی یەکتری بوون.

تعاضد: هاوکاری یەکتر کردن، یەکێتی، یەکدڵی، ڕێکی، هاوتۆڵی.

تعطف: میهرەبانی لەگەڵ یەکتری کردن.

تعظم: کەش و فش، خۆنواندن، گرۆفڕ.

تعقب: شوێن کەوتن.

تعاقد: پەیمان پێکەوە بەستن.

تعال: وەرە، بێ، بەو، بێرە، بووری، ئاوەرە، قەرە.

تعال بسرعة: زوو وەرە.

تعالوا: وەرن.

تعالي: بڵند بوون.

تعامد: هاوستوون.

تعامل، معاملة: ئال و وێڵ، چەندو چوون کردن، سەوداگەری، مەزندە کردن، سەودا.

تعاند: ناکۆکی لەگەل یەکتری کردن.

تعانق، معانقة: دەست لە ملی یەکتری کردن.

تعاهد: کەسێکە لەگەڵ یەکێکی تر پەیمان بەستێ، هاوپەیمان.

تعاون: هاوکاری، دەستیاری، زیارە، هەرەوەزی، دەستی یارمەتی بەیەکتردان، هەرەوەزی یەکتری کردن.

التعاونية: هەرەوەزی.

تعاويذ ضد العفاريت: دێوبەند.

تعب (ج) اتعاب: سزا و چەرمەسەری، جەور، ئاهینی، گلاراو، وەستان، ماندووبون، فل بوون، ئازار، ماندوویتی، سەخلەتی، وەستاوی، ناخۆشی، مانەکی، دەردەسەری، لەشگرانی، شەکەتی، ڕەنج، هیلاکی، شەقێنی، گارنگ، کفتی، ئەرک.

التعب: وەستان، وەسیان، ماندووبوون،

اتعاب: مرخێش مرخێش.

- حالة التعب: شەکەتی، کفتی.

تعبئة: داگرتنەوە، ئامادە کردن، هەڵستاندن.

تعبان: شەتی، شەلاکەت، کفت، مانیا، ماندوویتی.

تعبد: بەندەگیرتی کردن.

تعبد القدم: کۆنەپەرستی.

تعبس: گڤی، مۆربوونەوە، ترشرووبی.

تعبية: ئامادەکردن.

تعبيد: کردنە بەندە.

- الطرق: وشکەسی، ڕێگا دروستکردن.

تعتم: لێڵ بوون، تاریکی.

تعبير: کردنە بەند، دەربڕین، بوراندن، پەڕاندنەوە، ڕەتکردن، تێپەڕاندن، ئاشکرا کردن.

- الرؤيا: خەون لێکدانەوە، ڕەوشەنکردن.

- كتاب تعبير الرؤيا: خەون نامە.

تعثر (للفرس وغيره): سەرسم دان.

تعجب: واق ورمان، سەرسوورمان.

متعجب: واق وڕ، سەرگەردان، سەرسووڕماو.

تعجيب: سەراسیمە و سەرگەردان.

تعجرف: فیزداری، بێ باکی، هەوادار، بایی.

تعجيز: سەخڵەت و تووڕەکردن.

تعجيل: تاڵووکەکردن، پەلەکردن، لەزاندن، هنجراندن، تاودان.

التعجيل في الفيزياء: تاودان.

- المنظم: تاودانی چوونە یەک.

تعجيل غير منتظم: تاودانی ناچوونیەک.

التعجيل السالب: تاودانی خاو.

تعجيل الجسم الساقط: تاودانی تەنی کەوتوو.

التعجيل التقصيري: تاودانی خاو.

تعجين: هەویر کردن.

- الادوية لعمل الحبوب: هەرفتاندن.

تعداد: ژمارە، فەژماردن، ژماتن، هەژمارتن، بژاردن.

تعدد: فرەیی، هەڵژمار، ژمارە پتربوون، هەڵژماردن.

تعدي: دەستدرێژی، جەورکردن، بێدادی، دامانگیری، دەست هاوێژتن، ئێخەگیری، بێ لە بەرەی خۆ پتر ڕاکێشان، تێپەڕاندن، لە ئەندازە تێپەڕاندن.

تعدية: هۆگر کردن، پرەنگاندن، ڕاهێنان، بژاردن.

تعديل: ڕاستکردنەوە، ڕاسەوکردن، گۆڕین، هاوکێشکردن، بەهانەگرتن، ڕاستکردن، بیانووهێنانەوە.

تعدين: کانزاکردن، میتالین، پوختەکردن (لە کیمیادا).

تعذب: ئازار کێشان.

تعذيب: ئازاردان، چەوساندنەوە، زەپاندن، گڤاندن، کێشەماندن، دڵ کێشاندن، دڵگیر کردن.

تعذر: پەڵپ گرتن، بەهانە هێنانەوە، تەوازۆ خوازتن.

تعذير: بەخشین، لێ بووردن، واز لێ هێنان، تەوازۆخوازتن.

تعرب: بوونە عەرەب، خووڕەوشتی عەرەبان گرتن.

تعرض: بەرەنگاربوون، دەگژڕاهاتن، داوێن گرتن، ئاوریش بوون، دامان گرتن. بەگژداهاتن، ئەتککردن.

متعرض: داوێن گیر، دامان گیر.

تعرف: ناسران.

تعرفة: ناسیاری، ناسیارنامە، ناونیشاند، خەت، خەت نیشان، بارنامە، نیشان، دیاری.

تعرق: کراندنەوە، ڕیشە داکوتاندنی ڕووەک، ئارەق کردن.

تعري: ڕووتکران.

تعريب: کردنە ئارەو، کردنە ئارەوی، مەبەستێک وەرگێڕانە سەر زمانی ئارەوی.

تعرية: ڕووتکردن، شەلاندن، ڕووتاندنەوە، دامالین، ڕووتکردنەوە، سەرڕاکردن، وارنین، دانکردن.

تعریض: پانکردن، پەهناندن، ٢-پلار تێگرتن.
تعـریف: پێ ناسین، بەناسین دان، پێ ناسـاندن، پێ هەڵگوتن، دیاری کردن، پێ ناسە لە(ئەندازیاری) دا.
تعریق: ئارەقە پێ کردن، مەی کەمێک تێکەڵ بەئاو کردن.
تعزیة: سەرەخۆشی، چوونە سەر پرسەی، سەردان، بانگ کردن، پرسە، بنهاری، تازیە، دڵنەوایی.
تعس: چارەڕەش بوون، تێداچوون، کلۆڵی، لە نێو چوون، بەسەر ڕووداکەوتن.
تعسر: دژواری، سەختی.
تعسف: زۆر بێدداریکردن، کارلێکردن بێ لێکدانەوە.
تعسیر: سەخت و دژوار کردن.
تعـشق: دڵداری، دڵبـــازی، مـــۆزی، هەوایی، ڕەچاوکـــردن، سەودایی.
تعشیر: دەیەکی ماڵی کەسێک وەرگرتن.
تعـصب: دەمـاربزووتن، دەمـارگیـران، جـوامێـری، بەربەرەکـانی کردن، خۆپەرستی.
التـعصب القـومي الاعـمی: نەتەوە پەرسـتیی بێ شـێـواز و بێ سنوور.
تعصب الرأي: سەرپێچان.
تعصیب: هەڵبەستنەوەی شکاو.
تعطف: میهرەبانی کردن.
تعطیف: میهرەبانی نواندن، چەماندنەوە.
- تعطیف الحیوان علی غیر ولده: باناندن.
تعطل: ڕامان، پەک کەوتن.
تعطیر: بۆنخۆشکردن، خۆشبۆنکردن.
تعظیم: گـەورە و مـەزن کـردن، قـەدر و ڕێزگـرتن، تۆداگـرتن، ڤەمناندن دکراندن.
تعفف: داوێن پاکی، پاکی.
تعفن: بۆگەن بوون، کف بوون، گەنین، کەڕووهەڵێنان.
- الثمر الناضج وفساده: بڵ بوون.
- الظلف: شەلکە، بۆگەن بوونی سم.
تعفین: بۆگەنکردن، کەرخاندن.
- آکل المتعفنات: گەندەخۆر.
تعقب: ڕەدووکەوتن، وەدووی کەم و کوری ئەم و ئەو کەوتن.
تعقد: بەستران، گرێ لێ دران، گرێ تێ کەوتن، ئاڵۆزی.
تعقر: قوپان، قۆپان.
تعقل: هۆشیاری، هۆشمەندی، هۆش پەیداکردن.
اکثر تعقیدا: ئاڵۆزکاوتر.
تعقیب (للمعاملة): دووکەوتن، وەدووکەوتن.
تعقیب: لەسـەررۆیشتن، وەدووکەوتن، لێ گەڕان، لێ پێچانەوە، ڕاونان، پەیجۆر کردیی، شوێن کەوتن، بەپێ و شوێنەوە چوون، سۆراخکردن، پەیدۆزی، ڕەدووکەوتن، تۆژانەوە، پەنجوازی.
- للتعقیب: بۆ پێچانەوە.
- الاثر: ئاژۆ، پەی بردن.
تعقید: ئاڵۆز کردن، شێواندن، گرێ لێ دان.
تعقیم: لەزاوو زۆ کردن (پەکخستن) نەزۆکردن، خاوێن کرنەوە، برژاندن، پاککردنەوە، میکرۆب کوشتن.
- تعقیم الجروح: برژاندنەوەی برین.
تعکر: لێڵی، شلوێ بوون، لێڵ بوون.
تعکیس: هەڵگەڕاندنەوە، دیواودیو کردن، دیواندیو.
تعلق: هەڵواسران، بەندیواری، نەقچڤان، پەیوەندی.
تعلل: ورک گرتن، بیانوو هێنانەوە، لام و جیم، هۆژانەوە، هۆرا - بوون، هێنابوون، هێن بوون.
تعلم: فێربوون، هیر بوون، ڕاهاتن، هەوسین، هەڤسین، داهاتن، شێرهۆژاک.
تعلیب: لە قووتوونان، پەستنەوە.
تعلیة: هەڵێناوە.
تعلیف: ئالیک بەولاخ دان.
تعلیق: نیـــانەوە، پێـوەهەڵوەســتـــان، وێـخـستن، هەڵواستن، هەڵواسین، هلاوەستن، پێوەنان، پەیوەندکردن، پێوەبەستنەوە، دالقـاندن، لەسـەر ڕۆیشتن، دلۆێخستن، قـۆرت و تەگـەرە تێ خستن.
تعلیـقـة: ئەوەیە کـە لە داوێنی پەرتووک و نامـە و شـتـی تر دەنووسرێ.
تعلیل: بەڵگەهێنانەوە، بیـانوو، پەڵپ گرتن، بەهانە هێنانەوە، ورک گرتن، بەهانەگرتن، پاساودان.
تعلیم (ج) تعلیمات: فێرکردن، هەڤیـساندن، هیرکردن، مەخش، مەشخ، مۆژیاری، ڕاهێنان، هەرساندن، ئامۆژگاری، حاملاندن، ڕێنەبەر، هەوســـاندن، مـــەشق، ڕێنەبەر، هۆزان، هۆژاندن، مەخش.
تعلیم العـسکري: مـەشـقی پێشـمەرگـەیی، مـەشـقی سـەربازی، ڕێنەبەر.
تعلیمات: دەستووری کار.
- الوسائل التعلیمیة: هۆیەکانی فێرکردن.
تعمد: بەئەستی شتێک کردن، دەسگۆڕ.
تعمق: قـووڵ پێداچوونە خوارەوە، کنەکردن، لێکۆڵینەوە، بیر لێ کردنەوە.
تعمل: بەسەختی کار ئەنجام دان، سەخڵەتی کێشان.
تعمیة: کوێرکردن.

تعميد: ڕووتێکردن، بەدڵ کارێک کردن، شوشتنی مندالانە بەپەیڕەوی ئایینی فەلان یا ئەوکەسانەی دەچنە سەر ئایینی وان. لەئاو هەڵکێشان.

- غسل تعميد: لەئاوهەڵکێشان.

تعمير: ئاوەدانکردنەوە، ئاواکردنەوە، ئاڤاکردن، پینەوپەڕۆکردن، پینەوپەڕۆی دار و دیوارکردن، زۆر ژیان، ژیاندن.

تعميق: قوولکردن، ساکوول و سوو تال کرن، فەدراتن.

تعميم: کردنە گشتی، بەهەموو لایەکی ڕاگەیاندن، بەپێچەوانەی تایبەتی.

تعنت: ئازار پێگەیشتن.

تعند: خەزرین، ڕکە و جەنە گرتن.

تعنيف: سەرزەنشکردن، لەگەڵ کەسێکی بەسەختی و زبری ڕەفتارکردن.

تعهد: بەڵێندان، وەستۆی خۆ گرتن، پەیمان دان، هەرێنی دان، وەخۆگرتن، بڕیە دان، گرتنە مل، تازە کردنەوە، گەردن گرتن، پەیمان بەستن، دەستەبەری.

تعوج: چەمین، چەمینەوە، خواربوونەوە.

تعود: ڕاهاتن، پێ فێر بوون، هۆگر بوون، لێ ڕاهاتن، چێژ بوون، پوەنگین، فێربوون، وێڕاهاتن، ڕام بوون، داهاتن.

تعوض: گۆڕان، گۆڕیان.

تعوق: ڕاگیر بوون، ڕاگیران، ڤارڤلین، دواکەوتن، پاشکەوتن.

تعويج: خوار کردنەوە، چەماندنەوە، چەوتان، داهێنانەوە، کووڕکردنەوە، شەفتول و هیش کردن.

تعويد: ڕاهێنان، فێر کردن.

تعويذ (ج) تعاويذ: جادوو، ئەفسوون، نوشتە، قەرز، نوشتوو، ئەودیە بۆ چاوەزار لە مل دەکرێ وەیا لە باسک دەبەسترێ.

- كاتب التعاويذ: کۆلێنانی.

تعويذ: پەنادان.

تعويذ العيون: نیشتووی چاو و زار، نیشتووی چاوچلە.

تعويض: تۆڵەدانەوە، بژاردە، بۆبژاردن، خستنەوەجێ، خستنەوە سەرگۆڕین، گۆڕاندن، تۆڵە بۆ کردنەوە، هۆ دانەوە، جێ گرتنەوە، خستنەبەری.

تعويق: وەدرەنگ خستن، دواخستن، ڕەهت کرن، ڤارفلاندن، گلدانەوە، گیرۆدە کردن.

تعويل: بەدەنگی بلند گریان، لە سەلادان.

تعيب: زەدەدار کردن.

تعيير: سەرزەنشت کردن.

تعيس: بەدبەخت، بێ نەوا.

تعين: دامەزراندن، نرانەوە.

تعيين: دەست نیشانکردن، دامەزراندن، دانان و دیاری کردن، نانەوە، تان تەهت کردن، تانکردن، دیار کردن.

تغابن: زمان پێک گەیاندن.

تغافل: ناخۆش کردن، خۆ نابەڵەدکردن، خۆ ناشارەزا کردن، خەڵەتان.

تغامز: چاو و برۆ بۆ یەکتری هەڵتەکاندن.

تغاير: جیاوازی، جودایی.

تغذي: خۆراک خواردن.

تغذية: خۆراک دان، خواردن.

- سوء التغذية: بەد خۆراکی.

تغرغر: ئاو لە گەروو وەردان، گەرگەرەکردن.

تغريد الطيور: خوێندنی باڵندە.

تغرير: فێڵ کردن، هەڵفریواندن، شتێک خستنە مەیدانی، لەناوبردن و لەناو بۆ ئاوێژتن.

تغريق: خنکاندن.

تغريم: پێ بژاردن، تۆڵە لێ ئەستاندن، پێ ئەژماردن، پێ دانان، زرمتان کردنەوە.

تغزل: دڵدارێتی کردن، هەڵبەست خوێندنەوە.

تغسل: شۆران.

تغسيل: شۆرین، شوشتن.

تغشية: داپۆشین، داگرتن.

تغضب: ڕق هەستان، غەزرین.

تغطئة: داپۆشین، تەڤزاندن یا تەڤراندن، باندان، نحافتن، سەرنانەوە، پێ دان، داپۆشینەوە، ڕاپاندن.

التغطي: داپۆشران، بەخۆدادان، پۆشران.

تغلب: چڕەبوون، هەڵکوتانەسەر، سەرکەوتن، سەرکەفتن.

التغلب عليه: بەزاندن، ڕابەزاندن، پێوەستان، دەرەقەت هاتن.

تغلغل: خرۆشاندن، پەلهاوێژتن.

تغلي: بڕوانە (تغلية).

تغليب: چیرە کردن، زاڵ کردن، پشت شکاندن، دەسەلات بەسەردا پەیدا کردن.

تغلية: دۆزین.

تغليط: هەڵەپێکردن.

تغليظ: ئەستوورکردن، وتەی ڕاست گوتن.

تغليق: داخستن، دەرکە پێوەدان، بەستن، پێوەنان، نچکدان، دادان، داپۆپێڤەدان.

تغمز: نازکردن.

تغميس: شلەپاندن، هەڵشلەپاندن.

تغنج: نازولار و لەنجەکردن.

تغني: گۆرانی گوتن، سترین، ستراندن.

تغنية: گۆرانی گوتن، ستراندن.

تغور: قوپان، قۆپان، نغرۆبوون، نیشتن، ڕۆچوون.

تغوش العين: ڕەشکەوپێشکەکردنی چاو.

تغوط: چوونە سەر پێشاوێ، گووکردن، ڕیان، فیراندن، ڕیتن.

تغير: گۆڕان، تێکچوون، وارپای، گۆڕیان، هەلپلاندن.

- للحليب: هەڵگەڕان، بڕکانەوە.

التغير الطردي: گۆڕانی یەکسانی، گۆڕانی ڕاستەوخۆ.

- العكس: گۆڕانی پێچا.

- دائم التغير: گۆڕینۆک.

تغيير: گۆڕین، گوهارتن، گۆڕاندن، گۆهێڕاندن، هلگەواستن.

تغيظ: ڕق هەستان، زۆربوون، توڕان، دلەندی.

تغيرات فيزيائية: گۆڕانە فیزیاییەکان.

تفاح: سێو، سێڤ، ساوی.

التفاح البري: گێوژ، بلح، بلچەسوورە.

- الارضي: سێوی بن زەوی، گزەری، گولە بن زەوی.

تفاح حلو: شەکرە سێو.

تفاحش: شتی ناشایستە وتن، لە سنووری خراپە و ناهەمواری تێپەڕین.

تفاخر: لاف، بەخۆفشێن، شووت، نازین، هاتوهوت، هووشەکاری، خۆهەڵکێشان، خۆهەڵنان، پێداخورین، هەڵشەنکان، شانازی، شاتوشوت، خۆفرۆش، ناز پێوەکردن، خۆڤ، خۆهەڵدان، هاشە، هوشە، بافیش لێدان، بافەدەنگن، کرووز.

تفاسخ: هەڵوەشاندنی کاروبار و کڕ و فرۆش.

تفاضل: لەسەردابوونی شتێ بەسەر شتێکی ترا.

تفاعل: کارلێ کردن، کارلێکران، (کارلێک).

- كيماوي: کارلەیەکردنی کیمیاویی.

التفاعل الموضوعي: شوێنە کار لێ کردن.

- ذات تفاعلين: دوو کارلێک.

- تفاعلات كيمياوية: کیمیا کار لێ کردن.

تفاني: خۆ کردنە قوربانی کەسێکی.

تفاهة: هیچ و پووچ.

تفاهم: لێک گەیشتن، ڕێک کەوتن، لێک نزیک بوونەوە.

تفاوت: نێوان، ماوە، جودایی، جیاوازی، ناقبەر، ناقبین.

تفاؤل: فاڵ گرتنەوە، نەخشەلێدان، نوقلانە، دووربینی.

- بالخير: نەخشەی چاک لێدان.

- بالشر: نەخشەی گەند و شوم لێدان.

تفتت: دارزان، دافرتان، دافتان، ڕزان، داوەرین، داوەشان، دافتان، ڕزانەوە.

- حجر سريع التفتت: ڕژاک.

تفتح: کرانەوە، گەش بوونەوە.

- الازهار: پشکوتنی گوڵ، پشکوان، چیف.

تفتق: شەق بوون، شەق بردن، هەڵوەشان، پشکفن.

تفتل: بادران.

تفتيت: تولاندنەوە، تولخاندنەوە، دارزاندن، دافەتاندن، داقتاندن، هەلا هەلا کردن، ڕزاندنەوە، داوەشاندن.

- الخبز في الطعام: تێ کوشین.

تفتيش: پشکنین، وشکاندن، بەسەرکردنەوە، گەڕان، منە کردن، پشکڤاندن، پەیجۆری، چاڤزیای، کنە کردن، لێکۆڵینەوە، منەیی پیلاگەیشتن.

تفتيش الاموال: ماڵ پشکنین.

- دفتر التفتيش: پەڕاوی بەسەرکردنەوە.

تفتين: دووزمانی کردن، بۆلێدان، داچاندن، داچنین، شۆڤاری، داگیرساندن، زمان لێدان.

تفجر: تەقین، تۆقین.

التفجير: تەقاندن، ترەقاندن.

تفحش: بەدگۆیی، خراپە کردن.

تفحص: لێ پرسین، تاقی کردنەوە، گەڕیان، پشکنین، مڵ ومووش.

تفحم: بوونەخەڵوز، ڕەش داگرسان.

تفخم: گەورە بوون.

تفدية: قوربان دان، قوربانکردن.

تفرج: گوشاد و کەیفخۆش بوون، سەیرانکردن، گەڕان، تەماشاکردن.

تفر: قولانج.

تفرد: تەنهابوون.

تفرس: تەنها بوون، بەزرنگی تێگەیشتن و حاڵی بوون.

تفرع: لک لێ بوونەوە، هەڵدانەوەی دار پەل هاویژتن.

تفرغ: جووێ بوونەوە، داتەکان، لە کاربوونەوە.

تفرق: لێک هەڵوەشان، جوێ بوونەوە، جیاجیا، تارومار، هەرەمە.

تفرقة: پەراگەندەیی، جوداکاری، ژێڤە، قرتاندن، جودابوون، جووێ بوونەوە، جهێ بوون، من وتۆیی. پەنجە تەقاندن، قامک تەقاندن.

تفريح: کەیفخۆشکردن، دڵخۆشکردن، دڵرووناکردنەوە.

تفريخ: جووجکە هەڵێنان.

تفريش: ڕاخستن.

تفريد: گۆشەگیری کردن.

تفريغ: بەتاڵکردن، چۆڵکردن، داکۆتان هێناو، ڤالا کردن، خاڵی کردن، داکردن.

- **الحساب:** پڕ کردنەوەی ژمێریاری.
تحريق: جودا کردنەوە،جیا کردنەوە، لەیەک بەردان، گەمیراندن، تەرک، تەدان، تەنکردن، داترازاندن، جوایەزکردنەوە، لێک کرنەوە، ترازاندن، هەلاوردن، بڤەشاندن، بەشلاندن، جیاکاری، دبردان، دابرکاری، دابرکردن، دابراندن، دابرین، هاوبرکردن تێک هەڵوەشاندن، هەلبراندن.
لتفريق بين الاثنين: لێکردن، لێککردن.
تفريع: ترساندن.
تفسخ: رزان، رزانەوە، رزین، قنانەوە، بۆگەن بوون، داڕزین، داقرتان، داقنان، داوەشان.
تفسيخ: داڕزاندن، دافەتاندن، ڕزاندن، بەڵگەی شارەزایی.
تفسد: کەرخین، مەرکین، مێورزی.
تفسير: لێ دووان، ئاشکرا کردن، ڕاڤەکردن، واتادۆزینەوە، ڕاڤە، واتالێکدانەوە، ڕاڤە کردن، ڕەوشەن کردن.
- **الكتاب:** پازەند.
تفسيق: بەلاری و داوین پیس لە قەڵەم دان.
تفصيل: درێژە پێ دان، پێدا چوونەوە، ڕاڤەکرن، ئاشکرا کردن، لەسەر ڕۆیشتن، درێژ کردنەوە، ڕابرین، هەلڕژتن. ٢- دابرین، ڕابرین، دابراندن، دابران، جوێ کردنەوە.
تفصيلات: درێژە پێدان، پێدان، پێدا چوونەوە.
تفضل: چاکە و مرۆڤایەتی کردن. میهرەبانی و گەورەیی نواندن.
تفضل: فەرموو.
تفضيح: ڕسوا کردن، ئابروو بردن.
تفضيض: زیوکیش کردن، ئاوەزیو کردن، بەزێو ڕووکێش کردن.
تفضيل: باشتر هەڵبژاردن، پەسەند کردن بەپتر و باشتر زانین.
تفطر: شەق بردن، قەڵەشان، قلیش.
- **الجرح:** ئاوەدزیوونی برین.
- **من كثرة الهم:** تەق بردن، شەق بردن.
تفطن: بەزرنگی لە شت گەیشتن.
تفقيد: لێ پرسین، لێ گەران، بەسەرکردنەوە، سەردان.
تفقه: زانیاری و ئایین فێر بوون.
تفقس: شکاندن، هێلکە هەڵێنان، هەڵێنانی هێلکە.
تفكر: بیر کردنەوە، لێکدانەوە، دامان، ڕامان، پۆنجین، سەرکردنەوە، سەرهاوردن و بردن.
- **عميق مع ذهول الذهن:** تاس بردنەوە.
تفكك: لێک بوونەوە، شی بوونەوە، هەڵوەشان، لێک هەڵوەشان.
تفكير: وەیاد خستنەوە، وەبیر هێنانەوە.
تفكيك: لێک هەڵوەشاندن، لێک کردنەوە، پێکاوتن، دابراندن.

تفليق: فلیقاندنەوە، پرچڤاندن.
تفنن: هونەرنواندن، هونەرمەندی، مەحلانی، کارزانی، پالە مێری، کارناسی.
تفهم: تێگەیشتن، لە یاد گرتن، هەوسین، کەوتنە ناو مێشکەوە.
تفهيم: تێگەیاندن، حاڵی کردن، هەوساندن، بەگووێ دادان.
تفوق: سەرکەوتن، بەزر بوونەوە، زاڵی، دەستدرێژی، بەسەردا بوون، زاڵ بوون، سەرکەفتن، ڕاسەری، چیرەبوون.
تفوه: ئاخوتن، لەزارهاتنەدەر (وشە)، نکەنککردن، نکاندن، نقاندن.
تفويض: کار بەکەسێکی سپاردن، تەرخانکردن، کردنەسەریشک.
تقاء: پارێزگاری.
تقابل: بەرامبەری، ڕووبەڕوو بوون، زانەوێر، بەرامبەری.
تقاتل: لێکدان، یەکترکوژتن.
تقارب: لێک نزیک بوونەوە.
تقارن: لێک نزیک کردنەوە.
تقاض: لە یەکتری تۆڵە ئەستاندن.
تقاضي: تکاو هیوا کردن، خوزاتن، گەرەک.
تقاطر: تنۆک تنۆک، تکان.
تقاطر الطيور على الحبوب: تێوروژاندن، هورووژاندن.
تقاطع: یەکبرین (لە ئەندازەدا) پێکەوە برین، لێک کردنەوە.
تقاعد: کارکەناری، کەنارگیری، لێ کەوتن، خانەنشین، لە کار و فەرمان دوورکەوتنەوە.
تقاعس: سنگ دەریەڕین و پشت ڕۆچوون، گەورەیی.
تقاليد: نەریت.
تقاوي: بەناوی یارمەتی و دەست گرۆیی، تۆ بەباخچەوانان دان.
تقاوي البصل: قیسکە پیاز، خیسکە، فسقە، فسکە، قنجک، قنجکە.
تقبص: مۆربوونەوە.
تقبض: ژوولیان، قرچان، یەکچوون، گرژبوون.
تقبل: وەرگیران، هەڵگرتن، هەرێ کردن.
تقبح: دزێو و ناشیرین کردن، ناحەزکردنی وتە.
تقبيل: ماچکردن، ڕاموسان، ڕاموساندن، ڕاموسین، ڕامیسیان، مۆچکردن.
- **صوت التقبيل:** ملچە ملچ، مرچە مرچ.
تقبيل الايادي: دەست ماچ کردن.
تقدس: پاکانە، پاک و پیرۆز بوون.
تقدم: پێشکەوتن، پێشڤەچوون، پێشدەستی، تەک پێوەدان، ڕەپێشکەوتن.
متقدم: پێشکەوتوو، سەرکەوتوو، لە پێش.

- على اي تقدير: بارێ.

تقديم: پێشکەش کردن، هێنانەپێش و پێشخستن، ڕەپێشخستن، ڕەپێش کردن.

تقرب: نزیک بوونەوە، نزیکەوەبوون، نزیکی کردن، دەستکوتان، تخونکەوتن، خشانەلاوە، فەرە.

تقرح: هەڵقرجان.

تقرر: بڕیار لەسەر دان، ئارام بوون.

تقـرفص: هەڵتـرووشکان، هەڵچـیـچکان، هەڵتـرووکـان، هەڵنوترقان.

تقريب: نزیککردن.

تقريباً: نزیکی، نێزیکی، نێزیکا، بگرە، هاما، هەماهەما.

تقريت: قرنجاندن.

تقـرير: ١- هەڵڕشتن، دەرخـستن، وەرزین، ڕاڤـەکـردن، دەست لەملدان، گـونجـاندن، بڕیـارنامـە، بڕیار لەسـەردان (ڕاپۆرت). ٢- دەست لەملدان، ستوفدان. ٣- دامەزراندن، دانیان، باوە جێکردن.

تقريظ: برین، بەکەسێکی هەلگوتن، بەدگۆتن.

تقسيط: جووێ کردنەوە، بەشبەشکردن، لێ بەشکردن.

التـقـسـيم: بەشکردن، دابەش، بەشین، بەشـینەوە، دابەشین، دابەشینەوە، قەلقاندن، قەتاندن، لێکقەکرن.

تقشر: ڕووشان، داڕووشـان، لووچکین، هەڵمـاڵران، پێـست و تێکوڵ فڕێدان، تێکولێکردنەوە.

تقشير: داڕووشاندن، لێکردنەوە، پاک کـردن، تێکوڵ کـردنەوە، کەپتاندن، لووچکاندن، دڕاندن.

تقشير الجرح: کولاندنەوە.

- الجلد: داماڵین، هەڵماڵین.

- الرز والحبوب: پاک کردنەوە، گرگاندن، تێکوڵ لێ کردنەوە.

تقضي الليل: ڕاشکانی شەو.

تقطر الماء قليلا: چکە چک.

تقطر: چۆڕانەوە، لێـچـوون، داچۆڕان، شـۆڕەتکان، چکان، هەڵچۆڕان.

التقطر في: تێ چۆڕان.

تقطع: بچـڕان، فـەرژین، لەت بووت، بچڕان، هەڵتـەکین، هەلا هەلابوون، پچکڕان.

التقطير الاتلافي: لەناو بەرە دڵۆپاندن، دڵۆپاندنی داوەشاندن.

تقطيـر: تکاندن، چۆڕانەوە، داچۆڕاندن، پکاندن، دڵۆپاندن، هەڵچۆڕاندن.

تقطير تجزيئي: دڵۆپەند جیاکردنەوە.

تقفع: لەگۆچوون.

تقفيع: لە گۆبردن.

تقطيع: پارچە پارچە کردن، پەلپەلە کردن، پچڕاندن، پچکڕاندن، فـەرژاندن، شـەت وپەتکردن، هەلپـەکـاندن، لەت و پەتکردن، پچەڕاندن.

تقفيل: کۆڵوم دان.

- الباب: گاڵەدان.

تقلب: ١- گۆڕان، شێـوان، هەڵپلان، پیکانەوە، وەرچەرخانەوە، تێکچـوون، گـەڤلین، گـەوز، گـەوزان، گـەوزاو، گـەوزین، وەرگەڕان، گلمان. ٢- دووڕوویی، دووزمانی.

تقلبات: هەڵبەزەودابەزە، هەڵبەزین و دابەزین.

تقلد: ڤەلاوە لەمل کردن، لاساکرانەوە.

تقلص: کـورژبوون، ڕێکهـاتنەوە، کـرژهەلاتن، کـروژم هەلاتن، قرچان، قرچ بوون، کرژبوون، هەڵقرچان، دیکهاتن، چونەیەک، چونەوەیەک، فلین، قوفلین، کەم بوونەوە.

التـقليب: وەرگـێـران، وەرگـەڕاندن، هەڵگەڕاندنەوە، هەڵلانەوە، هەڵگێران،تێکەوەدان، گەرساندن، ژێروژوور کـردن، گلمـاندن، هەڵگێڕ و وەرگێڕ کردن.

التقليب والترجمة مرة ثانية: وەرگێڕانەوە.

تقليد: لاسایی کردنەوە، لەچاوکردنەوە، تیـتاڵی، دەمـەلاسکی، چاولێکەری، چەنایی، چاولێکردن، باسکردن، وەدووکـەوتن، دەمـەزەن، دەسـتخـان، دەمەلاسـکانێ، پەسخەلێکردن، نەریت، یەنگو کردەیی ملیوانەکە لە مل کردن.

تقليص: کورتکردنەوە، وێکهێنان، کەمکردنەوە، هەڵقرچاندن.

تقليع: لە ڕەگوریشە هەڵکەندن.

تقليـل: کـــەمکردنـەوە، یرەشکردن، پەچکاندن، ئالولکردن، داتاشین.

تقليم: قەڵەمکردن، هەڵپەرداوتن.

- الاشـجـار: قـەڵتکردن، قـەڵت و برکـردن، قـەڵەمکردن، هەمپەرداوتن.

- الاظفار: نینۆک کردن.

تقنين: یاسادانان، دەستووردانان.

تقهقر: پاشە و پاش گەڕانەوە، بەرەو دواکشان.

- الى الوراء: پاشە و پاش گەڕانەوە، سڵەمینەوە.

تقوس: چەمانەوە، بوونەکەوانە.

- العظام: گێری.

تقـوى: خـۆپارێزی، پارێز لە خـراپەکـاری بەدڵ و لەش، ئاوێنەن، بەراوانی، پارێزگـاری لە خـراپە، لە خـوا ترسـان، لە خـراپە لادان.

تقوية: بەهێز کردن، دەستیاری، یارمەتی دان، خووەڕود کردن.

تقويم: ڕۆژنامە، ڕۆژمێر، ساڵنامە.

تقويم: ڕاست کـردنەوە، نرخی کـەلوپەل دیاری کـردن، ژمـاردنی کات و ڕۆژ، پەڕاوی، یا پەڕە کاغـەزێکە کە ژمێـریاری ڕۆژ و مانگ و کەژانی ساڵی تێدا چاپکرابێ.

تقويس: کردنەکەوانە، چەماندنەوە.

تقى (ج) اتقاء: بڕوانە (تقوى).

التـقـيـؤ: ڕشـانەوە، غـەلاندن، تەرەشـان، هێـڵـنج هاتنەوە، دڵ پێکداهاتن، قرپ هاتنەوە.

- محاولة التقيؤ: هێنڵج هێنانە خۆ.

تقية: پارێزکردن، بۆ پارێزگاری خۆی، هەلپەرست کردن.

تقيح: کەمکردن، دەڵەدەڵ کردنی ئاژاڵ وماڵاتان.

تقيحات جلدية: ئاگرە، ئاورە.

التقيد: خۆبەستنەوە، خۆپێوە کردن، گرفتاری، لە بەندیخانەدا بوون.

تكاتب: نامە بۆ یەکتری نووسین.

تكاثر: مشەبوون، زۆربوون، زاووزێ.

تكاثر الخضري: سەوزە زۆربوون، زاووزێی نارەگەزی.

التكاثر اللاجنسي: ناتوخمە زۆر بوون.

- الجنسي: توخمەن زۆربوون.

- بواسطة البذور: تۆوە زۆربوون.

تكاتف: شان بەشانی.

تكاثف: خەستبوونەوە.

تكاسل: سـسـتی، تـەمـبـەڵی، تەوەزەلی، باپێـقـانی، سـادەیی، درێغی.

تكافؤ: بەرامبەری یەکتری بوون، هاوتایی، هاوهێزی.

تكافل: بوونە دەستەبەرەی یەکتری.

تكافيء: هاوهێز، هاوڕووبەر، هاوجێ، هافتا.

التكأكؤ: وڕووکان، دەورەدان، داوڕووکان.

التكامل: تەواوبوون، بەرەوتەواوی ڕۆشتن.

التكاهل: بڕوانە (تکاسل) درێخ.

تكبد: تەنگاوبوون، لەبەر ئازار و تەنگانە ئارام گرتن.

تكبر: فـیـز، فـیس، قـاپانی، کەڵلەبایی، لە خۆ وەرچوون، لووت بڵندی، نازین، هـارت هـرت، هاشـە، دەمـار، هەوا، تـرزلی، ژۆرڤـەچون، شـات، شـات و شـوت، چاڤ زێـلی، خۆبەسـەندی، ڕێڤـاناهی، شـۆگـایی، باسـەری، خـرایی، بروغـی، بەسـتـەهی، باکـردن، بای بـوون، بەخ، بەرخـواری، بەفـیـزی، خـۆ بەگـەورە زانین.

- أظهار التكبر: فیز نیشاندان، بەفیز بوون.

تكبير: گەورە کردن، بانگدان (**الله اكبر**) گوتن، گەورە کردنەوە.

تكة (ج) تكك: دۆخین، گـونجـەنە، هۆجـەنە، دۆخ، بەنەخـوێن، بەندەخوێن، هۆگە، چنچکە گۆشتی بەشیش برژاو.

تكتل: هەڵدراوەوە، کۆبوونەوە، باست بوون، تۆپەڵ بوون.

تكثر: زۆربوون، پەرەسەندن.

تكثير: زۆرکردن، فرەکردن.

تكثيف: خەستکردن.

تكحل: کل لەچاوکردن، چاوڕشتن.

تكحيل:کل لەچاو کراو.

تكدر: خەمباری، خەفەتباری، دڵتەنگ بوون.

تكدي: گەدایی.

تكدير: ئازاردان، سەرزەنشکردن، ڕەنجاندن، بەسەرڕۆیشتن.

تكديس الحصر: تایە کاری.

تكذيب: وەدرۆخستنەوە، سووندائکشاندن.

تكرار: دووپاتکردنەوە، دووبارەکـــردنەوە، دووجـــاری، پاتە، پاتاکردنەوە، ڕێنگاندنەوە.

تكرار القراءة: خوێندنەوە، دووبارە خوێننەوە، دەورکردنەوە.

تكرر: دووپاتـەکـــرانەوە، دووبارەکـــرانەوە، کـــوریانەوە، دووبارەبوونەوە.

تكرش: گەورەیی و جوامێری و پیاوەتی نواندن.

تكرير: دووپاتە کرد، پاڵاوتن.

- اعادة تكرير: پاڵاوتنەوە، پارزنین.

تكريش: هەڵقـــرچاندن، خــرج هەڵێنـان، قـــورفـــلاندن، هەڵپرووزاندن.

تكريشة: گیپە.

تكرع: ڕێز گرتن، قەدر گرتن، دکراندن، خەمناندن.

تكسر: تێکشکان.

تكسير: شکاندن.

تكعيب: سێجا، سێجایی، خشتە گۆش.

تكفل: دەستەبەری، بوونەوەمان، وەمل گرتن، شان دانەبەر، هەڵ گران.

تكفير: گاور کردن.

تكفيل: کردنەدەمان، کردنەدەستەبەرە.

تكفين: مردو لەناو خەلات (کفن)ەوە پێچان، خەلات لەبەرکردن.

تكلان: باوەڕی، بڕوایی، پشت ئەستووری.

تكلح: زارخەنە، زەهرفەنە، پێکەنین بەدەم ڕق و قینەوەبێ.

تكلس: بوونەقسل.

تكليس: کردنە قسڵ.

- ايقع: مووڕووە کەرانە (نەخۆشی ماڵاتە).

تكلل: کول بوون، هالە وبوون.

تكلل: تاج لەسەری خۆدانان.

تكلف: کارو فەرمان بەکەسێکی سپاردن، ڕەنج بردن.

تكلم: دوان، ئاخـافتن، ئاخـوتن، پەیڤین، چەلین، بێـژتن، پەیڤ ویشتن، ئاخەوتن، گاڵە، گوتن، وتن، واچە، وێژتن.
التكلم بالهمس: چەپاندن، چرپاندن.
- بالسخافة: فلتاندن، فلتەکردن.
تكليف (ج) تكاليف: ڕووڵێنان، بەئەندازەی توانا، کـــار بەکەسێکی سپاردن، مەزاخت، ئەرک.
- جندي مكلف: پێشمەرگەی زۆربایی، سەربازی زۆربایی.
تكليل: تاج لەسەر دانان، ڕازاندنەوە، ڤروسکاندن.
تكمل: دواندن، دوانن.
تكملة: ئەوەیە کە شتێکی پێ تەواو دەبێ، تەواو کردن.
تكميل: تەواو کـردن، کۆتا کـردن، بەدەق، کـوزیر، تەکووز کـرن، داکووژاندن، سەربردن، بەئەنجام گەیاندن.
تكنيس: گەسـک لێ دان، ماشتن، ماڵشتن.
تكهن: لە نەدیوی دوان، لە نهـێنی دوان، پێـشگوتن (بڕوانە تنبؤ).
تكوم: هەڵدرانەوەی خەرمان و هتد..
تكومة: کۆکردنەوە.
تكويم: کۆماکردن.
تكون: هاتنەدی، دروست بوون، ئافەریدبوون.
تكوين: لە نەبوونەوە دروست بوون، هەست پێ کردن، هێنانەدی، ئافەرید کردن.
تكية: پشت بەشتێکەوەدان.
تكيف: ڕاهاتن، گونجان.
تكييف: ڕاهێنان، گونجاندن.
التكيف بالوظيفة: بەفەرمان گونجان.
تل (ج) تلال وتلول: تەپـۆلکە، گـــــرد، مـلەتەل، تەلال، نەپەگردۆک، هەرد، کووپک تەپلاک، باسک، یاڵ.
تل مرتفع: کەلە.
- صغير: تەپۆلکە، پستوو، بستی.
- فرع التلال: باسک.
- تلال صغيرة: گردۆڵکە.
- الرملية: گردۆڵکەی زیخی، یان جی.
تلادم: زرم و کوت، زرم و هۆر.
تلاحق: بەشوێن یەکتریدا هاتن.
تلازم: بەندیواری یەکتری بوون.
تلاشي: بـڵاوبـوون، لەنـاوچوون، بـەش بـڕان، لـێ چـوونـەوە (جوغرافیا).
التلألأ: پرشە پرش، پرشنگ.
تلألؤ: درەوشان، تروسکان، ورشەدان، شنەشن، ترمسکەدار.
تلاحق: بەیەکا لکان.

تلاطف: دڵدانەوەی یەکتری.
ملاطفة: دڵدانەوە، دڵخۆشی دانەوە.
التلاطم: زللە و شـەپەلاخ لێـدان، شـەپۆل لێـدان، پێلپـێلۆک. چکووین، تێکهەڵاویژتن، زرم و کوت، فەرتەنە، فرتێنە.
تلاعب: گەمەکردن، یاریکردن، دەست تێ دان.
تلافي: دەست کەوتنەوە، تێهەڵێنانەوە.
تلافيق: پێچویەنا.
تلاقي: پێـک گـەیشـتن، یەکـتـردیتن، دووچاربوون، گـەیشـتنە یەکتری، وێک کەوتن، هاتن هەڤ، تووشیاری، دووچاری
تلامس: هاتنەوەیەک، هاتی هات، لێک خزان.
تلاهي: پێکەوە یاری کردن، پێکەوە گەمە کردن.
تلاوة: خوێندنەوەی پەڕتووک.
تلبس: بەرگ پۆشین.
تلبي، تلبية: بەڵێ گوتن.
تلبيس: پێ لەبەر کردن، ڕووکێش کردن، شاردنەوە.
تلشيق: شکاندنەوە.
تلجأ: حەوانەوە، فڕوفێڵ لە کە سێکی کردن.
تلجلج اللسان: بغەبغ، پلتەی زار، بقەبق، قورەتور.
- المصباح: پلتەی چرا.
تلحين: ئاوازدانەر، ئاوازە بێژی.
تلخيص: پوختـەکـردن، سـەرێژنگ کـردن، کـورتکردنەوە، گەڵاڵەکردن.
تلذذ: مەزەی خۆش چێژتن، خۆشی دیتن.
تلسكوب: تەلەسکوب.
تلسن: زووان لاخستن، درۆ کردن.
تلطف: نەرمی، میهرەبانی، دڵسۆزی، لاوانەوە.
تلطيخ: ماڵین، ساوین.
تلطيف: لاواندنەوە.
تلعة: هەوراز، کۆسپە، کەرقاز.
التلاع والعقبات في رؤوس الجبال: یاڵ.
تلعلع: گاسکە.
تلف: لە نێوچوون، تۆفدان، پێچوون، تێدا چوون، قەمهین، لەناف - چوون.
تلفت: ئاوڕدانەوە.
تلفزيون: تەلەفزێون.
تلفظ: کرک کرن، وشە بەزاری گوتن، کرک، چرکە.
التلفظ بالمكتوب: سایە، کرک کرن.
تلفون: تەلەفۆن، دوورەدەنگ، دوورێژ، دوورگۆ.
تلفيف: تێوە گرتن، تێوە پێچان.
تلفيق: پێکهێنان، گەیاندنەوەیەک، ڕێکخستن.

تلقـاء: لەخـۆيەوە، بەرەوڕوو، ژووانگە، دیدار، ڕووبەڕووبوون، ڕووکار.
تلقائي: خۆیی (ذاتی).
تلقب: بوونە خاوەند ناوبانگ.
تلقح: سمین، پەڕین، پەڕاندن، لەیەک دان.
- الكلبة: واگرتن، بەبا بوونی سەگ.
- الاشجار: پەیوەندکردن.
تلقت: قۆزتنەوە، گرتنەوە، لەبەر کردن.
تلقلق: لەقەلەق، لەق و لۆق بوون.
تلقي: دیتنەوە، بەســەر گــرتنەوە، دیتن، دۆزینەوە، بەســەر هەڵبوون، دینەوە.
تلقيح: کوتان، بارزداان، مـاک کوتان، مـاک تێکردن، لکاندن، پەڕاندن، لەیەکـدان، لکاندن، مـوتوربەکـردن، پەیوەندکـردن، چاککردن، پێوەندکردن.
التلقيح الذاتي: خۆپەڕاندن.
تلقيح ذاتي: لەخۆوە پەڕین.
- في الحيوانات: جووت بوون.
- خلطي: تێکەڵەپەڕین.
التلقيح المختلط: تێکەڵەپەڕین.
تلقيق: سمکۆڵ کردن، پێکۆڵ.
تلقين: تێ گەیاندن، ئاگادار کردن، حاڵی کردن، بەگوێ هەڵێنان.
تلك: ئەو، ئەواهی، ئەوێ، ڤێ، وێ(بۆ مێیانە).
تلك الجهة: هۆولایە.
تلكؤ: پەڵپگرتن، بیانوو هێنانەوە، بیانوو گرتن، سستی کردن.
التلم: گۆل.
التلم: هێڵ، خاز.
تلمع: ترووسکان، پرشنگدان، پرشەپرش.
تلمـيح: تێل نیـشــان، هێـمــا، ڕێک (اشــارە) کــردن بەلای چتێکەوە.
تلمـيع: مـریکاندن، درەوشـاندن، برتاندن، ڕەنگاوڕەنگ کـردن، ڕەونەقـدار، ترووسکاندن، چرسـاندن، زاخـاودان، پەڵـەیەکـە بەلەشی ولاخەوە بێت کە لە ڕەنگی لەشی جیابێت.
تلهب: هەڵبوون، زمانە کێشانی ئاور.
تلهف: خەم خواردن، بەپەرۆش و موخابین بوون.
تلو: دوارۆ، دەیلاغێکە بەدووی دایکی خۆی بکەوێ.
تلون: پیس بوون، تێوە چوون.
تلون: ڕەنگاو ڕەنگ، ڕەنگین، تێکەڵاوبوون.
تلويث: پیس کردن، قوڕاو کردن، تێوەدان.
تلويح: لە پەنای ئاخەوتن و نووسین دا، مەبەسـتێک بە(اشارە) دەربڕین.
تلوين: ڕەگاوڕەنگ کردن، نەخشاندن، ڕەنگاندن، چەودانە کردن، مالـستن، ئاڵ و والاکردن، مەڤلاندن، ڕەنگ کردن.
تلين: نەرم بوون، شلک بوون.
- الجلد: وەرزی.
تلين: نەرم کردن، نەرمژاندن، ئماندن، گەلڤاندن، گەلڤچاندن شلک کردنەوە، شل کردنەوە.
تم: سوورە قولێنگ (باڵندە).
تم: تەواوبوو، بڕایەوە، کۆتایی هات.
تماثل: ئاوتایی، هاوتایی، هامـتـایی، ئەمـبـایی، هەمـبـەری، وێچوون، وێناهی، هاوجۆری.
تمادي: هەمیشە، کاتدار، بەدرێژایی.
تمادي: درێژ بوون، کشان.
- في الوقاحة: شیر گیری.
التمار: خورمافرۆش.
التمارض: خۆ نەخۆش کەتن، خۆ نەساغ کردن.
التمازح: گەمە و گاڵتە لە گەڵ یەکتری کردن.
تماس: لێکەوتن، دەست لێدان، بەرکەوتن.
التماسك: یەک گرتن، شیرازەی کار.
تماسك الانسان وغيره بشيء: گیرساوە.
تماشي: پێکەوە ڕۆیشتن.
التمالك: بوونە خاوەند، بوونە خاوەند سامان.
تمام: تەواو، گـشـت، ڕەبەق، تێکڕا، پاک، سـەرپاک، هەمـوو، تەف، گـزوور، تەکـومـرز، ڕاپەڕین، گـوزبری، سپ، هەمی، گزۆری.
تماما: بەتەواوی، بەتێکڕایی، سەرپاکی، بێ کەم و کوری، کوت و مت.
التماهل: درێغی، سستی، ماوەساری.
التمايز: لێک بوونەوە، لێک جوودابوونەوە.
تمايز: لێک جوایەز.
تمايل: ئارەزووکردن، ویستن، بەلاداهاتن، وەلاداهاتن، چەمانەوە، خواربوونەوە، لاربوونەوە، شنیان، کێل بوونەوە، گەردیان، لەتر بردن.
تمتع: کـەلک و سـوود وەرگـرتن، سـوود و چێـژ وەرگـرتن، بەر خورداری.
تمتين: قایم کردن، گیروبەند کردن.
تمثال (ج) تماثيل: پەیکەر، کۆتەڵ، شێوە.
تمثيل: لاسایی، نواندن، میرمیرانی، میر میرێنی، زارڤەکری، وێچـواندن، جـیلوە، لێکچـواندن، زیندەباڵ، وێنە هێنانەوە، دەسـتـتـێـژی و فـێـزی شـتـێکی نواندن، گـۆڕین، نواندن، زارڤەکری، میرمیری.

تمثيل الهزلي: پەسخەڵی.
تمثيل القوة بالرسم: نواندنی هێز لە نیگاردا.
تمثيلية: تەماشانامە، کرداری نواندن.
تمثيل الغذاء: گۆڕینی خواردن.
- الادب التمثيلي: وێژەی نواندن.
تمجمج: نیکاندن، ڕینگاندن، مخە، منجە، منجە منج، مینگە مینگ، بۆڵە بۆڵ کردن.
تمجيد: پێ هەڵگوتن، هڵنان.
تمخيط: چڵم سڕین، فنگ کردن، هنگ کردن.
تمدح: بەخۆ هەڵکوتن، خۆ هەڵکێشان.
تمدد: کـشـان، کـشکشین، ڕاکـێـشـان، تەفـزین، خـۆ لەبەرگ کێشانەوە، کێشمەکێش، کێش هاتن.
تمدد حجمي: قەوارە کشە.
تمدد الطولي: درێژ - کشە.
تمدد السطحي: ڕووبەرە کشە.
تمدد المدة: مەیداندان.
تمديد: کـێـشـان، کـشـاندن، خـسـتنە سـەر، بەدەمـەوەدان، درێژە پێدان، درێژە و کردن، مەیداندن.
تمدد الغازي: گازەکشە.
تمدن: شارنشینی، شارستانیەتی، شارسـتانێتی، خوو و شێوەی شارستانیان گرتن.
تمر: خورما.
تمر الهندي: خورمای هیندی.
تمرد: سـەرچڵی، مـل نەدان، هەڵگەڕانەوە، سـەرێـچی، سەرکێشی، سەربزێوی، یاخێتی، هەڵگەڕانەوە، نافەرمانی، هڵگافتن، تەڕن، چەمووش، پەت پساندن، یاخیگەرێتی.
تمرض: بڕوانە (تمارض).
تمرغ: پلکانەوە، لە خاک و خۆڵ داگەوزین لەبەر دەرد و پێچی ناو لەش.
تمركز: هاوچەقی، جێگرتن، ئارام بوون، حەوانەوە.
تمرن: ڕاهاتن، خووگرتن، هۆگربوون.
تمريد: دارووتاندن.
تمريض: نەخـۆش خـستن، نەخـۆشـەوانی، ڕاژەی نەخـۆشـانـکردن، دەرمانداری.
التمرين: مەشق کردن، ڕێنەبەر، هۆژاندن، دەور کردنەوە، ڕاکۆش، ڕاهێنان، مەخش، کۆشش، سەرمەشق، ڕامکردن، فێرکردن.
التمزق: دڕان، دادڕان، داڕزان، بچڕان، زفارکردن، داتـڵـیـشـان، فەرزین، هەلاهەلابوون، هەندران، هلهلین.
- الثوب: جلک شڕ، جل شڕ.

التمـزيق: دڕاندن، دادڕین، پارچە پارچە کـردن، دادڕاندن، توێ توێ کـردن، هەلاهەلا و کـوت کـوت کـردن، قـڵـیـشـاندن، فـەرزاندن، ڕاسـتـاندن، هەڵهـلاندن، ڕزاندن، فـەرسین، هەلپەرتاندن، هەپڕون بەهەپڕون کردن.
التمساح: سیسـەمار، قـۆڕی، مـارمـارۆک، نەهەنگی وشکانی، گیرنگرک.
تمساح: قۆڕی.
تمسح: سران.
تمسك: گرتن، چنگ لێ دان، دەست هاوێژتن.
- شديد التمسك: گیرا.
تمشي: ڕۆیشتن، چوون، پاگرتن، ڕێگەڕۆیین، ڕێگەبڕین.
تمشية: ڕەواندن، ڕواندن.
- الاعمال: ڕواندنی ئیش و کار.
تمشيط: شانە کردن، داهێنان، داهاوردن.
تمضمض: ئاو لەدەم وەردان.
تمضية الوقت: ڕابواردن.
تمطر: باران بارین، بارین.
تمطط: کێشەمان.
تمطي: لاق ڕاکێشان، پێ درێژ کردن.
تمغنط: مەگنەتین، بوونە موگناتیس (لەکیمیادا).
تمكث: مان، گت، منەکردن.
تمكن: گـونجـان، لێ وەشـانەوە، پێ کـران، لەدەست هاتن، جـێگا گـرتن، پایەبەرز بوون، قـایم و مـەحکەم بوون، جـێگا گـرتنەوە، دەست ڕۆیین، هەڵوران، لوان، دەست دان، جێ گرتن، نیان.
- عدم التمكن: هەڵنەسووران.
تمكين: دانیـشتن، پێ لە جێگادانان، خاوەند جێگا و پلە و شان بوون.
تملئة: پڕ کردن، داگرتن.
تملص: خۆدزینەوە، ڕزگاربوون، فرتوفێڵ کردن.
تملق: مەرایی، مەراییکاری، زمانلووس، چابلووس، کلکەسووتە، ڕووڵەت، شـــەپۆل، خـــۆ لێ پێلۆسکردن، ڕووپایی، ماستاوکردن، دەڵەچەکی، ڕووبازی.
تملك: هەبوون، بوونە خاوەند سامان.
تمليك: کردنە خاوەند سامان.
التم: قاز.
تمني: ئارەزوو، دڵخـواز، نیـاز، ئاوات و هیـوا، هیـڤی، ئاواتە خـوازی، لاق کـردن، مـەهدەر، لاقژ، نیـاز کردن، هیـوا کـردن، داخوازی.
تمني الحال: نوهگۆیا، لاقژ.
- الشر: پێ هەرکالان، تووک لێ کردن.

تهل: درەنگ کردن، لەسەرخۆ جوولانەوە و سستی کردن.
تمهيد: ڕێکخستن، ئاسانکردن، ئامادەکردن، هەموار کردن، ڕاخستن.
تمهيد الطريق: ڕێگاپاک کردنەوە.
تمهيل: مۆڵەت و ماوەدان.
تمهيم: لایی لایی کردن، لۆراندن، لۆرین.
تموء: میاواندن، میاوەمیاو، ناوێن، نەونەو، ناوین.
تموج: شەپۆل لێدان، چلوورین، پەخشان، پێڵ پێڵوک، هووژە.
تموجات الصوتية: شەپۆلانی دەنگ.
تموج الشعر: گورێز، گوریزە، گرژاڵ.
- اللهب: هێلە هێل، فێلە فێل.
تموز: مانگی حەوتەمینی ڕۆمییە لە ٢١ی پوشپەڕ تا ٢٠ی مانگی خەرمانان دەست پێدەکا ٣١ڕۆژە، سەرسنگ، میوە گەنان.
تمول: ماڵداری، گردەواری، گردووکۆ، دەوڵەمەند بوون، ڕسکان، دارایی، هەلگیران، هەلانگران.
- جديد التمول: نوێ کیشە، تازە دەوڵەمەند.
تموين: بەخێو کردن، بەدەستەنە تفاق دانان، نازووقەدانان.
- مدير الميرة والتموين: بەڕێوەبەرایەتی نازووقە و تفاق.
تمويه: بەرێز ڕووکێش کردن، ناڕاست و ساختە کردن.
تميمة: تیغ بەند، نۆبەتێ بڕ.
تميز: هەلاویردران.
- البصر: هەتەرکردنی چاو، هەتەرما.
تميم: سەخت و مەحکەم و تەواو، ناوی خێڵێکی عەرەب نشینە.
تميمة: مۆرە، یا تەلەسمێکە بۆ چاوەزار لە ملی منداڵ نەکرێ، تیغبەند.
تمييز: جودا کردنەوە، لێک کردنەوە، هەلاوردن، گەمیراندن، قەتکردن، هەقباز کردن، بژار کردن، بژارە کردن، پالاوتن، چەرتکردن، جیا کردنەوە، هەلاواردن، دۆزینەوە.
تميع: یەقکردنەوە.
تميع: شل کردن، خاوکردنەوە، خووساندن، نرم کردن.
تناثر: هەڵوەرین، هەڵوەران، هەڵپرووکان، وەرین، داوەرین.
- ورق الاشجار: گەلاڕێزان، گەلاوەرین.
تنادي: بانگی یەکتری کردن.
تنازع: لەگەڵ یەکتری کێش کردن.
تنازل: سەردانەواندن، میورزی، سەر شۆڕ کردن.
تنازلي: بەرەوژێر.
تناسب: تەراز، سازان، لێوەشانەوە، لێهاتن، لەگەڵ یەکتری ڕێکەوتن، پیراهاتن، لێوەشان، لێوەشانەوە، گونجان.
تناسخ: ڕوونووس، لێک وەرگرتن، یەک لەناوبردن.
٢- گوێزانەوەی گیان لە لەشێکییەوە بۆ لەشێکی تر.

تناسق: ڕێکی، خشتی، پێوە بوون، سەرهەڤ، ڕێکوپێکی.
تناظر: هاوتایی، ئاوتایی.
تنافذ: تەماشای وشەی (نفوذ) بکە، پێداچوون، تێچوون.
تنافر: لێک دوورکەتنەوە، بێزوبۆ لێکردن، دوور کەوتنەوە.
تنافس: ڕقەبەرێتی یەکتری کردن، هاوچاوی بەربەرەکانی یەکتری کردن.
تنافي: بەپێچەوانەی یەکتری جوولانەوە.
تناقض: نادروست، شتێکە بەپێچەوانەی نەیاری شتێکی تر بێ.
تناهي: پایان، شتێکە بەرەو دوایی، پایانی هەبێ.
- لايتناهى: بێ پایان.
تناول: وەرگرتن، لێک وەرگرتن.
تناوب: بەرەودوابوون، بەنۆبەکارکردن.
تناهد: دانگانە، دانگی دانگی.
تناسل: لێ کەوتنەوە، زاووزێ، زاوزۆر، یەکتری کردن، زەد، زەوزۆ، ءزەهـ، زهە، توخم.
تنبح الصوت: دەنگ گڕ بوون.
تنبه: هاتنەوە سەرخۆ، ئاگاداربوون، بێداری، وریابوونەوە.
تنبؤ: پێش زانی، هەست پێکردن، برێڤان، پێش بینی، ڕۆدا، نەخشە، نوقلانە، لە نەهێنی دوان.
تنبيه: وشیارکردن، هەنێ، بێدارکردنەوە، وەئاگاهێنان، ئاگادارکردن.
تنجية: بروانە (انقاذ).
تنجيم: ئەستێرە ناسی.
تنجيس: پیس و چەپەڵ کردن.
تنح (للامر): لاچۆ، کلابە.
تنحنح: کۆکەکۆک، کۆخە کۆخ، کۆکین، کۆک.
تنخيل: دابێژتن، ئالابێژکردن، .
تندم: پەشیمانی.
تندية: شۆدان، تەڕکردن.
تنديم: هەڵگێڕانەوە.
تنزل: هاتنە خوار، مێوورزی، خۆ بەکەم زانین، سەرکزی سەرچەماندنەوە، خۆ کەم کردنەوە، سەردانەواندن، سەرشۆڕکردن.
تنزه: پاک و خاوێن بوون، گەڕان، سەیران کردن، گەنجەفە، بێ گەرموک.
تشريف: خاوێن کردنەوە، پاک کردنەوە.
تنزيل: هێنانە خوار، داگرتن، بردنەخوار، داچاندن، داشکاندن.
- الدرجة: پایە شکاندن.
تنزيه: پاک کردنەوە، خاوێن کردن، دوورکردن لە کەم و کوڕی.
تنسيب: دانانی چارەکی.

تنسیق: ڕێک کردن، پێوه کردن، خشت کردن.

تنشئة: پێگەیاندن.

تنشیق: هەڵمژین.

تنشیة: شۆدان.

تنشیط: وەکەیف هێنان، وەهەوەس هێنان.

تنشیف: وشک کردنەوە، ئیشک کردنەوە.

تنصر: بوونە فەلە.

تنصر: کردنە فەلە و دیان، یارمەتی دان.

التنصیف: لەتکردن، دوونیوە کردن.

– نقاط التنصیف: خاڵە لەتکەرەکان (لە بیرکاری دا).

تنطط: هەڵبەزانەوە، هەڵبەزینەوە. هەڵپەزان، هەڵپەزهەڵپەز.

تنظیف: پاک و خاوین کردنەوە، هەڵوە ژاردن، قەوەژارتن.

– البیت: ماڵ هەڵگرتنەوە.

تنظیم: پێوە کردن، کۆک کردن، بەرشتەوە کردن، ئەگڤزاندن، دەست پێداهاتن، ڕێکخستن، سازدان، بەسەروبەر کردن، نەژگۆندن، ڕێکخستن، ڕەقفاندن، ساماندان، شەقام دان.

تنعم: ماڵداربوون، ماڵداری، دەوڵەمەندی، خوداپێدان، بەناز و سامانداری پەروەردە بوون.

التنعم – بالنعم: چزویز، بەناز و خۆراک پەروەردە بوون.

تنعیل: ناڵکردن.

تنفخ: فشین، با دەخۆ کردن، هۆ کردن، باکردن، هەڵدەلەپان، هەڵێزان.

تنفذ: دەستەڵاتدار.

تنفر: بێزاری، جارس، بێز و بۆ لێ کردن، ڕووتێ نەکردن، دڵ نەگرتنی شتێ.

تنفط: بلۆق کردن، بلێق کردن، هەڵتۆقان.

تنفس: پشوودان، حەسانەوە، هەناسەدان، تەواسان، گەشکە، مشاندن، وچاندان، بێندان، هەلکە، ئاهە کێشان، لووشەکردن، هەناسە هەڵکێشان.

– عسر التنفس: پشوو سواری.

– المسالك التنفسیة: ڕێبازی هەناسەدان.

– متنفس: پشووهەڵکێش، گیاندار، زیندوو.

– التنفس الخارجي: هەناسەدانی دەرەوە.

– الاصطناعي: هەناسەی دەستکرد.

– الهوائي: باهەناسە، هەناسەدانی هەوایی.

– الخلوي: (خانە هەناسە).

– اللاهوائي: بێ با هەناسە.

– الداخلي: هەناسەدانی ناوەوە.

– المجاري التنفسیة: بۆری پشوودان.

– سرعة التنفس: هەناسە برکێ.

– الجهاز التنفسي: ئامرازی هەناسە.

تنفیخ: ئاوساندن، ئەستوورکردن، فووکردن، وەرماندن، هەلامساندن، هەڵپەنماندن.

تنفیذ: بەجێ هێنان، جێبەجێ کردن، پێکهێنان، کار هەڵسووڕاندن.

تنقع: خووسان.

تنقل (ج) تنقلات: جێ گۆرین، گوێزانەوە گوێزتنەوە، جێ گۆزتنەوە، ڤەگواستن.

تنقنق: قیرە قیری بۆقی.

تنقیب: کۆلین، کۆڵینەوە، هەڵکۆڵین.

تنقیة: پاک و خاوێن کردنەوە، وێژەکردن، قەوژارتن، برجەڤاندن، بژار کردن، برچەقاندن.

– البستان: بژار، وژار، وجز.

تنقیح: خاوێن کردنەوە، بژارەو خۆرووکردن، بژارە کردن.

–(التبغ): بژار.

تنقید: لێ گرتن، ڕەخنە لێ گرتن، مناکردن، شەن و کەو کردن، نەوس لێ دان، تانووت لێ دان.

تنقیش: شێوە کێشان، شێوەنووسین، نەخشاندن، ڕێکوپێک کردن.

تنقیص: کەمکردنەوە.

تنقیط: خاڵبەندی، نوختەدانان، هەڵبژاردن، لێ بژاردن.

تنك: تەنەکە، (کوردیە و لە تەنکی وەرگیراوە).

تنكا: هاتنەوەسۆ.

تنكر: خۆ ناشی کردن، خۆ نەناس کردن.

– للفضل: نانکوێر، سپلە.

تنكیس: شۆڕ کردنەوە، سەرەوژێرکردنەوە، هێنانە خوار.

تنكیل: بەپەند بردن، ئازار کردن.

تنمیة: بەرز بوونەوە، پتروفراژی بوون.

تنهد: ئاخ کێشان، هەناسە هەڵکێشان، ئاهەکێشان.

تنود: لەق بوون.

تنور (ج) تنانیر: لەندوور، تەنوور، ئارگوون، ئارتوون، کێنون.

تنور: پاک و رووناک بوونەوە.

التنوط: گۆرەوێلە، گۆریەچنە، (باڵندە).

تنوع: ڕەنگاوڕەنگ بوون، جۆراوجۆر بوون.

تنوه: بەرز بوون.

تنویر: رووناک کردن، دیارکردن، رووندار کردن، ڕەوشەنکردن، پاک کردن، ئاگادار و شارەزا کردن.

تنویم: نواندن، خەواندن، نڤاندن، خەفاندن، ڕازاندن.

التنویم المغناطیسي: نواندنی میگناتیسی.

تنوين: لەدوای هێندێک وشەی ئارەوی کە دوو سەر یا دوو بۆر یـ دوو ژێری بێ وەکوو (ن) کرک دەکرێن وەکو: **ظاهراً، عبدٍ، جندٌ**، واتا دوایی وشەکە کردنە نوون (ن)٠

تنویه: بەباش باسی کەسێکی کردن و هەڵنانی٠

تنین (ج) تنانین: هەژدیهـا، هەزیا، هەیڤی، هەڤی، ئەژدەر، ئەژدەهار، شامار٠

تهجم: پەلامار بردنە سەر یەکتری٠

تهفة: داوەشان، دارزان، دافەتان٠

تهاون: هێمن، سستی، بەئاسان و سووک زانین، سووک و نزمی تەماشا کردن٠

متهاون: سووک، سست، هێمن٠

تهاني: پیرۆز بایی یەکتری کردن٠

تهاتف: بڕوانە (تکلح)٠

تهایج: ژنیوان٠

منهتك، مهتوك: ڕسوا، ئابڕووچوو٠

تهتك: ئابڕووچوون، ئابڕوو بردن، پەردەدڕان٠

تهجر: شەو بێداری بۆ نوێژ و خودا پەرستی٠

متهجر: شەوزیندەدار٠

تهجي: حونجەکردن، چەچە کردن، ڤاڤیر کردن٠

حروف تهجي: پیتەکانی ئەلف و بێیە لە (م)دوە تا (ی)٠

تهجیة: حونجە کردن، ڤاڤیر کردن٠

تهجیر: دوورخستنەوە، ڕەتاندن، هۆنکاندن، لاکاساندن، هێول کردن، دابین کردن، بەوجین٠

مهد: ڕاوکە٠

تهدج: زرنگانەوەی دەنگ، زرنگانەوە، زریانەوە٠

تهدیب: ڕیشوو هەڵبەستن٠

تهدید: ترساندن، هەڕەشە لێ کردن، هەڕەشە، هەڕو گیف، گوڕەشە لێ کردن، گەفەکردن، مراندن، پێدا خوڕین، هارەهار، قرماندن، گەن، گەڤین، گەڤوگوڕ، گوورە گوور، گوورین، هەڕەشە و گوڕەشە٠

مهدد: ترسێنەر، هەڕەشەکار٠

تهدیم: زدبەر کردن، هەرماندن، هەرەڤاندن، وێران و کاول کردن، خاپوورکران، ڕماندن، ڕووخاندن، بەیەکادان٠

تهذب: پاکخوویی، ڕەوشەن بیری٠

تهذیب: پاککردنەوە، وێژەکردن، بیرازکردن، ڕەوشەنبیری کردن٠

- الاخلاق: خوو و ڕەفتار باش کردن٠

تهرء: ڕزان، دافەتان، داوەشان٠

تهرب: خۆ دزینەوە٠

تهري: داپلۆخان٠

تهریب: قاچاخ، قاچاخی کردن٠

تهریة (تهرئة): هەپروون بەهەپروون کردن، تول خاندنەوە٠ تولاندنەوە، داپلۆخاندن، دارزاندن، دافەتاندن٠

تهري الثیاب: پوورتکان٠

التهریج: چاوەشی٠

تهزیم: ڕاونان، کۆڵل پێدان، هەڵبڕین، هەڵچنین، بەزاندن، ڕەتاندن٠

تهشم: وردبوون٠

- الحراري: گەرمی تێکشکان٠

تهشیم: وردکردن، هاڕین٠

تهکم: تیز، قەپ، قەشمەری، ڕک و قین گرتن٠

تهلکة، مهلکة: بەتەلەزکە، بڤە، ترگزە، لەناوچوون، تەلەزگەدار٠

تهلیل: (لا اله الا الله) گوتن٠

تهمة: بوختان، شلتاخ، تۆمانج، درۆ و دەلەسە، دەست هەڵبەست، بێ بەختی، پاشل پیسی، دەس هەڵبەس٠

- الصاق التهمة: بەسەردابڕین، بوختان پێ کردن.

تهنئة: پیرۆزبایی کردن، نۆشی گیان کردن٠

تهور: بێ باکی، وێرانی، چیرەیی٠

تهوع: دڵ هاتنەیەک، دڵ تێکچون، دڵهەلاتن، قەی کردنەوە، دڵ هەڵشێوان٠

تهویة: هەڵخستن، هەڵخستنی جلی شۆراو، هەواگۆڕین، هەواگۆڕکێ٠

تهویر: ڕۆچواندن، تەیف کردن٠

تهویل: ترساندن٠

تهوین: سانا و ئاسانکردن، سووک کردن٠

تهیء: وەخۆکەوتن، ڕاپێچان، خۆڕاپێچان، ئامادە بوون، ڕەخساندن، گەلالە بوون، لێ بڕان، کەوتنە خۆ، دەست و باسکی خۆ لێ هەڵکردن٠

تهیئة: دروستکردن، ڕەخساندن، ئامادەکردن، تەدارەک کردن، چاخ کردن، سازدان، ڕێکخستن، پەرداخ کردن٠

تهیج: چووزانەوە، خرۆشان، هاندران، فیت دران٠

تهییج: بزواتن، بزوداندن، هاندان، تاودان، گالدان، میتدان، سەرکێشی پێ کردن، ئاران، ئاڤراختن، بونگ کردن، بزافتن، ژلووڤاندن، فیتدان٠

التهیؤ للضرب: ڕاسان٠

تواب: بەخشندە، تۆبەودرگر٠

توابل: ئالات، بەهارات، دەرمانگەرم٠

تواتر: دەنگەدەنگی بەگەل یەک بەدووی یەکتری، دەنگ و دۆڵ، دەنگ و باو٠

تواجه: ڕوو تێ کردن٠

توارث: میرات لێک گرتن٠

تواري: ناوارەیی، دەربەدەری، پەنهان، پۆشراو، پۆشران.
توارد: لەیەک کاتدا گەیشتن.
توازن: تەرازوو بەرامبەری بوون، بەرانبەری لەنگەر گرتن، کێشران، هاوکێش بوون، هاوتابوون.
توازن الدولي: بەرامبەری نێوانی دەوڵەتان.
- الاوروبي: لەنگەری ئەوروپایی.
- السياسي: لەنگەری کەمۆیی.
- مختل التوازن: لاسەنگ، سەنگ لا.
- عدم التوازن: لاسەنگی.
توازي: ڕێکی، هاوڕێکی، تەریب بوون، بەرانبەری یەکتری بوون
- الاضلاع: لاتەریب.
- المستطيلات: تەریب، لاکێشی.
تواصل: بەیەکترگەیشتن، پێکگەیشتن.
تواضع: خۆ بەکەم زانین، خۆ کەم کردن، هێمنێتی، سەرشۆڕکردن، سەرکزی، دڵزامی، پەستی، سەرچەماندن.
تواطؤ: لەگەل یەکتری سازان و ڕێک کەوتن.
تواعد: پەیمان پێکدان.
توافر: پتر و فرەبوونی شتێکی.
توافق: ڕێککەوتن. لێک نزیک بوونەوە، کۆک بوون، سازان، یەک کەفتن، لووان، ساز بوون، ساخت و پاخت.
- عدم التوافق: لنجی، ناکۆکی.
توافه: پروپووچی.
توافي: لەگەڵ یەکتری ئەمەکداری نواندن.
توالد: زاکردن، سک و زاکردن، لەیەکتربوون، زاووزێکردن، زان.
توالي: یەک لە دووی یەکتری هاتن، پەیتاپەیتا.
- على التوالي: بەرەودوا، یەک لە دوای یەک.
تواليت: بژی، پۆت، لۆر، ئاودەستخانە.
التوائم: هاوزا، هاوزگ، لفە، جووتێک بەیەک سک بووبن، دوانە جمک، هاوزێ، جیۆک، هەڤاڵ جیۆک، جمژگە، جمکا، هەڤاڵزا، جوملانە، جومرانە.
توأم للاثمار: شەنگەبەرە، شەمڵی بەرەکە، سەبراکە، شەنگلەبەرە.
توأمان: دوو منداڵن کە بەیەکەوە بووبن، دوانە، جفت، لفانە، لفە دووانە، ئاوزە، جمژگە، شەنگلەبەرەکەتە، ئاوزێ، جوملانە، جێوی، جمک، جومگەلانە، جمکە، جمکانە، جووتەلانە، جیۆک.
توارة: تەنیەلی، سست، تەوەزەلی.
توبة: پەشیمانی، پاشگەزبوونەوە، وەرگەڕانەوە، کشانەوە، گەڕانەوە، بادانەوە، پاشەکشە، سەرخۆڤەهاتن، ژێڤانی، ژیوانی، کشانەدواوە لە گوناه و کرداری خراپ.

توبة نصوح: پاشگەزبوونەوەیەکی ڕاستە کە هیچ نەی شکێنێ.
توبيخ: سەرکۆنەکردن، سەرزەنشتکردن، بەسەرڕۆیشتن، هەڵشێلان، پێکردن، شیلان.
توت: توو، تووی، تی، تفی (بەری داری تووێ)یە.
- احمر: تووی سوور، شاتوو، گاتوو، بهنۆ.
- افرنجي: تووی فەرەنگی، جلە.
- الشامي: شاتوو.
- العليف: تووترک، توودرک.
توتيا: تووتیا، کانێکی سپیە، دەرمانی چاو.
توتر: کشان، کرژی.
- الاعصاب: دەمار گیران، پەست بوون.
- الدولي: ناکۆکی دەوڵەتان.
- السطحي: کرژی سەروو.
التوتر السطحي في الفيزياء: گرژی سەروە.
توثيق: قایم کردن، مەحکەم کردن، ڕاگیر کردن، تەفزاندن
توجع: ئێشان، کێشان، ئازار کێشان، بروسکان، چروسکان.
- الرأس: سەرئێشان.
توجه: ڕوو تێکردن، لاکردنەوە، دانە لا، ڕووکردن.
- الى جهة: ڕوو تێکردن، بەری خۆدان، دانەلا.
توجيه: ڕوو پێ لە شتێک کردن، لێ دوان، خستنە پێش چاو، ڕابەری، قەدرزانی، ئاراستەکردن، لە مەبەستێکی باش دوان، ڕازاندنەوە.
سنة التوجيه: ساڵی ئاراستەکردن.
سنة التوجيهية: ساڵی ئاراستەکردن.
توجيهي: ڕێنوێنی.
توح: بروانە (ضلال).
توحش: سڵەمینەوە، ڕەوینەوە، نامۆیی، سڵەمانەوە، کەوتنەشەلاسکە، سەنگرانەوە، هەڵسڵەمینەوە.
توحم: مەگیرانی، بێزو.
توحيد: کردنە یەک، بەتاک و تەنیا زانین، خودا بەتاک و بێ هاوتا زانین.
توحيد المخرج: یەک کردنی ژێرە لە بیرکاری دا.
تودق: فاڵگرتن (بۆ ئاژەڵە).
توديع: ئەسپاردن، پێ سپاردن، سپاردە، وەرەسپاندن، بەرێ کردن، بەرێ خستن، بەخوداسپاردن، ڕۆیشتن، ڕۆباندن، لە تەکا ڕۆیشتن.
توراة: تەورات، پەرتووکێکی ئایینی جولەکانە کەلە موسا پێغەمبەر بەجێماوە.
تورط: تێوەچوون، تێوە گلان، تێدابوون، تێکەوتن.
تورع: پارێزگاری.

تورم: هەلایسان، ئەستووربوون، ئاوسان، سیان، پەنمان، پەنمیان، هەریەرچفتن، هەوکـــردن، پەل بوون، بڕبوون، چکوراندن، ئـاسـان، ئەشـتـوری، باکـردن، کـیس کـردن، مـاسین، هەریەرچوون، هەلپەنماندن، هەلتۆقین.

تورم الكبد: جەرگ ئاووسی.

تورية: توانج، پۆش، داپۆشین، بەرگ بێ بەر کردن، شاردنەوە، بەپێچەوانەی ڕاستی نواندن.

توريث: کردنە میراتگر، کردنە شرەگر.

توريد: گوڵ کردنی دار، ڕوخسارکرانەوە وەکوو گوڵ.

توريط: تێوەدان.

توريع: پەنمان، هەلاسان، هەلپەنماندن، هەلمساندن.

توزيع: پەخش و بلاوکردن، دابەشکردن، پەخشـین، پەرشکردن، چمژاندن، پیشاندن، چەڤراندن.

توزيع الماء: دابەشینی ئاو.

توزين: خۆ ئامادەی پێکهـێنانی کارێک کـردن وەیا پێشـوازی بەسەرهاتێکی سەنگین کردن.

توسخ: پیس و چلکن بوون، چلکن کردن، سەلپاندن،کەمپاندن، لەوتاندن.

توسط: دامـانگرتـن، نەڤـچـیق، ڕێبـەری، نێـوبڕی، ڕابەری، نێونجیەتی، بەرەوانی، داوێن گیری.

توسع: فـراوان بوون، گـوشـاد بوون، بلاوبوون، پەرەسـاندن، فرەبوون، پەرەسەندن، بڕبوون.

توسل: پاڕانەوە، لالانەوە، شـاکـەشـاک، ناورانەوە، لاڤـاکـرن، داریانەوە، تکاکردن، دەستەوداوێن بوون.

التوسم: بەزرنگی لە شت گەیشتن و پەی پێ بردن.

التوسم في النفس: لە خۆڕادیتن.

توسيط: شتێک لە نێوەڕاستدا کردنە دوو بەش، کردنە نێوبڕی کار.

توسيع: فـراوان و گـوشـاد کـردن، پەرەپێـدان، هەڤـوداردن، بۆ ڕووبەرە، پێسەندن.

توسيم: نشانکردن، داغ کردن.

توشح: هەمـایەل و نوشـتـە لە مل کـردن، ڕازاندنەوە، مـۆر و ئیمزاکردنی نامە.

توشيم: خاڵ کوتان.

توصل: بەشتێک گەیشتن.

توصية: ڕائەسپاردن، ڕاسپێری، قەویتی لێ کردن، بازگور کردن دامۆچانن، ڕاسپاردن، سپاردن، داسپاردن.

توصية لصنع الشيء: بەڕادایی دان.

توصـــيف: پێ هەلـگوتن، چاگکەوتن، بەتان و پۆیدا چوونە خوارەوە، ڕانان، ڕاناندن، دەسپاکردن، هەلدان.

توصيل: گەیاندن.

توضؤ: دەستنوێژ شوشتن، دەست نوێژ هەلگر.

توضيح: ئاشکرا کردن، لەسەررۆیشتن، ڕاڤەکرن، ڕوونکردنەوە، دالاکردنەوە، ڕەوشەن کردنەوە.

توطئة: ڕاخستن، ئامادە کردن، سەرەتا خڕ کردنەوە، نزم و ڕێک خستن.

توطن: جێگیر بوون، نیشـتمـان گـرتن، نیشـتـەجێ بوون، جێ گرتن.

توطن: نیشتەجێ کردن.

توظيف: کـار پێ کـردن، مـوچە خـۆرکـردن، کـردنە فـەرمـانبـەر، دامەزراندن.

توعد: ترساندن، پەیان و بەلێندان.

توغل: دوورکەوتنەوە، بەقوڵی لە زانیاری و ئیتر ڕامان.

توفر: زۆروزەوەند بوون.

توفي: مرد، کۆچی دوایی کرد، مافی خۆی تەواو وەرگرت.

توفـير: پتـر کـردن، پاشـەکـەوت کـردن، گلدانەوە، وەرام کـردن، کۆکردنەوە، تەکەپووز و پاشرۆژی کردن.

توفيق: سەرکەوتن، پیرۆزی، ڕێکەوتن، یارمەتی دان، یاریکاری کردن، سازاندن، پێکهێنان.

توقد: گەشبوونەوە، هەلگیران، هەلکران.

توفر: هێمن، ئارامی.

توقع: ئومێدەوای، هەویاداری، چاوەڕوانی، پرنگان، ئومێد، داوا کردن، قەومان، ڕوودان.

توقف: ڕاوەسـتـان، هەلـوەسـتـان، ویـسـتـان، لاگـرتـن، وێـسـتـان، هەلـوێـسـتـە، ڕاگـیـران، مـدران، مـدرای، وێـسـان، هەلـوێـست سەنگرانەوە.

توقف عن العمل: پەککەوتن، کنانەوە.

توقف عن النمو: کنانەوە.

– **دون توقف:** بێ وچان.

توقف نزيف الدم: خوێن گیرسانەوە.

توقيت: کات دیارکردن بۆ ئەندامانی کاروبار.

توقي: پارێزکردن، خۆپارازتن.

توقيع (ج) تواقيع: مـۆر کردن، ئیـمزا، واژۆ، دێخنووس، شیـر تیژکردن.

توقير: ڕێزگرتن.

توقيف: ڕاگرتن، وەستان، ڕاوەستاندن، بەندکردن، گرتن.

توكل: پشت پێ بەستن، پالەوەدان، یاوەری، پشت گرتن.

توكل على الله: پشت بەخوا بەستن.

توكيد: جەخت و قایم کردن.

توكيد المعنوي: ڕاناوی خۆیی.

توکیل: کـردنەنوێنەر، لە جێ دانان، کـار پێ سپـاردن، کـردنە بندار.

تولد: زان،زایین، منداڵ بوون، زگ دانان.

تولد الکلب وغیرها: تزەکین، تزەکان.

تولي: سەرداری کردن، پشت هەڵکردن.

تولي، تولية: کردنە وەلی، دۆستایەتی کردن، فرمانی کەسێکی تر دیتن.

تولية: دەستمان.

تولی تولیا الامر: لاساکردنەوە، چاو لێکردن.

تولی عنه: لی لادان، واز لێهێنان.

تولیـة: کـردنە والی، سـەرپەرشـتی کـاروبارێکی بەکـەسـێکی ئەسپاردن.

تولیـد: زایاندن، پێکهـێنان، پەیداکـردن، پێگەیاندن، لێ پەیدا کردن.

- مهنة التولید: یەژاجی.

تونس: خۆش ڕابواردن، کەیفکردن، گەنجەفە.

توهج: بلێسەسەندن، گەشە، گرشەگرش، درەوشانەوە.

توهش: بێ کەوش، پێ خاوس، سووان، ڕۆیشتنی گرانبار.

توهم: گـومـانبـردن، دردۆنـگ بوون، دوودڵ، دوودڵ بوون، گـومـان کردن.

توهیم: خـستنەگومان، وەئەندێشە گرتن.

توهین: بڕوانە (**اهانة**).

ث

ث: پیتی چوارەمینی ئەلف بێی عەرەبییە.
ثائر: خوێن ئەستێن، هووت، ئەسێن، شۆڕشگێڕ.
الثابة: گەوور، گەلەخان.
ثابت: ١- جێگیر، پایەدار، ڕاوەستاو، خۆگر، بەرگەگر، فرشک، قــەبری، بەلیــاندن، بێ‌لەفت، ڕاگــر، خــۆڕاگــر، ڕاگــراو، سەقــامگیــر، کــورس، نەگــۆڕ، پێ لەجێ، چەسپــاو، پەکــبار، چەسپیو، بنەگرتوو، دامەزراو، جێگرتوو، بنگرتی، دابنیکراو، تاقەتکراو. ٢-سوور بۆوەوە، ڕوون و ئاشکرا بۆوە.
- غیر ثابت: شلووق، گورینۆک، وازی وازی، ناپایەدار.
ثابت جنس العام: نەگۆڕی گشتی کێش، نەگۆڕی کێشی گشتی.
ثابت التناسب: نەگۆڕی گونجان.
- لون ثابت: ڕەنگی خۆگر.
- اساس ثابت: بنچینەی نەگۆڕ.
ثابتة: ئەستێرەیێکە لەشوێنی خۆی ناجووڵێ.
ثابر، مثابرة: گەیاندنە سەر، بەپایان گەیاندن.
ثاخن: توند.
ثأر: تۆڵەی کوژراو کردنەوە، خوێنخۆری کردن.
ثار ثورا: قەومان، بەرپابوون، گژگژین، وورووژان.
ثافل: ئەوەیە کە لەبن ئاو و شتی تر دەنیشێ.
ثاقب: کونکەر، ڕووناکی دەر.
ثاکل: زگسووتاو.
ثالث: سێیەم.
الثالث: سێیەمین.
ثالث عشر: سێزدەمین.
ثالث الجذر التکعیبی: سێ متارەک.
ثالوث: ئەوەیە کــە لە سێ چیــتــان ڕێک کــەوتووە. لەلای فــەلان (آب، ابن، روح القدس).
ثام: لووبیا.
ثامن: هەشتەم، هەشتەمین.

ثانوي: ناوونجی.
ثاني: دووەم، دووهەم، دای.
ثانٍ: دووەم، دووهەم.
ثاني اوکسید الکاربون: ئۆکسید کاربۆنی دووەم.
ثاني اوکسید الکبریتیك: سولفەر، سولفەر دایکساید.
ثالث اوکسید الکبریتیك: سولفەر ترایۆکساید.
ثاني عشرة: دووازدەم.
ثاني کبریتید الکاربون: کاربۆنی دای سەلفید "اوکساید"
ثانیا: دووەمین
ثانیة الساعة: چرتەی کاتژمێری، چرکە، ٦٠ چرتە یەک خولەکە، ٦٠ خولەک یەک کاتژمێرە، شێست یەکی خولەکێکییە.
ثبات (ج) ثبوت: ئارامی، دڵنیــایی، جــێگیــری، پایەداری، ڕاگــری، مــانەوە، شێ بوونەوە، چەقین، شــواز، چەکــەر، بەرخورداری، خۆگرتن، فریشک.
ثبات: تۆمارگەر، کارگەی نیگاهێکییە کە هەر نامەیێکی بێت لە پەراوێکیدا تۆماری بکات.
ثبت: ١- نووسین، چەسپاندن، تۆمارکردن. ٢- قایمکردن.
ثخونة: ئەستووری.
ثیل: پاشاو.
ثبــوت: خــۆڕاگــرتن، ڕاگــربوون، ڕاگــراوی، کــورس بوون، ســووربوونەوە، یەکلاکەوتن، ڕاست هاتن، فژیلین، دیلهاتن، دینهاتن.
ثخین: ئەستــوور، ستوور، کانە، یانج، کوڵوفت، هەڤەتی، تبە، کڵفت، هۆڵ، توند.
ثخین العنق: ملهوڕ.
ثخین القوام: خەست، پەیت.
ثدي (ج) أثدي: مــەمک، مــەمــە، بەروو، پیســیــر، پزی، داو، مەمێ.
ثدي المرأة: چیچە، چیچکە، چیچڵە.

ثدي صناعي: مەمكە فەرەنگی.
- حلب الثدي: دۆشین، هەڵدۆشین.
ثدية: مەمۆڵە.
ثراء: سامان، دارایی، دەوڵەمەندی.
ثرثار: لەولەوە، هەڵەوەڕ، جـەنەباز، زۆربڵێ، چەنەسووک، چاوەش، چیـرە درێژ، قـەرەچەناغ، چەنەوەر، زمـان درێژ، کـەوچەر، سـازنک، لەوجـڕ، لەوچە، لۆترەوان، وروورە، هەڵەباز، هەڵەپاس، چەنە، پیـربێـژ، چەنە درێژ، چەقـەچناوە، چەقەسوو، دەمتەقێنی، بەڕۆک، بلبە، بەسبێژ، لاترقەوج، چەنە هەراش، هەرزە، چەنە وەردار، زۆروەڕ، زۆربێژ.
ثرثرة: زمـان درێژی، ڕستن، زۆر بلـێـیی، زۆروەڕی، زۆروێژی، قەوچەقەوچ، قەوچە، لەوچە، لەوچە لەوچ، لەوچەتی، مچیرە، هەڵەبازی، چەنەوەری، هەڵەپاسی، هەڵەوەری، هەڵپـەهەڵپ، پیربێژی.
ثرثرة في الكلام: چەڵە، چاوەش، چەڵـتەچەڵت، دەمـتـەقـاندن، چەنەبازی، چەنەسـووکی، دەمـدراوی، بەڕۆکی، چەنەدرێژی، بەسێبژی، پیربێژی، چرت و فرت، چرت و پرت، چەقە چەق، چەڵە چەڵ، چەنەهەراش، چەنە لێدان، دەمچەرخدان.
ثرد: تێکۆشین.
ثرم: ئەنجین، هەلاهەلاکردن، شکاندن.
ثرميت: سەرمیت (کیمیا).
- عملية الثرميت: ثرمیتێن.
ثروة: سامـان، دەوڵەت، مـاڵ، داهات، بۆچک، بەرووبۆ، خاراج، دارایی.
الثروة النهائية: ڕووەکە سامان
ثرى (ج) اثراء: خاک، خۆڵ، ئاخ، گڵ.
ثري: دەوڵەمەند، ساماندار.
ثريا: ١- کۆ، پیروو، پروین "ئەستێرە". ٢-چاپرا، لالە، ئاوێزە.
ثريد: تێکۆشیو، تلێت، ثریت.
ثعبان (ج) ثعابين: هەژدیها، هەفی، ئەژدیها، ئاژدەهار، ڤشاب، هەزیا.
- حجر الثعابين: هوڵە مار.
ثعلب (ج) ثعالب: ڕێوی، ڕۆڤی، هۆریشـە، ڕوواسـە، ڕوواس، ڕیوی.
ثغاء الغنم: قـارە، پاراندن، بارەبار، باعە، باعە باع، باقە، باقە باق، قارەقار، باڕاندن.
ثغر: پاڵووی کورتانی.
ثغـر (ج) ثغـور: ١- ددانەکـانی پێـشـەوەی زار، ددانەکـانی پێشەوە، بڕۆک، کانکەر، ددانە پێشیان. ٢- زار، دەم، کەلی. ٣-ڕەخنە، سنوور. ٤- پارێز، کەلێن، بۆسەی دوژمنایەتی.

ثغرة: ١- کەلێـن، کەلەبەر، بۆمە، پارێز، کەلی، کون، دەمـیلە. ٢-دەلاقە، قولێر.
ثغرة العين: کاسەی چاو.
ثفر: پاڵوو، پاڵروو.
ثفل: تلپ، تلپاس.
ثفل العسل: کرێژی هەنگوینی.
ثفية: بەردی سێ کوچکە، بەردی ئاگردان.
ثقاب: شخارتە، شەمچە.
- عود ثقاب: دەنکە شقارتە.
ثقافة: ١-ڕەوشـەنبیـری، کەڵچەر، خـوێندەواری، خـودەڤـانی، سەیداتی، سەیدایی. ٢-پێگەیشتن، تێگەیشتن.
- لجنة الثقافة: لێژنەی ڕەوشەنبیری.
- الشؤون الثقافية: کاروباری ڕەوشەنبیری.
ثقالة: قورسی، سەنگینی.
ثقب: کون، قولێر، دوڵە، کونا، کون و کاژێر، کەلەبەر، کەلەوەر
ثقب الابرة: سۆما، کونی دەرزی.
ثقة: باوەڕی، بڕوایی، بەقـا، بڕوا، پشت پێ بەستن، دڵنیـایی، متمانە.
ثقة للتوسم: ڕابینین.
ثقل: قورسی، گرانی، سەنگ، قورسایی، کێش، گرانایی.
ثقل (ج) اثقـال: گرانبـار، بارخانە، قـورسـایی، قـورسـهـەڵگر، قورسایی هەڵگر.
- مركز الثقل: کێشگە، کێشگا، قورسگە.
ثقلين، ثقلان: ئادەمی و پەر.
ثقلة: ١-گرانایی، قورسایی، سەنگینی. ٢- کەلویەل.
ثقيف: خوێندەوار.
ثقيل: قورس، گران، سەنگین.
ثقيل الاذن: گوێ گران.
ثقيل الدم: ڕەزا گران، ئێسک قورس، خوێن تاڵ، بەد فەساڵ.
ثقيل الظل: ئێسـک قورس، ئێسک گران، ڕەزا گران، بەدسایە، سایە شووم.
ثقيل (للظروف المعدني): جەم، بەجەم.
ثقيل اليد: دەست گران، دەستقورس.
ثكل: زگسووتان، منداڵ مردن.
ثكلى: ژنێکە منداڵی مردبێ.
ثكلاو: منداڵ مردوو.
ثكنة: پۆڵ و ڕەوەی کۆتر و هیتر.
ثكنة عسكرية: هێز، سپاگی، سوپاخانە، کۆگای پێشـمەرگان، لەشکرگە، سپاخانە، قشڵە، سەروازخانە، سەربازخانە، سەرای پێشمەرگان.

ثلاثاء: سێ شەممە، سێ شەمب، سێ شەم، سی شەنبە.
ثلاث وثلاثة: سی، بەرێ، سێیان، سێ دانە.
ثلاث اضلاع متساوية: یەکسانی سێ لایەکانیان.
ثلاث آلاف: سێ هەزار.
ثلاث عشر: سێزدە، سیانزدە.
ثلاث وثلاثون: سی و سێ.
ثلاث مائة: سێ سەد.
ثلاث واربعون: چل و سێ.
ثلاث مرات: سێ جاران.
ثلاثي: سێیانە، وشەی سێ پیتی.
ثلث: سێیەک.
ثلاجة: ڕۆژانیک، بەفرخەرەوە، بەفرکار، سەهۆڵکار، سەهۆڵینە، سەهۆڵدان.
الثلة: ڕان، مێگەل، رووێل.
ثُلّة: دەستە، کۆمەڵە.
ثلج (ج) ثلوج: بەفر، وەفر، ڕور، ڤەور، وەروە، ڤەرڤە، وەرب.
ثلج جاف: بەفری وشک.
- كبة الثلج: کلۆفە بەفر، کولوو.
- قطعة الثلج النازلة: کولوو، کومە بەفر.
- عاصفة ثلجية مع المطر: شڕا پێرک.
- الماء المثلج: بەفراو، ئاڤە بەفر.
- الريح مع الثلج: کرێوە، پێچ، باپێچ، باپووک، دڤ.
- هبوط الثلج والمطر معاً: شلێوە، لێلاڤ.
الثلج المتراكم الجامد: کورشە.
- الوحل والثلج المخلوط: لۆرخ.
- تهافت الثلج من الجبل: هەرەس، هەرسەم.
- مجرفة الثلج: بێڵی بەفری، وەروەرە.
الثلمات في المنشار: کونجڕ، ددانەکانی مشاری.
ثلمة: ڕەخنە، زیان.
ثمّ: ئەوێ، وێ، وێشەری، وێرێ، لەوێ، ناگە، ئەینە، لای هێ، وەردێ، لەوڕ، لەینە.
- من ثم: لەوێ، لەوێوە، لەلایێ هی.
ثم: لەپاشان، دوواجار، لەوە پاش، لەمەودووا، ئەنجا، ئینجا، پاشدان، لەپاشان، دووایە.
ثمالة: دۆک، کەف و کولێ سەر ڕۆنی کەرەی تواوە.
ثمانمائة: هەشت سەد (٨٠٠).
ثمانون، ثمانين: هەشتا (٨٠)، هەشتا دانە.
ثمان، ثمانية: هەشت (٨).
ثمانية عشر: هەژدە (١٨).
ثمد: دۆڵاو، دۆڵە.

ثمر (ج) اثمار: بەر، میوەی داران، بەرە.
ثمرة الفؤاد: جگەر گۆشە.
- كثير الثمر: پڕ بەر.
الثمرة الاخيرة: پاشەرۆک، خاپەرۆک.
ثملان: سەرخۆش، مەست.
ثملة: پاشماوە.
ثملة: چارەکە، چارۆکە.
ثمن: هەشتیەک.
ثمن (ج) اثمان: نرخ، بەها، مەزەندە، بایی، کرێژۆک، مەزندە.
مقدار الثمن: بایی.
ثمود: هۆزێکی عەرەبییە لە پێش ئیسلامدا، کە صالح پێشڕەویان بووە.
ثمور: بەهێنان
ثمين: گران، نرخدار، گرانبایە، بەهادار، پڕ بەها، هۆگ، ناگۆرە، گرانبەها، نایاب، بەنرخ.
ثن: بنووشێنەوە، بنووشێنەرەوە.
ثناء (ج) أثنية: پێ هەڵکوتن، ئەڤراختن، پاسین، هەرگۆت، سوپاس، ستایش.
ثنائي: ١-دوو قۆڵی ٢- دووانە، وشەی دوو پیتی.
ثنائي القاعدة: دوانە تفت، دای بیزیک.
ثنايا: بڕۆک، کانکەر، ددانە تیژەکانی پێشەوەی زار، کە دووانیان لە سەرێ و دووانیشیان لە خوارێ.
- ساقط الثنايا: کەل، کەلۆس، کەلووت.
ثنوي: ئەو کەسەیە بڕوای بەدوو خوایان هەیە.
ثنية البقر: نوهۆک.
ثني: شکەن.
ثني الشيء: نوشتاندنەوە، دانوشتاندنەوە، پێچانەوە، دەق کردن، مەرگۆنە، مووچەندن، پێچاندن، فیچاندنەوە، وەرپێچان، قەدکردن.
ثني الذراعين: نوشتانەوەی باسکان.
ثنية الملابس: کوریشک، گنج، قەد، گرژی.
ثنية: وشتری (٥) سالانەیە.
ثنتين: دوو (بۆ مێیانە).
ثواب: خێر، دفنان، مزدان، لولەی چالە.
ثوابت: بەهەموو ئەستێرەکان دەڵێن ثوابت بێجگە لە گەڕیدەکان.
ثؤاج: قاڕاندن، قاڕوقووڕ.
ثواقب: ئەستێرە تروسکەدارەکان.
ثوب (ج) ثياب: بەرگ، جل، جلک، پۆشاک، کنج، ڕەڤی، پۆشتەمەنی، جل و بەرگ.
ثوب الطويل: بەرگی درێژ، جلکی شۆڕ.

الثوب المتوسخ: بەراف، بەرشۆ.
- ذيل الثوب: داوێن، شاقەڵ.
ثوب الحية: کراسە مارانە، کیفی ماری.
قصر الثياب: جلکە شوشتن، گازر، کۆڵ.
ثؤباء: باویشک، ژاژک، باووشک.
ثور (ج) ثيران: گا، گاو، بۆغ، گاجووت، مانگی دووەمە بەپێی ژمێریاری ساڵی بورجی.
ثور جبلي: گاکێوی، گۆر.
الثور الحديث: نۆوەند، نۆبەند، نۆبەن.
الثور الشاب: جوانەگا، نۆکەڵ، نۆوەند
الثور في مركز الدوس: گای بنە.
الثور الاسود: دۆنە.
الثور الفحل الغير مخصي: کەڵەگا.
ثوران: هەڵسانی تەپ و تۆز.
ثورة: ١- مانگا، چێڵ ٢- شۆڕش، سەربزێوی، شێرزەیی، ئاخۆران، شڵوقیان، دانە شاخ، دانە چیا، شەڕەس ٣- چەتە، بەزاج، لامۆنەک.
- اسباب الثورة: هۆیەکانی شۆڕش.
- الثورة الصناعية: شۆڕشی پیشەسازی .
- حالة الثورة المباشرة: باری شۆڕشی ڕاستەوخۆ.
- الحالة الثورية: باری شۆڕش.
ثوري: شۆڕشگێڕ.
ثؤلول: بالۆکە، کەنجە.
ثول: ١- شێتی، جۆرە نەخۆشیەکی ئاژەڵە نیشانەی ئەوەیە کە تووشی هات دەردەکەوێتەوە، شەڵغە، پوورە شەڵخە، دەستەمێشی هەنگوێنیکیە ٢- گرو ٣- دەمچەوتی.
ثوم: سیر.
ثيب: بێ ژن، پیاوی بێ ژن.
ثيل: فریز، هەرز، چایەر، حاییر هەریز، هەریس.

ج

ج: پیتی پێنجەمینی "تا بێ"ی عەرەبییە.

جاء: هات.

جائر (ج) جورة: زۆردار، ستەمگەر، لە جەورکار وەرگیراوە.

جائز: ١- رێدراو، راست، رەوا، دروست، شان، شیان، شیاو ٢- رەوایە، دەشێ.

- غیر جائز: نادروست، نارەوا.

جائزة (ج) جوائز: بەخشش، خەلات، شاباش، دیاری. دەستخۆشانە، دەمخۆشانە.

جائع (ج) جیاع: برسی، برچی، ئاورا، ورسی ورسی، رەودین، سیرووژە، نەرورا.

جاب: بروانە جابی.

جابر: شکست هەڵبەستەوە، شکاو پێکەوەنەرەوە .

جابی: رادار، قۆڵچی، مەکانگر، پەتەبر، باجگر، باجگیر، باج نەستێن، باجەوان.

جاثم: کەسێکە سینگی لەسەر زەوی دانێ و لەسەر سینگ بنوێ

جاثوم، والجثام: مۆتە، کابووس، دێوەزمە، مۆتەکە، تەنتەڵ، مێردەزمۆکە، کامووسەک.

جأجأ: سەگی پێ بانگ دەکرێ، کوتکوت، کوجکوج.

جاحد: بێ باوەڕ، بێ قانەکار (منکر).

جاحظ: پیاوی چاو زەق، نازناوی (أبو عثمان) بووە کە لە زانایانی معتزلە بووە لە سەدەی سێی کۆچیدا بووە.

جادة: شەقام، شارێ، شارێگا.

جاذب (ج) جواذب: کێشەر، بکێش، کێش، راکێش، راکێشەر.

جاذب القلب: دڵگیر، دڵکێش، دڵبەر.

جاذبة، جاذبیة: کێش، گیر، کێشەر، راکێش، رفێن.

جاذبة الارض: کێش.

جاذبیة: راکێشان، هێزی راکێشان، سرن، تینی کێشانییە لە لەشدا وەکو لە کارەبادایە.

جار(ج) جیران: هاوسا، هاوسێ، دراوسێ، ئاو ماڵ، هەمسایە، هەمسا، ئامسا، ئاوسێ، دراوسێ، شەب، هۆن، هاوکەشەن.

جارة: بروانە (جاذبة).

جارحة (ج) جوارح: ١- چەقۆ: تیغ ٢- درندە، باڵندەی راوکەر، گۆشتخۆر ٣- پەل، ئەندام.

- الطیور الجارحة: باڵندەی گۆشتخۆر.

جارف: بروانە (طاعون).

جاروس: کارۆش، کاریش.

جاروش (ج) جواریش: دەستار، هێردی، گێرونە، هارەی دەس.

جاروش او طاحونة تقشیر الرز: کرکر.

جاري (للماء): رەوان، جەلال، لەبەر رۆیشتنی کیزین، خوڕ.

جاریة (ج) جواري: کارەکەر، کەنیز، کەنیزەک، کلفەت، دەرماڵ، بەرماڵی، قەیان، قەرەواش، خاسەکی، زەرکرید، زەرخرید.

جازم: بڕیاردەر.

جاسر: ئازا، دلێر.

جاسوس (ج) جواسیس: شۆفار، نێراو، شاندی، زیرەوان، جاو، ئەراکێل، سووسەکار، سیخوڕ، دەمراست، دزنبرۆ، دیدەوان، زمان لێدەر.

جاسوسیة: سیخوڕی.

جاعل: ئافەریننده، وەرگێڕ.

جاغز: چیکلدانەی باڵندە.

جاف: وشک، ئیشک، هیشک، ویشک، بێ شێ، رقرقۆک، هەوشان، دێن، زوها، دێم، تەرسی.

- عمود جاف: پیل.

جافل: ترسەنۆک، رەمکار، رەمکەر.

جالب: ١- راکێش، بکێش، کێشندە ٢- بۆ لای خۆکێش.

جالب الانتباه: سەرنج راکێش.

جالس: دانیشتوو، رۆنیشتوو، روونشتەمان، روونشتی..

جالي: تروسکەدارکردن، ژەنگ لەناوبردن، دەربەدەرکردن.

جالیة: دەستە کەسێکە لە ولاتی خۆی دوور کەوتبێتەوە و لە شوێنێکی تردا دانیشتبێ.

جام: شووشە.

جالینوس: یەکێکە لە زانا و پزیشکەکانی یونانی.

جامح: سەر ڕەق، سەرکێش، کەللە ڕەق.

جامد (ج) جوامد: ڕەق، وشک، ڕەق و تەق.

الجوامد: ڕەقەمەنی.

- کائنات جامدة: بێ گیان.

جامد الفؤاد: بێ دڵ، دڵمردوو، دڵمردگ.

جامع: ١-کۆکەرەوە، گردکەرەوە ٢-مزگەوت ٣- داگرتوو.

جامع (ج) جوامع: مزگەوت، مزگەفت، مزگی، ماڵا خودێ.

جامع الحروف: لە زانیاری (بدیع)دا ئەوەیە کە لە تاکە هەڵبەستێکیدا بەبێ دووپاتەیی هەموو پیتەکانی ئەلف و بێ جێ بکاتەوە.

جامعة: ١- زانستگا، زانستگە، دانشگا، هیرگا، زانستکۆ، زانکۆ ٢- دەستە مرۆیەک.

جاموس: گامێش، مادەک، بۆکەڵ و گامێشە.

- خوار الجاموس: هۆڤە، هۆڤە هۆڤ، هۆڤاندن.

- صوت الجاموس: هۆڕە.

جاموس ینعر: گامێش دەهۆڕێنی.

جان: جندۆکە، خێو.

جانب (ج) جوانب: لان، لایەن، لەب، لب، نەوک، کی، لا، کەنار، لای، کل، جەم، تەنیشت، لبا، ڕۆخ، قەرە، تەک، ئال، ئالی، بنپاڵ، ڕدخ، لاتەنیشت، سوو، شیپە، بەر، لاشان، کن، نک، رووکار.

جانب آخر: ئەولا.

ذو جانب واحد: یەک لا.

جانب (ج) جوانب: دەورپشت، کێکەن.

- بجانب: مەز، هند، لەتەنیشت، جەم.

جانبي: لاتەنیشت.

جانبي الفم: لالغاوە.

- الارتفاع الجانبي: بەرزی تەنیشت.

جانس، مجانسة: وێچوون، لێکردن، هاوچەشن، تزبوور، هەقراتی، هەرەجی.

جاني، جانية: تاوانکار، گوناهبار، فینوو، سووچدار، وەباڵکار، خووە پووچ، پاشەڵ پیس، ناپاک، خوێنخۆر، وەباڵبەز.

جانية: ئافرەتی گوناهبار، تاوانبار، گرندەکار.

جاه: پایە، ئابروومەندی، پایە بەرزی، شان و شکۆ.

جاهد: بڕوانە (مجتهد).

جاهل (ج) جهلاء: نەزان، ناشی، نەخوێندەوار، نادان، ناشنا، نیازان، ناشارەزا، شووانە وێڵە، ئەشکەفتە، بێ سیواد، بەت.

جاهلية: ١- نەزانی ٢-بەسەردەمی پێش ئیسلامیش دەڵێن کە عەرەب بتی دەپەرست.

جاوب، مجاوبة: وەڵامدانەوە، دەنگدانەوە، لێ ڤەگێران.

جاورس: ١- کارووش، کاریش، ونان (گیا) ٢-داروو‌جان.

جاوز: بڕوانە (تجاوز).

جب: ١- دۆڵە ٢- بیر، چاڵاو، دەڤی، قۆلیت، دۆڵاو، دۆڵیان.

جبء: بیر، چاڵاو، دەڤێ، قۆلیت، دۆڵاو، دۆڵیان.

جبار: ١-زۆردار، دەستدرێژ، خووت، زاڵ، بەهەوا ٢- شکست هەڵبەستەوە، هەستی ڤەگر.

جبارة: شکست هەڵبەستنەوە.

جبال انکسارية: چیای شکاوە.

جبان (ج) جبناء: ترسنۆک، زەبوون، بێ زاڵە، بێ جەرگ، دلکە چک، قرچالە، بێ زات، چاڤ ترسەنۆک، ڕەوەک، نەوێر.

جبن: ترسەنۆکی.

جباية: باج، پەتەبرین، ڕادارانە، مەکات، قۆڵچیەتی، وەڵێفەت

جبة (ج) جبب: پۆشاکێکی فراوانە لەسەرەوەی جلاندا دەپۆشرێ.

الجبر (ج) جبور: ١- شکاو هەڵبەستنەوە، ئێسکی شکاو هەڵبەستنەوە، گرتنەوە ٢-دڵدانەوە، دڵخۆش دانەوە، تەتباندن، حەچماندن.

جابر: زۆری، کەڵەگایی، خورتی، زۆر، زۆرداری، کەڵە زەڕی، تۆبزی، کوتەک، گڕسەندن، زۆرە ملی، زۆرە مله، نوو دڵانە، دڵنەخوازانە.

جبراً: بەزۆری، بەکوتەک، بەتۆبزی، بەکەڵەگایی.

- علم الجبر: بەسەرگرتنەوە، ڤژاک.

- الحد الجبري: ڕابە، ڕادەی جەبری لە (فیزیک)دا.

جبر ومقابلة: بەشێک لە زانیاری ئەژمار و شتی ونی پێ دەدۆزرێتەوە.

- درجة الحد الجبري: واتای جەبر.

- درجة المقدار الجبري: واتای چەردەی جەبر، واتای هەندەی جەبر.

- معادلة في الجبر: هاوکێش.

جبران: تۆڵەکردنەوە.

جبرائيل: گەورائیل، فریشتەیێکە کە پەیامی لە خواوە بۆ پێغەمبەران هێناوە.

جبروت: گەورەیی، توانایی، هێز، فێز، زەبروزەنگ، هەوا، فیزداری.

جبس: گێچ، بۆرەک.

جبسن: گێچ، بۆرەک.

جبل (ج) جبال: کێو، چیا، شاخ کەل، کۆ، ماه، کمژ، کێف، کاو، بەن، بەنی، بانی، کودو، سەهەند، زەرد، کۆهـ، کۆمسار، کۆسار، کێلی.

- فرع الجبل: باسک، مله.

- **سلسلة الجبال:** زنجيرەی کێوان، بەنی، بەن، ریزە چیا، سەفان، سەفین
- **سفح الجبل:** قەدی کێوان، قەدپاڵ، بنار.
- **قمة الجبل:** سەرکەل، کەمک، کلاوە، سەری چیا، تەپەلۆکەی چیا.

جبل وعر: شکێر، ماھ.
جبل صغير: زین، زینوو.
جبل صخري وعر: نەرد.
جبل حجري: ماھ.
جبل منخفض: کەلە ملە.

- **كتف الجبل:** ملە، باسک.
- **حد الجبل:** شان.
- **متسلق الجبال:** شاخەوان.
- **بلاد الجبال:** کێویارە، کۆیارە، کیووستان.
- **الاماكن الوعرة والمنيعة في الجبال:** یاس.
- **متن الجبل والتلاع:** باڵ.
- **التلاع والعقبات في رؤوس الجبال:** پاڵ.

جبلة: خوو، سرشت، بنچینە.
جبلي: چیایی، شاخی.
جبلي: زگماک، خۆرسک، خێرۆک.
جبن: پەنیر.
جبن: بڕوانە (خوف).
جبهة: بڕوانە (جبين).
جبهة: بەر، دەستە پێشگە، پێشنگا، بەرایی.
جبهة (في السياسة): دەستە، بەرە.
جبهة حربية: بەرەی شەڕی.
جبهة قتال: پێشگەی شەڕی.
الجبهة الوطنية الموحدة: بەرەی نیشتمانی یەکگرتوو.
جبوة: ڕادارانە، باج.
جبيرة: شەبکە، ئەو پارچە دراوە تەنک و درێژانەیە کە دوای هەڵبەستنەوەی ئەندامی شکاو لە دەورەی دادەنێن و دەیبەستن.
جبين (ج) أجبن: نێوچاوان، ناوچاوان، تێووڵ، تەڤێل، ئەنی، پێشەنی، هەنی، پێشانگی، فەرشەنی، ئانی، تەڤیل، توڵە، تووێڵ، ناوچەوان، تەوێڵ.
جت: وێنجە.
جثام: مۆتە، مۆتەکە، مێردەزمە، شەوە، ئاڵە.
جثة (ج) جثث: لەشی مرۆی مردوو، چەلم، کەلەخ، مێڤن، جەندەک، لاک، لاشە، کەلاک، کەلەش، کەلاش.
جثة الحيوانات: کەلان، کەلاخ، لەخت.

- **عظيم الجثة:** لەندەهۆر، زەبەلاح، زەها، فێرس، قۆڵماتی.

جثوم: گورب، نیشتن.
جثوم الطائر: هەڵنیشتن، لیسمان، هەلووردن.
جحش: جاش، جاشک، داش، داشک، جاشەکەر، جاشەهەر، دەهشک، کورین، جاشکۆڵە، هۆڵی، جاشولکە.
جحد: وە درۆخستنەوە، باوەڕ نەکردن.
جحفل: لەشکرێکی زۆر.
جحود: درۆکردن، بێ باوەڕیی.
جحر: لانەی درندە و کونی زیندەوەرانی زیاندەر.
جحيم: ١- بڕوانە (جهنم) ٢- ئاگری زۆر سەخت.
جحي، جحا: ناوبانگی مەلای مەشهوورە کە گۆیا شتی سەیر و واق وڕهێنەری لێ دەگێڕنەوە.
جخ: قوونەوتلوور، قنگەوتلوور.
جد (ج) اجداد: ١- کاڵە، باپیر، پیرەباب، بابا، کالک، کالۆ ٢- ڕەچەڵەک، باوا، بنیات، بنەتار، بنیان.
الجد الاعلى: باپیرە گەورە، نیا، باوە گەورە.
الجد البعيد: باب کالک.
جد: بڕاونە (جهد)، تێکۆشین.
جداً: ١- بەڕاستی، ئێجگار، ئێگجار ٢- ئێگجار زۆر.
جُد: بیری کۆن.
جدار التحصين: دیوارە پارێزەر، چەپەر.
جدار (ج) جدران: دیوار، تاک، تیکار، کۆسەر، کەنک.

- **الغشاء الجداري:** دیوارە پەردە، ناوپۆشی سنگ.
- **شق الجدار:** قەوارەی دیواران.
- **اساس الجدار:** کانگە، گەوەڕ.

جدارة: شایان.
جدال: بەتاو ئەسپ غاردان، تاودان.
جدال: کێشە، دەمەقاڵ، پیلەگرتن، ڕکەبەری، گاشە، دوشتور، قیرە، قرەقر، سەربندۆ، بەرەکە بەرک، کەشاکەش، کێشەکێش، بەشین، زرمەلێ، هەراهەرا، دەمبازی، پیلەبازی، قەوشە.
جدب: وشکە ساڵ، سالی وشک و کەم باران.
جدث: بڕوانە (قبر).
جدة (ج) جدات: نەنک، داپیرە، مام، پیرەدا، دادا، پیرک، نەنە، ئادا، پیرەدایک، داک، داپیر، مامە.
جد جد: مەشکە دڕە، نزار، قجیلە.
جدري: خروێرکە، ئاوڵە، هەڵوی، خروێکە، خورووکە، خرووکە، خوریکە، خوری، هاوڵە، هووری، گروێیی.
جدري البهائم: گورگەر.
جدري الدجاج: خروێرکەی مریشکان، دانکە.
شبه جدري: مێکوتە.

- **شبه جدري للطيور:** دانکە.

- **الكلب المجدور:** سەگی گڕۆل.

جدع: کەپۆ و لووت و گوێ برین، گرتن، لەبەند کردن .

جدف، جذف: ١- سپڵەیی، ئانگووتری، بەدنەک ٢- سەوڵە، سەوڵە لێدان، سولیاندن.

جدل، مجادلة: هەرا هەرا، کێشە، وشتەومڕ، دوژمنایەتی، بنار، گاشە، پیلەگرتن، تێک گیران، بەربەرەکانی، مل لەبەرملان، ڤەپژلاندن، قرەقرە، بەشێن، مشتومڕ.

جدول (ج) جداول: ١- جۆگە، جۆگەلە، جلال، جان، جەمۆگە، جۆ، جۆی، خەراف، جۆبار، خڕ ٢- لزگە، پێشوێن خشتە، خشتەخانە ٣- چەند دیغێکی ڕاست و قیتە لەسەر قاقەزی دەکێشرێ.

جدول الضرب: خشتەی لێکدان.

جدول الدروس: لزگەی وانان، خشتەی وانان.

جدول الدروس الاسبوعية: خشتەی وانەکانی هەفتەیی.

جدول الرياضيات: خشتەی بیرکاری.

جدول الاشغال: خشتەی کردار، پێشووتێنی کاروبار.

جدوى: بەخشش، خەڵات، سوود، کەلک.

- **بدون جدوى:** بێ‌مایە، داد نادات، سوودی نییە، بێ کەلک، وەڵە، بێ بەرهەم، کارتێل، کاریگ، کاژۆڵە، کاژیلە.

جدي (ج) جديان: کار، کاریلە، گیسک، بزلە کارژۆلە .

جدي صغير: کارژەڵە، کارژیلە.

- **الانثى من الجدي:** کارە، کارەمێ.
- **ذكر الجدي:** کارە نێر.
- **راعي الجدي:** کاریلەوان .
- **راعي الجديان:** کارەوان .

الجدي(قطب الجدي): ١-ئەستێرەی رووکە، دەغدان، دەغدەغان، ئەزمین، (ئەستێرەی قبیلەیە)، ئەستێرەی کورەک.

الجدي(قطب الجدي): هێتم، دگدگان ٢- کۆنگرە (بورج)یکە لە کۆنگرەکانی ئاسمان، مانگی دەیەمینە بەپێی ژمێریاری کۆنگران.

جدي: لەڕووی ڕاستیەوە بەپێچەوانەی گەمە، مرۆی دڵگەرم، سەرگەرم، خوێن گەرم، بەجۆش و خورۆش.

جدية: دڵگەرمی، سەرگەرمی، خوێن گەرمی، جۆش و خرۆش .

جديد (ج) جدد: نوێ، نوو، نڤار، نووچە، نەو .

جديد التحول: نۆ.

جدير: خورەن، شایان، شایستە، شیاو.

جدير بالحياة: ژنگرتی.

جدير بالذكر: شایانی لێ دوان.

جدف: سەوڵە لێدان.

جذ: برین، شکاندن، لە ڕەگ و ڕیشە هەڵکەندن، کێشە، ڕاکێشەر، دڵگر، بەکێش، کێشندە، لاو، ڕاکێش.

جذاب القلوب: دڵگر، دڵکێش.

جذام: گول، دووزام.

جذائم وجذامة: گولی، دووزامی، گەری، پیسی، بەلووشێن، پیسکی، خۆرە، خۆرک، خۆرکە، لفتی، تالفتی، ئالفتی

جذب الارض: کێشی زەوی.

- **المجذوب بالوهب:** کەمان کێشراو.

جذب: کێشان، ڕاکێشان، خرکاندن، کێشیای، دەڤتێن، ڕاکشاندن، کێش، کێشە، کێشەمان، هەڵکێشان، کێشکردن

- **مركز الجذب:** کێشگا.

جذر (ج) جذور: ڕەگ، ڕیشەی داران، بنچینە، ڕغێز، کرۆک، کۆک، بێخ، بنج، یاتار، یاتاخ، یاتاک، ڕەگ، ڕیشە، ناخ، ناو جەرگە.

جذر: دانە (عدد)یکە لەخۆیدا لێکدەدرێ.

جذر الاصم: کوێرە ڕەگ.

جذر التخيل: ژمارەی بیرکاری، ژمارەی بەبیر.

جذر التكعيبي: سێ‌یەم ڕەگ، ڕیشەی هەشت گۆشە، ڕیشەی. خشت، ڕەگی سێ خشتی.

جذر التربيعي: ڕیشەی چوارگۆشە، ڕەگی دووخشتی.

جذر الفعل: ڕەگی فەرمان، ڕیشەی کردار.

جذر المصدر: ڕەگی چاووگ.

جذر المعادلة: ڕەگی بەرابەری.

جذرة: تەماشای (الجذر) بکە.

جذور: ڕەگ، بنەچەکە.

جذور النباتات: کورک، لکی ڕەگەکان، ڕیشە، تەوەخووز، ڕەغێز، ڕە، ڕێ، تەتەک، ڕەگ.

- **شعيرة جذرية:** موو، بۆڕی خوێن.
- **المجموع الجذري:** کۆمەڵەی ڕەگ.

جذري: ڕیشەیی، ڕەگی، بنجی.

جذور: کۆک، گۆنە، گۆنج.

جذع: داری دارەڕانە، کۆلکەدار، لەش و بەدەنی مرۆ.

جذع الشجرة (ج) جذوع: قەدی داران، کۆلکە، کۆتە، کۆلک، کۆتەرە، کۆلکەدار، دار.

جذع (ج) جذوع: شەک، هۆلۆج.

جذعة: کاورە مێی یەک ساڵانەیە.

جذع الغنم: شەکەمەر، بەردیل.

جذعة: وشتری چوار ساڵانەیە.

الجذع المقطوع: قۆچ.

جذف: سەوڵە لێدان.

- **مجذاف:** دار سەوڵە.

جذل: ڕیشە و لەشی دار بەبێ لق و گەڵا.

جذلة: کۆلکەدار، کۆتکە، کۆتک.
جذم: برین.
جذمور: مۆرە.
جذوة: پزلوو، سکڵ، پشکۆ، ئەسکڵ، پەل، پەرەنگ، کۆز، تراد، گوزمە، پەنگری گڕدار.
جذور: کۆک، گۆرە، کۆنج.
جر: کێشان، ڕاکێشان، خرکاندن، دەڤتێن، کێشیای، خشاندن، کەشکەشان، کشکاندن.
جر وأخذ: کێشە و بەرە.
جر الحبل بشدة: ڕاتەکاندن.
- حرف الجر: هۆکەر، هۆکار.
جراء: ئەنجام.
- من جراء: بەهۆی ئەوەی، لە ئەنجامی، لەبەر ئەوەی.
جراب: تێشوودانە، تێشووبەرە، تۆشەبەرە، هەمبانە، تۆشەدانە، هەمانە، هەوانە.
جرأة: ئازایی، زاتکردن، زات، پڕکێشان، زەندەق، پەردە لەسەر ڕوو هەڵاوێژتن، ئەترەش، پڕکێش، لەڕوو هەڵاتن، ڕووهەڵاوێژتن، ڕووهێنان، وێران، نەترسان، بێ باکی، زاتداری، توانایی، یارا، زاوەرە، زاوور.
جر الاثقال: قورس هەڵگر، گرانکێش، قورسایی، هەڵگر
جراح: نەشتەردار، نۆژدار، زامکار، نژدار، تیمارگەی برینان، برینکار، برین هەڵدر، کار و پزیشک.
- قسم الجراحة: بەشی نژداری، بەشی برینکاری.
- العمليات الجراحية: نژداری، برینکاری.
جراحة: ١- نژادری، کار و پزیشک، نەشتەرگەر، برینکاری، تیمارگەی برینان، برین سازی ٢- کێم، هەوا، زامەت، زەڵزەڵە.
- فرع الجراحة: لکی برینکاری.
جراد: کوللە، کلۆ، کولۆ، کولپ، کولە، کولی.
جرار: ڕاکێشەر، کێشدار، بەکێش.
جرار القطار: قەتار کێش، پێشەنگی قەتار.
جرارة: ١- جۆرە دووپشکێکی گەورە و زەردە کە بڕوا کلکی. لەدووی خۆی دەکێشێ و خەتێک لەسەر زەوی دەکا و ژەهردارە ٢- لەشکرێکی ئێگجار زۆر و زەوەندە.
جرب: بروانە (تجربة).
جرب: گەڕی، گڕوێیی، گەڕۆڵی، خارشت، گەڕواتی، وشکەگەڕی
الجرب الطفيلي: گەڕکە، وشکە گوڕی.
الجرب المحتم: وشترگە، نەخۆشییێکی ماڵاتانە.
جرباء: گڕکە زەوی.
جربياء: گزەب، باگژە.

جرة: مەسینە، ئافتاوە، کووپەڵە، گۆزەڵە، جەرە، تونگە.
جرثوم (ج) جراثيم: مایەی نەخۆشییان.
جرثومة: ماک، میکرۆب، مینکە، بنچینە، ڕیشە.
جرثومة النمل: شارە میروو، میرووستان.
جرجر (ج) جراجر: جەنجەڕ، مۆشەنە.
جرجير: تەرەتیزە، تەرەتوورە.
جرجير الماء: کووزەڵە.
جرح (ج) جروح: برین، زام، ڕیش، کوڤان، قەسفووس، زەخم، قەشفووس، کووڤان، کولک.
- قشر الجروح: قامووشک، قەقاغە، قەتمژە، قەبار.
الجرح الملتئم: سارێژ.
- نكأ الجرح: هەوکردن، هەوکردنەوە.
- فراغ الجرح: قەوارەی برینان.
- تجديد الجرح: کولاندنەوە.
- تقشير الجرح: کولاندنەوە.
- فتح الجرح: ئاخڤاندن، کردنەوەی برین.
جرد: گرگە زەوی کە گیای لێ نەبێ، کراسی کۆن.
جرداء: ١- (لاماء ولا كلأ) زەوی بێ گیا و وشک و ڕەق و تەق، چۆڵ ٢- خواردن بەبێ پێخۆر.
- الارض الجرداء: ڕووتەن.
جرذ (ج) جرذان: جرج، بانبانک، ڕزک، ڕسک، بانەوانک، ڕزق، ڕشک، شکە کوێرە.
جرز: گورز
الجرز: چەرەز، چەرەس، شەوچەلە، شەوچەرەز، چرۆ،
جرس (ج) أجراس: زەنگ، چینگ، جان، جانقۆس، تەواش، زەنگ و قۆر، زەنگ و هۆر، وێژدامۆور، زیل.
جرس الكنيسة: جمغار، زەنگی کلیسا.
جرس كهربائي: زەنگی کارەبا.
- دق الجرس: زەنگ لێدان.
جرش: دەنگی مارییە کاتێکی لە کراسی (کراژی) دەردەچێ.
جرشة - جرشأ: تیکوڵ لێکردنەوە، گەنم کوتان.
جرعة: قووم، گووپ، چۆڕ، فڕ، قورت، گۆلپ، گولپ، ملق.
جرعة من الماء: قومێک ئاو، فڕەک ئاو.
جرعة من الدواء: قومێک دەرمان.
جرعة قليلة: گرێک
جرف: ١- پێ هەڵگرتن، ڕادان، قوڕ پێگرتنەوە، ڕاپێچان، ڕاپێچکران ٢- کەندن، هەڵکەندن.
الجرف: کەن، کەند، کەندەڵان.
الجرف في الوادي: کۆریان.
الجرل: ڕەقێن، ڕەقەن.

جرم: بڕینی دارەخورما.

جرم: مایەی شتی، لەش، لەشی مالاتان.

جـرم (ج) اجـرام: تاوان، سـووچ، پیـازە، سـەووش، بەزە، وەپالپەزە، چەلم، وەبالکار، وەپالپەز.

جُرم (ج) اجرام: لەش، قالب، چەلم، تیەنە.

- أجرام فلكية: ئەستێرەکانی ئاسمانێ.

جرن: مشتاغی قەسپی، نرەیت، کۆتان.

جرن (ج) اجران: کۆتان، جۆنی، دینگ، دیبەگ، سۆڤی، دەنگ، سوفی.

جرو (ج) جراء: گوجیلە سەگ، گجولە.

جرو الكلب: توتکە سەگ، تولە، بەچکە سەگ، گوجیلە، تووتە کۆلە، بۆچک، تووتەلە.

جرو الخنزير: کوودەلەبەراز.

جرور: ئەسپی سەرکێش.

جروم: قشلاخ، زسانەوار، کوتک.

جري: مارماسی.

جري جريا: ڕەوان و جەلال بوون، کیزێن.

- ماجری: سەرهات، بەسەرهات، سەربردە.

جريء: چاونەترس، زاوەردار، دلدار، نەترس، زەنەقـدار، ئازا، بەزات، زاتدار، بەجـەرگ، برکـار، پرکـێش، بۆکـە، بێباک، بێترس، شێـتگیـر، شـێلگیـر، شـێرگـر، وەکـار، فـیلەتەن، چاوقایم.

جريان: ڕەوانی، جەلالی، ڕەوت، گلەگل، ڕەوان بوون، کـیـزێن، لەبەر ڕۆیشتن، ڕەوان، ئاو وێتر.

- سريع الجريان: خوڕ، خێرا ڕەو.

جريان الكهرباء: ڕەوتی کارەبا.

جريان الماء: لێنگیزی ئاوێ، ئاڤ، جەلال بوون.

جريان الماء بهدوء: مەیاڤ.

جريب: گاوان.

جريح: زەخمدار، بریندار، زامار، زامدار، کووڤاندار، کەلەل.

جريدة، جريد: لقی دارە خورمایە.

جريدة (ج) جرائد: ڕۆژنامە.

جريرة: گوناه، تاوان.

جريش: کژنیـژە، بروێش، هولۆشە، ڤلۆشە، گەنمی نیوە کوتراو، پەلخور، هووروش، گەنمە سووتاو.

جريم: گەورە، لەندەهۆر، گوناهکار.

جريمة (ج) جرائم: تاوان، سووچ، پیازە، وەبالبەز، سەوس کرن.

جرين: مشتاخ، خەرمان، جۆخین، خەلەوخەرمان.

جز: هەلپاچین.

جز الاغنام: ئاژەل برینەوە، هەلپـاچین، جەوبڕی برینگ کـاری، برینگە، قرخ.

جز الصوف: بەرلێ کرن، جەوبڕی، داپاچین، برینەوەی خوری.

جزّ جزاً: برینگ کاری، جەوبڕی.

- الغنم المجزور تماما: ساپاچ.

الاجزاء: پارچەکان (ماتماتیک).

جزء (ج) أجـزاء: ١ - پارچە، بەش، بەشـێک، پارو، کـەرت، تۆزێک، نەختێ، پاژ، چمکێ، پارچۆلکە، پەرت، قـیـچ، ڕێز ٢- کوت، تۆزی.

جزء صغير جداً: گەرد، تۆزی.

جزئية (ج) جزئيات: (بۆ مییینانە) کەمێک، نەختێک.

جزئية في الكيمياء: گەردیلە.

جزئي (ج) جزئيات: پارچەیێک، چکێ، بەشـێـک، نەختـێک، تۆزێک، پـتێـک، قـیـچێک، خـیـچێک، گـەردیلە، ئاسـتـەم، پشکێ، هنکێ، پاژ، کەمێ، پارچۆلکە.

جزئيات: پاژان، پاژگەل، گەردیلان.

جزاء و مجازات: تۆلە، سزا، ئەمـەگ، سـەرانە، بدەهم، تۆلە و سزاوانە، گونجە، تۆلە لێ کردنەوە، پاداش، تۆلە ئەستاندن

جزاء الخير: پاداشتی چاکە.

جزائي: سزایی.

جزار: ١- مالاتکوژ، مالات سـەر بڕ، سـەربڕ، گوشـتکار، گۆشت فرۆش، کوژتکار. ٢- ئەو کەسەیە وشتری دەکوژی.

جزاز: برینگچی، برینگەوان.

جزازة: برینگچیەتی.

جزاف: گۆترە، لەبڕیە، کڕین و فرۆشـتـنی چـتێک بەبێ کێشـان و بژاردن.

جزافاً: بێ هوودە، بەخۆڕایی، لەگۆترە.

جزالة: پاراوی، گەورەیی.

جزة: لەلە.

جزة من البطيخ وغيره: قاش، کووز.

جزدان: کیسەی پارەی.

جزر: گێزەر، گەزەر، کارووت، کارۆت.

جزر: سەربڕێن، سەر ژێ کرن.

جزر: کشانەوە و کەمبوونەوەی ئاو، نیشتاو، چوونە ناو، نیشتوو

جزر ومد: بەرزبوونەوە و نیشتنەوەی دەریایە کە بەهۆی هێزی خۆر یا بەتایبـەتی مـانگ لەڕووکـاری دەریا ڕوو دەدات لە (٢٤) کـاتژمـێـر (٥٠) خـولەکـاندا دوو جـاران بەرز دەبێـتـەوە و دەنیـشـێـتـەوە، ئەو جـوولانە ڕێکە کـە هەریەکـەی لە (٦٠) کەژمێران پتر ناخاینێ (جزرومد)ی پێ دەلێن.

جُزع: ڕەنگی زەعفەرانی.

جِزع: پەلەی چاو.

جزع: داد، شـیـوەن، نوبزە، ترس، نوز، نووزە نووز، مزە مـز، نزە، نووزانەوە.

جزع والفزع: داد بێداد، هاوار و داد، داد و ڕۆڕۆ.

جزعة: دەسکە چەقۆ.

جزل: گەورە، ئەستوور، قایم.

جزم: ١- بڕین، قایمکردنی کارێکە، زەنە لەسەر دانانی پیتی عەرەبی و لەسەر (د)ی (مَدْ) دانراوە.

جزم العزم: قرم لێ خۆش کردن، ئارەزوو قایم.

جزمة: ١- جەم، ژەم، زەند، ژەمی نانخوارنێ. ٢- چزمە، پۆتین

جزمة طويلة: چەکمە، ڕنەگەز، ملالە.

جزوة: دەستە قاقەزێکی نووسراو، بەشێک لە پەڕاوێ.

جزوع: بێتابی، ناڵە و هاوار و دڵتەنگی.

جُزي: گەرد، مۆلیکۆل، مۆلیکیول، پارچۆلکە.

جزية: ١- سەرانە، خووک، گونجە، خویک، سزا. ٢- سەرانەیەکە جاران موسڵمانان لە ناموسڵمانانیان وەردەگرت. ٣- دەیەک

جزيرة (ج) جزائر: درووگە، ژێراف، نیڤرۆ، گراوە، گزیرتە، دورگە، نافرۆ، گزیرە، گراف، ناڤیرۆ، دوو ڕووگە، دوو ڕووگر.

جزيرة صغيرة: ئاڤرۆنک.

- شبه جزيرة: گراڤە، گرگراف، هەورنگ، نیمچە درووگە، گراوە، نیوە درووگە، نیوە دوورگە، نیوچە درووگە.

جزيل: ١- گەورە، مەزن، گر ٢- پڕ و زۆر، گەلێک.

جس: دەست لێدان، هلمسین، دەست پێداهێنان، دەس پیاهاوردن.

جس النبض: شووارگرتن، شووارۆگرتن.

- مجس، مجسة: شووارگە، جێگای دەست لێدان.

جسارة: پەردەی شەرم لادان، بێ پەروایی، لەخۆڕادیتن، زاتکردن، توانایی، زات، ئازایی، پرکێشان، پرکێش، لەڕووهەڵاتن، زاخ، ڕووهەڵاویژتن، ڕووهێنان، زاتداری، مەردەکاری، مەردی، هەرزەکاری، بیرکردن، زاوور .

جسارة ادبية: لەڕوو هەڵاتن.

جسامة: گەورەیی، زلی، ئەستووری، قەڵافەتداری.

جسد (ج) اجساد: لەش، قالب، بەدەن، کلۆخ، لەخت، بەندەن، بەشەن.

جسر (ج) جسور: پرد، پر.

جسر السقف: کاریتە.

جسم (ج) أجسام: تەن، لەش، قالب، قەڵافە، تووێزم، ڕووڵەت، تووێمە، تاپۆ، کلۆ، پەیکەر، قەبارە، لەخت، بر، جەستە.

- عظيم الجسم: زەها.

- كبير الجسم: زەبەڵاح.

جسم غير حي: تەن، قالب، قەڵافەت.

- الاجسام الغريبة: تەنی نا ئاشنا، تەنی ئاوەکی.

- ضخم الجسم: زها، زەبەللاح، بەخۆوە.

- قوي الجسم: بەخۆوە.

جسم حاجز: تەنی بەربەست.

جسم شفاف: تەنی ڕوون.

جسم نصف شفاف: تەنی نیوە ڕوون.

جسم صلب: تەنی ڕەق.

الجسم الطافي: تەنی سەر ئاوەر.

الجسم المركب: تەنی ئاوێتە.

الجسم المغناطيسي: تەنی بناوەر.

الجسم الهندسي: تەنی ئەندازەیی.

جسم غير هندسي: تەنی نائەندازە، تەنی نائەندازەیی.

الجسم البلوري: لەشی بلووری.

- قصير وممتلأ الجسم: لنک، تێکسمڕاو.

- حرارة الجسم: گڕک.

- ناعم الجسم: ناسک بەدەن.

- الاجساد المضادة: دژە لەش.

- الاجساد المنيعة: نەهێڵە لەش.

- القسم المرن في الجسم: نەروە.

جسمان: بڕوانە (جسد).

جسماني: تەنانی.

جسمي: لەشی.

جسور: بڕوانە (شجاع).

جسيم: قەڵافەتدار، نەرمۆک، قەڵەو، بەتەن و مەن، زەلام، لەندەهۆر، زرەمێر، شینە زەلام.

جشاء، جشأة: قرخێنە، قرقێنە، قرپ، هێڵنج، ئێڵنج هاتنەوە.

جشع: لرین، نانی نانی، چاوبرسی، زگەرۆ.

جشع: زگپەرست.

جص: گێچ، گەچ.

- العمل بالجص: گێچکاری.

جعّال: دەستگرە، پاچک، دەستەک، پووتک، دەزگرە، دەزگیرە.

جعبة: توتوو، سندووق.

جعبة المرايا: قۆدی.

جعة: ئاوی جۆ.

جعد: کاکۆڵی گرژلوول، کاکۆڵی خولامانە، پۆر، گۆدیلە، فللە، پۆت.

جعفر: چۆم، ڕووبار.

جعفري: لەمەڕ جەعفەری، کەسێکە بەندیواری بەمەزهەب و بیروباوەڕی ئیمامی جەعفەری هەبێت.

جعل: قالۆچە، کیز، قالۆنچە، قۆلاچە، قۆلانچە، گێزیک.

جعل: گیران، دانان، کردن، گەڕاندن.

جعلی: ساختە، دروست کراو، هەڵبەستراو، دەسهەڵبەست، ساختەگی، دەسی، دەستی، دەسترەن، دەسهەڵبەس.
جغرافي: ئەردناس، کیشوەرناس.
جـغـرافـيـا: زەوی ناسی، ئەردناسی، ئەر نیگاری، وشـەیەکی فەرەنسایی‌یە.
- علم الجغرافية: پێناس، زەوی ناس
الجغرافية السياسة: زەوی ناسینی ڕامیاری
الجغرافية الطبيعية: زەوی ناسینی خۆرسکی.
- الاستكشافات الجغرافية: دۆزینەوەی ئەردناسی.
جف: وشک، نیوبەتاڵ، پیری داکەوتوو.
جفاء: جەور، زۆر، ستەم.
جفاف: وشککەرەوە.
جفاف: وشکی، هیشکی، تەسی، چکان.
جفاف الحلق: پەلاس.
جفر (ج) جفار: چاڵی فراوان. ٢- زانیاری پیتانە، زانیارێکە کـە شـارەزایانی دی لەسـەر ئەوەن کـە لە نهـێنی و دوارۆژ ئاگاداری دەدات .
جفل: لاخستی.
جـفن (ج) جـفـون: پیلوو، پەلکی چاوان، پێلە، پەرە، خلێف، قەپێلک، پێڵوو، پشت چاڤ، کۆیک.
- دمل الجفن: باپشکێو، قیچکە سلاوە.
جفنة: ١- کالان، کێلان. ٢- کاسە، بۆتە، هەورترش.
جفنة خزفية: فینجان.
جفوة: ناپیاوی.
جفول: تاران، دەربەدەر و ئاوارە بوون، سڵەمانەوە، سڵەمینەوە، ڕەوینەوە، پاشەکشە، خۆ دوورخستنەوە.
جفول: دووری کردن.
جل: جلی ولاخان.
جلاء: ڕەونەقدارکردن، زاخاودان، ڕووناکی، دیاری، مەخەڵ، کل مشت و ماڵدان، سوورمە.
جلاء: دووری، ئاوارەیی.
جلاء عن البلدة: لە وڵات دوورکەوتنەوە، دەرچوون.
جلاب: گوڵاو.
جلاب: ڕاکیشـە، کەسێکە بەندە و ئیـتر شار بەشار بۆ فرۆشتن بگەڕێ.
جـــلاجل: ١- زەنگ وهۆڕ، زەنگوڵەی بەرســـینگی وڵاخ و وشترانە، زەنگ، قۆر ٢- زەنگوڵەی شایلۆغان (موسیقا)یە.
جلاد: ١-سەربڕ، نەسەقچی. ٢- داروەشێن، لێدەر، ئازاردەر.
جـلادة: چەلەپ، قۆچـاخی، گـورجی، گـوریزە، ئازایی، دلێـری، زرنگی، زیرەکی، گیروفەن.
جلاقة: نێوان بەتاڵ.
جـــلال (م) جـــلالة: گـــەورەیی، شکۆ، فـــەڕ، شـــان و شکۆ، پایەبەرزی، مـەزناهی، هنگ و ڕینگ، دەبدەبە، زەنگوقـۆڕ، زرنگ و هۆڕ.
- صاحب الجلالة: خاوەن شکۆ، سەروەر.
- ذو جلال: هەیدەدان.
جلالة: باڵندەیەکی پیس خۆر.
جلاهق: گوللە.
جلب: کێشان، هێنان، هاوردن.
جلب: ١-چتی قەڵپ و گۆڕاو، ژنی خراپ، گێچەڵ و کێشە. ٢- ئەوەی لە وڵاتەتێکەوە بۆ وڵاتێکی تری ببەن وەک ئاژەڵ... هتد
جلباب (ج) جلابيب: شەتری.
جلبان: کزن، گلێنە.
جلبـة: هەراوهووریا، هەراوهۆریا، هەراهەرا، هاوار هاوار، گـاز، گازەگاز.
جلّه، جلة: خانەدان، ئابڕوومەند.
جلجل (ج) جلاجل: زەنگوڵەی گچکە.
جلجلة: زرەزر، زرنگ و هۆڕ، کـەوڕ، کـەورک، زرینگ و هۆڕ، زرنگە زرنگ، زرزرە، زرنگەی یەک لەدوای یەکتری.
جلجلان: گژنیژ، گژنژە.
جلد: بەهێز، چالاک.
جلد: کیف.
الجلد: مشـکە کوێر.
- صحة الجلد: پێست دروستی.
جلد (ج) جلود: پێست، کەووڵ، کەڤل، پۆس، پۆست، پووس، کەوڕ، کەورک، کەور، پێستە، چەرم، کەڤەڵ، قەڵتاخ.
تقريم الجلد: هەڵێنانەوەی چەرم.
- قطعة طويلة من الجلود: زۆڵە چەرم، زووێر.
- سلخ الجلد بدون تشقيق: گروون.
الجلد المدبوغ: پێستی بونگ (دبغ) کراو، قایش، سەختیان.
الجلد المدبوغ الرقيق: تیمانج.
- تقيحات جلدية: ئاورد، ئاگرە.
جلدة: قامچی.
- العقوبة بالجلدة: دارکاری، بەقامچی سزادان.
جلد جلداً: بەقامچی لێدان.
جلذ (ج) مناجذ: مشکە کوێرە.
جلس: بڕوانە (جلوس).
جلساء: هاونشینان.
جلسة: جارە دانیشتنێک.
جلف (ج) اجلاف: پووچ، سووک، نێو بەتاڵ، زۆر وشک، گەوج، تێ نەگەیشتوو، ئەلۆجەلۆ، جەلۆجەلۆ.

جلو: قلبه.
جلوة: ١- سەرمەشکانە، ئەو دیارییەیە کە لە هەوەڵ شەوێدا زاوا دەیداتە بووکێ. ٢- ئاشکرا کردن، شنیان.
جلوس: دانیشتن، ڕۆنیشتن، ڕۆنین، نیشتەیدرە، ئەرەنیشتەی، نیشتن، نیشتەی.
جلوس الطير على غصن الاشجار وغيرها: ڤەنان، هەڵنیشتن، لیسمان
- اجلس: دانیشە، بنیشە، ڕۆنی، ڕوونێ
جلم: ١- ماسیگرە، ماسیگرەک، باشوکەی ماسیان، چارە ٢- هەورینک، برینک، جەوبڕ، قەڵەخ، جەو
جلمان: هەورینک، برینک، جەوبڕ، جەو، قەڵەخ
جلي: ڕووناک، ئاشکرا، ڕڤین، مشت و ماڵ، جێلی
جلنار: گوڵناز، گوڵی هەناری
جلى جلياً: مشت و ماڵ کردن، ڕەوارتی، (تیغ) هوولووکردن، پەرداخ کردن، پەرداخدارکردن، زاخاودان
الجلمة: میوەژێ
جلية: وەڵامی ڕاست، ئاشکرا، بنچینەی فرمان
جليد: ١- هێزدار، زرینک، چوست، قۆچاخ، چالاک، تەردەست، زیرەک، ئازا، وریا، پێشنگ، گورج، گورج و گۆڵ، پشوودار، بەپشوو، چاپووک ٢- سەهۆڵ، شەختە، بەیسە، کرە، قاق، قەشا، قڕ
جلمود (صخر قوي متين): حەلان
جليد مجروش: پارچە سەهۆڵ
جليس: هاونشین، برادەر، هاوڕێ، هاودەنگ، بەردەڤک، هەمدەم
جليس السوء: هاودەمی خراو
جليس الصالح: هاودەمی چاک
جليف: مرۆی بەدخوو، گێل، گەوج، زۆردار
جليل: گەورە، مەزن، پایەبەرز، بەقەدەر، شان بڵند
جليلة: ئافرەتی گەورە و پایەبەرز، وشترێکیشە نەزابێ
جم: زۆر، فرە، فراوان
جما: کول، کوڕمە، کۆلیس، بێ شاخ
جماد (ج) جوامد: ڕەق، پتەو، وشک، کوچک، چتی (شتی) بێ گیان
جمادي الاول: مانگی پێنجەمینی قەمەرییە
جمادي الآخر: مانگی شەشەمینی قەمەرییە
جمّاز: توندڕۆ، تیژڕۆ، وشتری خۆشڕۆ
جماع، مجامعة: جووتبوون، کۆبوونەوە، دەست تێکەڵ کردن، سەرجێیی کردن، تخوونکەوتن، سەرجێیی
جماعة،(ج) جماعات: کۆمەڵە، گەل، هۆگە، دەستە، ئەلالەت، بتۆم، جڤات، دەستەمرۆیەک
جماعة الاقتصاديين الطبيعيين: کۆمەڵی ئابووری ئاسانی سروشتی
- العمل الجماعي: هەرەوەزی
جمال: جوانی، قەنجی، قۆزی، قازاخی، شۆخی، شەنگی، چەلەنگی، سپەهیتی، جوانچاکی، ڕووپەری، دڵرفێنی
جمّال: وشترەوان، هێشترڤان، خوشترەوان، سارەوان، سێوانەک
جماهير الشعب: جەماوەری گەل
الجمّة: بەشی گرنگی هەموو شتێک، چاڵی پڕ ئاو
الجمهة الظليلة: نزار، نسار، نەزار، نێل
جمجمة: کاسەی سەر، ڤاڵکامەژی، کامێرە، کرۆز، نەغزە، کاتژێر، پتەپت، قەپۆز، قاڵنگامەژی، کەللە، کاژەڵە، کاپۆل، کاپۆلک
جمد: سەهۆڵ، کاک، کرە، ڕنە، بەیسە، یەخ، شەختە، قاق، قەشا، قڕ، ڕەچ، خورسک
جمد ابيض: خووەیسک
جمد جموداً: بەستی، بوونە سەهۆڵ، مێر، قرسین، ڕچمان، ڤەرساندن
- المواقع التي تجمدت مياهها من البرد: یەخبەندان، سەهۆڵ بەندان
- مخزن الجمد: سەهۆڵخانە
جمرة: پۆلوو، پشکۆ، پەرەنگ، کۆز، گووزمە، تیراو، پەنگر، سکڵ، بۆل، ئەسکڵ، پۆلک، پەل، پۆکی، سکەڵ، کۆز
جمرة الارض: کژ
- الارض بعد وقوع جمرة الارض: کژ
جمرة خبيثة: جۆرە نەخۆشییەکە
جمرة العرضية: لارەشە، ددان خڤینک (نەخۆشییەکی مالاتانە)
جمرة الهواء: تەشقی هەوا، پۆلی، پشکۆ، توانای هەوا، تەوژمی هەوا
جمرة الهواء والماء: پۆل
جمع: کۆکردنەوە، کۆمەڵکردن، برهاڤ کرن، پەرگهاندن، خستنە سەریەک، دانهەڤ، زجێف کرن، ڤەهەواندن، یەکەونیان. ٢- تۆپ، کۆما، گردە، گلێر، گەل، کۆ، هەنگ
جمع التبرع: پیتاک کۆکردنەوە، ساڵیان
الجمع في النحو: گەل
جمع الاعداد: گردکردنەوە، کۆکردنەوە
جمع الشيء: کۆکردنەوە، گلێرکردنەوە
جمع الكسور الاعتيادية: کۆکردنەوەی کەرتی ئاسایی
- عملية الجمع: کۆکردن، کۆکردنەوە
جمعاً: تێکرا، بەگشتی، بانیەک
جمعة: هەینی

- نهار الجمعة: هەینی، ئینی، ئێن، ئین، هەینە

جمعية: کۆمەڵە، جڤات، هەنگ، ئەنجومەن، کۆمەگ، پەلاتەمان، سلسات، هوومین، ئەلالەت، بتۆم، زێوە، پالووتە، پوورە، دەستە

الجمعية التشريعية: کۆمەڵی یاسادانان، کۆمەڵی دەستوور دانان

جمعية حماية الاطفال: کۆمەڵەی پاراستنی ساوایان

جمعية مكافحة السل: کۆمەڵی نەهێشتنی دەردەباریکە.

جمعية الهلال الاحمر: کۆمەڵی مانگی سوور.

جمل: وشتر، هێشتر، لۆک، حوشتر، ئاروانە، ئارڤانە، هەشتر.

جمل بسنام: وشترێکە یەک دووگی هەبێ.

جمل بسنامين: وشترێکە دوو دووگی هەبێ .

جملة: ١- گشت، هەموو، خڕ، تێکرا، هەمی. ٢- **(كمصطلح لغوي)** ڕستە، گردە، گەلە وتە، بەند، تنە، هەڤۆک، بۆل، کۆنک، پەڤۆک. پەڤەک.

جملة اسمية: ڕستەی ناوی، پەڤەک ناڤدار، پەڤەکەک ناڤدار.

جملة بركنيها: ڕستە بەدوو پایەکەیەوە.

جملة فعلية: ڕستەی کرداری، پەڤەک پیشکار.

جملة في الحساب: مایەسوو.

- شبه جملة: دەستەواژە، شارستە.

الجملة المثبتة: ڕستەی ئاکار.

الجملة المعقدة: ڕستەی ئالۆزاو.

الجملة المنفية: ڕستەی ناکار.

جملة (كمصطلح اقتصادي): سەروبەر.

جماهير: زۆربەی گەل.

جمهرة (ج) جماهير: کۆبوونەوە، ورووژان، تێوەڕووکان، کۆکردنەوە.

جمهور (ج) جماهير: ١- گەل، کۆمار. ٢- مەیی کۆنە.

جمهوري: کۆماری، مەیی سەرخۆشیدەر، مەیی کۆن.

جمهورية: سەربیانی، پێشەوایی، کۆمار، شێوەی کۆماری.

- رئاسة الجمهورية: سەر بیانی، سەرکۆماری.

- رئيس الجمهورية: سەرکۆمار، سەربیان، سەرەک کۆمار. (یەکێکە لەجیاتی پادشا لەلایەن گەلەوە بۆ ماوەیێکی دەکرێتە سەرۆکی کۆمار).

جموح: سەرکێشی.

جمود: بەستران، بوونە سەهۆڵ.

جموع: دەستان، بەران.

جموعاً: گەل گەل.

جميع: هەموو، هەمی گشت، خڕ، سەراپا، لووس، ڕایگەم، همی، خشت، تەڤ، تێکرا، تەڤدە، دهەڤ، هەکس، هاماو.

جميع الايام: هەموو ڕۆژێ، گرۆژێ.

جميعاً: گشتی، هەمووی، تێکرا، خڕی، سەراپا، ڕایگەم.

جميل: ١- چاک، باش، قازانج ٢- جوان، دەلال، نەشمیل، قۆز تەواو، جان، شیرین، قۆدڵ، خن، قەشەنگ، کۆک، لال، ئالووس، پەری، جوانچاک، جوانکە، چەلەنگ، سپەهی، شەنگ، نەشمیلە، یەڤەن، قشت، قشتیلە، شەپاڵ.

جميل الصورة: ڕووجوان، جوان، شۆخ، شەنگ.

- رد الجميل: هۆدانەوە.

جميلة: جوان، دەلال (بۆ مێیینەیە).

جن: ١- کەسێکی کەڵکەڵەیی‌یە لەنێوانی مرۆ (انسان) و گیانداراندا نابینرێت. ٢- جندۆکە، خێو، جنۆکە، جن، دێوەڵۆکە، قژنە سەرە.

جن جنوناً: شێت بوون، دین بوون.

جنائي: تاوانداری، تاوانباری، سووچداری.

- التحقيقات الجنائية: تاوان پەسا.

جنائني: باخەوان.

جناب: ١- بەروونکار، هاف، هەمبەر، ئاغا، باخێ، سان. ٢- لا، کی، نک، دیار، ئاستانە. ٣- دراوسێیەتی

جِناب: ڕەشمە، ڕێشمە، دەسکەوسار.

جَنابة: لەش پیسی.

جناح: گوناح، سووچ، تاوان، گوناه.

جناح (ج) اجنحة: دەست و باسکی مرۆیان، دوو لای لەشکر کە لە مەیدانی شەڕێدا لەلای ڕاست و چەپ دادەمەزرێن، باڵ، شاقەل.

- القوادم من الاجنحة: شاپەر، سەرباڵ.

- ذوجناح واحد: یەکباڵ.

جنار: چنار.

جنازة (ج) جنائز: تەرم، جەندەک، تابووت، بەلەشی مردووەوە بەست.

- احتفال بجنازة: چەمبەرە، چەمەر بەستن.

جناس: بەشاڤەند، تۆرم، ڕەگەزدۆزی، هاوجنس، لەیەکچوون.

جناس: لە (بديع)دا ئەمەیە کە هۆنەر دوو وشان لە تاکە هەلبەستێکیدا بێنێ کە هاوکرک (تلفظ) بن بەڵام واتایان لێک جوایەزبێ.

جنان: بەهەشت.

جنان: دڵ، خەرمانی پۆشراو، ناوشتێکی.

جنان: جنانە، سوپەر.

جناية (ج) جنايات (كمصطلح قانوني): سووچ، تاوان، کەتن، هارس.

جنب: ئاوارە، دوور، مرۆی دەربەدەر، بێگانە، لەش پیسی.

جَنب (ج) جنوب: لا، تەنیشت، ڕدخ، پاڵ، کن، لاتەنیشت، تەک، نەوک، بنپاڵ، تی، ڕۆخ.

- **ذات الجنب:** برک، ژان و برک.

جنباز: جامباز، جانباز، گرانفرۆش.

جنبة: لا، کەنار، کەنارگیری.

جنبد: خونچە، هەجە، بشکووف، بێرۆڤ.

جنة: جندۆکە.

جُنة: قەڵخان.

جنة (ج) جنات و جنان: ١- بەهەشت، بیستان، باخ ٢- باخ، تەیار، دەهل.

جُنَّة: سوپەر.

الجنجل: مارچێوە.

جنحة (كمصطلح قانوني): گوناهی گچکە، گوناح.

جند: لەشکر، سوپا.

جندار: جاندار، گیاندار، پاسەوانی پادشایان.

جندل، جندلة (ج) جنادل: گاشە بەرد.

جندور: گنۆر.

جندي (ج) جنود: لە کاتی صلاح‌الدين ئەیوبی دا کە لە کوردستاندا دێهاتانیان دەکردە هەیتە (پێشمەرگە) گوندییان پێ دەگوتن، گوندی، هەیتە، سەرباز و پێشمەرگە، سەگمان، ئەسکەر، حەیتە، سەرواز، سوپاهی، لەشکر، سوپا.

جندي مكلف: قاف، پێشمەرگەی زۆرباییی.

جنود المظلات: چەترباز.

جنزير: زنجیر.

جنس (ج) اجناس: ١- جۆر، چەشن، رەگەز، رەسەن، جسن، توخم، نەژاد. ٢- بابەت.

جنسية: هۆزێتی، نەژادی، رەگەزنامە، زێدیاری.

- **شهادة الجنسية:** باوەڕنامەی رەگەزناسی.

- **الخلايا الجنسية:** رەگەزەخانە.

- **حالة الهيجان الجنسية للماعز وغيرها:** تەگە.

جنوً: بروانە (قفوف).

جنوب: راژێر، ژێروو، ژێر، باشوور، وەشت، ژێروو، نیورۆ، نیورەف، خواروو (بەرامبەری باکوریی)یە، بای دەشت.

جنوبي: باشووری.

- **الريح الجنوبي:** ڤایوەشت.

جنون: شێتی، دینی، شەیدایی، جنداری، دێوانەیی، دینێتی.

جن: چنین، کەندن، کەنن، لێکردنەوە.

جنى جنيًا: چنین، رنین، لێکردنەوە، کۆکردنەوە.

جني الازهار: گوڵچنین، گوڵچنی، گوڵچینی.

جني الاثمار: میوە چنین، میوە رنین، کۆکردنەوە.

جنيب: یەدەگ، ولاخێکی دەژ.

جنيبة (ج) جنائب: ١- کۆل، کۆتەل، جۆرە شێوەنێکی تایبەتییە، زینی سەر پشتی ئەسپی بەجلەکانی مردوو دەرازێنێتەوە بەناو شار و رێ و کۆلان و کەنار شاریدا دەگێڕن، ژن و پیاویش بەگریان و پێ هەڵگوتن بەدوویدا دەرۆن. ٢- ئەسپی یەدەک.

جُنيه: لیرەیەکی میصرییە لە هی ئینگلیزی گرانترە.

جنين (ج) اجنة: ١- مناڵ، منداڵ، سەخل، زار، زایە، زک، زگ، بار، پس، پز، تۆڵە، منداڵێکە هێشتا لە زگی دایکی دابێ، ناوڵەمە، کۆرپەڵە. ٢- شتی داپۆشراو و نەدیو.

- **اسقاط الجنين:** بەراوێژتن.

الجنين المجهض: بەراویتە.

- **تحرك الجنين في بطن والدتها:** هەڵبزووقان.

- **الدماء النازلة مع الجنين:** گرێمانە، لیمانە.

جنينة: باخچە، لاتک، پالیر، پاریز، تەیار.

- **حارس الجنينة:** باخچەوان.

- **راعي الجنينة، مربي الجنينة:** باخەوان، باخچەوان.

الجهة السفلى: ١- ژێرایین، لای خوارەوە. ٢- لای نزمی، وار.

جهة (ج) جهات: ١- لا، کی، کەنار، رووکار، تەنیشت، تەک، نک، لال، لایەن، جەم، رەخ، قەد، گفک، ئاست، بنپاڵ، حەن، حەناس، سەمت، نەخود، لان. ٢- بابەت، بارە، روو.

جهة طبيعية: لای خۆرسکی، ئەوەیە کە نەگۆڕێ.

الجهات الستة: شەشدەر، شەش لا (راست، چەپ، پێشەوە، پاشەوە، سەرەوە، خوارەوە).

الجهات الاربعة: چوارلا (رۆژهەلات، رۆژئاوا، باکوور، باشوور).

جهات الاصليه: چوار سووێی راستەقینە.

الجهات الفرعية: چوار لایە لەنێوانی چوار سووێیە راستەقینەکان وەکو: باکووری رۆژهەلاتی، باشووری رۆژهەلاتی، باکووری رۆژئاوایی، باشووری رۆژئاوایی.

جهاد: کۆشش کردن، تێکۆشان، شەڕێکە لەپێناوی ئاییندا.

جهار: ئاشکراکردن.

جهاز دوران الدم: رشتەی خولی خوێن.

جهاز (كمصطلح طبي): رشتە.

جهاز (ج) اجهزة: ١- کەلوپەلی رێبوارانە، کەلوپەلی نێوماڵە، باوانی، کەرەستە، کەرەستەی بووکان، دەزگا، کۆ ئەندام، دەستگا، ئامراز، مراز. ٢- کفن، خەلات.

الجهاز البولي: مرازی میزکردن، رشتەی میزکردن.

الجهاز التنفسي: مرازی هەناسە، رشتەی پشوودان.

الجهاز التناسلي: رشتەی وەچە، رشتەی زاووزێ، کۆئەندامی جووت بوون.

جهاز الدوران: ئامرازی سوورانی خوێن، کۆئەندامی سووڕان

جهاز الساعة: مرازی کاتژمێر، کاتژمێر.

جهـاز العـروس: ١- جـیـازی بـووکـان، تاوتێـلانه، ڕەخت. ٢- ڕەهەل، قەلەن.

جهـاز العـصبي المحيطي: ناوەندە کۆئەندامی، چیـوەکۆئەندامی دەمار، ڕشتەی دەماران.

الجهاز العصبي المركزي: ناوەندە کۆ ئەندامی دەمار.

الجهاز العظمي: ئێسکە کۆ ئەندام.

اجهزة اطفاء الحريق: دەزگای ئاگر کوژێنەوە.

الجهاز الهضمي: ئامرازی هەپروونی.

جــهـــالة: نەزانی، بێــهــــانی، نیــازانی، نادانی، ناشنایی، نەخوێندەواری، بێ سیوادی.

جَهام: ١- هەورێکی بێ ئاوە. ٢- ڕژد.

جهة: لا، لایەن.

جهة سياسية: لایەنی کەمۆیی.

جَهد: هەوڵ، کۆشش، کۆشەوە، کۆشین، خەبات، تەقەلا، توانای کـۆشەوەو خـەباتی، خـەفـتـان، کـونووکـۆ، تێکۆشین، هەڵپـە، کۆشە، ولایین، ڕەنج کێشان، ئەرک.

جهد، جهيد: ڕەنجی خولامان.

جهد الامكان: بەپێی توانا.

- اقصى الجهد: ئەوپەڕی تێکۆشان، خۆکوتان، مردن و سووتان.

جهر: مەشکە ژاندن.

جهر: ئاشکرا کردن، دەرخستن، درکاندن.

جهراً: بەئاشکرایی، بێ پێچ و پەنا، ئاشکرا.

جهل: نەزانین، نەزانین، نادانی.

جهلاً: خۆتەن، لە ڕووی نەزانییەوە، لە ڕووی نەشارەزاییەوە.

جـهنم: دۆژە، ئارتوون، تەوەس، جـەهەنم، ئاگرخـانە، ئەتوون، ئێتون، ئێتۆن، دۆزەخ، دۆزەق، جەهەندەم، ئاورگە، ئاورخان.

- الى جهنم وبئس المصير: بەرەو تەفرو توون چوون.

جهوري الصوت: زنجەوی.

جهول: نەزان، بێ هۆش.

جـو، هواء: ١- هەوا، بێندەر، حـەوا، کـەش، چۆلایی نێـوانی ئەستێران و زەوی، ئەنتۆ سفیر. ٢- نێو، ناو، دوڕ، تۆولۆ.

الجو بارد: هەوا ساردە.

- الخط الجوي: ڕێگای هەوایی، خەتی هەوایی، هێڵی ئاسمانی

جو واحد: یەک هەوا، هەوا یەک.

جواب (ج) اجوبة: وەلام، پەرچ، بەرپەرچ، ڤـەگێران، بەرسیڤ، وەرام، هەرێ.

جواد (ج) اجواد: جوامێر، جامێر، ڕەند، پیاوچاک، بەخشندە، ناندەر، زۆر بەخشندە.

جواد (ج) اجواد: ئەسپی توندڕۆ، توندوتۆڵ.

جَوار: چەند کەشتی، کەشتی گەل.

جُوار: دەرواسێیەتی، هاوسێیەتی، هامسایی، هاوسایی، هیلم.

جـواز: ١- ڕەوابوون، شـیـان، شـیـاوی، ئاسـایی، ڕەوایی، ڕێدراوی، دروستی. ٢- پاس، دەستوورنامە، پاپیروسنامە.

جواز النكاح: پێشان، پێشیان.

جواز السفر: ڕارەوی نامە، پەساپۆرت، ڕێڕەونامە، تێپەڕنامە.

- عدم جواز: نارەوایی، نەشیاوی.

الجوازق: نیمرۆ.

جُوال: لە جـوولە جـوولە جـووڵ وەرگـیـراوە، گـەڕیدە، سـووڕخۆر، گەڕۆک، سەگسەگە، فرەگەڕ، گاف قەلیش، گڕخۆر، هەڵەشە.

جوالق: جەواڵ، تاهۆڕ.

جوت: گوش.

جوحة: دەریچـەی نێـو دەروازانە، دەرگـایەکی گـچکەیە لە نێـو دەروازەی گەورەدا.

چوخ: چۆغە، شال، ماووت.

جود: دڵفراوانی، بەخشندەیی، بەخشین.

جودة: باشی، چاکی، قنجی، پوختەیی.

جودة العمل: کارچاکی.

جودي: ١- جەوەندە، جەندیلە. ٢- کوندەی چکۆڵەی ئاوێیە.

جوراب (ج) جوارب: گۆرەوی، گـۆری، گـۆریە، گـۆرف، گـۆربە، گووربە، گۆرەبی، گۆریا، گۆروا.

- علاقة الجوارب: گۆرەبەند، گۆرەوی بەند، بەندی گۆرەوی.

جورة: خونچە، گوڵخونچە.

جوز: گوێز، گۆز، وەزی، گوویز، گووز، گێز، گیز، وەز.

- لب الجوز: کاکڵ، مەژگە، کاردۆژە، قاقل.

الجوز الفاسد: گوێزی پووچ، گوێزی کوێر، وەزەکۆزر.

جوز هندي: گوێزی هیندی.

- قـشـر الجـوز الاخـضـر: تێکوڵە سـەوزەکـەی گـوێزی تەڕ، کەمکۆڵەوەز، هۆڵەوەز.

جوزة العنق: کەڵەبابەی گەردنی بروانە (حردقة).

- اللعبة بالجوز: گوێزین، واغێن.

جوزاء: ١- دوو پەیکەر، کومکاسیویا تەرازوو... (ئەستێرە)یە. ٢- ناوی کـۆنگرەیەکـە لە دوازدە کـۆنگرەکـانی چەرخ، مـانگی سێیەمە بەپێی ساڵی بورجی.

جوزق (ج) جوازق: قوزاخەی لۆکەیە، گاڵ، گۆزگ.

جوزق القطن: گاڵ، گاڵ.

جوستة: زینە، زرتە، زەقی چاو.

جوسق (ج) جواسق: کۆشک، تەلار (قصر).

جوشن: زرێ، کراسی ئاسنین.

جوع ومجاعة: برسیەتی، برچێتی، ئاورایی، سێرووژەبی، ناز، ورە، برچ.

جوع البقر: هەمیشە برسیەتی، قەت تێر نەخواردن.
جوع الكلب: نەخۆشیەکی چیکلدانەیە مرۆ هەرچەندی بخوا تێر نابێ.
جوعان: برسی، ناورا، شیرووژە، برچی، ورسی، ڕەودین، هەورا.
جوف (ج) اجواف: نێـو، ناو، دە، دوڕ، تووێ، زیوار، زیوال، ناوزگ، زگ.
الجوف البطني: ناوزگ، چۆلایی ناوزگ.
الجوف الجنبي: چۆلایی پەردەی سیی.
الجوف الصدري: چۆلایی ناو سنگ، بۆشاییی ناوسنگ.
- مياه جوفية: ئاوی ژێر زەوی.
الجوق الموسيقي: دەستـەی شـایلۆغـان، تووتەک و باڵەبان، ئۆرکێسترا.
جوقة: دەستە، بەرە.
جولان، جولة: جـوولان، گـەڕان، چەرخین، شـەلین، لە جـوولان وەرگیراوە.
جولة: جووڵە، زیوە.
جولق (ج) جوالق: جەوال، دەفر.
جولق ذو عدلين: تێر.
جولق من القنب: گونیە، تەلیس.
جوالق مملوءة وغيرها: میرووک.
الجومة: مەکۆ.
جوهر (ج) جواهر: زاخ، گـەوهەر، بلەخش، پێـزە، نەژاد، زاج، خشڵ، سڤن، شمشە، گوهەر.
جوّي: هەوایی، حەوایی.
- الضغط الجوي: هەوا پەستان، تەوژمی هەوا.
جيء جيء: کووتکوت، سەگی پێ بانگ دەکرێ.
جيب (ج) جيوب: گیـرفان، بەرۆک، قـوولک، کوورک، نبەڕک، بێرووک، باشیل، بەخەڵ.

جيّد: چاک، باش، قـەنج، خـاس، ڕەند، چا، پوخت، چێ، خـوو، شمێن، قۆز، نەهێتە.
جيد جدا: زۆرباش.
جيد (ج) اجياد، جياد: گەردن، هەوک، ناف، خەن، مل.
- طويل الجيد: گەردن بڵند، مل درێژ.
جير: قیر.
- ماء الجير: قیراو.
الجير المطفأ: قسڵی کوژاوەوە.
جيران: هاوسایە، دەراوسێ.
جبيرة: شەپک.
جيرە: تەنیشت، کەنار.
جيش (ج) جيوش: لەشکر، بتۆم، سپا، سوپا، پێکەهـ، هۆردوو، قۆشەن، هۆردی.
- رئيس الجيش: سەر لەشکر، سوپاسالار.
- قيادة الجيش: سوپاڕانی، سوپا سالاری.
- حامي الجيش: سوپادار.
- مقدمة الجيش: قەلاویز.
- حماية الجيش: سپاداری، سوپاداری.
جيشان: هووروژان.
جيفة (ج) جيف وأجياف: مردار، مرار، لاشە، کەلاخ، کەلاک، لەشی مردوو، کەلەشی مردار.
جيفة الحيوان النافق: لەشی مردوو، کەلەش مردار.
- مرمى الاجياف: شیو مردێر.
جيل (ج) اجيال: ١- تیـرە، بەرەباب، ڕەچەڵەک، نقش، بەرە. ٢- سەدە، چەرخ، نەتەوە، هۆز.
الجيلم: مانگی چاردە.
جيلوة: سەرمەشکانی.
الجيولوجي: زەوی ناسی.

ح

ح: پیتی شەشەمینی ئەلف و بێی عەرەبییە.
حائد: لاشەڕ، گۆشەگیر.
حائر (ج) حوران: ١- واق ورماو، ئاوارە، سەر گەردان، ئەراکێڵ، ئەراگێل، سەرسام. ٢- ستێر، گۆل، ڕفکە. ٣- پەنا، پەسار، پەسیو، هەنووان.
حائز: دارا، داگرتوو، داگیرکار.
حائض: بێنوێژ، تێکەوتوو، مەهک، ئافرەتی لەبێ نوێژی کەوتوو
حائط (ج) حیاط، حیطان: ١- دیوار، تیک، تیکار، کۆسەر، جیوار. ٢- حەسار، حەوش.
حائط من الاحجار فقط: غەرە.
حائك (ج) حیاکة، حیاك: جۆلا، کۆرسکەر.
حائل (ج) حوائل: کۆسپە، بەرهەڵست، تیغە.
حائم: ١- فەرماندار، پێشدار، هۆمان. ٢- جوامێر، ڕەند، پیاوچاک.
حابل: ڕاوکەرێکە ڕاووتەپکەی بنێتەوە.
حابلة: بڕوانە حبلی.
حاج (ج) حجاج: ئەو کەسەیە کە حەجی کردبێ.
حاجب (ج) حواجب: برۆ، قاشی برۆ.
حاجب العین: پێڵوو.
- **حواجب متصلة:** سێوەنگ، برۆی پەیوەست.
- **بین الحواجب:** نێوانی برۆیان.
حاجب (ج) حجاب: دردەدار، تیغەدار.
حاجة (ج) حاجات وحوائج: پێداویستی، ئاتاجی، دەستکورتی، هەژاری، دەست تەنگی، بارچەوتی، نیاز، نیازمەندی، نەداری، ویستەمەنی.
- **تحت الحاجة:** گیراو.
حوائج: بەسات.
حاجر (ج) حجران: زەوییەکە دەوروبەری بەرز و نێوەڕاستی قووڵ بێ.
حاجز (ج) حواجز: پێشگیر، بەرهەڵست، بەربەست، بەردەست، تەیار، ڕاگر، لادە، لەمپەر، ماخ، ناڤرێک، ناوبڕە، نەردە، ماووڵ.
حاجور: بەن، بنکە، ئاوبارە، بەند، بەنگە، بەست.
حاخام: مەلای جوولەکانە.
حاد، حادة: ١- تیژ، کژ، خو، خورا، زینی، نووکی تیغ شیخڕ، ڕک، برندە. ٢- تیژ، تووژ، توند... (بیبار). ٣- پەیک
حاد البصر: چاو تیژ، چاف تیژ.
- **غیر حاد:** کول، کەرخ.
حادث: تازە، نوێ، ڕووداو، پەیدابوو، تازە پەیدابوو، تازە داهاتوو.
حادثة (ج) حوادث: ١- گێچەڵ، تەگەرە، بەتەر، تۆرت، چورتم، سەرێتهاتی، تازە پەیدابوو، ئاسیو، گرداف، کۆسپ، کەلەک، ڕووداو، ڕووشە، قەوماو، گونگەڵ، هەنگامە، هێڵ، بەسەرهات، کۆلاو، بوونە بوون، وەی، کارەسات، سەرێ هاتی، بابەلیچک، باس، گۆبەند، گۆبەن، گۆسرمە، تاوێر، گل، شوورەت، پەند، تەلەزگە، داو، کلۆلی، نووچە. ٢- نووژەن، شتێکە لەنوێوە پەیدا بێ، تازە، نوێ.
حادورة: لێژ.
حادي عشر: یازدە، یانزە.
حاذق (ج) حذاق: بەمشوور، نکوول، زیرەک، وشیار، کارزان، زیخ، کاربێن، فێرس، شیاو، هونەرمەند، بەسەلیقە، بەهووردە، بەبڕشت، شاباز.
- **غیر حاذق:** ناشارەزا، بێ هونەر.
حار: هار، (لەئاگر وەرگیراوە) گەرم، داغ.
- **الجو حار:** هەوا گەرمە.
- **بلاد حارة:** گەرمێن، گەرمەسێر، گەرمیان.
حارب، محارب: جەنگاوەر، شەڕکەر، بجەنگ، پەیکاوەر، شەڕانی.

حارة: گەڕەک، کۆڵان، کووچە.
حارّة: زەوی ڕەق و بەردەڵان.
حارث (ج) حراث: زەوی کێڵ، کێڵەر، جووتێر، شۆماڵ، شێفیار، فەلەخووێ، جووتیار، وەرزێر، فەلا، تۆوچێن.
حارس (ج) حراس: کێشکچی، پاسەوان، نۆبەتچی، وان، نۆتۆرڤان، چەرخچی، دیدەوان، کێشکڤان، پەیا، پەهڤان، ئێشکگر، پارێزگار، وەردیان، پاواندار.
حارس البستان: باخەوان، باغەوان.
حارس الجنينة: باخچەوان.
حارس الطريق: ڕادار.
حارس الليل: شەوگەڕ، پاسەوانی شەوێ.
حارش، محارشة: داڕسکان، داڕسان.
حازم: زاناو هۆشیار، دووربین، توندوتۆڵ، کەسێکە کاروباری خۆی بەرێکی و پوختی ئەنجام بدات.
حازورة: هەڵهێنی مەتەڵ.
حازوقة: نزگەرە، نزگرە.
حاسب، محاسب: نەژمێر، ژمێر، ژمێریار، زانای ژمێریاری.
- مديرية المحاسبات العامة: بەڕێوەبەرێتی ژمارەگەرێتی گشتی.
حاسة (ج) حواس: هێزی هەستکردن، هەستی مێیینەی. هەستیار، هەستکار، لە پێنج جۆر پێکهاتووە ئەمانەن: (بیستن، دیتن، بۆنکردن، چێژتن، دەست لێدان).
حاسد: بڕوانە (**حسود**).
حاسر (الطرفين للتناسب): سەرپەتی.
حاسر الرأس: سەر ڕووت، سەرقۆت.
حاسم: کاریگەر.
حاشا: دوورلە، دوولله، جێی لێ نەبێ، پەرژینی قایم، پێ لە ڕاستی نەنان.
حاشا من: دوور لە، دوولە.
حاشية (ج) حواشي: ١- دەستوپێوەند، داروودەست، دەستوپێ، مفردی، زێوارە، دەستوپای چەمک. ٢- قەراخ، کەنار، پەراوێزی کەوا و پەرتووکان.
حاشية الثوب: ١- زێوارە، سباندە، سنجاف، پەراوێز، زێوار. ٢-کۆب، سباندە، سنجاف.
حاشية الكتاب: پەراوێز.
حاشية الملابس: سباندە.
حواشي الحوض: کەنار حەوز، هەزارە.
الحاصة: موڕزە، تووک هەڵوەراندن.
حاصد: دروێنەکار، براندۆغ، سەپان، دروێنەوان، ترپاتکێش.
- قائد الحاصدين: سەرپاڵە.
الحاصد بالاجرة اليومية: قەبارە.
الحاصد الذي يحصد بالاجرة: کرێپاڵە.
حاصر، محاصرة: چوار لا گرتن، گەمارۆدان، دەورەدان، هەوشەدان.
حاصل (ج) حواصل وحاصلات: دەرامەت، ماوەوە یا ئەنجامی شتی داهات، بارەچە، دەزگیر، دەستکەوت، سەرنجام، کایە.
حاصل الضرب: سەرەنجامی لێکدان، ئەنجامی لێکدان (ماتماتیک).
حاصل (في الحساب): ئەنجام.
حاصل الضرب (في الحساب): سەرەنجام.
حاضر: ١- ئامادە، پەرداخ، ساز، تەیار، چک، دەبار، ئەیڤەز، بەردەست، بەرهەڤ، پێشدەست، چاخ، دیار، ژێر دەست، حازر. ٢- وانەی ڕەوان. ٣- ئێستا.
- الزمن الحاضر: کاتی ئێستا، هەنووکە، نووکە، نهۆ.
حاضن: هەڵگر، هەڵگیر، بەخێوکار، بەخێوکەر.
الحاضنة: ١- دایەن، دایان، داپیر، مەمە، تایەن ٢- مریشکی کورک.
حاف: دەورەدان، چاو تێبرین.
حافٍ و حفاة: ١- پێخواس، پاپەتی، زووا، پێخاوس. ٢- ویشک، نیشک، هیشک، دێن، هەوشان، هینک، زوها، زووهل.
حافة (ج) حوافي: کەنار، قەراخ، لێوار، ڕۆخ، دەماوەڵ، قەیار، زێوار، زێوارە، لچ، هەزارە، ئال، لا.
حافة الجدول والنهر: سکر، کەناری جۆگە و ڕووباری.
حافة السطح: پاسار، گوێسوانە.
حافة الوادي: سەرشیو.
حواف الاطار: شیپان.
حافد (ج) حفد: بڕوانە (حفيد).
حافر: یەکسم.
حافر (ج) حوافر الدابة: سم، چم، تووک.
- ضرب الارض بالحافر: سمکۆڵ، سم داهاتن.
- التهاب الحافر: سم داهاتن، سۆی سم.
حافرة: بەرایی هەر شتێکی بێ ڕەسەن، ڕەچەڵەک، بن و بناوان، سرشتی پێشایی.
الحافز، المحفز: هاندەر.
حافظ، محافظ: ١- پارێزگار، ئاگادار، پارێزەر، ولژەر، پێبەر، وانە، پارلۆژ، نڤاندا، تۆرڤان، پارازۆ، وانەر، پشتمێر. ٢- لەبەرکار، وەیادگار، لەیادگر.
حافظة: بیر، بیرەوەری، بیراهی، باد، هزر، هوور، وبر، هووبر، بەرکەوت، هێزی بیرەوەری.
حافي (ج) حفاة: پێخاس، پێخاوس، خاووس، پێخواس، پاپەتی، بێ ناس (بۆ ولاخی بەرزە).

حافية (ج) حواف: تەنیشت، دەوروپشت، کێلەک.

حاق: نێوان، نێوەڕاست، تەواو.

حاقد: بڕوانە (حقود).

حـاكم (ج) حكام: ١- دادکـار، دادپرس، دادوان، چیـیـران، دادوەر، ناوبژی کـار، دادپەرست، دادڕەس، مـاف پرس، فـەرمـانڕەوا، فـەرمـاندار. ٢- فـەرمـاندەر، فـەرمـاندار، فەرمانڕەوا، پێشدار، هۆمان، دەولەتگێڕ.

حاكم التحقيق: دادپرسی پەسادان.

حاكم الجزاء: دادپرسی سزا.

حاكم الصلح: دادپرسی تەبایی و ئاشتی.

الحاكمية: دادوەری.

حاكي (ج) حكاة: ١- گێڕەوە، وەگێڕەوە، گێڕەرەوە، چیرۆکبێژ. ٢- سندوقی گرامافۆن.

اسطوانات الحاكي: قەوانە.

حال (ج) احوال: ١- ژیوار، حاوایی، دلق، بار، سەروسەکەت، دۆخ، کـەیف، مـەرە، دەق، پاودان، ڕەویەت، دۆن، چلۆنی، چلۆنێتی، دووخ، هاڵ، هالا، هەواڵ، هاڵ و هەواڵ، چۆنێـتی. ٢- ئێستا، ویستا.

حال (في قواعد الصرف): نێستا، وێستا، نووکە، هەنووکە، ڕەوش.

الحال: هەرئێستە، هەرنیستە.

حال (ظرف الزمان): ئێستە، هەنووکە، وێستا.

حالاً: هەرئێستا، دەم و دەست، تاڤل، هەنی.

- على اي حال: بەهەرچۆنێتێکی بێ، لەهەر دەقێکی دا بێ.

- على كل حال: بەهەر بارێکی دابێ، هەترێ و مەترێ.

- في الحال: دەسـتـبـەجێ، گـەرمـاوگـەرم، دەمـودەست، تـاڤل، دەردەم.

- مشتت الحال: پەریشان، شێواو.

حالب: شیردۆش، دەراوێکیشە لە نێوانی گورچیلە و میزدانێدا.

حالة الثورة المباشرة: باری شۆڕشی ڕاستەوخۆ.

الحالة الثورية: باری شۆڕشی.

- في الحالتين: لە هەردوو بارەکەدا.

حالة جديدة: باری نوێ.

حالة الرقابة: دەست بەسەرێتی، باری چاو تێبرین.

حالة طبيعية: بارێکی ئاسایی، باری سروشتی.

حالة متوسطة بين الحر والبرد: فێنک، فێنکی.

حالةُ الطوارئ: باری ناکاوی.

حالك: ڕەوشی تاریک، ڕەشی گەور.

- الاسود الحالك: ڕەشی تاریک.

حالما: بەو زوانە، لەو نزیکانە.

حـالوب: تەرزە، گـڕژک، تەگـر، تەوەرک، زیپک، ترگـژۆک، عولۆلیک، تەوەرگە، خڕخڕۆک، تەیرۆک، گاریسۆک، کوژلۆک.

حالوب صغير ينزل قبل سقوط الثلج: گلێرە.

حالوم: لۆرک.

حام (ج) حماة: پارێزەر، پارێزگار، نڤاندا، کێشکچی.

حامد: پێ هەڵگۆ.

حامض: ترشی، تورشی، ترشاو، ئەسید

الحامض الاميني: ترشەڵۆکی ئەمینی.

الحامض المعدني: میتاڵە ئەسید (لە کیمیادا).

حامض الاستيك: تیژاو.

حامض الخليك الثلجي: بەفرە ئەسیتیک ئەسید (کیمیا).

حامض الكبريتيك: ترشی گۆگردی (سولفریک ئەسید).

حامض الكبريتيك المركز: ترشی گۆگردی خەست.

حامض الكبريتوز: سەلفەرۆز ئەسید.

حامض الليمون: ئاوارەی لیمۆ.

حامض الكاربونيك: کاربۆنیک ئەسید.

الحوامض الشحمية: چەورە ترشەڵۆکەکان.

حامض النتريك: ترشی نەتریک، نەتریک ئەسید.

حامضية: ترشێتی، ئەسیدێتی.

حـامل، حـاملة: ١- هەڵگر، باربەر. ٢- بانگێـڕ، بانگوش، باگردان گێڕ. ٣- سێ پا (لە کیمیادا).

حامل البنادق: تفەنگچی، تفەنگدار.

حامل حديدي: هەڵگری ئاسن.

- المرأة الحـامل: ئاوس، زگـدار، هاوس، زکـپـڕ، ئاڤس، تلدار، تۆلدار، تۆبر، بەتۆل، دووگـیـان، بەتێـشـت، بەزگ، تـینگاو تینگ هاتوو.

حامل الحزمة: پشتی کێش، کۆڵ هەڵگر.

حامل الراية: ئاڵا هەڵگر، بەیداخدار.

حامل الزهرة: گوڵ هەڵگر، گوڵگر.

حامي (ج) حماة: لانگیر، هەڤالدار، پارێزەر، پێبەر، لاکۆشکە، دەستهەمان، پارێزگار.

حامي القلعة: دژدار.

حامي الحصن: قەلا پارێز.

حامي الجيش: سوپادار، سوپا سالار.

حامية: پارێزگە.

- آمر الحامية: سەر پارێزگە.

حان: نزیکە، کاتی وەیە.

حان، حانة: مەیخانە، مەیستان، مەی بانگ، مەی بەنگ، مەی گەرێن.

حانوت (ج) حوانيت: دووکان، تکان.

حانوت مدرسي: دووكانى قوتابخانه، دووكانى فيترگه.

حانوتي: دووكاندار، دووكانچى.

حاور، محاورة: گفتوگۆكردن، ئاخافتن، وتوويژ، ئاخاوتن.

حاول، محاولة: ١- هەوڵدان، تەقەلادان، خەباتكردن، تێكۆشين، لێ خەفتان، تاوتووێ كردن، خەفتان، تاوتن. ٢- ويستن، ئارەزووكردن، بژيان، دل هەبوون.

حاوي: ڕاگر، دەوروبەرگر.

حايد، محايد: گۆشەگير، لاشەڕ، بێ لايەن.

حب (ج) حبوب: دان، تۆو، تۆخم، دانك، ڕەژك، دانە، خەلە، چينك، ڕژك، قل، قلى، لڤ.

حب: دانەى ڕوو، زيپكە.

حبوب، حبوبات: دانەوێڵە، داناش، ئازۆخە، دانەوێر، دان هێرك، دەخڵودان.

حبوب (علف للدواجن): دان.

حب الرمان: هەناردانە، دەنكى هەنارێ.

حب البقر: گادانە.

حب السفرجل: بێدانە.

حب الشباب: شانك، جوانكە، جوانە ژۆ.

حب الكمثرى: هەجووجك.

حب القطن: پەمۆدانە.

حب العروس: كەبابەى چينى.

حب المكوك: گێلاس، گلياز.

حب الملوك: شركتك (گيايەكى شرداره)، كێلاس، گلياز.

حبوب اللقاح: هەلالە.

حبوب المحمصة: شامى‌نۆك، كەلينۆك.

حبوب المزرعة قبل المطر: وشكاووس.

- مخزن حبوب (سايلو): هيزره.

- محبّب: دەنكدار.

حب ومحبة: خۆشەويستى، دۆستايەتى، ئەڤينى، ئەيينى، هەڤينى، هەيڤين، ڤيان، حەز، ولين، هەوينى، هاودڵى، هێڤينى، هەز، هەژ.

حب الاستطلاع: قەرە هەواڵى.

حب القلب: بەدڵ خۆشويستن.

حب الوطن: خۆشەويستى نيشتمان، نيشتمانپەروەرى.

- الوقوع في الحب: دڵ لەدەست دان.

حباء: ١- دان، بەخشش، خەلات. ٢- مارەيى.

حباب الماء: بلق، پزقژه، پەقپەقۆك، بەقليقۆك، بكليقۆك، بەقيژۆك، پلخ.

حباحب: جۆره مێشێكى ڕەنگاو ڕەنگە لە تاريكيدا پاشڵى دەدرەوشێ.

حبار: مالووسكە.

حباري: چێرگ، مێژسى، چرگ، بەت، هووره.

حباك، حياك: چەپەر، چيخ.

الحبال الصوتية: داوى دەنگ.

حبالة (ج) حبائل: داو، تەڵە، تالهە، تەپكە، سووتە، مەسەف، جەنبەر، داف، داڤك، دەهقك، تالە، تۆڕ.

حبة: زيپكە، گەرمەژۆ.

حبة (ج) حبات، حبوب: دانە، دەنك، دان، كوڵتۆ، لب، تەل، قلى، قل، ڕەژك، تەڵ، نۆك، دەنك، دانك.

حبة الخضراء: قەزوان، كەسكووان.

حبة السوداء: ڕەشكە، سياوڵە.

حبة العنب: گلو، كلوودترێ، پۆڵەترێ، تريسك، تلى، تلهە، گلار.

حبة اللقاح: گەردى هەلالە.

حبة واحدة: دەنكێك، گلوويك، قلێك.

بائع الحبوب: دەخڵ فرۆش، دەخڵ و دان فرۆش.

حبذا: خۆزگە، كاش، كاشكى، بەخودا، بريا، چەند خۆش و باشە، چەند چاكە؟

- ياحبذا: خۆزگە، كاش، كاشكى، بەخودا، بريا

حبر الكتابة: مەرەكەب، زوخالاو، نووساو، هۆر نقيس

- قلم حبر: (پەندان)، قەڵەمى خۆنووس.

حبر (ج) احبار: ١- زانا، پرپير، تێگەيشتوو، پێگەيشتوو، پێگەيوو. ٢- پێشەواى ئايينى فەلانە.

حبس: ١- گرتن، بەندوزيندانى كردن، گلدانەوه، گيردان، گيركردن، ڕاگرتن. ٢- گيراو.

حبس المنفرد: سالووك.

حبس البول: ميزگيران.

حبس السياسي: گيراوى ڕاميارى.

حبش: تيرەيێكى مرۆڤانە لەپێست ڕەشان.

حبق: ڕيحانە، ڕێون، ريان، ڕينۆن.

الحبق: گوڵ چاوئێشە، بەيبوون.

حبكة: دۆخين، هۆجەنە، بەنەخوێن.

حبل (ج) حبال: گوريس، پەت، تەناف، پێدارى، ڕشتە، وەريس، كەندير، كەنديل.

حبل مفتول من الليف: كەندر، كندر.

حبل الوريد: دەمارى گەردن، شارەگى گەردن.

حبل: ئاووس، دووگيانى، بار، پز، پس، مناڵ.

حبل مفتول: خرێنە.

- لف الحبل وتكويره: هەڵوێژنين.

حبل: ١- پەس، پز، منداڵێكە هێشتا لە زگى دايكى دابێ، زگ. ٢- زانا، هۆشمەند.

حبلة: گەشەی مێوی.
حبلى (ج) حبالى: ئاووس، زکپڕ، تۆلدار، تلدار، ئاڤس، بەتۆل، دووگیـــان، هاوس، بەتێـشت، بەزگ، تینگاو تینگ هاتوو، تۆلپڕ، بەردار.
– **مرض الحبلى من الحمل:** نەبیرانی بڕوانە (مرض الحبلى).
الحبلى على وشك الولادة: هەراش ئاووس.
حبن: بڕوانە استسقاء.
الحبن: ژاڵە، کەرکوژ، لوورک، کودان.
الحبوب: دانەوێڵە.
حبوب العجن (قطائف): پرپۆڵە.
حبوب المزروعة قبل المطر: وشکاووس.
حبيب(م) حبيبة (ج) أحباء: دۆست، یار، خۆشـەویست، یۆر دۆس، هاودڵ، دڵدار، (بۆنێرینە).
حبيبة: دۆست، دڵبـەر، دلدار، یار، مـەهوەش، دلارام، جـان جانانە، دۆس (مێیینە).
حبيبات اللقاح: تۆوی نێرەکی.
حت: ڕزاندن، هەڵوەراندن، داوەشاندن.
حت: کڕاندن، هەڵپڕواندن.
حتف: مەرگ، مردن.
حتم (ج) حتوم: قـایمکردنی کـارێ، پێـویست و گـەرەک کـردن، گەرەکی.
حتماً: هەردەبێ، دەبێ هەر ببێ، قایم و گەرەک کردن.
حتى: هەتا، تا، تاکـوو، تاکی، تەنانەت، دا، هەیا، هەیانی، هەرتا، هەرتاکە، هەرتاوەکو، نەویەڕێ، بەرزی و نزمی شتێکی
حتى الامكان: تا لە توانا دابێ.
حتى المقدور: بەئەندازەی توانایی.
حث: ١- هاندان، دەست لەپشتی دان، کارتێکردن. ٢- پرواندن
– **طريقة الحث (التأثير):** ڕێگەی کارتێکردن.
حثالة: خەوش، خشت و خاڵ، خڵتە، گرک، لیشمە.
حثالة الناس: سەرسـەری، گەمۆر، خوێڕی، نزم، هیچوپووچ، بێ سـەروبن، هەرچی و پەرچی، بێ سـەروپێ، زیڤ، ڤرڤرە، ترۆ، حالۆر، جینگـەنە، سـەرچڵ، گاگوزی، باپیکان، خەش، خوڕی، زۆلک، ڤرڤرۆ.
حثالة البيدر: بن خەرمان، پەسمەنە، پاشماوە.
حثالة الدهن: گێری.
حثرم: هەنگدان، هەنگخانە.
حثية: گۆلم، لامشت، لاگوێل.
حثير: دۆک، کەف و کوڵی سەر ڕۆنی کەرەی تواوەیە.
حج: ڕووتێ کـردن، دیدەنی کـردن، بەبەڵگە و ڕابەر بەسـەر. کەسێکیدا چیرە بوون، چوونە دیدەنی ماڵی خودا.

حُجاب: پەردەدار.
حجاب (ج) حجب: ١- پەردە، چادر، نەشلە، هجال ٢- شەرم، ئابڕوو، ئاوڕوو ٣- نشـتوو، حەتۆتە، نڤـشـتی، حـەمـایەڵ، نووێشتە، نووشتە.
حجاب العروس: تارا، دێواخ.
الحجاب الحاجز: ناوپەنچک، پەردەیەکە لە نێو کەرستەی زگ و سینگدا.
الحجاب الطولي للقلب: درێژە تیغەی دڵ.
حجابة: پەردەداری.
حجار: بەردتاش، بەردتراش، کەڤرتاش، کوچک تاش.
حجاز: پەردەیەکە لە ئاهەنگانی گۆرانی و شایلۆغان، ناوی پارچە خاکێکە لە ولاتی عەرەباندا.
حجّام: خوێنگر، خوێن بەردەر.
حجامة: خوێن بەردان، چەمیش کردن، خوێن گرتن.
حجب: پۆشین، پەنهانکردن.
حجة (ج) حجج: ١- قـەباڵە، قـەواڵە، قـاقـانی. ٢- بەڵگە، بیانوو، پەڵپ، پرتۆ، گەزەک، ورک.
– **ذو الحجة:** مانگی دوازدەمینی قەمەرییە، مانگی دوایی ساڵە.
حجة: ساڵ، وەرز، پەڵپ، بەڵگە.
حجر: کونە مار و مێروو.
حجر الثعابين: هۆڵە مار.
حجر (ج) احجار: بەرد، کـەڤر، کـەور، کـۆش، کوچکە بەرد، تەڤەنی، تەوەنی، مەنگ، کەمەر، پەل، کوچ، کەنەک.
الحجر الاسود: بەردێکی ڕەشە لە دیواری کەعبە گیراوە، دەڵێن لەکاتی خۆیدا ئیبراهیم پێغەمبەر (د.خ) لە دەمی دروستکردنی دیواری کەعبەی دا لەژێر پێی خۆی دانابوو.
حجر الجص: بەردە گێچ.
حجر جهنم: بەردی جەهەنەمی.
حجر الحنطي (الحنطاوي): بەردی گـەنم (ڕەنگی وەکـو گـەنمی وایە).
حجر الرحى: بەرداش، بەرداسیاوان، هاراسیاو، هارە ئاساو.
حجر الزجاج: ڕێژە، کوچک ڕێژە.
حجر الفضي: بەردە زیو.
حجر الكلس: بەردە قسڵ، سەمە بەرد.
حجر لقدح النار: بەردەستێ.
حجر ملء اليد: کۆپەل، هێرک، خڕکە، خڕکە بەرد.
حجر الاملس: لیسۆکە.
حجر ملون: شەو بەندە ڕۆژ.
حجر الهداية: بەردی ڕێ نما.
حجرة كبيرة: هیرک.

- **اراضي حجرية:** زوورگ، شکار.
- **الفحم الحجري:** بەردە خەڵووز، ڕەژووی بەرد.
- **كومة الاحجار:** کەڵەک، کەڵەکە بەرد.

حجرة: دیو، ژوور، چاوە.

حجرة: مایین.

حجر: هۆش (عقل).

حجر: بەردەرگا، کۆسپەی پێش دەرکێ.

حجر: پاشۆڵ، شەنجان.

حجر: باوەش، ئامێز.

حجز: دەست بەسەراگرتن، زەوتکردن، داگیرکردن، زەفتکردن.

حجل: کەو، ژەرەژیی، قتک، کۆ، نێرەکەو، ژەرەژ.

حجل (ج) حجول: خرخاڵ، خشخاش، پاوانە، خاڵخاڵ، پامووره.

حجلات: هەنگڵە شەلە، هەنگڵە شەتێ.

حَجلة: ماکەو.

حجلة (ج) حجال: پەردە، شەڤستان، شەڤەستان، ئەو شوێنەیە کە بەپەردە بۆ بووکان دەڕازێنرێتەوە.

حجم (ج) احجام، حجوم: ڕێس، قلەت، بارست، بارستایی، بارسا، قەبارە. تیەن، چاپان، کەرخ، قەوارە، قەبەیی، ڕەووق

- **وحدة الحجوم:** یەکەی قەوارەکان.

حجن: خوادایی، چەفتی، بەوار.

- **محجن:** گۆچان، چەوگان، هەچک، گۆپاڵ، هەچێ، چێو، گالۆکە، قاشۆ، قەڵخان، مەتاڵ، مەرتاڵ، هاچۆ.

حجير: خڕ.

حجيرة: سانچە، سێڵ.

حد (ج) حدود: ١- سنوور، تخوب، ئاقار، ڕادە، شوور، کەرخ، کووج، جەسپەر، چیلە، قەمتەرە، بەنگ، هۆم، مەرز، زەریپ، تخویب، پەردە، تیغە. ٢- پایان و کەناری هەرشتێک بێ. ٣- ئەندازە، بەرەسە، ڕادە، وزە.

- **لاحد له:** ڕێی ناکەوێ، بێ ورەیە، بێ ئەندازە.
- **راس الحد:** سەرپەڕگە.

حد الاعتدال: سنووری مەیانەیی، سنووری نێوەنجی.

الحد الجبري: تاکەی جەبری، ڕادەی جەبری.

الحد العام: تاکەی گشتی، ڕادەی گشتی.

الحد المطلق: ڕادەی پێ زانراو.

حد النسبة: دووتای ڕێژ.

لحد الآن: هەتا ئێستا، هێشتا، هێ، هێژە، هێشتان.

حد: ١- تیژی. ٢- سزای ئایینی.

الحد: کوڕیچە.

حدأة (ج) حدأ: کۆلارە، کۆلارە مارە، داڵەسوورە، کوڕ کوڕە.

حداثة: تازەیی، تازەگی، نووژەنی، لەنوێوە پەیدابوون.

حداجة (ج) حدائج: کەژاوە.

حدّاد: ئاسنگەر، ئاسنکوت، هەسنگەر، هێسنگەر.

- **ملابس الحداد:** کووێن.

حداد: ڕەشپۆش، قەلاخی بوون، ڕەشپۆشین، بۆ خۆشەویست لە دەست چووان

حداد: گۆرانی وشترەوانانە لە کاتی ئاژوشتنی وشتران دەچرن

حدادة: ئاسنگەری، هێسنگەری.

- **معمل الحداد:** کورەی ئاسنگەری.

حدب: کۆم بوونەوە، داهاتنەوە، چەمانەوە، کۆماوی، کۆمی، کووڕی.

حدبة: کووڕی، کۆخی، وشتراو،، وشترە.

حدة: ١- تاک، تاقانە، تەنێ، تەنها. ٢- تووڕەیی، توندوتیژی، سڵی، ڕقداری، قەڵسی، توندی، ڕک، قین. ٣- تیژی، مووکردن.

حدث: ڕوودان.

حدث (ج) احداث: نوێ، تازە، فەرمانی تازە پەیدابوو.

حدثان: سەرەتا، بەرایی شتێ.

حدج: خوجە، کرجە، دەنگی برین و لەت بوونێیە، زرک، زرکە، زرگ، کاڵەکی نەگەیشتوو.

حدد: تیژکردن، سوونەوە.

حدر: لێژ.

حدرة: نزگەرە.

حدس: گورج وەرگرتن، زوو تێگەیشتن، گومان و تەخمین کردن، زوو وەرگرتن، گومان بردن، دڵ لێدان، تەخمین کردن بەهۆش، تێگەیشتن.

حدسيات: ئەو کارانەیە کە بەهۆی وریاییەوە پەی پێ دەبرێت

حدقة العين: ١- گلێنەی چاو، گلارە، گلیلە، قافی گولاّ. ٢- مێرگێکی ئاودارە.

حدل: بانگێران، بانگوشین.

حدواء: بای شەماڵ.

حدوث: ڕوودان، پەیدابوون، بەرپابوون، تازە پەیدابوون، هاتنە بوون، قەومان.

حدوث الفتنة: هەلاییسانی گێچەڵ.

حدود: سەرحەد، ئاقار، چەسپەر، شوورە، سنوور، چیلە، درسەنگ، تخووب.

الحدود الرياضية: ڕادەکانی وەرزش.

حدود البلاد: سنووری وڵات، قەڵەمڕەو.

الحدود الطبيعية: سنووری خۆڕستی (فیزیکی).

حدود قطعة من الارض: سەرتاسمە.

- **راس الحدود:** سەرحەد، سەرسنوور.
حديث (ج) احاديث: ١- وتە، کوتە، قەواتی، کەڤنە، شۆب، فەرمایش، فەرموون، فەرمووده، قسە، واتە، ڕاز، گفتوگۆ.
٢- شتی نوێ، نۆ، فەریک، تازه.
- **تنشئة الحديث بالحليب (اللبأ):** کۆشکردن، گۆجکردن، گۆچکردن.
- **صوت الحديث:** گفەگڤ.
حديث العزة: نۆبەخت.
حديد: ئاسن، هەسن، هێسن، فیرۆم.
- **حامل حديدي:** هەڵگری ئاسن.
حديد الصلب: ئاسنی دارێژراو، ئاسنی ڕەق.
حديد مغلون: ئاسنی رووکێش کراو، ئاسنی روو پۆشراو.
- **زهر الحديد:** ئاسنی جۆشدراو.
الحديد المطاوع: ئاسنی گونجاو.
- **خبث الحديد:** گووئاسن، کووراسن.
حديدة المحراث: گاسن.
- **سكة الحديد:** ڕێگای ئاسن.
حديدي: ئاسنی، هەسنی، هێسنی.
حديدي المزاج: تووڕه، توندوتیژ، قەڵس، سەرگەرم، ڕاگەش، توند، دەهری.
حديقة (ج) حدائق: باغ، دەهل، سەرجەم، باخچە.
حديقة الاطفال: باخچەی ساوایان، سەلیلانک.
حديقة الازهار: گوڵستان، گولزار، لالەزار.
حديقة الحيوانات: باخچەی وڵس و جانەوەران.
حديقة الكرم: ڕەز
- **حراسة الحديقة:** باخەوانی.
الحديقة العامة: باخچەی گشتی.
حذاء (ج) احذية: کەوش، سۆل، پێلاو، پێتاو، سۆلک، پاپۆش، پێ پۆش، پێلاف، تایاخ، دۆم، قۆندەرە.
الحذاء الطويل: جزمە، چەکمە، مارنەگەز.
- **بائع الاحذية:** کەوش فرۆش.
- **صانع الاحذية:** کەوشدروو، قۆندەرە دروو.
- **احذية خشبية للذهاب على الثلج:** لیپان.
- **رباط الحذاء:** بەندی قۆندەرە.
الحذاء العتيق: شەقال.
- **سياج الحدائق:** پەرژین، تانۆک، هەمان، هۆلک
حذار: نەک، نەوەک، نەککوو، ئا، ئاها، وەک وەک، وەک، ئاگاداربە.
حذاقة: شارەزایی، زیرەکی، وریایی، کارسازی، کارئاشنایی، سەلیقە، فێرسی، مەحلانی، شیاوی.

حذاقي: زمان پاراو، دەم دەر، قسەزان.
حذر: بێداربوونەوە، وشیاری، ئاگا لەخۆبوون، نەوا، نەوەکو، نەوەک، ئاگاداری، ترسان.
حذف: فڕێ دان، لێدان بەپەلەپیتکە، پەڕاندن، بڕین، هەڵقەتاندن، ژێ ئاوێرتن، دەرخستن، کەوشاندن، لابردن، دوزراوێژتن.
- **احذف:** لادە.
الحذقة: مراوی، سۆنە.
حذو: بەرانبەرکردنی دووشتان، بەرانبەر، ڕووبەروو.
حر (ج) احرار: ڕزگار، سەربەست، سەربەخۆ، ئازاد، تەرخان، پایدۆست، ئازاسەر، بەڕەڵا، پایدۆس، ڕاستۆ.
حر (عن العمل): پایدۆس، پایدۆست.
حر: گەرما، شەرا.
حراء: کێوێکە لە (مەکە).
حراب: نێزە، ڤزک.
حراث: کەندر.
حراثة: کێلان، جووتێری، فەلەخووێیی، جووت، بەندەیی، جووت کردن، زەوی کێلان.
- **آلات الحراث:** ئاقیلە و ماقیلە.
- **ادوات الحراثة:** جووت، نیرو ئاموور.
حراج: لەسەر یەکتری پترکردن.
حرّاج: جلوبەرگی تەڕ لەسەر تەنافی هەڵدەخرێ بۆ وشک بوونەوە
حراجة: شێواوی، پشێوی، ئاژاوەیی، ئاژاوڵە، ئائارامی، شلووقی، بێ ئارامی، تەنگاوی.
حراجة الموقف: تەنگانە.
حرارة: سۆز، جۆش، گڕ، گەرمی، گەرمایی.
حرارة: گەرما، تین، تاو، گەرمشتە، خارشت، گەرماهی، گەرماڤ، هەلاو، گرمژە، گەرمەژۆ.
- **مطاوع للحرارة:** گەرمی کار تێکەر.
- **غير مطاوع للحرارة:** گەرمی کار تێ نەکەر.
حرارة في الجلد: خارشت، خورشت، خوروو، گرک.
- **شدة الحرارة:** سەختی گەرما، گڕان.
حرارة الحمى: تاولەرز، یاووتا.
الحرارة الكامنة: ماتە گەرمە.
- **التهشم الحراري:** گەرمی تێکشکان.
- **منظم الحراري:** گەرمی ڕێکخەر.
حرارة قوية: کەلکەل.
حرارة نوعية: گەرمەخۆ.
حرارة النار: هەڵمی ئاگری، تینی ئاگری.
- **الطاقة الحرارية:** گەرمە وزە.

- معتدل الحرارة: شرتێن.
- السعرة الحرارية: کالۆری.
حراسة: کێشکگرتن، کێشکچیەتی، ناتۆرڤان، پاسەوان، ئیشکگرتن، هێشک، نۆبەتچیەتی، پارازک، ئێشکچیەتی، پاس، دیدەوانی، پاسگرتن، پاسکردن، پەهڤـانی، ڕێوان، شەوارە، دیاردی.
- المناوبة في الحراسة: نۆبە گۆڕینەوە، هەڵگەڕاندن.
حراسة البستان: باخەوانی، باغەوانی.
حراشيف، حراشف: پوولەکە.
حرّاق: سووتێنی، سووتێنەر.
حَراك: جووڵان.
حرام: نارەوا، نەشیاو، نادروست، پێستە.
- بلد الحرام: مەکە.
- ولد الحرام: بیـژوو، زۆڵ، بیـژی، بیـژمـۆتە، بیـژیلەک، بینج، بیژک.
حِرام: جاجم، بەتانی.
حـــرامي: ١- دز، دەست پیس، دزۆک، نـەبابـۆز، دزەک ٢- جـەردە، نژدە، تـەتەر، ڕێگر، تەریدە، کـەلەش، کـرۆکـە، دەست پیس
حران: کەی گرتن.
حرّان: مرۆی زۆر تینو، ناوی شارێکە لە (بين النهرين).
حرب: شەڕ، جەنگ، کێشە، لەج، کۆماند، ڕەزم، ژەنین، نەبەرد، نەوەرد، دنگەشە، چەلەسێ.
الحرب الباردة: شەڕە قسە.
الحرب الصاعقة: شەڕی برووسکە.
- احياء الحرب: شەر هەڵاییساندن.
- حيلة الحرب: دبارە.
- ساحة الحرب: مەیدانی شەڕ، شەڕگە، جەنگگە.
الحرب بالاحجار: شەڕە بەرد.
الحرب بالسلاح الابيض: شەڕە نێزە.
الحرب بالبنادق: شەڕە تفەنگ.
الحرب بالمدافع: شەڕە تۆپ.
الحرب بالعصاء: شەڕە دار.
حرباء (ج) حرابي: ١- جۆرە قـومقومەیێکە هەمیشـە ڕووی خۆی لە خـۆری دەکات، ڕۆژ پەرست، سووسـەمار، ڕۆژگـار پەرست، ڕۆجیار پەرست، بزن مشک، شینشینک، قۆری، جانەوەرێکە لەپێش ڕۆژ (خۆر) ڕەنگی دەگۆڕێ. ٢- بزماری زرێ.
حربة: نیز، قەمە، زەرگ.
حريش: بەچکەمار.
حربي: جەنگکار.
خبير حربي: جەنگناس.
حرة: ئافرەتێکە ئازاد بێ و بەندە نەبێ.
حُرة: تینوێتی.
حرّة: زەوییەکە پڕبێ لە بەردی ڕەش.
حرث، حرثا: کێڵان، جووت کردن، خەوراندن، شۆوبڕین، شێف، شێو، گیس.
الحرث الثاني للأرض: وەرد، وەردانەوە.
- قابل الحرث: کەش، کەش هاتن.
- أرض محروث: شۆم، شۆو، شۆوێم.
- الحقل المحروث: شیوەرد.
حرج (ج) احراج: ١- تەنگانە، پشێوی، شلوقی. ٢- سووچ، تاوان، گوناح، گوناه. ٣- دارستان، جەنگەڵ.
الحرج الكثيف: شەخەڵ.
الحَرج: تەنگاو، شێواو، شلووق.
- المَوقف الحرج: تەنگاوی.
الحرج الموقف: تەنگاو.
حرد: زیزی، زوویری، سڵی، تۆران، خەیدین، سووری، ئەزین، ئەنگران، دڵمان.
حـــردان: زیز، نەبان، نەواوون، ڕوویەڕ، توورە، زویر، تۆریاو، ئەنگر، تۆراو، دڵماو، سرک، غەیدۆک، مازۆری.
حردقة: کەڵەبابەی گەردنێیە کە لە هێندێک کەسان دەرپەڕیوە.
حرذون: دوڵقەدەرە، قومقومە، قومقومۆک، خەمەگرۆو، بزن مژە، بزن مژک، بزن مشک، قۆری، قمقمۆک.
حرز (ج) احتراز: پارازتن.
حرز (ج) احراز: ١- پەنا، پەناگا، جێگای قایم و مەحکەم. ٢- دوعایەکە لەسەر قاقەزی دەنووسن و هەڵی دەگرن.
حرزة: پشت ئێشە.
الحرس: پێشتمێر.
حرس: کێشک گرتن، پارازتن، ئاگادارکردن، پاسەوانی.
- آمر الحرس: سەرپاسەوان.
الحرس الاخير: دووڤدان.
حرس المؤخرة: دووڤدان.
حرش: بەرەنگاری.
حرش (ج) احراش: دەوەن، میشە، دارستان.
حرشـون: هەرواڵە، پێکوڵ، قـونجـرکـە، نووسـەکـە، سـەرواڵە، پەزشکە.
حرص: هەتەری، قارنانی، چاوبرسێتی.
الحرض: ئەسپۆن.
حرف: لاتەنیشت، هەندێ جاریش بەواتای (لج، لیۆ)یش دێ.
حرف: دارنین، گۆڕین، گوێزتنەوە.

حُرف: بێهۆش و نەزان.

حرف: زەوی پان.

حرف: ئاخۆتنی خۆشی.

حرف (ج) حروف: پیت، تیپ، نووکە.

حرف التعريف: زێدار.

حرف المعين: زێدارا پەندی.

حرف الجر: پێر بەست، هۆکار، ئامرازی پەیوەندی.

حرف الربط: واژە بەس، تیپی پەیوەندی .

الحروف الصحيحة: پیتە ساخەکان، پیتە دەنگییەکان، پیتە دەنگدارەکان.

حرف العطف: پێوەست، پیتی بەستنەوە (بڕوانە أداة العطف).

حروف العلة: پیتە بزوێنەکان.

حروف المتصلة: پیتە لکاوەکان.

حروف المنفصلة: پیتە نەلکاوەکان.

حرف النداء: نشکۆک.

الحرف الهندسي: لێواری ئەندازەیی.

حرف الوصل: پیتی وێکخەر.

حرفاء: هاوپیشە.

حرفة (ج) حرف: پیشە، پیشەسازی بڕوانە (صنعة).

الحرفة الثقافية: پیشەی خوێندەواری.

الحرفة العملية: پیشەی دەستکرد.

– أهل الحرفة: پیشەساز، پیشەوەر، پیشەگەر، پیشگار.

الحرق: سووتاندن، گڕ تێ بەردان، سوزاندن، ئاگر تێ بەردان، کەماندن، شەوقاندن.

حرقان: چووزانەوە، شەوت .

حرقان خفيف: کەمین.

حرقة: قرچە، کزە.

حرقة والتهاب: قرچ و هۆڕ .

حرقة البول: سووزەنەک.

– همود الحرقة: دامرکانی لەشی سووتاو.

حرقدة: کەڵەبابەی گەردنێ.

حرقفة: ١- کۆم (نێو قوونی مرۆیان). ٢- نێک، قولقولە، کۆڵمک.

حرقوف: نێک، کولێک، نێهک، کولک.

حركة (ج) حركات: جووڵان، بزووتن، جووڵانەوە، گل، لەخش، بزاف، جم، چرچە، زلق، فزە، ڕەوت، همژان، جمان، بزاووز، وەرزان، ئاخێز، تاو، تەکان، جووڵە، چرکە، متەق، ڕیوە، هووژە، ژلێوە.

الحركة الارادية: خۆویستە جووڵە، جووڵانی خۆویست.

الحركة الدورية: سووڕ خواردن.

الحركة التحررية: بژاڤا ڕزگاربوونی.

الحركة الانتقالية: جووڵانەوە بەجێ گۆڕین.

الحركة التوافقية: جووڵانەوە بەیەک کەوتن.

الحركة الدورانية: جووڵانەوە بەخول خواردن.

الحركة الرحوية: جووڵانی دەستاڕی، دەستاڕە جووڵە.

الحركة المطلقة: جووڵانەوەی سەربەخۆ.

الحركة في النحو: بزوێنە، بزوێن، بزێونە، سەر و بۆر و ژێر و زەنە.

– بدون حركة: مات.

حرم: دۆڕاندن، لەدەست دەرچوون.

حرم: ١- ئەوەیە کە مرۆ پارێزگاری دەکات. ٢- ژوورەوەی ماڵێ، ناوخاووخێزان، ژن. ٣- کەعبە.

حرمة (ج) حرم: ڕێز، پەرای، یەزە، هێند، پەرە، ڕاژە، نوودا.

حرمان: ناهومێدی، سەر لە بەردی دان، بەشبڕاوی، بێ هێڤیتی، بێ بەشی، بەشبڕان، بەشخوراوی، بێبەری بوون، بێ بەشبوون

حرمل: ڕەشکە، سیاوڵە.

حرمل: ئەسپەندەر (گیا).

حرن: کەیگر، کەیگیر.

الحروب الصليبية: شەڕی خاچپەرستان.

الحروف الصامتة: پیتی بێ دەنگ.

حروف معجم: پیتە نوختەدارەکان.

حروق: سووتان.

حروقة (نبات شائك): پووشوو.

حروقة: سایلە، ئاردووڵە، ئاردی بۆدراو لەناو ئاوی داغ دەکرێ و ڕۆنیشی بەسەردا دەکرێ.

حرون: سەربەکێش، وڵاخی، تۆڕ و سەرکێش.

الحري: شایان، شیاو، یاسان.

حريب: تالانکراو.

حرية: سەربەستی، سەربەستێتی، ئازادی، ئازاسەری، سەربەخۆیی، تەرخانی، بسەرخووەیی، سەربەس، پایدۆستی.

حرية التملك: سەربەستێتی دارایی.

حرية الرأي: سەربەستێتی بیرورا، ئازادێتی بیرو باوەڕ.

حرية المسكن: سەربەستێتی نیشتەجێیی.

حرية شخصية: سەربەستێتی خۆیی.

– يوم الحرية: ڕۆژی ئازادی.

حرير: ئاوریشم، ئارمووش، هەوریشم، هەڤرووشم، کەژ، هەڤریشم.

حرير الطبيعي: ئاوریشمی سروشتی، کەژۆک.

حريري: پارچەی ئاوریشمی، ئاوریشم فرۆش.

حرير صناعي: ئاوریشمی دەستکرد.

حريسة: هۆڵی مەران

حريش: ١- کەرگەدەنی ئاوییە. ٢- بڕوانە (ام أربعة وربعين).

حرّيش: ماری زل و ڕەش و سپی.

حريص: چاونز، ڤـارنان، هەرتەر، سـەرگـەرم، چیـرە، شـێلکر، شێرگیر، سوور.

حريص على المادة: وەرە جەم ئاورە.

حريف: هاوکار، هاوپیشە، پیشکەیی، هاوپیشە، هاوقەتار.

حرِيف: تیژ، توند، وەکو بیبار.

حريق: سووتان، سووتانی ئاگر، ئاگرکەوتنەو.

حريم: ئافرەتی نێو مـاڵێیـە، دەوروبەری خانوو وە شوێنێکی وا ڕەوانەیی کـەسی لاوەی بچـێـتێ، شـوێنێکی پێـویـسـتـە لەخانەوادەدا.

حزّام: گیشەکەر، مەڵۆ نێر.

حزام (ج) أحزمة: پشـتـێند، کـەمبـەر، نێوقـەدوبەند، تەگبـەند، پژێن، شـۆتک، فکێل، بیبین، قـۆڵان، ناڤـدەنگ، شـینـک، هەفتاک، ترمە، شووتک، شاڵ. ٢- تەنگەی ولاخان.

حزام السراج الخلفي: پاشبەند، ناڤزە.

حزام الفرس وغيره: تەنگە.

حزام (للمرأة): هەیاسە.

- موقع الحزام في الجسم: کەمەر، نێوقەد، ناوقەد، ناوتەنگ.

حزانة: خێزان، ژنی بەمێرد.

حزب (ج) أحزاب: کـۆمـەڵە، بەرە، هوومـێن، باسـک، گـەفـەڵ، گرۆ، جڤات، کۆمەگ، زێوە، کەرت، ئەلالەت، بتۆم، پالووتە، سلسات، پوورە، جووم، چین، دەستە، دەستە بەندی، پارت...

حزب الاحرار: بەرەی ئازادان، پارتی سەربەستان، پارتی لیبرالی

حزب اليساري: باسکە چەپی، پارتی چەپ.

حزب اليمين: پارتی ڕاستە.

- متحزب: لاگر، لاگیر.

- رئيس الحزب: سەردەستە، سەرۆکی پارت.

حزبي: کۆمەڵی، ئەندامی پارت.

حزة: قاش، کووز.

حزة من البطيخ: قاشی شووتی.

حزر: ئەندازەگرتن، لەخۆڕا تەخمین کردن، میوە چنین.

حزقل: بەدخوو، ناوی پێغەمبەرێکیش بووە.

حزم: دڵنیایی، ئارامی، قایمکردنی کاروبارێک.

حزمة (محمل على الظهر): پشـتی، کـۆڵ، تل، ڕسـتـە، ڕهەڵ، بوخچە، گورزە

الحزمة من الحصد التي تقبض باليد فقط: مەڵۆ

الحزمة من الورد والحشيش وغيره: سوواڵە، باقە، چەپکە، قول، چەپک، دەستە، دەسک.

حزمة صغيرة: گورزک.

حزمة كبيرة: گورزە.

حزن (ج) أحزان: خـەم، خـەفـەت، خـەمـبـاری، خـەفـەتبـاری، خـەفـەتداری، خـەمگینی، غـەم، سـەرکزی، کـووڤـان، مـاتی، دڵتـەنـگ، دلکولی، دڵـمـان، سـوو، داخ، خـەمناکی، خـاکبـەسـەری، دامـاوی، پەرۆش، مـەینەت، پەژارە، پەرۆش، ئالووسی، تاو، دڵمـایی، ئاهێنی، بارگـرانی، پەرۆشـداری، پەستی، جەخار، دڵکلافەبوون، دڵداگیرسان، دڵدا گیریان.

حزنبل: دۆبەسەرە، سەربەدۆ (گیا).

حزور في الخشب: لەلە.

حزورة: مەتەڵە، هەتەڵ.

حزيران: مـانگێکی سوریانی یا ڕۆمی‌یە لە نێوان ئەیار و تەموز دایە، مـانگێکە لە ٢١ی پووشپەڕ، دەست پێدەکات تا ٢١ی گەلاوێژ.

حزين: کـز، بێ کـەیف، دامـاگ، دڵتـەنگ، مـات، پەنزەهار، خەمدار، خـەمـخۆر، دامـاو، کز، خـەمبـار، خدۆک، ئالووس، دلگران.

حسّ (ج) حـواس: هەسـت، هۆش، زیبی، مـتـەق، سـۆ، فـرزە، گریک، هش، هۆر، بەشـارەت، دونگە، سووسـە، خوست، منە پرزە، جخار، چرچر، زووخ، دۆنگە، گیر، توانایی.

- افقاد الحس: هەست لێ بڕین، فرزە لێ بڕین.

- فقد الحس من البرد: کەسیرە.

حواس: بەو پێنجـانەی خوارەوە دەڵێن: (دیتن، بیستن، چێژتن، بۆنکردن، دەست لێدان).

- الاعصاب والحس: دەمار و هەست.

- فقدان الحس: تەزین، سڕبوون.

- المؤثرات الحسية: کارتێکەرە هەستیەکان.

الحس: تیمارکردن، ڕنەک کردن.

- الخلايا الحسية: هەستەخانە.

- العصب الحسي: هەستە دەمار.

حسّاء: بڕوانە (حروقە).

حساء: شۆرباو، شیرەوا، مەهیر.

حساء حامض: مزرۆکە، مزەورە، مزراویلکە.

حـسـاب (ج) حـسـابات: ژمـاردن، وژاردن، ژومـار، ئەژمـار، هەژمـار، ژمـار، بژاردن، ژمـارە، ژمـێـرە، هژمـار، ژمـاریاری، لێکدانەوە، ئەژماردن، تێکەولێکە، هەژماردن، ژمارتن.

- تصفية الحساب: پاکەوپاک، پاکتاو، پاک لە پاک.

- بدون حساب: بێ ئەژمار.

- المعدل الحسابي: تێکڕایی ژماردن، تێکڕایی ژمێرەیی.

- فرع الحسابات العسكرية: لکی ژمارياری سوپایی.

- **أحسب:** ١- بژمێرە ٢- وابزانە، وا دانێ، وەبزانە.

حسادة: نەکێشان، چاو لەدوویی، بەرچاو تەنگی، لەچەری، قرنووس، چاو پێ هەڵنەهاتن، رژدی، بەدخوازی، خووە زۆکی، چاوپیس، چکۆسی، خەزیاندن، دەخس، دەخساندن، دەخسێن، کندۆسی، گزاڤی، داخساندن، رشک، چاولێکەری، ملۆزمی.

حساس: هەستیار، هەستەوەر، هەستدار، هەستکار.

- **المیزان الحساس:** تەرازووی هەستدار.

حساسة: ماسی گرە.

حساسیة: هەستیاری، هەستیارێتی.

حسام: شیر، شوور.

حسب: بەس، هەند، وەس، تێرا.

حسب: رەچەڵەک، سۆلان.

حسب، یحسب: ژماردن.

حسب: لەچاو، قەدەر، بەپێی .

- **بحسب:** بەپێی، دیڤ.
- **هذا یحسب ذاك:** ئەمە لەچاو ئەوی.

حسب حال: سکالا، دەردی دڵ، زووخاو، دەردی دەروون.

حسب الامر: بەپێی دەستووری، بەپێی فەرمانی.

حسبان: ١- ئەژماردن، ئەندازەگرتن. ٢- گومانکردن.

حسبة: خێر، ناژتنی مردوو.

حسد: بروانە (حسادة).

حسرة: پەرۆشی، هەژمەت، جەزەبی، داخ، ناوات، تاو، جخار، پەژارە، تاسووخ، حەژمەت، سووێ، سوو، حەیف، جەخار، خەم

- **شدة الحسرة:** سووێ بوونەوە.
- **من شدة الحسرة:** لە سووێیان.

حسرة الملوك: جەرگ و دڵی سوورکراوەوە.

حسك، حسكة: درک و داڵ، دروو، دریی.

حسك حسكاً: ١- رق هەستان، قینبوونەوە. ٢- بەکەناری شتێک کرتاندن شکاندن.

حسم: لەرز و تا برین، دەماری براو بەئاسن داغ کردن تا خوێنی بوەستێ.

حسم الدعوی: کێشە کۆتایی پێدان، کێشە برینەوە.

حسن (ج) حسان: ١- جوان، چاک، باش، شەنگ، چەلەنگ، ئالووس، جوانچاک، شۆخ. ٢- قەنج، قنج، سپەهی، یەڤەن، باش، چاک.

- **أحسن:** چاکتر، باشتر، جوانتر.
- **الاحسن:** چاکترین، باشترین، جوانترین.
- **انتاج حسن:** هەودانەوە، هۆدانەوە.
- **اخلاق حسنة:** رەفتاری باش، کردەوەی چاک.
- **ذو اخلاق حسنة:** رەفتار باش، کردار باش.

حُسن النیة: دڵ و دەروون پاک.

حُسن الظن: دڵپاکی، دڵپاکێتی.

حُسن (ج) محاسن: جوانی، شەپاڵی، چەلەنگی، ئالووس، پەریرویی، جوانچاکی، جیلوە، شیرینی.

- **بدیع الحسن:** جوان، جوانچاک، شیرین.

حُسن الحظ: خولاوراستان، خوداکرد، خۆشبەختانە، هات.

حسن السلوك: رەوشت باش، کردەوە باش.

حسناء: ئافرەتی جوان.

حسن الصدف (من حسن الصدف): خولاو راستان.

حسنة (ج) حسنات: خێر، چاکە، دفنان، پیاوەتی، جوامێری، خاسی.

حسنی (م) حسناء: باشتر، جوانتر (بۆ ئافرەت) .

حسود: بەدخواز، چەنچووس، درژ، خووەزۆک، گزاف، دەزگرتی، کندۆس، چکۆس، روژد، پەرچل، پووردژ، چاوپیس، زرگی، دەخس، چاو پێیهەڵنەهاتوو، نەکێش، زگرەش.

حسون: فیسقەگولە، فرنەگولە، فندەگولە، فیرنەگولە.

حسیب: ١- ئەژمێر. ٢- گەورە، بەش، مرۆی خاوەند شیاوی و سەلیقە.

حسیل: نەوەند، نۆبەن.

حسین: جوانکیلە،، لەناوی (حسنی)ی گچکە کراوەتەوە.

حشاء: تووێ، زگ، زک، نێوزگ، کەلوپەلی نێوزگ.

حشائش: گژوگیا، گیاوگۆڵ.

حاشة: نیوەگیان.

حشد: گەل، کۆمەڵ، دەستە، کۆمەڵکردن .

حشر: کۆمەڵبوون بۆ پرسینەوە، کۆکردنەوە، هەڵستان، زیندووبوونەوە، راستبوونەوە.

- **یوم الحشر:** رۆژی پەسلان، رۆژی کۆکردنەوە.

حشره عن وطنه: لە نیشتمانی خۆی دوورخستنەوە.

حشرة (ج) حشرات: زیندەوار، زەلوو موور، مۆریان، مێروو، جرو جانەوەر، موور، بزۆز، مێش، مەگەز، زیندەوەر، کێسک، گۆسان، مێش و مەگەز.

حشرة القراد: کرنە، قرنوو.

حشرة المنّ: مەگەزی گەزۆ، مێشی گەزۆ.

- **بیض الحشرات:** گەرا.
- **مكافحة الحشرات:** نەهێشتنی زیندەواران، قەلاچۆکردنی زیندەوەران.
- **مبید الحشرات:** مەگەز قرکەر.
- **ازدحام الحشرات:** هووژە، هووژەم.
- **آكلة الحشرات:** مێروو خۆرە، زیندەوار خۆرە.

حشرات غربية: درەخت.

الحشرجة: ئاویلکەی مەرگێ، هەوزینگ، پەلەپرووزە.

حشف: خورمای زۆر خراپ، مەمکی وشک.

حشفة: سەری سیرەتی مرۆیانە.

الحشفة: پەرێز.

حشم: ١- دەست و پێوەندان، نۆکەران، داروودەست ٢- دەبدەبە، زەبروزەنگ، شکۆ، هنگ و دنگ.

حشمة: ١- شکۆ، زەبروزەنگ، دەبدەبە، هنگ و دینگ، هینگو دەنگ، شان و شکۆ. ٢- شەرم، کەم ڕوویی، توندی، تووڕەیی، گەورەیی.

- ذو حشمة: بەشکۆ، هەیدەدان.

حشو: ئاخنینەوە، تێ پەستاوتن، هەلاخنین، ئاخاندن، هەشاندن، پڕکردن، مرۆی سووک و نزم.

حشوي: کەسێکە لەناو ئاخاوتنیدا هەڵپێچراوی زۆر بێ.

حشى: ناوزگ.

- احشاء: هەناو، هەناف، هناف

الحشي: ڕنینەوە.

حشية: دۆشەگ، شلتە.

حشية صغيرة: دۆشەگەڵە.

- غطاء الحشية: سەر دۆشەگ.

حشيش: پووش، پووار، گیای وشک.

الحشيش المتفسخ: گیای بۆژۆ، بۆژە.

حشيشة: ١- تاکە پووشێک. ٢- بەنگ، کەنوو، چەرس.

حشيشة الحية: گیامار.

- سيقان الحشيش: لاسک، قامک.

حشائش غير مفيدة: هەژگ، هەژگ و بژاڵ، هەژگ و هەژاڵ.

حصاة (ج) حصي، حصيات: ١- ئاکاری بژاردن، هۆش. ٢- وردەبەرد.

حِصاد: درووێنە، درەو، درەوەنی، درووێنەکردن، سەپانی، ڕنینەوە، وەرزیاری، وەرزێری، درەومەتی، براندۆک.

حَصّاد: درووێنەکار، پاڵە، سەپان، وەرزێر.

حصادة: پاڵەیی، درووێنەکاری.

- كومة الحصاد: شارا.

- أوان الحصاد: نوخشەی دەغلی.

حصار: ١- شوورە، دەورەی حەوشە و نیتر. ٢- دەوردەدان، گەمارۆدان، دانەبنار، گڕگرتن، سووڕدن.

حُصاصة: پاشەبەرە، دوابەر، پاشەرۆک.

حصان (ج) حصن: ئەسپ، هەسپ، ولاخی بەرزە.

- خادم الحصان: مەیتەر، شەودێز.

حصان اسود: شەودێز.

الحصان يصهل: ئەسپ دەحیلێنی.

حصبة (ج) حصباء: ١- سوورێژە، سۆرکە، سورخیجە، سورینجە، هەشینۆک، سۆرک، (تیفوئید). ٢- وردە بەردە.

حصة (ج) حصص: بەهرە، بەش، پشک، پش، دۆ، قول، ماف، مل، ملە، مووچە، جوون، قنەت، بایی، پەیا، پا، بەر، بەرکەوت، پڕ، بژە.

- ذو حصة: هاوبەش، بەشدار.

- اخذ الحصة: بەرکەوتن، وەبەرکەوتن.

- حقل محصود: کلۆش.

- الحصول على حصة: بەرکەوتن، وەبەرکەوتن.

حصد: درووێنەکردن، سەپانی، پاڵەیی، دروون، درەوکردن، دووراندن، دوورانن، دریوی، دریوونا گەنم و گیا.

حصر: دەورەگرتنی کەسێکی یاشتێکی، تەنگاوکردن، وەتەنگ هەڵێنان، وەتەنگ هێنان، قەتیس کردن، گەمارۆگرتن.

حصر البول: میزگران، بەستەوانی.

حصر (للتبغ): گیردان.

حصرم: قۆرە، پەسیرە، پەسیلە، هاڵە، پەرسیلە، بێ سیرە، هالێ.

- حرق الحصرم: هالاو.

حصص: بەشبەش، مووچە مووچە.

حصف: گرمژە، گەرمەژۆ، گەرمەژەن.

حصن (ج) حصون: قەلا، قەلات، کەلات، سەنگەر، دژ، بورج، برج، پارێزگا، سپێر.

- حامي الحصن: قەلاپارێز.

- انشاء الحصن: سەنگەر دامەزراندن.

حصناء: ژنی پارێزگار و شوودار.

حصو: چەو، وردە بەرد، چەگڵ.

حصور: مرۆی دڵتەنگ.

حصول: دەستکەوتن، دەستگیربوون، پەیابوون، پەیدابوون، وەدەستکەوتن، بەگیرکەوتن، بوون، وەرگرتن، سەرگرتن، سەرگرتنەوە، پێکهاتن، ڕێکەوتن.

حصول على الحصة: وەبەرکەوتن، بەرکەوتن.

حصول المن: پێکان.

حصيد: کرشە، درواوەوە.

الحصيد المكوم: قرشە.

حصير: حەسیر، حەسیل، کەزی.

حصين: قایم، مەحکەم، سەخت، کۆرس، قەلاتبەند، قرار، پکێت.

حضّ: ١- هاندان ٢- هەت (بۆ سەگان).

حضاج: پشت دەریەڕیو، زگ لێ هاتوو، سکن، ورگن، گرزگ.

حضارة: شارستانێتی، جهزایی، شارنشینی.
حضانة: لەباوەش گرتن، لە ئامێزکردن، هەڵگرتن، بەخێوکردن.
- دار الحضانة: دایەنگە.
حضر: نزیک. دەرگا، شار، نەوا، ئاوەدانی، نیشتەجێیی
حضر: مفتەخۆر.
حضرا: بەغار، بەپرتاوی (بۆ وڵاخ).
حضرة: ١- مەزن، زۆرگەورە. ٢- هاف، دیار، بەروونکار، نزیکی.
حَضن: هەمبێز، هامبێز، باوەش، ئامێز، ئاووش، واوشە، تەلیک
- احضنة للدجاجة النائمة على البيض لفقيسها: کرکەفتن، کورک بوون
حضور: ١- ئامادەیی، دیاربوون، پێش چاو، پێشگا، بەرچاو، حازربوون، ٢- بەروونکار، دیار، هاف، حاست، ئاست، دیەن، هەمبەر، پێش، رووبەڕوو، بەرەوڕوو.
حضور: بەرەوڕوو.
- في حضورنا: لە هەمبەری مەدا، لەپێش ئێمەدا.
حضون: کورک بوون، کرکەوتن، کرکەفتن.
حضيرة (ج) حضائر: ١- کۆمەڵە، دەستە، گەل، چیخ. ٢- گەلەخان، پەچە، هەسارگە، کۆتان، کووتان.
- آمر الحضيرة: سەر دەستە.
حضيض: نزمایی، داوێنی کێوان، نشێو.
حط: بارخستن.
حط حطا: ١- هاتنە خوار، پەیابوون، دابەزین ٢- هێشتنەوە، بەجێهێشتن. ٣- دانان، ڕۆنان، داکرن، دانیان، نهاندن.
حط و حطوط: هەرزانی بوون، نرخ هاتنەخوار.
حطاب: دارشکێن، دارکێش، دارفرۆش.
حطام: وردە، نەختێ، پتێ، کەمێ لە هەموو شتێک، شتی ورد و شکاو مەبەس لە سامانی گێتییە.
الحطامة: ورتکە نان، وردەنان، ڕێزەووڵ.
حطب (ج) أحطاب: ١- داری سووتان، چۆ، ئێزنگ، چێو، زەنگە، برک، بێ ولک، داری براو، قەتا، چێلک، کەزرە، ئەنجێنە. ٢- قسە چینی.
- كومة من الحطب: کۆلندەر.
حَطمْ: شکاندن، ڕاشکاندن.
حطمى: وردە بەرد.
حظ (ج) حظوظ: بەخت، بەهرەمەندی، هات، بار، بەهرە، دەرب، ئەرد، چارەنووس، چارە، کۆست، کام، پەل، بەش، قدۆس، بەهرەوەری.
- حسن الحظ: خۆشبەختانە.
- سعيد الحظ: بەختیار، بەهرەوەر، بەختەوەر.
- سعادة الحظ: بەختەوەری، بەختیاری.
- انحطاط الحظ: کۆست کەوتن.
- عديم الحظ: بەدبەخت، کلۆڵ، شوورەت، کێمکەتی، لێ قەومان.
- سيء الحظ: بەدبەخت، کلۆڵی، بێ هێزی، چارە ڕەشێتی.
حظيرة (ج) حظائر (للحيوانات): پەچە، هۆڕ، کۆزەکانی ئاژەڵان
حظيظ: بەهرەمەند، بەشدار.
حظ: بارە، بەهرە.
حضر: نەهێشتن، پەکخستن، لەقە لێدان، دڵۆ تێخستن.
حفاء: ١- پێخواسی، پێ خاوسی، پاپەتێتی. ٢- بێ ناڵی (بۆ وڵاخ)
حفاة: وشک، دێن
حفار: هەڵکەن، هەڵقەن، هەڵدڕ، هەڵکۆڵ، چاڵ هەڵکەن.
حفار الاختام: مۆر هەڵکەن.
حفار القبور: گۆڕ هەڵکەن.
حفاظ: ئەوانەن کە لەبەر دەخوێنن.
حفاظة: ئاگاداری.
حفاوة: زۆر خۆشهاتن کردن، میهرەبانی کردن، لە هەواڵ پرسین.
حفاية: ١- پێخواسی، پێ خاوسی، پاپەتێتی ٢- بێ ناڵی (بۆ وڵاخ) ٣- ڕنینەوە.
حفة أو حقة: فەرخە وشتری سێ ساڵانەیە.
حفث: هەزار لۆخانە.
الحفر: هەڵکەندن، هەڵقەندن، هەڵقەناندن، کۆڵاندن، کولێن، هەڵکۆڵین، ئاشیف کرن، پۆتکرن، قەوارتن، مەریەخ کرن، دانەوە، کۆڵان، کێلان.
حفر القبر: گۆڕ هەڵکەندن.
حفر الآبار: بیر لێدان.
حفرة (ج) حفر: قوولکە، چاڵ، قۆرت، کۆرت، ڕەت، کەنداڵ، کۆرتک، قۆتک، خلە، گادر، لادڕ.
حفرة صغيرة لدخول الدعبول: مات، تکە.
حفر محفورة في حجر الخام (للماء): مەسنا.
- تم حفره: لێ درا (جوغرافیا).
الحفر الفردية: چاڵە یەک کەسییەکان.
حفز: بزواندن.
حفظ: پارازتن، ئاگا لێ بوون، پارێزگاری، پاراستن، پاریزاندن، چناندن، چەپاڵەدان، پاس، داشت.
الحفظ عن ظهر قلب: لەبەرکردن، دبەرکردن.
حفظ الاوراق: هەڵگرتن.
حفظ الدرس: وانە لەبەرکردن، لەیادگرتن.
حفظ الشهية: ئیشتیا و ئارەزوو پارازتن.

حفظ الصحة: تەندروستی پاراستن، لەش ساخیتی پارازتن، چاودێری لەش ساخیتی کردن.
- من الحفظ: لەبەر، لەیاد.
حفل حفلاً: کۆبوونەوە، خڕبوونەوە، پەرگهین، جڤین، بەرهەڤبوون
حفلة: ١- ئاهەنگ، کۆمەڵە، دەستە، کۆمەگ، هوومێن، سلسات، جڤات، زێوە، بتۆم، نەلالەت، پالووتە، جووت ٢- گۆی مەمک.
حفلة الرقص: گۆڤەند.
حفلة العرس: زەماوەند.
حفلة موسيقية: ئاهەنگی مۆزیقا.
حفنة: مست، گۆلم، گووێل.
حفي (ج) حفواء: زۆر لاوێنەوە، کەسێکە لە باری کەسێکی تر پتر پرسیاری بکات.
حفيد (ج) احفاد وحفداء: نەوە، نەوی، نەڤی.
حفيدة: نەوە (بۆ مێ).
- اولاد الاحفاد: نەتەوە.
حفيرة (ج) حفائر: چاڵ، قووڵکە، بیر، گۆڕ.
حفيظ: بروانە (حافظ).
حفيف الثعبان: جیر، جیری ماری.
حقاء: هۆجەنەگا.
حق (ج) حقوق: ١- ماف، بەش، بەهرە، تەنخوا ٢- ڕاست، دروست، بەجێ ٣- داد، ڕەوایی، شایان، ڕەوا ٤- مز، نرخ، کرێ، بەش، بەهرە.
حقائق ناصعة: ڕاستەقینە.
حقاً: بەڕاست.
- في حقه: لە ڕاستی وی دا، لەبارەی ویدا.
- في حقي: لەبارەی مندا.
حق السعي: پامز، کاڵەدرانە، پێلاو درانە.
حق الزحمة: دەستمز، دەستمزد، مزی دەست، ڕێگە.
- لائق الحق: بافت، شایانی ماف.
حقوق المرأة: مافی ئافرەت.
حق تقرير المصير: مافی بڕیاری چارەنووس، مافی پاشە ڕۆژی دانان.
حق العبور: باجی تێپەڕین.
حق القلم: سەر قەڵەمانە.
حق العمل: کرێی کار.
حق اليد: دەسمز، دەسمورد، مزی دەست.
حق القدم: پارەیێکە بەپزیشک بدرێ لەکاتی سەردانی. نەخۆشێکدا.
حقارة: نزمی، کەمی، پەند، بەن، نەبوون، سووک کردن، زەبوونی

حقاني: ڕاستی پەرست.
حقانية: ساخی، ساخێتی.
حقب (ج) احقاب: تەمەن، ژیی، سیر، چاخێکی درێژ.
حقة: هۆقە، سێ.
حقد: گجگ، ڕۆڤ، ڕۆڤک، لەدڵگرتن، لێ لەدڵ گرتن، ڕقداری، مان، نکە، بروانە (بغض).
حقد حقداً: ڕق لێ هەڵگرتن، لێ لەدڵ گرتن.
حقل (ج) حقول: کێڵگە، مەزرا، زەوی، زەڤی، کشتگە، کۆلەوەس، کەرتە، خانە، دەشت، زەوی خۆشکریاگ، زەوی خۆشکراو.
حقل للنفط: چاڵ، کێڵگەی نەوتی.
حقل للمزرعة: دێمەر، کێڵگە.
حقل خاص للخضروات: داڵیە.
الحقل المحروث: شێوەرد.
الحقل المحصود: کلۆش، کۆلۆش.
حقل للدواجن: کولێن.
حقول الشلب: مەردزە، چەڵتووکجاڕ.
حقلة، محقلة: گەنم یا نیسکێکە بە بۆنەیساڵی تازەوە کە نەورۆزی پیرۆزە لە قاپ و دەفراندا سەوز دەکرێت.
حقن: دەستوور، تێراکردن.
حقنة: دەستوور، دەرمانێکە بکرێتە نێوزگی نەخۆشەوە بۆ ڕەوانی لە دامێنییەوە.
حقنة شرجية: دەستوور.
حقنة جامدة: شاف .
حقو: ١-سەرقاپ، لای هەرە خوارەوەی، پشتینە، خاڵگە، کەلەکە، تەڵۆک، هالینگا، کێلەک، هالیگا ٢- نێفەک.
حقود: ڕق نەستوور، دەغەزدار، ئەرنۆ، کینۆ، دڵتاریک، ڕقدار، کینەدار، هێچی، بەرق.
حقوق: ماف، ئەمەگ، ئەمەگداری.
حقيبة: باوڵی، چامەدانی، هەگبە، پاشکۆ، خورج، خورجێن، جانتا، هەڤان، هەبان، هەوان، تەرکە، چەمەدانی، ڕک، تێشوودان، نووێشوودان.
حقيبة كبيرة: هۆر.
حقير: کەم، ترم، پەست، سووک، پنتی، زڕبەهرە، بێ قەدر، بێ ڕێزە.
حقيقة (ج) حقائق: چۆنیەتی، ڕاستی، دروستی، ئاوارە، بەڕاست، ڕاستەقینە، بنج و بناوان، بنچینەی شتی، ڕاست و دروستی، ڕاستەکینە.
- في الحقيقة: تمژ، تمەز، خۆ، وتمەز، توومەز، بەڕاستی، ڕاستیەکەی.

حقيقة الشيء: بن و بناوان.
- أهي حقيقة: ئايا ڕاسته؟ بەڕاستی؟.
الحقيقة الاساسية: ڕاستیه بنەڕەتەکە.
حقيقي: ڕاستەقینه، ڕاستەکی، ڕاستی، ڕاسی، دروستی، بەڕاستی، ڕاستەقانی، ڕاستیەکەی.
حك: خوراندن، هەڵکراندن، کرکاندن، کرتاندن، کلاشین، ساوین، خشتکاندن، وریاندن، کراندن، خشکاندن.
حك الشيء بشيء: لێ خشاندن.
حكار: کەسێکه شتومەکی بۆ گرانی هەڵگرێ و نەیفرۆشێ.
حكاك (ج) حكاكين: مۆر هەڵکەن، کەندەکار.
- قلم الحكاكين: قەڵەمی مۆرهەڵکەنان.
حكاكة: کەندەکاری، بنکڕ.
حكاكة: بنکڕی ژێر پلاوێ.
حكاية: ١- چیرۆک، داستان، بەیت، قەوانی، چرچرۆک، ڕاز، تیزک، کەڤنه شۆب، سەربهی ٢- گێڕانەوه.
حكة: خارشت، خوره، خورک، خۆرکه. ئالۆشی، خوریان، بیرۆ، خوروو.
حكة الجلد: خوران، خارشت، خۆرک.
حكك: دووبرە، بەردی دووبرە، مەرمەڕی خاو.
حكم (ج) احكام: فەرمان، فەرماندان، دەمبۆری، سەربیانی، دەستوور، ئیشکێل.
حكم ازلي: چارەنووس، چاره، سەرنووویشت.
حكم الذاتي: سەربەخۆیی، فەرمانداری، خووەر، بسەرخوویی، خۆگێری.
الحكم الملكي المطلق: ئۆتۆکراتیەت.
حكم: سەرپشک، ناڤبر، تەرخان، دادکار، بەردوان، بەرەڤان.
حكَم: قسەی نەستەق.
حكمة (ج) حكم: ڕێئۆنی، زانین، ژیری، کاردروستی، کردەوەی دروست، وتاری ڕاست، هەبت، داد، زانیاری، پیستۆڵی، ڕاستی، دادگەری.
حكومة: ١- فەرمان دان، تێراخوڕین ٢- دەوڵەت، بەندەری، دەوڵەتگێری، میریەتی، فەرمانڕەوایی، فەرمانگێری، میری، دەستەو فەرمانداران، میری گیراودار.
- ادارة الحكومة: دەرماڵ، دەوڵەتگێری.
- دار الحكومة: سەرا، داوەری، پەلاتەمان، دیوان.
حكومة الادارة: دەوڵەتی بەڕێوەبردن.
حكومة المؤتمر الوطني: دەوڵەتی کۆنگرەی نیشتمانی.
حكومي: دەوڵەتی، دیوانی، میری
حكيم (ج) حكماء: ١- زانا، دادگەر، پشوودار، ژیر، وته ڕاست، تەگبیرکار، هۆزاک ٢- پزشک ٣- ڕێئۆنەوان، ڕێئۆنەران، ڕێئۆنی زان.

حل: ڕەوا بوون.
حلّ: بارخستن.
حل: ١- دەرهاوردن، دەرهێنان، هەڵهاوردن، شیکردنەوه، هەڵدان، هەڵنان، کردنەوه، شێکاری، چارەسەر، گرێ کردنەوه ٢- شێکاری ٣- تواندنەوه، هەڵوەشاندنەوه، تاواندنەوه، فەرکاندن، گرێ، هەڵپشکاوتن.
حلّ السؤال: لێکدانەوەی پرسیار، شیکردنەوەی پرسیار.
حل اللغز: هەڵێنانی مەتەڵ، هەڵهێنان، هەلاووردن، هەڵهاووردن.
حل المشكلة: سەره پەتکردنەوه.
حلاّب: شیردۆش.
حلاج: هەلاج، پەڕەکەر، کەڤانژەن، پەمۆکوت.
حلاجة: هەلاجی، پەڕەکەرێتی.
حلاّف: زۆر سوێندخۆر.
حلاّق: سەرتاش، سەرتراش، پۆڕ قۆت، هەڵقاچێن.
- موس الحلاقة: گوێزان.
حلاّل: کردوه، ئاوەڵه کرەوه، گرێ کەرەوه .
حلال: ڕەوا، دروست، شان، پێشان، شیان، شیاو، شایان، ڕجوا ڕەوا بەپێی شیاوی.
حلالة: خەڕەک، دووخ، چڕک، چرغ، چیکەنه، دۆلاڤ، دووک.
حلاوة: شرینیات، شەکرۆکه، نوقڵ، شیرین، شیرینی.
حلب: شیری دووشراوی ئاژەڵ یا مالات.
الحلب: دۆشین، دادۆشین، دۆتن.
حلب الثدي: مەمک هەڵدۆشین.
حلبة: کاخلی، شملی، حەوێنج.
حلبلاب: لاولاوه، لاڤلاڤک، سیانه (گیا).
حلة (مجموعة من الخيم): ١- گەڕەک، هۆبه، ئۆبه، زۆمه، زووم ٢- ناوی شارۆچکەیێکه لە (بين النهرين) و لکێکیشە لە ناوی فوراتێ.
حُلّة: کراسی درێژ، چەک (تیغ).
الحلج: هەلاج کردن، پەڕەکردن .
حلز: بروانه (بخيل).
حلزون: شەیتانۆکه، قەپووچکه، قەپووشکه، چەقچەقۆک، قاقڵەجنۆکه، قاقلۆکه شەیتان.
- قوقع حلزوني: هێلکه شەیتانۆکه.
حلزوني: ماڕێچ، چەقچەقۆکه، پێچ پێچۆکه، قەپووچکه، قەپووشکه، میزەگا، پیچ لوولی.
حلزون الكبد: ماڕێچی جگەر.
حلس: نمەدزین.
حلف: ١- سوێند، سووند، کیس، درامەتی، سەقامات ٢- پەیمان

حلف اليمين: سوێند خواردن، پاکانەکردن، کیس خواردن

حلفاء: جەگەن، لەوەن

حلق: ١- تاشین، تراشین، داتاشین ٢- گەروو، گلوی، قورگ، بێن، خرخرۆکە، ئەوک، تینتنۆکە، گەلوو، قاقریچک، بێن، قاقری، سوورێنچە، قوراچکە.

حلق اللحية: ریش تاشین.

حلقة: گەو، ئاڵقە، خەلەک، کوولی، چەمپل، کەوە، جەغز، چخز، قاف، تەف، بازنە، قۆڵف، قوڵفە.

حلقة الوصل: سەربەند.

حلق السبع: دەمەشێر، زارهەژدیها (گوڵ).

حلقوم: گەروو، گەلوو، گلوی، قورگ، بێن، خرخرۆکە، تینتینۆکە، ئەوک، قاقریچک، گەورە، قورقوراچکە، قورقوراگە، قورقرۆچکە.

حُلم: خەو، خەون، خەوبینین.

حِلم: دڵنەرمی، سەنگین و گرانی، میهرەبانی، پشوودرێژی، پشووداری، بارقوڵی، بێندرێژی، سەنگینی، گرانی، مەندی.

حلم: برینگ، (هی ئاژەڵ برینەوە).

حلم (ج) احلام: شەیتانی بوون.

حَلَم: کاڵەی چەرمین.

حلمة: گۆ، گۆپکە، مچ.

حلمة الاذن: نەرمەی گوێ، بەڵگەی گوێ، گەلا، هەلیلۆک.

حلمة الثدي: گۆی مەمک، چیچیلە، چچک، چیچکە، خیچە، سەرچیچکە.

حلو (ج) حلويات: شەکرۆکە، نوقڵ، شیرینیات، شیرانی، شیرینی.

حلو: ١- شیرین، شیرن ٢- وەش، خۆش.

- بائع الحلويات: شیرینات فرۆش.

- صانع الحلويات: شیریناتساز.

حلو النوى: چەقالە شیرین، هەڵوێنی، ناوکە خۆشە.

حلو المنطق: شیرین زمان، شیرین زووان.

حلواء: شیرینی، هەلوا، ئاوار، ئاردەپیچ.

حلوائي: قەناتی، شیرینات فرۆش، سلۆیی.

حلول: هاتنەخوار، وەربوون، سەروژێربوون، بەرڤە ژێربوون

حلوة: رازیانە.

حلوان: بەخششێکە لەبەرامبەر پەراوکارێکیدا بەکەسێکی بدرێت، ناوی یەکێکیشە، لەو پارچە خاکانەی کە لەمەڕ کرماشانن، ناوی چۆمێکیشە کە لە تەختی گرا دەست پێ دەکات و بەقەسری شیریندا تێدەپەڕێ.

حلواني: هەڵواساز، خەڵکی حەلوان.

حلول استسلامية: چارەسەرکردنی خۆبەبەدەستەوەدان.

حلوى: هەڵوا، ئاوار، ئاردی، ئاردەپێچ، هەلیل.

حلي: خشل، زێروزیوەر.

حليب: شیر، شۆن.

الحليب الفاسد: شیری هەڵبزرکاو.

- فساد الحليب ونحوه: هەڵبرسکان، هەڵبڕکان.

- منتوجات الحليب: سپیایی، بەروبوومی شیری.

حليبي: چور، شیری (ڕەنگ).

حلية (ج) حلي: خشڵ، چەک، کا، گولی، ڕەخت، زیوەر، بژانک، تەفتەند، گوولی.

حلي النساء: خشڵ، گولیفک، هولوو.

حليف (ج) حلفاء: هاو سوێند، هاوپەیمان، یەکگرتوو، ڕێککەوتوو، هاوپشت، هەواڵبەند.

حليل: مێرد، شوو.

حليلان: پیشۆک، پیفۆک.

حليلة (ج) حلائل: ژنی مارەکراو، ژنی بەمێرد، ژنکا پشت لە ئەردی، هاوخەف، خێزان.

حليم (ج) حلماء: مەند، لەسەرخۆ، هێمن، نەرم، گران، ئوودە، سەنگین و گران، دڵنەرم، میهرەبان، ئارام، بارقوڵی، بەکاوەخۆ

حليمة: ژنی سەنگین و گران و لەسەرخۆ و پشوودرێژ.

حم: خەسوو، خەزوور.

حماء: ئاگاداری، پارێزگاری.

حَماء: قوری ڕەش، سیان، سیاناو.

حمائل: ١- بەندی شیری و شتێکی کە لەبەر بکرێ، نەشڵە ٢- نشتوو.

حمأة: کەپوو، لووت، پۆز، پووز، مەشکەلاق، مەشکەلوولاک

حماة: نەرمەی بەلەکێیە.

حماة (ج) حموات: خەسوو، هەسروە، هەسوورە، هەسرەو، خووەسوو.

حمار: کەر، هەر، گوێدرێژ، کەهر، گۆدراز، نێرەکەر.

حمارة: ماکەر، مۆکەر.

- احتكاك فكي الحمارة وقت اللقاح: قەوچە، لەوچە، قەوچەقەوچ، لەوچەلەوچ.

الحمار الوحشي: کەرەکێوی، کەرکولان، گۆر.

- سرب الحمار: کەرگەل، هەرگەلە.

حمّار: کەرەوان، کەرلەوەڕێن.

حمارية: کەرانە، کەراهی.

حماسة: ئازایی، خۆرتی، پەرۆش، دلێری، دڵگەرمی، مرۆجە، جۆش، جۆشان، توندوتیژی لەکاردا، خرۆش، خوێنگەرمی .

- ذو حماسة: خوێنگەرم، دڵگەرم.

الحماض: تورشکە، تورشێنک.

حماضة: ترشۆکە، شۆر(گیا).
حماق: زیپکە، دڕێڵە، گرمژە.
حماقة: گەوجی، گەوجیەتی، نەزانی، گێلی، هێری، لەگامی، هوری، بۆدلەیی، بۆدلی، بێ مێشک.
حمال: حەمبال، کۆڵهەڵگر، داگرتەک، کۆڵکێش، بارهەڵگر، باربەر.
حمّام: گەرماو، گەرماڤ، کراشۆ.
حمّام حامض: گەرماوی ترش (ئەسید).
حمّام رملي: گەرماوی لمی، گەرماوی زیخی.
حمّام مائي: گەرماوی ئاو.
حمام: کۆتر.
حمام: مردن، مەرگ.
حمامة (ج) حمائم: ١- کۆتر، کەمووتر، کاواتری، بەهیڤ، کەفۆک، کەمووتەر ٢- بەهەموو باڵندەیێکی تووکداریش دەڵێن .
حمام بري: کۆترە کێویلە، کۆترە شاخی.
الحمام الداجن: کۆتری ماڵی.
الحمام الزاجل: کۆتری نامەبەر.
- هديل الحمام: گمە، گمەگمی کۆتری.
حماية: دەستەبەمانی، چاودێری کردن، پارازتن، ئاگاداری، ئاگا لێ بوون، وانەیی، دەست بەسەرداکێشان، بەرەوانی، بێ بەری، لاکۆشی، پارێزگاری، دابەستن، لایەنگرتن، وانی، هەڤالداری، هەمرایی.
الحماية الذاتية: خۆپاراستن، خۆپارازتن.
حماية الجيش: سوپاداری، لەشکرداری، سپاداری.
الحماية الشخصية: تەنپارێزی، کەسێتی، پارازتن.
- تحت الحماية: ژێرباڵ، لەژێر پارێزگاری.
الحماية العامة: پارێزگاری گشتی.
حُمة: چزووی دووپشک و ئێتر، چز، باوەزیرک، ژەهر.
حمحم: زمانەگا، کوڵزوانە، گاوەزوان (گیا).
حمحمة: شریخە شریخ.
حمد: پێهەڵکوتن، هەڵنان، ئەڤراختن، ستایش، سوپاسکردن، وەسپ، خاسە، بەتانا چوونە خوارەوە.
حمدان، حمدون: سیرەتی مرۆیانە.
حمراء: سوورکە، سوورکەڵە.
الحمرة: سووری، سوورێژە، سوورێتی، بای سوور.
حمرة الاذن: کەرگی.
حمزة: ١- تەرەتوورە، تەرەتێزە ٢- ناوی نێرینانە، شێری دڕندە
حمس: بڕوانە (**تحمس**).
حمس واحمسة: هانی دا.

حمّص: نۆک، نخە، نووەی، نووخە، نوخە.
حمص المجروش: لەپە، ئالینۆک، لەتکەنۆک، ئارینۆک.
حمص المحمس والمربي في الحليب: لەبلەبی.
- فريك الحمص: نۆکە فەریکە.
حمض: ترشی، ترشاو.
الحمضيات: مزرایی، مزرەمەنی، مزرەمیوە، مزرەلۆک.
حمق: بڕوانە (حماقة).
- اثر وعلامة الحمق: هۆرە.
حمل (ج) احمال: بار، بەندەکە، کۆڵ، ڤەنهرین، ڤەناندن، بارگ.
الحمل: بارهەڵگرتن، باربردن، کۆڵ هەڵگرتن.
الحمل والنقل: ڕاوارتن، کێشەوبەرە.
- مخزن الاحمال: بارخانە، باروبارخانە.
- قابل الحمل: هەڵگرتەنی، بقورسی، بکۆرسی، ڤەکووداد.
- تيارات الحمل: تەوژمی هەڵگرتن.
- تحت الحمل: بەربار.
حمل الحطب: بارەدار.
حمل الشيء: هەڵگرتنی شت، ڕاکرن، کێشی.
- خفة الحمل: بارسووکی، بارسڤکی.
- خفيف الحمل: بارسووک، بارسڤک.
- انزال الحمل: بارداگرتن، بارهێنانەخوار.
حمل: بەر، زگ، ڕۆڵە، پس، بەری داران، منداڵ.
- وضع الحمل: باردانان، لەبار بوونەوە.
حملة: ١- هێرش، پەلامارپردن، شالاو، هەڵکوتانەسەر، هەرشەم، پەهێن دان، شاتاڵ، شاتاوڵ بردنەسەر، هەڵمەت، پێدادان، دوکووم، حەمبارۆزی، بەسەرداداں، ڕەو ٢- کۆڵ، بار
حملق: چاو زەق کردن، چاوبزکردنەوە.
حملقة العينين: چاو بەمۆڵەق وەستاو، مۆڵەق.
حمل: ١- بەرخ، وەرە، وەرک، ئەملکی ٢- مانگی یازدەمە لە ژمارەی بورجاندا ٣- نێوی بورجێکییە.
الحمل لم يكمل سنة واحدة من عمره: کاوڕ، کەهبر، کەهیر.
الحمل الانثي: کاوڕە مێ، بەرخی مێ.
الحمل المذكر: کاوڕە نێر.
حمل ذو سنتين: شەکە نێر، هۆگۆج، هۆگەج.
الحمل المعد للفحل: کاوڕە بەران.
- قطيع الحملان: بەرخەگەل، هەڤشی.
حمو (ج) احماء: خەزوور، خزمانی، ژنێیە.
حمورابي: هامووڕابی، پادشایەکی کۆنی بابلییە نزیکەی دوو هەزار ساڵان پێش عیسای بووە.
حموضة: ترشی، ترشێتی، تورشی.
حموضة المعدة: دڵەکزێ، هەڵترشانی ئاشگە.

مولد الحموضة: ترشی پەیداكار.
حمولة: ١- ولاخانی باركێش، باركێش، ولاخی باری ٢- بارگە، قورسایی، سەیزخانە، ئەو بارەیە كە كەشتی و ئیتر هەڵیدەگرن ٣- ئاوهەڵگر (جوغرافیا).
حمولة التجار: بارگە، تیلە، سەیزخانە.
- اجرة الحمولة: كرێبار.
- ناقل الحمولة بالأجرة: كرێبارچی.
حمی (ج) حمیات: تا، نۆبەتێ، یاو، پەرتێ، تاف، سەتە، تیی
الحمی الرجعة: تەو.
حمی تیفوئیدیة: گرانەتا، كەوتوویی.
الحمی المطبقة: كەوتوویی، كەفتەیی، گرانەتا، گرانەتێ.
حمی اللیل: شەوتا.
حمی خفیفة: گەندەتا.
الحمی النافضة: لەرزوتا.
الحمی القلاعیة: تەبەق، نەخۆشی سمی ولاخانە.
حمی (للأعشاب): پاوان، پاوەن، پاوەند، قەدەخە، هەجە.
الحمیة: جوامێری، مرۆڤایەتی، پیاوەتی، جۆمەردی.
حمیة: پارێزی نەخۆشان.
حمیدة (ج) حمائد: چاكە، پیاوەتی، پەسندكراو.
حمید: پێ هەڵگوتراو.
حمیر: خێڵێكی بەرزی عەرەبی قەحطانییە لە یەمەنێ، چەند دەوڵەتێكی گچكەیان هەبووە وەكو (سبا)، (تبایعە) لە سەدەی شەشی عیسایدا لەناوچوون.
حمیراء: سووری چكۆڵە، ئافرەتی ڕوو سوور.
حمیسة: قاورمە.
ماء الحمیس: خوێناو، هووناو.
حمیل: تۆڵ، پز، پس، بز، زگ.
حمیم (ج) حمائم: ١- خزمان، نزیكان ٢- ناوی گەرم.
حناء: خەنە، خنە، هنە، خەنێ.
حنائي: خەنەیی، ڤرگولی، خەناویی، سۆران، كەژ، ڕەنگی خەنەیی.
حنّاط: كەسێكە لەشی مردووان مۆمیا بكا تا نەرزێ، گەنم فرۆش.
حنان: میهرەبانی، دڵنەرمی، بەزەیی، دڵسۆزی.
حنان: بەخشندە، ئارەزووكردن، كڕووزانەوە، بەكوڵ گریان، هاواركردن لە خۆشیان یا لە ترسان.
حناق: گەرووەخرە.
حنبل: كورتە بالا، ورگن.
حنجرة (ج) حناجر: گەروو، خرخرۆكە، قورقوڕاگە.
حندقوق: بالابەرز، شێواو، گێل، ناوی گیایەكی چۆلێشە.
حندقوقة: ستێبەرە، شەورگ، شەوەڕ، كنێرە (گیا).
حنش: شێنی گایانگێو، جوومار، گەورەمار.
حنطة: گەنم.
الحنطة المزروعة قبل البلة (المطر): كۆلەوەس.
حنطة شامیة: گوڵە پێغەمبەرە.
- مخزن الحنطة: ئەنباری دەخڵی.
حنظل: ١- گووژاڵك، گووژاك، كاڵەكە مارانە، گێژەڵۆك. ٢- گیایەكی زۆر تاڵە برگەكەی وەهی شووتی و بەرەكەشی وەشەمامەی دەچێ بە دەرمان بۆ زۆر نەخۆشیان بەكاردێ.
حنفي: یەكێكە لە چوار مەذهەبەكانی سونییان.
حنفیة: شێرە، شیرە، ڕاناو، شێردەم.
حنك: دنیادیتوو، جیهاندیدە.
حنك (ج) احناك: مەلاشوو، گۆشەك، ملاشك، ئاسمانەی دەم، حەنەگە، ئارینگ، شكەفت، كاژێر، شەویلكە.
- تحت الحنك: ژێرچەنە، ژێرچەناگە.
حنكلیس: مارماسی.
حنون: میهرەبان، بەزەییدار، دڵدەرەوە.
حنوط: موورد، موورتك (دار).
حني: چەمانەوە، چەماندنەوە، چەمیاندن، چەماندن، فساندن، دانەواندن، فیچاندنەوە.
حني الرأس: سەرداخستن.
الحنیة: كەمەر، قەف.
حنیة السرج: تەكەڵتوو، قاڵتاخ، قەڵتاخ.
حنیة المحجن: قەفی كۆچانی.
حنیف (ج) حنفاء: ڕاست، پایەدار، لەسەر ئایینی كەسێكی كە نەتەوەی ئیبراهیمی و خواپەرست بێ.
حنین: ناڵاندن، ناڵە، ناڵەناڵ، ناڵین، نسكاندن، نسكە، نسكەنسك، نكە، نكەنك، زاری.
حواء: ڕەشماڵ، دەوار، كووێن.
حواء: مارگر، مارگیر.
حَواء: ژنی گەنم ڕەنگی، خێزانی ئادەم بووە و دەڵێن دایكی هەموو ئادەمیزادانە.
حوار: گفتوگۆ، وتووێژ، وتوبێژ.
حواري (ج) حواریون: یاریدەدەر، ئامۆژگار، ئامۆژیار، یارانی عیسا.
حوالة: ١- بەرلێ، ڕووبار، گەواڵە ٢- شتێك بە كەسێك ئەسپاردن یا بۆ ڕەوانەكردن.
حوالة بریدیة: گەواڵەی پۆستەی.
حواس: بروانە (حاسة، حس).
حوالي: بەر، بەرانبەر، دەوروبەر، قەراخ، قەوورخە، چوار دەورە، نزیكە، دەوراندەر، گرد، گەرد، گرداگرد.

الحواس الخمسة: هێزی (دیتن، بیستن، بۆنکردن، چێژتن، دەست لێدان).

حواشي الحوض: هەزارە.

حواشي السطح: گۆرگە.

حوامض: ترشیات، حەفتە، مزرەمەنی، مزرەلۆک.

حوت (ج) حيتان: ١- نەهەنگ، ماسی هەرەگەورە ٢- ناوی بورجێکە لە دوازدە بورجەکانی چەرخ ٣- ناوی مانگی دوازدەمینە بەپێی ژماریاری کۆنگران.

حوت سليمان: باقۆ.

حوذان: کلاوسوورە (گیا).

حوذي: عەرەبانەچی، فایتوونچی، گالیسکەچی.

حور (ج) حوراء: چاورەش، چاوجوان.

حور: سووراندی، خولاندی.

حوراء: ئافرەتی چاورەش و جوان، چاوجوان.

حورية، حوري: پەری، زەری.

حوري الجسم: پەری ئەندام.

حوري الطلعة: پەری پەیکەر، پەری روو، پەری روخسار.

- سلالة الحور: پەریزادە.

الحورية: پیرەوکە.

حوش: حەوش، حەسار، هەسار.

حوصلة: ١- پشوودرێژی، لەسەرەخۆیی. ٢- چیکلدانە، چقەتورە، چینەدانە.

حوصلة الطائر: سیقەتورە، جقەتورە، سیکەتورە.

حوض من الماء (ج) احواض: ئەستێل، ئەستێلک، برک، حەوز، ئەستێرک، رفکە، مەسنە، مەهە، قورنەت، ئاڤزێل، ئاڤەڤەک، جەقین، گۆلنک، مەسنا، ئاوگر، کلۆت، ئەستێر.

حوقلة: (لا حول ولا قوه الا بالله) گوتن.

حول: ١- گرد، دەوروپشت، چوار دەورە، دەوروبەر، هاویردۆر، بابەت، باوەت، دەورە، قەرە، سوور، خول. ٢- بارە، بارەی، لەبارەی، لە رووی، لە بابەت. ٣- سوور، خول. ٤- سال، وەرز، وەند. ٥- توانایی، هێز، قەرە، بەندەری، دەستەلات، سەلیقە.

حَوَل: کەپوخوار، خێل، لێچبوونی چاو.

الحول: خێلی.

- احول: خێل.

حَول: بروانە (**تحويل**).

حولي (م) حولية: پالاخ.

- نباتات حولية: سالە رووەک.

حويصلات رئوية: سیکلدانۆچکە.

حويصلات هوائية: سیکلدانۆچکەی هەوایی.

الحويصلة: چیکلدانۆچکە.

حويك الكلب: گەزگەزک، گەسکەسک.

حي (ج) احياء: ١- زندی، زندوو، ژیندار، زیندوو، گیانلەبەر، زنە، گیاندار، تناوەر، ژیاندار، نەمر، گیانەوەر، جاندار، زینە ٢- هۆز، خێل، تیرە ٣- گەرەک، کۆلان.

- غير حي: بێ گیان.

- الاحياء الدقيقة المجهرية: وردە زیندەوار.

- الاحياء الراقية: زیندەوەرە بەرزەکان، بالا زیندەوەر.

- الاحياء المجهرية: وردە زیندەوەر.

حَي: وەرە، کورج وەرە، زوو وەرە.

حي على الصلاة: وەرە بۆ نوێژی.

حياء: ١- شەرمداری، رووسپایی، پۆت، ڤهێت، ئاڤروو، ئاوی روو، شەرم، شەرمەزاری، شەرمەساری، کەمروویی، شەرمنی، رووەدریایستی، رووسپاتی، فرهۆ، ئابروو، ئابروومەندی، ئاوروو ٢- پەشیمانی.

- عديم الحياء: بێ ئابروو، ئاوەسۆ، بێفەهیت، بێچاوەروو، بێشەرم، چەقەسوو، چەقاوەسوو.

- قليل الحياء: بێ شەرم، چەقەسوو، چەقاوەسوو.

- قلة الحياء: بێ شەرمی، چەقەسوویی، بێ ئابروویی.

- هتك الحياء: ئەتک کردن، ئابرووبردن، سووککردن.

حيا: بروانە (مطر).

حياة: ژیار، ژینداری، ژین، سەرینی، ژیان، زیندەگانی، قویت، زیندەگی، زیندوویی، ژیانداری، گیان، نزگ، مانەوە، زندیی زیست، زینگی، زینگانی، بژیو، ژیوار.

حياة الترحال: کۆچەرێتی.

- ذو حياة: زیندوو، دالەداز، ژیاندار، گیاندار.

- مضاد الحياة: دژە ژیان.

الحياة الاجتماعية: ژیانیکۆمەلایەتی، ژینگاری، زیندەگانی.

- المعلومات الحياتية: زانستی ژیوارەکان.

- غني بالمواد الحياتية: بژوێن.

حياة قاسية: سەگمەرکی.

- بقاء في الحياة: ژیان.

- دورة الحياة: سووری ژیان، خولی زیندەگانی.

حياد: گۆشەگیری، لاشەری، بەزاج، بێلایەن، کەنارەگرتن.

الحياد الايجابي: بێ لایەنیی کاریگەر.

حيادة: کەنارە گیری، گۆشەگیری، لاشەر، جۆبری.

الحيازة: خستنە دەست، خرکردنەوە.

حياط: حەوشە، هەوشە، حەسار.

حَياك: بروانە (حانک).

حَياك الله: ئافەرین، بژی، ئۆف، ئۆخەی.

حياكة: جۆلایی، تەونگەری، تەون، هەزمە.

حيال: ساختەچی، ساختەکار، فرلداخباز، قەشقە، سەرەسۆدرە، زەغەل، زەوتەک، فەنباز، دوغەل، ڕیپۆ.

حَيّة (ج) حَيّات: مار، ئەژی.

حية رقطاء: کەوماری شل.

حية سوداء: ڕەشمار.

حية الماء: مارماسی، ماری ئاوی.

- التواء الحية على نفسها: نووردی، جینگل خواردنی مار.

- فحيح الحية والسلحفاة: کیفە، کیفەکیف، کیفاندن.

حيث: جێ، شوێن، لا، هەرشوێنێکی، کووێ، کوورە،کۆ، ئەوتۆ، لەجێگای ئەوتۆ.

- من حـيث: لەبەرئەوەی، چونکوو، بەهۆی ئەوەی، چونکە، چونکی.

حيثما: هەرکوێییەکی، هەرجێگایەکی.

حيثية: چۆنێتی، ناموس.

حيدان: لەڕێ لادان.

حيدر: شێری بەژن کورت.

حيران: سەرسام، سەرگەردان، واق وڕماو، پەشۆکاو، سەرمەند، حەبداڵ، باهێر، حەوداڵ، سەراسیمە، شەیدا، عەبداڵ، گێژ، گێژو وێژ، واژ، واڵە، واڵح، هاژ، هاژوواژ، سەرگەشتە، وەیلان، دەسەسەر.

حيرة: سەرسووڕمان، شەیدایی، واق، سەرسامی، سەرگەردان بوون، کاسی، پەشۆکاوی، گێلی، پەشۆکی، حەبداڵی، دووگومانی، سەرگەردانی، ماخولیایی، هۆت، واق وڕماوی.

- ايقاع في الحيرة: سەرسامکردن.

حَيز: جێ، جێگا، لا، کن، شوێن، تەڤگەر، کەلێن، کەلەن، بۆشایی.

الحيس: چنگاڵ و ڕۆن، چنگاڵ، کایلۆش.

حيص: کەوتنە کەنارەوە، یەکلابوونەوە، وەرگەڕان.

حيص بيص: هەراهەرا، تەنگانە، سەختی.

حيض: بێ نوێژی، کنج، مەهەک، تێکەوتن، خوێنێکە کە هەر مانگێ چەند ڕۆژێکی لەبەر ئافرەتان دەڕوات.

حيف: حەیف، موخابن، بەداخەوە، زۆر بێدادی.

حيقان: بۆر، زرەکەو.

حيقطان: بۆر، زرەکەو.

حيلة (ج) حيل: فێڵ، فەرەج، فەنبازی، فڕ، فرلداخ، قۆڵبڕی، قومارباری، کەڵەک، گورگە، هەوانتە، بەندوباو، لێپ، فێڵ و فەرەج گەڕ، لەپۆکی، تەڵەکە، گزە، سەرندە، کرۆژی، چڤ، خاپ، دەک، تیتاڵ، شۆپ، تەوق و بەست، ناراف، فرت فێڵ، فەند، دەهۆ، بەند، ئەروەند، پلان، تەفرە، پێچ و پەنا، تەڵە، گزی، داو، ڕاو، دادوحوقە.

حيمن: تۆو، تۆ، توخ م.

حين (ج) احيان: کات، دەم، چاخ، هەل، پێل، بافت، ژووم، گاه، هەرەشە، ڕۆژگار، سەردەم، کوو.

- في كل حين: هەموو دەم.

- اي حين: هەرکاتێ، هەرکاتێکی، هەرگا.

- ذلك الحين: هەنگی، ئەودەمی، ئەوسا.

حينئذ: ١- ئەودەمی ٢- نیدی، نیتر، ئیکە، دۆتر، ئانگۆ، پاشێن، ئەوسا، پاشینی، پەس، ڤێجا، هەنگی، هەنگێن

حينما: هەرکاتێکی، هەرچاخێکی، کوو.

حيوان (ج) حيوانات: ولاخی بەرزە، گامێش، کەڵ، ولاخ، وڵس، مالات، زیندەماڵ، ئاژەڵ، گیانەوەر، ئاژاڵ، وڵت، وەڵس، زیندەوار، ڕەشە ولاخ، زیندەماڵی، ئاژەڵ و ولاخ و زیندەوەرانی ناو ماڵ، چوارپێ، گیانلەبەر، زیندەوەر، گیاندار، زیندگ، زیندی، زینە، زینگ.

حيوان اليف: ماڵی، دەستەمۆ، کەوی.

الحيوان الاجم: وڵسی کوڵ، بێ شاخ.

الحيوان الناطق: مرۆڤ.

الحيوان المفترس: دڕندە، جانەوەر، خوێنخۆر.

حيوانات متوحشة: دەعبایانی کێوی.

الحيوان النافق: مردار، تۆپیو، هەڕمێن.

علم الحيوان: گیانەوەرناس، وڵس ناس، زیندەوەرزانی.

الفحم الحيواني: ئاژەڵە خەڵووز، خەڵووزی ئاژەڵ.

حيوي: ژیانی، ژیانبەخش، زیندەگی بەخش، ژیواری، زیندەکاری، زیندوو.

حيوية: زیندوویتی، زیندەگی، زیندوویەتی.

خ

خ: پیتی هەفتەمینی ئەلف بێی عەرەبییە.
خائب: ناهومێد، هیوابڕاو، بێبەهرە، ڕەنجەڕۆ.
الخائب في عمله: بارەنج.
خائس: کەساد.
خائف: باکدار، بەباک، ترسنۆک، ترساو، دڵسست، ڕەمکار، ڕەمکە.
خائن (ج) خون و خونة: ناپاک، بێ بەخت، دەستبڕ، دەست پیس، یانی گر، نهێنیگر، نهێنبر، بەدنەک، ئاوان، بەدکار، تەپرەش، هەمانە، دڵڕەش، دڵڕەق، زگڕەش، نگریس، نادروست، نیهانگیر، نیمگیر.
خابئة (ج) خوابئ: کووپە، جەڕە، لیینە، دەن، کەرگە، کەوار، کۆلێن.
خابئة صغيرة: کووپەڵە.
خابط: سەر شێوێن.
خاتل: فریودەر.
خاتم (ج) خواتم: ١- ئەنگوستیلە، پەنجەدانە، ئەنگوشتەری، ئەموستیلە، کلکوانە، گوستک، گوستیلە، گوستیلک، هنگوستیلە ٢- مینەکە، قووتووڕێژی دارێکە بە پارچەی ددانی فیلی و یا ئێسک ڕازابێتەوە.
خاتم: دوایی، بنەبانی شت.
خاتمة: دوایی، ئەنجام، بنەبانی شتی، بنەتا، کۆتایی، سەرەنجام، پایان، دواگێن.
خاتون (ج) خواتين: خاتوون.
خاثر: ماست، ترۆلە، مێست، ماس، هەس، هەسو هۆڵ، هۆڵ.
خادر: کاس، وڕ، گێژ.
خادع: فریودەر، تەفرەدەر، هەڵخەڵەتێن، لەخشتەبەر، فریوباز، خەڵەتێن، هەڵفریوێن، گێرەشێوێن، دەست شکێن.
خادم (ج) خدام وخدم: کارەکەر، نۆکەر، پاکار، کۆیلە، خولام، کوڵە، بەندە، بەنی، پێشکار، کەدی، بەردەست، ژێردەست، بندەست، هۆکەڵ، پێشدەست.
خادم الاطفال: لەلە.
خادم الحصان: مەیتەر، شەودێز.
- مهنة الخادم: نۆکەرایەتی.
خادمة: کارەکەر، تەیان، دایەن، کڵفەت، قەرەواش، دەرماڵ، بەرماڵی، کەنیز، کەنیزەک، دایین، تایێن.
خاذل (ج) خذال: کەسێکە لەیارمەتی یەکێکی تر سستی بکات.
خار: مرخن.
خارج (م) خارجة: ١- دەرەوە، هەندەران، دەرێ، دەرڤە، وەدەر، دەرکەوتوو ٢- دەرچوو.
خارج القسمة: بەرکەوت.
خارجاً: لە دەرەوە، لە هەندەران.
خارجي: بێگانە، هاڤی، بیانی، تاچیک، دەرەکی، کەسێکە بڕوای بە ئایینی بێگانان هەبێ.
الخارجية: دەرەوە.
خارصين: تووتیا (کیمیا).
خارطة: نەخشە، خشتە.
خارطة العالم: نەخشەی جیهان.
- على الخارطة: سەر نەخشە.
- مقياس الخارطة: پێوانەی نەخشە.
خارق (ج) خوارق: نەکراو، نەدیتراو، وێنەچوو، درێن.
خارق العادة: فەرمانێکی سەرسام هێنەر، کارێکە بە پێچەوانەی خوو و هەڵکەوت بێ.
خازن (ج) خزان: گەنجدار، گەنجینەدار، گەنجینەوان.
خازوق، قازوق: هۆرە سنگێکی درێژە لە قوونی تاوانباران دەکوترا.
خازي: ڕیسوا، ئابڕووچوو، بێ شەرم
خاسر: زیانکردوو، زیان لێکەوتوو، تێشکاو، تێڕاشکاو.
خاسف: سەرچاوەیێکە ناوەکەی نیشتبێ و ڕۆچووبێ.

خاشع: بڕوانە (خاضع).
خاص (ج) خواص: ١- مەر، لەمەڕ، نی، هی، هین، خۆماڵی ٢- تایبەتی، جوداگان، خۆسەر، خۆماڵی، تایبەخۆ، تانویۆ، بژاردە.
- اسم الخاص: ناوی تایبەتی، ناڤۆکا جێ.
- بصورة خاصة: بەرادان، بەرادایی.
خاصة: تەنانەت، نمازە، نەمازە.
خاصة (ج) خواص: ١- تایبەتی، نزیکان، کەلک، سوود ٢- گەوران، ناوداران ٣- نەخوازەلا، نەخوازە.
الخواص: چاکان، ناوونیشان، شێوە.
الخصائص القومیة: ئەوانەی بەندیواری بە نەتەوە داوە وەک و جلوبەرگ و..نیتر.
- بالخاصة: بەتایبەتی، نەخوازەلا.
خصائص (صفة): خۆماڵ، نەدگار، شێوە.
خاصرة: خالگە، خافەک، کەلەکە، کێلەک، سەرقاپ، پالوو
خاصرة المواشي: پۆتەکە.
خاصیة: ١- ماخ، خۆ، سۆ، ناوونیشانە، چۆنیەتی، خوورەوشت ٢- سوود، کەلک. ٣- هێز، تین، ئازایی ٤- خۆماڵی، خۆماڵ.
الخاصیة البلوریة: رەوشتی کریستالی.
خاضع: خۆنزمگر، خۆبەکەمزان، رام، گەردن کەچ، گوێدێر، ملکەچ، گوێ لەمست، دڵنزم.
خاضم: کرۆژ، داکرۆژ.
خاطئة: بڕوانە (خاطيء).
خاطب المرأة: ژنخواز، ژنڤیان، داخوازیکار.
خاطب: دەزگیران، زاوا، زاما، زاڤا، یەزنە، زەما، کوڕێکە کە کچێک بەتەمای هاوسەری بێ.
خاطر (ج) خواطر: دڵ.
- في الخاطر: لەبەر، لەیاد، لەبیر.
خاطف: رفێنەر، فڕێن، فڕێنەر.
خاطيء (م) خاطئة: گوناهکار، تاوانبار، تاوانکار.
خاوض: شۆڕکەرەوە، رۆهێلەر، نەرمڕۆ.
خافق: لەرزێن، هەژێن.
خافقان و خافقین: رۆژهەلات و رۆژئاوا.
الخافور: مرۆر، تالەکە.
خافي: پەنهان، نهێنی.
خافیة: پەنهانی.
خاقان (ج) خواقین: میر، خونکار، شا، پادشا، لەپێشان بانگی پادشایانی چین و ترکستانی بووە.
خال: ١- خالی روو و لەش ٢- بەتاڵ، چۆل، والا، ڤالا، دێم ٣- برای دایک، خاڵ، هالۆ، لال، خووال، لالۆ، ئالۆ، لالە
- ابن الخال: خالۆزا، لالۆزا، هالۆزا، پسخاڵ.
- زوجة الخال: هالۆژن، خالۆژن.
خالب: پیاوی فریودەر.
خالة: پوور، پلک، میمک، میم، میمی، تیتک، ئامک (خوشکی دایک).
- اولاد الخالة: پوورزا، تیتکزا.
خالد و مخلد: نەمر، هەمیشەیی، چاوید، جاویدان، هەمیشە.
خالص و خُلّص: بێ خلتە، سادە، پاکو خاوێن، کەڕ، وشک، یەکڕوو، وێژە، خۆڕوو، پەتی، برچەڤان، خوریان، دەست نەکری، رووت، زەنگ، زەلال، خاوێن و بەهیچ تێکەل نەکراو.
الخالصة: بەرەجووت، بەربێل.
خالف مخالفة: ناکۆکی، هرمانە، رێک نەکەوتن، روویەڕنی، بەرگیری، بەپێچەوانەی کارکردن، دووبەندی، هەمانە.
خالق (ج) خلاق: داهێنەر، ڤەداندەر، دروست، کار لە نەبووەوە، ئافەریندە، ئاڤراندەر، پەروەردگار، هێنەرەبوون.
خالي: چۆل، بەتاڵ، باهر، هالێ، هۆل، پەپوو، پووچ، وەتاڵ، هێسا.
- خالي من السكن: خامۆش، چۆل، ڤەمریای.
خام: ١- خاو، کاڵ. کاڵ و کرچ، میوە و تەرەی پێگەیشتوو ٢- خام، جاو، مەرمەڕشا.
مواد خام: کەرەستەی خاو.
الخام الاسمر: جاو، چاپان، جانگ، هەلاوە.
خام ابیض: مەرمەڕشا، هومایوون، هووین.
خام الحدید: ئاسنی خاو.
خامد: دامردوو، دامرکاو، داکاساو، خامۆش، بێدەنگ.
خامس: پێنجەم.
الخامس: پێنجەمین.
خامل: ١- خوویری، بێ سوود، تۆری، گەلۆر، هیچ و پووچ، بێ کارە، بێ نێو، نزم، شەختۆ، قەلتەبان، بێ قوونەبان، گومناو، سست ٢- کوژراوەوە، دامرکاو.
خامن: بروانە (خامل).
خان: خان، کاروانسەرا.
خانق: ١- خنکێن، خنکێنەر ٢- رێگای خەفەکەر و تەنگ.
خانق: خەفەکار، رێگا و کووچەی باریک.
خانقاه: خانەقا، خانەگاە، خانووێکە بەتایبەتی شێخ و سوفیان تێیدا رادەبوێرن و یادی خودا و پێغەمبەر و پیرەکانیانی تێدا دەکەن.
خاوية: زەوی چۆل و بێ ئاوەدانی.
خب: رووان، رسان، هەلچوون، نفوورات.
خِباء: رەشماڵ، دەوار.

خبأ خبأ: ونكردن، شاردنەوە، گومكردن، باندان، داپۆشین، تاقەتكردن، مەڵخاندن، حەشاردان، ڕاپاندن، ڤەشارن، تەپاندن.

خباءة (ج) خبائث: پیسی، ئاسوو، پیسكیری، گەندی.

خباز: نانكەر، نانەوا، نانفرۆش، نان پێژ.

خبازة و خبازي (نبات): تۆڵەكە، تولكە، نانی حاجی لەگلەگی (گیا).

خبازة: نانكردن، نانەوایی، پاتن.

خباط: شێوان، بارێكە نزیكی شێتییە.

خبب: ڕینگۆڵ، ڕیندۆڵ، كەلوپەلی شڕ.

خبة: گەرداو.

خبث: ناپاكی، پیسی، كوزەر بروانە (خباثة).

خبر: فەرمایشی پێغەمبەرییە (د.خ).

خبر (ج) اخبار: دەنگوباس، كوتە، پەیام، ئاگا، خوواس، هەواڵ، ئاگاهی، وێهوال، شتی نوێ، دەنگوناو، باس، پەیخام، باس و خواس، سالۆخ.

أخبار: هاتو هاوار، قاو، قاوە قاو، نووچە، باسوخواس، دەنگوباس.

خبر منتشر: قاو بڵاوە.

خبرة: هووردەیی، سەر ڕشتە، سەلیقە، كارزانی، كار شارەزایی، ئاشنایی، بەڵەدی، زۆرزانی، كارناسی، شارەزایی، سەرلێدەرچوون، تاقیكردنەوە.

الخبرة الاقتصادية: ئابۆری زان.

اهل الخبرة: بروانە (خبير).

الخبرة الفنية: شارەزایی هونەری.

– **ذو خبرة:** بروانە (خبير).

خبز: نان.

خبز التنور: نانی تەندووری.

خبز التين: نانی هەنجیری، خەروە، لەپۆرت.

خبز الرقاق: نانی تیری، نانی ساجی.

– **فتات الخبز:** ورتكە نان، كورتەڵ.

– **فتات الخبز في التنور:** هۆرتەڤان.

– **كسارة الخبز:** ورتكە نان، كورتەڵ.

– **مسحوق الخبز:** سودەی نانی.

خبز محشي بالبصل والثوم واللحم والتوابل ثم يحمس في الدهن: كەلانە، كێلانە.

خبز خبزا: نانكردن، پەهتن.

مخبز: نانەواخانە، شوێنی نانكردن.

مخبوز: پەهتن.

– **مخزن الخبز:** ناندێن.

خبط: بەسەرچوون، لەبیرچوون، لێتێكچوون، لاڕێ بوون، بەبێ سەلیقەی دەست لە كارێكییەوە دان.

خبل: سڕ، گێت، گۆجی، گێج، مەنگ، وڕ، واق ورماو.

خبن: شكەن، لۆچ، چین، داشكاندن، نوشتاوەی لێواری جلوبەرگ و ئیتر.

خبو: دامركان، داكاسان، ئارامگرتن.

خبيئة: داپۆشراو، شارراوەوە.

خبيث: پیس، گەندە، گلاو، لیتۆكە، ئاشوو، ئاوەگڵ، چەپەڵ، ناپاك، هەرمین، بەد، پیسكێر.

خبيثة (ج) خبائث: شتێكە هەژاران لەكاتی گرانیدا لە كەشكی یا لە پەنیری دروستی دەكەن و زۆر ناخۆشە.

خبير (ج) خبراء: ئاشنا، بەسەلیقە، پسپۆر، سەلیقەدار، كارناس، ئاگادار، بەڵەد، شارەزا، كارزان، كارئاشنا، زۆرزان، ژیهاتی، شاباز، كاركردە، وەئاگا، بەمشوور، كارامە، زانا، بەهوورەد.

خبير اقتصادي: پسپۆری ئابووری، پسپۆری وەرامی.

خبير عسكري: پسپۆری سوپایی، پسپۆری لەشكری.

خبير باللغة: زمانزان.

خبير النباتات: پسپۆری گیایان، گیاناس.

خبيزة: بروانە (خبازة).

خبيصة: نیمرۆ، هێلكە و ڕۆن، خورما و ڕۆن.

ختار: دەستبڕ.

ختاع: باڵە، دەستەوانەی قایش.

ختام: دوایی، ئەنجام، پاشین، كۆتایی، بنەبان، دەمایی، دووماهكی.

الختان: خەتەنە، خرۆبران، سوورانە.

ختان: خەتەنەكار، خرۆبڕ.

ختم (ج) أختام: مۆر، سەردەق.

الختم: مۆركردن.

ختم: بە پایان گەیاندنی كارێ، مۆركردن.

ختن: خەتەنەكردن، خرۆبران، هەسوورە، برینی سەركیفی چووی كوڕانە، سوورانەكردن.

ختن: زاوا، زاما، زاڤا، یەزنە، زەما.

ختن (ج) اختان: خەزوور، باب و برای ژنی یا هی مێردی.

ختنة: خەسوو، خوەسوو، ژن خوشك.

ختنة: ژن خوشك، خوشكەژن.

الخثة: چیلكە، دەستە چیلە.

الخثرة: هەوێن.

خثور: گرسان، هەسین.

الخثورة: سەرتووێ، تۆژك.

خثي البقر: شیاکە، تەپاڵە، تل، گارنگ.
خجارة: کەم، کەمێک، گەمە و قەشمەری.
خجالة: شەرمەزاری، چاو بەرە ژێری، تەریقی، چاوشۆڕی، چاو لەبەری، سەرداخستن، سەرشۆڕی، فەدی، شەرمەساری، فەدیتی.
خجل، خجلاً: چاو شۆڕبوون، چاو بەرەژێر و تەریق بوونەوە، بەخۆداشکانەوە، شەرمەزار بوون، چاو لەبەرخۆنان و پۆت کەتن، رووساردبوون، پۆت خستن و بوونە ئاو.
خجل، خجلان: شەرمەزار، بێ روو، تەریق، چاو لەبەر، رووزەرد، رووڕەش، شەرمەسار، رووسار، رووسارد.
خجلة: شەرمەزاری، سەرشۆڕی، سەرداخستن.
خد (ج) خدود: روومەت، لامچی، لام، ئەلیک، گۆنا، گۆنە، هناروو کاررووی، دێم، روو.
- **انتفاخ الخد بالنفخ:** لام، گووپ هەڵدان.
- **صفحة الخد:** لاجانگ.
- **صوب داخل الخد:** گووپ.
- **ضخم الخدين:** کوڵمن، گووپن.
خدّاع: فێڵە زان، فرڵداخباز، فەنباز، تەشقەڵەباز، فێڵباز، تەڵەکەباز، فریوباز، تەفرەدەر، زانەخرۆ، قۆڵبڕ، بدەک، تافتە خۆر، چاپۆک، باسەر، فریودەر، ساختەچی، لەخشتەبەر، لەباک، لەپۆک، کەسەگ، کزەوون، هەزارفەند، هەڵخەڵەتێن، خابینۆک، چقۆ، تەپۆ، تەپکەر، خەپۆ، دەستبڕ، چەپ ئەنداز، خاپۆ، تەڵەکەباز، حوقەباز، زەوتەک، سەمەندەکرۆژ، فرڵداغ باز، دەست شکێن.
خِداع: فروفێڵ، فێڵبازی، فێڵ، حوقە بازی بروانە (خدعة)
خدام: نۆکەر.
خدة (ج) خدد: لۆ، چین، لۆچی روو، گرژی، روخسار، قورمیچەک، قورمیچاک، گرژی، گرنج، گرنج گرنج، چرچی روو.
خَدّر: ١- گێژ، گێج، گێج، گێژو وێژ، سستی ٢- داپۆستی
خدر: پەردە، چادر.
خَدِر: سست.
خَدِر: گۆجی، رەقێتە.
خدرنق: کەرەجنە، چنگنە، شێرپەنجە، نیرەی جاڵجاڵۆکەیە.
خدش: رنین، ئالۆش لێ پەیداکردن، پێست داماڵران، دارووشان، رووشان، برینداکردن، رووشاندن، رووشاوی.
الخدش بالمخلب او الاظافر: بەنینۆکی رنین، بەجەنگوڕکی رنین.
خدشة: رنران، رووشان، رووک، رووش.
الخدع: لەخشتەبردن.

خدعة (ج) خدائع: فەن، تەفرە، فەند، رەنگ، دەستبڕی، دەستبڕین، فرڵداخ، سەمەندەکرۆژی، فروفێڵ، ریپ، دەهۆ، پلان، چف، تەشقەڵە، داو، تەڵە، شۆپ، بەردیل، بلمات، ئارداف، فەرەج، تەون و بەست، ئەروەند، گزە، گەڕ، فەنبازی، دەک، فریو، تەڵەکەبازی، بەندوباو، پەرایی، پێچ و پەنا، قاو، تەپو تەپکە، فیروبازی، تەپکردن، تیتاڵ، چەپ و چووپ، حۆقە، خاپ، خشتە، قومارپازی، لیپ، ساختەچیەتی، کەڵەک، فێڵ، داووحۆقە.
خدعة الحرب: دبارە.
خدم، يخدم: راژەکردن، پەرای کردن، رێزگرتن.
خدمة (ج) خدم: رێز، باس، پەرە، پەرای، پەری، هێند، یەز، نوودا، راژە، بندەس، بندەسی، وان، نۆکەری.
خدمات الاغاثة والاعانة الخيرية: کارگوزاری فریاکەوتن و ياربوو.
خدمات صحية: راژەی تەندروستی، کارگوزاری تەندروستی.
الخدمة العسكرية: سەربازگەری، سەربازکاری، راژەی پێشمەرگەیی.
خديج: نەبەکام.
خديعة (ج) خدائع: بروانە (خدعة).
خديوي: خودێ، خودان، خاوەند، خێوی، میر، پادشا، (هی میصرێ).
خذ: ها، بگرە، هە، هانێ.
خذروف: پەپوولە، پەروانە.
خذف: بەرد بە پەلەپیتکە ئاویژتن.
خذل: بەجێ هێشتن، واز لێ هێنان، مارزۆ، خۆ تێ نەگەیاندن، پشت تێ کردن، یارمەتی نەدان.
خذلان و مخذول: کەوتوو، کەنەفت، خووتڕی، بەجێهێشتراو، وازلێ هێنراو، یارمەتی نەدراو، سەرشۆڕ بوون، بەجێهێشتن، یارمەتی نەدان، ماندوێتی، بێ بەهرەیی.
خذيعة: کفتە، شفتە.
خَر: دلۆپەی کرد، لێی چوو.
خراء: گوو، پیسایی.
خراءة: گووکردن، پیساییکردن.
خَراب: وێران، کاول، کاڤل، کامباخ، فیهوورجۆ.
خرابة (ج) خرائب: وێرانە، کاولگە.
خراج: شتێکە لە زەوی و کشتوکاڵ، یا داهات وەردەگرن، باج، رادارانە.
خُراج: قوونێر، ئاشێن.
خرارة: فرفرە، گیزگیزە.
خراز: وردە فرۆش، مووروو فرۆش، کەسێکە مووروو ئاوێنە و وردەواڵەی بفرۆشێ.

خَرّاس: خمچی، خمفرۆش.
خراط: لەخەرتدەر، خەرت لێدەر.
خراطين: گڵە خۆرکە (کرم)
خرافة (ج) خرافات: تووڕەهات، پڕووپووچ، زیف، ڕیف، هەڵبیت و پەڵیت، وتەی بێ سوود.
خراب: کاولکردن، وێرانکردن، تێکدان.
خربة: وێرانە، کاول، کامباخ، کەلاوە، کەبیل، کەیلەکۆن، کەمباخ
خربش: تێکدان، ڕنین.
خربط: شێواندن.
خربق: خەربەند.
خرت: کونی دەرزی و سووژنی.
خرتيب: کەرگەدەن.
خرج: ١- باج، بێش، خووە، خووێک، ڕادارانە ٢- چواندن.
خُرج: خورج، خورجێن، پاشکۆ، هەگبە.
خرخر: خرەخر، خلەخل، (دەنگ).
خرخرة: (بڕوانە خرور).
خردة: خوردە، وردە، وردەواڵە.
خردچي: خوردەچی، وردەواڵە فرۆش.
خردوات العطارية: هوردەواڵە، هوردەوات.
خردق: ساچمە.
خردل: خەرتەل، خەرداڵە، گورمزە، دانەقیتە، تووڕۆکە، خەرتەڵە... (گیا)یەکە.
خــــرز: ١- چنین، تەنین، ڕاچاندن، دووراندن، دوورانن ٢- مووروو، موورگ، وردە، وردەواڵە.
خرزة: زەنگیانە، مۆرک، مۆری، مووروو، میروو.
خرزة ناعمة: زەنگیانە، خاکی.
خرزة الحمار: مووروودکەرانە.
الخرزة أو الحرزة: پشت ئێشە.
خرس: لاڵی، بێ زمانی.
الخرسانة المسلحة: کۆنکرێتی ئاسنرێژ.
خرساء: ئافرەتی بێ زمان و لاڵ.
خرشوف: بڕوانە (ارض شوکي).
خرشوم: بڕوانە (عرناس)، کەپکە، بلۆسک، پرۆم، لووتکەی چیا
خرصين: تووتیا.
خرط: داری تەڕە.
خرط: لەخەرتی دان.
خرطوشة: فیشەک، فیشەنگ، شەنگ.
- ظرف الخرطوش: قەوان، قابوغ.
- فشفشة الخرطوش: فشە فشی فیشەکێ.
خرطوم (ج) خراطيم: قورتم، قورتمی فیلی، لووتی فیلی.

خرطوم الخنزير: شڵفە.
خرع: جیقنە.
خرف: خەرفاو، بێ هۆش، پیری شێواو.
خرق: هەڵدڕین، دڕاندن، دڕین، تێکشکاندن.
خرق الصفوف: دڕندان، دڕیێدان.
خرقاء: کەمهۆش.
خرقة (ج) خرق: ١- پەڕۆ، پاتە، پاچک، پەڕۆک ٢- سەرکەوا، پاڵتۆ، پاڵتاو.
خرقة سوداء: پەلاس.
خرقة تمسك بها المواعين الحارة: دەسگرە، دەستگرە.
خرقة مزقة: پرچک، زیوار.
خرقة صغيرة ممزقة: پرزۆڵە.
خرم: گوێ یا کەپۆ هەڵتلیشاندن، هەڵدڕین، بڕین، کونکردن.
خرمش: بڕوانە (خربش)، پێست داماڵران.
الخرنق: بێچووە کەروێشک.
خرنوب: خرنووک، خەرنووک، مجەجەحان.
خرنوب يابس: مەحچەچە.
خـروج: ١- قـەوتین، لووای بەرەوە، دەرکـەوتن، وەدەرکـەوتن، هاتنـەدەر، چوونەدەر، دەرچوون، دەرهاتـن، بەرســـیـــەی، دەربەڕین، کنیان ٢- پیسایی مرۆڤان.
خرور: مرەی پشیلەیە، مرە، مرە مرری پشیلە.
خروع: گەرچەک، گەنەکەرچەک، کرنگ.
خروع: ژنی لەش نەرم کە بە ئاسانی هەستێ و دانیشێ.
خروف (ج) خراف: بەرخ، وەرە، ئەملک، مازماز، بەرە، وەرک، وەرە نێر.
خروفة: وەرەما، بەرخەمێ.
خروف ذو سنة: کاوڕ، کاڤر، کەهبڕ.
راعي الخرفان: بەرخەوان، بەرڤان، وەرەوان.
خرير: مرخە، مرخاندن، نرخە، نرخە نرخ، پرخە، پرخە پرخ، خپە، خپە خپ، لرخ، لرخە لرخ، مرخە مرخ، مشەمش.
خرير المياه: خوڕە، خوڕە خوڕ، ڤزین، هاژەی ئاوی، هاژەهاژ، هاشە، هاشەهاش.
خريطة (ج) خرائط: نەخشە، خشتە ٢- کیسەی چەرمی و ئیتر
الخريطة: تێشوودان، توویشوودان، باووڵ.
مخاريط: قووچەکە.
على الخريطة: سەرنەخشە.
خريف: پایز، پەیز، پەهیز، گەڵا ڕێزان، بارێزان، گەلارێژان.
خريق: بای سەخت و سارد.
خز (ج) خزوز: جۆرە پارچەیێکە، پارچەی ئاوریشمی.
الخزارة: کرێژ، کرێش.

خزاف: دیزە و گۆزەکار، هەورگەر، دیزە و گۆزە فرۆش.
خزام (م) خزامة: خەزێم، ئەرانە، لووتەوانە، خزمە، چولێت، مەهار.
خزامي: گیامسک، گوڵە، باخ، لالە.
خزان: گەنجینەدار.
خزانة (ج) خزائن: ١- ئەنباری ئاوی، سارداوە ٢- دۆلاب، گەنجینە، سندووقی پارە و شتمەکی تر.
خزان الالبسة: جلدانک.
خزان مائي: ئاوگر، ئەستێرک.
خزانة السلاح: قۆرخانە، لە (سلاح)دا بیدۆزەوە.
خزانة الملابس: دۆلابی جلوبەرگان.
خزانة الكتب: پەرتووکدان، نامەخانە، پەرتووکخانە.
خزر (ج) خزرات: مت و مووروو، مییرە، مت و موورە .
خزعل: کەمتیار، گۆڕهەڵکەنە.
خزف (ج) اخزاف: ١- فەخفوری، هارگینە، کەوانە، قاپ و دیزە و گۆزە و شتی تر لە گڵی سوورکراوەیە ٢- سواڵەت، کەوانە، لڤن، هەرگینە.
- جفنة خزفية: فینجان.
- كور وأواني خزفية: کڵ.
خزن: گرتن، کۆکردنەوە، داکردن.
خزينة (ج) خزائن: گەنجینە، سامانگە، ماڵ و سامانێکە بۆ ڕۆژی ڕەش هەڵبگیرێ.
خزائن مدفونة: گەنجینە، گەنجینەیەکە بۆ ڕۆژی ڕەش هەڵبگیرێ.
خزي: سووک، نزم، ڕیسوا، بێچارە.
خزينة (ج) خزائن: گەنجینە.
خس: کاهوو، کاهی.
خسارة: زیانکردن، دۆڕاندن، لە دەست چوون، کەتن، زیان، وەی، ئەستێل، بڕ، وەزە، وەزەن، (بڕوانە خوارێ).
- الواقع في الخسارة: تێکەوتوو.
الخسارة في اللعب: دۆڕاندن.
خساسة: بڕوانە (خسة).
خسارة: تێداچوون، چیک، لەسەردانان، تێراشکاندن، دۆڕاندن، فەتارەت، تێشکان، فەتەرات، نهووم، زەرەر، وەزەندە، زێون، خبینەت.
خسة: لەچەری، بەرچاوتەنگی، قرنووسی، ڕژدی، بەرجلی، نزمی، ساتوولی، گرژە، چکۆسی، گرزەیەتی، قرچۆکی، هەرزەیی، پەستی.
خسة النفس: سەربۆری، کەمی و بێ نرخی مرۆڤ.
خسر: زیانکردن.
خسران: زیان کردوو، زیان لێکەوتوو، لەدەست دەرچوون، زیان بردن.
خسران في اللعب: دۆڕاندوو.
خسف: گووێژ.
خُسف: بردنە ناو، ونکردن، نزمی، لاوازی.
خسوف: گیرانی مانگ، پەناگرتنی مانگ، مانگ گیران.
خسير: زیانکردوو.
خسيس: ١- نزم، ڕیشۆ، لەچەر، ڕژد، چاولەدوو، بەرچاوتەنگ، پیسکە، سەربۆر، ناکەس، هیچ و پووچ، بەرجل، قرنووس، جەنچووس، چکۆس، دەستڕەش، قرچۆک، نەگریس ٢- نزم، سووک.
خسيس النفس: سەربۆر، بەدنیهاد، مرۆی کەم و بێ نرخ.
خسيف: چاڵی پڕ ئاو لەناو زەوی بەردەلاندا، هەوری بارانە.
خش: خۆشی، خزی.
خشاب: دارشکێن، داربڕ، دارفرۆش.
خشاة: پێما، پاشماوە.
خشارة: پاشماوە، پێما، پاشخوان.
خشب (ج) اخشاب: زایلەم، داری خانووان، داری وشک و بڕاو.
- فحم الخشب: خەڵووزی داری.
- لوحه الخشب: شەپک، شەپکەدار، تەختە.
- نشارة الخشب: ئاردەدار.
خشب الاشجار: تەختەدار.
خشب المسحاة: کلکە بێڵ.
خشبة الوطب: داردۆژەنگ، ناونێرک، نێرەژەن، ناودۆک، ناوێزک.
خشبي: داری، دارین، داروین.
خشخاش: خاشخاش، خەشخاش، گوڵە خاشخاش، بووکۆکە، گوورزی ڕۆستەم (کۆکەنار).
خشخش: خشەخش، دەنگی چەکییە.
خشرم: پوورە، شەڵخە، شەلغە، زەیی، (پۆلی مێشی هەنگوینانە).
خشع خشوعاً: خۆبەکەمزانین، خۆنزم گرتن، گوێدێری، فەرمانبەرداری کردن، سەرچەماندنەوە، سەرشۆڕکردن.
خشف: بەفر بەسەر.
خشف: دانار.
خشف خشفة: کارمامز، بێچووە ئاسک.
خشل: خشڵ، چەک، زەڕوزیوەر.
خشم، خيشوم: بنەبانی لووتییە، لای هەرە ژووری کەپۆیە.
خشن: ١- گڕنی، گڕنی گڕنی، هەنجار، دڕ، ناهەموار، زوور، زبر، گڕ، کەمانج، نەراوورتی، ڕووش، دڕن، زڤر، قانج، کانە، گرنج، گرنج گرنج، ٢- درشت، گەورە.
خشوع: گوێدێری، ملکەچی (بڕوانە خضوع).

خشونة: ١- درشتی، ڕەقی، سەختی، زبری، زووری، گرنجی، زبری ٢- تووڕەیی، توندی، قسەڕەقی.
خشية: بروانە (خوف)
خشين (م) خشينة: ڕەنگ تەڵخ، ڕەنگ شین و سپی.
خصّ: نی، هی، هین.
خصاء: خەسان، خەساندن، گون دەرهێنان.
الخصاف: پینەچی.
خُصاصة: دوابەر، پاشەبەرە، پاشەڕۆک.
خصام: دوژمنایەتی کردن.
خصب: ١- هەرزانی، گوشادی ٢- چاکی ساڵ، زۆری گیا، مشەبوونی داهات، گیاجاڕ، مێرگ، فەڕوفیت، شێن، پیت، پێز، برشت، ڕێژەو.
خصب (ج) اخصاب: پیتێن.
خصر (ج) خصور: کەمەر، ناوقەد.
خصف: پەڵە پەڵە، ڕەشبەڵەک، ڕەش و چەرمگ.
خصل: لە نیشانەدان، گرێو لەسەر ئەنگاوتن و یا قوماری.
خصلة: گلۆڵە، گولۆڵە.
خصلة: کاکۆڵ، تیسک.
خِصلة (ج) خصال: خووڕەوشت، یاسا، پیشە، ڕەفتار، ڕێ و شوێن.
خصلة البقول: بڕ، برکە، گرۆز.
خصلة النباتات: بڕ، برکە، گرۆز.
خصلة الخيار والقثاء وغيره: بڕ، برکە، گرۆز.
خصلة (ج) خصائل: مومی ئالۆز، تێکەوە پێچراو، هێشوو، دەسکە گیا و شتی تر.
الخصم: داشکاندن.
خصم (ج) خصوم: دوژمن، ناحەز، مێمل، نەیار، پیلەباز، شەڕفرۆش.
خصوبة الزراعة: هاتی کشتوکاڵی، پیت و فەڕ.
- عديم الخصوبة: بێ پێز.
خصوص: تایبەتی، ڕادایی، دانستە، خۆماڵی، بەلاوە، دانسقە.
خصوصا، مخصوصاً: بەتایبەتی، بەڕادایی، تەنانەت.
بخصوص: لەبابەت، لەباری، لەڕووی.
خصوصية: تایبەتی، ڕادایی.
خصومة: دوژمنایەتی، شەڕفرۆشی، دوژمنی، نەیارێتی، نەیاری.
خص الثعلب: هێلکە ڕێوی (گیایەکە).
خصي: خەساو. خەسێنراو، ئێخستە.
خصيب: زەوی پڕ ئاو و لەوەڕ و گژوگیا.
خصية: هێلکەی گون، باتوو، دووم، وەتە، گون.
خصيم: دوژمن، نەیار، ناحەز، شەڕفرۆش.

خض: ژاندن.
خضاب: خەنە، هەنە، ڕەنگ.
خضاج: زگ لێ هاتن.
خضارة: سەوزی.
خضارمة: دەستە کوردێکە لەسەرەتای ئیسلامێدا چوونە شامێ.
خضاري: کەندەسمە، هەنگژینە، هەنگەخۆرە، ڕەنگاڵە، خەنجەر بالا، ڕەنگەوریژە، گروگاڵە، قاژقاژە، هەنگەچینە، ڕەنگێکی زەردە مەیلەو کەسکە.
خضاض: متوومووروو، مت و مووورووک، میرە.
خضاع: ملکەچ.
خضب: ڕەنگ کردن، ڕەنگاندن.
خضخض: شڵەقاندن، شڵپاندن، شڵەپاندن.
خضر: سەوز، تەڕەی سەوز، شیناوەردی.
خضر: ناوی پێغەمبەرێک بووە.
خضر (ج) خضروات: هەشیشاتی، سەوزەوات، شینایی، جبال، سەوزیی، سەوزایی، سەوزە ڕەنگ، سەوزە، شیناهی، زەرزەڤات، پنجار، دەرامەت، هەجەل.
خضراء: ١- ئاسمان (گیای سەوز) ٢- سەوز، کەسک (بۆ مێینەیە).
خضرة فاتحة: کەسکی کاڵ، کەسکی.
- تكاثر الخضري: سەوزی زۆربوون.
خضم: کرمە، کرماندن، کرۆژتن.
الخضمة: پەتڵە.
خضوع: سەرشۆڕکردن، سەرچەماندنەوە، سەرنانەوە، بەردەستی، سەردانەواندن، لووت هاتنە خوار.
- عدم الخضوع: سەرشۆڕنەکردن.
- عدم الخضوع للحق: لامنجی.
خضيب (ج) خضب: ڕەنگ کراو، ڕەنگین.
خط (ج) خطوط: ١- جغز، داخ، دێخ، چێر، خێز، قۆر، خەت، هێل، خیت، شفت، شەفت، بۆ چووم ٢- نیشانە، شوێنەوار، چزخ، چیر ٣- خەت، نووسراو.
خط الاستواء: جەغزێکی خەیاڵیینە زەوی دەکاتە دوو بەش: باکووری، باشوری خەتی ناوەڕاستت، کەمەری زەوی.
خط بياني: هێڵی ڕوونکردنەوە.
خط افقي: هێڵی ئاسۆیی.
خط تقسيم المياه: هێڵی بەشکردنی ئاو.
خط بطلان: نۆ.
خط جوي: هێڵی هەوایی، ڕێی ئاسمانی، هێڵی ئاسمانی.
خط حلزوني: گامیزە.
خط دائري: جەخز، جخز، شخت.

خط شاقولي: هێڵی شاقوولی، هێڵی شادوڵی.
خط الطول: هێڵی درێژی.
خط العرض: هێڵی پانی.
خط في الحراثة: هێڵ، هێش.
خط عمودي: هێڵی ستوونی.
خط مائل: هێڵی لار.
خط مستقيم: دێڕ، هێڵی ڕاست.
الخط المستقيم المتعامد: هێڵی نەستوونە.
الخط المتوازي: هێڵی تەریب.
الخط المستقيم المتوسط: هێڵی ناوەندی.
الخط المنحني: هێڵی چەماوەوە.
الخط المنكسر: هێڵی شکاوە.
الخطوط المتقاطعة: هێڵی یەکتربڕ.
الخطوط المتلاقية: هێڵی بەیەکتر گەیشتوو یا بەیەکترگەییو.
الخطوط المتوازية: هێڵی تەریبی، هێڵە تەریبی‌یەکان.
الخطوط الوهمية: تارماییە هێڵ.
خطوط العرض والطول: هێڵی پانی و درێژی.
- على طول الخط والجبهة: سەراسەر.
خطأ: گوناه، گوناح، هەڵە، سووچ، چەوتی، قۆڕ، لەسەرچوون، هارس، هەڵەکاری، بناس، جووریان، پەشۆکیان.
- التراجع عن الخطاء: لە هەڵە پاشگەزبوونەوە.
الخطاء المئوي: هەڵە سەدانە.
خطأ: نادرست، ناڕاست.
خِطاب: گفتوگۆ، ئاخۆتن، دووان، ئاخەفتن، گوفتوگۆ، وتوو وێژی ڕووبەڕوو.
خَطاب: کەسێکە زۆر بدوێ، ئاخوەر، دووێن، بێروو خوێن.
خطابة: بێروو خوێندنەوە .
- أدب الخطابة: وێژەی دووان.
خطار: میوان، میهڤان.
خطاط: خۆشنووس، خەتخۆش، خۆشنڤیس.
خطاف: ١- پەرەسلێرکە، پەرەسێلکە، باڵتی سووڵە، پلیزگرد، پلیسر، پلیسرک، پلیسرگ، پەڕەنەسترێلکە، هەچهەچک سێپرووسنەک، حاجی ڕەشک، پاییز گرد، پەڕە نەستلێرکە ٢- ئەوکەسەیە زۆر بڕفێنێ.
خطافّ السمك: بەلینا (باڵندەیە).
خِطام: هەوسار، قەراسە، هەفسار، قەوچە، لڤان، گۆرەسار، هەڤسار، گوێرەوسار.
خطب (ج) خطوب: باروشان، کاری گەورە.
خطب: زاوا، زاڤا.
خطبة النساء: خوازبێنی، هێجوێی، ژن خوازتن، شیرینی خواردن.
خطبة النكاح: خوازبێنی، هێجوێی، ژن خوازتن، شیرینی خواردن.
خطبة، خطابة: بێروو، دووان، پێوور، وتار، پێوەرە، پەیڤین، ئاخافتن، ئاخۆتن، دووانەری.
خطة (ج) خطط: جەخز، شوێن، پلان، پیلان، دۆلاب، ڕەنگ، ڕێ و شوێن.
- وضع الخطط: پیلان دانان.
خطر (ج) اخطار: ترسناک، تەلەزگە، ترکز، قەرەفە، تەڵەکە، تەگەرە، گێچەڵ، پەتەر، ئێرەتی، سامدار، تەرگزە، شوورەت، گۆنگەڵ، بڤە، مەترس، وسمە، بەترس.
- محل الخطر: گێژەنگە.
خطط: جەغز و دێڕی کرد، سنووری دانا.
خطف: فڕاندن، ڕفاندن، ڕوواندن، ڕەڤاندن، قەپاندن، ئەرفای، هەتفاندن، پڕ پێداکردن، چڕیاندن، تڕافاندن، ڕاڕفاندن، پەلامار دانی شتێک و بردنی بەدەستوبرد.
خطف النساء: ژن هەڵگرتن، ژن قەپاندن.
خطل: بێ ئاقڵی، گێلی.
خطم: پۆز، پووز، کەپۆ، لووت، قەپۆز، لەوس، دەوری دەم.
خطل: دەم پێکدادان، دەم بەیەکا هاتن ژاوە ژاو کردن.
خطمي، خطمية: هێرۆ، هیرۆ، هەڵمەڵە (گوڵ)ە.
خطوة (ج) خطوات: هەنگاو، لۆق، گاو، شەقاو، پێنگاڤ، شاڤا، هەنگام، قوڵەنج.
- واسع الخطوة: لۆقدرێژ، لۆقن.
خطور: ١- بەدڵداهاتن، وەیادهاتن، وەبیر هاتنەوە ٢- قەومان، ڕووشە، گێچەڵ، شوورەت.
خطورة: پێشەمی.
خطيئة (ج) خطايا: تاوان، سووچ.
خطيب (ج) خطباء: ١- دووێن، پێوەر، زماندار، وتاردەر، دووانەر، ئاخەفتەر ٢- دەزگیران.
خطيبة: دەزگیران، دەرگستی، خوەستی، نیشانی، دەستگیرانی، ناوبراو، وەوی (بۆ ئافرەتە).
خطير: گەورە، گرنگ، پۆتەکە، نۆباگرگرە، پێشەم، پۆتە، بەرکەتی.
خطير: بروانە (مخوُف).
خُف: پێی فیل و وشتریە، پێڵاو، کەوش.
خَف: سۆلێکی سووکە، ئێمەنی، گۆرەوی چەرمین و بێ تووکە.
خف: سووکی.
خفاء: پەنهانی، نیهانی، نهێنی، نادیار، هوندا.
خفار: کێشکچی.
خفارة: پاسەوانی، کێشکچێتی، بارازک، کێشکڤانی

خفاش (ج) خفافيش: چەکچەکیلە، پارچمک، جلیجلی، چەکچەکۆلە، شەمشەمەکوێرە، شەڤشەڤۆک، شەمەلەکوێرە.

خفاف: کەوشفرۆش، سۆلفرۆش، کەوشدروو، کەوشدووز.

خفایا: پاتار، پاتاخ، پاتاک.

خفة: سووکی، سڤکی، سووکایەتی.

خِفة الحمل: بار سووکی، بارشڤکی.

خفخفة: ڕەقە، ڕەقە ڕەق، تەقە، تەقەتەق.

خفر: ١- کێشک گرتن، پاسەوانی کردن ٢- کێشک گر، ئێشک گر، پاسەوان.

– **مفوض الخفر:** سەرکردەی ئێشکچی، سەرپاسەوان.

خفض: نزم و هێدی کردن، هێنانەخوار.

خفق: خرپە، تەپە، تەپتەپە، تەپ تەپ، ڕەپرەپان.

خفقان القلب: دڵەکوتێ، دڵەتەپێ، دڵەڕەپێ، دڵ بووردنەوە، دڵبوورین، دڵ لێدان، دڵ هەلاویژتن، سینەتەنگی.

خفية: بەبێ دەنگی، بەنهێنی.

خفية (ج) خفایا: پەنهانی، لەپاڵەوە، ژێرجلەکی، نهێنی.

خفير: گاوان، پەنادەر، بەپەنهانی.

خفیف وخفاف: نزم، سووک، سڤک.

خفیف الدم: ڕەزا سووک، ئێسک سووک.

خفیف الروح: قەلەندەر.

خفیف السمع: گوێ سووک.

خفیف العقل: گێل، گەُوج، ڕەمتەڵە، ڕەوتەڵە.

خفیف المنظر: ڕەزا سووک.

خفیف الوزن: سووک (بەپێچەوانەی قورس).

خفیف الید: دەست سووک، تەڕ دەست، تەڕ دەس.

خل: سرکە، سمک، ئاڤاترش، سهک.

– **ام الخل:** هەوێنی سرکە.

خل یخل: ئاژنینەوە، ئەژنینەوە.

خلاء: چۆڵ، بەتاڵ.

– **بیت الخلاء:** پێشاو، ئاودەستخانە، ئاڤرێژ، ئاڤرێژن.

خلاب: دیەنی دڵگر، جادووگەر، دڵڕفێن.

خلابة: بڕوانە (حیلة).

خلات: ئەسیتات.

خلاص: ١- ڕزگاری، قوتاربوون، ڕسگاری، دەربازبوون، دەرچوون، ٢- تەواوکردن، کۆتاکردن.

خلاصة: نوویشک، کورک، هەڵبژاردە، کاکڵ، قاقل، کاردۆژە، سەر ڕشتە، سەرپۆتک، خۆرووپی پالافتە، پالافتراو، دووب، کرۆک، پاگژ، پەتی، ناوارە، ڕەواق.

خلاصة الحسابات: پوختەی ژمێریاری.

خلاعة: وەدوی هەوا و هەوەس کەوتن.

خلاف: ١- بی، دارەبی ٢- ناڕێکی، ناکۆکی، ناتەبایی، پێ گیری، جودایی، جووتیی، ناسازگاری.

خلاف المرسوم: نابار.

خَلاقة: جێ‌گیری، جێ‌نشینی، جێداری، شوێنگری.

خلال: ددان ئاژن، دیانپا کەوکەر (چیلکە یا پووش).

خلال: لەنێوانی، لەمیانی، دە، ژێلی.

الخلایا الجنسیة: ڕەگەزخانە.

الخلایا الحسیة: هەستەخانە.

الخلایا الاسفنجیة: ئەسفەنجەخانە.

الخلایا الطویلة: درێژەخانە.

الخلایا العصبیة: دەمارەخانەکان.

الخلایا العمادیة: شاووڵەخانە.

خلب خلباً: بەچنگوڕکی ڕنین، چنگوڕک لێدان.

خُلّة: خۆشەویستی.

خلة: خەڵتانە.

خلجان: پەرینی پەلکی چاو، لەرزین، پەرینی پێڵووی چاو، پشێوی.

خلخال: خڕخاڵ، پاوانە، پاموور، خاشخاش.

خلد (ج) خلود: ١- هەمیشەیی، هەرگاڤی، مانەوە، هەرچاخی ٢- بەهەشت.

خلد: جرجی کوێر، خەلەتکوێر، مشکە کوێرە.

خلر: خلێرە، کلێرە.

خلس: بڕوانە (خطف).

خُلص: برجەڤان، ناوک، مەغز.

خلّصه: ڕزگاری کرد.

خلط: تێکەڵاوکردن.

خلع خلعاً: ١- خەلاتکردن، بەخشش دان ٢- ڕووتکردنەوە، داپڵۆسین، شەلاندن، چەل کردن، داکەندن، شێلاندن، ڕاکەناندن، دارنین، ژبەرڤەکرن، ژخووە دانین، هلبرن ٣- لەجێ چواندن، لە گە چواندن، لە خرتکە چواندن.

– **اعادة الخلع:** هێنانەوە جێ.

خلع کافة الملابس: ڕووتبوونەوە.

خلعة: خەلات، بەخشش، پێشکەش، پێشکێش، دیاری.

– **اهداء الخلعة:** خەلاتکردن.

خلف: پەیسەر، دووارۆ، پاشەوە، پاش، دوواوە، پشتەوە، دوو، دووا، دیاوە، پشت، لەپشت.

– **نحو الخلف:** بەرەو دووا.

خلّف: بەجێ هێشتن، وە دووا دان، وەپاشخستن.

خلف: منداڵ، نەتەوە، نەفچیرک، وەدووکەوتوو.

خلفي: دووایی، پاشەوە.

خلق: ئافەریدەکردن، لە نوێوە دروستکردن.
خلق (ج) اخلاق: خوو، ڕەوشت، ئەدا، تووزم، جر، پیشە، ڕەفتار، ڕەوش، شێوە، نەریت، ڕەویەت، هۆ، مەشرەف، کەنشت، گەشکە، هیم، هی، بانەک، کردار، توویزم، دەستلقۆک، توورە، سنچیە، سینچی.
- **اخلاق حسنة:** خۆشخوویی، هێمنی، خۆش ڕەفتاری.
- **ذو اخلاق حسنة:** خۆشخوو، هێمن، خۆش ڕەفتار.
- **ذو اخلاق سيئة:** بەدخوو، بەدڕەفتار.
- **سئ الخلق والاخلاق:** بەدڕا، گومڕا، بەدڕەوشت، نەفاجل، بەد تووزم، بەدخوو، کافر، بێماد.
- **اخلاق سيئة:** بەد تووزمی، بەدڕەوشتی .
خلق: هێنانەدی، ئافەریدکردن، ڕاهێنان، لە نەبووەوە دروست کردن، ئەڤراندن، هێنانەبوون.
خلقة: سروشت، ئافەریدکردن.
- **سوء الخلقة:** بەدکاری.
- **ضعيف الخلقة:** داڵکۆشت، ڕەقەڵە، گەڕنیسە بێ تووک.
- **نقص الخلقة:** شەهتی.
- **عجيب الخلقة:** هووت.
- **ذو خلقة عجيبة:** هووتاب.
خلق ردئ: بەدخوویی.
خُلُقي: زگماک.
خَلَل: زیان، کەتن، نەستێڵ، وەی، چەپک ، چیک، نەنگ، گەنێ.
خلم: چڵم، ڕق، کین.
خلو: بەتاڵی، خاڵیتی، ڤالاهی .
خلو: بەتاڵ، چۆڵ بوون.
خلوة: ١- بەتاڵ بوون، جێگای چۆل ٢- تەنهایی، جێگای چۆل، دووبە دوو، بێ دەنگ، تەنها پێکەوە، بەجووتە، دیدەنی، دوو بە دوو، دیدەنی نهێنی.
خلود: نەمر، هەمیشەیی، هەر بوون، مانەوە لە هەر ماڵێکی دابێ، نەمری، هەر مان، هەمیشەیی.
خلوص: سادەیی، پاکی.
خلوق: ڕووخۆش، خووباش.
الخلي: نەژنینەوە.
خلي: لێ گەڕان، واز لێ هێنان، بەلاوە نان، بەجێ هێشتن.
خلي خلياً: گیا ڕنینەوە.
خلية (ج) خلايا: ١- خلێڤ، هەنگخانە، گووریک، کەندووی مێش هەنگوینێ، گۆزەهەنگ ٢- سێڵ، ساج، خانە ٣-ماڵ، خانە.
- **ذات خلية واحدة:** یەکخانە

خلية النحل تظهر بين شق الاحجار: هەنگخانە، کۆچمێش، هەنگدان، شانەی مێش هەنگوینێ.
خليج (ج) خلجان: ئاودڕ، تەنگە، تەنکاو، کەنداو، دڕاڤ، ئاڤدڕ، دەلاڤ، گەڕ، چەمبل، کەند، کۆریان، ئاڤدرگە، خڕ، دێراڤ، چۆم، شاخاو، شوێنێکە لە کەناری دەریایە کە ڕووباری تێکەڵ دەبێ، بەشە دەریایەکە کە لە وشکانی چووبێتە پێشەوە
خليس: گیای وشک.
خليط: ئاوێتە، هەڕەمە، تێکەڵ، تێکەلاو، تێکەڵکراو، هاوکار، مێرد، شوو.
الخليط: سوواخ، کاکڵ.
خليع: منداڵێکە باوکی ئەوی دەرکردبێ.
خليفة (ج) خلائف: جێگیر، جێگر، جێنشین، وەرت، بنەگر، جاگیر، شوێنگر، جێدار، جێگر، دووارۆ.
خليق: شایان، خۆشخوو، خۆشڕوو.
خليقة: خوو سروشت.
خليل (ج) اخلاء وخلان: دۆست، ڕاست، یار، هاودەم، میهرەبان.
خم: قووڵکە، چاڵ.
خمار: مەست، سەرخۆش، سەرمەست.
خُمار: ژانەسەری دوای سەرخۆش و مەستی، سەرخۆش.
خمار: سەرپۆش.
خمّار: مەیفرۆش، شیرەچی، مەیخۆر.
خمارة: مەیخانە، مەی بانگ، مەیستان، مەی گەڕین، شیرەخانە، مەیبەنگ.
خماسي: پێنج کلی، وشەی پێنج پیتی.
خماشة: داڕووشان.
خمال: تەخمینکار.
خمخمة: منە، منەمن، منجەمنج، منگەمنگ.
خمد خموداً: کوژاندنەوە، دامرکانەوەی گڕی ئاگر.
خمر: مەی، شیرە.
- **مخمور:** مەست، سەرخۆش.
خمرة: هەوین، هەڤێن، هۆمە، هوومە، مایە، هاڤێن، هامێن، شردان، ئامیان، ئاڤێن، ڕێتکە.
خمرة الحليب: هامین، هەوینی شیری.
خمس: پێنج یەک.
خمسة: پێنج، پەنج (٥).
خمسة وخمسون: پەنجاو پێنج (٥٥).
خمسة عشر: پازدە، پانزدە، پانزە (١٥).
خمسمائة: پێنج سەد (٥٠٠).
خمسون وخمسين: پەنجا، پێنجا (٥٠).

خمل: بڕوانە (**خمن**).
الخملة: خاوڵی، پێشگیرە.
خمّن: خەمڵاندن، وەگرتن، دانان، خەمڵ، وادانان، نهاندن، خەمڵکردن، تەخمینکردن، قرساندن، قرس، قەرسان، قرسان.
خمود: کپ بوون، کپی، خامۆش بوون.
خمود اللهب: دامردن.
خمود النار وغيرها: دامران، خەفەبوون، کوژانەوە، دامرکان، دامرکانەوە، ڕۆتەفتان.
خموع: لارە لار.
خمول: ١- کەم، بێنێو، نزم، بێ سەرو سەودایی. ٢- سستی، تەوەزەلی، خاوی، تەنبەڵی، خامی، ساوە ساوی، لەشگرانی: خاوبوونەوە.
خمير: هەویر، هەمیر، هەڤیر.
خميرة: هەوێن، هێڤێن، هەویر ترش.
خميرة الخبز: هەویر ترش، هەمیرترش، ناڤین، هەڤیرترش، شردان، ماک.
الخميس: ١- پێنج شەممە، پێنج شەمە، پەنج شەممە، بەنشەمە ٢- لەشکر.
خنَّ خناً: خەنین، پێکەنین.
الخنازير: لوو، تشپۆ.
خناس: دێوی سەرکێش، شەیتان، مرۆی بەدکار.
خناف: فن، فنەفن.
خناق: گەرووەخرە، ملەخرە، دووشاخە، وەناخ، وەناق، تاس.
خناق المواشي: وەناق.
خناق الخيل: مرخە.
خنة: منگەمنگ.
خنان: مقاو.
خنثي: ١- نەمێر، نێرەمووک، نێرەمۆ، نە ژن نە مێرد. ٢- بێ کارە، بێ سوود.
خنث: سوێند خستن.
مخنث: ١- ژنانە، ژنانیلە بڕوانە (خنثی) ٢- نامەرد، نامرۆ.
خنجر (ج) خناجر: خەنچەر، خەنجەر.
خنخنة: منگە، منگەمنگ، منگاندن.
خندق (ج) خنادق: کەندەک، خەندەک، کەندی دەوری شاری، سەنگەر، سوپەر.
خندق جرفه السيل: کەنەڵان، کەند، کەندەڵان.
الخنادق الشعبية: سەنگەرە کۆمەڵییەکان.
خنزير (ج) خنازير: بەراز، وەراز، خووک، خووگ، گوراز، یەکانە.
خنزير البري: بەرازی کێوی.
خنزير الاليف: بەرازی کەوی.
خنزير الوحشي: گدرانە.
خنزيرة: بەراز (بەرازی مێ) مالۆس، ماوی، ساگەوان.
خنزيرة وحشية: مەهوو.
- **جرو الخنزير:** کوودەڵە بەراز.
- **زئير الخنزير:** کووفکووف.
- **صوت الخنزير:** نارووئەر.
- **حنطية الخنزير:** پۆز، لمووزی بەرازی.
خنصر: قامکە تووتەڵە، تلیاقەرە قوچکێ، تووتە، تووتەڵە، قجقجیلک، تلیا قلیچکی، کلکە پووتە، قلیچ، کلکە تووتەڵە، قەلینجەک، توویتە، قچیلک، قلینجگرە، بابلیچک، تلیا بەر کلیچک، توویتە، قەلینجەک، قولیچک، تپلا زۆمێ.
خنصيص: فەرخە بەور.
خنفس (م) خنفساء: جۆرە قالۆچەیەکە.
الخنق: ١- خنکاندن، تاساندن، فەتساندن، لەداردان، لە سێدارەدان، خەفە کردن ٢- لە خنخۆکە (گەروو) وەرگیراوە.
خنوس: پەنهان کردن، شاردنەوە.
الخنوص: کوودەڵە بەراز، بێچووە بەراز، گوجیلە بەراز.
خوار البقر ونحوه: بۆڕە، بۆڕە بۆڕ، قۆڕە، قۆڕە قۆڕ، قۆڕاندن، بۆڕاندن، بۆڕەی ڕەشە ولاخان.
خوار الجاموس: هۆقە، هۆقە هۆق، هۆقاندن.
خوارج: گەلی (خارجە)یە، دەستەیێکە لە موسڵمانان و بەشێکیشە لەو لەشکریانەی علی ابی طالب دوای ئەوە کە فریویان خوارد و، لەژێر فەرمانداری علی دەرکەوتن و بەپێچەوانەش جووڵانەوە، ئەوانەن کە بەربەرەکانێتی ئایینی و دەستەڵاتی ئیسلامێ دەکەن.
خوّاص: ئەو کەسەیە کە لە پووشی خورمایە قەرتاڵەی دروست بکات.
الخواص: تایبەتیەکان، شێوە.
خوافة: بێ زاڵە، ترسەنۆک.
خوّاف: تووکی باڵی باڵندانە، کۆنک.
خوّان: ناپاک.
خوان: خوان، خوانچە، سینی، سفرە.
خوانة: سفرە، خوانچە.
خوخ: خۆخ، شەفتالوو، هەشتاڵوو، هەشتاوی، قۆخ، هوڵوو.
خوذة (ج) خوذ: کلاوزرێ.
خَور: خورگە، ڕێژگەی دەریایانە.
خوران: بەڵقاندن.

خورنق: خۆرگە، خواردنگە، سەراپەردە و کۆشکێکی زۆر خۆش. بووە، لە (حیرە) کە بەفەرمانی (نعمان کوڕی منذر)ی بۆ بارامی گۆر دروستکراوە و نەوسا بێ هاوتا بووە.

خوز: دوژمنایەتی. نەیاری.

خوص: گەڵای داری خورمایە.

خوصاء: ژنێکە چاوەکانی ڕۆچووبن، بای گەرم.

خوض: ناو تێکەڵکردن، تێبرامان، چوونە ناو ئاوەوە، تێدا وردبوونەوە.

خوفاً: لەترسان.

خَوّل: بەهرەی خودایی لە ماڵ و بەندە و کەنیزەک و نۆکەر و شان و شکۆ.

خويط: دەزوولە.

خيار: ١- خەیار، هاروێ، هاروو، ئاروو ٢- بژاردە، چاکترین.

خيار شنبر أو (شمبر): خەیار چەمبەر.

خياط: دەرزی، سووژن.

خياط: بەرگدروو، جلدروو، بەرگساز.

خيّاطة: دروومان، دروار، درووما‌ر، بەرگدرووێتی، وراسەی، ورازین، بەرگسازی، جلدرووێتی، داڵکاندن، هەڵدروون، دروون، دووران، قراسەی، قرازیان، درووما‌نکردن.

خياطة حلزونية: درووما‌نی شەفتوور، درووما‌ن شەفتوول.

الخياطة المؤقتة: شەڵاڵە، شڵاڵە.

خياطة في خط مستقيم: کۆک.

خياطة الشيء بعد اللف والحني: نوێرسە.

- مهنة الخياطة: بەرگدرووێتی، جلدرووێتی.

خيال: ١- ڕەشانگ، تاپۆ، ئاسۆ، سەی، سێبەر، نیسێ، سەهین، تارمایی ٢- کەڵکەڵە، دوژارە، دورلژە، جەندە خەون ٣- ڕامان، گومان ٤- هزر، بیر، یاد، ویر، هویر.

- صورة خيالية: پیرە بووک.

خيالات فارغة: کاوبا.

خيّال: سوار، سوویار، دەستە سوارێک.

خيّام: خێوەت نشین، خێوەتدار، چادر هەڵدەر، کۆچەر، چادر نشین.

ساكن الخيام: خێوەت نشین، دەوارنشین.

خيانة: ناپاکی، ناپاکیتی، دڵڕەشی، دڵڕەشیتی، بەدنمەکی، دۆگمانە، ئاوانی، بەدکاری، تەپڕەشی، خشانەلاوە، زگڕەشی، خزانە لاوە، دەست لێ خشاندن، دەست پیسی، دەستبڕی، دەستکوتان.

خيبة: ناهومێدی، دڵساردی، بێ هێڤیتی.

خيِّر: چاکەکار.

خير (ج) خيور: چاکە، باشی، خۆشی، میهرەبانی، سایە، سایا.

خير (ج) أخيار: چاکتر، چاکەکار.

- ارادة الخير: خێرخوازی.

خيري: هەمیشە بەهار، شەوبۆ.

خيزران: حەیزەران، لوول، جیل، تەرکەز.

خيشوم: لووت، کەپۆ.

خياشم الجبال: لووتکەی کێوان.

خيط (ج) خيوط، خيطان: دەزوو، مەچیر، دەسکە، کەندر، نەی، بەن، دەزک، دەزگ، فرێت، کشتەک، داو، داڤ.

- كبة الخيط: گڵۆڵە.

خيط البكرة: کەندر، دەزوو.

خيف: نزمی و بەرزییە لە دواێنی کێواندا.

خيفاء: ژنێکە چاوێکی ڕەش و ئەوی تری شین بێ.

خيل: چلم، ماڵ، چارەوا، ڕەوە ئەسپ، ولاخی بەرزە، دەستەسوار.

- بائع الخيل: جامباز.

الخيلاء: فیز، هەوا.

خيمة (ج) خيم وخيام: چادر، خێوەت، بارگە، خەرگە، هەواری، ڕەشماڵ، سیاماڵ.

خيمة سوداء: ڕەشماڵ، سیاماڵ.

- سرادق الخيمة: کۆمانج.

- طائفة من الخيم: کورەنگ.

- مخيّم: خێوەتگا، چادرگا.

خيمة صغيرة: جاتوول.

خيمة الملوك (البلاط): خەرگا، شاسەیوان.

- المقيم في الخيمة: خێوەت نشین.

د

د: پیتی هەشتەمی ئا بێی عەرەبییە.

داء (ج) أدواء: دەرد، نەخۆشی، ژەهری، مەرە، ژەهرک، دەغەز، مروو، ئاهۆ.

داء الأسد: گولی، دووزامی، خۆرە، کفتی.

داء الثعلب: مودرژە، تووک هەڵوەراندن.

داء الحمراء: بای سوور، سوورە با.

داء الحية: کیف فڕێدان، تووێژی لەش ئاویژتن.

داء الذئب: نەخۆشی برسییەتی، هەر برسی، تێر نەخواردن.

داء الخنازير: گەرووە خرە، ملە خرە.

داء الصدف: هەڵقرچان.

داء في اللسان: لۆخە لۆخە، لۆغە لۆغە.

داء الفيل: لاق نەستوور بوون.

داء قتال: سندان، دەردی کوژندە.

داء الكلب: هاری.

داء المفاصل: با، باداری.

داء مميت يصيب أنف الحيوان: نینۆک.

دائخ الرأس، مدوخ: گێژ، کاس، هوڕ.

دائرة إنحصار الدخان: نەترە، ڕێچێ.

دائرة حصر الدخان: نەترە، ڕێچێ.

دائر: گەڕێن، بگەڕ، گەڕندە.

دائرة (ج) دوائر: دیوان، کەوە، بازنە، کارگە، فەرمانگە، ئاخڵە، تەنوورە، جەغزی خڕ، کەمەرە، گەڕ، خشت، چەمەرە.

دائرة البرق: تێلخانە، برووسکەخانە.

دائرة التماس: بازنەی لێکەوت، بازنە لێکەوتەکە.

دائرة البريد: چەپەرخانە.

دائرة إحضار الأرواح (أولو العزم): ختە نەترە، نەتلە.

دائرة البلدية: شارەوانی.

دائرة الحكومة: سەرا، فەرمانگە، دەسگاو بەرە، کەمە، داوەری، پەلاتەمان.

دائرة صغيرة: سەراچە.

الدائرة الداخلية: بازنە ناوێنەکە، بازنەکەی ناوەوە.

دائرة الشرطة: کەلانتەری، دارۆخەخانە.

دائرة كهربائية: بازنەی کارەبایی، سووڕی کارەبا.

دائرة العلاقات: شۆڤاریانە.

دائرة الگمرك: ڕادارخانە.

دائرة المعارف: بەڕێوەبەرێتی زانستی، بەڕێوەبەرێتی زانیاری، دیوانی فەرهەنگ، کەشکۆڵی زانیاری، کەشکۆڵی زانست و هونەر، فەرهەنگێکە تەواوی وشە و زاراوەکانی زانیاری و وێژەیی زمانێک دابگرێ بەشێوەی پیتەکانی (ئا بێ) (ئەنسیکلۆپێدیا).

- **دوائر الدولة:** دیوانانی دەوڵەتی، کارگەکانی میری، سەرا، دەرماڵ.
- **الدائرتان المتمركزتان (أو متحدتا المركز):** دوو بازنەی هاوچەق.

الدائرة المفروضة: بازنەدراوەکە.

- **نصف دائرة:** نیو بازنە، نیو جەغز.
- **قطر الدائرة:** قەبارە، (قەوارە)ی جەغز.
- **قطعة الدائرة:** پارچەی بازنە.
- **محيط الدائرة:** چەنبەر.

دائس: پێ لێنەر.

دائم: هەمیشە، هەر، ڤەبری، هەمیشەیی، سەرەمر، شەووڕۆژی، هەمووڕۆژێ، بەبێ پسانەوە.

دائماً: هەموو دەم، هەمیشە، بێنا، دەما، دەم، هەرچاخ، هەمەشە، هەرگاڤ، هەر ڕۆ، تم و تم، یەکبینە، هەر هەبی (لە کاتی سوپاس و نزادا).

دائمي: هەمیشەیی.

دائن: قەرزدەر.

دأب: داب، باو، شووێن، بافت، یاسا، ڕا، ڕەوشت، شێوە

الدابة ج دواب: (١) داعبا، داحبا، جانەوەر، گیاندار، زیندەوار، چاروا، ولاخ، چارەوا، چارەوە. (٢) ولاخی سواری و باری، بارکێش، بارگیر، بارگین.

الدابة البیضاء الوجه أو الجبهة: چار.

الدابة المخصیة: یەختە.

دابوق: دەمکانە، دەموکانە.

الدواب: ماڵات.

الدواب ذات الحوافر: یەکسم.

داج: نۆکەر، تاریک.

داجن (ج) دواجن: باڵندەی کەوی، خانەکی، چینەکەر، دەستەمۆ، ماڵی.

داجي: بروانە (دیجور)، شەوی تاریک، شەوە زەنگ.

داحس: موو (نەخۆشی و کولکێکی پیس و بە ژان و ژووارە).

داحول: تەڵە، داهۆڵ، سەرەکەر، کەللە، مەتەرس.

داخل (م) داخلة: (١) نێو، ناو، دوڕ، هوندوڕ، ژوور، ژوورەوە، ژووری، ناوێژە. (٢) ژوور کەوتوو، وەژوور کەوتوو، ئەو کەسەیە بچێتە ژووری. (٣) ئەو کەسەشە کە یەکێکی تر بباتە ژووری.

داخل البیت: نێڤماڵ.

– **في الداخل:** لە ژوورەوە، لە ژووری.

داخلاً: لەناو.

داخلي: ناوەوە، نێوەوە، ناوەکی، ژووری، خۆملی، هوندوڕی، وکووف، ناوخۆیی، دەروونی.

داخلیة: خۆملی، ناوخۆیی، وکووف.

– **الأنباء الداخلیة:** دەنگ و باسانی وکووف.

داخیة: دووکەش، دووکەڵکێش.

دار ج دیار: خانوو، خانووبەرە، خانی، یانە، قۆخەل، خینیک، ماڵ.

دار الإمارة: سەرای فەرمانڕەوا.

دار الأمان: جێگایەکە شوێنی ئارامی و هێمنی بێ.

دار الإنشاء: نووسینخانە.

دار الأیتام: لە (یتیم)دا بیدۆزەوە.

دار التحریر: نووسینگە، نووسینخانە.

دار التدریب: هۆژانگە، مەشقخانە.

دار التصویر: وێنەگرخانە.

دار الحزن: ماڵێکە کارەساتێکی بەسەر هاتبێ.

دار الحضانة: دایەنگە.

دار الحكومة: بارەگا، دیوان، سەرا، دەرماڵ، ئەرک، داوەری، بارەگای میری، پەلاتەمان، سەرای میری.

دار الرضاعة: شیرخووارگە، شوێنێکە منداڵی شیرەخۆری تێدا پەروەردە دەکرێ.

دار الحكومة (صغیرة): سەراچە.

دار الخلد: پەسلان (ڕۆژی قیامەت).

دار السلام: بەهەشت.

دار السلطنة: بارەگای میری، بارەگای شای دەربار، سەرای میری.

دار الشفاء: نەخۆشخانە.

دار الشوری: تەگبیرگە، ڕاوێژگە.

دار الضرب: سکەخانە.

دار الضیافة: میوانخانە.

دار الطباعة: چاپگە، چاپخانە، مەزرگە.

دار العجزة: نەخۆشخانە، هەژارخانە، نەبووخانە.

دار العزاء: شیوەنگە، شیوەنگا، چەمەرگا.

دار الفنون: قوتابخانەی هونەران، هونەرخانە، هونەرگە، هونەریانە.

دار القرار: پەسلان.

دار المجانین: شێتخانە، دینخانە.

دار المساكین: هەژارخانە، هەژاریانە.

دار المعلمین: قوتابخانەی مامۆستایان.

دار المعلمات: پێگەیینگەی مامۆستایان.

دار المكوس: لۆک.

دار الملك: پایتەخت.

الدار الصغیرة: سیلاهی، قۆخڵ.

دار الوثائق: نامەخانە.

دار الولادة: زانگە.

– **فناء الدار:** هەوشە، حەوشە، حەسار.

– **أمام الدار:** پێشماڵ، بەرماڵ، دەوروبەرەی، وەرروویانا.

دارج: وەروێرک.

داري: بروانە (عالم).

دارین: گێتی و پەسلان (دونیا و ئاخیرەت).

دارصیني: دارچین.

داس دوساً ودیاساً: پێ لێ نان، پێ لەسەر دانان، شێلان، شێلای.

– **مداس:** سۆل، کەوش.

داشن: بەردەرگانە، پێشدەرگا.

داعبه مداعبةً: دەستبازی کردن، دەستوازی، سەر لەسەرنان، فشە پێ کردن.

داعي ج دعاة: ئاواتەخوواز، ئاواتواز، شەوەن، خواستەر، تکاکار، داخواز (بۆ نێرینانە).

داغصة: کەشکەژنۆ، کەشکەزەنگوڵ، کەشکەزرانی، کەشکەڵە، کەشکەلان، کەشکۆی زرانی، کڵاوەی ئەژنۆ، کۆزرنیر، دەرقیتک، کڵاوەی وژنگ، کڵاوزرانی، کڵاوەی چۆکی، کڵاوەی زرانی، گۆزژنیر.

دافع مدافعة: پێشگرتن، دەستکردنەوە، بەربەست کردن، لادان، بەربەرەکانی، دەستەوەکەری.

دافع، مدافع: لابەر، دوورەوەخەر، لادەر، پێشگر، بەرهەڵست.

دافق: ڕێژنە، ئاورێژ، ئاوی ڕەوان، ئاوی بڕێژ.

دافيء: گەرم، شیلەتێن، شیرەتێن، شلەتێن.

دالّ: ڕێبەر، ڕابەر، نیشاندەر، شارەزا کار.

دالّة: پابەند.

- **كون الشيء دالّة:** پابەندی.

- **غير دالّة:** پانەبەندی.

دالفاً: لەقەلەق.

دام دوماً: پایەدار بوون، ڕاگیراو بوون.

داما (لعب الداما): دامە، دامێن.

دامس: بڕوانە (أسود)، ڕەش، تاریک.

دامغة: چرز.

الداموس: کۆلێت، مەردەزنە، مەردەزیندە.

دامي: خووتنین، خووتناوی.

داناج: دانا، زانا.

دانق: دانگ، شەشیەک.

داني: بڕوانە (قريب).

داهن مداهنة: چاپلووسی، مەرایی کاری.

داهي (م) داهية، (ج) (دواهي، دهاة): زیرەک، زانا، هیر، ئاشنا، نفوورات، هۆشیار، تیژ هۆش، بەتەگبیر، مامۆتک، شامبۆز، بلیمەت، بەکەللە، زۆر زرنگ.

الداهي في المعاملة: شامبۆز، زرنگ لە تێکەولێکەدا.

داول مداولة: هلهلاندن، بەکاربردن، لەدەستەوەدان، دەست بەدەستپێکردن.

داوم مداومة: لەسەر ڕۆیشتن، بەرقەراری، گیربوون، وێستان.

دَبَّ: خزین، خوشین بەسەر زەویدا.

دب ج دببة: (١) ورچ، هەرس، هەشە، هرس، خرس، حش. (٢) حەوتەوانان، حەفتۆرم، حەوتبرا، چارەگا، حەوتەوانە.

الدب الأصغر (بنات النعش صغرى): چەند ئەستێرەیەکە.

الدب الأكبر (بنات النعش كبرى): ئەو حەوت ئەستێرانەی دیارن لە نزیک (دب)ی گچکە.

دبابة: لاڕێ گەڕ، زۆر گەڕ، هەڵخش.

دبّاس: دۆشاوساز، دۆشاوفرۆش.

دبّاغ الجلود: تێشوو، بۆنگچی، چەرمچی، دەباخکار، چەرمخۆشکەر، گەمارکەر.

دباغة الجلد مع التليين: وەرزاندن، بۆنگ، بوغ، بۆنگ کردن.

دباغة: بۆنگچیتی، پێستە خۆشکردن، پێشهوێتی، دەباغچیەتی، چەرم خۆشکردن، بۆنگ کردن، گەمارکرن، دەواخی.

دبدبة: دمبلی دمباو، دەنگی دەهۆڵ و تەپڵ و ئیتر.

دبدبة: تەپە، تەپەتەپ، گرمە، گرمەگرم، زرمە، زرمەزرم، دەنگی پێی کەسێ یا کەوتنی چتی قورس.

دبَّر: بڕوانە (تدبير).

دُبر: (١) قوون، هوولە، قنگ، پل، عن، عنە، قن، تن، کنگ. (٢) دوواوە، لای پشتەوە.

دبس: دۆشاو، دۆشاف، شۆک، مۆنی.

دبشي: بڕوانە (رقي).

الدبغ: دەباغکردن، پووین، بۆنگ کردن، خاراندنی چەرم، خۆشکردن، بۆغ.

دبق: چرێش، سرێش، شیلەی چتی شیرین و ئیتر.

الدبق: دەمکانە، دەموکانە.

دبكة: هەڵپەڕین، هەڵپەڕکێ، گۆڤەند، گۆوەند، سەما.

دبلوماسي: پیانباز، پلانزان، پلانباز، بە دۆلاب.

دبور: ڕەشەبای لای ڕۆژاوایە، ورە.

دبوس: (١) داردەست، کوتەک، گورز، گۆپاڵ. (٢) دەرزیلە، سنجاق، چەتیان.

دبوسة: زەرگ، دەرزیلە.

دثار: کراس، ڕووپۆش.

دثر دثوراً: (١) کوژتن، کوشتن. (٢) داپۆشین، دەبەرکردن

دثور: کوژتن، کوشتن.

دجاجة ج دجج: مریشک، مامر، کەرگە، کەریک، مر، دڕبۆق، گەریسک.

الدجاجة التي تبحث عن مأواها: هێلانەدۆز.

- **وضع الدجاجة على البيض لإحتضانها:** دانانەوەی مریشک.

الدجاج البائض: سەرەمریشک.

الدجاج الصيني: مریشکە چینی، چین و ماچین.

- **كوخ الدجاج:** کۆلیت، کۆلیتە.

الدجاجة الراقدة على البيض لتفقيسها: کڕ، کورک.

- **قرق الدجاج:** قرتەقرت.

صياح الدجاج: قریشتە، قریشتەقریش، قریشت و هۆڕ.

دجاجة جبلية: مریشکە کێوی.

دجال: (١) ججاڵ، جەجاڵ، دەڵێن لە ئەنجامی ڕۆژگاردا لە پێش (محمد مهدی)دا یەکێک بەناوی دجال پەیدا دەبێ زۆر ساختەچیە و خەڵکی زۆر تەفرە دەدا و لە خشتە دەبات. (٢) درۆزن، ساختەکار، فێڵباز.

دجلة: زێ.

دجنة ج دجن: تاریکایی.

دجی: تاریکی، تاریکایی، تاریکێتی.

دحراج: گلان.

دحرج: خلۆربوونەوە، گل و تل و تلۆر بوونەوە، گـزین، گـومین، باگلۆربوون، بانگرۆز کردنەوە، سلار کردنەوە، گرۆز، گرێل.

الدحرجة: سـلار کردنەوە، قەزەلاندن، ڤرڤراندن، گرێل کردنەوە، گزین.

دحض: پەلەقاژێ، لەناوبردن.

الدحل: زاخە، زاخرۆ.

دحلة: لاوڕ.

دخ: دووکەڵ.

دخالة: دەست و داوێن گرتن، هانا.

دخان: دووکەڵ، کادی، ژەنگار، کادوو، تەم، دومان، دوو.

دخان التبغ: زاخ.

- رواسب الدخان: ژار، خلتە.

- الملطخ بالدخان: دووکەلاوی.

- نفس من الدخان: قومێک جخارە.

دخل: سوود، داهات، دەرامەت، دەستکەوت، دەسکەوت.

الدخل اليومي: داهاتی ڕۆژانە.

الدخل السنوي: داهاتی سالانە.

- ضريبة الدخل: باجی دەستکەوت.

الدخل القومي: دەسکەوتی نەتەوەیی.

دخن: بڕوانە (تدخين).

دخول: چوونە ژوور، وەژوور کـەوتن، ئامـاوە چووەر، کـۆیـیـان، هاتنە ژوور.

الدخول في: تێچوون، پێداچوون، تێوە چوون.

الدخول بتعسر: قرسان، تێ ترنجان.

دخيل: (١) کەسێکە خۆی لە کاروباری کەسێکی تر وەربدات و خۆی تێ هەڵقورتێنێ. (٢) کەسێکە چووبێتە ژوورێ. (٣) دەست و داوێن گر، پەنابەر. (٤) کەسێکە چووبێتە ناو هۆز و نەژادێکی دیکەوە.

در: دوڕ، دانە (بەردێکی نرخدارە)، مرواری، گەوهەر.

دَر: بڕوانە (حليب).

در النبات: گیا هاتە دەرێ.

دراج: پۆڕ، کناچە، کەناچە، زرە کەو.

دراجة: پاسکیل، ئەسپە ئاسنینە.

دراسة: خـوێندن، خـوێندنەوە، خـوێندەواری، لێ ورد بـوونەوە، واناى، کۆڵینەوە، لێکۆڵینەوە، وانەیی.

- سير الدراسة: ڕەوتی خوێندن.

- دراسات علمية: لێکۆڵینەوەی زانیاری.

- عالم في الدراسات الكردية: کوردناس.

- الدراسات الكردية: کوردناسی.

- عالم في الدراسات الكردستانية: کوردستان ناس.

- الدراسات الكردستانية: کوردستان ناسی.

دراق: خۆخ، قۆخ، هەشتاڵوو.

دراية: تێگەیشتن، تێگەیین، شارەزایی، زانایی، زانین، پەی پێ بردن، سەر لێ دەرکردن، ئاخوەوەندی.

درب ج دروب: دەرگای گەورە، دەروازە، ڕێ، ڕێگا.

دربهُ تدريباً: بڕوانە (تدريب).

دربان: دەرکەوان، دەربان.

دربزين ودرابزون (ج) دربزونات: سـینج، دەراڤـۆک، تارمـە، محەجەری.

دربكة: یەکێکە لە مرازەکانی کەرەستەی شایلۆغانێ (مۆسیقا).

درة: قامچی.

دُرة ج دُرَر، درات: دوڕ، مرواریی درشت.

دَرْج: دەناونان، تێوەپێچان، خستنە ناو.

درج (ج) أدراج: قوتوو، سندوقی گچکە.

درجـة (ج) درجـات: پلیکان، پایە، پلە، دۆخ، پێ پیلکە، پەرەسە، دۆخین، پابلـقە، پەیداری، پێ بلقە، پێ پەلاس، پێ پلیکانە.

درجة (للوظيفة أو المركز): پایە، ئاڤەند، شان.

درجة الإتقاد: پلەی کڵپەکردن.

درجة الإحمرار: پلەی سووربوونەوە، پلەی سوور هەڵگەڕان.

درجة الإنجماد: پلەی بەستن.

درجة التقدم: پلەی پێشکەوتن.

درجة الحد الجبري: واتای جەبر.

درجة المقدار الجبري: واتای جەردەی جەبر.

درجة الحرارة: پلەی گەرمی، پلەی گەرما.

درجة الذوبان: پلەی توانەوە.

درجة السلّم: پلەکان، پیلیکان، نێردیوانی.

درجة الغليان: پلەی کوڵان.

درجة المعادلة: وابەرابەر، پلەی وابەرابەر.

الدرجة المئوية: پلەی سەدی، پلەی کولان.

درجات ذات سطح: بەرگەڕ.

درداء: ژنی بێ ددان.

درديات: چەرەس، چرۆ، ئاجیل، شەوچەلە.

درز: دروون، دوورین، لە دەرزی وەرگیراوە.

درزن: دەستە (دووازدە دانە).

درس (ج) دروس: وانە، وژە، فـێـرکـردن، لێکۆڵینەوە، فـێـرە خوێندەواری کردن، کنە کردن، لە بنچینە دەرهێنان.

درس البحث: له بنچینه دەرهێنان.
درس الحساب: وانەی ژمارە.
درس نموذجي: وانەی نموونەیی.
- **إتقان الدرس:** وانە ڕەوانکردن.
- **إعـادة الدرس:** بەوانەدا چوونەوە، دەور کـردنەوە، بەسـەردا چوونەوە.

دروس الأشياء: وانەی کەلوپەلان.
درع (ج) دروع: قـەڵغـان، زرێ، زرە، کـڵاوزرێ، کـراس زرێ، کراس و سەرکڵاوی تەنراوە بەزنجیری ئاسن.
الدرع الكامل: زرێ، کوم زرێ.
درقة: سوپەر، سەنگەر.
درقلة: بڕوانە (هرولة).
دَرَك: ناخی قوولی، بنی قووڵایی، قوچان، قەباڵە.
دَرَك: تێگەیشتن، ڕێ بردنە سـەر، ڕێ پێ بزدن، هەست، زی، سۆما، هۆش، بەشارەت، دونگە.
درن ج أدران: چڵک، چرک، قرێژ، بۆدڕن.
درنة: سەلک، گرێ.
درنفيس: جەڕ بادەر، پێچ بادەر.
الدرنيك: پەتوو، بەتانیە.
درهم (ج) دراهم: لە (دراخم)ی یۆنانی وەرگـیـراوە. بەقـەد قـرانێکـیـە: پوول، پارە، دراو، پەرە، درەم، مـەنگەڵە، پەنجایی، چەنوور.
- **كيس الدراهم:** کیسەی پارەی.

درويش ج دراويش: دەروێژ، دەروێش.
دُرّي: دەبان، دەبیان، دەوان، تیغی جەوهەردار.
درياق: تریاک.
دريئة: دێوجامە.
دريس البيدر: پاخووا.
دس: بڕوانە (دسيسة).
دساس: ساختەچی، فێڵباز، ساختەکار، لخار، بەدۆڵاب، لەماک، بنجامـە، گزەون، بەزاج، حۆقـەباز، شـەمچک، قـوماریاز، گورگە، لەماز، دەرخەل.
دست الملابس: دەستە جل، دەستە جلوبەرگ، قات.
دستور (ج) دساتير: دەستوور، یاسا، بڕیار.
دستور القانون: چۆ.
الدستور المؤقت: دەستووری جارەکی.
الدسْكرة: شارەدێ.
الدسَم: بۆ، چەوری.
دسو: دواوەدان، گەڕانەوە دواوە، پاشەکشە، لەکورتی دان.
الدسومة: بۆ چەوری، زۆم، زهۆم.

دسي: بڕوانە (دسو).
دسيسة (ج) دسائس: ساختە، کەلەک، فێڵ و فەرەج، فرو فێڵ، تەڵەکـەبازی، گـزە، بنجـامـەتی، بەندوباو، حـۆقـە، فـێڵ، فێڵبازی، فێڵزانی، قوماربازی، تەڵەکە، گڵتەو فڵتە.
الدسم: چەور، قەڵەو.
دسم الظل: سایە چەور.
دشاة: قرپ، قرخێنە، قرقێنە، قورقێنە.
دشر: واز لێ هێنان، بەجێ هێشتن، لێ گـەڕان، دەست خـوە ژێ کرن.
دع: لێی گەڕێ، واز بێنە، پەڵا، بڵا، با، دەبا، بلا.
دعـاء (ج) أدعـيـة: نیـاز خـوازتن، لە خـولا پاڕانەوە، لاڵانەوە، سکاڵا، نزا، ئاوات، نزوولە.
دعاء الخير: نزای بەخێر.
دعاء الشر: پێ هەڵکاڵان، تووک لێ کردن، لەسینگی خۆ دان، قراندن.
- **أدع:** بخووازە، بپاڕێوە، چرە، بچرە.

دعابة: فشە، گەمە.
دعامة (ج) دعائم: کۆڵەکەی دارە، پایە، پایەیەکە لە خشت یا لە بەرد بێ، پشتۆک، پشتیوان، چەتاڵ.
دعـامة كبيرة توضع في السطح لحط العواميد فوقها: ڕاچە، کاریتە، نێڵەمل، مرگە.
دعامة من جذع الإسفندار: لۆس.
دعامات صغيرة: ڕکە.
دعاميص: سەرە مێکوتە.
دعاية: چاوو ڕاو، چاوەراو، پاڵگاشە، هاتە هات، هەمـهـەمـە، هاش و هـووش، بانگـاشـــە، ترو تۆپ، چراوە چراوە، درۆو دەلەسە، قاوە قاو، قاو، بانگەشە.
دعبة: گەمە، گاڵتە، فشە، کایە، یاری.
دعبوب: ڕێگا، ڕا، شۆسە.
دعبول: مەڕمەڕ، هەڵمات، کەلا، تەبەل، بیل.
- **اللعب بالدعبول:** مـاتانێ، مـاتێن، مـەڕمـەڕێن، هەڵمـاتان، هەڵماتێن.

الدعث: مووچرک، مووچرکە، تەزوو، تەز.
دعر: خۆ خۆر.
دعس: پێ لێنان، شـێلان، پێ پەست کردن، پەلاختن، پێدانان، ژێر پێ کردن، ژێر پا کردن، پامالکردن، پایەماڵکردن.
دعك: پشـافتن، پشـاوتن، گـلـۆفتن، هەڵبـشـاوتن، هەڵپـشـافتن، هەڵفلیقاندن، هەڵگلۆفتن.
- **رأس الدعكة:** سەرچۆپی.

دعك الملابس في الماء: هەڵشەپاندن.

دعم: یاریدەدان، ڕاگرتن، ، لێکدان، بۆزیان، بۆهێز، لێککەوتن
دعن: دامەکە.
دعوة (ج) دعوات: بانگهێشت کردن، لێ گێڕانەوە، ئەخوواندن، بانگ، داوا، وەند، داوا کردن، چەرخانەوە.
دعوة للمأدبة (الی الولیمة): ئەخواندن، بانگهێشت کردن بۆ نانی.
دعوی: قیرە، جەنگ، دەنگەشە، لێچەڵ، حەچەل، حولەسێ، دۆز
دعوی ج دعاوی: دادخوازی، گلەیی، گازاندە، باسمێلی، حەچەل، داواکاری، قڕە، گازندە، داوا، دۆز.
دعیّ (ج) أدعیاء: کوڕێکە یەکێکی تر کردبێتی بەکوڕی خۆی.
دغدغة: قرمە، ترس و نیگەرانی، دەقدقاندن، فرتە فرت، خت ختە، ختکە، ختیلکە، خدیلکە، ختوکە.
دغش: تاریکایی.
دغف: هەڵپچڕاندن.
الدغفل: بێچووە فیل.
دغل (ج) أدغال: دەغەڵ، ساختەچی، خرا، خراپ، گەند، زەغەڵ
دف: شەقەی باڵی باڵندانە، باڵ لێکدان.
الدف (ج) دفوف: دەفە، کەرەستەی بەزمێیە.
دفاع، مدافعة: بەرگری، بەرەبەرەکانێ، سەر هەلانین، سەربڵند کردن، بەرانبەری، دەستکردنەوە، برواتیانی، دەستەوەکەری، چار، خۆپارازتن، لاکۆشی، لانگرتن، هەڤاڵداری، دەرکردن، دوورخستنەوە.
دفاع دامي: خێپ، بەرگری خوێناوی.
دفاع مدني: بەرگری شارستانێتی.
منظمة الدفاع المدني الدولي: ڕێکخراوی بەرگری نەتەوەیی نێوانی دەوڵەتان.
دفاف: دەفەژەن، دەفە لێدەر، دەفەساز.
الدفة: تاقە، تاقچە، کەنار، تەنیشت.
دفتر (ج) دفاتر: پەڕاوی، دەفتەر، پەلدانک، دەسەک.
دفتر إحضار الدروس: پەڕاوی وانە ئامادەکردن.
دفتر الأستاذ: سەر پەڕاوی.
دفتر الأعمال: کارنامە، پەڕاوی کار.
دفتر التفتیش: پەڕاوی پشکنین، پەڕاوی بەسەرکردنەوە.
دفتر الخدمة: ڕاژەنامە، پەڕاوی ڕاژە.
دفتردار: دەفتەردار، پەڕاوی دار.
دفتر النفوس: سەرنامە، خۆنامە.
دفتر الهویة: ناسنامە، ناسیاوی نامە، بڵێتی ناسینێ، پەتە.
الدفع: دان، دایین، پێدان، پاڵ پێوەنان، کزری، لەتر، چەپاڵەدان، داخزاندن، دەست پێوەنان، پاڵنان، دوورخستنەوە
دفع السوائل: پاڵنانی شلەمەنی.
دفع الفلوس: پارەدان.
الدفع الی جهة: دانە لا، پاڵ پێوەنان.
دفعات: وارە وار.
دفع المرض: دەورەدان، چارەی نەخۆشی.
دفعة (ج) دفعات: جارێکی، چەلێکی، هەلێکی، کەرەتێکی، چەل، یەکسەر، هەیتی، یەکجارەکی، یەکچەکی، جار، چەل، کەرەت، نۆبە، چین، هەل، کایە، گل، کەش.
دفعتان: دوو جار، دوو جاران.
دفعة واحدة: کەرەتێکی، یەکسەرە.
دفق: ڕژاندن، ڕێژاندن.
دفقات الماء: تافەتاف.
دفلي: ژاڵە، کەرکوژ، ڕوول، ڕوولک، قرژاڵە، لوورک، خەرزاڵە، قرجێلی، قەژیەڵە.
دفن: سپاردن، لە خاکدا شاردنەوە، داپۆشین، بەخاک ئەسپاردن، ناژتن، ناشتن، ژێر خاکەوەکردن، ئەسپەردە، خاکەسارکردن
الدفن تحت التراب: خاکسارکردن.
دفوء: گەرمی.
دفيء: گەرم بوون.
دفین (ج) دفناء: شارراوە، لەژێر خاک نراو.
دفینة (ج) دفائن: گەنج، گەنجینە، گەنجینەی ژێر خاکێ، بەخاک ئەسپێرراو، گۆزەڵەی دراوێ، گەنج یا پوول و چتی نرخدارە کە لە ژێر خاکدا شاردرابێتەوە.
دق: بڕوانە (مطر).
دق: دیق و دەردەباریکە، سیل.
دَقّ: کوتان، لێدان، تەقەکردن، ڕەپاندن، گەلفاندن، داکوتان، داکوتاندن، زەریانن.
دق الباب: لە دەرکەدان.
دق الجرس: لە زەنگ، زەنگ لێدان.
دق القلب: دڵ لێدان، دڵەکوتێ.
دقات القلب: ترپەی دڵ، شووارێ، دڵ لێدان.
دقائق: وردکە، ورتکە.
دقائق (المواد): وردیلە.
دقاق: لێدەر، کوتەر، بکوت، ئارد فرۆش.
دِقّة: ورد بوونەوە، بەوردی تەماشا کردن، سرنج، وردی، وردبین، خوردەبین، کنە، سەرنج، پاخاف، بەهووردەیی، هوورە نیری، باریکی، باریک بوون، باریکایی، نەرمی.
دقة الملاحظة: خوردەناسی.
دَقدقة: قدیلکە، قدغە.
الدقران: چێوبەس.
دقق: بڕوانە (تدقیق).

دقق النظر: لێ وردبوونەوە.
- مدقق: سەرنجدەر، وردبین.
دقـیـق ج دقــاق: (١) هوور، وردە، هووردە، هورد، هوویر، ور. (٢) رِفت، باریک، زراو، زراڤ، لەوەند، زیراڤ، زێراڤ، فین، رِچە، بەهوردە. (٣) ئار، ئارد، هارد، کـــوویزە. (٤) وردبین، هووردەبین، سەرنجدەر، خوردەبین، فین.
دقیق الرمل: رِەتم، رِەلم.
دقیق الفحم: گەردە، خاکەی رِەژووی.
دقیق الملاحظة: خوردەناس، هووردەبین، وردبین.
- الأحیاء الدقیقة: زیندەوەرە وردەکان.
دقـیـقـة (ج) دقـائق: خـولێ، خـولەک، خـول، شـەست یەکی کاتژمێری، تاو، دەم، چاو ترووکاندنێک.
دقیقة للوقت: وردیلە، وردەک.
دقیقة مادیة: وردیلە.
دك: وێرانکردن، کوتان و نەرمکردن، لەگەڵ خاک کردنە یەک.
دكاع: مقاو.
دكان (ج) دكاكین: دووکان، تکان.
دكة: دۆخین، دۆخ، گونجەنە، بەنشەرواڵ، هۆجە، بەنەخوین، تل، شەوالبێن، کۆل، مت، هۆجەنە، هۆلک.
دكة: سەکۆ، زک، تووم، تل، دکان، تکان، قەرشات، هۆلک، کۆل، مت، هەرە.
دكتاتور: کەلەگا، بێداد.
دكتاتوري: کەلەگایی، بێدادی.
الدكتاتورية: کەلەگایی، خودسەری.
دكتور: پزیشک، پزشک.
دكدكة: وەردێنەی چاو.
دل: ناز، چڤ، وێم، گۆبەند، گریشمە.
دلاك: کیسەکێش، لەش شۆر.
دلال: (١) نازدار، عـیـشـوەگـەر، دەلاو، لاوە، لەنجـە. (٢) ناز، چڤ، کەشم و نەشم، نازو نووز، نازو نیو ناز، وەیم، وێم.
دلاّل: رابەری ناو بازار، دەلاڵ، جامباز، دەستفرۆش، ناوچی.
دلاّل السیار: دەستگێر.
- مهنة الدلال: بەڵگەداری، روودی، رێزانی.
دلالة (ج) دلائل: رێگا نیشاندان، رابەری، پێناوی.
دلالة: کۆستەکی، دەلالی، پێناوی.
دلب ودلبة: چنار.
دلبوث: شالانک.
دلة قهوة: جزوەی قاوەی، قاوەدان.
دلتا: دوو ئاوان.
دلدل: سیخوڕ، سووچەڕ، سووچڕ، ناوی ئێسترێکیشە کە ئیمامی عەلی سواری بووە.
دلص: بەرازی مێ.
دلغ الكلاب: لەپاندن.
دلق: دەلەکە، کووژە، کووشک، کوشک (زگ و ملی سپییە).
دلك: دەست پێـــدا هێنان، دامـــالین، شـــێـــلان، کـــوشین، کەلەزووسک، لێ خستن.
دلك الحیوان: بالفرجوون، شاڵ لێدان، رِنەک لێدان.
دلّل: لاواندنەوە، دلدانەوە، رِوویێدان، گۆزاندنەوە.
دلو: (١) سەتڵ، دۆلچە، رزک، پەقرەج، ئاڤدانک، سیتل، بێ دۆش، جر، مە، دەوەل، دەولک، دۆلک، دۆلکە، مەجرەفە، مەخمەر. (٢) ناوی یەکێکییە لە (١٢) بورجەکان و مانگی یازدەمینیشە بەپێی ژمارەگەریی کۆنگران.
دلیق: دەلەک.
الدلیك: چنگا، چنگاڵ و رِۆن.
دلیل (ج) أدلاء، دلائل: (١) رێبەر، رابەر، رێ نیشاندەر، رێ نووێن، شارەزاکار، پێشرِۆ، پێزان، پێشرەو، بەلەد، شارەزا. (٢) بەلگە، پاژە، پرتۆ، رێزان.
دلیل القافلة: کاروانچی.
دلیل القوم: ژیرک، پێشەوا، رابەر.
دلیل کیمیائي: رابەری کیمیائی.
الدم (ج) دماء: خوێن، خێن، ونی، هوون، خۆن.
دم العذراء: چارە، خوێنی کچێنی.
- تدفق الدم: فیچقە بەستنی خوێن.
- نزف الدم: خوێن بەربوون، دارِسان.
- ثقیل الدم: بەد فەساڵ، خووێن تاڵ، رِەزا گران، کەپەزە.
- ضغط الدم: تەووژمی خوێن، خووێن پەستان، زەبری خوێن.
- خفیف الدم: ئێسک سووک، رِەزا سووک.
- غلیان الدم: مرۆجە مرۆج.
- مصل الدم: پلازما، زەرداوی خوێن.
- فقر الدم: کەم خوێنی.
- النزف الدموي الوراثي: زگماکە خوێن بەربوون.
- الدماء النازلة مع الجنین: گرِیانە، لیمانە.
- الدورة الدمویة: سوورِانی خوێن.
- توقف نزف الدم: خوێن گیرسانەوە.
- الشعیرات الدمویة: دەزوولەی خوێنین.
- مانع الدم: خووێن بەخش، خوێن دەر.
- الدورة الدمویة الصغری: سوورِی گچکەی خوێن.
- الدورة الدمویة الكبری: سوورِی گەورەی خوێن.
- جهاز دوران الدم: ئامرازی سوورِانی خوێن.
دمـــار: کـــاول، وێرانکردن، تێکدان، رِووخـــاندن، هەرِاندن، ئاگربارانە.

دماثة: خۆشخوویی.

دُمّاغ: ژەهراو، ژەهر، ژاراو، ژەهراوی، ژەحر، زەرداوێکی تاڵە کە گژو گیاو دار و درەخت دەری دەکەن.

دماغ (ج) أدمغة: مێشک، مەژی، دەماغ، مەژگ، ژەم، مۆخ، ژەمەن.

- الأعصاب الدماغية: مێشک دەمار.

دماغة: ئەرزی ناو دەریا، لووتکەی چیای ناو دەریا.

دَماغة: ملاشک.

دمدمة: جرتەجرت، مینگاندن، مینگە، مینگەمینگ.

دمال: پەین.

دمج: لێکدان، تێکەڵکردن.

دمر: بڕوانە (تدمير).

دمع (ج) دموع: فرمێسک، ئەسر، هەرس، هەڵسی، هێسر، ئەسرین، ڕۆندک، هەرەس، ئەسرین.

- سفح الدمع: فرمێسک هەڵوەراندن.

دمعة: تنۆکێک فرمێسک، ئەستێر، گۆل.

الدمق: کرێوە، تۆف.

دمل (ج) دماميل: قوونێر، کولک، ئاشین، بیرۆڤ، گرە، کول، سوورە کووان، کووان، کولکە، کوونێر، خەیارە، مووچ، پەقپەقۆک، پەقیژۆک، کولەباب، خەیارە، خەیارۆک، مادە، دمەڵ.

- فتح الدمل: ئاخڤاندن، زاری قوونێر کردنەوە.

دمل الجفن: باپشکێو، قینچکەسلاوە.

دملة خبيثة: کووان.

دمل المواشي: هەنک، هینک.

دمن دمناً: بڕوانە (مداوم).

الدمنة (ج) دمن: کەلاوە، کەیلەکۆن، کەییل، زبڵخانە، بڕوانە (مزبلة).

دمور: لەناوچوون، تێکچوون.

دموي: خوێناوی، خوێنین، پڕ خوێن.

- الوعاء الدموي: بۆڕی خوێن.

دمية (ج) دمى: بووکەشووشە، بووکۆکەی منداڵان، ئابیدەی مەڕمەڕ.

دمياء: پیت و پیرۆز.

دن (ج) دنان: کووپەی مەی، هۆمە، هووبە.

دَن: گیزە، گیزەگیز، گیزاندن.

دناءة: نامەردی، زەبوونی، ناکەسی، پەستی، سووکی، حیزەبخۆیی، هەندەیی، گرزەییتی، گرزەیەتی، ساتوولی، پیسی، پیسکەیی، سووکایەتی، هەرزەیی، ڕژدی.

دناءة الطبع: سەرخراوکەفتی، سەربوچکەکەفتی، بەدخوویی.

دناسة: پیسی، چڵکنی، دژوێنی.

الدندن: دارووجان.

دندنة: سرکەسرک، ورەور، ورتە، رتەورت، سرتە، دەمسوورە، ڕینگەڕینگ، پرتەپرت، ژاوەژاو، بۆڵەبۆڵ.

دنس: چڵک، پیسی، ناپاکی.

دنس: کۆنەبۆش، ئەگریس.

دنس الذيل: پاشڵ پیسی.

دنس: لیتۆکە.

دنو: نزیکبوونەوە.

دنوب: بڕوانە (دلو).

دني: هاکا.

دنيء: نامەرد، نامرۆ، سووک، نزم، پیسکە، سەربۆر، گرزە، ڕیشۆ، بەدڕەسەن، پیچ، پیسۆک، تۆڕی، شڕۆڵ، شڕوشڕۆڵ.

دنيء الأصل: ناکەس، بەدڕەسەن، بەدڕەچەڵەک.

دنيا: گێتی، گیهان، خوستان، کەیهان، جیهان، دنێ، دونێ، ڕۆژگار، ڕۆچیار، زیندەگای ئێستا، گەردوون، چەپگەرد.

- تارك الدنيا: دڵمردوو.

دنيا الجزاء: جیهانی پاداش (پەسلان).

دنيوي: کەیانی، هی گێتی.

دنين: کیف، جیزە، گیزە، گیزەگیز، گیزاندن، ویزە.

دهاء: کەمۆیی، زیرەکی، هۆشیاری.

دهاق: پڕ، لێوڕێژ.

دهّان: ڕۆندار، ڕۆن تێدەر، چەوڕەنگ کار، تێ هەڵسووێن، چەوورکار، هەنووێن.

دهدوهة: لاتار، هەتار.

دهر (ج) دهور: کات، ڕۆژگار، تەمەنی ڕۆژگار.

دهري: بێ ئایین، خۆڕسک پەرست، دەیری، کەسێکە لەسەر ئەو باوەڕە بێ کە گێتی پەروەردگاری نیە، پیری کۆنە ساڵ.

دهس: پێ لێ نان، ژێر پا کردن، خستنە ژێر پێیانەوە.

دهشة: واق وڕمان، سەرسووڕمان، زارەترەکی، زاڵە، سامداری، واقمان، سەرلێشێوان، دەس و پا گومکردن، ترسان، دڵنەمان.

دهليز (ج) دهاليز: داڵان، بندەرکە، زقاق، ئاڤدەر، نێڤکۆ، هەودان، ڕاڕەوی نێوان حەوشەو دەرگای دەرەوە.

دهن (ج) أدهان، دهان: ڕوون، ڕۆن، بۆ، قاماش، ڕووهن.

دهناء: بیابان، چۆل.

دهن ترينين: بتم.

دهن الخروع: ڕۆن گەرچەک.

دهن الزيت: ڕۆنی زەیتی، ڕۆنی زەیتوونی.

دهن السمسم: ڕۆنی کونجی، ڕۆنکونجی.

دهن اللوز: ڕۆن بادام.

دهني الملمس: چەور.

دهنية: چەوری.

دهي (ج) أدهية: زیرەک، وشیار، وریا، بیرباش.

دهنج: دانە، ژەنگار، زاخی سەوز.

دهين: چەور، خەروبەز، قەڵەو.

- التدليك بالدهن: چەورکردن، هەنوون، هەنوین، هەنین.

دواء (ج) أدوية: دەرمان، دارو، داوودەرمان.

دواء الشفاء: هەتووان، نووژداری.

دواء العطاس: کونۆش.

دواء القابض: دەرمانی گیر، زگ راگیر.

دواء القبوضية: دەرمانی گیری.

- تعجين الأدوية لصنع الحبوب: هەرفتاندن.

- أدوية للطعام: هەزبێنە.

دواب: چارەوا، چوارپێ، وڵاخ.

دواب الحمولة: پێرۆ.

الدوابة: ئەگریجە.

دواجن: چینەکەر، باڵندەی کەوی، خانەکی.

دوار: سەر سووڕان، وڕی، گێژی، سەرەبسوورە، سەرەگێژە، گێژبوون.

دوّار: گێرندە، بگێڕ، گەڕندە، دەستگێڕ، دەربەدەر، سوورخۆر، فرەگەڕ، هات و چۆ کار.

دوار الشمس: گوڵەبەڕۆژە، ڕۆژیار پەرست، ڕۆژگار پەرست.

دوار الليل: شەوگەڕ.

دوّارة: پەرگار، سەرگێژی.

دوّاس: گێرە کار، گێرەڤان، گێرەوان، پێشێلکار.

دوام: هەربوون، درێژەکێشان، لەسەر ڕۆیشتن، هەمیشەیی، پایەداری، بەرخورداری، ڕاوەستان، مان، درێژەپێدان، مانەوە.

- أدامك الله: بەرخورداربی.

دوام الحال: راگیری، راگیراوی.

دوام رسمي: مانەوەی دیوانی.

دوامة: گیزگیزە، مەزرەق، گلگلوولە، گلگلۆلە، خولخولە.

دوامة مائية: گەڕ، نشووف، گیژاو، گێجاو.

- على الدوام: هەمیشە.

دواية: سەرتوو، سەرتووێ، سەرتووێژ.

دوباس: مێرووی دارەخورمایە.

دوحة (ج) دوح: داری گەورە و بڵاوی سێبەرداره.

الدحلة: قەرتاڵە، سەوەتە، سەبەتە.

دوّخ: سەرئێشاندن، سەرلێشێواندن، گێژ و هێرکردن.

الدوخة: سەرەگێژە، سەرەسوورە.

دوخان الرأس: سەرەسووری، گێژی، ماخولیایی.

دودأة: هەللادۆشە، حەلەق مەلەق، جۆلانە.

دودة (ج) ديدان: کرم، کورم، قورم، کرمژن، کرمۆژن، کرمۆڵ، کرمێون.

دودة الأشجار: ماشووت.

دودة الثلج: کرمی بەفری.

دودة السمك: پرگ.

دودة القز: کرمی ئاوریشمی، کەکلی.

الدودة الوحيدة: گوریسەچوو (کرمێکی درێژە لەنێو زگی مرۆڤیاندا تا ٦٠ مەتر درێژ دەبێ).

دودة الأرض: کرمی زەوی.

دودة المعدة: ڕیخەڕەش، فرکە (هی ماڵاتان).

دودة الكبد: کیسەڵە.

- الزائدة الدودية: بەڵە ڕیخۆڵە.

- حالة المدود: کرمێوونی.

الدور الأول: نۆبەی یەکەمین، نۆرەیەکەم.

الدور الثاني: نۆبەی دووەمین.

دور (ج) أدوار: (١) دەور، دەورە، گردن، چەرخ، پەڕ، پەڕانپەڕ، قەراخ، قەوورخە، گرد، گرداگردی، گەرد. (٢) چاخ، سوور، نۆبە، نۆرە، خول، دەردەم، دەم، تاف، سوورو پشت، سەقامات، سنوور، سووڕان، ڕۆژگار، دەوران، سەردەم، کات.

الدور: سیرە.

الدور والتسليم: دانستان، وەرگرتن و پێدانەوە.

دور السبات: ماوەی سڕبوون.

- أدوار الإستحالة: سووڕی گۆڕان.

دوران: گرواز، گل و خول، سووڕان، گەڕان، چەرخدان، خولخواردن، گرواز، زڤران، پێچ خواردن، جوولانەوە، سوور خواردن، خولانەوە، زۆڕاندنەوە، زۆڕانەوە، سووڕانەوە.

دوران الفلك: چەرخ، خولانی چەرخ، خولانەوەی چەرخ.

دوران السنة: ساڵ سووڕانەوە.

دوران الطاحونة: مۆرە.

دورة: خول، سوور، چاخیلە.

دورة حياتية: سووڕی ژیان، خولی زیندەگانی.

دورة الماء: سووڕی ئاو.

الدورة الكبرى: سوورە گەورە.

الدورة الصغرى: سوورە گچکە.

دورق: گەمۆڵە، فلاسک، گومگومە (سوراحی).

دورق تجفيف: فلاسکی وشک کردنەوە.

دورق زجاجي: فلاسکی شووشە (لە فیزیادا).

دورق مخروطي: ئەرلنمایەر (کیمیا).

دورق معوجّ: گەمۆڵەی ملخوار.

دورية: ئێشکچی، چۆکدار، هەفاو، نۆبەتچی، نۆتنۆرڤان، کێشکڤان، جەزایەرچی، چەرخەچی، پاسەوان، دیدەوان.
دوس: هۆلە، دادورۆڵە.
الدوس: پێ لێ نان، شێلان، گێرە.
الدوس والحمل: گێرەو کێشە.
دوسر: دووسەر، دووسەرە، دووگوز (گیایەکە).
دوشك: دۆشەگ.
دولاب (ج) دواليب: دۆلاب، دۆلاو، دۆڵ، چەرخی ئاش، پێچ، پێچک، چەرخ.
دولة (ج) دول: دەوڵەت، بەندەری، فەرمانڕەوایی، فەرمانگێری، میری، دەست گرتنە بەسەر زۆر لە دەوڵەت و ماڵات و سامان وەرگیراوە، دارایی، ماڵ.
- رئيس الدولة: دەوڵەتگێڕ.
- التوازن الدولي: بەرابەری نێوان دەوڵەتان.
دون: (١) بێجگە، جگە، بەدەر، بێ لە، هێ لە، بێژگە، زیڵ، بێ، بەبێ. (٢) نزم، سووک، کەم.
دوّن: بروانە (تدوين).
الدويّ: شیرە، شیرەشیر، گرمە، گرمەگرم، گرماندن، دنگە، دنگەدنگ، شریقاندن، شریقە، شریقەشریق، گرمە، لرمە، چت و دەنگی نارێک، گوێ زرینگانەوە، گرمەی هەوری.
ديار: ولات، هێڵە.
دية (ج) ديات: پارەیەکە لە بری کوژتنی کەسێک بدرێ.
ديّار: هیچ کەس.
دياسة البيدر: هۆلەکردن، گێرەکردن.
ديانة: ئایینداری، یەزدان پەرستی.
ديباج (ج) دبابيج: زەربافت، کری سیمداری ڕازاوە، دیبا، جۆرە پارچەیەکی نرخدار و باشی ئاوریشمییە. زێرباف.
ديبق: دیوا، دیبا.
ديباجة: پێشدەستی، پێشەکی.
ديجور: شەوەزەنگ، تاریکە شەو، تاریکی، شەوی تاریک.
دير: دێر، کلیسا.
ديزانتري: زەحیری، زکچوون بەخوێنەوە، خواێندار، نیژتن.
ديزج: دیزە، ڕەنگی ڕەش و بۆر.
ديك (ج) ديوك: کەڵەباب، کەڵەشێر، قالک، قانک، کەلەشە، کووچ، دیقل، دیکل، چپلە، کەڵەکووک.
الديك البري: تەزەروو، چۆڕ.
الديك الرومي: ئەلۆ ئەلۆ، قەلەموون.
- صيحة الديك: قووقە، قووقە قووق.
الديم: دێم، بەژک، پشتاو.
- زراعة ديمية: دێمە کێڵ.
الديماس: زاخە، زاخڕۆ، بڕوانە (سرداب).
ديمة: خوڕڕەمەباران، ڕێژەوی بێ برووسکە و گرمە.
- الأرض الديمية: بەژی.
ديمقراطية: دیمۆکراتی.
دين (ج) أديان: دین، ئایین، نەتەوە، خوداپەرستی، ڕێگا، ڕێ، ڕا، ڕەووش.
ديني: ئایینی.
دَين (ج) ديون: قەر، قەرز، قەرد، دەسی، واڕە، قەرزو قۆڵە.
- أداء الدين، تسديد الدين: قەرزدانەوە.
دينار (ج) دنانير: لە پێشدا جۆرە لیرەیەک بووە لە (ديناريوس)ی لاتینی وەرگیراوە.
ديّوث: بێ ناموس، گەواد، تەرەس، قوڕمساخ.

ذ

ذ: پیتی نۆیەمینی (ئا بێ)ی عەرەبییە.
ذا: خاوەند، خێوی، خودان، ماخۆ، خووەی.
ذا (ج) أولاء: ئەوە، ئە ئەوە، ئینە، ئەی، ئاذێ، ئەڤێتهێ، ئید، یە (بۆ نزیکە).
ذائب: تواوەوە، تاواوە.
ذائع: بەناوبانگ.
ذائقة: هێزی چێژتن، چێژگە، چست، مێزە، هێزێکە لە پێنج هەستەکانی مرۆڤ کە بەهۆی وی تامی چتان دەزانرێ، مرازی ویش زمانە (بڕوانە ذوق).
ذئب (ج) ذئاب: گورگ، وەرگ، گوور، کووری، ڤەرگ، گور.
- بصل الذئب: کیفۆک، پیفۆک.
ذابل: ژاکاو، کەچراو، ژاکیاگ، سیس، نەژد، ڤرنی، چرچ، دالگۆشت، بێ تووک، لەڕو لاواز.
- الورد غير ذابل: گوڵی نەگەچراو، هەڵنەوەریو، شەق.
ذات (ج) ذوات: (١) بنچینە، بنەڕەتی چتی، ئەوەی کە هەیە، ڕەگ و ڕیشەی چتی. (٢) خێوی، خاوەند، خودان، خۆ، خێو، دارا، ماخۆ، کەس، کرۆک، ئاوارە.
ذات الجنب: برک، ژان و برک، نەخۆشی پالوو، سینە پالوو، ئاوسانی پەردەی ژووردوەی کەلەیە دێشێ و تاشی دێتێ تەنگەنەفەس دەبێ و دەکۆخێ.
ذات التفاعلين: دوو کارلێک (کیمیا).
ذات الرئة: ژان و بەرکی سییە، نەخۆشیی سییە، دەردی سیپەلاکییە، سی ئەستوورک، سی ئاووسان بەهۆی سەرماوە پەیدا دەبێ.
ذات اليمين: بۆ لای ڕاست.
ذاتي: خۆیی، خۆسەری، سەرخۆ.
الحكم الذاتي: سەربەخۆیی.
ذاتياً: لەخۆوە.
الذاتية: هەنەستی، ڕازگە، ڕازنووس، خۆیەتی، کەسناسی، فەرمانبەری.
ذاتية الإبتدائية: کەسناسیی سەرەتایی، خۆیەتی سەرەتایی.
ذاتية الأساتذة: فەرمانبەریی مامۆستایان.
ذاتية الثانوية: کەسناسیی دواسەرەتایی، خۆیەتی ناوەندی.
ذاك (ج) أولئك: هۆود، ئەواهێ (بۆ دوورە).
ذاك الوقت: هەینێ، هەنگینێ، ئەوسا، ئەو دەمی.
- لذلك: لەبەر ئەوە.
ذاكر (م) ذاكرة: بیردار، بەبیر، بیر لێ کەرەوە.
ذاكرة: یاد، بیرەوەری.
- ذو ذاكرة: بەبیر، بەبیردوەر، بیرمەند.
- قوي الذاكرة: بەیاد، بیرتیژ.
ذان: ڕیکە (اشارة) بۆ نزیک و نێرانە.
ذانك: ڕیکە (اشارة) بۆ دوورە و نێرانە.
ذاهب: ڕەوەن، ڕێ بگار، ڕێبوار، ڕۆیشتوو، لەسەر کۆچ، دوور ڕۆیین.
ذاهل: فەرامۆشکار، لەبیرکار.
الذب: گا کێوی.
ذاوي: چرچ، سیس، سیسک، ژاکاو، ژاکیک، چرچیاک.
ذب: دەرکردن، دوورخستنەوە، پێشگرتن.
ذباب: مێش، مەگەز، مەشی، مەیەس، مەوز، مەگەس.
ذباب كبير يقع على الدواب: مۆز، مێشەکەرانە، گەوگەو، مێشەگەز.
ذباب الكلب: مێشە سەگانە.
قانصة الذباب: مێش گرە.
ذبالة: فتیل، پلیتە، پۆرگ، سەری پلیتە ئەوی دادەگیرسێ، سەرەپلیت.
ذبح: سەربڕین، سەر ژێ کرن، کوژتار، کوشتار، هەپلۆک، گەرووبڕین.
ذبح كامل: گۆشاوگۆش سەربڕین.
الذبحة: گەرووئێشە.
الذبحة الصدرية: سنگەکوژێ.

ذبذبة: (١) لەرزاندنەوە، هەژاندن، لەرە، لەنگاندن، لەرەلەر، لەرینەوە. (٢) هەژانی چتی هەڵاوەسراو، بزووتن، لەرینەوە، شنین، شنیان. (٣) ئەو قلقله و بلبلانەیە، وەکمژاوە و چتی تر دەخرێ.

ذبذبة كاملة: لەرینەوەیەکی تەواو.

ذَبل: ئێسکی پشتی کیسەڵی، گوێی ماسی، سەرەتای لاوی.

ذبول: سیس و چرچ بوون، قرنی، گەچران، گەچلان، چرچە، چلمساو، دامردن، چرچی، ژاکان.

ذبيح: سەربڕاو.

ذبيحة (ج) ذبائح: کوژتی، دابەستی، دابەستوو، دابەستە، ئەرەبەست، کوشت، قوربانی.

ذحلحة: خرتە خرت.

ذخر (ج) أذخار: گەنج داگرتن.

ذخيرة (ج) ذخائر: تفاق، زاد، دانەوێڵە، ئازۆخە، داناش، دانەوێر، دان هێرک، ئازووخە، ئازووقە.

ذراع (ج) أذرع: ئەرەج، باسک، باهوو، زەند، زۆڵە، چەمیل، ئەرین، گەز، باڵ.

ذراع القوة: باسکی سەرگر.

ذراع المقاومة: باسکی بەرگر.

ذر: ورد، ئەو تۆزە وردانەیە کە لە تیشکی بەر هەتاوێ دەبینرێن، تۆز، گەرد.

ذرة (ج) ذرات: تۆزقاڵ، گەردیلە ئەتۆم، تۆسقاڵە، ئاستەم، ڕشک، گلگل، کەموسکێک، ئەتۆم، گەردیلە، مۆلیکۆل، ڕێزلانە، ڕێزۆل، ڕێزە، ژەنیک.

– **العدد الذري:** ژمارەی ئەتۆمان.

– **الطاقة الذرية:** وزەی ئەتۆمانە.

ذرات الغبار: ڕێزە.

الذرة: گوڵە پێغەمبەرە، گەنمە شامی، گارس، شامی، گلگل، گوڵەکابە، گوڵەدان.

الذرة الصفراء: گەنمە شامی، گارس، شامی، گلگل، گوڵەکابە، گوڵەدان.

ذرع ذرعاً: پێوان، پێڤان.

ذرع: گەز، باڵ، گاز.

ذروة: کەپک، قوللە، تەپۆڵکە، لای هەرە ژووروویی هەموو چتێکی، تۆقەسەر، سەرقەل، قەلەپۆیە، سەرقولەپۆپەی کێوان.

ذرور الشمس: گزنگی خۆر، گەزینگ.

ذري: دەبان، دەبیان، دەوان.

– **التركيب الذري:** گەردیلە پێکهاتن.

ذرية (ج) ذراري: منداڵ، نەتەوە، ڕێشتە، دوندان، ڕشتە، تیرە، دەوول، ڕەچەڵەک، بەچکە، زاوزوو.

ذريعة: بەڵگە، هۆ.

ذعر: ترسان، تۆقین.

ذعرة: کلک هەڵتەکێنە، قوون هەڵتەکێنە، کلک تەقێنە، کلک هەڵسەنگێنە.

ذعن ذعناً: سەرشۆڕکردن، درکاندن، ددان پێدانان.

ذقن (ج) ذقون، أذقان: چەنەگە، چەناگە، پەرزینگ، زنج، زەنی، ئارچەن، ئارزەن، کاکێرک، ئەرزینگ، چەن، چەنەزنج، زنخدان، چانە.

ذُكاء: زۆر، خۆر.

ذكاء: زیرەکی، وریایی، هۆش، سەلیقە، بژیری، چەرچهەیی، زرنگی، گێرو فەن، وشیاری، ژیری، هۆشیاری.

ذكاء طبيعي: دۆزدار.

– **مراكز الذكاء:** مەڵبەندەکانی زیرەکی.

ذكاوة: زیرەکی، تیژهۆشی، بڕوانە (ذكاء).

ذكر: یاد، هەرچی بەسەر زماندا بڕوات، یادکردن، چێل کرن، ناوبردن، نێر، هەڵدان، هێنانەوە یاد.

ذكر الشيء في غيابه: لەپاشملە دوان، ناوبردن.

– **يذكر:** بەهێنانەوەی، بەیاد هێنانەوەی.

ذَكَر: چوو، سیرەتی نێرینان.

ذَكَر الأطفال: چووچ.

ذَكَر النحل: نێرە هەنگ.

– **العضو الذكري:** چوو، نێرە ئەندام.

ذكر (ج) ذكور: نێرینە، نێر، کەڵ.

– **اولاد الذكور:** منداڵی نێرینە.

ذكر الجاموس: کەڵ.

ذكر الجدي: کارە نێر.

ذكرة: شەن.

ذكرى: یاد، یادگار، بیرەوەری، بیرهاتی، یادگاری، ماوەی بیر، چێل.

ذكرى السلف: بیرەوەریی باستانی.

– **إحياء الذكرى:** بیرەوەری زیندووکردنەوە.

ذكريات: بیرەوەری.

ذكوة: سەربڕین، کوژتنەوە.

ذكي ج أذكياء: جەرچهە، سەلیقەدار، پیاوناس، بەبیرەوەر، ژیرک، بەکار، بشاک، زیخ، چەسپان، مەحلان، زرنگ، وشیار، شیار، فەلهیتە، قوچاخ، زیرەک، کاربین، هۆشیار، وریا، بەهۆش، بژیر، شاباز، بریڤ، جەرجهە، ستێلە، بەخۆوەژیو، پەیک، دەگەل، گوریز، زرینگ، زیت، ژیر، بەسەلیقە، شاک، لەبخان، هۆشدار، چەپخوون، بلیمەت، تێگەیشتوو.

ذكية: دەستەچیلە، چاوڕەشکەنە، چاو ئاگر، دەساوور، بەرچاوکە، چاو ڕوونکە، ئاگر گیرە.

ذل: ڕامی، نەرمی، سەرشۆڕی.

ذلاقة: فصاحة.

ذلّة: کەساسی، کەنەفتی، پەرێشانی، چەپرەکی، کڵۆڵی، داوەشاوی، زاری، کوێرەوەری.

ذلك (ج) أولئك: ئەو، ئانە، ئاذ، هەو، هۆوە، ئەوێهـا (بۆ دوورە).

ذلك الحين: ئەوسا، هەنگێ، هەنگینێ، ئەو دەمی.

ذلك هو: هۆوەتا، هۆوەتانێ.

– **لذلك:** لەبەر ئەوە.

– **في ذلك الوقت:** لەو کاتیدا، هنگێ، هەنگینێ، هندێ.

– **بذلك:** بەوە.

ذلول: ڕام، ملکەچ، کەوی، دەستەمۆ.

ذليق: زمان تیژ.

ذليل (ج) أذلاء: کەنەفت، کەساس، پەرێشان، کەلاک، چەپرەک، زبل، برەش، بێ ئابڕوو، چەپڵەک، داوەشاو، زار، نەگبەت، چارەڕەش، ڕۆژڕەش، بەدبەخت.

ذم، مذمة: بێز و بۆ لێ کردن، پاشملە، پشت ملە، چێرکرن، لە پشتی سەر دان، پاشگۆنین، پاشڕوویی، بەد وێژی، خوسپ.

ذماء: قسر، نیوە گیان.

ذمة ج ذمم: لە مل، لە ئەستۆ، پەیمان، دڵ و دەروون، بەرپرسیاری، لە ملی، گەردن.

– **في ذمتي:** لە ئەستۆی من.

ذميم: لەبەر چاوان کەوتوو، چێرکراو.

ذميمة (ج) ذمائم: ناشیرین، ناحەز، دزێو.

ذنائب: کلکە (جوغرافیا).

ذنَب (ج) أذناب: کلک، دیڤ، کووری، دوم قلیچەک، دەڤیک، دم، دووم، دوو، دووچکە، جووجکە.

– **إهتزاز الذنب:** لووجین، کلکەسوونە.

ذنب العمامة: لچک، لێچەک.

ذنب (ج) ذنوب: گوناه، گوناح، تاوان، سووچ.

ذنوب: سەتل، دۆڵچە، مە، دەولک، مەخمەر، ئاڤدانک، مەجرەفە، دۆلک، زرک.

ذهاب: ڕۆیشتن، ڕەوان بوون، ڕەوانە بوون، وەڕێ کەوتن، شین، ڕێگەڕۆیشتن، وەرەسیان، مەلای، لوای، چوون، وەرسیان، ڕۆیین، بل، ئۆغرکردن، وەڕێ کەوتن، بەڕێ بوون، چین، ڕووین، لاچوون، ڕێگەڕۆیین، ڕێگەبڕین، هەڵوو، هێری.

– **إذهب:** بڕۆ، بچۆ، وەڕێ کەوە، بشۆ، هەرە، بچە، بووریە، پڕی، لووە، هەڕۆ، گوم بە، لاچۆ، هرە.

ذهاباً وإياباً: چوون و هاتنەوە، ئامان و شیان، هاتوچۆ.

الذهاب سريعاً: چرپاندن.

ذو حياة: بڕوانە (حيّ).

ذو زاوية: گۆشەدار.

ذي وهني: ئەوە، ئە ئەوە، ئەڤێها، ئەڤێهێ (لە نزیکەوە بۆ مێیانە).

ذي: خاوەند، خێوی، خودان.

ذيرة: پەگر.

ذيل (ج) ذيول: داوێن، دامان، داوان، شاقەل، تەشک، دانگە، چمک، شەنجان، پیشک، دەڤێن، پاشەڵ، منە، پاشبەند، لای خوارەوە.

ذيل الحيوان: کلک.

ذيل الملابس: دامەن، شەنجان، دیڤ.

ذي الحجة: ناوی دووازدەمین مانگی قەمەرییە.

ذي القعدة: ناوی یازدەمین مانگی قەمەرییە.

ذهني: بیرامێز.

ذو بأس: سامدار، دژدار.

ذوات الأظلاف: دوو سمە.

ذو ساقين: دوو حاچە، دوو پەلە، دوو لک.

ذو شعبين: دوو حاچە، دوو پەلە، دوو لک.

ذو ذنَب: کلکدار.

ذو ضُرَتَين: دوو ژنە.

ذهب به: بردی.

ذَهَبْ: زێڕ، زەڕ، تەلا.

ذَهَبْ أبيض: زێڕی سپی، تەلا.

– **مسحوق الذهب:** زێڕکفت.

ذهبيّ: زێڕن، زێڕین.

ذهن (ج) أذهان: هۆش، زیی، منە، زیرەکی، تیژیی هۆش، زەین

ذهول: فەرامۆش، بێ هۆش، بێ گایی.

ذهين: بڕوانە (ذكي).

ذو (م) ذات (ج) ذوو، أولو: خێوی، خاوەند، خودان، ماڵخۆ، ماڵخووێ، ماڵخی، ماڵی، خاوەن، ماخۆ، دارا، مدر.

ذو أربعة أقدام: چووار پێ، چارپا، چارپێ.

ذو الجلال: خاوەند شکۆ، خاوەند پایە و جێگا.

ذو الحياتين: ئەو زیندەوەرانەن کە لە پێشدا لە نێو ئاویدا دەژین کە کەمێک گەورە بوون دێنە سەر وشکانیش وەکوو بۆق و ڕەقە و مار و قرژاڵ و ئیتر.

ذو عزم: ئارەزوومەند، بە هۆرە.

ذو الفقار: ناوی شیری ئیمامی عەلییە.

ذو ظل: سێبەردار، سایەدار، سایەبان، سایەوان.

ذو قَدْر: بەرێز، رێزدار.
ذو القرنين: سەرناو (لقب)ی ئەسکەندەری ماکدوونییە.
ذؤابة (ج) ذوائب: ئەگریجە، پرچ، بسک، پەلکە.
ذوَاب: تاوێن، تووێنەرەوە.
ذوب: توانەوە، تاوانەوە، هۆرێنی، خێورانەوە، تولانەوە، بڤەشێن
ذو ذنب: هەسارەی جوچکەدار.
الذوبان: توانەوە، تاوانەوە، خێورانەوە.
– درجة الذوبان: پلەی توانەوە.
الذوق: چێـژتن، مـێـزەکـردن، هێـزی چەژتن، هەسـتی چێـژتن، چەژگە، چەشە، چەشگە، خسـتکرن، چێژ، مـیلاق کـرن، تام، تام کرن، چەشتن.
ذو عروتين: دوو هەنگڵ، جووتقوڵف.
الذوق الأدبي: چەژگەی وێژەیی.
الذوق السليم: هەستی ساخ، چێژگەی پوخت.
ذو قافيتين: هەڵبەستێکە دوو جۆری پاشبەند هەبێ.
ذوو: بڕوانە (**ذو**).
ذي جاه: خاوەن جێ و پایە.
ذي القربى: خزمان.
ذي قيمة: گران.

ر

ر: پیتی دەیەمینی (ئا بێ)ی کوردییە.

رائب: ماست، ترۆلە، مێست.

الرئة (ج) رئات: سی، سیپەلک، سیپەلاک، شوش، شش، پیلاشوومێ، سپی، پشا سپی، سوویە، سو، سووێ، سەپەلیک، شمش، شۆشی، شوو، پش.

- قصبة الرئة: زمانۆک، کاکری.

- حويصلات رئوية: سیکلدانۆچکە.

- الفصوص الرئوية: پلەکانی سی.

- الغشاء الرئوي: سییە پەردە، دیوارە پەردە.

- زرق الرئة: سی چاندن.

- إلتهاب الرئة: سی سووتانەوە، سی هەوکردن.

- السل الرئوي: دیقی سیپەلاک.

- ذات الرئة: سینە پاڵوو، نەخۆشیی سی.

رائد: دڵخوار، شۆفار، سیخوڕ، واردۆز.

رائج: بەبرەو، بەرمێن، باودار، ڕەوان، بەهەرمێن، برەودار، خۆشڕەو.

رائح: بۆلکەر، بۆندەر.

رائحة (ج) روائح: بۆن، بێن، بێهن، بۆ، بووە.

رائحة الأجسام الوسخة: بۆ دڕن.

رائحة إحتراق الشعر: کڕووز، بۆ کڕووز.

رائحة كريهة: بۆگەن، زنخ.

رائحة الفم الكريهة: بۆنی دەم، بۆگەنی دەم، بۆگەنی زار.

- طيبة الرائحة: بۆنخۆش.

- ذوو رائحة: بۆندار، بێندار، بەبۆن.

رائض: کەسێکە جووانووی فێرە ڕێگا ڕۆیشتن بکات، رام کار.

رائع: بەشکۆ، بەدەبدەبە، بەر بچاڤ، بەر بچەڤ، شرین، دلبەر.

رائق: ڕوون، ڕەوشەن، شل.

رائق مخفف: شل، ڕوون.

رأب: دروونەوەی چتی کۆن و دڕاو.

الراب: زڕباب، زڕباوک، باوەپیارە.

الرابة (زوجة الأب): زدایک، باوەژن.

رابة الزوجة: زڕخەسوو.

رابح: قازانجکار، باودار، بەهەرمێن.

رابط: (۱) مرۆی پارێزگار و خوداپەرست. (۲) لێک گرێدەر، گرێدەر.

رابطة (ج) روابط: پەیوەندی، بەندیواری، کەین، داڤ، ڕایەڵ.

رابع: چوارەم، چارەم، تێترا.

رابع كلوريد الكاربون: کاربۆن تێترا کلۆراید.

الرابع: چوارەمین، چاردمین.

الرابع المتناسب: چوارەمین هاوڕێژە، هاوڕێژەی چوارەمین.

راتنج رابط: ڕاتنجی لێکدەر.

الرابعة: کرمی شینک.

رابعيّ: چوارەمی، نەخۆشییەکی وڵاخ و ئاژاڵانە.

راتب (ج) رواتب: جیرە، مووچە، دەقن، ڕۆژانە، ساڵانە، چەمەکە، دەبرە.

راتب شهري: مووچەی مانگانە.

راتب أسبوعي: مووچەی هەفتانە.

راتب سنوي: ساڵانە.

راتع: لەوەڕکار، لەوەڕکەر، پەلەوەر، لەوەڕندە.

راثي: دوولکەبێژ.

راجٍ: هومێدەوار، بە هەویا، هەویادار.

راجح: باشتر، پێر.

راجز: رجزدانەر، کەسێکە کە هەڵبەستی لە دەریای (رجز) دابنێ.

راجع: گەڕاوەوە، گێڕەرەوە، گەڕێنەوە.

راجع، مراجعة: پاشپێ، دەور.

راجل: پیادە، پەیار.

راجي: تکاکار، هەویادار، مەهدەرڤان، هیوادار، هێڤی دار.

راح: مەی، ئاسوودەیی، کەیفخۆشی، لەپی دەس، ناولەپ.

راحة: ئاسوودەیی، هێمنی، سانەوە، وچان، هەدا.

راحة الید: بەری دەست، لەپی دەست، بەرە لەپ، ناو مشت، لەواسەی دەستی.

راحل: کۆچکردوو.

راحلة: زاد، تۆشە، تێشوو، بەروبۆ، خولندۆت.

راحلة (ج) رواحل: ولاخی باری.

راحم: میهرەبان، بەزەییدار.

راخي: خاو، خام.

رادع: ڕاگر، پێشگر، نەهێڵ.

رادیو: رادیۆ.

رأرآء: زرت، چاوزیت.

رازق، رزاق: ڕۆزیدەر، قووتدەر، ڕۆزی گەیێن (خودا).

رازقي: بێ تێن، سست، ڕیشبابا، ڕیشباوا، جوورە ترێیەکە.

رازقیة: کراسی سپی کەتان، مەی.

رأس (ج) رؤوس: سەر، سار، کەللە، ملە.

رأساً: یەکسەر، ڕاستەوڕێ، یەکشەق، ڕاستەوخۆ، ڕاستەوڕاست، یەکسەر، ڕاست و ڕەوان.

- **قمة الرأس:** پۆلک، تۆقی سەر، تەپلی سەر، کاسک.
- **ذات رأسین:** دوولۆ، دووسەر.

رأس: نووک، نوویک.

رأس البصل: سەلکە پیواز.

رأس الشيء المدبب: نووک.

رأس المال: دەستمایە، مایە، سەرمایە، دەسمایە، بەلگە.

الرأسمالیة: سەرمایەداری.

رأس الرجاء الصالح: سەرلووتکەی هیوا.

- **تخدر الرأس:** سەرتەزین.

رأسمالي: سەرمایەدار، خاوەند مایە.

رأس الحد: سەرپەڕگە.

رأس الدعکة أو الدعکسة: سەرچۆپی.

رأس سکر: کەللە شەکر.

رأس السنة: سەرساڵ، سەری ساڵ.

رأساً علی عقب: سەرەوژێر، سەرەنگرێ، سەرەوبن، سەرەوژێر.

- **ذو رأس المال:** سەرمایەدار، خاوەند مایە.
- **بیاض الرأس:** سەر سپی.
- **تزیین الرأس:** کرووزەکردن.
- **توجع الرأس:** سەرئێشان.
- **دائغ الرأس:** گێژ، کاس، هوڕ.
- **رفعة الرأس:** سەربەرزی.
- **رفیع الرأس:** سەربەرز.
- **علو الرأس:** سەربڵندی، سەربەرزی، سەربڵنداهی.
- **شعر الرأس:** قژ، پرچ.
- **عالي الرأس:** سەربەرز، سەربڵند.
- **علی الرأس:** لە سەر سەران.
- **علی الرأس والعین:** لە سەر سەرو چاوان.
- **قشرة الرأس:** کرێژ، کرێژک، کەڤشک، کەڵپک، کیڤار، بروانە (**قشر الرأس**).
- **لفة الرأس:** سەرپێچ، پێچ.
- **قحف الرأس:** تاقی سەر، قاقلۆک، کاسەی سەر.
- **مسقط الرأس:** شوێنەزا.
- **نکوس الرأس:** سەر نزمی.
- **منکس الرأس:** سەرنزم.
- **وجع الرأس:** سەرئێشە.
- **هز الرأس:** سەر لەقاندن، سەر هەژاندن.
- **هیئة الرأس المعتجر:** سەرو گوێلاک.

رواسب: نیشتەمەنی.

رواسب السمن المغلي: دۆن، دۆک، دۆکە.

راسب (م) راسبة: نیشتک، نیشتوو، نیشتە، کەوتوو، کەفتوو، بەلغ، پاشکەوتوو، خرچاو، خڵتە، خڵتەی نیشتوو.

رئاسة: سەرداری، سەرکردەیی، سەرۆکی، سەروەری، گەورەیی، سەرۆکاتی، سەرمیانی.

رئاسة البلدیة: بازاڕگێڕی، سەرۆکایەتیی شارەوانی.

رئاسة الجامعة: سەرۆکایەتیی زانکۆ.

رئاسة الجمهوریة: سەرکۆماری، سەربیانی.

رئاسة الصحة: بەڕێوەبەرێتی پزیشکاری.

رئاسة العمل: سەرکاری، سەرکارێتی.

رئاسة الوزراء: سەرەک وەزیری.

راحم: دڵسۆز، بەزەییدار.

رئرئة: زیتەزیت، زەقەزەق (بۆ چاو)، زرتەزرت.

رادع: پەکخەر، نەهێڵ.

راسخ: پایەدار، قایم، پتەو.

راشح: پالاو، پاڵێو.

راشد: ڕابەر، ڕێگا نیشاندەر.

راشن: کەسێکە بەبێ بانگهێشتن بێتە میوانداری، شاگرد.

راشوم: شەقڵی دەخڵ و خەرمانانە.

راشي: بەرتیلدەر.

راصد: چاودێر، دیدەوان.

راضي: قایل، شا، بەدڵ، پەسندکار، پێخۆش، خۆشحاڵ، دڵخۆش، بەدڵ و گیان، ڕازی.

- **غیر راضي:** ناقایل، نابەدڵ.

راضع: منداڵی شیرە خۆرە، مرۆی نزم و لەچەر.

راعي: شوان، شڤان، هۆلک ڤان، چاودێر، گەلەوان، چۆپان، بەرڤان، مێگەلەوان.

راعي الإبل: وشترەوان، حوشترەوان.

راعي البقر: گاوان، گاڤان.

راعي البهم: بێچڤان.

راعي الجنينة: باخچەوان، باخەوان.

راعي الخرفان: بەرخەوان، بەرڤان، ماوەرەوان.

راعي صغار الغنم والمعز: بەرخەوان، کارەوان.

راعي الصوار: گاوان، گاڤان، گادار.

راعي الطليان: بەرخەوان، بەرخەلەوان، کارەوان.

راعي الطليان والجدايا: ساوەلەوان، بەرخەوان، بەرخەلەوان، کارەوان.

راعي العجول: گوێلکەوان، گۆلکڤان، گۆرەوان.

راعي الغنم: شوان، شڤان.

راعي المعز: بزنەوان.

- مهنة الراعي: شوانی، شڤانی، شڤانێتی، شوانێتی.

- معين الراعي: دوا ئاژۆ.

راغب: داخواز، ئارەزوومەند، بینەکەر، بخواز، بینەکار، پێخۆش، خواستەر، دلخواز، ویستەر، هەوەسدار، ئارەزووکار.

رأفة: بەزەیی، میهرەبانی، پیار، دڵ و زگ پێ سووتان، دڵسۆزی، جەرگسۆزی، دڵسووتان، دڵسووتاوی، میر، میهرەبانی، دڵنەوایی، دڵجۆیی، دڵدانەوە، لاواندنەوە.

رافد (ج) رفد: جێنشینی پادشا، کەسێکە لە جێگای پادشا دانیشێ لە کاتی دیار نەبوونی، یاریکار، زێ.

رافدان: دوو زێ (دەجلە و فورات).

رافدين: دەجلە و فورات، ناوی زێیەکانی دەجلە و فوراتی.

رافض: تەرک کار، پشت تێ کار.

رافضة (ج) روافض: سوننییان بەو شیعانە دەڵێن کە سێ ئیمامەکان (ئەبو بەکر و عومەر و عوسمان)یان بە هەند نەگرتوون و بەجێیان هێشتوون.

رافع: لابەر، هەڵگر، بەرزکەرەوە.

رافع مرافعة: گلەیی بردنە پێش دادگا، گازاندەکردن، گلەیی کردن، هەڵدەر، هەڵگر، بڵندکار.

رافقه مرافقة: بوونە دۆستی یەکتری، بوونە هاوڕێ و برادەری ڕێگایە.

راقب: بڕوانە (**راصد**).

راقب مراقبة: سەرپەرشتی کردن، سەرپەرشتی، بەرچاوکرن، تەمایاری، چاودێری کار.

راقد: نستوو، کورک، کڕ، کڕک، هەڵنیشتوو.

راقص (م) راقصة: هەڵپەڕ، سەماکار.

الراقص فوق الحبل: جانباز.

راقم: نووسەر، نڤیسەر، نڤیسکار.

راقود (ج) رواقيد: کوویە، دن، کەرگە، کەوار، کۆلین، هوومە، کووپەی گەورە.

الراقي (م) راقية: بەرز، بڵند، باڵا، سەرکەوتوو، پێشکەوتوو

- الأحياء الراقية: باڵا زیندەوەر.

الراقيء: پینەچی.

راكب (م) راكبة (ج) ركاب: سوار، سوویار.

راكد: مات، وێستیاگ، ئارام، وەستاو، راوەستاو، ئارامگرتوو، مەن، مەند، پەنگاو خواردووەوە، مەنن، ئاوی مەند.

الماء الراكد: کاماڤ، مەند، پەنگاو خواردوو.

راكع: چەماوەوە، چەمینەوە.

رأم (ج) أرام: ئاسکی سپی.

رامي: نێزەدار، هاوێژەر، تیر ئەندازە.

ران: پووزەوانە، بەلەک پێچ.

راهب (ج) رهبان: عەڤداڵ، رەهبان، رەبەن، رەبەنۆک، لە ئاینی فەلاندا راهب ئەو کەسەیە ژنی نەهێنێ.

راهبة (ج) راهبات: ژنێکە مێردی نەکات و هەمیشە لە دێر و کلیساندا بژی.

راهش: بڕوانە (رواهش).

راهن: گرێو دانەر، هەمیشە.

راهن مراهنة: گرێودانان، پەیمان بەستن.

راهي: رەوان، خۆشڕۆ، خۆشرەوت.

راو (ج) رواة ورواون: گێڕەوە، بێژ، گێڕەرەوە.

راوح: پێکوت (بۆ وەرزش و لەشکر).

راود مراودة: دۆستایەتی لەگەڵ یەکتری کردن.

راوند: راوەندە، رەوەند، ریوەن، بنی رێواسییە.

رؤوف: بەزەییدار، دڵسۆز، جەرگسۆز، میهرەبان.

راووق: رەحەتی، راوەک، کۆڤ، ماستەک، کۆفک، گۆفک، راووک، کۆڤک، بالوێنە.

راوي (ج) رواة: گێرەوە، باسکەر، لێدوو.

رأي: بیرو باوەڕ، بیرو ڕا، ڕا، تەگبیر، بروا، پێم، گوور.

رأى رأياً ورؤية: دیتن، بینین، روانین.

- مشتت الرأي: رەت بلاو، دوودڵ، نیگەران.

الرأي العام: بیرو باوەڕی گشتی.

رأي العين: بەچاو دیتن.

الرابية: دۆکولیو، دۆخەوا، دۆخوا.

راية (ج) رايات: بەیداخ، بەندێر، ئاڵا.

راية الملكية: ئاڵای میری، ئاڵای پادشایی.

حامل الراية: ئاڵادار، بەیداخدار.

رايون: چنراوی پیشەسازی، سەر، سەرەک، سەرمیان.

رئيس (ج) رؤساء: ئا، ئاغا، ئاخا، خشەنیتە، میر، سەردار، سالار، سەرکار، سەرەک، سەراک، سەرۆک، سەروەر،

سەرکردە، ئاغا، مەزن، برا گەورە، باخوە، یەکمان، سان، کلیت، دەمڕاست، سەر، کلێت، سەردەستە، یەکەمین، فەرمانڕەوا، گەورە.

رئيس الأسطبل: میراخوڕ.

رئيس أول: سەرلەشکر، سەرهەنگ.

رئيس البلدية: باژێرگێڕ، سەرۆکی شارەوانی، شارەوان، سەرۆکی شار، سەرشار، شاردار.

رئيس الجمهورية: سەرکۆمار، سەرەک کۆمار، سەربیان، سەرۆکی کۆمار، پێشەوا.

رئيس الجيش: سوپا سالار، سەرلەشکر، سەرداری لەشکر.

رئيس الحزب: سەردەستە، سەرۆکی پارتی.

رئيس الدولة: دەولەتگێڕ.

رئيس العمل: سەرکار، سەرۆکی کار، سەرپالە.

رئيس الأساتذة (للعمل): سەروەستا.

رئيس القافلة: جلەو دار.

رئيس القبيلة: سەرخێل.

رئيس المجلس: سەرۆکی ئەنجوومەن.

رئيس الطليعة: سەرقۆل.

رئيس الوزراء: سەرەک وەزیر.

رئيس أركان الجيش: سەرهەزار، سەرەدار.

رئيسي: ئاغایانە، سەرەکی.

رب الرمان: ڕینگی هەناری، دۆشاوی هەنار.

رب (ج) رباب، ربوب: ڕینگ، ڕب، ڕوب، ئاوی ترێ و هەنار و ئیتر هێندە بکولێ تا توند دەبێتەوە، مربا، پەروەردەکراو، ئاوی کوشراو، ئاڤدنگ، شیرە، ڕاوی، ڕیچاڵ، ڕیچوڵ، لیچاڵ، شیدر، ڕینگاڵ.

رب: پەروەردگار، خوداوەند، خوداوەندگار.

رب البيت: ماڵخۆ، خاوەند ماڵ، زووڤان، مازووڤان، خانەخوێ.

رب السماء: ئاهوورەمەزد.

رب السموات: دیاووس پیتەر.

رب تربياً: پەروەردەکردن، بەخێوکردن، پێگەیاندن، پێڕاگەیاندن، ڕەنێو هێنان، بەڕێ بردن.

ربا: سووت، سوود، ڕۆبیدە، مردە، ڕووبین، قازانجی پارەیەکییە بەقەرز بدرێ بەیەکێکی.

– **آكل الربا:** سووتخۆر، مردەخۆر.

رباب: تەمبوورە، تەنبوورە، تەموورە، جوورە سازێکە هەر لە تاری دەچێ بەلآن کاسەکەی وی لە هی تاری گچکەترە.

رَباب، ربابة: هەوری سپی، هەورێکە پڕ لە بارانە.

ربابي: تارژەن

رباح: سوود، قازانج

الرباح: عەنتەر

رباط (ج) ربط: کەمەن، کەمەند، ڕشتە، ملوانکە، گەردن بەند.

رباط الحذاء: بەندی قۆندرە.

رباط الجوارب: بەندی گۆرەوی.

رباعي: چوارە، چوارلک، چوار خشتەکی، چارین، چوار ڕێزە، چوار لا.

رباعية (ج) رباعيات: چوارێن، دڕۆک (ددان).

رَباعي: دڕۆک، چوار ددانەکانی بن چاوانە لە شەویلکەی خوارەوە و سەرەوە لە هەر لایەی یەکێکی لێیە کە کەوتوونەتە نێوانی بڕۆک و کاکیلەکان.

– **الشكل الرباعي:** چوارە.

ربّان: گەمییەوان، کەشتیەوان، ناخوا، ناخودا.

ربّاني: مرۆی خوداپەرست، یەزدانناس.

ربة البيت، ربة المنزل: کابان، کەیبانووی ماڵ، قوویین، بانوو، بەرمالی، بناوان، بنەدار، خانەخوێ، کەیوان، کەیوانوو.

ربح (ج) أرباح: سەرسەودا، قازانج، سوود، ئایە، بەهرە، کار، گۆڕ، هەو، دەستگێڕ، کەلک، هاڤل، هۆ، بەرخوەر، بردنەوە، دەستکەوت، وەچ.

الربح: قازانج کردن.

الربح البسيط: قازانجی سادە.

الربح المركّب: قازانجی ئاوێتە.

رب النوع: پەروەردگار، ترووم پەروەر، خودای تایبەتی، یەکێک لە کارگەرەکانی خۆرسکییە لە لای نەتەوە کۆنەکانی وەکو یۆنانی، میسری، فەینەقی، بابلی، ڕۆمی کە هەر یەکێک لە هێزە کارێگەرەکانی خۆرسکی بەیەکێک لە شوێنەوارەکانی خودای دەزانن، زایردەش، زەرتووشت.

ربض: حەسار.

الربط: گرێدان، بەستنەوە، پێک گەیاندن، بەستن، پێچان، جەرد، نژاندن، پەتکردن، پەرێتاندن، تێکەوە پێچان، دابەستن، پێوەست کردن، پەیوەندی، پێبەندی.

– **حرف ربط:** واژە بەس، ئامرازی پەیوەندی.

ربط الحيوانات: جەلە، سنک، سەمەندۆک.

الأربطة الضاغطة: بەستەوە، شەتەک دەرەکان.

ربطة قطرية: بەستنەوەی تیرەیی

الربط على التوالي: لێک بەستن، یەک لە دوای یەک بەستن.

ربط محكم: شەتەکدان.

ربطات متوازية: بەستنەوەی تەریبی.

ربطة (ج) ربطات: بەستە، پیچۆک، ڕهەڵ، قەڤدە. لێکدان.

ربطة الرقبة: ملبەند، بەندۆک، کراڤات.

رَبع (ج) رباع، ربوع: ماڵ، سەرا، ئاوەدانی، گەڕەک، قۆناخ، نیشتەجێ.

ربع المسكون: ئاوەدانی سەر ڕووی زەوی.

رُبع (ج) أرباع: چواریەک، چارەک، چارێک، چوارین.
ربع ساعة: چارەکە کاتژمێرێک.
ربع (ج) ربوع: ئاغەلان.
ربع: سێبەرۆ، سێوەرۆ.
رُبعة: سێبەرۆ (نەخۆشییە).
ربق: سەمەندۆک، ڕفک.
ربقة: ملوانە، ملوەند، کە لە گەردنی ئێستری دەبەستن.
ربقة (ج) أرباق وربق: ڕشتە، ئالقەی تەناف.
ربما: (١) زۆرجاران، گەلێک جاران. (٢) وێدەچێ، کاشکی، خۆزگە، شایەد، لەوانەیە، ڕەنگە، قەمی.
- لربما: لەوانەیە، وێدەچێ، کاشکی، خۆزگە، شایەد، لەوانەیە، ڕەنگە، قەمی.
الربو: سندان، لاتە، تەنگە نەفەسی، پشووسواری، بەرهەنگ.
- مصاب بالربو: تەنگەنەفەس، پشووسوار، بەرهەنگدار.
ربوبة: خودایی، پەروەردگاری.
ربوبية: خودایێتی، خاوەندێتی، پەروەردگارێتی.
ربوة (ج) ربى: تەپە، گرد، تەپلاک، پاڵ، کەپەز، پشتە.
ربوة صغيرة: تەپۆلکە، گردۆلکە.
ربوة: دەستە مرۆیەکی دە هەزار کەسییە.
ربون: بارمتە.
ربّي: قەڵەوو پەروەردەکراو.
ربي: خودایی.
الربيب (ج) ربائب: زڕکـــوڕ، زڕباب، زڕباوک، هەنازا، کۆڵەوەس، ئاوەنیا.
ربيبة: زڕکچ، دایەن.
ربيطة: دانی، دابەستی، دابەستوو، ئەڕەبەستە، دابەستە.
ربيع: بەهار، وەهار، بوهار، بوار.
- غناء الربيع: سمژ، بەهارە.
ربيع الأول: سێیەمین مانگی قەمەرییە.
ربيع الآخر (الثاني): چوارەمین مانگی قەمەرییە.
- عين ربيعي: بێلوو، وهارەکانی، بەهارەکانی، بوارەکانی، هانە درۆزنە.
الربيكة: لێلاو، قوڕاو.
الرت (ج) رتتة: یەکانە، تاکانە، برە، بەرازی نێرە.
رتاج: دەروازە.
رتّب: بڕوانە (ترتيب).
رتبة (ج) رتب: پایە، ئاڤەند، شان، هیم، دلامەت، پێلپەلک، رادە، پرەسە، پلە، رزن.
رتَج: دەروازە، ئاخوتن، داداماں، زمانگیران، زوانبەسچوون، پسکی، فسەزمانی.
الرتع: لەوەڕان، لەوەڕین، چەرین، چەڕان، چەڕیان، چەڕیین

رتق رتقـــاً: (١)چاککردنەوە. (٢) بەستن، گـــرتن. (٣) دروونەوەی چتی دڕاو و کۆن.
رتق وفتق: بەستن و کردنەوە.
رتقاء: ئافرەتێکە ئەندامی شەرمی بەسترابێ.
رتل: ڕێکخستن، چاک کردن، پێکهێنان.
رتم: شکان، کوتران، باریک کردنی چتێکی.
رتيلا (ج) رتيلاوات: جـوورە جاڵجاڵوکـەیە کـە بە هەمـوو زیندەوارێکی وەکو مێش و جاڵجاڵوکەش دەڵێن.
رتمة: بڕوانە (رتيمة).
رتيمة: بەنێکە بۆ چت وەبیر هێنانەوە لە قامک دەکرێ.
رش: جوورە بەرازێکە.
رث (ج) رثاث: پەڕیووت، کۆنە، جلکی شڕ و کۆنە.
رثاء: بەمردووان هەڵگوتن و هەڵبەستن، هەڵگۆت و هەڵبەستانی جـەرگ، تاوێنەوە بەسـەر مـردووانـدا بە دەم کـوڵی گـریـانەوە خوێندنەوە، دڵسۆزی نواندن، دوولکەبێژی.
رثاء الميت مع البكاء: سەردوولکە بێژی بەدەم گریانەوە.
رثّاء: دوولکەبێژ، سەردوولکە.
رثاث: شڕەو بڕە، ڕیتک و پیتک، ڕیت و پیت، خرت و پرت.
رثاثة: کۆنەیی، ڕزیوی، ونجڕ ونجڕی.
رثو: لاواندنەوە.
رثي: لاواندنەوە.
رثيئة: دەڵەمە.
رثيث: شڕە، کۆنە، کۆنکە.
رجّ: شڵەقاندن، ڕاوەشاندن.
رجّ رجّاً: هەژاندن، جوولاندن، بزواندن، ڕاچڵەکاندن، ڕاوەشاندن.
رجاء: تکا، هەویا، ئومێد، هیوا، هومێد، هیوا کـردن، هیوی، هیڤی، ماهدەر، لاڤا، پاڕانەوە، بەرگەرین، پاڕیانەوە، خووازە، هانا، تۆقە، هیزە.
رجاءً: تکایە، ئومێدوایە.
رجب: ناوی حەوتەمین مانگی قەمەرییە.
رجة القلب: خوریە، کریە، کوریە، کورتڕژن.
رجحان: (١) سەرکردنی تەرازوو، هەڵسەنگاندن، هەڵسەنگانی تەرازوو، سـەرکـەوتن. (٢) بەسـەردا زاڵبـوون. (٣) بەلادا هاتن، باشتری، بەرزتری، نایابتری.
رجرجة: لەرزانە، دۆڵەدۆڵ، لەرە، لەرەلەر.
رجز: (١) جـوورە هەڵبـەسـتـێکی کـورتە. (٢) یەکـێکە لە دەریایەکانی هەڵبەست. (٣) هەڵبەستێکە لە کاتی شەڕێدا بۆ شانازی و مەردایەتی دەیخوێننەوە.
رجس: پیسی، گەندی، گەمار.
رجعة: زڤڕان، گەڕانەوە، وادانەوە بڕوانە (رجوع).
رجعي: کۆنەپەرست.

رجعية: کۆنەپەرستی.
رجف: لەرزین، ڕکرکین، چەمین، بقەبق، جووقاندن، لەرز، لەرزە، هەڵچەنین.
– الرعش بالرجف: بقەبق.
رجفة: بوومەلەرزە، چووقە، چووقەتە، لەرزە.
رَجل (ج) رجال: میر، پیاو، مرۆ، ئادەم، زەلام، مەردوم، مەریتە، پیاگ، مەرف، مرۆڤ.
الرجل الأول: یەکەمین، سەردەستە.
الرجل البسيط: مێرک.
الرجل الصالح: پیاوچاک، مێرخاس.
رجل طويل: لۆزەندەر.
رجل طيب: پیاوچاک، مێرخاس.
رجل كهل: سەرەمێرد.
– عظماء الرجال: بۆکەبۆکە.
رجال الأرصاد: پیاوانی ڕوانگە.
رِجل (ج) أرجل: پێ، پا، لاق، قاچ، پاچک، لنگ، لینگ، پەی، باق، پا، قول، قچ.
– باطن الرجل: بەری پێ، ژێری پێ.
الرجل من الفخذ الى القدم: لنگ، ڤەر.
رجل الباب: گرێ ژەنە، گێژەنە، گێجەنە.
رجل الجراد: زوخم، ڕیشەی گیایەکی تاڵ و بۆنخۆشە.
رجل الغراب: شنگ، ئەسپنگ (گیا).
رَجُلاً: پیاوێک، مرۆڤێک.
– کالرجال: مەردانە، پیاوانە.
رَجْلان: پیادە.
رَجلة: پلپینە، بۆنەخۆشی شەکەر باشە (گیا).
رجلة الكف: پلپینە (گیا).
رجم (ج) رجوم: بەردەباران، سەنگەسار کردن، جنێو پێ دان.
رجماً بالغيب: دڵە باوەڕمەکە، نیگەرانی، دوودڵی.
رجمة: کێل.
رجوع: گەڕانەوە، ڕۆیشتنەوە، ڕۆیینەوە، چەرخانەوە، گلخواردن، بادانەوە، ڤەزڤڕین، وادانەوە، گیلای، گرخواردن، گێلانەوە، پاش کرن، زڤرین، ڤەگەڕین، گەڕیانەوە، وەرسوورانەوە، هاتنەوە.
رجوع الألم: کولانەوە، کزانەوە، چووزانەوە، وەئێش هاتنەوە، ئارهان.
رجولة: پیاوەتی، پیاوێتی، جامێری، جوامێری.
رجولية: پیاوێتی، مرۆیێتی.
– أداة الرجولية: چوو، چووک، قەمیش، کێر.
– آلة الرجولية: چوو، چووک، قەمیش، کێر.

رجة: بەنی بەنایان، ڕستەی چمەک بەسەردا کردن یا هەڵخستن
رجيم: بەردەباران کراو، سونگەسار کراو، جنێو پێ دراو.
رُجَيل: مرۆڤی گچکە.
رحال: بارخانە.
رَحّال: ڕەوەند، کۆچکار.
رحالة: کۆچ و بار، کۆچ و ماڵ، کۆچەر، کۆچبار، جۆڵبڕ، کۆچماڵ، گەڕاڵ.
رحالة: کۆچەری.
– محط الرحال: بارگە، بارخانە.
رحب: فراوان، گوشاد.
رحب الصدر: دڵگوشاد، دڵواز، سینگ فراوان.
رَحّب: بڕوانە (**ترحيب**).
رَحَبة (ج) رِحاب، رحبات: زەویی فراوان، پێش ماڵان، نێوماڵ و سەرابە.
رحبة المدخل: داڵان (زاراوەی ئەندازەیاری).
رحض: بڕوانە (غسل).
رحل، مرحلة: قۆناخ، چەقز، مەڵبەند، پلە، ماودا، مەڵبەن، پلە لە ئەندازیاری.
الرحل: کۆچەرات، کۆچبار، کۆچماڵ، بارخانە.
رَحلة: مێزی نووسیاری، تەختەی دانیشتنێ.
– كتاب الرحلات: گەشتنامە.
رحلة (ج) رحلات: کۆچکردن، مردن.
الرحم (ج) أرحام: منداڵدان، پسدان، دەفر، بەچەدان، ماڵ زارۆک، پزدان، بێچوودان، شیلاڤ، پزی، ماڵکارە.
رَحم الحيوان: پزدان، کاردانە، پزان، پاوور، دەولیباز.
– إنقلاب الرحم: پسدان وەرگەڕان.
رحم المرأة: پسدان، دەفر، ماڵزارۆک، منداڵدان.
– إلتهاب الرحم: ئاوسانی پزدان، ئەستووری پسدان.
رحم ورحمة ومرحمة: دڵسۆزی، دڵنەرمی، بەزەیی، میهرەبانی، دڵ پێ سووتان، زگ پێ سووتان، پیاری، سووێ بوونەوە، مێر، میهر، لێ خۆشبوون.
– صلة الرحم: بەندیواری خزمایەتی، بەندیواری بەزەییێتی.
رحمة: ڕێژەو، ڕێژان، پیت، پێز.
رحمن: میهرەبان، بەخشندە.
رحو: دەستاڕ
رحى (ج) أرحاء: (١) ئاش، ئاسیاو، ئاساو، هاڕ. (٢) خلێنە، خلیتە.
– حركة رحوية: جووڵانی دەستاڕی، دەستارە جووڵە.
رحيب: فراوان.
رحيق: خۆڕوو، مەیی پاک، بێ فێڵ و خڵتە.

رحيق الزهرة: شیلەی گوڵی، شیلە.
رحيل: کۆچکردن.
رحيلة: کۆچماڵ، کۆچ و ماڵ، کۆچ و بار.
رحيم: میهرەبان، وەشکار، بەبەزەیی.
رخاء: (١) سستی، خاوی، خاو و خلیچی. (٢) هەرزانی، مەیدانی ژیان، خۆشگوزەرانی.
رخاف: سستی، ماوی، خاو و خلیچی.
رخام: بەردە مەرمەڕ، خارا، مەرمەڕ.
رخامة: نەرم و ئاسان بوون.
رخاوة: سستی، خاوی، تەنبەڵی، ساوەساوی، نیخاندن، نیخە، نیخەنیخ، نەرمی.
رخص: هەرزانی.
رخصة: دەسوور، بار، دەسوو، ماوا، ماوە، دەستوور، سانایی، نۆبە، مەیدان، پایدۆستی، ورمێ، ودم، خولک، ڕێدان، دەرفەت.
رخم: کورک، کرکەفتێ.
الرخم: سیسارکە کەچەڵە.
رخم ورخمة: سیسارکە کەچەڵە (باڵندە).
رخو: شلک، شۆڵ، شل و شۆڵ، فش، سس، سست، شل، خاو، فشەڵ، فش و فشۆڵ.
رخوة: شلی، سستی، خاوی.
رخيص: هەرزان، ئەرزان.
رد: گێرانەوەی وتە یا چتێکی، گێڕانەوە، بەربەرچ، گەڕاندنەوە، کزری، هەناردنەوە، دانەدواوە، وەرنەگرتن، دانەوە، وەڵامدانەوە.
رد الجميل: هۆدانەوە، کاردانەوە.
رد الفعل: کاردانەوە، دژە کردار.
رداء (ج) أردية: پەردە، سەرپۆش، ڕووپۆش، بالاپۆش.
رداءة: بەدی، گەندی، خراپی، خراوی، چەپەڵی، دژی، دشی، دشتی.
ردع: گەڕاندنەوە، پەکخستن.
ردغة: چڵپاو، قوڕاو، لێزمە، لیپاو، لیتاو، لیتاف، لیتە، زۆنگ، زلقە.
ردف: بروانە (**كفل**).
الردف: قەچناندن.
الردم: پڕکردنەوە، زراندن، رزیکاندنەوە.
ردم: بەستی نێوان دوو کێوانە ئەو دیویشی ئاو بێ یا وشکانی.
ردن (ج) أردان: سەرەقۆڵ، قۆڵی جلکان.
رديء: گەن، گەند، خراو، خراپ، ناڵەبار، بەد، گەندەژە، ئاران، ئالۆس، دژ، قریۆک، ناخاس، پیس، چەپەڵ، دش، دشت، زار.
رديان: هەنگڵە شەتێ، هەنگڵە شەڵە.

رديف: (١) هاوشان، هاوپایە، ڕزن، هاوقەتار، هاوتا، هاوتەما، هاوپشت، هاونیل، نیل، هاوقەتار، هەرە، هاوێر، هاوڕێ، لنگ، هاوزێ. (٢) ئەو کەسەیە لە پشتی سوارێکیدا سواربووبێ، دووپشتەکی. (٣) وەدووکەوتن
رذاذ: پریشک، برژە.
رذاذ الثلج: پرووشەی بەفری.
رذاذ الماء: پرچک، پرژ، پریشکی ئاوێ.
رذاذ المطر: نمەباران.
رذالة: نزمی، کەمی، پەستی.
رذيل (ج) رذلاء: چرووک، قرنۆک، بەرچاوتەنگ، روژد، لەچەر، ڕیسوا، پنتی، چرووک، شرپۆش، شرۆڵ، شروشرۆڵ، قرچۆک، قرنۆک، مەندەبۆر، مەندەموور، پیسکە، دەستگرتی، دەسگری، چەپەڵ، کەنەفت، نەگریس.
رذيلة (ج) رذائل: نەنگ، کەموکوڕی.
رز، أرز: برنج.
- تقشير الرز والحبوب: گەرگاندن، گرگاندن، پاکردن، تێکوڵ لێکردنەوە.
رزاز: برنج فرۆش، چەڵتووکەوان.
رزاق: ڕۆزی دەر، ڕۆزی دەهەندە.
رزام: بەستەبەند.
رزان المطر: نمەبارانە.
رزانة: گرانباری، لەسەرەخۆ، هێدی، ئارامی، سەنگینی، گرانی
رزة (ج) رزات، رزز، رزاز: گوڵمیخ، سینگ، کوولا، پێکوزەک، ئاڵقەڕێزی دەرکێ، ڕێزەی دەرگایە.
رزق (ج) أرزاق: قووت، رۆزی، زاد، ئازووخە، کوویت، ڕۆزی، پێ بژێو.
- سعة الرزق: خوادان، خودادان.
- غرفة الأرزاق: کونگەهـ، ژووری دانەوێڵە.
رزمة (ج) رزم: بوخچە، بەند، بەستە، پێچۆک، قەڤد، رهد، تاخە، ڕهەڵ، پرێسکە، دەست پێچەک.
رزن: کێشان.
رزينة، رزية: کارەساتی گەورە، گۆنگەڵ و گێو و گێچەڵ و ڕووشەی گەورە.
رزين: سەنگین و گران، گرانبەها، لەسەرەخۆ، قایم، گران ڕوو، بەشێواز.
رس رساً: هەڵکەندن.
الرس: تەزوو، مووچرک.
رساغ: زەنگاڵ، ژەنگاڵ، مووس پێچ، بەلەک پێچ، مووچ پێچ.
الرسالة (ج) رسائل: (١)نامە، دەستنووس، پەڕوێلکە، ڕەشبەلەک، نووسراو. (٢) پیغام، پەیغام، پەیغامبەری، پێغەمبەرایەتی، پەیام، پەیامبەری.

رسالة شكر: سوپاسنامە.

رسام: نەخشکار، جەخزکێش، شێوەساز، نیگارندە، وێنەگر، وێنەکێش، نیگارکێش، شێوەکێش، شێوەنووس.

الرسب (في الكيمياء): نیشتە.

رسغ: گەڕ.

رسغ (ج) أرسغ: مەچەک، نێوانی سم و لوولاکی وڵاخ و ماڵاتانە

رسغ اليد: مەچەک، ئێسکی سەری جومگەی دەستییە، قەفت.

رسغ القدم: گوێزینگ، گۆزەک، چوو، قولەپێ.

الرسغ (للدواب): ڕەفیسکە.

رسل: شیری جووان.

رسم: نیگارکێشان.

رسم (ج) رسوم: (١) شوێن، نیشان، یاسا، ئایین، باو، دەستوور، شێوە، عوورو موور، ڕا، ڕەوشت. (٢) وێنە، نەخش، نیگار، جەخز، شەقڵ. (٣) باج، پیتاک، خەراج، بێش، خووە، خوویک، مەکاک.

رسم الإستهلاك: میرانەی شروشالات، میرانەی لەناوبردن.

- **مقياس الرسم:** پێوەرەکانی ڕوو (ماتماتیک)، وێنەپێو، پێوەری وێنەکێشان.

رسماً: ئاشکرا، بە ئاشکرایی، دیوانی.

رسمي: میری، دیوانی، میرکاری، پونگالی، دەوڵەتی، یاسامەنی، ئاشکرایی.

- **شبه رسمي:** سامیری.

- **غير رسمي:** پەتەری، کەرەکەر، کرەنا.

رسن (ج) أرسن: سەرگۆشە، هەوسار، ڕەسەن، قەوچە، قەراسە، ڕستە، ڕس، وەریس، گوریس.

رسن اللجام: دەسکەوسار، دەستەوسار.

رسوب: مانەوە، ژێرکەوتن، نیشتن، خرچان، نیشتنی شلەمەنی، نیشتنەوە، کەوتن.

- **مادة رسوبية:** نێ.

الرسوب في اللعب وغيرها: خرچان، نیشتن.

رسوب الماء والموائع: نیشتن، خرچان.

رسوبي: لیتەیی، نیشتەنی، نیشتەیی.

رسوخ: مەحکەم، قایم بوون، مەحکەم و جێگیربوون، خۆگرتن، پایەداری، کورس بوون.

رسوخية: پێ لەجێیی، پایەداری.

رسول (ج) رسل: ناردراو، خۆشەویستی خوا، پێغەمبەر، نارپاک، پەیامبەر، پەیخامبەر، پێخامبەر، پۆستەچی، چەپەر، وەڵامبەر، بەرێکراو.

رسوم الكلية: مزی زانستگا.

رسيل: هاوئاهەنگ، هاوەدەنگ، کەسێکە لەگەڵ یەکێکی تر پێکەوە گۆرانی بڵێن، ئەسپێکە لەگەڵ ئەسپێکی تر بڕوات.

رسيلة: قاقەز، نامە، نووسراو.

رش: ڕژتن، ڕژاندن، پرژێن کردن.

رش رشاً: ڕشاندن، ڕژاندن، ڕێژتن، وەشاندن، ئاوپرژێن کردن، ئاورشێن کردن، ڕژتن، ڕەقشاندن، ڕەشاندن.

رش الماء والسوائل: پرژاندن.

رش الماء: ئاوپرژێن کردن.

الرش المستمر: پرشەپرش.

رشاء: گوریس، کەندر.

رشاد: تەرەتیزە، تەرەتوورە.

رشاد: بە ڕێگای ڕاستدا ڕۆیشتن، ڕاستی، پایەداری.

رشاد: ڕاس، ڕاست.

رشادة: ئازایی، دلێری، ڕاستی، هێزک، بەردێکی پڕ بەدەستییە.

رشاش: شەست تیر، شێست تیر.

رشاشة: (١) ئاوپاش، ، ئاوپرژێن کردن. (٢) شێست تیر، گوللە پژێن. (٣) ئاوپاش.

رشاشة الماء: ئاو ڕشێن.

رشاقة: بەژن جوانی، باڵابەرزی، ئالووسی، بەژن شووشی، قەشەنگی، شۆخی، جوانی.

رشح: دەڵاندن، ئارەقە کردنی دەفری شلەمەنی، دەڵانن، ئاو دەردان، ئاو دادان.

رشحة (ج) رشحات: تکە، تنۆکە، ئمتک، ئاوی دەڵاو، تنۆکەی دەڵاو، نم، شێ.

رشد: پایەداری، بەماف گەیشتن، ڕاوەستاوی، پێشکەوتن، ڕێی چاکە.

رشف: مژینی ئاو و چتی تر.

رشف: کەمە ئاوێکە کە لە جێگایەکی قووڵ مابێتەوە.

الرشق الجماعي الى هدف: شێلنگ، شێلینگ.

رشم: شەقڵ کردن، مۆر کردن، شەقڵی خەرمانان.

رشوة: بەرتیل، وەڵیقەت، ژێر زوان، ژێر زمان، بنزمان، زوانگوشادانە.

رشيد: ڕابەر، ڕێ نیشاندەری باش، ئازا، تێگەیشتوو.

رشيق: (١) قۆز، ڕەواڵ، شۆخ ئەندام، ناسک بەدەن، بەژن و باڵا جوان، شەنگ، شووش، ڕوواڵ، چەلەنگ، ناسک. (٢) لەش سووک.

رصاص: مز، مزێچ، خوردەک، لزێچ، لید.

رصاص أسود: قورقوشم.

- **أوكسيد الرصاص:** لید ئۆکساید.

- **أزيز الرصاص:** بروانە (**أزيز الرصاص**).

- **كلوريد الرصاص:** لید کلۆراید.

- **إطلاق الرصاص:** گوللە ئاوێژتن، گەلاوێر.

رصاصة البنادق وغيرها: گوللە، بەرک، دەقانە، زگار.

رصاصي: ڕەنگی مزی.
رصد: چاوەڕێیی کردن، کاڵیت، کۆلیت، چاوتێبڕین.
رصع: پێکەوە نووساندن، هۆنینەوە، چنین.
رصف: داچناندن، ڕقشاندن، هەڵچەپاندن.
رصيد: چاوەڕێ، بایەخ، مایە، پشتیوانە، چاودێر.
رصيد (في الإقتصاد): پشتیوان.
رصيف: پیادە ڕێ، پیادە ڕێگا، بەردڕێژ، پێڕەو، شۆسە.
رضاء: قایلی، خۆشحاڵی، بەرداری، بەرداربوون، بەشـشین، پێخۆشبوون، پەسند کردن، ڕوونیشاندن، دڵخۆشی.
- عدم الرضاء: ناقایلی، نابەدڵی.
- بدون رضاء أو إرتياح: بەنابەدڵی.
رضاء: خۆشحاڵ، قایل.
رضائية: ڕوونیشاندان، بەدڵ و گیانی، پەسندکردن، دڵخۆشی.
رضاب: لیک، ڕینگاو، بۆراک، ئاقـدم، تف، ڕینک، ڕینگال، ڕینگاو.
رضاب: کلووی بەفری، کولووی بەفری.
رضاض: وردە، وردکە، ورتکە.
رضاع: شیرخواردن.
رضاعة: (١) شیـرخـواردن، بەرمـەمکانەیی، مـەمک مـژین، شیرەخۆرەیەتی. (٢) تایەنی، دایەنی.
- الأخ في الرضاعة: برای شیری، شیربرا.
- الأخت في الرضاعة: خوشکی شیری، شیر خوشک.
رضاية: خۆشی، قایلی، پەسندکردن.
الرضة: تەختەکالووس.
رضع الثدي بشدة: چەکاندن.
رضفة: کلاوەی ئەژنۆ .
رضوان: بەهەشت، خۆشحاڵی، شادمانی، دەڵێن دەرکەوانی بەهەشتیش ناوی (رضوان)ە.
رضي ورضوان: قایلی، دڵنیایی، بەشیر.
رضيّ (ج) أرضياء: قایل، پەسندکار.
رضية: پەروەردە.
رضيع (الطفل الرضيع): (١) کۆرپە، کۆرپەڵە، مەلۆتکە، شیرە خۆرە، دووساڵان، بەبەڵە، ساوا، شیـرمژ. (٢) برای شـیری، هاوشیر.
رضيعة: خوشکی شیری، هاوشیرە.
رُطب: خورمای تەڕ و تازە.
رَطب: (١) شـێـدار، تەڕ، تەڕو تـازە، شل (٢) خـورمـای تازە گەیشتوو
رطب اللسان: زمان تەڕ، زمانلووس.
الرطب المائل الى الجفاف: کزرە.
رطل (ج) أرطال: ١٢ ئۆقیەیە و ٨٤ میسقالە.
رطوبة: تـەڕایی، شـــــــر، نم، ڕەو، تـربووس، تـەڕی، تەڕاتـی، شـەداری، شـۆ، شێ، شێن، نمداری، هێـوڵی، شـیلۆکـە، نـیم، نمتک، نێم، هێمی، هێمیتی، هێوی.
رطوبة تقرب من اليبوسة: کزری.
- مقياس الرطوبة: شێ پێو.
رطيب: تەڕ و تازە.
رطيلاء: هەنگوورە.
رعاء، رغاء: شریخەشریخ.
رعاع: ڕەشوڕووت، هەرچی و پەرچی، نزم و گێل، گەوج.
رعاف: خوێن دارِسانی لووت، ڕاسان، دابوون، فشیای، فەلتین، پژیین، فشین، پژان، دارِسان، لووت پژان، برناخە پژانی کەپوو.
رعام: مرخە، پسکە، دەرفزە، پژە، پەسیوی ماڵاتانە.
رعاية: (١) ئاگاداری، چاوەدێری، ئاوڕ لێدانەوە، لا لێکردنەوە، بندەسـتی، بندەسی، سـایە، سـەرپەرشـتی. (٢) لەوەڕاندن، چەڕاندن، شوانی، شوانێتی.
رعاية الأحداث: لەلەیێتی.
رعاية البقر: گاوانی، گاڤانی.
رعاية المال: دەست پێوەگرتن، دووربینی.
رعب: تۆقین، زەندەق چوون، مەترسی، نهیو.
رعد: شـریخە، تریشـقـە، گـرمـەگـرم، دەنگی هەوری، گـرمـەی هەوری، گـڕمە، بلێچ، گـوررە، گـوڕین، گـرمـاندن، دەنگ و گرمەی هەورێ، گۆڵەگۆڵ، گوڕگوڕ.
الرعد والبرق: هەورەتریشقە، گۆڵە، گۆڵەگۆڵ.
- صوت الرعد: گۆڵە، گۆڵەگۆڵ.
الرعدة: لەرز.
رعد قاصف: گرمەی سامدار و ئاگربارانی هەوری.
رعرع الماء: شڵەقا، شڵەژا، شێوا.
رعش رعشاً: بگۆڵە، گۆڵەگۆڵوانە (رجف).
الرعش بالرجف: بقەبق.
الرعشة: مووچرک، خوریە، خورپاندن، لەرزە، لەرزیان، لەرە.
رعف رعفاً: بڕوانە (رعاف).
الرعل: کلاوە، لووتکە، قوللەی کێوان.
الرعن: کلاوە، لووتکە، قوللەی کێوان.
رعناء: ژنێکە زۆر بەدەوری خـۆی هەڵبێ و خـۆی برازێنێتـەوە، جوان، شۆخ و شەنگ، خۆش قەد و باڵا.
رعونة: خۆڕازاندنەوە، سستی، کەمهۆشی، گێلی.
رعى رعياً: لەوەڕین، لەوەڕان، چەڕین، چەڕان، چەڕیان.
رعى الحمام: مینا (گوڵە مینا)، ئاوڕ لێدانەوە، لا لێکردنەوە.
مرعى (ج) مراع: لەوەڕگا، پاوان، چێرە، چێرەگە، گوران.
رعي المواشي: لەوەڕاندن، چەڕاندن، چەڕیاندن.
رعيب: ترساو.

رعـيـة (ج) رعـايا: ژێردەست، بەردەست، کـرمـانج، بندەست، بندەس، خله، گۆران، دێهاتی، خەڵک، ژێردەستە، چێردەستە، دێ نشین.

الرعيل: ڕەوە، ڕەوگ، رفو.

رغاء: قۆڕەی گا و وشتر و کەمتیار و وشتر مرغییە.

رغام: مڵ.

رغبـة: ئارەزوو، ویسـتی دڵ، ڕشت، رشـدی، ویست، مگێـز، دڵخواز، خواست، ئەلها، نیاز، بژیان، بینەکاری، پێخۆشی، حـەز، خـوسـتـەک، کـەلوو، مـراق، ویستن، مـرخ، هەوەس، هەرمـێن، سـەرخوران، سـۆمـا، هەوەک، هۆک، دڵ بۆچوون، دڵهاوردن.

– شـدة الرغـبـة والإشـتـيـاق: مـەراق، ئەوپەڕی هەوەس و ئارەزوومەندی.

رغبة التعشق: حەزلێکەری، حەزلێکردن.

– عدم رغبة: کوور.

رغم: تووڕەکـردن، خـەفـەتبـارکـردن، کـەپوو لە زەوی هەڵسـوون بەپێچەوانەی ئارەزوو.

– بالرغم: لەداخی.

رغم الشيء: بێز و بۆ لێکردن، بەپێچەوانەی...، سەرەڕای...

– بالرغم من ذلك: سەرەڕای.

رغماً: هەرچەندە، لە داخی.

– على رغمي: لەسەر من، بەرکەبەرکەی من، لە داخی من.

رغماً عن أنفه: بەکوێرایی چاوی، لە داخی وی، لە ڕقی وی.

رغـمـاً عنه وعن أنفـه: بەکـوێرایی چاوی، لە داخی وی، لە ڕقی وی.

– بالرغم: هەرچەندە، لەگـەڵ ئەوەش، کـەچی، هەرچۆنێ، هەرچۆنێکی.

رغوة: کەف، کەفز، کافزێم، کەفەڵووکە.

رغوة الفم: گلێز.

رغيب (م) رغيبة: چاک و پەسندکراو.

رغيف (ج) أرغفة، أرغاف: کولێرە، ئەستوورک، خەپلە، دۆرک، مەزرەقە.

رغيف صغير: پەڕۆکە.

رغيف يغلي في الدهن: نێوساجی، ناوسیلک.

رف ج رفوف: تاقـە، دەلاقـە، داق، کـولێن، تاقـچـە، خـەلانکـە، ڕەفکە، ڕفچە، ڕەفە.

رف الجدار: تاقچە، تاقە.

رف من الخشب: دیوارکۆ.

رفاء: بروانە (إتفاق).

رَفّاء: پینە و شوێنبڕی دڕاوی و کەم و کوڕیی جلوبەرگ و ڕایێخ

رفادة: پارچەیێکە برین و زامی پێ دەبەسترێ.

رفاق: هاوڕێیان

رفـاقـة: هاوالایەتی، هاوڕێیی، هادەسی، هاوڕایی، ئاولایەتی، هەمڕایی، هەوالایەتی، ئامڕایی، دەسـتـەبرایەتی، دۆستـایەتی، هەڤاڵتی، ئامپایی، ئامتایی، ئامسەری.

رفاه: ئاشیت، خۆش گوزەرانی، خۆش ڕابواردن، ئاسوودەیی.

رفاهة: خۆش ڕابواردن.

رفاهية: کامرانی، ئاسوودەیی، ئاشیتی، وەرم، هێوەرە.

رفد: دان، بەخشش، یارمەتیدان.

رفرف: شەکانەوە، لەرینەوە، هەژان.

رفـرفـة الطائر: فـڕە، فـڕەفـڕ، فـڕتکە، باڵەتەپێ، باڵەفـڕکـە، باڵەفڕکێ، باڵەفڕێ.

رفـرفـة ج رفـارف: پەڕەوارە، کـراس و فـەرشی ڕەنگین و بەنرخ، ڕایێخ، داوێنی خەرگایان.

رفس: لووشکە و لەقـە لێدان، پێن لێدان، جووتە، هەڵتـێـزان، هەڵتێسکان.

رفسة: لەقە، لووشکە، تەکان، پێن، جووتە.

رفش: سفرەماسی، بێڵی ئاسن، کەردوو.

رفض: دوورخـسـتـنەوە، نەهێـشتن، نەهێـڕتن، وەخۆنەگرتن، فڕێ دان، گـێـڕانەدواوە، بەجێ هێـشـتن، دانە دواوە، وەرنەگـرتن، گێڕانەبوون.

رفع: بڵندکـردن، بەرزکـردنەوە، هەڵگرتنەوە، لابردن، ئەڤـڕاکـرن، بردنەسەر، ودێران، هلدان، هەڵدان، هلانین، ڕاکرن، هەڵگرتن

رفع العلم: ئاڵا هەڵکردن.

رفع الحجاب: دیناو، پەردە لاچوون.

إرفع: لاوە، لابە، بڵندکە، بەرزکە.

رفعة: (١) پایەبەرزی، بڵندی، بڵندایی. (٢) بۆرد.

رفعة الرأس: سەربەرزی، سەربڵندی.

رفعة المنزل: بالانشین.

رفعة المنزلة: پایەبەرزی.

رفعة المقام: پایەبەرزی.

رفق: خوڕ (ئاوی خوڕ).

رفق: نەرمی، میهرەبانی، ئارامی.

رفقة (ج) رفاق: هاوڕێ.

رفـــو: دروونەوەی کـون و کـەلێنی پارچە و جل و ئـیـسـتـرە بەچەشنێکی وا کە شوێنەواری نەمێنێ، پینە و پەڕۆکردن.

رفيع: (١) گەورە، بڵند، بەرز، هەزار بە هەزار، بڵندپایە. (٢) باریک، زراو، زراڤ، لەوەن.

رفيع الرأس: سەربەرز، سەربڵند.

رفيع المقام: پایەبەرز، شاندار.

رفيع المنزلة: پایەبەرز، شاندار.

رفيف: خشخش، خشەخش.

رفيق (ج) رفقاء: هامرا، دۆس، دەسەبرا، برادەر، دەستەبرا، ئاوا، هاورێ، هاواڵ، هاودەنگ، بەردەڤک، یاوەر، یاریکار، هاودەم، ئامپا، ئامبا، ئامتا، ئامرا، ئامسەر، ئاوزا، یار.

رفيق: ئاوزا، هامدەس، هاوتەک، هاودەس، یار، یاریکار.

رفيق السفر: هامرا، هەڤڕە، هاورێ، لە (سفر)دا بیدۆزەوە.

رفيق الطريق: هامرا، هەڤڕە، هاورێ.

رق: قاقەز و پێستێکە کە لە پێشدا لەسەری دەنووسرا.

رقّ: بەندەییتی، نۆکەرایەتی، بەندەگێتی.

رقّا: پیاوێکی بالابەرزە.

رقّاء: پینەچێتی.

رقابة: (١) دەستبەسەری، چاو تێبڕی، تاسبی. (٢) بەربەرەکانێتی، دووبەرەکێتی، مڵۆزمی، هاوخوایی، چاولێکەری.

- **تحت الرقابة:** دەستبەسەر، دەسبەسەر.
- **حالة الرقابة:** دەستبەسەرێتی، باری چاو تێبڕی.

رقاد: بروانە **(نوم)**.

رقاص م رقاصة: سەماکار، هەڵپەڕ، بازیکەر، یاریکار، یاریکەر، پلتەقێن، چەقەنەلێدەر، چەقانەژەن.

رقاصة الساعة: کلکی کەژمێری دیوارییە، پەروانەی کاتژمێری گەورەی دیوارییە.

رقّاع: پینەچی، پینەساز، پینەکار.

رقاع: پینە و پەڕۆ.

رقاق: نەرمان، زەویی نەرم.

رقاق: ئافرەتێکی تەنک و بالابەرز و باریکە.

الرُقاق: نانی تیری، نانی سێڵی، نانی ناسک.

رقاق: ڕووبار، چۆم، قەراخ چۆم.

رقب: بروانە **(نوم)**.

رقبة: هەزارلۆخانە.

رقبة ج رقاب، رقبات: گەردن، هەوک، مل، خەن، ناق، ئەستۆ، خاک و سامانێکە بەکەسێکی بدرێت کە تا هەیە سوودی لێ وەرگرێت.

- **ربطة الرقبة:** ملبەند، بەندۆک، کراڤات.
- **لفافة الرقبة:** ملبەند، بەندۆک، کراڤات.

رقة: بەزەیی، میهرەبانی، ناسکی، نەرمی، باریکی.

رقة القلب: دڵنەرمی، بەزەیی، میهرەبانی.

رقد: بروانە **(رقود)**.

رقش: پەڵە، پنک.

رقص: هەڵپەرکێ، هەڵپەڕین، دەسگرتن، دوودەسماڵە، لەهێزتن، لەییز، هەلەکە، لەییزین، سەماکردن، گەوەند، زەماوەند، ئامودی، هۆریرای، گۆڤەند، شایی، چووزەکی، داوەت، دەستگرتن، گۆوەند.

الرقص الفردي: سەماکردن، چۆیی بەدوو دەسران یا بەپل تەقاندن و چەقەنە لێدانی.

الرقص المنفرد: سەماکردن.

الرقص الجماعي: داوەت، هەڵپەرکێ، هەڵپەڕین.

- **قيادة حلقة الرقص:** سەرچۆپی.

رقط: پەڵە، پنک.

رقعة (ج) رقاع ورقع: (١) دەستنووس، قاقەز، نامە، نامیلکە، نووسراو (٢) پینە، پسپان، دۆن، شاپینۆز، پارچەی دابڕاو. (٣) پەڕۆ، پاتە، پاچک، پەڕۆک.

رقم (ج) أرقام: (١) خەت، نووسراو، نیشانە، دانە. (٢) ڕەنووس، نیشانە (نمرە) کە وەکوو (١- ٢- ٣- ٤- ٥ و نیتر بێ)، ژمارە.

رقم سري: ڕەنووسی نهێنی، ژمارەی پەنهان.

الرقم: ڕەنووس.

رقم رقماً: نووسین، نوختە و سەر و بۆر و ژێر بۆ دانان.

رقود: بروانە (نوم)، نووستن، پاڵکەوتن، وەرکەوتن.

رُقيّ: بەرزی، بەرزێتی، پیرۆزی.

- **أرقى عمل:** شاکار، شاکردار.

رقى رقياً: سەرکەوتن، بەرزبوونەوە، بەر بژوورچوون، پیرۆزی.

رُقّي: شووتی، شفتی، شمتی، هەنی، شامی، شمتوو، شتی.

رقيب (ج) رقباء: ئاگادار، پارێزگار، خەنیم، پێشکەپی، تاسب، بەربەر، بەزبەر، چاو لێکەر، هاوچاو، مڵۆزم، هاوخوا، سەرەخەر.

رقية: نشتوو، نوشتە، ئەفسوون، جادوو.

رقيق (ج) أرقاء: ناسک، نازک، لەوەن، نەرم، تەنک.

رقيق القلب: دڵنەرم.

رقيمة: نووسراو، نامە.

ركاب: ڕێبوار، ڕارەو، ڕێگار.

ركاب (ج) ركب: ئاوزەنگی، ڕکێف، ڕکێو، وزەنگی، زەنگوو، وێزەنگی.

ركاز: گەنجینەی ژێر خاک.

ركاكة: سستی، بێ هۆشی.

ركام: کۆمەڵە بەفر.

ركّب: بروانە **(تركيب)**.

ركب ركباً: بروانە **(ركوب)**.

- **القعود فوق الركب:** قەلەفیسک، قەلەفزکێن، قەلەقزکێن.

رُكبة (ج) ركب: ئەژنۆ، چۆک، چۆنک، وژنگ، زرانی، زەنگۆڵ، ژنوو، زرانوو، چۆنگ، زەرانی.

باطن الركبة: ڕەمانە، قارچە.

ركبتين: دووکوننە.

ركز: چەقاندن، داكوتان، دامەزراندن، مزاندن.
ركز: مست.
الركزة: چوكلە.
ركس: وەرگیران، سەرەوژێرکردنەوە، ئاوەژووکردنەوە.
ركض: غاردان، ڕاکردن، بەزین، ڕاکرن، ڕەتان، فڕان، لنگدان، لینگدان، لۆقاندن، هەڕاکردن، لۆقە، لۆقەلۆق، هەلینگدان، تەڕات.
الركض بسرعة: بەپڕتاوی غاردان، هەڕاکردن.
الركض السريع: ڕکێف کوت، نەبەز.
ركض البريد: ڕاکردنی چەپەر (پۆستە)
ركض منتظم: ڕاکردنی ڕێکوپێک.
ركض غير منتظم: ڕاکردنی ناڕێک، هۆڵتەهۆڵت، لۆقەلۆق.
ركض الموانع: ڕاکردنی پێشگیراو.
ركع ركوعاً: چەمانەوە، داهاتنەوە، کووڕبوونەوە، نووچانەوە.
ركعة: جارە چەمانەوەیەک لە نوێژێدا.
ركل: جووتە، لووشکە، شەپ، شاپ، تێهەڵدان، شەق.
الركل بالرجل: شەق و شەپ تێهەڵدان.
ركم: کۆکردنەوە، کۆماکردن، لەسەر یەکتری کەڵەکەکردن.
ركن (ج) أركان: (١) پایە، گۆشە، بنچینە، سووچ، ستوون. (٢) لای هەرە قایم و پتەوی چتێکی، پارچەیەکی گەورەتر و بەهێزتر لە هەمموو چتێکی، فەرمانێکی گەورە، ئەندامێکی گرنگ لە سوپاییدا.
ركوب: سواربوون.
ركوة (ج) ركوات، ركاء: قاوەدان.
ركود: مەندی، مەندایی، وەستاوی، پەنگاو خواردنەوە، ئارامی، ڕاوەستانەوەی ئاو و با و ئیتر، دابین بوون.
ركوع: کۆمەو بوون، پشت کووڕکردنەوە لە نوێژێدا، کووڕبوونەوە، داچەمینەوە، دانەوان، لە نوێژێدا خۆ دانەواندنە سەر ئەژنۆیان بەپێوە، کۆم بوونەوە، نووچانەوە، نووچاندن، چۆکداهاتن، نووچبردن.
ركوك: کرباس، پارچەی کۆنە.
ركيب: گۆل، ئەستێر.
ركيب: دوو پشتەکی، هاوپشت، کەسێکە لەگەڵ یەکێکی تر سواری ئەسپێکی بووبن.
ركيك (ج) ركاك: لەچەر، چرووک، قرچۆک، ڕژد، سست، کەمهۆش، ناشیرین، نالەبار.
ركين: قایم، پتەو، پایەدار، ڕاوەستاو، سەنگین و گران.
رمّ: مێشک، مەژی، خاک، زەوی.
رماح: نێزەدار، ڕمبازی.
رماحة: ڕمبازی.
رماد: خۆڵەمێش، مشکی، توون، خەڵەکوو، مۆلک، پوول، ئاری، ڕتام، خۆلی، خۆڵەکەوە، خوولی، خووەلی، سووتەکی دار و پووش و ئیتر، سووتوو.
الرماد الحار: بۆلەمڕ، خۆڵەمێشی گەرم.
رماد السجاير وغيرها: سووتوو، سۆتەک، سووختە.
رماديّ: بۆر، گەور، خاکی، جوون، ڕەشەگەور.
الرماعة: مەلاشوو.
رمّال: (١) فالچی، کەسێکە تەماشای هۆی بەدبەختی و بەختەوەری ئەم و ئەوی بکات. (٢) خیز فرۆش، زیخ فرۆش.
– **مهنة الرمّال:** فالچییەتی، فالچێتی.
رمان: هەنار، نار، هنار.
– **حَب الرمان:** دەنکی هەنارێ، هەناردانە.
رمان السعال: کۆکەنار.
رماية: تیر ئەندازی.
رمّة: ئێسکی ڕزیو، گۆریسی ڕزیو، مێروولەی باڵدار، مۆرانە.
رمث: شڕپۆش، شڕ و پڕ، شڕو شڕۆڵ، ڕیپاڵ، شڕۆڵ، کۆنەپۆش.
الرمث: براز (**إصلاح**)کردنی چتێکی بەدەست پێداماڵینێ.
رمح (ج) رماح: ڕمب، ڕم، نێزە.
رأس الرمح: سەرەتیر.
رمي الرمح: ڕمب هاوێژتن.
رمد: چاوئێشە، چاوکولی، چەم ئێشە، چاڤ پلی، لێلاوی، لێلایی، دەردی چاو
رمز (ج) رموز: (١) مامک، تشتانۆک، قەوسەلە، هێما، گۆشە، لم، نیشانە، نیشانک، هەما، ڕاز. (٢) چت یا دەست یا چاو و برۆ هەڵتەکاندن.
الرمز الجبري: هێما.
رمزي: مامکی، هێمایی.
– **الأدب الرمزي:** وێژەی نیشانکاری.
رمس (ج) أرماس، رموس: گۆڕ، خاک، تەختکردنی گۆڕ لەگەڵ ڕووی زەوی، دەنگی ناسک و نزم.
الرمص: ڕیپۆق.
رمضان: مانگی ڕۆژووانە لە ئایینی ئیسلامیدا، مانگی نۆیەمینیشە لە ساڵی قەمەریدا، سەختیی گەرمایە.
رمق: دوواگیان، ئاویلکە، گیانەللا، سەرەمەرگ، شلاڵ، قنیات، پشوو و هەناسەی هەرە دووایییە، کەمە خواردنێک، توانایی.
الرمكة: مایین.
رمل (ج) رمال: (١) ڕەڵم، ڕەتم، مڵ، ماسە، ملت، خیز، زیخ، کیلتە، جەرجوور، سیلە، چەفت، چەو، چەوت، خار، لم، مووچ. (٢) ناوی زانیاریێکیشە کە بەپێی بیروباوەڕی هیندیەکان کە بەهۆی ویریەوە لە ئەودیوی (**غەیب**) دەدوێن و فالی پێ دەگرێتەوە. (٣) ناوی ئامرازێکیشە کە فالی پێ دەگیرێتەوە.

- **أرض رملية:** زیخەڵان، زیخماڵ.
- **دقيق الرمل:** ڕەتم، ڕەڵم.
- **علم الرمل:** مۆرە.

الرمل الدقيق: لم، لیو.

رمل ناعم: کیلتە، ماسە.

رَمَل: (١) بارانەی کـەم. (٢) دیغی پێی گـا کـێـوییـە کـە بەپێـچـەوانەی ڕەنگی لەش بێ. (٣) ناوی یەکـێـکیـشـە لە دەریایەکانی هەڵبەستان.

رموح: لەقەوەشێن.

رمي: هاوێژتن، هەڵخـستن، فـڕێدان، ڤـەزەلاندن، گـەپچـاندن، وەشاندن، هاڤـێتن، هاڤـێـژتن، هاوێتن، ئاوێژتن، تووڕهەڵدان، پەردان، کـەوژاندن، ئاڤـێـتن، پێـدادان، کـەوشـاندن، گـوللە ئاوێژتن.

رمي بالعصا: پلارپێدادان.

رمي الرمح: ڕمب هاوێژتن.

رمي الشيء: تێگرتن، چت فڕێدان.

رمي الشيء على الشيء أو على هدف معيّن: تێگرتن.

رمي القرص: ساپ هەڵدان، ساف ئاوێژتن.

رميم (ج) رمام: ڕزیو، پورتکاو، دافەتاو، داڤناو.

- **تراب رميم:** زەندۆڵ، خۆڵەپۆتکە، خاکی ڕزیو.

رن: دەنگەدەنگ لێوە هاتن.

رنّان: زرنگەدار.

رنّة: زرنگە.

- **شوكة رنانة:** زرنگە چنگاڵ.

رنة: پاب.

رنق: شلوێ، لێڵ، شێلوو.

رنم: بڕوانە (ترنم)

رنيم: گۆرانی، دیلانە، دیلانێ

رنين: (١) دەنـگ بلـندکـردن، زراندن، زەنـگ و قـوڕ، زەنـگ و هوڕ، زرە، زرنگانەوە، زرینگە. (٢) ناڵـەی مـــرازی بەزم و شادمانییە.

رنين صوت الغناء: لاراندنەوە.

رنين الدراهم: خـرینگە، خرینگەخـرینگ، زرینگە، زرم، زرمـە، زرمەزرم.

رنين النقود: خـرینگە، خـرینگەخـرینگ، زرینگە، زرم، زرمـە، زرمەزرم.

رنين المواعين والمعادن: ترینگە.

رهاء: شوێنی فراوان و گوشاد.

رهان: گرەو، گرێو، مەرج، گەرەو، گرەوکردن.

- **الفوز بالرهان:** گرێوبردنەوە.
- **كسب الرهان:** گرێوبردنەوە.

رهبانيّة: ڕەبەنێتی، گۆشەنشینی، پشت لە خۆشیی گێتی کردن

رهب رهبـة: ترسـان، سـامکردن، تۆقین، بزوان، زراوچوون، زەهلەچوون، پرینگانەوە، جەفتین، بەهتین.

رهبان: (١) ڕەبەن، کەسێکە لە دێرێدا خەریکی ئایینداری بێت. (٢) ترسەنۆک.

رهص: مۆرە

رهط: (١) دەسـتـە، کۆمـەڵە، خێڵ، هۆز. (٢) لە سێ یانەوە تا نۆیان.

رهق: کەنەفتی و پەرێشانی، هەرزەکاری، سەرکێشی.

رهل: ڕاهیشتن، ڕاهێلان، بەرەڵاکردن

رهل رهلاً: ڕاهیشتن، ڕاهێلان، بەرەڵاکردن

رهن (ج) رهون: (١) بارمتە، گرێو، گرەو. (٢) مەرج

رهنامج: (١) ڕێنامە، ڕانامەی کـەشتی و فـڕۆکە و ئیـتر. (٢) کارتێکە ڕێگا نیشانی کەشتیوانان دەدات.

رهو: هێواش، لەسەرەخۆ، هێدی.

الرهو: کەڵک، کولنگ، کورکی (باڵندە).

رهوان: ڕەوان.

رهيق: مەی، شیرە.

رهين (م) رهينة: بڕوانە **(مرهون)**.

رواء: بڕوانە **(ريان)**.

رِواء: (١) تەنگەی ولاخی. (٢) گـوریسـێکە باری سـەرپشـتی ولاخی پێ دەبەسترێ.

رُواء: دیمەن جوان، جوانیی ڕووخسار، چارە.

رواج: برەو، باو، ڕەمێن، هەرمێن، ڕەوان، بەبرەو.

رواح: سەرلەئێوارە.

روّاض: گوڵکار، باخچەوان، باخەوان.

رواق (ج) أروقـــة، رواقـــات: پەردە، ســـایەوان، هەیوان، سەردەرگانە، پێشدەرکە، پێشدەرگا، پێشدەرگانە، سەردەرانە، هێوان، میچی پێش خانوو، میچی سەردەرگانە.

روال: لیک، ئاوی سار.

روالة: لیک.

رواهش: ڕەگەکانی لەپی دەست و ناو پەنجە و باسک، تاکەکەی (راهش) و (راهشة)یە.

رواية: چیـرۆک، داسـتـان، مـێـژیـێـژ، قـەواتی، کـەڤنەشـۆپ، خەبرۆشک، چیـچـەرۆ، چرچرۆک، چیچـەرۆک، چیـرچیـرۆک، مێژبێژی، گێڕانەوەی وەلام و ئیتر، گێڕانەوە، ڕێزک، سەربهی.

روب: ماست، مێست.

روبة: هەوێن، هێوێن، هاڤێن، هامێن، شردان، ئاڤێن، ئامیان، دۆ، دەو.

روبي: دۆخە.

روث: کارنگ، تەپاڵە، سەرگین، شیاکە، ریخ، تەرس، کارنیگ، ڕیتاڵ، تەرسەقول، تڵ، ڕیتاڵە، سەخوڕ، سەڵخوڕ.
روث المراكم اليابس: سرە.
روث البقر: سەرگین.
روج: بڕوانە (ترويج).
روح (ج) أرواح: (١) گـیـان، ڕەوان، جـان، پەرێتـرگ. (٢) کـەنشت، خـوریەی دڵ (وحي) فـەرمـانی خـوایی. (٣) ئاوارە، گەوهەر (جوهر).
روح الأرواح: گیانی گیانان.
روح الله: نازناوی عیسا پێغەمبەرییە.
روح الأمين: جوبرەئیل.
روح القدس: جوبرەئیل، گیانی پیرۆز، ڕەوان، پاک، گیانپاک.
– **أرواح شريرة:** خێو.
– **خفيف الروح:** گیان سووک، قەڵەندەر.
– **علم الأرواح:** ڕەوانوێژی.
روحاني: گیاندار، خاوەند دڵ، ئایینی، گیانەوەر.
روحي: گیانی.
روحية: گیانداری.
رَوح: وەرم، هێـوەر، بەخـشندەیی، مـیـهـرەبانی، ئاسـوودەیی، خۆشی، شادی، شنە و بۆنی خۆش، شنەی بای.
رَوح: ئاسوودەیی، سروە و بۆنی خۆش، شادی.
رود: سروە، بای لەسەرەخۆ.
روزنامة: ڕۆژنامە.
روشن، روشنة: ڕۆچنە، پەنجەرە.
روضة (ج) روضات، رياض: باخ، گوڵـستان، مێرگەشە، چیمەن، باخچە، زرچک، مێرگ، گوڵزار، گیاجار، مێرخوزار.
روضة الأطفال: باخچەی منالان، ساواخانە.
روضة النرجس: نێرگسەجاڕ.
روع روعاً: ترسان، دڵداخوریان، دڵخوریان.
روعة: شکۆ، بەشکۆیی، ترس.
رؤوف: دڵدەرەوە، دڵدار، دڵاوەر، مـێرەوان، جەرگسـۆز، دڵسۆز، دڵسـووتاو، مـیـهـرەبان، دڵنەواز، دڵاوەر، بەزەییـدار، پیـار، ڕووخۆش، دەڤنەرم، دڵشەوتی، دڵنەوا، دڵنەواز، خۆشڕوو.
روق: (١) پالاوتن، پالاندن، پلاڤتن، نـــــلاندن، پـارزنین، ترهاندن. (٢) ســەرەتای لاوی و هەمــوو چتــێکی تەمـــەن، بەشێک لە شەو، خوارەوەی خانوو.
روماتيزم: با، باداری، وینک.
– **المصاب بالروماتيزم:** بادار، بادارۆک، وادار.
– **الإصابة بالروماتيزم:** باداریتی.
روماتيزم الحلق: قارچک.

روند: ڕاوەند، گـیـایەی گـەڵا پانە بۆ ڕەوانی و هێـزی چیکـڵدانە بەکاردەبرێ.
رونق: ڕەونەق، ناوی کار، ناوی تیغ، جیلوە، چاکی چتێکی (لە ڕووناکی و ڕەنگ وەرگیراوە).
رَوِيّ: هەوری پڕ بارانە، مرۆی ژیر و سـاخ، لە (عـروض)دا پیـتی ئەسڵیی قافیە کە بنچینەی قافیە لەسەر ویە.
روى رواية: گێڕانەوە، ڤەگەڕاندن، مەوزۆ.
رَوى: ناوی زۆر.
روى: ناوی کێو.
روى: ڕوانینگە.
رؤيا: خەون، خاو، وەرم، هێو، هێزم، خەو.
رؤية: دیتن، چاو پێکەوتن، بەدی کـــردن، چاڤ لێ کـــەتن، وینسـتن، چاو تێـوەبوون، بینین، چاو لێ بوون، دین، ڕوانین، مێزە، نیاکردن، نوارین، نێرتن، دیدار، دیداربینی، دیدەنی.
روية: شێـوە، لە کـار و فـەرمـان ڕامـان، یاسـا، ڕەوشت، ئایین، ڕەفتار، باو.
رويداً: لەسەرەخۆ، بەکاوەخۆ، بەرەبەرە، کەمکەمە، کەمکەم.
ريّ: بڕوانە (إرواء).
– **مدير الري:** میراو، سەرکاری ئاویاری.
– **مديرية الري العامة:** بەڕێوەبەرایەتیی ئاودێریی گشتی.
رياء: پێش چاوی، کلکەسـووتە، مـاسـتـاوکردن، خـوە لێـدانین، مەرایی، دەڵەچەکی، مەڵەچەک، ڕاو و ڕوو، بەدرۆ خۆ بەدۆست و دڵسۆز نیشاندان، دووڕوو، ڕووپامایی.
رياح: بڕوانە (ريح).
رياسة: گەورەیی، سەروەری، سەرداری.
رياسة البلدية: باژارگێڕی، سەرۆکایەتیی شارەوانی.
رياضة: (١) دڵـمـراندن، دڵکوژی، ڕەنجکێـشـان، ڕێـک و چاک کـردنی خـوو و کـردار، ڕامکردنی هۆڵمان، گۆشـەنشـینی. (٢) زانیـارییەکە لەبارەی چەندی ژماران باس دەکات کە بریتییە لە (ژمارە و جەبر و مقابەلە و ئەندازیاری).
الرياضـــة البـــدنيـــة: وەرزشی لەش، وەرزشی تەنی، وەرزش، وەرجس، وەرزین، وەرزان، وەرزانەوە، وەرزینەوە، کارپێکردن و وەکارخستنی ماسولکەکانی لەشی مرۆیە بۆ بەهێزکردنی.
رياضي: وەرزشەوان، وەرزیار، ماتماتیکەوان.
رياضيات: بیرکاری، ماتماتیک.
– **التربية الرياضية:** پەروەردەی وەرزشی، پەروەردەی وەرزانەوە
– **الحدود الرياضية:** ڕاددەکانی وەرزش
– **العلوم الرياضية:** زانیاریی بیرکاری، زانیاریی وەرزە
ريال: (١) لیک، بۆراک، ڕینگاو، لیکن. (٢) پارچە دراوێکی زیوە لە عیراقی دا بایی دوو سەد فلسانە.
ريال الرطب: شیلە و دۆشاوی خورما.

ریان (م) رَیّا (ج) رواء: تێــــراو، پاراو، ئاودار، تەڕ و تازە، ناڤی، گەش و جوان.

ریب (م) ریبــة: (١) دوودڵی، دڵەڕاوكێ، هەنا، نیگەرانی، ڕوویێز، گـومـان، سـوو، دڵاودڵی. (٢) بوختــان، شـڵــتــاخ، تۆمـانج. (٣) نەوسی، نەفــسی. (٤) مــەرگ، ئاكـام، (٥) ڕووشە، گێچەڵ.

ریباج: ڕێواس.

ریباس: ڕێواس، ڕێڤاس.

ریبة: بڕوانە (**ریب**).

رية: بڕوانە (**رئة**).

ریثما: هەر كوتییەكی، تا ئەوكاتەی، هەتا ئەو حەلەی

ریح (ج) أرياح، رياح: (١) با، ڤـا، ڤـە، وا، شـەپۆلی هەوا. (٢) بۆن، بۆ، بێن، بێهن.

ریح أحمر: بای سوور، سەرە ماسی.

ریح دبور: ڕەشەبا.

ریح شدید: ڕەشەبا، وڕە.

ریح سموم: ڕەشەبا.

ریح الشمال: شەرا، وەشت.

الریح العاصف: باڕەش، ڕەشەبا.

الریح اللاقحة: بای داراووس.

الریح مع الثلج: كـرێوە، وەشت، پووک، بادەڤ، باندەر، بلێک، باپێچ، بابووک.

الریح مع المطر: بۆران، باوبۆران، تۆڤ، باپیشک.

- هبوب الریح: هاتنی با، هۆنە، هەڵكردنی با.

- الریاح الموسمیة: بای وەرز، وەرزەبا.

- ریاح البطن: ملە ما.

- الریاح الجنوبیة: بای شەماڵ، ڤای وەشت.

- الریاح الجنوبیــة الغــربیـــة: ڕەشــەبا، هووڕە، وڕڕە، باهۆڵ، باهۆس، سەبوون، سەبین، باهۆر.

- الریاح الغربیة الممطرة: بای بەبارانی ڕۆژاوایی.

- الریاح الشمالیة: بای باكوور، زریان.

الریاح العكسیة الغربیة: بای پێچەوانەی ڕۆژاوا.

- أزیز الریاح: دڤەدڤ، وژە، وژەووژ.

- صوت الریاح والدوامة وغیرها: ڤنگە، ڤنگەڤنگ، هاشە.

- عزف الریاح: شهین، هاشەی با.

- مهب الریح: لە (هبوب)دا بیدۆزەوە.

ریاسة: بڕوانە (**رئاسة**).

ریحان (م) ریحانة (ج) ریاحین: ڕیۆن، ڕیان، مۆر، ڕێنۆن.

الریحان الشامي: موورتک.

ریحة: بۆن، بێهن، بهن، بووە، بێن، بۆ.

ریحة كریهة: دڕن، بۆ دڕن.

الریدانة: كزەبا، باگژە.

ریشة (ج) ریاش: تووک، پەڕی باڵندان، پۆ.

ریش الطائر: تووک، پەڕی باڵندان، پۆ.

- مقطوع الریش: كۆتەرە.

ریشة القلم: نووكی پێنووس.

ریشة: كمت.

ریع: (١) پێـز، پیت، هێـز، كیش، بۆ دەغڵ و گەنم، هەسـتان و بەرز بوونەوە وەكو هەویر و برنج. (٢) سوود، قازانج.

ریطة: چارشێو، سەرپۆش.

ریعـان: گـۆنەڵ، تاف، تانگ، تافـەتاف، هەرەتی جـحـێـڵی، باشترین كات، بەرایی و سەرەتای هەموو چێتێكی.

ریعان الشباب: گۆنەری جوانی.

ریف (ج) أریاف: (١) زەویی پڕ لە گیـا و كشـتـوكـاڵ، وڵات، هەرێم، شــوێنی ئاوداوە لە چۆڵ و دەشـــتــــان. (٢) ناوی هەرێمێكییە لە باكووری مەراكیش. (٣) كەنار، لێوار. (٤) لادێ، گوند، دێ.

ریف البحر: قەراخ دەریا، زریەپەر، ڕۆخ، كەنار، لێوار، لەوچک، هیش.

- سكان الأریاف: دەشتەكی، دەشتی.

رَیَّق: ناشتا، خورێنی، دڵخاڵی.

- علی الریق: لە خورێنی.

ریم: ئاسكی سپی، كێم، هەوا.

رِیم: كێوی نزم، گۆڕ، ڕۆژی دوایی، پتری.

ریوق: بەرچا

ز

ز: پیتی یازدەمینی (ئا بێ)ی عەرەبییە.
زئبق: جیوە، زێوی زیندوو.
– بصیلة الزئبق: جیوەدان.
زائد (ج) زوائد: پتر، زۆرتر، لەسەر، بەسەر، کۆ، زۆربوو.
الزائدة الدودیة: پەڵە ڕیخۆڵە.
زائر: دیدەنی کار، سەر لێدەر، سەردەر، سەگسەگە، گەڕۆک، گەڕیدە.
زئر: ژنانیلە.
زاد: تۆشە، تێشوو، توێشوو، خۆراکی ڕێگاویانان، بەروبۆ، داهات.
زأر وزئر: نەڕەی شێری و زریکەی پڵنگییە.
زائل: ڕۆیشتوو، لەنێوچوو، لاچوو، نەوێس، نەماو، دوورکەوتووەوە.
زاج أبیض: زاخی سپی.
زاج أخضر: زاخی سەوز، سەوزەزاخ.
زاج أزرق: زاخی شین، شینەزاخ.
زاجر: ڕاگر، پەکخەر، دەرکەر، ترسێن، بانگکار.
زاجل: زەنگوڵە، هێچک، قافکە.
زاحف: خشۆک، خزندە.
زاحمه مزاحمة: ئازاردان، چرووساندنەوە، کێشەماندن، تەریلاندن، چەوساندنەوە.
الزاد الإحتیاطي: زاد، تۆشە، تێشوو، توێشوو، خۆراکی ڕێگاوبانان.
زاد السفر: تۆشە، تێشوو، توێشە.
زاد زیداً: پتر و زۆرتر بوون.
زاد الشيء: پترکردن.
زارع البقول: تەڕەکاڵ.
زارع (ج) زراع: چێنەر، وەرزێر، وەرزیار، تۆوچێن، فەلەخووێ، وەشێنەر، تۆم چێن، کاڵ، خەنیوە، کشتیار، تۆو وەشێن.
زارع المخضرات: جەوان.
زاغ: قەلە بەڵەک، قەلە سابوونی، قژاک، قاژوو، قاژی، قەل، قەلا، قەلاجە.
زام یزوم: زریکاندنی پڵنگان.
زاملة (ج) زوامل: بارەبەر، دەوار، پێڕۆ، چاروا.
زاني: داوێن پیس، خواردە، ژنباز.
زانیة: داوێن پیس، خواردە (بۆ مێیانە).
زاه: کاڵ، ڕەنگی کاڵ.
زاهد ج زهاد: خۆپارێز، پارێزگار، پارسا، دڵمردوو، هەریس، دنێ بەردا، کۆلدەر، وارەسە، هەرێس، خواپەرست (مرۆڤێکە پشتی لە جیهان و خۆشی کردبێ).
زاهق: (١) ڕۆیشتوو، لەناو چوو، پووچ، بێ سوو، (٢) قەڵەو، گلوول (بۆ وڵاخ)، (٣) ئاوی تیژ ڕۆ، (٤) هەڵاتوو، ڕۆیشتوو، نەماو.
زاهل: دڵ ئاسوودە، دڵنیا.
الزاهي: بافە دەنگ، قوودە، خۆش ڕەنگ و ڕوو، ئاودار، تەڕ و پاراو.
زاویة (ج) زوایا (من البیت): هارس، گۆشە، قولینچک، کونج، سووچ، خانەقا، خانەگا، کونجک، قوژبن، قونچک، کۆژی، گۆنیا، گۆشەر، کونجوڵ.
زاویة (عند النجارین): گۆشەک، گۆنیا.
زاویة الإرتفاع: سووچی بەرزایی.
زاویة الإنخفاض: سووچی نزمایی.
زاویة حادة: گۆشەی تیژ، سووچی تیژ.
الزاویة الداخلیة: گۆشەی ناوەوە، گۆشەی ناوێنە.
الزاویة الرأسیة: سووچی پۆیە.
الزاویة الزوجیة: سووچی جووتە.
الزاویتان الزوجیتان: سووچی جووتەنی.
الزاویة القائمة: گۆشەی وەستاو، گۆشەی ڕاوەستاو، گۆشەی ڕستۆفانە.

- مثلث قائم الزاوية: سێ گۆشەی گۆشە وەستاو.

الزاوية الكروية: سووچی گۆیی.

الزاوية المجسمة: گۆشەی دەربەڕیو، سووچی بەرجەستە.

الزاوية المحيطية: سووچی چێوە، چێوە گۆشە.

الزاوية المركزية: چەقە گۆشە، چێوە گۆشە.

الزاوية المستقيمة: سووچی ڕاست، گۆشەی ڕاست.

الزاوية المستوية: سووچی تەختی.

الزاوية المنعكسة: گۆشەی پێچەوانە، سووچی پێچەوانە.

الزاوية المنفرجة: سووچی کراوەوە، گۆشەی کراوەوە.

زاوية الميل: سووچی لار.

الزاوية الوجهية: سووچی ناو ڕوو.

زاوية نصف قطرية: سووچی نیو تیرە.

قائم الزاوية: گۆشە ستوون.

- قراءة الزاوية: خوێندنەوەی گۆشە.

- ذو زاوية: گۆشەدار.

زاويتان متممتان: دوو سووچی تەواو.

زاويتان تماميتان: دوو سووچی تەواو، دوو گۆشە تەواو.

الزاويتان الداخليتان الواقعتان على جهة واحدة: دوو گۆشەی هاودیوی ناوەوە.

زاويتان متبادلتان: دوو گۆشەی لابەلا.

الزاويتان المتجاورتان: دوو گۆشەی هاوسێ.

الزاويتان المتقابلتان: دوو گۆشەی بەرانبەر.

الزاويتان المتقابلتان بالرأس: دوو گۆشەی سەر بەرانبەر.

الزاويتان المتكاملتان: دوو گۆشەی پڕ، دوو گۆشەی تەواو.

الزاويتان المتناظرتان: دوو گۆشەی هاوجێ.

زاويتان وضلع مناظر: دوو گۆشە و لایەکی هاوجێ.

زوايا متجانسة: سووچە یەک ڕێزەکان.

زئير: زیرە، نەڕڕە، ئەرین، هەڤرین، نەڕڕەنەڕڕ.

زئير الأسد: نەڕڕەی شێر، فحێن، مۆرین، مۆرێنان.

زئير الخنزير: کووفکووف.

يزأر: دەنەڕڕێنێ، دەزیرێنێ.

زبال: زبڵڕێژ و خەوش و خاڵڕێژ، زبڵکێش، کرش و کاڵڕێژ، گلۆشڤان، کرش کێش، توونڕێژ، ڕیپاڵڕێژ، خەوش و خاڵ مج

زبالة: پلیتە، فتیلە.

زبانة السجاير: قونچکە جغارە.

زباني العقرب: زمانی دوویشک، چزووی دوویشک، چز، چزە، باوەزیرک.

زَبَد: کەف، کەفی ڕووی شیر و ناو و چتی تر.

زبد الفم: کەفی زار، گرێز.

زُبدة (ج) زبد: (١) کەرە، ڕونی کەرە، نوویشک، نڤشک، بەرە مەشکە، (٢) سەرڕشتە، سەرپوتک، سەرگوڵ، کرۆک، بژاردە

الزبدية: تەشپی، کۆچیلە.

زبر: زەبر، هێز، تین.

زبرة: سندان، مێخ سندان.

زبرجد: بەرزەڕین، زوبەرجەد، بەردێکی نرخدارە، بەشێکە لە ئالوومینی ڕەنگین ڕەنگی زەرد یا سەوزە، لە پیشەی گەوهەربەندیدا بەکار دەبرێ، زمڕووتی زەرد.

زبل: زبڵ، توون، کرش، ڕیپاڵ، پەین، کرش و کاڵ، سەرگین، خشتوخاڵ، کوت، گێوۆک، وشکە گەمار، خەوش و خاڵ، دشخوار، خشتوخۆڵ، زوویل، زووالە.

زبور (ج) مزامير: پەرتووکی داوود پێغەمبەرییە.

زبيب: مێوژ، مەویژ، مەهووژ، هەچکوچی، مەڤیژ، هیچکوچی.

زبيب الردي‌ء: قرپۆک.

زبية: جوورە تەڵەیەکە.

زبيل: زەنبیل، سەوەتە.

زج: (١) غاردان، ڕاکردن، بەزین، ڕاکرن. (٢) پێدادان، ئاویژتن.

زَجّاج: شووشەگەر.

زجاج: شووشە، جام، یامە.

زجاجة الساعة: شووشەی کاتژمێر.

زجاجة: شووشە، جام، وەنەدیک، مینا.

زجاج صلب: ڕەقە شووشە.

البيوت الزجاجية: شووشەبەند.

قضيب زجاجي: شیشە شووشە، شیشی شووشە.

زجر: (١) لێخوڕین، دەرکردن، تێخوڕین، جەزرەوە، جەزرەبە، سزا، ئازار. (٢) پەکخستن، پێشگیرەوەیی کردن، دەرکردن.

زحار: زەحیری.

زحار: نەقاندن.

زحاف (ج) زحافات: خزندە.

زحام: جەنجاڵی، جەنجاڵی کردن، زۆروزەوەندی.

زحام الجماعة: جەنجاڵیی خەڵک، حەشیمەت.

يوم الزحام: بڕوانە (**يوم القيامة**).

صوت الزحام: وژە، غەڵبەغەڵب.

زحر زحراً: زگچوون، ڕەوان بوون، زگ ڕۆیین، زگەشۆرەگرتن، زۆر چوونە سەر پێیان.

زحف: (١) زەعەف، پەرەسەندن، پەرەگرتن، داگرتن، (٢) هێرش بۆ سەر دوژمنان بردن.

زحف الحية: خوشینی مار، کشین.

الزحف: خشان، خوشین، خوشان.

زحل: کەیوان، کەش، کەیوانوو، یەکێکە لە ئەستێرەکان لە موشتەری نەبێ لە هەموو گەڕۆکەکان گەورەترە.

زحلق: هەڵخلیسکان، خلیسک کردن.
زحلوقة: هەللادۆشە، جیلانەجوقە، حەلەق مەلەق، خشکە، جوورە جۆلانەیێکە.
زَحم: تەنگاوکردن، کۆمەڵەیێکی جەنجاڵکارە.
زحمە زحماً: ئازارکردن، ڕەنج پێگەیاندن، تەنگەتاوکردن، چەوساندنەوە، زەباندن، کەڤاندن، کێشەماندن، ژلووقاندن.
زحمة: ڕەنج، ئازار، جەفا، سزا، چەرمەسەری، جەور، ئەرک، کوێرەوەری، ئاهێن، ئاهێن، زامەت، دەردەسەری، سەخڵەتی، کێشە، سەرەسووڕی.
زحير: زگچوون، خویندانیشتن، دەنگ، پشوو دەرکێشان لە سینگ بەشێوەی ناڵە و زاری، ناڵاندن، زگڕۆیین، زگەشۆرە.
زَخّار: پڕ و لێو ڕێژ، دەریای پڕ ئاو و شەپۆلان.
زخرف (ج) زخارف: خشڵ، نەخش و نیگار، زێڕ، جوانی چێتێکی.
زخرف الكلام: هیچ و پووچی وتار، پڕوپووچی، وتەی پڕووپووچ
الزخم: تەووژم.
زر (ج) أزرار: گوویک، گۆی جلوبەرگان، لەپکە، پشکۆک، پشکۆڤ، پشکۆفت، پرزانگ، پشکۆژە، قولۆقچی، گۆ، کاناڵێ، بشکۆژ، پوولاک، توکمە (دوگمە)، گۆیکە، پشکووژ، کۆبە، کۆیە، پۆقژە، ول، هەجە، کاتب (پشکۆی داران).
زر الفقرة: دوگمەی ئێخە.
عروة الزر: کونە دوگمە، کونی دوگمە.
زراد: زریدار.
زرادشت: زەردەشت.
زراع: هەرین، تۆوچێن، تۆوچێنان.
زراعة: وەرز، کشت، کاڵ، تۆوچێنی، کردار، کشتوکاڵ، زەوی چاندن، فەلەخووتیی.
زراعة سيحية: کشت و کاڵی بەراو، بەراوەکێڵ.
زراعة ديمية: دێمەکار، دێمەکاڵ، دێمەکێڵ.
زراعة صيفية: بەراوەکێڵ.
أرض بدون زراعة: بەیار، دێمەکار.
الملكية الزراعية: بەخاوەن بوونی زەویوزار.
– **قانون الإصلاح الزراعي:** یاسای چاککردنی کشتوکاڵ.
– **مديرية الإحصاء الزراعي:** بەڕێوەبەرایەتی ئاماری کشتوکاڵ.
– **مديرية الزراعة العامة:** بەڕێوەبەرێتی کشتوکاڵی گشتی.
زرافة: وشترگا، هێشترگا، گاحوشتر، حوشترگا.
زَرّاق: چاپلووسی کار، دوو ڕوو، فێڵباز.
زراقة: ئاودزۆک (سرنگ).
زرب زرباً: ڕەوان بوونی ئاو، جەلال بوون، کیزێن.
الزربية: قاڵی، قاڵیچە، ڕایێخ.
زرجون: ڕەز، مێو، داری ترێ، مەی، ڕەنگی سوور.
زرد (ج) زرود: زرێ، زرە، کراسی زرێ، سینگزرە.
زردة حليب: شیربرنج.
زردشت: زەردەشت.
زردشتي: زەردەشتی، مەزدەستی.
زرزور: سێروو، ڕەشۆڵە، ڕیشۆڵە، سململ، گاوانە، گاوانی
الزرع: (١) وەشاندن، تۆو وەشاندن، وەندەی، کشت، چاندن، کشتوکاڵ کردن، وەرزشانای، داچاندن، داچنین، شاندن، فەرک. (٢) گەز.
زرع الأخضر: قرپ.
زرع الأشجار: چەقاندنی داران.
زرع البذور بعد مطر (البلة): گەرد و وەرد.
زرع البذور قبل مطر (البلة): هیشکاووز، هیشکاووس.
زرع الرئة: سی ڕواندن، سی چاندن.
زرع القلب: چاندنی دڵ، دڵ چاندن.
زرعة: تۆی چاندنێ.
– **قابل للزرع:** چاندەنی.
نقل الزرع المحصود: کێشە، کێشەوە.
زرف: بازدان، هەڵبواردن، درۆکردن.
زرق: شین، کەوایی، شینی.
زرق: دوو ڕەنگی، ساختە.
زرق: بەهۆی دەرزی دەرمان لەناو لەش کردن، دەرزی لێدان.
زرق، زرقية: جیقنە، جیقە، ڕیقنە.
زرقاء: شین، ژنی چاوشین، شینی تێر، خمی، خومی، ڕەنگی خمی.
– **مائلة الى الزرقاء:** کەژاڵ.
زرقاء شاحبة: شینی کاڵ.
زرقاء غامقة: شینی تێر، شینی تۆخ.
زركش: زێڕ کێش، بەزێڕ رووکێش کراو.
زرنيخ: زەرنیق، ئارسینک.
زرنيق: زەرنیق، ئارسینک.
زر ورد: خونچە، پشکووژ.
زروع خضرة: دەخڵ، دەغڵ.
زروع مسقية: ڕەباس.
زريبة (ج) زرائب: دەستە ڕەشەولاخ، لانی شێری، سێپە، هەشارگەی ڕاوکەران.
زريبة المواشي: ئاغەڵ، گەوڕ.
زريبة الأغنام: ما، بەچەی بزن و مەڕان.
زرر (نبات لتصغير الصوف والخيط): گێنۆ.

زريق (أبو زريق): بۆرەک (باڵندەیەکە).
زعانف: پەڕەی ماسی (پەڕەکان).
زعاف: کوژندە، مەرگی زوو، مەرگی کوتوپڕ.
- سم زعاف: ژەهری کوژندە.
زعامة: سەرداری، پێشەوایی، گەورەیی، سەرۆکی، ڕابەری، ڕێبەری، پێشەوایی، سالاری، سەروەری.
زعبل (ج) زعابل: ورگن و مل کورت.
زعتر: جاترە.
زعج زعجاً: نازارکردن، چاووساندنەوە، لە جێگای خۆی هەڵکەندن.
زعرة: جوورە چۆلەکەیەکە.
زعرور: گێوژ، گۆشک، بلچی، ڕێلی، گڤیژ، گۆیژ، گوهیژ، ئەشتە، گووژ، گهیشک، گوهووژ، گوێژ، گویشک.
الزعزعة: داخزاندن.
زعفران: گیایەکی گوڵزەردە، بنی هەر وەکوو سەلکی پیوازی وایە و بۆنی خۆشە.
زعق: زیقاندن.
زعل: زیز بوون، تۆران، خەیدین، ڕووپەڕبوون، نەبان بوون، تێکچوون، ئەنگران، تۆریان، زویری.
زعلان: سڵ، تۆراو، تۆریاو، زیز، زویر، سوور، نەبان، سرک، خودار، ئەنگر، ڕووپەڕ، نەواون.
زعم زعماً: گومان بردن، گومانکردن، وتەی ڕاست یا پووچ گوتن، وەخۆ گرتنی فەرمان و کارێکە.
زعم بالمال: بوونە دەستەبەر، بوونە دەمان (**كفيل**).
زعم: (١) گومانکردن. (٢) قرم لێ خۆشکردن، چاو تێ بڕین.
زعنفة: پەڕە.
زعيم (ج) زعماء: پێشەوا، ڕابەر، ڕێبەر، سەردار، سالار، کەهیا، میر، ڕیگۆ، ژیرک.
زعيم عسكري: سەرهەنگ.
زعيم العشيرة: سەرمیاد.
زعيم ديني عند الزردشتيين في زمن الساسانيين: هیربود، هیربز، هیربزان.
زغابة (للطيور): مەمیلە.
زغب وزغبة (ج) زغبات: (١) وردە پەڕی باڵندان، وردە تووک، کورک، پرت، کونک. (٢) گەندەموو.
مزغب: کولکن.
زغب الوجه: هەنی، هەنیە.
- قلع زغب الوجه: هەنیە هەڵگرتن.
زغبة: سمۆرە، سمبۆرە، سەڤووری.
زغطة: نزگەرە.
زغلول: منداڵ، مرۆی توند و تۆڵ
زفّ زفّاً وزفوفاً: (١) با هاتن. (٢) بەتاڵووکە ڕۆیشتن. (٣) بووک پێشکەش بەزاوا کردن، (٤) باڵ ناوەڵەکردن
زف: بڕوانە (**زفاف**).
زفاف: سوور، زەماوەند، شایی، ئاهەنگ، شادمانی، زەماوەند، شەوی بووک ناردنە ماڵی زاوای، داوەت، زەمزەمە.
- أفراح الزفاف: سووران، سوورانە.
زف زفافاً: چوونە پەردەوە.
زَفَر: بۆنی بنی باخەڵ.
زفتة: قوتە قوت.
زفير: پشوو و هەناسە دەرهێنان، نسکاندن، نسکە، نسکەنسک، هانەمان، هانکە، هانکەهانک، هەنەهەن، هلکەهلک، هەناسەدان، هەناسەدانەوە، هەوادانەوە.
زق: کوندە، هەڵیز، خیگە، شوورتان.
زقاء: زیرە، قووقە، زیرەزیر، زیقاندن، زیکاندن، زیکە، زیقە.
زقاق: ڕێگای تەنگ، ڕێکۆک، کۆڵان، کووچە، کووجی.
زقب: باریکە ڕێگا، باریکەڕێ، شقیلە.
زقة: مرە ڕەشە.
زقزقة: (١) زەقین، پێکەنین، جیکە، جیکەجیک، زووڕین، زیوە، سریوەسریو. (٢) کەناندن و زیقەزیق خستن، زرووقاندنەوە و وەپێکەنین خستن.
زقزقة الطيور: جریوە، جریوەجریو، زریوە، جووکە، جووکەجووک، زریوەزریو، جیکە، جیکەجیک، جیکاندن، چریکە، چریکەچریک، چریکاندن، ویتەویت.
زقمة (في الشتم): ژەقنەبووت، ژەقنی هەلا، قوززەڵقورت، قزەڵقورت.
زقوم: گیایەکی کێوییە گوڵەکانی وەهی یاسەمەنەی دەچێ گۆیا ڕووەکێکی جەهەننەمییە و جەهەننەمییان لەوی دەخۆن.
زقية: زۆڕەزۆڕ، زیرەزیر، زیق، زیق زیقە، زیقەزیق، زیکە، زیکەزیک، زیرە، چریکە.
زكاة: خووە باج، بەشێکە لە ماڵ کە لە ڕێگای خودادا بدرێ بەهەژاران.
زكام: هەڵامەت، پەسیوی، دەمەنی، فرفینگ، پەرسیو، تماو، هرک، ئارسم، ساف، پەتا، پزە، تماد، باهۆڕ، درم، سەراسێ، مرخە، مرک، پەسیڤ، پسکە (بۆ مەڕان).
الزكام المعدي: پەسیوی مامر.
- المصاب بالزكام: هەڵامەتدار.
الزكزكة: ختووکە، ختکە، قدیلکە.
زكن زكناً: زانین، تێگەیشتن.

زكوة (ج) زكوات: خاوێنی، پاکی، هەڵبژاردە، بەشخوا، ماڵی خودا، مزە، ماڵی خوا، بەشێکە لە ماڵ کە لە ڕێگای خودادا بدرێ.
زكي، زكية (ج) أزكياء: باش، خاوێن، بێ پەڵە.
زكية: دەستەچیلە.
زلّ زلاً: نسکۆ بردن، هەڵخلیسکان، شەمتین، هەڵەنگووتن، هەڵەنگوفتن، خلیسکان.
زلّ من الحق: لە ڕاستی لادا.
زلابية: زولووبیا، زولابیە.
زلاقة: خشۆکی بەفری، تاخۆک، پاخێل، خشۆکی سەربەفری، عەرەبانەی سەر سەهۆڵ و بەفرییە.
زلال: پاک و خاوێن، ئاوی خۆش و ڕوون، ڕوون.
الزلاليات: پرۆتین.
زلة (ج) زلات: (١) خلیسک، خز، خلیسکێن، خلیسکان. (٢) هەڵە، بەسەرچوون، پەشۆکان، جووریان.
زلة اللسان: هەڵخلیسکانی زمان.
زلجان: فرتەفرت.
زلخة: خلیسک، خیز.
زلزلة (ج) زلازل: بوولەرزە، بوومەلەرزە، لەرزەک.
زلزلخت: کاژ، داری کاژ.
زلع: بڕوانە (**شق**).
زلعة: کێم، هەوا، زۆخ، زنچکاو، زووخاو، ئاداب، پرانگوە، هەو
زلق: لەخشە، خلیسک، خلیسکان.
زلق: بڕوانە (**زلاقة**).
زلل: لەخشە.
زمّار: شمشاڵ ژەن، لوولێ ژەن، نایژەن، نەیژەن، بلوێرژەن.
زمارة: شمشاڵ، دووزەلە.
زمال: گوێدرێژ، کەر.
زمالة: ماکەر، ماخەر، مۆکەر.
زَمالة: هاوشانی، ئاوبابی، هاوکاری.
زمام: جڵەو، هەوسار، قەراسە، هەڤسار، قەوچە، دەستەجڵەو، دەسکەجڵەو، مەهار، هەفسار.
زمام الأمور: سەر ڕستە، جڵەوی کار، سەرە پەست.
زمان (ج) أزمنة: چاخ، کات، ڕۆژگار، سەقامات، چەرخ، سووڕات، حەل، دەم، کات، سەردەم، گەردوون، چەرخ، دەوران، گاف، سووڕ.
الأزْمنة الماضية: چەمانی پێشوو، لەو چەندانەی پێشوو.
زمان طويل: ڕۆژگاری دوور.
الزمج: زیقاوڵە، سێوچنە، ماسیگرە.
زمجرة (ج) زماجر: قیژە، دەنگی بلوێری، ژنی خراپ.

الزمر: بلوێر یا شمشاڵ لێدان، تێ تووڕاندن.
زمرة (ج) زمر: دەستە، کۆمەڵە، گەل، کۆماڵ، تۆف.
زمرد: زمرووت، زمروود، بەردێکی نرخداری سەوزە چەندەی پڕ ڕەنگتر بێ گرانترە، لە پیشە و هونەری گەوهەربەندیدا بەکاردەبرێ.
زمزم: ناوی چاڵاو (بیر)ێکییە لە نزیک کەعبە، ئاوی زۆر.
زمزمة: لایی لایێ، زەمزەمە، لایەلایە، گۆرانی گوتن، لەبەر خوا پاڕانەوە، لە ژێر لێوانەوە ئاخۆتن.
زَمل: دووپشتەکی، هاوپشتی.
زمن (ج) أزمنة: کات، گاف، گاو، ڕۆژگار، ڕۆچیار، ڕۆژیار، سەردەم، ماوە، سەقامات.
– **وحدة الزمن:** یەکەی کات.
الزمن الحاضر: کاتی ئاوێستا.
الزمن المستغرق: کاتی خایەنراو.
زمهرير: سەختیی سەرما، سۆڵە، شەختە.
زميل (ج) زملاء: برادەر، هاواڵ، کاوکار، هاوشان، ئاوباب، بەروونکار، کابرا، هاولف، هامپا، هاوقەتار، لف، هاوکار.
زميل العمر: هاوتەمەن.
زميلة: (١) دەستەخوشک، هاواڵ (بۆ مێیانە). (٢) بەرچنە، قەرتاڵە.
زن يزن: وززە، وززەوززکردن.
زنّاء: داوێن پیسی، خواردەیی، ژنبازی، ژن پەرش، جندەبازی
– **ولد الزناء:** بیژوو، زۆڵ، توخمەتخێڵ، توخمەحیز، بیژک، بیژمۆتە، بیژمیلەک، شەلووف، هەنەزا.
زناد الهندقية: ئاریەشک، تێزە، پەلەپیتکە.
زنّار: پشتێندی زانایانی فەلانە، زینار، زیننار.
زناق: بڕوانە (**تحت الحنك**).
زنبر: زریشک.
زنبرك: زەنبەلەک، فەنەر، کەڤان.
زنبق (ج) زنابق: گوڵەپەمۆ، گوڵی لەبان، پەلەزێ، زیوا، زەمەق، سووسنی ئازاد، جوانەمەرگ، گوڵە سووێسنە، گوڵە زیوا.
زنبل: باوەقورت، نیمتەنە.
زنبور أحمر (ج) زنابير: ژەنگەسوورە، شەنگەسوورە، زەنگەسۆرە، زڤرک، سوورەپیاز، زەنگەزیرە، سوورەمۆزە، ستینگ، مۆزسۆر.
زنبور الاصفر: زەرگەتە، شاندەلیک، سێو، زرتک، زرگیتە، زەردۆڵ، زلگیتە، چز، زەردەواڵە، قرتک، بڤ، دەندی، زەردەزیرە، سیرەمۆزە، وەندوو، زڤرک، زەردەوێڵە، زەردەواڵە.
زنبور العسل: هەنگ، میشەنگووین، مێشەنگ.
– **طنين الزنابير:** وزاندن، وززە، وززەوزز.

زنبورك: تۆپی گچكەی شەڕی.

زنبيل (ج) زنابيل: زەمبیل، قەرتاڵە، سەبەتە، زەنبیل.

زنج (ج) زنوج: کۆخ، قۆخ، زنج.

زنجار: دانەی فەرەنگ، ژەنگار، ژەنگ، خۆرک، خۆسەرە.

زنجاري: ئاسمانی، دانە، زاخی، ژەنگاڵی، ئاوی، سەوز.

زنجبيل: زەنجەفیل.

زنجفر: زاخاوی مشتوماڵ کردنێیە.

زنجفيل: زەنجەفیل.

زنجي: زەنگی، قول، قولەڕەش، زەنگی، زەنجباری.

زنجير (ج) زناجير: زنجیر، پۆت، جۆل، شاران، شازان.

زند (ج) زناد: زەند، مەچەک، ئەرەج، زووانده، بازند، بازنگە، بازوانده، بازەند، بازند، جومگە

زندقـة: بێ دینی، گـاوری لە دڵدا و خـۆ بەباوەڕدار نواندن کـە مەبەست لە کورد بووە.

زنديق (ج) زناديق: زەندیک، زەندی، زەندیق، بێ باوەڕ، بێ ئایین، کەسێکی بێ ئایینە کە خۆی بەدیندار بنوێنێ (مەبەس لە کورد بووە)، زەردەشتی، پەیڕەوی ئاوێستایە لە بنچینەدا.

زنزانة: زیندان.

زنك: زەنک، تووتیا.

زنيم: بەدپەسند، حیز، زۆڵ، بیژوو، قومەزە.

زهار: بەر، تووکی بەر، بانەگا.

زهد: دڵمراندن، ئارەزوولابردن، پارێزگاری، واز لە گێتی هێنان، دڵمردوویی، هەرێسی.

زهر، زهرة (ج) أزهار: گـوڵ، گـوڵـووک، گـڵـووک، گـولیلک، کولیلک، کلووک، کوڵووک، گوڵاڵە.

زهر الحديد: ئاسنی جۆشدراو.

زهراء: (١) دارەگوڵ، بۆ مێیینەی (أزهر)ییە. (٢) درەوشەر، رووسپی. (٣) نازناوی فاتمەی کچی پێغەمبەری بووە(د.خ).

- أزهار الماوي: وەنەوشە.

زهرة: ناهید، ونووش، مژمژە، زیرگۆن، یەکێکە لە ئەستێرە گەڕۆکەکان و گۆی لە هەموانیش لە زەوی نزیکترە، زۆرە، زمە، سمە.

زهر الأشجار: گوڵی داران، مێمک.

زهر الربيع: هەمیشە بەهار.

زهر الساعة: گوڵە کمژمێر.

زهرة القرنفل الجبلية: هولێمە.

زهرة كاملة: گوڵی تەواو.

زهرة ناقصة: گوڵی ناتەواو.

زهرة اللؤلؤ: بمرم بژی، گوڵە دوگمە.

زهرة يانسون: ئاماسۆن.

- جني الأزهار: گوڵچینی، گوڵچنین، گوڵچنی.

- ورقة الزهور: پەڕی گوڵان.

- كأس الزهور: کاسەی گوڵان.

- قلم الزهرة والحشائش: نێرک، نێرتک.

- باقة الأزهار: دەسکەگوڵ، چەپکەگوڵ.

- حديقة الأزهار: گوڵزار، گوڵستان.

- رحيق الزهرة: شیلەی گوڵی.

زهري: کفتی، فەرەنگی.

- مرض الزهري: کفتی، نەخۆشیی فەرەنگی.

زهف: سووکی، توند و تۆڵی، چالاکی.

زُهم: بۆگەن، گیایەکی تاڵ و بۆنخۆشە.

زهو: فشەوەبوون، بەهەوابوون، هەوا، فیز، قووددیی، درۆ.

زهوق: گیان چوونەدەر، دەرچوونی ڕەوان، بیری قووڵ.

زواج وزيجـة: هاوسـەری، تێکەڵاوی، تێکەڵی، ژن هێنان، بووکێنی و زاوایەتی کردن.

زواحف: خشۆک.

الزواحف المائية: زیندەواری ئاوی.

زوّار: زۆر دیدەنی کار، زۆر سەرلێدەر، کاروان.

زوال: نەمان، دووركەوتنەوە، تێکچوون، لە بارێکەوە چوونە سەر بارێکی دی، لەنێوچوون، تەفروتونا بوون، ون و نەدیو بوون، تێپەڕین، پەڕین، پەڕینەوە، لاچوون، بەسەرچوون.

- لازال، لم يزل: هێشتا، هێژ، هێ، هێلا.

زؤان: زیوان، خەربەند، زیزان، زیزانە، دنێب، کـۆرک، کـووێروو، کووێری.

زوايا السقف: سەراسووێ.

زواية: لە (زاوية)دا بیدۆزەوە.

زوبعة: گـێجە، گێژەڵووکە، گێژەن، بابەلیسک، باپیلیسک، تەندوورەزەنە، کولان، گەرەپێچە، گەردەلوولە، گەردەلوول.

زوج: جووتە، لووشکە، لەقە.

زوج (ج) أزواج: (١) مـێـرد، شـوو، هاوسـەر، هاوجـفت، هاوخـەف، هاوجـووت، هاوخـەو، هاوسـەنیـر. (٢) جـووت، جۆت، جهتک، جووتە.

زوج الأخت: زاوا، مێردی خوشک.

زوج الأم: زڕباب، باوەپیارە، زڕباوک.

- إبن الزوج أو الزوجة: زڕکوڕ، کۆوەس.

- إبنة الزوج أو الزوجة: زڕکچ.

زوجاً وفرادى: یەک و دوو.

زوجة (ج) زوجات: ژنی بەمێرد، خێزان، هاوخەو، هامـخەو، هاوخەف، هاوسەر، هاوجووت، هاوسەنیر، هامسەر، جفت.

زوجة الأب: زڕدایک، ژن باب، باوەژن، داری، دێماری، زڕداک.

زوجة الإبن: بووک.
زوجة الأخ: براژن، ژنبرا.
زوجة أخ الزوج: هێوەرژن، هەوگیان، ژن تی، تی.
زوج البنت: زاوا.
زوجة الخال: خاڵۆژن، ژنخال.
- أخت الزوجة: گۆزم.
زوجة العم: ئامۆژن، مامۆژن، ژنمام، ئاپۆژن، هاپۆژن.
- أخ الزوجة: بوورا.
زوجي: جووتەنی، هاوسەری، جووت.
- عدد زوجي: ڕەنووسێکی جووت، ژمارەی جووتەنی.
الزوجية: هاوسەرێتی.
- بيان قيام الزوجية: وەرزێتی نامەی خێزانی.
زور: زۆر، جەور، بێدادی، لە قورئانیشدا هەیە (**فقد جاؤا ظلماً وزوراً**).
زوّر: بڕوانە (**تزوير**).
زوراء: بیری زۆر قووڵ.
زورق (ج) زوارق: دەســەکــەشــتی، کــەشــتــیی چکۆلە، دەستەکەشتی، قایەخ.
الزورق البخاري: کەشتیی هەڵم.
الزورق الشراعي: کەشتیی چارۆکەدار.
زورق صغير: فلۆقە.
زوغان (مزاوغة): پێ دزی.
زولية: خالی، قاڵی، ڕایێخ.
زي (ج) أزياء: باو، داب، شێوە، شکڵ، چەشنی پۆشاک.
زي جديدة: باوی نوێ، باوی تازە.
زيّات: ڕوونی زەیتوون فرۆش.
زياد: زۆر، گەلێک.
زيادة (ج) زيادات: فرە، زەوەند، زۆروزەبەند، فرەبوون، گوژمە، پتری.
زيادة على: لەو پتر.

- أزيد: پتر، بێتر، گوژمەتر.
زيار: لەوچە.
زيارة: سەرلێدان، دیدەنی، دیداریین، دیدەنی کردن، سەردان، چاوپێکەوتن، چاوپێکەفتن.
زيّاف: شێری دڕندە.
زيبق: بڕوانە (**زئبق**).
زيت (ج) زيوت: ڕۆن، ڕۆنی زەیتونی.
زيت البرتقال: ڕۆنی گوڵی پرتەقالی.
زيت الخروع: ڕونی گەرچەکی.
زيت الزاج: ڕۆنی زاخی.
زيت الزيتون: ڕۆنی زەیتوونی.
زيت السمك: ڕۆن ماسی.
زيتون: دارێکە بە بەرەکەشی هەر دەڵێن زەیتوون.
الزيوت النباتية: ڕۆنی شیناوەردی، ڕۆنی ڕووەکان، ڕۆنی سەوزایی.
زيجة: بڕوانە (**زواج**).
زيد: زۆری، ناوی نێرینانیشە.
زير (ج) أزيار: کوویە، دەن، کەوار، کەرکە، کولێن، کۆڵێن.
زير الدهن: کوویەی ڕۆنی، کۆدیلە.
زير الرياح: سواوی.
زير النساء: ژنباز، ژنپەرست، مێباز.
زيز: زیرزیرک، زمزمۆک، وزوزە، قازی بازی.
زيغ: لە ڕێی ڕاست لادان، پشت لە ڕاسـتی کـردن و ڕوو لە ناڕاستی و ناڕەوایی کردن.
زيف ج أزياف: ساختە و قەڵبکردن.
زيق: زیی، یاخە، ئێخە، یەخە، یەقە.
زينة (ج) زين: هنگوینگ، هینگودەنگ، خشڵ، ڕەشمە، چەک، گــولی، لاولووســە، گــوولی، ڕازانەوە، خــەمڵ، دەق، ڕەووش، چتی خەملاندن و ڕازاندنەوە، ئارایشت، بزەک.

س

س: پیتی دووازدەمینی (ئا بێ)ی عەرەبییە.
سأ: وشە، وەششە (بۆ گەڕانەوەی کەرانە).
سائب: ڕییسپی، بەڕەڵا.
سائح (ج) سائحون: (١) گەڕیدە، جیهانگەڕ، گەشتەوەر بڕوانە (سیاح). (٢) مەلەوان.
سائد (ج) سادة: گەورەتر یا کەمتر.
سائر (ج) سائرون: (١) ڕێبوار، ڕیوار، ڕێبگار، گەڕیدە، ڕەوەند، بگەڕ. (٢) چتێ، چتێک، تر، نیتر، نیدی، دی، دیکە، نیکە، کە، ئەویتر. (٣) هەموو.
سائرین: ئەوانی تر، کەسانی تر
سائس (ج) ساسة: سایز، مەیتەر، پەروەردەکار، ڕامکار.
سائس الدواب: سەیز.
سائق: (١) گەلاوێژ (ئەستێرەیەکە). (٢) ڕووێن، ئاژوەر، لێخوڕ، ڕادەر، چەرخەچی، چەرخچی، بڕوێن، وەنەخوڕ.
سائق السیارة: ئاژوەر، کارامەوان، ڕۆوێن، ڕادەر، بەزۆکەوان، خۆشبەزەوان، خوشڕۆ، خۆشبەزۆکەوان.
سائق الفدان: جووتیار، جووتێر.
سُق: لێخوڕە، باژۆ.
سائل: (١) پرسیارکار، پڕپرس، پرسیارۆک، لێ پرس. (٢) سووالکەر، دەرۆزەکەر، پارسەک، خوازۆک، لەتەچن، دەرۆزەکار، گەدا، درکوۆ.
سائل (ج) سوائل: شلەمەنی، شل، شلە، شلاو، ڕوون، ڕۆن.
سائل مترشح: شلە پالاوتە.
السائل المتطایر: شلەی پەرش بوو.
سائل مخاطی: شلەیێکی لینج.
سائمة: ئەو مالات و ئاژالانەن کە لە دەرەوە دەلەوەڕێندرێن.
ساباط (ج) سوابیط: سابات، کەپر، دالان، ڕووپۆشراو.
سابحات: کەشتیگەل، ئەستێران.

سابح: مەلەوان، ئاوباز.
سابع: حەوتەم.
السابع: حەوتەمین.
سابق ج سابقون: (١) پێشوو، بەروو، بەرێ، پێشان، ڕابردوو، نوا، نوایی، بەرگین، بەرینە، پیشێ، پێشین، لەمەوبەر، لەمەوپێش، زووگین، هەرزوو، بەرلەئێستا. (٢) پێشکەوتوو، پێشکرتوو.
سابقاً: لەوەپێش، لەوەبەر، بەرلەوە، بەرلەمە، لەمەوپێش، جاران، چەلان، ئەوسا، بەروو، بەرێ، لەپێشدا، پێشان، پێشوو، زووتر، لەمەوبەر، زوو، لەزووەوە، زووتر.
سابقة (ج) سوابق: ڕابردوو، پێشوونە، کردەوەی پێشوو، ڕابردە.
السابقة: پێشبەند.
ساتر: داپۆشەر، پۆشەر.
ساج: سێل، ساج، داری ساج.
ساجد: کوڕنۆش بەر
ساج: بالاپۆشی گەورەو فراوان، تەیلەسان.
ساحر: جادووگەر.
ساجله مساجلة: دوو یا چەند کەسێک لەتەک یەکتریدا بە هەلبەست وتووێژ بکەن.
ساجور: گەردنبەند، دارێکە لە ملی سەگی دەکرێت.
ساحة (ج) ساحات: مەیدان، ناوکۆ، گۆڕ، گۆڕەپان، جاڕ، کۆڕ.
ساحة الحرب: مەیدانی شەڕێ، جەنگ گا، جەنگگە.
ساحة صغیرة: ناوچە.
ساحة القتال: مەیدانی شەڕ.
ساحة کبیرة: مەیدان، مەیدانێکی گەورە، گۆڕەپان.
- ألعاب الساحة والمیدان: یارییەکانی کۆڕ و مەیدان.
ساحر (ج) سحرة: (١) جادووگەر، تەلەسم باز، باریەژنگەر، خوندکار، جاچۆلگەر، کونەلانی، جادووباز، زاریەست، کۆلێنانی، کولەنانی. (٢) دلڕفێن.

ساحل (ج) سواحل: کەنار، قەراخ، لێوار، رۆخ، ڕەخ، ئالی، هیش، هیل، لەوچک، ڤاج، بەرزێک، بەستی، پەڕ، زرێپەڕ، کەڤ، هێلە، لێپوو، قەراخ و رۆخ دەریا، تنک، سەراو، سەراف.

ساحل البحر: کەناری دەریا، زرێپەڕ، لەوچک.

ساحل میاه غیر عمیقة: مەرزاو.

- سکان السواحل: هەڤاث.

ساخن: گەرم (موجب).

سأد: کولانەوە.

سادس: شەشەم.

السادس: شەشەمین.

السادس عشر: شازدەمین.

سادن: زێدەوان، گۆڕەوان، گۆڕستانەوان، دەرکەوان.

ساذج: سادە، ساکار، یەکرەنگ، سایە.

سار: بروانە (ساري).

سارح: شوان، گاوان، لەوەڕێن، ئاژەڵ.

سارح الغنم بقسط معلوم: شوانکارە.

سارق (ج) سراق: دز، دەست پیس، ناپاک، ئەبابۆز، دزۆکار، دەستچەپەڵ، دزەک، دزۆک، کرۆکە.

ساري: (١) ڕەوان، شەورۆ، کەسێکە بەشەو بڕوات. (٢) درم، درمانە.

- أمراض سارية: پەتا، پەتۆ، درم، درمانە، درمی، تەنینەوە، گرەوە، نەخۆشی پێ درێژ.

سارية (ج) سواري: هوستۆن، هۆستوون، ئەستوندی خیوەت و چادران.

ساطر: قەساب.

ساطع: درەوشەر، درەخشان، بریسکەدار، تروسکەدار، بەرز، بڵند، بلاو و ئاشکرا.

ساطف: پیس، چەپەڵ.

ساطور: ساتور، قەسەتۆرە، چەقۆی گەورەیە.

ساطي: کلکگیر، دووهەڵگیر، کلک هەڵگر.

ساع: ناریاگ.

ساعاتي: کەژمێرساز، کاتژمێرساز.

ساعة (ج) ساعات (الآلة): کەژمێر، کاتژمێر، سات، خولکە، تەسوو.

- جهاز الساعة: کاتژمێر.

الساعة: ئێستا، وێستا.

الساعة الواحدة: کاتژمێر یەک.

الساعة واحدة والنصف: کاتژمێر یەک و نیو.

- نصف ساعة: نیو کاتژمێر.

- ربع ساعة: چارەکە کاتژمێرێک.

- ملء الساعة: بارکردنی کاتژمێر، کۆک کردنی کاتژمێر.

ساعة الحائط: کاتژمێری دیواری.

ساعة زمنية: کاژمێر، سار.

- صوت الساعة: چرتە، چریە.

ساعد (ج) سواعد: باسک، باهوو، بازۆڵە، چەمیل، پەیک.

ساعد قوي: بازۆڵەی بەتین، باسکی بەهێز.

- تشمیر الساعد: قۆڵ هەڵماڵین، قۆڵ هەڵکردن.

ساعده مساعدة: یارمەتی دان، یاریکاری کردن، کۆمەکی کردن، مووسابایی، یاریدەدان، زبارە، کۆمەگ، هاری، دەسگرۆیی، ئاریکاری، هاریکاری، یاریکاری، بودرین، دەستگیری، یاری، یاردوم.

ساعل: قڵخن، بکۆخ.

ساعور: تەندوور، تەنوور.

ساعي: (١) تێکۆشەر، کۆشیار، خەباتکار، هەوڵدەر. (٢) باج ئەستێن، باجگر، ڕادار، قۆڵچی، باجگر، باجەوان، پاکار، کروکاشکار.

ساعي البريد: وەلامبەر، نامەبەر، چەپەریەر.

سافر مسافرة: وەڕێ کەوتن، کۆچکردن، ئۆغر کردن، گەڕان، ڕۆیشتن، بەڕێ کەوتن، بەڕێ بوون، هاتنەرێگە، ڕێوینگی.

سافل: خواردە، نزم.

ساق (ج) سیقان: لوولاک، چۆقل، پیز، لاق، قاچ، سووچە، سپیلکی پێ، ساق، قەڵەمە، لوولاق، لاق.

ساق الشجر: قەدی داران، وێلک، قەڵەمە، تەنە، قەف.

ساق الحشیش: لاسکی گیایان، لاچک، ساق، توور، زل، قاسک، قاچک، ساقەتی گیایان و ئیتر، زل.

ساق (ج) سقاة: ئاودەر، ئاودێر.

ساقة: کلکەی لەشکری، کلکەی هۆردوو.

ساقط (ج) سواقط: کەوتوو، لە کار کەوتوو، نزم، سووک، کەتی.

ساقي (م) ساقیة: (١) ئاودەر، ئاویار، ئاودێر. (٢) مەیدەر، مەیگێر.

ساقي المزة: وەراز.

ساقي المزروعات باللیل: شەودێر.

ساقیة (ج) سواق وساقیات: جۆگە، چان، جۆ، جۆی، جلال، جەهۆک، خەراف.

ساقیة صغیرة: جۆگەلە.

ساقیة خشبیة أو مصنوعة من الجص وغیرها: کۆل.

ساقیة کبیرة: خڕ، جۆگەی گەورە، بەند.

ساکب: ئاوڕێژێن، ئاوڕێژە، بەبورجی (دلو)یش دەڵێن.

ساكت: قەرەقەپ، هێمن، كپ، كڕومات، خپ، هێدی، كش، كشومات، گەراقوپ، دەمگر، هاویش، دینج، بێ زمان، هێوور

ساكن (ج) سكان: (١) دانیشتوو، نیشتەجێ، بێ جوولە، ئارام، وەقرە گرتوو، روونشتەمان، روونشتی، جێگرتوو. (٢) مات، بێدەنگ، كپ، ئارام، هێدی، نەبزۆك، وست، كڕ، بنگرتی، نەجووڵ، قەرەقەپ، كڕومات، گەراقوپ.

ساكن الخيام: دەوارنشین، خێوەت نشین.

سأل سؤالاً: پرسین، پرسكردن، پرسیاركردن.

سالب (م) سالبة: (١) دارِن، رووتكەر، (نیگاتیف). (٢) نەبزۆك، نەجووڵ، سارد (**كیمیا**)

- **القطب السالب:** پۆلی سارد، (نەگەتیف)، جەمسەری سارد

سالف (م) سالفة: پێشوو، پێشی، پێشین

سالك: (١) رێبوار، رارەو، رابوار، روو وی، رێبگار، رایی، رۆیار، رێرۆ، ریوینگ، ریونگی، رێڕەو، رێڤی، رێوار، رابگا، رارۆ، راویار، رایی، شووێنكەوتوو، خودا پەرست. (٢) خوداناس، خوا پەرس، خواپەرست.

سالم: دروست، ساخ، خۆش، بێ چەوتی، لە دەرد و كێچەڵان بە دوور، چاخ، ساز، ساق، مۆردار، دەست لێ نەدراو، مۆر، دەس لێ نەدریاگ، دەس نەخواردگ.

- **غير سالم:** ناساخ، نەخۆش.

سام: ژەهراوی، ژەهردار، ژەهرین.

- **أقنعة الغازات السامة:** كڵاوی ژەهرەگاز.

سامي (ج) سامون: گەورە، پایەبەرز، بەرز.

السام الأبرص: قومقومۆك، قومقومە، جانەوەرێكە هەر وەكو سووسەماری وایە.

سآمة: بێزاری، هەراسانی، وەڕەسی، وەڕەزی، جاڕسی، دڵتەنگی

سئم سَئامة: پەستی، ماندووبوون.

سامح مسامحة: چاو لێ پۆشین، بەخشین، بوورین، چاوپۆشی، خۆشبوون.

سامر: ئەفسانە بێژ.

سامر مسامرة: ئەفسانە بێژی.

سامع: گوێ بیس بڕوانە (**سميع**).

سامعة: نەژنەوایی، هێزی بیستن، گوێ، گوێچكە، ژنەوایی

سامي: پاڵشت دەدرێتە پاڵ سامی كوڕی نوح كە باوكی هۆزەكانی سامییە و زمانیان لە یەك ریشەیە وەكو عەرەب، كلدانی، ئاشووری و جوولەكە.

ساند: پشتۆك، دیرەك.

سانية (ج) سواني: ناعوور، خەراف.

ساهر وسهران: شەوبێدار، شەونشین، شەڤ ناتوروان، بێدار.

ساهم مساهمة: بەشداری، بەشداربوون.

ساهي: هەڵبووێر، بووێر، بەسەردا بازدەر.

سايكولوجي: سەیكۆلۆجی (هۆڵمان).

سايلو الحنطة: ئەنباری دەخڵ و دانی پاراو.

ساوم مساومة: بازار و سەوداكردن.

سانح (ج) سوانح: (١) مرۆ یا وڵاخێكە كە لە لای راستی مرۆی بێ بەرانبەری (**بارح**) كە لە لای راستەوە دێ. (٢) فالی چاك، نەخشەی چاك. (٣) كارەسات، گێنگەڵ، بەسەرهات.

سانحة: كارەسات، رووداو.

سايلو: كەندوو.

سبّ سباً: بڕوانە (**شتم**).

سب: جنێو، دژمین، دژوێن، شەوچەرە، ڤێسین.

سبأ: هەڵقرچاندن.

سباء: بڕوانە (**سبي**).

سبّاب: جنێو فرۆش، جنێودەر، خراووێژ، دەم لەق، دوژێنكار.

سبابة: دۆشاومژە، تلیا دالاستۆكی، تلیا هلاڤیشكی، قامكی دەست لە ملدان، قامكی گەواهی.

سبات: سڕبوون.

السبات الشتوي: نوستنی زستانی.

سبّاح: مەلەوان، سۆبا.

سباحة: مەلە، مەلەوانی، ئاوبازی، مەلەڤانی، ئاڤژەنی، تێهەلاتن، سۆبایی، مالاو.

السباخ: جاڕ، بۆڕ، بایەر (زەوی).

سباعي: هەوت تایی، حەوت پیتی، هەر جێیەكی حەوت گۆشەی هەبێ.

سباق ومسابقة: (١) تەراد، خور، پێشبڕكە، بۆربۆرێن، قۆشەنیان، كێبڕكێ، بردان، خوورا، زرمەلێ، كایە، یاری، ملە، كێوولكانێ. (٢) ئاژۆتن، ژەنن، رانن، رادان.

سباق الخيل: شەڕناخێوی، مەقەستە، سوارسوارێن، تەراتێن، خارخارێن، تەرات.

السباق في الركض: قۆشمە.

سباق الفرسان: پێشبركەی سواران، شەڕناخێوی.

سبّاك: دارێژەر.

سبانخ: ئەسپەناخ.

سبب (ج) أسباب: هۆ، مایە، بۆنە، روو، ئەگەرێ، سەبارەت، قراغ، بەر، شەوەن، ئەگەر، سەبا.

- **بسببك:** سەبارەت بە تۆ.
- **بلا سبب:** خۆڕا، خۆڕایی، خۆڕاوبۆڕا.

سبب ذلك: هۆی ئەوە، مایەی ئەوە.

- **الأسباب المباشرة:** هۆیە راستەوخۆیەكان.
- **الأسباب غير المباشرة:** هۆیەكانی نا راستەوخۆ.

- نفس السبب السابق: هەمان هۆی پێشوو.
سِبت: کچەزا.
سَبّت: سەوەتە، قەرتالە، سەلە.
سَبْت: شەممە، شەمە، شەمۆ، شەم، شەمبە.
سبج: بەردێکی ڕەشی ناسکی تڕووسکەدارە.
سبح سبحاً: مەلەکردن، تێهەلاتن، سۆبەیی و سۆبایی کردن، ئاژنی کرن.
سبحان: بە پاکی یادی خودا کردن.
سبحان اللّه: پاکی بۆ خودایە لە کاتی واق و وڕمانێ دا بەکار دەبرێت.
سبحاني: خودایی، یەزدانی.
سبحة (ج) سبحات: زەرزەنگ، پسپسۆک، شاران.
سبخة (ج) سباخ: شۆرەکات، شۆرەک، شۆرەزار.
السبر: هەلۆ.
السبط: درژ (**حسود**).
سبب: دەشت، سارا.
سبط (ج) أسباط: نەوە، نەوی، نەڤی (لە کچەوە).
سبع (ج) سباع: دڕندە، جانەوەری دڕندە، شێر.
سبع (ج) أسباع: حەوتیەک، حەفتیەک.
سبعة وسبع: حەوت، حەفت، هەفت، حەو.
- يوم السبع: ڕۆژی پەسلان (يوم القيامة).
سبعة عشر: حەودە، حەڤدە، هەڤدە.
سبعون، سبعين: حەفتا، حەفتێ، حەوتا، هەفتا، هەفتێ.
سبعمائة: حەوتسەد.
سبع سماوات: فیست.
- سبع غسلات: سێ لۆتی.
السبق: وەپێشکەوتن، کەتن پێش، پێشڤەچوون.
السبق في العمل: پێشدەستی کردن.
سبق الاصرار: تاوانی کۆن، ڕکەگرتنی پێشوو، لە بن سەری خۆدانان.
سبقة: پێشدەستی، پێشکەوتن، پێشڕەوی.
سبك: داڕژتن، دارشتن.
سَبَل: (١) بارانەیەکە لە هەور جووێ بێتەوەو هێشتا نەگەیشتبێتە سەر زەوی. (٢) هێشوو، گولەدەخل. (٣) تانە، تەم، سەبەل.
سبوح: پاک، خاوێن، یەکێکە لە ڕەووشت (صفة)ەکانی پەروەردگار.
سبورة: تەختەی ڕەش، دەپ ڕەش.
سبي وسباء: ئاومالک، ئاومال، قافوو، دار و هەلاشێکە بەدەم سێلاوەوە ڕۆیشتبێ.

سبيب: موو، داموسک، تاموسک.
سبيكة (ج) سبائك: (١) شووش، گلمەت، سندە، پەل، سمتەگل، گوندە، گومتل، کەستەک، کەرسەک، کلۆسن، کێستەک، دارشتە. (٢) قورسەی زێڕ یا زیوی داڕژاوە.
سبيل (ج) سبل: بروانە (**طريق**).
- في سبيل: لە پێناوی.
- على سبيل المثال: هەر بە نموونە.
- إبن السبيل: ڕاڕەو.
ست (ج) ستات: یای، خان، خاتوون.
ستا: فرێت.
ستار (ج) ستر، ستائر: پەردە، پەردەپۆش، کەمەرچین، پەیر، کەز، هجال.
ستّار: (١) گوناە پۆش، گوناح پۆش. (٢) پۆشەر، داپۆشەر.
ستار العيوب: کەم و کوڕی پۆش.
- كشف الستار: ڤەوراندن، پەردە لادان.
ستارة: تیغە.
ستة، ست: شەش.
ستة عشر: شازدە، شانزە، شانزدە.
ستة وستون: شەست و شەش.
ستون، ستين: شێست، شەست، شەس، شێس.
ستمائة: شەش سەد.
ستر: داپۆشین، سەرنانەوە، بارزان، ڕاپاندن، نخافتن، داپۆشتن، شاردنەوە، پێداگرتن، حاشاردان، سەتاندن، داکورین.
ستر: پەردە.
سترة: کەوا، چاکەت، کورتەک، کەوێ، کۆلەنجە.
ستوقة: قەلبی بێ برەو..
ستون الفقرات: ئەستوندەی پشت، سنسل، پشتەمازە، کاریتەی پشتی، بڕبڕەی پشتی.
ستير: داپۆشراو، ڕوو داپۆشراو.
سبح: پند، قرنوو، قرنە، گەنە.
سجاد، سجادة: مافوور، خالی، قالی، مەهفوور، بسکۆ، لۆپ، فەرش، جانماز، شەقل، شەمل.
سجادة الصلاة: بەرمال، دووگرد، دووکورد، شەڤل، شەڤلک، ڕووخست، جانماز، مازلۆخ، وەرمال.
سجادة طويلة: لاکێش، کەنار.
سجادة صغيرة: قالیچە، خالیچە.
سجارة (ج) سجاير: سیغار، سیگار، جگەرە.
- أخذ النفس من السجائر: جغارە هەلمژین.
- مص السيجارة: قوم لێدان.
- زبانة السجائر: قونچکی جغارەی.

سجاف: درز، کۆبە، سەرکۆبە، پەراوێز.
سجال: دۆڵچەی ئاوێ.
سَجّان: بەندیخانەوان، زیندانەوان، پاسەوان، گرتووخانەوان، دووساخوان، بەنیوان، بەندیوان، زینانەوان.
سجة: شاران.
سجد سجداً: کڕنۆش بردن.
سجدة: کڕنۆش، نێوچاوان لەسەر زەوی دانان بۆ خۆ نزم کردن و خودا پەرستی، کڕنۆش.
سجس: شلوێیی و لێڵ بوونی ئاو.
سجع (ج) أسجاع: (١) وتە و ئاخاوتنی پاشبەند دار (بە قافیە) و دوارێک لە پەخشاندا. (٢) گمەگمی کۆتران.
سجع سجعاً: دووایی ڕێکخستن، دووایی ڕازاندنەوە، سەروادار، وتەی پاشبەند دار.
سجف: بڕوانە (ستار).
سجل: بڕوانە (دلو).
سجل (ج) سجلات: تۆمار، زابەند، فەرمانناوە، پەراوی دادگا و دیوانەکانی دەوڵەتییە کە فەرمانانی دەوڵەتی تێدا تۆمار دەکرێت.
سجل قيد الطلاب اليومي: تۆماری ڕۆژانەی ناو شاگردان.
سجل الأحوال: ناسنامە، شناسنامە، تۆماری بار.
سجل الأحوال المدنية: هەواڵی ژیاری، زابەند، تۆماری باری شارستانیەتی.
سجن (ج) سجون: بەند، بەندیخانە، گرتووخانە، زیندان، دووساخ خانە، ڕاگرتووخانە، گرتی خانە، زینان، زنان.
سجن التوقيف: ڕاگرتووخانە، ڕاگراوخانە، گرتی خانە.
مديرية السجون العامة: بەڕێوەبەرایەتیی بەندیخانەکانی گشتی.
مدير السجون العامة: بەڕێوەبەری بەندیخانەکانی گشتی.
سجن سجناً: گرتن، زیندانی کردن.
سجن المنفرد: سالوول.
سجنجل (ج) سناجل: بڕوانە (مرآة).
سجود: کڕنۆش بردن، نێوچاوان لەسەر زەوی دانان، ڕوو خستنە ئەردێ
سجور: دەستەچیلە، چیلکە، چڵ و چێو.
سجية (ج) سجايا: بڕوانە (خلق (ج) أخلاق).
سجيل: گڵمەت، بەردەمەرە، بەردەشاخ، تەوەنەڕێژێ، بەردە ڕژاگ، بەردە ڕێژە (لە سەنگ-گڵ وەرگیراوە).
سجين: گیراو، بەندی، گرتوو، گراو، زیندانی، دووساخ کراو، گرتێ، گیریاگ، بەنی، نیگا دێریاگ.
سجين سياسي: گیراوی ڕامیاری.
سحاب (ج) سحب، سحائب: هەور، ئەور، کەرەوەر، ئەڤر
- قطعة سحاب: پەڵە هەور، گابەل.
سحابة: پەڵە هەور، گابەل.
- قطعة كبيرة من السحاب: گەواڵە.
سحاب أبيض: هەوری سپی.
السحاب الخفيف: هەوری تەنک.
السحاب القاتم: هەوری ڕەش.
- إنقشاع السحاب: هەڵبڕکان، هەڵبڕینگان، هەڵبڕینگاندن.
سحار: بڕوانە (ساحر).
سحاقة: پانپانۆکێ، کوسکوسانێ.
سحب: کێشان، کێشانەوە، کێشاندنەوە، ڕاکێشان، دەڤتێن، خرکاندن، خشاندن، خوشاندن، ڤەکشاندن، ڤێڤراندن.
سحب اليد: دەست کێشانەوە.
سحج: پاک کردنەوە، تێکوڵ لێ کردنەوە، کەلبتێن، کەلبتاندن.
سَحَر: بەیانی، بەیانەکی زوو، نەخری، تاریکەوور، پەزوو وان، شەوەکی.
سحر (ج) أسحار: مستی، یاتوو، ئەفسوون، ئەفسوونگەری، جادوو، تەلەسم، بارێمژن، چاچۆڵ، چازوو، جاچۆڵ، جاچۆڵگەری، جادووبازی، جادووگەری، دەمبەستی، ئەفسانە، چاوبەست، چاوبەند، چاوبەس.
سحر الحلال: هونەر لە هەڵبەست و پەخشانانیدا نواندن، هونەر لە کردار و پیشەگەریدا.
سحق: کوت لێ ژەنین، خۆ پێوەنان، قەرمچاندن.
السحق: هاڕین، وردکردن، پلخاندن، پلێخاندنەوە، گەرمژاندن، پلێشاندنەوە، چرتکردن، گەلفاندن، گەلفچاندن، سوونەوە، گژمراندن، ئارین، پەلساندن، داهاڕین، ڕجرجاندن، سوون، هاڕاندن، هاڕینەوە، هەڕین، هەسووان، هێراندن.
سحق الشيء تماماً: هاڕین، قرچەشکێن.
سحور: پارشێو، پاشێو، پارشام، پاشیو، پارشیڤ، پێش بەری بەیانی.
سحيف: هاڕەی ئاش.
سخاء وسخاوة: بەخشش، جووامێری، دڵفراوانی، دڵگوشادی، جوامەردی، جووانمەردی، جووانمێری، مەردی، مەردەمێری، دڵفرەیی، بەخشندەیی، دەسەنە، دەسوازی.
سخافة: (١) نەزانی، نیازانی، بێهایی، لەگامی. (٢) بۆدڵەیی، گەوجی، بۆدلی، سووکی، بێ هیری.
- التكلم بالسخافة: فلتاندن، فلتەکردن
سخام: (١) خەڵووز، ڕەژوو، ڕەژی. (٢) تەنی، ڕەشایی بنی تاوە و مەنجەڵان. (٣) تووکی نەرمی باڵندان.
سخام المصباح: تەنی، دووەدەی چرا.
سخاوة: بڕوانە (سخاء).

سختيان: تيمانج، چەرمی دەباغی کراو.

سخر: بڕوانە (**تسخير**).

سُخرة: بێگار، سۆغرە، فەرحە، جرار، فرح، قەشمەرجاڕ، زۆرەملێ.

سخرية: مەزاق، گەپ، قەشمەری، تەڕانە، تيز، زرتەک، سوويار، تەوزە، زرتۆلە، گاڵتە، قەوسە، گەمە، قەشمەرجاڕی، ريشخەنەجاڕی، تيزجاڕ.

سَخَط: ڕق، بێز لێ بوونەوە، قرس، قەڵس.

سُخط: ڕق، بێز لێ بوونەوە، قرس، قەڵس.

سخلة: ڕەتەوی، کاووڕ.

سخلة صغيرة: کۆڵەبڕە.

سخن: گەرم.

سَخّن: بڕوانە (**تسخين**).

سخونة: (١) گەرمی، گەرمایی، تين، گەر، گەرماڤ، گەرمێتی، گەرماهی. (٢) تا، نۆبەتێ، تێ، یاو، پرتاڤ، تەو.

سخيّ (ج) أسخياء: دەسگوشاو، دەس و دڵدار، سەرپەتی، کورد، خاوەند دڵ، جوامێر، شاخيس، مەردەمێر، دڵفرە، دڵفراوان، دڵگوشاد، بە دڵ، جۆمەرد، جووانمەرد، جوانمێر، دەست ئاوەڵە، دەست گوشاد، ڕەند، مەرد، بەخشندە، دەسواز، پارە بەخش.

سخيف: فشوفۆڵ، سست، بێ هێز، کەم هۆش.

سخين: گەرم، ئاوی گەرم.

السخينة: سايلە.

سد (ج) أسداد، سدود: بەنداو، بەند، پێش بەست، تيغە، پەرژين، بەرزەخ، بەست.

سد: بەستن، ڕاگرتن، بێندن، پەرژين، گرتن، قووچاندن، بەربەست کردن، نژاندن، بەرهەڵست کردن، پێوەدان، تەيان، چووقاندن، ژەنن، داخستن، گاڵەدان، بەست.

سد الباب: دەرگە داخستن.

سد الفم: دەم قووچاندن.

سد الماء: بناوان.

سداة (ج) أسدية: نەخۆشييەکی کەپۆيە تووشی کەپۆی هەر کەسێکی بێ ئيتر بۆن ناکات.

سدانة: ڕاژەی ماڵی خووا کردن، پەردە داری، دەرکەوانی و ڕاژەی کەعبە.

سداد: سەرە شووشە، دەروانە، دەمەوانە، دەم بەست، پشک.

سداد الكوز: سەرقاپ، زارەوانە، تۆپەوانە، سەر، دەمەوانە.

سَداد: ڕاستی، دروستی، ڕاوەستاوی، پايەداری.

سدادة: پۆڕک.

سداسي: شەش لۆيی، شەش گۆشەيی، شەش چينی.

سدّة: دەرگا، پێشدەرگا، پێشگر، گرفت هێنەر، بەر دەرگا.

السُّدّة: بەن، بەند، بنکە، ئاوبارە، بەرزەخ، بەنگە، بەست، بەربەند.

سُدّة: دەربوونەيەکە دەرنەچێ، دەرگا، پێشدەرگا، کورسييەکی بڵند وە مينبەری بچێ، دەرمانی گير.

سدد: نيشانە گرتن، سێرە گرتن.

سدر (ج) سدور: موورد، داری مووردتکێيە.

السدر: کونار، مۆرد.

سدرة: کەنار، قەراخ.

سدس (ج) أسداس: شەش يەک، دانگ.

سَدوس: تەيلەسانی سەوز، سەرپۆشی کەسک.

سدل: داخستن.

سدى: ڕايەڵ تان لە پيشەی تەون و جۆلاييدا تانە ئەوەيە کە لەگەڵ پۆيەکانی دەبری لە تەنيندا.

سدى ولحمة: تان و پۆ، ڕايەڵ (لە تەون و جۆلاييدا).

السدى: شەونم، خوناو، قەراو.

سدية: دەستە بەرە.

سديد: قايم، ڕاست، دروست.

سِر: بڕۆ.

سِر: گەرای ماسييان.

سر (ج) أسارير: خەتی بەری دەست و چينی نێو چاوان.

سِرّ (ج) أسرار: (١) ڕاز، نهێنی، ڤەشار، پنی، لم، فەرمانی نهێنی، سرتە، پەنامەکی. (٢) پرۆز، بەند و باو.

- **المشارك في السر:** هاوڕاز، هامراز.
- **المشاركة في السر:** هاوڕازی.

السر الخفيّ: ڕازی نهێنی.

- **أسرار صغيرة:** وردەڕاز.
- **أمين السر:** ڕازدار، ڕازنووس.
- **كاتب الأسرار:** ڕازنووس.
- **إفشاء الأسرار:** زمان شڕی.
- **مفشي الأسرار:** زمان شڕ.

سراً: بە دزی، بە پەنهانی، لەپاڵەوە، بەبێ دەنگی، بەنهێنی

- **الكلام سراً:** سرتە.

سر الليل: نهێنيی شەو.

سراء: خۆشی، شادمانی، ئاسانی.

السراء والضراء: خۆشی و ترشی.

سراب: سەبەقی، لەيلان، ڕەورەووک، هاڵ، سەراو، ورشە، بەردە تراويلکە، پەيەرک، پەيرک، گەرگە، ڕەوڕەو، هەڵم و ڕەنگی ئاو، بەرد، دار يان خانووبەرە وە يان زيخ وردە بەردێکە لە دوورەوە وەکو ئاو بترووسکێ.

سراج (ج) سرج: دەستەچرا، دەسەچرا، چرای دەستی.

سراج المساكين: مەبەست لە مانگەشەوە.

سَرّاج: زین دروو، زین دۆز، مارەکەر.

سراجة: زین درووێتی.

سرادق (ج) سرادقات: سەردەق، سەرپۆش، پەردە، خێوەت، گەردەلوولە.

سرادق الخيمة: کۆمانج.

سِرار: چینی ناو لەپی دەست و نێوچاوان.

سِراط: رێگای گوشاد.

سراعة: لەزاندن.

سراي، سراية: سەرای میری، سەرای دەوڵەتی.

سِراية: (١) پەتا، درم، تەنینەوە، لێ گرتنەوە، تێ گەڕان، تێ چڕژان، پەرە ئەستاندن، تەنینەوە، زایین، سەر دەرخستن، دەرکەوتن، پەیدابوون، دەردان، دەڵاندن. (٢) شەورۆیی.

السرب: درز، دەرز.

سرب الرجل: پیاوەکە رۆیشت.

سرب الماء: ئاوە کە رەوان بوون، لەبەرچوون، دەڵاندن.

سرب (ج) أسراب: مێگەلی ئاسک و پۆلی باڵندانە، رەوە.

سرب الحمير: کەرەگەل، هەرەگەل.

السرب (للخنزير وغيره): هوورەم.

سرب الطيور: پۆلی باڵندان.

سرب النحل: پوورەهەنگ.

سربال (ج) سرابيل: بڕوانە (سروال).

سرة (ج) سرات: نێووک، ناووک، ناڤک، نێفک، نەە، نێڤک.

- تحت السرة: بەرزنگ، بەرمووسڵدان.

سرج (ج) سروج: زین، بارەکە، بەر.

- قربوس السرج: قەڵپووز.

- حنية السرج: قاڵتاخ، تەکەڵتوو.

سرج اللباس: نێفەک.

سرجون: سەرگین، قەرسەقول.

سرجين: سەرگین، قەرسەقول.

سرّح: بڕوانە (تسريح).

سرحال: بڕوانە (ذئب).

سرحان: بڕوانە (ذئب).

سرخوب: (١) چەقەڵ. (٢) درێژ و ئەندام رێک. (٣) ماینی کلک درێژ.

سرد: کلکگیر.

سرداب (ج) سراديب: سارداوە ژێرخان، سارداو، ژێرخان، ژێرزەمین، سەرداو، ماران، ژێرزەوی، رێسان، سێزان، ژێرزەوینی.

سرطان: قرژاڵ، قرژانگ، شێرپەنجە، کەوگیرە، کێفژاڵە، کێڤژاڵە، کێمجاڵە، قرژنگ.

سرطان: کۆنگرە (بورج)ێکە لە کۆنگرەکانی ئاسمانی، کۆنگرەی قرژاڵ، مانگی چوارەمە بەپێی ژمێریاریی کۆنگران، بورجی قرژاڵ.

السرطان (مرض): شێرپەنجە، خرچەنگ، قرژاڵە، جوولبر، گرتەکوو، برین و زامێکی زۆر پیس بێ، کەوگیرە، چنگار.

سرع سرعاً وسراعاً: تاڵووکە کردن، پەلەکردن، لەزین، لەزیان، هنجران، لەزاندن.

سرعة: چاپووکی، تاڵووکە، گورجی، هەشتاوی، پەلە، خێرایی، سات، شاتری، فێرز، هەڵە، هەڵەداوان، پرووشی، جەخت، تاو، گوژمە، هەرەمە، تەووژم، لەز، ئەبابۆزی، پڕتاوی، توندوتۆڵی، چالاکی، چەسپان، چوستی، گوڕ، توندی، تیژی، گورج، گورجوگۆڵی، گوژم، خێرایی، توندی، تەردەستی، هولوو، پەلە.

- بسرعة: خێرا، بەپەلە، بەپڕتاوی.

السرعة في العمل: هەڵەکاری.

سرعة التنفس: هەناسە بڕکێ.

سرعة الحركة والعمل: کرپ.

سرعة المشي: رەوت

- بأية سرعة: کووتێرا، چەزوو، کێرا

السرعة المنتظمة: خێرایی رێک و پێک، خێرایی چون یەک

السرعة غير المنتظمة: خێرایی نارێک، خێرایی ناچوون یەک

سرفة الجراد: پاکورە

سرفوت: سەمەندەر

سرق سرقاً وسرقة: دزین، دزی کردن، ئەبابۆزی کردن، چرپانن

سرقة: دزی، دزێتی، ئەبابۆزی، چرپ، دەست پیسی، دزین، قرپ، ماڵبرین

سرقة (دودة في مكمن الأعشاب تموت الأغنام اذا أكلها): کرمێکە لە قەفی گیایاندا هەر ئاژاڵێکی بیخوا دەیکوژێ بە زمانی کوردی (مافەتە)ی پێ دەڵێن.

سرقين: سەرگین، زبڵ، تەپاڵە.

سرمد: هەر، هەمیشە، هەر هەبوون، ئەوەیە کە سەرەتا و دوایی نەبێ.

ليل سرمد: شەوی درێژ.

سرمدي: هەمیشەیی، هەر هەبوونی.

سرو: سەروو، سەرو (دار).

سروال فوقاني: شەرواڵ، پانتۆڵ، رۆتک، شەڵوار، شاڵوار.

سروال (ج) سراويل: شەڵوار، شوواڵ، دەرپێ، پاپۆش، دامانپۆش، ساتان، پابەرە، پابەرێ، پاوەرێ.

سروال صوفي: پەشمە، شاڵ.
سروال للنساء: ئاوالكراس، ئاوەڵكراس.
سرور: شادی، شادمانی، کەیفخۆشی، شایی،ساڵغی، دڵخۆشی، بسکە، دەباخ، دڵشادی، شەوق.
- ظهور السرور والفرح: ترینگە.
سُري: شەورۆیی.
سريّ: پەنامەکی، رازی نهێنی، رازی پەنهان، ژێر جلەکی، نهێنی، نادیار.
سريان: شەورۆیی، تەنینەوە، کار لێک کردن، لێک گرتنەوە.
سرية (ج) سرايا: تیپێکە لە لەشکرێکی، لق.
- آمر السرية: سەرلق.
سرير: تەخت، تەختی نووستن، قەرەوێڵە، چارپایە.
- غطاء السرير: کوللە، مەچەکدان.
سريع: چوست، چەسپان، بەگوڕ، خێرا، پێتمار، نەبابۆز، بەپەلە، تیژ، چالاک، گورج، هەشتاو، پروەش، توند و تۆڵ، فرز، کرژ، کۆڵ، گوریز، بە گوژمە.
سريع الإحتراق: خۆش سووت.
سريع الإنتقال: تیژهۆش، بیر تیژ، زوو تێگەیشتوو.
سريع البكاء: گرینۆک.
سريع التأثير: سەرپل.
سريع الجريان: خوڕ، خێرارەو.
سريع الحركة: خۆشڕۆ، تیژڕۆ، تیژرەوت، توندڕۆ، چالاک.
سريع الخطى: تیژڕۆ.
سريعاً: بە پەلە، بە لەز، بە تالووکە، بەگورجی، بەزوویی، بەتوندوتۆڵی، جێبەجێ، خێرا خێرا، زۆر زوو، دەمودەست.
سريع السير: توندڕۆ.
سريع العمل: چالاک، توند و تۆڵ لە کاراندا.
سريع الغضب: رق نەستوور، جنگز.
سريع المشي: تیژڕۆ، خۆشڕۆ، بەزۆک، تیژرەوت.
سطارة: خەتکێش، راستە.
سطام: کوڵۆوەژ، کوڵۆوەژێن.
سطح (ج) سطوح: (١) روو، رووکار، سەرروو، رووبەر، سەلەندە. (٢) پانایی، بەرینی، پێنایی. (٣) سەربان، بان خانی، سەلەندە، سەربێنک.
- سطحان متلاقيان: دوو رووی بە یەکتر گەییو.
سطح أفقي: سەر رووبەکی ئاسۆیی.
سطح البناء: سەربان.
سطح البحر: رووی دەریایە.
- مقاييس السطوح: پێوەرەکانی روو.
- سطحان متوازيان: دوو رووی تەریب.

سطح الجسم: سەرلەش.
السطح الصغير: بانانووچکە.
سطح في الهندسة: بان، سەر روو، روو، رووکار، رووی هەر چێتێکی کە پان بێ.
سطح كروي: رووی خڕۆک.
سطح الماء: سەر ئاوی.
السطح المائل: رووی لار، لارەروو.
سطح المربع: رووی چوارگۆشە.
سطح المستوي: رووکاری تەخت.
سطح المنحني: رووی چەماوەوە.
سطح المنخفض الصغير: بانێژە.
- حواشي السطح: سوواندە، گوێ سوواندە.
- فوق السطح: بان ماڵ.
- تمدد السطحي: رووبەرەکشە.
سطحي: ساویلکە، سادە لەوح.
- المساحة السطحية: رووبەری روو، رووبەری رووکار.
- حواشي السطح: گۆرگە.
- وحدة السطوح: یەکەی روو.
سطوح متلاقية: رووکارەکانی بەیەک گەیشتوو.
السطوح المتناظرة: رووە هاوجێکان.
السطوح المتوازية: رووبەری تەریبی.
- مقياس السطوح: پێوەرەکانی روو، رووپێو.
- متوازي السطوح: غیەک.
سطر (ج) سطور: دێر، دێغ، گێر، چێر، خێز، قوڕ، داخ، داغ، خەت، بۆ چووم، دێخ، راستە، رێزی وشە، پیت، دار یان دیوارانە، رزن، کەشە.
سطر سطراً: دێردێر کردن.
سطرلاب: بروانە (أسطرلاب).
سطل (ج) سطول: سەتڵ.
سطوة (ج) سطوات: زەبر، هێز، توانایی، تین، زۆرداری، دەستەڵات، راسەر، کەلێژ، زەبروزەنگ.
- ذو سطوة: دەستەڵاتدار، گوندار.
سعادة: خۆشبەختی، هات، بەختیاری، فەڕ، کامرانی، بەختەوەری، پیرۆزکاری، پایەبەرزی.
سعادة الحظ: بەختەوەری، کامرانی.
سعادة الفلان: فیساری پایەبەرز، فیساری بەختیار.
سعار: گەرمی، هاری، هارێتی، ئاگری سەختی برسێتی.
سعال: کۆخە، کۆکە، قڵخە، قۆخە، کۆکین، کووخک، کووکە، قرزە، کوویکە، کۆخین، کۆرک.
السعال البسيط: نەرمە کۆکە.

السعال الجاف: وشکە کۆکە.
سعال خفيف: نەرمە کۆکە.
السعال الديكي: کۆخەڕەشە، کۆکەڕەشە، خەندەکووک.
سعال المواشي: مەقار.
- كثير السعال: قڵخن، کۆخن.
سعاية: قسەچین، بەدگۆیی.
سعاية البريد: شاتری.
سعت: سمڵ، سۆتکە، سۆتەکە.
سعة: فراوانی، گوشادی، ڕۆزی.
سعة الرزق: خوادان، گونجایش، خودادان.
سعتر: جاترە، هەزبێ، جەهتر، هەزبیە.
سعد (ج) سعود: پیرۆزی، چاکی، باشی، بەختیاری.
سعدان: عەنتەر، مەیموون.
سعر (ج) أسعار: نرخ، مەزندە، بەها، خاراج، خەراج، کرێژۆک، بایی.
سعر تسعيراً: نرخ یا بازاڕ و مەزندەکردن.
سعر الجملة: کۆبایی، کۆبایتی.
سعر الصرف (في التجارة): نرخی گۆڕینەوە.
سعر الفائدة: نرخی سوود.
سعر المفرد: تاک بایتی.
السعر الحرارية: کالۆری.
سعف: پێکهێنان، یارمەتیدان.
سعف: لکی دارانە، لک و گەڵای دارە خورمایە، جیازی بووکان
السعفة: خەرکانە، زەردە - جۆش.
السعل: کۆخین، کۆکین، قڵخاندن.
السعلب: سالە، سالم.
سعود: خۆشبەختی، پیرۆزی.
السعي: تەلاش، هەڵپەهەڵپ، پەلەکوتێ، پەل وەشانن، کۆشش، کۆشین، تێکۆشین، هەوڵ، تەقەلا، کۆشەوە، خەبات، کونوکۆ، ولایین، پەلەقاژە، خەفتانی، لۆقبر، هەڵپە، چلوچۆ، خەفتیاتی، خەفتیان، خەفتان، قەپچاندن، قەپچین، کروکاش، کۆشان، لۆقە، لۆقەلۆق، ڕاکردن لە نێوانی (صفا و مروە)دا.
السعي السنوي: تێکۆشانی سالانە، کۆششی سالانە، ژمارەی سالانە.
سعى سعياً: هەوڵدان، تێکۆشین، خەفتان، خەباتکرن، قەپچاندن، کارکردن، ڕۆیشتن، ڕووتێکردن.
سعيد (ج) سعداء: بەختیار، خۆشبەخت، کامران، بەهات، خوودان بەخت، بەخت کەنۆک، بەختەوەر، ناوچاو پاک، خۆشحاڵ.
سعيد الحظ: بەختیار، کامران.

سعير: گڕی ئاوری، گوڕی، سوولی، شید، بڵێسە، دۆژە.
سف: توولە مار، تیرە مار، ئەسپە مار.
سف سفيفاً: تێپەڕینی باڵندە یا هەور بەسەر زەویدا.
سفاح: بروانە (سفاك).
سفارة: باڵیوزخانە.
سفاك: خوێنرێژ، خوێنخۆر، مێرکوژ، دەڤ لخوین، دەم بە خوین، ونرێژ، هوونرێژ، زەراڤ.
سفال: قاپ و دیزە و گۆزەی گڵی.
سَفال: نزمی
سفالة: (١) سووکی، حیزەبخۆیی، بێ شەرمی، بڵچی، کنۆسی، هەندەیی، ساتوولی، بڵحی. (٢) خواردە.
سفان: کەشتیەوان، قەفتان.
سفاهة: سەرسەرێتی، بێ هۆشی، هەرزەیی.
سفح: داوێنی کێوی، بنار، پنار.
سفح الجبل: پەلە، بنار، پاڵ بەندەنی کێوان، تەلان، داوێنی کێوی، پاڵ چیای، قەدی کێوی.
سفح التلول والجبال: تەلان.
سَفَح سفوحاً (الدم): خوێنرژتن.
سَفَح الدمع: فرمێسک هەڵوەراندن.
سفر (ج) أسفار: کۆچ، ئۆغر، گەڕان، چوون، ڕێبواری، ڕۆیشتن، ڕارەوی، ڕێرەوی، ڕۆیین، گەشت.
- رفيق السفر: هاوڕێ، هامڕا، هاوڕا.
- أدوات السفر: هوور و موور.
سَفرة: گەشتێک، گەڕانێک.
سفرة مدرسية: گەشتی قوتابخانەیی.
سُفرة: سفرە، خوان، خوانچە.
سفرجل (ج) سفارج: بهە، بیهە، بیهووک، بێ، بەهێ، بەی.
- حب السفرجل: بێدانە.
سفعة: بروانە (لطم).
سفك سفكاً (الماء والدم): ڕژتن، ڕشتن، ڕهتن، ڕێژاندن، ڕێژنای.
سفقة: بروانە (لطم).
سفك الدماء: خوێن پژاندن، خوێنرژتن، ونرێژی، خوێنرێژی.
سفل سفولاً: نزم کردن، دانەواندن.
سفل: نزمی، نەورایی، نزمێتی، نەوری، پەستی.
سفلة: سپڵە، بەدنمەک، نزم، ناکەس.
سفلى: نزمی، نزمیتی، نەویەتی، نەوێتی، پەستی، خواروو، ژێرەوە.
- الجهة السفلى: ژێرایین، لای خوارەوە، لای نزمی، وار.
- من الجهة السفلى: لە ژێرەوە.
سفليس: فەرەنگی، کفتی.

- **مرض السفليس:** نەخۆشیی فەرەنگی، کفتی.
سَفَه: نەزانی، بێ هۆشی، بەدخوویی، خودسەری.
سفود: سیخ.
سفود البندقية: زمە.
سفور: ڕووی ئاوەڵە، ڕووی بێ ڕووبەند و پێچە.
سفول: نزمی، سووکی، کەمی.
سفيحان: هۆڕ، جەواڵ و تێری زۆر گەورە.
سفير (ج) سفراء: (۱) باڵیوز، باڵوێز، سەرشابەندەر، سەرئێلچی. (۲) نامە، پەرتووک.
سفيف النسيج العريض: شۆرتک.
سفيفة: قەیاسە، کەژوو، کەژی.
سفيل (ج) سفلاء: هەرزە، سووک، گرزە، حیزەبخۆ، کنۆس، جیوەڵەک، هەرچی و پەرچی، دلسفک، وەینەک، بەترف، بلح، دوون، نزم.
سفين: هۆرەی داری یا هی ئاسنییە، پوواز، زەمۆمە.
سفينة (ج) سفن، سفائن: گەمی، گەمیە، کەشتی، پاپۆڕ.
سفينة بحرية: کەشتی دەریایی.
سفينة حربية: کەشتی شەڕێ، کەشتی جەنگێ.
سفينة شراعية: کەشتی بایەوان، کەشتی چارۆکەدار، بایەوان.
سفينة الصحراء: کەشتی بیابان.
سفينة طرادة: گەمیی شەڕی، کەشتی ڕاونەر.
سفينة فضائية: کەشتی هەوایی، کەشتی ئاسمانی.
سفينة مدرعة: کەشتی زرێدار.
سفينة مدمرة: کەشتی ڕمێن، گەمیەی ڕووخێنەر.
سفينة نوح: قەنتەرە.
- **ربان السفينة:** گەمییەوان، کەشتییەوان.
سفيه (ج) سفهاء: گەوج، نەزان، بێ کەللە، بۆنی، فلێتە، سەرسەری، مایەپووچ، بێ هیـر، گەلۆر، بێ هۆش، ترۆ، چوخـتی، حەپنگ، دیلان، دیلانە، وەینەک، هەرزە، ڕوو هەڵماڵراو، حەیتە.
سق: زەنگ.
السقاء: ماسی گرە (باڵندە).
السقاء: ئاوکێش، پیاڵەی ئاو خواردنەوە.
سقاء (ج) أسقية: کوندەی ئاوێ، کونە، دێمکە، جەوەندە.
سقاطة: واڵە.
سقامة: نەخۆشی، لەش بەباری.
سقاية: ئاودان، ئاودێری
سَقَب: دیرەک، تیرەک، ستوندی خێوەتان.
سَقَر: جەهەننەم، ئەتوون، ئارتوون، دۆژە، ئاورخان، جەحەندەم.
سُقط: ئاگرێکە لە کاتی دامرکاندنیدا.
سقط: بڕوانە (سقوط).
سَقَط (ج) أسقاط: گەند، خراپ، چپکدار، کەموکوڕی دار.
سقط: بەراوێژتن، بەر هاوێژتن.
سَقطة: تاوان، خلیسکان.
سقف (ج) سقوف: میچ، کۆسەر، سەراپیتە، زگی میچ، بن میچ، سقیک، ئەرزینج، ساپیتە، بان.
- **سهم السقف:** داری دارەڕایە.
- **زوايا السقف:** سەراسووێ.
سقف الحلق: مەلاشوو، ئاسمانی دەم.
سقم (ج) أسقام: بڕوانە (مرض).
سقوط: کەوتن، کەفتن، گلانە خوار، داکەوتن، کووڕبوونەوە، بەربوونەوە، گلیان، پێراهاتن، تەکەربوون، ڕاکەتی، داکەوتن، داکەفتن، ڕمان، بەلاداهاتن، کەوتنە خوارەوە، کەفتەی، وەرۆیین، وەشان، وەرەسیان، وەردەوەبین، وەرسان، وەرسین.
سقوط من شاهق: خۆ فڕووجکردن، فڕفجووک، کەتن.
سقوط الأوراق: خەزەڵوەران، گەڵاڕێزان.
سقوط المصارعين جملة على الجانب: گاوبار.
سقى سقياً: ئاودان، ئاڤدان، ئاویاری، دێرانن، دێراندن.
السقي ليلاً: شەودێری.
سقيفة: کەپر، سەکۆ.
سقيم (ج) سقام، سقم: بڕوانە (مريض).
سك سكاً (الباب): دەرکە داخستن.
سك البئر: چاڵاو هەڵکەندن.
سك النقود: پارە لە سکە دان، پووڵ لێدان.
سكَّاف: کەوشدروو.
سكافة: کەوشدرووێتی، قۆندرەچێتی.
سكَّاك: سکەلێدەر.
سكان: دانیشتوان، ڕۆنیشتوان.
سكان الأرياف: دەشتی، دەشتەکی.
سكان السواحل: هەڤاڤ.
سكان القرى: دێیانی، دێهاتی.
سَكَّان: کێردگار، کێردگەر.
سكب: ڕژتن، ڕێژتن، ڕێژنای، ڕشتن، هەڵڕشتن، ڕژاندن، ڕژانن، ڕێژاندن، ڕێژنای، ڕهتن.
سكب الماء ونحوه على شيء: ئاوپێداکردن.
سكة (ج) سكك: (۱) ڕێگا، ڕێ، ڕیی. (۲) پووڵی کان، دراوی کان، (۳) کووچە، گەڕەک.
السكة الحديدية: ڕێگای ئاسن، ڕێی هەسن، هێڵی ئاسن.
السكك الحديدية: ڕێگایانی ئاسن، ئاسنەڕێ.
سكة المحراث: هاڵەت.

سكة: مرازێکە کە پوولی لاژوارد (معدن) بەوی لێدەدەن.
سَكَت سكوتاً: خامۆش بوون، کپ بوون، مات و بێ دەنگ بوون
سكتة: (١) مەرگی کوتوپڕ، نەخۆشێکە هەموو ئەندامی لەشی مرۆڤی لە جوولان دەخا پشوونەبێ. (٢) تەگەرە.
سكتة قلبية: مەرگی کوتوپڕ، دڵ وەستان، پەرکەم، دەردی کوتوپڕ
سُكر: (١) مەستی، سەرخۆشی، سەرمەستی. (٢) پڕکردن، تژی کردن.
سُكّر: شەکر، قەند، چەخموور.
- **نبيذ السكر:** شەکراو.
- **مرض السكري:** نەخۆشیی شەکری.
- **فحم السكر:** خەڵووزی شەکری.
- **رأس سكر:** کەللە شەکر.
- **قطعة من السكر:** کولۆ قەند، کەڵپە شەکر.
- **كسارة السكر:** قەند شکێن، شەکر شکێن.

السكر الأحادي: تاکە شەکر.
- **وعاء للسكر:** شەکردان، قەندان.

سكرات الموت: گیاندان، گیانەڵلا، ئاویلکەی مەرگێ، چەنەگە هەڵتەکاندن.
سكر نبات: نەبات.
سكران (ج) سكارى: سەرخۆش، مەست، سەرمەس، سەرمەست، لوول، گیژ، مەس (بۆ نێرینانە).
سَكرة: سەختی مەرگ، مەستی، گومڕاهی، بێهۆشیی سەردەمی گیاندانێ.
سكرتير: سلیف، نهێنی نووس، رازنووس، نهێنیا.
السكرتير العام: ڕازنووسی گشتی.
سكرتير المحكمة: رازنووسی دادگا.
سَكرى: سەرخۆش (بۆ مێیینانە).
سكري: شەکری.
- **البول السكري:** شەکرەمیز.

سكري اللون: شەکەری، رەنگی شەکەری.
السكريات المختلفة: شەکرە هەموو جوورەکان.
سكرية: قەندان، شەکردان.
سكف: سەکۆ.
سكن سكوناً: (١) ڕاوەستان، دامرکان، بێ دەنگ و مات بوون. (٢) دانیشتن.
سكّن: بروانە (**تسكين**).
سكنة (ج) سكنات: بار و چۆنیەتی، پایەداری.
سكنجبين: نەسکەنجەبین، سکەنجەبین.
سكن: (١) بنەگە، نیشتەمەنی. (٢) نیشتەجێیی، دانیشتن، جێگربوون.

سكوت: خامۆشی، داکاسان، بێ زمانی، دامرکان، دامرکانەوە، دەمکوتی، دەمگرتن، گەورین، ماتی، مامشی، کش و ماتی، ئارامی، بێ دەنگی، ئارامگرتن، بەلیبوڕ، شابوون، متەق لە خۆ برین، کپی، هێمنی، هێدێتی.
سكون: ئارامی، بێ دەنگی، ماتی، وەستان، ئارام گرتن، بەلیبوڕ، تاقەتگرتن، جێگرتن، داکاسان، دەمکوتی، دنجی، دینجی، راوەستان، ستاربوون، سرەوتن، سرەوان، هێمنی، سرەوانەوە، سرەوت، دانیشتن، کپ بوون، کپی، کڕبوون، کش و ماتی، حەسانەوە، مات بوون، وەرقە، هەدادان، هێوری، متەق لەخۆبڕین، وەقرەگرتن، هاڵەوبوون، هێدی بوون، هێمنی، ڕام بوون، دامرکان.
السكون المطلق: وەستانی سەربەخۆ.
سكونة: لە ماڵێ دانیشتن، ئارامی، هێمنی.
سكير: ئارەقخۆر، مەیخۆر.
سكين (ج) سكاكين: چەقو، کێرد، کێرک، چێر، کارد، بەنبر، کێر، وێرد.
السكين الكليل: چەقۆی کول.
سكينة: ئارامی، ئارامێتی، هێواشی.
سل: سەلە، سەوەتە، قەرتاڵە.
سلّ (مرض السل): دەردە باریکە، دەخەز، دیق، وەرەم، ئازار، باریکە، ژانا زراڤ، سنگژاری.
السل الرئوي: دیقی سیپەلاک، وەرەم.
السل العظمي: تیراوی.
سلاب: بەرگی رەش، جلکی تازیەداری.
سلات: کاسەلێس.
سلاح (ج) أسلحة: چەک، جەبە، چەکی شەڕ و ڕاوێ.
- **مذخر الأسلحة:** جەبەخانە، سکدار، چەکخانە، قۆڕخانە.
- **مخزن الأسلحة:** جەبەخانە، سکدار، چەکخانە، قۆڕخانە.
- **نزع السلاح:** چەککردن.

سَلاخ: کەوڵکەر.
سلاسة: نەرمی، خۆشخوویی، رامی، رەوانی وتار و وشە.
سلاطين: کەیان.
سلاق: باری لێو، بەڵغی سەر لێو و پووک و زمان.
سلاقي: تاجی، تاژی، تانجی، بۆنچی.
سلاك: شووشەی زێر و زێو.
سلالة: نەتەوە، تیرە، بنەماڵە، بابک، باڤک، دوندان، زۆم، تووشماڵ، بەرەباب، خانەوادە، ڕەگەز، جووم، بنەچە، بنەچەکە، نەڤیچرک، وەچە.
سلالة الأخ: برازا.
سلالة العم: ئامۆزا، ئاپۆزا.

سلالة الحور: پەریزادە.
سلام: چەقەنە.
سَلام: (١) رزگاری، ئارامی، باش، خۆش، ئارامیتی، پاکی، هێمنی، ئاشتی. (٢) یادکردن، شەگگە، فەلات، رۆژ و شەوباش، دروود، سلاو، سلاڤ، پاتە.
السلام علیکم: (١) رۆژتان باش، شەوتان باش، شەگگە، خرتال، فەلات. (٢) لە لای عەرەبان بۆ مالیاواییش بەکاردەبرێ، لای ئێوەمان خۆش.
- دار السلام: بەهەشت.
- مدینة السلام: بەغداد.
- نهر السلام: دەجلە.
سلامة: پاکی، رزگاری، لەش ساخی، ساغی.
السلامة الشخصیة: ئێرپایتی تەن.
سلامی: جومگەی ئەندامانی لەش.
سلامیات: گرێیەکانی پەنجە، مووروەکانی گەی پەنجە و شوێنەکانی دیکەیە، کلاوەی پەنجە، وردەجمگەی لەش، پلەکان، پلۆچک، پلەکانان.
سلامیات القدم: شانەی پەنجەی پێیانە، وردە ئێسکەکانی پەنجەی پێیانە.
السلامیة: پلۆچکە.
السلب: سەروپێ، کەللەپاچە.
سلب: رفێنراو، گراو، پێست لێ کراوەوە.
سلب سلباً: رووتکردن، لێ ئەستاندن، تالانکردن، دارنین، رووتاندنەوە، داپلۆسین، شێلاندن، داپلۆساندن، شەلاندن، لێ کردنەوە.
سُلب: پۆشاکی رەشپۆشی تازیەدارانە، پۆشاکی کوژراوانە کە بۆ بکوژ بڕیاری لەسەردراوە.
سلب الراحة: ئارامی لێ هەلگرتن، ستار لێ هەلگرتن.
سلب ونهب: راووڕووت.
سلبی: ناتەبایی.
سُلت: جۆی رەشە.
سلة (ج) سلال: سەلە، قەرتالە، بەرچنە، تریانە، سەبەتە.
السلة: چنگنە.
سلجم: بروانە (شلغم).
سلح: ریقنە، جیقنە.
سلّح: بروانە (تسلیح).
السلحفاة البریة (ج) سلاحف: کیسەڵ، کووسی، کیسۆ.
السلحفاة البحریة: رەقە، رەقیاو.
السلحفاة المائیة: رەقە، رەقیاو.
- فحیح السلحفاة والحیة: کیفاندن، کیفە، کیفەکیف.
- ترس السلحفاة: قاپێلکی کیسەڵێ.
سلخ: دوایی مانگانی قەمەرییە، رۆژی هەرە دوایی مانگانە.
السلخ: رووتاندنەوە، داڕووتاندن، دارنین، ڤەرووتاندن، کەولکردن، جەلتاندن، خرتک کردن، کەفلاندن، داکەندن، داکەناندن، قەرووچکاندن، کەڤەلکرن، کەڤلاندن، کوروون، داماڵین.
سلخ الوبر: کۆلکەرنکردن.
سلخ الجلد بدون تشقیق: گروون.
سلس: نەرم، ئاسان، رەوان، رام، گوێدێر.
سلس البول: میزن، میزەچۆرتکی، دەڵەمیزە، چرتەمیزە، میزدۆ، میزەچۆرتکێ، میزەچرکێ.
سلسال: ناوی خۆش و سارد و رەوان.
سلسبیل: (١) نەرم، خۆش. (٢) ناوی خۆش و روون. (٣) دەڵێن کانیە لە بەهەشتێدا.
سلسل: ناوی خۆش.
سلسلة (ج) سلاسل: زنجیر، جۆل، شاران، پۆت، سۆلان، زنجیرە، رشتە.
سلسلة تلجم بها: قەراسە.
سلسلة الجبال: زنجیرەی کێوان، ڕێزەچیا، سەفان، سەفین، کێر.
سلسلة دقیقة: رێزە، زریزە.
سلسلة رفیعة: رێزە، زریزە.
سلسلة ذهبیة: کوومرب.
سلسلة النسب: بنەچەکە، سەرجەلە، رەگەز، وەجاغ، زنجیرەی رەسەن، تۆماری زنجیرەی باو و باپیران.
سلطان (ج) سلاطین: شاهەنشا، میری میران، میری گەورە، بەڵگە، توانایی خوندکار، خونکار، سان.
سلطانی: شاهەنشایی، میری میرانی.
سلطة: (١) دەست و دوو، توانایی، هێز، دەستەڵات، راسەر، کەلیڤ، دەستڕۆیی، دەستدرێژی، زەبەر، زەبەردەستی. (٢) ناولەپ، ناڤلەپ
- صاحب السلطة: کاربەدەست، دەستەڵاتدار، دەستدرێژ
- فقدان السلطة: لە دەستەڵات کەوتن، دەست نەرۆیشتن
السلطة الإداریة: دەستەڵاتی بەرێوەبەری.
السلطة التشریعیة: دەستەڵاتی یاسادانان.
السلطة التنفیذیة: دەستەڵاتی هەڵسووڕاندن.
السلطة القضائیة: دەستەڵاتی دادوەری، دەستەڵاتی ناوبژیکەری
السلطة المطلقة: دەستەڵاتی ئازادی و بەرەڵایی.
سَلَطة: سەلاتە.
سلطنة: میرێتی، خونکاری، شاهەنشایەتی، پێداری، میرینی، شایەنشایەتی.

دار السلطنة: دەربار، بارەگای میری، بارەگای شای.
مقر السلطنة: شانشینی.
سلعة (ج) سلع: بڕوانە (بضاعة) کەلوپەل.
سَلعة: لوو، تشپۆک، پرزک، سۆ، لۆک، تشپۆ، لوویی، لک.
السلف: هاوزاوا، هاواڵ زاوا.
سلَف سلفاً: وەپێشکەوتن، ڕەپێشکەوتن.
سلف: مالوو کردن، ماڵە لێدان.
سلف (ج) سلفان: بارەکەو، کوواریی، بار، کارەکەو، کێبار، بەستی، دووماهک، گووار، گوواری، کەوبار.
سلف (ج) أسلاف: نەتەوە، ، دوندان، پاشکەوتوو، وەرێنان، پێشینان.
سلفاً: پێشەکی، پێشین، دەست پێشینی.
سلف تسليفاً: بەجێ هێشتن، هێشتنەوە، ماوزۆ، لێگەڕان.
سلفات الزنك: توتیا.
سلفات النحاس: مووروەی شین.
سلفاح: پەڵۆشە (گیایەکە).
سلفان: هاوزاوا.
السلفة: بەرکوڵ، سەرکوڵ.
سلفة (أخت الزوج): دش.
سلفة: پێشینە، پێشەکی دانی بەشێکە لە پووڵ یا لە هەر چتمەکێکی دی لە بەرانبەر پووڵ یا چتێکی دیکەدا، بە قەرزدان پێشین، دەستگیری پێشەکی.
سلفه المال: ماڵی بەقەرز دایە.
سلفه الشيء: پێشکەشی کرد.
السلق: سڵق، زلق.
السَلق: کوڵاندن، کەلاندن، کەلژاندن، جۆشاندن، گرنیای، پژاندن، پلپخاندن، کەلهاندن.
سلك: بڕوانە (سلف سلفان).
سلك: پلووسک، لووساووک، سوولاووک.
سلك (ج) أسلاك: (١) رشتە، رستە، کشتەک، بەند، رستەک، دووماهک، رستک. (٢) دەزوو، مەچیر. (٣) تەل، تێل.
- أسلاك المقاومة: تەلی بەرهەڵستی.
سلك: هۆنین، هۆنینەوە.
سلك حديدي: تەل، تیل، سیم.
سلك شائك: ئاسندڕک، دڕک ئاسنینە.
سلم سلاماً: ڕزگاربوون، قوتاربوون، دەربازبوون، ساخ دەرچوون
سلم: هێوەرە، ئاشتی، ئارامی، وەرم، تەوتین.
سَلَم: دارەشیلان.
السلم (رحم الحيوان): پاوور.
سَلَم: (١) بەسەر، ڕیێدە، سەلەم، ڕوبێدە، مردە، سووت. (٢) کڕین و فرۆشتنی دەخڵ و دان. (٣) خۆ بەدەستەوەدان، گیران

- إعطاء السَلَم: بەسەردان.
سلم (ج) سلالم: نەردیوان، پەیژە، پێ بلێقە، نێردیوان، سەردووک، پێ پیلکە، پێ پلەکان، پاچینە.
السلم الخشبي: پێ پیلکە دار، پەریز، پاپیلکە، پەیجە، سردی، سترد، پیسی برک، پێ پەلاس، پێگەهـ، سەردووک، مەردیوان
سلم نقالي: پەیژە، نێردیوان.
سلم القياس العددي: پەیژەی پێوانی ژمارەیی.
سلم (عليه) تسليماً: شەگگەی لێ کرد، ڕۆژباش و شەوباشی لێ کرد، فەتال و فەلات کردن.
سلمى: ناوی ئافرەتانە، مارمێلکەی سپی، ناوی هۆزێکی عەرەبانە.
سلهب: درێژ، بڵند (بۆ مرۆڤان و یەکسمان).
سلوان: بەرد یا مۆرێکە کە بۆ چاو و زار هەڵدەگیرێ.
سلوة: خۆشی و شادمانی، ئارامی و دڵنیایی.
سلوقي: بڕوانە (سلاقي).
سلوك: ڕێگا ڕۆیشتن، ڕەفتار، شێوە، ڕەووش، سینچی، ئەدا، ڕەووشت، شێوە، جر، هیم، نەریت، ڕەویەت، خوو، کردار، بانەک، پرەنگ.
سلوك جيد: خۆشخوویی.
سلوك رديء: خووی خراپ، خووی گەند.
- حسن السلوك: ڕەوش باش، خۆشخوو.
- سيء السلوك: بەد ڕەوشت.
سلوى (ج) سلاوي: (١) شلاقە، شیلاقە (باڵندەیە). (٢) هەنگوین، هەنگڤین، هنگڤی، کاریت، گەزۆ. (٣) گەزۆ، شۆک.
سلى: پزدان، پزدانک، منداڵدان، پسدان، دەولیباز، پزان، یاوەرە.
سليب: هۆش براو، ماڵبراوە، ژن یا وشتری بێچوو مردوو.
سليس: نەرم و ڕێک.
سليط: زمان پاراو، مرۆی زمان درێژ.
سليطة: ئافرەتی زمان درێژ و زمان پیس.
سليقة (ج) سلائق: سەلیقە، نهاد، سرشت.
السليقة: شۆرباوی گۆشتی، گۆشتاو، ئاو گۆشت.
سليكون: سلیکۆن.
سليل: (١) شیر لە کالاتی هێنانە دەر. (٢) کوڕ، کوڕک، قلووس، زا، زادە.
سليلة: کچ، کیژ، دۆت، کەنیشک.
سليم: ساز، ساخ، بێ ڕووشە، دروست، ساق.
سليم البنية: لەش ساخ، تەندروست.
سليماني: سلیمانی (دەرمانێکی ژەهرە لە جیوەی وەردەگیرێت)

سم (ج) مسام: (۱) کونە وردەکانی پێستی لەشە. (۲) کونی دەرزی و سووژنی.

سم: کونی دەرزی و سووژنی.

سم (ج) سموم: ژەهر، ژار، ئاغوور، زار، زەهر، ژەحر.

سم الحية: ژەهری ماری، ژەهرەمار.

سم السمك: ژەهرەماسی، ژارماسی.

سم الفأر: مەرگەمووش.

السم القاتل: ژەهری هەلاهیل، ژەهری کوژندە.

سم الهلاهل: ژەهری هەلاهەلا.

سماء (ج) سماوات: ئاسمان، فەلەک، چەرخ، گەردوون، چەپگەر.

- كبد السماء: کەشکەشانی فەلەک.

- سبع سماوات: فیست.

سماجة: ناشیرینی، بێ شەرمی.

سماح، مسامحة: هێلان، خۆشبوون، لێبووردن، چاوپۆش، دەقساندن، قان.

سماحة: خێرخوازی، پایەبەرزی، جوامێری، کارچاکی، بەخشندەیی، بەخشش.

سماخ، صماخ (ج) أصمخة: کونی گوێ.

سماد: پەین، زبڵ.

السماد الحيواني: پەینی ولاخ و ئاژاڵان، ئاژەڵەپەین.

سماد كيمياوي: پەینی کیمیایی.

- الأسمدة الخضراء: سەوزەپەین، پەینی سەوز.

السمارة: سی و جیگەر، جەرگ و دڵ.

سماط: (۱) سفرە، خوان، سەخردان، پێدەکەر. (۲) بەرە، پۆل

سماع: بیستن، گوێدان، گوێ لێبوون، شنەفتەی، بهستن، شنەفتن، ژنەفتن، شنەوتن، ژنیەن، ئەژنەفتن، ئەژنەوین، خرچاندن، ژنەوین.

سمّاع: بیستەر، زۆر بیستەر.

سماعة: (۱) دەنگەر، مرازێکە هێزی بیستنێ پتر دەکات، مایکرۆفۆن. (۲) تەلەفۆن، دوورەژنەو، بیستۆک.

سماعة التلفون: کۆشی دوورەژنەو.

سماعي: دەماودەم، گووێ بیست، ژنەویاگ، ژنەفتی.

سُمّاق: سماق، ترش، تورش، سڤۆک، تونم.

سمّاك: ماسی فرۆش.

سماك: ناوی دوو ئەستێرەی رەوشەنە لە ئاسمانێدا.

سَماكة: ئەستوورایی

سمّان: رۆنگر، رۆنفرۆش.

سمانة، سماني: هەوێردە، کەرەواڵە (باڵندەیەکە).

سماوة: پەردەی پێشدەرگای حەوشێ، هەیوان.

سماور: سەماوەر، سەماڵاوەر.

سماوي: ئاسمانی، ئەزمانی.

سمباذج: سماتە.

سَمت: رێگا، لا، تەنیشت.

سِمت: شوێنی داخ، نیشانە، ناوونیشانە.

سَمت الرأس: لە زاراوەی (هیئة)دا نوختەیەکە لە ئاسمانێ کە مرۆ تەماشای کات لە سەر سەرەوەی وییە.

سمة: نیشانە، قەرە، شەقڵ.

سمة: لاسەرە.

سمح سماحة: لێبوورین، لێبووردن، چاو لێ پۆشین، چاو لێ قووچاندن.

سمح بكذا: چاکەی لەگەڵ کرد.

سمح له بالشيء: داییێ، بە چێتێکی چاو لێ پۆشی.

- لاسمح الله: خودا نەخواستە، خولا نەخواستە، خوا نەکا، خودا نەکردە.

سمر (ج) أسمار: (۱) شەو، تاریکایی شەو. (۲) چیرۆک، سەربردە، ئەفسانەی شەوێ، بەسەرهات.

سُمرة: رەنگ گەنمی، گەنمی، گەنم رەنگ.

سمرة: شەوارە، شەو رابوێری.

سمرة ما يؤكل ليلاً: چەرەز، شەوچەلە.

سمرمر: ئاهەمەلۆچ، ئاپتەر، ئاینەمەل، تۆوخۆر، باڵندەیەکی کوللە خۆرە.

سمسار (ج) سماسرة: دەلال، جانباز، جامباز، کەسێکە لە نێوانی دوو یا چەند کەساندا کار بکات.

سمسار القرية: گزیر.

السمسارة الخاطبة: قەلاووز.

سمسرة: کۆستەکی، دەلاڵی.

سمسم: کونجی، کتاڤ، قونجی، شەیدانک.

سمسمة: گەنەمۆری، گێرگە، وردە مێروولە.

سمط: بەرموور، ملوانە، ملوانک، گەردانە، گوتەمر، خەناوکە، خوناوکە، رشتە.

سمط المهد: گەلازە.

سِمع: فەرخە گورخ.

سَمع (ج) أسماع: هێزی بیستن، بیستن، گوێ.

السمع: بیستن، ژنەفتن، شنەفتەی، بهستن، شنەوتن، ژنیەن، ئەژنەفتن، ژنەوایی، ئەژنەوایی.

سمع (ج) مسامع: گوێ.

خفيف السمع: گوێ سووک.

سمعة: دەنگ و ناو، ناوبانگ، دەنگ و دۆر، فاک و فیک.

- سيء السمعة: بەدناو، ڤنۆ.

- **سوء السمعة:** بەدناوی، ڤنۆیی.

سمعية: بۆریی گوێچکەیە.

سمك: ئەستوورایی، ئەستووری، پۆز، گێپەرە.

سَمك (ج) أسماك: ماسی.

سمك أحمر: سوورەماسی.

سمك بني: خرسوورە، ماسیی قاوەیی.

سمك قطان: قاشەماسی.

سمك ضخم: نەققە.

- **فلوس السمك:** پوولەکەی ماسی.
- **بويضات السمك:** گەرای ماسی، ولتە.
- **الأسماك الرئوية:** ماسییە سیدارەکان.
- **الأسماك الغضروفية:** ماسییە کرکرکەدارەکان.

سمل: کوێرکردنی کەسێکی، پاک کردنەوەی حەوز، لە نێوانی خەڵکیدا ئاشتی کردن.

أسمال ممزقة: ڕیندۆڵ.

سمن: قەڵەوی.

سِمن: ڕۆن، ڕۆنی زەنگ، تەواش، ڕوون، تاوتی، بۆ، دۆن.

سمنت: چیمەنتۆ.

سمنجوني: سەماگونی، ئاسمانی ڕەنگ، ئاسمانی.

السمندر: سەمەندەر.

سمو: پایەبەرز، نێودار، ناودار، سەروەدەر، نێو دەرکەوتوو، بالا.

سموح: چاوپۆش، بەخشندە.

سمور: سمۆر، سمبۆرە، سەڤۆریی، سڤووریی.

السمور الأبيض: قاقوم.

سمور: ڕووژە (ئەلماس).

سموم: بای گەرم و کوژندە، سەبوون، شەرا، ورە، بای گەرم و ژەهراوی، ڕەشەبا، هورە، ئاوپەز.

سموم الحر: گرە، گرەبا.

السموم الحارة: گرە، گرەبا.

سمي: نێوبردن، ناوبردن، ناڤبرن.

سميّ: هاوناو.

سمير: ئەفسانەبێژ لە شەوێدا.

سميراء: ئافرەتێکی گچکەی ڕەنگ گەنمییە.

سميرة: دێغ، خەت، نووسراو، خەتێکە لەسەر زەوی یا قاقەز بکێشرێ.

سميط: بریانی، نیوە برژاو.

سميع: گوێگیر، بیستەر، گوێ ڕاگر، شنەوا، ئەو کەسەیە کە دەبیسێ، ژنەوا، ئەژنەوا، بیستەر، بیسەر.

سميق النير: کەڵەمە.

سميك: ئەستوور، ستوور، قەوی، تیر، قانج، هەقەتی، کانە، کە، ج، کوڵوفت.

سمين: (۱) قەڵەو، چەور، تێر دۆن، سێروونی، چاخ، گلوول، بەزدار، تێر بەز، پڕ خەز و بەز، دێمگر. (۲) گۆشتن، پاسۆتی، گیپش، خیپشنە.

- **قصير السمين:** پانۆڵە.

سن سنأ: سوونەوە، تیژ کردن، لە چەرخ دان، سوون، سووتن، ساودان، سامرین، ماڵشتدان.

سن (ج) أسنان: ددان، دران، دگان، دان، دیان.

سن العقل: ددانی حەوتساڵی.

سن قاطع: برۆک، بڕەک، شیلە.

الأسنان الأمامية للدوات الحافر: ناوێژە.

الأسنان الدائمية: ددانی هەمیشەیی.

الأسنان المؤقتة: ددانی شیری، ددانی زووکەوت.

سن مسوّس: ددانی کرمی.

- **تضارب الأسنان من البرد أو الغيظ:** دانەڕسکێ، ددانەچیرە.
- **وجع الأسنان:** ددان ئێشە.
- **طبيب الأسنان:** پزیشکی ددانان.
- **مركب الأسنان:** ددانساز.
- **عدم إنتظام الأسنان:** ددان سرک، نەخۆشییەکی مالاتانە.

سن: سن، سوون، یەکێکە لە زیندەوارە زیاخرۆکانی دەغڵودان.

سِن: تەمەن، ژیی، سیرە، ڕست.

سن نظامي: تەمەنی دەستووری، تەمەنی یاسایی.

سنة واحدة في سن الكلب: مەرازە.

سناء: سینامەکی.

سَناء: ڕووناکی، ڕۆشنایی.

سناج: دوودەی چرا و ئاگر و ئیستر، هیس، تەن، تەنی، ڕەژەن، زفیر، سەفیر، قورم، دووکەڵژەن، فیر، دوورنج.

سناد الكرم: قایەی مێوێ، ماهشەل.

سنام (ج) أسنمة: دووگی پشتی وشترانە، کۆپانە، کۆپارە، پیمنەک.

سنامك: سینامەکی.

سنان (ج) أسنة: سەری نێزە و ڕمب و تیر و هەموو چتێکییە کە تیژ بێ.

سنان الرمح: چز.

سنباذج: سماتە، هەسان، سەوتان، هەستان، ئەسان.

سنبك (ج) سنابك: کەناری سمی ئێستران، سەرەتای چتی، زەویی سەخت و کەم سوود.

سنبل: سمڵ، سۆتکە.

سنبلة (ج) سنابل: (۱) گوڵە گەنم و ئیستر، وەشی، هووشە، هۆشە، وشی دەخڵ و دان و ئیسترە، ئووشی. (۲) مانگی شەشەمە بە پێی ژمارپاریی بورجان.

سنبلة القمح: گوڵە گەنم.
- أهداب السنابل: قـەڵاس، قـەڵچخ، قـەڵداس، قـەڵداسـوو، قڵچغ.
- لاقط السنابل: وشی چن، وشی کار، هێشوو کار، گوڵچن.
سنبوسة: کەلانە، کێلانە.
سُنَّة (ج) سنن: ڕێگا، ڕەوش، خوو، شێوە، سرشت، سیرەت.
- أهل السنة: ئەو دەستە موسوانانەیە کە بەخەلافەتی ئەبو بەکر و عومەر و عوسمان قایل بوون.
سنة (ج) سنوات، سنين: ساڵ، وەرز، وەند، خرت.
سنة بسيطة: ساڵی سادە.
سنة التوجيه: ساڵی ئاراستەکردن، ساڵی ئاراستەیی.
سنة جدبة: ساڵێکی وشک.
سنة خصبة: ساڵی خۆش و پڕ پیت.
- دوران السنة: ساڵ گەڕانەوە.
السنة القابلة: ساڵێکی تر، ساڵی دوایی، ساڵی داهاتوو.
السنة القادمة: ساڵێکی تر، ساڵی دوایی، ساڵی داهاتوو.
سنة كبيسة: ڕۆژێک خستنە سەر مانگی شوباتییە لە چوار ساڵاندا جارێکی، ساڵی پڕ.
السنة الماضية: پار.
السنة الميلادية: ساڵی بوونی.
السنة الهجرية: ساڵی کۆچی.
- نصف السنة: نیوساڵ، نیڤ ساڵ.
- دوران السنة: ساڵ سووڕانەوە.
- رأس السنة: سەر ساڵ، سەری ساڵ.
- إتمام السنة: ساڵ بردنە سەر.
سنتين: دوو ساڵ.
- قبل سنتين: لە پێش دوو ساڵاندا.
- قبل ثلاث سنوات: بەسەر پێـرار، بەتر پێـرار، لە پێش سێ ساڵاندا.
سِنَة: وەنەوزە.
سَنج: چەنگ، وازی شایلۆغان و بەزمێیە.
سنجاب: مشکی دارە خورمایە.
سنجابيّ اللون: بۆر.
سنجر: سەنگەر، سنگر، سیپە، حەشارگە، شاردنگە، مەتەرێز، تابیە، پارێزگا، وەشارگە، خەندەک، خەندەق، دژ، قەڵا، قوللە
سنجق (ج) سناجق: ئاڵا، بەیداخ.
السنخ (ج) سنوخ: ڕیشە، تەوە، ڕەگ و ڕیشە
سند (ج) أسناد، مستند: قـۆچان، کـۆدە، قـەواڵە، قـاقـانی، دەستاوێژ، چاخ، چاک، چەک، قەباڵە، سەرجەلە، نووسراوێکە قەرز و یا کێشە و بڕیارێکی تێدا بەئاگاداریی چەند کەسان تۆمار کرابێت.
سند سنوداً: پاڵ وێدان، پشت پێ بەستن، پشت پێ قایم بوون.
سندان الحداد (ج) سنادين: سندانی ئاسنگەران، مـێخ سندان، زنان، زندان.
سندروس: کانێکە وە کارەبای دەچێ.
سندس: ئاوریشم، جـۆرە پارچەیێکی ئاوریشـمـییـە و ئاسکە لەمەوپێش لە (سندوس)ێ دروستکراوە، ئاوریشمی سەوزە.
سندويج: بابۆڵە، باڵۆڵە.
سنديان: بەڕوو، بەری دارەبەڕووییە.
سنطور: سەمتوور، مرازێکی ئاهەنگ و بەزمێیە.
سنف: (١) دەستـە، گەل، کۆ، کەلوو، کەلی، تێکوڵی پۆڵکە و بەری هەموو گیایەکییە. (٢) پۆڵکە، کەلی، شۆڤل، قەلۆکە، ولێرە.
سنقر: شمقار (باڵندەیە).
سنوت: زیرە.
سنوح الفرصة: پەرژان، پەرژیان، هەڵکەوتن، هەڵدەسکەوتن.
سنور (ج) سنانير: گوریە، کتک، پشیلەی نێرە.
سنوط: کۆسە یا کەسێکە تەنها چەنەگەی مووی لێ هاتبێ.
سنون الكلب والخنزير وغيرهما: کەڵب.
سنونو: کـاردەپەلە، باڵـتی سـوورە، چەورۆکـە، باڵندەیێکە وە پەرەسلێرکەی دەچێ.
سنويّ، سنوية: ساڵی، ساڵانە، ساڵیانە، ساڵبڕ.
- الإنتاج السنويّ: بەرهەمی ساڵانە.
- الطاقة السنوية: ساڵە وزە.
سَنِيّ، سَنيّة: بەرز، پایە بڵند.
سُنّي: سوننی.
سنيع: شل و مل.
سنيف: کەنار، لاکێش (ڕایێخە).
سُها: ئەستێرەیەکە.
سهاد: کەمخەوی.
سَهام: گەرمای سەخت.
سهب (ج) سهوب: دەشت.
سُهد: بێ خەو، کەمخەو.
السهر: بێداری، خەوزڕان، شەونخوونی.
السهر الى الصباح: سبەینەکردنەوە.
سهران: شەو بێدار، شەڤناتووروان، وریا، بەئاگا.
سهرة: شەوارە، شەو بێداری، شەوبێری، هەزارە، شەونشینی، شووارە.
سـهـر الليل: شـەوارە، شـەو بێـداری، شـەوبێـری، هەزارە، شەونشینی، شووارە.
سهك: کەڵیشە.

سهل سهلاً: سانابوون، ئاسان و سووک بوون.

السهل (ج) سهول: (١) ئاسان، سانا، سووک، شیتان، هەدار، هاسـان، گـەڵگاز، گـانگاز، خـۆشی بێ ئەرک. (٢) دەشت، پیدەشت، پادەشت، نەرمان، تەختان.

سهل العبور: ئاسانڕۆ.

السهل الممتنع: هەڵبەستێکە بیستنی ئاسان و دەربڕینی دژوار بێت.

سهل الوصول: ئاسانگەییو.

السهل المنبسط: کرک.

– أرض سهل: دەشتانی، دەشتایی.

سـهم (ج) أسـهم، سـهـام: (١) تیـر، بەشت، تەخش، پش، پەیکان، تیـراسـا (لە فـیـزیکدا). (٢) بەش، پش، جـوون، بەرە، قەت، پشک، قسن، ملە، بیەش، بەهرە، بژە.

سهم السقف: داری دارەڕایە.

سَهَم: بەرخی ساوا.

السـهـو: (١) بەهەڵەچوون، هەڵەکـردن، لەبیـرچوولیـان، بەسەرچوون، لەبیرکردن، فەرامۆشکردن، هەڵبواردن، پەشۆکان، لەسەرچوون، بواردن، سەرداچوون، لە دەم دەربەڕین، جووریان. (٢) هەڵە، خوێژنگ، چەوتی.

سهواً: هەلون.

سهولة: ئاسانی.

سهولة: ئاسانی، سانایی، هێسـاهی، گانگاری، سانیلکۆلکە، ئاسان بوون، ساناهی، هەداری، نێسایی، هێساهی.

سهيل: سیوەیل: ئەستێرەیەکە لە مانگی تەمووزێدا هەڵدێ

سهيل اليماني: گەلاوێژ

سهيم: بەشبەر، بەشدار، هاوبەهرە، هاوبەش

سوء (ج) أسـواء: گـەندی، خـراپی، خـراوی، بەدی، خـراپە، نەبانی، گەندەژەیی، پیسی، چەپەڵی.

سوء السمعة: بەدناوی، ڤنۆیی.

سوء التغذية: بەد خۆراکی.

سوء العاقبة: دوارۆژ ڕەش.

سوء الحال: ناخۆشی.

سوء القلب: بەدنیـهادی، دڵ و دەروون گەندی.

سوء الحظ: بەدبەختی، چارەڕەشێتی، بێ هێری.

سوء الظن: بەدگومانی، تارینێری.

سوء اللسان: بەدوێژی. بەدگۆیی.

سوء الهاضمة: تەبعی، لێمان.

سوء الهضم: دەوا، تورخە، گەندی، هەپروون، تەبعی.

سوء الهاضمة: دڵ پێکاهاتن، تێکچوونی چیکڵدانە.

اقتراف السوء: بەدی کردن.

سَواء: ڕاست، نێوەڕاست، دروست.

سِواء: جگە، بێجگە، بێ لە، بێژگە.

سَواد: ١ ڕەش، ڕەشانگ، تارمایی، ڕەشایی، سیایی، ڕەشانگ. ٢ ماڵ و سامانی زۆر، دەوڵەتی زۆر.

سواد العسكر: ڕەشائی و ڕەشایی لەشکر.

مسودة: ڕەشەک، ڕوونووسی.

سواد العين: ڕەشکێنەی چاو، ڕەشێنەی چاو.

سؤر: پاشاو، پاشماوەی ئاو لەناو قاپ وەیا پاشماوەی خۆراک

سؤر الدابة: پاش ئاخوڕ.

سِوار (ج) أساور: بازنە، بازبازک، بازبەند، لانگیر.

سِوار القدم: خرخاڵ، خلخاڵ.

سواف: گاڤر، گاڤران، مشە، نەخۆشی ولاخانە.

سواك: سیواوک، ددان پاکەرەوە.

سؤال: ١ پرس، پرسیار، پرسین. ٢ دەرۆزە، سوواڵ، گەدایی.

– حل السؤال: لێکدانەوەی پرسیار، شێکردنەوەی پرسیار.

السوانية: دارەسمە، دارە تەقێنە (باڵندە).

سـوداء (المرض السـوداء): ١ سـەودا، والامـەن، والامـەنی، نەخۆشی، خولیایی. ٢ ڕەش (بۆ مێینیە).

سور(ج) سوار: شوورە، سـوور، شوورەی دەوری شـاری و نیـڤ، پەرژین، شووری گۆڕستان.

سور من سلك: تێل بەند، تەل بەند.

سورة (ج) سور: هونەر، پایە، پارچەیەکە لە پەرتووکان.

سورنجان: سۆرنجان (گوڵ).

سوس: مێکووک، بەلێ، حێزم، بەلەک، بەڵک، شیرشیرنۆک.

سوس وسوسة: مـۆرانەی خوری و ئەسـپـێی گـەنمیـیـە، مۆرکـە، مۆریانە.

سوس الزرع: ژەنگ، سن، پشی.

سوسن: سۆسن، سوێسنە، گوڵسووس، گوڵە سوێسنە.

– عرق السوس: بنەبەلەک.

سوط (ج) سياط وأسواط: قاچی، تاژانک، شـەلاخ، قەمچی، شوللاق.

سوغان: غـاردانی ئەسپ یا وشـتـر لە دووی یەکـتری، غـاردان و وەرزش پێکردنی ئەسپ بۆ پێشبڕکەی.

سوف: لەممەودوا، لەمەولا، لەپاشان، لەدوایە، پاش.

سوفان: ولای.

سوق (ج) أسواق: بازاڕ، باژێڕ.

سوق مشتركة: بازاڕی هاوبەش.

سـوق: ئاژۆتن، هاژۆتن، ژەنین، شـوا، کـووداندن، ژەنن، لێخوڕین، ژەندن، ڕانان، ڕاناندن، ئاخاوتن، قش لێ کرن، ڕانین، ئاخێوتن، ڕانن.

سوق الجيش: سپارانی، لەشکرکێش.
سوق الغنم: رادان، قش لێ کردن.
سوك: لێ خستن، ئاژنینەوە.
سولع: گووژاڵک، شەویار.
سوم: سەودا، مامەڵەکردن.
سوم المواشي: چریان، لەوەڕین.
السونة: سن.
سوى: جگە، بێجگە، بێ لە، بێژ، بەدەر، ژبل، بەرلەوە، بێ ئەوە
- ماسوى الله: هەموو گیانلەبەر و چتێک جگە لە خوا.
سوى م سوية: بەرامبەر، وەکوو یەک.
سوى سوىً: بەرامبەر بوون.
مساوٍ: هاوسەنگ، هەمبەر.
سويداء: دانە، نوختەی رەشی دڵ، دانە و نوختەی سپڵە. ٢- سەودا، ماخولیایی.
سوية (ج) سوايا: بەرامبەری، زانەوێر، ڤێک، ڤێکرا، کەمێچک، بهەڤ، پەڤ، پێکەوە، بەیەکەوە، پێکرا، دگەل هەڤ دوو بە دوو، دەگەل یەک، دەگەڵ یەکتری.
سوية علمية: زانەوێری زانیاری.
سويق: قاووت.
السويق: کاویت، لاسک.
السويق تحت الورق: ژێر پەلکە، لاسکۆڵە.
سيء (م) سيئة: گەن، گەند، دش، خرا، نەباش، نەچێ، گەندۆ، خراو، خراپ، دژ، دشت، زار، بەد، زرب.
سيء السمعة: بەدناو، قنۆ.
سيء الحظ: چارە رەش، پۆڕ کوور.
سيء العاقبة: دوارۆژ رەش.
سيء الخلق: پلمەڕوو، نەما چل، بلچ، بەدخوو.
سيء الطبع: بەدخوو.
سيء الظن: بەدگومان، دڵپیس، دڵچەپەڵ.
سيء السلوك: بەدخوو، بەدڕەوشت.
سيء اللسان: بەدگۆ، بەدوێژ.
سيء النسب: بەدڕەسەن، بەدڕەچەڵەک.
سيء الهاضمة: تەبع.
سيء القلب: بەد نیهاد، دڵ و دەروون گەند، دڵپیس، دڵچەپەڵ، بەدگومان، دڵکرمۆڵ.
سيئان: ڕشک، گەرای ئەسپێ و ڕشکان.
سيئة (ج) سيئات: کاری خراپ، کردەوەی گەند و وێنەچوو، نەباش.
- عادة سيئة: خووی خراپ.
سياج: پەرژین، تەیان، پەرچان، تان، تانۆک، چیلە، پەرژان.
سياج الحدائق: تانۆک، پەرژین، هەتان، هۆلک.
سياج الدار: شوورەی ماڵ، شوورەی خانوویەرە.
سياج المقابر: غەڵ.
سيّاح: گرۆک، گەڕیدە، گەڕانۆ، ڕاتوول، لەگام، ڕیتاڵ، بگەڕ، گەڕندە، پێگەرمۆک، چەرخەچی، فرەگەڕ، جیهانگەڕ، سەگسەگە، شارانگەڕ، گەڕانۆ، ڕێوینک، ڕیتاڵ، زۆر گەڕ، کێفگە.
سياحة: گەڕان، چەرخین، گەڕهان، گەریان، گەشگە، گەشت، شەلخین، سەیران، پێ گەرمۆکی، چەرخین، ڕاتوولی، ڕێوینگی، ڕیتاڵی، سەگسەگێتی، سەیر، سەیران، گەردش، گێل، لا گەشت، سەری خووەگەڕاندن، سەیرانکردن، پێ گەرمۆک، گەشت، گێلی.
سيادة: گەورەیی، سەرداری، سەروەری، ئاغایی، کەلانتەری، سالاری، مەزنی، ئاغایەتی، پایەبەرزی، مەزناهی، یەکمانی، خاوەند گەورەیی.
سيار: گەڕیدە، گەڕۆک، سوورخۆر، زۆرگەڕ.
سيارة (الكواكب السيارة) (ج) سيارات: ئەستێرە گەڕۆکەکان، ئەستێرە ١- گەڕیدەکان، سیارات السبع: بچم، ڕەوان. ٢- خشۆک، پێفرک، خۆڕۆ، گەڕۆک، کارامە، بەزۆک، خۆشبەز، خۆشبەزۆک، خۆشڕۆ (ئۆتۆمۆبیل).
- إطار السيارة: تایەی ئۆتۆمۆبیل.
سيارة مدرعة: خۆڕۆی زرێدار.
- سائق السيارة: ئاژوەر، لێخوڕ، بروانە (سائق السيارة).
سيّاس: بروانە (سياسي).
سياسة: ١ رامیاری، پلان، کەمێیی، پیلان، هووردە، بە هووردەیی، دۆلاب، خەڵک، بەند، زرنگکاری، ڕێکخستن خەڵک (سياسة) بەنیشاندانی ڕێگای رزگاری و سوودی گەل و وڵات. ٢ تەگبیر.
السياسة الدولية: پلانی دەوڵەتی، پیلانی میری.
سياسة مدنية: تەگبیری زیندەگانی لە تەک هەموو لایەکیدا لە ڕێگای داد و ڕاستیدا.
سياسي: رامیار، زرنگکار، کەمێ، بەرگر، بەهووردە، پلانزان، بەدۆلاب، خەڵکمەند، دووهووردە.
- توازن السياسي: لەنگەری کەمێیی.
- طين السياع: کاپۆل، قوری قوڕکاری.
سيّاف: شیروەشێن، شیرلێدەر، شیرگەر.
سياقة: ئاژووتن، لێخوڕین، دانەبەر (پیشەوکردەوەی ئاژۆتن) وەبەردان.
سياقة السيارة: خۆشڕۆ ئاژۆتن.
سياقة السفينة: کەشتیوانی.

سياقة الفدان: جووتياری، جووتێری.
سيّال: زۆررەوان، ئاو و شلەمەنی ڕەوان.
سيب (ج) سيبي: داموسكی.
سيجارة (ج) سجاير: سيغار، جغارە، جگەرە، جگارە، سيگار.
- نفاضة السجاير: ژێر جغارە.
- علبة السجاير: قوتووی جگەرە.
سيح، سيحية: بەراو.
- زراعة سيحية: كشتوكاڵی بەراو، بەراوەكێڵ.
سيد (ج) سادة واسياد: ئاغا، گەورە، سەردار، سەرۆک، مەزن، سالار، خان، سەرەک، سەربیان، یەکمان، سەراکت، سان، باخوی، کاک.
سيد (اولاد النبي): باوەڵێ.
سيد (ج) سيدان: گور، گورگ بروانە (ذئب).
سيدة (ج) سيدات: سەلارە، سەلارێ، یایێ، خات، خانم، ئاغاژن، کەیبانوو.
- كالسيدات: یایانە.
سيدة البيت: کابان، کەیبانوو.
سير: بەڕێگایە ڕۆیشتن، گەڕان، سووڕان، سەڵخین، گێلان، ڕەوت، گەردش، گەردوخول، گەرهان، گێل، ڕێگەبڕین، بەڕێگایەدا ڕۆیشتن.
- سرعة السير: گژە، تیژ تێپەڕین، تیژڕەوت.
- سر: برۆ، بچۆ.
- عادةً سر: لەسەرخۆ برۆ.
سيرة (ج) سير: ڕێڕەو، ڕەوشت، خوو، هیم، کردار، تویزم، کرشە، ڕەفتار، ژینامە، بەسەرهات، سەربردە.
السير ليلاً: شەوڕەوی، شەوڕۆیی.

سيرة حسنة: خۆشخوویی.
سيرة الرجل: ڕەوشتی مرۆ، ڕووپەڕەی کرداری پیاو.
- متساوي السير: هاوپا.
سيساء: موورەغەی پشتی، بڕبڕەی پشتی، مازی
سيسبان: تەروو، کفر (دارە).
- شجرة السيسبان: کفرجاڕ.
سيطرة: دەستەلات، ڕاسەر، کەلیژ، دەسەلات، زاڵی، دەست بەسەرداڕۆیشتن، زاڵبوون، زەبروزەنگ، ڕکێف، دەست بەسەرداگرتن.
- ذو سيطرة: بەدەستەلات، زۆردەست.
سيف (ج) سيوف: شیر، شوور، شمشیر (چەک).
سيقان الحشيش: لاسک، قاسک، هوورە، ساپ.
سيقان زاحفة: توولە، لاسکی خشۆک، قەدی خشۆک.
سيقان القرع: تەرز، کوولەکە، توولە بڕکەی کوولەکە.
سيقان النباتات الجوفاء: قالۆر.
سيل (ج) سيول: سێلاو، لافاو، تیژاڤ، لەهی، پووکن، لێمشت، شەس، تیژاو، لاخێر، لێشاو، لاسان، لاشاو، لێزماو
سيل بشري: لێشاو (جوغرافيه).
سيل الالكترون: لێشاوی ئەلەکترۆن.
السيلان: سووزەنەک، ڕەوانبوون.
سيّما: نەخوازەلا.
سيماء: ئادگار، سەروسەکوت، سەکوت، شێوەی مرۆڤان، دیمەن، شکڵ.
السينما: سینەما.
سيولة: شلێتی، شلی.

ش

ش: پیتی سێزدەمینی ئابێی عەرەبییە .

شأ: کسە، کسسە، کسس.

شأشأ: وەشەوەش، وششە، بۆ گێڕانەوەی گوێدرێژان بەکاردەبرێت

شائب (ج) شوائب: پیر، کەهل، زاڵ، سەرسپی، پۆرسپی، ڕیش سپی، سەر، کاڵ.

- شوائب: خلتە، گرک.

- الرجل الشائب: پیرەمێرد، کەڤنەدار.

- الشائبة الصفراء في العين: زەردەپەڵە.

شائع: ئاشکرا، بڵاو.

شائق: ئارەزوومەند، بەهەوەش، بەشەوق، مرێکار، خوێن کەڵ.

شائكة: دڕکاوی، نووکن، چقڵاوی، دڕواوی، گرز، دڕکینە، نووکدار.

شاب (ج) شباب و شبان: لاو، جحێڵ، گەنج، خۆرت، کاڵ، کاڵ، نەوهال، لاڤ، نۆچ، هەرزە، هەرزەکار.

شاب المريخ: لۆتی.

شابة: گەورە کچ.

شاة: سپیان، لەڕ چە نێر بێ و چە مێ، مەڕ و بزن.

شاجر مشاجرة: بەربەرەکانی، ڕقەبەری، دەمەتەقێ، پیلەگرتن، دەمەقرێ، دووگورزە، ڤەپژلاندن، پیلەبازی، داروگیر، ڕاهشتی، هەڤ، شەڕ بەرپاکردن.

شاحب: کاڵ (ڕەنگ).

شاحب اللون: پووت، ڕەنگ پەڕیو، نزار، ڤەمرتی، کاڵ.

شاخ شيخاً: پیربوون، بوونە مەلا، بوونە سەرۆک.

شاخص: زاق، چاوزەق، واق، چاوکراوە، کەسێکە چاونەقوچێنێ، قیت، قندر، گت، زەق، قووچ، ئامرازێکە لەپێش ڕۆژێ دادەمەزرێ بۆ دیاریکردنی کاتی نیوەڕۆیە، هەڵبژێراو، هەڵاوێردراو.

شاد شيداً البناء: بڵند کردن، لێ هەڵخستن.

شاد شيداً الحائط: سواخدان.

شادن: کارمامز، بێچووە ئاسک، شەمکۆ.

شاذ (ج) شواذ: تاک، تەنیا، ناوێزە، ناوێژە، هەڵکەوتوو، نەبیستوو، نەبهیستی، کەم هەڵکەوتوو، هەڵکەوت، هەڵکەفت.

شاذ غير اعتيادي: ناوێزەی نائاسایی.

شار (ج) شراة: کڕیار، بکڕ، سەنیار، داخواز.

شارب الماء: خۆرە، ئاو خۆرەوە.

شوارب: سمێڵ، سووێڵ، سمبیل.

شارح: ڕاڤەر، لەسەرڕۆ، ئاشکراکار، ڕاڤەکار.

الشارحة: دووخاڵ، جووتخاڵ، تەقەڵ.

شارد: ڕەمکار، قاچاخ.

شارع (ج) شوارع: شەقام، ڕاڕەوی گشتی، شەقاو.

شارع الرئيسي: شەقام، شەقامی گشتی.

شارع المقدس: پێغەمبەری ئیسلام و ئیتر.

شارع فرعي: کۆڵان.

شارق: تروسکەدەر، هەڵاتوو، خۆر.

شارك مشاركة: هاوکاری، بوونە هاوکاری یەکتر.

شاسع: فراوان، بێ ئەندازە.

شاطر (ج) شواطر: شاز، زیرەک، زرنگ، توندوتۆڵ و بلیمەت، شۆخ، بێ باک، پەیت و پۆڕ، زرینگ، دەست بڕێو، چالاک، چوست.

شاطيء (ج) شواطيء من النهر: دەراو، هێلە، کەنار، قەراخ، ئاد، ئال، لێوار، ڤاچ، ڕۆخ.

شاع شيعاً: ئاشکراکردن، دەرخستن، دەنگەدەنگ بڵاوکردنەوە.

الشاعر بالخجل: چاوشۆڕ.

شاعر (ج) شواعر وشعراء: هەڵبەستەر، بوێژ، هۆنەر، هەستیار، هەڵبەست بێژ، هۆزانڤان، هەستدار، خاوەن هەست.

شاعر الامي: شایەر.

شاعر شعبي: شایەر.

- **مهنة الشاعر:** هەستیارێتی، بوێژێتی.

شاعرة: بوێژدی ئافرەت.

شاعل: ئاورهەڵکەر، داگیرسێنەر.

شاعل النار: ئاوەر هەڵکەر، داگیرسێنەر.

شاغب مشاغبة: گێچەڵ و پشێوی و لێشێو سازکردن، گێرەشێوینی، ئاژاوە، نەفرچاندن، هەللاویگر، هەللاهەللا.

شاغر: چۆڵ، بەتاڵ.

شاغر مشاغرة: ژن بەژنەکردن.

شافه شوفاً: مشت و ماڵکردن، تررووسکەدارکردن.

شافعي: یەکێکە لە چوار مەزهەبەکانی سوننی کە دەچێتەوە سەر ابو عبدالله محمد کوڕی ئیدریسی شافعی کە لە ٢٠٣ی کۆچیدا مردووە.

شافي: چاککەرەوە، خۆشکەرەوە

شاق: دژوار، سەخت، بەس، تێرا

شاقة الطريق: ڕێگا خۆشکار، ڕێخۆشکار

شاقول: شاووڵ.

- **خط شاقولي:** هێلی شاوڵی.

شاقولي: شاوڵی.

شاك ومشتك: گازاندەکار، گلەییکار.

شاكة (ج) شواك: گەرووەخرە، ملە خرە، دوو شاخە.

شاكر: پێزان، سوپاسگوزار، سوپاسکار.

شاكلة: چەشن، جوور، وەک، تەرز.

شكور: سوپاسگوزار، پێزان، سوپاس بژێر، شاکوش، چەکوچ، نقورە، کاشۆ، زەنپ، زەنت.

شاكي: گلەمەند، گلەییکار، هاوارکار.

شال و شالة: پارچە، شاڵ.

شال شولاً: هەڵگرتن، ڕاکرن، بلندکردن، قەتاندن، قەنهرین، ودێران.

شأمة: بەدفەڕی، شوومی، بێوڵەتی، ناپیرۆزی، دوومۆزی، جارسی، دۆبڕی.

شامّة: هەستی بۆنکردن.

- **قوة الشامة:** بهنۆ، هێزی بۆنکردن.

شامة (ج) شامات: خاڵ، نیشانە، نیشانک، پێک، شان.

- **بدون شامة:** بێ نیشانە، بێ خاڵ.

شامخ (ج) شمخ وشوامخ: بەرز، بلند، کێوی بەرز، لووتکە بلند، بەفیز، بەهەوا.

شامل: داگر، کشگر، گشتگر، داگیرکار، داگرتوو.

شأن (ج) شئون: شان، پایە، پەرەسە، جێگا، کەڕوفەڕ، فەرمان، کاروبار، هەواڵ، کەیف، خوو، پیشە.

- **في شــأن:** بارە، دەربارە، ڕاست، لە بارەی، دەربارەی، لە ڕاست.

- **عظيم الشأن:** پایەبەرز، کورد، ئاری.

- **قليل الشأن:** زرپەهرە، نزم.

- **في شأن:** لە بارەی.

- **بشأن:** لە بارەی

شاور مشاورة: پرس پێکردن، تەگبیر و ڕاوێژ پێ کردن.

شاه بلوط: شابەڕوو، خاسەر.

شاهرج: شاتەرە.

شاهد (ج) شهود: گەوا، ڕاستبێژ، دلیار، ڕاستی بێژ، دەست لەملدەر، تەماشاکار، بینەر، دیتەر، زاناک، دیتوو.

شاهده مشاهدة: بروانە (رؤية).

شاهق (ج) شواهق: بەرز، بلند (کێو)، هەڵدێر.

سقوط (من) شاهق: خۆ فرووچ کردنەوە.

شاهين: شاهێن، شاهۆ، شاور، شەهێن، شەنهادۆ، شاڤەشێن.

الشاي: چا، چایی، چەهـ، چای.

- **غلاية الشاي:** چادان، قۆری، قۆریە.

شاي بابس: تۆچا، دەرمانچا، گیاچا.

الشاياني: چایچی، قاوەچی، چاییەز.

- **مهنة الشاياني:** چایچییەتی.

شايع: ئاشکرا، دیار، بلاو، پەراگەندە.

شايعة (ج) شايعات: دەنگەدەنگ، هەراهەرا، مقۆ مقۆ، واتەوات، کوتەکون، گازەگاز، چراوەچراو، قاوەقاو، دەنگ و دۆر، گۆتە گۆت، چاو و ڕاو، بەندوبەد، بەیت و باو

شايعه مشايعة: ڕەگەڵ کەوتن، وەدووکەوتن، میوان بەڕێ کردن

شايق: ئارەزوومەند.

شب: زاخ، زای.

- **محلول شب:** زاخاو.

شباب (ج) شبيبة: جحێڵی، لاوی، هەرزەکاری، لاوێتی، لاوین، هەرزەیی.

- **باكورة الشباب، فخر الشباب:** سەرەتای گەنجی و جحێڵی.

- **ريعان الشباب:** گۆنەری جوانی.

- **عنفوان الشباب:** هەرەتی جحێڵی.

شباط: ڕەشەمە، بازەبەران ٢٨ ڕۆژە، یەکێکە لە مانگەکانی ڕۆمی و مانگی دووەمە.

شباك: لەپاندن.

شبّاك: تۆڕەوان.

شباك (ج) شبابيك: پەنجەرە، لەپ، ڕۆدە، پاجە، ڕۆدان.

شبانة: بەربووکی.

شباهة: لێچوون، وێناهی، هەڤرێنی، ویچوون، چەشن، لێ کردن، هەڤراتی، ئەمبایی، ئەرەچی، تزبوور، توف بوون، شێوە، ئەمپایی، وێنایی، وەکوو، وەکی.

شبب: گای پیر.
شبث: شیویت، شوویت، دۆراخ، مەرزە.
شبح (ج) اشباح: تارمایی، ڕەشانگ، تارم، تامۆرایی، ڕەشایی، سامۆتک، جەندەخەون، هەلامەت، سیطاف، بەبانی، تاپۆ، ناسۆ.
شبح الميت: ختو، تارمایی مردووان.
شبر: بەخشش، چاکە، خێر.
شبر (ج) اشبار: بست، بۆست، بنست، بهۆست، گەر، وەژە.
الشبرق: بێچووە پشیلە.
الشبع: تێری، تەسەلی.
شبع شبعاً: تێربوون.
شبعان: تێر، تەسەل، تێروپڕ.
شبق: هێرشی ئارەزووی جووتبوون.
شبق البقرة: بەکەڵی مانگا.
شبق الصخلة: تەگەی بزنان.
شبق الفرس: خاڵی ماین.
شبق الكلب: میر، گۆنێری، با.
شبكة (ج) شبك: تۆڕ، توور، خەپک، خەپکە.
شبل (ج) اشبال: بێچووەشێر، فەرخەشێر، بەچکەشێر.
شبم: کۆریە.
شبم (الماء): ناوی سارد، چەییک، چیاو، چیو، ڕچیاو، تازی، (طازی)، هوونک.
شبوة: بڕوانە (عقرب).
شبوط، مهروك: قوڕاویلکە (ماسی).
شبّه: بڕوانە (تشبیه).
شبه (ج) اشباه ومشابه: چەشن، وێنە، وەک، ئازین، ئێسک، مینا، تزبوور، نیمچە، بابات، چاڤی، چوون، درووڤ، سەوس، شێوە، وێچوو.
شبه جدري: مێکوتە.
شبه الجملة: سارستە، دەستەواژە.
شبه رسمي: سامیری.
شبه جزيرة: نیمچەدوورگە، هەورنگ، نیوەدوورگە، گراوە، گراوە، کرگراڤ، کەرگراڤ، نیوچەدڕووگە.
شبه جملة: دەستەواژە.
شبه مقطع: لابڕگە.
شبه (ج) شبهات: نیگەرانی، گومان، دوودڵی، سوو، دلاودڵی لە کاروبارێکیدا کە نەتوانرێ بڕیار لەسەر چاکە و یا خراپە بدرێ.
شبه المنحرف: نیمچە لاتەریب.
شبوب النار: ئاور تێ بەربوون.

الشبوي: شەوبۆ (گوڵ).
شبيبة: لاوان.
شب يماني: زاخی سپی.
شبينة: بەربووک، بۆڕسی، پێ خەسوو، پاخەسوو.
شبيه: وێچوو، لێچوو، هەڤبر، هەڤرات، بەربهەڤ، میناهەڤ، لێکچوو، وەش، هاوچەشن، هەڤری، وێنە، هەڤبەردا، وەکوو، ئەڕەچ، چەشن، جوور، وەک.
- عديم الشبيه: بێ وێنە.
شتّ: وشەی ڕێزگرتن.
شت شتاً: بلاو و جوایەز بوونەوە، پشان، پژان، چرژان.
شت وشتات ومشتت: پەرێشان، بلاو، پەخش، پژاو، چرژ، چەڤر، بەلاڤ، ولاو.
شتاء: زستان، زڤستان، جستان، زمسان، زمستان، رووسان، زسان، جستان.
شتّام: جنێوفرۆش، زمان پیس.
شتل (ج) اشتال: شەتڵ، نەمام، ڕیشە، نەشتر.
شتل الشجر: نەمام.
شتل الكرم: قاشۆ مێو.
غرس الشتل: شەتڵ چەقاندن.
شتم: بڕوانە (شتیمة).
الشتم: جنێودان، جووتێندان، چێرین، ڤیین، خەبەر، دوژمان، دوژمین، سخێف، ڤێسین.
- كلمة شتم: کسۆت، سەگ، کندرووس.
شتوي: زستانی، تۆوێکە زستانان دەچێنرێ.
شتى: بلاو، پەخش، پەرت، جووراوجوور، جووربەجوور، چەندین.
شتين: بلاو، کاروباری پەراگرتن.
شتم: جنێودەر، جنێوفرۆش، زمان پیس، دووژنکەر.
شتيمة (ج) شتائم: جنێو، جوون، جووین، دژمین، دژوین، دووژن، دووزمان، جژوێن، خەبەر، بێزکاری، جمان، سخێف، خراو وتن، خراپەوتن، وتەی سووک، دوشمین، زمانکێشان، گەزارەکێشان، دوژێن، دژمان، خوسن.
شج: فرنجاندن، قنجاندن، سەرشکاندن، شەق کردنی ناوی دەریایە بەهۆی کەشتییەوە.
شجا: چشت لەگەرووگیران، پەرۆش، خەم، دووگورزە، کێشە.
شجا شجواً: پەرۆش، پیلان، خەفەتبار و خەمناک کردن.
شجاب: سێ پایەی وێنەگرتن و هیتر.
شجاج: سەری یەکتری شکاندن، برینی سەر.
شجار: دەمەقاڵە، دووگورزە، پیلە.
شجار: پشتەک، دارێکە وەپشت دەرکەی دەدرێت، بزمۆک، زاربێن، بەلامک، ئەو چیلکەیەیە لە زاری بێچووان دەکرێ تا دایکیان نەمژن.

شجاع (ج) شجعان: بڕوانە (شجيع).

شــجــاعــة: ئازایی، بەجــەرگی، ڕەندی، بێگەفی، زاتداری، توانایی، گەڕناسی، زاخی، پڕکێشی، جوامێردی، خوڕتی، دڵ ئازایی، زاتکردن، مێرانی، دڵقایمی.

شجاعة ادبية: قاڵی.

شـجب (ج) شجـوب: لەناوچوون، مـردن، پێـداویسـتی، خـەم، ڕەنج، ئازاری، بێماری، پەرۆش.

شجب شجباً وشجوباً: لەناوچوون، مردن، خەمگین بوون.

شجة: سەرشکاوێتی.

شجر (ج) اشجار: دار، درەخت، بەن، کوولەکە، کودوو، کودی، قوندک.

– اشجار متكاثفة: لێر، لێرەوار، جەنگەڵ، شەخەڵ، چڕستان، ڕێل، بێشەلان.

شـجرة: تاکـە دارێـک، بنەچە، بنەچەکـە، ڕەسـەتنامـە، ڕەتەوە، ڕەگەزنامە، نەتەوەنامە، نەژادنامە، سـەجەرە، ڕەچەڵەکنامە.

شجرة الاجاص: دارەهەڵووچە، دارەهەڵووژە.

شجرة الاسفيندار: دارە ئەسپیندار، چنار.

شجرة البطم: دارەبەن.

شجرة البق: نارەوەن، دارتۆفانە.

شجرة البلوط: دارەبەڕوو، ئەرە.

شجرة التفاح: دارەسێو.

شجرة التوت: دارەتوو.

شجرة التين: دارەهەنجیر.

شجرة الجوز: دارەگوێز.

شجرة الحية: دارەسەروو.

شجرة الخلاف: دارەبی، چکەبی.

شجرة الرمان: دارەهەنار.

شجرة الزعرور: دارەگوێژ.

شجرة السدر: دارەزرێشک.

شجرة السرو: دارەسەروو، سەروو.

شجرة السفرجل: دارەبێ، دارەبەهێ.

شجرة سيسبان: کفر.

مشجرة سيسبان: سفرجار.

شجرة الصفصاف: دارەپەڵک.

شجرة الطرفاء: گەز، دارەگەز، گەزی چار.

شجرة العفص: دارەمازوو، دارەمازی.

شجرة البري: قارچ.

شجرة العلك: دارەبەن.

شجرة العناب: لاس.

شجرة الفرصاد: دارەتوو، دارەتووێ.

شجرة العنب: بنەمێو، مێو، داری ترێ.

شجرة العم: دارەبەلالووکی گەرمێنێ.

شجرة القدس: گوێنی، گێنی، گینوو.

شجرة الكافور: داری هەلامەتشکێن، (کالیپتۆز).

شجرة الكمثري: دارەهەرمێ.

شجرة اللوز: دارەبادام، دارەباوی.

شجرة المشمش: دارەقەیسی.

شجرة النبق: داری مووڕتک.

شجرة الوردة: دارەگوڵ، بنەگوڵ.

شجرة مثمرة: بەرانی، داری بەردار.

ورق الشجر: گەڵا، پەلک.

نفض الشجرة: دارتەکاندن، دارهەڵوەراندن.

شـجرة تثـمـر نوع من الحـرير بواسطة الحشـرة: کـەژ، کـێـرۆک، کەژۆک.

هز الشجرة: دارتەکاندن، داروەشاندن، داوشاندن.

الشجر المتساقط الورق او الثمر: هەڵوەر.

قشر الشجرة: تێکوڵی داران، پەلکی داران.

تقليم الاشجار: قەڵت کردن، قەڵت و بڕکردن.

شجع شجعاً: بەزات و ئازابوون.

شجن (ج) شجون: پەرۆش، خەم، کزی.

شجون القلب: کفت و کۆی دڵ.

شجو: پەرۆش، خەم، کزی.

شجى شجياً: خەمناک و بەپەرۆش بوون.

شجيج: سەرشکاو.

شجيرة (ج) شجيرات: پڕچک، پنچک، تەڕاش، تەلاش، دەوەن، کورس.

شــجــيـع: زاووردار، نەترس، زەهلەدار، ئازا، بەدەمـار، بڕکـار، کـوڕەباش، کـورد، زیخ، بەجـەرگ، بەزات، بلەک، بۆکـە، بێ ترس، تەلان، پۆزبەران، پڕزاف، جـوامـێـر، پەڕوو، پڕکـێش، چاوسـوور، چاقۆر، چافشـار، پێخاس، جوامـەرد، خووشـمین، ناگۆرە، گـەڕناس، دلێـر، دیواندر، زاتدار، سـوور، شـێـتگیـر، شێرگیـر، شێلگیـر، شێـردل، دینەمێـر، وەن، شـامبـۆژ، وەند، ڕەند، مـەرد، نەترس، مـەرد، شـەهلەوەند، شـامێـر، شـەهمێـر، کەڵەپیـاو، شێـر جەنگ، گـەڕناس، مـەردانە، ناگۆڕە، نەبەرد، نەهیـتـە، وارا، هالان، پاڵەوان، چیـران، دلازا، چاوقـایم، ڕووقایم، ڕووسەخت، ڕووهەلاوێژ: (کەسێکە ئاوێستای پێ بێ یا لەبەری بێ یا لەلای بێ و بیروباوەڕی پێی بێ).

شُح: بڕوانە (بخيل).

شحاذ (ج) شحاذة: سـواڵکەر، لەتەچن، خوازۆک، دەرۆزەکار، خواز خوازۆک، دەرکۆ دەرکۆ، خوازڵۆک، دەرکودۆر.

شحب: ڕەنگ هەڵبزڕکان، ڕەنگ گۆڕان.
شحذ: دەرۆزە، سواڵ، لەتەچن، دەرکودۆری.
الشـحـذ: سـواڵکردن، دەرۆزەکـردن، پارسکردن، لەتەچنی، تیژکردن، سوون، سوونەوە، هێسوون. هێسین.
شحذان: بڕوانە جوعان.
شحرور: سێـرو، ڕەشـۆڵە، تۆقە، ڕەشکە، ڕیشـۆڵە، سـململ، شالوول، شالوور (باڵندەیێکە).
شحم (ج) شحوم: پیو، دۆن، پیم، گووزوو، بەز، پی (چەوری).
- قلي الشحم واذابته: هەڵکزاندن، هۆرگزانن.
شحمة الاذن: نەرمەی گوێ.
شحمة الارض: گونەڵان، دومبەڵان.
شحمية: چەوری.
شحن شحناً: بارداگرتن، پڕکردن، ئاخاندن، باربەست کردن.
- مشحون: پڕ، تژی، بارکراو، داگیراو.
شحن الحمول: بارداگرتن.
شحناء: پرووشە.
الشحنة: بار، بارگر.
- متعادل الشحنة: هاوبارگە.
شحوب: ڕەنگ هەڵبزڕکان، ڕەنگ زەردهەڵگەڕان.
شحيح (ج) شحاح: بڕوانە (بخيل).
شحيج الحمار: لووشە لووشی کەرانە کە داوای ئالیکێ بکات، لووشکە، فیشکە فیشک.
شحيم: قەڵەو، وەز.
شخ شخاً: میزکردن، پێشاوکردن.
شخاخ: میز، ڤۆک، پێشاو.
الشخاط الامين: شخارتەی بێ ترس.
شخاطة: شەمچە، گڕتەک، فندەک، فند، لێ خرێنەوە، نەفتک، گورت، پێتک، فندک ، کفتک، گوگرد، لێخرێنە ، گوورت، لێخرێن، نفتک، شقارتە، دەربک.
شختور: لۆتکە، کەشتی گچکە.
شخر شخيراً: قرخ قرخ و لرخ لرخ کردن، مشەمش و فیرمەفیرم بەگەروو یا بەلووت کردن.
شخس شخساً الرجل: شێوا.
شخس الحمار: کەرەکە زاری لە قەوچەدا کردەوە.
شخشخ: بەمیزی جەخزکێشان، خشەخش.
شخص: کەس، هووێژ، بەشەن، خۆ، تارمایی مرۆڤان لە دوورەوە، لەش، قەڵافەت.
شَخَّص تشخيصاً: ناسین، دیاری کردن، هەڵاواردن.
أي شخص؟: کێ؟ چەکەس؟ کێها؟ کەس.
شـخص من بلد الى بلد آخـر: لە شـارێکەوە بۆ شـارێکی تر ڕۆیشت.

شخصاً: یەکێ، یەکێک، خۆی، خۆ.
شخصي: کەسی، هووێژی، کەسۆک.
شخصية: کەسێتی، گەورەیی، پایەبەرزی، خۆبینی، کەسـایەتی، بنیەتی، بونیەتی، کەسینیا.
- ملفة شخصية: فایلی کەسێتی.
- ضعف الشخصية: بوودەڵە.
- عارف الشخصية: کەسناس.
شخم شخماً: خراپ و بۆگەنیوبوونی گۆشت و چێشتە.
شخور: لرخن.
شخوص: بەرزبووەوە، هەڵاتنی ئەستێرە.
شخيخ: قەوچە، لەوچە، قەوچەقەوچ، مچیر.
شخير: فرمەفرم، قرخە، قرخەقرخ، لرخە، لرخەلرخ، لۆخەلۆخ، لۆغەلۆغ، مق، مرخەمرخ، مشەمش، مرق، مرقە، مشە، پرخە، پرخەپرخ.
شخيص: گەورە، بەقەڵافەت، قەڵافەتدار، بەشەن، لەندەهۆر.
شد شداً: قـایمکردن، داپێچـان، داپێچـاندن، بەستن، پێـچـان، بێندن، نژاندن، پەرتاندن، ڕادان، پێـچـانەوە، دابەستن، ترلژاندن، دوگمە، داخستن.
شد الحمل: باربەستن.
شد الحبال وغير ذلك بين وتدين او عمودين: تەناف ڕائەنگاوتن
شدّة: (ّ) گیرە.
شدة (ج) شدائد: توندی، دژواری، سەختی، زەبروزەنگ، تین، هێز، پێسیر، تورتی، تەوژم، حێل.
شدة الاشتهاء: سۆمایی.
شدة البرودة: تەشقی سەرما، سەختی سەرما، سری، سۆڵ.
شدة البكاء: پرمەی گریانێ.
شدة التعب: پرووکان.
شدة التأسف: سوودی بوونەوە.
شدة الحرارة: گیران.
شدة الحسرة: سوێ بوونەوە.
- من شدة الحسرة: لە سوێیان.
شـدة الرغـبـة والاشـتـيـاق: مـەراق، ئەوپەڕی هەوەس و نارەزوومەندی.
شدة الفرح: گەشکە، شاگەشکە.
شدح: گۆشت پارە.
شـدق (ج) اشـداق: لغـاوەی زاری مـرۆڤـان، لخاوە، لەغـاجـە، قەمووچکە، لەخاوە، لەغامە، لاغاجە، کەناری دۆڵ و دەرەو چۆمان.
شديد (ج) شدائد: سەخت، گران، دژوار، قـایم، توند، بەهێـز، نەبەرد، تون، ئازا، بەجەرگ.

شد التمسك: گیرا.
شذ شذاً: تاک هەڵکەوتن.
شذا: بروانە (ارج).
شذام: چزووی دوویشک و ئیستر، خووێ، خێ، خوە، خودا، مەکی، غەک.
شذب: باخ برین، پەڵوپۆ، چڵوچێو، لقوپۆپ.
شذر: هەڵیت، هەڵیت و پەڵیت.
شذر: ڕێکخستن، هۆنینەوە.
شذوذ: لابەلایی.
شر (ج) شرور: خراپە، بەدی، شەڕ.
- تمنى الشر: تووک لێ کردن، قراندن، بێ هەڵکالان.
- دعاء الشر: تووک، لەکۆڵەڕوو.
شراء: کڕین، سەندن.
شر شراً: خراپەکردن.
شراء: کڕین، سەندن، ئەستاندن، سەنن، ستاندن، نیانەوە.
شراب (ج) اشربة: مەی، شیلە، شبرە، گیراوە.
شرابة (ج) شراريب: گولینگ، گفکە، گولەنگ، زرهۆک، گوڵنک، گیفک، ڕیشوو.
شرابة ثخينة: مەنگوڵ، مەنگوڵە.
شرارة: پزیسک، پرووسک، پریشکی ئاگری، پەشک، پزیسک، کەرکاشی، گڕی، هالاوی ئاوری.
شراز: چریش
شراس: چرێش، ئەسرێلک، ئەسترێلک، شیریز، سترک، سرێش.
شراسة: بێ شەرمی، ڕووداماڵراوی، بێ ئاوڕوویی، بەدخوویی، دڕندەیی، دڕیی.
شراشيب: ڕیشوو، ڕیشی.
شراع (ج) اشرعة: پەردەی کەشتی، ئەیاس، بایەوان.
شراع السفينة: بایەوان، بادەوان.
شراعي: نێزەی درێژ.
شرافة: بروانە شرف.
شراك: قەیتان و بەندی قۆندەران.
شراكة: برابەش، کاربرایەتی، کاربرایی، نیڤەکاری، هاوکاری، هەڤایی، هەڤیایی، وەرین، هاودەستی، هاوبەشی، بەشداری، نیوەکاری.
شرانق: تفرەمار، تووێژی ماری، کراسەمارانە.
شرائين: بروانە (**شريان**).
شراهة: ئارەزووی زۆر بۆ چێشت خواردن.
الشرب: خواردنەوە، ڤەخواردن، واردنەوە، واردیەڤە، خارنەڤە، نۆشان، نۆشین.
شربة: گۆزەڵەی ئاوێ، کووزک، سەویک، قافک، کۆڵێنکە، کۆلنکە، خۆشاو، مێوژاو.

شرج شرجاً: درۆکردن.
شرج الشيء: کۆکردنەوە.
الشرج: پۆز، کۆم، کۆمیە.
شرح شرحاً: ڕاڤەکرن، دریژەپێدان، ڕووناک کردنەوە، لەسەر ڕۆیشتن، پشتە، ڕوونکردنەوە، هەڵڕشتن، ئاشکراکردن، پارچە پارچە گۆشت بەدرێژایی لێکردنەوە.
شرح (ج) شروح: وەلامە، ڕاڤە، درێژە، ئەمیرا، درێژەپێدان، ڕاڤەکرن، ڕاڤین، زەند، لەسەر ڕۆیشتن، ئاوێستا، زەنداوێستا.
- غير قابل الشرح: چمانی.
شرحة: پلەگۆشتێک، پەل، کووز.
شرد شرداً: بێزار و وەڕزبوون، بێ گوێیی کردن، گوێ نەدان.
شرذمة: کەمێک چت، تاخم، دەستە پیاوێکی کەم.
شرر: بروانە (**شرارة**).
الشرس: بێ شەرم، بێ ئاوڕوو، ڕووداماڵراو، بەدخوو، چەتوون، دڕ، دڕن، سەگی گیرا.
شرس شراسة: تووڕەیی، بەدخوویی کردن، دڕنەیی کردن.
شرسة (أمرأة): نەبەکار، نابەکار.
شرشرة (ج) شراشر: شڕ و وڕکردن، پارچەپارچەکردن.
شرشف (ج) شراشف: چارشێو، چارچەڤ، هێزار، کەمەرچین، چارشۆ، ڕوودۆشەگ.
شرشور: قولتەشینکە، قورتە، قولتە، قورتک (باڵندە).
شرط (ج) شروط: پەیمان، بڕیە، فوتوو، مەرج، بەندیوارکردنی چتێک بەچتێکی ترەوە، هۆ، هەگە، گەر، ئەگەر، تا، گرێو، گرەو.
- بلاقيد وشرط: بەبێ چەندوچوون.
شروط مخصوص التطابق: مەرجەکانی ڕێکچوو.
شرطة: بروانە (شرطي).
- مدير الشرطة: داروغە، کەلانتەر.
- معاون الشرطة: یاریدەدەری کەلانتەری.
- دائرة الشرطة: گزیرخانە، کەلانتەری، داروغەخانە.
- مديرية الشرطة: کەلانتەری.
- شرطة السري: زیرەوان، شۆفار.
شرطي: گزیر، شاگرد داروغە، جاندار، تەنگەچەری، باڵباز، ئاگینجە (پۆلیس).
شرطي في تمثيل ذكرى امبراطورية الكردية باسم (مير): (میرمیرێن)، وشکەڕن، ئیشکەڕن.
شرطي مرور: قازی بەسەر، پۆلیسی ڕێگاوبانان.
- مركز الشرطة: نوختەی گزیران، جەرگەی شاگرددارۆغان، ئاوچەی تەنگەچەری.
شرطية: مەرجی.

شرع: ریگای ڕاست، ئایینرا، دەستووری ئایینی، دێژە.
شرع شرعاً وشروعاً: دەستپێکردن، هەڕێ کردن، دانەبەر، تێپەڕبوون، تێوەچوون، خۆ لەبەرنان .
شرعي: ڕاستی، ڕێگای ڕاستەگر، ڕاسی، ئەوەیە کە دەستووری ئایینی لە دووی بدات.
الشرعية: ڕەوایی.
شرف: بڵندی، بەرزی، ئابڕوو، گەورەیی، ناموس، نەنگ، ڕووسپایی، ڕووسپێتی، شیاوی، بەرزێتی، ڕووسپاتی، ئاوروو، ئابڕوو، ڕوومەت، ڕووسپانی.
– عديم الشرف: دووڕووزی، بێ ناموس.
شرف شرفاً: بەرزبوونەوە، گەورەبوون.
– قلة الشرف: سووکایەتی، سووکی، سووکێتی.
شرفة (ج) شرف: کۆنگرە، تالار، هەیوان، ئەیوان، بانیژە، هورەبان، شوێن بەرزە لە خانوواندا.
شرق (ج) اشراق: خۆر، هەتاو، ڕۆژهەڵات، خۆرهەڵات، خاوەرە خۆرەڵات.
شرق الادنى: خۆرهەڵاتی نیزیک، ڕۆژهەڵاتی نیزیک.
شرق الاقصى: ڕۆژهەڵاتی دوور، ڕۆژهەڵاتی ئەوبەڕ.
شرق الاوسط: ڕۆژهەڵاتی نیوەڕۆیە، خۆرهەڵاتی ناوەندی (ناوەڕاست).
شرقرق: دارەسمە، دارتەقینە (باڵندە).
شرك: داو، تەتە، تۆڕ.
شرك: هاواڵ بۆ خودا پەیداکردن، و باوەڕ پێ کردنی، گاوری، لە ئایین وەرگەڕان.
شركة (ج) شركات: بەشگە، بەشداری، بەشدارەکی، هاوبەشگە، هەڤپاگە، کاربرایەتی، بەشدارگە، ئاوکۆیی، هاوکاری.
شركة الاشخاص: هاوبەشگەی چەندکەسی.
شركة النقل: هاوبەشگەی گواستنەوە.
شركة المساهمة: هاوبەشگەی بەشبەشی.
شركة النفط: نەفتخانە.
شرم: بڕین، داتلیشاندن.
شرنقة: تۆزاخەکردنی ئاوریشمییە.
شروال: بروانە (سروال).
شروب: خۆشاو، خۆشاف.
شروع: دەست پێکردن، خۆ لەبەرنان.
شروق: ڕۆژهەڵاتن، دەرکەوتنی خۆر، وەرزین، گزنگ.
شري: بروانە (شراء).
الشري: لیبرگ، لەپەر، گرمژە، درێلە.
شريان (ج) شرايين: چەند دەمارێکن بەدڵەوە بەستراونەتەوە خوێنی سووریان تێدا هاتوچۆ دەکات، دەماری خوێنبەر و خوێنهێنەر، شادەمار، ڕایێ ستوور، ڕەگی دڵ، ڕەگزینگ، ڕەگزینگی.
شريان الابهر: شاخوێنبەر.
شريان التاجية: خوێنبەرەکانی دڵ، دڵە خوێنبەرەکان، شادەمار.
شريان الرئوي: خوێن هێنەری سپی.
شريان الطرفي: بازووە خوێنبەر، باسکەخوێنبەر.
شريان العضدي: باڵەخوێنبەر.
شريب: هاونۆ بە ئاو، خواردنەوەمەنی.
شريحة: پارچە گۆشتی قەڵەو و درێژە، ماهیچە، توێژاڵ.
شريد: کەلۆر.
شرير: شەڕانی، شڕودڕ، کەرکاش، شەڕفرۆش، کەن، ناخار، نەهنگ، خراپ، گەند.
شريس: بەدخوو، دڕندە، پلمەڕوو.
شريط: نەوار، شریت.
شريط التسجيل: نەواری تۆمار، شریتی تۆمار.
شريطة: پەیان.
شريعة (ج) شرائع: دەراوی ئاوێیە بۆ خواردنەوە، دەستووری ئایینانە، دێژەه، دێژە، ئایینرا، یاسای ئایین، ڕێ، ڕێگکا، شێوە.
شريف (م) شريفة (ج) اشراف وشرفاء: مەزن، گەورە، ئاوڕوومەند، هێمن، پایەبەرز، ئابڕوودار، بەڕێز، خانەدان، ڕووسپی، کابۆش، سەربەرز، باوەڵێ.
شريك (ج) شركاء: هاوپشک، بەشدار، کاربرا، نیوەکار، مووچەبەر، هەڤ، هەڤپا، هاوکار، هاوبەش، نیڤەکار، بەشبەر، برابەش، بەهرەبەر، هەمپا، هاودەس، هامدەس، هەڤ، هەڤای، هەڤبەهرە.
شريك في اشغال الدواب: یەکدار.
شريك في الحياة: ئامسەر، هاوسەر، هاوسەنیر.
شزب: نیوداشت، نیمداشت.
شسع شسوع: دوورکەوتنەوە، بەندی قۆندەرە.
شص (ج) شصوص: قولاپی ماسی گرتنییە، چەنگاڵی ماسی گرتنییە، داڵکەدزانە، دایکەدزانە، دزدەسک، دەستکیس.
شص شصاً: کەوڵکردن، جەلتاندن، پێست لێ کردنەوە، خرتک کردن.
شصب: وشکەساڵ.
شصر: کارمامز، پێچووەئاسک، شەمکۆر.
شط (ج) شطوط: کەنار، قەراخ، قاچ، ڕۆخ، بەرگە، زێی گەورە، چۆم.
شط شطوطاً: دوورخستنەوە، دەرکردن، لە وڵات وەدەرنان.
شطأ الاشجار: کشە.

الشطأ: پەریک، تەرز، چووزە، چووزەڵە، سووسکە، وەچ، وەچە.
شطأ النباتات والاشجار: چەقەرە، چەکەرە، سووسکە، شەخەڵ، شێخەڵ، کارتە، قجرە، کەد، لاخ، کەل، وچە.
شطاح: بروانە (ثرثار).
شطارة: زیرەکی، قوون و هونەر.
شطارة في المشاجرة: دەست بزێوی.
شطب: سڕینەوە، کوژاندنەوە.
شطبة: نۆ.
شطر (ج) شطور: نیوە، لەت، لەتک، پارچەیێکە لە چتێکی، شەت، کەرت، نیمە، نیو.
شطحات: هەڵیت و پەڵیت.
شطر شطراً: کردنە دوو بەش، کردنە دوو لەت، لەتکردن.
شطرنج: شەترەنج، کشک، شەشرەنگ.
شطرية: مەرزە.
شطس: ناکۆکی، ناتەبایی.
شطط: زۆر بلێیی، هەرزەگۆیی، زۆر و بێدادی.
الشطوط: گۆم و زۆلکاو.
شظية: تەڵەزم.
شظايا القنبلة: پریشکی نارنجۆکی.
شع: تەونی جاڵجاڵوکە، تەباتۆر، تەڤنەپرک، پیرەهەڤۆک، کونکاپیرێ، داڤ، تەڤناپیرێ، تەنۆشک.
شعار (ج) شعائر: درووشم، نیشان، نیشانە، نیشانەک.
شعاع (ج) اشعة: تیشک، تریسکە، تریسک، تریژ، بریسک، بریقە، بریقەبریق، تیشکی رۆژی، تاو، پرشەنگ، پرشنگ، تیژک، تی، رووناکی، تریژ، تیرەژ، ستاف، رۆناهی، رۆنایی، لیسکی خۆر، رۆژناهی، رۆژنایی، قەتشک، قتشک، لیسک، شید.
شعاع الشمس: تاو، هەتاو، تی، شید، هتاڤ، تیریژ، تیشکی رۆژ.
الاشعة فوق البنفسجية: تیشکی ژوور وەنەوشەیی.
شعاف: دێوانەیی، ئەوداڵی، شێتی، سەوداسەری.
الشعب: شەتاو.
شعب: کەلی، رێگای نێو کێوان، باریکەرێ، رێگە باریکە، تووشاڵ (**قبيلة**). کاڤار (**ناحية**).
شعب (ج) شعوب: گەل، هۆز، نەتەوە.
– **حقوق الشعب:** مافەکانی گەل.
شعبان: دوولک، دووفلیقانە، دووفلیچقانە، دوولکان، دوولەپان، دووپەلان، چەماڵ.
شعبان: مانگی هەشتەمی ساڵی (قەمەری)یە.
شعبة (ج) شعب: لک، قۆڵ، بەش، نێوان، بەرە، فلێقان، لانە، لق، لیپ، پەل.
شعبة الاست: دوو لەپانی کۆمی، ناوچەی کۆم، نیوەرووکەی قوون.
شعبة في النباتات: هۆبە، دەستە، لق، لک، لۆ، قۆڵ.
شعبة الحركات: لکی جمان.
شعبة المحاسبة: دەفتەرداری، پەلی ژمێریاری.
شعبذة: هەڵەپاسی، ساختەچییەتی، جەربەزەیی، کەرکاشی، گزەوەنی، فرت و فێڵ، تەردەستی، بروانە (شعوذة).
شعبي: خۆ ولاتی.
– **عمل شعبي:** زیارەی گەل، هەرەوەزی نەتەوایەتی.
شعث: کاروبار بلاوی.
شعر: تووک، موو، بۆڕ، بۆرت، بەندە، قژ، تیسک، پوورت، هەڤداک.
شَعراء: تووکن، پرچن، قژن (ئافرەت).
شعراوي: تووکی، پرچن، قژن، قژدار.
شعر الرأس: تووکی سەر، مووی سەر، پۆپ، قژ.
شعر رأس المرأة: پرچ، تیتک، پۆپ، گیس، گێسوو، قژ.
شعر الجدي: کارەموو.
شعر العانة: تووکەبەر، مووی بەر.
شعر مستعار: پرچی لاوە، مووچاخ.
شعر المجعد: پۆڕ هەلەک.
شعر المسترسل على الصدغ: زولف.
شعر مضفور: پرچی هۆنراوەوە.
– **تموج الشعر:** کژاڵ بوونی پرچ.
– **تموج المنفوش:** بزیف.
– **تمويج الشعر:** کژاڵ کردنی پرچ.
– **تموج الناصية:** پەرچەم.
– **بياع الشعر:** مووتابچی، موفرۆش.
– **بيت الشعر:** رەشماڵ، دەوار.
– **قصير الشعر:** پۆڕکوور.
– **ضافر الشعر:** پرچ هۆنەوە.
شعرة: مووتا.
شعرة العين: مووی چاو.
– **تجعيد الشعر:** کاکۆڵ کردن، گلۆاز.
– **اوعية شعرية:** موولوولە
شعر يشعر شعراً: هەست کردن، تێگەیشتن، زانین، هەڵبەست رێکخستن، هەڵبەستدانان، تووک درێژکردن.
شعر (ج) اشعار: هەڵبەست، مالک، دوو رێزان، هۆنراوە.
– **ناظم الاشعار:** هۆنەر، هەڵبەست، رێکخەر.
– **مجموعة الاشعار:** کەشکۆڵ، بەیاز.
مشاعرة: بەهەڵبەستان بەربەرەکانێتی یەکترکردن.

شعر البنات: پەشمەک (شیرینی).
الشعرور: ترۆزی، تریزوو.
شعري: مووییی، مووییین، تووکی، قژن.
شعري: گەلاوێژ، گولاویژ (ئەستێرە).
شعري الشرقي: سیوەیل (ئەستێرە).
شعري الكاذب: کاروان قران، کاروانکوژە.
شعري اليماني: گەلاوێژ، گولاوێژ (ئەستێرە).
الشعرية: ڕشتە، هەرشتە.
شعشع: درێژ، تروسکەدار، بلاو، سایەدار.
شعشعان، شعشعاني: درەوشەر، ناسک، درێژ.
شعشعة: شیر یا ئاو تێکەڵ بەمەی کردن، پەخشبوونی تیشک و ڕووناکی خۆر.
شعف: خۆشی، شادمانی، خۆشی خۆشی.
شعف شعفاً: پێ خۆشبوون، شادبوون، کەیفخۆش بوون.
مشعوف: خۆشحاڵ.
شَعَل: سپیایی کلک و نێوچاوانی ئەسپانە.
شعل شعلاً: بڕوانە (اشعال).
شُعلة (ج) شعل: ڕووناکی ئاوری، ڕۆژنایی، ڕۆناهی، شەوق، شەبەق، ڕەمی، ڕڤین، ڕمی، ڕمان.
شعلة الحاصود: گوڵە ئەستێرە.
شعواء: پەخش و بلاو و درێژە پێدراو.
شعوب: بڕوانە (موت)
شعوذ وشعوذة: چاوبەستی، دەست سووکی، تەردەستی، جادووگەری، جادووبازی، فرۆفێڵ، بڕوانە (شعبذة).
شعور: هەست، خوست.
- ذو شعور: هەستدار.
- فاقد الشعور: بێ هەست، لەخۆچوو، بێ هۆش بوو، بووردوو، بێ هۆش.
الشعور بالخجل: چاوشۆڕی.
الشعور بالمسؤولية: گیانی لێ پرسینەوە، هەست بەبەرپرسیاری کردن.
الشعور بالهناء: پێ خۆشبوون.
شعير: جۆ، یەو، یەوی، یەڤە، جەھ، جهە، جە، جێ.
شعيرات: دەزوولە، گەندەبوو.
شعير بري: گاڕووس، جۆی کێوی.
الشعيرات الدموية: دەزوولەی خوێنین.
- كُتل حصيد الشعير والحنطة: مەڵێ، مەلوو، مەلووک.
الشعير (في الطيور): وردەموو، مووچکە، موویلە.
الشعيرات الجذرية في النباتات: موویلە، دەزوولە.
شغار ومشاغرة: ژن بەژنە، ژنا و ژن، ژنولژن.

شغاف القلب: تووێی دڵ، کیفی دڵ.
شغب: گێچەڵ هلاییساندن، هەڵلاهەڵلا و کێشە.
شغف: ئەوپەڕی دڵدارێتی و گراوی.
شغب مشاغبة: بڕوانە (شاغب مشاغبة).
شغَر: پێ بڵندکردنی سەگ لە کاتی میزکردنیدا، بەرزکردنەوەی هەردوو پێی کەسێکی.
شغل (ج) اشغال: کار، هەرمان، فەرمان، ئیش، کردار، کردەوە، کەد، پاد، پژگاڵ، خدێ، گژ، کردوکار.
اشغال ناعمة: وردەکاری.
شغل شغلاً: کارکردن.
شغواء: بڕوانە (لقوة).
الشف: جاجم، لبادێکە لەپشتی ولاخان دەکرێت لە سەرمان.
شفاء (ج) اشفية: چاک و خۆشی بوونەوە، لە نەخۆشی ڕاستبووەنەوە.
- دار الشفاء: نەخۆشخانە.
شفاء العين: بڕوانە (هدب (ج) اهداب).
شفارج الورد: هەڵوای گوڵە زەردی.
شفاعة: نێوبڕی کردن، تکا بۆ کردن، پاڕانەوە، مەهدەر، بەرەوانی، بەرەڤانی، پێناوی.
شفاف: ترووسکەدار، ڕوون، نوێن، ڕۆشن.
- نصف شفاف: نیوە ڕوون.
شفاهي: وتووێژێکە کە ڕووبەڕوو بەلێو و زمان ئەنجام درێ.
شفة (ج) شفاه وشفهات: لێو، لێڤ، لچ، لەو.
شفة ثخينة: لێوی ئەستوور، لچی ئەستوور.
- غشاء على الشفة: لچ قوی، لچن، لەوسن، لێو ئەستوور.
شفتان: هەردووک لێو.
شفر (ج) اشفار العين: ڕووانگەی مژۆڵ، پیلوو.
شفرة: دەمە چەقۆ.
شفرة العين: مووژانگ، مووژەلانک.
شفرة: چەرمبڕ، مرازی چەرم درووانە.
شفرة الموس: دەمە گوێزان.
شفر شفراً: شەقە لێدان، شەپ تێهەڵدان.
شفعة: مافی هاوسایەتی، مافی پێشکەوتن کە هاوسێ و هاوکار (شریک) بەپێی کڕینی سامانی دراوسێ یا بەشی هاوکار.
الشفعة: لووتکە، کلاوە، قوللەی کێوان.
شفق: شەبەق، ڕووناکی، شەوەک، سوورایی ئاسمانە دوای ئاوابوونی ڕۆژێ.
شفقة: میرەوانی، مێروانی، زووانشیرینی، بەزەیی، میهرەبانی، دڵسۆزی، جەرگسۆزی، جگەرسۆزی، دڵنەوازی، دڵنەوایی، دلۆڤانی، زگ پێ سووتان، مرۆڤایەتی، مەردایەتی، دڵ پێ سووتان، بەزەیی پێداهاتن.

شفهي: بەزمان، سەرزارەکی، سەرزاری، بەزار، دەماودەم، بەزار گەیاندن، زارەکی.

شفوق: بروانە (شفیق).

شفوي: بەزار، بروانە (شفهي).

شفير: هەزارە، کەنار، لیواری هەرچتێکی.

شفيف: بروانە (شفاف).

شفيع (ج) شفعاء: بەرەوان، ناوەنی، تکاکار، بەرەڤان، نێوبژیکار، مەهدەرڤان.

شفيق (ج) شفوق: دلسۆز، بەزەییدار، دلۆڤان، میهرەبان، مێرەوان، زووانشیرین.

شق: نیوەی چتێکی، لابار.

الشق: هەلتلیشاندن، یەکالاکردن.

شق: شەق، کۆچان و دارەدەستی شەلان و لاق شکاوان.

شق (ج) شقوق: قەلەشت، درز،، شەقار، جەب، شەقیف، کەلەشتە، قلیش، زەندۆل، تەرەک، تریز، تیتک، شەقارشەقار، کەلی، تلیش، ترەک.

شق الحجر: تەلاش.

الشق: قەلەشت و درزکردن، قەلەشتنەوە، قەلەشاندن، شەقکردن، قەلاشتن، کەرتکردن، هەلدرین، لەتکردن، دراندن، درین، قەلاشتنەوە، قەلشاندن، قلەشاندن، قلیشاندن.

شق الجدار: قەوارەی دیواران.

شق كبير في الجدار ونحوه: شەبەقە، شەباقە.

شقاً واحداً: یەکلا.

شق شقاً ومشقة الامر: دژواربوون.

شق على فلان: تووشی ئازار و مەینەتکردن.

شقاء: بەدبەختی، چارەڕەشی، سەختی، دژواری، نەگبەتی، شەلشی، مەینەتی.

شقائق النعمان: گولەمیلاق، گانگۆک، گولالە سوورە، چارە چەقیلە، بووک و زاوا، گولە نیسان، کولوکە نیسان.

شقاق: ناکۆکی، دووبەرەکی، دوژمنایەتی، نەیاری، دووبەرەکێتی

شقاوة: بروانە (شقاء).

شقة (ج) اشقاء: پارچەی دڕاو، لەت، نیوەی چتێکی، نیوەی چتێکی کە بەدرێژایی قەلەشتی بێ، ئاودڕ، ماوە، نێوان.

شقة واحدة: یەکالە.

شقراء: زەری، پرچ زەرد.

الشقراء: سەوزەکەو، دارسمە.

شقشقة (ج) شقائق: کەف و کولی زاری وشترانە لە کاتی توورەیی و سەخلەتیدا.

شقل: شەقل و نیشانەکردن، بەرز و بلندکردن.

شقوق: قەلەشت، درز.

شقوق الجلد: چەت.

شقي (ج) اشقاء: بەدبەخت، جەردە، ڕۆژڕەش. چارەڕەش، بەدبەخت.

شقي (ج) اشقياء: یاخی، قاچاغ، سەرکێش، جەنە، ختم، هەج، کەلەمەشکێن، ناپاک، دلڕەق، دلکوچک، دلدێو.

شقيق: لەتێکە لەوەی کە کرابێتە دوو کەرت، برای دایک و بابی

شقيق الاكبر: کا، کاک، کاکە.

شقيقة: خوشکی دایک و بابی، دەردی نیوەی سەر.

شقيق كبرى: دیدە، دیدێ.

شك (ج) شكوك: دوودلی، دۆنگە، سێ و دوو، ڕووتێز، سوو، گومان، شک، نیگەرانی، دلاودلی، هەنا، پەی پێ بردن، سێ و دوو، دل باوەڕمەکە.

بدون، بلاشك: بێگومان، بێ سوو.

شك شكاً: دوودل بوون.

شكاً: برکە.

شكال: پێوەندی ولاخان.

شكاهي: کەرتەشی (گیا).

شكاية (ج) شكايات: گلەیی، گازندە، گازانده، داد، فیزار، گلی، قیرە، نالە، دادخوازی، سکالای دەرد و خەم، گلهد، گلین، هالا، هانا، نالەکردن، هاوار لە بێدادی کردن، گازن، داوا، گازانده، کەنوێی، داواکاری، کومکاری، کومکافری، زارین، زالەبردن.

شكر (ج) شكور: سوپاس بژێری، بابایی، مالاوایی، پێزانین، مالیاوایی، سوپاس، ستایش، پێزانین.

شكراً: سوپاس، مالیاوا، مالاڤ، مالاوا.

شكران: پێزانین، سوپاس بژێری.

شكر وتقدير: سوپاس و پێزانین.

- رسالة الشكر: سوپاسنامە.

شكل (ج) اشكال: چەشن، وێنە، تەرز، تزبوور، چەشیت درووڤ، ڕەنگ و ڕوو، شێوە، چارە، جێرە، دیمەن، وەکو، قەلافەت، ئێسک.

- بأي شكل: هیچ جۆر، بەکامە جۆر؟

شكل: ناوی ئافرەتانە.

شكل شكلاً: گۆڕان، لێککردن، دوودل بوون.

- بهذا الشكل: بەوجۆرە، بەمجۆرە.

شكل رباعي: چوارلا.

مربع الشكل: چوارگۆشە شکل.

شكلان متشابهان: دوو وێنەی هاوشێوە.

شكوة (ج) شكوات: گلەیی، گازانده، گلە، نالە، گلی، گلین، هالا، سکالا، هاوار لەدەست زۆر و بێدادی و ئێش و ئازارکردن.

شكور: سوپاس بژێر، سوپاسكار، زۆرسوپاس بژێر، تۆڵەی چاكە، تۆڵەدەر.

الشكوهنج: پەیكۆڵ، خەسەک، پێكوڵ.

شكوى: بروانە (**شكاية**).

الشكر: وەج.

شكيع: پردان، وانەدار، دانەدار.

شكيل: كەفی خوێناوییە لە دەورەی زاری ئەسپ، جوان، خۆش ئەندام.

شل: كەسێكە دەست لە كاركەوتبێ و گۆدبووبێ.

شَلا شلواً: هەڵگرتن، ڕاكــردن، هنگرتن، قــەناندن، وێران، قەنهێرین.

شلاقة: ژنی بێ شەرم، داوێن پیس.

شلاق: قامچی.

شلال: هۆزی پەراگەندە، وشترەوان.

شلال، شلالة (ج) شلالات: سۆلاڤ، تاڤ، قەڵبەزە، كەڵبەزە، كەڵوەز، پرژ، كەڵپەز، كەڵوەز، شۆش، تاڤگە، قەڵوەزە، شۆڕاوە، ئاوڕێژ، ئێسوور، شیپ، بەركەتی، ئاوی پرژ، بۆتە، خوڕ، خوڕاو، ڕێژاو، ڕێژاڤ، ڕێژگاو، سوول، ڕێژگە، بووشیلان، مێزیفک، سوولی.

شلالة صغيرة: خوڕخوڕاگە، خوڕخوڕۆنەک، فوورهە، پرژۆكە.

شلب: چەڵتووک، چەڵتک، چەلپ، چەلپک.

شلب: ساپ.

شلجم: بروانە (شلغم).

شلع شلحاً: داكەندن، ژخووەكرن، ژخووەدانین، ژبەرڤەكرن، هلبرن، لووچكاندن.

شلحت شلحاً: پێداكەندن، شێلاندن، داپڵۆسین، ڕووتكردن.

شلغم: شێلم، شەلەم، شەلەمێ، شەلەمە، مەخمەلات، تێتوو.

شلفة، شلفات: دەمەگوێزان.

شلل: گۆجی، شەپلە، ڕەقێتەیی، لەرزۆكی، شات، سەحتێ.

– **الاصابة بالشلل:** شەپلەلێدران، ئیفلیج بوون.

شم: بۆنكردن، بێن و بێهن كردن.

شمائل: چاكی، شێوە، شكل.

شماتة: پێخۆشبوون، كەیف پێ هاتنی نەیاران.

الشمار: لۆ.

شماس (ج) شمامسة: ڕاژەوانی (خادم)ی كلیسا.

شماطة: سەربزێوی.

شماع: مێولێدەر، مێوفرۆش.

شمال (الريح): رزیان، ورە، شەرا، گرە، چۆپ، سەروو، بای شەماڵ، زەلان.

الشمال: باكوور، سەروو، ژووروو، ڕاژۆر، زۆر، ڕاژوور.

شمالي: باكووری، ژووروویی.

شمامة: شەمامە، شەمامۆک، دەسبۆ، دەستبۆ.

شمخ شمخاً: بروانە (صعَدَ صعوداً).

شمر تشميراً: قۆڵ هەڵكردن، داوێن هەڵدانەوە، هلماشتن، هلمشتن، داچناندن، هەڵماڵین، هەڵدانەوە، سیواخ كرن، خۆهەڵكردن، داوێن هەڵكردن، بەتاڵووكە تێپەڕین.

الشمروخ: هێشوو، هۆشە.

شمز شمزاً: بروانە (اشمئزاز).

شمزاخ: وورده لقوپۆپی دارانە.

الشمس (ج) شموس: ڕۆژ، خۆر، هەتاو، هەڤەرە، هوورێر، میهـ، تاو، خورشید، وەر، هۆر، هتاڤ.

– **طلوع الشمس:** خۆرهەڵاتن.

– **غروب الشمس:** خۆرئاوابوون.

– **مضرب الشمس:** بەرهەتاو، بەربەرۆچكە.

– **طاقة الشمس:** وزەی خۆر.

– **فرور الشمس:** گزنگ، گەزینگ.

– **قرص الشمس:** گۆی ڕۆژێ، گردیلەی خۆرێ.

– **اشعة الشمس:** هەتاو، تاو، تیشكی ڕۆژ.

– **المجموعة الشمسية:** كۆمەڵەی خۆر.

– **اليوم الشمس:** ڕۆژی خۆرێ.

– **ضربة الشمس:** هەتاوبردن.

– **المصاب بضربة الشمس:** تاوگاز، هەتاوبردوو.

شمسية: سەیوان، چەتر، سەیڤان، بەربارانە، سەویانە، سایەبان، سایەوان.

شمش: شووش.

شمشار، شمشاد: شمشاڵ، شمشار (دار).

شمط: بۆز، ڕەش سپی.

شمطاء: بۆز، سەربۆز، ئەو كەسەیە كە تووكی سەر و ڕیشی ڕووی لە سپێتی بێت.

شمع (ج) شموع: مێو، مۆم، دورمێو، شەم، شەمێ، فند، فندك

شمع العسل: مێو، مۆم، مێوی هەنگوینی.

شمعة رفيعة: فند.

شُمَّع: چت لە مێوی هەڵكێشان و یا مێوی تواوە لە چتێكی هەڵسوون.

شمعدان: شەمدان، مۆمدان، فندانک.

شمعية القوام: مێوین.

شمل شملاً: داگرتن، تووشبوونی خەم و شادی، خۆش و یا ناخۆش، گرتنەوە، ڕەشتنەوە.

شمّم تشميماً: بۆن پێ كردن.

شمندر، شمندور: جەوەندەر، چۆنەر.

شمندوك: چەوەندەر، چەوەنەر.

شمور: ئەڵماس، ڕووژە.

شموز: تەماشای وشەی (شموس) بكە.

شموس (الدواب): سرگ، شرمۆس، شەمۆز، چەمووش، زنجک، جوهیم، وڵاخی بزۆز، چەپخووس، چەمۆش، سەركێش، لەقە وەشێن.

شموط: ڕیشووی گوڵە پێغەمبەرە، ڕیشووی گەنمەشامی.

شمول: داگرتنی چتێکە، وێک گەیشتنەوە، لێ نزیککەوتنەوە، داگرتن، داگرتنی هەموو گرتنەوە، ڕشتنەوە.

شميلة (ج) شمائل: خوو، داب، کردار، ئەدا، شێوە، ڕەوشت، پەرەنگ، ئاکار.

شميم: بۆنخۆش، خۆشبۆن.

شن (ج) شنان: کوندەی ئاوێ و ئیدیکە.

شن شنأ: ئاو لە مەی کردن، پەلامارادنە سەر، لە هەمەوولا ڕووتێکردن، پەرت و بڵاوکردن، بەسەردا بڵاوکردنەوە، شالاویردنە سەر.

شناءة: پیسی، ناشیرینی، گەندی، خراپی، شوورەیی.

شناق: پەت.

شنان: ئەسپێن.

الشنانة: سزگ.

شنج شنجاً: قرچ و گرژ هەڵاتن لە گەرمان، قۆفلین، تەفزگ.

شنر عليه: نێو و نرتک لێ هەڵدان، ئابڕووبردن.

شنز، شونيز: ڕەشکەی نانی.

شنع شنعاً: جنێوپێدان، جووێن دان، لێ بێزاربوون، ئابڕووبردن.

شنعة: جنێو، بێزاری.

شنف شنفاً: لێ مۆربوونەوە، بەرقەوە تەماشاکردن.

شنف (ج) شنوف: گوارە، تلمیسک، گوێروو، گوێشەوارە، گوهارە، شۆڕابە، شۆقل، گۆشپارە، گۆشوارە.

الشنق: خنکاندن، لە سێدارەدان، بەداراکردن، لەداردان، لە قەنارەدان، بەپەتک هەڵاوەسین.

شنيع: پیس، گەند، خراپ، ناحەز، دزێو.

شنينة: ماستاو، ماستەوا، شیناو، چەقڵەماست، ئاڤەماست، دۆ.

شهاب: ترووسکە، شوق، ئەستێرەی ڕەوشەن.

شهاب (ج) شهب: ڕووناکییە لە ئاوری پەیدادەبێ، چتێکە وەئەستێرەی دەچێ ڕادەکشێ، گوڵ ئەستێرە، گۆئەستێرە، گوهـ ئەستێرە، سۆڵە.

شهاب ثاقب: گو ئەستێرە، ئەستێرەیەکە کە ڕادەکشێ.

شهادة: دلیاری، ڕاستبێژی، ڕاستی گوتن، لە ئەستۆدان، ستووڤدان، ئاگایی دەست لەملدان، شایەدێ، لە ڕێگای خودایدا کوژران.

شهادة دراسية: بڕوانامە، باوەڕنامە، بەقانامە، فێرنامە.

شهادة جامعية: فێرنامەی زانکۆیی، بڕوانامەی زانکۆیی.

شهادة الجنسية: ڕەگەزناسنامە، زێدنامە، باوەڕنامەی ڕەگەزناسی.

شهادة المدارس: باوەڕنامە، بڕوانامە، بەقانامەی قوتابخانان.

شهادة النقل: بڕوانامەی گواستنەوە.

شهادة النهائية: باوەڕنامەی دوایی.

شهام: ڕەواڵ.

شهامة: گەورەیی، زیرەکی، دەستڕۆیشتن، بێباکی، دلێری، فەرمانڕەوایی، جوامێری.

شهب: بڕوانە (شهاب).

شهباء: ناوبانگی شاری حەڵەبییە.

شهباز: شاباز.

شهترج: شاتەرە.

شهد: بڕوانە (عسل).

شهد شهوداً: دیتن، تێگەیشتن، ئامادەکردن.

شهد النخل: ڕینگ خورما، شیلەی خورما، دۆشاوی خورما.

شهر (ج) اشهر وشهور: مانگ (سی ڕۆژ)، هەیڤ.

الشهر القادمة: مانگی دادێ.

الشهر الماضي: مانگی ڕابردوو.

شهرة: نێوبانگ، ناوبانگ، شەوارە، ئاڤدەنگ، سەروەدەری، دەنگ و ناو، گەیس، نێوداری، نێوبانگ، ڕوومەت.

شهرة حسنة: ناوبانگی باش.

شهرة سيئة: نێو و نرتک، نەتۆرە، ناتۆرە، ناوبانگی گەند.

شهري: مانگی، مەهی.

- **نصف شهري:** نیو مانگی.

شهرية: مانگانە، مەهک.

شهق شهقاً بالحمار: کەرەکەزەڕی، زووڕە زووڕی کرد.

شهق الرجل: مرۆیەکە گریانی لە گەروویدا مابێ.

الشهقة: نزگەرە.

شهلاء: چاوکاڵ، ئافرەتی دڵبەر و جوان چاوێکی ڕەشە بەشین بنوێنێ.

شَهم: دڵووریا، فەرمانڕەوا، جوامێر، جەوانمەرد.

شهام: ئەسپی خۆشڕۆ.

شهوان: نەفسدار.

شهواني: فارزک.

شهوة (ج) شهوات: جووڵانی هۆلمان، ئیشتایی جووتبوونێ، ئارەزوو.

شهود: دیتن، ئامادەبوون.

شهي: ئیشتیاکار، بەتام.

شهية: ئیشتیا، مگێز، مزیج.

- **فاتح الشهية:** ئیشتیادەر، ئیشتیا خۆشکەر، ئیشتیا هێنەر.
- **فقدان الشهية:** لە خواردن دابڕان، لە خواردن کەوتن، لە خواردن بوون.
- **حفظ الشهية:** ئارەزوو و ئیشتیا پاراستن.

شـهـیـد (ج) شـهـداء: ۱ دست لەمل دەر، تەماشاکار، بینەر، دیتـەر، زاناک، دیتـوو. ۲- کـوژراو لە رێگای خـودا و یا نیشتمانیدا لە مەیدانێدا کوژراو.

شـهـیـر (م) شـهـیـرة: ناودار، بەنێـوبانگ، ناسراو، نێـودار، بەناوبانگ، دیار، سـەروەدەر، ناڤـدار، وەنام، نامـدار، نێوبانگدار.

شهیق: ۱ دوادەنگی زەڕەی کەرێیە، شاخاندن، شریخاندن. ، ۲- پشـوو و هەناسە هەڵکێشان، هەناسەوەرگرتن، هەناسەیەکە دەچێتە دەرەوە.

شؤ: کسسە.

شواء: کەباب، گۆشتی برژاو، کەواوە.

شوّاء: کەبابچی.

شوّاف: کەسێکە زۆر چت ببینی.

شوّال: مانگی دەیەمینی ساڵی قەمەرییە.

شوال: جەواڵ، ساک، دەفر، کوورزە، چاتە، جە بە.

الشوب: پیوازاو، پیازاو، کاروانانشی

شـوب: ۱- چتـێکە تێکەڵاوی چتی تر بکرێت، ۲- ئەنگوتک، گوندک، گشتک، گلێر، ، گۆشت، گوندی، گشک، گونک، ۳- هەنگووین.

شوح: کاج.

شوحة: کۆلارە، کوڕکوڕە، کۆلارەمار، کۆڕ کۆڕە،

الشورباء: شۆرباو، شۆروا.

الشوربة: شۆرباو، شۆروا.

شـوری: تەگـبـیـر، تەدبیـر، تانگ، تەڤـدیر، راوێژ، تەوم، گەلەڕاوێژی.

- مـجلس الشـوری: راوێژگە، جڤاتی، تەگبیرگە، کۆڕی ڕاوێژ، ئەنجومەنی راوێژکاری.

شوش: بڕوانە (**تشویش**).

شوش: پەرێشـان، شـڵـەژاو، داچڵـەکـاو، پەشـێـواو، تێکچوو، پەشـێـو، پشـێـو، تێکەڵ و پێکەڵ، شل و شـۆڵ، شلوق، گـێـرە، ڤێژە.

شوشب: بڕوانە (**عقرب**).

شوصة (ە): شوشتن.

الشوصة: با، رۆماتیزم.

شوط (ج) اشواط: ئاوات، ئارەزوو، کایە، چەل، کەڕەت.

الشوط النهائي: دواکایە، کەرەتی هەرەدوایی

شوف: مالووی جووتی. ماڵنج شفتە، ماڵە، مالگێر ، شنگینی، شڤنە.

شوفان: خرپووک (گیایەکە).

شـوف تشـویفاً: ۱- ڕازاندنەوە. ۲- نیـشـاندان، ئاگـادارکـردن، رانان، بڵندکردن، پێشاندان، پێشچاڤی کرن، نواندن، ونارا، رایکرن.

الشوق (ج) اشواق: ئارەزوو، تاسە، حەز، ویستی، دڵ، مگێز، ئەها، داوودڵ، سۆز، گز، ئارەزوومەندی، ویست، خواست.

شوق: بڕوانە (تشویق).

شوك (ج) اشواك: دڕوو، دڕک، ئەستـری، قەڵچغ، کەڕوفەڕ، نووک، جـزی، چزە، چقڵ، سـتـری، پەژەل، داڵ، دری، زیی، قەلەم، لاس، خار، دڕەی، دڕک و داڵ، سۆ.

شوکة: ۱- چەک و تیـژی دی، تیـژی هەر چتـێکی، ۲- توانا، دەستەلات، گەورەیی و پایە.

شوکة الاکل: چەنگاڵ، چنگال، چەتاڵ.

شوکة الرنانة: زرنگە چەنگال.

شوکة: هێز، توانا، جێگاو پایە، گەورەیی.

شوکي: دڕکی.

شوکة العقوب: چزووی دووپشک، چزی کوڵاژدم، چژ، باوەزیرک

شولة: بڕوانە (عقرب).

شولم (ە): شێلم.

شؤم وشـشوم (ە): شـووم، غـەم، بەدفـەڕ، بێ فـەڕ، ناپیـرۆز، کـەرافی، دۆبڕ، دوومـۆڕ، قـەشـقـە، قـەش، قـۆشـە، بێـوڵەت، پنەپیتۆ، سەرەخۆرە، نەحس، پێووقەدەم ڕەش.

الشؤون الاجتماعیة: کاروباری کۆمەلایەتی.

الشؤون الثقافیة: کاروباری زانیاری.

شونیز: ڕەشکەی نانی.

شؤون الطیران: کاروباری فڕین، کاروباری فڕۆکەوانی.

شوە: بڕوانە (تشویە).

شوی شیاً: برژاندن، برژیاندن، برشاندن، براشتن.

- لحم المشوي المخزون: قاورمە.

شوي: گۆشتێکی کرابێتە بریانی.

شویك: تیرۆکی نانی.

شيء (ج) اشـیـاء: چت، شت، چتـەک، شـتـمـەک، کـەلوپەل، چشت، تشت، ئانگ، ئەشـتـــەبا، تەوا، ئەشت، چتێ، چتوومت، چتوومەک، چی، خرتو پرت، شتوومەک، شرەو پڕە، شرە، شڕوشیتاڵ، شڕوشالات، مادە.

- لاشيء: چیتر، چیدی، نەبوو.

شیئاً: چتێک، چشتێک.

الشيء الغير منتظم: گەپەگەپ.

- قبل کل شيء: بەری هەرچتێکی، لە پێش هەموو چتێکیدا.

- اشیاء: کەلوپەل، شڕوشالات.

- اشیاء عتیقة: کۆنکە، کەونە.

- اشیاء ممزقة: شڕوپڕ.

شیاد: سـواخکار، سـواخکێش، ئەوکەسـەیە بەقـوڕ یا گچ و یا چیمەنتۆ سواخی دیوار و شووێنانی تر بکات.
شیاء: درۆزن، ساختەچی، زووانباز، نەرمەبڕ.
الشیاط: بۆسۆ، بۆنسۆ، بی سوو، پۆشمێن، بۆکز، بووشمێن.
الشیاع: ئاشکرابوون، درکان، درکیان.
الشیاع: ١- وەدووکەوتن. ٢- دەستەچیلە، بن ئاگر، چاوئاگر، چاوڕەشکەنە، دەساور، بەرچاوکە، چاوڕوونکە، ئاگرگیرە. ٣- دەنگی بلوێری شوانانە.
شیاف: دەرمانی چاو، شافی هەڵگرتنێ.
شیال: هەڵگر، داگرتەک، کۆڵهەڵگر.
شیب: سپی بوونی موو، پیری.
شیبان: هۆزێکە لە عارەبان.
شیت (ە): چیت.
شیح: ١- بۆنخۆشکە، هەوشان (گیا). ٢- ئاڵەکۆک، پێشۆک، توورک.
شیخ (ج) شیوخ: ١- پیر، کۆچەک، مەلا، پیرەمێرد، زاڵ. ٢- مامۆستا، زانا، ٣- ڕیش سپی، سەرۆک، دەمراست، ئاغا، کوێخا.
شیخ الهم: قەرتووت.
الشیخ الهرم: کەبەر، پیری بێ ددان.
شیخة: پیرێژن.
شیخوخة: پیرایەتی، پیری، پیرێتی، زاڵی.
الشید: سوواخ، کاگڵ، کاگڵ.
شید شیداً للبناء: بڵندکردن.
شید الحائط: سواخدانی دیوار.
شیـراز (ج) شـواریز(ە): چریش، سـریش، شـرێز، شـرک، ئەسرێلک، ئەستریلک، شریس، سیراج.
شیش: شیشە.
شیش النساجین: دەستەکی تەونگەران.
شیشة (ة): شووشە.
شیطان: شەیتان، دێو، مێرک، پەرمێرک، پەری ڕەشک، ئاپتەر، شیدان، مرگ، درنج، کەرکاش.
- عابد الشیطان: شەیتان پەرست.
- عباد الشیطان: شیدابەزەکی.
الشیطرج: شاتەرە.
شیطنة: شەیتانی، ئاپتەری، کەرکاشی.
شیع: بروانە (تشییع).
شیعة (ج) شیع واشیاع: دەستە، بەرە، یاد، ئەو کەسەیە بڕوای بەوە هەیە کە عەلی یەکەمین خەلیفە بووە.
شیق: مۆدنە، دارجغارە.
شیلم (ة): شێلم، مرۆر.
شیماء: ژنی خاڵدار.
شیمة (ج) شیم: خوو، ڕەفتار، ئەدا، پرەنگ.
الشیهم: سووچر، سیخوڕ.
شیوع: ئاشکرا، بلاوبوونەوە، ئاوکۆیی.

ص

ص: پیتی چاردەمینی ئابێی عەرەبییە.

صائب: کارڕاست، چاکەکار، ڕاست و دروست.

صائح: قیژەقیژ و هاوارکار.

صائد: ڕاوکار.

صائد السمك: ماسیەوان، ماسیگر.

صائد بالشبكة: تۆڕەوان.

صائر: هەڵمەتدەر، هەڵمەتبەر.

صائغ (ج) صاغة: زێڕینگەر، زێڕگەر، زەڕنگەر، زەڕگەر.

صائغ الحلي: خشڵ ساز، زێڕینگەر.

صائغ الفضة: زێوینگەر، زێڤنگەر.

صائل: دارساو، هەڵمەتبەر.

صائم (ج) صائمون: ڕۆژووگر، بەڕۆژوو، ڕۆژووان، ڕۆچەوان، ڕۆژگوان.

صائن: پارێزکار، ئاگادار.

الصائي: چای، چا، چایی.

صَبّ صَبّاً: تێکردن، تێکرن (بۆ ئاو و شلەمەنی).

صبّان: گەرای ئەسپێ و کێمان، نووتک، ڕشک.

صابر (ج) صابرون: خۆڕاگر، بەخۆوێر، پشوودرێژ، مل پان، ددان بەجەرگی خۆدانەر، گلەیی نەکەر، ئارام، بەکاوەخۆ، دڵفرە، وەقرەگرتوو، باربەر.

صابورة: پارسەنگ.

صابون: سابوون، پێشۆر، خاوێنەر، سابین، ساوون.

صابون كثير الرغوة: شووار، بەشووار.

الصابونة: کڵاوەی ئەژنۆ.

صابونية: گیای ئەسپۆنییە.

- صانع الصابون: سابونساز، سابوونچی.

صات صوتاً: دەنگ لێوەهاتن، بانگ کردن.

صاج: ساج (دار).

صاح صيحاً: ١- بانگ کردن، گازکرن، چڕین. ٢- قیژاندن، قڕاندن. ٣- هاوار و دادکردن.

صاحب (ج) اصحاب: ١- خاوەند، خێوی، خوەی، ماڵخێ، ماڵخێ ماڵ، وەر، هاوەڵ، ماخۆ، خوەدی، ماڵخۆ، خودان، خاوەن، خوەدان، خوەهی، خووەی. ٢- هاواڵ، برادەر، هاودەم بەردەڤک، ئامبایی، هەڤاڵ، بەروونکار (بۆ ئەوبەر).

صاحب (ج) صحابة: هاوڕێ، ئاشنا، ناسیاو، ئامپا، هامتا، ئامتا، برادەر، گار، دار، دەستەبرا، هاوەڵ، وەر.

صاحب الجلالة: خاوەندشکۆ، خووەدی ڕەووش، سەروەر.

صاحب العمل: خاوەندکار.

صاحب الفضيلة: سایەدار، هونەرمەند.

صاحب السلطة: دەستدرێژ، کاربەدەست، دەستەڵاتدار.

صاحب القافلة: کاروانچی، کارەچی، کاروانەوان، وڵاخدار.

صاحب الملك: خاوەند سامان.

صاحب القرية: دێدار، خاوەند گوند.

صاحي: وشیار، شیت، هۆشیار، بەئاگا.

صاد صيداً: ڕاوکردن، نێچیرگرتن.

صادر (ج) صادرات: ناردراو، گەڕاوەوە، ئێق خوڕەوە، پەنگاوخوڕەوە، دەرکرد، دەرکردە، بەرهەم ناردن، هەناردراو.

مصدر (ج) مصادر: ماکدەر، سەرچاوە، چاوگە.

صادرة: دەرکردە، دەرخەرگە.

صادرة الكتب الرسمية: ناردوو، نێرەر.

صادف مصادفة: پێک گەیشتن، ڕاست هاتن، تووشهاتن، دیدەنی کردن.

صادق: ڕاست بێژ، ڕاستی بێژ، ڕاستوێژ، ساخ، سەرڕاست، کار ڕاست، یەکڕوو، یەکلا، ڕاستکار، ڕاس، ڕووب.

الصدق في القول: ڕاستبێژ، ڕاستگۆ.

صادم مصادمة: تێکهەڵەنگوتن، لکوماندن، بەرگی بوون.

صار صيراً: گەڕان، بوون، بووین، هەبین، بیین.

صار زيد غنياً: زەید بۆتە دەوڵەمەند.

صارخ: بانگکار، هاوارکار، چڕندە، زەق.

صارع، مصارعة: زورەوانی گـرتن، مـەیدانداری، هاتنەیەک، زۆرانی گرتن، هەمبازی، مل لەبەر ملی یەکتری نان، حاردان، بناڤی، رزمەلێ، زۆرانبازی، عاردان
صارم: ١- شـیـری تیـژ، تیـغی تیـژ، تیـژ، برندە. ٢- ئازا، بەجەرگ، نەبەز.
صاروج: قسڵ و خۆڵەمێش تێکەڵاو.
صاروخ: قیژەک، رۆکیت.
صاع: ربە، کەویژ، کەوچ، کۆڵ، بەکێشان (١٣٠) درهمە بەپێوان شەش مست دانەوێڵە و ئیترە.
صاعد: سەرکەوتوو، کەسێکە لە خوارەوە بچێتە سەرەوە.
صاعقة (ج) صواعق: ١- هەورەتریشقە، شمشە، تریشقە، تەروشقە، بروسکە، بەلید، بەلەدی، بلاچە. ٢- مەرگ، ئاکام
- مضرب الصاعقة: شمشە.
صاغ صوغاً الماء: نیشتن، نەورین.
صاغ الكلمة: دامەزراندنی وشە، دروستکردنی وشە.
صاغر: کـەسـێکە خـۆی گـچکە و نزم دابگرێ و بەکـەمی و پەرێشانی قایل بێ.
صاف صيفاً: چوونە هەواران.
صاف: پاک، خاوێن، روون، لووس، شووت، برجەڤان، خووریان، دەستنەکری، وێژە، خورروو، خوری.
صافح مصاحفة: دەست یەکتری گرتن، دەستی یەکتری کوشین، دەس لە دەستی یەکتری نان لە کاتی رۆژ باشێتیدا.
الصافر: کووفین.
صافر الاطفال: فیتفیتە، فیقە، فیزفیزوک.
الصافرة: فیتفیتە، فیقە، فیزفیزوک.
صافي: پاک، پاراو، روون، ساو، ساکار، زکاک، خاوێن.
صافي الحساب: پێکاوپێک.
صافي القلب: دڵپاک، بێ قین، ساویلکە.
صاقور: تەوری بەردشکاندنێیە.
صئل صئيلاً: بروانە (صهیل).
صال صولاً: هێـرش بردنەسـەر، شـاڵاو و پەلامـاردان، شـاتاول بردن، هەڵمەت بردن، پێدادان، پەهین دان.
صالح (م) صالحة (ج) صالحات: ١- کارچاک، باش، چاک. ٢- لەبار، سازگار، کولۆکار، شایان.
- غير صالح: ناساز، نالەبار.
صالون: سەنک، هەیوان، بێلایی.
صالون الانتظار: پێشخانە.
صالون الحلاقة: سەرتاشگە، سەرتراشگە، سەرتاشخانە.
صام صوماً: بەرۆژووبوون، پارێزگرتن، رۆژووگرتن.
صامت: بێ دەنگ، مات، دژ، کر، کپ، بێ هەست، دینج، کت، کش، گۆنە، ماتەمات، خامۆش.
صامد: خۆگر، نەبەز، کۆڵنەدەر.
صان صوناً وصياناً: پارازتن، ئاگا لێ بوون، کێشک لێ کێشان
صانع (ج) صناع: ١- پیشەساز، پیشەگەر، پیشەوەر، رەژیدە، دروسـتکار، پیـشـەسـاز، پیـشـەکـار، چێکرۆخ، کـارسـاز، ئافەریننده. ٢- شاگرد، بەردەست.
صانع دقيق: وردەکار.
صاهر مصاهرة: بەژن دان، ژن هێنان.
الصب: داڕژتن، ڕژتن، ڕژاندن، قـوڵپـاندن، ڕێژاندن، ڕێژکـرن، داڕێـژتن، ڕێـژتـی، تـێـکردن. تـێـکرن، داڕێـتن، هەڵـڕژانـدن، هەڵـڕژتن، ڕێتن، سەقی، تێکردن.
- مسحوق الصب: هارڕاوی داڕژتن.
صبا: بای لای رۆژهەڵاتێ سەبا، سەوا.
صبا: منداڵێتی، منداڵایەتی، لە سەردەمی منداڵێتیدا.
صباب: ڕێژ.
صباح، اصبوحة: سەبا، شەوەکی، سبەینێ، بەیانی، بەیانی زوو، تاریکەوەر، تاریکەوورک، نەخـری، بەرایی رۆژێ، سـەرەتای رۆژێ، سـەبا، سبـە، سووا، سۆ، نەخری سۆ، سۆزی، سبێ، سووا.
صباح الخير: بەیانی باش، شەگگە.
صباحاً باكراً: قوبار.
صباحيات: سبەینان.
صباغ: رەنگکار، بۆدەر، بۆکار، رەنگرێژ، رەنگکەری جلوبەرگ و بەن و کالا و چتومەک و کەوش.
صباغ الاحذية: بۆیەچی، بۆیاغچی.
صباغ بالنيلة: خمچی، هەشچی.
الصباغ: پێخۆر.
صباغة: رەنگرێژی، رەنگکاری، رەنگکردن.
صباوة: منداڵی، منداڵێتی.
صبّة: رەوە، رەووگ.
صبحكم الله بالخير: بەیانیتان باش.
صبح صادق: ئاشکرابوونی رووناکی رۆژێیە، گورگ و مەڕ لێک جیاکردنەوە.
- كاذب: سەرەتای رووناکی رۆژێ، جووجکە گورگ، دومگورگ
صبر (ج) صبور: ماڵی شاری، هەزوا، ئەزوا، تاڵ، تەهل.
الصبر: ئارامی، هێـمنی، پشـوودرێژی، راوەسـتـان، کێـشـان، مـەندی، لەسـەرخۆیەتی، بەخۆوەسـتـان، وەقـرەگـرتن، وەرق، تۆتکە، ئۆقرە، باربردن، ئارام بوون، هێدی بوون، هەڵوەستان، پشـوو خـواردنەوە، خـۆگـرتن، هێـوری، بـارقـوولـی، وەقـرە، بارهەڵگرتن، گلەیی نەکـردن، ورتنک، بێن، پشـوو، خۆراگرتن، دڵفراوانی، دان بەجەرگی خۆدانان.

الصبرة: خەرمان، جۆخین.
صبغ: ڕەنگ، تەن، گۆن، ماد، وەندی، بۆیە، دەن.
صبغ الاحذية: ڕەنگ (بۆیە)ی قۆندەرە.
صبغ الازرق (النيلة): خم، خوم، هەش.
الصبغ: ڕەنگکردن.
صَبَغ: ئەسپێکە کلکی یا گوێی یا ڕانی سپی بێ.
صبغة: ١- ڕەنگ، بۆیە. ٢- ئایین. ٣- تێهەڵکێشان.
صبوة: منداڵێتی، منداڵایەتی، کاتی منداڵێتی، منداڵی.
صبوح: خواردن و خواردنەوەی سبەینان.
صبوحي: مەیی بەیانیان.
صبور: بڕوانە (**صابر**) مەند، لەسەرەخۆ، هێور، هێوردان، پشوودرێژ، باڵدرێژ، بارقوڵ، بارهەڵگر، پشووفراوان، بەکاوەخۆ، بێن درێژ، خۆڕاگر، دڵفراوان، بەپشوو، ددان بەجەرگی خۆدانەر، گلەیی نەکەر، دەروونداز.
- غير صبور: قیسکە تەنگ.
صبي (ج) صبيان: منداڵ، زارۆ، مناڵ، زارۆڵە، زارۆک، بچووک، بەچکە، ئایل، زراسک، ساڤا، سەحەل، ڕۆڵە، لۆلە.
صغار الصبيان: هوورتکە، ورتکە منداڵ.
صبية (ج) صبايا: کچۆڵە.
صبيح (م) صبيحة: جوان، شەنگ.
صبيحة: ژنی جوان، بەیانەکی، کاتی سپیدە.
صح: ڕاست.
صح صحاً: ١- ساخ و خۆش بوونەوە، لە نەخۆشی ڕاست بوونەوە، لە نەخۆشی خۆشبوونەوە. ٢- ڕاست و ڕێک بوون.
صحا صحواً: ساو و ساماڵ بوون.
صحابة: هاوڕێیی، هادەمی.
صحابة: یار، برادەر، هاودەم.
صحاح: ڕاست و دروست، ساخ، ساغ.
صحّاف: ١- ڕۆژنامەنووس. ٢- ئەو کەسەشە لە خوێندنەوەدا هەڵە بکات یا بیگۆڕێ. ٣- شیرازە بەند، بەرگدرووی پەرتووکان.
الصحافة: ڕۆژنامەگەری، ڕۆژنامەنووسی، ڕۆژنامەچێتی.
صحبة: کاڵ.
صحبه صحبة وصحابة: هاوالایەتی کردن، هاوڕێیەتی و هاودەمێتی کردن، خودانی.
صحة: لەش ساخێتی، دروستی، بژوون، بژین، بنیات، تەندروستی، ساخی، خۆشی، ساخی و خۆشی، ڕاستی و دروستی.
صحة البدن: تەندروستی.
صحة الجسم: ساخ بوون، تەندروستی.

- انحراف الصحة: ناسازی، نەخۆشی.
- حفظ الصحة: تەندروستی پارازتن، لەش ساخێتی پارازاتن.
- منحرف الصحة: ناساز، نەخۆش.
- رئاسة الصحة: بەڕێوەبەرێتی پزشکاری.
- مديرية صحة الطلاب: بەڕێوەبەریەتی تەندروستی قوتابیان.
صحح: بڕوانە (**تصحيح**).
صحراء (ج) صحراوات: دەشت، چۆل، بیابان، گۆڕەپان، ئاران، بەریی، سارا، شەپاڵ، شپنە، مەخەر، دەر، دەرێ، دەرەوە، دەرودەشت، نەپەندی، بیاوان.
صحف: بڕوانە (**تصحيف**).
صحفة: قابێکی چێشتییە کە بەشی (٥) کەسانی تێدا جێ بێتەوە.
صحفي: ڕۆژنامەنووس، ڕۆژنامەچی، ڕۆژنامەگەر.
صحن (ج) صحون: قاپ، ئامان، بادی، سینیک، هێتە، سافۆ، کرکاسە، دەفر، حاجەت، بایە، کرکاسە، قاف، کاسە، دەوس، لەگەن، قارەوانە، گێر، لەنگەری، هێیتە.
لاحس الصحن: کاسەلێس.
صحن عريض: ئامانی پان، ئامانی پەل، قاپی پەل، کاسە.
صحن غير عميق: لەواش، ئامانی پەل.
صحن الفخاري: چینی.
صحن الفنجان: ژێر فینجان، ژێر پیاڵە.
صحن الدار: حەوش، حەسار، هەسار.
صحنان: چەقەوانەی سەماکەرانە.
صحنة: زەوی پان و ڕێک، شوێنی فراوان.
صحو: ١- ساو، ساماڵ، سای، ساهی، سایەقە، بەرە، سا، ساوین. ٢- بێداری، هۆشیاری، بە ئاگایی.
الصحو في الليل: سایەقە.
صحي: بژوونی، سازگار، خووەشی، ئێشقێوتەیی، بووژێنەوە، دروست، بەکەلک بۆ لەشی مرۆ.
- غير صحي: ناسازگار، نادروست.
- المناخ الصحي: هەوای سازگار، ئاو و هەوای سازگار.
صحيح (ج) اصحاء: ڕاست، بێ چەوتی، ڕاستی، دروست، ئەستەق، ساز، کۆک، بێ هەڵە و چەوتی، بێ درۆ.
صحيح البنية: سارا، تەندروست، لەش ساخ، ساخ.
صحيح العمل: ڕاستکار، دروستکار.
صحيح المزاج: ڕاستکار، دروستکار
- غير صحيح: ١- ناڕاست، نەڕاست، پاندروس. ٢- ناساخ.
صحيفة (ج) صحائف وصحف: ١- لاپەڕە. ٢-پەڕ، قاقەزی نووسراو. ٣- ڕۆژنامە.
صخب: بڵخاخ.

صخر: زاخ، گاشەبەرد، تاوێر.
صخرة: زەرد، چیای چڕوسەخت و داتاشراو.
صخرة (ج) صخور: گاشە، گابەرد، تل، تاموور، تات، تاش، خارا، کەمر، کەمەر، یاسە، بەردی گەورە و ڕەق، تاوێر.
صخرة عریضة: کانگێر.
صخرة کبیرة: بەردی گەورە، گاشەبەرد.
صخرة منیعة: یاسەی سەخت.
صخور رسوبیة: نیشتەبەرد.
صخور ناریة: ئاگرەبەرد (**کیمیا**).
صدأ: ژەنگ، خورە، خوراک، خۆسەرە، ژەنگار، باقر، خێرک، زەنگ، زنجار، زنگار، مۆریانە، خۆرکە، خۆسەرە، خوورک.
صدأ الحدید: ژەنگ، ژەنگار، باقر.
صدأ القمح والعنب: پشی، ژەنگ، کۆرک.
صدأ الدخان: ژەنگ، خڵتە، ژار، ژەنگی، قەلیان و ئیتر، ژەنگار، خڵتەی مودنە و سەبیلە و ئیتر.
صدارة: ١- پایەبەرزی، پایە و شوێنی سەرەک وەزیر، لایە هەرە ژووروو دانیشتن. ٢- دانیشتنگەی سەرەک وەزیرییە. ٣- گەڕانەوە، پەنگاو خواردنەوە.
صداع: ژانەسەر، سەرئێشە، ئەسپەک، ئەسپەنەک، دەردی سەر، سەرێشە، سەراسێ.
صَداق: مارەیی، موهر، هەشتەک.
صداق المرأة زیادة عن المهر: شیریایی، شیروایی.
صداقة: ١- ڕاسبێژی، ڕاسێتی، دۆستایەتی، سەرڕاستی، کارڕاستی، ئاشنایەتی، جووتی، دۆستی، ڕاستی، دۆستێتی، دووسی ڕاسی، هاوڕێیەتی، دروستی. ٢- بەڕاستی خۆشویستن، هاودڵی.
صدد: ئارەزوو، نزیک، دڵ بۆ چوون لایەن.
الصدد: لای ژووروو، پێشەوە، پێشگا، سەرەوە.
صدر (ج) صدور: سینگ، سنگ، سینە، نحر، لای هەرە ژووروی چتێ.
- وجع الصدر: سینگ ئیش.
- الجوف الصدري: بۆشایی سینگ.
صدر الاعظم: سەرەک وەزیر.
- رحیب الصدر: هشکوور.
- لطم الصدر: سنگ کوتان، لە سینگی خۆدان.
- منشرح الصدر: هشڤەکری.
صدر صدراً عن المکان وعن الماء: پەنگاوخواردنەوە، لێ گەڕانەوە.
صدرة: سیما، قەلافەت.
صدرة: سیخمە، ئێلەک، قووتک، هێلەک، بەربوودی، سینگ پۆش، سینەپۆش.
صدرية: سیخمەی بێ قۆڵ، بەربووری، قووتک، هێلەک.
صدرية الاطفال: بەراونکە، وەروانکە.
صدرية الطباخ: بەرهەڵبێنە، پێشگیرە، پێشگر.
صدغ (ج) اصداغ: ١- لاجانگ. ٢- زولف، کاکۆڵ، فلکە، گۆدیلە، خۆلامانە، فەکلە، بسک، ئەگریجە.
صدغة: لاسەرە (خشڵ).
صدف: سەدەف، قالک.
داء الصدف: هەڵقرچان، ترک و خوا.
صدفة (ج) صدف: ڕێکەوت، دەرفەت، هەڵکەوت، پێشهاتن، ڕێککەوتن، هەڵکەفت.
- من حسن الصدف: خولاو ڕاستان.
صدفة (ج) صدفات واصداف: کیف و قەپێلکی دوڕییە.
صَدَفة: گوێی ماسی.
صدفة الاذن: کرکرەی گوێ، کرکرۆچکەی گوێ.
صَدَق: نیزەی تیژ.
صِدق: ڕاستی، دروستی، ڕاستبێژی، ڕاس، ڕاست، ڕاستگۆیی، ڕاستوێژی، ڕوون، یەکروویی، ڕووتی، بێ پەردەیی.
الصدق: ڕاستی کوتن، درۆنەکردن.
الصدق في القول: ڕاستبێژی، ڕاستی کوتن.
- قول الصدق: ڕاستبێژی، ڕاستیکوتن.
- الصدق والامانة في المعاملة: سەرڕاستی.
- کثیر الصدق: ڕاستاڵ، ڕاستبێژ.
صدق: بڕوانە (**تصدیق**).
صدقاً: ئا؟ بەڕاستی، ڕاستەقانی.
صدقة (ج) صدقات: قوربانی، گاووگەردوون، سەگۆر، برێتی، پێناو، پێشبا، خێر، خاسی، وەیوەگەڕێن، سەغدە، ئەوەیە کە لە ڕێگای خودای دا دەدرێ بەبێ نەوایان.
صدمه صدماً: پاڵپێوەناڵ، ئاسیو پێگەیاندن، لێدان، زیان، ئازار، ڕەنج.
صدور: دەرچوون، ئاشکرابوونی فەرمانێکی دەرهاتن، دەرکەوتن، لێبوونەوە.
صدی (ج) اصداء: ١- تینوویی سەخت و دژوار. (٢) دەنگ. (٣) دەنگدانەوەی کێو و ئەشکەوتان، پێژن، دەنگڤەدان.
صدی (انعکاس الصوت): دەنگدانەوە، دەنگڤەدان، دەن، پێژن، ڕازە، زایەڵە، زایلە.
الصدی: کوندەبۆ، کوەند.
صدیء: هەوادار، بەهەوا.
صدید: کێم، هەوا، ئاداب، هەو، چرک، زلزلە، زۆخ، کێماو، زووخ، چلک، برانگوه، دەستیار، ئامبایی، براک، بلێمانە، خوازۆ، زیخاو، زووخاو، زامەت، زرزە، نێم.

صديد المخلوط بالدم: شڕ، شڕی.

صديق (ج) اصدقاء: ١- برادەر، دەستە برا، هاودەنگ، دۆست، ئاشنا، براک، دەستیار، هاوڕێ، دۆس، کریف، هاودڵ، هەمرا، هەواڵ، یار، ناسیاو، خۆشەویست. ٢- ڕاستبێژ، ڕاستگۆ، میهرەبان.

صديقة: دەستە خوشک.

صر: بای سەخت، هوڕڕە، زیپ، باهۆس، باهۆک، بارۆڤە، بازۆر، باهوڕ، سیاووا، باهۆر سڕی، سەخت سەرما، سەرماوسڕی.

صُراح: بەهەموو چتێکی وا دەڵێن کە پاک و بێ خەوش بێ.

صراح: ڕووبەڕوو چتێک کوتن، بەئاشکرا کوتن.

صـراحـة: ڕاست و ڕەوان، ڕووتی، ئاشکرایی، بەردەری، ڕاستگۆیی.

- بالصراحة: ڕاستەوڕاست، ڕاست و ڕوون.

صراحي: بادەی مەی، کاسەی شیری.

صراحية: بادەی مەی، کاسەی شیری.

صـراخ: هاوار، داد، قیـژە، چریکە، ئەی هاوار، چرکـژان، چریکاندن، چریکە، هاڕاندن، چریکە چریک، زریکاندن، هات و هاوار، زریکە، زریکەزریک، زریک و هۆڕ، زۆڕەزۆڕ، زیرە، زیل، شاتەشات، قۆڕین، هاوار هاوار، هاوار و بانگ، بانگکردن.

صراخ النساء: ئەیرۆ، وەیرۆ، ئەی بابانمە.

صرار: بڕوانە (صرصر).

صرار الليل: بڕوانە (صرصر).

صراط (ج) صرط: بڕوانە (طريق).

صراط مستقيم: ڕاستە ڕێگا، ڕێگەی ڕاست.

صراع: کێشە، هەمسا.

صـراف (ج) صـيـارفـة: پووڵ گـۆڕەوە، خـوردەکـار، دراوگـۆڕ، پارەگـۆڕ، وردکـەرەوە، پارەگـهـوڕ، زێڕناس، پارەناس، زەڕۆفار، پارەگۆڕەو، زەڕفارا.

صرافة: پیشەی (صراف)ە.

صرّام: چەرم فرۆش.

صرامة: ئازایی، دلێری، زات، بێ باکی.

صُرّة (ج) صرر: هەمبانە، بەستە، پاکەت، پڕتسکە، پیـازکە، پڕیاسکە، پیادرزگ، پیارکە، کیسەی پڕ لە پارە.

صِرة: شەوی سارد و پڕ ئێش و ئازار.

صرح: بڕوانە (تصريح).

صرح مدرج: تەلاری کۆشک یا بورجی پلیکانەدار.

صرحان مدرجان: (زقورتان) بورجی پلیکانەدار.

صـرخ: بانگکردن، هاوارکـردن، دادکـردن، قـیـژاندن، چڕین، چریکاندن، دیقاندن.

صرخـة: زریکە، شـریخـە، فـەریاد، ویق، ویقـەویق، مـۆڕین، مۆڕینان، قووڵە، قووڵەقووڵ، قیرە، قیرەقیر، قیژە.

الصرد: بازوڕ (باڵندە).

صرصر (ج) صـراصـر:(ە) سڕی، سـەرمـا، سـەرمـاوسڕی، بای سەخت و سارد، بای ڕەش، ڕەشەبا، باوەڕەک.

صُرصُر (ج) صراصر، صرصور، صراصير ويسمى ايضاً صرار الليل: سیسرینک، سیسرە، کوسک، کریسک، تیرتیرک.

صـرع: ١- فێ، خـەو، ئاهۆ، گـەشكە، تەپ، لێـو لێـهـاتن، دەردەکـورتان، پەرکـەم، فـێـداری، دەردەکـۆیان. ٢- جـوور و چەشنی چتێکی.

الصرع: فێ گرتن، فێ لێ هاتن، گەشکەگرتن.

صـرف: چوواندن، گـۆڕینەوە، گـۆڕین، گـۆڕاندن، بەخـتـكردن، پارەگـۆڕینەوە، خـەرج کـێـشـان، وردکـردنەوە، مـەزخـاندن، خەرجکردن، زانیـارێکە باسی هەڵگێـڕو وەرگـێـڕ و چوواندێ وشان دەکات.

صرف الاشتقاق: چواندنی وشان.

صرف (تبديل الصك): چواندن.

- علم الصرف والنحو: ڕێزمان، دەستووری زمان.

- سعر الصرف: نرخی گۆڕینەوە لە بازرگانێتیدا.

صرف النظر: لێخـۆشبـوون، وازلێـهـێنان، بەخشین، دەست لێ کێشانەوە.

صِرف: خۆڕووی چتێکی، بێ خەوش، ڕووت، سەبارەت، ڕاست، وێژە.

صّرف: بڕوانە (تصريف).

صُرْف: وشک، ئیشک.

صرف و نحو: وشەسازی و ڕستەسازی.

الصرم: شکاندن، بڕین، داتلێشاندن.

صرم: دوورکەوتن.

صِرم (ة): ١- چەرم، پیست، پۆست، پۆس، پێستـە، گـووێن. ٢- گەلێ پیاو.

صرماية (ج) صرامي: سۆل، قۆندرە، تایاخ، کەوش.

صرناية (ە): زوڕنا، زڕنە.

الصرود: ئێلاخ.

صريح: ڕاستوێژ، ڕاست بێژ، ڕاستگۆ، ئاشکرا، پەیدا، ڕووناک، پاک، خـاوێن، بێ پێچ و پەنا، ئافـتـاوی، پەرت، شـتـیـار، بەردەر، خـوانی، خویا، ڕاستگۆ، لە ڕوو، یەکزمـان، ڕووت، ڕاست، پۆسکەنە، ڕوون و ڕاست، ڕاست و ڕووت، بێ پەردە

صريح اللهجة: ڕاستبێژ، ڕاستگۆ، ڕاستوێژ.

صرير: جیرە، جیرەجیر، کێڕ، دەنگی نووسینی، دەنگی نووسێن قەڵەمە، جیرەی ددانە، ڕیکە، ڕێکەوڕێک.

صريفة: زنج، لکی داره خورمایه.
صعب (ج) صعاب: گران، هەستەم، سەخت، دژوار، تووش، ناستەم، خنس، چەتوون، حاستەم، زخ، ستەم.
صعب العبور: دژوار رۆیی.
صعب العیش: مەمرە مەژی.
صعب صعباً: گران و دژوار بوون.
صعتر: ١- جاترە، جەهتەر، هەزبی، هەزوە، هەزبیە، هەزویە. ٢- گەرای ماسیان.
صعدة: هەوراز، نەڤراز.
صعد صعوداً: سەرکەوتن، چوونەسەر.
صعقة: بێهۆشی لەتاوی ترس و یا لەبەر بیستنی دەنگی ترسێن
صعلوك (ج) صعالیك: هەرزەگەر، هەژار، بێ کەس، کەساد، زووگورت، قسولەوقسوتە، قسوتە، رووتە، رووتەڵە، خسوێری، گەجەڵ و گووجەڵ، گرهوێر.
الصعوة: فیرنەگوڵە، فیقەگولە، پندە.
صعوبة (ج) مصاعب: تووشی، سەختی، دژواری، گرانی، گرانیەتی، گێرەوکێشە، دوخشاری.
صعود: ١- سەرکەوتن، چوونەسەر، پێ هەڵچوون، وەزین، وەسەرکەوتن، پێداهەڵچوون، پێداهەڵگەڕان، کەوتنەسەر، هەڵبەزینەوە، بەربۆژرچوون. ٢- بەرزی، کۆسپە، هەوراز.
صعید: زوورگ، زەوی پان و بێ دار، زەوی بەرز.
الصعیق: زوقم، خووس.
صغار: وردیلە.
صغار الصبیان: ورتکە منداڵ، هوورکە.
صغارة: گچکەیی، بچووکی، چکۆڵەیی، منداڵێتی، چکۆڵەیێتی
صغب: رشکی ئەسپێیانە، نووتک.
صِغر: چکۆڵەیی، چکۆڵەیێتی، گچکەیی، منداڵی.
صَغر صغراً: چکۆڵە بوون، گچکەبوون، کەمبوون، هندک بوون، بچووکی، پچووکاهی، بچووکێتی.
صغر: بروانە (**تصغیر**).
صغری: چکۆڵەتر، گچکەتر (بۆ مێیانە)، لە منطق دا کاروباری گچکە و گەورەیە.
صغیر (ج) صغار: چکۆڵە، گچکە، خوردە، وردەڵە، چووک، کچک، کووچ، گچکۆکە، گجلۆڵە، وردیلە، وردیلانە، تووژک، تیژک، وردە، وردەڵە، هوورک، بچووک، بچۆ، پچکۆک، پچکۆڵە.
الصغیر: بەچکە.
صُغَیر: چووکەڵە، بچکۆڵە.
صف: لەنگەربەستنی (باڵ راگرتنی) باڵندانە لە حەوادا.
صف (ج) صفوف: ریز، پۆل، رز، هێل، قۆر، سان، تەرز، چین، ریزە، ریز.

- المدارس: پۆل.
صف صفاً: ریزکردن، بەدرێژایی لەساندان، چین چین، پۆل پۆل.
صفا: کێوێکە لە (مەککە).
صفاء: ١- خۆش ژیان، دڵخۆشی و ئاسوودەیی، وەرم، ئاشتیی، هێوەرە، دۆستی، دۆستێتی، دووسی. ٢- رووناکی، پاکی، رەوشەن.
صفا صفواً: بروانە (**تصفیة**).
صفات قاریة: نیشانەی کیشوەری.
صفاد: کەلەپچە.
صفار: سەفرا، زەرداو، مژولە.
صفار: زەردایی.
صفار البیض: زەردێنەی هێلکە.
صفّار: مسگەر.
صفارة: ١- نووکی تەشی، قولاپی ماسینە. ٢- فیتفیتە، فیکفیکە.
صفاریة: قازقازە، قاشقاژە.
صفاف: چەقە، چەقەقە، چەقاڵتە، چەک، ئەو پێستە تەنکەیە کە لە ژێر پێستی سەرەوەدایە، پەردەیێکە لەناو زگدا کە ریخۆڵەکانی تێدان.
صفاقة: بێ شەرمی، رووقایی.
صُفْق: سەکۆ.
صفة (ج) صفات: سروشت، نیشانە، شوێن، زاج، خدە، ساخۆلەت (سوخەت) شێوە، رەوشت، جودایی، ئازایی، چۆنێتی، پێناسراو.
صفة (مصطلح لغوي): ١- رەوش، ئاوەڵناو، ئاوەڵناو. ٢- بەشێوە و جوانی و ئازایی و جوامێری و زانایی و ناوونیشانی کەسێکی هەڵکوتن.
صفات: ناوونیشانە.
الصفة الاستفهامیة: رەوشا پرسیاری.
الصفات البیانیة: رەوشێن بەیانی.
الصفة الطبیعیة: سروشتی فیزیکانە.
الصفة المركبة: رەوشا هەڤبەند، رەوشا دوومل.
الصفة الكیمیاویة: سروشتی کیمیایانە.
الصفات المشتقة: رەوشێن خوردەزال.
الصفة الملكیة: رەوشێن ئارزی.
الصفة الوصفیة: رەوشا سالخاندن.
الصفة والموصوف: پەسن و پەسندراو.
- اسم وصفة: ناڤۆک.
صفح: تەنیشت، کن، شیپە، کەنار.
صفح الجبل: پێدەشت، دەشتایی، قەدی کێوان، قەدپاڵ، کاو، هەڵست.

صفح الوجه: ڕوومەت.
صفح صفحاً: ڕوو لێ وەرگێران، قوون تێکردن، لالووت بوون
صـفـحـة (ج) صـفـحـات: ١- لاپەڕە، ڕوویەڕە، ڕووپەل. ٢- ڕووکار، دیو، ڕوو.
صفحة التنك: تەنەکە.
صفحة الجبل: لاپاڵ.
صفحة الخد: لاجانگ.
صفد (ج) اصفاد: زنجیر، پێوەند، تۆق.
صفر صفيراً: فیتوولێدان، ویکاندن، فوتدان، فیکین، کووینان، کووفین.
صفر صفراً: ١- بەتاڵ کردن، ڕەوارتن. ٢- زەردکردن.
صفر: نووچە، خاڵ، نتک، کاژە، نوختە، پووچ، بەتاڵ (سفر).
صَفَر: ١- کرمی ناوزگ. ٢- زەرتک، زەردوویی.
صفر: مس.
صَفَر: مانگی دووەمینی (قمري)یە.
صفر: پووچ، بەتاڵ، نتک، نوختە لە ئەژماریاریدا.
صفر اليدين: دەست بەتاڵ.
صَفْراء: ١- زەرداو، تالاو، زراو، تەوڵ، سەفرا. ٢- زەردوویی، زەرتک، وردک.
صفرة: ڕەنگ زەردی، زەری، زەردی.
صفرة البيض: زەردێنەی هێلکەی، زەرکا هێکی، زەرتک.
الصفري: پەلە (بارانە).
صفصاف: بی، دارەبی.
الصفصاف الباكي: شەنگەبی، شۆڕەبی.
صف صف: دەستە دەستە.
صفصف: چۆل، دەشت، دەشتی پان، ڕێک و هێمن، هاماری.
صفع: شەپەلاغ، پژملە، تۆقات، توقـە، شـەقەزللە، شـەپاڵـمـە، تەوقات، چەپالە، شەپالە.
صفع صفعاً: شەپەلاغە لێدان.
صفعة: زیلە، زللە، شەپەلاغە، چەپالە، شەپاڵ، شەپاڵمە.
صفق: شەقەقەی باڵی باڵندان، دەنگی چەپڵە.
صفق صفقاً: لێدانێکە دەنگی لێوەبێ.
صفق الطائر بجناحيه: باڵندەکە هەردووک باڵەکانی وا لێکدا شەقەقەی لێوەهات.
عـقـد الـصـفـقـة (للبيع): دەست لەناو دەست یەکـتـری نان بۆ فرۆشتن.
صفن (ج) اصـفـان: تۆشـەدان، هەمـبـانە، تێشـووبەرە، هەوانە، هەمانە.
صفو: بڕوانە (صفوة).
صفوان: بەردی سەخت و لووس.

صـفـوة: ١- ڕاست لە خـۆشـویسـتن، بەدڵ خـۆشـویسـتن پاکی، بژاردەیی، خـۆڕوویی چـتـێکی. ٢- نوویشـک و ڕاسـتـی هەرچتێکی.
مصفى: پالاونگە، پالافتگە، پالفتگە.
صفي: بڕوانە (تصفية).
صفي (ج) اصفياء: پاکژ، بژاردە، خاوێن، دۆست.
صفيح: تەنەکە.
صفيحة (ج) صفائح: ١- تەختـە، تەنەکـە. ٢- پەڕی کـان، تەبەقی کانان. ٣- قەمەتۆرە.
صفيحة التنك: تەنەکە.
صفير: فیتوو، فیتە، فووت، فیقە، فیکە، زریکە، چریکە.
صفير الصفر: فووتک.
صفير المتكرر: فیتەفیت، فیکەفیک.
صفيق: ١- بێ شەرم، بێ ئابڕوو، بانیزۆک، بێ فەهیت، کوولە، بێ چاوەڕوو، جـەریەزە، چەخـتـی چۆپان، ڕووداماڵراو، ڕووداماڵیاگ. ٢- چڵکن، پیس، چەپەڵ.
صفيق الوجه: ڕووسەخت، ڕووقایم.
صقاع: قوولە، قوولەقوول.
صقّال: مشت و ماڵدەر، ڕەوارتەر.
صقر: بڕوانە (جهنم).
صقر: (ه) سەقر، ئلهد، چەرخ، سپر، سیلسانگ، ولهم.
صقر صفير: ئاخایۆک.
صقع (ج) اصقاع: کاڤار، ڤاج، کەنار.
صقع صقعاً: قیڕاندن، قووقاندن، خوێندن، قوقەی کەڵەبابی.
صَقل: مشت و ماڵدان، تروسکەدارکردن، ڕەوارتن، هوولووکرن، زاخاودان، هەسوون کلاشین.
صقيع: خووز، خوێز، خووس، خوسار، زقووم، زوقم، سیخار، سیخوار، خوێسار، سیخ، سیخوڕ، قەزیسەک، شەختە.
صـقـيـل (م) صـقـيـلة: سـوواو، مـشـت و مـاڵدراو، لووس، زاخاودراو، زاخاودریاگ، ڕەونەقدارکراو.
صك (ج) صكوك: بەرات، چاخ، قاقانی، قـەواڵەیەکدان، چەک، سکە، قۆچان، چان.
صك صكاً: سکە لێـدان، بەزەبر لێـدان، دانەیەک، یەکـدان، لێکنانی پەرتووک و ئیتر.
صل (ج) اصلال (ه): شڵەمار، قوڵەوەیباب، کۆرەمار.
صَلّ صليلاً (السلاح): گوژ و هاشە و ویزە لە چەک هاتن.
صلابة: ڕەقێتی، سەختێتی، ڕەقایی، ڕەقی، سەختی.
صلاة: سـەلا، کەبار، بەربانگ، سرروودی ئایینی لەسـەر بانی و هەرشوێنێکی بێ لە مزگەوتان و ئیتر.
صلاة، صلوة (ج) صلوات: نوێژ، پاڕانەوە، پەیامی خاس.

صلاة الاستسقاء: نوێژە بارانە.
صلاة العشاء: نوێژی خەوتنان.
صلاة الليل: شەونوێژ.
صلاح ومصلحة (ج) مصالح: چاکی، خێروباشی، بەرژەوەندی، چاکــە، بەرژەوەند، چەخش، بەرە، ئەورام، بەرەی کـــار، بەرژەوەندی، چەخشی، کاروبار، ڕاوێژ، چاکانی،
عدم صلاح: ناچاکی، دژی بەرژەوەندی.
صلاحية: دەستەلات و شیاوی، بەرژەوەندی.
- مقضتيات المصلحة العامة: ویستەمەنییەکانی بەرژەوەندی گشتی.
- ذو صلاحية: دەستەلاتدار.
صلاية: بەردێکە دەرمانی لەسەر دەسوورێتەوە.
صلب: ڕەپ، ڕەق، وشک، سەخت.
صلب صلباً اللحم: برژاندن.
صلب: ڕەق، سـەخت، پتـەو، تیـغـەی پشـتی، بڕبڕەی پشـتی، کاریتەی پشتی
الصلب: خنکاندن، لە قـەنارەدان، هەلاوەسین، لە سـێـدارەدان لە داردان.
- احذر صـلب: گیرودار.
صلب (ج) اصـلاب: ١- کـاریتـەی پشـتی، تیلەقـەی پشـتی، گارگار، بڕبڕەی پشـتی، تیرەقـەی پشـتی. ٢- کـوچکە بەرد، نەسوو، ڕەق، سەخت، پتەو، توند، قایم، ڕقرقۆک، هەمیز، پاڵەپاڵ، پۆلا، ڕەپ، سان.
- الارض الصلبة: ڕەقێن.
صلب: هەسان، نەستان، سان، سەوهان.
صلبة: سەخت.
صلة: ١- پەیوەستی، پەیوەندی، نێوان. ٢- بەخشش، خەلات.
صلة الرحم: بەندیواری خــزمــایەتی، بەندیواری بەزەییـــتی، پاداشتی خزمایەتی.
صلجة (ج) صلج: بڕوانە (**فيلجة**).
صلح صـلاحاً: دەسـتـدان، گـونجـان، ڕێککەوتن، چاک بوون، لووان، فێس بوون، ژیری، ناکۆکی.
صُلح: ئاشـتی، تەبایی، کـۆکی، ڕێکی، تەڤـایی، ڕێککەوتن، ئاشنایەتی.
صلحية: ناوبژی، ناوبژی کاری.
صلد صلدة: پتەو، ڕەق، نەسوو، سەخت.
صلصلة: زرەزر، زرنگوهۆڕ، دەنگی زەنگ، زرنگەزرنگ، زرە، زرەزر، زرنگە.
الصلع: قـەڵشـان، ترەکین، هەڵوەراندنی تووکی پێشـەسـەر، سەرتاووسی.
صلعة: پێشی سەری کە مووی هەڵوەریبێ.
صلعم: کـورتکراوەوەی (**صلى الله عليـه وسلم**) (د.خ) درودی خودای لەسەربێ.
صلى صلاةً: نوێژکردن.
صليب (ج) صلبان: خاچ، چەلیپا، چەقز.
- عباد الصليب: خاچ پەرست، خاچ پارێز.
صليب الاحمر: خاچی سوور.
- عبادة الصليب: خاچپەرستی، خاچ پارێزی.
صليبي: خاچ پەرست، خاچپارێز.
- الحروب الصليبية: شەڕی خاچ پەرستان.
صليل: زرنگەزرنگ، زرزرە، زرە، زرنگە، دەنگی ئاسنانە لە کاتی وێک کەوتنیاندا، زریلە.
صُمّ: کەڕ.
صم صماً: بەستن، گرتن.، پێچان.
صمّاء: بڕوانە (**أصم**).
صماة: خامۆشی.
صماخ: بۆڕی گوێیە، بۆڕی گوێچکە، کرکرک، گوێچکە، کڕاک، کرکراژۆک، کرکراگە.
صمام: دەرچە.
الصمام الثنائي: دووزمانە، زمانەی دووانە.
الصمام الثلاثي: سێ زمانە، زمانی سێیانی.
صمامة: زمانەی دڵ.
صمبرة (ورق الصمبرة): قاقەزی پەرداخ، قاقەزی سمپارە.
صمت و صموت: بێ دەنگی، بێ گوێیی، مات و کڕ و بێدەنگ بوون، هەست لە خۆبڕین، خامۆشی.
صمت: هەست لێ بڕین، مات و بێدەنگ کردن.
- كثير الصمت: کەمدوو، کەمدوێن.
صمد (ج) اصماد العروس: جیازی بووکێ.
صَمَد: یەکـێکە لە نێـوەکـانی خـودا، بێ نیـاز، بڵند، بەرز، هەمیشە.
صمداني: هەمیشەیی.
صمدية: خودایەتی.
صمصام: تیغی تیژ، شیر.
صمعة: گەوەن (گیا).
صـمـغ (ج) صـمـوغ: هەنگووژە، کـەتیـرە، جـەوت، لکە، هەنگووژاوی، تەن، جـەوی، جـیـوەی داری، شـۆکی داری، کەتیرە.
صمغ القتاد: کەتیرە، جەوی.
صمغ النباتات: کەتیرە، جەوی.
صمغ البطم: ئاوارەی قەزوانی (شرەبانتین).
صمغ الشجرة: مر، جیوەی دارێ، جەوی.

صمّم: بروانه (تصميم).

صموت: کری، کربوون، ماتەمات، وس بوون، خاموّشی، بێدەنگی، دەم قووچاندن.

صمون: سەموون.

صميم: ١- وێژە، خاوێن، بێ پەڵە، نوویشک و بنەچەکەی چتی، ناخ. ٢- هێز و سەختی چت.

- من صميم القلب: لە کانی دڵەوە، لەکانگای دڵەوە.

- من صميم الفؤاد: لەکانی دڵەوە، لە کانگای دڵەوە، پڕبەدڵ.

صنّاء: بروانە (صني).

صنّار (ه): چنار.

صنار (ج) صنانير: شەوک، نەق، قولاپی ماسی گرتن.

صناعة (ج) صناعات: پیشەگەری، پیشەسازی، پیشەوەری، سامان.

صناعة وطنية: پیشەی خۆکردی.

صناعي: خۆکردی، دەستکرد، دەستکار، دەستکاری، دەستکوت، دەستگر، ساختە، دەستی.

- الالياف الصناعية: ڕیشاڵی دەستکرد.

- الثورة الصناعية: شۆڕشی پیشەسازی.

- مديرية المباحث الصناعية: بەڕێوەبەرایەتی باسی پیشەسازی.

صنان: بۆنی بن باخەڵ، بۆگەنی بنهەنگڵ.

صنبور: شێرە (بەلوورعە).

صنة وصنان: بۆ کەڵیشە، بۆگەنی بنهەنگل.

صنج (ج) صنوج: چەنگ، چەقەوانە، دووتاسی زەرد و خڕ و تەنک و گەورەیە لە شایلوغاندا لێکدەدرێن، زرنگەی زۆر خۆشە و یەکێکە لە چینی ئامراز و کەرەستەی شایلۆغان.

صندل: سمڵ، سنڵ، سەندەڵ، دارێکی بۆنخۆشی هیندوستانییە وەهی دار گوێزێ دەچێ، گینۆ.

صندلي: سەندەڵی.

صندوق (ج) صناديق: سندوق، مجری.

امين الصندوق: سندووق مەند، سندووقیار، باوەڕ پێکراوی سندووق.

- امين صندوق النقابة: باوەڕ پێکراوی سندووقی سەراچە.

صندوق الضمان: سندووقی بارمتە.

- امين صندوق الضمان: باوەڕ پێکراوی سندووقی دامان.

صنديد: پیاوی گەورە و ئازا، بای سەخت، سەرمای سەخت.

صنصال: دەڵەک.

صنع: دروستکردن، چێکرن، شیانن، کردن، ساخت.

صنع وطني: خۆکرد، کرداری نیشتمانی.

صنعة (ج) صنائع: پیشە، کار، کردار، پیشەسازی، پیشەگەری، پیشەکاری.

صنعة اليد: دەستکاری، دەسکاری، دەستکار.

- أهل الصنعة: پیشەگەر، پیشەساز، پیشەوەر.

صنف: بروانە (تصنيف).

صنف (ج) صنوف واصناف: ١- پۆل، جوور، چەشن، تەرز، بابەت، ئازین. ٢- کۆیەی جلکانە.

صنم (ج) اصنام: بوت، پوت، بت.

- معبد الصنم: بوتخانە.

- عابد الصنم، عباد الصنم: بوت پەرست، بوتپارێز، دبلۆڤان.

- عبادة الصنم: بوت پەرستی.

صنوان: کۆمەڵەدار، خورمایەکە کە لە یەک ڕەگەزی بن.

صنوان: داری دوولک، داری دووفلیکانە.

صنوبر: کاژ، کاج، مەرخ، سنەوبەر، دارێکە هەمیشە سەوز و گەڵای باریکە.

صنوج: زرزرە.

صني: خۆڵەمێش، مشکی، خەلەکوو، مۆلک، توون، بوول، ئاری، ڕتام، خۆڵەکەوە، خۆلی، سۆتەکی دار و چتی ترە، خوڵەمرە.

صنيع: کردەوەی دروستکراو، پەروەردەکراو، شیری مشت و ماڵدراو.

صنيعة (ج) صنايع: هونەر، کاروباری باش، چاکە، پەروەردەکراوی بەردەستی کەسێکی.

صه: وس، هوس، وست بە، کربە، بێ دەنگ بە، بێ هەست بە.

صهباء: مەی، شیرە، سوور و سپی.

صهر (ج) اصهار: ١- زاوا، زاڤا، زاما، زەما، یەزنە، ز. مێردی کچ یاخوشک و نزیکانە. ٢- خزم، کەسوکار.

صهرج (ج) صهارج: سارداو، سەرداو، ژێر زەوی، سارنج، ناویس.

صهريج: سارداو، سەرداو، ژێر زەوی، سارنج، ناویس.

صهل: حیلاندنی ولاخی بەرزەیە، کوڕاندن، هێرین، شهێن، شرهێن، حیلە، کوڕان، کوڕەکوڕ، گوڕەگوڕ، گوڕە.

صهل والصهال: حیلە، حیلەحیلی ولاخی بەرزەیە، کوڕەکوڕ، حیلاندن.

صهيل الفرس: حیلەی ئەسپ، حیلاندنی یەکسمانە.

صواب: دروستی، چاکە، ڕاستی، ڕاست، خێر، بەجێ، ڕەوا، ڕاست، دروست، شایان، رجوا.

- غير صواب: ناشایان، ناشایستە، نادروست.

صوّابة (ج) صوّاب وصئبان: ڕشک، تووتک، هێ ئەسپێیان.

صوار: گاگەل، گاڕان، گایەل.

- راعي الصوار: گاوار، گاوان، گاڤان.

صواف: خوری فرۆش.

صوان (ج) اصونة: کرتک، جامخانەی جلکانە، یا جامخانەی پەڕتووکانە، بوخچە.

صوانة (ج) صوان: بەردی چەخماخییە.
- لب الصوان: بەردی هەرەڕەق.
صَوب رأسه: سەری نزم کرد.
صوب: کەنار، لا، لێوار، نک، کن، ڕەخ، ڕۆخ، گڤک، ئال.
صوبج: تیرۆکی نانییە.
صوت (ج) اصوات: دەنگ، ئاواز، پەژن، خوست، دەن، شەماتە، کاپک، کەلپ، ئاوبانگ، وژە، وژە.
صوت الاجراس: خرینگ و هوڕ، زەنگ و هوڕ.
صوت التهام واحتراق الوقود وغيره: کتیسک، لرفە، لرفەلرف.
- انعكاس الصوت: دەنگدانەوە، پێژن، دەنگ ڤەدان، شەپۆلدانی دەنگ، ڕازەر، دەردەنگ.
صوت انكسار الخشب: قرمەقرمی شکانی، شرقە، قرچە.
صوت التقبيل: مرچە، ملچە ملچ.
صوت الجاموس: هۆڕە، هۆقە.
صوت الحلق: قرخە، قرخە قرخ، لۆخەلوخ، لۆغەلۆغ.
صوت الحمام: گمەگم، کووکە.
صوت الحديث: گغەگغ.
صوت خشن: دەنگی گڕ.
صوت خفي: نزە، نووزە.
صوت الخنزير: ناروونەر.
صوت خيالية: پیرەبووک.
صوت الدجاج وغيرها: قرتە.
صوت الدواب عند رؤية الشعير: لووشە لووش.
صوت الدوامة: ڤنگە، ڤنگەڤنگ.
صوت الديك: قووقە.
صوت الرعد: گۆلە، گۆلەگۆل.
صوت رفيع كصفير: فیزە، فززە.
صوت الرياح وغيرها: ڤنگە، ڤنگەڤنگ.
صوت الزحام: وژە، غەلبە، غەلبەغەلب.
صوت الساعة: چرتە، چرتەچرت.
صوت ضعيف من التألم: نازکە نازک.
صوت الطنبور: زایلە، زایەلە.
صوت الطيور ليلاً: نەکراندن.
صوت عالي: گرمە، گرمەگرم، تەقە، تەق و تۆق.
صوت القضم: کریە، کریەکرپ، کرتە، کرتەکرت، کرۆژە، کرۆژتن.
صوت قلي الشحم وغيره: چزاندن، چزز، چززە.
صوت كريه: هۆڕە، دەنگی ناپەسند.
صوت الماء: شرک، شلپە.
صوت المريض: نقەنق، نەقەنەق.
صوت مهيب: لرمە.
صوت وقوع الاشياء: گرمە.
صوت وقوع الاشياء في الآبار: لرمە.
صوت يساق به الغنم: هسسە.
صوت يستعمل لايقاف الحمار: ووش، هۆئش.
صوت يستعمل لايقاف الدواب: هرهر.
صوت يتشائم به: هرچەل.
صوت يطرد به السلوقي: وشتە.
صوت يطرد به الكلب: چغە، چغەچغ.
صوت لادخال الدجاج في عشها: نینە نینە، نینی نین.
صوت لارجاع البقر: نۆحە، هوولە.
- اصوات خفيفة: سروە.
- الاوتار الصوتية: دەنگەژێ.
- بحة الصوت: دەنگ نووسان.
- بدون صوت: بێ هەست، بێ وژە.
- التشابه في الصوت واللحن: هاوئاهەنگ، یەک ئاهەنگ.
- التشابه في الصوت والنغمة: یەکدەنگ.
صودة الغسيل: سۆدەی شوشتی.
صودة الكاوية: داخەسۆدە.
صوَّرَ: بیری لێ کردەوە، لێی وردبۆوە.
صور: برغ، بورغ (جۆرە زوڕنایەکە)
صورة (ج) صور: ١- وێنە، نیگار، پەیکەر، نەخش، سەرە، سەریەر، شکڵ، شێوە، دیەن. ٢- ئەوەیە کە وێنەی وەربگیرێ وەیا بیری لێ بکرێتەوە. ٣- دیم، ڕوو، ڕوخسار، دەک و دیم دیدار، دیار.
- بصورة اعتيادية: بەشێوەیەکی ئاسایی.
- بصورة خيالية: پیرەبووک، وێنەی وراوەیی.
- بصورة عامة: بەشێوەیێکی گشتی.
- بصورة متوازية: بەشێوەیێکی هاوڕێکانی.
- بصورة منطقية: بەشێوەیێکی لۆجیکانە.
- الصُّور التذكارية: وێنە یادگارییەکان.
- الصورة الحقيقية: وێنەی ڕاستەقینە.
صورة طبق الاصل: وێنەی دەقاودەق.
- جميل الصورة: جوان، شۆخ، شەنگ.
- قبيح الصورة: بەئۆک، دزێو، ناحەز، ناشیرین.
صوَّر صوراً: خواربوونەوە، ڕووتێکردن، وەرگەڕان.
صورناية: زوڕنا، سرنا، سورنا.
صوف (ج) اصواف: خوری، هری، پەژم، بلوول.
صوف الحمل: بەرگن، لووا، لڤا، وەرەگن.
الصوف المنفوش: خوری کراوەوە، ورە.
صوفان: پووشووی داری.

صوفي: ١- دستەییێکە لە موسولمانان لەسەر دستووریکی وان کـە واز لـە هەمـوو چتـێکی بێن کـە هۆلمان بیـەوێ. ٢- خوریاوی، لە خوری، ئی خوری، دەرویش.

الصوفية: ١- پەشمینە. ٢- دستـەییێکە لە موسولمانان کە خۆیان لە هەموو چتێکی کە هۆلمان بیەوێ و یا دووریێ لە خودا دوور دەخەنەوە.

صولة: هێـرش، هێـز، توانایی، هەلمـەت، زەبروزەنگ، سـام، ساف، شاتاڵ، شاتاوڵ، دارسان، هەلکوتانەسەر.

صولجان (ج) صوالجة: داردست، گۆچان، وەکاز.

صولجان معقف: تەلانگ.

- لعبة صولجان: گۆیێن.

- لعبة الكرة بالصولجان: هۆلێین، هۆلی.

صـوم (ج) صيـام: رۆژوو، ناشتـایـی، رۆژی، روچی، پارێز، رۆژک، پەهرێز، پەرهیز، رۆچە.

صيام: رۆژووگرتن.

صومعة (ج) صوامع: ١- گێـو، جێگای بلندە خـودای تێدا دەپەرستریێ، پەرستگە، پەرستگا. ٢- خانەقا، دێر، کلیسا، کەنیشتە.

صون: بروانە (صيانة).

صيانة: پارێزگاری، کێشکچیەتی، بەراوانی، ئارینەک، پارازتن، پارێزاندن.

صوندة الماء وغيرها: شیلانک.

صياح: شریخە، شیتەشیت، دەنگی نالەبار، نەعـرەتە، بانگ، بانگکردن، قیـراندن، برەبر، گـاز، چرین، دادوهاوار، گـالە، گالەگاڵ، قرە، قرەقر، قوقە، قـوقەقووق، قیژە، قیژەقیژ، شـریخـاندن، کـۆرە، بانگ، چریی، زالە، زالەزالە، زریکە، زریکەزریک، هۆرە، هۆرەهۆر، زیقە، زیقەزیق، زێل، هاوار و بانگ، هارەهار، زیرە، گریان و هاواری گیانلەبەران، نەرەنەر، ویقاندن، زیقاندن، کۆرە، کۆراندن، گورە گـور، قیـراندن، قـۆرین، هرمـژین، چریکە، زریکە، زریک و هۆر، زریکاندن، قیژاندن.

صياح الثعلب: واقەواقی رێوی.

صياح الدجاج: قریشتە، قریشتە قریشت، قریشت و هۆر.

صياح الديك: قووقە، قووقەقووق.

صيـاح للنجـدة: قـاڵ، هاوار، هاوار هاوار، هاوار و داد، داد و بێداد.

صيّاح: هاوارکار.

يصيح: دەقووقێنی، هاواردەکات، بانگ دەکات.

الصياح العالي: قیری، هاوار و داد، قیژە، قیراندن.

الصياح المخيف: هولین.

صيّاد: راوکەر، راوکار، راوچی، راویار، نێچیرەوان، نێچیرڤان، شکارچی.

صيار و صيارة: کەر، کەرت، کەرد، پارچەیەکە لە مەڕ و پەز و مانگایان.

صياغ: زێرینگەر، زێرکەر، زەرەنگەر، زەرگەر، زەڕنگەر.

صياغة: زێرینگەری، زەرەنگەری، دارێژی، دارژتن.

صياغة الكلمة: دامەزراندنی وتار، دروستکردنی وتار.

صياغة الكلام: دامەزراندنی وتار، دروستکردنی وتار.

صيّب: بروانە (مطر).

صيت: بروانە (صوت).

صيحة: بروانە (صياح).

صيحة فجائية: گوریژن، نەڕە.

صيد: نێچیر، گۆر، نچیر، راڤ، راو، شکار.

- موقع الصيد: راوگە.

صيد الجماعي: راڤ.

مصيد حديدي: لابک.

صيدلة: دەرمانفرۆشتن.

صيدلية: دەرمانگا، دەرمانخانە.

صيدلي (ج) صيادلة: دەرمانفرۆش، داروگیر، دەرمانساز.

صيرفي: بروانە (صراف).

صيرورة: بوون، گەران، بوویین.

صيغة (ج) صيغ: بۆ ماوریێکی کورت مارەکردن دستـەییێکی رێکخراو بنچینەی هەرچتێکی لە قالب دابرژێ. ٢- چەشن، کەشم، دارشتە، شکڵ، جوور.

الصيغة الاخبارية: دووزان و گور.

الصيغة الشرطية: دووزان و بڕ.

الصيغة في النحو: رێژە، دووزان، دارێژە.

صيف (ج) اصياف: هاوین، هاڤین، هامن، تاوسان، تاووستان.

صيفي: هاوینی، تاووسانی، هاڤینی.

- ملابس صيفية: هاڤینی سەر، بەرگی هاوینی.

صيقة (شوكة الحائك): کەرکی.

صيقل: مشـتـومـاڵکردن، هولووکـرن، رەوارتن، پەرداخ کـردن، بەرداخدان، رەونەقدارکردن.

صين: چین.

الصيني (اهل بلاد الصين): ١- چینی. ٢- سینی، مجۆعمە.

بلاد الصين: چین.

صينية: خووانچە، سینی، مجۆعمە، بەرگەشن.

ض

ض: پیتی پازدەمینی ئابێی عەرەبییە.

ضـاء ضـوءاً: ١- ڕووناکی دان، ڕوژنایی دان. ٢- هەڵاتنی مانگ و ئەستێران، دەرکەوتن.

ضائع (م) ضائعة: ١- گەند، خراو، بێ سوود، گوم بوو، لە کیس چوو، لەنێوچوو، لەناوچوو، ون، ون و بزربوو، ئالۆس، ژلیڤیاگ، لە دەست چوو، لە دەست دەرچوو، سفت. ٢- فیڕۆ، هووێلیا، هیمی، بێکارە، بێ سوو.

ضائع الاموال: ماڵ لەناوچوو.

ضائن: بڕوانە (**ضأن**).

ضابر: شیرازە بەند.

ضابط (ج) ضباط: سەرکردە، سەرۆک، هۆمان، هێزدار، زۆردار، پارێزگار، پارێزەر.

ضابط الارتباط: ئەفسەری پەیوەندی.

ضابط الامور: کار قایم.

ضابط التجنيد: سەرکردەی سەربازگری.

ضابط السفر: سەرکردەی ڕێبواری.

الضاجعة: ڕان، مێگەل.

ضاحك: بەردی سپی چیایان، هەوریترووسکەدار، پێکەن، کەنۆک.

ضاحكة: بەردی سپی چیایان، هەوری، ترووسکەدار، پێکەن، کەنۆک (بۆ مێیانە).

ضاحية (ج) ضواحي: بڕوانە (طرف (ج) اطراف).

ضار: زیاندەر، زیانگەیێن، زیانبەخش.

ضارب (ج) ضوارب: لێدەر، بکوت، ژەن.

ضارع: لاواز، لەڕ، گچکە.

ضاري: خوێنی ڕەوان، گۆشتخۆری وەکوو سەگ و گورگ و شێر.

ضارية: گۆشتخۆر.

ضأضأ: هەللا هەللای شەڕی.

ضاع ضيعاً: بزربوون، لەنێوچوون، گوم بوون، ون بوون.

الضاعوطة: ئاڵ، ئاڵە، بۆ ژنی زەیستان پەیدا دەبێ.

ضاغط: تەنگاوکار، ئاگادار.

ضاغن: کەیگر، کەیگیر.

الضاغوطة: ئاڵە (هی منداڵان).

ضافر: هۆنەوە، هۆنەر.

ضافر الشعر: پرچ هۆنەوە.

ضاق ضيقاً: تەنگ و تیواربوون.

ضال (م) ضالة: گومڕا، ئاوەکی، تار، تاراو، ئاوارە.

ضامر: ١- شووش و باریک، زەردەڵە، ڕەقۆڵە، زەبوون. ٢- لەڕ، لاواز، بێ تین، زەردۆڵە، سیس، فیقن، بێ تووک، داڵگۆشت، ڕەقڵە، ڕەقەڵە، چەقەڵ.

ضامن: وەخۆگر، وەخۆگرتوو، تاواندەر، بژێر، ببژێر، دەستەبەرە، دەستەبەر، دامان، دەمان.

ضامنة: کەیینجە، ماشەی تفەنگێ.

ضأن: مەڕ، مەه، مهی، می، میهی، گۆسپەند.

- **لحم الضأن:** سپیان، گوشتی سپیان.

ضايق مضايقة: سەخت گیری لە کەسێکی کردن، تەنگاوکردن. ٢- درێخی کردن.

ضئيل: ١- کەم، کەمۆڵە، گچکە، باریک، کز، بێ نرخ، نابووت، بێ قەدر، بێ ڕێز. ٢- لەڕ، لاواز.

ضئيل المنظر: مووزە.

ضئيلة: ئەسپەمار، توولەمار، تیرەمار.

ضب (ج) ضبان: دایکەمارانە، سووسەمار، شینشینک، مارمارۆک، مارماریشۆک، دێلمار، سیسەمار، کێرنگرک، کومگومۆک، چاڤسپیک، قۆڕیی.

ضبة: ١- گۆڵەی دەرکێ (دار بێ یا ئاسن) هەزارە، شۆپک، شۆڤک، شوورک، شمشیرە، شەوژەن، دۆریخە، چلمێر. ٢- پینە. ٣-سووسەمار.

ضباب: تەپ و مژ، تەم و مژ، تەم، مژ، مۆران، مژەکۆر، ژەنگار.

ضباب خفيف: مژک.
ضبارة (ج) ضبائر واضبارة: بەستەیەک، پەرتووک، سەرەتیر.
ضبر: شیراز.
ضبط: گـرتن، ئاگـا لێ بوون، دروست کـردن، چەوتی لابردن، وەراسـتگێـران، گـرتنەوە، پارێزگـاری، زەوت، زەفت، زەوتکردن، بەرزەفت، دابین کردن.
ضبط الافادات او المحاضر: نووسینەوە.
ضبط النفس: ددان بەجەرگی خۆدانان، خۆبەستنەوە.
ضبط الامور: کارقایی.
– **لجنة الضبط:** لێژنەی دابینی.
ضبع (ج) ضباع: کەمتیار، هەفتیار، ئەفتیار، کەفتیار، حەفتیار، کەفتار.
ضج ضجاً: هاوارکردن و لە ترسان گریان.
ضجاج: هاوارکردن و لە ترسان گریان.
ضجة: بڵـخاخ، هەللا، کـەپوورە، زڵە، هوڕڕا، ناڵە، هاوار، ئازەڵک.
ضجر: ١- دڵتەنگ، نائارام، زوویر، سەخڵەت، بێ مشوار. ٢- دڵتەنگی، دڵەتەپێ، بێ ئارامی.
ضجرة: دڵتەنگی، بێ ئارامی، تەنگاوی.
ضجع ضجعاً: دوولۆرە، لەسەر لاتەنیشتی نوستن، قنگەتلوور، .قوونەوتلووربوونەوە.
ضجور: دڵتەنگ، کز، بێ ئارام، زیز.
ضجيج: شریخە شریخ، گریان و هاوار لە ترسان.
ضجيج الاطفال: زاق و زوق، زاق و زیق، زاک و ژووک.
ضجيع (م) ضجيعة: هاوسەنیر، هاوجفت، هاوخەو.
ضحا ضحواً: ڕۆژدیار بوون، خۆردەرکەوتن.
ضحاء (الضحى): چێشتەنگاو، چێشتان، چاشت، چاشتان، تاشت، چاشتەنگاو، قاوەڵتی، قاوەڵتوون.
– **اكل الضحاء:** تاشت، قاوەڵتوون، چێشتانە.
– **طعام الضحى:** تاشتی، قاوەڵتوون، چێشتانە.
ضحّاك: دەم بەپێکەنین.
الضحك: پێکەنین، کەنین، گرژینەوە، تریقاندن، خەنە، خەندە، خـەنین، زەقین، بەیخـدەندین، زرووقـانەوە، زرووقـیانەوە، زرەقیان، ترەقیان.
الضحك الشديد: قاقای پێکەنین، قاقا.
ضحكة حلوة: گوڵخەن.
ضحى: بڕوانە (ضحاء).
– **نومة الضحى:** چێشتەخەو.
ضحية (ج) ضحايا: ١- قـوربانی، پێناو، سـەرگـۆڕ، بڕێتی، پێشبار، بەلاگێڕ، بەلاگێڕەوە، حەفتم، سەرگەرد، گۆڕ، گۆڕی. ٢- نیوە چێشتان.

ضحية (للبقر): گۆڕ.
لحم الضحية: گۆشتی قوربانی، قۆچی قوربانی.
ضخ الماء: ڕژتن، ڕهتن، ڕێتن، ڕشاندن، هەڵێنجان.
ضخام: درشت، زل، قەڵەو.
ضخامة: ئەسـتـووری، گـەورەیی، زەلامی، پۆزایی، قـەڵەوی، ڕێس، کۆف، کلفتی، ئەستوورایی، ڕەووق، قلەت.
ضخم، ضخام: زل، زەلام، لاهێر. ناقۆڵاو گەورە، گلاڵە، قەڵەو فیلەتەن، ئەسـتوور، چاخ، خان دان، لەندەهۆر، شینە، فلت، کلفت، هوڕ.
ضخيم: بڕوانە (ضخم).
ضخيم الجسم: بەخۆوە.
ضخيم الخدين: کوڵمی گووپن.
ضد: ڕک، قین، داخ.
ضد (ج) اضداد: بڕوانە (عدو)، دژ.
– **اجتماع الضدين:** کۆسەوریش.
ضُر: نەخۆشی، ناساخی.
ضر: زیان، تەنگانە، سەختی.
ضر ضراً: زیان پێگەیاندن، تێ شکاندن.
– **مايضر، لايضر:** قەیناکا، قەیدێ ناکا، زیانی نییە.
ضراء: ١- داری لێ و پۆپ تێکچـڕژاو. ٢- ناخـۆشی ژیان، ژیانی تاڵ، ناخۆشی، زیان، تەنگانە.
ضراب: کەسێکە زۆر سکەی لێ بدا.
ضرارة: کوێری، نەوبینی، نابینایی، کەم و کووڕی.
ضراط: تڕ، بەرەلاکردن، بای دەنگداری لەش بەردان، تڕین.
الضراط: تڕوتۆپ.
ضراط: ترکەن.
ضراعة: پاڕانەوە، لالانەوە، ویرە، ویرەویر، زاری کردن.
الضرب: ١- لێـدان، کـوتان، تەپکردن، ڕەپاندن، زەریانن، لێـخـستن، مـەژەند، ژەناندن، هەشـاندن، هەرسـتـاندن، گـەپچـاندن، پێـدامـاڵین، تەپسـاندن، تەزاندن، داکـوتان، داکـرتن. ٢- لێکدان لە ئەژمـارێدا. ٣- یەکـێـکە لە چوارکردارەکانی ئەژماری.
– **جدول الضرب:** خشتەی لێکدان، دانەدانەی لێکدان.
– **حاصل الضرب:** ئەنجامی لێکدان، سەرەنجامی لێکدان.
ضربان: چلدانی برین.
ضربات النبض: قولدان.
ضربات القلب: دڵەخورپێ، دڵەتەپێ
الضرب بجمع الكف: مستەکۆڵە
الضرب بالحافر: سمکۆڵ کردن
ضرب الشديد: بەزەبر لێدان

ضرب العملة: سكەلێدان

- دار ضرب العملة: سكەخانە

ضرب المثل: بەندوباو، نێوونرتک، ناتۆرە، ناوونرتک

ضرب المفاجيء: زرپە

ضرب النقود: سكەلێدان

الضرب غفلة: سروان، تێ سرواندن

ضرب (ج) ضروب: ١- جـوور، چەشن، وەکـوو، وەشـاندن، هەستـاندن، هەرشاندن، لێوەشاندن ٢- هەنگوینی سپی و پتەو و توند

ضربان: رەپە، تەپە، خرپە، خوریە، دڵەرەپێ، دڵەلەرزێ

ضربة: هەلەرە، زەبر، کوتەک

ضربة بالجماجم على الراس: کەشک

الضربة القوية: زەبر و زەنگ

ضربة الشمس: تاوگازی، هناوبردن، خۆربردن، خۆرانگازی

ضَرّة: هەوێ، نیاز، ریشەی مەمک

- تعايش ضرتين: هەوێساری

- ذو ضرتين: مێردی دوو ژنە

- ذات ضرة: هەوێدار، هەوێسار

ضرر (ج) اضرار: زیان، وەزەن، وەزەند، زوێن، وەی، خەبینەت، نەهووم

ضرس: توندخوو، جیهان دیتوو، تووشی خەڵک، هاتوو.

ضـرس (ج) اضـراس: خلینە، خـرێ، خـرتێنە، هاروو، خلێڤ، کاژەڵە، کازێر، کاکیلە، کورسی.

ضَّرس: (کل) ناڵبوونەوەی ددان، هاڵ، کوە.

ضـرع (ج) ضـروع: گـوان، گـواندێن، گـوهان، کـوهان، مـەم، مەمکی مالات و ئاژالانە.

- حيوان جف احد ضرعيها: یێکەڵ، یێکەڵ گوان.

ضرغام (ج) ضراغم: شێر، ئازا، مەرد، بەجەرگ.

ضرغم (ج) ضراغم: شێر، ئازا، مەرد، بەجەرگ.

ضـرورة (ج) ضـروريات: ناچاری، پێـداویسـتی، گـەرەک، زووگـوور، بڤێ نەمـینەیی، پێـویسـتی، گەرەکی، فـەراتیـا، ڤەرانی.

ضرورة تأريخية: ڤەراتیا مێژوویی.

- بالضرورة: ناچار.

ضروري: پێویست، دبووک، نیازمەند.

ضريب: وەکوو، جوور، چەشن، لێدراو، لێدەر.

ضـريبـة (ج) ضـرائب: سـەرانە، باج، خـەرج، خـەراج، خـووە، عوورو، جوور، خووک، پیتاک، بدەهم.

ضريبة الاحمال: سەربارانە

ضريبة الارض: زەویانە

الضريبة الاضافية: باجی سەربار

ضـريبة الاغنام: کـۆدە، خورازە، شاخـانە، سـەرانە، قـەمچـوور، مەرانە، مەکات، خوراسە

ضريبة الاملاك: باجی خانووبەرە، باجی سامان

ضريبة الدخل: باجی داهات، باجی دەسکەوت، داهاتانە

ضريبة الدفاع: بەرگرانە

ضريبة الدفاع الوطني: باجی بەرگری نیشتمانی

ضريبة السنوية: سالانە، سالیان

ضريبة الرأس: سەرانە

ضريبة الرعي: پووشانە

ضريبة العقار: مالانە، زەویوزارانە

ضريبة الوحيدة: باجی تاقانە

- اخذ الضريبة: باج نەشاندنو باج وەرگرتن

- الخاضع للضريبة: بەرباج

- دائرة ضريبة الدخل: باجگە

- مديرية ضريبة الدخل: بەرێوەبەرایەتی باجی دەسکەوت

ضـريح (ج) ضـرائح: ١- ئاوارە، دوورە دەنگ ٢- گـۆڕ، گـلکۆ، ئارامگا، ئارامگە، گاگۆڕ

ضرير (م) ضريرة: کوێر، بڕوانە (أعمى)

ضِعف (ج) اضعـاف: دووهێندە، هێندەی دی، دوو هەندە، چەند چەندان، دووچەندان، پات، قـات، دووبەرابەر، دوو چەندانە، چەند چەندانە.

ضـعف: لاوازی، لەڕی، سـسـتی، درژانگ، رژێتی، بێ هێـزی، بنێـسی، رژیی، زەبوونی، بێ تێن، بێ توانایی، داڵگۆشـتی، ناتەوانی.

ضعفان، ضعفين: بڕوانە (ضعف).

ضعف البنية: لاوازی، بێ تینی، لەڕی، داڵگۆشتی.

ضعف الحال: دەست تەنگی، دەستکورتی، کەم دەستی.

ضعف القدرة: بێ هێزی، کەم تینی.

ضعيف (ج) ضعفاء: لاواز، بێ تێن، داڵگۆشت، داڵ، کەم تێن، کـەرک، زەبوون، لەڕ، پووت، بێ تووک، بێ هێـز، تەشک، زراڤ، چیـقـال، مـروگ، راژێ، رژێ، هەلی، ناشـقـۆرت، ئیـرەتی، کـەترە، بزمـۆک، گـەرینە، رازی، رەزا، شـیـرمـرد، چیلاز، مسری. چەمچۆڕ، چەلم، چرچ، مردۆخە، وەزا، هەلی، سست، ناتوان.

ضعيف البصر والعين: چاوکز، کت و کوێر.

ضـعـيف البنيـة: لاواز، پووت، تەشکی زراڤ، لەغـەر، لەخـەر، چەکاڵ، داڵگۆشت، گرنیە، لەڕ، رەقەڵە، سیسـەڵە، گەرینە، مردگ، مسری، بێ تووک.

ضعيف الحال: هەژار، دەستکورت، ئاپۆرهال، کەمدەست، دەست تەنگ.

ضعيف الشخصية: بوودەڵە.
ضعيف القدرة: کەمتین، بێ هێز.
ضعيف المنظر: نابووت، پووتە.
ضَغاء: نووزە، نووزە نووز، گاسکە، گاسک، مزەمز.
ضغث: ١- دەست گیایەکی وشک و تەری پێکەوە بەستراو. ٢- خەونی ئاڵۆز، شێواو.
ضغضغ: لغەلغی زمان، فلتەفلت، فلچە فلچ، کاوێژکردن، کاوینەوە.
الضغط: تەنگاوکردن، پەستان، پەستانەوە، پەستن، پشافتن، تەوژم، چەووساندنەوە، ئازار کردن، هەڵپێچان، پاڵەپەستۆ، تەنگ پێ هەڵچنین، ڕێک کوشین، پەستاوتن.
ضغط الدم: تەوژمی خوێن، زەبری خوێن، خوێن پەستان.
ضغط بخاري: تەوژمی هەڵمی، پاڵەپەستۆی هەڵمی.
الضغط الجوي: تەوژمی هەوا، پاڵەپەستۆی هەوا، هەواپەستان.
ضغط الهواء: تەوژمی هەوا، پاڵەپەستۆی هەوا، هەواپەستان.
الضغط العالي: بەرزە پەستان، تەوژمی بەرز.
ضغطة: ڕەنج، سەختی، تەنگی.
ضغم: گەزتن، قەپگرتن، گازگرتن.
ضغن: لەقە، جووتە، لووشکە.
ضغو: دەبیە، گزنی.
ضغين: ڕقدار، قیندار.
ضفة النهر: کوێ ڕووبار.
ضفدع (ج) ضفادع: بۆق، بەق، هەفنجار، شاقروان.
ضفر ضفراً: هۆنین، هۆنینەوە، بادان، گۆریان.
ضـفـيـرة: پرچی هۆنراوەوە، پەلکەکەزی، گـۆرتە، گـۆریاو، گورزەهۆن، هۆنراو، هۆنراوە.
ضلال: بڕوانە **(ضلالة)**.
ضلالة: ڕێ لێ بزربوون، سەر لێشێواوی، گومڕایی، ئاوارەیی، دەربەدەری، بزری، لە ڕێ لادان، ڕێگە گومکردن.
ضلة: سەرگەردانی، گومڕاهی.
ضَلع (ج) اضلاع: ١- پەراسـوو، دەندە، پارسـوو، پارخـان، پەرانسوو، پارووخان. ٢- پەل، لا، لای گۆشە.
ضلع قائم: لاڕێک.
ضلع مائل: لار.
الضلع الحقيقي: ڕاستەپەراسوو.
الضلع الكاذب: درۆزنە پەراسوو
- **متساوي الاضلاع:** خشت، پەل تەریبی.
- **ضلعان والزاوية المحصورة بينهما:** دوو لاو گۆشەکەی نێوانیان
- **بثلاثة اضلاع متساوية:** بەیەکسانی سێ لایەکان.
- **متوازي الاضلاع:** پەل تەریبی.

ضليل: سەر لێشێواو، ئاوارە، ون بوو، گومڕا، دەربەدەر.
الضم: ١- لەناو خۆگرتن، کۆوخڕکردنەوە، خستنەسەر، گردکردنەوە. ٢- وێکهێنان، ڕاکێش کردن. ٣- خستنەسەر، لەسەر دانان، دانهەڤ ٤- لە باوەش کردن ٥- بۆر (ُ) لەسەردانان.
ضم وضمة: بۆر (ُ).
ضماد (ج) ضمائد: زام بەستن، مشەمای سەربرینان، مادە، تیمارکردن، پەڕۆی برین پێچانێیە، لەبیخە، کەرستەی برین پێچانییە، مەلحەم و پەڕۆی سەربرینانە.
ضماد مركب من العجين ومن البيض والطحين والسمن يوضع فوق الدمامل: نیوەئەک، نیمرۆ.
ضمان: (ە) دەمان، دامان، وەخۆگرتن، بارمتە.
الضمان الاجتماعي: دەستەبەری کۆمەڵایەتی.
ضمانة: دەستەبەری، دەستەبەرەیی، چارەکردن، وەگەردنی خۆگرتن، داییق دەرهاتن.
ضمد ضمداً: برین پێچان، تیمارکردن، دەرمانکردن.
ضُمُر: لاوازی، داڵکۆشتی، لەڕی.
ضمرة: ژنی خۆش ئەندام، ناوقەد باریک.
ضمن: لەناو، دەنێو، لە دوو، دە، زگ، لەزگ، ناو زگ، تووێ، زگ.
- **في ضمن:** لەزگ.
ضمّن ضمناً: وەخۆگرتن، بوونە دەمان، بوونە دەستەبەر، حاواندنەوە.
ضمور: چرچی، لاوازی، داڵکۆشتی.
ضمير (ج) ضمائر: دڵ و دەروون، نیهاد. ٢- ڕاناو، پرۆنێو، بەرناڤ، پرۆنێڤ، بۆناو، پرۆناڤ، جێناو، کێشاک. ئەوەیە کە وتیاری وەکو (من) و بیستیاری وەکو (تۆ) و وتیاری وەکوو (ئەو) لە باری تاکی و گەلی نیشان بدات.
ضمير الاستفهام: ڕاناوی پرسیار.
ضمير الاشارة: ڕاناوی ڕیک (نیشاندان).
الضمير التمليكية: ڕاناوی لەمەڕی.
الضمير الشخصية: ڕاناوی کەسی، بەرناڤێ کەسۆک.
الضمير المبهم: ڕاناوی نادیار، بەرناڤێ نەپەندی.
الضمير المتصل: ڕاناوی پەیوەست، ڕاناوی لکاو.
الضمير الموصول: ڕاناوی لێکدەر، بەرناڤێ پێگە.
ضمير المنفصل: ڕاناوی نەلکاو، ڕاناوی جوێ.
ضميران: ریحانە، ڕێون.
ضميمة: پێوەست، پەیوەست، هاوڕێ، چەسپاو.
ضمين: بڕوانە (ضامن).
ضَنين: ناکەس، قرچۆک، چاو لەدوو.

ضوء (ج) اضواء: شۆق، ڕووناکی، ڕەوشەنی، ڕۆژنایی، بیناهی، ڕەمی، پرتەو، قتشک، ڕڤینی، ڕۆژناهی، پەلەدی، تاڤک، ڕۆشنایی، شەمال، شەوق، ڕۆشنی.

ضوء الباهت: چرووسکە.

ضوء القمر: هەیڤەڕۆن، مانگەشەو، شەبەقی.

ضوء الهادي: تریفە.

- انعكاس الضوء: بریق و باق.

- التركيب الضوئي: تیشکەپێکهاتن، ڕووناکی پێکهێنان.

الضواحك: پێشەخڕێ، خلێنەی پێشەوە، ددانەکانی پێشەوەن کە لە کاتی پێکەنینی دەردەکەون.

ضوضاء: هەرا هەرا، ئاژاوە، زیل، شەڕ و کێشە، بەردەق، بریوە، بگرە و بەردە، چەقە، چەقەچەق، خەلپەخەلپ، دەنگەدەنگ، ڕمەڕم، زارەزار، هاوارهاوار، هاوارودار، هاواروبانگ، زارین، زارزار، زرمەزرم، زرم و کوت، زلاڵە، ژاروژەنگ، سرمەسرم، زلە، قالمەقال، قالەقال، قاوەقاو، قرتە، قلی بلی، زنازنا، قوولەقوول، غەوغا، قیژە، قیژەقیژ، قیژوهۆڕ، گۆبەند، هەرا، هەراوهوریا، هەزارەزیلە، هەللاهەللا، دەنگەدەنگ، قوولە، زرم و هۆڕ، تریە، زکووم زکووم، زیکە، زیکەزیک، کەپوورە.

الضويطة: لیتە، چلپاو.

ضياء: بڕوانە (**ضوء (ج) اضواء**).

ضياع: گوم و ون بوون، لە کیس چوون، هوندابوون، هۆیلیان، بەفیـــڕۆچوون، ڤـەمـــهین، لەدەست چوون، لەناو چوون، تەفروتوونابوون، تۆقدان، بزربوون، بزری، ڕابردن.

ضيافة: بانگهێشتن، میوانی کردن، مەیمانی، مێڤانی، مێمانی.

- دار الضيافة: میوانخانە.

- صاحب الضيافة: میواندار.

ضيعة: زەوی دەخڵ و دان، ئاو و زەوی و کشتوکاڵ.

ضيغم: شێر، شێری دڕندە.

ضيف (ج) ضيوف: میوان، مێمان، مێڤان، مەهوان، مهڤان، مەیمان، میرڤان، نیمان.

ضيق: تەنگ، تیوار، تەسک، بەرتەسک، تەنگەبەر، خەفە.

ضيق النفس: پشوو سوار، سینەتەنگ، تەنگەنەفەس، دفنەدفن، هەناسەسوار، خوڕەچەرد.

ضيقه ضيقاً: بڕوانە (تضييق).

ضيقة: تەنگانە، تەنگدەستی، ئاوسەرکەمی، تەنگایی، جەندەر، ئاپۆرە، دەراڤ، سەخڵەتی، تەنگ و چەڵەمە، تەنگاهی، تەسکی، تەنگی.

ضيق النفس: پشوسواری، هەناسەسواری، مینەتەنگی.

ضيون (ج) ضياون: گوریە، پشیلەی نێر.

ط

ط: پیتی شازدەمینی ئابێی عەرەبییە.

طاء: چێشت لێنەر، ئاشپەز.

طائر: بڕوانە (طیر).

طائر أبتر: قوندە، قولە، کوندە، باڵندەی قوندە.

– تجثیم الطائر: هەڵنیشاندن.

– جثوم الطائر: هەڵنیشتن.

طائرة: ١- باڵدار، پەڕەوەر، مر، پەڕندە، مەل. ٢- فڕۆکە، بالافڕ

طائرة استطلاعیة: فڕۆکەی سووسە.

طائرة انقضاض: فڕۆکەی پڕپێدکەر.

طائرة قاذفة: فڕۆکەی بۆمباهاوێژ.

طائر نفاثة: فڕۆکەی تیژڕۆ، فڕۆکەی دووکەڵدار.

طائش: ١- حۆل، سەرچڵ، گێل، وێڵ، هەڵ، زلحۆل، گەلحۆ، هێڕ، گەوج، وڕ، باڵە، پاتاڵ، تۆلاز، حەپۆل، گەمژەڵ، خۆپەسند، هەڵەشە، کەسێکە وەشوێن کاروباری پووچ بکەوێ. ٢- لە نیشانە نەدەر، نەنگێوە.

طائع: بڕوانە (مطیع) لە (**اطاعة**).

طائف: زیارەتکەر، دەورەدەر.

طائفة: تیرە، زۆم، تۆبە، هۆبە، ڕەچەڵەک، بەرەباب، بابک، باڤک، بەرە، چۆم، تووش، تووشماڵ، قۆڵ، ئێل، تووژماڵ، خێڵ، بنەچەکە، خانەوادە.

طائفة من الخیم: کورەنگ.

طوائف الملوك: دەرەبەگی.

الطائفیة: تیرەگەری.

طائل (ج) طائلات: کەلک، توانایی، دەولەمەندی، هونەر، لار، بێ کەلک، بێ سوود.

طائی: لەمەڕ خێڵی (**طیّ**).

طاب طیباً: چاک و خۆشبوون.

طابة: (ه) تۆپ.

طابع: ١- چاپکەر، دامەزرێنەر. ٢- شەقڵ (جوغرافیا).

– (بریدی) (ج) طوابع: پوولی چەپەرخانە، پوول.

طابع مالی: پوولی سامان، پوولی داهات.

طابعة: ئامرازی چاپکردنی.

– آلة الطابعة: تلنقیس (تایب) تیپنووس.

– کاتب طابعة: تیپکار.

الطابق: نهۆم، تەبەقە.

الطابق الادنی: ژێرخان، بنخان.

الطابق الاعلی: باڵەخانە، کۆشک.

الطابق الثانی: نهۆمی دووەمین، حۆلی.

الطابق الفوقانی: شانشینی.

– ذات طابقین: دوو نهۆم.

طابق مطابقةً: بەرانبەرکردن، پێک گرتن.

طابو: تاپۆ.

– مدیریة الطابو: کارگێڕی تاپۆ.

مدیریة الطابو العامة: بەڕێوەبەرایەتی تاپۆی گشتی.

طابوق (اللّبن المطبوخ): ئاجوور، خشتی سوور کراوەوە، کەرپووچ

الطابوق الناری: خشتی ئاگرین، ئاگرە خشت لە (کیمیادا).

– نصف طابوق: نیمە.

طاحن (ج) طواحن: پاشەخڕێ، خلێنە، کاژێر.

طاحن: هاڕ، ئاش، هاڕەر، هووردکار.

طاحون، طاحونة (ج) طواحین: ئاش، ئاسیاو، ئاساو، هاڕ، هاڕەر.

– مخزن ماء الطاحونة المائیة: قۆتەرە، قۆنتەرە.

طاحونة یدویة: دەستاڕ (بڕوانە جاروش).

طاحونة تقشیر الشلب: کرکر، کرکر.

طاحونة مائیة: ئاشی ئاوی.

طاحونة ناریة: ئاشی ئاوری.

طاحونة هوائیة: ئاشی با.

– اجرة الطاحونة: مز، مزە، مزە و ئاساوی.

طار طيراً وطيراناً: فڕین، باڵگرتن، فڕیان، پەروازکردن.

طارئة (ج) طارئات وطوارئ: بەدبەختی، کارەسات، ئاوارەیی.

طارة: (المنخل والدف): کەوە، کەمە.

طارف: بروانە (**طريف**).

طارق: لە شەوی داهاتوودا، لە شەوی پەیدا بوودا، ئەستێرەی پەیدا بوو.

طارقة (ج) طوارق و طارقات: زۆر زیرەک، تەخت، خزم و خوێش.

طارمة: (ە) تارمە، هەیوان، ئەیوان، تالار، بێلایی، ئێوان، بەربانک.

طارئ (ج) طوارئ: بەدبەخت، بیانی، ئاوارە، مشەخت، لە ناکاو.

طازج: (ە) تازە، نوو، نووی.

طأس: (ە) تاس، قاپ، کاسە، جام.

طأس الماء وغيرها: تاس، لێوان، جامۆلە.

طأس معدني: جام.

طأس ترابي: گلێنە.

طأس صغير: جامۆکە، جامیلکە.

طاش طيشاً: کەم هۆشبوون، ئاقڵ سووک بوون، بەسەرچوون، سەر لێ میلچون، سەرلێشێوان.

طاع طوعاً: گوێدێری کردن، گوێدان، سەر بۆ دانەواندن، سەرشۆڕکردن، دانەواندن.

طاعة: گوێدێری، سەرشۆڕی، ڕکێف، گوێڕایەڵی.

طاعم: بخور، خورندە، لێ چێژ.

طاعن: لێدەر، تەووس ئاوێژ، بەسەررۆ، سەرزەنشکار.

طاعون (ج) طواعين: چاوقوولکە، ڕشانەوە، ڕەشەڕشانەوە، زەقنە، ئاهۆ، ئازار، زەقنەمووت، قوزەڵقورت، پەتاو قڕان، ژەقنە، درۆم، هەراوە، وەکوو دەڵێن هەراوەی بۆ هاتۆتە خوارێ

طاعون البقري: ئاهۆی مانگا، دەردەگا.

طاغ (ج) طغاة: سەرکێش، قاچاخ، سەرپێچ، ختمی، تۆڕ، پەتبر، سەرچڵ، سەربزێو، پرکێش، دڵرەق.

طاغوت (ج) طواغيت: بوت، بت، چتی پووچە کەبپەرسترێ.

طاغي (ج) طغاة: زۆردار، سەرکێش، پرکێش، سەرپێچ، کەڵەمەشکێن، گویزەش، هەڵگەڕاو، یاخی، زۆردار.

طاغية: زۆردار، بەفیز، گێل، برووسکە.

طاف طوفاً: بەدەورەدا گەڕان.

طافي: سەراوەر.

طاق: (ە) تاق، کڵ، بینایەکی خەریشتەیە، لنگ، تاک، تەک، تەنها.

طاق الجسر: کڵ، تاق، خەریشتە.

طاق طوقاً: توانین، لەباردابوون، پێوەستان.

طاقة: ١- هێز، تین، قەژەن، توانایی، ڕحڵ، وزە، پلووپا، پێز، تاب، تەوشە، تاوە، قوونەبان، یارا، ئەنیا، بەرگە، پاشەر، پەرویێ، باشار، دەستەلات، دەرەقەت. ٢- پەنجەرە، دەلاقە.

طاقة الحرارية: تاف، تاو، وزەی گەرما، گەرمەوزە.

طاقة حركية: وزەی جوولانەوە، جووڵەی وزە.

طاقة الخيط: هەودا، داو، تاڵ، کەڵ، تەڵ، هەڤدا، داوە دەزوو.

– **رأس طاقة الخيط:** سەرتاڵ، سەرەهەودا.

طاقة الذرية: وزەی ئەتۆمانە، قەژەنی ئەتۆمانە.

طاقة السنوية: ساڵەوزە.

طاقة الشمس: وزەی خۆر، قەژەنی ئەتۆمانە.

طاقة الكامنة: وزەی مات، ماتەوزە.

طاقة كهربائية: وزەی کارەبا.

طاقة الكيميائية: وزەی کیمیائی.

الطاقة المتحركة: وزەی بزۆک.

الطاقة من الخيط: هەودا، هەڤدا، تاک، تاڵ، کەڵ، ئاڤدا، تەڵ، داوەدەزوو.

الطاقة الميكانيكية: میکانیکە وزە.

الطاقة النووية: ناووکە وزە.

– **بقاء الطاقة او حفظ الطاقة:** دەستووری مانەوەی وزە.

طاقية: ئارەقچن، کلاو، تەقیلە، کولاف، کۆلار، کووتووز.

طاقية البلوط: قوولکەجەوت.

طاقية الليل: کمک.

طاقية مخروطة طويلة: زۆپ.

– **ذو طاقية:** کلاوون.

طال طولاً: درێژ بوون، کشان، خوازگار، هەوەسکار، هەوەسدار، خواز، خواز، خوازیار.

طالب (ج) طلاب: خواست، ویستەر، خوازۆک، داخواز، داوان، سیار.

طالب العلم: خوێندکار.

طالب جامعي: خوێندکار.

طالب خارجي: خوێندکاری هەندەران.

طالب الصناعة: شاگرد.

طالب العلم: فەقێ، خوێندکاری زانیاری.

طالب المبتدي: سووختە.

– **مستوى الطالب:** ئاستی قوتابی، پایەی قوتابی.

طالع (ج) طالعون: خراپ، گەند، گەن، گەندەژە، خرا، توون، بەدکار.

طالع (ج) طوالع: ١- دەرکەوتوو، هەڵاتوو، مانگی نوێ، مانگی یەکشەوە. ٢- بەخت، کۆڵس، کۆست، هیر، هات، بەختیاری، چارە، فرشتە، چارەنووس، سەرنووشت. ٣- سپێدە، سەرلەبەیانی زوو. ٤- خراپ، خرا، گەند.

طالع مطالعة: وردبوونەوە، پەرتووک، خوێندنەوە، ڕوانینە چتێک بۆ تێگەیشتنی، تەماشاکردن، لێ وردبوونەوە، تێبینی، نهێرین.

طالقة: ژنی ئازاد و بەرەڵاکراو.

طالما: لە کاتێکی درێژدا، لە مێژە، ژمێژڤە.

طامح (ج) طوامح: ژنێکە بەبێ دەستووری مێردی بچێتە لای خزمانی خۆی و یا چاو لە دەرێ بێ، بڵند و بەرزتر لە هەموو چتێکی.

طامع: بڕوانە (طمّاع).

الطامور: تۆمار.

طان طيناً: سواخدان، دووین، هێسین، سەپاندن.

طاهر (ج) اطهار: پاک، خاوێن، پاگژ، خووەڕوو، ئاڤیژە، برجەڤان، پیک.

طاهي: چێشت لێنەر، ئاشپەز، ئاشچی، شێو لێنەر، چلاوپەز، شێوکار، چێشتکەر.

طاؤوس: (ە) تاووس، داووس، داوس، لە تاو و سێ (سێبەر) وەرگیراوە.

طاوع مطاوعة: گوێدێری کردن، سەرشۆڕکردن.

طاولة: ماسە، مێز.

طايبه مطايبة: گەمە پێکردن، فشە و قەشمەری پێکردن.

طبّ: پزشکی، هونەری پزشکی، پزشکێنی، چارەی نەخۆشیانی لەش یا هۆلمان (نفس).

- علم الطبّ: زانیاری پزشکی، زانستی پزشکی.

طب الاسنان: ددانسازی، پزشکێت ددان.

طب البيطري: پزشکێت ماڵاتان.

طبابة: تیمارگەری، پزشکی، پزشکێتی، پیشەی پزشک.

طبابة الصحة المدرسية: پزشکەوانی تەندروستی قوتابخانەی.

طباخ: چێشت لێنەر، ئاشچی، ئاشپەز، شێو لێنەر، چلاو پەز، شێوکار، چێشتکار.

طباخة: چێشت لێنەری، ئاشپەزی، زادپاتن.

طباخ، طباخة: کورەی فەرەنگی.

طباشير: قەڵەمی گێچی، گێچنووس، کرێ، پێنووس گێچی.

طباع: خوو و ڕەفتاران.

طبّاع: چاپگەر، شیرگەر.

طباعة: چاپگەری، کاروباری چاپ.

- دار الطباعة: چاپگە، مەزرکە.

طباق: بەرانبەر، بەرابەر، ناوی پیشەیێکییە لەناو هەڵبەستاندا.

طباق: دژهۆنی.

طباقة: قرتێنە.

طبّال: تەپڵژەن، دەهۆڵژەن، تەپڵ لێدەر.

طبه طباً: دەرمانکردن.

طبّ تطبيباً: دەرمانکردن، چارەو دەرمانی نەخۆش کردن.

طبخ: چێشت، شێو، ئاش، زاد، چاشتی، گرار، گیرمی، سەرنان، گراو، گڕاو، چێشت و شێو لێنان، پەهتن لێنان.

- رئيس الطبخ: میرئاش، مراش.

طبخ يصنع من الماء والدهن والطحين: لۆلکە.

طبر: (ە) تەوەرزین، تەبەر، تەور.

طبر زين: (ە) تەوەرزین، تەبەر، تەور.

طبطبة: شڵپەی ئاوی، هاشەی سێلاوێ.

طبع (ج) طباع: خوو، سروشت، دڵ، هۆش، ڕەفتار، سرشت.

- سنحي الطبع: جوامێر.

الطبع: (ە) چاپکردن، شەقڵکردن، مۆرکردن.

طبعاً: هەڵبەت، ئەڵبەتە.

طبق: چەشن، بەرانبەر، ڕێک، دەق، تزیوور.

طِبق الاصل: دەق، کوتومت، دەقاودەق.

طبقاً لاصله: کوتومت، دەق، دەقاودەق.

- صورة طبق الاصل: وێنەی کوتومت.

طبق (ج) اطباق: ١- سەرپۆش، سەرقاپ. ٢- تەبەقی نانی، تەبەکی نانی لە دار، نانەشان.

طبق الاستكان: ژێر ئیستیکان، ناڵبەکی، ژێر پیاڵە.

طبق خزفي: شاکاشی.

الطبقة الليفية: ڕیشاڵەچین.

طبقة (ج) طبقات: ١- نهۆم، نۆهۆم، تا، چین، تووێ، تۆ، پایە. ٢- لۆ، توێڵ، توێژ، تووێ، توێک.

طبقة ورق: تەبەقەی قاقەزی.

طبقة متقرنة: تووێی مردوو، وشکهەڵاتوو.

الطبقة السفلى: نهۆمی خوارەوە.

الطبقة الفوقانية: نهۆمی سەرەوە.

- ذات طبقتين: دووتوێ، دوونهۆم.

- طبقات القشرة الارضية: چینەکانی زەوی.

طبقت طبقاً: بەستن، قووچاندن.

طبقتان: دووپۆشە، دوونهۆم، دووتەبەقە.

طبل (ج) طبول: (ە) تەپڵ، دەوڵ، دەهۆڵ، دمبەک، کووس.

طبلة: (ە) تەپڵەکی گوێ، پەردەی ژوورەوەی گوێیە، تەپڵی گچکە.

طبن: دەستەیێکی زۆر.

طُبن: تەنبوورە (مرازێکی بەزمیَ)یە.
طبنجة: (ە) دەمانچە، دووباشچە، دەوانچە، شەش ئاگر، شەش لوولە.
طبون: پند، پنت، حمم.
طبوع: ١- چنگنە، چیکنە، کەپلە، ئەسپێی مریشکیَ. ٢- رشک، گەرای کێچ و ئەسپیَ.
طُبي: گۆی مەمکی چوارپێیان.
طبيّ: پزشکی، پزیشکی، نووشداری.
- الادوية الطبية: دەرمانانی پزشکی، دەرمانێن نووشداری.
- عدسة طبية: چاویلکە، دووربینی پزشکی.
- مدرسة طبية: قوتابخانەی پزشکی.
- كتاب طبي: پزشکنامە.
- كلية الطبية: کۆلیجی پزشکی.
- عمادة كلية الطبية: سەرۆکێتی کۆلیجی پزشکی.
طبيب (ج) اطباء: پزشک، مەرەنگوز، نوشدار، نوژدار.
طبيب الاسنان: پزشکی ددان، ددانساز.
طبيب الاطفال: پزشکی ساوایان، پزشکی منداڵان.
طبيب البيطري: پزشکی ماڵاتان.
طبيب العيون: پزشکی چاو.
طبيخ: چێشت، شێو، گرار.
طبيخ الاطرية: ڕشتە پلاو، هەرشتە پلاو.
طبيخ البائت: چێشتی شەوی (کۆن).
طبيخ المدققة: کفتە و شۆرباو.
طبيخة: چێشت، کالۆش، گرار. گیرار.
طبيخة الاطفال: چیشتە قوڵە، شیوەقوڵانیَ.
طبيخة في لهجة الاطفال: (فە، پفە).
طبيخة تصنع من الدهن والبيض: نیمروو.
طبيخة تصنع من الدهن والدبس: هەڵمێشک.
طبيخة من الماء والدهن والطحين: لۆلکە، مرتۆخە.
طبيخة تصنع من اللحم والبصل والتوابل: مێرکە.
طبيعة (ج) طبائع: سروشت، خوو، قێز، خەیم، ڕەوشت، ڕەوش، سرشت، خۆڕسک.
طبيعي: ١- خۆرستی، ڕەمەکی، خۆڕسکی، زگماک، خێرۆک، سروشتی، سکماک. ٢- کەسێکە شارەزای زانیاری سروشتی بیَ.
- حالة طبيعية: بارێکی ئاسایی.
- علم الطبيعيات: زانیاری خۆڕسکی، زانینی خۆڕسکی.
- العلوم الطبيعية: زانیاری خۆڕسکی، زانینی خۆڕسکی.
- قوة طبيعية: گازۆر، هێزی خۆڕسکی، تەوژمی خۆڕسکی.

طحال (ج) طحل وطحلات: سپڵ، خالخالک، سیپەلک، سیپەلاک، سی، شوو، هەناو، پیلاسیی، پشاسپی، شویَ، سویَ، سەپەلیک، سوویە، شووشوو، شمش، شوومی
- ذو طحال: سپڵدار، سپلاوی
- مرض الطحال: تەیت و لەیان، تێرولیمان، نەخۆشی سپڵ
طحان: ئاشەوان، ئاسیاوان، لووینە، لووێنە، کرێچ، قەراش، ئایشەوان، ئاساوان، مووشەکان
- مكيال الطحان: کەپوولە، کەپیلە
طحانة: ئاشەوانی، ئارد فرۆشی
طحلب (ج) طحالب: قەوزەی ئاویَ، کەزوکووز، کەڤس، لیم، خوریەجنە، کەز، کەوز، خوریە، جندۆکە، کەوژ، کویز
طحن طحناً: هاڕین، لە ئاش کردن، کردنە ئارد، لێکردن، داهاڕین
طحين: ئارد، ئار، کوویز، هارد
- نخالة الطحين: کەپەک، سۆ، سوس، پنس، ئەسپرزە، ڕزبە، واڵە
طُر (ج) اطرار: هەموو، گشتی، لا، کن
طراح: لێدەرخەر، نەخشەکێش
طراحة: ڕەنگ ڕژاندن، نەخش کێشان
طراد: دەرکار، وەدەرنەر، کەشتی شەڕیَ
طرادة: کەشتی شەڕیَ، گەمیی شەڕیَ
طرار: کیسەبڕ، گیرفان بڕ، تەڕدەست
طرآر: کەسێکە مووی سەرو ملی درێژکات
طِراز: ١- جوور، چەشن، شکڵ، تزبوور، نەشم ٢- جوانی و نەخش و نیگاری کراسی
طراوة: (ە) تەڕوتازەیی، تەراتی، تەڕێتی، ئاوداری، تربووس
طرب: بەزم، ئاهەنگ، کەیف، گۆبەن، گۆبەند، ڕەزم، لۆخانە، خرێف، بەزم و ڕەزم، خۆش ئاوازی، خۆشبێژی، سک و سەودا، شایی، فاک و فیک
- مجلس الطرب: بەزمگا، بەزمگە
طرب الليل: شەڤسازی، بەزمی شەویَ
طربال: خانووبەرەی بڵند، گاشە بەردی سەرکێوان، پەرستگا
طربوش (ج) طرابيش: فێس، فیست، کۆمسۆر
طرة (ج) طرات: ١- کاکۆڵ، کاکل، کودیلە، گوودلە، فلکە، تووکی سەر نێوچاوانە ٢- ڕیشووی پیچ و مێزەرییە
طرثوث: وشترخۆرە
طرح (وضع الخطط): ١- ڕەنگڕژاندن، نەخشەو دۆلاب، پیلان، ڕەنگ کێشانی نەخشە، پیلان دانان ٢- فڕێدان، دەرکردن، لیَ دەرکردن، دەراڤێتن، هاوێژتن، فتدان، دەرخستن، فرتاندن، ڕامالێن

- عملية الطرح: لێ دەرکردن

- المطروح منه (في الحساب): لێ دەرکراو

طرحة: ئاولەمە، منداڵێکی لەبەرچووە کە هێشتا ئەندامی لێ نەڕوابێ

طرخون: ١- جەحفەری، ریشاڵۆ، ریشاڵۆک، تەرخوون ٢- ترخێنە، تەرخینە، شەلەمین

طرخة: هەستێر، ئەستێر، گۆل

الطرد: تارەدوانیان، ڕاماڵنیان، ڕاونان، ڕاونیان، ڕاندن، دەرکردن، دەریەڕاندن، وەدەرنان، ڕاونان، قەرتاندن، دوورخستنەوە، جەلیاندن، قاودان، تۆراندن، تادنان، دەست پێوەنان، ڕاپێچان، ڕاپێچەلدان، ڕاماڵدان، ڕاماڵین، ڕەپێنان، ڕەناندن، قەکشکشاندن، وەدوورنان، ڕاڕەندن، سەر لە دوونان، هەڵبڕین، هەڵبژاندن

طرد (بريدي): بەستە

- كلمة لطرد الطيور: کشە، کشەکش

- كلمة لطرد وسَوق الغنم: کسسە، کسس

طرز: (ە) تەرز، شێوە، ڕەوش، جەلەب، قەلافەت

طرز: بڕوانە (**تطريز**)

طرس (ج) طروس: قاقەز، کاغەز

طرش طرشا: کەڕبوون، گوێ تەپ بوون

طرشي: ترشی، ترشیات، تورشی

طرطور: کلاوی قووچی گەوهەربەند

طرف: ١- لا، چمک، لایەن، کن، کەنار، ڕۆخ، ئال، لان، ڕەخ، کل، ئالی، بەر، پەڕ، تەنگال، ڕوو، ڕۆخ، سەرپەڕ، نک، ڕووکار، سەمت ٢- دەستە، کۆمەڵە

طرف (ج) اطراف: دەوروبەر، سوور و پشت، چوارلا، چوارکەنار، ئەملاولا، ئەولاولا، پەڕ، هاویردۆر، ئیلاوئەملا، بەرانبەر، چواردەورە، دەور، دەورە، دەوروپشت، پێ پانە، گرد، گەرد، سوور، سنوور، گرداگرد

- الاطراف الاربعة: چوارلا، چوارپەل

طرف العين: سیلە، گۆشەی چاو، چاونقاند

الطرف العلوي: لای بەرز، بالا

طرفاء: گەز، گەزی چار، دارەگەز

- شجرة الطرفاء: گەز، گەزی چار، دارەگەز

طرف العين (غمضها وفتحها): تڕووکاندن

طرفة (ج) طرف: جارە چاو تڕووکاندنێک، چتی تازە و خۆش، وتەی خۆش، سەرسام هێنەر

طرفة العين: تڕووکاندنی چاو، چاو، تڕووکاندن

طَرق: لێدان، کوتان، تەقەکردن، پێداکێشان

طرق: ئاوێکە پڕ بێ لە زیندەوار

طرق: پیوی مەڕ

الطَرقة: چەشنی

طرمبة: ترومپا، پەمپ

الطرموث: سەنگەک

طرهات: ڕێچ

طروب: کەسێکە زۆر خەریکی کەیف و خۆشی بێ

طري (ە): ئاودار، تەڕوتازە، نەم

طريان (ە): تریان کە نانی لەسەر دادەنرێ

طريد: بێ پەنا، تەرە، تەریدە، دەرکراو، تاراو

طريف: هەڵکەوتوو، ئناوێزەی هەموو چتێکی، سامانی تازە، میوە و چت بێ هاوتاو خۆش و هەڵکەوتوو، دڵتەڕوخۆش

طريفة (ج) طرائف: چتی تازە و نوێ، چتی بەکێشان سووک و بەنرخ گران، وتەی خۆش

طريق (ج) طرق: ڕێ، ڕێگا، ڕا، ڕیی، ڕاگە، ڕێگە، ڕاڕەو، ڕەوز، ڕێواز

طريق الدارس: کوێرەڕێ

طريق دقيق: ڕێچکە، ڕێڕەو، باریکەڕێ

طريق رئيسي: شاڕێ

طريق رئيسية: شارێگا

- الطرق الصغيرة الضيقة: کوێرەڕێ

طريق ضيق: تەنگەڕێ، ڕێگای تەنگ، دزەڕێ، ڕچە، ڕێچ

الطريق العام: شەقام

الطريق الفردي: ڕێچکە، ڕێچ

الطريق المرصوص باحجار صلبة: ساچمەڕێژ

الطريق المعَبد: شۆسە

الطرق الوعرة: ڕکە

طريق وعر منيع: لات

- اكتشاف الطريق: ڕێگا دۆزینەوە

- اقصر الطريق: سەربڕ، ڕێگای سەربڕ

- اهداء الطريق: ڕێگا نیشاندان

- تنظيف الطريق: ڕێگا پاک کردنەوە

- رفيق الطريق: هاوڕێ، هاوڕێگە، هاوڕێگا

- فتح الطريق: ڕچە شکاندن

- قاطع الطريق: ڕێ بڕ، ڕێگر، نژدە

- قطع الطريق: ڕێ بڕین، ڕێگری

- مفرق الطريق: دوو ڕێیان

- موقع اعوجاج الطريق: گەوە

طريقة (ج) طرائق: ڕێ، ڕێگا، ڕەوشت، شێوە، ئایین، ڕەوش، ڕێگا و ڕەوش، ڕێباز، ڕێگە

طريقة الاستقرارية: شێوەی پایەداری

طريقة الاستنتاجية: شێوەی بەروبۆ لێ دەرخستن

طريقة الالغائية: شێوە پووچ کردنەوە

طريقة التقريرية: شێوە وەزرین

طريقة التكشيفية: شێوەی وەدی هێنان

طريقة الحث: ڕێگەی کار تێکردن، شوێن کارتێکردن و هاندان

طست (ج) طسوت (ة): تەشت، لەگەن

الطسة: لەنگەری

طعام (ج) اطعمة: چێشت، شێو، گرار، خووری، گیرمی، واردەمەنی، خواردەمەنی، چەشە، خۆراک

طعام الزفاف: نانی شایی، چێشتی زەماوەندی

طعام الصباح: بەرچا

طعام الظهر: نیوەڕان

طعام العشاء: شێو

طعام العيد: نانی جێژنی

طعام الفقراء: کالجۆش

طعام القابض: گر، زگ ڕاگر

طعام لذيذ: چێشتی خۆش، چێشتی تامدار

طعام المأتم: نانی پرسە

- **وجبة الطعام:** جەم، ژەم، ژەمەن
- **لذيذ الطعم:** خۆش، خۆش مەزە
- **شوكة الطعام:** چەنگاڵ
- **ادوية (للطعام):** هەرێینە

طعّان: پەلەندەر، نێزە لێدەر، زۆرنێزە لێدەر

طعان: نێزەلێدان

طَعم: تام، چێژ، مەزە، مێلاک، چەش، چەز

طعم طعماً: خواردن، واردەی، هەردن، خارن، خوارن، کزوەت، چەشەکردن، تامکردن، چەژتن

- **بدون طعم:** بێ تام، کەلە
- **عديم الطعم:** بێ تام، کەلە
- **فاقد الطعم:** بێ تام، کەلە

طعمة (ج) طعم: بروانە (طعام)

طعن: تانووت، تەشەر، ڕواڵەت، تێنە، سەرزەنشت، سەرکۆنە، شوورە، توانج، تەوس، تانە لێدان، تەوس لێدان، تانووت لێدان، شوورە لێ کردن، لێدان، تێنەدان، نێزە لێدان

طعنة: جارە لێدانێک یا تانووت و، تانە لێدانێک

طغراء (ج) طغراءات: نووسراوی شاهانە لەسەر سکەی پارە، چەند دێغێکی خوار و ئاڵۆزە لەسەر پووڵ و ئیتر لە جیاتی ناوی ئەم و ئەو دەنووسرێت نیشانە و دروشمێکە لەسەر سکە یا لە پەردەدا، تووڕە

طغى طغواً: سەربڵندکردن، یاخی و سەربزێوبوون، پێ لە ئەندازەی بەرە تێپەڕاندن، شوو لێ هەڵکێشان

طغيان: لە سنوور لادان، یاخیتی، سەرکێشی، هەڵگڕان، سەربزێوی، پێ لە ئەندازەی بەرەی خۆ تێپەڕاندن، سەربڵند کردن، سەرپێچی، سەرپێچان، هلگافتن، لە سنوور تێپەڕین

طفّ: لا، کەنار، هەوراز، کەنداڵ، جێگایەکیشە لە کەربەلایە

طفاف: لچان

طفان: لیپاولیپ

طفاوة: خەرمانەی دەورەی مانگ و ڕۆژییە، جۆخینە، ئاخڵ، خشت و خاڵ، کەفی ئاوێ

طفأت (ج) طفوءاً: کوژانەوە، دامرانەوە، خەفەبوون، هێدی و ئارام بوون

طفح طفحاً: ١- پڕ و لێوڕێژ بوون، ترهان ٢- پڕ و لێو ڕێژکردن، ترهاندن

الطفر: بازدان، قەجنجقین، فتلۆ پاچک، فرتدان، جەنک کرن، تەولبازلخۆوەدان: بەهێن، باربران، پەڕین، هەڵپەڕینەوە، هەڵبەزینەوە، لە بڵندیەوە فڕین، خۆ وزاقدان، هلبەهێن

طفر العريض: یەکباز

طفرة: جارە بازدانێک

طفل (ج) اطفال: منداڵ، زارۆ، کۆرپە، ساوا، شیرەخۆرە، زارۆڵە، مناڵ، زارۆک، ئایل، بچووک، چێژک، پز، وەچکە، بەچکە، بیبیلە، زراسک، بەچە، بەبە، بەبەڵە

طفل الرضيع: کۆرپەڵە، شیرمژ، بەبە، ساوا، شیرەخۆرە، بروانە (رضيع)

طفل صغير: کۆرپە، کۆرپەڵە

الطفلة الصغيرة: کچۆڵە

الطفل الماشي: منداڵی پێگرتوو، پێگرتی

طفل مترعرع: منداڵی پێڕۆکەڵە

اغنية خاصة لتنويم الاطفال: لایی لایێ، گۆرانی گورگانە شەوێ

- **إشراب الطفل الحديث من اللبن:** گۆجکردن، کۆچکردن
- **تعلم الطفل المشي:** پێ هەڵگرتن
- **اهلال الاطفال:** واقەواق
- **جمعية حماية الاطفال:** کۆمەڵی پارازتنی ساوایان

طفور: بازدان، بازبردن، بازبازان، بازبازێن، لە لکێکەوە بۆ لکێکی تر فڕین، لکاولک

طفولة: منداڵیتی، بچووکاهی، زارۆتی، ساوایی، کۆرپەیی، منداڵی، مناڵی، منداڵایەتی

طفولة الرضاعة: ساوایی

الطفولية: ساوایی،

طفولي: ساوایی

طفيف: کەم، ناتەواو، ناکەس، ڕژد

الطفيل: قوڕاو، لێلاو

طفيل: ناوی کەسێکی بووە بەبێ بانگ هێشتن چۆتە میوانی
الطفـيلي: مـووشـەک، لاپرەسـەنی، پلەندەر، دلنگان، مرووموشکار، فیـنوو، تەرەفە، خۆ تێـهەڵقـوتێن، لاکوت، خـۆرە، پەلاس، چەل و مـەل، مـێـمـڵ، هەڵقـۆن، پیلۆس، رەگـەڵکەوتوو، لاپرسـەن، لاپلار، لاپواز، مـەلۆس، مـووی دەماخ، ملۆمۆ، چەلومل، رەگەڵ رەگەڵ، ملۆزم، کەسێکە بەبێ ئەوەی بیناسن وەیا بانگهێـشتن بکەن خـۆی لەگەڵ خـەڵکی رێک دەخات و دەچێتە سەر سفرەشیان
طقة: شریقە، گرمە، گرمەگرم
طقس (ج) طقوس: ١- شێـوە، چەشن، رێ و شـوێن ٢- هەوا، کەش، کەژ، سوو، گژ، کش
طقطق طقطقة: تەقەتەق کردن
طقم وطاقم (ج) طقومة: تاقم، دەستە، تاخم
طل (ج) طلال وطلل: ١- وردە بارانە، نەرمە بارانە، وەشت ٢- ئاسۆکە، ئاسووگە، گرد، تەپۆڵکە
طلا: کارمامز، گردەنان
طِلاء: رونێکە لەچێی هەڵبـسووری، مـەی، رووکـێش کـردن، تێهەڵسوون، مەقلاندن، دەرمان تێدان
طلائع الفواکه: نۆبەرەی مێوە و تەرەکاری
طلاطلة: زمانە چکۆلە، بەرگە
طلاع: ناقۆلا
طلاق: دەست لێ بەردان، ئازاد و بەرەلاکردن، دەست لێهەڵگرتن، ژێ بەردان، تەلاقدان
طلاقة: شەهتۆتی، دەمەوەری، رەوانوێژی، رەوانبێژی
طلاقة: روو بەپێکەنین، رووخۆش، زارکراوەوە
طلاوة: ١- جـوانی، خـۆشی ٢- سـەرتوێ، توێی تەنکە لەسـەر ماست و خووس ٣- پاشماوەی خۆراکە لەزاردا
طلب: ویـستن، خـوازتن، ڤـیـان، ڤین، وایستن، داخـوازی، پێ ویستن، پێویست، خواستن، خوەستن، داوا، داوخوازی، ڤێن، گـەریان، ویـست، گـەرەک، وازش، وسـەی، وستن، خـواست، دڵچوون، دڵ بۆ چوون، دۆز
طلبة (ج) طلاب: قوتابی، خوێندکار
طلبیة: داخوازی
طلح: گەنەی ولاخان
الطلع: مۆز، هەنجیری باوا (میوە) پشکۆی خورما
طلیحة ورق: پەڕی قاقەزی، تەبەقەبێک قاقەز
الطلخ: قورە رەش
طلسم (ج) طلاسم: (ە) تەلەسم، جادوو، ئەفـسوون، جـاچۆل، باریمژن، جادووبەند، زار بەست
- کاتب الطلاسم: جادوونووس

طلع طلوعاً: بروانە (طلوع)
طلع الکرم: بۆق
طلعة: روالەت، دیدار، دیتن
طلق طلقاً: بەردان، بەرەلاکردن، دوورخستنەوە، ئازادکردن
طَلق: ئازاد، رزگار، نەبەستراوەوە، رووکراوەوە، زمان پاراو
طَلِق: رەوا، چێتێکە کەسێکی تری تێدا بەشدار نەبێ
- اوجاع الطلق عند الولادة: گەرمەژان
طلقة (ج) طلقات: فیشەک، فیشەنگ، شەنگ
- ازیز الطلقات الناریة: قاژە، ویزە، گیزە
- فرقعة الطلقات: قڵپ و تۆپ، قلپ و هۆڕ
طلل (ج) طلول و اطلال: (ە) تەپ، تەپۆلکە، گـرد، گـردۆلک، گووپک، تەپلاک، ئاسووگە
طلم: پنە، خوانە، فەرشە، خانک، رپکە
طلمة (ج) طلم: نەنگوتک، گشک، گونک، گوندک، گشتک، گلۆر، گوندی، گرنگی، گۆش، گۆنکە، گونکێ
طلوع: دەرکەوتن، سەرهەڵدان، وەزین، دەرهاتن، هەلاتن، دەین، وەدەرکەوتن
طلوع الشمس: رۆژهەلاتن، وراتنی خۆر
طلوع القمر: مانگ هەلاتن
طلي (ج) طلیان: کاریلە، کار، کەهرک، کارک، بێچوو، کاژۆلە، کاژیلە
- راعي الطلیان: کارەوان
- الطلي الذي لیس له والدة ویرتضع غیرها: میژەک
طلی طلیـاً: ١- بەلاق بەسـتنەوە، لە بەندیخـانە کـردن ٢- هەڵسـوون، لە بەندیخـانە هەڵسـوون، تێـوەدان، تاوین، تێهەڵسوون، ساوین پیا، ناوین پیا، ساوین
طلیعة (ج) طلائع: دیدەوانی پێش لەشکری، پێشـرەو، یەک یا چەند کەسـێکە بۆ سووسە وەپێش لەشکری دەکەون قـەرەول، دیدەوان، دیدەڤـان، پێـشـدار، سـووسـەی پێش لەشکری، سەرجەنگ، پێشجەنگ، سەرهەنگ
طلیعة: دیدەوان، پێش قەرەوڵ، رابەری نۆردوو
- رئیس الطلیعة: سەرقۆڵ
طلیق: ئازاد، سـەربەست، رزگـار، بەرەلا، نەبەسـتـراوەوە، رووگوشاد، زمانلووس، زمان پاراو
طلیق الوجه: رووخۆش
طماطم، طماطة: تەماتە، باینجانی سوور، باینجانی فەرەنگی
طماع: قـرم لێ خـۆشکار، هەتەر، زگن، قـارنان، قـەرنان، زگ برسی، چاو لە دوو، رەچاوکـار، چاوبرسی، ئازوەر، جـەڵە، چاڤکوور، چاو تێبر، چاوچنۆک، چاونزێر، چنۆک، رژد، چاڤ برسی، جەڵە

طماع في الاكل: چاوچنۆک، نەوسن، چنۆک
طماعة: قرم لێ خۆشکردن، چاو لە دوویی
طمأنينة: بڕوانە (**اطمئنان**)
طمث: ١- کچێنی بردن ٢- ژاکاندن، گەچراندن، خراپکردن ٣- بێ نوێژی
طمح طموحاً: لێ مۆربوونەوە، بەرقەوە تەماشاکردن، تیکوڕک کردن
طموح: قرم بڕوانە (**طمع**)
طمر: شاڵی ئەسپ، جل
طَمر: هەڵپەڕینەوە، هەڵبەزینەوە
طمس طموساً: دوورکەوتنەوە، دوور تەماشاکردن، زار ماڵینەوە، ئارەزوو، هومێد، دەم داچەقاندن، مرق، مرقە، هەتەری، هۆلمان، قرم لێ خۆشکردن
طمس طمساً الشيئ: لەناوبردن، لە ڕەگوڕیشە دەرهێنان
طُمطُراق: شان و شکۆ، خۆنواندن
طمع (ج) اطماع: زگ برسێتی، قرم، چاو لە دوویی، جلە، زارماڵینەوە، ڕەچاو، چاوبرسێتی، هۆلمان، ئازوەری، چاو تێبڕین، چاوچنۆکی، چاڤ برسێتی، ڤارن، چاونزێری، ڕەچاوکردن، بەتەمابوون، ددان لێ تیژکردن، چاو پێوەبوون، خۆلێخۆشکردن، قرم لێخۆشکردن
الطمع في: ڕەچاوکردن
طمل: دەستکیس، دزەدەستەک، دەستدۆز، دایکەدزانە
طمن (ج) طمون: هێدی، ئارام، هێمن
طموح: پلەوەری
طميس: کوێر، نابینا
طن: تۆن (١٠٠٠) کیلۆ
طنّ: نیوەگیان
طَن: طنيناً: وززەکردنی مێشی، زەنگ و قوڕ، زەنگ و هۆڕی زەنگییە
طناب (ه) ڕشتە، ڕستە، تەناف
طَناز: نازدار، دڵبەر، داگیرکار، دڵفڕین، چاڤ پارسەک، خەرامان، دڵبەست، دیلباز، سەرگران
طنان: بەوزەوز، دەنگدار، بەناوبانگ
طنب (ج) أطناب (ه): تەناف، ڕستە، ڕیسە
- **مدّ الطُنب:** ڕایەڵکردن، ڕاچاندن
طنبور (ه) تەنبوورە، تەموورە، تەمبوورە، جوورە سازێکی مل درێژە
طنجرة (ج) طناجر: مەنجەڵ، سووکرە، ئەلبەکی، بەرۆش، پانی، خەزان، پاتی، پاتێل، تیانە، دیزەی گچکە، مەنجەڵۆک
طنجرة صغيرة: مەنجەڵۆک
طنجرة متوسطة: دەستە مەنجەڵ
طنز: نازکردن، شادمانی کردن، گەمەکردن
طنطنة: دەبدەبە، شان و شکۆ، دمبڵی دمباو، بڕوانە (**عظمة**)، دەنگی زەنگ و تار و تەنبوور و ئیتر
طنف (ج) اطناف: ١- لووتکەی سەرچیایان ٢- سەردەرگانە، سووانە، سەردەرانەی سەر دورکێیە
طنفسة (ج) طنافس: بەڕە، حەسیر، قاڵی، پۆشاک، پۆشەمەنی، سەرناز، قژن
طنفسة صغيرة: قالیچە
طنّور: تەنوورە، تەندوورە
طنين: ١- وززە، گرزە، گرزگرز، گشگشە، وزەوز، جیزە، زرە، زرنگانەوە، زرنگە، قرپە، قرقرە، گزاندن، دەنگی مێش و مێشوولە و زەرگەتەیە ٢- دەنگی ساز و تار و کەمانچە
طنين الزنابير: وزاندن، وززە، وززە وزز
طنين في الاذن: زرینگانەوە، گوێ زرینگانەوە
طهارة: پاکی، پاکێتی، خاوێن، پاگژی، دووری
طهارة: سەرتوو، سەرتوێ، سەرتوێژ
طهر طهراً وطهوراً: پاک و خاوێن بوون
طهر: پاکی، ڕۆژانی پاکبوونەوەی ئافرەتانە لە تیکەوتن (حيض)
طهّر تطهيراً: خاوێن و پاک کردنەوە
طهور: پاک و خاوێن کەرەوە
طهي: چێشت لێنان
طهير: پاک و خاوێن
طوائف الملوك: دەرەبەگی، پاشا پاشاکی، دەرەبەگێتی
طواحن: خلێنە، کاژێر، پاشەخرێ، خرێنە، درانێن کورسی
طوّاد: شاخەوان
طوارئ: ناکاو، لەپڕ
- **حالة الطوارئ:** باری ناکاوی
طواف: گەڕان، گێلان، خولخواردن، بەدەورەدا گەڕان، ڕیتالی، فیتە بەدەورە بەدەورەی ماڵی خودای دا حەوت جاران خولخواردن
طواف: گەڕیدە، گرخۆر، ڕیتاڵ، هەرزەگەرد
طوال الليل: شەبەنگە، بەدرێژایی شەوێ
طوايا: دووتوان
طواية (ه) تاوە
طواب (ه) ١- تۆپ، زەنگوڵ ٢- ئاجوور، خرچان
طوبى: ١- مێیینەی (**أطيب**)یە: پاگژ، خێر و بەختیاری، بەختەوەری، خۆش، شابەحاڵی، ئەها، شا، وەشڵە ٢- گۆیا دارێکیشە لە بەهەشتییە
طود (ج) اطواد: کێوی بڵند، ما، ماه، شاخی سەخت، زەرد، تاش، کەسەر

طور (ج) اطوار: جـوور، چەشـن، چۆنی، بار، چلۆنی، چەوایی، خشتە، ئەندازە

طوطي: تووتی

طوع: گوێدێری کردن، فەرمانبردن، فەرمان بەرداری

طوعاً أوكرهاً: بەخۆشی و ناخۆشی، خۆش و ناخۆش، خۆشی بێ و ترشی بێ

طوف: بەدەورەدا گـەڕان، گـێـلان، فـیـتـەبەدەورە، ریـتـالی، خولخواردن، دەورەدان، دەورگرتن، ئاخلەدان

الطوف: کەڵەک

طوفان: سێلاو، لافاو، کولاک، پووک، لێمشت، لەهی، فرتێنە

طوق (ج) اطواق: کەڵەوە، قەلادە، کەڵەمـە، خەلتـە، مـادانگ، سـەنجـۆل، سـەنجـوور، قـەلێـتـە، سـتـۆبەک، قلێـتـە، چەلەم، چەڵەمە، ستۆبەند، سەنجوول

طوق لولوء: گەردنبەندی گەوهەرین

طول: درێژی، درێژایی، دووش، درێژایەتی

طولي: درێژتر (بۆ مێیینانە)

طامار (ه) تۆمار، لوولە نامە و قاقەزی نووسراو و تێکخراوە

طوى طياً: پێچانەوە، بەرڤەکرن، قەدکردن، چین کردن، قولزاندن

طوية: ئارەزوو، ویست، دڵ و دەروون

طويل (ج) طوال: درێژ، شاپ، شپ، کەتە، شەپ و شۆڕ، ڕەسا

طويل البال: هشکوور، پشوودرێژ، بێن درێژ

طويل الجيد: گەردن بلند، گەردن بەرز

طويل القامة: کەڵەگەت، بالابەرز

طويل اللسان: دڕ، زماندرێژ، چەنە سووک

طويلة النهاية: دووڤدرێژ

طيّ: ١- پێـچـان، پێـچـانەوە، قـەدکـردن، بەرقـە، داپێـچـان، داپێچاندن، دەقدان ٢- دە، لە، لەنێو، دوڕ، نێو، ناو

طي الملابس: بەرڤەکرن

طياً: بەپێچراوەیی، تێیدایە، لەنێوی دایە، هاوپێچ

طي و نشر: بڕوانە (**لف و نشر**)

طيّار: فڕۆکەوان، بالافڕوان، فڕندە

طيار متطاير: هەڵمەزوو (کیمیا)

طيارة: بالافڕ، فڕۆکە، پفۆک

طيارة الانقضاض: فڕۆکەی پڕ پێداکار

طيارة ورقية: بادەوە، کۆلارە، فڕفڕۆک، فڕۆکەی قاقەز

طيّاش: مرۆی کەم ژیر، هۆش سووک

الطيان: قوڕکاری کار، کەسێکە قوڕەکاری دەکات و یا گێچی لە دیواری هەڵسوێ و سواخی بدات

طيب: بۆنی خۆش، ڕەوا (**حلال**)

طيب (ج) اطياب: باش، ساخ، بۆنخۆش، قەنج، خووەش، چا، چاک، چێ خۆش، وەش

طيبة (ج) طيبات: باشـبـوون، باشی، چاکی، قـەنجی، پاکی، ڕەوا، شیرین زمانی

طيبة الحال: کێفەی سمێڵ هاتن

طيبة الرائحة: بۆنخۆش

طية: تووی، نێو، ناو، دوڕ

طير (ج) طيور: باڵندە، باڵدار، فڕندە، پەڕندە، مەل، مەلەوەر، پەڕەوەر، پەراوەر، پەلەوەر، شەهتۆت، کرکالە، مروو، کێوک

طير قصير اللنب: قولە، قوندە

الطيور الجارحة: مەلە گۆشتخۆرەکان، باڵندەی ڕاوکار

الطيور الدورية: مەلە مالییەکان

الطيور الكاسرة: مەلی ڕاوکەر، باڵندەی ڕاوکار

الطيور المائية: مەلە ئاوییەکان

- **اطلاق الطيور والبهائم:** بەرەڵاکردن، هەکردن
- **بحث الطيور عن مأواها:** هێلانەدۆزی
- **تغريد الطيور:** خوێندنی باڵندان
- **تقاطر الطيور علي الحبوب:** وروژان، هورووژان
- **زقزقة الطيور:** وێتەوێت، جیکە جیکی باڵندان
- **نزول الطيور على غصن الاشجار:** هەڵنیشتن، لیسمان، ڤەناڤ، ڤەنشتن
- **كلمة لطرد الطيور:** کشە، کششە، کشش، کشکش

طيران: باڵگرتن، هەلفرجکێن، پەڕین، فـڕە، فـڕەفـڕ، فـڕکـە. فرکەفرک، فڕین، فڕیان، پەراوز کردن

- **شؤون الطيران:** کاروباری فڕین، کاروباری فڕۆکەوانی
- **مديرية الطيران المدني:** بەڕێوەبەرێتی فڕینی شارستانێتی

طيش: زلحۆلی، هەڵەشەیی، هەڵەهەڵ، سووکی

طيف: ئەوەیە کە لە خەوندا دەبینرێ

طيف: ڕق، شێتی، وراوە، دوودڵی، نیگەرانی

طيف: کەڵکەڵە هاتنە خەون، بەدەورەی چتێکیدا گەڕان

طيف شمسي: شەبەنگی

طيفور: هەڵبەزەوە، (پەرندە) ناوی بایزیدی بوسطامییە

طيلسان (ج) طيالسة: (ه) تەیلەسـان پۆشـاکـێکی سـەوزە، پیاوانی گەڕاوەوە بەسەرشانیان دادەدەن

طين (ج) اطيان: قـوڕ، کـوڕ، بشـکوول، پشکوول، تەقن، گـیل، هەرک، چەرک، زەل، حەرک، هەڕ، هەرگ، هەڕی، هەرگاو

طين السباغ: کابۆل، قوڕی سواخێ

طين صناعي: قوڕی دەستکرد

- **عمل طيني:** قوڕەکاری

طين كوردي: گڵەسەر

طينة: خوو، ڕەوشت

طيني: قوڕی، کوڕی، بشکوولی

طيهوج: سوورەباڵە، سووسکە، سوێسکە

ظ

ظ: پیتی حەڤدەمینی ئابێی عەرەبییە

الظأب: هاوزاوا

الظئر: دایەن، دایان

ظافر: سەرکەوتوو، پیرۆزی دەستکەوتوو

ظالم (ج) ظلام وظلمة: زۆردار، بێداد، زاڵ، خورت، بی ڕەزا، ملهۆزم، جەرگبڕ، بێداد، چەپگەرد، زڕتەجۆ، زۆرگەڕ، زۆرکار، ستەمکار، کەڵەگا، گار، چڕە

ظأم: هاوزاوا، بڕوانە (عدیل)

ظاهر (م) ظاهرة (ج) ظواهر: ئاشکرا، دیار، خویا، ئافتاوی، دەرکەوتوو، ئاڤیژە، پەیدا، خوانی، ڕەوشەن، دیاردی، ڕواڵەت، ڕۆشن

ظواهر جوية: دیاردە ئاسمانییەکان

ظاهراً: دەڵێی، گۆیا، وادیارە، مەرجیە

ظاهرة (ج) ظواهر: ڕووداو، دەرکەوتوو، خیزاو، ئاشکرا، دیاردە

ظئورة: لا مەمکە، لامژ

ظبي (ج) ظباء: ئاسک، مامز، بانبز، وەرە ماسی

ظبية: ئاسکی مێ، مەڕ و مانگا

ظرافة: جوانی، شۆخی، شەنگی، ئاسکی، چەلەنگی، قۆزی، قەرف، سەلاری، کەشم، کەشم و نەشم

الظربان: بۆگەنکە (داعبایەکە بەقەد پشیلەیەکی)

ظرف (ج) ظروف: ١- قاپ، ئامان، بادی، جام، حاجەت، گڕ، کەبۆل، هیت، سینیک، سافۆ، کرکاسە، دەفر (**للرسالة**): ٢- پاکەت و بە هەموو چتێکی وا دەڵێن کە چتی تێکرێ

ظرف الخرطوش: قەوانە، قابوغی فیشەکی

الظرف (في النحو): نیر، ئاواڵکردار، ئاواڵناو

ظرف الزمان: ئاواڵکرداری چاخی، نیری چاخی، نیری کاتی

ظرف المكان: ئاواڵکرداری شوێن، هۆکاری شوێن

ظروف: چاخ، ئاوەندەکان، دوراڤ

ظروف اعتيادية: باری ئاسایی

ظروف الزمان: چاخ، بار

ظريف (ج) ظرفاء: شۆخ، شەنگ، ئاسک، چەلەنگ، چەلاک، چاک و جوان، جوان، داوی، دیلباز، سەلار، سەرگران، فێن، شەپاڵ، زیرەک، زیوا، شیرین

ظعّان: ئەوکەسەیە زۆر بار بکات

ظعن: کۆچکردن، ڕۆشتن، بارکردن

ظعينة: کۆچبار، کوچ، کۆچ و کۆچبار

ظفر: پیرۆزی، سەرکەوتن، فەڕ، سەردەست، باو، بای، زاڵی، دەرەقەت هاتن، پێ وەستان، دەستەڵات دەستکەوتن

ظفر النهائي: پیرۆزی پاشین، سەرکەوتنی هەرەدوایی

ظفر (ج) اظفار: نینۆک، ناخوێن، هەینۆک، ناخوون، نەینۆک، نوخان، نینک

ظفير: پیاوێکە هەر چێکی بیەوێ تێیدا سەرکەوی و پیرۆزی دەستکەوێ

ظل (ج) اظلال وظلول: سێبەر، نیسێ، نسێ، سای، نسرم، نسەی، سەهێن، چۆلک، سایە، سە، سێە، سها، ساگات، سێوەر، سیطاق، چۆلک، سای، سەهەن، سس

- ذو ظل: سێبەردار، سایەدار، سایەوان، سایەبان

- جنود المظلات: چەتر باز

- ثقيل الظل: بەد فەساڵی

ظِلال وظِلالة: ئەوەیە کە سێبەری بکات وەکوو هەور و هتد. سێبەر، نسار، نزار، خۆرنەوەزان

ظلام: تاریکی، تاریکایی، تاریکێتی، تاری

ظلأم: بێ داد، ستەمگەر، زۆردار

ظلامة: ئەوەیە کە بەزۆر لە کەسێکی ئەستێنرابێ

ظُلّة: سابات، کەپر

ظلف (ج) ظلوف واظلاف: سم، چم، پێی دووسمانە وەکوو ڕەشەوڵاخ و بزن و مەڕ

ظلف البعير: پێی وشتری

- **ذوات الاظلاف:** دووسمە
- **تعفن الظلف:** شەلکە، تەبەق

ظَلْم: میناى ددانان

ظُلْم: ستەم، بێدادى، ستەمگەرى، دەستدرێژى، خورتى، زۆردارى، جەور، بێ ڕەزایى، کەلەزەرى، زۆر، بەتۆبزى، چەپگەرى، چەپگەردى، خانک، خورتى، خوێنمژى، زرتە جۆیی، زۆرەملێ

ظلماء: تاریک، تارستان، تارى، ڕەشەگەور، نژار، نووتن، تێریک، تاریتى، شەوى تاریک

ظلماء: تینوویێتى، ئارەزوو

ظلمة (ج) ظلمات: تاریکى، تاریکایى، نووتەکى

ظلوم: زۆر بێدادیگەر

ظليل: سێبەردار، نیسێدار، سەهەن، نسار، نزار

- **الجمة الظليلة:** نسرم

ظليم: زۆر لێکراو، بێچارە، وشتر مرغی نێر

ظليمة: دادخوازى، ئەوەیە کە بەزۆر لە کەسێکى وەرگیرابێ

ظمأ: تینوویێتى

ظمآن: تینوو

ظن (ج) ظنون: گومان، هەنا، سوو، لاوابوون، پەى پێ بردن، دۆنگە، وەگرتن، ڕووێز، وا بەبیر داهاتن

- **حسن الظن:** دڵپاکى، دڵپاکیتى
- **سوء الظن:** دڵپیسى، بەدگومانى، تارینێرى، چکزین

سيئ الظن: بەدگومان، دڵپیس، دڵچەپەڵ

ظنّ ظناً: گومانکردن، گومانبردن، وەگرتن، نیگەرانى

ظنّان: دوودڵ، نیگەران، دڵپیس، بەدگومان

ظنوب: بڕوانە **(قصبة الساق)**

ظنون: مرۆى بەدگومان، دڵپیس، تارینەر

الظنين: بوختان پێکراو، پاشڵ پیس، کەسێکە لە ڕاست ویدا بێ باوەڕ و بەدگومان بێ

ظهار: یارمەتى یەکترى دان

ظُهار: گەندەتووک، پەرە کورتەکانى باڵندەیەکە لە باڵى جوێ نەبوویێتەوە

ظهارة: پشتە کەوا و سیخمە و نیتر

ظهر (ج) اظهار: نیوەڕۆ، نیوڕان، نیمەڕۆ، نافرۆژ، نیفرۆ، نیرۆ، نیمرۆ، نیوڕۆ

- **بعد الظهر:** پاش نیوەڕۆیە، پاش نیفرۆ، دوانیوەڕۆ
- **قبل الظهر:** پێش نیوەڕۆیە، پێش نوێژێ
- **استراحة الظهيرة:** نیوەڕۆ بار، سانەوەى نیوەڕۆیە
- **في الظهر:** لە نیوەڕۆیەدا، نیفرۆکى

ظهر (ج) ظهور واظهر: پشت، مازى، مازە

ظهر الاحدب: بڕوانە (أحدب)

ظهر الكف: پشتى دەست

- **وراء الظهر:** پاشمل، لە پشتى سەر دوان

ظهور: دەرهاتن، وەدەرکەوتن، دیارى دان، پەیدابوون، دیاردى بوون، ڤێڤرین، دەرکەوتن، دیاربوون، سەرهەڵدان، ئاشکرابوون، پەیابوون، خویابوون، وەدى هاتن، وەدیارکەوتن، گوڵکردن

الظهور بغتة: ڕەخسان

ظهور السرور والفرح: ترینگە، ترنگە، شادى

ظهير: لەمپەر، پشتیوان، پشت و پەنا، پشت مێرد، پشتەک، پشت، پشتۆک، چاوسوور، هەڤگەل

- **بدون ظهير:** بێ باڵ، بێ کەس، بێدەر، بێ پشت

ظهيرة: نیوەڕۆ

ظهيرة البيت: پاشماڵە

ظهيرة الحائط: پاڵەوانە

ع

ع: پیتی هەژدەمینی ئابێتی عەرەبییە
عائب: لێ گر، ڕەخنەگر
عائد (ج) عوائد: ئاشنا، دۆست، لەمەڕ، خۆمل، سەربە، ئی، هی، یا، بێ، سەر لە نەخۆشاندەر
عائدية: لە مەڕی، خۆملی
العائر: یەکچاو
عائس: قەیرە (بۆ نێرە و مێیە)
عائش: زیندوو، ژیار، کەسێکە باش بژی، کەسێکی لە باری ژیاندابێ
عائق (ج) عوائق: وەدرەنگخەر، تەگەرەتێخەر، بەرگر، بەرگیر، کۆسپە، بەرهەڵست
عائقة: هەلووک، هەلووپک
عائل: بڕوانە **(فقير)**
عائلة (ج) عوائل: ١- ماڵ و منداڵ، مەرفاتی، خانەوادە، بنەماڵە، پەرگاڵ، بندار، خاووخێزان، ژن و منداڵ، خێزان ٢- خێزان، کەیوان، کەیوانوو
عائلة بأسرها: خاووخێزان
عائلة عريقة: زار و زیخ
عائلي: خۆماڵی
عائم: مەلەوان
عائن: چاوپیس
عابث: گەلۆر، سەرسەری، بێ کەلک، کەسێکە کاروباری سووک و بێ هوودە بکات
عابد (ج) عباد وعابدون: خودناس، پەرستندە، کۆلدر، هەرێس، خوداپەرست، یەزدی، پەرست، پەرستەر، پارسا
عابد الشمس: ڕۆژ پەرست
عابد الشيطان: شەیتان پەرست، دێو پەرست
عابد الصنم: بوت پەرست، دیلۆڤان، بوت پارێز
عابد النقود: پارەپەرست
عابر: تێپەڕ، ڕابردوو، ڕەتەر، ڕاڕەو، ڕێڕەو، ڕێبوار، ڕێبگار، پەڕیوەوە
عاتق (ج) عواتق: شان، سەرشان، قەڵا دووشان
عاج: ددانی فیلی، شفرەی فیلی، ددانی ئەسپی ئاوی کە نرخدارە
عاجز (ج) عواجز وعجزة: دەرمەتە، پەک کەفتگ، دامەنە، بێ تاقەت، بێ هێز، داماگ، زەبوون، کۆڵەوار، داماو، کولۆڤان، ناتوان، بێکارە، وڵنگەواز، سست، دەستەو نەژنۆ، دەستە پارچە
عاجل: تالووکەکار، بەپەلە، بەلەز
عاد: خێڵێک بووە لە هۆزەکانی عەرەبان لە پێش ئیسلامدا
عاد عوداً: ١- گەڕانەوە، بادانەوە، دەست پێکردنەوە ٢- خوو پێگرتن، ڕاهاتن، پێ فێربوون
عادة (ج) عادات: نەریت، پیشە، باو، خوو، شوێن، شێوە، هۆ، با، باو و نەریت، دەستوور، یاسا، یاسە، خدوو، تورە
عادةً: بەئاسایی
عادةً سر: لەسەرخۆ بڕۆ
العادة السرية: دەست پەڕی
عادة سيئة: خووی خراپ، بەدخوویی
العادة الشهرية: بێ نوێژی
عادل: دادگەر، دادوەر، دادپەروەر، دادپەرست، ڕاست پەرست، دادپرس
عادل معادلة: پێکەڵپێکی، هەڤسەری، هاوسەری، هاوتایی، هاوکێشی
عادي (ج) عاديات: سووک، کارێکە کە ڕەفتار لەسەر وی باو بێت.
عادي (ج) عداة: دوژمن، دەستدرێژ
عار: ڕووت، ڕووس
عار (ج) اعيار: بڕوانە **(عيب)**
- **كتاب العار:** نەنگ نامە، شوورەیی نامە

عارض: ١- چرۆچەم، چرۆچاو، جەفەر، ڕووچک، ڕوخ، شێوە، ڕوو، ڕوخسار، چارە، دەم و چاو، دیم، دیا، زەڕە، گۆنا، دیدار، دیار، ڕەنگوڕوو، چارە، ٢- نیشاندەر، پەیداکراو ٣- هەور

عارضة (ج) عوارض: کۆسپە، هەنگامە، گێچەڵ، ڕەنج، گۆنکەڵ، وەی، کەڵەک، ڕووداو، پێشهات، پێداویستی، ڕوودانی ئەوەیە کە بەسەر مرۆی دادێن

عارضة خشبية للسقف: نێرگە، کاریتە

عارضة السقف: ئاڵوودار، خەمسارە، ڕلۆە، سەرەڕا

عارضه معارضة: دژی، بەربەرەکانێ، بەرەنگاری یەکتری بوون

عارف: ئاشنا، بەڵەد، شارەزا، زان، زانا، زوانزان، زانزان، تیگەیشتوو

- غیر عارف: نابەڵەد، ناشارەزا، لاجوور

عارف الامور: کارزان، کار ئاشنا، کارناس

عارف الأنساب: ڕەچەڵەک ناس

عارف بالله: قەلەندەر، خوداناس

عارف بالموضوع: وەرام زان

عارف الشخصية: کەس ناس

عارف النسب: ڕەچەڵەک ناس

عاري: بڕوانە (عریان)

عارية: تەلب، تەلپ، گرک، دەستەوا، سپردە، سپاردە، چتێکە بۆ ماوەیێکی بدرێ و بستێنرێتەوە، سپەردە، ئەسپەردە

عازب: خۆرت، هەرزەکار، لاو، بوخچەی نەکراوەوە

عازبة: گەورە کچ، بەربەخت، بوخچەی نەکراوەوە

عازف: لێدەر

عازف الكمنجة: کەوانە لێدەر، کەوانەژەن، کەمانچەژەن

عازل: نەگەیەنەر، جیاکەرەوە

عازل الحرارة: گەرما نەکێش

العازل (في الفيزياء): نەکێش، نەگەیەنەر، جیاکار، جووداکەرەوە

عازم: مەیلکار، ڕووتێکار، ویستی کردنی کارێکی

عاش يعيش عيشاً وعيشة: ژیان، زیندەگانی کردن

عاشر: دەیەم، دەهەم

العاشر: دەیەمین

عاشر - معاشرة: پێکەوە ژیان

عاشق (ج) عشاق: کەڵکەڵەدار، والامەن، هەوادار، دڵدار، گراو، سەوداسەر، دڵبراو، مەنگی، سەودایی، عەبداڵ، هەوادار، حەوداڵ، دلکەتی، حەز لێکار، ئەوداڵ، دڵباز، شەیدا، والە، بەهەوا، ئەڤیندار، ماس، هەوایی، سەوداسەر

عاشق المرأة: دڵبژۆک، دڵپارسەک

عاشوري: ڕۆژی دەیەمی مانگی (موحەڕەمێ)یە

عاصر: کوشەر، ڕێک کوش

عاصف: بای توند و سەخت، چەماوەوە

عاصفة (ج) عواصف: ڕەشەبا، کولاک، بارۆڤە، بووران، بازۆر، تەپ، بای سەخت، هوڕە، زیپ، گەرداوی بای

عاصفة ترابية: گەردەلوولە

عاصفة ثلجية: کرێوە، پێچ و کلۆ، وەشت، بووک، بادەڤ، باندەر، بلێک

عاصفة ثلجية مع المطر: شراپێرک، شلێوە

عاصفة الريح: گەرداوی با، گێژەنی با

- الريح العاصف: ڕەشەبا، بارەش

عاصفة مائية: گێژەنی ئاوێ

عاصم: پێشگر، پارێزگار، پارێزەر

عاصمة (ج) عواصم: پایتەخت، دووێن، دیڤێن، دیڤین، شانشین، پێتەخت، پاتەخت

- أمانة العاصمة: پاتەختەوانی، شارەوانی پایتەخت

- أمين العاصمة: شارەوانی، سەرداری پایتەخت، پاتەختەوان

عاصي (ج) عصاة: سەرکێش، ڕێگر، چەتە، جەردە، یاخی، لاسار، بێ گوێ، ختمی، بارنەبەر، بارنەوەر، پەت بڕ، بەزاج، بێ گۆش، پەت پسێن، گوناهکار، ناواندار، پرکێش، تۆڕ، جەبە، خرس، شەمۆس، شەمۆز، هەج، ملهوڕ، سەرێزێو، نافەرمان، سەرپێچ، دەستبزێو، بارنەبەر، پەتبڕ، ئازادیخواز، سەرچڵ، یاخی، خۆدەرخەر

عاض: گەزندە، گەزۆک، گازگر، گر، سەگی گیرا، گەز، گەزەک

- الكلب العاض خفية: سەگ نهێن گر، سەگی نهێنی گر

عاطر: گولاولێدەر، زۆر بۆنخۆش، کەسێکە زۆر گولاوی خۆش بوێت

عاطف: میهرەبان، دڵنەواز

عاطفة (ج) عواطف: بەزەیی، میهرەبانی، دڵنەوایی، شەوق، خرۆش، سۆز، کوڵ، نیاز، هەوەس

عاطفة القلب: بەدڵ خۆشویستن

عاطفي: بەسۆز

عاطل: پەک کەفتگ، پەککەوتوو، دەستەپارچە، داماو، دەرمەند، بێکار، بێ فەرمان، گردەنشین، کەپەر، گڕ، وڵووڵ، چرۆست، پالووتە، ئەوارە، بێ ئیش، دەستەووسان، سلۆرت، واووڵ، هەرزەگەڕ، دەستەو ئەژنۆ، دامەنە، بێ بەهرە، بەشبڕاو

عافية: ١- لەش ساخی، پژین، ئێڤنۆتە، تەندروستی ٢- نۆش

عاق: کەسێکە گوێ لە مستی دایک و بابی خۆی نەبێ و ئازاریان بدات

عاق عوقاً: دواخستن، وەدرەنگ خستن، کاشکرن، ڤارقلاندن.

عاقب: دوابەگ، جێ نشین، بەردەستی میری، دوارۆ

عاقبة (ج) عواقب: پرتووک، پەرتاڵ، پایان، پامان، دوارۆژ، سەرئەنجام، ئەنجامی (هەموو چتێکی)

- سوء العاقبة: دوا رۆژ رەش، خەمرە

عاقبه معاقبةً: وەدووکەوتن

عاقبه عقاباً ومعاقبةً: لێگرتن، تۆڵە لێ کردنەوە، تۆڵە لێ ئەستاندنەوە

عاقد: گرێدەر، گرێ تێخەر، مەحکەمکار، پەیماندە، پەیمانکار

عاقر (ج) عواقر: ١- پیاوێکە منداڵی نەبێ، بەیچەڵ، ئاکاری مارەبڕینێ پێکهێنان ٢- شورەکات، شورەک، شۆرەزار

عاقرة: نەزۆک، بەیچەل (ژن) قسر

عاقل (ج) عقلاء: هۆشیار، وشیار، ژیر، هیردار، ژیرلۆ، مامۆتک، پرمێشک، شامبۆز، بەهۆش، هۆشدار، هیر، ژیللە، هۆشمەند، ژیرلۆ

عاقول: وشترالووک، وشترخۆرە، وشترخوار

عاكف: گۆشەنشین، گۆشەگیر

عالق: هەلاوەسراو، هەڵواسراو

عالَم: گێتی، گێهان، خوەستان، جیهان، کەیهان، گەردوون، چەرخ، چەپگەرد

عالم الكون: کەیان، جیهانی گەورە، کەیهان

- فاتح العالم: جیهانگیر

عالم الصغير: جیهانی بوچک، گەردوون

عالم (ج) علماء: مامۆتک، لێزان، شارەزا، مەحلان، زان، زانا، زانەر، کارئاشنا، ئاشنا، زۆرزان، فامیدە، حاڵی، دانا، ئاخوەوەند، بزان، زانیار، فرەزان، کەیان، هۆزان

عالم الانساب: ڕەچەڵەک ناس، شارەزای زانیاریان

عالم الآثار: شوێنەوار ناس

عالم ديني عند الاسلام: مەلا

عالم ديني عند اليزيديين: کۆچەک

عالم الغيب: نهێن بێن، نهێنی زان

عالم ديني لليهود: مالم

عالم ديني للنصارى: قەشە

عالم اللغات: زمانزان، زمانەوان

- نسل العلماء: مەلا زادە

عالي: بلند، بەرز، قیت، ڕاشەر، لای ژووروو، لای سەرەوە، بانی، بانوو، ڕاسەرین، سەرین، سەلیل، قووچ

عالي الرأس: سەربەرز، سەربلند، سەرفراز

عالي المقام: شان بلند، پایەبەرز

عالية (ج) عاليات: مێیینەی (عالی)یە

عام (ج) اعوام: ساڵ، وەرز، وەند

العام الآتي: ساڵی دادێ، ساڵی هاتوو، ساڵی تر

عام بارح: پار، ساڵی ڕابردوو

عام ماضي: پار، ساڵی ڕابردوو

العام المنصرم: پار، ساڵی ڕابردوو

عام القادم: ساڵی دادێ، ساڵی هاتوو

عاماً فعاماً: ساڵە و ساڵ

عاماً فعام: ساڵە و ساڵ

عام: گشت، تێکرا، گشتی

- اسم العام: ناڤۆکا گی، ناوی گشتی

عامة (ج) عوام: تێکرا، گشتی، هەمووی

عامد: ئارەزووکار، ویستەر

عامر: ئاوا، ئاوەدان، ئاڤا، ئاوەدانکەرەوە، خانووبەرە و چتی تر دروستکار

عامرة: ئاوا، ئاوەدان

عامل (ج) عوامل وعمال: ١- کۆلکە، هۆکار، کارگەر، پاڵە، کاربین، کرێکار، ڕەزبیە، نیشکار، ڕەنجبەر، بەرووستا، چێکرۆخ، ڕەنجدەر، کدکەر، هۆک، کاربین، کرێچ، شاگرد ٢- هۆ، بۆنە، مایە

عامل (والي): کاردار

عامل أولي: کۆلکەی خۆبەش

عامل العدد: کۆلک

العامل المشترك الاعلى: بەرزترین کۆلکەی ناوکۆیی

- عاملان متساويان: دوو کۆڵی هاوتا

- مهنة العامل: شاگردی

عامي: ناشارەزا، نابەڵەد، گێل، بی سەواد، نەخوێندەوار، نابینا

عانة: ١- ماکەر، مزکەر، ماخەر ٢- بەر، برێڤ، برۆڤ، مووچک، بانەگا، شەرمگە، شەرمگا، مرداربەر، جێگای گەندە، تووکی بەری مرۆڤانە

عاند (ج) عواند: لارێ، کەجڕەو، ڕکەبەریکار، لە ڕێگای ڕاست دەرکەوتوو

العانس: مانگۆڕ، ئافرەتێکە مێردی نەکردبێ و مرۆڤێکیشە ژنی نەهێنابێ، قەیرە

عانق معانقة: دەستەملان بوون، ملە، دەست لە ملی یەکتری کردن

عاهة (ج) عاهات: وەی، کارەسات، هەنگامە، گێچەڵ، گەڵەک، رووتە، قۆرت، ئاسیو، گۆنگەڵ، کوێرەوەری

عاهرة: بۆل، جندە، قەلپ، سووزمانی، ئافرەتێکی سووکی ڕەدووکەوتوو، ڕادوو

عاهل (ج) عواهل: ١- شاهەنشا، میری گەورە ٢- بێوەژن

عاود - معاودةً: هۆدانەوە

عاود الجلوس: کتووت
عاونه معاونةً: هاری، هاریکاری، کێشک، دەستەوایی، زیارە
عاوي: گومرا
عاید: ١- سەر لە نەخۆشان دان، دیدەنی نەخۆشان کردن ٢- گەڕاوەوە ٣- سوود، دەرامەت ٤- لەمەڕ، هی
عایشه: ١- لەگەل وی ژیا ٢- زیندوو
عایق (ج) عوائق: پێشگر، پەکخەر
عاینة معاینةً: دیتن، لێ نۆڕین، تەماشاکردن، باناندن، تێرامان، نهێرین، نواڕین، نیاکردن
عب: هەڵقوڕاندن، هەڵ لووشین، لووشین
عبء: ئەرک، هەرک
العب: تەرزە
عباء (ج) اعبئة: حابا، عابا، هیزار، کەمەرچین، هەورای، کوومسرە، کوومزرە
عباد الشمس: ١- رۆژپەرست، خۆرپەرست ٢- گوڵەبەرۆژە
عباد الشیطان: شەیتان پەرست، دێو پەرست، شیدایەزەکی
عباد الصلیب: خاچ پەرست، خاچ پارێز
عباد الصنم: بوت پەرت، بوت پارێز، دیلۆڤان
عباد النار: ئاور پەرست، ئاگر پەرست
عبادة: پەرستن، یەز، بەندەگێتی کردن، خواپەرست
عبادة الله: خوداپەرست، خولاپەرست
عبّار: خەون لێکدەرەوە
عبارة: کۆش، دەستەواژە، لەسەر رۆیشتن، خەون لێکدانەوە، چەند وشە یا رستەییێکە کە واتا و مەبەستێکی بنوێنێ
عبارة عن: برێتیە لە
عباس: زۆر مڕ و مووچ بوون، ناوێکیشە لەناوەکانی شێری
عباسة: دژیی، درژی، مۆنی، گرژی، ناوچاوگرژی
عباسي: گوڵی لالە عەباسی
عَبَث: بێ کەلک، کاری بێهوودە، تورەهات، پووچ، پڕوپووچ، زیف، بادی هەوایی، بێ سوود، خۆڕایی، فیرۆ، بێ مایە، بەخۆڕایی، هەڵکوتانە سەر کاری بێ سوود
عَبَث عَبَثاً: چت تێکەڵ و پێکەڵ کردن
عبثاً: خۆڕایی، خۆڕا و بۆڕا، بەخۆڕایی، بێ سوو، بێ هوودە
عَبد (ج) عباد وعبید وعبدة: بەندە، بەنی، کۆلە، بەندەی خوا، کوول، کۆیلە، زەر خریدە، زەرکڕیدە
عبدة: کەنیز، کڕاو، زێڕ کڕید، بەزێڕ کڕاو
عبر: وشتری مێیە
عبر: رووبار
عبر عبراً وعبوراً: پەڕینەوە، تێپەڕبوون، تێپەڕین، ڕابردن
عبر تعبیراً: خەون لێکدانەوە، ڕاڤەکرن

عبراني (م) عبرانیة: زمانی جوولەکان
عبرة (ج) عِبَر: پەند گرتن، وەئاگاهاتنەوە، پەند، مەزری
عبرة: بەدناوی
عبري: جوو، جوولەکە، زمانی جوولەکە
عبس: ترشروویی، مۆنی، گرژی
عبقر: شوێنێکە عەرەب وایان گومان دەکرد کە جندۆکەی زۆر هەیە
عبقرة: درەوشانی چتێکی وەکوو تروسکانی بەردەتراویلکە
عبقري: ١- جوان، زیوا، شیرین، شۆخ، بلیمەت، پێگەیشتوو، پێگەییو، کەمۆ، هەڵکەوتوو، ئەو کەسەیە کە لەبەر هونەر و زانایی و هێز و وریایی وی سەرسووڕ بمێنن، بەهەموو چتێک و کەسێکی وا دەڵێن کە جوانی هێز و پلەی بەرزی و پەسندێتی وی سەرسام هێنەر بێ، نازدار ٢- ڕایەخانی شیاو و گران و نرخدار
عبقریة: بلیمەتی
عبهر (ج) عباهر: ١- نێرگس، یاسەمەنە ٢- لەش پڕ و تێکسرماو، درێژ
عبودیة: کۆلەیی، بەنیاتی، کۆلەیێتی، بەندەیێتی، بەندەگێتی، خولامی
عبور: تێپەڕین، تێپەڕبوون، بوورین، بوهارتن، پەڕینەوە، ویەردن، ڕەتبوون، ڕەدبوون
العبور من النهر: پەڕینەوە، دەربازبوون
عبوس: دووپێرەکی، نەعیمترش، چارەترش، چارەدژ، درژ، رووگرژ، کورزە، گڤن، مچومۆڕ، مڕمۆڕ، ناوچاوانگرژ، دمۆڕ، مۆڕ، مووگرژ، رووترش، مێڕ، ترمژوو، مۆن، توندوتیژ، تووش، گرژ، دژ، رووتاڵ، پلم
عبوسیة: گرژی، مۆنی، تووشی، درژی، گڤن، گڤی
عبید: بەندە، بەنی، خولام، قول، کۆلە
- شبه العبید: کۆلانە
عُبِّید: بەندە و کۆلە و قولی گچکە
عبیر: بۆنێکی خۆشە کە لە چەند چتێکی بۆنخۆش پێکەوەنرابێ، دەرمانی بۆنخۆش
عتاب ومعاتبة: سەرخستنەسەر، بەسەر رۆیشتن، بەسەریەکداچوون، سەرزەنش، سەرزەنشت، سکالا، گازندە، گازاندە، گلەیی، گلین، گلهد
عتاد (ذخیرة عسکریة): مراز و کەلوپەلی شەڕتیە، جەبەخانە
- اطلاق عدد من العتاد: شێلنگ، شێلینگ، دەستڕێژ
عَتاق: ئازادبوون، ڕزگاربوون لە کۆلەیی
عتاقة: کۆنەیی، کەونەیی
عتب: هەنگڵەشەلە، هنگڵەشەتە

عتبة (ج) عتبات: پێشدەرکە، پێشدەرگانە، ئاسانە، دەرماڵ، دەربزان، ئاخگە، بەردەرگا، بەردەرگانە، شیپانە، شیپک، دومدەر، شوێن کەوش داکەندن، ئاسانە، ژێر بەدان
العته: وڕی، هێڕی، گێژی
عتر: ساتمە، هەڵەنگووتن
العترب: سماق، ترش
العترس: کەڵەباب، کەڵەشێر
عَتق عتقاً: ئازادبوون، سەربەست، سەربەخۆبوون
عِتق: ئازادی، لە کۆیلەیێتی و بەندەیێتی ڕزگاربوون
عُتلّ: پڕ خۆر، سەرکێش، توندخوو، زۆردار، ئازاردەر
عتلة (ج) عتل: مەڵغە، لەهاز، نووێل
عتم: تاریکی، نووتەکی، تاری
العتمة: تاریکی
عتوّ: بێ ئەندازە، بێدادی کردن
عتود: گیسکی یەکساڵانەیە
عتيد: ١- ئامادە، ساز، ئەیقەز ٢- قەڵافەتدار، زەلام، لەندەهۆر
عتيق (م) عتيقة (ج) عتائق: کۆن، کەون، کەڤن، چەپڵەک، چەپرەک، چەپکەن، کەتە، کەچە، فرەماگ، کەڤنار، کرونینە، کۆنە، کۆنینە
- بيت العتيق: ماڵی خودا (كعبة)
عتيقة: شرە، کۆنکە، کۆنینە
- أمتعة عتيقة: شرەوبرە، شرۆشیتاڵ، شرۆشاڵای کۆن
- اشياء عتيقة: شرەوبرە، شرۆشیتاڵ، شرۆشاڵای کۆن
عثار: هەڵەنگووتن، سەرسم دان، ساتمە، سەرەنگرێ بوون، سەرەنگرێ، سەرمەقولات، ساتمە، سەرەنگرێ دان، سەرسمدان، هەڵەنگووتن
عثة (ج) عث وعثث: مۆرانەی خوری، مرک، مرگە، جیوە، مڕ، گیوە، خێرک، مەرکانە، مەریکانە، مرکانە، مرکە، مۆرکە
عثر، عثار: سەرەنگرێ دان، سەرەنگرێ بوون، سەرسم دان، ساتمە، هەڵەنگووتن، سەرمەقولان، ساتمە
العثرة: هەڵقۆچان، هەڵەنگووتن، سەرەنگرێ بوون
عثرة (ج) عثرات: خلیسکان، پێ هەڵەنگووتن
عثري: دێم، دێمەزار
عثمان: فەرخەمار، بەچکەمار، بێچووە هوبرە
العثوة: زولف، زڵف، گیس، گێسوو، پەرچەم، قژ
عثـور: ١- دیتنەوە، دۆزینەوە، پەیداکردنەوە، بیاندنەوە، بێناندنەوە، دینەوە، نیانەوە ٢- ئاگاداربوون، تێگەیشتن ٣- هەڵەنگووتن، سەرسم دان
عثور عن البضائع: گەڕدان، بەسەرهەڵبوون، دۆزینەوە، دیتنەوە، بەسەرگرتنەوە، بیاندنەوە، پەیداکردنەوە، ئاشکراکردنەوە
عثور على الضالة: سەرگرتنەوە، بەسەر گرتنەوە
عثور المصايف: واردۆزی
عثيرة للفرس و نحوه: سەرسم
عجائب: بڕوانە (عجيب)
عَجاج: ١- تۆز، گەرد، ڕتام ٢- دووکەڵ ٣- گەوج، ناکەس
عجالة: تاڵووکە
عجّان: هەویرشێل
عجب (ج) اعجاب: سەیر، واق و وڕی
عُجب: بڕوانە (تكبر)
عجب عجباً: پەسند کردن، ڕاڵی بوون، پێ چاک بوون
عجباً: ئایا، ئەرێ، ئاخۆ
عجد: دەنکی ناو کلووە ترێیانە
عجة البيض: ١- کووکی، کۆکۆ، کووکوو، ئاسیدە ٢- هێلکەورۆن
عجراء: زرک، کاڵ، نەگەیشتوو
عجرفة: ١- بڕوانە (تكبر) ٢- هەڵەبازی، بێ سەروبەری، چەنە درێژی، هەڵەوەڕی
عجز: داماگی، واماگی، دامەندگی، دەسبانەدەس نیان، دامان، بێچارەیی، کۆڵی و داماوی، بێ تینی، جاڕس، هەراسانی، داماکی، دەستەپاڕچەیی، ڕووپەڕی، زەبوونی، کۆڵی، گڕی، لەپاکەفتن، دڵمانی، خەفەتباری، پەککەوتن، پەککەفتن
عجز عجزاً: دامان، کۆڵدان، بڕنەکردن، دەرەقەت نەهاتن
عجز (ج) اعجاز: پەرچە
عجز: سمت، کەفەڵ
العجز (العجزية): سێ بەندە
عجزة: بڕوانە (عاجز)
دار العجزة: هەژارخانە
عجل - عجلاً: تاڵووکەکردن، پەلەکردن، پەلەپەل کردن، لەزین، پەلە، پەلەپەل، هنجراندن
عِجل (ج) عجول: گوێلک، گوێرەکە، گوێرە، گۆرە، گۆلک، گۆرەکە، نەوەند، نوێن
عجل الجاموس: پالاخ، گوویک
عجل الحولي: پارگوێری نێر
عجل ذو عام واحد: یەکبەند
العجل المسن: پانێر، پارێن
- راعي العجول: گوێرەوان، گۆرەوان، گۆلکەوان
عجلان: ئازا، چوست، بەتاڵووکە، بەپەلە، چک، پێتمار، بەناو، خێرا، خێراخێرا
عجِلة: گۆلکەمێ

عـجلة: ١- هەڵەتاو، هەڵەداو، خـێـرا، دەسـتـوبرد، سـاتی، تاڵووکە، هەشتاو، پەلە، جەخت، گوڕمە، هەرەمە، پەلەقاژێ، چوستی، خۆش ٢- فایتوون، عەرەبانە و دوو چەرخەی دەست ٣- پێچک، چەرخ، تەگەرە، خرخرە، دۆل، رەورەوە

عجلة السيارات وغيرها: پێچک، چەرخ، تەگەرە

العجلة في العمل: تاڵووکەکردن لە کاردا

عَجم: دەنکی نێو خورمایە، ناوک، چەقالە

عـجم: ١- لە راوێژی عـارەباندا لە خـۆیان بەدەر بەهەمـوو نەتەوەییێکی تر دەڵێن (عەجەم) ٢- کوردەکانی کوێستانی بەترک زمانان دەڵێن عەجەم

عجم عجماً العود: گەزتن، بۆ ئەوەی لە نەرمی و رەقی بگەن

عجم السيف: شیروەشاندن

عجم الكتاب او الحرف: نوختە بۆ دانان

عجم تعجيماً: زمانگیران، پسک بوون

عجمة الثمر: دەنک و ناوکی خورمایە

عجن عجناً: شێلان، شێلای، داشێلان، هەڵشێلان

عجوز (ج) عجائز: پیرەژن، کۆنەژن، قەرادە، پیرێژن، قەڵتاخ، کەڤنەژن

عجوز المتصابية: تەرپیر

عَجول: بزۆز، تۆلاز، بەتاڵووکە، جەربەزە، جرین، تۆسن، حالۆر، هاروهاج

عجي: دایک مردوو، دایک مردگ.

عجيب (ج) عجائب: سەیر، ناوێزە، نادین، ناشنا، پرپرس، واق و ورکـار، چەرگـهـەلین، چاف زێلک، زیاکـار، سـۆزرەت، فـیـخووجـۆ، ئەنتیکە، چاڤزێلک، سـۆسـرەت، هۆرن، سـڤن، زۆرسەیر.

عجيب الخلقة: هۆرت، هووت.

عجيبة (ج) عجائب: سەرسام هێنەر، سەرسوڕێنەر.

عجين: هەویر، هەڤیر، پان، خەمیر، هەمیر.

عجين الكلس: پنج.

– **تخمر العجين:** هۆرامان، هەویر هەلاتن.

– **لقمة العجين للحيوانات:** نواڵە.

عد: بژار، بژارە، بژاردن، ژمارتن، ژماردن، ژوماردن، هەڵدان.

عدا: بەبێ، خـەین، بژ، هێـلە، ژبل، بەدور، بێ، بێلە، بێـجگە، جگە، بێژلە، بەرجا، بژ، بل، بێژ، بێژگە، هێ، بێ.

– **مـاعـدا:** بەبێ، خـەیـن، بژ، هێلە، ژبل، بەدور، بێ، بێلە، بێجگە، جگە، بێژلە، بەرجا، بژ، بل، بێژ، بێژگە، هێ، بێ.

عداء: دوژمن، دوژمنایەتی، ناڕەوایی، بێ دادی، دەسـتـدرێژی، ناڕەوا.

عدا عداً: ئەژماردن، ژماردن، هەژماردن، ژمارتن.

عدا عن: بڕوانە (**عدا**).

عدا ذلك: جگەلەوی.

عداة: بەخشش، خەلات.

عداد: ژمێرەر، ئەژمێر.

عـدالة: دادگـەری، دادپەرست، دادپرس، دادپەروەری، دادوەری، راست پەرست، ناحەزی، نەیاری.

عدة: کۆمەڵە، ژمارەی رۆژانی تێکەوتنی ژنانە و رۆژانی تەلاقی ژنانە، مـاوەیەکـە کە ژن دوای تەلاقـدرانی و یا دوای مـردنی مێردی نابێ مێردی بکاتەوە.

عـداوة: بەدخـوازی، ناحـەزی، نەیاری، حـەدێ، دوژمنی، دوژمنایەتی، ناخۆش، نەیاژین، ناخەزایەتی.

القاء العداوة بين: تێکبەردان، بەگژ یەکتریدا کردن.

عـدة: ١- چەند ژمـارەیەک، هەنێ، ژمـارەیەک، چەنددانە، هێندێک، هەندێک، چەندێک، گەلێک، هەنی، هنگا، بتۆم، گەلێ، هنکاری. ٢- کەرەستە.

معدات: تەروتفاق، رەخت.

عدة (ج) عدد: سامان، کەرەستە، لەباری، شیاوی، کەرەستەی ژیان و شەڕ وەکوو دانەوێڵە و خانووبەرە و چەک.

عدد (ج) اعداد: ژمارە، ئەژمارە، دانە، رەنووس، دەنک، رژک، ژومارە، قل، لب.

عدد اولي: ژمارەی یەکەم، ژمارەی خۆبەش، ژمارەی دابەش.

عدد بسيط: ژمارەی سادە.

عدد خيالي: ژمارەی بە بیر.

عدد اجمالي: ژمارا کۆزیک.

عدد الفري: ژمارەی نەتۆمان.

عدد الزوجي: ژمارەی جووتەنی، رەنووسێکی جووت.

عدد صحيح: ژمارەی تەواو، ژمارەی ساخ.

عدد عشري: ژمارەی دەیی.

عدد الكتلة: بارستە ژمارە (کیمیا).

عدد كسري: ژمارەی کەرتدار، ژمارەی بەکەرت، ژمارەی کەرت.

عدد مختلط: ژمارەی تێکەڵ.

عدد مركب: ژمارەی ناوێتە.

عدد المطلق: ژمارەی ڕووت.

عدد محسوسة: ژمارەی هەست.

عدد واحد: دانەیەک، یەکێک.

– **عامل العدد:** کۆلک.

عدس: نیسک، نژی، میژوی، مشوەش، نوێژی، میژوێ.

– **مرق العدس:** نیسکێنە.

عدسة: ١- دووربین، ناستەم بین. ٢- پارچە شووشەییێکیشە لە چەشنی نیسکی کە بۆ دووربینان بەکاردەبرێن.

العدسة اللامة: کۆناستەمبین، کوزەڕەبین.

عدسة العين: ڕەشکێنە و بیبیلە، نیسکۆ، سیلۆک.

عدسة طبية: چاویلکەی پزشکی.

عدل (ج) عدول: ١- لنگەبار، تا، لابار، بەستە، لینگە. ٢- چەشن، هاوچەشن، وێنە، وەکوو. ٣- نرخ، بەها

- جولق ذو عدلين: تێر.

- نصف العدل: تا، لنگەبار.

عدل: داد، دادنووس، دادپەروەری.

- كاتب العدل: دادنووس.

عدلة: ئەو کەسانەیە کە شایانی قۆڵکێشانن (شاهدی) و یا قۆڵکێشان (شاهدی)یان لێ دەوەشێتەوە.

عدلية: ١-دادگە، دادگا، دادپەروەرگە. ٢- دیوەخانە، دیوانخانە

عدم: نەبوو، نەبوون، نەبێن، قت، نەیێن، هیچ، بەپێچەوانەی هەبوون.

عدم المعرفة: نەزانی.

عدم محكومية: بێ تاوانی.

عدم التوافق: ناکۆکی، لنجی، نارێکی.

عدم المسؤولية: بارسووکی، بارسقکی.

عدم استقرار: شلەژاوی.

عَدَن: بەهەشت، هەمیشە لە جێگایەکی دامەزران بۆیە دەڵێن بەهەشتی (عدن) چونکوو دەڵێن مرۆ هەمیشە لەوێدا دەبێ.

عدن عدناً الارض: زبڵرێژکردن.

عدن الحجر: بەرد هەڵکەندن.

عَدو: ڕاکردن، غاردان.

عدو (ج) اعداء: دوژمن، ناحەز، نەیار، نەتەوی، خەنیم، قاندڕ، بەدخواز، بەرچەپ.

عدوان: دوژمنایەتی.

عدول: گەڕانەوە، کشانەوە.

عدول عن الحق: ڕاگومکێ، پشت لە ڕاست کردن، لادان، لاکردن، وەرگەڕانەوە، گەڕانە دواوە، لە ڕاستی لادان، خۆنەزانکردن.

عدو النفس: خۆخۆر.

العدوى: تەنینەوە، پەتا، درم، لێ گرتنەوە.

- عدم العدوى: نەتەنینەوە.

- انتقال العدوى: لێ گرتنەوە.

عدى: دوژمن، دوژمنایەتی.

عديد، عديدة: ژمارە، ئەژمێرراو.

عديل (ج) عدلاء: ١- هاوتەمەن، هاوبەزا، هاوزا، هاوتا، هاوزێ، وەکوو، بەرانبەر، لنگە، هاوساڵ، هاوسەر، بەرامبەر، بەقەدیەک، هەمبەر، بەربەهەڤ، ڤەراڤەر، وەراوەر، تەراز، هاوتیرە. ٢- ئاوال زاوا، برازاوا، هامزاوا، هاوزاوا، هاڤالزاڤا.

عديل المتقاربين في المنزلة: هاوزێ، هاوپایە.

عديم (ج) عدماء، معادلة: ١- گەوج، شێیت. ٢- نەبوو، نایاب. ٣- هەژار.

عديم الفؤاد: بێ دڵ، دڵمردوو، دڵمردگ.

عديم الحظ: بەدبەخت، چارەڕەش، کلۆڵ، لێقەوماو، خاکەسار، بەخترەش، بێ بەخت، خاک بەسەر، خۆڵ بەسەر، قەشقە، کولۆڵ، کەربەتلی، پێرکوور، جیوەلەک، پەپووک، بووژمان، بووژما، شەلب، بەلەنگاز، بەتار، شوورەت.

عديم الطعم: بێ تام، کەلە.

عديم المعرفة: نابەلەد، ناشی.

عديم الشرف: بێ نامووس، بێ ئابڕوو، دووڕووزی.

عديم الشبيه: بێ وێنە، بێ هاوتا.

عديم النظير: بێ وێنە، بێ هاوتا.

عديم الوفاء: سپلە، بەدئەک، بێ ئەرک، نانکوێر، نانکۆر.

عديم الثمر: بێ بەر، بێ بەرهەم.

عديم النفع: بێ سوود، بێ بەرهەم.

عذاب (ج) أعذبة: ئازار، ڕەنج، جەور، ئۆزۆر، تالاو، چەرمەسەری، سزا، کوێرەوەری، دەردەساری، شکەنجە، ئەشکەنجە، پێچ و تاو، تالاو، دەردەسەری، دڵێشە.

عِذار: ١- ڕوومەت، لاجانگ ٢- زولف، تووکی کەناری نێوچاوان، گێسوو.

عَذب: ناوی شیرین و خۆش، ڕانەرم، شیرن، شیرین، تامدار

عذب الالحان: دەنگ خۆش.

عذبة المنديل او العمامة: لەچەک، لەچک، لفکە، لێچک، لچک.

عُذر (ج) اعذار: تەوازۆ، بەهانە، بیانوو، تەگەرە، بیانگە، پەرچ، مهانە، بەهانە.

العذر: ڕەهێڵە، لێزمە.

عذراء: ١- کچێنیدار، کچ، کیژ، دۆت، کچێکە شووی نەکردبێ. ٢- دوڕی کون نەکراو.

- دم العذراء: چارە، خوێن کچێنی.

عذرة: قۆشە، کچێنی، بنی کچان.

عُذرة: دەستەموو، کاکۆڵ، نێوچاوان.

عذق (ج) اعذاق: هێشووی دارە خورمایە، پۆڵ.

عذل عذلاً: بڕوانە (لام لوماً).

عذوبة: خۆشی، ڕانەرمی، تام، چێژ، تامداری، مەزەداری.

عذوبة الالحان: دەنگخۆش.

العذي: دێم، دیمەکار، (زەوی).

عرادة (ج) عرادات: ئامرازێکی شەڕێ بووە وەکوو مەنجەنیق بۆ بەرد فرێدانێ.

عرار: گیایەکی بۆنخۆشە لە (حیجازێ).
عرّاف: ئەستێرەناس، پزیشک، فالگر، جادووگەر، لە ئەدیو دوو
عراف القمار: لاجلاج، قومارزان.
عرافة: ئەستێرەناسی، لە نهێنی دوان، فالگرتنەوە.
عراق: کەناری ناو، سەرتاسەری لێواری رووبار و یا دەریا، ناوی ولاتێکیشە کە پایتەختەکەی شاری بەغدایە.
عرّاك: تێک بەربوون.
عرب (ج) اعراب: ئارەو، عارەب، تات، تاتک.
- اللغة العربية: تاتی، زمانی ئارەوی، زمانی عەرەبی.
عرّب تعريباً: کردنە تاتی، کردنە ئارەو، وەرگێڕان.
عربانة: کرکرۆک.
عربة (ج) عربات: کالیسکە، فایتوون، پایتوون، فیتۆ.
عربة القطار: بارکێشی قەتار (ڕێگای ئاسن).
العربجي: کالیسکەچی.
عربدة: بەدخوویی، شەڕانێتی، بەدمەستی، هەرزەکاری، گالەگاڵ، هەرزەیی.
عربي (اللغة العربية): تاتی، زمانی ئارەوی، زمانی عەرەبی.
العرج: شەلین، شەل بوون، لەنگان، لەنگاندن.
عرج عروجاً: چوونەسەر، وەسەرکەوتن.
عرجان: شەلین، کولین.
عرجة، عرجان: لەنگی.
عرزال (ە) هەرزاڵ، هەرزەڵ، تەڕواڵ.
عرس (ج) اعراس: زەماوەند، سوور، شادی، شایی، داوەت.
- حفلة العرس: زەماوەند.
عرس المرأة: مێرد، شوو، زاوا، زاڤا، زەما، یەزنە.
عرس: دیرەک، تیرەک، ستووندەی خێوەتان.
عرسية: سوورانە، زەماوەند.
عرش (ج) اعرش وعروش: ١- تەختی میر و خونکارانە، کورسی میران، تەخت، کورسی، تەختی پادشا، سێبەردار. ٢- خێوە، میچ، کۆشک، تەلار.
عرشة: میچی سەرکەشتی، میچی سەربان.
عرصة (ج) اعراص وعرصات: ١- حەوش. ٢- گۆڕەپان و مەیدانێکە کە دار و خانووی لێ نەبێ، گۆڕ، مەیدان.
عرضي: ناموس.
عرض (ج) اعراض: کالا، متاح، ئەوەی بەسەر مرۆی دێت وەکو نەخۆشی چێتێکە پایەدار نەبێ.
- اعراض المرض: نیشانەکانی نەخۆشی.
عرض (مقابل الجوهر): نیوار، چەشەن.
العرض: پانایی، بەرینی، بەر، پانی، بەرینایی، پەهنایی، پێنایی، دەرخستن، ئاشکراکردن، پەیداکردن.

عرض: وەج.
العرض: دەرخستن، ئاشکراکردن، وەدەرنان، ڕانواندن، نواندن. هێنانە پێش چاو.
عرضة: ئاشکراکردن و نیشاندانی چێتێکی.
عُرضة: ویست، توانا، هێز.
عرضياً: لابەلا.
عَرعَر: هەڤریست، هێرڤست، شانان، هێڤر، هێڤرست (دار)، هەرەهەڕ.
عُرف: چاکە، بەخشش، ددان پێدانان، خوو، ڕاوێژ، زاراو، ڕەفتار، باو، داب، باو و نەریت، ناسراو، ناسراوی.
العرف الازرق: پۆپەڕەشە، پۆپنەڕەشە.
عرف الاسد: گوڵە مەخمەری، ملەک.
عرف الديك: پۆپە، پۆپینە، پۆپیتە، پۆپانە، پۆپەی کەڵەبابییە.
عرف الفرس: بژ، بژی ئەسپی، دەهف، ژه، ژیی، یاڵی ولاخانی بەرزەیە، پوورت.
عرف عرفة ومعرفة: زانین، تێگەیشتن، سەر لێ دەرچوون، ئاشنایی، بەڵەدی، شارەزایی، ددان پێدانان.
عرفات: ئیستگەی حاجیانە لە نزیک شاری (مەکە) لە (٩)ی ذیحجەدا.
عرفان: ناسیاری، ئاشنایەتی، زانایی، زانست، زانیاری، ناسین.
عَرَفة: کێوێکە لە نزیک (مەکە).
عرفج (ج) عرافج: گیایەکی چۆلییە.
عرفية الديك: پەڕی ملی کەڵەبابییە.
عرق (ج) عروق: ١- ڕەگ، ڕە، ڕا، ڕەه، دەمار، ڕەو، بێخ، تەتەک، خووز، ڕیشە. ٢- بنەچەکە، ڕەچەڵەک، ڕەسەن، نەژاد
عرق النساء: جوورە بایەکە لە نێکەوە تا ئەژنۆیان دادەگرێ، کەژۆک، ڕەگ ئێشە.
عرق الهل: ڕێواس.
عرق: ١- ئارەق، مێوژاو، خۆشاو. ٢- شیرە، شیلە، مەی.
عرق الجسم: ئارەقە، خوەی، خوویە، خووێه.
عرق الغزير: کەڵخوێ.
معرّق: ئارەقەکار، دەرمانی ئارەقەکردنێ.
عرقلة: تەگەرە، کۆسپە، گرێ، بەرهەڵست.
عرقوب (ج) عراقيب: ١- ئشک، پێ، شادەمارەکەی سەرەوەی پانییە. ٢- فێڵ، ڕێگای پێچاوپێچ لە نێو کەژ و کێواندا. ٣- ناوی عەرەبێکی درۆزن بووە و ئێستاش هەر بەو هۆیەوە واتای پەیمانی درۆیە.
عرقية: ئارەقچن، کڵاو.
عرك عركاً: شەڕ و هەراکردن.
العركة بالعصاء: شەڕەدار.

عرم (ه) نەرمە، نەرمک (گۆشت)، ولمە، شلکە.

عرم الفخذ: نەرمەی ڕانی.

عرموط: بڕوانە (**کمثری**).

عرن: گۆشتی کولاو، شوقاقی (نەخۆشییێکی پیسی ولاخانە).

عرناس: ١- دووک، خەرەک، دوو کلەی دەزوو، قانگلە دەزوو.
٢- پەلەوەرێکە بەقەد کۆترێکی.

عرناس: ١- لووتکەی کێوی، پرۆم، بلۆسک، کەپک، کەپکە، بەرازە. ٢- گولە پێغەمبەرە، گەنمەشامی، گارس، گلگل، گولەدان، گولەکابە.

عرنین: کەپۆ، ئێسکی درشتی کەپۆ، سەرەتای هەموو چتێکی گەورەتر و مەزنتری هۆز.

عروة: قولف، قولپە، دەستەبەند، هەنگل، دەسک، دەستوو، چەیل، چەمبل، چەمل، چەپل، چەمپل، قەف، قلف، قولە، قولپ.

عروة الزّر: کونەدوگمە، کونێکە دوگمەی بچێتە ناوەوە.

عروج: وەسەرکەوتن، چوونەسەر، بەرزبوونەوە، سەرکەوتن، کێل بوونەوە.

عروس (ج): زاوا، تازە زاوا، تازە بووک، وەوی، بووک، سوور

عروس في أوائل عرسها: نووبووک.

عروس جديدة: کولۆلۆ.

ح- ب العروس: کەبابەی چینی.

- جهاز العروس: ڕەهەل، قەلەن، جیازی بووکان، ناوتێلانە ڕەخت.

عروسة (ج) عرائس: زاوا، وەوی، سوور، وەیوە، وەولە، بووکۆکە.

عروض: دەستوور و تەرازووی هەموو چەشنە هەلبەستێکییە.

عروق الحمر: ڕۆنیاس.

عروق الصفر: زەردەچێوە، زەردەچوو، مامیران، مامیرانی، زەردەچۆ.

عروق الكافون: ڕوخم، بنەگیایەکی تال و بۆنخۆشە.

عري: ڕووتی، ڕووسی.

عري الرأس: سەر ڕووتی.

عريان: پووت، کۆشا، پەتی، ڕووتەلە، ڕووتلە، ڕەوس، ڕووت و قووت، ڕووپال، ڕەش و ڕووت، ڕووت و ڕەجال، ڕووت، ڕووس، قووت، کۆت، کۆل، لات، لووت، زەلووت، قۆت، بێ جلوبەرگ، پەتی، تازی، خاوس، خواس، ڕەجال، ڕووتە.

عرية: ڕووتێنی.

عريس: زاوا، زەما، زاما، زاڤا، یەزنە.

عريس (في شهر العسل) تازەزاوا.

- تقديم العريس الى غرفة العروس: گەردەک.

- منحة العرس للعروس في ليلة الزفاف: سەر مەشقانە، سەرمەشکانە.

- غناء العرائس: هەڤالێ.

عريش (ج) عرش: قووخ، کەپر، کەیل، کووخ، دالیت، دالۆت، دالووت، چەفتە، چێوبەس، داربەس.

- عريش يجفف عليه الفواكه: کۆتان.

عريش الكرم: قایەی مێوی، چرپی، زنج.

عريض: پان، بەرین، پەهن، پەروی، لێلات، پێمێز، پێن، مەست، بەریان، پۆر، هێس.

عريضة (ج) عرائض: پەلاتە، سکالا، سکالانامە، ویستنامە، نامەیێکە بۆ یەکێکی یا شوێنێکی بەرز بنووسرێ.

عريف (ج) عرفاء:١- ناشنا، کارزان، شارەزا، زانا، ڕێزان، کارناس، لێزان، مەحلان. ٢- سەرگۆن.

عريف الاثر (الآثار): شۆیاژۆ، شۆیگەرین، شووێن هەلگر.

عريكة: خوو و ڕەووشت.

لين العريكة: خۆشخوو.

عرين (ج) عرائن: لانی داعبایانی وەکو شێر و پلنگییە، لانێ بێرێ.

عز: بڕوانە (**عزة**).

عزاء: سەرەخۆشی، پرسە، شین، سووک، چەمەر، گرتن، شین، شیونگە.

- دار العزاء: شیوەنگە، چەمەرگە.

عزارة التبن: ڕەشکەی کای.

عزازيل: شەیتان، دێو.

عزب: ڕەبەن، بیوەپیاگ، کوڕێکە ژنی نەهێنابێ، قازاخ، جوان.

عزباء: بەربەخت (بۆ کچ).

عزبة: کچێکە شووی نەکردبێ.

عزة: ڕێز، نرخداری، هێژایی، خۆشەویستی، توانایی، گەورەیی، هێز.

عزة النفس: ڕێزی خۆگرتن، خۆنەشکاندن، خۆ بەهەند زانین، ناموس.

- حديث العزة: نۆ بەخت.

- جديد العزة: نەدیتکە، نەدی و بدی.

عزرائيل: پێمێرد، ناوی فرشتەی گیانکێشە.

عزف: دەنگی خۆش، ئاوازەی خۆش، کازەکاز، ژەناندن (دەف، ساز).

عزف الرياح: هاشەی با، شهینی، سوایی.

عزق (عزق الارض) کۆلین، هەلکۆلین، زەوی هەلکۆلین، ئاو لێ دەرهێنان.

عزل: لێ خستن، دانیشاندن، لەکارکردن، تێخستن، لابردن، لەسەر کار لابردن، خستنەلاوە، جوێ کردنەوە، ڕاکرن، خانەنشین کردن.

عزلة: گۆشەگیری، گۆشەنشینی.

عزم: ١- پایەداری لە کارێکیدا، ئارەزوو، دڵ کەوتنە سەر چتێکی، ئاهەنگ، قرم، لێ بران، کرتاخ. ٢- زەبر (لە فیزیادا).

- جزم العزم: قرم قایم بوون، قرم لێ خۆشکردن.

عزم المقاومة: زەبری بەرگر (لە فیزیادا).

عزم القوة: زەبری سەرکر (لە فیزیادا).

عزوبة: ڕەبەنی، تەنهایی، بێ ژنی.

العزى: ناوی بوتێکی قورەیشیان بووە لە پێش ئیسلامێدا.

عزیز (ج) اعزاء: خۆشەویست، لەبەر دڵان، بەڕێز، هێژا، گەورە، هەڵکەوتوو، ژیکەڵە، بەردڵ، گێژگوڵ، نرخدار، ئوفلاز، ژیرلۆ

عزیف: زرووکە، جرووکە، زەمزەمەی شادمانی.

عزیمة (ج) عزائم: نیازی قایم و پتەو، ویستی بڕیار لەسەر دراو، ورە، هوێرە، دڵ بۆ کار و یا چتێکی چوون، ڕا، ڕای، بیروڕا.

عُس (ج) عساس: کۆتک، کاسە و قابی پێچکدار و گەورەیە و لە داری دروستکراوە.

عس عساً: کێشکچییەتی کردن، لە شەودا نۆبەتچییەتی کردن.

عسال: هەنگووین فرۆش.

عسالة: خلێف، هەنگخانە، کەوار، کووریک، کوزە هەنگ، کەندووی مێش هەنگوین.

عسجد: زێری بێ خەوش، زێڕ و گەوهەر وەکوو دوڕ و یاقووت، تەلا.

عُسر: تەنگانە، ناخۆشی، گرانباری، دەست تەنگی.

عسر البول: میزگران.

عسر الهضم: دەو، تەبعی، دەوا.

عسرة: دژواری، دوخشاری، سەختی، تەنگانە، تەنگدەستی، دەستکورتی، دژواری، تووشی، تەنگانە، پچرپچر، پێسیر.

العسرة الدائمیة: ناسازی هەمیشەیی.

العسرة المؤقتة: ناسازی جارەکی، دەمەکی، کاتە ناساز.

عسس: کێشکچی، نۆبەتچی شەوی، پاسەوان، چۆکدار، ناتۆر، ناتۆرڤان، ناتۆرە، شەوگەڕ.

- رئیس العسس: سەرنۆکە.

عسکر (ج) عساکر: پێشمەرگە، سەرواز، سەرباز.

عسکري: سوپایی، لەشکری.

- احتلال عسکري: سوپاگیری.

- تعلیم العسکري: مەشقی سەربازی.

- ثکنة عسکریة: سوپاگا.

- الخدمة العسكرية: سەربازگەری، سەربازکاری.

- قائد العسكري: هۆڵمان.

عسل: هەنگووین، هەنگڤین، هنگڤی، کاریت، کۆتەفر، هنگڤ.

العسل المصفى: دۆبە، ڕاوی، ڕەواق.

- ثفل العسل ومثالته: کرێژی هەنگووینی.

عسلوج: گەشەی مێوی.

عسلي: وەکوو هەنگووینی شیرین، لەسەر ڕەنگی هەنگوینی.

عسود: کەومار.

عسى: ١- ڕەنگە، ویدەچێ، دەشێ، نیزیکە وا بێ، قەمی، بەشکوو، بەشقم، بەشکە، بەشکم، بەڵکە، بەڵکم، بەڵکوو، بەڵکی، گاهەس، هەیهایە. ٢- کاشکی، خۆزگە، خۆزی.

عسیر: سەخت، دژوار.

عش: بژی، هەربژی.

عش حراً: بژی بە ئازادی.

عش سعیداً: بژی بە بەختیاری.

عُش (ج) اعشاش: هێلانە، هێلین، لانە، هێلینک، کولانەی مریشکێ.

- تأسیس العش: گوزووز.

- مهدوم العش: هێلانەوازە، شێوان.

عشاء (ج) اعشیة: سەرشیو، بەرشیو، تاریکایی سەرەتای شەوێیە.

- أذان العشاء: بانگی خەوتنان.

- صلاة العشاء: نوێژی خەوتنان.

- اكل العشاء: نانی شەوێ.

عشّاب: گیافرۆش.

عشّار: دەو دوو وەرگر، دەیەک بەر، باج ئەستێن، ڕێگر، باجگر، ڕادار.

عشاوة: شەو کوێری.

عشب (ج) اعشاب: گیای تەڕ.

- آكلة الاعشاب: گیاخۆر.

عشر: وشترێکە بە دە ڕۆژان جارێکی ئاو بدرێت.

عشر: دامان، دەیەک، دەهیەک، دەهەک، یەکێکە لە دە پارچان، سزا.

عشرات: لە راوێژی ئەژمارێدا لە ١ تا ٩ آحاد و لە ١٠ تا ٩٠ عشرات: دەیان، دەهان و لە ١٠٠ تا ٩٠٠ مئات و لە ١٠٠٠ بەرەو ژوور الوفی پێ دەڵێن.

عشرة: دە، دەهـ ١٠.

عُشرة: بەخۆش ژیان و ڕابواردن، تێکەڵاوی، خۆش ژیان، بەزم، کەیف، ئاهەنگ، بەزم و ڕەزم.

عشرة طیبة: بەخۆشی ڕابواردن.

عشرون وعشرين: بيست ٢٠ بيس، ڤيس.
العشرون: بيستەم، بيستەمين.
عشري: دەيەكان.
عشق: دڵ لێچوون، حەسپەن بوون، زامەت، دڵداريتى، سەودا، گـراوى، شـەيدايى، شـێ، گـز، حـەز لێكەرى، ئەوداڵى، حەبداڵى، دڵبازى، دڵدارى، سەوا، سەوداسەرى، سوور، شەوق، ئەڤینى، كەڵكەڵە، هەوا، هەوەس.
عشقة: لاولاوە.
العشو الليلي: شەوكوێرى.
عشوة: شەوچرا.
العشوة: شەوكوێرى، شەوكوێرى، لێلاوى، لێلايى، كارى پۆشراو و ناديار.
عشوق: ئارەزوومەند، سەوداسەركردن.
عشي: بڕوانە (**عشاء**).
عشية: كاتى ئێوارێ، سەر لە ئێوارە.
عشيرة (ج) عشائر: خێڵ، ئێل، ڕەم، هۆز، دوودەمان.
عشيق: دڵدار، ئەڤیندار (بۆنێرینانە).
عشيقة: دڵدار، ئەڤیندار (ئافرەت).
عصاء (ج) اعصاء: داردەست، چەمك، شـڤـتـانى، شـێڤ، ڕۆمك. دەستەدار، گاران، سڤك، سەربەست، شەريات، تێلا، خۆترە، شاكۆڵ، گۆچان، دارك.
عصاب: شاتەرە (گيا).
عصابة: ١- دەستـەمرۆ يا چەند ولاخێكە. ٢- چەتە، جەردە. ٣- مەنديل.
عصّار: ١- ڕێك كوش، كووش، بكوش. ٢- كەسێكە لە كونجى و گەرچەك و ئيتر ڕۆنى بگرێ.
عَصّارة: تلـتـەى چتى كوشراو، ملت، سلپەك، تلپـاس، تلپ، تلف، سەرپاتە، خشتوخاڵ، چرك، ئاووگ.
عصارات الغدية: ئاوگى گلاندەكان.
عصارات هضمية: لينجاوى ڕەوانكار، ئاوگى هەرس.
عصارة النباتات: چەقە، شيرە، شيلە.
عصام: كل، زارەوانەى مەشكە و خيگە، دەسكى ديزە و گۆزان
عَصَب (ج) اعصاب: ١- شـادەمـار، شـارەگ، كـە جومگە و ئەندامان پێكەوە دەبەستێتەوە، ڕشتەى سپى و درێژە كە لە مێشكەوە دێتە دەرەوە و بەناو ماسولكەكاندا پەخش دەبێت. ٢- سەرۆكى هۆز و تيرەيە. ٣- لاولاوە، لاڤلاڤك، سيانە، لەبلابك.
- الاعصاب الحركية: بزوێنە دەمارەكان، دەمارەكانى جووڵانێ
العصب الحسي: دەمارى هەست.
- الاعصاب الدماغية: مێشكە دەمار.
العصب الغليظ في باطن الركبة: ڕەفيسكە.
- الاعصاب المختلطة: دەمارە تێكەڵاوەكان، تێكەڵە دەمارەكان.
- الاعصاب المركزية: ناوەندە دەمارەكان.
- الاعمال العصبية: دەمارە كراوەكان.
- الافعال العصبية: دەمارە كراوەكان.
- الالياف العصبية: دەمارە ريشاڵەكان.
- الخلايا العصبية: دەمارە خانەكان.
- النسج العصبي: دەمارەشانە.
- عقدة عصبية: دەمارەگرێ.
- الموجة العصبية: دەمارە شەپۆل، شەپۆلى دەماران.
- الايعازات العصبية: دەمارە ڕاگەياندن.
- الجهاز العصبي المركزي: ناوەندى كۆ ئەندامى دەمار.
- وجع الاعصاب: نەكەس، دەمار ئێش.
العصبات: باوان.
عصباني: بڕوانە (**عصبي**).
عصبة: كۆمەڵە، دەستە، پالوتە، جوون، كۆمەگ، سلسات، هوومين، جڤات، جڤين، زێوە، ئەلالەت، بتۆم.
عصبة الامم: كۆمەڵەى نەتەوەكان.
عصبي: مرز، مەڕس، مووگرژ، تووڕە، توندوتيژ، تەنگەگرتوو، سەرگەرم، ڕەبەلى، ئەنگر، قيسكەتەنگ، ڕق ئەستوور، قەلس، ڕابەل، برك، پلم، ترۆ، دەهرى، توومير، شێتگير، شێلگير، دەيرى، سەرشێت، دێوانە.
عصبي المزاج: سەرشێت، سەرگەرم.
عصبية: تووڕەيى، قەلسى، ڕابەلى، ملچى، تاڵى، سەرگەرمى
عصر (ج) عصور: ١- ژووم، چاخ، سەردەم، سەدە، چەرخ، ڕۆژگار، ڕۆچيار، سوور، كات، دەم، گاڤ، ڕۆژگار، چەرخ، حەل. ٢- ئێوارە، ئێوارێ، شێم، شيم، وێرەگا، هێوارە، هەنگۆر، ئێڤار، خووەرزەرد، لاى ئێوارێ.
العصر المزدهر: پازێر، پازر.
عصر النهضة: سەردەمى وريا بوونەوە و ڕاپەڕين.
معاصر: هاوچاخ، هاوكات، هاودەم، هەڤدەم، هاوچەرخ.
العصر: كوشين، ڕێك كوشين، دەوساندن، دوشان، ڕاكوشين، گـڤـاشـتن، نقووچ، گوشاندن، گوشين، وشاردەى، وشين، هەڵكوشين، هەڵگوشين.
عُصعص: باقل، قەمچك، قليچەك، كلنجك، كلێنچە، كلێنچك، كلێجە، كلێزە، نەرگس.
عصف: كا، سەمەرى، كپى، كۆ.
عصفور (ج) عصافير: پاسارى، بارانە، سوانكێ، سواندۆكە، سوانديلكە، پتيك، بەيتاك، جووجكە، چۆلەكە، مەلووچك، مەليچك.

عصفیر: هەمیشە بەهار (گول).
عصمة: ١- نێوی ئافرەتانە. ٢- ئابڕوو، ئاوڕوو، شەرم، فەهێ، نامووس، فەهێت، بێ تاوانی، نامووس پارازتن، پارێزگاری لە گوناه، خۆ لە تاوان و کاروباری سووک پارازتن.
العصي: چەمک، چۆگان، رۆتک، هوێزی، چەوگان، سەربەست، داردەست، گۆچان.
عصیان: دانەشاخ، یاخی بوون، خستنە پشتگوێ، نەکێشان، گوێ نەدان، مل نەدان، سەرکێشی، سەرپێچی، سەربزێوی، یاغێتی، لێ هەڵگەڕانەوە، بەلەسە، پەت پساندن، بارنەبردن، پەت برین، تاوانباری، لامۆفەک، ختمین، لاساری، هلگافێن، بارنەبەری، بارنەوەری، بێ گوێیی، پۆیساندن، پۆشکاندن، ڕێگری، شەموزی، هلگافتن، نافەرمانی، ملهوڕی، سەربزاوتن، ئازادی خوازتن، بەزاج، لام و فەک، بێ گوێیی کردن.
عصیب: موودار، چێشتێکیشە لە ریخۆلەی پڕ لە دڵ و سیپەلاک ئاخنراو.
عصیة: چیلکە.
عصیة الکوخ: جیلکەی زنج.
عصیدة: میوانی (چێشت ئاردوڕۆن)
عصیر وعصیرة: ١- ڕاوی، رب، ڕوب، سلپک، شیرە، شیلە، کوشراو، کوشیاگ، شیرەی کوشراو و تکاوی تری و میوە. ٢- خشتوخاڵ.
عصیر النباتات: شیلەی ڕووەکان، شیلی.
عُضّ: جەورستەم.
عض: گاز، قەپاڵ، قەپ، وەندە.
العضّ: گەزتن، گاز لێ گرتن، قەپاڵ لێدان، پێدانووسان، گەزکرن، دەڤ لێ کرن، قەپاڵ لێ گرتن، قەپ گرتن، گازگرتن، گەزین.
عضب: شیر (چەک).
عضد (ج) اعضاد: ١- قۆڵ، پیل، زەندەک، باڵ، هێچک، باهۆ. ٢- پشتیوان. ٣- لاشیپانە، لاوانە، پشتەک.
عضد الذکري: چوو، نێرەندام.
عضرفوت: مارمێلکە.
عضل الساعد: پووت.
عضلة (ج) عضلات: ماسولە، ماسولکە، گردک، کولە، ماهیچە، مایچە، وەرسە، بەهەموو پارچە دەمارێکی دەڵێن بەو گۆشتەشەوە کە گرتوویەتی.
العضلة الاحشائیة: هەناوە ماسولکە.
العضلة الملساء: لووسە ماسولکە.
العضلة الهیکلیة: پەیکەرە ماسولکە.

- **الالیاف العضلیة:** ماسولکە ریشاڵ.
- **تشنج العضلي:** دەمار وەرگەڕان.
- **عضلات المخطط:** ماسولکە دەزوولەدارەکان.

عضو (ج) اعضاء: ١- ئەندام، پەل، پیچک (ئورگان) (لەش). ٢- ئەندام لە نێو بەرە و دەستە و کۆمەڵەدا.
عضو شرف: ئەندامی بەرز و ئابڕوومەند.
- **اعضاء الاستجابة:** ئەندامەکانی وەڵامدانەوە.

العضو الذکري: چوو، نێرەندام.
العضو العامل: ئەندامی کارا، ئەندامی کارگەر.
العضو المؤازر: ئەندامی یاریدەدەر.
- **المصادر العضویة:** زیندە سەرچاوەکان، سەرچاوە ئۆرگانییەکان.
- **غذاء عضوي:** زیندە خۆراک، خۆراکی ئۆرگانی.
- **مواد عضویة:** زیندە مادە، ماددەی ئۆرگان.

عضوض: گر.
عضوي: ئەندامی، ئۆرگانی، ئۆرگانێک.
عطاء (ج) عطایا: بەخشینەوە، دەس و دەهنە، بەخشش، شاباش، دان، دەسەنە، بەخشین
عطار: وردەواڵەفرۆش، خوردەفرۆش، بۆنی خۆشفرۆش، وردەفرۆش.
- **مواد العطاریة:** وردە، وردەواڵە.
- **مهنة العطار:** وردەواڵە فرۆشی، خوردەفرۆش.

عطارد: سیوەیل، زاوە، تیر، ئەستێرەی زانست، نزیکترین ئەستێرەیە لە ڕۆژ و لە هەموو ئەستێرە گەڕۆکەکان گچکەترە، لە ٨٨ ڕۆژاندا جارێکی بەدەورەی خۆی و خورشیدیدا دەگەڕێ.
عطاس: پشمین، پژمین، پشکان، بێهنژین، پشکین، پێ گژین، پیرکژین، هەپشکرن، پرماندن، پژمە، پژمان، پشمە.
- **دواء العطاس:** کۆنۆش.
- **العطاس مرتین:** جەخت هێنان.

عطالة: بێ فەرمانی، دەستەوستانی، چرۆتی، بێ کاری، بێ ئیشی، داماوی، داماگی، دەستە پارچەیی، پەک کەوتن.
عطب: شکستی، سەقەتی، زەدەیی.
عطر (ج) عطور: بۆنی خۆش، بۆی وەش، گولاو، گولاڤ.
عطس: بروانە (عطاس).
العطسة: جارە پشمینێکە، پشمین، پژمین، هەپش کرین.
عطش: تینوێتی، توونێتی، تهنی، تهینیتی.
- **شدة العطش:** شەرار.

عطشان: تینوو، تینوی، تمژنی، تژنە، تمژنە، تهن، تینی.

عطف: ئاورلێدانەوە، خوداربوونەوە، گەڕانەوە سەر، میهرەبانی، دلسۆزی، میهر، هاوڕ، مووچاندن، مووچاندنەوە، هەلچەرخاندن.

عطف الوجه: لاوەکردن، ئاوڕ لێدانەوە.

- أداة العطف: ئامرازی بەستنەوە، پێوەند، ئامرازی هۆدانەوە.

عطل عطلاً: پەک کەوتن، بێکاربوون.

عطلة: ١- بێکاری، بێ ئیش و فەرمانی. ٢- وچان، بێن، ئاسوودەیی، فەرک، پرذژ، پشوو.

عطلة رأس السنة: پشووی سەری ساڵێ.

العطلة الصيفية: وچانی هاوینێ.

العطلة الربيعية: وچانی بەهارێ.

عطلة نصف السنة: وچانی نیوەی ساڵی.

عَطَن: وشتر خان، ئاغەڵی مەڕان.

عطوف: دلسۆز، میهرەبان، دڵدار، دلگر، دڵنەرم، میهرەبان، بەزەییدار، میرەوان.

عطية (ج) عطايا: بەخشش، خەلات.

عظاءة، عظاية: دایکە مارانە، داکەمارانە، دالکەمارانە، داکەمار، مارمێلکە، شینشینک، مارمەزوولکە، مارمیلوک.

عظام: گەورە، مەزن، پایەبەرز.

عظة: بڕوانە (عبرة).

عظم: گەورەیی، پایە بلندی.

عظم (ج) عظام: ئێسک، ئێستک، هێسک، هێستک، سووقان، هەستی، پێشە، هێستی، ئێسقان، سۆقان.

عظم الشأن: پایەبەرز، کورد، ئاری

العظم اللامي: لامە ئێسک، مەلاشوو

- تجبير العظام: هێسک گرتنەوە.

- مجبر العظام: هێسک گرەوە، شکست هەلبەستەوە.

- الهيكل العظمي: قەلافەتی ئێسکی.

عظم الترقوة: ئێسکی چۆلە مێشکێنە، چۆلەمە.

عظم الجداري: ئێسکی لاجانگی سەرییە.

عظم الرميم: ئێسکی ڕزیو.

عظم القص: کۆلەکەی سینگ.

عظمي القوام: بالای ئیسکی، ئێسک ئاسا.

عظمة: شان و شکۆ، هینگ و دەنک، گەورەیی، شکۆ، بێ پڤانی، ئەو ڕەنگ، دەبدەبە، فەڕ، کەشم، کەشم و نەشم، فیز، دلامەت، شان و شکۆ.

عظمى: گەورەتر.

عظيم (ج) عظماء: گەورە، مەزن، پڕشکۆ، بەدەبدەبە، پایەبەرز، کەلان، کەڵەزل، باگر.

عظيم الجثة: زەبەللاح، لەندەهۆر، زڕەدێو، زڕەمێر، زڕتە، زڕتەبۆز، فیلەتەن، زەهار، زەها، زەولەک.

عظيم الشأن: ئاری، کورد.

عظماء الرجال: بۆکەبۆک، گەورە پیاوان.

أعظم: گەورەتر.

الاعظم: هەرە گەورە، گەورەترین.

عفاء: هۆڵی کەر، کەرخان، تەویلەی کەران.

عفاف: بڕوانە (عفة).

عفاوة: بەرکۆڵ، وەرکوڵ، سەرکوڵ.

عفّة: داوێن پاکی، پاکداوێنی، ڕووسووری، پارێزگاری.

العَفر: یەکانە، بەلخە.

عفريت (ج) عفاريت: دێو، درنج، ئەرژەنگ، شەیتان، دەئێڤە، خێو، دهۆ، دڤ، دهۆ.

عفص: مازوو، مازی، مازگ.

عفط: زڕت.

عفعف: هەڕەهەڕە.

عفن: بۆنی خراو، بۆگەنیو، کەڕوو.

عفن عفناً وعفونة: بۆگەن بوون، خراپ بوون، کەڕوو هەلێنان.

عفو: بەخشین، چاولێ پۆشین، بووردن، نۆبەخش، وەش، چاو لە تاوان پۆشین، بووردن، وەشکردن، بەخشان، لێ بووردن، لێ بوورین، لێ خۆشبوون، دلی خوەڤەکرن، لێ بەسەرچوون، بووراندن، بوورین، جەبە، چش لێ کرن، خۆشبوون.

عفوة: خوێنبایی.

عفونة: بۆگەن، کف، کەڕوو، گەن، بۆپیسی، گەنیان، بۆنی پیس، گەندەژە، کەڕەکیف، بۆنی ناخۆش، کەڕواڵ، کەڕۆڵ، کۆڤنک، گنخی، تێکچوونی تام و بۆنی چتێکی.

العفونة تعلو الخبز: کەڕوو، کەڵەکیف.

عفونة الخبز: کەڕوو، کەڵەکیف.

العفونة التي تعلو الاطعمة كنسيج العنكبوت: کەڕەووڵ.

عفونة الدم النزفية: خوێن میزکە (ولاخ).

- آكل المتعقنات: گەندەخۆر.

عفيف: پارێزگار، خۆپارێز، پاکداوێن، داوێن پاک، پارێزدار.

عفيفة: پەردەنشین، ڕووسوور، ڕووسپی (بۆ ئافرەت).

عقاب: هەلۆ، کۆلارەمار، ئەلۆ، ئەیلۆ، کولالەمار، ئەلهۆ، باوەش.

عقاب: شکەنجە، چەرمەسەری، ئازار، تۆلە، سزا، تۆلەی خراپە، ئازارکردن، چەوساندنەوە، ڕەنج پێگەیاندن.

عُقابين: فەلاقە، لە پێشدا چوارپایەیێکی ئاسن بووە گوناهکاریان لێ دەبەست و بەقامچیان لێیان دەدا.

عَقّاد: گەردن بەند هۆنەوە.

عقار (ج) عقاقير: دەرمان، داوو دەرمان.

- عقاقير طبية: دەرمان، داوودەرمان

عِقال: ١- پەتی دەست بەندی وشترێیە. ٢- حەگاڵ، ئاگاڵ، ڕشتە.

عقام: دەردی بێ دەرمان، دەردی کاری، دەردی کوژندە.
عقب: بڕوانە (**خلف**).
عقب: نەوسا.
عقب (ج) اعقاب: ١- قونپینی، پانیە، پاژنە، پانی، قونپانیە، قوومپانیە، قوونپاژنە، پشت پەهنی، نالچە، پشتی سەر. ٢- نەتەوە، دوندانەکوڕەزا، کچەزا، منداڵ، پشتی سەر.
- غیر معقب: وارکوێر، وەجاخ کوێر.
عقب: نەتەوە، دوندان.
عقب عقباً: وەشوێن کەوتن، وەدووکەوتن، شوێن هەڵگرتن.
العقبات والتلاع في رؤوس الجبال: یاڵ.
العقبة: شەوچەلە، شەوچەرە.
عقبة (ج) عقبات: هەوراز، نەڤراز، گەردەنە، نەهێژ، ناستەنگ، گیروگرفت، لانت، کەندۆگێژم.
عقبة: باریکە ڕێ، ڕچە.
عقبی: تۆڵەی کار، ڕۆژی دوایی، دوارۆژ، پاشەڵ.
عقج: گرنج، گنج.
مُعقج: گنجاوی، گنج گنج.
عقد: مارەبڕین.
عقد: گرێ.
عقد: ١- پەیوەندی بەستن، گرێدان، پێچان، بێندن، نژاندن، گرساندن. ٢- کووچە، کۆڵان
عقد الصفقة (للبیع): دەست لەناو دەست نان.
عقد العمل: پەیوەندی کار.
عقد (ج) عقود: ١- تۆق، قەلادە، گەردن بەند، ملوانە، خوناوکە، خەناوکە، گردانە، بەرموور. ٢- قەلێتە، رستە، رشتە.
عقدة (ج) عقد: گرێ، خەربۆک، سوو، قۆیک، قەرقەف، قۆرت، گرە، دلۆ، خەش، خەوش گرێ (بۆ پێوان) = (انج) زاک.
عقدة لاتحل: گری پووچکە، گرێفووتک، گرێ کوێرە.
عقد التقصیر: گرێ کورت کردنەوە.
عقد الحطاب: گرێی دارکار (دارکەر).
العقد الشراعیة: گرێی رزگاری.
عقد الصفقة للبیع: دەست لەناو دەست نان بۆ فرۆشتن.
عقد الصیاد: گرێی ڕاوکار.
عقدة عصبیة: دەمارەگرێ.
العقد الکشفیة: گرێیەکانی دۆزینەوە، گرێیەکانی هەڵدان.
عقد لمفاویة: گرێی لیمف، لیمفەگرێ.
العقد المربعیة: گرێیەکانی چوارگۆشەیی.
عقد النکاح: مارەبڕی.
العقد الوتریة: گرێیەکانی سینگی.

عَقَر: بەتیغێکی تیژ پەی کردن، دەست و پێی وشتر بڕین.
عقرب (ج) عقارب: ١- دووپشک، دومارە کۆڵ، کولاژدوم، چزەپیلە، دووڤپشک، کەلاژووم، مارەکۆڵ، کولاژم، دووپشت. ٢- مانگی هەشتەمینە بەپێی ژماریاری بورج و کۆنگران.
عقرب الساعة: میلی کەژمێری.
عقربة: مرازەکانی سەر رووکاری کاتژمێران کە کات نیشان دەدەن.
عقرة: نەزۆکی، بەیچەڵی.
عقص: تاودانی مووی سەر، بەدخوویی و لەچەری.
عقعق: قشقەڵە، قەلەباشکە، قەلەبەڵەکە، قژقەڵە، قشقەرە، قشقرە، قەلەبازەڵە، قەجەلە، کەشکەڵە، قەلەباچکە، قاژەک، قشقیژە، قیژقەڵە، زاخێ، قاژک، قشقەڵە.
عقف: بڕوانە (**حنی**).
عقفة المحجن: کەمە، قەفی گۆچانی.
العقل (ج) عقول: هۆش، فر، ژیری، منە، ئاریش، هیری، هش، ئاوەر، هێزی تێگەیشتن، ژیللی، سەودا، سەوران.
- ناقص العقل: هۆدەر، کەمهۆش، کەم ئاریش، کەم ئاوەر، هەڕی، ڕێژگاو.
عقل عقلاً: هۆشیارکردن.
- القدرات العقلیة: بیرە توانا، هۆشە توانا.
عقلة: توولە، تووڵ.
عقم (للمرأة): بەیچەڵی، نەزۆکی، لەزگ، وەستانەوە، دەردی بێ دەرمان.
عقوبة: بڕوانە (**عقاب**).
العقوبة بالجلد: داڕکاری.
عقوة: وەڕینی سەگ، سەگوەڕ.
عقور (کلب): گەزندە، سەگی هار، نیانگر، نیمگیر، گر، گەزۆک، گر، لاگیر، پانی گر، نیهانگیر، نهێنگیر، پانی گر.
عقوق: نافەرمانی کردن، ئازاردانی دایک و باوک.
العقیب: مژگرە، مشک گرە (باڵندە).
عقیبة: هۆزەبانە (للعروس): نانی هەفتەیی بووکێیە.
عقید: سەرهەنگ.
عقیدة (ج) عقائد: بڕوایی، باوەڕی، بڕوا، بەقا، گوور، ڕاوێژ، ڕا، بیر و باوەڕی، بیروڕا.
عقیر: پیاوی بێ منداڵ، نەخۆش و بریندار.
عقیق: ئاقیق، بەردێکی نرخداری ئاڵە، حەفتم، حەقیق، حەوتم، هەفتم.
عقیقة: مەڕێکە یا ئاژاڵ و یان ماڵاتێکە لە ڕۆژی حەوتەمی منداڵ بوونێدا دەکرێتە قوربانی.
عقیل: مرۆی پڕهۆش.

عقيلة (ج) عقائل: ئافرەتی ئابڕوومەند و بەڕێزە، گەورەی خێڵ
عقيم: ١- نەزۆک، بەیچەڵ، بێ وار، نەزاو. ٢- بێ سوود، بێ کەلک، بێ بەرهەم.
عقيمة: قسر، نەزۆک، بەیچەڵ.
عكاز (ج) عكاكيز: وەکاز، قۆنداخ، شاکۆڵ، قەیسک، وەلەک، گۆپاڵ.
عكاس: لەوچە، لەواش.
عكاظ: بازاڕێک بووە لە نزیک (مەکە) لە پێش ئیسلامدا عارەبان لەوێ کۆدەبوونەوە سەودایان دەکرد یا هەڵبەستیان دەخوێندەوە و شانازیان بەسەر یەکتریدا دەکرد.
العكام: بوخچە.
عكة: بڕوانە (عقعق).
عكر: شلوێ، شێلوو، لێخن، لێڵ، لێلاو، لیخن، تاریک.
عكر: دووک، دۆکە، نەخۆشێکە شیناوەردی و پەلکەکانی سپی هەڵدەگەڕێ و وشکی دەکات.
عكس: بەرواژی، ئاوەژوو، بەراوەژوو، قەلەوازی، هەڵەوگەڕ، پێچەوانە، چەواشە، وەرگێڕاو، وەرگێلاو.
عكس الشيئ: بەراوژی کردن.
عكس الصدى: دەنگدانەوە، ڕازەر، دەردەنگ.
العكس: ئاوەژووکردنەوە، بەرواژی کردن، وەرگێران، نخوون، نخووین، واژی کردن، بەپێچەوانە ڕەفتارکردن.
العكس بالعكس: پێچەوانەش بە پێچەوانە.
بالعكس: بەپێچەوانەی ئەوە، بە بەرواژی.
عكس: بەپێچەوانەیی.
العكوب: کەنگر، قنگر
عكوس: ئانیشکەکان.
علاء: بڵندی، بەرزی، گەورەیی، ئەفرا، بڵنداهی، بڵندایی، ئابڕوو.
علاة: کولیخ، مێخ سندان.
علاج ومعالجة: دەرمانکردن، تیمارکردن، چارەکردن، باشارکردن، چارەکاری، فڕ، چارەسازی، چارەسەری، باشار.
علاج المرضى: دەوەرەی دەرد، چارەی نەخۆشی.
- لم يبق له علاج: فری براوە، چارەی نەماوە.
علاف: تەڕاح، کافرۆش، دەخڵ فرۆش.
علافة: قەلانکی جلکان، قولاپی جلکان.
علاقة (ج) علائق و علاقات: سەروکار، پەیوەندی، بەندیواری، نێوان، دۆستایەتی، پەیوەستی، پێناس، پێوەندی، فڕ، سەروساخت.
دائرة العلاقات: شۆفارخانە، شۆفاریانە.
علاقات تأريخية: پەیوەندیانی مێژوویی، پەیوەندێت مێژوویی.
العلاقات الثقافية: پەیوەندیانی زانیاری.
العلاقات الخارجية: پەیوەندیانی دەرەوە.
علاقة الجوارب: گۆرەبەند، بەندی گۆرەوی.
علاقة طردية: پەیوەندی ڕاستەوخۆ.
علاقة عكسية: پەیوەندیانی پێچەوانە.
علاقة العنقود: ساقەتە ترێ.
علامة (ج) علامات: نیشانە، بالەتە، خەت، نوونگ، کۆلک، شەقڵە، مشتە، پافت، ناوونیشان، چزخ، داخ، داغ، شانی، نیشان، شەقڵ، شۆن، قەرە، مشتە.
- بدون علامة: بێ نیشانە، بێ خاڵ.
علامة الاستفهام: پرسەگ، ئامرازی پرسیاری.
علامة التطبيق: شەقڵی جووتاو.
علامة العجيب: سەیرەک.
علامة جيدة: نیشانەی باش.
علامة فارقة: نێوونیشان.
العلامة المزدوجة: جووت نیشانەکان.
- نصب العلامة: جزخ کێشان.
علامة: زۆرزان، جوومە، دووهوورده، سۆ، فرەزان، فرەزانا، کلک نیشان، کۆلک، نیشان، هۆزان.
علانية: دیاری، ئاشکرایی، شتیاری، ئافتاوی، ئاشکرا.
علاوة: ڕووکەش، ڕووکێش، خستنەسەر، بەدەمەوەدان، سەربار، سەربارە، دەرف، ژوویێڤە، سەرمووچە، سەرڕا.
علاوة (راتب): سەرمووچە.
علاوة على ذلك: ژووی و پێڤە، سەرڕای ئەوەش.
علبة (ج) علب: قوتوو، قۆدی، گەروانک، دخمەر، گەروانکە.
علبة السكاير: قوتووی جغارە، قوتوو جگەرە.
علبة: مێگەل، ڕان، گەلەمەڕ.
علبة الاثقال: قوتووی سەنگینان.
علة (ج) علل: ١- نەخۆش، دەرد، ئازار، ئاهۆ، ژەهری، ژەهرک، دەغەز، شەوەن. ٢- هۆ، بۆنە، ناوەندی، سەبارەت. ٣- ورک، پەڵپ، بەهانە. ٤- هەوێ، هەوە.
علة اللسان: لۆخەلۆخ
العلج: ١- کەر، گوێدرێژ. ٢- خوانەناس. ٣- نانی نەستوور.
علف (ج) علوفة واعلاف (للدواب فقط): ئالیک، ئالک، دێزی، ئێم، ئیم، گزرە، ئالف، زرکوو.
علف (للدواجن): دان.
- بائع العلف: ئالیک فرۆش، کا و جۆ فرۆش.
علق: بڕوانە (تعليق).
علق (م) علقة: ١- زەروو، زێروو، مارڤر، زالوو، زەلوو، زیلوو، زاروو. ٢- خوێن، پارچە خوێنێکی مەیبو.

علق: گۆشتپاره.
علقـة: ١- (صـدريه الطبـاخ والاطفـال وغـيـرها): بەروانكە، وەروانكە، پیشگیره. ٢- پارچه خوێنی مەییو.
العلقة: بەرقەلیان، ناشتا، بەردڵ.
العلقم: کاڵەکە مارانە، گووژاڵک.
علك: بنێشت، بەنووشت، جاچک، ژاژک، وێژەن، ژاژلە، ژاژکە، جاجکە.
علك مر: بنێشتە تاڵ، جاچکە تاڵ.
العلك: ژاوین، جوون، جوویین، جاکاندن، جاوین، جووتن، جایین (بۆ بنێشت و خواردەمەنی).
عَلَم: ١- ئاڵا، بەیداخ، درەووش، بەندیر، بەیرەق. ٢- کـێـو، چیا، شاخ.
- رفع العلم: ئاڵاهەڵکردن.
علم (ج) علوم: زانسـتی، شـارەزایی، ئاشنایی، زانست، زانیاری، ئاخوەوەندی، ئاگایی، زانایی، زانین.
علم الآثار: شوێنەوار ناسی، ئەرکیۆلۆجی.
علم البیان: ڕەوانوێژی، ڕەوان بێژی.
علم الاحیاء: زیندەوەرزانی، زیندەوارناسی.
علم الادب: زانیاری وێژە.
علم الارواح: ڕەوانگۆیی، ڕەوانوێژی، ڕەوان ناسی، زانیـاری ڕەوان و گیان.
علم الانساب: پاڵاژ، لۆکاریتم، لۆغاریتم.
علم التشریع: زانستی یاساگەری.
علم الجنس: زانستی ڕەگەزناسی، زانستی ڕەگەزدۆزی.
علم حفظ الصحة: زانیاری لەش ساختێتی.
علم الحیوان: گیانەوەرزانی (زوولۆجی).
علم الطب: زانیاری پزشکی، زانست پزشکی.
علم الطبیعیات: زانیاری خۆڕسکی، زانینی خۆڕسکی.
علم الغیب: نهێن بینی، نهێن زانی.
علم الفلسفة: زانیاری پیتۆڵی.
علم الفلك: ئەستێرەناسی.
علم الکیمیاء: زانیاری کیمیا.
علم النباتات: ڕووەکزانی، ڕووەکناسی.
علم النفس: خۆناسی، زانستی خۆناسی، مگێزناسی، هۆڵمان ناسی.
علم الوراثة: زگماکی زانی.
علم الهندسة: زانستی ئەندازیاری.
طالب العلم: فەقێ، خوێندکاری زانیاری.
علمي: زانستی، زانیاری، زانینی.
- مرکز علمي: ناوچەی زانیاری.
علمیاً: زانستانە، لە ڕووی زانستیەوە.
- دراسة علمیة: لێکۆڵینەوەی زانیاری.
- المجمع العلمي الکردي: کۆڕی زانیـاری کـوردی، ئەنجـومەنی زانیاری کوردی.
عَلَمَ علماً: فـێـربوون، هیـربوون، چەشـبـوون، زانین، ڕاهاتن، هەوسین.
عَلَّمَ تعلیماً: بڕوانە تعلیم.
علمي: زانستی، زانیاریانە.
عَلَن: ئاشکرابوون.
علن: ئاشکرا، پەیدا، دیار، دەرکـەوتـوو، بێ پێچ و پەنا، ئافتـاوی، شـتیـار، بەردەر، ئاشکار، ئەشکەر، خوانی، خویا، بارەبار، سەوڵی.
علهب: کەڵ.
علو: بەرزی، بڵندی، گڤاند، درۆک، بڵندایی، بڵنداهی، دهار، هەڵ، ژۆرینی، کەمباز، بەرزایی.
- سقوط من العلو: کووڕبوونەوە، کەوتنە خوار، بەربوونەوە.
- علو الهمّة: سەرخاسکەفتن.
- علو الرأس: سەربڵندی، سەربەرزی، سەربڵنداهی.
علوان: کڵپە، کڵپەکڵپ.
علوة: کۆگا، ئەنبار.
م عَلَوة: دڵەدەرد، دەردی دڵ، زگئێشە.
علوزة المخضرات: سەوزەوات خانە.
علوق: بەڵاو و سەختی، مەرگ، ئەوەی کە بەمرۆڤداکرێت.
علوي: سەربڵندی، سەربڵنداهی، ژووروویی، چێتێکە بەندیواری بەبڵندی ئەستێرانەوە هەبێ.
عُلي: بڵندی، بەرزی، بڵندایی، بڵنداهی.
عليّ: بڵند، پایەبەرز، ناوی ئیمامی یەکەمینی شیعانە.
عَلي: بڕوانە (عُلاء).
عَلَيَّ: لەسەر منە، لەسەر من.
على: لەسەر، لەبان، سەر، بان.
على الاقل: هەرنەبێ، بالۆ.
على الاکثر: بەزۆری.
على أي حال: لە هەر دەقێکی دابێ، بە هەر چۆنێکی بێ.
علیا: لای ژووروو، بەرزتر، بڵندتر.
- الجهة العلیا: ژووروو، لای سەرەوە.
على حدة: بەلاوە، تەرخان، کلا، جوێ، جووتی، لاوە.
على الخصوص: بەتایبەتی.
على الدوام: هەمیشە.
على الرأس: سەر سەران، لەسەر سەران.
على الرأس والعین: بەسەر سەر و چاوان.

علی رغم: بەپێچەوانە.
علی رغمي: بەپێچەوانەی من، بەبەربەرەکانێتی من.
علی الظاهر: لە ڕوو، لە ڕووکار.
علی العمی، علی العمیا: کوێر کوێرانە.
علی العین: سەرچاوان، سەرچاڤان.
علی الغفلة: لە ناکاو.
علی الفور: بڕوانە (**فوراً**).
علی قدر الامکان: هێندەی کە بتوانرێ، بەپێی توانا.
علی کل حال: بەهەرچۆنێکی بێ، هەتری و مەترێ.
علی مهل: لەسەرەخۆ، بەکاوەخۆ.
علی هذا: لەو ڕوەوە.
علی وشك: نزیکە، وەختە، هاکا.
علیق وعلیقة: ئالک، دێزی.
علیق الکلب: دلیق.
العلیق: ١- شیلان. ٢- تووترک، تووڕک، تووردڕەی، کروونار، تووددڕک.
علیقة: توورەکە.
علیل (م) علیلة: بڕوانە (مریض)، دەردەدار، زەدەدار، ناساز.
- الهواء العلیل: سازاخ، هەوای ناساز.
علِم: بڕوانە (عالم).
علّیون، علیین: بەرزترین پایەی بەهەشت.
عم (ج) اعمام: مام، ئاپ، ئاپۆ، هاپۆ، مامک، مامۆ، تاتک.
- اولاد العم: ئامۆزا، مامۆزا، هاپۆزا.
- زوجة العم: ئامۆژن، ژن مام، ئاپۆژن.
عمّ عموماً: داگرتنی گشتی.
عمّا: لەچی، لەمەی، لەوەی.
عماء: کوێری.
عماد: ١- دالدە، پەنا، پەناگا، پشتیوان، پشتەک، پالەوپشت. ٢- کۆڵەکە، ئەستوندە، هەستوون، دووگوێ، پاژەر، ئەستوون، دنگ، دنگە، گوز، ستوون، هوستوون، تێلا، پایە.
عمادة کلیة الطبیة: سەرۆکایەتی زانستگای پزشکی، سەرۆکێتی زانکۆی پزشکی.
- الخلایا العمادیة: شاوڵەخانە.
عمار: ئاوەدان بوونەوە.
عِمارة: خانوو، خانووبەرە، خانی، پانە، خینیک، دەزگاوبەرە.
عمارة: خانووبەرە دروستکردن، ئاوەدانکردن.
عَماري: کەژاوە، تابووتی مردووان.
عما قلیل: لە پاش کەمێکی، لە پاش چەندێ.
عُمّال: کارگەر، ڕەنجبەر، کرێکار، پالە، کرێچ، کەدکەر.
عمالقة: یەکێکە لە خێڵەکانی پێش ئیسلامی ئارەوان.

عَمامة (ج) عمائم: مەندیل، مێزەر، شاش، شاشک، شووسە، سەرپێچ، ئەردی، بەلامک، پۆرتک، پوورتک، پیچ، سەروپوتڕاک، سەروپۆڕک، جامانە، جامەدانی، کم، سەروپێچ، کۆفی، سەروپۆڕتک، سەروکۆفی.
- ذنب العمامة: لێچەک، لێچک، لفکە.
- عمامة النساء: کۆفی، کۆڤیک.
- عمامة مبهرجة: چەفیە، چەفتە.
عمّة (ج) عمّات: پوور، پلک، تیتک، میمک، ئامک، شەوارە، ملک، میم، میمی (خوشکی بابە).
- اولاد العمة: پوورزا، پلک زا، تیتک زا.
عمد عمداً: ئەنجامدانی کارێکی بەقەستی.
عمداً: بەقەست، دەسەنقەس، ڕەس، دانستە، دەسنەقەس.
عُمَدة (ج) عمد: بایەخدار، پشتیوان، جێگای باوەڕی، دەستەڵقەس.
عمر عمراً: ئاڤاکرن، ئاوەدانکردنەوە.
عمر عموراً وعمارة وعمراً: خانووبەرە دروستکردن.
عمر (ج) اعمار: تەمەن، ژیی، ڕست، ژیوار، ژیان.
- زمیل العمر: هاوتەمەن.
عمران: ئاوەدانی.
عمرة: حەجی گچکە.
عمرة النحل: خەڵف، کوندەی هەنگوین.
عَمَش: بێ هێزی بینایی و هەڵوەراندنی فرمێسک.
عمق (ج) اعماق: قووڵی، بەرناف، بنانی، قووڵایی، کووڕاهی، بنەڕەت، ناخ.
عمق عمقاً: قووڵکردن، قەوارتن.
العمل: کارکردن، کردن، کرن، چێکرن، کردەی.
عمل (ج) اعمال: کار، کردەوە، کڕوکاش، فەرمان، ئیش، کر، کردار، کردە، کردوکار، هەرمان.
عمل اجباري: بێگار، سوخرە، سۆژ.
العمل الاعتیادي: کاری ڕەمەکی، کاری ئاسایی.
العمل بالاجرة: کرێکاری.
العمل بالجص: گێچکاری.
العمل سراً: کنەکردن، کاری نهێنی.
عمل شعبي: زبارەی گەل، هەرەوەزی، نەتەوایەتی، گەلکاری، زبارە، هەرەوەز.
عمل صناعي: دەسکر، دەسکرد، دەسوکار، دەستچێکری، دەسکار.
عمل طیني: قوڕەکاری.
عمل مثمر: کاری پڕ بەرهەم، پڕ سوود.
عمل المعروف والخیر: چاکەکردن.

العمل المنجز: کاری پێکهاتوو.
- **اعمال الید:** کاری دەستی.
- **بالعمل:** بەکردەوە، بەکردە.
- **إتجاه العمل:** رووکار، ئاستی کار.
- **اتقن عمل:** شاکار، شاکردار.
- **اجرة العمل:** کارانە، کرێی کار.
- **ارتکاب العمل:** هەڵکوتانە سەرکار.
- **ارقی عمل:** شاکار، شاکردار، بەرزترین کار.
- **انهاء العمل:** دەست لە کار بەردان، دەست لە کار هەڵگرتن.
- **جودة العمل:** پوختەیی کار.
- **توقف عن العمل:** کنانەوە، پەک کەوتن.
- **دفتر الاعمال:** کارنامە، پەڕاوی کار.
- **رئاسة العمل:** سەرکارێتی.
- **رئیس العمل:** سەرکار، سەرۆکی کار.
- **قلیل العمل:** بێ دەستاو، دەستەوستان.
- **الماهر في العمل:** کارەما، کارامە، کارزان، کاراشنا.
- **مباشرة العمل:** دەست بەکارکردن.
- **ناظر العمل:** سەرکار.
- **نوادر العمل:** شاکار، شاکردار.
- **نتیجة العمل:** ئەنجامی کار.

عملاق: چەتەووڵ، زرەدێو، کەتە.
عملة: ١- پارە، پووڵ، دراو، دراف، دەراف، مز، پارەی کان. ٢- کرێی کار.
- **ضرب العملة:** سکە لێدان.
- **دار ضرب العملة:** سکەخانە.

عملي: بەکردار، کردەیی، کردەنی.
عملیة: کردەوە، کردار.
عملیة البناء: کردەوەی بنیات.
عملیة الطرح: لێ دەرکردن.
العملیات الجراحیة: نژداری.
عملیة الترمیت: تەرمیتێن.
عمود (ج) اعمدة: کۆڵەکە، هەستوون، لەووگوێ، ئەستوندە، پاژەر، ئەستوون، دنگ، دنگە، گورز، ستوون، هوستوون، تێلا.
عمود جاف: پیل.
عمود ذو رأسین: دووگوێ، دووگێ.
عمود (العارضة): سەرەڕا.
عمود الفقري: بڕبڕەی پشتی، تیرەقەی پشتی، کاریتەی پشتی، تیغەی پشتی، گارگارە، پشتمازە، بڕبڕاگەی پشت، تیرەغەی پشتی، کۆڵەکەی پشتی، سنسل، بڕبڕە.

عمود کهربائي: پیل.
عمود المیزان: میلی تەرازوو.
- **اقامة عمود:** هەڵستاندنی ستوونێک، راستکردنەوە و دامەزراندنی کۆڵەکە.
- **تاج العمود:** کیسەڵە، سەرکۆڵ، کۆتەرە، تاتاڵە، کوترە.

عمودیاً (کالعامود): کۆڵەکانە، ستوونانە.
عمودي: ڕاست، ستوونی، قیت، قندر، ئەستوونی، شاوڵی جغزێکە سەرێکی بگاتە نێوەڕاستی خەتێکی ئەوتۆ کە دوو گۆشان نیشان بدات.
عمولة: پارەی نەغد، پارەی وشک، کرێی کار.
عمولة الطحن من الحبوب: باراشانە.
عموم: گشت، هەموو، تێکڕا، پاک، سەرپاک، هەمی، خڕ.
عموماً: گشتی، هەمووی، سەرپاکی، سەرانسەر، دەهڤ.
عمومي: گشتی، تێکڕایی، گیانی، گراگر.
العمی: کوێربوون.
مثل الاعمی: کوێرانە.
عمي: کوێرایی، کۆرایی، کۆری، کوێری.
عمیاء: کۆر، کوێر، (بۆ مێیینانە).
عمیان: کوێران، نابینایان.
عمید (ج) عمداء: ١- ڕابەری هۆز، پشتیوان، ڕاگر، رابەر، ڕێبەر. ٢- سووتاوی سەودا یا نەخۆشی گراوی.
عمید الکلیة: ڕابەری زانکۆ، ڕێبەری زانستگا.
عمیق: قووڵ، ساکوول، سووتال، فش، سووتار، چاڵ، کوور.
- **غیر عمیق:** تەنک.

عمیل: ١- کرێگرتە، بەکرێ گیراو. ٢- خۆ فرۆشتوو، خۆفرۆش.
عمیل للاجنبي: خۆفرۆش.
عمیم: تەواو، گشت، هەموو.
عن: لە، ج، ژ، نە، کۆ، ئەج، ئەژ، بل.
عن بُعد: لە دوورەوە، دووراودوور.
عناء: ڕەنج، ئازار، دەردەسەری.
عنّاب: سنجە، سنجەی، سنجوو، سرینچک، ژاگە، ژووژەسوورە، شیلان، لاس، بەرەک و نار، دەلیق، دارێکی درواوییە تا شەش باڵ بڵند دەبێ بەرەکەی وە زەیتوونی دەچێ بەڵان ڕەنگی سوورە و شیرینە. پەلکەکانی هێلکەیێن و ددانەدارن گوڵەکانی زەردن دارەکەی سوور و رەقە.
عناد و معاندة: ڕقەبەری، بەرانبەری، جەبری، ڕکەبەری، بەربەرەکانی، هەڤڕاکی، منجری، جەنەگرتن، لاساری، سەرسەختی، ڕق ئەستووری، ناکۆکی، ڕکە، جنە، بێ باوەڕی، کەللە ڕەقی، سەر ڕەقی، سەر هشکی.
عناد للاطفال: درناگە، دەرندگە، گروو.

عتاق: هووشک، کوڕه بەشە.
عناق: دەست لە ملی یەکتری کردن، یەکتری لە باوەشکردن.
عَناق (من المعز): بزنە قسر، چووێشتیر، چتیر، کارژۆڵە، پشتیر، تشتر، خرت، ساوەر، ساورین، کارژۆڵە.
عناق الارض: گوڕهەڵکەنە، سیاگۆش، پشیلەکێوی، گوڕەویلک، گوڕکەنک، سێولۆ.
عناقة: دووشاخە، وەناق، وەناخ.
عنان: جڵەو، دەستەوسار، دەستە جڵەو، دەسکە جڵەو، لڤان، پاڵەهەنگ.
- ارخاء العنان: جڵەو شلکردن، لە دوودان، جڵەو شۆڕکردن.
عناية: چاوەدێری، خەمخۆری، لێ خەفتان، سەرنج لە چتێکی دان، خەمخورای، ئارەزووکردن.
- بعناية: بەلێ خەفتان، بەچاوەدێری.
عنب (ج) اعناب: ترێ، هەنگور، لوورتە.
- عنب أخضر: هارسم، ترێی سەوز.
- عنب الثعلب: ترێ مارانە، ڕێزەڵە، ڕەزەڵە، ڕەزڵە، تووڵەزەرە.
- عنب الجنّ وعنب الحيّة: زەزڵەپێچ.
- عنب الدب: تەروو کوێستانی، تێروو (دارێکە).
- العنب المخمر للدبس: مووزە.
- حبة العنب: گڵوەترێ، بۆڵەترێ، گلار، گلە، گلوو.
- شجرة العنب: مێو، بنەمێو.
عن بعد: لە دوورەوە، دووراودوور.
عنة العريس في ليلة العرس: بەسترانی زاوا.
عنبر: ناسۆر، ناسوور، تێراوی.
عنبر: ١- نەهەنگی ناوێ کە (١٠) مەتر درێژ دەبێ ماکێکی بۆنخۆشی لەناو زگی دایە. ٢- چتێکی بۆنخۆشە، دەرمانێکی بۆنخۆشە، گیایەکی بۆنخۆشی دەریاییە.
- العنت: ڕووث، بەری مرۆڤان.
عنتر: مێشی گەورە و شینە.
عنجد: کشمیش.
عند: کن، لا، لەلای، نک، جەم، ڕوخ، بال، با، تەک، قەد، لال، ئال، لایەن، گشک، قەرە، لای، لایەن، لەبا، لبا، مەز، وێ، ل، مەز، وێ، هند.
- عند الاقتضاء: لە کاتی پێداویستدا.
- عند الحاجة: کاتی پێداویستی، کاتی پێویستی.
- عند ذاك: ئەودەمی، ئەوسا.
- عند الذهاب: لە کاتی ڕۆیشتنیدا.
- عند الرؤية: لە کاتی دیتندا.
- عند الضرورة: لەکاتی پێداویست و ناچاریدا.
- عندك: لە کن تۆ، لەلای تۆ، لبا تە.
عندليب (ج) عنادل: بولبول.
عندما: بڕوانە (**حينما**).
عَنْدَم: خوێنی سیاوەشان (جیوەیێکی ڕەشە).
عندنا: لەلای مە، لەکن ئێمە، بەمە، لبا مە.
عنده: لەلای وی، لەنک وی، وێی هەیە.
عندي: لەکن من، لەلای من، لبا من.
عند عنوداً: بەربەرەکانی کردن، ڕقەبەری کردن.
عنزة (ج) عنوز: بز، بزن، بزە، سیاوون، بوزە، گوێی.
عنزة احمر الاذن: کەرگ.
عزروت: گووژە، حەنزەڕووت.
عنصر (ج) عناصر: ڕیچەڵۆک، هەلەکارین، ڕەچەڵەک، نەژاد، دەووڵ، ڕەسەن، بناخە، مەحنەک، ڕەگەز، توخم، گەوهەر، مەحسنەک، لەلای پێشوونیان چوار ڕەچەڵەکەکانی بنچینەییەکانە وەکوو: ئاو، ئاور، هەوا و گڵە.
عناصر متعددة: بنگەردە فرە.
عناصر الاربعة: با، خاک، ئاو، ئاگر.
العنصر السائد: ڕەگەزی یەکەم.
عنصر (في الكيمياء): توخم.
عنصري: ڕەگەز پەرست.
عنصل: پیوازەخووگانە، پیازەکێویلە.
عنعنة (ج) عنعنات: یاسا، یاسە، شێوە، ڕەفتار، شوێنی، باب و باپیران، گێڕانەوەی ئاخۆتن یا چیرۆک لە زمانی چەند کەسێکییەوە بەڕێکی، ڕاڤە و هەڵڕشتنی هۆمانی شانازی باب و باپیران.
عُنف: سەخت، مۆنی، زووری، بەدڕەفتاری، دڵڕەقی.
عنفقة: چاڵی ژێر لێوی خوارەوە.
عنفوان: تاف، هەڕەت، تافتاف، جەنگە، بافت، گۆنەر، گۆنەڵ، تانگ، سەرەتا، زاج.
عنفوان الشباب: هەڕەتی جحێڵی، جەنگەی لاوی.
عنق (ج) اعناق: ئەستۆ، ستۆ، سکورد، مل، خەن، سکوور، گەردەن، هەوک.
- ثخين العنق: ملهوڕ.
- جوزة العنق: کەڵەبابەی گەردنێ.
- قفاء العنق: پژمل، پشت مل.
عنقاء: ١- ژنی گەردن بڵند. ٢- سیمرخ، سیمەرخ، سیمرغ.
عن قريب: بەو زووانە.
عنقود (ج) عناقيد: هێشوو، هۆشە، تلۆتەک، کووشی، وشی، ئووشی، ئێشوو، وەشی، پۆڵ، هووشە، جەڕدار.
عنقود العنب: وشی ترێ، لیسک.
- فرع العنقود: زەنگەتە.

عنكبوت (ج) عنكبوتات وعناكب: جاڵجاڵوكە، داپیرۆشكە، داپیرۆچک، پلۆ، ماڵ، ماماڵە، ماماڵی، پەسپەسەكوڵێ، داپیر، پند، پندە پیر، داپیرۆكە، پیرک، كارتێنە، كارتێنک.

عنكبوت الكبیر: چنگنە.

عَنَم: دارە ئالووباڵوو.

عنوان (ج) عناوین: سەرنامە، پێ شوێن، ناوونیشان، نیشانی، سەرەتا، پێناس، سەرباس، سەرنویشتە.

عنوان الشركة: ناوونیشانی هاوبەشێتی.

عنوة: وڵات بەپشم و ڕكەبەری گرتن.

عنود (ج) عند: سەرڕەق، مانگرتوو، كەللەڕەق، سەرسەخت، لاسار، براندۆخ، هەرووک، بەربەرەكانی كار، لامل، چەپخوون، ڕقن، ڕكن، سەهەنە، سەهەندە، سەركێش، منجڕ، دەغەڵ، سەرهشک، بێ گوێ، نەژنەوا، بێ گوێچكە.

عني عنیاً: واتا لێدانەوە.

عنید: بڕوانە (عنود)، ڕقدار.

العنید في الكفاح: شازدە هەناسە.

عنیف: قسەڕەق، بەدكردار، مۆن، گرژ.

عنین: ١- شلەپەتە، خوتڕی، بێكارە، كەسێكە كاری پێ نەكرێ. ٢- پیاوێكە پیاوەتی لە دەست نەیەت و بەسترابێ.

عنینة: ئافرەتێكە ژنێتی لە دەست نەیەت.

عهد (ج) عهود: ١- ڕۆژگار، سەردەم، كات، چەرخ، چاخ، دەم، حەل، ڕۆچیار، ڕۆژیار، سەقامات، گاو، دەور، دەوران. ٢- بەڵێن، پەیمان، هەرێنی، هەرێ، ژوان، خولەسێ، گفت، برِیە، لە خۆگرتن. ٣- ئەمەگ، ئامۆژگاری، سەقامات ٤- سوێند، سووند.

- خیانة العهود: سپڵەیی، بەدئەمەكی.

- نقض العهد: پەیمان شكاندن.

عهدة: ١- لەسەر، سەرشان، سەرمل، سەرەستۆ، لەسەرگەردن. ٢- گەڕانەوەسەر، بادانەوەسەر.

- علی عهدتي: لە ملی من.

في عهدتي: لەسەر شانە، لەسەرمە، لەسەر ئەستۆمە.

عهد: خوری.

عهید: هاوپەیمان.

عواء: عەوعەو، كەوتەكەوت، گەف، گەفەگەف، گەفین، گف، گفەگف، لوورە، لوورەلوور، لیراندن، نووزە، نووزاندن، نووزەنووز، هەوت، مزەمز، لووراندن، زوورین، حەپاندن، ئورین، ڕێلین، قۆڕین، وەڕین، وەڕەوەڕ، ڕەوین، وەڕین و لووراندنی سەگ و گورگ و چەقەڵ.

عواء الكلب: عەوعەو، حەپەحەپ، لووراندن.

عواء الكلب حین التوجّع والتّوسّل: نووسكە، نووسكەنووسک.

عوّاء: سەگی زۆروەڕ، ناوی ئۆناخێكی ئۆناخەكانی مانگ.

عواد: تارلێدەر، تارژەن.

عوامة: كەڵەک.

ملّاح العوامة: كەڵەكەوان.

عوّة: سەگوەڕ.

عوج: بڕوانە (اعوجاج).

عود (ج) أعواد: ١- دارێكی بەناوبانگ و كەبسووتێ لە دووكەڵەكەی بۆنخۆشی بڵاو دەبێتەوە. ٢- چیلكە، چێو، چۆ. ٣- پارچەیێكە لە ئامرازی مۆسیقا، جوورە سازێكە.

عود الثقاب: دەنكەشخارتە.

- عیدان لاصقة بالزبیب: قڵچخ، قونچكی مێوژێ.

عَودة: كشانەدواوە، گەڕانەوە، گل خواردن، چەرخانەوە، ڤەزوورین، ڤەزڤرین، گێڵان، بادانەوە، گێڵانەوە، پاشی كرن، هەو، زڤران، زڤرین، دوودانەوە، ئامانەوە، ڕۆیینەوە، ڕۆیشتنەوە، ڤەگەڕین، گەڕیانەوە، وەرچەرخان، هاتنەوە.

عَودة المطر: دادانەوەی بارانە.

عودة المرض: هەڵدانەوەی نەخۆشی.

عوذ عوذاً: پەنابردن.

- نعوذ بالله: پەنا بۆ خوا دەبەین.

عوذة (ج) عوذ: نشتوو، نوشتی، نڤشتی، حەتۆتە، بازی بەند، نوشتە، نویشتە، چاوبەست، ئەفسوون.

عوذة ضد العفاریت وغیرها: دێوبەند.

- كاتب العوذ: كۆلێنانی، نشتوونووس.

عَور: ڕووت، ڕووس.

عور: شەوارە.

عور عوراً: بوو بەیەک چاو، بینایێكی لە دەست چوو.

عورة (ج) عورات: گەڵ، نێوگەڵ، ئەندامی شەرمی مرۆیانە، بانەگا، داوێن، شەرمگا، شەرمگە و بۆ هەموو چتێكی واش بەكاردەبرێ كە لە دیتنی وی شەرم بكرێ.

عورة الانسان (بین الرفضین): گەڵ، ناوگەڵ، ناولنگ.

عوسج: ١- تووترک، توودڕک، كووفار. ٢- چاڵووک، زیی.

عوض (ج) أعواض: بات، جیات، بری، زانەوێر، برێتی، وەجەڵ، خستنەوەجێ، ئیزا، باپیڤان، بر، لە بات، واشۆر، وەج، تۆڵە، ئالوگۆڕ، وەجوەجە.

بدون عوض، بلا عوض: خۆڕا، خۆڕایی، خۆڕاوبۆڕا، هەروا، ڕایگان.

عوضاً: لە برێتی، لە جیاتی، لەباتی.

عوضا عن (أو من): لەجیاتی، لەباتی، لەبری، باپیڤانی.

عَوعَو: (ە) بڕوانە (عواء).

عَوف: بار، كاروكۆشەوە، بەخت، ڕۆزی، كەلەباب، شێری جەنگەڵ.

عوق: ڕەهت.

عوّق: بڕوانە (تعويق).

عَول وعولة: کابۆڕ، دەنگ هەڵبڕین لە گریان و هاوارێدا.

العوم تحت الماء: بینەکێشان.

عون (ج) اعوان: ١- یارمەتی دەر، پشتیوان. ٢- دەست و پێوەند، نۆکەر.

- بعون الله: ناوخوا، بەیارمەتی خودا.

عوي: وەڕینی سەگ.

عويجة: هەرزن.

عويل: زایلە، دەنگەدەنگی منداڵان، زووق، بانگ هەڵدان، دەنگ، شیوەن، زایەڵە، زریک و هۆڕ.

عويل الاطفال: زاق و زووق، واق و ویق، زیقەزیق، زاک و زووک، زاق و زیق.

عوينات: چاویلکە، چاڤک، چاڤ بەرک، چاڤۆک.

العوينة: چاویلکە.

عي: ماندوێتی، شەکەتی.

العيّ: گیراوی زمان.

عياب: بەدگۆ، وردەگیر، ڕەخنەگیر، بەدوێژ.

عيادة المريض: دیدەنی نەخۆشان کردن، لە نەخۆشان پرسین، هەواڵپرسی.

عياذ: پەنابردنە بەر.

العياذ بالله: لەو بەروبۆیە بەدوور بێ، دووروا، دووربێ، خوای نەخوازتە.

العياذ بالله منك: پەنا بەخولا لە دەست تۆ.

عيار (ج) عيارات: پێوانە، ئەیار، سەنگ، ئەندازەی چتێ.

عيّار: فروفێڵباز، تەڕ دەست، زرنگ، زۆرهاتوچۆکار، گەڕیدەی بێکارە.

عيارات نارية: تەقەی چەکان.

عيّاش: خۆشڕابوێر.

عياط: قیژە، گوڕڕە، چریکە.

عيّاط: بەقیژە، هاوارکار، قیژەکار.

عيال: خێزان، کەیوان، کەیوانوو، ژن و منداڵ، کابانی ماڵێ، خێزان.

- محكوم العيال: ژنانی.

عيان: ئاشکراو دیار، دیتن بەچاو.

عيب (ج) عيوب: شەرم، شوورەیی، تەنگ، نێوونرتک، بەندوباو، چێک، خەوش، دڵۆ، کەترە، فهێت، کەم و کووری، کورتی.

عَيبَة: زەنبیل، باوڵێ.

عيد (ج) اعياد: جەژنە، جێژنە، جێژن.

- عيد الاضحى: جێژنی قوربانێ.

- عيد الحرية والاستقلال: جەژنەی ئازادی و سەربەخۆیی.

- عيد رأس السنة: جەژنەی سەری ساڵێ.

- عيد الفطر: جەژنەی ڕۆژووشکاندنی.

- عيد المظلة (لليهود): جەژنەی کەپرەشینە.

- عيد الميلاد: جەژنەی بوونی عیسا.

- عيد النيروز: جەژنەی نەورۆزێ.

العيدية: جەژنانە.

عيدكم مبارك: جەژنەتان لێ پیرۆزبێ.

عَير: کاروان.

عير (ج) اعيار: کەرەکێوی، کەرکوولان.

عيش: ژیان، زیندەگانی، قوویت، ژیوار.

- صعب العيش: مەمرە مەژی.

عيشة: بژیو، گوزەران، ژیان، ژیوار، زینگی، زیندەگانی.

عيشة الكفاف: ژیانی کوڵەمەرگی.

- فليعش: هەربژی، بژی.

عَيَّط تعيطاً: هاوارکردن، قیژاندن، چڕین، چریکاندن، قیژاندن

عيطة: بڕوانە (**صرخة**).

عيل: عووروجور.

عيلامي: عەینەمەل، کوللەخۆرە (باڵندە).

عَيَّن: بڕوانە (**تعيين**).

عين (ج) اعين وعيون: چاو، چەم، چەو، چەهڤ، چاڤ، دیدە.

عين الحياة: سەرچاوەی زیندەگانی.

عين ماء: کانی، سەرچاوە، چاوە، کانیاو، چاوگە.

عين ربيعي: بەهارەکانی، وهارە کێنی، هانەدرۆزنە، بوارە کانی.

عين المراحيل: چەشمە.

العين المجلق: چاو زەق.

- اعوج العين: قجر، چاولار، خێل.

- أمام العيون: لە پێش چاوان.

- بشرة في العين (بثورة في العين): باپشکێو، چنچکە، دیقلۆک، سیچکەسلاوە، سیتکەسلاوە، سینچکەسلاوە، سینچکە مزدووک.

- حملقة العينين في دهشة أو ألم العينين: چاو بەمۆڵەق وەستان.

- الشائبة الصفراء في العين: زەردەپەڵە.

- شعرة العين: مووی چاو.

- طرف العين: سیلەی چاو.

- فتحة العين: سۆما.

- كرة العين: گلێنەی چاو، گلارەی چاو.

- كفة العين: کاسەی چاو.

- **ماء في العين:** ئاوی چاو، ئاوی مرواری.
- **محجر العين:** پێچاڤک، پێشچاو، دەوروبەری چاو.
- **العين والحسد:** چاوێنی، چاوانی، چاووزار، چاڤنی.
- **كان ينظره بأم عينيه:** بەسوورە سووری چاوی تەماشای دەکرد.
- **على العين:** بەسەرچاو.
- **على العين والرأس:** بەسەرچاووسەر.

عَين (ج) اعيان: دەراست، براگەورە، گەورەی ئاوایی، گەورە پیاو.

- **مجلس الاعيان:** کۆمەڵگەی پیران، ئەنجوومەنی براگەوران

عين: دەق، هەمان، تەق، کوتومت، دەق و دەق، کوت، پێستەنە، کت و مت، دەمنی.

عيناً: دەڵێی، وەکوو، تەف، دەمنی، دەبنی، دەقاودەق.

عيناء: ئافرەتی سپی و جوان.

عين اليقين: بەچاو دیتنی کاروبار و ئاکاران.

عيني: ماڵیتە.

عيوق: ئەستێرەیەکی رەنگ سوور و رووناکە دوای (کۆ)یە لەلای راستی کاکەشان هەڵدێ.

عيون: چاوی پیس.

عيون الاعمال: کاروباری گەورە.

غ

غ: پیتی نۆزدەمینی ئابێتی عەرەبییە.
غـائب (ج) غـائبـون: ون، بزر، ونبـیـار، نادیار، نەدیو، وندا، پێوار، نەبانۆک، نەدیار، ناپەیدا، قـەپەنی، نێدیار، نەپەنی، نەپەندی
غائر: نغرۆ، ڕۆچوۆ.
غائر السقف: داتەپیو، ڕۆچوو.
غائط: ١- زەوی نزم. ٢- پیسی مرۆڤان، گوو.
غائلة (ج) غوائل: سەختی و زیان، خراپە، شەڕ، بەدڵداهاتن.
غائم: هەوردار، بەهەور.
- یوم غائم: ڕۆژی بەهەور و هۆڵ.
غاب: گۆشتی ڕزیو و بۆگەنیو.
غـاب غـیـبـاً: دوورکـەوتنەوە، ونبـوون، بزربوون، ئاوابوون، هویلیان.
غـابة (ج) غـابات: دارسـتـان، لێرو لێرەوار، جەنگەڵ، بێشـە، مێشە، بێشـەڵان، جەنگەڵـسـتان، ڕێل، دار و دەوەن، جنێک، چەم، دارسان، وێشە.
غابر: تێپەڕ، ڕۆیندە.
غابن: فێڵباز (لە کڕین و فرۆشتندا).
غادر: زۆردار، ستەمکار، بێ ئەمەگ، بەدئەمەک، ناپاک.
غادر مغادرة: بەجێ هێشتن، پشت تێ کردن، بواردن، ماوزۆ.
غادي: شێری جەنگەڵ.
غاذي: خۆراکدەر.
غـار: دارێکی زلی گـەڵا گـەورە و ئەسـتـوورە، لە شـامێ و لە چەندین شوێنێکاندا هەیە تا هەزار ساڵان دەژی گەڵایەکانی تاڵ و بۆنخـۆش و بەریشی وەکـو فندقی وایە تیکوڵ و گـەڵا و بەرەکەشی لە پزشکێتیدا بەکاردەبرێن
غار (ج) اغوار: ١- کاسەی چاو. ٢- غار، ئەشکەوت.
غارب: ئاوابوو، دوورکەوتوو.
غارة (ج) غارات: بەسەرداداان، تاڵان، هورووژم.
غارات متقابلة: پێکدادان.
غاز: گاز.
غاز الاستصباح: گازی سووتاندن.
غاز طبیعي: گازی سروشتی، سروشتە گاز.
- المیاة الغازیة: ئاوە گازاویەکان.
- اقنعة الغازات السامة: کلاوی ژەهراوی، کلاوی ژەهرەگاز.
- الحالة الغازیة: باری گازێتی، دۆخی گازێتی.
- الوقود الغازیة: گازە سووتەمەنی (کیمیا).
غازي (ج) غزاة: شەڕکەر و تالانگر، کەسێکە لە ڕێگای خودایدا لەگەڵ دوژمنانی ئایینی شەڕی بکات.
غـاسق: ١- تاریک و تنووک، شـەوەزەنگ. ٢- مـاری ڕەش، ڕەشمار.
غاسول: ئەسپۆن، پێشۆر (سابوون).
غاش: کەسێکە بێ ئەندازە یەکێکی تری خۆشبوێ.
غاشّ: ساختەکار، فێڵباز.
غـاص: جـێگای پڕ خـەڵـک و جـەنجـاڵ، کـەسـێکە پارووی لە گەرووی بگیرێ و نەتوانێ پشوو بکێشێ.
غاصب: دابڕ، داگیرکار، دەست بەسەرداگر.
غاطة: دەریاچە، زرێ، زرێبار، زرێوار.
غاطس: بناوەر.
غاطي: پۆشێنەر، لەبەرکار، تاریک.
غاطی: پڕ، تژی، زۆر، تێکەڵاو.
غاغة: پنگ، پونگ.
غافر: بەخشندەی گوناح.
غافل (ج) غافلون: بێ ئاگا، نابەڵەد، بێ هۆش، فەرامۆشکار.
الغاق: بروانە (باشق).
غاقة: کەرسەرە، کەرسەر، باڵندەیێکی ئاوییە.
غال: غار، هۆڵی مەڕان.

غـالب (ج) غـالبـون: خـورت، زۆربا، بەمل، زاڵ، چیـرە، سـەرکـەوتوو، ژووردەست، زۆردار، قـانـدڕ، سـووار، شـێـر، دەستدار، دەستەلاتدار، شێلگیر، زەبەردەست.

غالباً: فرەجار، زۆرجاران، گەلێک جاران، پەریجار.

غالي: گران، نرخدار، هێژا، بەهادار، پڕبەها، گرانمایە، ناگۆرە، گرانبەها، بەنرخ، هۆگ.

غالیة (ج) غوالي: دەرمانێکی پزشکی کۆنە بۆنی زۆر خۆشە بۆ بەهێزکردنی مێشک و دڵ و بۆ ئارامکردنی ژانەزگ بەکاردێ.

غامر: ١- چۆڵ، بەتاڵ. ٢- زەوی بەیار و بێ سوود.

غامر مغامرة: بێ بیر لێ کردنەوە چوونە ناو کارەوە.

غـامض (ج) غـوامض: وتەی پۆشـراو و دوور لە تێگەیشـتـی، وتەی ژێر لێوان، نادیار، ئاڵۆز، لێڵ.

غامق: ١- تێر، تەسەل. ٢- تیر، پڕڕەنگ، تۆخ.

- احمر غامق: سووری تۆخ.

غامري: گومڕا، ئاوارە.

الغایة: مـەبەس، هەویا، مـەبەست، دڵخواز، ئامـانج، ئارمـانج، نیشانە، مراز، نچک، گـائین، سەردڵ، خەلەسکوو، سەرک، بنەبانی چتی، ئەو پەڕی چت، دوا ئەنجام، ئاوات.

غبٌّ: پایان، ئەنجامی هەرچتێکی، دوایە.

غبّ غباً: جارجارە، جارە ناجارێ، نیونیوە، تاوێ، تاوتاوە، بێن بێنە، هاوڕ هاوڕ.

غباً: جـارجـارە، جـارە ناجـارێ، نیـونیـوە، تاوێ، تاوتـاوە، بێن بێنە، هاوڕ هاوڕ.

غبار: تۆز، گەرد، ڕتام.

غبار الفحم: خاکەی ڕەژوو، گەرودە.

- ذرات الغبار: ڕێزە، ئاستەمی تۆز.

غباوة: دەبەنگی، گێلی، حۆلی، سەرکوێری.

غبّب: گۆشتەکەی ژێر گەرووی کەڵەبابی. گۆشتی ژێر چەنەگە.

غبَر: تۆز، گەرد، ڕتام.

غبراء: بڕوانە (ارض).

غبشة صباحاً: تاریکەوڕ، تاریک و روونی بەیانی.

غبطة: کـەیفخـۆشی، دڵخـۆشی، ئاسـوودەیی، شـادمـانی، شـایی شایی.

غبغبة: بەرخەبەبە، بەبەغە، چۆڵەمە، خرخرە، زنخدان.

غبن (في الوظائف او المعاملات): تێشکان، زیان، زەرەر، فرت و فێڵ لە کڕین و فرۆشتندا، بەشخوران.

غبي: کەودەن، نازیرەک، گەلۆر، گەوج، گەمشۆ، گەمژەڵ، گەلحۆ، باڵە، بۆدل، حۆل، دەبەنگ، گێـل، هوڕ، بێ دەمـاخ، ڕەوتەڵە، ڕێژگـاید، زرەزیپ، سـەرکـوێر، کـەرکـە، بێ فـام، کـەرکـەرە، کەرکوتین، کێسل، لازوان، لاژک.

غبي في القراءة: کەپەر.

الغبیراء: سنجوو، سرینچک.

غبین: گێل، حۆل، کۆڵەوار.

غث: لەڕ، لاواز، سووک، بێ کەلک، وشەی سست و ناڕاست.

غثاء: ئاوماڵ، ئاومالک، پووش و پەڵاش، قافوو.

غثیان: دڵبیـاوان بوون، دڵهاتنەیەک، دڵهەلشێوان، بێتهۆشبوون، دڵچوون، هێـڵنج دان، هێـڵنج هاتنەوە، دڵهـەڵاتن، گـەشکە، بووردنەوە، لە خۆچوون، خێـسـانەوە، دڵ تێکەوە هەڵاتن، دڵ پێکدا هاتن، دڵ لە خێڵەوە هاتن، دڵەکزێ، دڵ بەیەکاهاتن.

الغثیث: زووخ، چڵک، زووخاو.

غداً: سبـۆزی، سبـەینێ، سەوی، سبـەی، سارا، سـارە، بەیانی، سبە، سبیانێ، سبزوو، سۆزی، سەبەی، سەوای، سەوەی، سۆ، شەوسۆ، سبێ، سوا.

الغد المبکر: سبەینێ زوو.

- بعد غد: دووسبەی، دووسۆزی، سبەتر.

- مساء الغد: سبەی شەوێ.

- مساء بعد الغد: دووسبەی شەوێ.

غداء (ج) اغدیة: نیوڕۆژ، نەهار، فراوین، فراڤین، قاوەڵتوون.

غـداء الضـحی: قـاوەڵتـوون، قـاوەڵت، بەرچا، بەرقـەننە، بەرقەلیان.

غدار: زۆردار، جەرگبڕ، جەرگمژ، زۆردار.

غدارة: نێزە و قەمەی سەر تفەنگانە.

غُداف (ج) غـدفان: خەرتەل، داڵاش، لاشەخۆرە، کەپەنەک داڵ، داڵ، داڵە کەرخۆرە، مردارخۆر.

غُدان: سێ پایە، سێ کوچکە، سێپا.

غدة (ج) غـدد: لوو، تشپـۆک، تشپـۆ، سۆ، لویی، برزک، لڤک، لوویی.

- غـدة تظهر تحت جلد الرقـبة: گەروە خرە، ملەخرە، گاوەناس، گلانە.

- الغدد الصماء: کوێرە گلاندەکان.

- الغدة عرقیة: نارەقە گلاند.

- الغدد اللعابیة: لیکە گلاندەکان.

- الغدد الملحقة: پاشکۆ گلاندەکان.

- غدة نخاعیة: پتیوتەری، ژێر مێشکە گلاند.

- التهاب الغدد اللمفاویة: برنگ، ئاورنگ، ئاورینگ.

غدر: هەڵەت، کەندوکۆسپە.

غدر (ج) غدور: ناپاکی، بێ دادی، ستەمگەری.

غدوة: سبەی، سۆزی، شەوسۆ، سبەینێ، سەر لە بەیانی.

غـدیر: گـۆل، گـۆم، گـۆمـاو، گـۆلاو، هەسـێل، هەوراو، ڕفکە، بەنداو، مەهسەر، ئەستێر، پەنگاو، پەنگاڤ، قوری، هۆراو.

غدير المطر وغيرها: جەردام، باراناو، گۆلی بارانە.
غديرة (ج) غدائر: گێسوو، گیس، پرچی هۆنراوەوە.
غديرة وراء القفاء: کاکۆڵ، فکلە.
– صاحب الغدائر: کاکۆڵدار.
– منتصب الغدائر: کاکۆڵ قیت.
غذاء (ج) اغذية: خۆراک، خواردەمەنی، تێشوو، تۆشە، واردەمەنی.
– مادّة غذائية: ئازووقە، مادده خۆراکیەکان، خۆراکە مادده.
غَر: جندە، ئافرەتی بەدکردار و حیز.
غَرّ: بایی بوون، بەخۆفشین.
غرَ: وشتر.
غُرّ: مرۆڤ یا ولاخ و مالاتێکە ناوچاوانی سپی بێ.
غرّاء: جووان و بەرز.
غراء: جەوی، جیوەی دارێ، سرێشم، چریش.
غَراء (ج) اغراء: هێلم، سریش، چریش.
الغَراء فوق الغصون: هەڤدال.
غُراب (ج) غرابين: قەل، قالاو، بۆرینە، بولینە، قالاوە.
غراب اسود: قەلەڕەشە، قاژوو، قەلاوڕەشە.
غراب الزرع: قاژوو، قاژێ، قاقیژە، قاقیشک.
غَرابة: چاقزتلی، ئاوارەیی، دەربەدەری.
غرارة (ج) غرائر: جوانی، لەیاد چوون.
غرارة: (ه) خەرار.
غراس: شەتڵ.
غَرام: ١- دڵداری، گراوی. ٢- لەناوچوون، ئازار.
– مبادیء الغرام: مۆزەمۆز، سەرەتای دڵدارێتی.
غرام: گرام.
غرامة: تۆڵەی تاوان و زیان بۆ ئەژماردن، لەباتی دان، تاوانە.
غرامي: دڵدارانە.
غَرب (شجرة): پەڵکە، سپی دار، دارەپەڵک.
الغرب: ڕۆژاوا، خۆراوا.
غربال (ج) غرابيل: بێژنگ، وەیژنگ، وێژنگ، وێچنە، سەرد، سەرەند، کەوگیر، سەرەند.
غـــربة: دەربەدەری، ئاوارەیی، وێڵی، ئەوارەیی، دووری، دوورەوکەفتن.
غربد: بروانە (غريد).
غربل غربلة الحنطة وغيرها: دابێژتن، گێژەوکردن، لە بێژنگ دان، گێژەکردن، وێژان، وێژداندن.
غربيب: شەودێز.
غُرّة: ١- بەرایی و سەرەتای مانگێیە. ٢- سپیایی نێوچاوانی ولاخی بەرزەیە.

غرّة: باڵندەیێکی ڕەشی ئاوییە بەمراوی دەچێ، گەنجی بێ ئاگا، ناشارەزا.
غُرة: زولف.
غرد يغرد: خوێندن و چریکاندنی بولبول و باڵندانە.
الغرز: تێراکردن، چەقاندن، ڕاچوواندن.
غرس: بروانە (هرط)، زەڕنەقووتە، زەڕنە قووتەڵە، ساقەتەسۆرە، جووچکەی باڵندانە کە بەتازەیی لە هێلکە دەرهاتبێ و هێشتا سەرو باڵی دەرنەکردبێ، تووکنە.
غرس الشتل: شەتڵ چەقاندن، ناژتن، دەرخکردن.
غرس الفسائل: دارچەقاندن، دارناشتن.
غرش (ج) غروش: جوورە پووڵیکی چل پارەییە، شایی، پلس، فلس.
غـــرض (ج) اغـــراض: ١- ویست، مەبەست، مەبەس، پێداویستی. ٢- نیشانەی تفەنگییە.
غرض: مەشکمژەنە، مەشکمژەنێ.
غرضوف: کەسمە، کەرسمە.
الغرغر وغرغرة: مریشکە شامی، مرەڕەشتی، مریشکە چینی، مامرە چینی، چین و ماچین.
غرغرة: گارەگارکردن.
غرغرة: ئاو یا دەرمان و چتی شلەمەنی لە زار و گەروو وەروودان، تێوەردان، چەنەوەردای، فلقە، مر.
غَرف: هەنگوین.
غَرفة: یەکچاو، یەکەلەچاو.
غُـرفـة (ج) غـرف وغـرفـات: دیو، ژوور، بەرکە، چاوە، دوویر، هۆدە.
– غُرفة الارزاق أو المؤنة: کونگە، ژووری دانەوێڵە.
– غُرفة الاستقبال: ژووری میوانان، دیوەخانە، قۆچکی.
– غُرفة التجارة: ژووری بازرگانی، ئەنجوومەنی بازرگانی.
– غُرفة التحتانيّة: ژێرخان، زاخۆن.
– غُرفة الجلوس: ژووری دانیشتن، دیوەخانە.
– غُرفة الخطار: دیوی میوانان، قۆچکی.
– غُرفة السكنى: ژووری دانیشتنێ.
– غرفة صغيرة: ژوورۆچکە.
– غرفة صغيرة داخل غرفة كبيرة: شانەشین، شانوشین.
– غرفة الطعام: ژووری خواردەمەنی، ژووری نانخواردنێ.
– غرفة الفوقانية: باڵەخانە، بانهەڵبان، سەرتاق، سەرخان.
– غرفة المطالعة: ژووری خوێندنەوە و لێ وردبوونەوە.
– غرفة النوم: ژووری نوستنێ، خاوگە، نقینۆک، خەوخانە.
– غرفة الوقود: ژووری ئاوردوو، دیوی ئاگردوو.
– الغرف الهوائية: ژوورۆچکەی هەوایی.

- الغرفة التي تبنى فوق الهاب: سەرتاق.
- ارض الغرفة: ناوماڵ، زەوی ژووران.
غرق: خنکان، قوم، نقووم بوون، فەتسان، فەتسین، تاسان، خنکیای، خەندکین، ڕا، نقووم، نقم، نوقم، نووقم کردن، لە ناو بردنە خوار، قوم کردن.
عرناس: کوێخا، خاوەند دێ.
غروب: ناوابوون، ئاڤابوون، پەڕین، پەناگرتن، نیشتنی خۆر و مانگ و ئەستێران و، وێرگا، هووێلیان.
غروب الشمس: خۆراوابوون، ڕۆژئاوابوون.
غرور: هەواداری، خووەبینی، فیزداری، خۆپەسندی، هەوا، فیز، باری هەوایی، شۆگایی، بستەهی، خرایی، برووغی، باسەری، فیس، بەرخواری، بەهەوایی، خۆپەسندی، دەماداری، ڕێڤناهی، ژوورڤەچوون، قاپانی، کەللەبایی، هاشە، لووت بڵندی، دەمار.
غري: بڕوانە **(غَراء)**.
غريب (ج) غرباء: ١- ناوارە، دەربەدەر، هەڵوەدا، ناپۆرە، چەرخچی، تووێل، چەرخەچی، هەڵەتە، ناوەکی، کەرسەلە، ئەوارە، بێ لانە، پەرەوازە، پێخاس، تار، گاڤ قەلێش، لاپۆرە، هەڵەتە، هەڵوەدە، هەڵوەدا، ناوارە، کەڵتەوەن، ناشنا، سۆزرەت. ٢- نەبیستراو، نەبهیستی. ٣- نابەڵەد، ناشنا، بێگانە، هاڤی، بیانی، جەرگهەلین، تاچیک ٤- سەیر، ناوێزە، ئەنتیکە، سەیران، ڕمووزن، فێخۆرجۆ، زۆر سەیر، سڤن.
غريبة (ج) غرائب: چتی ناوێزە و سەیر.
- غير غريب: خۆمانە.
غريد: بووکێکە لە شەوی بووکێنیدا ناشکرابێ کە بێ بنە، بێ بن، بێ کچێنی.
غرير: چالەکە، گەنجی سادە و کەم تاقی کەرەوە، بەهەواو بەفیز
غريزة (ج) غرائز: نهاد، سرشت، خوو.
الغريزة الجنسية: سروشتی تێکەڵاوێتی.
غريزي: سروشتی، بنچینەیی.
غريسة: نەمام.
غريفة: کاڵە، پاپۆش.
غريق: خنکاو، قوم بوو، نقووم بوو.
غريم: قەرزدارێکە نەتوانێ بیداتەوە.
غرين: لیتە.
غزا: لە ڕێگای ئایینیدا شەڕکردن، لەگەڵ دوژمنان بەشەڕهاتن.
غزاه غرواً: بڕوانە **(طلب)**.
غزّال: ڕێسەر، مووفرۆش.
غزال: ئاسک، مامز، بانیز، وەرەماس.
غزال المسك: ئاسکی مسکی، ئاسکی مشکی.
غزر غزارة وغزراً: زۆربوون، فرەبوون.
غزل الصوف: ریس، بەن.
غزل غزلاً: ڕێسین، ڕستن، ڕێسان، پلدان، بادان.
الغزل: ١- لەگەڵ ژنان ئاخەفتن و بەگەپ و گاڵتە ڕابواردن. ٢- جۆورە هەڵبەستێکی دڵدارییە لە (٧) تاکان کەمتر و لە (١٥)ئیش پتر نەبێ زۆرترین لە بابەت دڵدارێتییەوەیە.
غزو (ج) غزوات: لە ڕێگای ئایینیدا شەڕکردن، چوونە شەڕکردن، پەلامار کردنەسەر، هەڵکوتانەسەر، داڕسان، هێرش، تاڵانکردن.
غزير: زۆر و زەبەند، فرە.
غزيرة (ج) غزار: وشتری پرشیر، کانی پڕ ئاو، چاوی پڕ فرمێسک.
غساة: قۆرەی خور، خورمای نەگەیشتوو.
غسال: شۆرەر، جل شۆر، کۆڵکار، شوشتڤان.
غسال الميت: مردووشۆر، مریشۆ.
غسالة: ئافرەتی جلک شۆر، بالاڤی ئاوێکە چتمەکی پێ شۆرابێ، ئاوی چۆڕاوەوە.
غسالة الرأس: سەرشۆر.
غسالة الصابون: ئاراو، ئاراڤ، چڵکاوی جلکان.
غسّان: جەنگەی لاوی و جوانی، ناوی خێلێکی عەرەبانە.
غسّاني: زۆرجوان، ڕووخۆش.
غَسق: تاریکی، تاریکی سەرەتای شەوێ.
غسق العين: چاو تاریک کردن.
غسق الليل: شەو تاریک و تنووک بوو.
غُسل: خۆشوشتن، مەلەکردن.
غَسل: شوشتن، شتن، شۆرین، داشۆراندن، شۆ، شۆردن.
- غَسل الرأس: سەرشوشتن، سەرشۆرین.
- غَسل الملابس: جل شوشتن، کۆڵ، بالاڤ.
- الغسل بالماء سبع مرات: حەفتاو.
غسول: ئاووسابوون و هی وەکو وان کە سەر و لەش و جل و کەلوپەلی پێ بشۆن.
غسيل: شۆراو، شوشتراو.
غش: فەن، فەند، خەوش، فریودان، ناپاکی، ساختە، گزی.
غشاء (ج) اغشية: ڕووپۆش، سەرپۆش، سڤی، پەردە، کیف، سیلاهی، تووت، توێژاڵ، بەڵغ، بار، لۆخ، مردک.
- غشاء الجداري: دیوارەبەرد، ناوپۆشی سینگ.
- غشاء الجنب: پەردەی سی.
- غشاء الداخلي: سیی پۆش، پەردەی سی.
- غشاء الرئوي: سییە پەردە، دیوارەپەردە.

غشاء على الشفة: باری لێوان، بەڵغی سەر لێوان.
غشاء المخاطي: پەردەی لینج.
الغشاء الناضح: توێکی دادەر (لە فیزیک).
الغشاء نصف الناضح: توێکی نیودادەر (لە فیزیک).
غشاء يحدث فوق العيون: تارمایی چاوان.
غشّاش: ناپاک، ساختەچی، نادروست، دەغەڵ.
غشاوة: بەڵغی سەماوەر، گەرەکوویر، پۆشش، پەردە، رووپۆش.
غشوة: بەڵغی سەماوەر، گەرەکوویر، پۆشش، پەردە، رووپۆش.
غشي: بێهۆش.
غشيم: ناشی، نابەڵەد، تازەقەڵا، کوڵ، نەفام، دەستوپێ سپی، سادە لەوخ، ناشارەزا، لاجوور، نەزان.
غص، غصي: بێهۆشی، تەنگانە، خەم.
غصب غصباً: دەست بەسەرداگرتن، زەوتکردن، زەفتکردن، دەست بەسەرداڤەگرتن، لەهاندن، خەسم، دابڕین، داگیرکردن، داگرتن، سەندن، سەنت.
غصة: خەم، پەرۆش، خوێنی جێگەر.
الغصة بالبكاء: هناری.
غصن (ج) اغصان (الاشجار وغيرها): لق، لک، کەل، لەق، شاخ، چرپی، فلێقان، لیست، لیسک.
اغصان: پەلۆپۆ، لق و پۆپ.
اغصان الشجرة المقطوعة: چرۆ، چروچۆ، چرپی.
- اعلى الغصن: سەرچڵ.
غض: بروانە (**غمض**).
غض النظر: چاوپۆشی، چش لێکردن.
الغضا: تاووک.
غضاب: ریپۆقی چاو.
غضارة (ج) غضائر: خوان، خۆش و زیندەگانی، مووررووێ شین کە بۆ چاوی پیس هەڵدەگیرێ.
غَضب: رق، قین، رک، کین، پشم، کەرب، خورین، فرید، کووڤان، کینە، تووڕەیی، توندوتیژی، پشماندن، هێچ، زارچاو، ژەهرچاو، بەسەرداهاتن، تووڕەبوون.
غَضَب الله: خوداگیری.
غضب غضباً على الشيء: قین لێ هەستان، رک هەلانین.
غضبان: تووڕە، توندوتیژ، مەرس، مەرز، رق ئەستوور، ناڵۆز، قوشقی، رق هەستاو، برک.
غضروف: کرکراڕۆک، کرکراگە، کرکرگ، کرکرتە، کرکرۆچکە، خرێنچکە، رەقێنە، قرقرتۆک، کرێنچک.
غضروف الاذن: کرکرۆچکەی گووێ.
غضن: بروانە غضون.
غضنفر: شێری دڕندە.

غضوب: بروانە (**غضبان**).
غضون: چرچی روو، لۆچ، چینی روو.
غطّ غطاً: بەسەختی کوشی.
غطّ النائم: نوستوو پرخە پرخی کرد.
غطاء (ج) اغطية: پەردە، سەرپۆش، سەرقاپ، رووپۆش
- غطاء الحشية: سەردۆشەگ.
- غطاء السرير: کوللە، مەچەکدان.
- غطاء الصحون وغيرها: سەرقاپ، گۆژنەو.
- غطاء القنينة: سەرەشووشە، زارەوانە.
- غطاء المائدة: سەرمێز.
- غطاء المواعين: دەرخۆنە، سەرپۆش، سەرقاپ، گۆژنە، گۆشنەو.
- غطاء وجه النساء: رووبەند، پێچە، سەرروو، سەررووک.
- غطاء الوعاء: سەرپۆش.
غطريس (ج) غطاريس: خۆپەرست، بەهەوا، نقم کردن، نۆق کردن، مچکردن.
الغطس: لە ئاوێدا قوم کردن، لە ئاوێ هەڵکێشان، نقووم کردن، مەژەند، جوومکرن، ژەنن بە ئاوا، شلپە شلپ کردن.
غطس: شلپەکردن، مچ کردن.
غطس اليد أو شيئ آخر: تێهەڵێنان.
غطسة في الماء: قیب، لەناو ئاوێ هەڵکێشا، ژەنن بە ئاوا.
غطى غطأ الليل: ١- تاریک بوون. ٢- داپۆشین، سەرنانەوە، شخافتن، راپاندن.
غفار: بەخشندە، بوورەر، گوناحپۆش، لێ بوورەر، وەشکار.
غفر غفراً: پۆشین، پەنهانکردن، بەخشین، وەشکردن، بوورین، لێ خۆشبوون، بووراندن.
الغفر: بێچووە بزنەکێوی.
غفران: بەخشین، لێ خۆشبوون، لێ بووردن.
غفرة: رووپۆش، سەرپۆش.
غفل غفلاً: لەبیرکردن، بەجێ هێشتن، هێشتنەوە.
غفلة: بێ ئاگایی، فەرامۆش، لەبیرچوون.
غفلةً: لەپڕ، لەنەکاو، نشکۆ، فەرامۆش، کوتوپڕ، کوت و مت، لەناکاو، لە پڕا، نیشکڤە، لە هێکرا، یەکەندەردوو، ژنشکاڤە، کتوپڕ، هێکرا، ناکاو، ناکام، ناگەهان.
غفوة: سەرخەو.
غفور: بەخشەر، بەخشندە، داپۆشەر، لێ بوورەر.
غفير: زۆر، فرە، گەلێک، مووی گەردن و روخسار، مووی نەرم و ورد.
غل: ناپاکی (خەیانەت) رق، کین، ساختە، دوژمنایەتی.
غُل (ج) اغلال: تەوق، تۆق، قەڵادە، زنجیری مل، کەلەپچە.

مغلول بالحبل: پەتیار، بەگوریس بەستراو.

غَلاء: گرانی، قاتی، نیز، وشکەساڵ، قاتی و قڕی، قەپ و قڕ، نەهاتی، نەبوونی.

غَلاء المعیشة: سەرمووچەی گوزەران.

غلا غلاءً: گرانبوون.

غلاّب: زۆرچیرە.

غلایة الشاي: چادان، چایدان، قۆری، قۆریە.

غلاصم: کەوانەی ڕیشەدار.

غـلاف: ١- کـالان، کـیـلان، قـەلک. ٢- بەرگ کـیـف، پۆشتەمەنی، پەردە.

غلاف البلوط: قەپووچکە، قووڵکە جەوت.

غـلام (ج) غلمـان: ١- نۆکـەر، بەندە، بەنی، بەنە، بەردەست، ژێردەست، کـەدی، کـەڤـانۆ، پێشـکار، کـۆل، زێر کـرید، زەرخرید، بەردە. ٢- کوڕ، بەچە، نگڵ، لووسکە.

غلایة: کەتری.

غلب غلباً: بەزاندن، شکاندن، گاردان، بەسەردازاڵ بوون، کـۆڵ پێـدان، ڕاونان، بردنەوە، چیـرەبوون، بەزاندن، سـەرکـەوتن، سەرکەفتن.

الغلبة علی: خیرنای، چیرەیی، پیرۆزی.

غلباء: باغی پڕدار و درەخت و تێکچڕژاو.

غلّة (ج) غلات (ە): خەلە، دەخڵ، دان، دەخڵ و دان، دەغڵ.

- بائع الغلّة: دەخڵ فرۆش، دەخل و دان فرۆش.

غلط (ج) اغـلاط: هەڵە، چەوتی، قـەسـیـسـە، خـوێژنگ، کەموکووڕی، سووچ، کێماهی، پەرتی، بەسەرچوون، کێمایی، لە دەم دەرپەڕین، نەڕاست، نادروست.

غلط: گێپەرە.

غِلظة: ئەستووری، سەختی، دوژمنایەتی، ڕق، کین.

غَلق: بەسـتن، پێـوەنان، پێـوەدان، دایـپـۆ، پووەدای، دادان، وێخـسـتن، داخـسـتن، پێکەوەنان، دانەیەک، ژەنن، ژنیـای، داران، سـەرکـلـۆم کـردن، لێکنان، وێکـنان، وزەشـەڕە، کـلـۆم دان، قفڵدان.

غلق الباب: دەرکە داخستن، دەرکە کلیلدان.

غلق (للزهرة): سیس بوون.

غلو: لە سنوور تێپەڕین، پتر ڕۆیشتن، پتر پێوەنان (افراط).

غلول: ناپاکی، نادروستی، ناڕاستی.

غلونة: ڕوو پۆشین.

الغلي: کولاندن، کەلاندن، کەلهاندن، بلـقاندن، پڕاندن، پڕین، جۆشاندن.

غلي الدهن: قرژاندن، قرچاندن، هەڵقرچاندنی ڕۆن.

غلیان: کولان، وەکوڵهاتن، وەجۆشهاتن، کوڵین، گریای، کەلژین، پڕان، جۆش، جـۆشـان، قـوڵ، قـوڵـتدان، قـوڵـتەقوڵـت، کوڵین، کوڵیان.

- غلیان القدر: قوڵتە.

- غلیان الدم: مرۆجە مرۆج.

- درجة الغلیان: پلەی کولان.

غلیظ (ج) غلاظ: ١- توند، پەیت، خەست، چرکە، سۆڵ، قانج، قـەوی، ڕەنگدار، هەسـووهۆڵ، هەڤـەتی، تۆخ. ٢- ئەسـتـوور، ستوور، کەماج، کامە، مانج، کوڵوفت، هۆڵ، درشت.

- غلیظ الرقبة: مل ئەستوور، گنێخە.

- غلیظ الشفة: لچ قەوی، لچن، لێو ئەستوور.

- غلیون التدخین: قەلیـان، سەبیلە، قـەلوون، قەلیـوون، قـەنە، قەننە.

- وساخة الغلیون: خلتە، قیر، قیرقەننە.

غم (ج) غموم (ە): خەم، خەفەت، پەرۆش.

غمّاز: ١- چاو و برۆ هەڵتەکێن .٢- نازدار، نازەنین، نازکەر، نازێ.

غمام وغمامة (ج) غمائم: کەشەوور، هەوری سپی.

غمامة بیضاء: کەشەوور.

غـمـامـة (ج) غـمـائم: زاربێن، بزمـۆک، بزمک، بەلامک، زاربەست، بەرچاوکە، ڤەمتەر.

غمد (ج) غمود: کالان، کێلان.

غَمَر: ماڵی زۆر.

غُمر: بێهۆش، نەگبەتی.

غمر: تێهەڵکێشان.

غَمرة: تەندوورەزەنە، گەرداو، گێژەنی ئاوێ، گێژ، گێژینە، گێژاو، گێژنگە، شوێنی کۆبوونەوەی چتێکی.

غمز، غمزة: چاو و برۆ هەڵتەکاندن.

الغمز بالعین: چاو هەڵتەکاندن، چاو داگرتن.

غمزة: ١- چاو و برۆ هەڵتەکاندن. ٢- ناز، گریشمە.

غمس غمساً: شلپە شلپ کردن، مچ کرن، لە ئاوێدا قوم کردن، لە ئاوێ هەڵکێشان، ژەنن بەناوا.

غمص: ڕچقاوە، ڕیپۆقی چاو، چلکی ناو لووت و چاو، ڕیپو.

غـمض غـمـاضـاً: چاوترووکـاندن، چاولێکنان، چاونقـاندن، پرکاندن، چاوقووچاندن، چاوپۆشی، بەخشین.

غـمض العین: چاوترووکـاندن، برکـاندن، نوکڕاندن، چاولێکنان، چاوپۆشی، بەخشین.

غمغمة: مرەمڕی سەگ و پشیلانە.

غمی: بێهۆش.

غَناء: بێ نیازی، دەوڵەمەندی، هەبوون، هەبێن، بۆچک، دارایی، سوود، قازانج.

غِناء واغنيـة (ج) أُغـاني: گـۆرانی، قـام، مـەقـام، دیلان، نەوا، دیلۆک، ستراک، تەرانە، چرین، سۆز، ئاواز.

غِناء الربیع: شمژ.

- غِناء العرائس: هەڤالی.

- اغْنية خاصة لتنويم الاطفال: لایی لایێ، گورگانە شموێ.

- الترنم بالغناء: کاسکە.

- جماعة يتناوبون في الغناء: گەڕەلاووژە.

غنّ غناءً: گۆرانی گوتن.

مغاني: هاوچرە.

- معيد الغناء: واخوێن.

غناج: دوودە.

غنّام: شوان، شڤان، چەمچی.

غنة: منگە، منە، منجە، دەنگێکە لە لووتەوە بێ، گنە، گنەگن، منجە، منجەمنج، منگەمنگ.

غنج: ناز، لارولەنجـە، وەیم، چڤ، عـیـشـوە، کـەشم، کـەشم و نەشم، گریشـمە، لار، لارە، نازونووز، نازونیوناز.

الغندوب: گژشەک.

غنص: بڕوانە (حزین).

غَنم (ج) اغنام: ١- مـەڕ، پەز، مەھ، میـهی، گۆسـپەند، مـەھ، کەترە، مەی. ٢- مێگەل، گەلەڕان

اغنام: دەوڵەت، وردەماڵات.

- الغنم الاطرش: کەڕە.

- غنم قصير الاذن: کەڕێ.

- الغنم المجزور: ساپاچ.

غني: بڕوانە (غناء).

غني (ج) اغنیـاء: دەوڵەمـەند، مـاڵدار، دەوڵەتمەند، هەبوو، ساماندار، کۆک، پارەدار، دارا، بێ نیـاز.

غني بالمواد الحياتية: بژوێن، بژوێنی.

غنغنة: گـاڵ، گـروگـاڵی منداڵان، منەمن، منگە، منگـەمنگ، منگاندن.

غنم وغنیـمـة (ج) غنائم: تاڵان، تاراج، چەپاو، مـاڵی تاڵان، فەرهوود، پەلیسە، مفت، مفتە، مفتێ، وەلیڤەت، ئەوەیە کە لە شەڕێدا لە دوژمنان دەستکەوێ، سوود، قازانج.

غنين: گاڵ، گروگاڵ، منەمن، منگەمنگ، منگاندن.

غواص: زریەوان، مەلەوان، قلێوی، بینەکێش، ئاووان، مەلەوانی ژێر ئاو، کـەسـێکە بچـێـتـە ژێر ئاوەوە سـا لە رووبار یا لە دەریایاندا.

غواصة: ژێر زەریەیی، قوڵتەخۆرە، ژێر دەریایی، ژێراوی، جوورە گەمییەکی شەڕییە بە بن دەریایەشدا دەڕوات.

غواية: گومرایی.

غوث: بەهاوارای کەسێکەوە گەیشتن، فریاکەوتن، یاریدەدان.

غور: قووڵی، قووڵایی، چاڵ.

الغور في: بەزەویدا چوونە خوارەوە.

غور السقف: داتەپین، داڵمان.

غـوص: قـوم بوون، چەقین، مـەلەکـردن، نقـووم بوون، نوقـووم، مەلەکردن.

غوط: بڕوانە (انغماس).

غوطة: چوونە ناو ئاوەوە، خۆ لە ئاوێدا قومکردن.

غوغاء: کوتەکوت، هەللا هەللا، کێشە کێش، خەڵێکی زۆر کە تێکهەڵباوێ.

غول (ج) اغـوال: دێو، درنج، دەئێـڤـە، دیوەزمـۆکـە، دێوەڵووکـە، مێردەزمە، ئەرژەنگ، داعب، جانەوەرێکە تەنها ناوی هەیە.

غَوي: گومرا، کەسێکە خەریکی هەوا و هەوەسی خۆی بێ.

غَيّ: گومراهی، ناهومێدی.

غَيّاب: ١- پاشبێژ، پاشدوو. ٢- پاشملە.

غياب: بزری، گومی، ونی، پەنام، بزربوون، نەدیوی، هۆیلیان.

غِيابي: بەربوورە.

غِياث: دادڕەسی، فەریاد ڕەسی، هاوار، هاوارهاوار، هاواروداد، هاوار و بانگ، زارەزار، هاوارکـردن، داوای یارمـەتی کـردن، دەستگرتن، زارزار، زاربێن.

الغياث: ئەی هاوار.

غيب (ج) غياب وغيوب: بزر، نەدیو، ون، پەنهان.

- صانع الغيب: نهێنکار.

- عالم الغيب: نهێنبین.

- علم الغيب: نهێنبین.

غـيـبة: ١- خـوسپ، خوسـپـە، بەدوێژی، پاشـملە، پشـتی سـەر، پشتملە، نەکامی، خوسپە، پاشگۆتین، پاشبێژی، پاشدوویی، پژملە، پشتەسەر، پشتی سەر، پیوار، خراو وتن، خراوە وتن. ٢- نادیاری، نەدیوی، پەنهان بوون.

غيبي: نادیتە.

غيث (ج) غيوث واغياث: بارانە، گیایەکیشە کە بە ئاوی بارانە بڕوێ.

غير: ١- تر، نیـتـر، نیدی، ئیـدیکە، ون، ئانگۆ، پاشین، دیتر، مـەر، مـەگـەر، هێلە. ٢- بێ، بێـجگە، جگە، بەدەر، بەبێ، خەین، بژ، بل، بەرجا، بێلە، بێژگە، ژبل، بێژ، بێ ئەوە. ٣- نا، نەء، نەو، نەی، ناء.

اغيار: بێگانە.

- غير اختياري، غير ارادي: دڵ نەبردن، دڵهەڵنەگرتن.

- غير اصيل: ناڕەسەن.

- غير اولي: خۆگر (لە جەبر)دا.

- **غير رسمي:** کرەنا، پەتەری، کەرەکەر.
- **غير قابل الشرح:** چمانی.
- **غير متغيّر:** نەگۆڕاو.
- **غير مختلف:** یەکڕەنگ، تەبا، بەسەرویەر.
- **غير مؤدب:** لە (أدب)دا بیدۆزەوە.

غيرة (ج) غير: ١- زان، دەمار، ئازایی، پرکێش، هۆرە، زاخ، کەیفەرات، نامووس پەرست. ٢- ڕق، قین، ڕک.

غيرة: خۆێنبایی، هەوا، فیز.

غيسان: تووڕەیی جوانی و جحێڵی.

غيضة: نزار، نسرم، نسار، نەزار.

غيط: بێستان، دارستان.

غيظ: بڕوانە (بغض).

- **شدة الغيظ:** زگ پڕبوون.
- **كظم الغيظ:** هێوڵی، ڕق و کین خواردنەوە و دەرنەبڕین.

غيلم: جللە، سوێروو، جەلە، کیسەڵ و ڕەقەی زۆر گەورەیە.

غيم (ج) غيوم: بڕوانە (سحاب).

غيور: بڕوانە (شجيع).

غيوم مظلمة: هەورانی تاریک.

ف

ف: پیتی بیستەمینی ئابێتی عەرەبییە.

ف: بۆ دواخستنێکی نێزیک بەسەر وشانەوە دەنووسێ وەکو **اقرأ هذه الجریدة فذلك.**
ئەم ڕۆژنامەیەی بخوێنەوە دوایە هۆوە (ئەوە). **قام زید فعمر:** زەید هەستا دوایە عمر.

فؤاد (ج) افئدة: بڕوانە (**قلب**).

فأر (ج) فئران: مشک.

فأس (ج) فؤوس: بیور، تەور، تەوەرداس.

فأل: گەشبینی.

- تفاءل: گەشبین بوو.

فائدة (ج) فوائد: کەلک، سوود، قازانج.

فائز: سەرکەوتوو، ڕزگاربوو، پیرۆز.

فائض (ج) فیضان: لێوڕێژ، لیپان، لیپاولیپ، لێشاو.

فائض العمل: لێشاوی کار.

فائض القیمة في الاقتصاد: لێشاوی نرخی ئابۆری، لێشاوی بایەخ.

فائق: ١- دەستەڵاتدار، چیرە، سوار، بەرزتر، زاڵ، زۆرتر، سەرکەوتوو. ٢- بێدار، بەئاگا، وشیار.

فاتح (ج) فاتحون: ١- ئاوەڵەکەرەوە، دەرگاکەرەوە. ٢- وڵاتگر.

فاتح البخت، عرّاف: فاڵچی، جادووگەر، جادووساز.

فاتح الممالك: وڵاتگر، کیشوەرگیر.

فاتح الشهیة: ئیشتیادەر، ئیشتیا خۆشکەر، ئیشتیاکەرەوە.

اللون الفاتح: کاڵ، ڕەنگی کاڵ کراوەوە.

فاتحة (ج) فواتح: سەرەتای کار، بەرایی چتێکی.

فاتحة الکتاب: سەرەتا، پێشدەستی.

فاتر، ماء فاتر: شیرە و گەرم، شیلە و گەرم، شرتێن، گەرم و سارد.

فاتك: سست، بێ تین، دلێر، بێ باک.

فاجر (ج) فجار: ١- داوێن پیس، حیز، بەدکار، پاشڵ پیس. ٢- جادووباز.

فاتن: پەشێوکار، گومڕاکار، لەگێچەڵ و هەرا ئاوێژتن.

فاجرة: لەوەن، جندە، سووزمانی، ئافرەتی سووک، داوێن پیس.

فاجع: ئەوەیە کە ببێتە هۆی خەم و خەفەت، کارەسات.

فاجعة (ج) فواجع: ڕووشە، هەنگامە، کۆست، جەرگبڕ، جگەربڕ، دڵسووتێن، شوورەت، دڵسووتاوی، کارەسات، هەنگامەی پشت شکێن.

فاحش: بڵح، زۆر گەند و خراپ، بێ ئەندازە خراو، ناحەز، ناشیرین.

فاحشة (ج) فواحش: سەڵیتە، سازندە، دەستما، فەلتۆبی، فەلهیتە، حەشەری، جندە، قاحپە، سووزمانی، ئافرەتی حیز، کەولی، کاولی، خووارۆ، تڕۆ.

فاحص: پشکێنەر، لێکۆڵەر، تاقیکار.

فاحم: ١- ڕەشێکی زۆر ڕەش. ٢- ناوی وەستاوی نەجووڵاو.

فاختة (ج) فواخت (ە) کۆترە باریکە، کۆترەکێویلە، تفتیلک، ترینکە، تویل، عانە.

فاخر: ١- گرانمایە، هێژا، نرخدار. ٢- بەرز، باش.

فادح، فادحة (ج) فوادح: کاری گران و سەخت.

فادن (ج) فوادن: مرازێکە بەننایان بۆ زانینی ڕاستێتی دیوارانی بەکاردەبەن کە لەسەرەوە شۆڕکرێتەوە خواری ڕاستی و چەوتی دیواران ئاشکرا دەبێت، شاوول.

فارة (ج) فیران: مشک، مووش.

سم الفار: مەرگەمووش.

فارز: دابڕدەر، جوێ کەرەوە، هەڵوێست.

فارزة: بۆر، دابڕ، بێنکە (ڤیرگول).

فارس (ج) فرسان وفوارس: ١- سوار، ئەسپ سوار، سووریار. ٢- خاکی پارس.

الفارس الرشیق: شۆڕە سوار.

الفارس الماهر: شاسوار، کەڵەسوار.

فارسي: لەمەڕ فارس، زمانی فارس.

فارسية: زمانی فارسی، زمانی پارسیی.

فارع: بەرز، بڵند.

فارع القامة: بالابەرز، کەڵەگەت.

فارغ: بەتاڵ، خاڵی، پووت، پووچ، چۆل، ڤالا، هوڵۆل، هێسا، وەتاڵ، باهر، پووتەل، پووت، پووچەڵ، هاڵیێ، هۆڵ.

فارغ البال: دڵنیا، سەرسووک، دڵ ئاسوودە، ئارام.

فارق: جوێ کەرەوە، دابڕەدەر، هەلاوێر.

فارهة: ئافرەتی جوان و شۆخ و شەنگ.

فاروق: بڕوانە (**فارق**).

فاسد: خراپ، گەند، بۆگەن، ئالۆس، خەلیتخە، دارزاو، گەن، گەندەژە، خراو، گەنی، گەنیک، گەنیو، ئابوو، هیمی، چرووک، تەوا.

فاسد الاخلاق: بەدخوو، بەدڕەفتار.

فاسق (ج) فساق: دڵکۆچەر، پاشڵ پیس، خوردە، خواردە، بێ ئایین، سۆتە، لۆتی، ئەو کەسەیە لە ڕێگای خودا لابدات، داوێن پیس.

فاصل (ج) فواصل: تیغە، دابڕ، ناوبڕە، دەپە، بەرچیت، تەبارە، تەلاش، چیت، جوێ کەرەوە.

ذات فواصل: شاش.

فاصلة (ج) فواصل: ١- میانە، جیایی، بەین، ماودا، دۆژ، ماخ، ناو، نێوان، ناوەند، ماوە، مەودا، ساڤبەر، ناڤبێن، باخوەر، دووری، دووریێتی، فەرک، ناڤبرک ٢- وچان، هەوا خووەر.

فاصم: فیوز.

فاصولية: فاسولیە.

فاض: بەتاڵ، وەتاڵ.

فاض فيضاً: زۆربوون، هەستان، ڕەوان بوونی سێلاو، لافاو هەستان.

فاضل (م) فاضلة (ج) فضلاء: کارزان، کارناس، زانا، هونەرمەند، ئاخوەوەند.

غير فاضل: بێ هونەر، ناشارەزا، بێ هەست، بووردووت.

فاضي: ١- فراوان، بەرز ٢- بەتاڵ، خاڵی، پووچ، پووچەڵ.

فاطر: ئافەرێنندە.

فاطمة: ژنێکە منداڵی لە مەمک کردبێتەوە.

فاطن: زیرەک، زرنگ.

فاعل (ج) فاعلون: بکەر، بکر، بکار، کارگەر، پیشکار.

- **اسم الفاعل:** ناوی بکەر.
- **فاعل المختار:** ناڤبر، نێڤچی.

فاغية: گوڵ و لکی خەنەی، هەر خونچێکی بۆنخۆش بێ.

فأفاء: کەسێکە لە ئاخۆتن و خوێندنەوەدا پیتی (ف) دووپات کاتەوە.

فافعل: دەیسا، دەیسادەی، دەیچا، دەجادەی، دەبکە.

فاقة: نەداری، دەستکورتی، هەژاری.

فاقد: ١- لە دەستچوو، گومکار ٢- ژنێکە مێرد یا منداڵی مردبێ.

فاقد الطعم: بێ تام، کەلە.

فاقد الشعور: بێ هۆش، هۆش لە دەست چوو.

فاقد الوعي: بێ هەست، بیابان.

فاقع: زەردێکی تۆخ، بەهەموو ڕەنگێکی بێ پەڵەش دەڵێن، گەش.

فاكهة (ج) فواكه: میوە، مێوە، هەسوو، باکۆفە، تەڕە، تەڕەکاری، فێقی.

- **فاكهة غير ناضجة:** زرک، کاڵ، نەگەیشتوو.
- **نضوج الفاكهة:** هرمژین، گەیشتنی میوە.
- **بائع الفواكه:** میوە فرۆش.
- **طلائع الفواكه:** نۆبەرە (میوە).
- **فواكه حمضية:** میوەی ترش.
- **فواكه نفضية:** میوەی وەریو.
- **مخزن الفواكه في الشتاء:** لیان.

فال (ە): فاڵ، نەخشەی چاک، نوقلانە.

فالج: گۆج، گێر، لە گۆکەوتوو، ڕەقێتە، گۆت، ڕێنجۆ.

مرض الفالج: شەپلە.

مفلوج: گۆج، شەپلە لێدراو.

فالق: قەڵشێنەوە، ئافەرێنندە.

فالق الاصباح: قەڵشێنەر، دەرخەری سپێدە.

الفالوذ: پاسووق.

فالوذج (ە) پالوودە.

فانوس (ە) فانووس، فەنەر، چرای دەستی.

فانوس صغير: فەنەرک.

فانوس الصيد في الليل: شووارە.

فاني: ناپایەدار، ناجەسە، نابووت، لەناوچوو.

فانيذ: نەبات، نەوات.

فاوض مفاوضة: لەکاردا بەرانبەرێتی یەکتری کردن، هاوکاری و هاوبەش کردن.

فاهي: بێ تام، کەلە، ڤرتۆنی.

فايض: ١- دارێژەر، لێورێژ ٢- بەهرەگەیێن.

فبها: ئیتر زۆرباشە، چەند باشە.

فتاء: جوانی، جوامێری، جحێڵی.

فتائق: بڕوانە قتب.

فتاة (ج) فتيات: گەورە کچ، گەورە کەنیشک، گەوگەمری، بەربەخت.

حياة الفتاة: کچێتی، ژیانی کچێتی.

فتات وفتاتة: وردە، هوورک، هوورک و پوورک، ورتکە، وردکە، رزیو، داوەشاو، رزیاگ.

فتات الخبز: ورتکەنان، هوورتکەنان، ریزەنان، کورتەڵ.

فتات السكر: خاکەقەند.

فتاح: دەرگای داد و ڕاستی کەرەوە، گرێی کاروبارکەرەوە.

فتّاك: کوژەر، کوژندە، لەناوبەر.

مرض فتّاك: سندان.

فتّال: بادەر.

فتانّة (م) فتان: ١- گێچەڵ هەڵایسێن، سەربەگێچەڵ ٢- جادووگەر، دڵڕفێن، نەشمیلە ٣- دز، ناپاک ٤- دێو، درنج.

فتح: کردنەوە، ئاوەڵە کردنەوە، ڤەکرن، ڤەدان، وازکردن، داچەکاندن، ڤالاکردن، بالان ٢- داچەقاندن، درین ٣- پیرۆزی لە کردەوە و شەڕێدا، ولاتگرتن.

- **تح الازهار:** پشکووتن، پشکواندنی گوڵان.
- **فتح الباب:** دەرگاکردنەوە، دانەلا.
- **فتح الجرح او الدمل:** ئاخڤاندن.
- **فتح الدمل:** ئاخڤاندن، زاری قوونێرکردنەوە.
- **فتح الطريق:** ڕێگاکردنەوە، ڕچەشکاندن.
- **فتح الممالك:** ولاتگرتن، ولاتگیری.
- **فتح الموضوع:** دەرگای سڤن کردنەوە، دەرگای دەستاوێژ.

فتحة: ١- سەر، بەر (َ) زەبەر ٢- کەلەبەر، دەرفەت، کەلێن.

- **فتحة الخروج:** بوودر.
- **فتحة العين:** سۆما.

فتر: قولانج.

فترة (ج) فترات: ماوە، وچان، ئارامییە لە نێوانی دووجارە نۆبەتێیاندا، ماودای نێوانی دوو پێغەمبەر و یا دوو دەوڵەتاندا.

فتّش فتشاً: لێپرسین، لێکۆڵینەوە، گەڕان، بەسەرکردنەوە، پشکنین، پشکناندن.

- **مفتّش:** لێپرس، پشکێنەر، پشکنر.

فتق: ١- هەڵتەکاندن، هەڵدرین، هەڵدرینەوە، هەڵچەڕاندن، هەڵپشکاوتن، ورگدڕاندن ٢- گونکی، دەبەیی، وەتەبا، دەردێکە کە بەهۆی دڕانی پەردەی ڕیخۆڵان و ڕژانی پیوی ناوزگ یا هەندێک ڕیخۆڵە پەیدا دەبێ و گونیشی پێ نەستوور دەبێ.

- **فتق بطن:** گەدە، ورگەپۆست.
- **فتق الملابس ونحوه:** هەڵپچەڕین، هەڵپچڕین.
- **مفتوق:** ١- قۆڕ، گونک، دەبەگون، ڕتڵۆ، گوندڕاو، دەبەگونک، گوندە، وەتەبا، ورگ دڕاو ٢- هەڵتەکاو، هەڵپچڕاو.

فتك: کوژتن. لەناکاو لەناوبردن.

الفتل (الحبل): بادان، ڤادان، وادان، هلچناندن، هۆنین، هۆنینەوە.

- **محكم الفتل و الابرام:** کرژ، کژ، کشت.
- **فتل الوجه:** ڕوو وەرگێڕان.

فتّن فتنتاً وفتوناً: دووزمانی کردن، تێچاندن، پۆلک کردن، پێکوڵچاندن، هەڤانی کرن، ناپتەری، گژکرن، هێلە.

- **اثارة الفتنة بين الاصدقاء والاقارب:** لێک کردن، شت هەڵاییساندن.
- **اثارة الفتنة:** گژکرن، گژگژاندن، گێچەڵ هەڵاییساندن.
- **احداث الفتنة:** گژکرن، گژگژاندن، گێچەڵ هەڵاییساندن.
- **احياء الفتنة:** گژکرن، گژگژاندن، گێچەڵ هەڵاییساندن.

فتنة (ج) فتن: ١- دووزمانی، هەڤانی، دۆخمانی، بەیی، جوداکاری، پۆلاو، پۆلای، کەپوورە، زڵە، هوورا، ئاژاوە، پشێوی ٢- جوانی.

فتوة: ١- لاوی، لاوێتی، گەنجی، لاوچاکی، لاوێتی، جحێڵی، جوانی، تۆلازی، خۆرتانی، خۆرتی، گەنجایەتی ٢- ڕەندی، جوامێری، مرۆیەتی، جامێری، دڵفراوانی.

فتوح (ج) فتوحات: ولاتگرتن، ولاتگری.

فتور: ١- بێ هێزی، بێ تینی، سستی ٢- دوای تووڕەیی، هێدی و ئارام بوون، دامرکانەوە، قەلەمنار.

فتّورة: بابەتی پێوان، پارچە (قماش).

فتوى (ج) فتاوي: تۆڵکێشان، ڕێدان.

- **فتوى دينية:** ڕێدانی ئایینی.
- **مفتي:** ڕێدەر، تۆڵکێش، زانایەکە بەپێی دەستوورانی ئایینی تۆڵ بۆ کاران بکێشێ.

فتى (ج) فتيان: لاو، گەنج، خۆرت، جحێڵ، نۆچە، جوان، تۆلاز، تازە پێگەیشتوو، گاڵ، هەرزەکار، ڕووڵ، لاوچاک، کوڕەلاو، کوڕوکاڵ، نەوهال.

الفتيان: شەووڕۆژ.

فتيت: وردکراو، ورتکەنان.

الفتيتة: ورتکەنان، ڕیزەنان، ڕیزەوڵ.

فتيلة (ج) فتائل (ە): فتیلە، پلیتە.

فَجٌ: ڕێ، ڕێگا، ڕا.

فُج: لچن، کەسێکە لێوی خوارەوەی شۆڕبێ.

فجأة، مفاجأةً: لە ناو، لە هیکرا، ناکام، لە نەکاو، ژ نشکاڤە، نشکۆ، ژ نشکڤە، کوتوپڕ.

فجائع الحرب: پەرژەنگ.
فجائي: لەپڕ، کوتوپڕ، کوتاومت، لە نەکاو.
فجاج: ڕێ، ڕێگا.
فجاج: فراوان، بەرین، پان.
فجاجة: چەقالە.
فجر: ١- سپیدەدەم، سپیدەی بەیانی، گوترا، ئەلند، تاریک و ڕوونی بەرەبەیانی، کازیوە، بەربانگ ٢- خۆهەلکێشان.
- **فجر الشباب:** سەرەتای گەنجێتی و جحێلی.
- **قبل الفجر:** بەرەبەیان.
- **مع الفجر:** بەیانەکی، بەیانیان.
- **فجر الصادق:** سپیدە، پەهنا، سپیدە پەهنا.
- **فجر الكاذب:** سپیدە بالا.
فجر فجراً وفجوراً: ١- درۆکردن ٢- داوێن پیسی کردن.
فجع: کۆست کەوتن، پشت شکان، زگ سووتان، تووشی کارەسات هاتن.
- **مفجوع:** کولافە، دلشەوتی، کۆست کەوتوو.
فجل: توور، ترپ، تڤر، ترەو، تلپ، تلپاس.
- **الفجل الملبد من البرد:** قانگ، قەم، تووری قانگ.
فجوة: جێگای گوشاد و فراوان.
فجور: داوێن پیسی، پاشل پیسی، گوناح کردن، بێ گوێیی، درۆکردن.
فجيع: بەدبەختی هێنەر، وە ئێش و ژان هێنەر.
فجيعة (ج) فجائع: بەدبەختی، چارەرەشی، ڕووشە، کارەسات.
فحّاش: بەدگۆ، بەدوێژ، زمان پیس.
فحّام: خەزوولفرۆش، خەلووزفرۆش، ڕەژی فرۆش.
فحست: فیکەی ماری.
فحش: ١- جنێو، جوون، کردەوەی خراپ، وتەی خراپ، بەدگۆیی، کاری بەد ٢- داوێن پیسی.
فحشاء: ژنبازی، جندەبازی، خراپە، ناپەسندی، داوێن پیسی، گوناهی گەورە، کاری ناشرین.
فحص: بەسەرکردنەوە، پشکنین، لە دووگەڕان، لێکۆلینەوە، پشکاندن، پشکانین، لێ گەڕان، مالپشکنین، تێ ڕوانین، دۆزین، نۆڕین.
- **فحص طبّي:** نۆڕینی پزشکی.
- **مفحوص:** پشکێنراو.
فحفح: پرخەپرخ کردن لەکاتی نوستنێدا.
فحل (ج) فحول: نێر، کەل، نێرە، نێرەوس، بۆ ئەسپ و وشتر و ئیتر بەکاردەبرێت.
- **الفحل الغير مخصي:** کەلەگا.
- **فحل البقرة والكبش:** کەل.
- **فحل الشجرة:** نێرە، کەلەدار.
فحم: ڕەژی، ڕەژوو، خەلووز، زووخال، سووخال.
- **فحم نباتي:** ڕووەکە خەلووز.
- **فحم حيواني:** ئاژەلە خەلووز، خەلووزی پاژەل لە (کیمیا)دا.
- **فحم الحجري:** بەردەخەلووز، قیرژە، نوورە، ڕەژووی بەرد، مەیانە.
- **فحم السكر:** خەلووزی شەکری.
- **دقيق الفحم:** گەردە، خاکەی ڕەژوو.
- **غبار الفحم:** گەردە، خاکەی ڕەژوو.
- **مفحمة:** خەزوولدان، سووخالدان، ڕەژوودان.
فحواء (ج) فحاوٍ: ١- وێر، واتا، واتای وتار، مانا ٢- پێشوێن (عنوان).
فحول: کەلەگەل، گەورە پیاو، پیاوی بژاردە.
فحوى (ج) فحاوي: وێر، واتا.
فحيح الحية والسلحفاة: گیف، گیفاندن، کیفەکیف.
فخ (ج) فخاخ: فاقە، خەپک، خەپکە، تەلە، داو، تۆڕ.
- **نصب الفخ:** تەلەدانانەوە، تەلەنانەوە.
فخار: نازکردن، شانازی کردن.
فخار: گلێنە، قاپ و دیزە و گۆزە و چتی تری لە گل دروستکراو
الاناء (من) الفخار: کاسە و قابی چینی.
- **قطع الفخار المكسورة ونحوه:** قاشیلە، قاشولە.
فخاري: چینی (قاپ و نامان).
فخاري: دیزە و گۆزەکار، دیزە و گۆزە فرۆش.
فخامة: ئەستووری، قەلەوی، پایە بەرزی، پایە بلندی.
فخت: مانگەشەو، کولانە و ڕۆچنەی سەربانی.
فخذ: ڕان، کاماخ، ئێت، هێت، ڕەهن.
- **اصل الفخذ:** قولتەی ڕانی.
- **مفصل الفخذ:** کلۆمک، نێک.
- **بين الفخذين:** بروانە **(عورة).**
- **انخلاع فخذ الدابة:** فیو تەرک.
فخر: شانازی، شۆگایی، ناز، سەربلندی، گەورەیی، قوونەت، گەنجە، پێ خوڕین، فوڕت، فیز، قوننەن، کۆلکە.
فخر فخراً: شانازی کردن، نازکردن، پێ خوڕین، خۆهەلکێشان.
الفخفخة: ١- شەقەشەقی قاقەزی، خشەی جلی تازە، خشەخشی پۆشاکی تازەیە ٢- لە خۆڕا شانازی کردن.
فخم: ١- جاجمێکە لە ژێر داری بەردار دەکرێتەوە تا لە کاتی تەکاندنێ دا بەرەکانی بکەوێتە ناوی ٢- پایەبەرز، گەورە ٣- وشەی زل و شەهتۆت بێ.
فخور: بەخۆفش، خاوەند فیز، شانازی کار، سەربەرز.
فخم: پایەبەرز، گەورە، زل، زەلام، مەزن.

فداء: ١- قوربان، گۆری، بالاگەردان، دەبەرمردن، سەردانان، سەرگەرد، لە خۆ بووردن ٢- ئەوەیە لە تۆڵەی گیراواندا بدرێ.

- **انا فداك**: ئەزگۆری، ئەمن بەقوربانت بم.
- **فداك أبي**: بابم بەقوربانت بێ.

فدان (ج) فدن: جووت، هیت، هیتە.

- **انتاج الفدان**: بەرەجووت.
- **مرجع الفدان في الحقل**: گاگێڕەوە، گاوەخان.

فدائي: لە خۆ خۆشبوو، لێ بووردوو، سەردەر، لە خۆبووردوو.

فدر (ج) فدور: بڕوانە (وعل).

فدوة: گۆر، قوربانی، گاووگەردوون.

فدية: ١- قوربانی، گاووگەردوون، پێناو، پێشیار، سەرانە ٢- چتێکە ئێخسیر و دیلی پێ دەکڕێتەوە.

فر فراً وفراراً: هەڵات.

فر: لەلە (هی داری).

فرّاء: کەوڵفروش، کەوڵێن.

فرات: زێیەکی گەورەیە دەرژێتە دەریای فارسیەوە.

فرادى: یەکیەکە، یەکەیەکە، یەکیەک، تاکو تەنیا، تاقتاق، تاک و لۆک، تاق و لۆق، بێ هاوتا.

زوجاً وفرادى: یەکیەک و دوو دوو.

فرار: فرەکردن، ڕەمکردن، هەڵاتن، ڕەوین، قاچاندن، پرتە، ڕاکردن، ڕەمین، ڕەوینەوە، سەردەرکردن، فرکە، وایێن، غاردان، بەزین، دەرچوون.

فرّار: زۆر غاردەر، زۆر ڕاکار.

فرّارة: تاوڵەمە.

فراري: قاچاخ، هەڵاتوو.

فراسة: تێگەیشتن، پەی پێبردن.

فراش (م) فراشة: پێشکار، بەردەست، پێشدەست، فەرش ڕاخەر، نوێن ڕاخەر، ڕایێخ ڕاخەر.

فِراش: نوێن، پێخەف، شەویس، نڤێن، داخەر، ڕاخەر، ڕایەخ، ڕایاخ، ڕایێخ.

فِراش النوم: نوێن، پێخوف.

فَراش من انقى الصوف: لۆپ.

فَراش: لالغاوە، لغاوەی زاری.

فراشة: پەپوولە، پەروانە، بەلاتینگ، پەریەریک، بەلیتانگ، پەریوولە، پلپلە، منمنیک، بەلبەلاسینگە، بەلبەلیتانگ، بەریتانگ.

فراعنة: بڕوانە (فرعون).

فراغ: بلاوە، گوشادی، ئاسوودەیی، لەکاربوونەوە، بۆشایی، چۆلی، بەتاڵی، ڤالاهی، هوڵۆڵی.

فراغ الجرح: قەوارەی برین.

فراغة: دەستپەرژ، دەرفەت، کەلێن، لەکاربوونەوە، بێکاری، پەردژ، پەرژان، سۆنگە، شێنە، شێنەیی، ئاسوودەیی، ئارامی.

فراق: دووری، جودایی، جیایی، جودێیی.

فرث: سیخوڕ، شیاکە، پیسایی شلە بە ورگ و پاشڵی ئاژاڵ و وڵاخانەوە دەنووسێ.

فَرَجَ: گوشادی، فراوانی، ئافاقە.

فرج فرجاً: کردنەوە، ئاوەڵەکردنەوە، گوشادکردن.

فرج (ج) فروج: ئەندامی شەرمی ئافرەتانە، شەرمگا، قوز، کوز، کوس.

فرجار (ه) پەرگار.

فرجال (ه) پەرگار.

فرجة: فلچە، فرچە، قاشاوی وڵاخداران.

فرجة (ج) فُرَج: نێوانی چتێکی، قەڵەشت، کەلێن، گوشادی.

- **الفرجة بين شفتين**: ڤروج.
- **الفرجة بين صنوين**: قاپانە.

فرجون: قەشاو، حەنک، تۆزەک، قاشاو، ڕنەکی وڵاخانە.

فَرَح: خۆشی، کەیفخۆشی، خۆشی خۆشی، دڵشادی، ڕەزم، شادمانی، ئافاقە، سوور، شایی، سووری، کەیف، دڵخۆشی.

- **افراح الزفاف**: سووران، سوورانە.

الفرح: دڵخۆش بوون، خەنی بوون، کەیفخۆش بوون، شکوتن.

- **مجلس الفرح**: بەزمگە.
- **يوم الفرح**: چارشەمە سووران، چوارشەمە سوورە.
- **ظهور السرور والفرح**: ترینگە، شادی.
- **اغماء من الفرح**: شاگەشکەبوون.
- **شدة الفرح**: گەشکە، شاگەشکە، شایی شایی.
- **فرح القلب**: دڵشاد، دڵخۆش، کەیفخۆش.

فرحان: کەیفخۆش، شادمان، دڵخۆش، خەرۆ، هاش، خەنی، دڵشاد، شا، گەش، دڵشاد، دڵگەش، ڕووخۆش، کەیفخۆش

فرحة: شادمانی

فرخ (ج) افراخ وفراخ وفروخ (ه): ١- فەرخە، جووجە، جووجەڵە، جووجیلەی باڵندە و بێچووی ئاژاڵانە، بێچوو، زەرنەقووتەڵە ٢- منداڵ، ڕچە، بەچکە.

- **افراخ كبيرة الحجل**: بارەکەو.
- **فرخ الحيوانات**: بێوڵە، دۆل.
- **فرخ الكلب**: تووتک.

فرد (ج) افراد: تاک، کەس، تاق، تەنیا، تەنها، باد، پێزە، تاکە، تەک، بێ هاوتا، بێ وێنە، هەڵکەوتوو.

فرداً: یەکێ، یەکێک.

فرداً فرداً: یەکاویەک، یەکەیەکە، یەکیەکە.

مفرد (ج) مفردات: تاک، تاقانه، تاکانه، تاق، تەنها، تک، یەکتا.

- بائع المفرد: تاکفرۆش.

- افراد قلائل: تەراک، تاک و تەراک.

فردة: تا، تابار، لابار.

فردوس (ج) فرادس: بەهەشت.

فردي: تاکی، کەت.

الفرز: شێو، دۆل، دەرە.

فرّز: بڕیاری بنج بڕی خۆی لەسەر دا.

فرزان (ە) فەرزین لە شەترەنجێدا.

فرزدق (ج) فرازق: ١- کولێوی نانییە، کولە ٢- ئەنگوتک.

فرس (ج) فروس: ١- مایین، ماهین، سەهەنەک، هێچک ٢- ئەسپ، ولاخی بەرز

- فرس صغیر: بالە

فرسان: دەستە سوارێک

فرسخ (ج) فراسخ: (ە) فرسەنگ (١٢٠٠٠) گەز و سێ میلە.

فرش: ڕایێخ، فەرش، شەلتە، مافووره، بەرە، ڕایەخ.

الفرش: ١- ڕاخستن، داخستن، تەپساندن، ڤەکشاندن، دامداندن، ڕامەزاندن، تۆل کرن، بیاوە شەرە، ڕایێخستن ٢- ئاشکراکردن.

فرشاة: فرچە، فلچە، قەلەمی مووێن.

فرشة الملابس وغیره: پرچە، پزنچە، فلچە، ماووتمال.

فرصاد: توو، تفی، تووێ، تی، شاتوو، گاتوو، تووی سپی.

- فرصاد مجفف: هیشکۆلک، تووی وشک.

فرصة (ج) فرص: دەرفەت، هەل، هەلکەوت، کەلێن، چەخش، کەیس، پێلیسک، کێس، بەرکەڤ، پات، پەردژ، پردژ، پشوو، سەرسەدە، سۆنگە، کەلەبەر، ماوە، مەیدان، وچان، بێن، ورینگ، دەلیڤە، دەسپەرژ، دەسرەس، سۆنگە، شێنەیی

- فرصة في المدارس: وچان، بێن.

- اتاحة الفرصة: ماوەدان.

- انتهاز الفرصة: بەهەلگەیشتن، دەرفەت دەستکەوتن، دەرفەت دۆزینەوە.

- سنوح الفرصة: هەلکەوتن، هەل هەلکەوتن.

فرض (ج) فرائض وفروض: ئەوەیە کە خودا لەسەر بەندەی خۆی گەرەک کردووە، گەرەک، پێویست.

- فرض الشيء: وەگرتن، وەدانان، واگرتن.

- مفروض: ١- گەرەک کراو ٢- دراو (لە ئەندازیاری).

فرضاً: گریمان، مەگرتی، دەمبر، بگرە، وەبگرە، گرتمان، وەبزانە، وادانێ، وادابنێ.

- لنفرض: گریمان، گرتمان، وەبزانین.

- فرضنا: گریمان، وامان دانا، مە گرتی.

- إفرض: وەبزانە، وادابنێ، وابگرە.

فرط: لە سنوور تێپەڕین، زیادەڕەوی.

فرط الكرم: لووچەک.

فرع (ج) فروع: ١- چکۆلە، گچکە، بەچکە ٢- لک، لق، پەل لق و پۆپ، لیپ، لکی داران ٣- لک، لق ٤- مندال، ڕۆلە

فرع الجبل: باسک، ملە.

فرع العنقود: زەنگەتە.

فرعون (ج) فراعنة: میصرییانی پێشوو بەپادشای خۆیان دەگوت فیرعەون دەشیان پەرست. (٢٦) زنجیرە فیرعەون لە میصرێ ژیاون یەکەمینیان ناوی منێس بووە کە ٥٠٠ سال پێش عیسا بووە واتایەکەشی: سەرکێش، خۆپەرست، زۆردار، فیزداریش هاتووە.

فرغ فرغاً: ١- لەکاربوونەوە ٢- بەتال بوون.

الفرغل: بێچووە کەمتیار.

الفرق: جوێ کردنەوە، هەلاواردن، لێک کردنەوە، قەتکردن، ژهەڤکرن، ژهەڤگرتن، گەمراندن، جوایەزی، جودایی، جودا، جیاوازی، جیایی.

- فرق بینهما فرقاً: جوێ کردنەوە.

- فرق بین المربعین: جیاوازی نێوانی دوو دووجا.

- فرق البحر: دەریای شەق کرد.

- فرق بین المكعبین: جیاوازی نێوانی دوو سێ جا.

- فرق الشعر فرقاً: پرچی بەشانە دیغ تێ خست.

- فرق الطائر: جیقنە، ڕیقنەی کرد.

- فرق الشيء: پەڕاگەندە و جودا جودای کرد.

فرّق: بڕوانە (تفریق).

فَرق، فرقان: ڕێگایە لە نێوانی تووکی سەریدا، شوێنی سەری، خەتی سەری.

فرقان: قورئان، چتی ڕەوا لە هی ناڕەوا جودا.

فرقة: جودایی.

فرقة (ج) فرق: داروودەستە، دەستە، کۆمەلە، بتۆم، تیپ، گرۆ، داروودەستە، لەشکر.

- فرقة ریاضیة: تیپ.

- فرقة الاشبال او الطلائع: تیپی بەچکەشێران، تیپی پێشەنگان.

فَرقد: گوێلک، ناوی ئەستێرەیەکی لە نزیکی قطبی باکووری.

فَرقدان، فرقدین: شەنگلە بەرەکەت، سنجاب، جووتەی هەنجیران، دوو ئەستێرەن لە نزیک قطبی باکووری.

فرقعة: تەقە، تەقەتەق.

الفرقعة: تەقەکردن، ترکەندن

- مفرقعة (ج) مفرقعات: تەقەمەنی، ترەقە.

- فرقعة المفاصل: جومگە و گرێی قامکان تەقاندن.

فـرك: هەڵپـرواندن، پرواندن، خـوراندن، کـوشین، لێـخـستن، کراندن، ولێن، گلۆفتن، داماڵین.

الفرم: نەنجنین، هەنجنین، هنجاندن.

- مفروم: جنراو، هەنجنراو.

- لحم مفروم: قیمە.

فرمان (ج) فرامين: (ف) فەرمانی میر و خونکار و پادشایان.

فرن (ج) افران: کوورە، فرن، نانەوا.

- فرن عاكس: پەرچەکوورە.

- فرن عمودي: ستوونەکوورە.

- الفرن النفاخ: فووەکوورە.

- افران محولة: گۆڕە کوورە.

الفرناس: کوێخا.

فرنج (ج) افرنج: فەرەنگ.

- لغة الافرنج: فەرەنگی.

فرند: دەبان، دەبیان، دەوان بۆ (تیغ).

فرهود (ج) فراهيد: بێچووە شێر، بەرخ، گیسکی بزنی کێوی.

فرو، فروة: کەوڵ، قاپووتی کەوڵ و پێست.

فروج (ج) فراريج: باڕۆکە، واڕۆکە، واڕک، جووڵک، کەرگ.

فروسية: سوارچاکی، سواری.

فريد (ج) فـرائد: تاقـانە، یەکـانە، تاک، تاکـانە، هەڵکەوتوو، تەراخ، میرکوڕ، ئاوێزە، یەکانی، سەڵتەزەلام، لنگ.

فريدة: گەوهەری نرخدار و گران.

فريس: زەنگوڵە.

فريسة: ١- نێچیری جانەوەر و داعبایانە ٢- نۆما، جوانووی یەکساڵە.

فريضـة (ج) فرائض: گەرەک، پێویست ئەوەیە کە لەسەر مرۆڤی گەرەک و پێویست کراو.

فـريق: ١- تیپ، دەسـتـە، تاخم ٢- سـەرلەشکر، سـەرتیپ، سەردار، سەرەک.

- فريق منتخب اربيل: تیپی بژاردەی هەولێر.

- احتياط الفريق: یەدەگی تیپ، دەژی تیپ.

فريك: ماتە، ولێن، جەرمە، فەریک.

- فريك الحمص: نۆکە فەریکە.

- فريك القمح المشوي: قەرەخەرمان، گوڵە پرووزە.

- فريك اللوز: چەقالە، چەقێلە، چەقەلە، چەقیلە.

فـز: ١- ڕاپەڕین، ڕاچڵـەکین، ڕاچەنین، داپەڕین، خـوریاندن، کریە، هلچەنن، دەریەڕین ٢- ئازارکردن ٣- دەریەڕاندن.

فز فزاً: لێ جوێ بوونەوە، داچڵەکین.

فزة: کریە.

فزع: ناڵە، زاری، هاوار و بانگ، شیـتـە، شیـتـەشیت، شهیـو، هاڵا، واواە، ترس، سام، هاوار، هاوارهاوار.

الفزع الشديد: هەترەش.

فزع فزعاً: ١- سـەخڵـەت بوون، پەنابردن، هاوارکردن، دادوبێداد و ڕۆڕۆکردن ٢- ترسان، زراوچوون، دڵخوریان، داچڵەکین، دڵ داخـوریان، زارەترەک بوون، تۆقـان، تۆقین، حـەیچـەحـەیچ، حەیشەحەیش.

فزغند: سێچکە، ماچیچکۆک.

فـسـاد: ١- خـراپ بوون، رزان، توڵانەوە، خـراپی، گـەندی، دافەتان، داوەشان، داقنان ٢- دووزمانی، پۆڵک کردن.

- فساد الحليب ونحوه: هەڵبرسکان، هەڵبرکان، هەڵبزرکان، هەڵپرووکان.

- مفسد: ١- دارزێنەر، دۆخمان، کولەبنە، ٢- کـووکە، گـای بنە، دووزمان، تێکولچێن، ئاوری بنکایە، کووکە.

فسّاط: خیوەت، خەرگا، سەراپەردە.

فُسافس: پشە.

فستان (ج) فساتين: پۆشاکێکی ئافرەتانە لە جیـاتی کەوایە. کراس.

فستق: (ف) پستە، پوستە، فستق.

الفسح: پەتە، پاس، ژوورۆچکەی هەوا.

الفسح الهوائية: پاس، ژوورۆچکەی هەوا.

فسحة: گوشادی، فراوانی، وچان، پشوو.

الفسخ: تێکدان، هەڵوەشاندن، لێک جوێ کردنەوە، ڕەواندنەوە، هەڵپـشکاوتن، هەڵرووشـاندن، تێکدانی سـەودا و پەیمان و بڕیار.

فسر: بروانە (تفسير).

فسطاس: ئاڵا، سـەراپەردە.

فسطاط: خیوەت، خەرگا، سەراپەردە.

فسفور: فۆسفۆر.

فـسق: لە ڕێگای خـودا دەرچوون، داوێن پیس، لە ڕێگای ڕاست لادان، پێ لە بەرەی خۆ پتر ڕاکێشان، پاشل پیسی.

فسقية: فووارە.

الفـسـو (ف): فـس کـەندن، تس کـەندن، فـسـین، تسین، کـەندن، کەنین.

فسوة (ج) فسوات (ف): فس، تس.

كثير الفسو: فسن، تسن، فسۆس.

فسوق: لە ئایین لادانە.

فسيح: گوشاد، فراوان، ئاوەڵە، کالا، وراق.

فسيفساء: خەڵف.

فسيلة (ج) فسائل: ڕیشە، نەمام، نیهال، پەل، لکی داری چەقاندنێ.

الفش: کاکۆل.

فش فشاً (ە): فش کردن، بەردان.

فشا فشواً: ڕاز پێ ئاشکراکردن.

فشافش: دەنگ و گیزەی تیرییە لە کاتی ئاوێژتنێدا.

فشفش (ە): فشەفش، فشەفش کردن.

فشفشة الخرطوش: فشەی فیشەکی.

فشل فشلاً: ١- خاوبوونەوە، فش و شلّ بوون، سست بوونەوە ٢- سەرنەکەوتن، بۆڕخواردن، بەزین، ترسان، فشەڵ بوون، هەڵوەشانەوە، ژێرکەوتن.

فص (ج) فصوص: ١-قاش، نقێمی ئەنگوستیلە، نەقیم ٢- گلێنەی چاو، پلەگۆشت، کوتێک گۆشت.

فص النرد: مۆرەی نەردێن.

فص واحد: پلێک گۆشت.

فصاحة: قسەڕەوانی، زمانی پاراوی، زمان تیژی، بەزمانی، وتەگوشادی، زمان کراوەوەیی، دەمەوەری، ڕەوانوێژی، زمانداری، زمانلووسی، شەهقۆنی، ڕەوانبێژی، زوانداری، تەڕزوانی، دەمهەراشی

فصّاد: خوێن بەردەر، خوێنگر

فصال: منداڵ لە شیرکردنەوە

فِصح: لەلای فەلان یادی ڕۆژی چوونە سەرەوەی عیسایە لەلای جوولەکانیش جەژنەی دەرچوونی وانە لە مصر.

فَصد: خووێن بەردان، خووێن گرتن.

مصد: نەشتەر.

فِصفصة: وێنجە، یۆنجە.

فصل (ج) فصول: ١- کەژ، کەش، پشکساڵ، گێڵ، هاڤرۆنگ، وەرز، کژ، گۆنەڵ ٢- بەند، تیغە، بەشێکە لە پەڕتووکاندا، گات.

الفصل: جوێ کردنەوە، دابڕین، هەڵاواردن، هەڵبڕین، ترازاندن، داترازاندن.

الفصل الاول: بەشی یەکەم.

فصل الربيع: کەژ، گۆنەڵ، گۆنەر، کژی بەهارێ.

- فصل السنة: کەشی ساڵی، کەژ، کژ.

- فصل للكتب: گات، بەند، بەش، بڕ، پار.

فصم: پچڕین، پچەڕین، پساندن.

الفصوص الرئوية: پلەکانی سیی.

الفصول الاربعة: چوار کەشی ساڵی.

فصيح (ج) فصحاء: زوان ئاوە، زواندار، زماندار، دەمڕاس، دەمڕاست، دەمهەراش، زمان تیژ، دەمەوڕ، زمان خۆش، شەهتۆت، بەزمان، زماندار، دەمەوەر، دیواندڕ، ڕەوانوێژ، دەم و پل پاراو، زمانلووس، قەلوودەل، زمان پاراو، ڕەوانبێژ، زمانتەڕ بەدەم، کەسێکە لە کاتی ئاخۆتن و خوێندنەوەدا زمانی ڕێک و لووس و پاراو و بێ گرێ و گۆڵ بێ.

فصيل (ج) فصال: پەل، دیواری کورتی حەوشێ، دەیلاغێکە لە دایکی جوێ کرابێتەوە.

- آمر الفصيل: سەرپەل.

فصيلة: ١- بۆر ( ) ڤیرگول ٢- دەستە، بەرە، تۆف، جەستە، جەسە، ڕیشە، تیرە.

- فصيلة الاحياء الهوائية: پەقلک.

فضّ فضاً الشيء: ١- شکاندن، وردوخاش کردن، ٢- ڕژتن ٣- کونکردن ٤- جوێ کردنەوە.

فضّ البكارة: ژاکاندن.

فضاء (ج) افضية: چۆڵایی نێوانی زەوی و ئەستێرانە، بەراوەڵە، گشێوش، جێگای گوشاد، پێش ئاوەڵە، بەرڤەکری، مەیدان، بلاوە، گوشادی، زەوی گوشاد.

فضاحة: ڕیسوایی، بێ ئابڕوویی، بێ شەرمی.

فضاضة: وردە.

فضالة: بڕوانە (**فضلة (ج) فضلات**).

فضالة المائدة: پاشخوان.

فضة (ج) فضض: زێو، زیڤ، زیو.

- صائغ الفضة: زێوگەر.

- مفضّض: ئاوەزێو، بزیڤ، ڕووکێشی زێوی، زێوین.

نترات الفضة: ماتە.

فضح: ئابڕووبردن، ڕیسواکردن، زێوکێش.

فضفاض: ١- شلەپەتە، خاو، فل، فلت ٢- فش، بلاو، فراوان ٣- جوامێر.

فضل (ج) فضول: ١- پیاوەتی، پتر بەسەردا هەبوون، کارزانی، ئاخەوەوەندی، چاکە ٢- پتری، فرەیی، سەرکەوتن، هونەرمەندی، شیاوی، هونەر پێز، پیت، بەسەرداهەبوون ٣- بەخشش، چاکە، ئەمەک، سایە، سایا، پیاوەتی ٤- زانست، زانایی.

- ذو فضل: هونەرمەند، بەهونەر.

فضلة وفضال (ج) فضلات: پاشماوە، پارۆ، شەرۆک، ماوەوە، پێما، بەرما، بەرماوە، پاشماگ، گنشتە، ماو، مەنە، پەشمەنە.

- فضلة اغصان المقطوعة: هەژ، هەژگ، هەژگ و بژاڵ.

- فضلة الطريق: پاشماوەی ڕێگا.

فضلات: پاشەڕۆک.

فضلات المائدة: پاشماوەی سفرە.

فضوح: ڕیسوایی، کەسێکە کاری بێ جێ دەکا.
فضول: دردووک، هەرزەوێژ.
فضولي: پاشماوە خۆری، دردووکی، هەرزەوێژی، مفت وێژی.
الفضولي: بروانە (**طفيلي**).
فضيح: ڕیسوا، بێ ئابڕوو، هەتک کراو.
الفضـيحة فـضائح: ئەتک، ڕیسوایی، خراوی، ئابڕوو، ئابڕوو بران، ترۆیی، بەدناوی، بێ ئابڕوویی، بێ شەرمی، چەپەڵی.
- **مفضوح:** ڕیسوا، ترۆ.
فضّي: زێوین.
فضيلة (ج) فضائل: پایەبەرزی، شان، پێتری لە هونەر و شان و شکۆ و زانستدا، هونەر، هونەرمەندی، بەسەردا هەبوون.
- **صاحب الفضيلة:** سایەدار، هونەرمەند.
فطام: منداڵ لە شیرگرتنەوە.
فَطانة: سەلیقە، وریایی، تێگەیشتن، هۆشیاری، هۆشداری، زانیاری لە کارێکیدا، زیرەکی، زرنگی.
فطر: ڕۆژوو شکاندن.
- **عيد الفطر:** جێژنەی ڕۆژووشکاندن، یەکەمین ڕۆژی مانگی شەوالییە.
فطر: درز، قرنجان، قەڵەشان.
فطريات مجهرية: ورد‌بینە کەڕوو.
فُطر: کارگ، قیقاز، خارچک، قارچک، کڤارک، کوراگ، کولاڤک، چیلۆکا، کاکڤلک، هەڵچ، هەڵچی، کفکار، کومکاهاچی، پرک.
فطرة (ج) فِطر: هەست و خوو و شێوەیەکە لە سەرەتای پەیدابوونی هەموو کەسێکییەوە زگماک دێتەدی، سروشت و سرشت شێوەی خۆرسکی مرۆڤان.
فطرةً: هەر لە خۆوە، زگماک.
- **بالفطرة:** لەخۆوە.
فطري: زگماک، سکماک، خۆرسکی، سروشتی.
قوة فطرية: گازۆر.
فطرية: سەدەقە، قوربانی.
فطس: فلچ، پان (کەپۆ).
فطس الرجل فطساً: فلچ بوونەوە، پرچەبوونەوە.
فطس الحيوان: تۆپی.
فطم: لە مەمک کردنەوە.
فطن فطناً: زیرەک و زانابوون.
فَطِن: زیرەک، هۆشیار، زانا.
فطنة (ج) فِطَن: سەلیقە، زیرەکی، وشیاری، وریایی، تێگەیشتوویی.
فطور الصائم: بەربانگ.
فطور (اللقمة الصباح) بەرچا، تاشتی، بەرتاشت، بەرقەلیان، بەرقەننە، تهێشت، بەردل، تاشتا، بەربانگ.
- **قبل الفطور:** ناشتا، خورێن.
- **مفطر:** ناشتاشکێن.
فطير (ە): ١- فەتیر، هەویری هەڵنەهاتوو ٢- ئەوەیە کە زوو پەی پێ ببرێت و زوو دەست کەوێت.
فطيم: منداڵی لەشیر براوەوە.
فطين: زیرەک، تێگەیشتوو، زانا، هیر، بەسەلیقە، بەخۆوەژیو، ژیر، شاک، شیار، وشیار، هۆشدار، هۆشیار.
فظاظة: دڵڕەقی.
فظاعة: دژواری، سەختی کار، شوو لێ هەڵکێشان.
فظيع: کاری ناشیرین، کاری ناڕەوا.
فعّال: بەکار، کاربین، ڤەرە، بکرد، کاربڕ، کارکەر، کارگەر، کروکاشکار، گورج و گۆڵ، چالاک، ناقۆڵا.
- **غير فعّال:** بێ کارە، ناچالاک.
فعاليات المدارس: جموجوڵی قوتابخانەکان.
فعالية: گورج و گۆڵی، چالاکی، جموجۆڵی.
فعفعة: کسسە، کسسەکس.
فعل (ج) افعال: کار، کردەوە، کردار، فەرمان، باس.
الفعل: کردن، کرن، کردەی، کارکردن.
- **إفعل:** بکە، کاربکە، دەی، سادەی، دەیجا.
- **رد الفعل:** دەسادەی، کاردانەوە.
- **الفعل (في النحو):** کردە، کردار، پیشک، کردەوە.
- **افعال الآلية:** ئامێرە فەرمان، کرداری ئامێران.
- **فعل البسيط:** کرداری سادە.
- **فعل سماعي:** کرداری بیستیاری، کرداری بێ سەروبەر.
- **فعل الطلب:** کرداری داخوازی.
- **افعال الشخصي:** کرداری کەسی، پیشکێن کەسۆک.
- **فعل قياسي:** کرداری دەستووری.
- **افعال غير قياسية:** کرداری نادەستووری، نەوەقتیا هن پشتان.
- **فعل اللازم:** پشکان لتگر، کرداری تێنەپەڕ.
- **فعل المتعدي:** کرداری تێپەڕ، پشکا دەرهنگێڤ.
- **فعل الماضي:** کرداری ڕابردوو.
- **فعل مجهول:** کرداری نەناسراو، کردەوەی ئاڤزێمکی.
- **فعل المركب:** کرداری لێکدراو.
- **فعل المساعد:** کرداری یاریکار.
- **فعل المضارع:** کرداری ڕانەبردوو.
- **فعل معلوم:** کرداری ناسراو.
فقات الخبز في التنور: هۆرتەڤان کۆڵوو.

نقاح: خونچە.

نقاح الكرمة: خونچە و گۆپکەی مێوی ترێ.

فقار (ج) فقرات: مۆرەی پشت، تیغەرەی پشت.

ذو الفقار: شیری إمامی عەلی.

فقارة: هەژاری، لێقەوماوی، کەساسی، پارسەکی، زیڤاری، بارچەوتی، بێ چارەیی، بایدەستی، پارس، ژارۆیی، دەرکۆ دەرکۆیی

فقاع: ١- مە.یێکە لە جۆ یا برنج وەیا لە مێوژی دروست کرێ ٢- خونچەی هەر جوورە رووەکێکی بێ.

فقاع الكرم: ژێڵ، گۆپکەی دارە مێوان.

فقاعة: بلّق.

فقاعة المطر: قەپووچکەی بارانە.

فُقاعي: ناوی جۆفرۆش، مەیفرۆش.

فقاق الورد: مەوڵ.

فقاهة: زانایی، بوونە فەقێ.

فقد: گومکردن.

فقدان: گوم کردن، لە دەست دان، بزر کردن، لە کیس چوون.

- **فقدان البصر:** کوێرایی داهاتن.
- **فقدان الحس:** تەزین.
- **فقدان الشهية:** لە خواردن دابڕان، لە خواردن کەوتن، لە خواردن بوون.
- **فقدان السلطة:** لە دەستەلات کەوتن.
- **فقدان الوعي:** لە هۆش چوون، بێ هۆش بوون.
- **فقدان المعنوية من الرّعب:** زارە ترەک بوون.

فقر: ئاتاجی، ئاوسەرکەمی، بابدەستی، کەساسی، بارچەوتی، بەلەنگازی، بێ نەوایی، تەنگدەستی، دەرکوودۆری، دەروێشی، دەست تەنگی، زیڤاری، قەلەندەری، کەماهی، گەدایی، لێقەوماوی، ناتەواوی، ناگوزیری، نەبوونی، نەداری، هەژاری، هاوسەرکەمی.

(ج) فقراء: ڕەش و ڕووت، قەلەو قووتە.

فقر فقراً: هەژاربوون، کەساس بوون، دەستکورت بوون.

فقر الحال: هەژار، دەستکورت.

فقر الدم: کەم خوێنی، خوێن کەمی.

الفقرة (ج) فقرات: ١- ترەختە، بڕبڕگە، مۆرە، مرۆخە، بڕبڕە، بڕبڕاگە ٢- ڕستە، وتار، بەندێک، وتەی ناسک.

فقرات الظهر: مازی پشتی، مۆرەی پشت، مرۆخەی پشتی، مووروخە، بڕبڕەی پشتی، مۆرەگەل، مازی گەل، بڕەگەل، ترەختەگەل، مرۆخەگەل.

فقريات: بڕبڕەدارەکان.

- **اَللا فقريات:** بێ بڕبڕە.

فقرة: تیکە، پارچە ٢- بڕبڕە، وارە، کەشە، جار، چەل.

فقس: هەڵهێنان، جووچکە هەڵێنان.

فقس البيضة: هێلکەکەی شکاند، هێلکەکەی هەڵێنا، جوچکەی هەڵێنا.

فقس الطائر بيضتها: باڵندەکە هێلکەکەی هەڵێنا.

فقص: بڕوانە (فقس).

فقط: تەنها، هەر، تنێ، بەس، تەنیا، تەنانەت، سف، هەر ئەوەندە.

الفقع: دمەلان، دومبەلان.

فقم: شەویلکە، ئارووت.

فقه: زانین، تێگەیشتن، زانیاری ئایین، پەی پێ بردن.

فقه فقهاً: زانین، تێگەیشتن.

فقه اللغة: زمانەوانی، زانیاری فرمان.

فقيد: ونبوو، لە دستچوو، لە دەست دەرچوو.

فقيد الولد: هۆشەنگ، زگسووتاو، منداڵ مردوو.

فقير (ج) فقراء: هەژار، بێ دەست، داماو، دەست تەنگ، ڕەجاڵ، دەستەهیشک، ڕێڤینگ، زیڤار، قەلەندەر، گەدا، کەرەواڵێ، نەبوو، کەرەواڵە، بێ دار و ماڵ، بێ کەس، بێ نەوا، بێ دەق، بنسی، کزۆک، بێ سامان، بڕەش، بێ باڵ، پرنسی، بەستەزمان، ژار، بەلەنگاز، بەرڤالە، دەولەتکەتی، کەساس، ڕەبەن، هەژیر، بابدەست، ژارۆ، ڕەش و ڕووت، ئاوسەرکەم، بارچەوت، پێداویست، بارکەوتوو، چەل، بڕەش، تەنگ دەست، چەورە، دەروێش، بێ دەست، نابوو، نابووت، ناجەسە، نەوار، بێ نەوا، واماگ، هاوسەرکەم.

فقير الحال: بەستەزمان.

فقيع: سوورهوول.

فقيه (ج) فقهاء: زانا، ژیر، زانای دەستووری ئایینی.

فك: ١- لێک کردنەوە، جوێ کردنەوە، ترازاندن، داترازاندن ٢- ڕزگار و بەرەڵا و ئازادکردن ٣- شەویلکە، لاشەویلکە، شەویلاک، هاروو.

فك الاسفل: شەویلکەی لای خوار، کاژێر.

فك الاعلى: شەویلکەی لای سەرەوە.

الفكان (فك العليا والسفلى): کاچێر.

فكاهة: گەپ، گاڵتە، فشە، زڕتەک، زڕتۆڵە، گەمە، کایە، تیتاڵی، دڵخۆشکردن، شۆخی، پێکەنین.

فكر (ج) افكار: بیر، وێر، یاد، هۆش، هوێر، بیراهی، هزر، ڕاوێژ، وژارە، هوور، کەڵکەڵە، واتەویرە، ڕامان، ڕاوێژ، خەیاڵ، ئەندێشە.

- **افكار ساسية:** بیرە بنەڕەتییەکان.
- **فكر عبث:** پەژارە.

فكرة: بيرۆكە، ئەندێشە.
- كثير المشاغل الفكرية: سەرپڕ.
فكري: بیرەوەری.
فكز: دووكەڵكێش، بوخاری مدبەقێ.
فكور: كەڵكەڵەدار، بەبیرەوەر، پڕبیرەوەر.
فل: گوڵێکە وە یاسەمەندی سپی دەچێ و، بۆنی خۆشە.
فلاة (ج) فلوات: دەشت، سارا، بیابانی چۆل و بێ ئاو و گیا، بێروون.
فلاّح: جووتێر، جووتبەندە، فەلەخوێ، دەشتەوار، دەشتەوان، دەشتەکی، شێفیار، کشتکار، جووتیار، جفتیار، کێڵکار، وەرزێر.
فلاّح اجير: پاڵە، سەپان.
فَلاح: ڕزگاری، قورتاری، هێوان، قوتارکاری، سەرکەوتن، ڕەسێن، ئازادی.
فلاحة: جووتێری، جووت بەندەیی، فەلەخوێیی.
فُلان: فیسکە، فیسار، کابرا، هەرامە، جوامێر، جایێ، ئەوک، جوانمەردلۆ، واک، وانیک، هێن، کێ (ئەردە.).
فلان وفلان: واکەواک.
الفلة: فرۆ، ژەک، زەها.
فلت: فرتەفرت.
فلج: شەپلە، مینک، ڕەقێتە، دووهێشە. دەردێکە لە هەر ئەندامێکی مرۆی بدات بێ هەستی دەکات.
فُلِجَ افلاجاً: لە گۆکەوتن، هشکلنگ، لەکارکەوتنی دەست و پێ شەپلە لێدان.
مفلوج: شەپلە لێدراو، لە گۆ کەوتوو، کلۆڵە.
فَلْخ: هەڵپشکاوتنی چتێکی، ئاشکراکردنی کار و فەرمانێکی.
فلز: ١- جوورە مسێکی سپییە ٢- کان، ئەردەزین، ئەردزین.
- فلز النفاش: بژە میتال (کیمیا).
- شبه فلز: نیمچەکان.
- لافلز: نامیتاڵ.
فلس (ج) فلوس: شایی، قەرەپووڵ، پووڵی سوور، جوورە دراوێکە لە مسی سوور دەکرێ، (٥٠)ی درهەمێکییە.
- محب الفلوس: پارەپەرست.
- فلس احمر: پووڵە سوورە.
- فلوس السمك: پووڵەکەی ماسیانە.
- المفلس: نابووت، مایە پووچ.
فلسفة: لێکدانەوە، لێ وردبوونەوە، بەراوەردکردن، لێکۆڵینەوە، پیتۆری، پیتۆڵی، قووڵ و وردبوونەوە، هونەرمەندیی لە پرۆژەی زانیاریدا، لێکۆڵینەوەیە لە بارەی زانست و زانیارییەوە، قووڵ پێدا چوونە خوارەوە، لە بنچینە و هۆی پەیدابوونی چتان کۆڵینەوە.
- علم الفلسفة: پیتۆڵی و زانیاری پیتۆڵی.
فلسطين (ه) فەلەستێن، فەلەستان، وڵاتی فەلان، خاکێکە فەلان ئەستاندوویانە لە چاخی سلطان صلاح الدین دا ناوبراوە بە فەلەستێن، فەلەستان (فەلەسطین).
فلفل: دەرمانگەرم، ئاڵەت، ئیسوەت، ئیسۆت، بیبار، ئاڵات.
فلفل احمر: هیچ مار، هیچکار، هەوجهار.
فلفل اخضر: بیباری سوور.
فَلق: قەڵەشتن، تروسکاندن.
فَلق الحب: تۆوترازندن.
فَلَق: سپێدە، قەڵەشتی کێوان، زەوی نێوانی دوو کێوان.
فلق: فەلاقە.
فَلْقة: نیوە، لەتک، لەتکی چتێکی لێک کرابێتەوە، لیچقە، فلیچقە، فەلاقە.
- ذات فلقتين: دووفلیقانە، دووفلیچقانە، هاچە.
- ذو فلقتين: دووفلیقانە، دووفلیچقانە، هاچە.
- وضع الرجل في الفلقة: ئەستەق کردن.
- السويق تحت الفلق: ژێر پەلک، لاسکۆکە.
فُلك: کەشتی، گەمێ.
فلك: کووژە، دەڵەک، کووشک.
فلك (ج) افلاك: ئاسمان، چەرخ، چەنبەر، کەشکەڵان، گەردوون، خولگە، چەپگەر.
- دوران الفلك: چەرخ.
- برج الفلك: کەلوو، کۆنگرە.
- علم الفلك: ئەستێرەناسی.
فلكة: تەپلەک، کوماجە، تەختەیەکی خڕی نێوەڕاست کونە لە سەری ئەستوندەی خێوەتی قایم دەکەن.
فُلكة: ١- ئاوچەی چوار ڕێگایان، پارچە زەوییێکی خڕە ٢- قایەخ، زەوی خڕ، چتی خڕ ٣- چەرخە، پێچە.
فلكي: ئەستێرەناس، ئەستێرە ژمێر، چەرخ ناس.
الفلو: جوانووی یەکساڵە.
فلوس السمك: پووڵەکەی ماسیان.
فلوسج: (ه) پەڵۆشە (ڕەگی گیایەکییە).
الفليفلة: بیبار.
فم، فوه (ج) افواه: زار، دەم، دەو.
- جانبي الفم: لالغاوە، لغاوە.
- زبد الفم: گرێز، کەفی زار.
- فتح الفم اثناء العطاس: مەلاسە.
- واسع الفم: گاشەدەم.
فن (ج) فنون: ١- هونەر، پیشە، تەکتیک ٢- جوور، چەشن
- صاحب الفن: هونەرمەند، هونەروەر.

- **دار الفنون:** هونەرخانە، هونەریانە، هونەرگە.
- **فنون الادب:** هونەرانی وێژەیی.
- **فنون المنزلي:** هونەرانی ماڵەوە.

فناء: لەنێوچوون، نەمان، نەسەن، نەبین، پووکانەوە، قەراچۆ تێکەوتن، فت، قران تێکەوتن، هیچ، تەفرو توونابوون، نەبوونی، هەرەشیان، هەرەشین، هەوش، هەوشە.

فناء الدار: حەوشە، حەسار.

فنار (ە): فەنەر.

فنّان: هونەرمەند، هونەروەر.

فنجان (ج) فناجين: فینجان.

فَنَد: بێ توانایی، تێمایی، داماوی، هۆش گەندی، سپڵەیی.

فُندق (ج) فنادق: میوانخانە، میمانخانە، مالێڤان.

فنطسية الخنزير وغيرها: لمۆزی بەرازی، لمووزی بەرازی، قەپۆز، لمۆز، پووزە.

فَنَك: دەڵەک، کووژە، کووشک، کوشک، (گوریەی کێوی).

فني: هونەراوی، هونەرمەندی، هونەرمەند.

- **مديرية الشؤون الفنية:** بەڕێوەبەرایەتی کاروباری هونەری.

فَهّ: یەکێکی لە ئاخۆتندا دابمێنی.

فهّام: زۆرزانا.

فهامة: زانایی، تێگەیشتن

فهد (ج) فهود: دورڕەشێرە، بەور، بەوری بەیان، پارس، وشەک، وەیشەک، بەڤر، یووز، جانەوەرێکە لە نێوانی سەگ و پڵنگی دایە.

فهرس (ج) فهارس وفهرست: (ە) پێرست، دیباچە، ناوئاخن، ناوەرۆک.

فهم: زانین، تێگەیشتن، تێگەیین، لێ زانین، سەر لێ دەرکردن، ئاڤسین، زانایی، سەر لێدەرچوون، زانست، زاناهی، شارەزایی، سەلیقە.

فهيم (ج) فهماء: شارەزا، لێزان، ژیر، فامیدە، تێگەیشتوو، زانا، مامۆتک، ئاشنا، کووریناس، ئاخوەوەند، پرپیر، هۆشیار، پرمێشک، حاڵی، دەماخدار، بەدەماخ، زانیار، زۆرزان، مەند، مەن، بەهۆش، هۆشیار، هۆشدار، هیردار، مەحلان، زمانزان، زوانزان.

فَوات: تێپەڕین، ڕابردن، لەناوچوون.

فواح: بۆندار، بەبۆن.

فوارة: سەرچاوەیەکە هەڵقوڵێ، هەڵقوڵ، زۆر هەڵقوڵ، قوڵقوڵە، جۆش.

فواق: نزگەرە، بەرچیچکە، نزگرە.

فُوّة (وفُوّە): ڕۆنیاس.

فوت: ١- لە دەستدەرچوون، لە دەستچوون، ڕۆیین، نەمان، لەنێوچوون، نەبوون، تەرت و توونابوون، تێپەڕین، مردن، مرن ٢- تێپەڕین، ڕابردن، ڕابوردان، بەسەرچوون.

فوج (ج) افواج: لەشکر، تیپ، بتۆم، سوپا، پێگەهـ، نۆردوو، هۆردوو، پۆل، هۆردی، گرۆ، تابوون.

- **آمر فوج:** سەرلەشکر، سەرتیپ.

فوح: بۆندار.

فودنج: پنگ، پونگ.

فور: بڕوانە (سرعة).

فوراً: دەستبەجێ، کوتوپڕ، دەردەم، ڕاستەوخۆ، خرپ، گورج، دەم و دەست، گەرماو گەرم، یەکەندەردوو، تاڤل، جەهدە، جێبەجێ، زوو، ڕەپوڕاست، یەکاویەک، کرژ، فرز، زوو، ئازا.

- **على الفور:** دەستبەجێ، کوتوپڕ، دەردەم، ڕاستەوخۆ، خرپ، گورج، دەم و دەست، گەرماو گەرم، یەکەندەردوو، تاڤل، جهدە، جێبەجێ، زوو، ڕەپوڕاست، یەکاویەک، کرژ، فرز، زوو، ئازا.

فوران: ١- هەڵقوڵین، هەڵقولان، قوڵتە، جۆشین، هەڵچوون، کۆڵین ٢- کوڵین و گریان لەبەر ئێش و ئازار.

- **الانكباب من الفوران:** هۆرشین.

فوز: ١- ڕزگاری، قوتاربوون، دەربازبوون، هێوان، دەرچوون ٢- بەسەر دوژمناندا زاڵ بوون، پیرۆزی، سەرکەوتن، سەرکەتن، سەرکەفتن.

الفوز بالرهان: گرێوبردنەوە.

فوض: بڕوانە (تفويض).

فوضوي: ئاژاوەگێڕ، سەربەگێچەڵ.

فوضى: ئاژاوە، گۆبەند، پاشاگەردانی، پشێوی، پاشاگەردانێتی، بگرەوبەردە.

الفوضى السياسي: پشێوی ڕامیاری.

فوطة: (ە) فۆتە، لۆنگ، لوونگ، خاولی، پەشتەماڵ.

فوق: لای سەرک، لای ژوورک، ژوو، ڕاژۆر، ژۆر، ژوور، سەر، بان، بڵند، هەوراز، ژووروو، باڵا، لەسەر، لای ژووروو، سەرەوە، لای ژووروو.

فوق العادة: سەراسا، لە ئەندازە بەدەر، لە سنووری نەریت بەدەر، لە دەستوور و یاسا پتر.

فوقاني: نهۆمی سەرەوە، حۆلی، بانگ، باڵەخانە، ژوورگ، سەرەوە، لای ژووروو، ژوورووی، سەرک.

- **غرفة الفوقانية:** باڵەخانە.
- **الطرف الفوقاني:** سەرەوە، لای سەرەوە.

فوق البنفسجي: سەروو بنەوشەیی.

فوقي: ژوورک، سەرک، بانگ، لای سەروو.

فول: پاقله.
فول مجروش: پاقلەی هاڕڕاو.
فولاذ (ج) فواليذ: (ه) پۆلا، پەرەندار.
الفولاذ الصلب: ڕەقە پۆلا، پۆلای ڕەق.
فوم: لووبیا.
فونوگراف حاك: گرامافۆن.
فوه (ج) افواه: بڕوانە (فم).
فوهة (ج) فوهات: ١- ڕێگا ٢- زار، دەم، دەڤ، دەو ٣- گون، دەرک، دەرگا، دەرگە، سەرچاوە، زارکی چاڵاو و جۆگەی سەر داپۆشراو.
في: لە، دە، کن، ناو، دەناو، لەناو، دەنێو، تویَ، دوڕ، د، دلێ، تۆولۆ، باڵ، بە، تێدا، دا، تێ، زیوار، زیواڵ، نێو، ناو، نە.
- **في البديهة:** بەبێ یەک و دوو، بەبێ لێکدانەوە، یەکەندەردوو، دەمودەست.
- **في الجملة:** کرۆکی وشە و یا وتار، کورتەی قسە.
- **في الحال:** بەبێ ڕامان، دەستبەجێ.
- **في الحقيقة:** بەڕاستی، لە ڕاستیدا.
- **في المثل:** بەچەشنی وێنە، لە وێنەدا.
- **في الواقع:** لە ڕاستیدا.
- **في المدرسة:** لە قوتابخانەدا.
فيه، فيها: لەوێدا.
فَيء (ج) افياء: سێبەر، نیسێ، ساگات، سەهەن، نسی، سای، نسرم، سەی، سەهێن، چۆلک، سایە، سە، سێە، سها، سایيک، سێوەر، سيطاف، چۆلک، سای.
فيّاض: ١- لێوڕێژ، جۆگەی پڕ ئاو، ڕێژندە، تڕهان، وازاو ٢- بەخشندە، جوامێر، ڕەند، زۆر بەخشندە.
الفيتن: چێوتاش.

فيج: شاتر، باڵەبان، خۆشرۆ، نەوەن.
فَيح: هاتنی بۆنی گوڵ و مسک، کوڵانی دیزە.
فيروز، فيروزج (ه): پیرۆزە (بەردێکی نرخدارە).
فيروزج: پیرۆزە (بەردێکی نرخدارە).
فيزيك: فیزیا.
الفيش (ه): لاف، فیشاڵ، بافیش.
فيصل (ج) فياصل: فەرمانڕەوا، دادان، فەرمانێکە کە نێوانی ڕاست و پووچی لێک دەکاتەوە. چاکە و خراپە لێک جووێ کەرەوە.
فيض (ج) فيوض: ١- ئاوی زۆر، چتی زۆر، پڕبوون، لێوڕێژبوون، زۆربوونی چت، بەخششی زۆر ٢- پیت، پێز، بڕشت ٣- ئاشکرابوونی ڕاز.
فيضان: ١- لافاو، لێمشت، لێشاو، تیژاڤ، سێلاو، لاشاو، پووک، لێوڕێژبوون، سەرشار، ئەولەو، لاپاو، لەپەلەپ، لینگیز، هەرەس، هەسەم، سەرواز ٢- بەخشش.
فيفاء: بیابان، دەشت، چۆڵ.
فيل (ه): فیل، پیل.
فيل (من ادوات الشطرنج): یەکێکە لە ئامرازەکانی شەترنجێ
فيلجة (ج) فيالج: پیلە، قۆزاخەی ئاوریشم.
فيلسوف (ج) فلاسفة: پیتۆڵ، ڕاستی بێژ، لێکدەرەوە، هۆزان.
فيلق (ج) فيالق: ١- لەشکرێکی زۆر گەورە ٢- پیاوی زەلام و لەندەهۆر.
فيما بعد: لەمەودوا، لەوەپاش.
فيما مضى: لەمەوبەر، لەمەوپێش.
فيه: لەوێدا (بۆ چتی نێر).
فيها: لەوێ دا (بۆ چتی مێ).

ق

ق: **پیتی بیست و یەکەمینی ئابێتی عەرەبییە.**
قائبة: هێلکە.
قائد (ج) قواد: فەرماندەر، سەرداری سوپا، سوپاسالار، فەرماندار، پێشدار، فەرمان بەر، لێخوڕ، ئاژوەر، شوپاژۆ، جڵەودار، فەرماندە، دەسکەش، دەسکێش، ڕابەر، ڕێنوێن، ڕانما.
– **قائد الاسطول:** دەریادار.
– **قائد الجيش:** سەرداری لەشکری، ڕابەر خشەنیتە، سوپاران، چەترمان، سوپاسالار، فەرماندەی سوپا.
– **قائد الحاصدين:** سەرپالە.
– **قائد العام:** سوپاسالاری گشتی، فەرمانداری گشتی.
– **قائد العسكري:** سەرلەشکر، هۆمان.
– **قائد الفرقة:** سەرلەشکر، فەرماندەی لەشکر، سەرگەڤاز.
– **قائد القافلة:** سەرکاروان، پێشک.
قائد القوات المسلحة: سوپاسالار.
قائدة (ج) قواد: ملەیێکی درێژە لەسەر زەوی، یا کێوی.
قائف: شوێن هەڵگر، شێوەناس، شوێپ، ئاژۆ، شوێپ گەڕین.
قائل: بێژندە، بێژەر، ئاخوەر، وژەر، وتەر.
قائم: وێستیاگ، قیت، ڕاست، ڕەپ، سەرەوژوور، ڕاوەستاو، وەستاو، بەپێچەوانەی شۆڕی و خواری.
قائم زاوية: گۆشەستوون.
قائم الليل: شەوبێدار، شەڤناتووروان.
قائم باعمال: کاربین، کارگوزار.
قائمة (ج) قوائم: ١- ڕاوەستاو، دەسکی شیری ٢- سیایی، لزگەی سەودا و کڕین و فرۆشتن، سیاهە.
– **قائمة الاخراج:** سیایی دەرهێنان.
– **قائمة الجرد:** سیایی بەسەرکردنەوە.
– **قائمة الراتب:** سیایی مووچە.
– **قائمة السفر:** سیایی ڕێبواری.
– **قائمة الايراد:** لزگەی هاتوو، لزگەی داهات.
– **قائمة الحساب:** فرۆژمارنامە، سیایی، سیاهە، بارنامە.
– **قائمة الورق:** بەرنامە، بارنامە، کارنامە، ڕێڕاز، پرۆژە، ستوون.
قائممقام: جێگر، جێگیر، جێنیش، وەرت، وێرت، بنەدار، جێگەدار، ناوچەدار، هەرێمدار.
قاب: هێند، نێوان، نیوەیە لە کەوان نێوانی جێگای دەسگرتن و گۆشەی وی.
– **قاب قوسين:** مەبەس لە نێزیکییە.
قابض: لە دەستگر، دەرمانی گیر، دەرمانی گرفت.
– **قابض من الطعام:** تفت، گیر.
– **قابض من الادوية:** دەرمانی زگراگر، دەرمانی گیر.
– **قابض الارواح:** گیانکێش.
القابل: سالی تر، سالی دادێ.
قابل: شیاو، شیاباز، لێهاتوو، لێزان، کارزان، شایان، پەسند، ئامادەی، کارەشاک، سەلیقەدار.
– **قابل الحمل:** وەخوزگر، هەڵگرتەنی، بقورس، بکۆرس، قەکووداد.
– **قابل للزرع:** چاندەنی.
– **قابل للاحتراق:** سۆتەنی، بسووت.
– **قابل الملاحظة:** گراگر، گرگر.
قابل مقابلةً: یەکتردیتن، ڕوویەڕوویی، بەرامبەری یەکتری کردن، بەربەرەکانی یەکتری کردن، پێشگرتن.
قابلة (ج) قوابل: مامان، پەژاج، مامچە، مامەچەر.
القابلة: سبەی شەوی.
قابلية: سەلیقەداری، کارزانی، لێزانی، لێهاتوویی، شابازی، توانست، سەرڕشتە، گیروفەن، شایستەگی، یارا، توانایی، لەبارابوون، هونەر، حونەر، ڕایەک، توان، شاکی.
قابلية القسمة: باربەش.

قاتر: کەمخۆر.
قاتل (ج) قتلة: کوژەر، بکوژ، کووژەوان، کووژەوە، خوێنرێژ، خوێن، ونرێژ، خوێنخۆر، زەراڤ، کاری، ونوەر، مێرکوژ.
قاتل مقاتلةً وقتالاً: بڕوانە (قتال).
قاتم (ج) قواتم: ڕەشی تاریک، ڕەشباو، تاریک.
قاتن: ڕەشی تاریک، ڕەشباو، تاریک.
اسود القاتن: سێوەنگ.
قاد قوداً: ئاژۆتن، لێخوڕین، جڵەوکێشان، بردن، نیشاندان.
قادح: تانووت لێدەر، سەرزەنشکار، بەدگۆ.
قادر: توانا، لێوەشاو، لێوەشاوە، دەستدرێژ، بەدەست و دوو، بالادەست، بالدرێژ، دەستدار، دەستەلاتدار، دەسترۆیشتوو، زەبەردەست، زۆردار، پیرۆز، هێزدار.
قادم (م) قادمة (ج) قدام ومقدوم وقادمون: ١- دادێ، هاتوو، داهاتوو، ئایینده، هاتیار، ڕوو لە دوور ٢- لە ڕێبواری گەڕاوەوە.
عام القادم: ساڵی دادێ، ساڵی داهاتوو.
السنة القادمة: ساڵی دادێ، ساڵی داهاتوو.
قادم الانسان: سەری مرۆ.
قادمة (ج) القوادم من الاحنجة: سەربال، شاپەڕ، شابال، چخ، جخ، شمشیرە.
قادوس (ج) قواديس: ١- سەتل، پەقرەج، دۆلکە، دۆلچە، بێ دۆش، ئاڤدانک، مەجرەفە، دۆلک، دۆلیدان، دۆلیان ٢- دۆلچەی دەغلیشە لە ئاشیدا، ئەنباری ئاشی.
قاذف (م) قاذفة: وەشێن، وەشێنەر، هاوێژ، هاوێژەر، ئاوێژ، ئاوێژەر، ئاوێژیار، فڕێدەر، پەڕێن، پەڕێنەر.
- قاذف القنابل: فڕۆکەی بۆمبا هاوێژ.
قاذورة: کاری وێنەچوو، گوناهی خراپ، داوێن پیسی.
قار: ١- قیل، قر، زفت ٢- سارد، سەرما.
قارب (ج) قوارب: کەشتی چکۆلە، قایەخ، دەستە کەشتی، دەسە کەشتی.
- قارب مدور صغير: کەشتیلۆکەی خڕ، قفە.
قارة (ج) قارات: ١- ولات، هێل، وشکانی، زەوی، خاک، کەرت ٢- گردێکە لە کێوان هەڵبڕابێ.
قارح: زێسان، زەییستان، زاگ، زاو، زاییک.
قارص: گەزنده، گەزۆک، گازگر.
- البرد القارص: سەرماوسری، سەرماوسۆڵ، سەرمای سەخت، سر، سری.
القارضة (حشرة): وڵە.
قارع: لێدەر.
قارعة (ج) قوارع: کورک، سەختی ڕۆژگار، ڕۆژی پەسلان.
قارعة الطريق: سەرڕێ، سەرەڕێ.
قارن مقارنة وقراناً: لێک نزیک بوونەوە، بەرانبەربوون، پێک گرتن، بەراوەرد، بەراوردکردن، بەهەڤدان.
قارورة (ج) قوارير: تونگەی مەی و چتی تر، لوولەی شووشەی پزشکی، بوتری.
قارون: ناوی دەوڵەمەند و خاوەند گەنجێکی کۆن بوو.
قارئ (ج) قراء وقارئون: خوێنەر، بخوێن، خوێنیار، چڕ، خوێنەوار، سەوادار.
قاس قيساً: پێوان، پیڤان، ئەندازەگرتن.
قاسط: زۆردار، ستەمکار.
قاسم: دابڕ، بەشەر، بەشێن، بەشکەر، دابەشەر، بەشکار، دابەشکار، سەریشک.
قاسي: دڵڕەق، دڵبەرد.
- قاسي القلب: دڵڕەقی، بێ بەزەیی، بێ بەخت، دڵڕەش، دڵسەخت
- قاسي الكلام: زمان ڕەق، قسەڕەق.
قاسية: ڕەق، سەخت.
- أرض قاسية: چەقێن، شۆرەکات، بەردەڵان، شۆرە، شۆرەک.
- ليلة قاسية: تاریکە شەو، شەوەزەنگ.
قسوة: ڕەق، سەخت.
قاص (ج) قاصون: قسەنووس، قسەکار.
قاصد (ج) قواصد: تەتەر، شاتر، نەوەن، ڕووتێکەر، ئارەزووکار، پەیک، نامەبەر، پیلک.
قاصر: کۆتا، کۆتایی کار، کۆتایی پێدەر.
- ماء قاصر: ئاوی بێ گیا و سارد.
- المسحوق القاصر: هارڕاوەی ڕەنگ بوێر.
قاصرة: ژنێکە لە مێردی خۆی بەدەر چاوی لە کەسی تر نەبێ.
القاصرين: پێ نەگەیشتووان.
قاصف: شکێن، گرمەکار.
- رعد قاصف: گرمەی سامداری هەوری.
قاصي: سەخت، دژوار، ڕەق.
قاضم: کرۆژ، داکرۆژ.
قاضي (ج) قضاة: دادپرسی ئایینی، هیربز، هیربزان، دادگەر، دادوەر، دادپەرست، فەرمانڕەوای ئایینی، دادرەس، دادوانی ئایین.
- قاضي الحاجات: کارساز، چارەساز، چارەکار، کاربێن.
- قاضي القضاة: سەرۆکی دادپرسانی ئایینی.
- قاضي (عند الزردشتيين): هیربز، هیربزان.
- قاضي في زمن الامبراطورية الكردية الساسانية: هیربزان
قاطب: گۆشت تاڵ.

قاطبة: سەراسەر، هەموو، گشت.
قاطر: جیوە یا شلەمەنێکی ترە کە تنۆک تنۆک بتکێ.
قاطرة: ماشێنی ڕێگای ئاسن، شەمەندەفەر.
قاطع (ج) قواطع: ١- پەردە، تیغە، دابڕ، هەڵبڕێن ٢- بڕ، بڕەر، ببڕ، بڕین، بڕندە، هەڵبڕ، دابڕ ٣- بڕۆک، شیلە، بڕەر (ددان).
- **الآلات القاطعة:** تیغ.
- **قاطع الامل:** هیوابڕە.
- **قاطع الطريق:** دزگەردەنە، ڕاگر، ڕێگر، ڕادار، چەتە، تەریدە، جەردە، نژدە، نژدەکار، ڕێ بڕ، ڕێگاگر، ڕێگر.
قاطعة (ج) قواطع: ئەو باڵندانەیە کە بەهاران ڕوو لە کوێستان و زستانان ڕوو لە گەرمێن دەکەن.
قاطن: دانیشتوو، جێگیر، جێ گر.
قاع: دەشتێکی پان و نەرم و بێ بەرد و دوور لە تەپۆڵکە و گرد و کێوانە، نەرمان، دەشت، کرک، ناخ.
قاعة (ج) قاعات: مەیدان، گۆڕ، ناوکۆ، گۆڕەپان، ناوان، تالار
قاعة وسيعة: گۆڕەپان.
قاعد: دانیشتوو، ژنێکە کە لە مێرد و منداڵ بێ بەش بێ یا منداڵی نەبووبێ.
قاعدة (ج) قواعد: دەستوور، بنگە، بنگا، بنکە، بنە، کۆماج، بنگەهێن، جێگا، بنواشە، دەهکەر، ئایین، بناوان، بنیات، ڕێسە، بنیان، ڕاستەک، بنج و بناوان، یاسا، ڕێ نیشان، سەرمەشق، ڕێسا، ٢- ڕەوش ٣- هۆڵ.
قاعدة (مادة كيميائية): تفت، ئەلکالی.
قاعدة (في الهندسة): بنکە، بنار.
- **قاعدة الاستناد:** بناوانی ڕاگیربوون.
- **القاعدة الثلاثية البسيطة:** ڕێسای سێ لانەی سادە.
- **القاعدة الثلاثية المركبة:** ڕێسای سێ لانەی ئاوێتە.
- **قاعدة الشجرة:** بنەدار.
- **قاعدة عسكرية او جوية:** بنکەی هەوایی.
- **القاعدة المشتركة:** بنکەی هاوبەش.
- **قواعد اللغة:** ڕێزمان، دەستووری زمان.
قاعدية: ئەلکالی، تفتی (لە کیمیاء).
قافلة (ج) قوافل: کاروان، مەکارە، گەڤەڵ، قەتاری ولاخان.
- **دليل القافلة:** کاروانچی.
- **رئيس القافلة:** جڵەودار.
- **صاحب القافلة:** کاروانچی، مەکارەچی، کاروانەوان، ولاخدار
- **منزل القوافل:** خان، تۆناخ، کاروانسەرا.
قافية (ج) قواف: ١- پژمل، پشتمل، دوای چتێ ٢- پاشبەند، دوابەند، بەش ڤەند، لەنگەر، سەروا، بۆ دوایی پاشبەندی هۆنراوە و هەڵبەستان
مقفى: ڕێک، بەشاڤەندار، پاشبەندرێک.
قاق: ماسیگرە، ماسیگرک (باڵندە) مرۆی باڵابەرز و قەد باریک و لاوازە.
القاقلي: قاخلی، کارێلە، وەنەسپۆنی دەچی، گیایەکی سوێرە.
قاقلة: دارێکی کورتی گوڵدارە، گوڵی ورد و سپی زۆرە هەر وە پاقلەی دەچێ بەرەکەی گچکەیە، تیکۆڵەکەی بۆرێکی تاریکە، دەنکەکانیشی لە پزشکیدا بەکاردەبرێن.
قاقم (ه) قاقوم: زیندەوارێکە لە هاوینێدا سوور و لە زستانێدا سپی دەنوێنێ وەکو سنجاب وایە کەوڵەکەشی سپی و نەرم و گرانبەهایە.
قال قولاً وقيلاً ومقالاً: کوتن، گۆتن، وتن، گۆهتن، مووشن، وەشن، بێژتن، ویشتن، نووشن، فتن، میدن، بێژان، واتن، ونستن، وێژتن، واتەی، وەتن.
قالب (ج) قوالب: ١- قالب، لەش، بەدەن ٢- قالبی قۆندەرە و ئیتر، تووێمە.
- **قالب الصناعة:** دارێژگ، دەریچە.
قام قوماً وقامةً وقياماً: هەستان.
قامة (ج) قامات: بالا، بەژن، ئەندام، قەد، ئادگار، ئاڤکێل.
- **قصير القامة:** کورتە بالا، قوڵەبنە، قوڵەپانکە، کوڵەبالا، کرگن، هۆین، بالاهووت، خشپن، کۆتا، سیخن، قوتە، قوڵە.
- **طويل القامة:** بالابەرز، کەڵەگەت.
- **فارع القامة:** بالابەرز، کەڵەگەت.
- **مليح القامة:** شەپاڵ، شۆخ ئەندام، بالاشیرین.
- **معتدل القامة:** دەستە، بالاشووش.
- **وسط القامة:** نێوقەد، ناوقەد.
قاموس (ج) قواميس: ١- فەرهەنگ، پرهەنگ، ٢- دەریا، زرێ، قووڵترین جێگایە لە دەریاياندا.
- **قاموس اللغات:** فەرهەنگ.
- **قاموس صغير:** فەرهەنگۆک.
قانت: گوێدێر، فەرمانبەر، سەرشۆڕکار بۆ خودا، نوێژکار.
قانصة: سیقەتۆرەی باڵندان.
قانصة الذباب: مێشگرە.
قانص: نێچیر، ئەوەیە کە ئاشکرا دەبێت.
قانط: ناهومێد، بێ هیوا، نومێدبڕاو، دڵسارد، تەراسیان.
قانع (ج) قانعون: ١- چاوتێر، چاڤ تێر، بەقنیات، بەست، تەبا، چاڤ تیژ، بالێ خوە ڕازی، کەمخۆر، داکاساو، فەریقەت، کەموەر ٢- پەسندکار.
قانون (ج) قوانين: ١- داڵنک، باو، ئازین، دەستوور، یاسا، داڵنگ، بنچینە، بنەڕەت، سەرمیانی. دەستوورێکە لەلایەن میرییەوە بۆ پارێزگاری و هێمن و ڕێکی کاروباری ولات دادەنرێت ٢- یەکێکە لە مرازەکانی بەزم و مۆسیقا.

- دستور القانون: چۆ، دەستووری یاسا.
- قانون صغیر: دالنگۆک.
قانوني: ١- دەستووری، یاسایی ٢- یاساگەر.
- واضع القوانین: دەستووردانەر.
- قانون الاساسي: یاسای بنەڕەتی.
- قانون الجذب العام: دەستووری کشتی بۆ کێش.
- قانون العقوبات: یاسای سزا.
- قانون فیزیائي: دەستووری فیزیکانە.
- قانون کیمیاوي: یاسای کیمیایی، کیمیا یاسا.
- قانون النسب الثابت: یاسای ڕێژە جێگرەکان.
- تدوین القانون: یاساکۆ.
- حسب القانون: بەپێی دالنگ.
- بموجب القانون: بەپێی دالنگ.
قاني: گەش، ڕەنگی سووری گەش.
قاهر: بەزێنەر، چیرە، شێر، زەبەر دەست، دەستەلاتدار، زۆردار، زال.
قاهرة: مێیینەی (**قاهر**)یە، پایتەختی میصریە.
قاوم مقاومةً: دایق وەرهاتن، ئێخەگرتن، سەرهلانین، بەربەرەکانی کردن، بەرانبەری و دوژمنایەتی کردن، پالوو، بروایناوی، باشارکردن، بەرهەڵستی کردن، پێشگیری، خۆداری، بەرگری کردن، چارەکردن، گەردنگرتن، خۆگرتن، تبتینی، پایەداری، سەربڵندکردن.
قاول مقاولة: پێکەوە بڕیار و قەولدان لە فەرمانێکی، وەخۆگرتن، بەڵێنیدان لە بڕیارێکی، لە وتووێژ و فەرمانێکی پێکەوە ڕێککەوتن.
قایس مقایسةً وقیاساً بین الامرین: پێک گرتن، بەرانبەری پێکردن، ڕێکخستن، بەرانبەرکردن.
قباء (ج) اقبیة: کەوا، کەوی، کورتەک، سیچاک، کولەجە، قەوی، خفتان، ئەنتاری.
قباء (للنساء): کولەجە، کولەنجە.
قباحة: شوورەیی، خراوی لە کاروبار و وتەدا.
قبار: شەوچرا.
قبال: بەرانبەر، لە ڕاست.
قِبالة: کۆدە، قاقانی، قۆچان، سەرجەلەچان، ئەو قاقەزە مۆرکراوانەیە کە مرۆ لە بەرانبەر قەرز و یا خانووبەرە و زەویوزار وەردەگیرێت.
قبان (ە): قەپان، قاپان.
قبان حلزوني: قەپانی سپرینگدار.
قبة (ج) قبب: گومبەز، گومبەت، ناقد، گومەز، مەنجۆخ.
قبة الفلك: تاقی ئاسمانێ.

قبج: کەو، قتک، ژەرەژی، کۆ، چیل.
- قبج في ربیع عمره: بارەکەو.
- مشي القبج: قندقن، ڕەوتی کەو.
- نقیق القبج: قاسپە، قاسپەقاسپ، قیەقب، قەبۆقەبۆ، قەبقاب.
قبجة: ماکەو.
قبح قبحاً: ١- خراپ و گەندبوون ٢- ناشیرین و ناحەز و دزێو بوون.
قبح: ناشیرینی، دزێوی، ناحەزی، خراپی، لە گۆتە و کار و کردەوەدا.
قبح المنظر: خوێنتاڵی، ئێسک گرانی، ڕەزا قورسی.
قبر (ج) قبور: گۆڕ، گڵکۆ، ئارامگا، ئارامگە، تەو، زەهمان.
- قبر المسیحیین: گۆرت.
- لوح القبر: کێل.
- حفر القبر:گۆڕ هەڵکەندن.
- حافر القبر: گۆڕهەڵکەن.
قبرة (ج) قنابر: کلاوسووره، کلاوکوڕە، سۆفەقیتە، قازەلاخ، (باڵندە) ملوتچک، شوان هەڵخەڵەتێنە، شڤانشتە غلیک.
قَبَس: دەستەچیلە.
قبض: ١- وەرگرتن، گرتن، قوچاندن، گرتن، گرتەی، سەندن ٢- کۆدە، قاقانی، قۆچان ٣- گرفت.
قبضة: ١- مستێک چت، مشتە، مشتۆ، مست، مشت، دەستەقول ٢- دەستەلات.
- قبضة البندقیة: قۆنداغەی تفەنگێ.
- قبضة الید: مست، قولمشت، سیخورمە، نقورچک، سەخورمە.
- قبضة السیف: دەسکی شیری.
قبط: هۆزێکە لە مرۆیانی خاکی میسرێ.
قِبطي: یەکێک لە قبطیا، قیبطێک یەکێک بووە لە زمانانی سامی کە ئێستا بە کارنابرێ و کەس پێی نادوێ.
قبعة: کلاو، کولاو، کولاڤ، کوتۆژ، شەپکە، دووقۆچکە، کلاوی دوو کوێچکەدار.
قبقاب: کەوشە دارێنە، تەقتەقیلە.
- صانع القبقاب: مەشکنژی.
قُبُل: ڕووبەڕوو، پێش.
قِبَل: لایەن، لەکن.
- من قِبَل: لەلایەن.
قَبل: پێش، بەر، وەر، وەرج، پێشەوە، ژبەر، نوایی.
- قَبل الظهر: پێش نیوەڕۆیە.
- قَبل الآن: لەمەو پێش، لەمەوبەر.
- قَبل أمس الاول: بەسرێترێ.
- قَبل ذلك: لەوەپێش، لەمەوبەر.

- قَبل عام الأول: پێرار.

- قبل كل شيء: بەری هەرچێ، لە پێشەوە.

قبلاً: لە پێشدا، زووتر، لەمەوبەر، لەوەپێش، لەوەبەر، نوا، زوو، لەمەوپێش.

قِبلة (كعبة) خانوویێکە لە مەکەی عەرەبستانی سعودی کە دەبێ موسوڵمانان نوێژێ بەرەو وێ بکەن و کڕنۆشیشی بۆ ببەن، ڕووگە.

قُبلة: ماچ، مووچ، ڕامووس، چک، ماچک، ماچۆ، مۆچ.

قبو: خانووبەرەیەکە بەشەکانی لێک گرێ درابن.

قبو الارض: زەوی بەسەریەکەوە.

قبوة: سەرداو، سارداو، سەرداب، ژێرزەمین، نهۆمی هەرە بنەوە

قبوضية: گیری، گرفت، گرفتداری.

قبوع الكلاب: وەرکەوتنی سەگان.

قبوعة: کۆچکە، تۆچکە.

قبوعة الاطفال: کۆچکە، کۆچک.

قبول: ڕوونیشاندان، پەسندکردن، سەنن، وەرگرتن، لێ خۆشهاتن، وەخۆگرتن، هەرێ کرن، هەڵگرتن، ویەردەن، گیرابوون، گیرا، بەلیاندن، پەسندکردن، پێ خۆشبوون، دڵهەڵگرتن، گلدانەوە، وەگیران، هەڵگیران، گلەودان.

قبول الطالب: وەرگرتنی قوتابی.

قبيح (م) قبيحة، (ج) قبائح: گەند، زشت، ناشیرین، دزێو، ناحەز، ڕووج.

- قبيح السيما: گەند، زشت، ناشیرین، دزێو، ناحەز، ڕووج، بەدفەساڵ.

- قبيح الصورة: ڕەزاتاڵ، ڕەزاگران، خوێن تاڵ، ئێسک قورس، مرقن، دزێو، بەئۆک، ناحەز، ناشیرین، ڕووچک.

- قبيح المنظر: ڕەزاتاڵ، ڕەزاگران، خوێن تاڵ، ئێسک قورس، مرقن، دزێو، بەئۆک، ناحەز، ناشیرین، ڕووچک.

- قبيح الوجه: ڕەزاتاڵ، ڕەزاگران، خوێن تاڵ، ئێسک قورس، مرقن، دزێو، بەئۆک، ناحەز، ناشیرین، ڕووچک.

قبيط، قبيطاء: مرازێکە بەرداشتی پێ تیژ دەکرێت.

قبيل: دەستە، گەڵ، کۆمەڵ.

قبيل: بڕوانە (**كفيل**).

قبيلة (ج) قبائل: تیرە، بەرەباب، خوشێن، خزم، خێڵ، هۆز، گەورەماڵ، تووشماڵ، دوودەمان.

- قبائل رحالة: خێڵەسات، خێرەسات.

- رئيس القبيلة: سەرخێڵ.

قتائق: بڕوانە (غصيب).

قتاد: گوێنی، گێنی، گینوو.

- صمغ القتاد: کەتیرە، جەوی.

قتأل: کوژندە، زۆر کوژندە، بکوژ.

- مرض قتأل: سندان.

- داء قتأل: سندان.

قتال: حوللەسێ، شەڕەوانی، شەڕوکێشەکردن، شەڕوبنار، کوژتن، بەزاندن، لهەڤکەتن، خرەپێچک، شەڕەکانی، کوژتار، شەڕ، جەنگ، خوێنڕێژی، دەنگەشە.

- ساحة القتال: شەڕگە، مەیدانی جەنگ.

قتام: تۆزی ڕەش، تەپ و دومانی شەوێ.

قتب: زەوونگ، مووار، دوڵمەجەرگ، دۆڵمەییێکە لە ڕیخۆڵەی مەڕ و قیمە و برنج و بەهارات دروست دەکرێ.

القترة: کۆلیت، مەردەزیندە.

قتل: کوژتن، کوشتەی، مراندن، لە گیان کردن، کوژتەی، خوێنڕژتن.

قتم: تۆز، گەرد.

قتيل (ج) قتلى: کوژراو، کوژاو، کوژیاگ، کوژیاو.

قثاء: ترێزوو، تەرۆزی، ترۆزی، مەخلیلات.

- قثاء البري: کەکرە.

- قثاء الحمار: کەکرە.

- نبتة القثاء ونحوه: برکە، برک، یارەما.

القجة: کووکی، کووکوو (چێشتێکە).

قح (ج) اقحاح: بڕوانە (**خالص**).

القحاب: کۆخەڕەشە، بەدکاری، کۆکەڕەشە.

قحبة (ج) قحاب: جندە، سووزمانی، فەلیتە، فەلتۆیی، بۆل، فلار، ژنی سووک.

قحبة وقيحة: فیکنە.

قحة: کۆخە، کۆکە.

قحط (ە): قاتی، گرانی، وشکەساڵی، قاتی و قڕی، قەپوقڕ، نێز، نەهاتی، نەبوونی.

- قحط المصادف موسم الحصاد: گرانی نێو مەڵۆیان.

قحطاني، قحطانية: یەکێکە لە دوو هۆزەکانی بنچینەی عەرەبان کە لە نەتەوەی سامی کوری نووحن.

قحطي (ە): سۆڤ، قاتی و قڕی، نێز، دلاخێف، قاتی.

قحف (ج) اقحاف: کەشکۆل و کاسەی دارینە.

- قحف الرأس: کاسەی سەر، قافی سەر، قاتلۆک.

قحوان: بڕوانە (**اقحوان**).

قد (ج) اقداد وقداد (ە): قەد، بالا، بەژن، (ە) بەقەد، هێندەی، تێرا.

قَدّ: قەڵشین، دوولەت کردن.

قد قداً (ە): بڕین، قەدکردن، قەڵت و برکردن.

قداح: کاسەگەر، کاسەساز.

قداحة (للسلاح): تیزە، پاشماشە.

قداحة: بەردەستێ.

- فتيلة القداحة: کشتەک.

قداد: بروانە (يربوع).

القُداد: زگ ئێشە، دڵئێشە، دڵەدەرد.

قداسة: پیرۆزی، پاکێتی، خاوێنی، پاکی، پاگژی، پیری، پیرێتی، گەورەیی.

قُدّام: بروانە (أمام).

قَدَح (ج) اقداح: ئیستیکان، پیاڵە، ستەکان، بەرداخ، ئاوخۆرە، لێوان.

- قَدَح الخمر: بادە، جام.

- قَدَح الشاي: ستەکان، ئیستیکان.

- قَدَح الشراب: جام، باد.

- قَدَح كبير من الخشب: کۆتک، کۆتکە.

قدح قدحاً: پلار تێگرتن، لا ئاو پێدادان.

قدح: پزیسکە.

قَدْح: سەرزەنشکردن، بەدگۆیی.

قدح واقتداح: ئەستێو و بەرد لێکدان.

قدر (ج) اقدار (ه): ١- بەقەد، بەرانبەر، هێندە، چەندایەتی، چەندێتی، ئەندازەی چتی، پایە ٢- توانایی، هێز، گوڕ.

- بقدر: هێندەی، بەقەد.

- جليل القدر: گەورە، پایەبەرز.

- عالي القدر: پایەبەرز.

قَدَر: ١- بەسەرهات، سەرنڤشت، ڕووداو، سەرهات، ئەندازەی چت، هێزوگوڕ، چارەنووس ٢- بڕیاری خودایی، فەرمانی خودایی.

مقدار: بارستاتی، تیەن، ئەندازە، ئەو چەند، باتەڤە، باڕس، بارست، بەقەد، تباب، سەنگاتی، چەن، چەندێ، چەندێک.

قَدَر (ج) اقدار: چارەنووس.

- ليلة القدر: شەوانی ٢١، ٢٣، ٢٥، ٢٧ی مانگی ڕۆژووان کە خواپەرستی تێدا دەکرێ.

قدر: ڕێز.

قِدر (ج) قدور: مەنجەڵ، مەنجۆک، پاتی، ئەلبەکی، سوکرە، خەزان، پاتێل، دەرپۆشک، دیزە.

- قدر خزفي: دیزە، بەرۆش، گۆشێ، دەرپۆشک.

- قدر خزفي صغير: دیزەڵە، دیزک، کۆخچانە، کیتەڵە.

- القِدرية الكبيرة: مەنجەڵی گەورە، دست.

قدر قدراً: توانین، وێران، شێن، بڕکردن، دەرەقەت هاتن، کارین، شیان، یارای، ئاوای.

قـدرة: لەدەست هاتن، باشـار، دەرەقـەت، توانایی، تەوان، قـوونەبان، تاب، لێـومشـانەوە، یارا، پڕکـێـشی، تاقـەت، بەندەری، دەست و دوو، تەوشە، توانست، باڵادەستی، بڕشت، پەک، پەڵوێز، پرت، پرزە، پلوویا، دەرەقـەت، دەسـتـەڵات، دەست و دوو، زەبەردەسـتی، سـەرڕشـتـەیی، کـارێن، مـەندین، گلوکوێز، گوردی، وێرین، توانست، دەسیاو، زات، هێز، تێن، هەست گیر، زووخ.

- عدم القدرة: نەکاری.

- ضعيف القدرة: پەپووک، کەم توانا.

- القدرات العقلية: بیرەتوانا، هۆشەتوانا.

قدرة استمرارية الحركة، القدرة لاراحة الحركة: بڕکردن.

قَدَريّه: ئەوانەن کە دان بە قضادەردا ناهێنن.

قدس: پاکێتی، خاوێن، ئورشلیم.

- روح القدس: جوبرەئیل، لەلای فەلان (اقنوم سوم).

قدم قدماً وقدوماً: وەپێشکەوتن، بڕکردن.

قدم (ج) اقـدام: پێ، لاق، پاچک، پا، قـاچ، پەی، چیق، باق، قول.

- اثر القدم: پاجێ، جێ پێ، جێ پا.

- اخمص القدم: لە بان.

- قدم قدوماً: هاتن، ئامای.

- قدم من سفره: گەڕاوە، ئەزڤڕی.

- قدم الى الامر: ڕوو تێکردن.

قِدَم: بروانە (سابقة) پێشینە، کۆن، کۆنینە، کۆنی.

- تعهد القدم: کۆنەپەرستی.

قُدمَة: زات، ئازایی.

قدوة: پێشەوا، ڕابەر.

قـدوس: پاک و خـاوێن لە هەمـوو کـەمـوکـوڕیەکی، یەکـێـکە لە ناوەکانی خودا.

قدوم: هاتن، گەڕانەوە، تەڤشوو، ترشتە.

قديد: قاورمە، قێ، سوورکراوە، گۆشتی، وشک کراوەوەیە جا بە هەر جۆرێکی بێ.

قدير: بروانە (قادر).

قدير (في القوة والمعنويات): بڕۆن.

قُديرة: دیزەی گچکە، دیزی.

قديس: پیر، پاک و خاوێن، زۆر پارێزگار، دێرین، بێ سەرەتایی

قـديم (ج) قـدمـاء: لەمـەوبەر، لەمـەوپێش، زووگێن، دێرینە، بێ سەرەتایی، کۆنە، کۆنینە، مێژ، وەرین، کۆن، کەون، کەونینە، کـەڤن، چەپکەن، فـرەمـاگ، کـەڤـنار، بەرێ، هەرهەبووە و هەربووگە.

- قديم الايام: ڕۆژگاری پێشوو.

- **الآثار القديمة:** شوێنەواری کۆنینە، دێرینە.
- **من القديم:** لە مێژە، لە زووەوە.
- **منذ القديم:** لە مێژە، لە زووەوە.

قدماء: پێشینیان، وەرێنان

قناة السهم: دووخ

قنارة: چەپەڵی، پیسی، چڵکنی، دژوێنی

قذاف: ئاوێژ، ئاوێژەر، مەنجەنیق.

قذال: پژمل، پشت گەردن.

قذر (ج) اقذار: چڵک، پیسی، چەپەڵ، چڵکنی، دژوێنی.

قذر: پیسی، چڵکنی، پیسایی.

قـذِر: پیس، چڵکن، چەپەڵ، پڵکن، پیس و پەڵۆس، پیس و پەڵۆخ، چەور و چڵیک، چرووک، مەردال.

قـذف: هلوەشـاندن، هێـلاڤـێتن، ئاوێژتن، فـڕێدان، ئاڤـێتن، پێـدادان، شـانین، وەزیـن، وزاق، هاڤێتن، هاڤیـژتن، بوختـان پێکردن، قەراخی ڕووبار و ئاوان.

- **قذف البول:** پەلەمیزە، پەلامیز.
- **قذف الى الاعلى:** هەلاویژتن، هلاڤێتن، هێلاڤێتن.
- **القذف من الاعلى:** خۆهەڵدان، خۆ فڕێدان.
- **القذف الثقل:** هەڵدانی تۆپ.
- **قذف الحجر وغيرها:** پێدادان.
- **القذف الشيء:** تێهەڵدان.

قذيفة (ج) قذائف: بۆمبا، گوللەتۆپ.

قز: کمژ، تۆزاخەی ئاوریشمییە، ئاوریشمی داری کمژ.

قَر: سـەرما، ساردی، چەییک.

قرء (ج) اقراء: کات، پاشبەند، (قافية).

- **اقـراء الشـعـر:** دەریایانی هەڵبـەست، جـوور و چەشنانی هەڵبەست.

قراءة: خوێندن، وەنەی، خێندن، خوەندن، وانان، واندن، واناى، وانەی، خۆنن، هۆنن، خۆندن، سـایە، خوێندنەوە، وانیـاری، سەر لێدەرچوون، سەر لێدەرکردن، هۆرنن.

- **قراءة الزاوية:** گۆشە خوێندنەوە.
- **تكرار القراءة:** خوێندنەوە، دەورکردنەوە.
- **معرفة القراءة والكتابة:** سیواد.
- **إقرأ:** بخوێنە.

قراب (ج) اقربة: کالانی خەنجەر و ئیتر، کێلان، کێلان.

قرابة: خزمـایەتی، تێکەڵاوی خزمی، لێزمی، خنامی، ئامتـایی، ئامپایی، تێکەڵی، خۆیەتی، خووێشی.

قرأة: قران، وەبا، ئازار، ئاهۆ، چاوقووڵکە، ڕشانەوە.

قراح: پاک، ئاوی خاوێن، زەوییەکە کە دار و ئاوی تێدا نەبێ.

قراد، قرد: ١- پند، گەنەی وڵاخانە ٢- قرنوو، قرنە، کرنوو.

قرار: ١- ئارامگرتن، هەدادان، تەبتێن، ئارامبوون، ئۆقرەگرتن، تاقەتگرتن، ستار، وەرقە ٢- بڕیار و قۆڵ لە سەرکێشان.

- **قرار قطعي:** بڕیاری دەمبڕ.
- **قرار المحكمة:** بڕیاری دادگا.

قرارة: ناخ.

- **قرارة النفس:** ناخی دەروون.

قراصيا: ئاڵووباڵوو، لە یۆنانی وەرگیراوە.

قراضة: برادەی ئاسن و ئیتر.

قُرافة: تیکوڵی داران.

القرامة: کۆڵە.

قرامنه: قەرەبینا (جوورە چەکێکە).

قران: لێک نزیک بوونەوە.

قِران سعدين: بەپێی بیروباوەڕی پێشینان نزیک بوونەوەی دوو ئەستێرەی مشتری و زوهرەیە لە بورجێکدا.

قُـرآن: سێ پارە، قـورئان ١١٤ سـوورەتە ٨٢ی لە مـەکـە و ٣٢ سوورەتیش لە مەدینە هاتۆتە خوارێ.

قُربَ: نزیکی، نزیکاهی، دۆن، قەرە، تخوون، قەورخە.

- **بقرب:** لە نزیکی.

قُرب: نزیکە، هاکا.

قـربان (ج قـرابين (ە)): قـوربان، قـوربانی، هەرچێتیکی کە بەهۆی ویەوە مرۆ لە خودای نزیک بێتەوە وەکو مەڕ و ڕەشە وڵاخ.

قربان: ئامانێکە نزیکە پڕبێت.

قُربة: بڕوانە (قُرب).

قِربة (ج) قرب: کوندەی ئاوێ، لوولکە، خیگە.

- **قِربة الحليب:** شیارۆک.
- **موقع القرب:** کوندەڵان، کونەڵان.

قربوز (ە): قەڵپووزی زینی، گوزگرک، زینکۆ، بەرکۆ.

قـربوس (ج) قرابيس: (ە) قـەڵپـووزی زینی، زینکۆ، گوزگـرک، بەرکۆ.

قربى: نزیکی، خزمایەتی.

قرت: قرنجان.

قُرة: ڕووناکی چاو، نیشانەی شادمانی لە چاو پەیدابوون.

قـُـرة العين: مـــایەی ڕووناکی چاو، چاو ڕوون بوونەوە، ئـاوی گیایەکیشە لە سەر ئاو یا لە مەجرای ئاوێدا دەڕوێ.

أقر الله عينك: چاوت ڕوون.

قرتهان: بڕوانە **(دیّوث)**.

قرح (ج) قروح: زام، برین، کولک، زخم، کووڤان.

- **قرح تسبق الفرع في الرأس:** واز، مووخۆرکە.

قرحة: برین، کووڤان، کولک، زام، زەخم.

- القرحة الخبيثة: کووزرەکە، تیراوێ، بەورەشینە، کولکە پیرۆزە، کووان.

- قرحة خبيثة (للدواب): نێتوکە ڕەشە.

- تجدد القرحة: هەڵدانەوەی برین.

قِرد قِردة (ج) اقراد وقرود: مەیموون، مەیمینک.

- مربي القرود: لۆتی.

القرورة: بنکڕ.

قرز: نقوورچک.

قرس: ١- (ە) تەسرین لەسەرمان، لە گۆچوون، چاپانی، سەرما خواردوویی، باپەڕی ٢- سەرمای سەخت.

قرش: جوورە ماسیەکە.

قرش (ج) قروش: جوورە پوولێکی کەم نرخە.

قرشوم: چنگنە

قُرص (ج) اقراص: ١- کوللێرە، مادە، ئەستوورک، مەزرەقە، خەپلە، لەواشە، ئەستووک ٢- کولۆ، تەپلەکە، گوودە، تۆپ، خەپلە، پەپکە.

قُرص الشمس: گۆی ڕۆژی، گوودەی خۆر، هۆڵی ڕۆژ، گردیلەی خۆر.

قُرص عجين يغلى في الدهن: لەلەنگی.

قرص (بالاصابع): هەڵقورینجاندن، کونجراندن، قورنجک، نقوورچک لێدان، قووریچەک، قونجرک، قونجرکە.

قرص: پێوەدان (بۆ مار و دووپشک و ئیتر).

القرصة: خەپلە، کوللێرە، ئەستوورک.

قرصة: پێوەدان (مار و دووپشک).

قرض (ج) قروض ١- (ە) قەرز، قەر، قەرد، دەسی، وارە ٢- برین، هەڵبەست دانان.

قرط (ج) اقراط وقراط: گوارە، تلمیسک، گوێروو، گۆشەوارە، گوهارە، شۆڕایە، گۆشوارە، گۆشپارە.

القرط: کنێواڵ (گیایەکە).

قُرط (من الموز والبلح): هێشووی مۆز و خورما.

قرطاس: قاقەز، کاغەز.

قرطبان: گەواد، تەرەس، دەیووس، دەویس.

قرطلة (ج) قراطل (ە): قەرتاڵە، سەوەتە، تووڵینە، قرتاڵە، بەرچنە، بەردارک، مەڵکەب، سەوی.

قرطمان: کاکۆز، قەلۆ کاکۆز.

قرع: بروانە (**يقطين**).

قرع ليف: کودوولیفکە.

القرع المجفف: کۆشک.

القرع المحشي: دۆڵمە، نژلۆنک، نووچاو، هەڵپێچراو.

قرع: کەچەڵی.

قرع قرعاً: لێدان، کوتان.

قرع الباب: لەدەرکەدان.

قُرعة: ١- لێکدان، دەنگدان، لێدانیک ٢- پشک ئاوێژتن، چەشنە، پارەو پارتێن، پشک خستن، دەو، فاڵ، ناونووسی، بەش، پش، تیروپشک.

قرف: قرتاغە، توێژی سەر برینان، کەمرە، کەمێڵە.

قرفة: گۆشتەزوونە.

القرفة: کوڵە.

قرفنان: مشی کردار، خورمایە.

قُرفصاء: چۆک، ئەژنۆ، لەسەر چۆکان، چینچکان.

قرفص: هەڵتروشکاندن، هەڵتۆترەقاندن.

قرق الدجاج: قرتەقرت.

قرقرة (ە): قوڕەقوڕ، قرەقر، قوڕەی زک.

قرقعة: خرە، خرەخر، کرەکر.

قرقعة الطلقات: قلپ و قوپ، قلپ و قوڕ.

قرقف: مەی، ئاوی سارد.

قرلي: باڵندەیێکە وە قازی دەچێ.

قرمِل: فەرخەی وشتری.

قرموص: جوورە ترێیەکە.

قرموص: هێلانە.

قرن: ١- وشترێکە بەوشترێکی ترەوە بەسترابێتەوە، کوریسێکیشە دوو وشتری پێ بەسترابێتەوە ٢- تیر، تیردان، شیر.

قرن: سەدە، چەرخ، سەردەم، بابلووسک، بابلیسک، بابەلیسک، سەدساڵ.

قرن الحيوان (ج) قرون: شاخ، سترۆ، سترە، قلۆچ، قۆچ، قولۆچ، کلۆت.

- ذو قرون: شاخدار، قۆچدار، بەقۆچ، جەرنە.

قرناء: شاخدار، قۆچدار، ئافرەتێکە پلەگۆشتێک یا پارچە ئێسکێک لەناو ئەندامی شەرمیدا جێگیر بووبێ و پەکی جووتبوونی بخات.

قرنبي: جوورە قالۆچەیێکی پێ درێژ و گەردن باریکە و خۆشی لە قالۆچەی زراوترە.

قرنبيط: داشکەلەم، کەلەم بوهار.

قُرنة (ج) قرن: گۆشە، کەلێن، قولینچک، کونج، قوژبن، سوو، کەلوو، کەلی، کوژی، کونجک.

قرنس البازي: هەردووک چاوی بازی تازە ڕاوکەری بەست و لە بۆسەی دانا.

مقرنس: لە شێوەی ئێردیوان و کۆنگرەدا.

قرنفل: مێخەک، خەناوکە، گوڵەمێخەکە لە یۆنانی وەرگیراوە.

قَرنيَّة: بەشێکە لە پەردەی ڕەقی پێشەوەی چاو و ڕووناکی بەئاسانی بەناوی ویدا تێدەپەڕێ.
قروي: گوندی، دێهاتی، لادێیی، لاگایی، دانیشتووی گوندان،
قريباً: بەو زووانە، بەم نزیکانە.
القري: ماست.
قريب (ج) قرائب واقرباء: ١- نزیک، نیزیک ٢- خزم، خوێش، دوودەمان کەس، لێزم وابەستە.
قرية (ج) قرى: دێ، گوند، ئاوایی، کەڤۆ، لادێ.
- قرية كبيرة: گەورە دێ، شارە دێ.
- قرية النمل: شارەمێروو.
- سمسار القرية: گزیر.
- صاحب القرية: ئاغا، کەڤۆ خوێ، کێ، کیارک.
- سكان القرى: دێمانی، دێهاتی، گوندی.
- مختار القرية: کوێخا، کێخوا، کۆخا.
قريح: بریندار، کەلەل.
قريحة (ج) قرائح: بەهرە، چێژ، توانایی خۆڕسکی لە هۆنینەوەی هەڵبەستاندا و یا لە نووسینەوەدا، سەرەتای هەموو چتێکی.
قرير: بڕوانە **(قوقأة)**، جیرەجیر و فیتەفیتی مار ٢- ئەو کەسەیە چاوی بەشادی ڕەوشەن بیێتەوە.
قريش: گەورەترین خێڵی عەرەبی اسماعیلی یا عدنانی کە محمد پێغەمبەر (د.خ) لەوانە.
قريشة: دەڵەمەی شیری.
القريص: گەزنە.
قريض: قەرزدار، شعر، ئەوەیە کە وشتر لە گەرووی خۆی دەربێنێ بۆ کاوێژ.
قريع: نەیار، هاوشەر، پاڵەوان، گەورە، لۆک (وشتری نێر).
قرين (ج) قرائن: ١- نزیک، نیزیک، ها ٢- هاواڵ، هاودەم، ئاوتا، هاوتا، ئاوزێ، ئاوزا، ئاوز، هەمتا ٣- مێرد، شوو، هەوسەنیر، هاوسەر.
القريناء: لوبیا.
قرينة (ج) قرائن: ١- ڕاوێژ، ڕاستاهەڤ ٢- ڕابەر، نیشانەیێکە کەوێک بچن ٣- ژنی بەمێرد، هاوسەنیر.
قز: (ف) قۆزاخەی ئاوریشمی خاو، کەژ، لە کوردی وەرگیراوە.
- دودة القز: کرمی ئاوریشمی.
قزاز: ١- ئاوریشم فرۆش ٢- ڕەنێو هێنەری کرمی ئاوریشم.
قُزال: پشتی سەر.
قُزَح: بڕوانە (قوس قزح).
قُزْح (ج) اقزاح: ١- مێزی سەگ ٢- بەهاراتێکە لەناو چێشتێ دەکرێ.
قزحية: ڕەشکێنەی چاو.

قزلان: شەلەشەل.
قزم: هۆین، بەژن هووت، مەندین، کورتەبالا، گپن، قولەبنە، سیخن، قوتە، قولە، قولەپانکە، کولەبالا، گرگن.
قس: بڕوانە (قسيس).
قسّاس: کەف و درک و خشت و خاڵێکە کە سێلاو بیهێنێ، ناوی کێوێکیشە لە ئەرمەنستان کانگەی ئاسنە و شیری لێ دروست دەکرێ، قسەچێن، دووڕوو.
قسّام: بەشکار، دابەشکار، زۆردابەشەر، بەهرەدەر.
قسّامة: دەستەیێکە کە بۆ وەرگرتنی چتێکی سوێند بخۆن، سوێندێکە کە بۆ خۆینگر بخۆرێ لە کاتێکیدا کە شاهید نەبێ، ئاشتی و دەست لەشەڕ هەڵگرتن.
قساوة: بێ بەزەییتی، دڵڕەقێتی، دڵڕەقبوون، دڵڕەقی، دڵڕەشی.
قسب: خورمای نیوە گەیشتووی وشک کراوەوە.
قسر: بەرق و پشم و نابەدڵی و زۆرداری کارکردن.
قسط (ج) اقساط: بەش، قسن، قەت، پش، پشک، خسن، وارە * بەشێکە لە قەرزێکی کە کرابێتە چەند بەش ٢- داد، دادوەری.
قُسطاس: تەرازوو.
قسطانة: بڕوانە (قوس قزح).
قسطل، قسطلاني (ج) قساطل: تەپ و تۆزی، مەیدانی شەڕی
قسطلاني: بڕوانە **(قوس قزح)**.
قسل: کوێ ڕەپە.
قَسَم: سوێند، سوند، درامەتی، سوێن، کیس، سەقامات.
- أقسم بالله: سوێندێ بەخودای دەخۆم.
- القسم بالله: سوێند بەخودا خواردن، کێس خواردن.
قسم قسماً: بەشکردن، بەشینەوە، دابەشکردن.
قِسم (ج) اقسام: بەش، ڕۆزی، قووت، پارچە و پشک، مەهوار، پارە، پاژ، کوت.
قسمة: بەش، بەهرەپش، مووچە.
- قابلية القسمة: باربەش، دارەبەش.
خارج القسمة: بەرکەوت، بەرنەکەوت.
قسوة: دڵڕەقی، بێ بەزەییتی.
قسورة: شێری دڕندە.
قسي: بڕوانە (قاسي).
قسي القلب: دڵڕەق، دڵبەرد.
قسيس (ج) قسيسون: قەشە، کەشیش.
قسيم: ١- بەش، بەهرە، پشک ٢- بەشکار، دابەشکار، بەشێن
القش: پووش، پووشکە، کا، زەل، پووش و پەلاش، خورمای خراپ.
القش والغشاء: پووش و پەلاش.

قشار: کراسەمارانە، توێژی ماری، پێستی ماری، توێژک، کیفی ماری، تویشک، تفرەمار، تفری ماری، کیفەمار.

قشب: قەڵشینی دەست و پێیانە.

القشة: بێچوە مەیموون.

قشة تعلو الخاثر: قەیماغ، سەرتوو، سەرتوێ.

قشر (ج) قشور: تێکوڵ، توێژ، تۆخ، تێشل، شکوولک، شکەلووک، تفل، تۆفر، توول، تفر، توێ، قاپێلک، قلاش، توێک.

- **قشر البيضة:** تێکوڵی هێلکە، هەڤە.
- **قشر الجلد:** تۆخ، تویخ، توێژ.
- **قشر الجوز الاخضر:** کەمکۆڵەوەز، هۆڵەوەز.
- **قشر الحية:** توێژی ماری، پێستی ماری.
- **قشر الجروح:** قرتاغە، قەتماغە، قەتمژە، قامووشک، قەبار، کێر، کنی، توێژی سەربرینان.
- **قشر الحنطة والشعير:** کاپک.
- **قشر الشجرة:** تێکوڵ، توێلک، تێشل، شکوولک، شکەلووک، تفل، تۆفر، توول، تفر، توێ، قاپیلک، قلاش، توونک.
- **قشور رقيقة:** کەلپ.

قشرة: تورێ، توێژ، قپێلک.

- **قشرة الرأس:** کرێژی سەر، تۆشکە، کەڤشک، کەڵیک، کرێش، کرێشک، کرێژک.
- **تسلخ القشر:** مەرتین.
- **طبقات القشرة الارضية:** چینەکانی زەوی.

قشط الرجل: پیاوەکەی ڕووتکردەوە.

- **تقشطت السماء وانقشطت:** ئاسمان بێ هەور بوو.

مقشط (ج) مقاشط: مرازێکە پێستی ئاژەڵ و مالاتانی پێ لێ دەکەنەوە، مرازی کەوڵکردنێیە.

قشطة: سەرتوێ، توێ، قەیماغ، تووک، تۆ، تۆژ، سەرتوو.

قشع: ڕەوانەوە و پەرتبوونی هەور و چتی ترە.

قشعريرة: ڕاستبوونەوەی تووک و مووی لەشە لەبەر تەوژمی سەرما یا نەخۆشی، چۆقەچۆقی ددانانە، مووچرک، مچوورک.

قشعريرة الحمى: لەرز.

القشم: قاورمە.

قشمر: کورتە باڵا، کورتەبنە، خەپانە، خشپن، قوڵەپانکە، خروپر، خرپن، خدیلە، خرپلانە، خرومر، پانۆکە، کورتەڵە، قوڵەبنە، کوڵەبنە، تێکسرماو، دووگوردی، دووڤوولری، خەپەتۆڵە، خەپلە، خەپەرە، خەپەتورە.

قشو: ڕنەک.

قصّ: ئێسکی پانە لە بەرسینگی مرۆی لەسەرەوە بە دوو ئێسکەکانن (ترقوە) وە نووساوە.

قصّ قصاً: برین، هەڵپاچین، پاچین، قەپاندن، هەڵپاچان، پاچینەوە، هەڵقاچین، داپاچین.

- **مقص:** مقەست، تۆزتان، دوارد، نافیرە، برەک، مەگریجەنی، جاوبر، دوێردک، مەجریکەنی، دوێردە، زلیپنک، شەمبر، هەڵقاچین.

قصاب: ١- گۆشتفرۆش، گۆشتکار ٢- کوژیار، کوژکار، کوژتکار، کوشتیار، کوشتکار.

قصابة: هەژگ، هەژگ و بژاڵ، هەژگ و هەژاڵ.

قصّار: جلشۆر، کۆڵکار.

قصارة: گازری، جل شوشتن.

قُصارة: ١- ماڵی گچکە ٢- کووزەری دەغلی، کۆزر، کەپەک.

قصاري: کۆتایی، ئەوپەڕی.

قصاري جهدها: ئەوپەڕی تێکۆشانی.

قصاص: تۆڵەی خراپە، سزا.

قصّاص: ١- چیرۆکبێژ، ئەفسانەخوێن ٢- هەڵپاچ، هەڵپاچەر، هەڵپاچێن.

قصاص: پۆڵکە خاتوونە.

قصاصات الاقمشة: برشتی بەرگدرووان.

قصالة: کۆتەڵ، کۆزەرە، کۆتان (**الحبوب الباقية في السنابل**).

- **دق القصالة:** کوزەرە کوتان.

قصب: لوولە.

قصب: مرواری ئاودار، جوورە پارچەیێکی جوانە لە پێشدا لە کەتانی دروست دەکرا.

قصب: قامیش، زەل، لەڤەن، لیلک، پیکە، قەمیش، نەیجە، نەی، قامر، قەڵەمە، گەنج. بەهەموو جوورە گیایەکیش دەڵێن کە نێوەڕۆکەکەی پووک و بەتاڵ بێ.

قصب السكر: قامیشی شەکری.

قصب لينٌ يصنع منه الحصير: چەگەن، لەبان.

قصبة (ج) قصبات: هێشەت، شارۆڵکە، شارۆچکە، شارەدێ، نیمچەشار، شاری چکۆڵە و بۆڕ.

- **قصبة الساق:** لوولاق، لوولاک، موچە.
- **قصبة المزمار:** پیک.
- **قصبة هوائيّة:** قرقرتۆک، هەفک، بۆڕی هەناسە، بۆڕی هەوا، قرقرۆچکە، قوروو، هەفک، قەقارک، قورقوراگە، قورقوراچکە، قورقورۆچکە.

قصبيات: بۆڕیچکە، قورقورۆچکە.

قصبة المريء: ترترۆک، سوورێنچک، بابەنیشک، نوربەلیشک، سێرۆچکە، سوورچک، سووریناتک، سوورناسک، سوورێنە، قوڕوو، سوورێنچە، بۆڕی خواردنێیە.

قصة (ج) قصص: ١- گۆتە، وتە، كوتە، ڕاز، سەربهى، كەش، پەيڤ، كـوتـن (قـسـه) ٢- چيـرۆك، داسـتـان، سـەربهى، خـەبرۆشك، قـەواتى، بەيت، چيـرچيـرۆك، وێژەى چيـرۆك، چيچەرۆك، چرچرۆك، ڕێزك، كەڤنەشۆب، ڕاز.

قصـد قصـداً: ڕوو تێكردن، ئارەزووكـردن، گـاڤين، دڵ بۆچوون، بەدوواداچوون، بەرى خۆدان.

قصد: مەبەس، نياز، ئارەزوو، قرم، بەنێو ڕێگايەدا ڕۆيشتن.

قصداً: بەقەستى، دەسنەقەس.

قصدير: قەلايى، قا.

قصر (ج) قصور: ١- كۆشك، سەرا، سەراپەردە، تاق، تالار، خانووبەرەى خۆش و بەرز ٢- كەموكورى، كەموكورتى.

- لايقصر: درێغى ناكا، كۆتايى ناكا.

قصر: كورتى، كورتكردن.

قصر النظر: كورت بينى.

قصيّ (ج) اقصاء: دوور.

قصير النظر: كورت بين.

قصر اللون: ڕەنگ لابردن.

القـصـريّ والقـصـريّ: ١- كـۆتەڵ ٢- ئەوەى دواى دابێـژتن بەسـەربێژنگەوە دەمێنێ ٣- ئەوەى دواى گـێـرە لەناو قـەفى كولەكاندا دەمێنێ.

القصصي: چيرۆكەوان.

قصطل: گزگل.

قصعة الاكل (ج) قصع: قـاپى چێشـتێ، قـارەوانە، لەنگەرى، ئامانى شيوێ.

قصف قصفاً الشيء: شكاندن.

قصف الريح السفينة: با كەشتى شكاند.

القصف بالقنابل او بالرصاص: ئاگرباران كردن.

قَصَل (ه): قەسڵ، قەرسەل، قەرسيل.

قَصَلَ قصلاً: برين.

قَصم: شكاندن و جوێ كردنەوە.

قصور: درێغى كردن، كۆتايى كردن.

قصوى: (مێيينەى) (**أقصى**)يە: دوورتر.

قصي: دوور.

قصيب: قاميش.

قصبة (في النباتات): لوولێنە.

القصبات الهوائية: لوولێنەى هەوايى.

قصيدة (ج) قصائد: بەيت، بەند، چامە، چامەييكە، ژمارەى لە (١٦) بەيت پترە.

قصيدة منظومة: چامەى هۆنراوەوە.

- آخر القصيدة: پاشبەند.

- مطلع القصيدة: سەربەند.

قصير (ج) قُصار: كورت، كولە، گورج، كۆتا، نيمچە، قوڵە، قورووچك، كمژ.

قصير الاذن: قوت، گوێ كورت.

قصير السمين: پانۆڵە.

قصير الشعر: پۆركوور، پۆرقوت.

قصير الملابس: كوڵ.

قصير القامة: خشـپن، دووگوردى، كورتە بالا، قـوڵەبنە، گپن، سيـخن، قوتە، قوڵە، قوڵەپانكە، كـۆتا، مەندين، كـولەبالا، گرگن، هۆين، بەژن هووت.

قصير وملوء الجسم: كنك، قوڵەبنە، گپن.

قصير (للنبات): دەسكەنە، بەدەست ڕنينەوە.

قصيص: كەما.

قصيع: كەمخۆر.

قصيل: كۆڵۆش، كلۆش، قەرسيل.

قض الاسنان: چيرە، چيرەچيرى ددان، ڕكرك.

قـضـاء (ادارة): ١- ناوچە، ناچە، هەرێم ٢- دانەوە، دانەوە دواوە.

قضاء: فەرمانكردن، دادوەرى، هاتنەدى ئەندازەى هەر چتێكى، ڕەوادين، پێكهێنان، دروستكردن.

قضاء الحاجة: چارەسازى، چارەكارى، پێكهێنان و ڕێكخستن.

القضاء على: ڤەبراندن، لەناوبردن، ڤڕكردن.

قـضـاء وقـدر: چارە، سـەرنووێشت، سـەرنڤـيـشـت، چارەنووس، وەى، خواكرد، خودا و ڕاستان.

قضاء الوقت: بەسەربردن.

قضاء الله: چارەنووس، خواكرد.

مقضيّ: تەواوبوو، ڕەوا.

مقضيّ المرام: كامران، بەئاوات گەيشتوو.

قضائي: داوەرى.

قضاعة: سەگاو، سەگلا.

قضاوة: دادپرسى، دادپەرستى، دادگەرى، داوەرى، فەرمانكردن

قضم: ١- قەپ، قەپاڵ، گاز، كرمە ٢- كرمە، كريە، كرتە.

القَـضْم: كـرتاندن، كـرمـاندن، كرۆژتن، خرمـاندن، داخرمـاندن، داكـرمـانـدن، وەرين، بەكـەنارى ددانى شكاندنى چتـێكى، داكرۆژتن، قەپ لێدان، قەپاڵ لێگرتن، كرۆتەى.

صوت القضم: كەلپك، كريە، كريەكرپ، كرتە، كرتەكرت، كرمە، كرمەكرم.

قضى قضياً بين الخصمين: پێكهێنانەوەى دوو دوژمنان.

قضى الشيء: دروستى كرد بەفەرمان و بەهێز.

قضـيب (ج) قضبان: ١- مـيل، شيش، شيشـه، شووش، مێڵ، تووڵ، لكى دار، لكى دارى براو، شووڵ ٢- سيرەتى مرۆيان.

قضيب زجاجي: شیشە شووشە، شیشەی شووشە.

قضيب مغناطيسي: شیشی میغناتیسی، شیشەی میغناتیسی.

قضية (ج) قضايا: ١- کار، وەڵام، فەرمان، ڕووداو، کاروبار، کردەوە، سەرهات، ڕستەیێکە لەوانەیە ڕاست و درۆی تێدابێ ٢- ڕووداو، گیروگرفت، قەوماو، بەسەرهات، هەنگامە.

قط (ه): ١- قەت، هەو، هیچ کاتێکی، هیچ ٢- بڕینی سەری پێنووس و نیتر.

قط (ج) قطات: بڕوانە (**سنوَّر**).

قطائف (حبوب العجين): پرپۆڵە، ئەنگوتکە هەورێکی پانە کە شەکر و بادام و پوستەی تێدەکەن دەینوشتێننەوە لە ڕۆنیدا سووری دەکەنەوە.

قطابي: کەلانە، کێلانە.

قطاة (ه): قەتێ، کەت، کورکورە.

قطار (ه): ١- قەتار، خشۆک، خۆشبەز، چەند بارەبەرێکە بەرێز لە پشت یەکتریییەوە لێک گرێدرابن ٢- قەتاری ڕێگای ئاسن، شەمەندەفەر.

- **جرار القطار:** قەتارکێش، پێشەنگی قەتار.

قطارة: تکێن، تنۆکار، تنۆکژمێر، تنۆکژمار، دڵۆپێنەر، چپ بۆڕی، دڵۆپەژمێر، دڵۆپێن، دڵۆپژمار.

القطارة الطبيّة: دڵۆپێنی چاو.

قطّاع: برندە، زۆربڕ.

قطّاع الطريق: تەریدە، ڕێگر، جەردە.

قطاع (في الجغرافية): برکە.

قطاع خاص: (لە جوغرافیادا) برکەی تایبەتی.

قطاع عام: (لە جوغرافیادا) برکەی گشتی.

قطاع مختلط: (لە جوغرافیادا) برکەی تێکەڵە.

قِطاف: کاتی میوە چنینێ.

قَطامي: سەقر، ولهم، ئلە، چەرخ.

قطب (ج) اقطاب: ١- تەوەرە، بڵسک، مێل جەرجەرە، ئاسنێکە لە بەرداشی خوارەوە دەگیرێ، تا بەرداشی سەرەوە بسوورێنێ ٢- پیاوچاک، خاس، پیری ئایینی.

قطب: لایەک لە تەوەرە (محور)ی گۆی زەوی، جەمسەر.

قطب: دەغدەغان، مەگەنی، ئەزمێن، مەگنی، کورەک (ئەستێرە)، پۆل، دەغدان، هێتم، دگدگان، مەگەنێ ئەزمێن، (ئەستێرەی قیبلە).

- **قطب الجدي:** هێتم، دگدگان (ئەستێرەی باشوورییە).
- **قطب الجنوبي:** هێتمی باشووری.
- **قطب السالب:** پۆلی سارد (نێگاتیڤ).
- **قطب الشمالي:** هێتمی باکووری.
- **قطب الموجب:** پۆلی گەرم (پۆزێتیڤ).

- **البعد القطبي:** دووری پیتە.

قطبان: پەیکوڵە، پێکوڵە (گیا).

قُطبين: دوو لای تەوەرە (محور)ی گۆی زەوی کە یەکێکیان قطبی باشووری و ئەویتریشیان قطبی باکوورییە.

قطة (ج) قطط: پشیلە، کتک، پشی، پسک، پشە، پشۆ، پسنگ، دهلک، نازێ.

قَطر: بارانە.

قُطر: داری بۆنخۆش.

قُطر (ج) اقطار: ١- کەوە، کولاڤک، تیرە، (لە حساب و کیمیادا) ٢- کەنار، قەراخ، لێوار ٣- وڵات، هێڵ. ئەشکێل، ناوچە، ڕێس، ڕیس، ڕەووق، قلەت.

قُطر: گیپەرە، ئەستووری، ڕەوق، قەبارە، تیەن.

- **نصف قُطر:** نیوە ئەشکێل.
- **قُطر الدائرة:** قەبارە، قەوارەی جەغز.

قطران (ه): قەتران.

قطران الخشب: قەترانی دار.

قطران: تکان، تنۆک.

قطرة (ج) قطرات: تنۆکە، دڵۆپە، تکە، زەنگۆڵ، چپ، پژاک، پشکاو، نمتک.

- **قطرة قطرة:** زەنگوڵە زەنگوڵە.

مقطر: تکاو، کۆت، هەڵچۆڕاو.

- **ماء المقطر:** هەڵماو، ئاوی تکاو، ئاوی دووبارە، ئاوی دڵۆپاو

قطريب: گەینجە.

قطع: بڕین، پساندن، قەتاندن، قرتاندن، پچەڕاندن، جوێ کردنەوە، بڕینەوە، ژێکرن، قەڵەمکردن، پەلکردن، قەدکردن، قەرتلاندن، قەتاندن، برهێن، پچڕین، کرتاندن، لەتکردن، لێ بڕین، هەڵبڕاندن، هەڵڕین، هەڵپساندن، ژێ بڕین، لێکردنەوە

- **قطع الراتب:** مووچەبڕی.
- **قطع الطريق:** تەریدەیی، ڕاووڕووت، ڕێ بڕین، ڕێگری.
- **قطع النفس:** خیب، پشووبڕان.

مقطع (ج) مقاطع: ١- برگە، پچڕگە ٢- دوایی وتن، بەیتی دوایی غزل یا بەند (چامە).

- **شبه مقطع:** لابرگە.
- **متحد المقطع:** هاوبرگە.

مقطوع: براو، پارچەکراو، پساو، بڕاوە، پسێنراو.

- **غير مقطوع:** نەبڕاو.
- **مقطوع اليد:** یەکدەست، دەست براو.

قطعاً: بە ئێگجاری.

قِطع: ئەوەیە کە لە داری دەبڕێ، پارچەیێکی نیوەبڕاو، سەری نیزە و تیری پان.

قطعة (ج) قطع: ١- كولَز، كەلَپە، قەتك، لەه، پارچە، لەت، كەرت، كووز، كوت، جزار، كارتك، كەرتك، پنك، زوولاك، جەنەكە، ساد، دەرقەل، دۆن، زۆلاك، كەرتك، كەرك، تيلمە، تيكە، ژەنيك، پچ، زۆل، باقوور، دەق، بێلوور، پەل، قەتك، لەختە، لەتە، لەه، بەش، زڤار، ژەنيك، فەلق، كەرد، كەلَپ ٢- هەرێم، گنا.

– **قطعة السحاب:** پەلَە هەور، گەبەل.

– **قطعة من السكر:** كلَۆ، كولَۆشەكر، كەلَپە شەكر، كولَۆ قەند.

– **قطعة صغيرة:** لەتك.

– **قطعة كبيرة من السحاب:** گەواڵە.

قطعة المتخالفة الاخرى: پارچە هاوپشتەكەی تر.

قطعة قطعة: پارچە پارچە، برەبرە، پلپلە.

القطعتان المتخالفتان: دوو پارچەی جیاواز.

قطعتين: دوو لۆ، دوو قەد، دوو تيكە.

مقاطعة: لێك، جوايەزبوونەوە، نامە لە يەكتر برين، واز لە هاموشۆی يەكتری هێنان، برينەوەی چێتێكە لەگەل كەسێكی

مقاطعة: ١- كار لە بريە گرتن، پەيمانكاری ٢- پارچە خاكێك ٣- بەگلك، خووەر.

قطعي: بێ گومان، وەكات.

قطعياً: هەتاهەتايێ، ببڕای ببڕای، بیربیر، بەئێگجاری.

قَطَف: گيايەكی كێوييە وەكو ئەسپەناخی وايە، چەند جوورە چێشتێكی پێ لێدەنرێ.

قطف: ڕنين، لێكردنەوە، چنين.

قطف الثمرة: بەرچنی، بەر لێكردنەوە، ميوەچنين، دارنين، ڕنينەوە.

قطف الازهار: گوڵ چنين.

مقطفة: سەوەت، قەرتاڵە.

القطم: چرتاندن.

قطمير، قطمار (ە): ١- قرتاخە، قەتژە، قلموشك، كنی، قەبار ٢- قەلَەشتی دەنكی خورما و پێستەكەی وی.

قطن (ج) اقطان: لۆكە، پەمۆ، پەمبوو، پەمە، پەمبە.

قطن محلوج: لۆكەی پەرەكراوەوە.

– **جوزة القطن:** گالە، گاڵ.

– **حب القطن:** پەمۆدانە.

– **غلاف القطن بعد النفخ:** گۆزك.

قطن: دانيشتگە، نيشتگە.

قطني: لۆكەيی.

قطنية: خالگە.

قطوب: چينی ناوچاوان.

قطور: هەوری پڕ بارانە و ئەستوور.

قطوع: زۆربڕ، زۆر جودايی كار.

قطيع وقطاع (ج) قطعان: مێگەل، ڕان، ڕەوە، ڕووماگ، ڕێن، كەر، كەرد، گەلە، ڕفۆ، گێلە، هێشت، باقوور، پيلك، دێش، بڕ، بڕە، جەلَەب.

– **قطيع الاغنام:** مێگەلە مەڕ، ڕانە مەڕ.

– **قطيع البقر:** گاگەل، گارانی ڕەشەولاخی.

– **قطيع الحملان:** بەرخەگەل، هەڤشی.

– **قطيع الخيل والبغال:** ڕەوەی يەكسمان.

– **قطيع الفخار المكسورة وغيره:** قاشيلە، قاشولە.

– **قطيع المعز:** بزنەگەل.

قطيفة: سووراو، قەديفە (گوڵ)، خاولی وشك كردنەوە.

القطيفة: گالگالێ، لەوزينە.

قطائف: چێشتی هەڕشتەی، جوورە هەلَوايەكيشە.

قعاع: شوراو.

قعد: بڕوانە (قعود).

القعدة: ١- قالیچە، ڕايێخ ٢- دەفرێكە منداڵی لەسەر ڕادەدێلن و لەبن نەخۆشانيش دادەنرێ.

قعر (ج) قعور: تەك، تەرك، بنەڕەت، بن، پەی، بنی دەريا و چتی قوول، بنك.

مقعّر: قوپاو، كلۆر، ناوچاڵ.

قف: بڕوانە (قيف)

قَفّ: تەڕ و سەوزی وشك.

قعقع: قشقەلَە، قەلەباشكە، قەلەبەلَەكە، قەلەبازەلَە، قەچەلە، كەشكەلَە، قاژەك، قەلەباچكە، قشقيژە، قيرقەلە، قيقرقەلە، قژقەلَە، كلك مەقلی، قشقەرە، قشقرە.

قعقعة: خرە، خرەخڕ، خرنگە، خرينگە، خرينگە خرينگ، شەقە، چرقەچرقی ددانان، دوانە چيرە، ديانەڕيكێ.

– **قعقعة السيف:** شەقەی شيری.

قعل: كاكۆل.

قعود: دانيشتن، ڕۆنيشتن، نيشتن، نيشتەی، ڕۆنين، ئەرەنيشتەی، نيشتەيرە.

القعود فوق الركب: قەلەفيسك، قەلەفزكين، قەلەڤزكين، لەسەرچۆكان دانيشتن.

قفاء العنق: پژمل، پشتمل، پشتەسەر، پاتك، پاتن، بەوشمل، پشتی سەر، ستو.

– **القفاء بالحدب:** هيس، ملخوار.

– **أغم القفاء:** هيس، ملخوار.

قفاز (ج) قفافيز: ١- دەسەوانە، دەستەوانە، دەستكێش، دەستێنە، لەپك، پەنجەوانە، بازنە ٢- پاوانەی مووڕووی ئافرەتانە.

قفّال: قفڵ ساز.

قفة: لۆتكه، كەشتی گچكه، دەسته كەشتی.

قفة (ج) قفف: زەمبیل.

قفر (ج) قفار: بیابانی چۆڵ و بێ ئاو و دار و بار و گیا.

قَفَزَ: كومەته، بازی دا، له دەستی دەرچوو.

القفز: بازدان، قەڵەمبازدان، چەنک كرن، فتلۆباچك، هلقەوازتن، فرتدان، قەجنجقێن، خوەچەنگ كرن، بەهێن، فەرهاندن، دەقلوو، بازبران، خۆهەڵدان، قەڵەمبازدان، وزاق، هلجنقاندن.

– **قفز العالي:** بازدانی بەرز.

– **القفز بالزانه:** بازدانی بەدار.

– **قفزات على البقع:** له جێوه هەڵپەڕین.

قفزة: فرت، جاره بازدانێک.

قفزة هوائية: سەرمەقولات.

قفص (ج) اقفاص: ڕەكەه، قەفەز، بێركم، بێر، تووله، ڕەنگ، ڕكه، ڕەكک، كالک.

– **قفص الاتهام:** چەپەری تاوا.

– **قفص الصدري:** قەفەزەی سینگ، ڕكەڵ.

– **انطلاق الطير من القفص:** فجووج كردن، بەرەڵابوونی باڵنده له قەفەزێوه.

قفل (ج) اقفال (ه): فەراشه، قفڵ، كۆدک، كۆد، كلۆم، قلّف، قوڵف، كوڵۆم، له (**قولف**)ەوه وەرگیراوه.

القفل: بەستن، ژەنن، ژەندن، كلۆم دان، داخستن، گاڵەدان.

قفوف: لەسەر چینچكان دانیشتن، هەڵتروشكان.

قفيز: مكيال يسع حوالي (٨٠) كيلو من الحبوب، ١- كەویژ، كیله، دوو ڕبەیه، پەیمانه ٢- كەو، سەرەند، كەوگیر، گڵ گیر، كەویژ.

قفيزي: سێ باز.

قُل: بڵێ، بێژه، بوشه، واچه، بووژه، بوێژه، ببێ، بواچ، باچه، بێش، ئووشه، باخووه، بۆش.

قُل له: پێی بڵێ.

قلّ قلاً وقلةً: كەمبوون، له كورتی دان، چک بوون، بەچكێن.

قلا قلواً: سووركردنەوەی گۆشت و چتی تر.

قلا قلياً اللحم: سووركردنەوەی گۆشت و چتی تر.

مقلي (ج) مقالٍ: تاوه، كەرسوون، تاخلیڤینک، لینک، ڕمیژ، ڕمیشک، ڕوون پێژ.

قلا فلاناً: له سەری دا.

قلاّء: چێشت لێنەر، شێوەكار، ئاشپەز.

قلاّنة: چێشتخانه.

قلاّية: نان برێشک.

قلاية اللحم: قەنارەی گۆشتی.

قلادة (ج) قلائد: ملوانه، ملەوانه، ملوانكه، بەرموور، گەردن بەند.

قلادة النّساء: گەردانه، خەناوكه، گرتەمر، خوناوكه، گەردن بەند

قلادة خاصة بالمهد: كەڵوازه.

قلادة خاصة لعنق العجل: گوڵێنک.

قلادة من القرنفل: مێخەكبەند.

قَلاش: وردونزم و كوشراو.

قَلاّش: بێكاره، هیچ و پووچ، بێ باک، بێمار، ڕووت.

قلاّع: هەڵكێش، هەڵكەن، له ڕەگوڕیشه دەرهێنەر.

قلب (ج) قلوب: دڵ، فتراق، قێژ.

– **قلب الجيش:** ١- جەرگەی لەشكر، ناو كۆڕگەی سوپا، ناوەندی لەشكر ٢- جەنگه، نێوەڕاست.

– **ارتعاش القلب:** دڵه لەرزێ، ڕاچڵەكین، ڕاچڵەكان.

– **اضطراب القلب:** دڵەتەپی، دڵ شێوان.

– **انكسار القلب:** دڵشكان.

– **تشنج القلب:** دڵەكزێ.

– **جاذب القلب:** دڵگیر، دڵكێش، دڵبەر.

– **الحاجز الطولي للقلب:** درێژه تیغەی دڵ.

– **خفقان القلب:** دڵبوورین، دڵەكوتێ، دڵەتەپێ، دڵبووردنەوه، دڵهەڵاویژتن.

– **دقات القلب:** دڵ لێدان، دڵەتەپێ، دڵەڕەپێ، ڕەپه.

– **رجة القلب:** كریه، خوریه، كوریه، كورتڕژن.

– **رقيق القلب:** دڵ نەرم.

– **السكتة القلبية:** دڵ وەستان، دڵڕاوەستان، مەرگی كوتوپڕ.

– **سوء القلب:** بەد نیهادی، دڵ و دەروون گەندی.

– **سيّئ القلب:** بەدنیهاد، دڵ و دەروون گەند، دڵپیس.

– **شجون القلب:** كفت و كۆی دڵ.

– **صافي القلب:** دڵپاک، بێ قین.

– **ضعيف القلب:** بێ دڵ.

– **عن ظهر القلب:** لەبەر، لەیاد.

– **قاسي القلب:** دڵڕەق، دڵڕەش.

– **كسر القلب:** دڵشكاندن.

– **ملء القلب:** پڕ به دڵ.

– **من عمق القلب:** له كانگای دڵەوه

– **نشيش القلب:** كزەی دڵ.

– **هبطة القلب:** قرچەی دڵ.

– **هبوط القلب:** دڵ داكەوتن.

– **وجع القلب:** دەردی دڵ، دڵ ئێشه.

قلب قلباً: وەرگێـڕانەوە، سـەرەوژێركـردن، نخـوون، نخـوونین، هەڵگێڕانەوە، هۆرگێلیای، نخوون كردنەوە، قڵپ كردنەوە، وەرچەرخـاندن، هەڵگەڕاندنەوە، دەرنخـوون كـردن، بەروانژی كردن.

قلب: شێواندن.

مـقلوب: هۆكـدار، ئاوەژوو، سـەرەوژێر، پەلەوانژە، چەواشـە، دەرنخـوون، دەمـەونخـوون، ولاژی، هەڵگەڕاوەوە، بەروانژی، قـەلەوانژی، چەواشـە، بەراپشت، هەڵگەڕیاو، سـەرەوخـوار، سـەرەونخـوون، سـەرنخـوون، سـەرنیگوون، قـاژی، قـەلەوانژە، لاترقـەوچ، وەرگەڕاو، وەرگەڕاوەوە، وەرگێـڕراو، وەرگێـلاو، هەلاوگێر.

قلباً: بەدڵ، لە كانگای دڵەوە، بەداو و دڵ.

قلة (ج) قلل (ە): تـوللە، تەپۆڵكەی سـەر كـێـوان، لووتكەی سەرچیایان، بازگە، تەرازن، تیـپالك، قۆپ، كەمك، بەراز، پچووكی، قۆچ، كۆپ، كۆت.

قِلّة: كەمی، كـێمی، چكێتی، كـەماسی، كەماهی، كەمایەتی، كەمایەسی، كەمایی.

– **قلّة التجربة:** سادەكاری، تازەقەلایی.

– **قِلّة الحیاء:** بێ شەرمی، چەقەسوویی، بێ ئابڕوویی.

– **قِلّة الشرف:** بێ ئابڕوویی، سووكی، سووكایەتی، سووكێتی.

قلّد: بڕوانە (**تقلید**).

قلزم: دەریای سوور.

قلع: قەلایی، قا.

قلع: هەڵكەندن، هەڵشكاوتن، لە ڕیشە دەرهێنان، ئانیف كـرن، ڕیشە كەنكرن، هلكرن، هنگوستۆك.

قَلَع: كاو، كەور، كەورگ.

قلع السن: ددان كێشان، دیانكێشان.

قَلَع: لادرگە.

قلعـة (ج) قـلاع (ە): قـەلا، قـەلات، دژ، كەلات، بورج، برج، كۆت، هەوراز، باروو.

– **حامي القلعة:** دژدار، قەلاتەوان.

– **هادم القلعة:** قەلاشكێن.

قَلِق: پەرێشان، پەشۆكاو، نەسرەوت، كەوڕێ، شپرزە، شپرزیاگ، شپرێو، خۆنەگر.

قلق قلقاً: پەرێشان و شپرێو بوون.

قَلَق: پەرێشـانی، شەپرێوی، شـلـەژان، قـەلەقـاژی، شـپـرزەیی، شـپـرێوی، نائارامی، بێ ئارامی، ئاژاوە، ئاژاوڵە، پشـێـونە، پەرێشان بوون، پەشۆكاوی، پەشۆكی، جاڕسی، جەرگاووسی.

القلقاس: پەتاتە، سێف زەمینی.

قلقلة: كەڵكەڵە، سەودا، شۆڕ.

قلم (ج) اقلام: (ە) قەڵەم، پێنووس، خامە، ئامرازێكە كە پێی دەنووسرێ.

– **قلم الحكاكين:** قەڵەمی مۆرهەڵكەنان.

– **قلم الزهرة والحشايش:** نێرك، نێرتك، نێرۆت.

– **قلم السرّي:** ڕازگە، جێڕاز.

– **برى القلم:** (ە) قەڵەم برین، پێنووس دادان، قەدكردنی قەڵەم.

– **حق القلم:** سەرقەڵەمانە.

– **ريشة القلم:** نووكی پێنووس، دمك.

– **سراع القلم:** ژاژ.

قلّم قلماً: دادانی پێنووس، قەلەمكردن، چڕاندن، قەڵتكردن.

قلّم الشجر: دارەكەی بڕی.

قُلْم: مشەقە، توول، قەڵەمی دار و گوڵ و نیتر.

قلنسوة: جوورە كلاوێك.

قلولاء: قازو قوڵینگ.

قلي: زاخی ڕەش.

قلى قلياً: بڕوانە (**قلا قلواً**).

قلى اللحم: كەمرین.

قلية (ج) قلايا (لحم): بریانی.

قلي الشحم: هۆركزاندن، هەڵكزاندن، هۆركزانن.

– **صوت قلي اللحم والشحم وغيره:** چزاندن، چززەچزز، كززەكزز.

قليل الشأن: نزم، سووك، زریەهرە.

قليل (ج) قليلات: كەم، كێم، نەخت، چك، تۆز، پت، پچك، پچ، پچكۆك، پیچ، چەن، داپیچ، كەمۆڵە.

– **قليل الادب:** كەم شێواز، ترەك، چارقاپ، چاونز.

– **قليل الاهتمام:** كەمتەرخەم.

– **قليل الكلام:** كەمدوو، كەمدوێن.

– **قليل التجربة:** چاڤگرتی، سادەكار، تازەقەلا.

– **قليل الحياء:** بێ شەرم، سودك.

– **قليل العمل:** دەستەوەستان، بێ دەستاو.

قليلاً: تۆزێ، چكێ، چكێك، پچك، نەختێك، كەمێ، نەختێ، پچـێـك، پچێ، كـەمـەك، هێندێك تۆزێك، بەرەبەرە، كەمێك، برێك، برِبرِە، برِبرِاگە، قیچێك، هندەك.

قليلاً قليلاً: كەمكەمە، تۆزتۆزە، نەختەنەختە، بەرەبەرە، برِبرِە، لەسەرەخۆ، پچك پچك، پیچ پیچە، چەپێ.

قليلاً جداً: خەمێ.

قُم: هەسـتـە، هەڵسـتـە، نوورز، هۆرزە، وەرزە، ڕابە، هەڵتـرە، هەڵوو، هولوو، هوڵوو.

قمار (ە): قومار.

– **عِراف القمار:** لاجلاج، قوماریاز.

قماش (ج) اقمشة: كووتاڵ، چۆخ، پارچە، كالا، نەهێن، سیپاڵ.

- **قماش ذو سمك خفيف:** پارچەی یەکباد.
- **قماش صوفي:** هرین، چۆخی خوری، چۆخ.
- **قماش غليظ:** قەستۆر.
- **قماش قطني ملّون:** چیت.
- **قماش القطن الاسمر:** خام، جاو.
- **قماش الكتان:** کەتان.
- **اقمشة حريرية:** کالای ناوریشمی، کەسرەوان.
- **اقمشة صوفية:** کرباس.

قماط (ج) قمط: دەسرازە، پێ پێچە، پێ چەنە، دەستەرازە، قونداغە، قنۆرک، ئەو پەرۆ و پالات و کەژوەیە کەلاق و لەتەنی منداڵی ساوای پێ دەبەسترێ.

قمة (ج) قمم: هەلەم، بەراز، کەپک.

قمة التل: سەربستوو.

قمة الجبال: بازگە، قوللەی سەری کێوی، تەپڵەسەری کێوی، تەپلاک، تەڤینگ، سەری چیا، قولله، سەرکەل، تەپۆلکەی سەر چیایان، قام، قوتکە، کەلک، کلاوە، کلۆیینگ، کمت، لووتکە، کلیڤانک.

قمة الجبل المائلة الى جهة: پەسارگە.

قمة الرأس: تەپڵی سەر، تۆقی سەر، گاسک، بانەسەر، بۆلک، تۆقەسەر.

القمم النامية: لووتکەکانی گەشە.

قمح: بڕوانە (حنطه).
- **سنابل القمح:** گوڵەگەنم.
- **فريك القمح المشوي:** قەرەخەرمان.

قمحة: دەنک، دانگ، نۆک.

قمحدوة (ج) قماحد: ئێسکی پشتی سەر.

قمر (ج) اقمار: مانگ، هەوی، هەیڤ، هێڤ، هەموو، کاووت، مۆنگ، هەڤی، ما.
- **خسوف القمر:** مانگ گیران.
- **ضوء القمر:** شەبەقی مانگ.
- **لون القمر:** ڕەنگ مانگ.
- **ليلة قمراء:** مانگەشەو، هەویەشەو، ماتاو.

قمراء: سپێکی لێڵ، مانگەشەو.

قمرون: کوللەی دەریایی.

قمري: قومری، کەڤۆ، کورپک، تنتسک، فانتک، جۆرە کۆترێکە تەوقی لە گەردنی دایە.

قمصان: سەرەقۆڵ.

قمطر (ج) قماطر: دۆلابی پەرتووکان، فەلاقە، مرۆی کورتە بالا و تێکسرماو.

قمطرير: گرژ و تاریک، پەرێشان، کەنەفت کردن، بەدارلێدان، سەرکوتانەوە.

قمع: بڕوانە (قلع).

قمع (ج) قموع: بڕوانە کشتبان.

قمع (ج) اقماع: ڕەحەتی، کۆڤ، کۆفک، گۆفک، ماستەک، کووفک.

قمقام: دەریا، ژمارەیێکی زۆر، مرۆی گەورە و دڵفراوان و بەخشندە.

قمقم و قمقمة: تونگەیێکی گەرووتەنگە ناوی قوم قوم لێ دێتە دەرێ.

قمل: ئەسپێ، سپەه، سپە، سپهک، سپێ، عەبوویژ، مۆریان، هەسپێ.
- **صغار القمل:** بانگە، متوولکە.
- **قمل الدجاج:** کەپلە، کەوری، چیکنە.
- **قمل الدجاج والمعز وغيرها:** کەوری.

القميء: خەپلە، کولێر، کورتە بالا، کورتەڵ، خرین، کوڵە بالا، کوڵەبنە.

قميص (ج) اقمصة: کراس، گجی.
- **قميص العروس:** چار.
- **قميص النوم:** کراسی شەوێ.

قنّاء: کەسێکە کارێزی هەڵدەکەنێ.

قن: قۆپ، زێرکرید، زەرخرید، نوکەر.

قنابل محرقة: بۆمبای سووتێنەر.

قناة (ج) قنوات: ١- جۆگەی ژێر زەوی، کارێز، کەنداو، نۆکەند ٢- مۆدنە، دارجغارە.
- **القناة الاصطناعية:** نۆکەند.
- **قناة السمع:** بۆری گوێ.
- **قناة شوكية:** بۆری بربرە، برەبۆری، برەجۆگە.
- **قناة الماء:** کارێز.
- **القناة الهضمية:** بۆری هەپروون.

قناد: گوێنی.

القنّاد: شەکەرچی، شیرنیاتساز، شیرنیاتفرۆش.

قنّادي: بڕوانە (حلوانی).

قناص: بڕوانە (صیّاد).

قناع (ج) اقنعة: ١- سەرپۆش، پێچە، ڕووبەند ٢- سینی، مجوعە، لەنگەری، مەرسەف.

قِناع (ج) أقنعة: سەرکلاوە، سەرپۆشی ژنان.
- **مِقنع:** سەرپۆشی ژنانەیە.

قناع: سارۆخ.

قناعـة: چاوتێری، چاف تێری، بالێ خوە ڕازی، دابینی، ڕۆکەوتن، کەمخۆری، کەموەری، دڵنیایی.

قناعة: سەرکلاوە، کلاوزرێ، سەرنل، تلی، تلە.

- **اقنعة غازات السامة:** کلاوی ژەهرەگاز.

القنال: بروانه (**ترعة**).

قنّب (القنّب) گیا، کەندر، گیابەن، بەنی گیای.

- **خیط قنّب:** کەندر، کندر.

قنبرة (ج) قنابر: بروانه (**قنبُرة**).

قنبلة (ج) قنابل: بۆمبا، نارنج، نارنجۆک، دانه.

- **قنبلة ذرية:** بۆنبای ئەتۆمی.
- **قنبلة يدوية:** نارنجەک، نارنجۆکی دەستی، دانه.

قنبيط: داشکەلەم، کەلەم بوهار.

قنّة (ج) قنن: بروانه (**قلة**).

قُنْدر: سەگاو.

قُندُس: سەگاو.

قنديل (ج) قناديل (ه): قەنديل، چرا، لامپا.

قنديل البحر: ئەستێرە ماسی.

قنص: ڕاو، نێچیر.

قُنصل (ج) قناصل: شابەندەر، شابەنەر.

القنصل العام: سەرشابەندەر.

قنصلية: شابەندەرخانه، شابەندرخانه.

قنطار (ج) قناطير: مالی زۆر، کێشێکی ١٠٠ ڕەتلییە، (١٠٠٠) مەنە، خەروار.

قنطرة (ج) قناطر: کلی پرد و ئیدیکەیە.

قنع قنعاً: چاوتێربوون، دابین بوون.

قنفذ (ج) قنافذ: ژووژک، ژووشک، کولە، ژیژی، ژۆژ، ژیژک، ژیشک، ژووژی، ژڤژی، ژووژک، ژووژوو، ژوو، ژژژۆ، کودۆ، ژێروو.

قنوت: خۆ نزم گرتن، فەرمانبەرداری، له نوێژێدا ڕاوەستان، پاڕانەوه له نوێژێدا.

قنوط: بێ هەویا، ناهومێد، بێ هێڤی، بێ هیوا، دڵسارد، تەراسیان، ئومێد بڕاو.

قنوع: بروانه (قانع).

قنينة (ج) قناني: بوتری، شووشه، دەسکەله، کەمووله.

- **قنينة الرش:** پرژە شووشه، شووشەی پرژێن.
- **قنينة الكثافة:** کەمووله چڕی.
- **قنينة الوزن النوعي:** کەموولەی کێشانەی تایبەتی.

قنيوات: جۆگەله.

قهّار: بروانه (**قاهر**).

قهر: دڵنەخوازانه، بتەوێ و نەتەوێ، بۆژه، پشم، چیرەبوون، تووڕەبوون، تێکشکان، بەزین، زۆری، زۆر، نوودڵانه، زۆربگیر.

قهرقهراً: بێ وێران، زۆر لێکردن، کەنفت کردن، تێکشکان، لێ تووڕەبوون.

القهر: پشماندن، تووڕەبوون.

- **مقهور:** مەڕس، وستۆ.

قهراً: بەزۆری، بەخورتی.

قهرمان (ه): قارەمان، ئازا، پاڵەوان.

قهري: زۆرەملێ. زۆرەمله، زۆربایی، زۆربگیر.

قهقر قهقرة: کشانەوه، پاشەوپاش، گەڕانه دواوه، پشتاوپشت.

قهقري: کشانەوه، پاشەوپاش، گەڕانه دواوه، پشتاوپشت.

قهقهة (ة) پرقه، پرکه، تریقه، قاقا، تریق و هۆڕ، قاقای پێکەنین.

قهقهة الاطفال الصغار: زرووقانەوه.

قهقه قهقهةً: له قاقای پێکەنین دان، تریقاندن، زرووقانەوه، زرووقیانەوه بەقاقا پێکەنین، قاقاکردن، زرەقیان.

قهوائي: ١- چاچی، چایچی، قاوەچی ٢- ڕەنگی کەفی، ڕەنگی قاوەیی.

- **مائل للقهوائي:** قاوەیی باو، قاوەیی نوێن.

قهوة: قاوه، چاخانه، قاوەخانه.

- **ساقي القهوة:** قاوەچی، چایچی.
- **مقهى:** چاخانه، چایخانه، قاوەخانه.

قواد (ه): گەواد، تەرەس، جاکێش، ژن بەمز، ژن حیز، قورمساخ، قەڵتە.

قوادم الطيور: شاپەڕ، جغ، جخه، شمشیرەی پەڕی کەڵەباب و ئیتر، پەڕە هەرەدرێژەکانی سەر باڵی باڵندانه.

قوارة (ه): قەوارەی لەش یا دیوار و یا بەرگ و ئیدیکەیە.

قواس: کەواندار، کەوانگەر.

قواع: کەروێشک.

قواطع: بڕەر.

قواعد اللغة: ڕێزمان.

القواقع الحلزونية: هێلکەی شەیتانۆکه.

قوّال: زۆربڵێ، ڕووخۆش، دەنگخۆش، گۆرانیبێژ.

قوام: ڕێکی، ڕاستی، ڕێکوپێکی بناغەی چت، ڕاس، داد، ناوێجی.

- **قوام الانسان:** بالا، بەژن، قەد، جوان و درێژی.
- **ثخين القوام:** خەست.
- **شمعية القوام:** بالا، مێوین.

القوب: جووچک، جووجەڵه.

قوباء: لیر، خارشت، ئاوره، ئاگرۆکه، سەودا.

قوة (ج) قوات وقوي: دەستەڵات، باشار، هێز، تین، زەبر، گوڕ، کوتەک، گریک، گۆ، پێز، تەووژم، گوژمە، گف، تووک، دەستوودوو، وره، گوژم، هەڤل، وژه، تەوش، خورتی، هاز، توانایی، نیرەوان، پەلۆپۆ، توانایی، هێل، بەزە، زۆر، تەنیا،

برە، زەبروزەنگ، ڕچڵ، گاز، زاخ، ئەنیا، بەرگە، بڕشت، برە، تاو، زووخ، زەبەردەست، کـەڵـەزەڕی، گلوکـوێز، گـۆردی، مەندینە، وەرگە، هەڤل، هێل، کێش، سەرگر (في العتلة)، دەرەقەت، ڕچڵ، وزە، هەست، گیر، یارا، بارە.

- **قوة الانتاج:** هێزی بەرهەمهێنان.
- **قوة التثاقل:** هێزی قورسەکی.
- **قوة التجاذب:** هێزی یەکتر کێشکردن.
- **قوة تنفيذية:** هێزی بەجێهێنان.
- **قوة جاذبية:** هێزی ڕاکێشان، سرن.
- **قوة الجذب:** هێزی کێش، تەوژمی کێشان.
- **قوة جذب الارض:** هێزی کێشکردنی زەوی.
- **القوة الجوية:** هێزی هەوایی.
- **قوة دافعة:** پاڵهێز، هێزی پاڵ پێوەنەر.
- **القوة الدافعة الكهربائية:** پاڵهێزی کارەبا.
- **قوة الدفع:** هێزی پاڵنان.
- **قوة الشامة:** بهنۆ، هێزی بۆنکردن.
- **القوة الصاعدة:** هێزی سەرخەر.
- **القوة الطبيعية:** گازۆر، هێزی خۆڕسکی، تەوژمی خۆڕسکی.
- **القوة فطرية:** گازۆر.
- **القوة العسكرية:** هێزی سوپایی.
- **قوة لامسة:** ساوایی، هەستی لێکەوتن.
- **قوة محركة:** هێزی بزوێن.
- **قوة معنوية:** هەترەش، زندەق، زەهلە، کۆم، نەترە، هێزی ورە، زراو، زارەترەک، زار، زەندەق.
- **تركيب القوة:** پێکەوەنانی هێز.
- **عديم القوة:** بێ وزە، بێ تین.
- **القوة النووية:** هێزەکانی ناوکی ئەتۆم.
- **ذو قوة:** بەرگرگر، هێزدار.

قـوت (ج) اقـوات (ە): قـووت، ڕۆزی، بژیوی، بژێو، ڕۆژی، هۆی، ژیان، ئەمە لە (قووتدان)ەوە وەرگیراوە.

القود: یەدەک، یەدەک.

قَوَد: تۆڵە، خوێنڕێژ کوژتن.

قوس: مانگی نۆیەمینە بەپێی ژماریاری بورجان.

قوس (ج) اقواس: کەوانە، کەڤانە، کڤان، قاپ، کەڤان، کەمان، کەوان، کڤارک، گەو.

- **القوس الانعكاس:** پەرچەکەوان.
- **القوس الدائري:** کەوانەی بازنەیی.
- **قوس الفقري:** کەوانە پشت، بڕبڕەی کەوان.
- **قوس منتظم:** کەوانەی ڕێکوپێک.
- **قوس النصر:** تاقی پیرۆزی.
- **مقوَّس:** کەوانەدار، گەودار.

قَوسَرة: بەرچنە.

قوس قزح: کۆلکەزێڕینە، پەلکە شەبەندە، ڕۆژ زێڕینە، شەو بەندە ڕۆژ، هەســارە زەڕینە، پەلکە ڕەنگینە، ئەســتــوونە، کـەوانی ڕۆستەم، کەسک و سۆر، تیرەژە، کۆڵەزێڕینە.

- **نفس القوس:** هەمان قەوس.
- **قوسين صغيرين:** جووت کەوانە.

قوصَرة: زەنبیل.

قوق بڕوانە **(قوأة)**.

قوقـأة الدجاج: قـدەقـد، قـرتەقـرت، قـرتاندن، گـارە، گـارەگـار، گاراندن، قارەقاڕی مریشکان.

قوقعة: چەقچەقۆکە، تاقلە جنۆکە.

قَوقَل: کەوی نێر.

قوقلة: بەچیاو کێوان هەڵگەڕان.

القـول: وسـتن، وێژتن، وێشـتن، هوێـتن، کـوتـن، گـۆتـن، گـۆهتن، بێـژتن، بێـژان، وتن، ڤتن، واتەی، مـووش، واتن، مـیـەن، وەش، پەیڤ.

قول: وتە، کوتە، گۆتە، واژە، کەڤنەر، شۆب، وژە، واتە، گوفتار، وتوویژ.

- **قول الصدق:** ڕاستوێژی، ڕاستبێژی، وتەی ڕاست.
- **صادق القول:** ڕاستبێژ.

قُل: بڵێ، بوواچ، بێژە.

- **لاتقل:** مەڵێ، مەبێژە.

قول (ج) اقوال: بەڵێنی، هەرێ، گوفت.

- **اقوال مأثورة:** قسەی نەستەق.
- **اقوال فارغة:** گڵتە و فڵتە.

قوم (ج) اقوام: ١- هۆز، نەتەوە، ئێل، جۆم، دوودەمان، لێزم، نەڤـیـچرک ٢- گـرۆ، کـۆمـەڵێکە لە خـەڵکی ٣- کـەڵێکی هاونەژاد و هاوزمان ٤- خزم و کەسوکار، خۆیی، خۆیش

قومي: نەتەوەپەرست.

قوميّة: نەتەوایەتی.

- **أقلية قومية:** کەمەنە تەوایەتی.

قوَنس: بڕوانە (شُعبان).

قـوي (ج) اقـويـاء: بەهێـز، بەتین، هێـزدار، تیندار، زەبردار، بگەوەدە، کـاریگـەر، داگرتی، بۆکـە، دووتا، بەزاخ، خـووەڕوو، مایەدار، وەهاز، هازوار، دووباد، دووتا، زەبەردەست، زۆردار، بەگوشام، گوندار، توانا، دەستەڵاتدار، زەبەردەست.

- **قوي البنية:** ساخ، تەندروست، بەخۆوە، ئێڤنۆتە، مەندین.
- **قوي الجسم:** ساخ، تەندروست، بەخۆوە، ئێڤنۆتە، مەندین.
- **قوي الذاكرة:** بەیاد، بیرتیژ.

قوى العشرة: هێزەکانی دە، دەچاوگەی دڵ، دەچاوکە، دەسگای تەن.

قَويم: ڕاست و دروست، ڕاس، سـێخ، بەژن جـوانی و ناونجی، بالاجوان، وەک دووخی ڕاست.

قيء: ڕشانەوە، ڤـەڕشـان، دڵهـاوردنەوە، دلغـەلینەک، هێـڵـنج هاتن، قـورپ، قـلـپی ڕشانەوە، هێـڵـنج هێنانە خۆ بۆ ئەوەی خواردەمەنی ناوزگی بەزاری دابێتەوە دەرێ.

- **تجشئ للقيء:** هێڵنج هاتنەوە.
- **تحرك الى القيء:** هێڵنج، قرپ.
- **مقدمة القيء:** قلْپ، قوربی ڕشانەوە.
- **مقيء:** ڕشێنەوە، ڤەڕشێن.

قـيـادة: ١- ڕێ نیـشـانـدان، لەشکرگـێـڕی، لەشکرکـەشی، سەرکردەیی، سەرۆکێتی لەشکر، سپاڕانی، ڕێبەری، ڕابەری، بەڵەدی ٢- ئاژۆتن، لێخوڕین.

- **قيادة الاسطول:** دەریاداری.
- **قـيـادة الجيش:** فـەرمـانداری سـوپا، سـەرۆکـێـتی لەشکر، سپاڕانی، سوپاڕانی، سوپاسالاری.
- **مقر القيادة:** بارەگای لەشکری.

مقود: جڵەو، ڕست، لڤان، هەوسار.

مِقياد: جڵەو، ڕست، لڤان، هەوسار.

قياس: ئەندازە بەراوەرد.

القيـاس: پێـوان، بەراوەردکردن، ئەندازەگرتن، لێکدان، وازتێن، لێکدانەوە، پێچواندن، وێچواندن، پێمان، پێڤان.

- **قياس الحجم:** بارستپێو.
- **قياس الزاوية:** پێوانی گۆشە.
- **اجراء القياس:** پێوان، ئەندازەگرتن.
- **آلات القياس:** مرازەکانی پێوانە.
- **فن القياسات:** ئەندازەگەری.
- **مـقـيـاس (ج) مـقـايس:** مـرازی ئەندازە، ئەندازەگـر، پێـوەر، پێوانە.
- **مقياس الارتفاع:** پێوەری بەرزی.
- **مقياس التثاقلي:** پێوانەی قورسەکی.
- **مقياس الخارطة:** پێوانەی نەخشە.
- **مقياس الرسم:** پێوەری وێنەکێشان، وێچواندن، وێنەپێو.
- **مقياس الرطوبة:** شێ پێو.
- **مقياس السطوح:** پێوەری ڕوو.
- **مُقايسة:** خەمڵکردن، وەگرتن، دانان، بەراوەردکردن.
- **مديرية المقاييس:** بەڕێوەبەرێتی پێوانە.

قياسي: پێوانەیی.

- **لاقياسيان:** هاوپێوانە نین.
- **النسب القياسية:** ڕێژە هاوپێوانە.

قيافة: تووێزم، قەلافەت، سیما، فەساڵ.

قيافة الرأس: سەروسەکوت.

قـيـام: هەسـتـانە سـەرپێ، ڕاسـەوەبوون، هەسـتـان، هەڵسـتـان، هەڵسان، هالبوون، هلبوون، هۆستەی، هوورسەی، هێزکردن، ڕاوەسـتـــان، ڕابوون، ڕاپەڕین، ورێزان، هۆرێزان، هۆرزان، هالبوون، ئاخێزکردن، ڕاستبوونەوە، ڕاستەوەبوون، هەج، هەج، لە زاراوەی منالاندا، زیندووبوونەوەی ڕۆژی پەسلان.

قياماً: بەپێوە.

قم: هەستە، بروانە (قم).

قيامة (يوم القيامه): پەسلان، پاشەڕۆژ.

قيثارة: مرازێکی مۆزیقەیە.

قيح: کێم، هەوا، زۆخ، ئاداب.

قـيـد (ج) قـيـود واقـيـاد: ١- پێـوەند، پابەند، زنجـیـر، ئەشکێل، پابەست، پەیوەند، خـەلیلی، مـەرپەن، مـەربەند ٢- تۆمـار، زابەند.

قيد (للدواب): دەستبەند، پێوەند، پابەند.

قيد (للرجل): کۆت.

قيد الكتاب: تۆمارکردن، نەکەپووزکرن.

قيد (التحديد الفرس): سندم.

- **مقياد:** هەوسار، هەڤسار، قەراسە.
- **مقود:** کەمەن، کەمەند.
- **مُقيَّد:** پابەست کراو، پابەند، گرفتار، دەربەست، گیر، گیراو، گیری، گیرۆ، گیرۆدە.

القيد: تۆمارکردن، پەت کردن، سندم کردن، پێوەندکردن.

قَيَّد تقييداً: سندم کردن، پێوەندکردن.

قَيَّدَ الدواب: ولاخ بەستنەوە.

قَيَّدَ الفرس: پێوەندکردن.

قيَّدة: ڕەدووکەوتوو، ڕادوو.

قير (ە): قیر، قیل.

قيراط: لە یونانی وەرگیراوە، نیودانگ کە بەقەد ٤ جۆیە.

قَيروان، قيروانات (ە): کاروان، مەکارە.

قيصر (ج) قياصرة: نازناوی پێشووی پادشایانی ڕۆمی بووە.

قيصري: قەیسەری.

قيصوم: کاردوو.

قيطان: قەیتانی باریک کە لە ئاوریشمی دروست دەکرێ.

قيطوس: نەهەنگ، لە یۆنانی وەرگیراوە.

قيطون: دۆلاب.

قيظ: سەختی گەرما.

- **المقيظ:** ئێلاخ، هاوینەوار.

قیف: ڕەحەتی.

قیفال: ڕەگێکە لە باسکی خوێنی لێ بەردەدرێت.

قَیقب: ١- قەڵتاخی زین ٢- دارکەوت، کەوێت، کەڤۆت ٣- ئاسنێکە لە نێوانی لغاو و ئەو پارچەیەی کە لە زاردایە.

قیّم: نرخدار، بەنرخ.

القیماق: قەیماخ.

قیلولة: سەرخەوشکاندن، چاو گەرم کردن، خەو بۆ حەسانەوەی نیوەڕۆ.

قیمة: نرخ، بایی، مەزندە.

- مقوِّم: سەوداگەر، مەزندەکار، نرخ پرس.

القیمة المطلقة: بەهای تایبەتی، نرخی ڕووت.

قیّم: سەرپەرست، سەرپەرشت، کاربەدەست.

قیِّن: بڕوانە (حدّاد).

قیوّم: نەمر، پایندە.

ك

ك: پیتی بیست و دووەمینی ئابێی عەرەبییە

ك: ڕاناوی کەسی دووەمە وەکوو: **کتابك:** ١- پەرتووکەکەت، پەرتووکت ٢- وەکوو، وەکی، بەوینەی: آزاد کالاسد: ئازاد وەکوو شێرێ وایە.

كآبة: پەرێشانی، کەنەفتی، نەگبەتی، نەگبەتێتی، تێشکان، ئاهێن، ئەنین، خاکەساری، کزی، سەرکزی.

كائن (ج) كائنات: هەبوو، ئافەریدە، پەیدابوو، تازە پەیدابوو.

الكائنات: هەسگەل، چتگەل، کەیهان، ڕۆژگار، تازە پەیدابووان.

الكائنات الحية: زیندەوار، گیانلەبەر.

كائن حي: گیاندار، گیانلەبەر.

كائن خرافي: مێمل.

كابوس: دێوەزمە، مێردەزمە، شەوە، تەنتەڵ، دێوەزمۆکە، دێوەڵووکە، شەشە، شەڤە، شەوڕەگ، ئاڵە، کامووس، ئاڵ.

كاتب (ج) كتّاب وكتبة: نووس، نووسەر، نووسێن، نووسەر، نووسیار، بنووس، دەوێر، میرزا، نڤیسکار، نڤیسیار.

- **كاتب التعاويذ:** کۆلێنانی، نوشتەونووس.
- **كاتب الحسابات:** نووسەری ژمارەگەری، پەڕاوی گر.
- **كاتب السر:** ڕازنووس.
- **كاتب الطابعة:** تیپکار، تلێنڤیسەر.
- **كاتب الطلاسم:** تەلەسم نووس، جادوونووس.
- **كاتب العدل:** دادنووس، دادپەروەری نووس.
- **كاتب النقابة:** نووسەری سەراچە.

كاتم: بڕوانە (**كتوم**).

كاتم السرّ: ڕازدار، ڕازپۆش.

كاحل: ١- چاوڕشتوو، کل لە چاو کردوو، مۆن، مۆر، مش و مۆڕ ٢- جومگەی نێوانی لوولاک و پێیان.

كاد كوداً: نێزیک بوون.

كادح: ڕەنجبەر، ڕەنجدەر، ڕێنجبەر، کادر، کارگێڕ، هەربین، کارهەڵسووڕێنەر.

كاذب (ج) كذاب: درۆزن، ناڕاست، ڤرکەر، ڤرڤرۆ، ڤرۆکەر، دەرەوێر، دەرەوێر، دەرەوین، ڤرڤرە، بەفیشاڵ، فیشاڵکار، فیشاڵکەر، نەرمەبڕ، زووانباز.

كاذة: وەرڤەگ، مووسلدان، بەرزگ.

كار: مرخن.

كاربون غير نقي: کاربۆنی ناپاک، کاربۆنی گەرددار (کیمیا).

كارثة (ج) كارثات وكوارث (ه): کارەسات، بەدبەختی، ڕووشە، پەرۆش، بەسەرهات، گۆنگەڵ، تاوێر، هێل، چورتم، کۆلاو، فەتەڕات، هەوان، هێل، کۆست.

كاره: بێزوبۆ کار، بەناپەسند زان.

كأس (ج) كئوس (ه): کاسە، پیاڵە، بادە، پەیمانە، ئیستیکان

- **كأس خشبي صغير:** قودیلە، کۆجیلە.
- **كأس خشبي كبير:** کەموولە.
- **كأس الزهور:** کاسەی گوڵان، کاسە و کیفی گوڵان.
- **كأس الماء:** لێوان، کاسەی ئاوێ.

كاسب: سەوداگەر، فریاد، گردۆکار، گردوکۆشکار.

كاسد: بێ بازاڕ، کەساد، نارەواج، بێ برەو.

كاسر (ج) كواسر: شکێنەر، شکێن.

كاسل: ولووڵ، تەنبەڵ، خاو.

كاسي: ١- کۆک، پۆشتە، بۆشناخ ٢- پۆش، پۆشندە.

كاشر، مكاشر: ددانکڕ.

كاشف: پەیداکار، وەدەرخەر، دەرخەر، دۆزەرەوە، ئاشکراکار.

كاظم (ج) كظم: ڕق خۆرەوە، بێ دەنگ، پشوو خۆرەوە.

كاف: بەس، تێڕا، وەس، بەسە.

الكافت والكفات: شاردنگە، پەناگا، پەنا، مەکۆ، کەهێن

كافة: هەمووی، تێکڕا، گشتی، هەمی، تەڤدە، ڕایگەم، سەرانسەر، سەراپا.

كافر (ج) كفار (ه): گاور، گومڕا، بەدڕا، ڕام نەبوو، بەدخوار، بێ باوەڕ، شەوی تاریک.

كافور (ه): كافوور، دەرمانێكی بۆنخۆشە، چێوەی دارێكیشە، گیایەكی بۆنخۆشە، بەبەری دارەكەش هەر دەڵێن كافوور.
كافي: بەس، بەسە، تێرا، وەس، ڕەس.
- مقدار الكافي: تێچن.
- مكافىء: بەقەد.
- مكافأة: تۆڵەی چاكە.
كالّ: كول، كۆڵ، نەبڕ (بۆ تیغ).
كال بكيل: پێوان.
كالبتوز: ژاگر.
كالح: ١- مۆن، ڕووترش، گرژ، تووش، مۆڕ، دوومێرەكی، گڤن، ڤرمۆز، مچ و مۆڕ، مێر ٢- سەخت، دژوار.
كالمه مكالمةً: دواندن، لەگەڵ كەسێكی ئاخەفتن، شتەغالی، یەكتر دواندن.
كامل: ١- تەواو، دروست، خشت، سەرپاك، ڕەبەق، خڕ، دەق ٢- ئامادە.
- غير كامل: ناتەواو، كەموكوڕی دار، كەم و كورت.
كاملاً: بەتەواوی، تەڤ، تەڤدە، خڕ، خشت.
كامن: شارراوە، پەنهان.
كان: بوو.
- ماكان: نەبوو، نەوو.
- لم يكن: نەبوو، نەوو.
كأنه: گۆیا، وەسە، سایكە.
كأن، كأنه: دەڵێی، ئێژی، نەیژی، ئەرەچیا، سایكە، مەرچیە، هەروەكو.
كأنما: هەروەكو.
كانون: ئاگردان، مەقەڵی.
كانون الأول: مانگی دوازدەمینی ڕۆمییە ٣١ ڕۆژە، بەفرانبار، كەوبەردار.
كانون الثاني: مانگی یەكەمینی ڕۆمییە، چلە، ڕێبەندان، هەوەڵزستان.
كاهل (ج) كواهل: ١- نێوشان، ناومل، سەرشان، كاهێل، ناوشان ٢- سست، تەوەزل، داكەوتوو.
كاهن (ج) كهنة: كۆنەمرۆ، پیر، كەسێكە وا خۆی نیشان دا كە ڕازی نهێنی (غەیب)ی دەزانی، كەسێكە لە ڕێگای خواپەرستێتی دا ڕەنج و ئازاربكێشی.
كاهن اليهود: مالم.
كئيب: خەمناك، دڵتەنگ، داماو، پەرۆشدار، دڵزار، پەست، پەنزەهار، خەمبار، زنخ، خۆڵبەسەر، خاكبەسەر، دڵشاد.
كبّ كبّاً: ڕژتن، وەرگێران، دەرنەقووتكرن، قلپ كردنەوە، ڕژاندن، ڕێژتن، ڕشتن، سەركز، قوڵپاندن.
- مُكِبّ: كەسێكە هەمیشە سەری خۆی شۆڕكاتەوە و تەماشای زەوی بكات، سەرشۆڕ.
كبابة: بەری دارێكییە پتر لە هیندوستانێ دەڕوێ وەكو دەنكی بەلەسانی وایە پێشی دەڵێن (حب العروس).
كُباد: جەرگ ئێشە، ئێشی جەرگ، كەبات.
كُبار: گەورە.
كُبارة: گەورەیی.
كبة (ج) كبب: قانكڵی دەزوو و نیتر، كەلاف، كلافە، گونەڵە، گلۆڵە، كرۆز، گرۆفك.
كبة (طبخ) (ه): كفتە، كوفتە، كووتە، كووتلكە، كرك.
كبة البرغل: كووتلك.
كبة ثلج: كلووی بەفری، تۆپە بەفر.
كبة الخيط: گلۆڵە دەزوو، كەلاف، كلافە، گونەڵە.
- مكبة (ج) مكبات: غەرغەرە، خرپلە، ئارماز، خەبینە، خەبینەت.
كبت: ئابڕووبردن، سووك و نزم كردن، بەسەختی بەسەر دوژمنان دادان.
كبح: لغاو و جڵەوكێشان بۆ ڕاگرتنی وڵاخ.
كبد (ج) أكباد: جەرگ، جیگەر، یەهەر، پیلاڕەش.
- التهاب الكبد: جەرگ ئێشە.
- تضخم الكبد: جەرگ ئاوسان.
- تورم الكبد: جەرگ ئاوسان.
- متورم الكبد: جەرگ ئاوس.
- حلزوني الكبد: مارپێچی جیگەر.
- لوعة الكبد: كزەی جەرگ.
- كبد السماء: كەشكەشانی فەلەك.
كبداء: نێوانی ئاسمانێ، دەستار، كەوانەیەكە دەسكەكەی پڕ بە دەست بێ.
كبدت الشمس السماء: ڕۆژ گەیشتە نێوەڕاستی ئاسمانێ.
كَبُرَ: گەورە بوو.
- مُكَبِّرة: بڵندبێژ، بڵێنەبێژ.
كبر: ١- گەورەیی، مەزنی، پایەبەرزی، زلی، شانازی، فیز، فیزداری ٢- فیز، هەوا، لووت بڵندی.
- مكابرة: خۆ بەفیز و گەورە نواندن.
كبرى: مێیینەی (اكبر)ە.
كبرياء: ١- گەورەیی، ترزلی، ترزلێتی، مەزنی، مەزناهی ٢- زەبروزەنگ.
كبريت: گۆگرد، كەوكورت، ككرت (سەلفەر) ٢- شەمچە، لێخرتنە (شخارتە).
الكبريت: ئۆكساید (كیمیا).

- اسيد كبرتيهك: ترشاوى گۆگردى، سولفريد ئەسيد.
كبريتات: گۆگردان، (سولفان).
كبس كبساً: ١-پەستاوتن، پەستین، پەستان، لە سنگ و بەردنان، پەستاوتنەوە، داگرتن، داپەستان، ناخنینەوە، پەستانەوە، پەستن، داپەستاوتن ٢- لە پرێکا پێدادان.
كبس الحملَ: بارداگرتن.
- مُكبِس: پەستێنەر.
- مَكْبَس (ج) مكابس: مەنگەنە، جەڕ و مەنگەنە.
- مَكْبَس دوّار: پەستێنەری گەڕۆک.
- المكبس المائي: مەنگەنەی ئاوی.
- مكبوس: ناخنراو، پەستاوتراو، پەستراو، داپەستراو، پەستوو
كبش (ج) كباش: بەران، وەرەن، وەران، قۆچ، نگل.
- كبش ذو سنتين: مازماز.
- كبش المخصي: هۆگەچ.
- كبش المخصي ذو سنتين: مازماز خەساندی.
كبكبة: بروانە (دبدبة).
كبل (ج) كبول: زنجیری بەندیخانە.
كبو: سەرسمدان، سەرەنگرێ دان، نسكۆ، هەڵەنگووتن، سەرەنگرێ، سەرسم، سەرمەقولات، ساقە.
كبير (ج) كبار، كبراء: مەزن، زل، گیر، زۆپ، سەر، زەلام، بۆڕ، بێمێز، درشت، شینە، كەلان، كەڵە، لۆفە، یە، زنک، گر، گرا، گەورە.
- الاكبر: گەورەترین، زلترین، هەرەگەورە، گەوسۆنە.
- الاكبر في السن والقيافة: هەراش.
كبيرة (ج) كبائر: گوناهانی گەورە وەكوو كوژتن و داوێن پیسی
كبيس: ١- جوورە خورمایەكە ٢- جوور خشڵێكی ناو بەتاڵە و پڕ لە بۆنی خۆشە.
كبيسة: لە چوار ساڵاندا جارێكی ڕۆژێک خستنە سەر مانگی شوباطی.
- كبيسة الكبائس: ساڵی سێزدە مانگ.
- السنة الكبيسة: ساڵی سێزدە مانگ.
كُتّاب: دوگمەتیر، تیری دوگمەدار.
كتاب (ج) كتب: پەرتووک.
كتاب (رسالة رسمية): نامە، ڕەشبەڵەک، ئابادی، دەستنقیس.
- كتاب طبي: پەرتووکی پزشکی.
- كتاب رسمي: نامەی دیوانی، نامەی یاسامەنی.
- كتاب العار: نەنگنامە، شوورەیی نامە.
- كتاب اللغة: فەرهەنگ.
- كتاب القانون: داڵنگۆ.
- كتاب مخطوط: دەستنووس، دەستنقیس.

- بائع الكتب: پەرتووكفرۆش.
- كتابكم: نامەكەتان.
كتابة: نووسین، نوویسین، نڤیسین، نووسان، نووسەوەری، نوویسان، نووسەری، نووسیاری.
- معرفة الكتابة والقرائة: سیواد.
كتابة اليد: دەستنووس، دەستخەت.
كتب كتباً: بروانە (كتابة).
مكتب (ج) مكاتب: قوتابخانە، فێرگە، دەبوستان، خوێندنگە، مەكارە.
- المكتب الخاص: نووسراوخانەی تایبەتی.
- المكتب السياسي: شوێنی ڕامیاری.
- مكتب للمحاماة وغيره: شوێنی پارێزەران.
- مكاتبة (ج) مكاتب: نامە بۆ یەكتری نووسین.
كتابي: خاوەند پەڕتووک.
كتان: گیایەكی لاسک باریک و بڵندە گوڵی لاجوەردی هەیە، كەتان، گوڵەكەتان، لە ساقەكانی گوڵەكەتان دروست دەكرێ.
- قماش الكتان: قوماشی كەتان، پارچەی كەتان.
- دهن الكتان: ڕۆن كەتان.
كتباً: بەنووسین.
كتبي: پەرتووكفرۆش.
كتف (ج) اكتاف: شان، پیل، مل، پێ.
- كتف الجبال: ملە.
- لوح الكتف: دەفەی شان.
كتلة (ج) كُتَل: ١- قەوارە، كۆمای چت، كۆگای چتی، ماسە، بارستە، تۆپەڵ، بارستایی، بارست ٢- تەپۆڵكە، كۆمای قوڕ
كتلة في الفيزياء: بارست.
- كتلة حصيد الشعر والحنطة: مەڵۆ، مەلوو، مەلووک.
- عدد الكتلة: بارستە ژمارە.
كتلي: كەتری، قۆری تەنەكە.
كُتَم: كەڵای نیل، وەسمە.
كتم: شاردنەوە، داپۆشین، حاشاردان، بەژێر لێوەوەكردن، پەنام كردن.
- مكتوم: پۆشراو، پەنهان كراو.
كتماً: بەپەنهانی، بەداپۆشراوی.
كتمان: پەنهانكردن، ڕازشاردنەوە.
كتوم: ڕازدار، پۆشەر، بەڕاز، ڕازڕاگر، ڕازشێرەوە.
كتيبة (ج) كتائب: ١- دەستەیێكە لە لەشكرێكی ٢- ڕەوە، ڕەوگ، دەستەیێكە لە ڕەوەی یەكسمان ٣- دەستە سوارێكە، دەستە، لەشكرێكە ٤- نووسراوێكە لەسەر دەرگا یا دیوار، وە یا لەسەر بەردی، و یا لەسەر كاشی بێ.

کتیم: پەنهان، نهێنی.
کثار السؤال: قەرە هەواڵ، پرپرس.
کثافة: نەستووری، ستووری، کەماچی، چڕی، خەستی، پەیتی، توندی، پیسی، چڵک.
کثرة: زۆری، زەبەندی، فرەیی، گەلێک، مشەیی.
کثرةً: زۆربوون، مشەبوون، پەرسەندن.
- **کثرة المشاغل:** پەژارە، بارگرانی، سەرقاڵی.
- **غایة الکثرة:** فت و فراوان.
- **بکثرة:** زۆربە، زۆربەیەتی، زۆربەیی.
کثیب: تەپۆڵکەی خیزی یا لیمی.
کثیر: زەعەف، زۆر، فت و فراوان، فراوان، کەماچ، مۆلفی، گەلەک، گەلێک، زەبەند، زۆربە، فرە، زەعەڤ، مشە، زەهف، قەوی، زەمە، ژەمەند، بۆش، گڕۆمە، زەحەڤ، بۆڕ، پڕ، زەحف، زەحڤ، زەعڤ، گەل، گەلێ، مشەمەر، (ئەردە.).
- **کثیر الاضلاع:** خاوەندی چەندین لاکۆشە.
- **کثیر جداً:** ئێکجار زۆر، ئێجگار فرە.
- **کثیر العدد:** ژمارە زۆر.
کثیرا (ە): کەتیرە.
کثیراً: زۆرجاران، فرەجار.
- **کثیر الصدق:** ڕاست بێژ، ڕاستاڵ.
- **کثیر الصّمت:** کەمدوو، کەمدووێن.
- **اکثر:** زۆرتر، زەبەنەتر.
- **الاکثر:** زۆرترین، فرەترین.
کثیف: ١- نەستوور، ستوور، کەماج، بۆڕ، چڕ ٢- توند، چڕ، خەست ٣- گرانجان، ڕەزاگران ٤- پیس، چەپەڵ، ناپاک.
مکثاف، مُکَثَّف: خەستکار، خەستەر، چڕکەرەوە، خەست کەرەوە
کَح (ە): کۆخە، کۆخین.
کحال: ١- چاوڕێژ، کل لە چاوکار، سوورمە لە چاوکێش ٢- پزشکی چاوان، باپێش.
کحالة: پزشکێتی چاوان، باپێشی، سوورمە لە چاوکێشان.
کحل، الکحول: ئالکۆل.
کُحل: کل، کلە، سوورمە.
کحل کحلاً: کل لە چاوکردن، چاوڕشتن.
کحلاء: مێیینەی (اکحل)ە، ژنێکە چاوی ڕشتبێ.
کَحیل: چاوڕشتوو، کل لە چاوکراو.
- **مِکحل:** کلچێوک، کلچۆک، پارووشک، کلچۆڤ، کلتوور، مێڵ.
- **مکحلة:** کلدان، کلدانک، کلەدان.
کدّ: دنگ، دینگ، کلتوور.
کدّ: ڕەنج، کۆشەوە، خەبات، ئازارکێشان لە کارکردندا.

کداس: کلیلە بەفر، کۆمەڵە بەفر.
کدأس: پرماندنی ولاخ و ئاژاڵ و ئیتر.
کدح: ڕەنجبەری.
کدر: لێڵ، شلوێ.
کدر: ١- پەرۆش، خەفەت، خەم، کزی، پشێوی، بووشکول ٢- شلوێ، لێڵ، شێلوو، شلوو، لێلاو، تێکڵ، شێلوێ، لێخن.
کدِر: خەمبار، خەفەتبار، دڵکول.
کدَرة: شلوێیی، لێخن بوون.
مکدّر: خەمناک، دڵکول، خەفەتبار، خەمگین، کز، داماو، بڕەش
کُدس (ج) اکداس: تایە، گیشە.
کدسة وکداس: پشمینی چوارپێ، پشمین. جارجارە بۆ مرۆڤانیش بەکاردەبرێ.
کدمة: خوێن تێزان.
کدورة: دڵتەنگی، ئالۆزی.
الکدیة (ە): گەدایی، سەختی ڕۆژگار.
کدیش (ج) کدش: بارگیر، بارگین، کادانە.
کذا: هەروا، هەما، هەنگوورە، هۆ، هۆتۆ، وەتۆ، وەسان، وەک وەی، واتە، واسە، واوا، وایە، ئاوا، بەو جوورە، بەو چەشنە، وا، وسا، ولۆ، ئەوها، هووسا، ڤەهە، ئەئاوا، ئەیوا، پاسەن، ساماڤایە، وەتی، وەها، وەهات.
کذاب: بڕوانە (کاذب).
کذلك: بڕوانە (کذا).
- **ألیس کذلك:** وانیە.
کذب: زوانبازی، نەرمەبڕی، درۆ، هەلات، دەلەسە، ڤر، ڤرکا، قەوانە، گەزاف، گزنی، هەڵبەست، هەڵبەستراو، دەرموناڕاست، هەلات، خواری، پۆت، چاپ، چاپ و چووپ، چاووڕاو، چڕین، درۆکردن، درۆزنی.
کذوب: زۆر درۆزن.
کُرّ: پێوانەیێکی ئاوێیە کە درێژی و قووڵی و پانی هەریەکەی سێ بست و نیو بێ، ئامانێکە (٣٥٠) لیتر ئاو بگرێت.
کَرّ: پەلامار بۆ سەر دوژمن، هەڵمەت بردن.
کَرّ وفرّ: وەرگەڕانەوە سەر دوژمن لە مەیدانی شەڕێدا و لە پاش گەڕانەوە هێرش بردن.
کرا: (ە) کرێ.
کراث: کەوەر.
- **کراث بري:** کوڕادە، قوڕادە، سڕمۆکە، کتی واڵ.
- **کراث البغل:** کوڕادە، قورادە، سڕمۆکە، کتی واڵ.
کراج: گاراج، گارلژ، خۆشبەزخانە، خۆڕۆخانە، خۆشڕۆخانە.
کرأر: زۆر هێرشبەر، هەڵمەتبەر، بەتەژوژمەوە شەڕکردن، پەلاماربردن.

كراز: تونگەی گەرووتەنگە، پیپۆک.

كُراز: بەران.

كـراسـة (ج) كـراريس: بەند، پەڕاوی، پەلدانک، بەندە پەڕتووکێک.

كراع (ج) كوارع: پاچە، سەروپێ، کەللەپاچە، سەروپاچک، کەللە و پاچە.

كرام: ڕەزەوان.

كرامة: ١- قەدر گرتن، ڕێزگرتن ٢- قەدر، ڕێز، گەورەیی، ئابروو، ئاوروو، خۆشەویستی ٣- فەرمان و کاروبارێکی سەیرو نەدیتراو لە کەسێکییەوە دیێ.

كراوة: والّ (جوغرافيا).

كراهة: بێزان، بێزوبۆ لێکردن، بێزیان، خۆشنەویستی، ناپەسندی

- مكروه: بێزوبۆ لێکراو، گەند، گەندەژە، ناپەسند، ناشیرین، ناڕەوا.

كراهية: ناپەسندی، بێزران، لێ بێزران.

كراية (ه): کری.

كرب (ج) كروب: ١- خەم، پەرۆش، ناخۆشی ٢- ئازار، ڕەنج، مەینەت.

كرب: وەرد، کێڵان.

كرباس (ج) كرابيس (ه): (پارچەی لۆکەیی).

كربال: بێژنگ، کەوانەی پەڕەکەری.

كربة: حزن، خەم، پەرۆش.

كَرَّة (ج) كـرات (ه): کـەڕەت، جـار، چەل، هەل، حـەل، چین، کایە، گل، کاو، گەڕ، خول، نۆبە، نۆرە، هەیتێ.

كُرَة (ج) كـري وكـرات: گـۆ، کـوودە، تۆپ، هەنارک، خـڕۆک، بەهەموو چتێکی خڕ دەڵێن.

- الكرة الارضية: گۆی زەوی.

- الكرة بيلسان: تۆپی بەیلەسان.

- كرة الثلج: تۆپە بەفر، تۆپەڵە بەفر.

- كرة حجرية صغيرة التي يلعب بها الاطفال: مەڕمەڕ، کەللا، گوللە.

- كرة خشبية: هۆگەگ.

- كرة الريشة: تۆپی پەڕ.

- كرة السلة: باسکە، یاری سەبەتە، تۆپێنی شەبەکە.

- كرة الطين: تۆپەڵە قوڕ.

- كرة العين: کلێنەی چاو، گلارەی چاو.

- كرة القدم: چهیر، ساقوول، تۆپ، تۆپی پێ، تۆپی تۆپێنێ.

- كرة المنضدة: یاری تۆپێنی سەرمێز.

- كرة اليد: تۆپی دەستی.

- لعبة الكرة: تۆپێن، تۆپانێ، تۆپەڕاکردن، هۆلانە.

- لعبة الكرة بالصولجان: هۆلێن، هۆلی، شەقێن، شەقانێ.

كرج: کەرەکیفە.

كُرد (ج) اكراد: کـورد، کـرمـانج، کـاردۆ، کـاردۆخ، کـوردۆ، کاردۆک، پاڵەوان، هۆزێکی ئاری نەژاد و ناسراوە و لە هەموو شـوێنێکی گـێتـیـدا بەئازایی و جـوامـێـری و بەزەییـداری و دڵفـراوانی و نەبەزی و مـیـوان پەروەری و بەخـشـندەیی ناوبانگی دەرکردووە. ناوی نیشـتمـانەکەشـیان (کوردستان)ی پیرۆزە لە ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاسـتـیـدا بەسـەر ئێـران و ڕوسـیـا و تورکیا و سووریە و عێراقیدا دابەشکراون.

كردستان: کوردستان، شوێنی کورد، جێگای کورد.

الكردوس: ڕەوە، ڕەوەگ، ڕفو.

كردي: مرۆڤی کورد، زمانی کوردی.

- اللسان الكردية: زمانی کوردی.

- اللغة الكردية: زمانی کوردی.

كرز: گەلاز، هەڵووچە، هەرووگ، هەڵووژە، گەوجە، هەڵوچکە، هەرووک.

كُرسف - كُرسوف: لۆکە، لیقەی دەواتییە.

كرسي (ج) كراسي (ه): کورسی.

كرش (ج) كروش: ورگ، خۆرگە، گەیە، گەدە، ئورگ.

- ذوكرش: ورگن.

- مكرّش: ورگن، زگن، سکن.

- المكرشة: گیپە.

كرع: زار لەناو ئاونان و ئاو خواردنەوە.

كرع (ج) كوارع: سەروپێ، کەلەپاچە، کەللەپاچە.

كرفس (ه): کەرەوز، چەوف، کەرەسپ، کەرەوس.

- كرفس الماء: کووزەڵە.

كركدن (ه): کەرگەدەن.

كركرة (ه): کرڕە کرڕ.

الكركرة: دەڵەمە.

كركم: زەعفەران.

كركي (ج) كراكي: قوڵینگ، قورینگ (باڵندە).

كرم (ج) كروم: مێو، دارەمێو، داری ترێ، مەردەمێری، مێیو، زیج، زیچ.

- الكرم الجبلي: نزبە.

- سناد الكرم: قایەی مێوی.

- شتل الكرم: قاشۆ مێوی، هشەل.

- ورق الكرم: گەلامێو، پەلکی مێوی.

- طلع الكرم: بلۆقی دارە مێوی، گۆپکە.

كَرَم: دڵفـراوانی، بەخـشـندەیی، ڕەندی، جـوامـێـری، پیـاوەتی، جوانمەردی، جووانمێری، چاکە، دەسـتدرێژی لە بەخشندەیەتی، نان بدەیی، دەس و دەهەنە.

- **الفرط في الكرم:** لووچەک.
کرمانج: بروانە (**کرد، اکراد**).
کرنب: داشکەلەم.
کره کراهةً: بروانە (**کراهة**).
- **مکروه:** بێزوبێ لێکراو.
کري: خریلە، گرد، گردیلە، گۆیی، گرمۆچە، گرمۆلە، گۆیانە، گرمولە، خڕۆک.
- **البعد الكروي:** دووری گۆیی.
کروي: کەرەوالە.
کري: ئەوەیە کە لە خەوندا دەبینرێت.
کريات الدم الحمراء: خڕۆکە سوورەکانی خوێن.
کريات الدم الابيض: خڕۆکە سپییەکانی خوێن.
کريز: بروانە (اقط).
کريص: شیرێژ، یراج.
کريم (ج) کرام: ڕەند، جـوامێـر، نان بدە، ناندەر، جـوانمێـر، جوانمەرد، بەخشندە.
- **غير کريم:** چرووک، نەمێر.
کريمة (ج) کريمات: ئافرەتی ڕەند.
کريه: گەند، گەندەژە، ناپەسند، ناشیرین.
- **صوت کريه:** هۆڕە.
- **کريه المنظر:** ناحـەز، ڕەزاگـران، دزێـو، خـوێن تاڵ، بێ ڕەزا، ئێسک قورس، مرقن، ئێسـک گران، خوێنسارد، سەرفڵت، سیخن.
- **مکروه:** ناحەز، ناپەسند، بێزوبێ لێکراو، نارەوا.
کزاز: ١- گوێ ڕەپەی وڵاخ و ماڵاتانە، دەردەکۆیان، قەسـەر ٢- لەسەرمان قـەسرین، سربوون، پێستی لەش قرچ هەڵاتن ٣- ناوی نەخۆشێکە کە بەهۆی برینەوە میکرۆبەکەی دەچێتە نێو لەشەوە.
کزبرة: گژنیژ، کژنژە، (گیایە) ٢- ڕەشکە
کساء: پۆشاک، بەرگ، جل، پۆشامەنی، جلوبەرگ، پەڵاس.
کسابة: سەوداگەری، کڕین و فرۆشیاری، دان وستاندن، مزیاری، گرد و کۆش، سەوا، سەودا، هەوڵ و دەو.
مکسب (ج) مکاسب: ئەوەیە کە لە کـڕین و فـرۆشـتندا دەست دەکەوێ قازانج، سوود.
کسّاح: ڕادەر.
الکساح: ئێسکەنەرمە.
کساد: نارەواج، بێ برەو.
کسارة: شکێن.
کسارة: چکێ، کەمێ لەهەر چێێکی بێ، ورتکە، وردە، نەختێ.
کسارة الخبز: ورتکەنان، کورتەڵ.

کسارة السکر: شەکر شکێن.
کسالة: تەنبەڵی، تەوەزەلی، پیکانی، بڵحی، تەپی، خەمساری، خەمساردی، لەش گرانی، سستی، لەش داهێزران.
کسب: سـەوداکـردن، دەست خـستن، دەسـتگیـر، قـازانج، سـوود وەدەست هێنان.
کسب کسباً: سـەوداگـەری کردن، بەشـوێن مـاڵداری و خـوێندن کەوتن.
کسب الرهان: گرێو بردنەوە.
کسب الوقت: کات بردنەسەر.
کسح کسحاً: بروانە (**کنّس کنساً**).
مکسحة: بروانە (**مکنسة**) لە (**کنّسَ**)دا.
کَسر (ج) کسور: کەمێ، کێمی، ئلۆل، ساتن، کەل، شکست، کەرت، پارچە، نیو، سێیەک، چواریەک، پێنج یەک، شەست یەک، حەوت یەک، هەشت یەک، نۆیەک، دەیەک ئەوەیە کە لە ئەژماریاری شایانی دابەشکردن نەبێت.
الکسـر (ج) کـسـور: ١- شکاندن، کـەرتکردن، داشکاندن، شکیـاندن، قـەرستن، قەیتاندن، قـەرستـاندن، مخـمخـاندن، ڕاشکـاندن، سـاتن، تووخـانـدن، دەرزاندن، مـاردەی، هەرسـتـاندن، ئلۆل کـردن، پەڕاندن، شکاندنەوە، هراندن ٢- ڕاونان، ڕەپێ نان، شکست تێخستن، قەتی خستن.
- **کسر اعتيادي:** کەرتی ئاسایی.
- **کسر بسيط:** شکانی ساکار، شکانی سادە.
- **کسر حقيقي:** کەرتی ڕاستەقینە، کەرتی بەڕاستی.
- **کسر الخبز:** ورتکەنان.
- **کسر عشري:** کەرتی دەیی.
- **کسر قطعي:** شکاندنی گردەبڕ.
- **کسر لفظي:** کەرتی زاری.
- **کسر مرکّب:** کەرتی ئاوێتە.
- **کسر العظام:** شکاوی ئێسک.
- **کسر اليد:** دەست شکاندن.
- **ارقام کسرية:** ژمارەی کەرتی.
مکسَّر، مکسور: شکاو.
کسـرة (ج) کسـرات: ١- ژێرە (ِ) ٢- کـوت، لەت، تیکە، پارچە ٣- هەڵاتن، شکان.
کسرا، کسری (ە): کەیسەرا، کیسرا، بەپادشایەکانی ساسانیان دەکوت کسرا کە زنجیرەکەیان لە سەرەتاوە تا ئەنجامی کوردی فەیلی بوون..
کسری (ج) أکاسرة: بروانە (کسرا) ناوبانگی پادشایەکانی ساسانی بووە کە فەیلی بوون.
کسع: تێهەڵدان.

كسف: برين، گيراني مانگ يا ڕۆژ.

كَسَّل: تەپڵۆسی، تەمبەڵی، سستی، دڵسستی، تەوەزەلی.

كَسِل: بروانە (كسلان).

كَسِل كسلاً: بروانە (**تكاسل**).

كسلان: لەشگران، قەلپ، بێ قوونەبان، تەپ، دەخەڵ، دڵسست، تەنبەڵ، تەوەزەل، خاو، سست، منۆغ، بێ كار، تەپلۆس، فسۆس، چەل، ترال، تەپان، قوون فرە، بلەوەز، تەواساو، برانگوە، برانگوویا، برانگهەد، باپیكان، خنۆك، تەپلەتر، تەسەڵ، باپیشان، بارهەنگف، بلح، تەسەڵ، خەمسار، خەمسارد، دەستگران، فسۆس، منۆخ.

كسمة: مووی پێچراو و لوول دراو لە كەنار ڕوو، پەرچەم.

كسوة: بروانە (لباس).

كسور: پارچەكان، كەرتەكان.

- **كسور المتر:** كەرتەكانی مەتر.

كسوف الشمس: ڕۆژگیران، گیرانی خۆر، پەناگرتنی ڕۆژ، خوەر دوور گرتن، هوێرگیران.

كسول: بروانە (**كسلان**).

كش (ة): كششە (بۆ دەركردنی باڵندان).

كشاف: ئاشكراكار، پێخواز، دۆزەرەوە، واتازان، دیدەوان، پەیجۆ، پەیخواز، گەمار، ئاشكراكەرەوە، پێشرەو، ڕێناس، ڕێزان، دەرخەر، ژوور دەستی گەسك لێدەر و كۆلان و شەقام و مالان.

- **الكشاف الكهربائي:** كارەبا دۆزەرەوە.
- **كشافة:** دیدەوان، قلێر، پێشرەوان.
- **انوار الكشافة:** شەوق ئاوێژ.
- **التربية الكشفية:** پەروەردەی دیدەوانی.
- **قائد الكشافة:** سەردیدەوان، سەركردەی دیدەوانی.
- **قنينة الكشافة:** كەموولە چرێ.
- **كشافة او استطلاع الجيش:** دیدەوانی پێش لەشكری.
- **المخيم الكشفي:** خێوەتگەی دیدەوانی.

كُشَّة: ١- گوودڵە، گوودیلە ٢- نیوچاوان، ناوچاوان.

كشتبان: كلك واتە، ئەنگوستیلەی درووممانێ، هنگوستۆك، كلكەوانەی درووممانێ، دەق، سەرتلیلك، قوپچەكە، سەرتیلك.

كشح: قەبرغە.

كشر: مراندنی سەگ، مرەمر.

- **مكاشر:** ددان گر.

كشطة: داماڵین، كراندن.

كشط (مصطلح هندسي): كراندن.

كشف: ئاشكراكردن، ناسینەوە، دۆزینەوە، پشكنین، پەیخوازی، پەیجۆیی، دەرخستن، پەیدۆزی، پشكناندن، مەرە، ڕەخساندن، پێخوازی، پەردە لەسەر چتێ لابردن، نۆڕین، ناسینەوە.

- **مكشوف:** بەربەرەڵا، ئاوەڵە، سەرئاوەڵە، ڕاست ڤەكری، سەربەتاك، واڵا، سەربەرەڵا، سەرواز، سەرنەوەسیاگ، سەرنەبەسیاگ، سەرنەگیراو.
- **المكشف:** چێر، دۆزەرەوە، دەرخەر، ئاشكراكار.
- **مكاشفة:** ئاشكراكردن، دەرخستن.

كشف السرّ: ڕاز پەخشكردن، ڕاز ڕانەگرتن.

كشك (ه): كۆشك، باڵەخانە.

كشكول (ه): كەشكۆڵ.

كشمش (ه): كشمیش.

كظامة: سەرچاوەی ڕووباران، میزگەی ئافرەتان، ئالقەی كەناری شەهێنی تەرازوو، ئاسنێكە ڕستەی پێوە بەبەستنەوە.

كظم: دەركە داخستن، بەستن، بەندكردن، زارگرتن، ڕۆكەوتن، داكەوتن.

كظم الغيظ: هێوڵی، پیش خواردنەوە، ڕق نیشتنەوە، قین خواردنەوە.

كظيم: بروانە (كاظم).

كعب (ج) كعاب: گە، جومگە، جمگەی ئێسكانە لە هەموو شوێنێكی لەشدا.

كعب (ج) كعوب: گەی قامیشییە.

- **كعب الرجل:** گوێزنگ، قاپ، چوو، گووزەك، قاپەڕەقە، كاپ، ڕەقێتە، قولاپە، قولەپێ، گۆزنگ، گوێزینگ.
- **كعب الاناء:** پڕی كرد.
- **كعب البندقية:** قۆنداغ، قۆنداخ.
- **كعب الحذاء:** ناڵچە، پانیە، پاژنەی كەوش.
- **كَعَّبَ الشيء:** كردیە سێ جا.
- **كعب اللعب:** جگ، میچ.
- **كعب الكعاب:** جگێن، جگانی، میچێن.
- **ورم الكعب:** قاپك.
- **مكعَّب:** (**اس ٣ قوة ٣**) سێ جا.
- **مكعَّب:** زارسا، زاراسا، شەش پاڵوو، خشتەك، چتێكە خاوەندی شەش ڕووی چوار گۆشەیی بێت.
- **مكعّب الشكل:** زارسا، زاراسا، شەش پاڵوو، خشتەك.
- **مجموع مكعّبين:** سەرجەمی دوو سێ جا.
- **مكعَّب:** مۆرەی تەختە نەردی بەدوو تاسی تەختە نەرد.

كعبة: خانووی چوارگۆشە، دیو، ژوور، (**بيت الحرام**) ماڵ خودایە لە (مەككە) موسوڵمانانی هەموو شوێنێكی لە كاتی نوێژی كۆڕنۆشی بۆ دەبەن.

کعبرة: کرمۆڵە، کرمووڵە، کرمۆچە.

کعك: کولیچە، کولووچە، کاک، کێک.

کعل (ە): کاکۆڵ.

- مُکعَّل: کاکۆڵدار، گونگل.

کعوب: کەنگر، قنگر، ئەنگینار، قۆنک، کنگر، ئەرتی چۆک.

الکعیت: بولبول، چوڕڕە بازاڕی.

کف: مست، لاگووێل، لامشت.

- ملء الکف: مست، مشت.

کف (ج) کفوف: ١- بەری دەست، قول، لەپی دەست، لەواشەی دەست، مــەچ، ناودەست، ناو لەپ، بەرە لەپ ٢- چەپاڵە، شەپاڵە، شەپاڵـمە، مست.

- الضرب بجمع الکف: بەمستەکۆڵە لێدان.

- جمع الکف: مستەکۆڵە.

الکفّ: دەست بەردان، واز لێ هێنان، لێگەڕان، وازهاوردن، وازهێنان.

- الکفّ عن البکاء: ژیر بوونەوە.

- الکفّ عن المساعدة: لێگرتنەوە.

- مکفوف: کوێر، نابینا.

کفاء: سزادان، پاداش دان.

کَفاء وکفاءة: ١- بارێکە چتی تێدا وەک یەکتری لێ بکرێت ٢- وەک یەکـتـری بوون، لێـهـاتوویی، هاوچەشن، وەکـوو یەکتری، هاوتا.

کفاءة لادارة الامور: باشارکردن.

مکافیء: بەرانبەر، هاوتا، هاوشان.

- مکافئة: پاداش، تۆڵەی چاکە.

کفاح ومکافحة: دەگژڕاچوون، پێشگرتن، نەهێشتن، نەهێژتن، چەرخــە، بەربەرەکــانی، بەرانبــەری کــردن، بەرەنگاری، تێکۆشین، قەلاچۆکردن.

- مکافح: تێکۆشەر، پێشگر، بەربەرەکانی کار.

- مکافحة: قڕان تێخستن.

- مکافحة الامیة: نەهێشتنی نەخوێندەواری.

- مکافحة الحشرات: قەلاچۆکردنی زیندەواران.

کفارة: گوناهپۆش، چتێکە لە تۆڵەی گوناه بدرێ و یا چتێکە لە تۆڵەی سوێند لێکەوتن بەخۆراک و بەرگ و ڕۆژوو بدرێت.

کفاف: ڕۆزی، چتێکە مرۆی لە پێداویست بێ نیاز بکات.

- عیشة الکفاف: کوڵەمەرگێ.

کفـالة: دەمـان، دامـان، وەخـۆگـرتن، یاریکاری، یارمـەتیـدان، دەستەبەری، دەمانی، دامانی، دەستبەرەیی، هەڵگرتن، شان دانەبەر.

کفایة: ١- ڕەسالی، پێراگەییشتن، بەشکردن، بەسبوون، بایی، باوی، تەســەلی، تێ هەڵێنانەوە، تێ هەڵێنان، تێــرابوون، بەسی، تێچن، گوربژە ٢- لێهاتن، شیان، زرنگی، گروفەن، وریایی، چەلەب، قۆچاخی، گورجی، گوربزە.

کفة: تای تەرازوو، لنگەتەرازوو، پەلە، کووهەر.

- کفة العین: کاسەی چاو.

- کفة المیزان: تا، تایە، تاکە، لنگە تەرازوو، تای تەرازوو.

کفت (ە): کفتی، ماندوێتی.

کفر کفراً الشي: داپۆشین.

کُفر (ج) کفران: ناسوپاسی، بێ باوەڕی، بەدڕایی، گومڕایی.

الکفر: بڕوانە (**قریة**).

کُفرّی: پشکۆژەی خورما، خونچەی خورما.

کفل (ە): کـەفـەڵ، قـالـچـە، سـمت، کـلـۆڵە، کـلـۆک، کـولـۆت، سورین.

کفل (بکسر الفاء): دووپشتەکی، هاوپشتی.

کفن (ج) اکفان: خەڵات (**کفن**).

کفن کفناً: داپۆشین، شاردنەوە، پۆشین، خەڵات لەبەرکردن.

کفوء (ج) اکفاء: ١- هاوتا، هاولف، هاواڵ، هاوشان، هاوکار، لێهاتوو، هاوەڵ، هاوچارشێو ٢- توانا، لەبار، سازگار.

- غیر کفوء: لەونەش، لێ نەهاتوو، نالەبار.

کفور: بڕوانە (کافر).

الکفی: پەڵە (باران).

کفی: بڕوانە (**کفایة**).

کفیل: دەستەبەر، دەمان، دامان، وەخۆگر، تەنخوا، وەخۆگرتوو.

کُلّ: هەمــوو، گـشت، تێکڕا، سـەراپا، گـە، هەر، خڕ، هەمی، هەکس، ڕایگەم، هاماو، خشت، تەڤدە، گردی.

- الکل اکبر من الجزء: گشت گەورەترە لە پارچەیەک.

- کُلّ یوم: گرۆژی، هەموو ڕۆژێکی، هەر ڕۆ، هەر ڕۆژەی.

- الکل یساوي مـجـمـوع اجـزائه: گـشت دەکـاتە کۆی هەمـوو پارچەکانی.

- في کل حین: هەموو دەم، هەمیشە.

کُل: بخۆ، حەم، حەمی کە (لە زاراوەی منداڵاندا).

کَلّ (ە): کول، کۆڵ، کەرخ، کوه، هاڵ، نەبڕە، تیغی کول.

کَلّ: گرانی، سەنگینی، گێچەڵ، خێزان.

کُلاً: هەمووی، تێکڕا، پاکی، یەکشەق.

کَلاّ: وانیە، نەخێر، هیچ وانیە، نا، نەو.

کلاء: ١- گیا، گژوگیا، گیوا، سەوز، سەوزە، سەوزایی، کڕاش، گزرە ٢- هەردووک، هەرتک، هەردک، هەردوو.

کُلاّب (ج) کلالیب (ە): قولاپی چت پێدا هەڵاوەسین.

کلأبة: گاز، گیرە.

كلال: ماندوویتی، شەكەتی.

- **كَلال السكّين:** كەرخی، كولی چەقۆ.

كلالة: ماندوویتی، شەكەتی.

كلام: بێژە، واتە، گوتە، ڕاز، وتە، كوتن، واشە، ئاخەوفتن، قسە، گوفتار، وتن، پچەپچ، وتار، پەیڤ، ئاخاوتن، واژە، وتە، واشە.

- **كلام باطل:** گەزاف.
- **الكلام المباشر:** وتەی سەربەخۆ.
- **الكلام التافه:** زرت و پرت، زڵت.
- **الكلام سرّاً:** سرتە، پچەپچ، سرتەسرت.
- **كلام سخيف:** قسەی قۆڕ.
- **كلام طيب:** قسەی خۆش.
- **كلام فارغ:** هەڵیت و پەڵیت، قسەی پڕوپووچ، گەزاف.
- **كلام قاس:** قسەی ڕەق.
- **الكلام المستهجن:** فلتەفلت، زار.
- **زخرف الكلام:** هیچ و پووچی وتار، وتەی پڕوپووچ.
- **قليل الكلام:** كەمدوو، كەمدووێن.
- **كثرة الكلام:** زۆر بلێیی.
- **كثير الكلام:** زۆربلێ، چەنەباز، چەنە درێژ، چیرە درێژ.
- **صياغة الكلام:** دروستكردنی وتار.
- **مضغ الكلام قبل التلفظ به:** گلماندن، قسەجوونەوە.
- **قاسي الكلام:** زمان ڕەق، قسەڕەق.
- **ناقل الكلام:** قسەگێڕەوە، قسەچێن، دووڕوو، دووەگ، پشێوێنە.
- **كلام الله:** فەرمایشی خودا.
- **مكالمة:** یەكتر دواندن، پێكەوە وتوووێژ و ئاخەفتن كردن.

كلاهم: هەموویان.

كلاهما: هەردووكیان، هەردووك، هەردوو.

كلتاهما: هەردووكیان، هەردووك، هەردوو.

كلب (ج) كلاب: سەگ، كەماڵ، سە، كسۆك، سەو، كوچك، سپە، صە، تووتە، سەناتوو، سپلۆت.

- **مباطحة الكلاب:** یەكتر گەوزاندنی سەگان، گلماندنەوە.
- **كلب افرنجي:** فینە، مندۆ.
- **كلب الذكر:** گۆڵە سەگ.
- **كلب سلوقي:** تاجی، تاژی.
- **كلب صغير:** كووچك، گوجیلە.
- **كلب الضخم:** كەماڵ، گۆڵ.

كَلَب: تینوێتی سەخت، نەخۆشی هاری لە سەگ یا لە ئینساندا.

- **الكلب العاض خفية:** نهێنی گر، سەگی نهێنگر.
- **كلب عقور:** سەگی هار.
- **كلب كبير:** گەمبۆل، گەمۆڵ.
- **كلب الماء:** سەگاو، سەگلاو، سەماسی، سەگاوی، سەیاف، سەی ئاڤێ، سەیێ ئاڤێ.
- **كلب المجدور:** سەگی گڕۆڵ.
- **الكلب ينبح:** سەگ دەوەڕێ.
- **حويك الكلب:** گەزگەزك، گەسگەسك.
- **ولغ الكلاب:** لەپاندن.
- **ذكر الكلاب:** گۆڵ، گەماڵ، گۆردی.
- **شبق الكلاب:** بەبابوونی سەگ.

كلبة: دێڵەسەگ، دێڵ، دەڵ.

كلبتين (ه): جوورە گازێكە، گاز، لە (كەڵپ)ەوە وەرگیراوە.

كلثوم: ڕووپڕ، ڕوخسار پڕ گۆشت، گووپن، گوڕپن.

كَلَد: ڕەقەن، ڕەقێن، زەوی زەق و سەخت و چەقێن.

كلس: قسڵ، هەك، تەهەك، جاڕوو، ئاهەك، ساڕووج.

كلس الحيّ: قسڵی زیندوو.

- **حجر الكلس:** بەردی قسڵی، سەمەبەرد.
- **طين الكلس والرماد:** جاڕوو.
- **ماء الكلس:** قسلاو، شۆرباوڕێژ.
- **الملاط الكلسي:** قوڕوقسڵ.
- **مكلّس:** قسڵدار.

كلع: ١- شوقاقی (نەخۆشێكی ولاخانە) ٢- كەمرە، كەمێڵە

كلف: وشكەبیرۆ.

كَلَف: ١- تانەی سەرچاو ٢- ڕەنگی ڕەش و سووری تێكەڵاوە، ئەو پەڵانەن كە لەسەر ڕووی مرۆیان پەیدا دەبن ٣- پەڵەكانی نێو قەوارەی مانگ و ڕۆژێیە.

كلفة: ١- مرخێش مرخێش، هەرك، مركێش، ٢- ڕەنج، ئازار، دەردەسەری، چەرمەسەری ٣- گرانی، ئەرك.

- **كلفة الشيء:** تێچوون.
- **مكلف:** بەسەردابڕاو، بەسەردا سەپاو.
- **متكلف:** كەسێكە خۆی لە چتێكەوە بدا كە تەنها سەرزارەكی بێ، تێوەچوو.
- **جندي مكلف:** قاف.

كَلَف: ڕەشانگ، ڕەشایی، پەڵە پارچە خاك، بەردێكە كە لەناو بەفری وشك هەڵگەڕابێ.

كلفاء: ڕەشبەڵەك، بەڵەك، ڕەش و سپی، ڕەش و بازگ.

كلك (ه): كەڵەك.

كل كل: پیاوی قوڵەبنە، كورتە بالا.

كلل: ١- كولی، كۆڵی ٢- ماندوێتی، فلی، ئەرخێن.

كلما: هەر كاتێكی، هەر دەمێكی، هەر جارێكی، هەرچەندە، هەرچی، هەرچیەكی، هەرچێكوو.

كلمات فارغة اغرائية: گالەی دەم.

كلمة (ج) كلمات: وشە، وتە، واژە، پرس، واتە، پەیڤ، واچە، بێژە.

- **الكلمة البسيطة:** وشەی سادە.
- **الكلمة المركبة:** وشەی لێكدراو.

كلمه تكليماً: بریندار و زامداركردن.

كلمة تكلماً وكلاماً: دواندن، ئاخەفتن.

- **متكلّم:** بێژندە، گۆیار، بێژەر، وێژەر، ئاخەفتەر.
- **مكالمة:** یەكتـر دواندن، پێكەوە ئاخـەفتن، ئاخـڤـاندن، پشتەغالی، ئاخافتن، ئاخاوتن، ئاخفتن، ئاخۆتن، ئاخێوتن.

كلّي: گشتی، هەمووی.

كل شيء: هەرچی، هەرچییەكە.

كل من: هەر كەسێكی.

كل نوع: گجوور، هەموو جوورێك.

كل نحو: گجوور، هەموو جوورێك.

كليّاً (مجموع الكلي): سەرجەم، تێكرا، بەتەواوی.

كليةً: ١- سـەرانسـەر، سـەراپا، سـەراسـەر، هامـاویان، هەمـوو، گشت، سەرتاسەر ٢- كۆگە، كۆگا.

كل يوم: هەررۆ، هەر ڕۆژە.

كلورايد الرصاص: لید - كلورايد.

كلون: ماندوو و فل بوون.

كلية (ج) كليات: زانستگا، هیرگە، هیرگا، زانستگە، كۆلێژ.

- **رسوم الكلية:** مزی زانكۆ.
- **كلية الاحتياط:** زانكۆی دەژیاری.
- **كلية الحربية:** زانستگای شەڕێ، زانكۆی جەنگ.
- **كلية الحقوق:** زانكۆی دادپەروەری، زانكۆی مافپەروەری.
- **كلية الزراعة:** زانكۆی كشتوكاڵ.
- **كلية الصناعة والفنون:** زانكۆی پیشە و هونەران.
- **كلية الصيدلة:** زانكۆی دەرمانگەری، زانكۆی دەرمانیاری.
- **كلية الطبية:** زانكۆی پزشكی.
- **كلية الطب البيطري:** زانكۆی پزشكێتی ماڵاتان.
- **كلية الهندسة:** زانكۆی ئەندازیاری.

كلية، كلوه: گـورچیلە، گـورچەویلە، وڵـك، گـورچیلك، گرچوو، گورجوو، گورچیسك، گولچیسك، گونچیلكە.

- **كلية الحيوانات:** زووغوو.
- **مغص كلوي:** دەردی گورچیلە.

كُليل: زوویر، خەمناك، سـست، كەسێكە چاوی باش نەبینی، كول، كۆڵ، كەرخ، نەبڕ (تیغ).

كليم: ١- ئاخەفتـەر، بێژندە، بێژەر، قسـەكـەر ٢- بریندار ٣- هاودەنگ، هاوگوفتار.

- **كليم الله:** نازناوی موسا پێغەمبەرییە.

كُم: تان (ڕاناوی لە مەڕی لكاوە) بۆ كەسی دووەم لە باری گەلدا وەكو: **كتابكم:** پەڕتووكتان.

كَم: چەند، چەندە، چقاس؟

كم (ج) اكمام: قۆڵ، (ئی كراس و كەوا)، سەرقۆڵ، سەردەست.

- **كم طويل للقميص الكردي:** ئەنگوچك، گوچكە، ئاسـووێنە، ئاوەستێ، نووچك.
- **الكم الكردي:** سۆرانی، وچك، ئەنگوچك، فەقێیانە.
- **الكم المتدلي:** كلكەنگوچك.

كمأ، كمأة: دومبەلان، دمەلان.

الكمّ: چڵ، چرۆ.

الكم: مست، مشت.

كمأ: گونەلان.

كُما: ڕاناوی لەمـەڕی لكاوە بۆ دووكەسی ئامادە **رأيت رجلاً في داركما:** پیاوێكم لە ماڵی ئێوەدا دیت.

كَما: وەكو، هەروەكو، مینا، واكینۆ، وەچكوو، وەر، وەرگە، وها، هالۆ، هەروەكی، هەروەی، هۆسە، هەڤتۆنە.

كما تشاء: كێفا تە، كەیفی خۆتە.

كماد: تەشەنە، ئاوكوت.

كمادة: مادە، مەزركە، نیوەئەك، پەڕۆی گەرم (ضماد).

كمال: تەواوی، بەسەردابوون، ڕاپەڕان، گرژۆری، دەست بەربوون، شێوە تەواوی، بێ كەموكووڕی.

كماليات: بابەتی دڵخوازی، فەنتازی، زێدە خۆری.

كمان: كەمانچە، ڕباب، ڕوباب، مرازێكی سازوئاوازە.

كمـامة (للحيـوان): زاربەست، دەمبـەست، قـەمـتـەر، بزمـۆك، دەمكوت، زاربێن، بزمك، دەمـبـەس، دەمكوش، زارەوانە، كلاوە، كەڵەوە.

كـمُّ (ج) اكـمـام: سـۆرانی، ئەنگوچك، كلكەنگوچگ، كەلانگوچك، ئاوەستێ، لەوەندی، ئاسوێنە، ئەنگوچك.

رأس الاكمام: دیدار، سەدەقۆڵ، لەوەندی.

كمثرى: هەرمێ، هەروو، كارچڤ، هەمرۆ، مرۆ، مرۆی، كارچك، هەرۆ، هرمێ، گولاوی.

- **كمثري البري:** هەرمێ كێویلە، كرۆسك.
- **كمثري الجبلي:** شەقۆق، كرۆسك.
- **حب الكمثري:** هەجووجك.

كمر (ه): كەمەرەی دیواران.

كمع: كەوا.

كمل كمالاً وتكامل: تەواوبوون.

كمل واكملّ: تەواوكردن، لێبوونەوە.

كمنجة (ه): كەمانچە، كەوانە، كەمان، كەمانە.

عازف علی الکمنجة (ە): کەمانچەژەن، کەوانەژەن.
کمود: دەقاقدان، وتوو لێدان.
کَمّون: زیرە.
کمون اسود: زیرە.
کُمون: پەنهان بوون، نیهان و نەدیو بوون.
کُمیت (ە) (کمید) (ە): کویت، کەوێت، ئەسپێکە ڕەنگی لە نێوانی ڕەشی و سووری دابێ.
کَمیّة(ە): هێند، هەند، بڕ، هێندە، قاس، بارستایی، چەندی، هەندی، کۆمایەک، تیاب، چەندێتی، قەر، چەندەتی، بڕێک، کە کەم و کەمی و کەمێتی وەرگیراوە.
- الکمیات الاتجاهیة: بڕە ئاراستەکان.
- الکمیات غیر الاتجاهیة: بڕە نائاراستەکان.
کمیتان: دووهێند.
کمیل: بچووککراوەی (**کامل**)یيە.
کمین (ە): کەمین، کەلێن، بۆسە، پەیجۆر، سپێر، کەلەن، مەلاس، مەکۆ، میل، نۆرینگ.
- کمین الصیاد (ە): سیپ، سیپە، شاردنگە، کەمین.
کُنّا: بووین.
- نحن کنا هناك: ئێمە لەوێ بووین.
کنارة (ە): مرازێکی شایلۆغانییە (مۆسیقا).
کناري (ە): کەنارە (باڵندە).
کُناس (ە): کونی ئاسکی، شوێنی لێ حاوانەوەی ئاسک.
کنّاس: گەسک لێدەر، ماڵستە، ماڵەر، کوتکێش، گەسکدەر، پاکەوان، گێسکڤان، جێریفکڤان.
کنانة: تیردان، کێشک.
کنایة: مەبەس، پلار، تەشەر، توانج، تانووت، هێما، دوورنیازی، لاتاو، گۆشە، مەبەس، مەبەست، درگە، کاسەی ڕەش، هەژاری. وشەیەکە لەجیاتی واتای تایبەتی خۆی بۆ واتایەکی تر بەکاربېرێت وەکو ئەمانەی سەرەوە.
کَنَب: قرتاغە، ڕەقێنە، ڕەقێڵە، کەمێڵە.
کنبد (ە): گومبەز، گومەز، ئاقد.
کنة (ج) کنائن: بووک، وەوی، (کە ژنی کوڕ یا هی براییّ).
کندج (ە): کەندوو، نووسرە، کوار، کەنۆڵە، کەنوو.
کندس: قەلەباچکە، تشقەڵە، قەلەبازەڵە، کلک مەقلی.
کنز (ج) کنوز: گەنج، گەنجینە، گەنجینەی زێڕوزێوی. ماڵ و پوولێکە ڕۆژی ڕەش هەڵگیرێ.
کنز کنزاً: کۆکردنەوە، ئەنبارکردن، پاشەکەوت کردن.
- کنز اللغة: فەرهەنگی وشان.
کنّس کنساً: ١- ماڵین، ماشتن، گەسک لێدان، داماڵین، مالیان، مالای، ڕادان، ڕاماڵدان، ڕاماڵین، ماڵینەوە ٢- ڕاونان، تەراندن، داماڵین.

مکنسة: گەسک، گێسک، سڤنک، سیزگە، ڕیش، کوینسک، گزە، گەزک، گزک، گزی، جریفک، ڕێژ، ڕێس، کس، کویسک، مل کسک، ملکس، کسی، مەڵکەس، گسی، گسک.
کنف (ج) اکناف: پەنا، داڵدە، قەف، هەمەت، هەنووان، شەقۆق، دەرەتان، ڕزگارگە، ئەوا، کولێن، بابوێر، بۆرگە، نوان، قوژبن، پەناگە، ئەولەگا، بابوهێر، لا، کەنار، سێبەر (باڵی باڵندە).
کن فیکون: چەقو تەف، چەقاوتەف، گرویف، کۆلێژە.
کُنود: بەگژ ڕاستیدا چوون، ناسوپاسی.
کَنود: ناسوپاس.
کنه: ١- گەوهەر و ئاوارەی چتی ٢- بنەبان، بنەڕەت، ڕەچەڵەکی چت.
کنیة: کەسناو، ناسناو، سەرناوێکە بۆ ڕێزگرتن لە سەرەتایەکەیدا بە (**اب**) یا بە (**ام**) و یا (**بنت**) و یا (**ابن**) دەست پێدەکات وەکو: ابو المعالي، أم کلثوم.
کنیسة (ج) کنائس: دێر، پەرستگا.
- کنیسة النصاري: کلیسا، دێر.
- کنیسة الیهود: کەنیشتە.
الکنیف: کۆتان، هەسارگەلە.
کنین: گەنەگەنە (دەرمان).
- محلول کنین: گەنەگەناو.
کهانة: ئەستێرەناسی، لە نهێنی دوان.
کهرباء: کارەبا، کارفێن، ئەلەکتریک، زەردوویی، زەردەیی.
- آلات الکهربائیة: مرازەکانی کارەبایی.
- تیار الکهرباء: ڕەوتی کارەبا.
- طاقة الکهربائیة: وزەی کارەبایی.
- قوة کهربائیة: هێزی کارەبایی، تەوژمی کارەبایی.
- الکهر ضوئیة: کەهرووناکی.
- الکهرباء الاسود: کارەبا، شەوە، شەڤە (موورروو).
- الکهرمائیة: کەهراو.
- بطاریة کهربائیة: پاتری.
کهربائي: کارەبائی.
- جهد کهربائي: پەستانی کارەبایی.
- القوة الدافعة الکهربائیة: پاڵهێزی کارەبا.
کهف (ج) کهوف (ە): ئەشکەوت، غار، خار، کۆڤ، کوومزەخ، ڕابەند، غولۆلیف، زاخوور، مەرە، کاو، کەوڕ، ئەشکەفت، شکەفت، مەڕ، کەورک، زڤنگ، زایەند، کەوورک، هاڵ، موغارە لە کێو، کێف وەرگیراوە.

کهل (ج) کهول: پیاوێکە ژنی هێنابێ، ناحێل، کەسێکە نەپیربێ و نەجحێڵ و لە نێوانی ۳۰-۵۰ ساڵی دابێ، کۆنە پیاو، گێتی تاقیکەرەوە.

کهلة: پیرێژن، سەلارە، سەلارێ، ژنی زانا و چاو کراوەوە.

کهولة: پیری، پیرێتی.

کوارع: پاچە، سەروپێ، کەللە پاچە.

کوّاز (ە): کۆزەگەر.

کوّاس: دەهۆڵژەن، تەپڵ لێدەر.

کوب (ج) اکواب: گۆزەی بێ دەسک و لوولەییە.

کوبة: مرازێکی شایلوغانییە (موسیقا).

کوة (ە): کون، رۆچنە، کولانە، رەوزەنە، کلاورۆژنە، کونەباجە، کولەنگ، کولاوکە، کولانکە، کولینگ، رۆژنە، رۆژەن، رۆژین، سووسە، کولاورۆژنا، کوولەک، کونی رۆچنە، دەلاقە..

کوثر: ۱- چتی زۆر بەسەرەکتری داکەوتوو، ۲- مرۆڤی بەخشندە و گەورە ۳- رووبارێکیشە لە بەهەشتێ.

کوخ (ج) اکواخ (ە): کۆخ، زنج، قووخەڵ، کۆمانج، قۆخ، قفە، کۆژگە، قوورچک، کۆلیت، چارداخ، نەنزلۆک، خانووچکە، کۆریت، کۆزگە، هۆلک، ژووری بێ پەنجەرە، دۆنگز، تەپلەک

- **کوخ الدجاج:** کۆلیت، کۆلیتە.

- **کوخ صغیر:** کۆچک.

کور (ج) اکوار (ە): کوورە، سۆبە، سۆیە، زۆپە، چەرخەتوون، کوورەخانە.

- **صاحب الکور:** کوورەچی، خاوەند کوورە.

- **کور أواني الخزفیة:** کڵ، کڵی دیز و گۆزان.

کورة (ج) کوارة: هەنگدان، خەڵف.

کوز (ە): گۆزە، قافک، سەویک، کووز، کافک، هاڵۆ.

- **کوز صغیر:** گۆزەڵە، گۆزک، گۆزکە، گۆسکە.

- **کوز الماء:** گۆزە.

- **کوز الماء الخزفي:** شەربە، گۆزەڵە.

- **لعب الکوز:** کاسە گەردانێ.

کوس (ج) کوسات (ە): تەپڵ، کووس، دمبەک، گۆشەر.

کوسج (ج) کواسج (ە): سەگماسی، ماسییەکە قورتمی وەکو مشاری وایە.

کوسي: کولەکە، کودوو، قوندک، کودی.

کوع (ج) کوع: جومگە، جمگە، جومژگە، جمژگە، جومشگە، گەمووچە، زەند، زەنگە، وردەڵە.

کوفیة: ملح پێچ (بۆ کاتی سەرما و نەخۆشی).

کوکب، کوکبة (ج) کواکب: ۱- ئەستێرە، ستێر، هەزمین، هەسارە، چنارە، نان، ئەختەر ۲- ئاو، ۳- سەختی گەرما، ٤- شیر، ٥- شیری تروسکەدار، تروسکەی شیری، ٦- زیندانی گەورە، ۷- گەورەی هۆز.

کوکبة: ستارە، گەل، دەستە، دەستەی سواران.

کولیرا: رەشە رشانەوە.

- **کومة (ج) اکوام (ە):** کۆما، کۆمەڵە، کۆمک.

- **کومة الحصاد:** شارا.

- **کومة من الاحجار:** شکێر.

- **کومة من الحطب (ۃ)** کۆمایەک دار، کۆلندەر.

- **کومة من النباتات المحصودة:** تا، تایە، گیشە.

کوّمَ تکومةً (ە): کۆماکردن، کۆکردنەوە، کۆمکرن.

مکوّم: کۆماکراو، هەڵدراوەوە.

- **الحصید المکوّم:** قرشە.

کون: ۱- بوون، بێن، هەبێن، هەنی، پەیدابوون ۲- گێتی، گیهان، خۆستان، جیهان، رۆژگار، رۆچیار، گەردوون.

کونیة: (مثلّث قائم الزاویة): گۆنیا.

کوي: وتوو، دەقاق.

کوی کیاً: داخکردن، دەقاقدان، وتوو لێدان.

مکواة (ج) مکاوِ: وتوو، ئووتی، دەقاق.

مکوي: وتووچی، وتوو لێدەر، وتووکێش.

کي: داخ، داغ، وتوو.

الکيّ: وتوو لێدان.

کَي: هەتا، تاکی، تاکوو، هەتاکوو، هەتاکی، هەیا، بۆ، هەیاتی.

کي لا: نەوەکوو، نەبا، مەبادا، نەکوو، نەک، نەبادا.

کي لایکون: وەنەبێ.

کیاسة: زیرەکی، وریایی، ساتۆزی، جەرجەهەیی، بژیری، فێرسی، هووردە.

کیّال: پێوەر.

کیان (ە): ۱- هەبوون، هەبێن، هەنی، ۲- قەبارە، قەوان، گەیان.

- **کیان الدولة:** ساباتی، سابار، قەوارە.

کید (ج) اکیاد: بروانە (حیلة).

کیر (ە): کوورە.

کیر الحداد: کوورەی ئاسنگەران.

کیس (ە): ۱- کیسە، جاخ، توورەکە، ۲- پۆرگ، کیسی پڕ لە هەوا و کێم.

- **کیس الحمام:** کیسەی گەرماوی.

- **کیس الخصیة:** گونەوێکە، کیسەی گون.

- **کیس الدراهم:** کیسە پوولی، جزدانی پارە.

- **كيس المصنوع من الجوت:** تەلیس، گونیه، گووش.
- **كيس هوائي:** توورەکەی هەوا.
- **جديد الكيس:** نەدیتکه، نوێکیسه.
- **حامل الكيس:** کیسەدار.

كيف (ه): کەیف، بەزم، خۆش.

كيف: چلۆن، چۆن، چاوا، چەوا، چاڤا، چاوان، چاوانکی، کتۆیی، کووسه، چتۆ، کوو، کتۆ، چوتیم.

كيف انت: تۆ چلۆنی، چۆنی، چاوای.

كيفما: هەرچۆنێکی.

كيفية: چۆنەتی، چلۆنی، کتۆیی، چەوایی، پاودان، چلۆنێتی، چۆنێتی، ژیوار، هاڵ، بار.

الكيفية في الضمائر: بابەتێن بەرناڤ.

كيل (ج) اكيال: پێوان، پیڤان، پێمان، پێوانه.

كيلو: کیلۆ.

كيمياء: کیمیاء، زانیارێکه لەلای پێشوونیان گۆیا بەهۆی (ئێکسیر) چەند جووره کانێک دەکرانه زێڕ و یا زێو بەلام لەم سەردەمەدا زانیارێکه باسی سرشت و چۆنیەتی هەموو لەشێکی دەکات بەهۆی تواندنەوه و تێکەڵاو کردنیان.

- **الاحساس الكيميائي:** هەستی کیمیایی.
- **آصرة كيميائية:** کیمیابەند.
- **علم الكيمياء:** زانیاری کیمیا.
- **تفاعل كيمياوي:** کار لێکردن.
- **جزيئة في الكيمياء:** گەردیله.
- **الكيمياء العضوية:** ئۆرگانه کیمیا.

كيمياوي: کیمیاگەر، کیمیازان.

كيميائي: کیمیاگەر، کیمیازان.

- **فعال كيميائياً:** کیمیا چالاک.

كينا: گەنەگەنه.

كينونة: بوون، بوویین، هەبوون، هەنی، هەیین.

ل

ل: پیتی بیست و سێیەمینی ئابێی عەرەبییە.

لـ: بۆ، لۆ، لەبۆ، ژ، هی، دیار.

لا: نا، ن، نە، نەو، خێر، نەخێر، چ، هەء، هد، چوو، ناو، هاء، چء، چووء، ناء، نیە، هاء، هێن.

لا أبالي: باکم نییە.

لائح: درەوشەر، ئاشکرا، ڕوون، دیار، خویا.

لائحة (ج) لوائح: گەلاڵە نامە، ژمێرنامە، ژمێرامە، بەرچاو، دیمەن.

لائحة قانونية: گەلاڵەی یاسا.

لائق: لەبار، لێوەشاوەوە، لێهاتوو، شایان، لێوەشانەوە، بەژمێر، ڕەوا، ستێلە، هێژا، شان، شانۆ، شیاو، خورەن، یاسان، لێکەوت، لێکەوتوو، شایستە، ژێهاتی، لێوەشاوەوە.

– **غير لائق:** نەشیاو، ناشایستە، ناشی، هرچکی.

لا أقل: هەر نەبێ، بالۆ، بەلای کەمەوە.

ملائم: نەرم، ئارام، گونجاو، ساز، سازگار، بژوون، کێس، ڕەوا، نەرمەنیشک، لەواش، سەرزەنشکار.

– **غير ملائم:** ناساز، ناسازگار، ناخۆش، نەگونجاو، ناوەش، ناهەموار.

ملائمة: سازگاری، خۆشخوویی، ڕەفتاری نەرم، گونجان.

– **غير ملائمة:** نەگونجان، نەلووان.

لائمة (ج) لوائم: چاکە لەگەڵ کردن، سەرزەنشکردن.

لئامة: بڕوانە (**بخالة**) پیسکەیی.

لئلاً: نەبا، نەبادا، نەک، نەکوو، نەوەکوو، وەنەبێ.

لَئن: گەر، ئەگەر، ئەگە، هەگە، کە.

لئيم: بڕوانە (**بخيل**).

لا بأس: لە (**بأس**)دا بیدۆزەوە.

لابد: دەبێ، گەرەکە، پێویستە، گەرێ، مەشیا، مشێو، ناچار، ناگوزیر، هەردەبێ، بلا، وێ، ناچار.

لات: ناوی بوتێکی بووە لە پێش ئیسلام عەرەب دەیانپەرست.

لاجرم: بەڕاستی، ڕاستی، بێ سوو، ناچار.

لاجل: ژبۆنا، ژبۆنی، لە بۆیە، سەبارەت بە، بۆ، تۆ، لۆ، پەی، سەبا، سەبۆ، سەبۆنا، سەبۆنی، لەبەر.

لاجلك: سەبارەت بە تۆ، بۆ تۆ، پەی تۆ.

لاجورد (ە): لاژوارد (کانێکە).

لاجيء: پەنابەر.

لاح لوحاً: دەرکەوتن، درەوشان، پەیدابوون، ترووسکان، برووسین، چرسان، تەیسان.

لاحس: لێسەوە.

لاحس الصحون: کاسەلێس.

لاحظ ملاحظة: ١- چاوەدێری کردن، ئاوڕ لێدانەوە، لێ وردبوونەوە، سەرنج لێدان، بەگۆشەی چاو تەماشاکردن، ڕوانین، تەماشا ٢- سەرنج، تێبین ٣- یارمەتی.

ملاحظ: چاوەدێر، چاودێر، سەرنجدەر، نەیرڤان، تێبین، چاڤدێر، چاوێر، دیدەوان، تێبینیار، تێبینکار.

ملاحظة: ١- یارمەتیدان، داروونی، دارونیار، چاودێری، چاڤدیری، زێرەڤانی ٢- تێبینی، سەرنجدان، نەیرین، تەماشاکردن، لێ وردبوونەوە، بەراوەرد.

– **قابل الملاحظة:** شایانی تێبینی، گرگرە، گراگر.

– **دقة الملاحظة:** وردبینی، وردەناسی.

– **دقيق الملاحظة:** وردبین، وردەناس.

ملاحظية: تێبینگە، بەراوردگە.

ملحوظ: دیتراو.

لاحق: میوەیەکە لە دوای میوەی پێشێدا بگات، پێوەنووساو، بەکەسێک یا بەچتێکیەوە گەیشت، پاشەنگ.

لاحقة (ج) لواحق: پاشبەند.

لاحول ولاقوة إلا بالله: هێز و توانا نییە تەنها هی خودای نەبێ.

لادغ: گەز، پێوەوەر، گەزەک، وەزەن.

لاذع: گەزندە.

لازم (ج) لوازم: ١- پێویست، گەرەک، تار، پێداویست، سەرەمر، هەمیشە، شەو و ڕۆژ بەبێ پسانەوە ٢- (غیر متعدي): تێ نەپەڕ، سالتکر، یەکلایی، پایەدار.

- **المصدر اللازم:** چاوگەی تێ نەپەڕ.

لازمة: مێیینەی (**لازم**)ە.

لوازم: بەسات.

لازم ملازمة: هەمیشە لەگەڵ کەسێکی یا چتێکی بوون.

ملازم: ١- کەسێکە هەمیشە لەگەڵ یەکێکی یا چتێکی بێ ٢- سەرکردەی سوپا.

ملازمة: لەگەڵ کەسێکی یا چتێکی هەمیشە بوون.

لازورد: بڕوانە (**لاجورد**).

لاسع: بڕوانە (**لادغ**).

لاسلكي: بێ سیم، بێ تێل، بێ تەل.

لاسيما: ١- نەخوازەلا، نەخوازە، خوەسەر، نەمازە ٢- بەڕادایی، بەتایبەتی.

لاشيء: ١- چیتر، چیدی، هیچ چتێک ٢- نەبوو.

لاصق: نووسەک.

ملاصقة: پێکەوە نووسان.

لا طائل: بێ سوود، هونەر، توانایی، دەوڵەمەندی.

لاطيء: هەتیوباز، بەچەباز.

لاعب: گەمەکار، لیزوان.

ملاعب: گەمەکار، لیزوان.

- **اللاعب على الحبل:** تەنەباز.

ملاعبة: لەیزین، لەهیزتن، لیزتن.

لاعن: جنێودەر، بێزوبۆ لێ کار.

لاعنه ملاعنة: جنێو پێدان، بێزوبۆ لێ کردن.

لاغي: پڕوپووچ بێژ، زۆربڵێ، چەنەسووک، چەقەسووو.

لاغية: ئافرەتی پڕوپووچ بێژ، وتەی بێ سوود.

لافظ: درکێنەر، درکێن.

لاقح: ئاووسکار.

- **الرياح اللاقحة:** بای داراووس.

لاقط: چن، چنەوە، هەڵگرەوە.

- **لاقط السنابل:** وشی چن، وشی کار، هێشووکار، گوڵچن.

لاك اللقمة، يلوك، لوكاً: پاروەکەی جوو لە زاریدا گێڕای.

لاك الفرس اللجام: ئەسپەکە لغاوەکەی جوو.

لاقيد: بێ باک، بێمار.

لالا: نانا، نەنەء.

لام لوماً: بەسەر ڕۆیشتن، مناکردن، ڕواڵەتکردن، بەچاو و ڕوو دادانەوە.

لامة: کۆ.

لامس: دەست لێدەر.

لامسة: هەستی دەست لێدانی، یەکێکە لە (٥) هێزەکانی مرۆڤان کە بەهۆی وانەوە مرۆ لە ساردی و گەرمی و زووری و نەرمی دەگات و مرازی وان پیستی لەشە.

ملامسة: دەست لێکدان، دەست بەیەکتری داماڵین.

- **القوة اللامسة:** هەستی لێکەوتن، ساوایی.

لامع: درەوشەر، بریسکەر، ترووسکەدەر، برووسکەدار، شەوقدار، ورشەدەر.

لامعة (ج) لوامع: ورشن، ترووسکەداری.

لامكان: بێ جێگا، بێ داڵدە.

لأن: چونکوو، چونکە، لەو، لەوڕا، پاشکۆ، لەوما، چکۆ، چمکۆ، مافر، چونکی، چون.

لايق: بڕوانە (لائق).

لئن: کە، ئەگەر، ئەگە، هەگە.

لا نهائي: بێ پایان.

لئيم (ج) لئام: پیسکە، ڕژد، ناکەس، نزم، پنتی، بەرچڵ، تەرەس، زەخەڵ، کنووس، لەچەر، نفورات، دەستووشک، قرنووس، چەپخووس، بێچەلم، ڕیشوو، چرووک، ڕژد، نەگریس، کەنس، بەرچاوتەنگ.

لاهوت: خودایی، خولایی، (**لاء**) خودایە (وت)ی بۆ ڕێز پتر لێنانی لێ پترکراوە.

لاهوتي: زانای ئەو باوەڕیانەیە کە بەندیواریان بەخوداوە هەیە.

لايحصى: بێ ژمار.

لب (ج) لباب: ١- ناو، ناوگەرە، نێسک، ناوەڕۆک، وێژە، خۆڕوو، ئاوارە، قاقل، کاکڵ ٢- هۆش، دڵ، ئاریش.

- **لب الجوز وغيره:** کاکڵ، قاقل، مەژگە، کاردۆژە.

- **لب الصّوان:** بەردی هەرە ڕەق، بەردەسان.

- **لب اللوز:** مەغراو ناوکی بادام.

لبأ: ١- ژەک، فرچک (**أوّل حلبة**) ٢- فرۆ، کەرە، لێوە، ژەک.

- **اللبأ الخالص:** کەرەفرۆ، ژەک، زەها.

- **اشراب المولود الحديث عن الحليب (اللبأ):** گوجکردن، کۆچکردن، گۆشکردن.

لباب: بژاردە، هەڵبژاردە، خۆڕوو، کاکڵی بادام و گوێز و ئیتر.

لبابة: چارۆکە.

اَللباد: نمەدماڵ، کارگەچی، نمەدفرۆش.

لبادة: کەڕک.

لباس (ج) البسة: ١- جلوبەرگ، پۆشاک، بەرگ، جل، جلک، پۆشتەمەنی ٢- دەرپێ، پابەرێ، پاوەرێ.

ملابس: جل، بەرگ.

ملابس رثة: جلوبەرگی کەنەفت و شڕ و وڕ پڕتووکاو، پڕتاڵ، پڕتوک، پڕتۆکاو، جلوبەرگی ڕزیو و کەنەفت.

ملابس شتوية: بەرگی زستانی.
- ملابس صيفية: هاڤینی سەر، بەرگی هاوینی.
- ملابس ضيقة: جلوبەرگی تەنگ، بەرگی چەسپ.
- ملابس عتيقة: جلوبەرگی کۆن.
- الملابس المفتوقة: جلوبەرگی هەڵپچڕاو.
- دست الملابس: دەستە جلوبەرگ.
- حاشية الملابس: پەراوێز، کۆبە، سپاندە.
- غسل الملابس: کۆڵ، جل شوشتن.
- فتق الملابس ونحوه: هەڵپچەڕین.
- قصير الملابس: کوڵ، کولە، بەرگ کورت.
- طيّ الملابس: بەرڤەکرن، بەرگ پێچانەوە، قەدکردنی جلکان.
- ملابس الحداد: ڕەشپۆشی، کوێن.
- الملابس الرثة: جلوبەرگی تیتاڵ، تیتۆڵ.
- الملابس الممزقة: جلوبەرگی تیتاڵ.
مَلبس (ج) مَلابس: جل، جلک، بەرگ.
مُلَبّس: ١- پۆشراو، بەرگ لە بەرکراو ٢- هێلکە چۆلەکە (جۆرە شەکرۆکەیەکە ناوکی بادامییە کراسێکی شەکر بەسەرەوەیە، نوقڵی بادام.
- غير مُلَبّس: نەپۆشراو، لەبەرنەکراو.
ملابسة: تێکەڵاوبوونی کاروبار.
لبّان: شیرفرۆش.
لبان: سینەپۆش.
اللّبان: کاژ، داری سنەوبەر.
لبب: قایش.
لبخة: شەڵتە، نیوەنمەک.
لبد (ج) لبود والباد (ە): لباد، نمد، نەو، نەوە، نەمەد، نەمە، تاتی، کەچە، نەووگ، نەمل، نەوو.
لبدة: یاڵ.
لبدة الاسد: یاڵی شێری، نەو تووکانەیە کە لە نێوانی دوو شانەکانی شێری و سەروگوێلاکی دەڕوێن.
- لبدة صوفية قصيرة: کوڵبال.
لبس، ملبس (ج) ملابس: جل، بەرک، پۆشاک، پۆشەمەنی.
لبس لبساً: پۆشین، لەبەرکردن، لخوەکرن.
اللّبس: لەبەرکردن.
ملابسة: تێکەڵاوبوونی کاروبار.
ملبوس: لەبەرکراو، پۆشراو.
لبطة: لەمە، لووشکە.
لبق: کوڵندام، کوڵ ئەندام.
لبلاب (ە): لاولاوە، سیانە، لەبلابک، ڕێژە، لاڤلاڤک، لەولاوە
لبلاب الجبلي: مالوێچە، مالوێنچە.

لبن: خشت.
- اللّبن المطبوخ: خشتی سوورکراوەوە.
- انقاض اللبن: کەستەک.
لَبَن (ج) البان: شیر، ماست، سپیایی، سپیلقی.
- لَبَن الرائب: ماستی کۆن.
- لبن زبادي: ماست.
- لَبَن الخضي، مخيض: دۆ، ماستاو.
البان: شیرەمەنی، ڕیچاڵ، سپیایی، سپیاهی.
مَلبنة: شیردان.
لبنة: پارچە، تیکە، لەت، نوواڵە.
لبوة: دێڵە شێرە.
لبون (ج) لبونة: شیردەر، شیردار، کوندۆ، تەڕەزەن، شیرا، کەندۆ.
- بنت لبون: فەرخە وشتری دوو ساڵانەیە.
لبيب (ج) الباء: زانا، شارەزا، ژیر، هیر.
لبيس: وەکو، هاوتا، پۆشەمەنی کۆن.
لبَّيك: ئامادەی ڕێزگرتنتم.
اللتهفي: تەنەکەچی.
لثام (ج) لُثُم: دەمامک، زار بەست.
اَللّثة: پووک، پدوو، خازمیک، پوو، پدیی، هاروو.
- التهاب اللّثة: کیسی ددان، نەخۆشی پووک، ئاوسانی پووک، پووک پەنمان.
لثم: ماچکردن، ڕاموسین، ڕامیسان.
لثمة: ماچ، مووچە، ڕامووس، ماچک، ماچۆ.
لثوغ: تووڕەتووڕ.
لَجّ: شەڕکردن، تەوژمی ناکۆکی.
لُجّ: شەپۆڵ، کەنار دەریا، خەڵکێکی زۆر، جێگای لنج و تاریک لە چیایاندا.
لجأ لجأً: سەرویّ هێنان، پەنابردن.
ملجأ (ج) ملاجيء: لاپەڕ، لاپەرگە، پەنا، لووا، داڵدە، ڕزگارگە، پەناگا، پەناگە، پێچ و پەنا، دەروو، کولێن، کون و کاژێر، کون و کەلێن، کون و قوژبن، نەوا، قەف، ڕزگارگە، هەمەت، هەنوان، نوا، شەقۆق، دەرەتان، بابوێر، بابهێر، نێورگە، ئەولەگا، بابوهێر، پەسار، پەسارگە، دەرەتان، گەوەڕ، نوان، پەسیو، قەف، هەنوان، بۆڕگە، قوژبن، نەوا، هەمەت، پەنگا، داڵدە
- بدون ملجأ: بێ پەنا، بێ پەسیو، بێ داڵدە.
لجاج: ١- لەسەر ڕۆیشتن، پێداگرتن ٢- شەڕکردن، سەرسەختێتی نواندن.
لجاجة: ١- بنار، هەتەر، ڕەک، ڕکەبەری، هەڤرک، ڕکان، ڕکە ٢- ئازاری برسیەتی.

لجام: لغاو، لخاو، گەم، گەمک.

- **لجام السلوقي:** سنک، ڕستەی تاژی.

لجب: قرم و هۆڕ، قرمە، گرم و هۆڕ.

لجة (ج) لجج: زوریەی ئاو، گەرداو، گرداف، زێو.

لجلاج: پسک، کەسێکە لەکاتی قسەکردنی زمانی بگیرێ.

لجلجة: ژاوە، ژاوەژاو، فلتەفلت، دەم بەیەکاهاتن.

لجنة (ە): لیژنە، کۆمەڵە، هوومێن، بتۆم، ئەلالەت.

- **لجنة اعمار الشمال:** لیژنەی ئاوەدانی باکوور.
- **لجنة اعمار واستثمار الاراضي:** لیژنەی ئاواکردنەوە و بەرهەمهێنانی زەویوزار.
- **لجنة التجارة:** لیژنەی بازرگانی.
- **لجنة التقدير:** لیژنەی نرخاندن.
- **لجنة الثقافية:** لیژنەی ڕەوشەنبیری.
- **لجنة الحبوب:** لیژنەی دانەوێڵە.
- **لجنة الضبط:** لیژنەی دابینی.
- **لجنة النشاط المدرسي:** لیژنەی چالاکی قوتابخانە.

لجوج: بنارکار، ڕکەبەری کار، شەڕانی، ڕکەکار، ڕکەگر، سەهندە.

لُجَين: زێو، زیڤ.

لُجَين: کەفی زاری وشتری، گەڵای کەوتوو، گیایەکی وردکراو تێکەڵ بەئارد کراو.

اللحاء: نیان، فلووم.

- **الاوعية اللحائية:** نیانە لوولەکان.
- **لحاء الشجر:** قالووشک.

اللحاظ: تیلاکی چاوی، دوواسک، گۆشی، گۆشەی چاو.

لحاف: لیفە، نۆبەرە، نۆبەری، شڕ، میشرەف.

- **ملحفة:** لێفە و هەرچێتێکی بەخۆ دادرێ و یا لە خۆ بپێچرێ.

لحّام: گۆشت فرۆش.

لحّام: لەحیم کار، جۆشدە.

اللحج (ج) الحاج: قوولایی چاو، گۆشەی ماڵێ، کورتان، نەواڵ، نزمی لە زەویدا، لای ڕووبار.

- **مكان لحج:** تەنگەبەر، جێگای تەنگ.

لحد: گۆڕیچە.

لحد لحداً: ١- شاردنەوە، لە گۆڕنان، ٢- گوناح کردن.

ملحد: بێ ئایین، گوناحکار، دلکۆجەر، دووڕووزی.

لحس (ە): لێسان، لێستی، ڕالێشتی، لستنەوە، لێسانەوە، ئالاستن، لێستنەوە، ئالیستن، لستن.

- **لحس القصاع:** کاسەلێس.

لحظة: ١- دەم، تۆزێ، چکێ، تاوێ، تاوێکی، کێلێ، تاو، گڕ، سات، ٢- چاولێکنانێک.

لحظه لحظاً: بەسیلەی چاو تەماشاکردن، ڕوانین بەمەلاۆلادا، جارێکی بەگۆشەی چاو ڕوانین.

لحظة لحظة: دەمدەمە.

ملاحظ: تێبین، سەرنجدەر.

ملاحظة: ڕووانینە یەکتری، ئاوڕ لێکدانەوە، لێ وردبوونەوە، سەرنج دان، تێبینی.

ملحوظ: دیتراو، سەرنج دراو.

لحق لحقاً: پێکگەیشتن، پێڕاگەیشتن، پێوەنووسان، چوونەزگ.

- **ملحق:** ڕەگەڵ کەوتوو، پاشەر، پاشەڕۆژ، پاشکۆ.
- **ملحق الثقافي:** پاشکۆی زانیاری.

اللحم: جۆشدان، لەحیم کردن.

لحم (ج) لحوم: گۆشت.

- **لحم بدون عظم:** نەرمە، گولە.
- **لحم الترائب:** چەقاڵتە.
- **لحم الساق:** پووز.
- **لحم الضأن:** سپیان، گۆشتی مەڕ.
- **لحم الضحية:** قۆچی قوربان.
- **لحم محمص:** قاوورمە.
- **لحم مشوي:** گۆشتی برژاو، کەباب.
- **لحم المخزون:** قێ، قاوورمە.
- **لحم مفروم:** قیمە، گۆشتی قیمە.
- **صوت قلي اللّحم وشوائه:** کزەکز، چزەچزز.

ملحم: خڕۆلە، خروپر، خرومر.

لحم لحماً: لەحیم کردن.

لحمة النسيج: پۆ، تار.

لحن (ج) ألحان: ئاوازە، ئاواز، ئاهەنگ، دەنگ.

- **لحن الموسيقي:** ئاهەنگی مۆزیقە، کاری گۆرانی.
- **الحان موسيقية شجية:** کازکازە.
- **التشابه في الالحان:** هاو ئاهەنگ، هەم ئاهەنگی.
- **التشابه في الصوت والالحان:** هاو ئاهەنگ، هەم ئاهەنگی، هاو ئاوازی.
- **التوافق في الالحان:** هاو ئاوازی، هاو ئاهەنگی.
- **التوافق في الصوت والالحان:** هاو ئاوازی، هاو ئاهەنگی.
- **علم الموسيقي والالحان:** پەردەی ئاوازناس.

مُلَحِّن: ئاوازە بێژ.

لُحُوق: قاڵە پێکردن، ئاوقەد باریک، وەشوێن چێتێکی کەوتن.

لحي: ئالۆشە.

لحيان: پیاوێکە ڕیشی درێژی هەبێ.

لحية (ج) لحي: ١- شەویلکە، ئارووت، کاژێر ٢- ڕیش، ڕدێن، ڕە، ڕهدێن، ڕندێن.

لحياني: مرۆی ڕیش درێژە.

لحية التيس: نەسپنگ، شنگ (گیا).

لحيم: ١- گۆشتن، خـيـپـشـنه، قـەڵەو، خـرين، ٢- پێکەوەنووساندن، لکاندنی کانێک لە کانێکی تر، لکانن، لەحیم، جۆش، جۆشدان، ڕاکوتان.

لحين: هەتاکوو.

لحيين: دوو شەویلکە.

لخَص: کورتکردنەوە، کرۆک دەرهێنان.

مُلَخَّص: کرۆک، کاکل، سەردەووس.

لخناء: بۆگەنکە، ژنی بۆگەن.

لخنة: کەلەم، کەلەرم.

لَدّ، لدود: دوژمنی سەخت، جەواڵ.

اللدة: هاوساڵ، هاوزا، هاوزی.

لِدَاغ: هاوساڵ، هاوتەمەن، هاوبەزا، پێوەدەر، چزێنەر.

لدائن: پلاستیک.

لدغ: پێوەدان، چزاندن، گەزتنی مار، زمانتاڵ، زوانتاڵ، زمان پیس، زمانشڕ، بەدزوان.

- **ملدوغ:** مارانگاز، پێوەدراو، مارگەزتوو.

لدم: تەپەتەپ، ڕەپڕەپان، تەپـتـەپە، زرمـه، گرمـه، ترپ، زرمـه، تریه، دەنگی کەوتنی چتیه.

لدن، لدونة: نەرم بوون، کێشهاتن.

لَدُن: کن، نک، لا، لەلا، لەکن، لال.

لدنّا: لەلای ئێمە.

- **علم لدنّي:** زانیارێکە کە مرۆ بەبێ مامۆستا فێری بووبێ.

لدود: دوژمنی سەخت.

لدى: لەکن، لە لا، لە نک، لبـا، کن، لا، نک، لال، لە تەک، وێ.

- **لدى الاقتضاء:** لە کاتی پێویستدا.
- **لدى الورود:** لە کاتی گەیشتندا.

لديَّ: لە لای من، لە کن من.

لديغ: پێوەدراو، مارانگاز.

لديك: لەکن تۆ، لەلای تۆ، لات.

لديه: لای وی، وێی هەیە، هەسی، هەسێن.

لذا: لەبەرئەوە، بەو هۆیەوە، بەوێییه.

لذاذة: خۆشکردن.

لذاك: لەبەرئەوە، بەو هۆیەوە.

لذلك: لەبەرئەوە، بەو هۆیەوە.

لذة (ج) لذات: خـۆشی، تامـداری، چێـژ، تامی خـۆش، مـەزه، ڕانەرمی، تام.

لذيذ: ڕازراف، ڕانەرم، خـۆش، تامـدار، ڕانەرم، مـەزەدار، چەژەدار، بەتام، تامخۆش، خووەش.

- **غير لذيذ:** بێ تام، ناخۆش، ناوەش، بێ مەزە.
- **لذيذ الطعم:** تامخۆش، خۆشمەزە.

الذّ: خۆشتر.

لذيع: گەزتراو، پێوەدراو.

لربّما: بەشکوو، بەچکەم، بەچکو، بەڵکو، لەوانەیە، وێدەچێ، ڕەنگە.

لزاق: ئەوەیە کە بەهۆی ویەوە بچەسپێنری.

لزج (ە): چەسپ، لنج، چەسپین، گرتن، نووسان، پێوەنووسان، لیچ، لیچن، لبق، لیخن، پچ، لینچ.

لزم لزماً ولزاماً ولزمةً: هەمیشە مانەوە، پێویستی.

لزن القوم لزناً: کۆبوونەوە لەسەر ناوێ و یا لەبەر هەر کارێکی.

لزوجة: چەسپ، شیره، شیله، کێشهاتن، لیچقی، لینجی.

لزوم: ١- مانەوە، پایەداری، پێداویستی ٢- گەرەک، پێویست، تار.

- **يلزم:** پێویستە، دڤێ.
- **مَلزمة:** بەند (١٦) لاپەڕە.
- **ملزمة (ج) ملازم:** گیرەی پیشەگەران.
- **لِسان (ج) ألسنة:** زمان، زووان، زبان، گەزارە، ئەزمان، پل.
- **لسان الامان:** زمانەی پارێزگاری.
- **لسان الثور:** گاوەزووان، گۆزروان (گیا)، زمانەگا، گۆرمزە.
- **لسان الحمل:** بارهەنگ، تۆرکیشه، ڕەکێشه.
- **لسان خصوصي:** زمانی تایبەتی، زووان لۆترانه.
- **لسان المزمار:** پیکی زوڕنای.
- **لسان القلب:** زمانی دڵ.
- **لسان العصافير:** تۆوی دارە بناوێ، بناوا.
- **لسـان الميـزان:** مـیلی تەرازوو، زمـانەی تەرازوو، زووانەی تەرازوو.
- **لسان النار:** زمانەی ئاوری.
- **أخرسَ الله لسانه:** لاڵایی گاتێ.
- **اطالة اللسان:** گەزارەکێشان، زمان درێژی.
- **بياض لسان المريض:** باری زمان، بەلغی سەر زمان.
- **سوء اللسان:** بەدبێژی.
- **سيء اللسان:** بەدبێژ.

لسع: پێـوەدانی دووپشک، چزە لێـوەهاتن، پخـاندن، چزاندن، تیرۆکردن، داران، گەزتن، نچکدان، وەزه.

- **ابرة اللسع:** چزووی پێوەدانێ.

ملسوع: پێوەدراو، گەزراو، گەزتراو.

اللش: ماش.

لص (ج) لصوص: بڕوانه (سارق).

لصق: لکان، پێـوەنووسـان، چەسـپـان، دەبووش، پێـوەنان، قاریسەک.

- **ملصوق:** پێوەنووساو، پێوەلکاو.

لصقة: لەبیخە، شەماوی، مۆماوی، مشەما.

لصوص البحر: دز دەریا.

لطافة: ناسکی، باریکی، جوانی، شیرینی، ڕانەرمی، زراڤی، لەوەندی، نازکی، نەرمی.

لطحه لطحاً: بەبەری دەستی لێی دا.

لطخ: پیسکردن، تێ هەڵسوون، ناوین، تێوەدان.

اللطخ: کەمێک (بۆ هەموو چتێکی).

لُطخة: گەوج، کەودەن، گێل.

لطسه لطساً: بەدەمانچە لێدان بەچتێکی پان لێدان.

- **ملطاس (ج) ملاطس:** کوتکی بەرد شکاندنێیە.

لطش: خۆ ئەنگاوتن، پاشوو لێکدان، پەیزەن.

لطع: هەڵتیزان، هەڵتیسکان.

لطف: چاکە، میهرەبانی.

- **ملاطفة:** میهرەبانی، پیاوەتی، دڵدانەوە، دڵخۆشی دانەوە، تەبتاندن، لاواندنەوە، ڕوودانەوە، نەرمی، ڕووپێدان.

لطم (في العزاء): شین، شەپۆر، شیوەن و لە خۆدان.

اللطم: ١- زللە لێدان، شەقەزللە لێدان، چەریاندن، شەپەلاغە، زیلە ٢- ئم، ئم لێکردن، پژملە، چەپاڵە، زیلە، شەپاڵە، شەق وەشاندن.

- **لطم الصدر:** سنگ کوتان، لە سنگی خۆدان.

- **لطم الصفع:** زللەی پژمل، شەپەلاخە.

- **لطم القفاء:** زللەی پژمل، شەپەلاخە.

لطمة (ج) لطمات: ١- زللە، شەقەزللە، شەقل، شەقام، چەبازللە، سەترە، شەلب ٢- ڕیپ، فێڵ.

- **لطمة بقبضة اليد:** چەپۆک.

- **لطمة من بعد:** گژکە، چەموڵە.

لطهه لطهاً: زللە لێدان، شەپەلاخە لێدان.

لطيف: ناسک، نازک، خۆش ئەندام، خۆشخوو، نەرم، ڕوون، ڕانەرم، ڕازراڤ، میهرەبان، ڕفت، گوڵ ئەندام، گوڵندام، نازەنین، جوان.

لطيف الجسم: گوڵبەدەن، گوڵبەژن.

لطيفة (ج) لطائف: ناسکۆڵە، ناسکۆڵێ، ناسکێ، وتە، ڕستەی خۆش و پەسندکراوە کە هۆی شادمانی بێت.

لطيم: هەتیو، بێ دایک و باب.

لُعاب: لیک، ناوی زار، ڕینگ، ڕینگال، ڕینگاو، شۆی کۆتاڵی تازە، لیکاو، ملت.

- **لُعاب الحيّة:** ژەهری مار.

- **لُعاب النحل:** هەنگوین.

- **ذو لعاب:** لیچق، لیخن، لیچ.

لعام: لیکن.

لعّان: جنێو پێدەر، بێزوبۆکار.

اللعب: یاری کردن، گەمەوکایەکردن.

لعب (ج) العاب: ١- گەمە، گاڵتە، گەپ، کایە، تیتاڵی، لەییز، شۆخی، گۆبەن، گۆبەند، فشە، حەنەک، جەفەنگ، تەوشە، لەییزین، هەنەک، تۆلازی، حەنەق، زرت، قومار (کایە) قەوسە، لێزین ٢- قومار.

- **لعب الاختفاء:** قەرەقەرە، کاکڵە شێران، خۆشارکێ.

- **لعب بالجوز:** گوێزێن، واغێن.

- **لعب بالجوز او الدعبول او العفص:** مت، ماتێن، ماتانێ، مەرمەڕێن.

- **لعب بالدعبول وغيرها:** ماتانێ، ماتێن، مەرمەڕێن، مت، هەڵماتان، هەڵماتێن، مووشانە، میتێن.

- **لعب بالنار:** ئاوربازی، گرگرانێ، ئاگربازی.

- **لعب بواسطة (١٤) حفرة:** مارە زیچکانێ.

- **لعب البيض:** هێلکە شکانێ.

- **لعب بين الفريقين يخبأ خاتم ونحوه في طاقية:** کلاوێن.

- **لعب التخفي:** قەرەقەرە، کاکڵەشێران، خۆشارکێ.

- **لعب التمليل:** شابازی، حاکمەکانێ، خانخانێ.

- **لعب ثلاثة قفزات متوالية:** کەوشێن، کەوشەکێن.

- **لعب الحفر:** قۆرت قۆرتانێ.

- **لعب الزوج والفرد:** تاقمانە جووت.

- **لعب الطاولة:** نەرد، نەردێن.

- **لعب فوق الجمد:** خلیسک، خلیسکانێ.

- **لعب الكرة:** هۆلانە.

- **لعب الكرة بالصولجان:** هۆلێن، هۆلی.

- **لعب الكعاب:** قاپانێ، قاپانە، قان، مەحانچێن، میچێن، مێرگەمیرکی.

- **لعب الكعب:** قاپانێ، قاپانە، قان، مەحانچێن، میچێن، مێرگەمیرکی.

- **لعب الكوز:** کاسە گەردانێ.

- **لعب مطاردة الكرة:** شەقانێ، شەقان، شەقێن.

- **لعب النرد:** نەردێن.

- **لعب الورق:** پەڕانتوو، پەیاز.

لعبة: ١- بووکۆکەی منداڵان، بووکک، بووکڵە، وەولە ٢- یاری، گەر، گاڵت، گەپ.

- **لعبة صولجان:** گۆیێن.

- **لعبة كرة السلة:** یاری باسکە.

- **لعبة كرة الطائرة:** یاری بالە.

- **لعبة كرة القدم:** یاری تۆپانێ (تۆپێن).

- **لعبة كرة المطر:** وەوڵە بارانی.
- **لعبة الهوكي:** چەوگانێن.
- **آخر دورة في اللعب:** ورەور.
- **ألعاب الساحة والميدان:** یارییەکانی گۆڕەپان و مەیدان.
- **الالعاب المنظمة:** یارییە ڕێکخراوەکان.

وقت اللعب: کاتی یاری.

ملاعبة: گەمە لەگەڵ یەکتری کردن، لەییزین، لێ ییزین.

ملعب (ج) ملاعب: یاریگا، کایەگا، خشتەک، یاریگە، زرتخانە.

- **ملعب الادارة المحلية:** یاریگەی بەڕێوەبەرایەتی ناوخۆیی.

لعقه لعقاً: لستنەوە، خواردن بەزمان یابەکەوچکی.

- **لعقة الدم:** خوێن لستنەوە.

ملعقة (ج) ملاعق: چەمچە، کەڤچە، کەڤچی، کەوچک، کەچک.

- **ملعقة اشعال:** کەوچکی سووتاندن.
- **ملعقة خشبية كبيرة:** ئەسکوێ، کەوچێز.
- **ملعقة الشاي:** کەوچکی چای.

لعل (ە) گەوهەری شەوچرا، لال، لەحل، جۆرە بەردێکی نرخدارە ڕەنگی سوورە

لعل مذاب: مەیی سوور.

لَعَلَّ: ١- خۆزگە، خۆزی، ئار، کاش، کاشکی، هەیهایە، بریا، بری، خوەزی، وەک، کاش، بەشقی، بەشقم، بەشکوو، بەشکم، بەشکە، بەڵکە، بەڵکو، بەڵکم، هەک، هەڵبەت ٢- دەبێ، دەشێ، دەتوانرێ ٣- ناکا، نەک. نەوا، نەوەکو، نەوەک.

- **لعله يذهب:** ناکا بڕوا.

لعن: بێزوبۆ کردن، جنێوپێدان، دەرکردن.

لُعن: نشتووی شەر.

اللعنة: جنێو، موونج، پەلم، تف لێکردن، ئازاردان، پووشڵ، بێزوبۆ لێکردن.

- **ملعنة (ج) ملاعن:** ١- ڕێگای کوتراو، پیسی قۆناخی خەڵک، مایەی جنێو و بێزوبۆ، فێڵ و فەرەج ٢- ئاودەستخانە.

لعين: بێزوبۆ لێکراو، ئازاردراو، خوداگیر، دەرکراو، مارز.

لغة (ج) لغات: دەو، دەم، زمان، زار، واژە، وتەیەکە زاراوەی هەموو هۆزێکی پێ تەواوبێ.

- **لغة الأم:** زمانی زگماک.
- **اللغة الكردية:** زمانی کوردی، کوردی، کوردەواری.
- **ابن اللّغة:** هاوزمان.
- **خبير باللّغة:** زمانزان.
- **قواعد اللّغة:** ڕێزمان.
- **كتاب اللغة:** فەرهەنگ.
- **المشارك في اللّغة:** هاوزمان، هەڤزمان.
- **المشاركة في اللغة:** هاوزمانی.

اللغز: مەتەڵە داهێنان، لۆتەر.

لغز (ج) الغاز: مەتەڵە، مەتەڵۆک، مامک، قەوسەلە، تشتانۆک، مەتەڵ، هەڵهێن، وتەی سەرپۆشراو و دژوار.

- **حل اللغز:** مەتەڵ هەڵهێنان، هەلهاوردن.
- **معرفة اللغز:** مەتەڵ داهێنان.

لغز لغزاً: ڕوو بەلادا وەرگێران، ڕوو تێکردن.

اللغم: پەچە، پێچە، ڕووبەند، ڕووپۆش.

لغو: وتەی بێ کەڵک، وتەی پووچ، فەرکاندن، پووچ، پڕوپووچ، پووچ بوونەوە.

- **لغو الكلام:** جابڕ.

لغوب: ماندووبوون.

لغوي: کەسێکە لە زانیاری وشاندا شارەزابێ.

- **المجمع اللغوي:** کۆڕی زمانەوانی، کۆمەڵەی زمانەوانی، کۆزمان.

لفّ: پێچانەوە، تێکەوەپێچان، ئاڵاندن، پێچدان، داپێچان، پەریتاندن، داپێچاندن، هەڵکردن، هەڵپێچان، لوولەکردن، لووران، مەرگۆنە.

- **لفّ الحبل وتكويره:** هەڵوەزنین، هەڵوێژنین.
- **ملفة الخيط والحرير:** گلۆڵە، گولۆڵە، ماشەر.
- **ملفة شخصية:** فایلی کەسێتی.

ملفوف: پێچراوەوە، پێچراو، لوولە، هەڵپێچراو.

ملفوفة: بڕوانە محشی لە (حشو)دا.

لف ونشر: پێچان و کردنەوە، سێ بەشە لە زانیاری وێژەدا ١- **لف ونشر المرتب:** ئەوەیە لە مصراعی یەکەمدا وشەی یەکەم لەگەڵ وشەی یەکەمی مصراعی دووەم و وشەی دووەمی مصراعی یەکەم بەدووەمی مصراعی دووەمەوە و هتد بەندیواریان هەبێ ٢- **لف ونشري معكوس:** وشەی یەکەمی نشر بەندیواری بەوشەی دوایی لفەوە بێ ٣- **لف ونشر المشوش:** ئەوەیە کە شێوەیێکی ڕێکوپێکی تایبەتی نەبێ.

لفّافة: پەڕۆپێچ، ئلێمی.

- **لفّافة الرقبة:** ملوانە، گەردنبەند، شاران، گەردەنی، ملەوانە، ستۆیارێز، شاڵگەردن، گەردنبەس.
- **لفّافة الساق، (ج) لفائف:** بەلەک پێچ، پووزەوانە، پووزپێچ، پێ پیچ، پاپێچ، پێتاد.
- **لفّافة الرأس:** سەرپێچ.
- **لفّافة الرقبة:** ملبەند، بەندۆک، (کراڤات).

- لفاف اليد: دەست پێچ.

لفة (ج) لفات: مێزەر، تیلاک، پێچ، مۆمینی، مەندیل، شاشک.

- لفة الرأس: پێچ، سەرپێچ.

- لفة من الخبز: بابۆڵە، بالۆلە، مەحۆجێ.

لفت: شێلم، شەلەم، شەلەمە، تێتوو، مەخمەلات.

لفتة: ئاوڕ.

لفظ (ج) الفاظ: وتە، واژە، وشە، پێژە، بێژە، کرک، پیتێکە لە زار دێتە دەرەوە.

لفظي: زاری، بەزاری، واژەیی.

لفلاف: لاولاوە (گوڵێکە).

لفيف: تێکەڵاو، تێکەوە پێچراو، تێکچرژاو، بۆ مرۆ و داران.

- لفيفة الخيط أو الصوف: کەلاف، کلافە.

لقاء: تووشبوون، پێگەیشتن، ڕاست هاتن، دیتن، بەرانبەری، دۆزینەوە، دیدار، دیدارکردن، دیدەنی، دیداربینی.

- الى اللقاء: لای تۆمان خۆش، تا دیدەنێکی تر، (ماڵئاوا).

- اللقاء السرّي: دیدەنی دوویەدوو، دیدەنی نهێنی.

- ملاقاة: یەکتردیتن، پەرگی، دیدەنی، دیداربینی، سەردان، دیدەنی کردن، چاوپێک کەوتن، ڕوو بەڕووبوون، چوونە دیدەنی، چاو پێکەفتن، لاڕۆیین.

- ملاقي: دیدەنی کار، بینەر، دیتەر، تووشیار، دووچار.

- ملقى، ملتقى: دیتنگە، ژوانگە.

لقاح (ج) لقوح: پەیوەند، فڕوونە، زگپڕبوون، مستوورىە، بەرگرتن، تۆپڕبوون

لِقاح (ج) لقوح: ماک، مەنی ولاخانە و ئەو تۆزەشە کە با لە سەر داری نێری دەگوێزێتەوە سەرداری مێ و وەبەری دەخات.

- حبوب اللقاح: هەلالە.

- حبيبات اللقاح: تۆوی نێرەکی.

- رغبة الحيوان في اللقاح: هاتنەبا، بەبابوون، هاتنەکەڵ، بەکەڵ بوون، وەبەرهاتن.

لقب (ج) القاب: سەرنێو، سەرناو، بەرناڤ، نازناو، ناوێکە مرۆی بەناوبانگ بەناسین دەدات بێجگە لە ناوی تایبەتی خۆی جا بەپێهەڵگوت بێ و یا بەسەروگوێلاک داماڵین بێ.

مُلَقَّب: نازناودار.

لقط لقطاً: چت هەڵگرتنەوە لەسەر زەوی.

مِلقط (ج) ملاقط: ماشە، چەنگاڵ، مەقاش، کلافە، گاسک، پەلگر، پەنگرگر، پەنگرکێش، گاز.

- ملقط الشعر: موونان، موچنگ، مووکێش.

ملقاط: موونان، موواچنگ، مووکێش.

- ملقط صغيرة: بەلگرک، مووچنگۆک.

لَقلَق (ج) لقالق (ه): لەگلەگ.

لقلقة (ه): لاتەفرتێ، جووڵان و پشێوی، تەقەتەقی لەگلەکی.

لُقمة (ج) لُقَم: پاروو، تیکە، گاز، پارە، پاری، پاریک، قەپ، قەپاڵ، قەپاڵە، نەوالە، نواڵ.

- لُقمة الصباح: بەرچا، بەرقەلیان.

- لُقمة العجين (للحيوانات): نواڵە.

لقن (ه): لەگەن.

لُقوة: ١- نەخۆشیێکە لە ڕووی مرۆی پەیدا دەبێ لێو و ددان و یا شەویلکەی بەلایەکیدا خوار دەبێ ٢- هەڵۆی مێیە.

لك (ه): شیرەی داران، جیوەی داران، لە لکان و لیکی دارانەوە وەرگیراوە.

لكات: وڵاخی کامدار.

لكّه لكّاً: شەپەلاخە لە پژمل دان، تۆقات لێدان.

لكز: بەمست لێدان.

لكمة: مست، مشت، مشتەکۆڵە.

- المضاربة باللكمات: شەڕەمست.

لكن: بەڵان، بەڵام، لێ، تەنانەت، بلام، ئەمان، بلان، لێ هێ.

- ولكن: کەچی، وەلێ، دەلێ.

لكن (ه): لەگەن.

لُكنة: پسکی، فسەزمانی، زمان گیران، گەیگرتن.

لَم: نا، نە، نەء، مە، مرازی یەکخستنە و بچێتە سەر هەر وشەیێکی دواپیتەکەی زەنەدار دەکات کە بشگاتە سەر هەر کردارێکی دوارۆژ (مستقبل) واتایەکەی وەردەگێرێتە سەر ڕابردوو وەکو: **لم أرى احداً:** کەسم نەدیت.

لِمَ: بڕوانە (لماذا).

لَمّ لمّاً: ماشینەوە، ماڵینەوە، کۆکردنەوە، برهاڤکرن، گلێر، لەل.

لما: تاکو، تاکی.

لمّا: کاتێکی، دەمێکی، کە، کەی، کەین، کە بگاتە سەر کرداری دوارۆژ واتایەکەی دەکاتە ڕابردوو و دوا پیتەکەی زەنەدار دەکات.

لماذا: لەسەر چی، لۆ، بۆ، لەبەر چی، لەبۆ، لاچێ، بۆچی، پچی، وەرووچێنشی، پەیچێش، چرا، چرە، چەرا، ئەڕاچووێ، ئەڕایچی، بووچە، چەنی، چما، چمان.

لمّاز: بڕوانە (لمّام).

لمّاع: درەخشان، شەوقدەر، شۆڕ، تروسکەدار، شەبەقدار، بریسکەدار، برووسکەدار، برەوش، ورشەدار، پەرداخدار، هوولۆس، گەش، بەلۆق، ڕەونەقدار، خشەئیتە، درەوشەدار، درەوشەر، هولووس، ئارنگدار.

لمّة (شعر رأس المرأة): کاکۆڵ، پرچ، کەزی.

لجة: ١- شەوچەلە، شەوچەرە ٢- بەرکوڵ، سەرکوڵ.

لمح: دزین، بەتاڵووکە تەماشای لای چتێکی کردن، بەدی کردن، برووسکە، ئەستێرە.

لمحـة: چاو لێکنانێک، تاوێکی، چاو پێکەوتنێکی کـورت، جارەتەماشا کردنێک بەکورتی.

لمزه لمزاً: ئەنگ (عـیب) لێگرتن، چاوی لێـداگـرت، لێی دا، دووری خستەوە.

لمس: دەست لێـدان، تەمس کـرن، پەلاندن، دەست لێـخشـاندن، دەست لێخستن، دەس پیاهاوردن، وێکەوتن، ساوا.

- ملموس: دەست لێدراو، هەست پێکراو، لێخراو.

- غـیـر ملمـوس: دەست لێ نەدراو، هەست پێ نەکـراو، مـۆر، مۆرنەشکاو.

لمص العـسل ولمصـاً: بەسـەری قـامکی هەنگوینی هەڵگرت و لستیەوە.

لمص الصَّبيّ: منداڵەکە میزی کرد.

لمص فلاناً: ئازاری پێگەیاند و ڕەخنەی لێگرت و زاری لێ خوار کردەوە.

لمطه (بالرمح لمطاً): بەنیزە لێی دا.

لمظ الماء: بەلایەکی زمانی ئاوی خواردەوە.

لمظ فلاناً: پێ چێژت.

لمع لمعاً: زریوە، ورشـە، ورۆشـیـان، زریوە زریو، وریشـەورش، ترووسکان، درەوشان، بروکانەوە، تریسکان، چرسان، چرسین، چریسکان، برووسین، کـزرین، درەخشـان، تەپسین، تەپسـان، خشان، شەوق دانەوە، بریقە دانەوە، کزرین، ورێشە، ورۆشە.

لمعان: بروانە (لمع لمعاً)، ئارنگ، زریوە، زفە، تریڤە، برووسکە، بریسکە، پەرداخی، بریقانەوە.

لمعان الحجر: فەلق.

لمعان النار: گرشە، گرشەگرش.

لمعة: ترووسکە، بریقـە، شـەبەق، برووسکە، پرشنگ، تریشـقـە، برووکـە، جـرووکـە، تۆرووسکە، ڕەونەق، چریسکە، تەییس، گـەشی، ئاورنگ، ئاورینگ، برووکـە، بریسکە، گـەش، پرشەپرش، بریقە، بریقـەبریق، تریسکە، جـرووسکە، درەوش، درەوشـە، ورشـە، وژە، باقـە گـیـایەکی وشـک، دەسـتـەیەک مـرۆڤ، پەڵەی سـپی، پەڵەی مـووی سـپی لە نێـو مـووانی ڕەشدا.

- المعت الشـاة بذنبـهـا: بزنەکـە کلکی بڵند کـرد (نیشـانەی تەگەیەتی).

- مُلَـمَّـع: ١- تـرووسـکـەدار، ڕەنـگـاوڕەنـگ ٢- لـەوێـژەدا هەڵبـەسـتێکە کە لەتێکی (مصـراع) یا بەیتێکی بەزمـانی کوردی بێ و ئەویتریس بەئارەوی و ئیتر بێ.

لموص: درۆزن، فێڵباز.

لن: قەت، هەرگیز، بۆ نەهێشتن و یەکخستنە لە دوا ڕۆژدا بچێتە سەر هەر وشەیێکی دوا پیتەکەی سەردار دەکات وەکو.

لن تراني: نامبینی، لن أفعلَ: ناکەم.

له (م) بها: هەیەتی، پێیەتی، لەلایەتی، لە تەکیەتی، هەسی، هەسین، بۆ وی، بۆ سوودی وی.

اللهاة (ج) لهوات: زمانە چکۆڵە، بەرگە، زوانی ئاوگین، زوانە بوچکەڵە.

لهاد: نزگەرە، نزگرە.

لهانة: کەلەم، کەلەرم.

لهب الرجل لهباً: پیاوەکە تینووبوو

لهب (م) لهبة: گـر، هالاو، زمـانەی ئاوری، سوولی، بڵـێسـە، کڵکۆ، گوڕی، نێڵـە، شیـر، شـەول، زبانە، نێڵـەنێڵ، زمانە، زوانە، گڵپە، گڵپەگڵپ، گرفە، گرفەگرف، کڵپە، کڵپەکڵپ، گەرمەژوویی، گڕی، ئاوری، پێل.

لهب ساطع: گڕی بریسکەدار.

- تموّج اللهب: هێڵەهێڵ.

لهبان: زمـانە کـێـشـانی ئاگـر، سەختـی گـەرمـا، ڕۆژی گـەرمـا، تینوێتی.

لهبة النار: گڕی ئاوری، گڕە، گوڕی.

لهجة (ج) لهجات: ڕاوێژ، شێـوە، گـۆیش، ڕاناو، زاراوە، زار چەشنە شێوە ئاخەفتنێکە مرۆ لە منداڵیدا فێری بوویێ.

لهذا: لەبەرئەوە، بەهۆی ئەوەوە.

لهزمة: لالغاوە.

لهزمتان: هەردووک لالغاوە.

لهف: حەیف، موخابین.

لهفة: تاسە، شەوق، ئارەزوو، حەیف.

- ملهوف: خەمگین، دڵسووتاو، زۆر لێکراو، لێقەوماو.

لهو: گەمە، گاڵتە، کات ڕابواردن، خۆ خەریک کردن.

- ملهى (ج) ملاهي: گـۆبەند، تەمـاشـا، گـەمـەگـە، یاریگا، گەمەگا، هەڵپەرگە.

لهيب: بڵێسە، هالاو، گڵپە، زبانە.

لهب النار: بڵێسە، هالاو، گڵپە، زبانە.

لهيبة: مەلاشوو.

لهيف: دڵسووتاو، لێقەوماو، بەپەرۆش، خەمگین.

لو: ئەگەر، گەر، کە، خۆ، هەکە.

لو كنت: ئەگەر من بام (یا) بام، پیتی مەرجە.

لواء (ج) الوية: ١- لەشکر، تیپ ٢- جووره ئالایەکی گەورەیە لە کـاتی پێـداوسـتـیـدا نەبێ هەڵنادرێ ٣- هەرێم، خـاک، شارسان، ئاستان.

اللواء: ملگێرە (باڵندە).

لوءلوء (ج) لئالي: دوڕ، مرواری، دانە.

لواذ: پەنابردن.

لوازم: پێداویستی.

لوازم مدرسية: پێداویستی فێرگە.

لواس: نەوسن، لرپن، زگبرسی.

اللواش: لەواشە.

لواط: نێرباز، لۆتی، هەتیوباز، لووسکەباز.

لواطة: لۆتێتی، هەتیوبازی، نێربازی.

لواف: مووتابچی، بەڕەچن، تەونگەر.

لوان: ڕەنگکار، ڕەنگ کەر، ڕەزار.

لوام: بەسەرڕۆ، سەرزەنشکار.

لوام: بەسەرڕۆیشتن.

لوب: کرێل.

لوبيا: لووبیا، لۆوک، لۆڤک، لۆد، لوک.

لوثا: تێکەڵاوی، تێوەدراوی.

لوث تلويثاً: تێوەردان، قوڕاو و لیتاو کردن، شلوێ و تێکەڵکردن.

ملوث: پیس، گووای، چڵکن، چرکن. قـخـە، گـخ، (لە زاراوەی ساوایاندا).

لوح (ج) الواح: تەختـەی دارە یا هی ئاسن و ئـیـدیکە، دەبک، دەبکە، دەپە، دیپەک، مردیاک.

- **لوح الحجر:** تەختەبەرد.
- **لوح الحجري:** سەلبەند.
- **لوح الخشب:** شەپک، شەپکەدار، تەختەدیەک.
- **لوح القبر:** کێل.
- **لوح الكتف:** دەفەی شان.

لوحة: ١- تەختەیەک، وەر، دەپ، ٢- شەقڵ (تابلۆ).

- **لوحة الاعلانات:** تەختەی ئاگانامان.
- **لوحة النرد:** تەختی نەرد.
- **لوحة يغسل عليها الميت:** تەختەشۆر، مەشفەن.

لوذعي: بیرتیژ، تیژبیر، زیرەک، زرنگ.

لوز: بادام، باوی، بادەم، لرز، قـــەوارۆک، باهیڤ، بەهیڤ، بایەو، دەیندک، پیام، باڤی، دێندک.

- **لوز اخضر:** چووالە، چەقالە، گولهە.
- **لوز جبلي:** چووالە شینکە.
- **لوز مرّ:** شرت، بادامی تاڵ.
- **لوز ملبس:** هێلکە چۆلەکە، نوقلی بادام.
- **لُبّ اللوز:** مەغزی بادام، کاکڵی بادام.
- **لوزة الحلق:** ئاڵوو، مەلازە.
- **لوزة المعدة:** پانکراس (تۆربەی زراوییـە) لەژێر چیکڵـدانە و شیرەی هەزمی لە چیکڵدانە دەتکێنێ.

- **اللوز الهندي:** کاکاو.

لوزي: بادامی.

لوزينج: لەوزینە.

اللوزتان، اللوزتين: هەسـتی، کەلالە، ئاڵوو، مـەلازە، مـەلاژوو، ئاڵنگ، مـەرازە، دوو بادامـە، دوو گـرێـیـە لە مـەلاشـوودا لە نزیکی زمانە بچکۆڵەی.

- **التهاب اللوزتين:** ئاڵووکەوتن. مەلاشوو کەوتن، مەلازەکەوتن، سۆی مەلازە.

لوطي (ه): لۆتی، هەتیوباز، نێرباز، بەچەباز، هەرزەکار.

لوعة الكبد: کزەی جەرگ.

لوف: گـیـایەکـە لە نزاران دەڕوێ و چەند لاسکێکی ئەسـتـووری هەیە لکەکـانی قـایمن گـەڵایەکـانی وە هی لاولاوەی دەچێ بەریش بەهێـشـوو دێنێ لە پێـشـدا پیـسـە و دوایە زەرد هەڵدەگەڕێ.

لوك: جووین، جوون، لەزاردا هێنان و بردن.

- **لوك الكلام من قبل شيخ هرم لاسنون له:** کەپەکەپ.

ملوك: دەرمۆر، دەربەستە، مۆر نەشکاو.

لو كانّ: کە ببوایە، گەر دێ.

لولا: دەنا، نخۆ، کە نەبایە، ئانکۆ، نەگەرنا، ئەگینا.

لولب (ه): لۆلەپی مەشکەیە، دەستە خورت، لۆلەپ.

لؤم: ڕژدی، ناکەس.

لوم وملامة: سـەرکـۆنە، بەسـەر ڕۆیشتن، شـێـلان، هەڵشـێـلان، ڕواڵەت، بەڕوودادانەوە، سـەرخـسـتـنەسـەر، سـەرگـۆ، منا، هەینەهەینە، سەرزەنشت، سەرزەنشکردن، دەملۆت.

ملمات: بەسەر ڕۆیشتنان.

ملوم: سەرزەنشکراو.

لون (ج) الوان: دەن، ڕەنگ، وەندەی، تەن، گـۆن، مـاد، ڕەنـیـد، تووک، وەنگ، وەندەی.

- **ذو لون واحد:** سادە، ساکار.
- **لون البرتقالي:** نارنجی، نارووجە.
- **لون حنائي:** کمژ، ڕەنگی خەنەی.
- **لون سادە:** ڕەنگی سادە.
- **لون غامق:** پڕڕەنگ، ڕەنگی تۆخ.
- **لون فاتح:** ڕەنگی کاڵ، ڕەنگی کراوەوە.
- **لون معتم:** ڕەنگی تاریک.
- **لون نباتي:** ڕووەکە ڕەنگ، نەباتی.
- **سكري اللّون:** شەکەری.
- **مزرق اللون:** شینباو.
- **مُلوّن:** ڕەنگ کـریاگ، ڕەنگاوڕەنگ، ڕەنگین، نەخـشـاو، ڕەنگدار، گـــوڵـگول، هەزارڕەنگ، ڕەنگـین، ڕەنگامـــە، ڕەنگاوڕەنگ، ئاڵ و واڵا.

لوَّنَ: بروانه (تلوين).
- مُلوَّن: رەنگینەر، رەنگ کار، رەنگ کەر، رەزاز.
- ملوَّن بالالوان الوردية: گوڵگوڵی.
- ملوَّن بالوان مختلفة: رەنگاورەنگ، گۆناگۆن.
- وحدة اللون: یەکرەنگی.
- مختلف اللون: هەرەمە.
- مرقش اللون: کورکوری.
لوي: چەرخاندن، هەڵچەرخاندن.
لوی: نیگەران، دڵواپەس، دوودڵی.
لوي، لَيَّ: نیگەران، دڵواپەس، دوودڵی.
اللويحق: قەلەبانەیی.
لِي: هەمە، لەلامە.
لي: ژاوە، ژاوەژاو، سرتە، دەم ورە، فڵتە، ژاوە.
لي المسمار وغيره: پەرچکردنەوە.
لياقة: شایان، شیان، شیاوی، لێوەشان، لێوەشاندن، لێهاتن، لێهاتوویی، لێوەشانەوە، هێژایی، لێکەوتی، ئاڤەند، ژێهاتن، بەژیری، هونەر، حونەر، رایەک، ژێ هاتن.
- عديم اللياقة: بێ حونەر، بێ دەم و پل.
ليالي: شەوگار.
الليالي الحالكة: شەوەزەنگ.
ليانة: نەرمی، شلکی، چیپی، نەریایی.
لية: داڤ، داڤک، داو.
ليتَ: خۆزگە، خۆزی، خۆزیا، کاشکی، بریا، بری، ئار، خوەزی، بریێ، بریان، کاش، خۆزێ، بری بەبری خووای بایە.
ليث: ١- شێری نێر ٢- جوورە جاڵجاڵوکەیەکە.
ليس: نا، نائ، نە، نەء، نەخێر، نەو، نیە، توننە، نینە، نانا، نیۆ، چە، چء، چوو، چووء، خێر، هاء، هەء، هێن.
ليف (ج) الياف: تیکولی دارەخورما، ریشاڵ، کەمێک دەزوو یا ئاوریشم.
الياف صناعية: ریشاڵی دەستکرد.
الياف العصبية: هەستە ریشاڵ.
الياف العضلة: ماسولکە ریشاڵ.
الياف النساء: شەدانکە.
الياف نباتية: رووەکە ریشاڵ.
الطبقة الليفية: ریشاڵە چین.

ليقة (ە): کەمێک دەزوو، یا ئاوریشم، لیقەی نێو دەوانی مەرەکەبی.
ليل (ج) ليالي: شەو، شەڤ، شێڤ.
ليالي: شەڤان، شەوانە.
الليل والنهار: شەو و رۆژ.
ليلاً: بەشەو.
ليلاً او آخر الليل: شەوەکی.
ليلة: شەوێکی، تاکە شەوێک.
الليلة: ئەمشەو.
ليلة أمس: دوێ شەوێ، دوێنێ شەوی.
ليلة اول أمس: پێرەشەوێ، پێرێ شەوێ، شەڤتر.
ليلة باردة: شەوێکی ساردە.
ليلتكم سعيدة: شەوتان باش، شەوتان خۆش، شەوتان خوەش.
ليلة قمراء: تاڤهدی، مانگەشەو، هەویەشەو.
ليلة قاسية: شەوەزەنگ، تاریکەشەو.
- بين ليل وليلة: شەوبێری.
- تقضي الليل: راشکانی شەو.
- سهرة الليل: شەو بێداری، هەزارە.
- السير ليلاً: شەورۆیی، شەورەوی.
- طوال الليل: شەوکار، شەبەنگە، بەدرێژایی شەوی.
- قائم الليل: شەڤناتوروان، شەوبێدار.
- مدى الليل: شەوگار، بەدرێژایی شەوی.
- معادلة الليل والنهار: بەرانبەرێتی شەو و رۆژان.
- نصف الليل: نیوەشەو، نیمەشەو.
- هذه الليلة: ئیمشەو، ئیشەڤ، ئەوشۆ.
ليمون (ە): لیمۆ، لیمۆن، ترنج، ترنجۆک، لیم، هاڵە پیرێژنانە
لَيِّن: ١- نەرم، شل، شلک، بۆقل، پێ بر، تەر، چیپ، مژۆک، فش، فش و فۆڵ، ناسک ٢- مژۆک.
- ملَيِّن: دەرمانی نەرمکەرەوە.
لَيِّن العريكة: خۆشخوو، نەرمخوو.
لينة: نەرمی، شلکی، شلی.
لينوفر (ە): نیلوویەر، لەیل و پەر، نیلوفەر، لیل و پەر، لوولووفەر، لوولوویەر.
ليوان (ە): هەیوان، ئەیوان، لیوان، بێرایی، بێلایی.

م

م: پیتی بیست و چواردەمینی ئابێتی عەرەبییە و پیتێکە بۆ گەلی نێری ئامادە بەکار دەبرێت وەکو: ذلکم، کنتم.

ما: چ، چی، ئا، چر، ئامرازی پرسیارە وەکو **ماذا ترید؟ ماعندك؟** چت لەلایە.

مافَعَلَ: چی کرد؟

ما: بۆ نەهێشتنە وەکو: ماهذا رجل، نە، نا، نیە، ناء.

ما: بۆ سەر سوڕمانە وەکو **ماأحسن زیداً:** زەید چەند جوانە، یا چەند باشە.

ماء يموء موءاً وامواءً: میاواندن، میاوەمیاوکردن.

ماء (ج) میاه وامواه: ئاو، ئاڤ، یاو.

ماء الاجاج: تالاو (گیراوەوەی کنێن).

ماء الاسود: ڕەشاو، ئاوی ڕەش، ئاوی مرواری.

مأبض: ژێرزرانی، بنچۆک، ژێر ئەژنۆ، قوولکەی ژێر ئەژنۆیانە.

ماء التبلور: ئاوی کریستال، کریستالاو.

ماء الجرب: گڕاو، گەڕاو.

ماء الجير: قیراو.

ماء الحميس: هووناو، خویناو.

ماء الحياة: ئاوی زیندەگانی.

ماء الراكد: کاماف، ئاوی مەند، ئاوی ڕاوەستاو.

ماء ساخن: ئاوی گەرم.

ماء المسكر: شەکراو.

ماء شبم: ئاوی ڕچیاو.

ماء الشرب: ئاوی خواردنەوە.

ماء الشعير: ئاوی جۆ.

ماء عذب (حلو): ئاوی خۆش.

ماء العسر: ئاوی ناسازگار.

ماء فاتر (دافئ): ئاوی شیرە و گەرم، ئاوی شیلەوگەرم.

ماء في العين: ئاوی چاو، ئاوی مرواری.

ماء قاصر: ئاوی بێ گیا و سارد.

الماء قليل التدفق: نزاو.

الماء القليل المتعفن: کوێراو.

ماء الكلس: شوورباوڕێژ، شۆروا ڕێژ، ئاوی قسلی، قسلاو، دۆغاو، دۆخاوە.

ماء مالح: ئاوی سوێر.

ماء المثلج: بەفراو، ئاڤەڕوو.

ماء المجمد: سەهۆڵاو، ئاوی بەستوو.

ماء المطر: باراناو، واراناو.

ماء معدني: گراو، ئاوی گراوێ.

ماء المقطر: هەڵماو، ئاوی دووبارە، ئاوی تکاو، ئاوی پاڵێوراو.

الماء المنحدر: لێژاو.

ماء الموحول، الماء الموحول: قوڕاو، لیپاو، لیتە، لیتاو، لیتاڤ.

ماء نار: ئاگراو، ئاگرەناو لە (کیمیا)دا.

ماء نجس: دەڤۆش، ئاوی پیس، پیساو.

ماء نقي: ئاوی بێ گەرد، ئاوی خاوێن.

ماء الوجه: ئاوی ڕوو، ڕەنگی ڕوو.

ماء الورد: گوڵاو، گولاڤ.

مرشة ماء الورد: گوڵاو پژێن، گوڵاوپاش.

ماء يخرج من المعادن الجصية: گەچۆرە.

ماء اليسر: ئاوی سازگار.

مصدر الماء: سەرچاوە، بناوان.

بخار الماء: هەڵمی ئاوێ.

تجرع الماء: هۆرش قۆرنی، قوم لە ئاوێ دان.

- **تَدَفُّق تيار مائي او هوائي:** تەوژمی ڕەوتی ئاوێ یا هەوایی.
- **تيار الماء:** ڕەوتی ئاوێ، تەوژمی ئاوێ.
- **حب الماء:** کووپەی ئاوێ.
- **خرير المياه:** هاژەی ئاوێ، هاشەی ئاوێ.
- **زروب الماء:** کیزێن، ڕەوان بوونی ئاو.
- **صدر الماء:** بناوان.

- **صوت الماء:** دەنگی ئاوی، هاشەی ئاو.
- **صوت انصباب الماء:** قولپە، قولپەقولپ، قلپە، قلپەقلپ.
- **قطرة ماء:** دڵۆپێک ئاو، تنۆکێک ئاو.
- **مخرج الماء:** دەراو، دەراڤ، دەراڤۆک.
- **مخزن الماء:** هەماراو، حەنباراو، سارنج، سارداو، سەرداو.
- **مخزن ماء الطاحونة المائية:** قۆتەرە.
- **مصب الماء:** شۆڕاوگە.
- **ملتقى المياه:** یەکاو.
- **المواقع التي تجمدت مياهها من البرد:** یەخبەندان.
- **مورد الماء:** سەراو، سەرکانی.
- **نتح الماء أو نزحه:** هەڵگوزین، هەڵێنجان.

مآب (ج) مآوب: پەنا، پەناگا.

مئبرة: دەرزی دان.

مابَعد: دوای وی، ئەوەی دوای چتێکی بێ.

مابعد الطبيعة: ئەوەی کە لە سروشت بەدەرە، زانیاری خودایی.

مائة (ج) مئات: سەت، سەد.

مائة و واحد: سەدویەک.

مئات: سەدان، لە ڕاوێژی ئەژمارێدا لە (١) تا (٩) آحاد و لە (١٠) تا (٩٠) عشرات و لە (١٠٠) تا (٩٠٠) (مئات)ی پێ دەڵێن.

مأثرة (ج) مآثر: کاروباری باش و پەسندکراو.

مائتان، مائتين: دووسەت.

مائة الف: سەدهەزار، لەک.

مات (موت): مردن.

مأتم: پرسە، چەمەرگرتن، شین، شیوەنگا.

مائدة (ج) موائد: سفرە، خوان، پێدەکەر، سەخردان، خۆراک، چێشت، واردەمەنی، حووری، گیرمی، مێز.

مائدة الطعام: مێزی خواردەمەنی.

- **غطاء المائدة:** سەرمێز.

مأرب (ج) مآرب: نیاز، پێداویستی.

مائس: بەختە باران، (مانگێکە).

مائع (ج) موائع: ڕۆن، شلەمەنی، ڕۆهی، ڕوون، ڕهن، شل، ڕەوان، تراو، گازاو (لە فیزیادا).

- **الوسط المائع:** تراو، گازاو (لە فیزیادا).
- **موائع الجسد:** شیلاق.
- **ادخال في الموائع:** کۆسی.

المأقة: هەنیسک.

مائل: ١- خواستەر، هەوەسکار، ڕووتێکار، خوازۆک، چەوت، لار، خووار، گەردیاو ٢- لێژ، سەرنشێو، سەرشۆڕ، خوار، گەردیاو، لێژ، سەرنشێو، سەرشۆڕ، چەماوەوەی لارەکە، بەلاداهاتوو.

- **خط مائل:** هێڵی لار.
- **مائل الاذن:** عدکافی، گوێ لار.
- **مائل للاصفرار:** زەردباو.

ماتم (ج) مآتم: بانگ، پرسە، تازیە، شوێن تازیە.

ماثل مماثلةً: وێچوون، هەمبەری.

ماثل بفلان: وێچواندن، پێچواندن.

مأثوم: گوناهکار.

مأثور: ئاخۆتنێکە لە کۆنەوە دەم بەدەم گێڕرابێتەوە.

ماجّ: کەسێکە لەبەر پیری گرفتاری دەردێکی وابێ هەمیشە لیکاوی بەزاری دابێ.

ماجد (ج) ماجدة: گەورە، خۆشخوو، بەخشندە، جوامێر.

ماجری: سەربردە، سەرهات، بەسەرهات، ڕووداو، سەربردە.

ماجن: سەرسەری.

مأجوج: بڕوانە **(يأجوج)**.

مأجور: ڕەنجبەر، پالە، کرێکار، کرێگرتە.

ماخض، ماخضة: ژێن، ژێنە، مەشکەژێن.

مأخوذ: وەرگیراو، براو.

مادام: تا، هەتاهەیە، تاکو وایە، تاکاتێکی، تا هەبێ.

مأدبة (ج) مآدب: سفرەی نان لە کاتی میوانانەدا.

مادة (موضوع): بابەت.

مادة (ج) مواد: سفن، بابوار، وادە، سفن، مەتەر، مایە، پان، کەد، گەوهەد، ماک، کەرەس، کەرەستە، مراز، پارچە، تیکە، بنچینەی چتان **(مادة)** جەوهەر، ئەوەیە چتی لێ دروستکرێ وەیا پێی ڕێکخرێ و یا بەهێزی وی چت پەیدا بکرێ.

مادة انفجار: تەقەمەنی.

مادة رسوبيّة: نێ.

مادة التطعيم: ماکی کوتانێ.

- **خواص المادة:** خۆماڵەکانی مادە.
- **مواد أولّية:** کەرەستەی سەرەتایی.
- **مواد خام:** کەرەستەی خاو.
- **مواد العطارية:** کەرەستەی وردەواڵەفرۆشی، وردەواڵە.

مادح: هەڵنەر، پێ هەڵگۆ.

مادون: ژێردەست، نزمتر، خوارەوەنی.

مادي: ١- بشون، ئەنبووژەن، پوولەکی، دەهری ٢- کەسێکە هەموو چتێک پاڵپشت بداتە بەر مادە و بڕوای بە پەروەردگار نەبێ.

ماذا: چی، چێش، چووێست، چە، چووێ.

ماذا بعد: چێتر.

مأذنة (ج) مآذن (مئذنة): جێگای بانگ لێدانێ.

مأذون: ڕێدراو، دەستوور دراو، وەدراو.

مار: ڕوویبگ، ڕۆیشتوو، ڕابردوو.

مأرب (ج) مآرب: نیاز، ئاتاجی.

مارت: له ۲۱ی مارتدا سەرەتای مانگی کوردانه، نەورۆز، خاکەلیوه، هەرمێ پشکوان، ئادار، ئاخەلیوه، ئاخلێڤ مانگی سێیەمینی ڕۆمییه.

مارد (ج) مردة: سەرپێچ، سەرکێش، بلند.

مارس ممارسة: تاقی کردنەوه، چارەکردن، دەست پێکردن، ئەرک کێشان، هەمیشە خەریکی کارێکی بوون.

مارق: دیوەدەر، دیواودەر.

ماركة: شەقڵ، سەردەو.

- **ماركة مسجلة:** سەرمۆر، سەربەمۆر، شەقڵ کراو.
- **فتح الماركة:** سەردەق شکاندن.

مارن (ە): بەلگەی گوێ، نەرمەی گوێچکە.

المارنة: شنگ، ئەسپنگ.

مازح: شۆخیکار، گەمەکار.

متزر (ە): مێزەر.

الماس: ئەلماس، ڕووژه.

ماسة: ئەلماس، ڕووژه.

ماسك: گیر، ئەوەیە کە چتی بگرێ.

ماسكة: گیره، پارێزەر لە تاوان و سووچ.

ماسوى الله: هەموو گیانلەبەر تەنها خودا نەبێ.

الماسورة: سەبیله.

الماش (ە): ماش.

ماشاءالله: ۱- ناوەخوا، نامەخوا ۲- جارجاره له جیاتی ئافەرین و یا واق وڕمان بەکاردەبرێ.

ماشطة: شانه لێدەر، جوانکەر، ڕازێنەر، وەڕازێن.

ماشك (ە): ماشه.

ماشي (ماشٍ): خاوەندی گەلەورەمە، ڕۆیندە، پیادە، پەیار، جودار پێی وەکو ئاژاڵ و ڕەشەولاخ و وشتر.

ماشية (ج) مواشي: ئاژاڵ، مالات، ولت، چوارپێ، ئاژەڵ.

- **امرأة ماشية:** ژنی زۆر منداڵدار.
- **تجمع المواشي في المأوى:** مۆڵ بوون.

ماصٌ: مژ، مژۆک، مژەر.

ماصّة: مژ، مژۆک، مژەر.

يُمصّ: مژ، مژۆک، مژەر.

ماضي: ڕابردوو، تێپەڕیو، بگردک، بوهێترک، ڕوویک، ڕابوردوو

ماضي انشائي: ڕابردووی دانانێ.

ماضي استمراري: ڕابردووی درێژەدار.

ماضي البعيد: ڕابردووی دوور، مێژبوهێتر.

ماضي شهودي: ڕابردووی بینراوی.

- **ماضي نقلي:** ڕابردووی گێڕاوەیی.
- **الزمن الماضي:** کاتی ڕابردوو.
- **العام الماضي:** پار.
- **في العهد الماضي:** جاران.

ماطل: دواخەر.

ماطل مماطلة: دواخستنی کاروبار، ئەمڕۆ و سبەی پێکردن، قەرزکوێری، سەرچەوتی.

ماعدا: جگە، بێجگە، بەدەر، بەبێ، خەین، بڕ، بل، بەرجا، هێ لە، بێ لە، بێژگە، ژبل، بێژ.

ماعز: بڕوانە (مَعْز).

ماعون (ج) مواعين: ۱- قاپ، قاچاخ، هەوەڕ، قارەوانه، هەووڕ، کاسه، دەوری، بەقاپ و مەنجەڵی چێشتیش دەڵێن. بارانه ۳ ئاو. چاکه چاکه، خێر و پیاوەتی.

- **ماعون خزفي كبير:** مۆده، کاسه.
- **ماعون خشبي:** کۆتک، کۆجیله، تەشپی.
- **مواعين معدنية:** ئاسن جاو، هیرپار.

مافوق: لە ژووروورتر، لە سەرەوەتر.

ماقبل: پێش، لە پێش ئەوه، ڕابردوو.

ماقة: هەنیسک.

ماكر: بڕوانه (مكار).

ماكس: باجگر، باج ئەستێن، ڕادار، قۆڵچی، باجیگر، قوڵجی، گومرکچی.

مأكل (ج) مآكل: خواردەمەنی.

مأكولات: خواردەمەنی، خۆراک.

ماكينة (ج) مكائن: چەرخ، مەنگەنه، ماشینه.

مآل: ئەنجام، گەڕانەوه، شوێنی گەڕانەوه.

مال (ج) اموال: ماڵ، دارایی، ئەوەیە کە مرۆ هەیبێ.

- **الاموال المجمدة:** ماڵی دەست بەسەر داگیراو.
- **بيت المال:** شوێنی دارایی گشتی.
- **رأس المال:** سەرمایه، دەسمایه، دەستمایه.
- **رعاية المال:** دووربین.
- **الاموال العطارية:** وردەواڵه، خوردەوات.

مالج (ج) موالج (ە): ماڵنج، ماڵه، مۆڵه، هەرین، هەرییی.

مالح: سوور، سۆڵ، سۆڵه.

- **مياه مالحة:** سوێراو، شۆراو، شوراڤک.

مالشة، ممالشة (ە): ماڵشت دان، دەست پێدا ماڵین، چەورکردن، هەنوون، هەنوان، هەنووین، هەنین.

مالق (ە): ماڵووی جووتییه.

مالك (ج) ملاك: خێوی، خودان، خاوەند، ماخۆ، خاوەندماڵ، ماڵخۆ، ماڵخوێ، خاوەن، خوەی، خوەدی، ئەرباب، خاوەندماڵ، خووەهی، دارا.

مالك الحزين: ماسیگره، سەقا، باڵندەییێکی ئاوییە کە ئاو وشک بێ، کز دەبێ.

مالكية: هەبوونی، هەبینی، دێداری، ساماندارى.

- مملوك: بەنی، بەندە، نۆکەر.

مالوش (ج) موالیش: مڵـە، جۆبرکە، گوڵبر، وڵە، قـوزبرکـە، هووڵە، خووزەبرە، کرمبر، کوزبرە.

مألوف: بروانە (الیف).

مالي: نی منە، هی منە، یی منە، یامنە.

مالیات: خەراج.

مالي (م) مالیة: هەبوونی، هەبینی، ماڵ، ماڵی، کاڵای نێوماڵ و دووکان و داهات و سامان، دارایی.

مالیّة: دارایی.

مدیر المالیة العامة: بەڕێوەبەرایەتی دارایی گشتی.

مـأمـأ مـأمـأةً: باڵاندن، قـاڕاندن، کـووڕاندن، باڕین، کـاڵاندن، کالین.

مـأمـأ: مـاءمـاء، باڕە، باڕەباڕ، باع، باعـەباع، قـاڕە، قـاڕەقـاڕ، ماء.

مأمن: پەنا، شوێنی ئارام و هێمن.

مـأمـور: مـووچەخـۆر، کـاردار، فـەرمـان پێـدراو، جـیـرەخـۆر، فەرمانبەر.

مأمور تنفیذ: گزیر.

مأموریة: مووچەخۆری، کارداری، جیرەخۆری.

مانح: بەخشندە، بەخشەر.

مانح الدم: خوێندەر، خوێن بەخش.

مأمول: ئارەزووکراو.

مأمون: بێ ترس

مـانع (ج) موانع: لەمپەر، ڕێگر، ڕێگاگر، پێگر، خـەباتکوژ، ڕاگر، پەک تێخەر، پەکخەر، تەگەرە، بەرگر، بەرگر، پێشگر، پیشگر، پەکخەر، پێشگیرەوە، بەرگێرەوە، نەهێژ، نەهێڵ، بەرگر، بەرگێـر، بەرهەڵس، بەرهەڵست، بەست، بەربەست، بەرووست، جڵەوگر، پاگر، داینەگر، ڕێ نەدەر، سکر.

- مانعات الصـواعق: بەربەستکاری هەورە تریشقە.

مأنوس: ڕام، هۆگر.

ماهذا!؟: ئەمە چیە؟ ئەمە چەس؟

مـاهر (ج) مهرة: مـەحلان، کارناشنا، نکوول، شـیـاو، کارزان، وریا، زیرەک، کارساز، بەسەلیقە، سەلیقەدار، پێشەپێشە، بژمـێـر، زیرەک، جـەرجـهـە، زرنگ، زیت، شـاک، شـاباز، شەهباز، کرمکار، کارامە، لێهاتوو، بەهوردە.

- ماهر في العمل: کارەما، کارامە، کارزان، کارناشنا.

ماهو: ئەوە چییە، چەس، چێش؟

ماهي: ئەوە چییە، چەس، چێش؟ (بۆ مێیانە).

مـاهیّـة (ج) مـاهیّـات: ڕەچەڵەکی چتی، مـایە، پرۆژە، پرۆزە، چەبوونی، چۆنی، چلۆنی.

ماوراء: لە پشتەسەر، ئەوەی کە لەوبەری چتێکی بێ.

- ماوراء البحار: ئەوبەری زەریاکان.

- ماوراء الطبیعة: میتافیزیک.

مأوف: تووشی دەردەسەری و کێشەهاتوو.

مأوى: پەنا، مـەڵبـەند، داڵدە، نیـشـتـمـان، نووان، نیـشـتـنگە، کـولێن، دەرەتان، بابوێر، نیـشـتـنگا، نێـوورگـە، ئەولەگـا، خانومان، مەڵبەن، کۆزک، شـەقۆک، کون و کاژێر، بووم، کون و کەلێن، کون و قوژبن، لان، لۆر، نەوا، ژێرمەڵوەن، مەڵوەند.

- مأوى البهائم: کۆزک.

- مأوى المواشي لیلاً وفي الظهر: مـۆڵگە، هەفسی، مـەغـەڵ، مەغلا، میل.

- بحث الطیور عن مأواها: هێلانەدۆزی.

- بدون مأوى: بێ داڵدە، بێ خانومان.

مئوي: سەتی، سەدی، صەتی.

- الخطأ المئوي: هەڵەسەدانە

مـایس: بەختـەباران، جۆزەردان، باران بران. لە ۲۱ی مـایسـەوە تا ۲۰ حوزەیران مانگی بەختە بارانییە، بێ هیڤی.

مأیوس: ناهومێد، هەناسەسارد، دڵسارد، بێ هیوا، تەراسیاگ، دڵهەڵکەنراو، دڵهەلکەنریاک.

مباح: مشە، مۆڵ، زۆر و زەبەند، مفت، ڕەوا، بەڕەوا دیتراو.

مباح: ڕەوا، ڕچوا، شایان، دروست.

مباحث: بروانە (باحث).

مباحثة (ج) مباحثات: وتوویژ، لێدوان، ژوورو ژێر ئانین، سەرو ژوورکردن، هێنان و بردن.

مـبـادئة: دەست ڕەپێـشـخـسـتن، دەست پێـشـکەری، دەست ڕەپێشخەری، دەست پێشخستن.

مبادرة: پێشگرتن، تاڵووکەکردن، دەست بەکارێکی کردن.

مبادلة: سەرووسـەر، پێک گۆڕینەوە، گـۆڕینەوە، ئاڵوگـۆڕکردن، ئاڵوگـۆڕکـردن، سـەریەک، بان یەک، داوبـست، سـەربەسـەر، ئاڵشت، داوبەست، سەرووسەرێ، سەربەسەرێ.

- مبادلة العمل: دەستەوا، دەستیاو، هەرەوەز.

مبادئ: بنچینە، هۆ، بیروباوەڕ، سەرەتا، ڕەوشت، کردار، ئاکار.

- مبادئ الغرام: موزە، مۆز، سەرەتای دڵدارێتی.

مباریات: تەراد، تەڕاتێن، تەڕادێن، ڕزمەڵێ.

مَبار: ڕێخۆڵەی ئاژاڵانە کە پڕ لە گۆشت و قیمە و برنج کرابێ و لێنرابێ.

مباراة: تەراد، پێشبڕکە لە نێوانی دوو کەسـان و یا دوو بەراندا، زرمەڵێ، تەڕاتێن، تەڕادێن.

مبارز: جەنگاوەر، دلێر، مەندار، شەڕکەر.

مبارزة: دلێری، جەنگاوەری، مەیدانداری.

مبارك: بەفەڕ، فەڕدار، پیرۆز.

مباسطة: ڕووخۆشی.

مباشر: دەست پێکار، کاربەدەست، کاربێن.

مباشرة: کاربینی، دەست بەکارکردن، دەست پێکردن.

مباشرةً: ڕاستەوخۆ، یەکەندەروو، یەکسەر، ڕاستەوڕێ، بێ لارەکە، ڕاستەوڕاست.

– **مباشرة العمل:** دەست بەکارکردن.

مباطحة: یەکتر گەوزاندن.

– **مباطحة الکلاب:** یەکتر گەوزاندنی سەگان، یەکتر گلماندن.

مباع: فرۆشراو، کەلوپەلی فرۆشراو.

مباعدة: دوورکردنەوە.

مباغتة: هێرش و پەلاماردانە لە شەوێ، خورتی، زۆرداری، زاڵی، شەونخوونی، شەبەیخوونی، شەڤخوونی، شەڤخوێنی، ناکاوی، پێشدەستی، دەست پێشخەری، داوێن پیسی.

مباکرة: سبەینێ زوو.

مَبال: ئاودەست، ئاودەستخانە، پێشاو، پێشاوگە.

مُبال: سەرنجدەر، خەمخۆر، خەم لێ خۆر، دڵسۆز، دەربەست.

– **غیر مُبال:** لاسار، شۆخ، گوێ نەدەر.

مبالاة: خەمخۆری، لێ خەفتان.

مبالغ: بافیشکار، هوشەکار، فۆڕتەک.

مبالغة: لاف، پێوەنان، لە هەڵنان و یا لە شکاندنی ئەم و ئەودا بێ لە سنوور تێپەڕاندن.

مباهاة: خۆ هەڵکێشان، شۆگایی، شانازی، ڤوونەت، نازپێوەکردن، پێداخورین، خۆشەکاندن، خۆهەڵشەنگاندن.

مباهلة: بێزوبێ لێک کردن، جنێو.

مباهي: پێکدان، شانازی کار، بەخۆفش، سەربڵند.

مبایع: فرۆشیار، پێکفرۆش.

مبایعة: کڕین و فرۆشتن، کڕێ و فرۆشیاری، دادوبسەت، سەودا، دانوستاندن.

مباینة: لە یەکتری جوێ بوونەوە، لەگەڵ یەکتری ناکۆکی پەیداکردن.

مباین: دوور، جیا، جودا، جیاواز.

مبتدع: داهێنەر، لە نوێوە دروستکار.

مبتدئ: تازەکار، تازەقەڵا، تازەفێربوو، نۆکار.

مبتذر: دەست بڵاو.

مبتذل: مۆڵ، مشە، زۆروزەوەند.

مبتر: کلک بڕاو، بێ پاشماوە.

مبتکر: داهێنەر.

مبتلي: پێوەبوو، گرفتار.

مبتهج: شاد، دڵخۆش، دڵکراوەوە.

مبحث (ج) مباحث: دوانگە، سۆراخگە، پشکنینگە.

مبحوح: دەنگ نووساو، دەنگ کەرخ.

مبخرة: شوێنی بخوور لێ سووتاندنێ.

مبدأ (ج) مبادئ: سەرەتا، بنچینە، هۆ، مایە، بیرورا، بەرپێژ، رج، (رج) بنەڕەت، ڕێ بیر، سەربەر، ڕەوشت، کردار، بیروباوەڕ، پێشکۆتن، پێشەکی، پێشگوتنگ، دەستپێکی، بەرە، پێشخەبەر، پێشەنگ، بەرژەنگ، پێشرۆ.

مبدع: داهێنەر، هەڵهێنەر.

مبدَّل: گۆڕاو، گوهارتوو.

– **مبدَّل عمداً:** دەسگۆڕ، دەستگۆڕ.

مبذر: بلاوکار، دەست بلاو، دەست پێوەنەگر، لەبەردی دەر، پارەبەخش.

مبذول: ١- مشە، زەبەند، زۆروزەوەند ٢- بەخشراو.

مبرأ: دوور، پاک، بێ پەڵە.

مبرَد: کارتیغ، کارتیخ، بڕبەند.

مُبرِّد: فێنک کەرەوە.

مبردة: باسارک، فێنک کار، ساردکەرەوە.

مُبرَّز: قیت، قنج، دەرکەوتوو، دیار، پێشکەوتوو.

مَبرز، متبرز: سەراو، ئاودەست، ئاودەستخانە.

مُبرِّز: دەرخەر، نیشاندەر، ئاشکراکار، دیاردەر، درکێنەر.

مبرِّش: ڕەندەی پەنیری.

مبرعم: گۆپکەدار، گۆپکەکردنی دار، زنیاگ.

مبرم: بادراو، ڤادراو، وادراو، قایم، پتەو، مەحکەم.

مُبرهَن: ئاشکرا، بەبەڵگە و دەستاوێژ.

مبرور: پەسندکراو، داخوازکراو، خواپەرستێتی لێ وەرگیراو.

مبروك: پیرۆز، پیرۆزکراو، پیرۆزبوو، پیرۆزبایی لێ کراو.

مبري: پاکانەکراو.

مبزل: مەتەوکەوانە، داشۆرگە.

مَبسِم: مۆدنە، دارجغارە، دەمنە، بەردەڤک.

مبسوط: کەیفخۆش، خۆشحاڵ، داخراو، ڕاخراو.

مُبَشِّر: مزگێنیدەر، موژدەدەر.

مُبصِر: بینەر، چاودێر.

مُبَصِّر: بیناکار، ڕەوشەنکەرەوە.

مبطن: ئاوپۆشراو.

مبطل: پووچکەرەوە.

مَبعث: ڕۆژی پەیامی پێغەمبەرایەتییە.

مبعد: دەرکراو، دوورخرایەوە، دەربەدەرکراو، سرگوم کراو.

مبعوث: ناردراو، کل کراو، نێرراو، نارپاک، ڕەوانەکراو.

مبغض: کینەورق لێ کراو، شەنی بێزوبۆ لێکراو، دوورخراوەوە، تار، لەبەرچاوکەوتوو.

مبقع: خاڵخاڵ، خاڵدار، گوڵگوڵ، منتک، پنتک، پنک پنک.

مَبقلة: بێستان، سەوزیخانە.

مبکرة: خلێنکەگە (لە فیزیادا).

– **المبکرة الثلاثیة:** خلێنکە گەلی سێیانە.

مُبلّ: تەڕکار، فرمێسکبار.

مبلّط: بەردچنکراو، بەردەچن، چەورێژ، قیرەتاوکراو.

– **مبلط بالرمل:** خیز ڕێژکراو.

مبلّغ: پێگەیێن، ڕاگەیێن، ڕەسێن، گەیێن.

مبلغ (ج) مبالغ: گوژمە، بڕ و هەندێک پارە.

– **جملة المبلغ:** مایەوسوود.

مبلور: کلێۆ، کولێۆ، مینا، بۆتە بللوور، گەڕاوە بەبللوور.

مبلول: تەڕ، تەڕکراو، شل، نمدار، ئاڤی، هێمی، نمین.

– **مبلول کثیر:** شەتڵی ئاوێ.

مبنی (ج) مباني: پایە، بنیان، بنچینە.

مبهدل: لە (بهدل)دا بیدۆزەوە.

مبهرج: بڕوانە (مزخرف).

مُبهَم: نەناسراو، نەزانراو، نادیار، پۆشراو، کۆنگ.

مبهوت: سەرسام، مات، سەرگەردان.

مبولة: ئاودەست، ئاودەستخانە، پێشاو، پێشاوگە.

مَبیت: دانیشتگە، خەوگا، جێگای نوستن.

مبید: لەناوبەر، تەفروتووناکار.

– **مبید الحشرات:** زیندەوار لەناوبەر، مێش و مەگەز قڕکەر.

مبیض: هێلکەدان، شوێنی هێلکەکردنی.

مَبیع: کەلوپەلی کڕاو، فرۆشراو.

مُبیع: فرۆشەر، فرۆشیار.

مبیِن: ڕاڤەر، دەرخەر، وەدەرخەر، وەرزێنەر، ڕەوشەنکەرەوە.

مبیَن: ئاشکرا، دیار، بەردەر، ئافتاوی، ڕەوشەن.

متابع: وەدووکەوتوو، پەیڕۆ.

المتابعة: وەدووکەوتن، لەسەر ڕۆیشتن، هاریکاری.

متأثر: لە (تأثیر)دا بیدۆزەوە.

متاجرة: بازرگانی.

متأخِّر: دواکەوتوو، درەنگی بەسەرداهاتوو، پاشکەوتوو، پاشکەفتک، دواکەفتک.

متأدِّب: بەشێواز، پەلیار، سەلار.

متارکة: دەست لە جەنگ هەڵگرتن، واز لە شەڕێ هێنان، واز لێک هێنان.

متأسِّف: پەرۆشدار، خەفەتبار، داخدار، بەتاسە.

متاع (ج) امتعة: کەلوپەل، پڕتاڵ، بزگوڕ، پڕپۆل، تشت، شڕە، شڕوشالات، چتێکە سوود و قازانجی لێ وەربگیردرێت.

– **امتعة عتیقة:** شڕوشالات، شڕوشیتاڵ.

متأکدٌ: دڵنیا، پشت قایم، جەخت.

متأکسد: ئۆکسیدکراو، ئۆکسیددراو، ژەنگ گرتوو، ژەنگاوی.

– **غیر متأکسد:** ژەنگ نەگرتوو، نەبۆتە ئۆکسید.

متآکل: خوراو، داخوراو، کلۆر، ددانی کلۆر، پووک، پووت.

متآلف: دەستخەڕۆ، کەوی، دەستەمۆ، هۆگر، ڕام.

متأله: خوداناس، کەسێکی بەزانیاری خودابییەوە خەریک بێ.

متألم: لە (تالم)دا بیدۆزەوە.

متآمر: پیلانگێڕ، دەهۆگێڕ.

متأمِّل: ڕاماو، سەرنجدەر.

متأنّث: بڕوانە (أنیث).

متانة: قایمی، پتەوی، ڕەقی، قایمێتی، هێزداری، سەنگین و گرانی.

متأنّي: وەدرەنگ خەر، کەسێکە لە فەرمانێکیدا بەشێنەیی بێ، سستە پەلە، درەنگخێز.

متأهل: خێزاندار، خاوەند ژن.

متبادر: بەدڵداهاتوو، بەخەیاڵدا هاتوو.

متباعد: خۆ دوورخەرەوە.

متباکي: گرینۆکی درۆزن، فینکەکار.

متباهي: بەفیز، خۆهەڵکێش، تڕزل، لووت بڵند، بەخۆفش.

متباین: لێک جیاواز، پێچەوانەی یەکتری.

المتباینات: لەیەک نەچووەکان.

متبَع: پەیڕەوی کراو.

متبحر: زانا، زۆرزان، هۆزان.

متبختر: عیشوەگەر.

متبلور: چتێکە بووبێتە بلوور و یا وە بلووری بچێ.

متتابع: پەیڕەوی کار، یەک لە دوایی.

متبرعم: بڕوانە (مبرعم).

متتالي: یەک لە دوایی یەکتری.

متجاسر: پڕکێش، زاتکار.

متجافي: لووتخوار، لالووت.

متجانس: هاوچەشن، یەکشێوە، یەکسان، چوون یەک.

متجاهر: کەسێکە کاروباری خۆی بەقەستی ئاشکرا بکات.

متجاهل: خۆ نەزانکار، خۆ ناشی نیشاندەر.

متجاوب: هاودەنگ.

متجاوز: دەست درێژ، پێ درێژ، کەسێکە لە سنوور و ئەندازەی خۆی پتر پێ درێژی بکات.

متجدِّد: تازەپەرست، تازەخواز، کەسێکە شێوە و دەستووری تازە فێربووبێ.

متجر: بازرگانی، کاڵای بازرگانێتی.

متجرة (ج) متاجر: بازرگانیخانه.

متجَرد: ڕووت، قەڵەندەر.

متجزأ: پارچەپارچە، کوتکوت.

متجسس: شۆفار، زیرەوان، سیخور، کەسێکە وەدوو ڕازی نهێنی کەسێکی تر بکەوێ.

متجلي: ئاشکرا، دیار.

متجمدّ: ڕچیاو، سڕ، تەزیو، هەڵپەساردراو.

متجنّس: ئەو کەسەیە بووبێتە هاوڕەگەز.

متجنّب: کەنارەگر، لاشەڕە.

متحارب: شەڕهەڵایسێن.

متحاشي: سڵ، زیز، سرک، کەنارەگیر.

متحالف: هاوسوێند، هاوپشت، سوێندخۆر، هاوپەیمان .

متحجر: گەڕاوە بەبەرد

متحد: ڕێک کەوتوو، تەما، یەکدەست

متحد المآل: یەک ئامانج، یەک ئەنجام

متحرّج: تەنگاو

متحرر: سەربەست

متحرش: شەڕفرۆش، مل گر، ئێخەگر.

متحرك: لە (تحرك)دا بیدۆزەوە

- غیر متحرك: نەبزۆک، نەجووڵ، مات

متحرّي: پشکێنەر.

متحزبّ: لاگر، لاگیر، لایەنگر، لایەنگیر.

متحسّر: ئاخ و هەناسە هەڵکێش

متحصّن: پەناهندە، پەناگرتوو، چوونە ناو قەڵاوە

متحضر: شارستانی، ژیوەر.

متحف (ج) متاحف: ئەنتیکەخانە، کەونینەخانە، کۆنەخانە، شوێنەوارخانە

متحلّي: ڕازاوەوە، خشڵ پێوەکراو

متحمّل: لە (تحمل)دا بیدۆزەوە

- غیر متحمّل: بێ چیکلدانە، بەرنەگر، دەرنەبەر، بەرگەنەگر، ڤیسکەتەنگ، ترۆ

متحیّر: لە (تحیر)دا بیدۆزەوە

متحیّر العین: زاق، واق، چاو بەمۆڵەق وەستاو کە لەبەری سەرسامێکە کە هیچ نەبینێ

متخاصم: کەسێکە لەگەڵ یەکێکی تر دوژمنایەتی بکات

متخالف: دژ، نەیار، دژی بیروڕای یەکتری

المتخالفة: هاوپشت

متخدّر: سڕ، ڕچیاو، گێژ

متخدّر: گراو

متخصص: پسپۆڕ، شارەزا، کاردار، وردەناس

متخلخَل: لێک دوور، واڵا، ئاوەڵە، لێک بڵاو

متخلص: کەسێکە ئازناوێکی بۆخۆی هەڵبژێرێ

متخلّف: دواکەتوو، دژکار.

متخلّق: هاوخوود، ڕام بوو

متداخل: خۆتێهەڵقوتێن، خۆتێهەڵکێش

متداعي: کەسێکە لەگەڵ یەکێکی تر کێشەی بکات

متداول: بەکاربراو، هەڕونی، دەستاودەست پێکراو

متدیّن: ئایینداr.

متخدر: تەزیبو

متخلف: دواکەوتوو

متخلق: هاوخوو، ڕامبوو

متخمرّ: هەڵاتوو، ترشاو، هەڵاتە

متدفق: ڕژاو، پەخش و بڵاو

متدلل: نازدار.

متدخل: خۆ تێ هەلقوتێن، هەرجایی

متدمر: ڕماو، ڕووخاو

متذبذب: قسەچین، دووڕوو، بێ مشوار، چنگنە، کەسێکە لە نێوانی دوو فەرمانی پڕ نیگەرانی بێ

- متذبذب في الصوت: لەرۆک، دەنگ لەرێنەوە

متدرج: کەسێکە کەمکەمە و پلەپلە بڕواتە پێشەوە

متذرّع: پەڵپ گر.

متذكر: بەبیرەوەر، هێنەوەیاد

متذمّر: بەبۆڵە بۆڵ، بەپرتەپرت، بۆڵەکار.

مترادف: هاوتا، هاوواتا

متراس (ج) متاریس (ه): مەتەرێز، سەنگەر، تالاد

متراسب: بەسەریەکدا کەوتوو و کەڵەکە کراو

متراكم: بەسەریەکتری داکەوتوو، کۆبووەوە، پاشماوە، یەک لەسەریەک، یەکیان یەک، کەڵەکە

مترتّب: ڕاست و دروست، ڕێکوپێک

مترجَم: وەرگەڕاو، وەرگێڕراو، پاچڤەکراو

مترجم: تەرزمان، وەرگێر، پێچڤان، پەرچڤان، ئەزمانزان، پاچڤان، پاچڤەزان، زمانزان، زوانزان

مترسب: نیشتوو

متردد: لە (تردد)دا بیدۆزەوە

مترشح: نمدار، شەدار، شێدار.

مترصد: چاوەڕێ

مترطّب: بروانە (مرطوب)

مترعرع: بزۆز، بەجووڵەجووڵ

- طفل المترعرع: منداڵی پێروکەڵە

متزلق: هەڵخلیسکاو، تەفرە خواردوو

متزلزل: پەرێشان، لەرزۆک

متزهد: گۆشەنشین، پارسا، دڵ مراندوو، کەسێکە وازی لە خۆشیانی گێتی هێنابێ

متزوج: ژندار، خاوەنژن

متزوجة: ژنی بەمێرد، شوودار.

متسالم: لەگەڵ یەکتری ساز و ئاشتی کار.

متسامي: بڵندبوو، هەڵچوو

متساهل: ئاسانی نیشاندەر.

متساوي: یەکسان، ڕێک، وەک یەک، هاوتا، بەرانبەر، ڕێک، ڕاست، دووخ، ساوی.

- **متساوي الاضلاع:** خشت، پەل تەریبی.
- **متساوي البعد عن:** یەکسان دوورن لە، وەک یەک دوورن لە.
- **متساوي السير:** هاوپا.
- **غير متساوي:** جیاواز، ناهەموار، نایەکسان.
- **عاملان متساويان:** دوو کۆی هاوتا.

متسع: فراوان، گوشاد.

- **متسع (في الهندسة):** نۆلا، نۆ گۆشە.

متسلسل: زنجیرەدار، بەرودوا.

متسلّط، مُتَسلِّط: چیرە، خاوەند دەستەلات.

متسلّع: نانی نانی.

متسلّل: بەڕوەلا، لە پەنهانی دەرکەوتوو.

متسلّي: دڵدەرەوە، دڵخۆشی خۆدەرەوە.

متسمم: ژەهر خواردوو، ژەهراو دەرخوارد، دراو، تەواوکار.

المتسمم المباشر: تەواوکاری سەربەخۆ.

المتسمم غير المباشر: تەواوکاری یاریدەدراو.

متسوس: کلۆر، ناوخوراو، ناوچۆل.

متسوّل: سواڵکەر، دەرۆزەکار، پارسەک، خودازۆک، لە تەچن، گەدا، دەرکو دۆ، خازخازۆک.

متشائم: بەدبین، نەخشەی خراپ لێدەر.

متشابه: وەکو یەکتری، یەکجوور، وێچوو، وێکچوو، لێکچوو.

- **متشابه في الصوت والنغمة:** هاودەنگ، هاوئاواز.

متشابك: ئاڵۆز، ئاڵۆزکاو، ئاڵۆزاو، تەنراو.

متشاجر: پیلەباز، شەڕفرۆش.

متشاكل: هاوچەشن، هاوشکل، یەکجوور.

متشبّث: دەست و داوێن گیر، تکاکار، داوێنگیر، داوانگیر، دامانگر، دامانگیر، داینەگیر، دەسەودانە.

متشتّت: پەرش و بڵاو، بەلاف، چرف، پەراگەندە.

متشخّص: بژاردە، دیار، گەورە.

متشدد: سەخت، قایم.

متشرد: لە (تشرد)دا بیدۆزەوە.

متشرع: پەیڕەوی ئایینکار.

متشرف: سەربڵند و گەورە، شێوە گەورە.

متشقق: شەقارشەقار، فەتار، شەق بردوو، داوەشاو.

متشكر: سوپاس بژێر، پاپ، بەرپار، پێزان، سوپاسکار، سوپاسگوزار.

متشكّك: گوماندار، دوودڵ، دڵپیس.

متشكي: گازاندەکار.

متشنج: ئەوەیە کە بەچەشن و شێوەیێکی تایبەتی خۆی بنوێنێ.

متشكي: تەزیو، لەرزان، گرنجاوی.

متشهي: ئارەزوو مگێزدار.

متشيع: کەسێکە ڕووی لە شیعەییتی کردبێ.

متصادف: تووشهاتوو، هەڵکەوتوو، ڕوویەڕووبوو.

المتصابي (م) المتصابية: دڵتەڕ.

متصادم: تێک هەڵەنگووتوو.

متصاعد: سەرکەوتوو، بەرەو ژوورچوو.

متصالح: ئاشت، ئاشتەوەبوو، کەسێکە لەگەڵ یەکێکی تر سازش و ئاشتی بکات.

متصدّئ: ژەنگاوی، ژەنگهاوردگ، ژەنگاوین.

متصدّي: کارگەر، کار بەدەستی کار و فەرمانێکی ئاوریشی کەسێکی هاتوو، لە کارەوەچوو.

متصرف: لە (تصرف)دا بیدۆزەوە.

متصرفية: شارداری، فەرمانداری.

متّصف: هەڵنراو، پێ هەڵکوتراو.

متصلّب: وشک و ڕەقهەڵاتوو، وشکەوە بووگ.

متصل: ١- پێکەوەنووساو، بەیێک گەیشتوو ٢- هەمیشە، یەک لە دوایی یەکتری.

متصلاً: یەکسەرە، یەکشەق، یەک لە دووی یەکتری.

متصوّر: گومانکار، گومانبەر، کەسێکە وێنەی کەسێکی یا چتێکی لە کەڵکەڵەی خۆیدا بێنێ و بباتەوە و گەورەی بکاتەوە.

متصوّف: لە (تصوف)دا بیدۆزەوە.

متضاد: لە (تضاد)دا بیدۆزەوە.

متضارب: لێکدەر.

متضامن: هاوئەرک، ئەو کەسەیە لەگەڵ یەکێکی ڕێک کەوتبێ و بوویێتە دەمان (ضامن)ی.

متضايق: تەنگاو، ناچار، تەنگەتاو.

متضجّر: تەنگاو، تەنگەتاو کراو، بێزار، ئائارام.

متضخم: هەڵامساو، ئاوساو.

متضرر: زیانکردوو، تێشکاو.

متضرع: ئەو کەسەیە بکرووزێتەوە، زاری کار.

المتطابقات الحسابية: هاو جووته ژمێرەییەکان.
متضايق: تەنگاو.
متضمن: داگر، داگرتوو، لەبەرگرتوو.
المتطابقة: هاوجووت.
متطاوع: گوێڕایەڵ، فەرمانبەردار.
متطاول: دەستدرێژ.
متطاير: پەرش و بڵاو، هەڵمەزۆر.
متطرّف: شوو لێ هەڵکێش، سەرچڵ، سەرپەڕ.
متطفل: هەرجایی، ڕەگەڵڕەگەڵ، پیڵۆس، مەلاس، پەلاس، سیپاڵ، هەڵەوەڕ.
متطرق: ڕێگا دۆزەرەوە، پێشەوا، ڕێنوێن.
متطوّر: گۆڕاو، جووراوجوور.
متطوع: خۆویست.
متطوّف: گەڕۆک.
متظاهر: دووڕوو، خۆنوێن، دووڕاز، ڕواڵەتباز.
متظلّم: دادخواز، بێچارە، گازندەکار، داواکار، کەنۆ، کومکافر.
متعّ الشئ: بەرخورداركردن، درێژکردن.
متعال ومتعالي: زۆر بەرز و بڵند، بۆ (خودا) بەکاردەبرێ.
متعادل: هاوتا، هاوکێش.
متعادل الشحنة: هاوبارگە.
متعارج: شەلەشەل، بەشەلەشەل.
متعارجاً: بەشەلە شەلەوە.
متعارض: دژ، سەرپێچ.
متعارف: کەسێکە ئاشنایەتی لەگەڵ یەکێکی تر بکا.
متعاقب: دواکەوتوو، بەدوادا هاتوو، گوڕاوگوڕ.
متعاقباً: زووزوو، پەسای پرس، پەیتاپەیتا، زۆر زوو، بەگوڕ.
متعاقباً: سەریەک، بان یەک، لەسەریەکتری، تێکڕا.
متعامل: کەسێکە سەودا و مەزندە لەگەڵ یەکتری بکات.
متعاهد: هاوپەیمان.
متعاون: یاریکار، هاریکار.
متعب (ج) متاعب: ماندووکار، ئازار دەر.
متعبّد: خواپەرستی، کەسێکە بەندەگێتی بکات.
متعة: ١- هەر چێتێکی مرۆ لە بەروبۆی سوود وەرگری (متعة)ی پێ دەڵێن ٢- ژنێکیشە کە بۆ لەگەڵ ڕابواردنی بۆ ماوەیەکی دیاریکراو لەلای شیعان مارەدەکرێ.
متعة المرأ: ماڵێکە ژنان لە پاش بەرەڵاکرانیان وەری دەگرن.
متعجّب: لە (**تعجّب**)دا بیدۆزەوە.
متعجرف: فیزدار، قسەڕەق، بێ باک.
متعدد: چەندین، فرە، زەهف، گەلێک، زۆر، بێ ئەژمار.
متعدي: تێپەڕکار، ناخاز، بێ داد، دەستاوێژ، مل لێنەر، دەستدرێژ، دوولایی، داوێنگر، نێخەگر، دامانگر.

- **غير متعدي:** یەکلایی.
- **متعدي عليه:** دەستدرێژی لێ کراو.

متعدي (مصدر): زۆردار، ناخاز، تێپەڕ، دەرهنگێف.
متعذّب: ئازار و ئەشکەنجە چێژتوو.
متعذّر: کەسێکە پەڵپ و بەهانە یا تەوازۆ بێنێتەوە.
متعرب: کەسێکە خوو و ڕەفتاری عەرەبان بگرێ.
متعرض: داوێنگیر، دەستدرێژی.
متعسّر: دژوار، سەخت.
متعسّف: زۆرکار، سەخڵەتکار.
متعصب: بەدەمار، دەماردار.
متعفن: گەن، بۆگەن، بۆگەنیو، کف، گەندەژە، بۆگەندی، گفگۆ.
متعقّل: بەهۆش، هۆشمەند، بەستراو، خۆپێوەگر، پەیوەندکراو.
متعلق: بەندیواردار، وابەستوو، وابەست، پێوەبەستراو.

- **غير متعلّق:** بەڕەک، ئازاد، سەربەست.

متعلقة (ج) متعلقات: ژن، ماڵ، دارایی، سامان.
متعلّل: پەڵپگر، بەهانەخواز.
متعلّم: داهانک، خوێندەوار، فێربوو، قوتابی، ڕاهاتوو، ڕام، قاڵ، خاراو.

- **غير متعلّم:** نەخوێندەوار، ناشی.

متعمّد: کەسێکە بەقەست کارێکی بکات.
متعمّداً: بەقەستی، بەعانقەست.
متعمّق: دووربین، قووڵ نۆڕە، دوورئەندێش.
متعمّل: کۆششکار، سەختی چێژتوو.
متعنّد: ڕکەگر.
متعهّد: دەستەبەر، بەڵێندەر، نکوولکێر، پەیماندەر، وەخۆگر، هاوپەیمان.
متعيّن: ئاشکرا، دیارکراو، گەورە و دەوڵەمەند.
متغاير: لە (تغاير)دا بیدۆزەوە.
متغلّب: چیرە، ژووردەست.
متغمز: بڕوانە (**متدلّل**).
متغنّج: نازدار، نازکار، نازو گریشمەکار، بەناز و گریشمە.
متغيّر: گۆڕاو، شێواو.
غير متغيّر: نەگۆڕاو.
متغيظ: ڕقهەستاو، زویر، زیز، قەڵس.
متفائل: فاڵگر، فاڵگرەوە، چاکبین.
متفاحش: جنێودەر، بەدگۆ.
متفاخر: خۆهەڵکێش، هووشەکار، شانازیکار، بەخۆفش.
متفاعل: کار لێکراو.
متفاهم: تێک گەیشتوو، ڕێکەوتوو.
متفاوت: جیاواز، جودا.

متفتّت: ڕزیو، شەقارشەقار، فەتار، وەریو، هەڵوەریو.
متفجّر: تەقیو، تەقاو.
متفجّر (ج) متفجرات: تەقەمەنی، تەقاو.
متفحص: دواکەوتوو، پشکێنەر.
متفحّم: بۆتە خەڵووز، ڕەش هەڵگەڕاو، ڕەش داگەراو.
متفرّج: کەیفخۆش، سەیرانکار، گوشاد.
متفرد: تەنها و یەگانە.
متفرع: لک لێ بووەوە لک لک.
متفرعن: بەفیز، خود خواە، خودبین.
متفرغ: بێکار، دەست بەتاڵ، داتەکاو، جوێ بووەوە.
متفرّق: پەڕاگەندە، پەرشوبڵاو.
متفرّقة: جوداجودا.
متفسّخ: ڕزیو، دافەتاو، ڕزاو، داقناو، داڕزاو، ڕزانەوە.
متفطّر: قەڵشاو، قڵێشاو.
متفطّن: زیرەک، بەتەگبیر، کەسێکە بەزیرەکی لە ئاخۆتن یا فەرمانێکی بگات.
متفق: لە (**اتفاق**)دا بیدۆزەوە.
– **متفق الرأي:** هاوبیرورا.
– **متفق القول:** هاوپەیان.
– **متفق الكلام:** هاووتوویژ.
متفقّد: لێپرس، بەسەرکەرەوە.
متفكّر: ڕاماو، مات، بەبیرەوەر، ڕامێن، بڕامان، بیرکەرەوە.
متفنّن: لە (**تفنّن**)دا بیدۆزەوە.
متفوّق: سەرکەوتوو، زاڵ، بەدەستەڵات.
متقابل: ڕووبەڕوو، بەرانبەری یەکتری.
متقارب: لێک نزیک.
متقاضي: تکاکار، هیواکار.
متقاطر: تنۆک تنۆک تکاو.
متقاطع: پچڕ پچڕ، یەکتربڕ.
متقاعد: کارکەنار، لێکەوتوو، کەنارەگیر، خانەنشین، دێمانی.
متقبض: کرژ، هەڵقرچاو، قرچاو، ژوولیاگ.
متقبل: وەرگر، وەخۆگر.
متّقد: داگیرساو.
متقدّم: پێشکەوتوو، سەرکەوتوو، لەپێش، پێشوو
متقدمون: پێشینیان، پێشینان.
متقرب: نزیکی خواز، کەسێکە بیەوێ خۆی لە یەکێکی تر نزیک کاتەوە.
المتقرنة: لێک نزیک، لەسەریەکتری نیشتوو.
طبقة المتقرنة: تووێ لێک نزیک، چینی لەسەریەکتری نیشتوو.
متقطر: تکاو، دڵۆپاو.

متقطع: لەتوپەت، شەتوپەت، شیتاڵ، لەتلەت، لەتک لەتک.
متقطعاً: بەلەتلەتی.
متقلب: ساختەچی، ناڕاست، شەشلۆبە، وازی وازی، دەغەڵ.
متقلد: قەلادە لە گەردن کراو، کار وەخۆ گرتوو.
متقلّص: کمژ، کشت، کورژهەڵاتوو، هەڵقرچاو.
– **المتقلص من شدة البرد:** لە سەرمان کرووژم هەڵاتوو.
متقن: لە (**اتقان**)دا بیدۆزەوە.
متقي: خۆپارێز، خۆپاژەر، پارێزدار، پارێزگار، خوداپەرست، پارسا.
متك: داردۆخێن، داردۆخوین، هۆجەنەکێش، هۆجەکیش.
مَتكأ (ج) متكآت: لە (**اتكاء**)دا بیدۆزەوە.
متكاثر: کەسێکە مالی لە کەسێکی تر پتربێ و بەخۆ بفشێ، زۆر و مشە بوو.
متكاثف: بەسەریەکتری کەوتوو، ئەستووربوو.
متكافي: هاوهێز، هاوڕووبەر، هاوجێ، هاوتا.
متكاسل: خاو و خلێچک.
متكبّد: کرسیاگ، خۆڕاگر.
متكبّر: لە (**تكبر**)دا بیدۆزەوە.
متكحّل: چاوڕشتوو، کل لە چاوکراو.
متكدّر: خەمبار، خەفەتبار.
متكدّي (ە): گەدا، سواڵکەر، دەرۆزەکار.
متكرّر: دووپاتەکراوەوە.
متكفّل: وەخۆگر، وەمل گر.
متكلّف: کەسێکە کارێکی وەخۆگرێ و خۆی لە ڕەنج و سەخت باوێژێ.
متكلم: لە (**تكلم**)دا بیدۆزەوە.
متكهّن: لە نهێنی دوو.
متكوّن: هاتووتەدی، هاتووەدی، پەیدابوو، هاتۆتەبوون.
متكي، متكيء: پاڵداوەوە، کەسێکە کە پشتی بەکەسێکی بەستێ.
متلاشي: شیتاڵ، پەرشوبڵاو.
متلألأ: تروسکەدار.
متلاصق: پێکەوەنووساو.
متلاطم: شەپۆل بەسەریەکدا کەوتوو، بەزللە و دەمانچە لێکدەر.
متلاعب: پێکەوە گەمەکار.
متلاقي: کەسێکە لەگەڵ یەکێکی تر ڕووبەڕوو ببێ، تووشی یەکتری هاتوو.
متلبّس: بەرگ لەبەرکردوو.
متلجلج: بەپڵتەپڵت، بەبغەبغ، پسک، فسەزمان.
متلذّذ: خۆش، بەتام، تامدار، مەزن دار.

متلف: لەناوبەر.
متَلَفّظ: ئاخووەر، کرککار.
متلقلق (ە): لەقەلەق.
متلقلقاً (ە): بەلەقەلەق.
متلقّی: دۆزەرەوە.
متلهف: خەمگین، پەرۆشدار.
متلوّن: رەنگاورەنگ، رەنگین، هەمەرەنگە.
متماثل: لێکچوو، هاوچوو، یەکجوور، هاچەشن.
- غیر متماثل: وێک نەچوو، ناچون یەک.
متلوّن المزاج: دەمدەمی.
متم: تەواوکار.
متمادی: هەمیشە.
متمادي: هەمیشە.
متمارض: خۆنەخۆشخەر.
متمازج: تێکەلاو.
متماسك: گیراوەوە، گیرساوەوە.
متماشي: پێکەوە رۆیشتن.
متمایز: لێک جوایەز.
متمایل: لار، لاربووەوە، روو لە چتێک.
متمتّع: بەهرەمەند، بەهرەوەر، بەهرەبەر.
متمثّل: وێنە هێنەرەوە، لاسایی کار، وێکچوو، هاوچەشن.
متمدّح: خۆهەڵکێش، خۆهەڵنەر.
متمدّد: کشاو، راکشاو.
متمدّن: شارستانی، شارنشین.
متمرّد: لە (تمرد)دا بیدۆزەوە.
متمرکز: چەقیو، هاوچەق.
متمزّق: وێجڕوێجڕ، شەتویەت، هەپروون بەهەپروون، دڕاو، دریاگ، شڕ.
متمسّك: دەست لێدەر، چەنگ لێدەر، پارێزەر، ئاگادار.
مُتَمشي: رێرەو، رێگا دۆزەرەوە.
متمکّن: جێگیر، ساماندار، توان.
متملّق: لە (تملّق)دا بیدۆزەوە.
متممّ: تەواوکار، کۆتایی پێهێنەر، کۆتایی پێدەر، کۆتایی کار، مەنە، برێنەوە.
- المتممّ المباشر: تەواوکار رێدراو.
- المتممّ الغیر مباشر: تەواوکاری رێ نەدراو.
متمنّی: ئاواتەخواز، ئاواتواز.
متمنیّات: ئەوەی کە شوێنی ئارەزووە.
متموّج: شەپۆل لێدەر، شەپۆلدەر، شەپۆلدار، لوولەپەر.
متموّل: ماڵدار، ساماندار.

متميّز: جودا، جیابووەوە.
متناثر: رزیو، داوەشاو، رزیاگ.
متن (ج) متـون: شـوێنی بڵند، زەوینە، پشت، ناو چتی، زەوی بڵند، ناو لاپەرەی پەرتووکان، بەرانبەری کەنار و پەراوێز.
متن الجبل والقلاع: پاڵ، قیتکە.
متن الکتاب: بنچینەی پەرتووک، سایە.
متنازع: لە (نزاع)دا بیدۆزەوە.
- متنازع فیه: ئەوەی کە کێشەی بەسەرەوەبێ، سەربەگێچەڵ.
متناسب: دوورێژە، راسایی، هاورێژە، وێکچوو، هاوگر.
- الوسط المتناسب: ئەوەی کە مایەی کێشە و کەشمەکەش بێ.
الرابع المتناسب: هاورێژەی چوارەم.
متناسخ: یەکتر لەناوبەر.
متناسق: رێک، خشت، رێکوپێک.
- غیر متناسق: نارێک.
متنافر: بێزوبۆکار.
متنافس: بەربەرەکانی کار.
متناقص: نادروست، چتێکە بەپێچەوانە و نەیاری چتێکی تر بێ
متناقض: چتێکە کە دژ و بەپێچەوانەی یەکێکی تر بێ
متناوب: نۆبە گۆڕی، نۆبە راگر.
متناول: لێک وەرگر.
- متناول الید: بەردەست.
متناهی: بەپایان گەیشتوو، بێ پەر.
متنبّه: ئاگاو هۆشیار، لە خەو وەئاگا هاتوو.
متنبیء: لە (**تنبؤ**)دا بیدۆزەوە.
متندّم: پەشیمان، ژیوان، ژووڤان، پێ لە پاش.
متنزّل: هاتووەخوار.
متنعّم: دەوڵەمەند، سەرمایەدار، خودا پێداو.
متنفّخ: بەخۆفش، باتێکراو، باکراو، هەڵپزاو.
متنفّذ: کەسێکە بەسەر خەڵکی تردا دەستەلاتی هەبێ.
متنفّر: لە (**تنفّر**)دا بیدۆزەوە.
متنفّس: گیاندار، گیانلەبەر، زیندوو، پشوو هەڵکێش.
متنفّط: بلۆقدار، پفکەدار.
متنقّط: پڵپڵ، نوختەدار.
متکلّم: بێژندە، گۆیار، بێژەر، وێژەر، ئاخەفتەر.
متنقّل: جێ گۆڕ.
متکلف: لە (**کلفة**)دا بیدۆزەوە.
متنوّد: لەق.
متنکر: کەسێکە خۆی وا نیشاندات کە کەس نەیناسێ.
متنوّع: لە (**تنوع**)دا بیدۆزەوە.
متنوّر: رووناک، رۆشن، گەش.

متهاجم: هێرشبەر.
متهافت: بەشوێن یەکتریدا هاتوو و جەنجاڵی کا.
متهاون: سووک، هێمن، سست.
متهتك، مهتوك: ڕیسوا، ئابڕووچوو.
متهجدٌ: شەو زیندەدار.
متهريء: دافەتاو، داوەشاو، داڕزاو.
متّهم: لە (**تهمة**)دا بیدۆزەوە.
متهوّر: بێ ترس، بێ باک، ئازا، دلێر.
متهيءٌ: ئامادە، کەمەربەستە.
متــواتر: یەک لە دوای یەکـــتـــری، پەیدەرپەری، لە ڕاوێژی (عروض)دا پاشبەندێکە کە لە نێوانی دوو پیتی بێ دەنگ وەیا یەک پیتی دەنگداردا بێت.
متوارد: لە (**توارد**)دا بیدۆزەوە.
متواري: پەنهان، پۆشراو، دەربەدەر، ئاوارە.
متوازن: لە (توازن)دا بیدۆزەوە.
– **غير متوازن:** لاسەنگ، سەنگەلا.
متوازي: ڕێک، ڕاست هەڤ، بەرانبەر.
– **متوازي الاضلاع:** پەل تەریبی، لاتەریب.
– **متوازي السطوح:** نیمەک.
– **متوازي المستطيلات:** لاکێشە تەریبییەکان.
متواصل: پێک گەیشتوو، یێک بینە، بێ بڕانەوە، بێ پسانەوە، بێ وچان.
متواصلاً: بێ پسانەوە، پەیاپەی، پەیتاپەیتا.
متواضع: دڵنزم، خۆبەکەمزان، خاکی، هێمن، سەرکز.
متوافر: فرە، زۆر و زەوەند.
متوافق: یەک کەوتوو، سازاو، ڕێک کەوتوو.
متوال: وەدووکەوتوو، ڕەدووکەوتوو.
متوالد: لێکدی بوو، لێک بوو.
متوالي: بەرووەدووا.
متواليا: بەبێ پسانەوە، پەیتاپەیتا.
متوالية: یەک بەدوای یەکتریدا.
متوج: تاج لە سەرناو.
متوجّع: کول، ئێشدار، ژانکردوو.
مُتَوَجّهٌ: ڕوو لە چتێکی کار.
متوحد: تاک، تاقانە، تەنها.
متوحش: لە (توحش)دا بیدۆزەوە.
متورّع: پارێزگار.
متورم: لە (تورم)دا بیدۆزەوە.
– **متورّم الكبد:** جەرگ ئاووس.
متوسّخ: پیس، چڵکن، کرێژاوی.
متوسّط: لە (**توسط**)دا بیدۆزەوە.
متوسّطة: قوتابخانەی ناوەندی.
متوسّع: فراوان، گوشاد.
متوسل: داوێنگر، پاڕێنەوە، پاڕێنەر.
متوضأ: دەستنوێژ شۆر، دەستنوێژ هەڵگر.
متوطن: نیشتەجێ.
متوفرّ: زۆر، فرە.
المتوفر الكثير: زۆر و زەبەند، زۆر و زەوەند.
متوفى: مردوو، کۆچی دوایی کردوو.
متوقّد: گەش، هەڵکراو، ئاییساو.
متوقّع: ئومێدەوار، مۆرکار، خواهیشکار.
متوقف: ڕاوەستاو، ماوەوە.
متوقف عليه: بەویەوە بەستراو.
متوكّل: پشت قایم، پست بەست.
متولّد: زاو، لە دایک بوو.
متولّدة: زاو، لە دایک بوو.
متولّى: جێ نشین، سەرپەرشت، سەرپەرشتی کار، سەرکار.
متوهج: داگیرساو.
متوهّم: دوودڵ، دڕدۆنگ، گومانکار.
مــتى: کـەی، کـەینێ، کـەنگێ، کـەنگینێ، هەرگـاڤـێکی، هەردەمێکی، هەرکاتێ، هەرگا.
– **الى متى:** تا کەی، تا کەینێ.
متيأس: نائومێد، لێک کراو.
متيبّس: وشک، ڕەق، سەخت.
متيح: خۆ تێ هەڵقوتێن.
متيسر: گونجاو.
متيقظ: ئاگادار، بیدار، وشیار، بەئاگا، برێڤ.
متيقن: بێگومان زان، بێگومان.
متيمّن: ڕاستە، ڕاستلەر، کەسێکە چۆیە نەبێ.
مـتين (ج) مـتـان: قـایم، مـەحکەم، یەختـە، داگرتی، دووباد، دووبەر، زووگورت، سفت، کەیار، جیر، گوریخ، بەهێز، توند، پتەو، ڕەق، سەخت، قرار، کرار، کورس، پالەپال، ڕەختە، چیر
– **غير متين:** خام، نێرەتی، ناقایم.
مثاب: پاداش دەستکەوتوو.
مثابة: ئەندازە، پایە، پلە، جڤانگە.
مـثـال (ج) امـثـلة: وەکـو، وێنە، چەشن، وەک، نموونە، هێندە، تۆڵە، ئەندازە.
مثالي: نموونەیی، مرۆ یا زیندەوار و چتێکی لەبەر باش و بەرزی و...... بە نموونە نیشان بدرێت.
المادة المثالية: ماکی نموونەیی.

مثانة (ج) مثانات: میزدان، میزەڵدان، میزڵان، میزەڵان، کیسکی نووزێ.

مثانی: بڕوانە (**مثنی**).

مثبت: ڕاگر، سووکەرەوە، پایندە، پاژمار، قایم کەرەوە، قایم.

مثبرة: دەرزیدان.

مثروم: ئەنجنراو.

مثري: دەوڵەمەند، ساماندار.

مثقال (ج) مثاقیل: کێشێکە بەرانبەری (٢٤) دەنکە نۆکانە

مثقب: مەتە، مەتەوکەوانە، کونکار، درەوشە، درێشە، مرازی کونکردنێ.

مثقب من حدید: مەتەی ئاسن، مەتەفەرەنگی.

مثقّف: سەوادار، میرزا، بەسەواد، ڕەوشەنبیر، خوەندا، خوەندەوار، خوێندەوار، تێگەیشتوو.

مثقوب: کونکراو.

مَثَل (ج) امثال: وێنە، چەشن، وەک، وەر، واکینۆ، فەنا، ناسا، وەکو، سار، شێوە، وەرگە، وەچکوو، وەش، وەی، وەسە، وەها، هەروە، هەر، وەک، هەروەکوو، هۆسە، هەمبەر، هاوتا

- المثل الاعلی: وێنەی بەرز.

المثل بالمثل: سەروەسەری، ئاڵوگۆڕ، سەربەسەرێ.

مثل (ج) امثال: زا، وەک، وەکو.

- قليل الامثال: بێ هاوتا، بێ هەمبەر، بێ هەڤبەر.

مثلاً: بۆ وێنە، هەروەکو.

مثّل تمثیلاً: بڕوانە (**تمثیل**).

ممثّل: بنەدار، نوێنەر، نوێن.

مثلاً (علی سبیل المثال): هەر بۆ نموونە.

مثّل مثولاً: ١- وەک دی بوون ٢- دەرکەوتن، خۆیابوون ٣- وێنەگرتن.

مثلبة (ج) مثالب: کەم و کوڕی.

مُثلة: ئازار، لە کاتێ ئازاردا گوێ یا کەپۆ یا لێو بڕین.

مثلّث: سێ گۆشە، سێ سووچ.

- مثلّث الحاد: سێیانەی تیژ.

- مثلّث حاد الزاوية: سێ گۆشەی گۆشەتیژ.

- مثلّث الزاوية: سێیانەی سووچ وەستاو، سێ گۆشەی گۆشەوەستاو، سێ گۆشەی ستوومانە، گونیا سێ سووچ.

- مثلّث الحاد الزاوية: سێ گۆشەی گۆشە تیژ.

- مثلث القطبي: سێیانەی قوتبی.

- مثلث القوي: سێ گۆشەی هێز.

- مثلث مائل الزاوية: سێیانەی سووچدار.

- مثلث متساوي الاضلاع: سێیانەی جووتباسک، سێگۆشەی یەکلا، سێگۆشەی یەکسانی.

- مثلث متساوي الساقين: سێ گۆشەی دوولا، جووتلا.

- مثلث مختلف الاضلاع: سێیانەی جیاباسک، سێگۆشەی جیالا.

- مثلث المنتظم: سێگۆشەی ڕێک، سێگۆشەی جیالا.

- مثلث المنفرج الزاوية: سێیانەی سووچ کراوەوە، سێ سووچی گۆشەکراوەوە.

المثلّثات: سێیانانە.

- المثلّثات ذوات الهيئة الواحدة والسعة المختلفة: سێگۆشەکانی گۆشە یەکسان و ڕووبەرە جیاوازەکان.

مثمر: ١- بەردار، بەرانی، خاوەندبەر ٢- بەسوود، بەکەلک، پڕسوود، بەرهەمدار.

- غیر مثمر: بێ بەر، بەرنەگر، قسر، زر (دار).

مثملة: چارەگە، چارۆکە.

مُثمّن: هەشت گۆشە.

مثنوي: چەشنە هەڵبەستێکە کە پاشبەندی هەردووک تاکەکان وەکو یەکتری بن.

مثنی (ج) مثانی: ١- ناوی دووەمینە لە ناوەکانی عود ٢- بەقورئان و ئایەتەکانیش هەر دەڵێن مثانی ٣- پرچ، پەلکە ٤- نوشتاوەوە، داشیاگ، مووچیاگەوە ٥- دووباد، دوولۆ، پتەو، قایم، دوولا.

المثنی: ڕوونووسی دووەمی هەموو نووسراوێکی.

مثوبة (ج) مثوبات: تۆڵەی چاکە.

مثول: بۆ ڕاژە ڕاوەستان، هاتنە بەروونکار (حضور).

مثوی: داڵدە، ئارامگە، نەوا، پەنا.

مثوّر: زریاگ، وازڕ، تەریو، ڕەم کردوو، تاراو، بۆ نێچیری ترساو بەکاردەبرێ.

مثیل: هاوتا، هاوچەشن، بەردیکک، چەشن، هاوشان، هەڤڕاست، هەڤسەر، هاوتەقا، هەڤبەر، هەڤڕوو، هەروە، هەڤر، هەمپا، هەڤبەردا، ناوتا، تەراز، کوتومت، وەک یەک، لنگە، لێچوو، وەش، وێشی، هامدەس، هاوجێ.

- بلا مثیل: بێ هاوتا، بێ هاوشان.

مَج: ماش.

المج: تفت، داتفاندن، تفینەوە.

مجاب: وەڵام دراوەوە.

مجاثاة: چۆک بە چۆک، زرانی بەزرانی،

مجادلة: لە (**جدال**)دا بیدۆزەوە.

مجاراة: لەگەڵ یەکتری بەرانبەری کردن، هاوڕێیی، هاوسێیی.

مجاري: دەراو، دێراو.

- مجاري تحت الارض: زێراو، نوان.

- المجاري التنفسية: بۆڕی پشوودان و هەواکێشان.

مُجاز: ڕێدراو، ودمدار، دەستووردراو، وچاندار، ودمگر.

مَجاز: وشەیێکە بەپێچەوانەی واتای ڕاستەقینەی خۆی بەکاربیرێت و بخرێتە سەر واتایەکی تر کە هەڵیگرێ، خوازە، خوازراوەوە.

مجازاة: سزادان، تۆڵەدانەوە، تێپەڕین، بوار، بگار، شوێنێکە. بتوانرێ بەوێدا لە ڕووبار و زێیاندا بپەڕێتەوە.

مجازي: بەپێچەوانەی ڕاستی، دەمی، خوازمانی.

مجاعة: بڕوانە (جوع).

مجال: شێنەیی، دەلیڤ، مەودا، کایە، ماوە، دەرفەت، کەلێن، جێگای هاتوچۆو جوولان، دەرەتان، بوار، بوارە، پەردژ، پەرژان، سۆنگە، کەلەبەر، ماودا، وچان، ورینگ، هەرەت.

- مجال المغناطيسي: کایەی موگناتیسی، ماوەی میغناتیسی.

- مجال الكهربائي: بواری کارەبا.

- اعطاء المجال: ماوەدان، بەدەممەوەدان، لە دوودان.

مجالس: بڕوانە (جليس).

المجالس الروحانية: ئەنجوومەنی ئایینی (ڕەوانی).

مجالسة: پێکەوە دانیشتن، هاونشینی.

مجامعة: پێکەوە کۆبوونەوە، هاوسەنیربوون.

مجامل: ڕووخۆش، خۆشڕەفتار، زمان شیرین، زمان خۆش.

مجاملة: چاکە و خۆشڕەفتاری کردن، بەخێرهاتن کردن، زمان شیرین.

مَجانٌ: سوپەر، خۆڕایی، مفتە، فیڕۆ.

مجاناً: خۆڕایی، مفتێ، فیڕۆ، لاپۆر، ڕایگان، فیرۆیی، هەروا.

مجانبة: ڕوو لێ وەرگێڕان، پشت تێ کردن، دووری کردن.

مجانس: هاوچەشن، هاوجسن.

مجانسة: هاوچەشن، هاوجسن.

مجاني: خۆڕایی، مفتی، خۆڕاوبۆڕا، بەفیڕۆ.

مجاهد: تێکۆشەر، شەڕکار لەگەڵ دوژمن.

مجاهدة: خەباتکردن، تەقەلادان، شەڕکردن.

مجاهرة: ئاشکراکردن، بەدەنگی بڵند ئاخوتن.

مجاهز: ئامادەکار، دەرخەر، ئاشکراکار، کەسێکە کەرەستەی کارێکی ئامادە بکات.

مجاوبة: دەنگدانەوە، وەڵامدانەوە، وەڵامی یەکتری دانەوە.

مجاور: دراوسێ، هاوسێ.

مجاور: دراوسێیەتی، هاوسێیەتی، ئاسایی، هاوسایی، هاوسێیی.

مُجَبَّر: شکست هەڵبەستەوە.

- مُجَبِّر العظام: ئێسک گرەوە، شکست هەڵبەستەوە، ئێسقان گرەوە.

مجبور: ناچار، زۆر لێکراو، تەنگاوکراو.

مجتاز: ڕەتیار، تێپەڕ، ڕەتەر.

مجتبى: هەڵبژاردە، پەسندکراو.

مجتبي: کۆکەرەوە، پەسندکار.

مجتمع: لە (**اجتماع**)دا بیدۆزەوە.

مجتنب: خۆ دوور خەرەوە، دوورەپارێز، خۆپارێز، پارێزگار، لادەر.

مجتهد: تێکۆشەر، کۆشیار، بەکۆشەوە، هەوڵدەر، کۆشەر، زانایەکە لە زانیاری ئایینی گەیشتبێتە پلەی لێکۆڵینەوە و چت لێ دەرهێنان.

مُجد: تێکۆشەر.

مُجَد: تازەبووەوە، لە نوێوە پەیدابوو.

مجدود: بەختیار، کامەران.

مجدور: ١- شایان، شایستە ٢- گروێ، ئاولاوی.

مجذوب: کێشراو، فریودراو، شەیدا.

مجذور: بڕوانە (جذر).

مجرَّب: تاقی کراوەوە، کەسێکە لە کاران ڕاهاتبێ.

مجرة التّبن: ڕێچکاکادزان، کاکەشان، ڕێگەی کاکەشان.

مَجرة: ڕێچکاکادزان، کاکەشان، ڕێگەی کاکەشان.

مَجدر: گروی، ئاولاوی.

- مجدور الوجه: گروی، ئاولاوی، خرووکاری.

مجد (ج) امجاد: سەروەری، شکۆ، ئەوزەنگ، بەرزی، خۆشەویستی.

مجدِّد: تازەو نوێ کەرەوە، نوێخواز، هەم، هەمیسان.

مجدَّداً: سەرلەنوێ بەتازەکی، دیسان، دیسا، دیسانەوە، دووبارە

مجدّب: بێ بارانە، نەبار.

مجذاف: دارسەوڵە، بێڵی سەوڵە لێدانی، سەلپی.

مجذوم: گول، دووزام.

مجذع: مۆرە.

مجذوب بالوهق: بەکەمان کێشراو.

مجرَّب: تاقی کراوەوە.

مجرِّب: تاقیکەرەوە، تاقیکار، قەیرە.

مجرة: ڕێگای کاکەشان، کارس، کاکێشان، کاکۆش، کاکەسێن، کەشکەشان، هۆک.

مجرَّد: تەنها، سەڵت، ڕەبەن، تاکوون، یەکتا، زوگورت.

- بمجرد: لەتەک، هەرئەوەندە.

مجرشة: دەستار، دەستهاڕ.

مجرفة: پێمەرە، بێڵ، مەرە، خاکەناز، مەرپێر، خاکەنداز.

مجرفة الثلج: بێڵی بەفری، وەروەرە.

مجرم: لە (جرم)دا بیدۆزەوە.

مجروح: بریندار، زامدار، کووڤاندار، زامار.

مجرور: کێشراو، ژێر (ـ) دار.
مجروش: پاککراو، تێکوڵ لێکراوەوە.
مجري: بەجێهێنەر، پێکهێنە.
مجرى (ج) مجاري: دەراو، دێراو، ئاوەڕۆ، ئاوڕێژ، باو، بۆڕی، کەردوو، گۆل، بۆ، مشار.
- **مجرى البولي:** میزەڕۆ، میزەڕێ، دەراوی میزی.
- **مجرى معمول في المزرعة او البستان لمرور الماء فيه:** دێراو.
- **مجرى الماء:** دەراوی ئاوێ، ڕاناو، ڕاگوزەر، دێلاڤ، وەزەن.
مجز: لە (جزّ جزّاً)دا بیدۆزەوە.
مجزرة: کوشتگا، کوژگە، سەربڕگە، کوژتارگە، کوشتارگە
مجزّي: کوتکوتکراو، پارچەپارچە، کەرکەر، کەرت کەرت
مَجَس، مَجَسّة: شوارکە، جێگای دەست لێدان
مجسّر: برینگ، کەلەخ، برەک، مقەستی ئاژاڵ برینەوەیە
مجسّم: بەرزکراوەوە، دەریەریو، دەرکەوتوو، زل، زەلام، زها، دەرکەوتی، شەشپاڵوو، تەندار، لەشدار، پەیکار.
مجسمة: ئابیدە، تویزم، کوتەڵ، سەکوت، بەرجەستە، سەکەت
- **مجسمة الهندسة:** ئەندازەی بەرجەستە
مجصّص: گێچکاری کراو
مجعّد: لە (جعد)دا بیدۆزەوە
مجعول: دروستکراو، بڕیار لەسەر دراو
مجفف: وشک کراوە
مُجلة (ج) مجلات: کۆڤار.
مَجلة (ج) مجال: پۆرگ، پفکە، بلوق، دلۆق، بۆقلە، تلۆق پۆرگێکە لەبەر سووتان یا کاروباری سەخت و دژوار لە ئەندامانی لەش پەیدا دەبێ
مجلّد: بەرگ ساز، بەرگ تێگر.
مجلس (ج) مجالس: کۆگە، ئەنجومەن، دیوان، جڤات، کۆڕ، کۆگا، دانیشتگە، دیڤان، کۆڕگە، کۆمەگە، کۆمەڵگە، کۆمەڵۆک، نیشتنگە، نیشتگا، ڕوونشتگە، ڕوونشتاخ.
- **مجلس الآباء والمعلمين:** ئەنجومەنی باوک و مامۆستایان.
- **مجلس الادارة:** ئەنجومەنی بەڕێوەبەرایەتی.
- **مجلس ادارة اللواء:** ئەنجومەنی بەڕێوەبردنی شار.
- **مجلس الاعمار:** دیوانی سازکردنی ئاوەدانی.
- **مجلس الاعيان:** ئەنجومەنی پیاوماقوولان، کۆمەڵگەی پیران، ئەنجومەنی براگەوران.
- **مجلس الامة:** ئەنجومەنی نەتەوەیی، کۆمەڵەی نەتەوایەتی.
- **مجلس الامن:** ئەنجومەنی ئاسایش.
- **مجلس الامهات والمعلمات:** ئەنجومەنی دایک و مامۆستایان.
- **مجلس البلدية:** ئەنجومەنی شارەوانی.
- **مجلس الحربي:** دیوانی جەنگ.
- **مجلس الخدمة:** دیوانی ڕاژە.
- **مجلس السيادة:** ئەنجومەنی دەستەلات، دیوانی دەستەلاتداری، دیوانی گەورەیی.
- **مجلس الشورى:** کۆڕی ڕاوێژ، ڕاوێژگە، ئەنجومەنی ڕاوێژکاری، تەگبیرگە.
- **مجلس الشيوخ:** ئەنجومەنی پیران.
- **مجلس الطرب:** بەزمگە، بەزمگا.
- **مجلس العموم:** ئەنجومەنی گشتی.
- **مجلس النواب:** ئەنجومەنی نوێنەران.
- **مجلس النيابي:** ئەنجومەنی نوێنەران
- **مجلس الوزراء:** دیوانی وەزیران، ئەنجومەنی وەزیران
- **مجلس الوصاية:** ئەنجومەنی سپاردن
- **مجلس الوطني:** ئەنجومەنی نیشتمانی
- **رئيس المجلس:** سەرۆکی ئەنجومەن
مُجَلّل: گەورە، خاوەندشکۆ، بوزورگەوار، زرینگانەوە، زرنگیان
مجمجة: ڕینگەڕینگ، فلتەفلت، ژاوەژاو، ژاوە، قسەی ناناشکرا، دەم بەیەکا هاتن، ملچەملچ، بۆڵەبۆڵ،
مجمدّ: بەستوو، هەڵپەسێردراو
- **الماء المجمدّ:** سەهۆڵاو
مجمرة (ج) مجامر: مەقەڵی، مەنگەڵ، مەنقەڵە، گەرسەمین
مجمع (ج) مجامع: کۆڕ، لە (جمع)دا بیدۆزەوە
- **المجمع العلمي:** کۆڕی زانیاری
- **المجمع العلمي الكردي:** ئەنجومەنی زانیاری کوردی، کۆڕی زانیاری کوردی، کۆزانینی کوردی
- **المجمع اللغوي:** کۆزمان، کۆڕی زمانەوانی
مجمعة: سینی، مجۆعمە
مجمل: کورتیەکەی، قوڵە، کورتکراوەوە، سەردەوس، کوتا، سەرویور، سەروپورت
مجموع: تەواو، سەراسەر، سەرانسەر، سەرتاسەر، کۆکراوەوە، سەرجەم، کۆمەڵە، همی، تێکڕا، گشتی، هەمی، هەموو، گشت، گشتی، گردە، کۆ، کۆگرد.
- **مجموع مكعبين:** سەرجەمی دوو سێ جا.
مجموعة: کۆمەڵە، کۆمە، دەستە، گلاڵە، کۆکراوەوە.
- **المجموعات الغنائية:** کۆمەڵە خۆراکییەکان.
- **مجموعة الاشعار:** کەشکۆڵ، بەیاز.
- **مجموعة جذرية:** کۆمەڵەی ڕەگ، دەستەی بنچینەیی.
- **مجموعة جزئية:** بەشکۆ (ماتماتیک).
- **مجموعة جزئية متكافئة:** بەشکۆی هاوتا (ماتماتیک).
- **المجموعة الشمسية:** کۆمەڵەی خۆرێ (خۆر).
- **مجموعة مجموعة:** دەستە دەستە، هەند، کۆمەڵە.

مجن: قەڵخان، سوپەر.
مجنس: دووڕەنگ، دووبابەت، دووڕەگ.
مجنون (ج) مجانين: دەیری، دەهری، دیلان، لێویاگ، شێت، دین، دێوانە، جندار، جنۆکەدار، پەتیارە، لێوە، شێتکە، شێتوشڕ، هەرد، شەیدا، واڵە، دەیری.
مجني: چنەوە.
مجني الازهار والاثمار والسنابل: بەرچن، گوڵچن، وشی چن، وشکار، گوڵچنەوە.
مجنّي: چنراوەوە، دەستەچنکراو.
مجهر: ئاستەم بین، وردبین، دووربین (مایکرۆسکۆب)، توزقاڵبین، تۆسقاڵبین، (زەڕڕەبین).
- المجهر البسيط: وردبینی سادە.
- المجهر المركب: وردبینی ناسادە، مایکرۆسکۆپی ئاوێتە.
مجهِّز: ئامادەکار.
مجهَّز: ئامادە.
المجهزة: بەراوێژتوو، بەراوێتە.
مَجْهَل: بیابانی بێ سەر و شوێن.
مجهود: کۆشەوە، خەبات، کۆشە، توانایی.
مجهول: لە (**جهل**)دا بیدۆزەوە.
مجهول الاسم: بێ ناو، ناونادیار، ناوکوێربوّوە.
مجهول الهوية: گوم ناو، بێ ناوونیشان.
مجوز (ە): جووزەلە، دووزەلە.
مُجَوِّز: دەستووردەر، ڕەواکار.
مجوس: ئاورپەرست، ئاگرپەرست، ڕۆژپەرست، خۆرپەرست.
مجوسي: ئاور پەرستێک.
مجوف: هوڵۆڵ، کولۆڵ، قورقاڵ، بۆش، ناوبەتاڵ.
مجوهر: گەوهەربەند، دەبان، دەوان، بەزاخ.
مجوهرات: خشڵ، چەک.
مجيء: هاتن، ئامان، ئامای.
مجئ وذهاب: هاتوچۆ، هاتن و چوون.
مجيب: وەڵامدەرەوە، بەلیانەر، هەرێدەر.
- غير مجيب: بێ دەنگ.
مجيد: گەورە، خاوەندشکۆ، بەرز، بەختیار.
مجير: بەکرێ دەر، بەفریاگەییوو، فەریاد ڕەس، پەنادەر.
مجيز: ودمێر، ودمدەر.
مَعْ مَحا: تەرکردن.
محاباة: یارمەتی و لاگری کردن.
محاجّة: دوژمنایەتی، پەڵپ گرتن.
محادثة: وتووێژ، پێکەوە ئاخەفتن.
محاددة: لێک گەڕانەوە.

محاذاة: لە بەرانبەر چتێکی دامەزران، بەرانبەربوون، نزیک کەوتنەوە.
محاذي: ڕووبەڕوو، بەرانبەر.
محارب: لە (**حرب**)دا بیدۆزەوە.
محاربة: لە (**حرب**)دا بیدۆزەوە.
- المحاربة بالاحجار: شەڕە بەرد.
- المحاربة بالبنادق: شەڕە تفەنگ.
- المحاربة بالسلاح الابيض: شەڕەنێزە.
- المحاربة بالعصاء: شەڕەدار، شەڕەگۆپاڵ.
- المحاربة بالمدافع: شەڕەتۆپ.
محارة: کووژەکە، لەپکە، گوێ ماسی، گوێچکە ماسی، هاژێڵە.
محارشة: دارسکان، پێکداهاتن، بەرەنگاری یەکتری بوون.
- محارشة الكلاب: شەڕە سەگ.
محاسب: ژمارەگر، ژمێریار، ئەژمێر، پەڕاویدار، ژماریار.
- محاسب النشاط المدرسي: ژمارەگری چالاکی قوتابخانەیی.
محاسبة: ژمارەگری، ژماریاری، ژمارتن، ژماردن، ژمێریاری، پەڕاویدار.
محاسبة (إدارية): لێپرسینەوە.
محاسن: چاکی، باشی، بەریش و سمێڵیش دەڵێن.
محاصر: دەورەگر، گەمارۆدەر.
محاصرة: چوارلاگرتن، گەمارۆدان، دەورەدان، هەوشەدان، دانەبنار، ئاخڵەدان، تەوەنەدان، تەنووردەدان.
محاصيل: بەروبۆ.
- محاصيل صيفية: بەروبۆی هاوین، تەڕەکاری، تەڕەکاڵ.
محاضر: ئاخوەر لە کاتی وەڵام و پرسیاری ڕوو بەڕوودا، لێ دوو، ئاخووەر.
محاضرة: گفتوگۆ، وتووێژ، پرسیار و وەڵامی ڕووبەڕوویی
محاط: دەوروبەر گیراو..
محافظ: پشتمێر، پشتوپەنا، پێبەر، پارێزگار، پارێزەر.
- محافظ المؤخرة: دواپارێز، نۆرڤان، پاسەوان، نۆبەتچی، کێشکچی.
محافظة: پارێزگا، پارێزگاری، پاسەوانی، دیدەوانی، ناتۆرڤانی، هلانین، پارێزگە.
- محافظة المؤخرة: دواپارێزی.
محاق: پەناگرتنی مانگ، سێ ڕۆژەکانی دوایی، مانگی قەمەرییە کە مانگی تێدا نابینرێ.
محاكاة: چرۆک کوتن، وەچتێک چوون، دووبارە کوتنەوە.
محاكمة: گلەیی بردنە لای دادوان، دادپرسی، لە داد پرسین، لە ماف پرسین، بەسەر گلەیی ڕاگەیشتن.
مَحال: دوورە، لە نەبووانە، نابانی، هەرنابێ، نەبوویی، لە نەبووان.

مُحال: بەرات کراو، گەواڵەکراو.

محام: پارێزەر، بەرەوان، بەرەڤان، ناوەنی، سەرپارێزەر.

محاماة: پارێزەری، بەرەڤانی، شەرکری، شەرچری.

محامي: پارێزەر، ناوەنی، بەرەوان، بەرەڤان، پارێزگەر، بەراوان، دادیار، وانەر، پارێزۆ، پارازۆ، پێبەر، کەلار، شەرکر، شەرخر

محاورة: وتووێژ، پێکەوە دوان، گفتوگۆ کردن.

محاول: هەوڵدەر، داوان، خوازگار.

محاولة: هەوڵدان، تێکۆشان، فێڵکردن.

محايد: گۆشەگیر، لاشەر، کەنارەگیر، بێ لایەن.

- غير محايد: لایەنگر.

محب: هەواخواز، دۆست، سەوداسەر، دڵدار، گراو.

- محب الاستطلاع: قەرە هەواڵ، ئاگاداری خواز.

- محب السلم: ئاشتیخواز.

- محب الوطن: نیشتمانپەروەر.

محبَّب: دانەدار، دانەدانە.

محبة: خۆشەویستی، دۆستایەتی، دۆسی، ئەڤینی.

محبرة (ج) محابر: دەوات، هۆرنک، هۆرنشیسدان، دەوێت، دوێت، خواڵستە، مەرەکەبدان.

محبَس: ئەنگوستیلە.

مَحبس (ج) محابس: بەند، زیندان، گرتووخانە، گرتیخانە.

محبك: هۆجەگا.

مَحبَل: سەردەمی ئاوسی و تۆل پری.

محبَل: منداڵدان.

محبوب: لە (**حب ومحبة**)دا بیدۆزەوە.

محبوبة: لە (**حب ومحبة**)دا بیدۆزەوە.

محبوس: گرتی، گرتوو، گیراو، بەندی، زیندانی.

محت: ڕەق، سەخت، ڕۆژی گەرم، هۆشمەند، پاک و خاوێن.

المحة: زەردێنەی هێلکە، زەرکا هێکێ، زەرتک.

محتاج: لە (**احتياج**)دا بیدۆزەوە.

محتاط: چەگناس، دووربین، پێش بین.

محتال: بروانە (**حيال**).

محتالة: ئافرەتی فێڵباز.

محتجب: پەناگر، ڕووگر، گۆشەنشین.

محترز: پارێزگار.

محترف: پیشەوەر، پیشەگەر، پیشەساز، بوونە پیشەساز.

محترق: سووتاو، ئاگر تێبەربوو.

محترم: سەلار، خوەیرێزک، سەنگین، گران، ڕێزدار، بەڕێز، نوودە، بەقەدر، قەدرگران، قەدر و ڕێز گیراو، بەڕوو.

مُحتسب: ئەژمێر، ژمێریار، دارۆغە، مووچە خۆری دادگەر.

محتَشم: پڕشکۆ، خاوەند شان و شکۆ، شکۆدار.

محتضر: لە (**احتضار**)دا بیدۆزەوە.

مُحتَقر: سووککار، ئابڕووبەر.

محتقَر: سووک، لەبەرچاوان کەوتوو.

محتكر: ماڵگر.

محتل: داگیرکراو، زەوتکراو، داگیراو.

محتلم: بالق، لە خەوندا ئاو هاتووەوە.

محتمل: قەیکردن، وێدەچێ، ڕەنگە، دەشێ، دەبێ.

- من المحتمل: دەگونجێ، لەوانەیە ببێ.

- غير محتمل: ناشێ، ناگونجێ

محتوم: گەردک، جێگرتوو، قایم

محتوى (ج) محتويات: لە (**احتواء**)دا بیدۆزەوە

محجالة: قۆچەقانی، بەردەقانی

مُحَجب: پەردەپۆش

مُحَجَّر: بۆتەبەرد، وەکوو بەرد لێ هاتوو

محجر: دەوروبەری گوند و ماڵان

محجر العين: پێشچاو، پێچاڤک، دەوروبەری چاو

محجم: قوشقی، تووڕە

محجم، محجمة: نەشتەر، مرازی خوێن بەردانێیە

- رأس المحجم: نووکی مەودا

محجن: گۆچان، مەرتال، هاچۆ، هەچک، هەچێ، چەوگان، گۆپاڵ

- حنية المحجن: قەفی گۆچانی

- عقفة المحجن: قەفی گۆچانی

محجوب (م) محجوبة: لە (**حجاب**)دا بیدۆزەوە

محجور: کەسێکە بەهۆی کەمهۆشی و کەم ژیری لە بەکاربردن و دەست تێدانی ماڵ و سامانی خۆی دەستی بکێشرێتەوە

محجوز: دەست بەسەرداگیراو، ڕاگیراو، زەوتکراو، دەستەسەر، دەست بەسەر.

مُحد: ڕەشپۆش، پرسەدار، قەلاخی پۆش

محدَب: قۆقز، کووڕ، چەماوە، پشت دەرپەڕیو.

محدِّث: ئەوکەسەیە فەرمایشی پێغەمبەری دەگێڕێتەوە، وتووێژکار.

محدَّد: تیژکراو، سنوور دیاریکراو، سنووردار.

محدَل، محدلة: باگردان، بانگۆڕ، بانگووەر، شەولەبان، بانگلێن.

محدود: ڕادەدار، سنوورکراو، سنووردار.

المحدَّل: بانگێر، بانگوش.

محدود: چتێکە کە سنوور و پایانی هەبێ، سنووردانراو.

محذاء: پاشدوو، لە پاشملەدوو، زۆربلێ، هەڵەپاس، زمانشڕ.

مَحذور: پارێزراو، ئەوە کە ترس لێ بگرێ.

محراب (ج) محاريب: ١- رووخستگه، شوێنێکه لەلای هەرە ژووروی مزگەوتێ بۆ پێشنوێژکاری تەرخان دەکرێت ٢- ژوورووی ماڵ، لای ژوورووی کۆمەڵە، کۆڕنۆشگە.

محذوف: فڕێدراو، پەڕێندراو، بڕاو.

محراث: گاسن، گێس، ئاقیلەوماقیلە، ئیش، نیر و ئاموور، گاواسن، گاوەس، هێش.

محرار: تەڕمۆمتر.

محراك: کۆڵۆوەژ، کەمچە.

محرج: تەنگاوکار، سەخڵەتکار.

محرر: لە (تحرير)دا بیدۆزەوە.

محرز: وەدەست هێنراو، ئاگاداری لێ کراو.

محرق: سووتێن، سووتێنەر، شارا.

محرك: بزوێن، جووڵێن، بزڤانۆ، تاودەر، ژێن، جووڵێنەر، ئامێری سووڕێنەوە و جووڵاندن (ماتۆڕ)، (داینەمۆ).

مَحَرم (ج) محارم: لە (حَرَم)دا بیدۆزەوە.

مُحَرم: مانگی یەکەمینە لە سەری ساڵی کۆچی.

محرمة: دەستەسڕ، خاولی.

محروث: کێڵراو.

محرور: گەرم داهاتوو.

محروس: پارێزراو، کێشک لێ کێشراو.

محروسة: پارێزراو، کێشک لێ کێشراو.

محروق: سووتاو، ئاور تێ بەربوو، سفتە.

محروقات: سووتەمەنی.

- **محروم:** ناهومێد، بێ بەهرە، بێ بەش، بەش بڕاو، بێ بەری، بەشخوراو.

محروم من الفوائد: ڕەنجەڕۆ.

محزم: ١- باقەبەس، باقەبەند ٢- فیشەکدان، ڕەخت.

محزن: خەفەتدەر، پەرۆشدەر، خەمهێنەر.

محزون: خەمناک، کۆڤاندار، خەفەتبار، بەپەرۆش، قوڕوەسەر، دڵتەنگ، کز، بێ کەیف، داماگ، خۆڵ بەسەر، مات، خەفەتناک، خەمگین، خاکەسار، گرس، خاک بەسەر، خەفەتدار، پەرۆشدار، پەنزەهار، خەمدا، خەمخۆر، داماو، خەمبار، خدۆک، مالووس، بارگران، بڕامان، دڵپڕ، دڵبکوڵ، دڵزار.

محس محساً (الجلد): داماڵین، ڕنەک لێدان، دەباغکردن

محس، محسة: ڕندک، قەشاو، تووزەک، قاشاو، ڕندکی وڵاخان.

محسن: کارچاک، جوامێر، ڕەند.

محسوب: ژمێرراو، ئەژمێرراو، حەل، بایەخدار.

محسوس: بەرهەست، دەستکراو.

محشر: کۆمەڵگە، شوێنی لێ کۆبوونەوە، ڕۆژی پەسڵان، شوێنی پەسڵان.

محشو: پڕکراو، هەڵاخنراو.

محشوة: دۆڵمە، نژلونک، نووچاو، هەڵپێچراو.

محشور: لە کەنار و دەوروبەری یەکتری کۆبوونەوە، هاودەم، هاوڕاز.

مُحشّى: پەڕتووکێکە پەراوێز (**حاشية**) لە کەنار و داوێنی لاپەڕەکانی نووسرابێتەوە.

مَحشي (الطعام): نژلۆنک، نووچاو، هەڵپێچراو، (دۆڵمە).

محصد: داس.

مُحصّل، محصلة: پەیداکار، دۆزەرەوە، وەدەست هێنەر، خوێندکار.

مَحصلة: تێکڕا، تێکڕایی، بەرەنجام.

مُحَصن: پیاوی ژندار، قەڵابەند.

محصنة: ژنی شوودار.

محصود: درواوەوە، دروێنەکراو.

- **مزرعة محصودة:** کشتوکاڵی دروێنەکراو، فرێزە.

محصور: دەورەدراو، گەمارۆدراو، قەتیس ماو .

محصول (ج) محاصيل: بەروبۆ، بارەچە، دەسگیر، داهات، دەسکەوت، دەستکەوت، بەروبووم، دەخل و دان، بەرهەم، دەسکەفت، کەلک، قازانج.

محصولات الفلاحة والكساية: بەروبۆ، بەروباو، خولندۆت، زاد.

محصون: پارێزراو، لە پەناگیراو.

محصي: ئەژمێر، بەسەرکەرەوە.

محصي النفوس: سەرەژمێر.

محض: زەلال، زەنگ، پاک، خاوێن، وشک، سۆنگە.

محض: سەبارەت، ڕاستی، خۆڕوو، ڕەسەن، زەنگ، پاک و بێ خەوش، لەبەر، لەبەردڵی، بۆنە، هۆ.

- **محضاًلله:** لە ڕێی خودایدا، سەبارەت بە خودا.

- **بمحض:** سەبارەت بە.

محضج، محضاج: ١- کوتک، گەراکوتک، تێلا، دارکوتک، جل شۆر، شوونک، داقۆق، گەلاکوتک، مکۆ ٢- کۆڵۆوەژ.

مَحضر (ج) محاضر: دیارگە، هەمبەرگە، پێشگا، کۆنووس، تۆمار، زابەند، ئامادەگا، شوێنی، ئامادەبوون، جێگای نووسینی قۆچان و سەنەد و ئاگاداری و قۆڵکێشان، ڕووداو.

- **مَحضر السلطان:** دیوانی میری میران، دیوانی پادشا.

محضرة: دووشاخە، دووحاچە، دووفیلقانە، دوولەپان، دووپەلان، چەتال.

محط: جێگا و شوێنی دانان، دانانگە.

محطاط: دووربین.

محطة (ج) محطات: ئێستگە، وێستگە، وێستگا، شوێنی ڕاوەستانی قەتاری ڕێگای ئاسن و ئیتر.
محطوط: دانراو، ڕۆنراو، دانریاگ.
محظور: پەکخراو، دروست نەکراو، نارەوا.
محظوظ: کامران، خوداپێداو، بەختەوەر، بەهرەوەر، بەهرەمەند.
محفة: تەختی ڕەوان، وەکو کەژاوە وا بووە بەچوار کەسان هەڵدەگیراو نەخۆش و ڕێبواری تێدا دادەنرا.
محفظة: جانتا، کیف، کیلاهی، دۆسیە.
محفظة الابرة: دەرزی دان.
محفل (ج) محافل: لە (حفلة)دا بیدۆزەوە.
محفور: هەڵکەنراو
محفوظ: پارێزراو، وانەی لەبەر و ڕەوان
- غیر محفوظ: نەپارێزراو، لەبەرنەکراو
محفوظات: لەبەرکردەنی، لەبەرروەری
محفوف: پێچراوەوە
مُحق: مافدار، خاوەندماف
مَحق: تێکدان، خراپ و گەندکردن
محقّر: نزم، بێ ڕێز، بێ بەهرە
محقّق: ڕاست، دروست، وەکات، سوور.
محقِّق: لێکۆڵەوە، لێکۆڵەرەوە، لێپرس، وەڕاستگێر، پەسادەر، پەساڕۆک
محقن: دەرزی، حوقنە، دەستوور.
محك: بەردی زێڕناس، زێڕشناس
مَحَكّ: بڕوانە (محکوک)
محکم: توندوتۆڵ (لە فیزیادا) قایم، پتەو، سەخت، مەحکەم، گت، کەیار، سفت
- محکم الفتل والابرام: کشت، کرژ
- غیر محکم: لەق، ناقاییم، حامی، ئێرەتی
محکَم: سەرپشک
محکمة (ج) محاکم: دیوان، دادگا، دادگە، دادستان، دیوانی دادگا
- محکمة الاستئناف: دادگای دووبارە، دادگای بەسەرکردنەوە
- محکمة البدائة: دادگای سەرەتایی
- محکمة التحقیق: دادگەی تۆژینەوە
- محکمة التمییز: دادگای جیاکاری
- المحکمة الجزائیة: دادگای سزایی
- المحکمة الکبری: دادگای مەزن
- محکمة الصلح: دادگای ئاشتی
- المحاکم الحقوقیة: دادگای مافپەروەری، دادگای دادپەروەری
سکرتیر المحکمة: ڕازنووسی دادگا

محالة: شارەزایی، توانایی، چارە
لامحالة: ناچار.
محکوم علیه: کەسێکە فەرمانی دادگا بەزیانی ئەو درابێ
محکوك: خوراو، کراو، هەڵکراو، خوراندراو، لێکخشاو
محکوم: فەرمان بەسەردا دراو، داد دۆڕاندوو، داد لە دەستچوو، ژێردەست
محکوم العیال: ژنانە، گەردن کەچ
محل (ج) محال: بڕوانە (مکان)
محل الاستعارة: خوازتنگە
محل الاقامة: نشینگە، دانیشتگە
محل الجلوس: دانیشتگە.
محل الولادة: زێد، زانگە، زایشگە، بوونگە.
محلاق النباتات: تووڵەی شیناوەردییان.
مَحلب: گادۆشە، هەودڵ، لاپەرە، ئامانی شیر تێدا دۆشینێ.
محلّة: گەڕەک، کۆڵان، تاخ، کۆ.
رئیس المحلة: کەلانتەر، سەرەک کۆڵان.
مختار المحلة: کەلانتەر.
مَحلج: کارگەی هەلاجی.
محلَق: گوزان، کافرمان، چەقۆ، تیغی تراشی.
مَحلّل: ١- شێکار ٢- ڕەوابین، بەڕەوا (حلال) زان ٣- جاشی ژنێکی سێ تەلاقە دراوە.
محلوب: دۆشراو، دوشیاگ.
محلوج: پەڕەکراو، هەلاجی کراو.
محلوق: تاشراو.
محلول: لە (تحلیل)دا بیدۆزەوە.
محلول الأمونیا: نۆشادراو، گیراوەوەی نۆشادری.
محلول شب: زاخاو.
محلول المرکز: گیراوەوەی تێروپڕ، تیژاووک.
محلّي: خۆجێیی.
محلّى: ڕازاوەوە، خشڵ پێداکراو.
محمحة: ژاوە، ژاوەژاو.
محمّد: پێ هەڵکوتراو، هەڵنراو.
محمدة: شێوەباش، مایەی پێ هەڵکوتن.
محمّص: برێشکە.
محمل (ج) محامل: کەژاوە، دوو سندووقی دوو چاوەییە لەسەر پشتی ولاخی دادەنرێ مرۆی گەورە و یا بووک و نەخۆش تێدا دەگوێزرێتەوە.
محملق: بز، چاویز، چاوزەق.
محمود: پێ هەڵکوتراو، هەڵنراو.
محمول: هەڵگیراو، کۆڵ، پشتی.

محموم: تادار، نۆبەتیدار.

محنة (ج) محن: ستەم، تاڵی، ڕەنج، کوێرەوەری، ناخۆش، چەرمەسەری، مەینەت، ئازار، دەرد، کۆتەفر، خەفەت، ناراو، سەخڵەتی، زامەت، سەختی.

- تكبد المحنة: ڕەنج کێشان.

محنك: بڕوانە (تحت الحنک).

محنّك: لەبار، ژێهاتی، ڕاهاتوو.

محو: نەبوو، تووناوتوون، قەلاچۆ.

محور: میلێکی ئاسنە پێچکە عارەبانە و نیتری لەسەر دەخولێتەوە، توو، تەوەرە، تەورە، خشتە، دووخ، کورەک، مێل جەرجەرە، بلسک، بندک.

- محور الكرة: هێڵێکی ڕاستە لە نێوانی دوو قوتبی زەوی.

- محور الطاحونة: تەوەرە، تەوەرەی ئاش.

محوطة: زەوییەکە دیواری لە کەناری دروست کرابێ، حەوش، حەسار، هەوشە.

محوِّل: وەرگێڕ، گوێزەرەوە، هەڵدەرەوە.

المحوِّل الهندسي: ڕێژەری ئەندازە.

- محوِّلات الكهربائية ذات الڤولتية العالية: کارەبای بەرزە ڤۆڵت.

- افران محوِّلة: کۆرەکوورە.

محوَّل: منداڵی یەکساڵانەیە.

محي: بووژێنەوە، زیندووکەرەوە.

محيا: ڕوو، ڕوخسار، چارە، جەفەر، پەیکەر، چروچاو، چروچەم، دەموچاو، دیدار، سکووم، زەرە.

- نضارة المحيّا: ئاوی ڕوو، ڕەنگی ڕوو.

محيِّر: واق وڕهێنەر، سەرسامکار.

محيِّر العقول: سەرگەردانکار، گێژ وڕکار.

محيص: هەلاتنگە.

محيط: ١- ناوچە، هەرێم، دەریا، زەریا، دەریالووش ٢- چێوە، داگر، دەورەدەر، داگرتوو، چەنبەر، کەمە، کەمەر.

- بحر المحيط: دەریای داگر، زرێی داگر، ئۆقیانووس

- محيط (هندسي): پەراوێز.

- محيط الدائرة: چەنبەر.

محيل: لە (حیّال)دا بیدۆزەوە.

مخ (ج) مخاخ: مێشک، مێژک، مەژی، مەژگ، ژەم، مێژی، مەژالک، دەماخ، ژەمەن، مەخز.

- التهاب المخ: ماخۆلان.

مخابرة: پێک ڕاگەیاندن، دەنگدانەوە، وەلامی یەکتری دانەوە، وتووێژ بەدوورەژنەو، تەلەفۆن و تەلگراف کردن.

مخادع: تەفرەدەر، لەخشتەبەر، کەڵەکباز، فێڵباز، دەست شکێن، هەڵخەڵەتێن.

مخادعة: لە (خدعە)دا بیدۆزەوە.

مخاريط: قووچەکە.

- مخاريط فخارية او حجرية: قووچکەی کاشی یا بەردی.

مخاساة: گوێزێن، مێشان.

مخاض: بێچووە وشتری یەکساڵانەیە.

بنت المخاضي: پێچووە وشتری مێی یەکساڵانەیە.

مخاصم: دوژمنایەتیکار.

مخاصمة: دوژمنایەتی کردن، ناکۆکی.

مخاض: ژانەزگ، زگ ئێشە، ژانی کاتی زانێ.

مخاضة من الخشب: برمیل، نێرە.

مخاط (ج) أمخطة: چڵم، کڵم، لنجاو.

- كثير المخاط: چڵمن، کڵمن.

مخاطب: دوێن، دوێنەرێکی ئامادە.

مخاطَب: بیستیار، دوێنراو.

مخاطبة: پێکەوە وتووێژکردن.

مخاطر: ١- کەسێکە خۆی بێنێتەوە یاد ٢- کەسێکە خۆی لە تەلەزگە باوێ.

مخاطرة: خۆ خستنەوە یاد، خۆ لە تەلەزگە ئاوێژتن.

مخاطي: چڵمی.

مخافة: ترس، ترسان.

مخافةً: لە ترسان.

مخالصة: دۆستایەتی بێ پێچوپەنا.

مخالطة: تێکەڵاوی.

مخالفة: سووچ، تاوان، سەرپێچی، لاملی، ناسازگاری.

مخالف: دژ، نەیار، ناکۆک، نەگونجاو، پێشگر، پێشگیر، ناتەبا، مێمڵ، بەرگر، بەرهەڵست، ڕوومار، بەرگیر، سەرپێچ، بەدکار.

غير مخالف: دۆست، کۆک، پێش نەگر.

مخبأ (ج) مخابئ: مەکۆ لە (خبأ خبأ) بیدۆزەوە.

مَخاوف: ئەوانەیە مایەی ترس و هەراس بن.

مخباط: جل شۆر، داقۆق، تێلا، شوونک، شۆلک، شۆنک، کوتکی جل شوشتنییە.

مخبر: وەلامدەر، ڕاگەیێن، پێ ڕاگەیێن، پەیامبەر، پەیخامبەر، شۆفار، زمان لێدەر.

مَخبَز: نانەواخانە، شوێنی نانکردنێ.

مخبط: کەسێکە تووشی نەخۆشی مێشکی بووبێ.

مخبوء: شارراوەوە، شاردراوەوە، شاراوە.

مخبوز: نانکراو، پەهتی.

مخبون: نوشتاوەوە، داشیاگ، مووچیاگ.

مختار: بژاردە، ئاڤبر، نێڤچی، تەرخان، هەڵبژێرراو، سەرپشک، دڵخواز، دڵخوا، دانستە.

- **مختار القرية:** کوێخا، کۆخا، کێخوا.
- **مختار المحلة:** کوێخا، کەلانتەر.

مختال: قوودە، خۆپەسند، بەهەوا.

مختبر: تاقیخانە، تاقیگە، زموونگە (لابۆر).

مخترع: لە **(اختراع)**دا بیدۆزەوە.

مختزل: لێکەرەوە.

مختزَل: لێکراوەوە.

مختص: تایبەتی، هیین، لەمەڕ.

مختصَر: لە **(اختصار)**دا بیدۆزەوە.

مختصِر: کۆتایی پێدەر، کۆتایی کار، کورتەبڕ.

مختفٍ: بزر، گوم، ون، شاردراوەوە.

مختل: شپرزە، ئاڵۆز، شپرێو، شێواو.

مختل التوازن: لاسەنگ، سەنگەلا.

مختلس: ڕفێن، خۆ نابووتکار.

مختلق: دەستکرد، دەستهەلبەست، ساختە، داڕێژراو.

مختلط: تێکەلاو، ڕژانە پاڵ یەکتری.

مختلف: لە **(اختلاف)**دا بیدۆزەوە.

مختلف اللون: هەڕەمە، هەمەڕەنگە.

مختنق: خنکاو، خەفەکراو.

مختوم: مۆرکراو، کۆتایی هاتوو، دەرمۆر، سەرمۆر.

مخدر: سڕکار، بێ هەستکار، هۆشبەر.

مخدرة (ج) مخدرات: ئافرەتی پەردەنشین، دەرمانی بێهۆشی.

مخدة: لە **(خدّ و خدود)**دا بیدۆزەوە.

مَخدع (ج) مخادع: گەنجینە، ژووری گچکەیە لەناو ژووری گەورەدا.

مَخدع العروس: پەردەی بووکێ.

مُخدِع: تەفرەدەر، کەڵەکباز، فێڵباز، لە خشتەبەر، دەست شکێن هەڵخەڵەتێن، ساختەچی.

مخدوش: داڕووشاو، ڕنراو، ڕنیاگ.

مخدوع: دەستخەڕۆ، هەڵخەڵەتاو، فریودراو.

مخدوم: گەورە، بەگ، ئاغا، ڕاژەکراو.

مخذفة: لە **(خذف)**دا بیدۆزەوە.

مَخذول: واز لێ هێنراو، بێ بەهرە.

مخراق: پیاوی خۆش ئەندام و دڵفرە.

مخرِّب: وێرانکار، کاولکار، خاپوورکار، ڕووخێنەر، گێرە، شێوێن.

مخرَّش: ڕندراو.

مخربَط: شێواو.

مَخرج (ج) مخارج: دەرگە، دەرک، دەراو، ژێرە، کۆم، دەرەتان، شوێن چوونەدەر.

مخرج: کۆم، داودەرچە.

مُخرِج: دەرخەر، دەرهێنەر.

مخرز: درێشە، درەوشە، قولاپی چنینێ.

مَخرَم: کونکراو، هەڵتڵیشاو، هەڵزڕاو.

مخروب: کاول، وێران، داغان.

مخروط (ج) مخاريط: ١- لەخەرتدراو، خرت، قوتەک، قووچەک ٢- گومەرزە، قووچەکە، قووچەک، گرد، کومبەز، چتێکە وەشێوەی ڕەحەتی دەچێ.

مخروط دائري: قووچەکێکی بازنەیی.

مخروطي: شێپووری، گومبەزی.

- **دور مخروطي:** ئەرلنمایەر (کیمیا).

مَخزم: ڕچە، باریکەڕێ.

مخزن (حكومي): عەنبار.

مخزن (ج) مخازن: کۆگە، ئەنبار، ژووری کەلوپەل و دانەوێڵەیە.

- **مخزن الارزاق:** ئەنباری ئازووخە.
- **مخزن الاحمال:** بارخانە.
- **مخزن الاسلحة:** بڕوانە **(مذخر الاسلحة).**
- **مخزن التبن:** کادان، کادێن.
- **مخزن الجمد:** سەهۆڵخانە.
- **مخزن الحنطة:** ئەنباری دەخڵی، تەرەک.
- **مخزن الخبز:** ناندێن، مزاخە.
- **مخزن الفواكه في الشتاء:** لیان.
- **مخزن ماء الطاحونة المائية:** قۆتەرە.

مخزوم: خەزێمەدار، کەسێکە کەپۆی کون کرابێ و خەزێمی تێکرابێ.

مخشلات: خشل، چەک، ڕەشمە.

مُخَصَّصات: تەرخانەکان، دەرماڵە.

مخصوص: خۆماڵی، تایبەتی، ڕادایی، تەلەخان، بەلاوە، پوختە، دانستە، دەستندە.

مخصوصاً: بەتایبەتی، بەڕادایی، ئەخازە، تەنانەت.

مخض مخضاً اللبن: مەشکەژاندن، ژەندن، ژەنین، ژەنیای، ژەنیای، کەیاندن، شڵەقاندن.

المخصي: خەساو، خەسێنراو.

مخضرات: بڕوانە (خضر و خضروات).

المخض من الدواب: ئێختە.

مُخضِع: سەرپێ نزمکار، سەرپێ دادێنەر.

مخضوض: ژاندراو.

المخط: چڵم ئەستڕین، فم کردن، لووشاندن، لووت خاوێنکردنەوە.

مخطَّط: لە **(تخطيط)**دا بیدۆزەوە.

مُخطِر: بڤ، بەگێژەنە، تەلەزگەدار، هێڵکار، خەتخەت، خەتخەتی، داخداخ، دێردێر.

مخطّط: هێڵ هێڵ، دێغ دێغ، جزغ جزغ.

مخططات: نووسەوەری، نڤیساکە.

مخطوبة: خوازبێنی کراو، ناوبراو، بووک، خوازتراو، نیشانەکراو، دەزگیران.

مخطوط: دێغدێغ، دێخدێخ، جزغ جزغ، ڕێڕێ، نووسراو، دەستنووس، دەستنڤیس.

المخطوطة: نڤیسار.

مخطوف: ڕفێنراو، هەڵگیراو.

مخطيء: لە (**اخطاء**) بیدۆزەوە.

مخفر: پاسگە، پاسگا.

- مخفر الحدود: پاسگای سنوور.

مخفَّف: تەنک، ڕوون.

مخفِّف: تەنک کار، ڕوونکەرەوە.

مخفى: وەشارگە، پەنا، بەسیو، شاردنگە، شارگە.

مخفي: پەنهان، شارراوە، پەنام، ون، سەربەست، شاریاگەوە، پۆشراو، نهێنی.

مُخلّ (ج) امخال: مەلغە، لەهار، ئاسنێکی درێژە بەردی پێ بڵند دەکرێ وەیا هەڵدەگیرێ.

مخل: مێخەکە، بزماری پێ.

مُخلّ: زیاندەر، زیانگەیێن، زیانەخەرۆ، کەموکوڕی گەیێن.

مخلاة (ج) مخال: توورەکەی ئالیکی ولاخانە، جۆڕک، توورک، جووهوور، جهیر، جوولۆک، جهار، جهوەر، توور، توورەکە، توورین.

مخلب (ج) مخالب: چەنگ، چەنگاڵ، چڕنووک، چنگورک، ڕنۆک، ڕکە، چنک، پەنجە، چەپۆک، چەنگوڕک.

مُخلخل: شوێنی خڕخاڵ (لەپێ دا).

مخلَّد: پایندە، ڕاوەستاو، هەمیشە، نەمر.

مَخلَص: ڕزگاریکار.

مُخلص: خۆشەویست، دڵڕاست، دڵپاک، دڵڤەکری، کارڕاست، یەکدڵ، یەکڕوو، دۆست.

مخلص صميم: دڵسۆز، جگەرگۆشە.

مخلَّع: مرۆی سست و بێ هێز و یا هێندێک لە ئەندامەکانی بێ هەست بووبێ، خەلاتکراو.

مخلفة (ج) مخلفات: پاشماک، پاشماوە، میرات.

مخلفات: ژێمایی، پاشماوە، شرەوبرە.

مخلوط: تێکەلاو، ئاوێتە، ئامێتە، پالۆش، تەڤل، گێرەڤێزە، نەهەڤگرتی.

مخلوع: خەلاتکراو، ڕووتکراو، لە جێ چوو، لەگەچوو، هەڵکەنراو.

مخلوق (ج) مخلوقات: ئافەریدە، مرۆڤ، مەردوم، مەرێتە، میرهۆڤ.

مخلّى: بەتاڵکراو، شوێنی چۆل، بۆرانی باینجان.

مخمخة (ە): مخەمخ.

مخمَّر: ترشاو، هەلاتوو.

مخمّس: پێنج خشتەکی.

مخمّس: پێنج گۆشە (لە ئەندازیاری دا).

مَخمصة: برسێتێکی زۆر، ڕەنج و گرفتاری.

مُخمَل (ە): مەخمەر، فرەز.

مخمِّن: خەملێنەر، قرسێن، خەملچی، تەخمینکار، واگر، وادانەر، خەملێن، وەگر، قرسێنەر.

مخمَّن: هەڵسەنگێنراو.

مخمور: مەست، سەرخۆش.

مخنَّث: ژنانە، ژنانیلە، نێرەمووک، نەمێر، نەژن نەمێرد، ڕەنگ مەبیک.

مخنِق: خنکێنەر، خەفەکار.

مخنوق: خنکاو، خنکێنراو، تاساو، خنکیای.

مخوِّف: ترسێن، زەهلەبەر، زراوبەر.

مخيخ: مێشکۆڵە.

مخيَّر: سەرپشک، تەرخان، ناڤبر.

مخيض: ژەنراو، ژاندراو، شڵەقاو، دۆ، دەو، کەواو، گوراو، ماستاو، شیناو، ئاودۆ، ژنیاگ.

- مخيض فاهي جداً: شیناو، گۆراو.

- مخيض حامض (قارص): دۆی ترش.

- رواسب المخيض المغلي: شیرێژ، ژاژی.

مخيضة: ئاودار، دۆژەن، دۆژەنگ.

مخيط: فم کردن، لووت خاوێنکردنەوە.

مخيط: سووژن، گونۆژ، گنۆژ، گۆچەوەنی، جەوالدوور.

مخيطة: دەرزیدان.

مَخيلة: هێزی ڕامان و وردبوونەوە لە مێشکدا.

مُخيف: بەسام، بەترس، بەربچاڤ، زەهلەبەر، سامناک، ترسناک، ترکزە، تەڵەکە، تەگەرە، ترسێن، سامدار، بەترس.

مخيَّم (ج) مخيمات: خێوەتگە، چادرگا، هۆبە.

- مُخيم حديث: نووهەوار.

- مخيم الاغاثة: خێوەتگای فریاکەوتن.

- المخيمات الكشفية: خێوەتگایانی دیدەوانی، هۆبەکانی پێشڕەوان.

مخيوط: دووراو، درواو.

مَد: داو، ڕستە، پرد، ڕۆژی شەشەمینە لە هەموو مانگێکی خورشیدی.

مُد (ج) امداد ومداد ومدة: كێشانەیێکە پڕ بەدوو مستان بەرانبەری (١٨) لیترانە.

المَدّ: لێشاو، خێزاو، کێشان، ڕاتەنگاوتن.

- مدّ البحر: بەرزبوونەوە و کشانەوەی ئاو.

- مدّ الشيء مدّاً: ڕاخستن، داخستن.

- مدّ الطنَب: ڕایەڵکردنی تەناف، ڕاچاندن، ڕاکێشان.

- مدّ يد العون: دەسگرۆیی، دەستکرۆیی، یاریکاری.

مدّ و جزر: بڕوانە (جزر ومدّ)

مدائن: شارێک بووە لە نزیک بەغدای ئەمڕۆکەدا کە سەراپەردە و ئەیوانی کیسرای لێ بووە، ناوی پێشووی (تیسفۆن) بووە، میدییان بەناوی خۆیان ناوناوە یەکەمین پادشای بنچینەی کیسرایان ئەردەشێری بابەکانە و ئیی هەرە دواییان یەزدی کوردە و لە ڕەچەڵەکدا کوردێکی فەیلی بوون.

مدّاح: هەڵنەر، هەڵنێر، هەڵگۆت، هەڵدەر، هەڵگۆ

مداخلة: خۆتێهەڵقوتاندن، دەست لە کاریێ یا لە کاری کەسێکییەوە دان

مِداد: بڕوانە (حِبر)

مَداد: ١- تەرسەقول، قەرسەقول ٢- مەرەکەب، پێنووسی مزی

مَدار: ١- خولگە، سووڕگە ٢- تەوەرەی ئاش، ٣- مۆرە، تفە، دیواری قوڕین

- مَدار الجدي: خولگەی کارژۆڵە

- مَدار السرطان: خولگەی قرژاڵ

- مَدار الطاحونة: تەوەر و بستەی ئاشی، مۆرە

مداراة: ڕابواردن، پێکەوە هەڵکردن، لەگەڵ یەکتری ڕابواردن، لەگەڵ کەسێکی نەرمی کردن، بەسەربردن

مداس: سۆل، پێلاو، کەوش، کاڵە و پێتاو

مداعب: دەستباز، دەستواز

مداعبة: دەستبازی، دەستوازی

مدافع: بەربەرەکانی کار، پێشگێرەوە، لاکۆشکە، لاگیر، لەسەر، پارێزگار، پارێزەر، بەرەوان، بەرەڤان، هەڤالدار.

مدافعة: بەربەرەکانی کردن، پێشگیری، دەستکردنەوە، هەڤالداری، دەستەوەکەری

مُداقّة: لە فەرمانێکی وردبینی کردن

مدالات: بڕوانە (تسلية)

مدالسة: تەفرەدان، زۆر لێکردن

مدام: هەمیشە

مُدام: شیلە، شیلاو، مەنی، شیرە، بارانەی بێ پسانەوە

مدامة: شیلە، شیلاو، مەنی، شیرە، بارانەی بێ پسانەوە

مداهمة: بەسەردادان

مداهن: سەرزمانخۆش، دووزمان، سابوون لەبەری پێدان، مرایی

مداهنة: کلکەسووتە، ڕۆن لەبەری پێدان، زمانلووس، فێڵ کردن، تەفرەدان، شوونی وەبن هەنگڵ دان

مداواة: دەرمان و تیمارکردن، چارەکردن، چارەسازی، چارە، دەوەری

مداوم: کەسێکە لە ئەنجامدانی کارێکی پشوودرێژ و خۆڕاگریی، گیر.

مداومة: پشوودرێژی و خۆڕاگرتنە لە ئەنجامدانی کاروبارەکاندا، ڕاگراوی، پایەداری، درێژەپێدان، گیری.

مدبّب: نووک تیژ.

مدبّر: ڕاوێژکار، ڕاوێژیار، بەمشوور، چارەساز، ژیرلۆ، ڕاوێژگەر، مامۆتک، تەگبیرکار.

- مدبّر الاطفال: لەلەی منداڵان.

- مدبّر الامور: کارساز، خودا.

مدبغة (ج) مدابغ: بۆنگخانە، دەباغخانە.

مدبوغ: دەباغکراو، بۆنگکراو، خۆشکراو.

- غير مدبوغ: خاو، خام، چەرمی خاو و پیستی بۆنگ نەکراو.

- الجلد المدبوغ: قایش.

مدّة: زووخاو، کێم.

مَدّة: بەم ڕیکە (آ)ی دەڵێن، کەشە، کشاو.

مدة (ج) مدد: ١- دەم، بێن، تاو، چەنی، قاس، کات، چاخ، گاوەگاف ٢- ماوە، ماودا.

- مدة اخرى: دەمێکی کە، تاوێکی دی، گاڤا دی.

- مدة قصيرة: بێ جێ، دەمێکی.

- مدة قليلة: تاوێ، ماوەییەکی کەم، دانگ.

- مدة وجيزة: کەمێکی تر.

- بعد مدة اخرى: لەپاش دەمێکی دیکە، تاوێکی دی، گاڤا دی

مُدّثّر: کەسێکە خۆی لە پەردە و یا کراسێکەوە پێچابێ.

مدجامة: مێزەر، پێچ.

مدح: هەڵکوتن، پێهەڵکوتن، هەڵگۆت، سوپاس، ستایش، پەسناندن، پەسن‌کردن، چاکەکوتن، هەڵنان، پاسین، هلنگفین، پەسن، ئەڤراختن، وەسپ، وەسپکردن، هەرگۆت، هەڵدان.

مدحاة: ڕەوڕەوە.

مدحض: هەڵدێرراو.

مدحُر: پاشەکەوت.

مدخل (ج) مداخل: دەرکە و دەروازە، ئاستانە، دەرگا.

مُدَخِّن: جغارەکێش، دووکەڵکار.

مدخنة: کوورە، سۆبە، بوخاری، دووکەڵکێش، دووکەڵگیر.

مدخنة التّبغ: سەرەقەنە، سەبیلە.

مدخول: چووە ژووری، لە ژووری کراو.

مدد: يارمەتی، ياريكاری، هاوپشتی، ئاری، هامەياری، هاری، ئاريكاری، هاوپشتی، فريا، كۆمەگی، هانا، ياری، ياريدە.
مُدد: دەرمان و يا ميوە و تەڕەكاری ميزكردنی.
١- گلـەمەت، سندەگل، گلۆسن، سندە، گومتەل، گومتيل، كوندە، كەستەك، كەرسەك، پەل، سمتەگل، كێستەك، كلۆس، گلۆتە، مۆرە.
مَدَر: قوڕ، هەرك، هەڕگاو.
- **مَدَر المكان:** سواخی كرد.
مدر مدراً: زك لێ هاتن، هەلامسان.
مَدْراء: ژنی زگ نەستوور.
مدرِّب: خارێن، ڕاهێنەر، مەشق، پێكار.
مدرَّب: تاقی كراوەوە، ڕاهاتوو.
المدرة: بروانە (**الودقة**).
مدرَج: پلەپلە، پايەپايە.
مدرَج (ج) مدارج: ڕاگە، پلە، پايە.
مـدرس: وانەوێژ، ئامـۆژگـار، وانەبێـژ، وانەدادەر، وژەبێـژ، ئامۆژيار، مامۆستا، مامۆسا، وژەر، وانەواج.
مدرسة (ج) مدارس: قوتابخانە، فێرگە، خوێندنگا.
- **المدرسة الابتدائية:** قوتابخانەی سەرەتايی.
- **مدرسة ادبية:** قوتابخانەی وێژەيی.
- **مدرسة الاعدادية:** قوتابخانەی ئامادەيی.
- **مدرسة الثانوية:** قوتابخانەی دوا ناوەندی.
- **مدرسة الحقوق:** قوتابخانەی مافپەروەری.
- **مدرسة الطبية:** قوتابخانەی پزشكی.
- **مدرسة عالية:** هيرگا، زانكۆ.
- **مدرسة الفنون البيتية:** فێرگەی كابانی.
- **مدرسة الفنون الجميلة:** قوتابخانەی هونەرە جوانەكان.
- **مدرسة المتوسطة:** قوتابخانەی ناوەندی.
- **مدرسة المهنية:** قوتابخانەی پيشەيی.
مدرعة: كەشتی زرێداری شەڕی، زرێ پۆش.
مُدرِك: هۆشيـار، وشيـار، ڕێ پێبەر، پرمێشك، تێگەيشتوو، قۆتە، شيت.
مَدرَك (ج) مدارك: بەڵگە، پاژە.
مدروس: كۆنە، كەونينە، شێت.
مـدس مدسـاً: دامـاڵين، كـەلەزووسك، خـەشك كـردن، دەست پێداماڵين.
مدعو: بانگهێشتراو، وەستە، وەسە، ويستـراو، باسكراو، ناوبراو.
مدعوك: هەڵشەپاو لە ئاوێ.
مدعي: داواكار، دادخواز، كومكافر، گليڤان، كەنۆ، بەگلەيی، داخواز پێشمار، گازاندەكار، داوان، گازندەر، خوازگار.
مدعى: داواكار، ويستراو، داديار.
مدعى عليه: گلەيی لە دەست كراو، دادوگازاندە لێ كراو، داد لە دەست كراو.
مدعي العام: دادوانی گشتی، داديارى گشتی.
مدعي العموم: داواكاری گشتی، دادوانی گشتی.
مدَّغم: تێهەڵكشانی پيتێكی لە پيتێكی تر.
مدفئة: كوورە، سۆبە، سۆپە، زۆپا.
مَدفَع: گۆم، گۆل، دەراو.
مِدفَع (ج) مدافع: تۆپ (چەك).
- **مِدفَع الرشاش:** تۆپی ڕشێن، شێست تير.
مدفعي: تۆپچی.
- **حامل المدفع:** تۆپچی.
- **صانع المدفع:** تۆپساز.
مدفن (ج) مدافن: گۆڕ، شاردنگە، ناشتگە، ناشتنگە.
مدفوع: دراو، پێدراو، دوورخراوەوە، پاڵ پێوەنراو.
مدفون: شارراوەوە، شاردراوەوە، بەخاك نەسپێرراو.
- **المدفون تحت الاحجار:** سەنگەساركراو.
مدق، مـدقة: چەكوچ، نقـوورە، زەنپ، پەمـاخ، چۆمـاخ، زۆنب، زۆنت، كوتك، مشتەی زيندرووان، كوتەك، ماوەر.
- **مدق الهاون:** دەسكاونك.
مدقَّة: مێ ئەندام.
مدقَّة: كوتك.
- **مدقَّة خشبية:** كۆتكی دار، مەيكوت.
مُدقِّق: سەرنجـدەر، لێكدەرەوە، وردبين، وردكەرەوە، هووندەنێر، بەراوەردكار.
مدقوق: كوتراو، وردكراو، لێدراو، ڕەقياگ.
مُدل: ڕێ نيشاندەر.
مدلّس: ساختەكار، كەسێكە كەموكوڕی خۆی ياكالا و كەلوپەلی خۆی لە خەڵكی بشارێتەوە.
مُدَلل: نازدار، بەڵگە بۆ هێنراوەوە.
مدلهم: تاريك، شەوەزەنگ.
مدلول: واتا، ناوەرۆكی مەبەس، ڕێ نيشاندراو.
مدمِّر: وێرانكار، ڕمێن، كاولكار، ڕووخێنەر.
مدمِّرة: وێرانكار، ڕمێن، كاولكار، ڕووخێنەر.
المدمكي: نانی تيرە.
مدمن: بەسەر كار و يا پيشە و ڕەفتارێكييەوە چڕ بووەوە، لەسەر ڕۆ، هەميشە خەريكی.
- **مدمن المسكرات:** ئارەقخۆر.
مدموغ: گێل، گـەوج، كـەسێكە سـەری وا شكابێ كـە زيان بە مێشكی گەيشتبێ ويا كارەساتێك بەمێشكی وی گەيشتبێ.

مدني: ١- شارستانی، شاری، باژێری، ماژاری، ژیاری، ٢- خەڵکی شاری مەدینە.
مدنية: شارستانێتی، شارسانیەتی، شارستانەتی، جهزایی .
مَدَني: (مقابل عسكري) بەیارەوان.
مُدهش: واق ورکار، سەرسامکار، سامدار، بەسام، سەرسامی هێنەر، زەهلەبەر، سوزرەت، سوسرەت، ناوێزە، ئاشنا، زۆرسەیر.
مدهن: چەورکار.
مدهنة: رۆندان، یەخدان، کەلەشاخ.
مدهوش: سەرسام، سەرگەردان، واق ورماو، سەرسوورماو، مەندەهۆش.
مدهون: چەورکراو، چەوروچلێک.
مدوّد: کرمن، کرمێ، رزێو، کرماوی، گرد، گروفر.
مدور: خڕ، گر، خشت، هنارک، گرک، گردە، گەڕ، گروفەر، بەگەڕ، گردیلە، گەودار، پلیف، چەرخی، گونینە، خڕپ، خڕخشت، خڕۆڵە، خریلە، خریلانە، شیوەڵە، گرموچە، گرمۆڵە، گرمولە.
مدوَّر (کمصطلح مالي): گەڕاوە.
مدوَّن: کۆکراوەوە، تۆمارکراو.
مدوِّن: رێکخەر، کۆکەرەوە.
مدوِّن القانوني: تۆمارگەری یاسا.
مدى (ج) مدية: ١- مەبەست، دڵخواز، گاڤێن، پایان، بنەبان، شوێن، هەرەدوایی، درێژایی، ئەوپەڕی ٢- برکردن، ماوە (لە فیزیا).
- مدى تأثيرها: ئەندازە و پلەی کاریگەری.
- مدى الحرارية في الجغرافية: ماوەی گەرمی، پلەی گەرمایی.
- مدى الليل: شەوگار، بەدرێژایی شەوی.
- مدى المقدرة: ئەوپەڕی توانا و برکردن.
مدية: سێکارد.
مديح، مديحة (ج) مدائح: پێ هەڵکوتن، هەڵنان، ستایش.
مديد: درێژ، کشاو، کێشراو، ناوی یەکێکیشە لە دەریایانی هەڵبەست لەسەر کێشی: **فاعلاتن فاعلن فاعلاتن فاعلن.**
مدير (ج) مدراء: کارگێر، هەڵسووڕێنەر، بەڕێوەبەر، رەنێوهێنەر.
- مدير الادارة: بەڕێوەبەری .
- مدير الري: میراو، سەرکاری ئاویاری.
- مدير التسوية العامة: بەڕێوەبەری کۆک کردنی گشتی.
- مدير الشرطة: کەلانتەر، داروغە.
- مدير صحة الطلاب: بەڕێوەبەری تەندروستی قوتابیان.
- مدير المدرسة: بەڕێوەبەری قوتابخانە.
- مدير الناحية: پەرگەنەدار، مەڵبەندار.
مديرية: بەڕێوەبەرایەتی، هەڵسووڕێنگە، بگێری، کارگێری، کەوێنگە، سەرپەرشتی.
- مديرية الاصلاح الزراعي: بەڕێوەبەرایەتی ئاماری کشتوکاڵ.
- مديرية الادارة: کارگێری کارداری، بەڕێوەبەرایەتی کەوێنگە.
- مديرية البناء: بەڕێوەبەرێتی ساختمان.
- مديرية التجارة والاحصاء: بەڕێوەبەرایەتی بازرگانی و ئامادەیی.
- مديرية الدعاية العامة: بەڕێوەبەرایەتی چاو و ڕاوی گشتی.
- مديرية الريّ العامة: بەڕێوەبەرایەتی ئاودێری گشتی.
- مديرية الزراعة العامة: بەڕێوەبەرێتی کشتوکاڵی گشتی.
- مديرية الشرطة: کەلانتەری، داروغە.
- مديرية الطيران المدني: بەڕێوەبەرێتی فڕینی شارستانێتی.
- مديرية المباحث الصناعية: بەڕێوەبەرایەتی باسی پیشەسازی.
- مديرية المحاسبات العامة: بەڕێوەبەرێتی ژمارەگەرێتی گشتی.
- مديرية المدارس: بەڕێوەبەرایەتی قوتابخانان.
- مديرية الميرة والتموين: بەڕێوەبەرایەتی ئازووقە و تفاق.
- مديرية الواردات العامة: بەڕێوەبەرایەتی دەرامەتی گشتی.
مدينة (ج) مدائن ومدن: شار، باژێر.
مديون: قەرزدار، قەردار، لەسەر، مشکڵۆزمە.
مديونية: قەرزداری، قەرداری، مشکڵۆژمەیی.
مُذ: بڕوانە (منذ).
مذاب: تواوە، تاواوەوە.
مذاق: چێژگە، چەشکە.
مذاكرة: لەگەڵ کەسێکی وتووێژکردن و لێدوان.
مذبحة (ج) مذابح: کوژتارگە، سەلاقخانە.
مذبذب: لە (ذبذب)دا بیدۆزەوە.
مذبوح: سەربڕاو، سەر ژێکراو.
مذبول: سیس، چرچ، گەچراو.
مذخر (ج) مذاخر: گەنجینە، ئەنبار.
- مذخر الادوية: ئەنباری دەرمانان.
- مذخر الاسلحة: جەبەخانە، چەکخانە، قۆرخانە، سکدار.
مذراة: بژارچن، بژاربڕ، پیشک.
مذروع: پێوراو.
مُذعن: درکێنەر، مل کەچکار.
مذكَر: مەرد، نێر، نێرینە، نێرزا، نێرە
مذكرات: بیرەوەریان، یادداشتان.
مذكِّرة: بیرەوەری.
مذكَّرة: یادداشت، یادگارنامە، بیرەوەخەر.
مذكور: ناوبراو، نێوبراو، باسکراو.

مُذل: کەنەفتکار، پەرێشانکار.
مذلّة: کەساسی، پەرێشانی.
مذمّة: بەدگۆیی، بەسەر ڕۆیشتن.
مذموم: لە پاشملەی دواو، پاشگۆتن کراو.
مُذنّب: کلکدار.
مذنب: لە (ذنب)دا بیدۆزەوە.
مدهامّتان: دوو باخی سەوز و تێرئاوە کە لەبەر سەوزی بەرەش بنوێنێ.
مـذهّب: ئاوەزێرکـراو، زێرن، زێرکـێش، زێرکـفت، زاڤ، سەردلکری، ڕووکێشی زێری.
مذهب (ج) مذاهب: ئایین، زاڤ، ڕێباز، ڕەووشت، سەرەڕێگە، بەرەگە.
- **مذهب الادبی:** ڕارەوی وێژەیی.
- **مذهب الاقطاعی:** ڕێبازی دەرەبەگی.
- **المذاهب الدینیّة:** باوەڕیانی ئایینی، ڕارەویانی ئایینی.
- **المذاهب السیاسیة:** ڕێبازانی ڕامیاری.
مذیاع: ئامرازی بلاوکردنەوە، پژێن، پەخشەر، بلندبێژ، گێرەوە، مرازی پەخشکار.
مذیب: توێنەرەوە، ئاوێنەوە.
مذیع: پەخشکار، پەخش و بلاوکەرەوە، پەخشەر.
مُذیّل: داوێندار، داوێن درێژ.
مُرّ (ج) امراء: ١- تاڵ، تەهل، ژاراو، ژەهر، ژەهراو ٢- جیـوە یا شیـرەیێکیشە کە لە داران پەیدا دەبێ و ڕەق دەبێ و بۆنی خۆشە و تامیشی تاڵە.
مرّ مرّاً ومرورا: بڕوانە (مرور).
مرء: مرۆ، پیاو، مێر، مەردوم، مەریتە، پیاگ، مەرتیە، مەرد، مرۆڤ، مێر، مەرف.
مراء: چاپلووسی، زمانلووسی، مرایی.
مرائی: دووڕوو، شەشخاپێن، دووزوان.
مراب، مرابی: سووتخۆر، مردەخۆر.
مرابحة: سوود و قازانج کردن.
مرابطة: بەندیواری لەگەڵ یەکتری پەیدا کردن.
مرات: زۆرجاران، فرەجاران.
مرأة: ژن، ئافرەت، ژنک، هاوسەرژەنی، هەوخەو، پت، پتکۆ، ژنک، ئاوسەر.
- **مرأة العجوز:** پیرێژن.
- **مرأة علی وشك وضع الحمل:** ژنی لەسەر دەستان.
- **مرأة الفاتنة:** زەری، پەری.
- **مرأة المتزوجة:** ژنی بەمێرد، ژنی شوودار.
- **المرأة المرجلة:** کەسکە.
- **المرأة المرضعة:** ژنی منداڵ لەبەر.
- **المرأة المسیحیة:** کیلۆ، ئافرەتی فەلە.
- **حقوق المرأة:** مافی ئافرەت.
- **خمار المرأة:** هیزا.
مـرآة (ج) مـرایا: ئاوێنە، جـام، نەینـک، جـامـەک، نەینۆک، ڕۆنایی، درووڤ، ئادەنە، درۆڤ، قودک، قبالە.
جعبة المرایا: قۆدی ئاوێنە، قوتووی ئاوێنە.
مراجع: گەڕاوەوە، ڕووتێکار، ڤرگەر، لە شـوێن گەڕاو، بەدوودا خول خواردوو.
مراجعة: گەڕانەوە، گـەڕانەوەسـەر، ڕووتێکردن، وەدووکەوتن، ڤـەگـەڕان، بادانەوە، گـرگـر، پێـداچوونەوە، وەرگـەڕانەوە، هۆدانەوە، فلخواردن، خولخواردن.
- **إرجع:** بگەڕێوە.
مراح: مۆڵگەی وشترانە.
مراح الغنم (حظیرة): پەچە.
مراد: خواست، مەبەست، ئامانج، خەلەسکوو، دڵخواز، مەبەس، ئاوات، ویست، داخـاز، مـراز، مەرازنچک، گـاڤین، سـەردل، مکێز، خواستراوەوە.
مرادف: هاوتا، هاوواتا، هاولنگە، هاومەبەس.
مرادفة: بڕوانە (ترادف).
مراراً: زۆرجاران، گەلێک جاران، فرەجار.
مَـرارة (ج) مـرار: ١- تالـی، تالاو، تاراو، تالایی، زارە، زاوور ٢- زراو، زالـوو، زالۆ، زارە، زالە، توورەکـەیەکـە زەرداوی تێدایە و بەجەرگەوە نووساوە، زاوەرە، زاورە.
مراسل: پەیامبەر، وەلامبەر، سلیڤ.
مراسلة: نامە بۆ یەکتری نووسین.
مـراعـاة: چاوەدێری، ڕێزگـرتن، ئاوڕ لێـدانەوە، ئاگـا لـێ بوون، پارێزگاری کردن، ئاگاداری، سەرپەرشتی.
مراغة: شوێنێکە چوار پێیان خۆیان لێ دەگەوزێنن.
مرافعة: دادخوازی، گازندە لە یەکتری بردنە لای دادوان.
مرافق: هاوڕێ، برادەر، یاریکار، یاوەر.
مرافقة: هاوڕێیی، ئامرایی، یاریکاری، برادەرایەتی.
مراقب: لە (راقب مراقبةً) بیدۆزەوە.
مراقبة: لە (راقب مراقبةً) بیدۆزەوە.
- **تحت المراقبة:** دەست بەسەر.
مرام: دڵخواز، خەلەسکوو، ئاوات، ئارەزوو، ئارۆزمکێز، نیـاز، ویست.
- **نیل المرام:** بەئاوات گەیشتن.
مراماة: تیر و یا گوللە پێکەوەنان، شەڕە گوللە، شەڕەبەرد.
مرامح: ڕمباز.

مرامحة: ڕمبازی، نێزەبازی.
مراهق: هەرزەکار، جحێڵ، لاوێکە لە دەوروبەری پازدە ساڵی و خۆناسینی بێ، دەمڕووت، سیپە.
مراهقة: هەرزەکاری.
- **دور المراهقة:** سەردەمی هەرزەکاری.
مراهَنة: گرێو و مەرج لەگەڵ یەکتری کردن.
مراودة: لەگەڵ یەکتری دۆستایەتی و هاتوچۆکردن.
مراوز: پەستان پیو.
مرئوس (مرؤوس): کەسێکە لە ژێر دەست سەرۆکێکی کار بکات
مراوغة: زۆرەوانی گرتن، فێڵ لێک کردن.
مرئي: دیار، ئاشکرا، بەرچاو، لەبەرچاوان، خویا، دەرکەوتوو، بەرز.
- **غیر مرئي:** پانۆک، نەپەندی، نەپەنی، ون، نادیار، نەدیو، گوم، بزر، پەنهان.
مربٍ، مربّي: بروانە (**مربّي**).
مربض: گەلەخان، گەوڕ، مۆڵگەی ئاژاڵان.
مربّع: چوارگۆشە، چوارسووچ، دووجا، چارسووچ، چوارگە، چوارێن، چارگۆشە، چارنیچک، چواچمک، دامەدامە.
- **مربّع الشكل:** چوارگۆشە شکڵ.
- **مربّع الضلعين المتناظرين:** دوولای دووجایی هاوجێ.
مربّع الكامل: دووجای تەواو
- **المربعات الخيالية:** چوارگۆشە سپیەکان.
مَربَع: بەهارە هەوار، بەهارەوار، هەوارگەی بەهاران.
مَربَع الحيوانات الوحشية: نۆرینک.
مربعة: شەغرە.
مربوط: بەستراوە، پێوەندیدار.
مربوع: چوارشانە.
مربّي: مرەبا، ڕیچاڵ، ڕیچۆڵ، ڕب، ڕوب، ڕەنێوهێنەر، داشدیار.
مربّي: پەروەردەکار، بەخێوکار، پەروەردیار، ڕەنێوهێنەر، لەلە، پێراگەیێن.
- **مربّي الاطفال:** لەلە، دادووک.
- **مربّي القرود:** لۆتی.
المربيّة: دایەن، دایان، تایەن، فەرهەنگار، مامان.
مرة (ج) مرات ومراراً: جار، چەل، کەڕەت، دان، وەهلە، هۆن، چین، کـژ، ڕا، گەڕ، گل، هەل، حەل، دەم، دەرب، باو، جارێکی، هەینێ، نۆبە، هەل، هەو، کاو، سەر.
- **مرة اخرى:** جارێکی تریش، هەمیسان، جارێکی تر، دووبارە
- **مرة واحدة:** یەکجار، یەکجارەکی، بەنێکجاری، یەکدان، چەلێکی.
- **بالمرة:** بەیەکجاری، یەکجارەکی.
- **هذه المرة:** ئەم جارە، ئەمسا، ئی جارە، ئنجا.
مرتاد: گەڕاوەوە.
مرتاض: وەرزشکار، کەسێکە بۆ خاوێنکردنەوەی هۆڵیان (نفس)ی ئەرکی وەرزینەوە بکێشێ.
مرتان: دوو جاران، دوو چەلان.
مرتَّب: ڕێک، ڕێکوپێک، بەسەرویەر.
- **غير مرتب:** ناڕێک، بێ سەروبەر.
مرتِّب: ڕێکخەر، ڕێکوپێک کار.
- **مرتِّب الحروف:** پیت چن، پیت چێن.
مرتبة (ج) مراتب: بروانە (رتبه).
مرتبط: بەندیوار، پەیوەندکراو، پەیوەست.
مرتبك: شێواو، سەر لێشێواو، پەشۆکاو، شڵەژاو، شپرزە، ئاڵکاو، بێ سەروبن، سەرسووڕماو.
مرتجع: لە (**ارتجاع**) بیدۆزەوە.
مرتجف: لەرزەک، بەلەرز، لەرزۆک، لەرز.
مرتجل: هاکوو، کەسێکە لەبەر و هەر بەسەر پێوە، هەڵبەست یا وتار و پێوەر بخوێنێتەوە، کەسێکە وتارێکی سەرپێیی بخوێنێتەوە یا هەڵبەستێک.
مرتجي: ئومێدەوار.
مرتخي: سست، شل، خاو.
مرتد: هەڵگەڕاوەوە، ڕووگەردان، هەڵگەڕیاگ، وەرگەڕاو، لە ئایین دەرچوو.
مرتشي: بەرتیل وەرگر.
مرتضى: بەخشراو، پەسندکراو، کەیفخۆش، بژاردە.
مَرتع (ج) مراتع: لە (**رتع**) بیدۆزەوە.
مرتعب: ترساو، زەهلەچوو.
مرتعش: لەرزێن، هەژێن.
مرتفع: لە (**ارتفاع**) بیدۆزەوە.
مُرتكب: کەسێکی سواری کارێکی ببێ یا کارێکی بکات و یا گوناهێکی لێ ڕووبدات.
مرتكز: ڕاوەستاو، جێگیر، جێگرتوو.
مرتهن: بارمتە، چتێکە لە گرەو دانرابێ.
مرتين: دوو جاران، دوو چەلان.
مرثية (ج) مراث: سەردوولکە، دولکە، سەردولکەبێژی، بەدەم شین و شەپۆرەوە بەمردوان هەڵکوتن.
مرج (ج) مروج (ه): مێرگ، مێرگەشە، چیمەنزار، شەکار، چیمەن، زرچک، سەوزەڵان، گیاجار، مێرخوزار.
- **مرج مزروع بالاشجار:** هێسار.
- **مرج الملتف النباتات:** تاڕوون.
مرجام: قۆچەقانی، کانک، بەرزەقانی، بەرکانی، قەفکانی، کەفک، کەڤرکانی، کەڤکانۆک، کەهنی، کانیک.

مرجان: وردەدوڕ، دوڕی گچکە، بستام، بەسد، مەرژان، شیلان، مووروی سوور، زیندەوارێکی دەریاییە وەگیای دەچن وەکو گیاش بەزەوییەوە دەچەسپێ، لە پێشدا بەگیایەکی دەریایی دەزانرا بەشێکیان مەرجانی سوورە لەگەوهەربەندێ بەکاردەبرێ.

مُرَجَّب: سامدار، گەورە، خاوەند شان و شکۆ.

مرجَّح: بەسەردا هەبوو، پەسندکراو، پەسند.

مرجحة: بڕوانە (**ارجوحة**).

مرجَع (ج) مراجع: سەدە، شوێنی گەڕانەوە، سەرچاوە.

- مرجَع الفدان في الحقل: هۆگان، کاگێرە.

مُرجِّع: گێرەوە.

مرجل (ە): مەنجەڵ، سوکرە، خەزان، پانی، پەرۆش، نەلبەکی.

- مرجل صغير: دەستە مەنجەڵ، پەرۆش.

مرجو: ئومێدەوار، بەهەویا.

مرجوع: گەڕاوەوە.

مرجوم: بەردەباران و سەنگەسار کراو.

المرح: شادمانی، خۆشی خۆشی.

مرحاض (ج) مراحيض: ١- ئاودەست، ئەودەستخانە، پێشاو ٢- کوتکی جلک شوشتنییە.

مُرَحَّب: گوشاد، فراوان.

مَرحَب: گوشادی، خۆشی

مرحباً: شا، خۆشا، شابەحاڵی، بەخێرهاتی، خۆشهاتی.

- مرحباً بك: تووشی خۆشی و گوشادی هاتووی.

- مرحباً مرحباً: بەخێرهاتن کردن، خۆشهاتن کردن.

مرحلة (ج) مراحل: قۆناخ، پلە، چەقز، مەڵبەند. پلە (ماتماتیک)

مرحمة (ج) مراحم: میهرەبانی، دڵسۆزی، دڵسۆژی، بەزەیی

مرحوم: بەخشراو، خوا لێ خۆشبوو، بەهەشتی، ژ دنیایێ چاڤ مچاندی.

مَرخ: دەستەچیلە.

مرخ مرخاً جسده بالدهن: هەنوون، هەنووین، هەنین.

مرخص: ماوەدراو، دەستووردراو، ئازاد، سەربەست، ڕێدراو.

مُرَخَّم: چتێکە دواییەکەی بڕابێ. کلک بڕاو.

مرجى: خاو، سست کەرەوە.

مِرداس: سەر، بەردکوت، بەردێکە لە چاڵاوێی باوێژن تا بزانن ئاوی تێدایە یانا.

مردَّد: ١- هاوچرە ٢- دوودڵ، نیگەران، سەرگەردان.

مردود: وەرنەگیراو، گێڕاوەوە، خول پێ دراوەوە.

مرزبان (ە): مەرزەبان، ناوی فەرمانڕەوایێکی کورد بووە.

المرزة: چەڵتووکجار، مەرەرە، شالێکا.

مرزوق: ڕۆزی پێدراو، بەهرەمەند.

مَرِس: کارکردە، شارەزای کاروشەڕ.

مَرس: خووساندنی دەرمان لە ئاوێ و بەدەستی و یا بەچتێکی تاواندنەوە، ساوینەوە، سوونەوە.

مرساء: بڕوانە (**مرسى**).

مرساة (ج) مراسٍ: لەنگەری گەمێ.

مرسَّب: نیشتوو.

مرسح: کەوانە، کەڤانە، سەماگە، هەڵبەڕگە.

مرسل (م) مرسلة: نێرەر، پەیامنێر، بەرێکار.

مُرسَل: ناردراو، نێرراو، ناردرای، نارپاگ

مَرسم: نیگارگە

مرسوم (ج) مراسيم: شێوە، نیشانەکراو، دروشم، لێدراو فەرمان، دەستوور، شوێن، فەرمانێکە لەلایەن فەرمانڕەوایێکەوە نووسرابێ

- المرسوم السلطاني: فەرمانی شاهانە

مرسى: لەنگەرگە، لەنگەرگا، پندەر.

مَرش: ڕووشاندن، ڕنین، زەوییەکە بارانە ڕووشاندبێتی

مرشة الماء او الدواء: ڕشێنە

مِرشة: ئاوپاش

مرشح (للانتخاب): ناودێر، نامزەد

مرشَّح: ناوهاتوو، نێو لێنراو، پاڵێوراو

مرشد: ڕابەر، ڕێبەر.

مرصَد: کەمینکە، تەماشاگە، کۆڵێتکا، ڕوونگە، چاوەڕێگە، کالیتکا، ڕوانگە، دیارگا، ناسۆگە، کالیتکار، کولیتکا

- مرصَد الصيد: بازگە، پەیجۆر، نۆڕینک

مِرصاد: ڕی، ڕێگا، ڕیگە، کەمینگا، تێپەڕگە

مرشد: ڕابەر، ڕێبەر، ڕێ نیشاندەر، ڕێ نوێن، ڕێ پێشاندەر.

مرصَّع: سەردلکری، گەوهەربەند، زێڕن، زێڕین، داوەنیشان، گەوهەرنیشان، ڕازاوەوە.

مرصوص: قایم، پاڵ وێکدراو، قایم دامەزراو، یەک گرتوو.

مرض (ج) امراض: نەخۆش، دەرد، هۆ، ئاهۆ، ناساخی، نەساخی، نەوەش، کرمکیس.

- مرض إرثي: نەخۆشی پشتی.

- مرض الافرنجي: ئاتەشەک.

- مرض جلدي: خارشت، خورشت، خارشتی، پیستی.

- مرض الحبلي من الحمل: نەبیرانی، ژانی منداڵ بوونی.

- مرض زهري: کفتی، ئاتەشەک، فەرەنگی.

- مرض ساري: دوم، پەتا، پەتۆ.

- مرض السرطان: شێریەنجە، خرچەنگ، قرژاڵە، جوولبڕ، گرتەکوو، کەوگیرە، چنگار.

- **مرض السفليس:** كفتي، ئاتەشەک، فەرەنگی، نەخۆشی فەرەنگی.
- **مرض السكر:** نەخۆشی شەکری، نەخۆشی قەندی.
- **مرض السلّ:** دەخەز، دیق، دەردەباریکە، وەرەم، سیل.
- **مرض السنّ:** نەخۆشی ددان.
- **مرض السوداء:** نەخۆشی سەودا، والامەنی.
- **مرض السیلان:** سووزەنەک.
- **مرض الشدقین:** لخاوەبرکە.
- **مرض الصرع:** فێ، فێ لێ هاتن، خوو، ئاهۆ، دەردەکورتان.
- **مرض الصفّار:** زەردوویی، زەرتک.
- **مرض الطحال:** نەخۆشی سپڵ، تەین و لەیان، تیرولیمان.
- **مرض الطیور:** دانکە.
- **امراض العظام:** نەخۆشیانی ئێسک.
- **مرض العین:** چاوئێش، چاوکولی.
- **مرض الفالج:** شەپلە.
- **مرض فتاك:** نەخۆشی سندان.
- **مرض قتّال (قاتل):** نەخۆشی کوژندە.
- **مرض الکساح:** نەخۆشی ئێسکی.
- **امراض المتوطنة:** نەخۆشیانی نیشتەجێیی.

مرض مزمن: نەخۆشی کۆنینە، دەردی کاری، دەردی کوژندە، دەردی بێ دەرمان، ژاری، نەخۆشی کۆن.
- **مرض المعدي:** نەخۆشی پێ درێژ، نەخۆشی تەشەنەکار.
- **مرض المعدة:** نەخۆشی چیکلدانە.
- **مرض مهلك:** نەخۆشی کوژندە.
- **الامراض النباتیة:** نەخۆشییەکانی شیناوەردی.
- **تشخیص المرض:** نەخۆشی دۆزینەوە، لە نەخۆشی سەردەرکردن
- **عودة المرض:** هەڵدانەوەی نەخۆشی.

مرضاة: خۆشحاڵی، قایلی.

مرضعة: تایەن، مەمک دایەن، شیردەر، دایان، منداڵەبەر، دایێن، تایێن.
- **مهنة المرضعة:** دایەنی، تایەنی.

مرضی: پەسند، پەسندکراو.

المرط: بەرە، رایێخ.

مرطوب: شێدار، شەدار، هێمن، نمێن، نماوی، پاراو، نەمێن، نیمدار، نمدار، نموونک، زەوونج.

مرعب: ترسێن، ترسێنەر، بەسام، سامدار، بەترس.

مرعز (ە): ١- بزنە مەرەز ٢- مەرەزە مەرز، مووی نەرمی بزنان

مرعش: ١- کۆتری سپی تەقڵەباز، ٢- ناوی شارێکی کوردانە کەوتۆتە باکووری کوردستان و دیل و ئیخسیری ژێر دەستی تورکە مغوولزادەکانە.

مرعوب: ترساو، ترسێنراو.

مرعوف: دارساو، خوێن لە لووت پژاو.

مرعی (ج) مراعی: لەوەرگا، پاوان، چێرە، چێرەگە، گوان.

مرغوب: پەسند، پەسندکراو، بەرچاو، خوازتراو، رووبازاری، دلگر، دلخوا، دلخواز، دلچەسپ.

مرفأ: بەندەر، دەرەگە، لەنگەرگە، لەنگەرگا، مینای دەریایان.

مرفق (ج) مرافق: ئانیشک، بەلەمرک، قوونانیسک، ئەنیشک، هەنیشک، هەرەژەنی، قوونەتیشک، ئەنیزک.

مرفقات: هاوپێچراو، هاوپێچ.

مرفه: ئاسوودە، گوێ دینج، خۆشگوزەران.

مرفه الحال: ئاسوودە، گوێ دینج، خۆشگوزەران.

مرفوض: فرێدراو، پشت تێکراو، بەجێ هێشتراو.

مرفوع: ١- بلندکراو، هەلگیراو، بەرزکراوەوە، ٢- بۆردار (**مضموم**) (ُ).

المَرق، مرقة: گۆشتاو، شۆرباو، شلە، شلاو، شۆروا، پیتە، خۆرشت، مەدفەنی، مەدفین، مەدفوونی.
- **مرق البربور:** شلەی برویشی، بروێشێن.
- **مرق الحصرم:** شۆرباوی قۆرە، هالاو.
- **مرق الشلغم:** ترخێنە، شەلمین، شەلەمین.
- **مرق العدس:** نیسکێنە، میژوێنە.
- **مرق اللحم:** گۆشتاو، شۆرباوی گۆشتی.
- **مرق اللفت:** شێلماو.
- **مرق اللیمون:** تاسکەبانی.
- **مرق مصنوعة من الخضروات:** لقنج.

مرقاة: پێ پلکانە، پێ پلیکانە.

مَرقَب: کەمین، کەمینگا (تەلەسکوب).

مرقد (ج) مراقد: ئارامگا، نوستنگە، تەختی خەوێ، گۆر.

مرقش: رەشباز، پلپلی، پنک پنک، گولگولی.

مرقش اللّون: کورکوری.

مَرقَص: سەماگە، هەلپەرگە، سەماگا.

مرقط: پنک پنک، خالخالی، پلپلی، رەشبەلەک، رەشباز، رەش و سپی تێکەلاو.

مرقّع: پینەچی.

مرقَّع: پینەکراو.

مرقوم: نووسراو، خەتدار، دێخدار.

مرقومة: نامە.

مرقی: بروانە (**سلم**).

مركَب (ج) مراكب: کەشتی، گەمێ، ولاخی سواری.

مُركّب: ئاوێتە، پێکهاتوو، تێکەلاو، گیراو، گیراوەوە، ناسادە، رێکخراوە، هەڤبەند، دوومل.

- **المصدر المركب:** چاوگەی ئاوێتە.
- **مركّب، مركبة:** ڕێکخەر، پێکەوەنەر، گرەوە، گیرەوە، لێکدەر، تێکەڵاوکار.
- **مركّب الأسنان:** ددانساز.
- **مركبات:** پەیوەستگەل، گیراوەگەل.
- **مركبات العضوية:** پێکهاتووە ئۆرگانییەکان.

مركبه: پێکەوەنەر لە (فیزیا).

مُركّز: ١- چەقیو، پایەدار ٢- پەیت، خەست، مەییو، گیراوەوەی تێر و پڕ و تیر.

مركز (ج) مراكز: ناوچە، کەوە، کورەک، ناچە، بنکە، نێوەڕاست، ناوەند، هنگ، کورک، ناچە، پونگال، نافند، مەکەن، مەیدان، هنگ، چەق، جەرگە، بنگە، سەرنقەک، قزگە، ناڤەند، نێوەڕاستی جەغزییە.

مركز (هندسي): بنە.

- **مأمور مركز:** کەوەگێڕ، ناوچەگێڕ.
- **مركز الاجتماعي:** بنکەی کۆمەڵایەتی.
- **مركز الثقل:** کێشگا، کێشگە، چەقی قورسایی، چەق.
- **مركز الجذب:** کێشگە، ڕاکێشگە.
- **مركز الذكاء:** مەڵبەندی زیرەکی.
- **مركز الشرطة:** ناوچەی تەنگەچەری، ناوچەی گزیران، جەرگەی شاگرد دارۆغان.
- **مركز علمي:** ناوچەی زانیاری.
- **مركز وسط:** ناوچەی ناوەندێ.
- **مركز الهندسي:** ناوچەی ئەندازەیی، ناوچەی ئەندازیاری.

المركن (ە): مەرکانە، دۆلە، تەسە، تەبەک.

مركن: تۆراغدان، تۆراغان.

مركوب: وڵاخی سواری.

مرمر (ە): مەڕمەڕ (بەرد).

مرقّم: پینەچی، پینەکار، ڕێکخەر.

مركوز: پایەدار، قایم دانراو، قایم جێ گرتوو.

مُرمَّد: چاوکول.

مرموز: پۆشراو، چتێکە لە نێوانی دوو کەساندا بەرێک (اشارة) دیاری کرابێ.

مرموق: بەرکەتی، بەرچاو، پێشچاو.

مرمی: فڕێدانگە، تووڕهەڵدانگە، ئاوێژتنگە.

مرمی الاحباف: شیومردە.

مرّن: بروانە (تمرین).

المرن: جیر، چیر.

مرهم (ج) مراهم (ە): مەلحەم، چرک، هەتوان.

مرهون: بارمتە، لە گرێودانراو، چتێکە لە بارمتە دانرابێ.

مروءة، مروّة: مرۆیەتی، پیاوەتی، جوامێری، ئەمەگداری، ئەمەگ، پیاگی، جامێری، دادمەردی، مەردایەتی، مەردی، مرۆڤایەتی، مێردی، مێری، دڵنەرمی.

مروّج: وەبرەوخەر، برەوپێدەر، وەباوخەر.

مروحة (ج) مراوح: باوەشێن، باژەن، باوەشینک، باڕووشە، باڕۆشە، (پانکە).

- **مروحة صغيرة:** باوەشینک.
- **مروحة كهربائية:** پانکە، باوەشێنی کارەبایی.

مروخ: ئەوەیە کە لەشی مرۆی پێ دەهەنوون و چەور دەکەن.

مرود (ج) مراود: لە (رود)دا بیدۆزەوە.

مرور: ڕابردن، تێپەڕین، بوورین، تێکشان، ویاران، ویەردەن، بورهاتن، بوورینۆ، پیاخشان، تەورین، دابوورین، ڕەتبوون، ڕابردن، ڕەو، کشان، ڕەدبوون.

مرؤوس: کارمەند، ژێردەست.

مروّض: باخچەوان، لە کار دەرهاتوو، ڕام، باخ و باخچەدار.

مروّع: تۆقێنەر، زەهلەبەر، ترسێنەر.

مروّق: پاڵێوەر، ڕوونکەرەوە.

مروَّق: پاڵێوراو، ڕوونکراوەوە.

مرونة: نەرمی، چیری، پێز.

المرونة (في الفيزياء): جیری، چیری.

مروي: گێرەوە، ئەو کەسی چیرۆک یا مێژوو و باسی ئەم و ئەو بگێڕێتەوە.

مريئ (ج) مروء: ١- سوورێنچک، سیرۆچکە، سوورچک، ترترۆک، سیرۆچک، ئووربەلیشک، بابەلیشک، سۆرسۆرک، سوورناتک، سووریناسک، سوورێنە، بۆری خواردنێیە ٢- ڕەوا، نۆشی گیان، گوارا.

مريب: گومانگر، گومانکار، دوودڵ، نیگەران، گوماندار، بێ ئیپ و زیپ.

مريخ: بارام، بەهرام، یەکێکە لە ئەستێرە گەڕۆکەکان و لە هەموانیش لە ڕۆژ نزیکترە.

مَرِيد (ج) مرداء: نافەرمان، سەرکێش، شەڕفرۆش.

مُريد: داخواز، لاگر، خواستەر، ویستەر، بخواز، خوازۆک، دڵسۆز.

مريض (ج) مرضى: نەخۆش، ناساز، ساخ، نەوەش، بێمار، دەردناک، دەردمەند، نەساخ.

- **استفسار احوال المريض وغيره:** لێپرسین.
- **صوت المريض:** نەقەنەق، نکەنک.

المَرِيق: قاخلێ، کاژێڵە، کاخلێ (گیایە).

مرين: قایم، چڕ، چیر.

مَزّ الشي مزّاً (ە): مژتن، مژین.

مُزّ، مزّة (ە): مزر، مەیخۆش، مز، مەزەدار، ترش و شیرین، مەیخۆش.

مز: ئەندازە، زۆری.

مزابنة: برِیە، گۆترە، تەخمین، (لەکاتی کرِین و فرۆشتن).

مزاد: مەزات.

مزاج: ١- سرشت، خوو، ئەدا، کەنشت ٢- ئەوەیە کە چتێکی تری تێکەڵ کرابێ.

- مزاج البدن: ئەوەیە کە لەگەڵ لەش تێکەڵ کرابێ وەکو خوو و رِەوشت.

- حديدي المزاج: مەرِس، قەڵس، توورِە.

- صحيح المزاج: تەندروست، ساخ، خۆش، لەش باش.

مزاح ومزاحة: گەمە، گەپ، گاڵتە، فشە، کایە، تیتاڵی، گەپ بەزار، شۆخی، هەنەک، یاری، قەوسە، قەرف، فشقیات، گەمەوگاڵتە، شۆخی، گۆلەز.

مزاح: لە (فیزیا)دا لادراو.

مزّاح: گاڵتەکار، گاڵتەچی، زۆر گەمەکار.

مُزاحم: شەرئێشەر، سەرئێشەدەر، ئازاردەر، مێمڵ، رِەنجدەر.

مَزاحم: هۆ و مایەی ئازار و سەرئێشە.

مزاحمة: ئازاردان، سەرێشاندن.

مَزاد: هەراج، پترکردنی نرخی چتێکی.

- مَزاد علني: هەراجی ئاشکرا

مزادة: هەمبانە، تۆشەبەر.

مزار: دیدەنیگا، گۆرِ، ئارامگا، گڵکۆ.

مزارع: چێن، زەوی چێن، دێهاتی، تۆوچێن، فەلەخوێ، وەشێنەر، تۆم چین، کاڵ، خەنیوە، کشتیار، تۆو وەشێن.

- مزارع حكومية: میرەکێل.

مزارعة: پێکەوە کشتوکاڵ کردن.

مزاع: برِوانە (**قنفذ**).

مزاولة: لە فەرمانێکی کارکردن، دەست بەکارکردن.

مزاوجة: پێکەوە تێکەڵاوی کردن، هاوسەرێتی یەکتری کردن، هاوسەنیری.

مزايد: زۆرکار، زۆرگر.

مزايدة: نرخی کەلوپەلی لە یەکتری پترکردن، لەسەر یەکتری پترکردن، هەراج، زۆرگری.

مزبر: دابەستە، دابەستوو، کوشتی.

المزبر: قەلەم، پێنووس، خامە.

مزبلة (ج) مزابل: سرانگۆلک، سەرگوویلک، سەرانگوویلک، گووفەک، سەرنوویلک، گڵەخانێ، گەمارگە، سەرگۆ، سێرکووە، بنگ، گیفۆک، کیووک، سەرلووینک، سەرینگولان، خووەلێدانک، کۆرِیناخ، زبلگە، پەلک، ئاریدانک، کرسگە، زبڵدان.

مزبور: گۆرِین، تایین، باسکراو، نێوبراو، گولقار، یارۆ، کابرا، هەرامە، وانێک، پێژنا، ناوهاتوو، نووسراو.

مزج: تێکەڵاوکردن، کەملاندن، بەرناڤدان، جە مجقاندن.

مزجاة: چتی کەم و سووک.

مزح: گەمەو گەپدان.

مُزخرف: بەچت فریودەر رِازاوەوە، وتەی بێ سوود و نارِاست درۆیەکە وەکو وتەی رِاست رِازابێتەوە.

مزدحِم: لە (ازدحام) بیدۆزەوە.

مزدحَم: قەدەغە، هەزارەزیلە، ژلووقیاگ، گەلەکۆمەگی، جەنجاڵ، کەڵەکە.

مزدهر: گەش، خەملیو.

مزدوج: هاوجووت، تێکەڵاو.

مزراب (ج) مزاريب: ناودان، لووساوک، سوولاوک، مەرزم، مەزرِووب، بۆختک، پلوورە، پلووسک، شرک، سوولی، سوولک، چەمبلوونک.

مزراح المغزل: سەری تەشی، سەردووک.

مزراق: رِمب، نێزەی سووک.

مزدوج: هاوجووت.

مزرعة (ج) مزارع: کێڵگە، مووچە، مەزرا، چاندگە، رِواندنگە، دەشت، زەوی زار، زەوی و زار.

- مزرعة محصودة: فرێزە، کشتوکاڵی درواوەوە.

مزروع (ج) مزروعات: چێنراو، کردار، چاندراو، داچێنراو، وەشیاگ، کشتوکاڵ، کشتوکێل، شیناوەردی، شینایی، فرقاندی.

- مزروع بدوياً: دەستچێن.

- مزروعات خريفية قبل موسم المطر: هیشکاوز، هیشکاوس.

- مزروعات الصناعية: چاندەمەنی پیشەسازی.

- مزروعات الصيفية: هاوینە چێن.

- مزروعات المشتتة: فرِک.

مزركش (ە): زێرِکێش، زێرِپۆش.

مزريج: قۆرِ قۆرِە.

مزعج: جارِسکار، بێزارکار.

مزعفر: بەزەعفەران بۆنخۆش و رِەنگ کراو و رِازاوەوە، زەرد، خۆراکێکە.

مزعَم: شوێنێکە قرمی لێ خۆشکرابێ و جێ برِوا نەبێ.

مزعوم: داتاشراو، بەگومان دروستکراو.

مزّق مزقاً: درِاندن، پارچەپارچەکردن، هلقرتاندن، ڤەرساندن، زڤارکرن، چرِاندن، جیراندن، دەنواندن، درِین، دادرِین، تلێشاندن، شرِکردن.

مزلاج: رِێزە، ئاڵقەرِێز.

مَزلَة (ج) مزال: خلیسکگە، شوێنی خلیسک و خلیسکێنێ.

مزلقة: شوێنێکە داو و تەپکە و یا تەڵەی لێ دادەنێنەوە.

- مزلقة علی الثلوج: خێچک.

مزمار (ج) مزامیر: بلوێر، بلوور، لوولێ، هەڤان، زڕنە، شمشاڵ، شمشاد، فیقە، نەی.

- قصبة المزمار: دەسکی زوڕنای.

- لسان المزمار: پیکی زوڕنای.

مُزَمَّل: لە کراس و یا لە بەڕەوە پێچراوەوە.

مُزَن: خوو و ڕەوشت.

مزمن: کۆن، کۆنینە، فرەماگ، درێژخایان.

مزنة: بارانە، هەوری سپی.

مزهرية: گوڵدان، گوڵدانک، ئینجانە، هنجان، هنجانە.

مزن: هەور، هەوری پڕ ئاو.

مزوّج: ژندار، خاوەندژن.

مزود و مزاد: هەمبانە، زاددان، تۆشەدان.

مزوِّر، مزورة: لە (تزویر) بیدۆزەوە.

مُزَوَّر: ساختە، داڕشتە.

مزولة (ج) مزاول: کات نوێن، نیوەڕۆنوێن، کاتژمێری بەر هەتاوییە کە بەهۆی سێبەری ئامرازی سەرییەوە نیوەڕۆیە دیاری دەکرێ.

مزية (ج) مزايا: بەسەردا هەبوون، لەلایەن و جوانی و نرخداری و ئازاریی و گەورەییەوە.

- ذو مزايا: هونەرمەند، بەهونەر، بەزاخ.

- فاقد المزايا: بێ زاخ.

مزيج: ئاوێتە، ئامێتە، تێکەڵاو.

مزيد: پتری.

مزيّف: پارەی قەڵب، پووڵی ساختە، سکەی ساختە.

- مُزيِّف النقود: قەڵبەژەن، سکەی ساختە لێدەر.

مزيل: لابەر، وەلابەر، ڕاکر، لەناوبەر.

مزيَّن: ڕازاوەوە، خەملیو.

مزيِّن: ڕازێنەوە، خەملێن.

مس مساً: دەست لێدان، سوون، دەست لێ هەڵسوون، دەست پێداهێنان، تووشبوون، پێگەیشتن.

مساء (ج) امسية: ١- هێوارە، ئێوارێ، شێوم، شیم، ویرەگا، هێڤار، شام، هەنگۆر ٢- سەرەتای شەوێ.

- مساء الغد: سبەی شەوێ.

- مساء بعد الغد: دووسبەی شەوێ.

- مساء الخير: ئێوارەباش، ئێوارە خووەش، ئێڤارخووەش، باشەڤار.

- هذا المساء: ئەم ئێوارەیە

مسابقة: بڕوانە (**سباق**).

مساجلة: وتووێژی دوو یا چەندین کەسانە بەهەڵبەست لەگەڵ یەکتری.

مسّاح: زەمین پێم، پێوەر، زەوی پێو، زەمین بێن، ئەو کەسەیە زەوی و زار و خانووبەرە و باخ و باخچە و ئیتر بپێوێ.

مساحة: پانایی، ڕووبەر، زانیارێکە باسی چەند و چۆنی دێخان دەکا.

مسّاحة: تەختە سڕ، خەتکووژەوە، جیل.

مساحة: زەوی پێوان.

مساحة: ڕووپێوی، پێوەری.

- مساحة الجانبين: ڕووبەری ڕووی لایەنەکانی، ڕووبەری تەنیشت.

- مساحة الحجمية: ڕووبەری قەبارە

- مساحة سطحية: ڕووبەری ڕوو، ڕووبەری ڕووکار.

- مساحة الكليّة: ڕووبەری هەموو ڕووەکان..

- مديرية امور المساحة: بەڕێوەبەرایەتی کاروباری پێوان.

- مديرية المساحة العامة: بەڕێوەبەرایەتی پێوانی گشتی.

مسّاح: پێوەر.

- المساحة السطحية: ڕووبەری ڕوویی.

- المساحة الحجمية: ڕووبەری جۆلایی.

مساد: خیگەی ڕۆن و هەنگوین.

مساداة: گوێزان، مێشان.

مسادن: پاسەوانی گۆڕستان.

مسار: ڕێڕەو، ڕێباز.

مسارعة: لە تاڵووکە لێک کردنێ پێش یەکتری کەوتن.

مساس: دەست لێدان.

مسّاس: دەست لێدەر.

مساعد: بڕوانە (**ساعد مساعدة**).

- مساعد الفقراء: ڕووگر، هەژارپەروەر.

مساعي: بڕوانە (**مسعى**).

مسافة: ماوە، ماودا، نێوان، مەیدان، دووراقە، یەکەر، ناوەند، مەودا، ڕۆژ، دوورانە، دووراهی، دوورایی، دوور، ڕووبەر، دووری، درێژی، مەیدان.

- مسافة الغوث: ماوەیێکە هاوار و بانگی لێ ببیسترێ.

- مسافة القصر: دوو قۆناخە ڕێ.

- المسافة المقطوعة: ماوەی بڕاو، دووری بڕاو، دووری کورتکراوەوە.

مسافحة: داوێن پیسکردن، خواردەیی کردن.

مسافر: ڕاڕەو، ڕیوینگ، ڕێوی، ڕێڤینگ، ڕێبوار، ڕایی، ڕاویار، ڕاڕۆ، ڕۆیار، ڕێڕەو، ڕێڕۆ، ڕیڤی، ڕێوی، کۆچەر، کۆچکار، ڕوویی، ڕێبگار، نوغرڕار، ڕەوەن، ڕەوەند، ڕابگار، ڕەوونە، ڕێبار، ڕایوار، ڕێوار.

مسافرة: رارەوی، کۆچکاری، ڕێبوار.

مساك: گرک

مسئلة (ج) مسائل: پرس، پرسیار، کاروبار، فەرمان، ئیش.

المسالك التنفسية: ڕێبازی پشوودان.

مسالم: ئاشتیخواز، خۆشرەفتار.

مسالمة: ئاشتیخوازی، خۆشرەفتاری.

مسام: کون، کونۆڵە، کونیچکە، کونووچکە، وردەکون، کونە وردیلەکانی پێشی کونیلە.

مسامع: گوێ پێنەدراو، خراوەوە پشت گوێ، سەرپاس.

مسامح: چاو لێ پۆش، هێل، هەڵبوێر، لێ بوور، لێ بووردەو، هشازا، سەرپاس، لێ بوورەر.

مسامحة: هێلان، لێ بووردن، چاوپۆش، لێ خۆشبوون، دەقساندن، بەخشین.

مسامرة: بڕوانە (**سمرة**).

مسامي: کونووچکەدار، کونیلەدار.

مساند: پشتگر، پشتگیر، پشتیوان.

مساندة: داکۆکی، پشتگرتن، پشتیوانی کردن.

مسانهة: ساڵپەر، ساڵ نەساڵ، ساڵ ناوەر، بۆ ڕووەکێکی بەکار دێنرێ کە ساڵێ بەر بێنێ ساڵێ نا.

مساهر: شەوبێدار.

مساهرة: شەوبێداری، شەوی پێکەوە بەبێداری ڕابواردن

مساهلة: ئاسانی و نەرمی نواندن.

مساهم: بەشدار، هاوبەش، مووچەبەر.

مساهمة: بەشداری، مووچەبەری، هاوبەشی.

مساوٍ: بەرابەر، بەقەدیەکتری، هەڤروو، هاوتەراز، هاوشان، هاولف، هەڤسەر، یەکسان، هەڤبەر، پێکەڵپێک، بەرانبەر، هاوسەنگ، هەمبەر، تەنگال، بەردیلک، هاوسەنگ.

مساواة: یەکسانی، بەرانبەری، وەکهەڤی، پێکەڵپێکی، یەکی، سەنگا.

مسئول: بەرپرسیار، لێپرسراو.

مسئولية: بەرپرسیاری، مل گری، لە ملی خۆ گرتی، لێپرسراوی

مساومة: لە بابەت نرخەوە لێکتر پرسین، بازاڕ و سەوداکردن، چەند لێدان.

مساوي: بڕوانە (**مساوٍ**).

مساويء: کردار و وتەی ناشیرین و گەند.

مسبِّب: هۆ، هوسار، مایەی هۆ.

مسبح (ج) مسابح: مەلەگە، مەلەکا.

مسبِّح: ئەوکەسەیە بەپاکی یادی خودای بکات.

مسبحة: بڕوانە (**سبحة**).

مسبر: میل.

مسبَّع: حەوت لا.

مسبعة: شوێنێکە جانەوەرانی دڕندەی زۆربێ.

مسبك (ج) مسابك: ڕێژگە، دارێژگە، دەریچە.

مسبوق: پێشکەوتوو، پێشوو، پێشووتر، ڕابردوو.

مسبوك: دارژاو، دارێژراو.

مُستَبعَد: دوور، دووری خواز، چتێکە لە دوورەوە دیاربێ.

مستأجر: کرێگرتە، بەکرێگر، تەفاریک.

مستئصل (مستأصل): لە ڕەگ و پووکەوە دەرهاتوو، بنبڕ، ڕیشەبڕ، بێخ بڕ، بنەبڕ.

مستأنس: هۆگر، کەوی، ڕام، ماڵی، گرۆ.

مستأنف: گلەوگازاندە دووپاتەکەرەوە بەسەرگرەوە، پێداچووەوە.

مستبد: لە (استبداد) بیدۆزەوە.

مُستَبشِر: شادمان، مزگێنیدەر.

مستبصِر: کەسێکە بیەوێ کارێکی ئاشکرا بکات، خاوەند بیرو تێڕامان.

مستثني: لە (**استثناء**) بیدۆزەوە.

مستجاب: وەڵام دراوەوە.

مستجد: تازە پێگەیشتوو، کەم شارەزا، تازەقەڵا، نوێکار، ناشی، تازەتێوەچوو، تازەکوورە.

مستجدي: سوالکەر، گەدا، دەرۆزەکار، پارسەک، خوازۆک، لەتەچن، دەرکودۆر.

مستحب: شایانی خۆشەویستی، باش و پەسندکراو، خۆشویستراو.

- غير مستحب: خۆش لێ نەهاتوو، ناپەسەند.

مستحدث: تازە پەیدابوو.

مستحسن: چاک و پەسند، بەچاک زانین، ئافەرین لێ کردن، تەتە، ڕا لێ بوون.

مستحضر: ئامادەکار، کەسێکە داوای ئامادەبوونی کرابێ، ئاگادار، بەئاگا.

مستحكم: قایم، پتەو.

مستحفظ: لە یادگر، پارێزەر.

مستحق: شایان، لێوەشاوەوە.

مستحلب: دۆشیدەنی، دووشا.

مستتر: پۆشراو، پەنهان.

مُستَتِم: تەواو، داوای تەواوکار.

مستثمر: بەرهەم وەرگر.

مستجلب: کێشەر، داوای کێشانکردن.

مُستَجمع: کۆکەرەوە، کۆ، تەواو، کەسێکە بەهەموو چتێک و مەبەستی خۆی گەیشتبێ.

مستجيز: دەستوورخواز.

مسترد: دراوەوە، وەرگیراوەوە.
مسترضع: شیرەخۆرە، خواستەری شیردەر.
مسترق: بێ تین. کەم و کورِیدار.
مستحي: بەشەرم، شەرمێون، ڕووگیر، ڕوودەربایس.
مستحيل: دوور، لە نەبووان، هیچ نابێ.
مستخبر: وەلام وەرگر، وەلامپرس.
متخلم: لە (**استخدام**)دا بیدۆزەوە.
مسخرخ: دەرهێنراو.
مستخرج: دەرهێنەر.
مستخف: بەسووک تەماشاکراو.
مستخلص: ڕایی، ئازاد، ڕزگار.
مستدام: پایەدار.
مستدبر: سەرنجدەری ئەنجامی کار.
مستدرك: تێگەییو، پەی پێ بردوو، دەستکەوتوو، ئامادە.
مستدعي: پەلاتەر، ویستەر، داواکار.
مستدلّ: داواکاری بەلگە، بەلگەخواز.
مستدير: خڕ، گرد.
مستّر: داپۆشەر، پەنهانک.
مستزاد: پترکراو، لە ڕاوێژی زانیاری (**بديع**)دا هەلبەستێکە لە دوایی هەر پارچە (**مصراع**)یکی چەند وشەیێکی لە کێشی خۆی پتر بهێننەوە.
مُستَسعد: کەسێکە خۆشبین بێ، بەختیاری خواز.
مستسقي: ئاوبەند، کەسێکە ئاوبەند بێ، نەخۆشییێکە لە زگیدا ئاوی زەرد کۆ بوو بێتەوە.
مستسلم: خۆبەدەستەوەدەر.
مستسهل: پیس، گوواوی.
مستشار: ڕاوێژگەر، مامۆتک، پرس پێکراو، ڕاوێژکار.
مستشرف: بەرزهەلکەوتوو، دەسـتـەلاتدار، کەسێکە چاوی بڕیبێتە چتێکی .
مستشرق: ڕۆژهەلاتییەوان، ڕۆژهەلاتی ناس، خاوەرناس.
مستشفى: نەخۆشخانە، بیمارخانە، بیمارستـان، نەخۆشگە، مارستان.
– **مستشفى الاطفال:** نەخۆشخانەی منداڵان.
– **مستشفى الامراض الصدرية:** نەخۆشخانەی سینگ.
– **مستشفى الامراض العقلية:** نەخۆشخانەی هۆشیاری.
– **مستشفى العزل:** نەخۆشخانەی کلا، (بەولاوە).
– **مستشفى المجانين:** شێتخانە.
مستشير: ڕاوێژخواز.
مستضعف: بەلاواز لە پێنووسدراو، سست، گێل.
مستضيء: ڕووناکی خواز.

مستطاب: پاک و خاوێن، خۆشهاتوو.
مستطرف: تازە، نووێ، سەیر و واق وڕهێنەر.
مستطعم: دانەخۆرە، چەشەخۆرە.
مستطلع: کلک هەلگر، دوو هەلگر (بۆ ئەسپ).
مستطيع: توانا، دەسـتـەلاتدار، بەدەست و دوو، دەولەمەند، دەربەر، بەرگەگر.
– **غير مستطيع:** بێ دەستەلات، دەرنەبەر، بەرگەنەگر.
مستطيل: درێژکۆلە، لاکێشی، لاکێشە، درێژووکە، درێژووکەی چوارگۆشە، درێژووکانێ.
مستظرف: جوان، کەسێکە جوان و شۆخ هەلکەوتبێ.
مستظل: سایەنشین.
مستظهر: یارمەتی خواز، پشتویەناخواز.
مستعار: خواستراوەوە، دەستەوا، خوازتەمەنی.
مستعان: کەسێکە یارمەتی لێ خواسترابێتەوە.
مستعبد: بەندەگر.
مستعجَل: لە (**استعجال**) بیدۆزەوە، خێرا.
مستعجَل جداً: زۆربەپەلە، بەهەلەداوان، لەزکین.
مستـعد: ساز، ئامادە، لەبار، گەلالە، تەیار، کەمەربەستە، پەرداخ، ئەیقەز.
مستعر: خوازەرەوە، مالخوازەرەوە.
مستعرَب: بۆتە عەرەب، کەسێکە لاسایی عەرەبانی کردبێتەوە.
مستعرب، مستعربة: ئەو کەسەیە ببێتە عەرەب، ئەو کەسەیە لاسایی عەرەبان بکاتەوە، کەسێکە ناو عەرەبانەوە و بووبێتە عەرەب.
مستَعصم: پەنابەر، دەست لێدەر.
مستعفي: چاوپۆشی خواز، کەسێکە لە کارو فەرمان گۆشەگیری بخوازێ.
مستعمر: لە (**استعمار**)دا بیدۆزەوە.
مستعمِل: بەکاربەر.
مستعمَل: بەکاربراو.
مستعير: بەدەستەوا خوازەرەوە.
مستعين: یارمەتی خواز.
مستغاث: کەسێکە هاواری برابێتە لا.
مستـعرِب: کۆکم، بەسـەیر زان، سەرگەردان و سـەرسـوڕماوی هێنەر.
مستغَرب: سەیر، سەرسووڕماو.
مستغرق: سەرگەرم، تێوەچوو، خایەنراو.
المستغرقة: خایەنراو.
مستغفر: داواکاری بەخشین، کەسێکیشە پەشیمانی بکێشێ.
مستغِل: داگیرکار، بەکارهێنەر.

مستغلة: بەکارهێنراو، دەست بەسەرداگیراو.

مستغني: دەوڵەمەند، بێ نیاز.

مستغيث: یارمەتی خواز، کەسێکە داوای بەهاناگەیشتنێ بکات

مستفاد: سوود لێ وەرگیراو، ئاشکرا و دیارکراو.

مستفر: ڕاچەنیو.

مستفرك: بڕوانە (فریک).

مستفسر: لێپرس، پرسەر، پرسکار، وەڵام پرس.

مستفيد: سوودمەند، پڕێژ.

مستفيض: کەسێکە داوای بەهرو بەخشش بکات.

مستقبح: ناشیرین و خراو.

مستقبل: لە (**استقبال**) بیدۆزەوە.

المستقبلة: وەرگر لە (فیزیا).

مستقر: لە (**استقرار**) بیدۆزەوە.

مستقل: لە (**استقلال**) بیدۆزەوە.

مستقيم: لە (**استقامة**) بیدۆزەوە.

- **غير مستقم:** ناڕاست، نادروست.

- **المستقيم المماس:** هێڵی لێکەوت.

- **مستيقم السلوك:** ڕاستڕۆ، ڕاستکار.

- **المستقيم المتغير:** هێڵی بێ بار.

- **المستقيم المتوسط:** هێڵی ناوەند.

المستيقمات المتوازية الثلاث: سێ تەریبە هێڵ.

مستقيماً: یەکسەر، ڕاست و ڕەوان.

مستكبر: بەهەوا و فیز، خۆپەرست.

مستكره: ناپەسند، بێزوبۆلێکراو.

مستل: دەرهاتوو.

مستلذ: کەسێکە چتی خۆش و تامدار بخوازی.

مستلم: وەرگر.

مستلزم: ئەوەی کە پێویستی چتێکی ترە.

مستلقي: لەسەر پشت ڕاکشاو.

مستمر: لە سەرڕۆ، هەمیشەیی، درێژەدار.

مستمراً: هەمیشە، بەبێ بڕانەوە، پەیداپەی، پێدە، لێکدالێکدا.

مستمسك (ج) مستمسكات: لە (**استمساك**)دا بیدۆزەوە.

مستملح: بەتام، خوێدار.

مستمع (ج) مستمعين: گوێدێر، گوێدەر، گوێگر، بیستەر، گوێڕایەڵ.

مستملك: داگیرکار، کەسێکە دەستی بەسەر سامانێکی داگرتبێ

مستملكه: ئەوەیە کە کەوتبێتە ژێر دەستەوە.

مستنبط: دەرهێنەری چتێک لە چتێکی تر، لەمەبەس گەیشتوو بەهۆی زیرەکی و تێکۆشین و سەلیقەی خۆی.

مستنجد: یارمەتیخواز، ئازا، توانا.

مستنجش: بڕوانە (**مثور**).

مستند (ج) مستندات: لە (**استناد**)دا بیدۆزەوە، پاڵگە، بەڵگە، پاڵپشت.

- **مستند للجدار:** گوڵتە.

- **مستند اليه:** پاڵپێوەدراو.

مستنسخ: ڕوونووسەر، ڕوونووسیار، ڕوونووس، لەبەر نووسەوە، ڕوونڤیس.

مستنصر: یارمەتیخواز.

مستنطق: لێپرس، پرسیارکار، پرسەر.

مستنقذ: ڕزگارکار.

مستنقع: زێ، زوهۆر، زەنک، ئاوەزێ، زەنک، زڵقیاگ.

مستنكر: لالووت، لووتەلا.

مستنكف: گۆشەگیر، کەنارەگیر.

مستنير: ڕەوشەن بوو، ڕووناکیخواز.

مستهام: سەرگەردان.

مستهان: کەنەفت، بێچارە.

مستهجن: ناشیرین، ناپەسند.

مستهزء: گەمە پێکار، فشەکار.

مستهل: مانگی نوێ کە دەردەکەوێ، ڕووی گەش لەبەر شادمانی، هەوری بەبارش و سەرەتای بارانی وێ، فیڕن.

مستهلك: لەناوبەر، بەکاربەر.

مستهلَك: لەناوبراو، لەکارکەوتوو، تێچوو، زەبوون.

مستوجب: شیاو، شایان، لێوەشاوەوە.

مستودَع: ١- ئەنبار، عەمبار، جێگایەکە چتەکی تێدا هەڵگیرێ و تاقەت کرێ ٢- منداڵدانی ناو زگی ئافرەتان.

مستودَع الماء: ئەنباراو، عەنباراو.

مستودِع: کەسێکە چتی بەبارمتە و یا بەتەلپ (**أمانة**) لە جێگایەکی و یا لەلای کەسێکی دابنێ.

مستور: پەردەپۆش، داپۆشراو، پۆشراو، نەکەپووز، تانک، شلیماتک، شاریاگەوە.

مستورد: کەلوپەل هێنەر، ماڵ و سامان لە دەرەوە خواز.

مستوردة (أموال): هاوردە.

مستوصف طبي: تیمارخانە.

مستوصف متنقل: تیمارخانەی گەڕۆک.

مستوطن: نیشتەجێ.

مستوفي: ماف وەرگر.

مستولي: داگیرکار، چیرە، زاڵ، سەرکەوتوو.

مستولى: داگیرکراو.

مستوى: ڕاستایی، هاماری، خشت، تەخت، ئاست، بەرانبەر، پایە، ڕێک، ڕاست و ڕێک، ڕاست و دروست، ڕێکار، پلە.

- **مستوى البحر:** ئاستی دەریا.
- **مستوى الاختبار:** ئاستی تاقی کردنەوە.
- **مستوى الذكاء:** ئاستی زیرەکی.
- **مستوى الطالب:** پلەی قوتابی، ئاستی قوتابی.
- - **مستوى الماء:** پلەی ئاو.
- **مستوى المعيشة:** پلەی گوزەران.
- **مستوى النهر:** ئاستی زێ و ڕووباران.

مسجد (ج) مساجد: مزگەوت، مزگی، پەرستگە، پەرستنگە، کڕنۆشگە، کڕنۆشگا، مزگەفت، ماڵاخودێ، مزگت، نوێژگە، هۆرمزگان.
- **مسجد الحرام:** کابە (کەعبە).

مسجّع: وتە و ئاخۆتنی پاشبەندار.
مسجِّل: تۆمارەوەر، تۆمارکار.
مسجَّل: تۆمارکراو، دووسەرە، پێ ئەسپێرراو.
- **مسجِّل العام:** تۆمارکاری گشتی.

مسجلة: دەنگ وەرگر، تۆمارکار.
مسجود: کڕنۆش بۆ براو.
مسجور: پڕ و لێوڕێژ، دەریای پڕ ئاو، شیری پڕ ئاو، مرواری بەرستەوەکراو.
مسجون: بڕوانە (سجين).
المسح: ئەستڕین، کوژاندنەوە، ڕەشکردنەوە، پاک کردنەوە، سڕینەوە، سڕاندنەوە، خشکان، سڕین، سڕدن، سڕینەوە، لابردن.
مسح الارض: زەوی پێوان، ئەرپێڤانی، ڕووپێوکردن
- **مسح طبيّ:** بەسەرکردنەوەی پزشکی

مسحاة: بێڵی دار، پارو.
- **مسحاة خشبية:** بێڵی دار.
- **خشبة المسحاة:** کلکە بێڵ

مسحق: هاڕراو، وردوخاشکراو.
مسحور: جادوو لێکراو، تەفرەدراو.
مسحوق: لە (السحق)دا بیدۆزەوە، تۆز، هاڕراوە.
- **مسحوق الخبز:** سۆدەی نانی.
- **مسحوق الذهب:** زێرکفت.
- **مسحوق الشيء تماماً:** هاڕین، قرچەشکێن.
- **مسحوق الصّب:** هاڕراوەی دارژتن.
- **مسحوق القاصر:** هاڕراوەی ڕەنگبوێر.

مسخَّر: ڕام، کەوی، ماڵی، دەستەمۆ، ملکەچ.
مسخرة: سوویار، قەشمەری، قەشمەرجار، تیزەجاڕ، تیزەزارۆک، ئاواوۆک، پەند، تیتاڵی.
مسخِّن: گەرمکار، تینەدەر.
مسداد: پشک.

مسدس: دەمانچە، دەبانچە، شەش ئاگر، شەش لوولە، وەروەر. حەفت تیر، حەوت تیر، دەمانچە، شەش لا، شەش گۆشە. شەش سووچ.
- **مصلع المسدس والهنادق:** جەخسی.

مسدود: بەستراو، داخراو، تنووقاو.
مسدول: شۆڕ، شۆڕبووەوە.
مسرة (ج) مسرات: شادمانی، کەیفخۆشی، شادی، شایی، ساڵغی، دڵخۆشی، بسکە، دەماخ، دڵشادی، شەوق.
مَسرجة: چرادان، شەمدان، مۆمدان.
مَسرج: جێگەی زین پێداکردنێ، زینگیر سینگێکە زینی پێدا دەکرێ.
مسرجة: چراخان.
مَسرح (ج) مسارح: ١- لەوەڕگە، خارا، چێرەگە ٢- تەماشاخانە، کەڤانە، هەڵپەڕگە، (شانۆ)، چراخان، چراگە، سەماگە.
مسرح: شانە و چتێکی وایە پرچ و کاکۆڵی پێ دابێنن.
مسرحية: تەماشانامە، دەوور، پیس.
مسرد: درێشە، درەوشە.
مسرع: بەتاڵووکە، بەپەلە، هەڵەناوا، بەلەز
- **مسرع في المشي:** خۆشڕۆ، تیژڕۆ.

مسرف: لە (اسراف)دا بیدۆزەوە.
مسرور: لە (سرور)دا بیدۆزەوە.
مسروق: دزراو.
مسری: تەنێنەوە، گرەوە، ورمێ، نەخۆشی پێدرێژ.
مسطح: پان و ڕێک، سەربان کراو، داستای، سەربان داپۆشراو، هاماری، تەخت، خشت.
مُسَطَّر: نووسراو، قاقەزی دێغ کراو.
مسطرة (ج) مساطر: ڕاستە، ڕاستەک، ڕاسە، خەتکێش، ڕاستۆکە.
مسطور: خەتکێشراو، نووسراو.
المسع: کزەبا، زریان.
مسعار (ج) مساعير: سەرەبزووت، سەلکەبزووت، چزلووسک، کۆتەرە.
مُسعِر: شەڕ هەڵایسێن.
مسعَر: کەفچە.
مسعر: بلۆسک، مرازێکی ئاسنە لە ئاشی ئاوی بەکاردەبرێ.
مَسعر: کۆڵۆوەژ، بەراگر، کۆلەوەژ، کالۆری.
مَسعود: بڕوانە (سعید).
مسعور: هار، گەرم، مرۆی دێوانە و گەرما لێدراو و تینوو، کەسێکە زۆر چاوی لە دووی خواردن بێ ئەگەرچی زگیشی بای کردبێ.

مسعى (ج) مساعي: هەوڵ، خەبات، تێکۆشین، هەوڵ و تەقەلا.
مسقاط: بەراوێژ، بەراوێژنوو، بەرخەر.
مسقط: کەوتگا، کەوتگە، کەوتنگە، هەڵدێر.
- **مسقط الرأس:** شوێنەزا، زێد، زایینگە، مەڵبەند.
مسقط (في الفيزياء): کەوتگا.
- **مسقط الماء:** ڕێژگە، تاڤگە.
مسقف: دارەڕای سەربانکراو، سەربان داپۆشراو.
المسقي: بەراو، ئاوەنیا، ئاوی، ئاویە، ئاویژە، پاراو.
الاراضي المسقية: ئاویژە، زەویانی بەراو.
مسك (ة): مسک، مشک، چێتێکی بۆنخۆشە.
مَسك: ١- گرتن، گرتەی ٢- پەنابردن، خۆ پێوە هەڵاوەسین.
- **خشبة المسك:** نێرەژەن.
- **كثير المسك:** کرک.
- **إمسك:** بگرە، ها، هانێ.
مَسكب: ڕێژگە.
المسكة: کەرە، ڕۆنی کەرە.
مُسَكِّر: مەستی هێنەر، هۆشبڕ.
مسكر: شەکراو.
مسكِّن: دامرکێن، دامرکێنەر، ئارامیدەر، دەرددامرکێن.
مسكن (ج) مساكن: دانیشتگە، مەڵبەند، مەڵبەن، زێد، لان، ماڵ، شێنی، یاگە، مەڵوەند، نیشتگە، دالدە، نەوا، مەڵوەن.
مسكوب: ڕژاو، ڕێژراو.
مسكوك: لە سکەدراو، پووڵی لێدراو.
مسكون: دانیشتوو، دانیشتگە، جێگایەکە شوێنی دانیشتن بێ.
مسكين (ج) مساكين: بڕوانە (فقير).
المسلاة: سینەما.
مسلاخ: کراسەمارانە، توێژی، ماری، کیفی ماری.
مسلّة (ج) مسلات: سووژن، شووژن، گوندووش، گوچەوەنی، برووژن، جەواڵدروو، گوونووش، گنۆژ، پزووژن، جاڵدووز، گندۆش.
مسلخ: شوێنی کەوڵکردن، سەلاقخانە.
مسلّط: چیرە، زاڵ، دەستەڵاتدار.
مسلفة: ماڵە، مۆڵە، شڤنە، شنکینی، ماڵوو.
مسلك (ج) مسالك: ئایین، خوو و ڕەفتار، ڕۆیشتنگە، ڕێ و شوێن، ڕێ، ڕێگا، شێوە، ڕەوشت.
مسلم: مسوڵمان، مل کەچ، وەدووی ئایینی ئیسلام کەوتوو.
مسلم: سووتخۆر، مردەخۆر.
مسلوب: تالانکراو، داڕنراو، ڕووتکراو.
مسلوق: کوڵاو، پژاو، پەلوول.
مسلول: دیقدار، دەخەزدار، دەردەباریکەدار، سنگژاری، سییار، سیلدار.

مسلّي: دڵدەرەوە، دڵخۆشکەرەوە، خەمبەر.
مسمار (ج) مسامير (ة): بزمار، بسمار، مێترەباز.
- **مسمار الرجل:** مێخەکە، بزماری پێ.
- **مسمار القدم:** مێخەکە، بزماری پێ.
- **مسمار محوي:** بورغی، بورغوو.
مَسمَع (ج) مسامع: گوێ، گوێچکە، بیستنگە.
مسمّن: چەورکراو، قەڵەوکراو.
مسماك: کەپر، سابات، داڵیت، داڵووت، کەپری مێوان، چەفتە، چێتوبەس، داربەس.
مسموع: بیستراو، ژنەوتراو، ژنەوراو.
مسموك: بڕوانە (مسماك).
مسموم: ژەهراوی، ژاراوی، ژەهر خواردوو، ژەهرین، دەرمانخواردوو، دەرمانداوکراو.
مسمى (ج) مسماة: نێوبراو، ناوبراو، نێونراو، تایین، گۆرین، باسکراو، پێژنا، هەرەمە، وانیک، هێن، ناولێ نراو.
مُسِنّ: بەتەمەن، پیر، کۆنە پیاو، پیار، داکەوتوو.
مِسَنّ: هەسان، سان، سەوتان، هەستان، بەردەساو.
مُسِنَّة: نێنگوێنی دوو ساڵانەیە.
مَسنَد (ج) مساند: دیرەک، پشتەک.
مُسنِد: ڕاگر.
مُسنَد: پاڵدراو، هەڵپەسێراو، هەڵپەسێرراو.
- **مُسنَد اليه:** پاڵپشت.
- **مُسنَد كامل:** پاڵدراوی تەواو.
- **مُسنَد ناقص:** پاڵدراوی ناتەواو.
مسنّن: ساوراو، تیژکراو.
مسنِّن: ددانساز، تیژکار.
مسهل: دەرمانی ڕەوانی، ڕەوان، زگچووێن.
مسواة: ڕەندی دارتاشان.
مسواك (ة) ١- پووش و چیلکەی ددان ئاژنینەوە، سیواک (لە سوونەوەیە)، ددانشۆر، فلچەی ددان شوشتنی، فرچە، دیان پاکەوکەر ٢- گوێنی، گێنی، گینۆ.
مسودة: ڕەشەک، ڕوونووس، ڕوونڤیس، سەواد، ڕوونویس، ڕوونویشت.
مسور: جێگای بازنە، بازند، مەچەک، زواندە.
مسوس: کرمێ، کرماوی، کرمن.
مسؤول: بەرپرس، پێناودار، بەرپرسیار، لێپرسراو، وەباڵ بەستۆ
المسؤولية: ئۆباڵ، لەملێ، پێناوداری، گێچەڵ، لێپرسراوی، وەباڵ، ئازربیان، بەرپاری، لێپرسینەوە، پێناوداری، بەرپرسیاری، بەرپرسی.
- **الشعور بالمسؤولية:** هەست بەبەرپرسیاری کردن، هەست بەلێپرسینەوە کردن.

عدم المسؤولية: بەرسووکی، بارسڤکی.

- عديم المسؤولية: بارسووک، بارسڤک.

مسيح: ١- کەسێکە بەرۆنی پیرۆز هەنوابێ ٢- پارچەپێک لە زێو و زێڕ ٣- زۆرپەڕ ٤- زۆرگەڕۆک ٥- ناوبانگی عیسا پێغەمبەرییە (د).

مسيحي: فەلە، فەلەھ، دیان.

مسيحي الاصل: بنەفەلە، بندیان.

المسيحية: فەلەییتی، دیانی، کێلۆ، ئایینی عیسایی.

مسيء: بەدکار.

مسيخة: مالی سواخێ، هەریی.

مسير: ١- ڕاگە، ڕێواز، ڕێباز، شوێنی پێدا ڕۆیشتن ٢- کاراژ (کاراج) شێلگر.

مسيطر: زاڵ، جڵەوکێش، قەڵەمڕۆ، چیرە، دەستەڵاتدار، توانا، دەستەڵاتدار.

مسيعة: مالەی سواخێیە، هەریی.

مسيف: کوڕمردوو، زگسووتاو.

مسيل: لافاوگە، سێلاوگە، سێلکا، کەند، کەندەڵان، ناوەڕۆ.

مشّاء: ١- کەسێکە زۆر بەرێگایەدا بڕوات ٢- پاشدوو، دووڕوو

مشابه: هاوتا، وێچوو، لێکردوو.

مشابهة: وێچوون، لێکردن.

مشاة: پیادە، بەیار، پەیادە.

مشاجرة: پیلە، بەربەرەکانی، داروگیر، قڕە، جەنگ، شەڕ، دنگەشە.

مُشار: ڕبک (**اشارة**) کراو.

مشارك: بەشدار، هاوبەش

- المشارك في السر: هاوڕاز، هامڕاز.

- المشارك في اللغة: هاوزمان.

مشاركة: بەشداری، هاوبەشی، نیوەکاری.

- المشاركة في الحياة: هاوسەری، هاوسەنیری، ئامسەری.

- المشاركة في السر: هاوڕازی، هەمرازی.

مُشاش (ج) مشاشة: زەوی نەرم، بنچینە، پشوو، سرووشت، خوو، نۆکەر.

مشاط: شانەکار، شەکار.

مشاطة: ١- ڕازینەوە، ڕوخسار بەهەنیە هەڵگر، ئافرەتێکە بووکێ برازێنێتەوە ٢- بەربووک، پۆرسپی، پاخەسوو

مشاطة الصوف: شانەی خوری

مشاع: ئاشکرا، بڵاو، بەش نەکراو، سامانێکە لە نێوانی دوو یا چەند کەساندا بەش نەکرابێ

مشاعر: هەستەکان

مشاعرة: هەڵبەستێن، بەربەرەکانێتی یەکتری بەهەڵبەستان کردن

مشاغب: ئاشووبگێر، سەربەگێچەڵ، بزوز، گێرەشێوێن، پشێوکار، گرۆز، ئاژاوەگیر، ئەڤەجان، هاروهاج

مشاغبة: پشێوکاری، گێرەشێوێنی، گێچەڵ و پشێوی.

مشاغرة: ژن بەژنە، ژن بەژن کردن، ژناوژن، ژنوازن.

مشافهة: ڕووبەڕوو ئاخۆتن و وتووێژ کردن.

مشاكس: لاسەر، بەدکار.

مُشاكل: وەکو، وێچوو، هاوچەشن، ناوی یەکێکە لە دەریایەکانی هەڵبەست لەسەر کێشی: فاعلاتن، مفاعیلن.

مشام: بۆنگە، دەماخ، کەپۆ، لووت.

مشاهد: بینەر، چاوپێکەوتوو.

مشاهدة: چاو پێکەوتن، دیتن، بینین.

مشاهرة: مانگانە بەمانگانە بەکرێ گرتنی کەسێکی.

مشاور: ڕاوێژەر، وەزیر، ڕاوێژیار، تەگبیرکار.

مشاورة: تەگبیر پێکردن، ڕاوێژ، واتەو ویرە.

مشاية: ڕەوڕەوە.

مشايع: وەرێخەر، کەسێکە وەدووی کەسێکی تر بکەوێ یا میوان و یا کەسێکی بەرێ بکات.

مشايعة: بەرێکردن، هاوکاری، بەشوێن کەسێکی ڕۆیشتن، میوان یا کەسێک بەرێ کردن.

مُشبَع: تێروپڕ، تێرکراو.

مشبَك: نێرە و مێیە لە جیاتی دوگمە بەکاردەبرێ، تۆڕدار، کونکون.

مُشبَّه: لێچوون، لێکردن.

المشبه به: لەوچوون، لەوکردن.

مشبوه: ئەنت و پەهت، چاڤ زوورک، بۆن لێهاتوو، چاڤ زۆرک

مشتاق: ئارەزوومەندی دیدار، بەتاسووخ، بەداو و دڵ، بینەکار، کەڵکەڵەدار، مرێکا.

مشتت: بڵاو، پەرێشان.

مشتت الرأس: دوودڵ، نیگەران.

مشتبك: ئاڵۆز و تێکالاو.

مشتبه: دوودڵ، نیگەران، نادیار، تێکەڵاو، دووگومان.

مشتت: پەرگەنە، پرش، پەرش و بلاو، پرش و پەشێو، ولاو، داخان، پرژ، تارومار، تەخشان، تەخشان و پەخشان، پەریشان، شێواو.

مشتدّ: سەخت، قایم، پتەو.

مشتر: بڕوانە (**مشتري**).

مشترك: دووکۆیی، دووبەشی، هاوبەشی.

مشترَك: هاوبەش، بەشدار، نیوەکار، هاوکار، هەڤپا، لف، هەڤبەهرە، هەڤ، هەمپا، پشت هەڤ، ناوکۆیی لە (جەبر)دا.

المشـتـري: ١- كـرِيار، بكڕ، سـەنيـار ٢- بەرجـيس، هۆرمـز، هۆرمزد، پەرجس. ناوی ئەستێرەيێکیيە و ناوی مـانگێکیشە ١٢٣٠ هەندی زەوییـە و لە ١٢ سـاڵاندا جـارێکی بەدەورەی خۆرێ دەگەرێ.

مشتعل: داگیرساو، هەڵايساو، گەش، تاييساو، ڕەوشەن

مشتغل: خەريک، لەگۆ، کاردار، لەکارەوەچوو، خاوەندکار.

مشـتق (ج) مشـتـقات: پارچەکراو، شـەق کـراو، خـورده، زاد، بەرهەم لێ دەرهێنراو.

مشتقات: دەرهێنراو.

مشتقات الفعل: پارچەکانی کردار.

مشـتكي: گلیـڤـان، دادخـواز، گلەيی کـار، گـازاندۆک، داخـواز، گلەمەند، گاندەکار، داواکار، کەنێ، زاڵەبەر، کومکافر.

مشتكي عليه: داد لەدەست کراو، گازاندە لێ کراو.

مشتل (ج) مشاتل: شەتڵگا، شەتڵجار، شەتڵزار، باخڵە.

مشتمل: داگر، گیرەوە.

مشتهر: ناويانگدار، بەناويانگ.

مشتهي: بەئیشتیا، بێزوودار، ئیشتیاکار، مگێزدار.

مشتهيات: ئەوانەی خوازتراونەوە و ئارەزوو کراون.

مشتوم: جنێو پێدراو.

مشتي: زستانەوار، قشلاخ.

مشجب: سێپایەی وێنەگرتن و چەک و ئیتر.

مَشجر (ج) مشاجر: دارستان، پرداروبار، لێر، لێرەوار.

مشجَّر: گۆڵگوڵ، گوڵگوڵی، گوڵدار، پر دارودرەخت، وەکو دار، ڕازاوەوە.

- مشجر السپسهان: کفرجاڕ.

مشجِّع: هاندەر، تاودەر، گاڵدەر.

مشحذ: هەسان.

مشحط: قايەی مێوی، داڵیت، داڵووت.

مَشحوب: ڕەنگ هەڵبزرکاو.

مشحون: پر، تژی، بارکراو، داگیراو، پرکراو.

مشخرة: شەغرەکێش.

مشَخِّص: گەورە و دیار، بژاردەکراو.

مشخَّص: دیارکراو، بەدی کار، بژارکار.

مشدَّد: ١- سەخت و قايم ٢- پیتێکە گیرە (**شدّه**)ی هەبێ.

مشدود: بەستراو.

مشدوه: کاس، وڕ.

مشلَب: تەوەرداس.

مَشرب (ج) مشارب: ١- چتێکە بەپێی ئايین بێ ئاوخۆرگە، جێگای ئاو لێ خواردنەوە. ٢- خوو، ڕەفتار، ویستی هولمان (نفس).

مشربة: ئاوخۆری، لێوان، جامۆڵ، شەربە.

مشرح: نەشتەرکار.

مشرَّد: بێ نەوا، دەربەدەر، پنتی.

مشرط: نەشتەر، نیشتەر.

المُشرع: یاسادانەر، دەستووردانەر.

مشرف (ج) مشارف: لە (**اشراف**) بیدۆزەوە.

مشرق (ج) مشارق: بڕوانە (**شرق**)

مـشـرك: گـاور، لە ئايين وەرگـەڕاو، کـەسـێکە ددان بەتاک ر تەنیایی خودای نەهێنێ.

مشروب (ج) مشروبات: خواردەوەمەنی، خواردنەوەمەنی

مشروح: کراو، ڕووناک کراوەوە، ڕاڤە

مشروط: پەیمان لەسەردراو، بڕیار لەسەردراو

مشروطة: لە (**شرط و شروط**)دا بیدۆزەوە

مشروع (ج) مشاريع: کارنامە، پرۆژە، گەڵاڵە، دەست پێکراو، ئەوەی کە ئايين بەرەوای بزانێ.

المشروعات الخـيرية: پرۆژەکـانی چاکـە، کـاردار لە کـارەوە چوو، خاوەندکار.

مشز: نەنگین

مشط (ج) مشاط وامشاط: شانە، شەه، شە، شەهک، شەرشەه

- مشط صغير: شەهک

- مشط الصوف: شانەی خوری

- مشط القدم: شانەی پێ، شانەی پەنجەی پێ

- مشط اليد: شانەی پشتی دەستی مرۆیان

مشط مشطاً: شەکردن، شانەکردن

مشطور: دووفاق

مشع: تیشکدەر، تیشکدەرەوە، تیشکەوەر.

مشع: خرماندن

مُشعَبَذ، مشعوذ: تەردەست، چاوبەست، فێڵباز، ساختەکار.

مُشعر: هەستدەر، ئاگادەر.

مشعشع: ڕەوشەن، درەخشان، سێبەری ڕوون و بلاو و تەنک.

مشعل: داگیرسێنەر، هەڵگیرسێنەر، هەڵگیرسێن، ئاگر هەڵکەر.

مشعل النار: ئاوورهەڵکەر.

مَشعل (ج) مشاعل: چرادان، ساپلیتە، سووکە چرا، قەندیل، مەخشەڵ، مەشخەڵ، ئاوورگ، ئاگردان.

مشعوف: کەيفخۆش، خۆشحاڵ، شەيدا، دڵبراو، شاد، دڵشاد، شادمان.

مشعول: هەڵکراو، پێکراو، ئاييساو، داگیرساو.

مشغلة (ج) مشاغل: کاروبارێکە مرۆی بەخۆوە خەریک کات و نەپەرژێتە سـەر ئیشـێکی تر، لەگۆی، سەرقاڵی، ڕەنج، ئەرک، خەریک.

- **كثرة المشاغل:** بارگرانی، سەرقاڵی.
- **كثير المشاغل الفكرية:** سەرپڕ.

مشغول: خەریک، لەگژ، سەرگەرم، گژوویژ، پێگرتی، خووەیی، لەزگ، سەرقاڵ، لە کارەوەچوو، بەکار، سەرجەنجاڵ، سەرگەرم

- **مشغول بكثرة المشاغل:** سەرگەرم، سەرپڕ، سەرجەنجاڵ.

مشغولية: پڕکاری، سەرپڕی، سەرقاڵی، پەژارە.

مُشفق: دڵسۆز، میهرەبان.

مشقّة (ج) مشقات ومشاق: ڕەنج، دەردەسەری، کێشە، مەینەت، سەخت، ئەرک، دژواری، ئازار، دوخشاری، سەخڵەتی، تاڵی.

مشقّق: هەڵدڕ، هەڵبڕ.

مشقّق: قەڵەشت قەڵەشت، ترەکاو، قەڵەشاو.

مشقوق: دڕاو، هەز، پارچەکراو، دڕیاو، قڵیشاو، تلیشاو، هەڵدڕاو.

مشكاة: ١- پیرسۆز ٢- تاقە، کولێن، خولانکە، تاقچە، دەلاقە، خەلانکە، داق، شوێنێکە چرای لەناو و یا لەسەر دابنێن.

مشكل (ج) مشاكل: سەخت، دژوار، گران، ئاستەم، کاری سەخت، گۆنگ، پچەڕ پچەڕ، ستەم، دوخشار.

مشكّل: بەقەلافەت، بەتەن و مەن.

مشكلة (ج) مشاكل: دژواری، سەخت، دژیا، پێسیر، کۆتەک، تێگیر، گیروگرفت، کۆلێژە.

مشكوك: جێگای گومان، دووبەختی، جێگای نیگەرانی.

مشكور: سوپاسکراو، پەسندکراو.

مشلة: گەردن بەس، گەردن بەند، ملبەند.

مشلول: شەپلە لێدراو، ڕەقیتە، ڕێنجۆ، کەسێکە دەست و لاقێکی لەکار کەوتبێ، شان، شەحتۆبووی.

مشكوك: خۆیەبەخت، لە گوماندا، ئەنجام نادیار.

مشمر: لە (شمر)دا بیدۆزەوە.

مشمّر: هەڵدەرەوە، قوڵ و یاداوێن هەڵکر.

مشمئز: بێزار، هەراسان، لۆس، وەڕەز، کەوەڕێ.

مشمس: خۆرەتاو.

مشمش: قەیسی، مژمژە، زەردەڵوو، شلانە.

مشمش جبلي: هلالک.

مشمع: میواوی، مۆماوی، مۆمین، مشەما.

مشمول: داگیراو، داگیرکراو، بەرکەوتوو، وەبەرکەوتوو.

مشموم: بۆنکراو، هەست پێکراو.

مشنقة (ج) مشانق: خنکاندنگە، سێدارە، قەنارە، سێ پێک، سەهیا.

مشنوق: خنکێنراو، خنکیاو.

مشة: نیشتیاکەرەوە، نیشتیادەر.

مشهاب: سەلکە بزووت.

مشهد (ج) مشاهد: ئاسوگە، کۆمەڵگە، شوێنی دەست لەملدان

مشهود: دیتراو، بینراو، ئامادەکراو.

مشهور (ج) مشاهير: نێوبانگدار، نێودار، ناڤدەنگ، خووەیناف، ناڤدار، دەنگانە، بەناو، سەروەدەر، بەناوبانگ، ناودار، دەنگینی، بەنێوبانگ، ناسراو، دەنگین، ڕەمۆ.

مشهّي: نیشتیادەر، ئارەزوو نیشتیا و هەوا و هەوەس هێنەر، دڵبەر، نیشتیاهێنەر، دلڤەکەر.

مشواة: شیشەی کەبابی.

مشورة: تەگبیر، ڕاوێژ، بیروڕا دەربڕین.

مشوش: ئاڵۆز، پەژێو، ڤێزە، چەواشە، ئاڵووز، شپریو، زڵفیاگ، داچڵەکاو، پەشێو، پشێو، تێکچوو، تێکەڵ و پێکەڵ، شل و شۆڵ، شلووق، شپرزە، ژوولیاگ، شڵەژاو، پەشێواو، شێواو، پەرێشان، گێرە.

مشوش البال: نیگەران، دوودڵ.

مشوّق: هاندەر، فیتدەر.

مشؤوم (ج) مشائيم: بڕوانە (شۆم و شووم).

مشوّه: شێواو، شڵەژاو، پەشێو.

مشوي: برژاو برژیاو، بریانی.

مشي، مشية: چوون، ڕێکەوتن، وەڕێکەوتن، ڕەوت، ڕەوانەبوون، پەیاداری، ڕێگە ڕۆیشتن.

- **المشي بدون انقطاع:** گاتەگات.
- **مشي الطفل بعد الحبو:** پێگرتن، پێ هەڵگرتنی منداڵ.
- **مشي القبج:** قندقن، ڕەوتی کەو.
- **اسلوب المشي:** شێوەی ڕۆیشتن.
- **بطيء المشي:** سست، کەمرەوت.
- **تعلم الطفل المشي:** پێگرتن، پێپەهەڵگرتنی منداڵی ساوا.
- **سرعة المشي:** تیژڕۆیی، خۆشڕۆیی.
- **سريع المشي:** تیژڕۆ، خۆشڕۆ، بەزۆک، تیژڕەوت.

مَشي: ڕۆیشتن، ڕێگەڕۆیین، ڕێگەبڕین.

- **مشياً على الاقدام:** بەپێ، بەپێیان.

مشيب: پیری و مووی سپی.

مَشية: پیاسەکردن.

مَشيئة: خوازتن، ویستن.

مشيخة: پیرێتی.

مشيّد: بڵند، بەرزکراوەوە، هەڵچنراو.

مَشيد: گێچکاری کراو، ئەوەی کە بەگێچ یا قسڵ سواخ درابێ.

مشير: ڕێک کار، تەگبیرکار.

المشيط: بنکر.

مشيعة: سەوقانی، چنگڵە.

مشَيعة: کوولەکەی ئاوی وشک

مَشيمة (ج) مشائم: ١- پسدان، پزدان، م.ندالدان، ئاوالدان، سەراو، یاوەر، یاوەری، هاوالـمندال ٢- ئەو پیستـە تەنکەیە کە لەگەڵ منداڵی دێتە دەرەوە.

المصّ (ە): مژین، مژتن، هەڵمژین، هەڵچنینی ئاو، ملـچاندن، مین، چلپاندن، ڤەمستن.

مص السجّاير: قوم لە جگەرەدان، مژ لە سیغاردان.

مُصّلب: ڕشکن.

مصاب: هەنگواو، پێکاو، گرفتار، ئەنگێوراو، تووشهاتوو، ئەنگافتراو، گیرۆدە، ئەنگۆتراو، پاگیر، گرفتار، دووچار، تێ ئالاو، بەرکەوتوو.

- مصاب بالربو: تەنگە نەفەس، پشووسوار، تووش بەرهەنگداری هاتوو.

- مصاب بالروماتیزم: بادار، ڤادار.

- مصاب بحصر البول: میزگیراو، میزەسرینەک.

- مصاب بضربة الشمس: تاوگاز، هەتاوبردوو.

مصابرة: هێمنی.

مصاحب: هاوڕێ، برادەر، هاواڵ، هەمڕا، هاوودەم، ڕێهەڤ، هەڤڕەه، هەمدەم، هاودەم، ئامتا.

المصادر العضوية: زیندە سەرچاوەکان، سەرچاوە ئۆرگانییەکان.

مصادر المواد: سەرچاوە، سەرچاوگە، زێدەر چاوگە، بنیات.

مصادرة: دەست بەسەر ماڵی کەسێکی داگرتن.

مصادف: تووشهاتوو، تووشی یەکتری هاتوو، تێکهەڵەنگووتوو، تووشیار، دووچار، ئادقە.

مصادفة: پێک گەیشتن، تووشی یەکتری هاتن، دووچار بوون، تووشیار بوون.

مصادقة: لەگەڵ کەسێکی دۆستایەتی کردن، لە ڕووی دڵپاکێتییەوە لەگەڵ کەسێکی دۆستایەتی و پەیمان بەستن.

مصادم: کەسێکە یا چتێکە لە یەکێکی تر هەڵەنگوێ و یالێک بدەن و لەو هەرایەدا ڕەنج و ئازارێک ڕوو بدات.

مصادمة: لێکدان، تێکهەڵەنگووتن، لکووماندن، بەرگی بوون.

مصارع: زۆرانی گر، زۆرەوانی گر، زۆرانی باز، تۆکەرانێ، تێکوەرانێ، تێرووچانک، خۆلێکدانێ، بنچەنگانێ، زۆرانێ، زۆرانبازی، زۆرمەزمێ، زورمەزمێ.

مصارعة: زۆرەوانی، بچەنگانێ، مل ملانێ، زۆرانێ، زۆرەبانێ،

مُصاص: ڕاز، نهێنی، کرۆکی چتی.

مَصاف: مەیدانی شەڕێ، شوێنی ڕێزبوونێ.

مصافحة: دەست لە دەستی یەکتری نان، دەستی یەکتری کوشین، دەسدان، چوونە دەستی یەکتری.

مصالة: بەشیری لێکدان، هەڵبەست کەسێکی بەبێ دەست لێدان.

مُصالح: ئاشتیخواز.

مَصالح: بەرژەوەندی، چاکە.

مصالحة: لەگەڵ یەکتری ڕێک کەوتن، ناکۆکی لابردن، ئاشت بوونەوە، ڕێک کەوتنەوە.

مصاهرة: بوونە زاوا، لەگەڵ کەسێکی خزمایەتی کردن بەژن دان و یا ژن لێ خوازتن.

مَصب (ج) مَصابّ: لە (صبّ)دا بیدۆزەوە.

- مصَب الماء: ڕێژگە.

- مصب ماء الرص حیث یتلاقی مع الفلكه: دۆزەقە.

مصباح (ج) مصابیح: چرا، لامپا، لەمپا، لالە، لەمپە.

مصباحية: دیان، ڕۆڵە، دانوولە، چێشتێکە بەبۆنەی دەرچوونی ددانی منداڵان لێدەنرێ.

مصبغة: ڕەنگرێژخانە، خمخانە.

مصبغة النيلة: خمخانە، هەشخانە.

مصبوغ: ڕەنگ کراو، ڕەنگ کریاگ.

مَصَح: لە (صحة)دا بیدۆزەوە.

مصحح: هەڵەلابەر، هەڵەبڕ، بیرازکار، وەڕاستکێڕ، بیرازەوان.

مصحف (ج) مصاحف: لە (صفحة)دا بیدۆزەوە.

مصداً: ژەنگاوی.

مُصَحِّف: کەسێکە لە کاتی خوێندنەوە و یا نووسینیدا چەند وشەیێکی بە بەسەرچوون و یا بەهەڵە بگۆڕێ.

مصداق: کەسێکە یا چتێکە کە ڕاستی گۆتنی کەسێکی تر ساخ و ڕوونکاتەوە.

مصدر (ج) مصادر: سەرچاوە، چاوگە، بنج و بناوان، ژێدەر، کانگا، بنیان، بنیات، ماکدەر، بنگە، چاوە، کانگە، بنگا، بن و بناوان،بنگەه، سەرچاوگە.

مصدر العمل واصلها: بنج و بناوان.

المصدر المذكور سابقاً: سەرچاوەی ناوبراو.

مصدرة: نارده، هەنارده.

مصدَع: زیرەک، زرنگ لە کاروباراندا.

مُصدِّع: سەرئێشەر، مایەی سەرئێشە.

مُصدِّع الحمص: لەتکەنۆک، لەپە.

مصدّق: باوەڕکار.

مصدَّق: باوەڕ پێکراو، باوەڕمەند.

مُصِرّ: پێداگر، ڕکەگر، براندۆغ، ڕقن.

مصر (ج) امصار: ١- تیخە، سنوور، شوورە، ٢- بە وڵاتی مصر و شاری قاهیرەش دەڵێن مصر ٣- شار، بازێڕ.

مصر مصراً: هەڵدۆشین، بەقامکی دۆشین، دادۆشین.

مصراع (ج) مصاريع: لنگە بەیتێکە، لەتکە بەیتێکە.

مصران: ڕیقی، ڕیڤیک، ڕۆڤی، ڕیخۆڵە، ڕیخەڵوو، ڕیخەڵۆکە، ڕۆدی، ڕووڤیسۆر، ڕووخەڵە، لیخەڕوو، پنۆر، بزوور.

مصران الاعور: ڕیخۆڵە کوێرە، ماسوولکە کوێرە.

مصرِح: درکێنەر، درکێن، پێ لێنەر.

مصرع: خشتە، مەیدانی کێشە و سەرێشە.

مصرف (ج) مصارف: چوانگە، گۆڕینگە (بانک).

- مصرف الرهون: گۆڕینگەی بارمتە.

- مصرف العقاري: چوانگەی زەوی و زار و خانووبەرە و ساختمان، گۆڕینگەی ئاقاری.

مُصرِف: دەست بەقرپ، دەست بڵاو، بڵاوکار، لەبەرد دەر، دەس بەردەس، دەست شڵپ، دەست بەلاڤ، پێ پانەر.

مصروع: فێدار، فێ لێ هاتوو، لێوەدار.

مصروف (ج) مصاريف: چوواو، ئەوەیە کە چوودانداراوێ و یا چووێ، بەکاربراو، ڕەنێوهێنراو، دەرچوون.

مصطاف: هاوێنەخۆر، هاوینەوەر.

مَصطبة: سەکۆ، کورسی، سندانی ئاسنگەران، میخ سندان، زندان، زنان، سدان، سندیان.

مصطفى: بژاردە، هەڵبژێردراو، هەڵبژاردە.

مصطلح، مصطلحات: زاراوە، زاراڤ.

مصطنع: داتاشراو، دەستکرد.

مصعب (ج) مصاعب: سەخت، گرفتاری.

مُصعَب: نێرە ئەسپێکە هێشتا سواری نەدابێ و نەخرابێتە ژێر بارەوە.

مَصعد: ڕەوانی، سەرخەر، بڵندکار.

مصغّر: گچکە کراوەوە.

مصغي: گوێدەر.

مَصف: شوێنی ڕیز و تیپ بەستن.

مصفاة: لە (تصفية و صفي) بیدۆزەوە.

مصفّر: لە (صفر صفراً) بیدۆزەوە.

مصفور: بڕوانە (صفير).

مصفور المدور: مارانی.

مُصفّى: پالاوتە، پالافتە، پالافتراو، پاڵێوراو، پاڵراو، پالاوتراو، پاک و خاوێن.

مَصفى (ج) مصافي: پالاوتگە، پالافتگە، پاڵنتگە.

مصقّل: مشت و ماڵدراو.

مصقلة: لە (صقل)دا بیدۆزەوە.

مصقول: مشت و ماڵدراو، مشت و ماڵکراو، ڕەونەقدارکراو، زاخاودراو.

مصكوك (ج) مصكوكات: لە سکەدراو (پووڵ).

مصل: ماک.

مصل الدم: ماکی خوێن، زەرداوی خوێن (پلازما).

مصلّح: چاک کەرەوە، بیرازکار، بیرازەر،، بیرازەوان.

مصلح: ناوبژیکار، ئاشتیکار، ئاشت کەرەوە.

مصلحة (ج) مصالح: بڕوانە **صلاح**.

- مصلحة المبايعات: بەرژەوەندی بازارگەری، بازارداری.

مصلوب: خنکاو، هەڵاوسراو، لە سێدارەدراو.

مصلصل: زرینگاوەوە، زرنگیان.

مَصلى: نوێژگە، مزگەوت.

مصلي: نوێژکار.

مصمّم: بڕیارکار، بڕیاردەر، هەرێکار.

مصنع (ج) مصانع: کارگە، کارخانە، دەسگا، دەستگا، دەزگا.

مصنّف: ١- ڕێزکار، چین بەند، دەستە بەندی کار ٢- دانەر، پەرتووک دانەر.

مصنوع: دروستکراو، کراو، کردە، ساختە چێکری.

- مصنوع يدوي: دەستکرد، دەسکر، دەست چێکری، دەسکار.

- المصنوعات الشخصية: خۆکرد.

مصنوعي: ساختەگی، دەسی، دەشرەن، دەسهەڵبەس.

مصوّب: بەچاک زانراو، قۆڵ لەسەر کێشراو.

مصوته: دەنگدەر.

مصوّت: بانگکار، گازکار، دەنگدەر.

مصوّر: وێنەگر، وێنەکێش.

مصون: پارێزراو، نۆبەت لێ کێشراو.

مصيب: ئەنگێوە، ڕاستکار، ڕاستبێژ، ئەنگێو، نیشاندار.

- أنت مصيب: تۆ ڕاست دەکەی.

مصيبة (ج) مصائب: مەینەت، وەیشوومە، کارەسات، پەتەر، ئاسیو، چەل، شوورەت، پەند، قۆرت، کەڵەمە، رووشە، گێچەڵ، تەڵەزگە، وەی، گەزەنە، گرداو، ئاپۆرە، مەخسەرە.

مصيد (ج) مصائد: لە (صيد)دا بیدۆزەوە.

مَصير (ج) مصران: ڕیخۆڵە، پزوور، ڕیڤی، ڕیخەڵۆک، ڕیخەڵوو، ڕۆدی، ڕووڤیسۆر، ڕووخەڵە، ڕنێوی، لیخەڕوو، پنسۆر.

مصير: ئەنجام، چارەنووس، دوایی کار.

مصيف (ج) مصائف: هاوینەهەوار، هاوینگە، زۆزان، هاڤینگە، وار، بانەمەڕ، کوێستان، ئێلاخ، هەوارگە، بانە، خوەشوار، شوونوار، کویسان، کێووستان، هاوینگا.

مض: بۆڵە، پرتە، کوتە، ورتە.

مضاجعة: هاوسەنیری، پێکەوەنوستن.

مضاحكة: پێکەوە پێکەنین و فیق و هۆڕکردن، پێک پێکەنین.

مضاد: دژ، نەیار، جیاواز، لێک جیاواز.

مضاد الحياة: دژە ژیان.
مضادات الحياة: دژیان، (دژە ژیان).
مضادة: دژی یەکتری جوولانەوە.
مَضارّ: بروانە (**مضرة**).
مضارب: لێدەر، لێکدەر، بکوێ، ژەن.
مضاربة: لێکدان، شەڕەبۆنێ.
مضارع: وێچوو، وەکو، کردارێکە سەردەمی ئێستا و دوارۆژ نیشان بدات، ناوی یەکێکیشە لە دەریایانی هەڵبەست، لەسەر کێشی **مفاعیلن فاعلاتن مفاعیلن.**
مضاف: تێوەدەر، پالڤدار، وەپالدەر.
- مضاف اليه: وەپالدراو، پالڤدێر.
مضاعف: لە (**ضعف**)، (**ضعاف**)دا بیدۆزەوە.
- المضاعف المشترك: چەند جارەی هاوبەش.
مضاعفة: دوو چەندانە کردن.
المضاعفات (للامراض): ماک لێ پیسکردن، درژانگ، ماکەکان لێ پیسکردن.
المضايقة: سەختگیری کردن، تەنگاوکردن، درێخی، درێغی، کۆتایی.
- المضايقة في الدين وغيره: هەڵچنین.
مضبطة (ج) مضابط: هەڵنامە، بڕیارنامە.
مضبوط: ڕاست و دروست کراو، پارێزراو، باش ڕێکخراو.
مضجع (ج) مضاجع: خەوگە، نارامگە، گۆڕ، کلکۆ.
مَضح: لێگرتن، تانەلێدان، تانووت لێدان.
مُضحك: وەپێکەنین خەر، بەسخەل، لیڤۆک، زڕتەک.
مضحكة: تیزە زاڕۆک، لێپۆکی، ئاواوۆکی، کۆسەوەوی، کۆسەبووکە، لیڤۆک، قەرف، لێپووک.
مضخة: ١- فیچقەی ئاو پێ ئاوێژتنێیە ٢- ترومپا، تیرۆچکە، فیقژن، ئاوپاش، خوڕ، فیسقە، ئاوفرین، ئاوپژێن، فیشقە.
- مضخة الكابسة: ترومپای پالپێوەنەر، پەستۆک.
- مَضخة الماصة: ترومپای مژۆک.
- مَضخة ماصّة كابسة: ترومپای مژۆکی پەستۆک.
مُضِر: زیاندەر، زیانەخەڕۆ، زیانکار، زیانگەیێن.
مضراب: مرازێکی گچکەی کانییە تاری پێ لێدەدرێ.
مَضرب: لێدانگە.
- مضرب الريح: باگر، بەربا.
- مضرب الشمس: بەرهەتاو، بەربەرۆچکە.
- مضرب الصاعقة: شمشە.
مضرة (ج) مَضارّ: زیان، بەپێچەوانەی قازانج.
مضرس: ددانەدار، لە گێچەڵ و کێشەوە چوو.
مضروب: لێدراو، کوتراو.
مضروب فيه: ژمارەیێکە لە ژمارەیێکی تر درابێ.
مضروب (في الحساب): لێدراو، لێکدراو.
مضروب الشمس: تاوگاز.
المضربة: دۆکولیو، دۆخەوە.
مضض: ورتە، ورتە ورت، پرتە، پرتەپرت.
مضطجع: قوونەو تلوور کەوتوو.
مضطر: ناچار، بێچارە، شڕ، ناجەسە.
مضطرب: لە (**اضطراب**)دا بیدۆزەوە.
مضطهد: چەوساوەوە، ژێر چەپۆکە، ژێر چەپەلۆک.
مُضعف: ١- دووتا ٢- سستکار، بێ هێزکار، لە هێزخەر.
مُضعَف المعنوية: جەرگبڕ.
المضغ: جوون، جووین، جاکاندن، جووتن، جایین، جاوین، هلپچاندن، هلپەکین.
مضغ الكلام قبل التلفظ: گلماندن، قسە زۆر دەرنەبڕین و جوونەوە.
مُضغة (ج) مضغ: گۆشت پارە.
مَضغة: زارجوو، پارچە خۆراکێکە لەناو زاری بجووڕێ، دەمەجاو.
مضغوط: پەستراو، پەستێوراو.
مُضلّ: تەفرەدەر، لە خشتەبەر، گومراهکار، سەر لێشێوێن.
- المُضلّع: پەلپەل، پەلپەلاوی، چەندلا، لادار.
- المضلّع المحدّب: چەند لای قۆقز.
- المضلّع المقعر: چەند لای ناو چاڵ.
- المضلّع المنتظم: چەند لای ڕێکوپێک.
مضمار: مەیدانی ئەسپ غاردانێ، شوێنی هەرە دوایییە کە ئەسپ لە پێشبرکەدا دەبێ بیگاتێ. (شار).
مضمحل: لە (**اضمحلال**)دا بیدۆزەوە.
مضمدٌ: لە (تضمید)دا بیدۆزەوە.
مضمر: داپۆشراو، بەدڵ نەسپێرراو.
مضمض ومضمضة: ئاو یا دەرمان لە زار وەردان، زار شوشتن.
مضموم: کۆکراوەوە، وشەیێکە کە بۆری هەبێ، بۆردار.
مضمضة: دەنگی مار و هی ترە.
مضمون (ج) مضامين: لەناوەوە پێچراو، واتا، مەبەس.
مضى مضواً ومضياً: ڕۆیشتن، ڕابردن، تێپەڕین، بوورین، ویاران.
- فيما مضى: لەمەوبەر، لەوەپێش.
مضيء: ڕووناکی دەر، تیشکدەر، ڕۆشناییدەر.
مضي: بۆڵە، بۆڵەبۆڵ، وەرتە، ورتەورت، پرتە، پرتەپرت، پسە.
المضي المتكرر: پرتەپرت، پسەپس، پستەپست، بۆڵەبۆڵ، ورتەورت.
مضياف: نان بدە، دەست بلاو.

مضيرة: دۆكولێو، دۆخەوا.

مضيف: قۆناخ، كۆچك، میوانگە، میوانخانە، مێمانخانە، دیوان.

مضيفة: دیوان.

مضيق (ج) مضايق: ١- دەروەند، دەربەند، دەربەن، خرتەنگ، تەنگەبەر، گەروو، تەنگە، دەربەند، گەری، گەلی، دەرەوەت ٢- بەشە دەریایەكیشە كەوتبێتە نێوانی دوو پارچە خاكانەوە، خرتەنگ، دەرفۆك، دەرە، دەرەوەند.

المضيق بين البحرين: درگە، درنال، كانال.

المضيق بين الجبلين: دەربەند، گەلی، دەرە.

مضيقة (ج) مضائق: تەنگەبەر، تەنگایی، شوێنی تەنگ.

المطابقات الحسابية: هاوجووتە ژمێرییەكان.

مط مطاً: كێشان، ڕاكێشان.

مطابق: یەكچین، هاوتا، هاوچەشن، بەرانبەر، ڕێككەوتوو.

مطابقة: بەرانبەری، پێككرتن.

مَطار: فرگە، بالافرگە، فرۆكەخانە، بالافرخانە.

مطارد: ڕارفێن، ڕاونەر، ڕاونێر.

مطاردة: بڕوانە (**الطرد**).

مطارق بخارية: هەڵمە چەكوچ.

مطاط: جیل، جیر، لاستیك.

مطاط الصلب: لاستیكی پتەو، جیلی.

مطاطي: جیلی، جیری، لاستیك.

مطاع: گوێ پێدراو، ڕاژە كراو، كەسێكە مەردوم گوێدێری بكەن.

مطاعمة: ماچ و مووچ.

مطاف: سووڕانگە، خولگە، شوێنێكە مرۆ بەدەورەیدا بخولێتەوە.

مطالب: داخواز، ویستەر.

مطالبة: داخوازی، ویست، داوای قەرز و مافكردن.

مطالع: سەرنجدەر، خوێنەر، ئاگادار.

مطالعة: ئاگاداری، سەرنجدان، خوێندنەوە.

مطالعة الكتاب: سەرنجدان، پەڕتووك خوێندنەوە.

مطاوع: گوێدێر، گوێ لەمست، كارتێكەر.

مطاوع للحرارة: گەرمی كارتێكەر.

مطاوعة: گوێدێری، گوێ لە مستی.

- غير مطاوع للحرارة: گەرمی كار تێ نەكەر.

- عديم المطاوعة: لابار، لاسار، بێ گوێ.

مطاوي: ئالقاوی و ئالۆز وەكو دەزوو و ڕستە و ڕیخۆلە.

مطايبة: ڕووخۆش و خۆش ڕابواردن.

مَطب: پزشكخانە.

مطبخ (ج) مطابخ: مدبەق، ئاشپەزخانە، چێشتخانە، كوانوو، ئاشگە، سەرتەنوور، ئاشتخانە، چێشتكە.

مطبعة (ج) مطابع: چاپخانە، مەزركە، مەزرەكە.

مطبعة كردستان: چاپخانەی كوردستان.

المطبّقة، مطبّق: گرانەتا، كەوتوویی، كەفتەیی، نەخۆشی سووریژەیە كە تای سەختی هەیە، تێكەوە پێچراو، لەسەر یەكتری دانراو، یەك لە ناو یەكتری نراو، سەرپۆشدار، شەو و ڕۆژی، سەردەمر، بەبێ پسانەوە.

مطبوخ: كولاو، لێنراو، پەهتی.

- غير مطبوخ: نەكولاو، كال، خاو، چێشتی نە لێ نراو. چێشتی نەكولاو.

مطبوع: چاپكراو، پەسندكراو.

مطبوع: ڕووكاری دەرەوە، سەریلكی.

مَطحن (ج) مطاحن: ئاش، ئاساو، ئاسیاو، هاڕ، هاڕەڕ.

مطحون: هاڕڕاو، هاڕدراو، هێڕدراو.

مُطِرّ: فڕندە، فڕێن.

مطر مطراً: بارین، ڤارین، وارین.

مطر (ج) امطار: واران، بارانە، ساران، ڤاران.

مطر اثناء ظهور الشمس: گورگەزێ.

المطر بغزارة: بڕوانە (هطول المطر بغزارة).

امطار خفيفة: نەرمە بارانە، نمە بارانە، وەشت.

المطر الشديد: بارانەی سەخت، لەنگێزە.

المطر العاصف: بۆران، باو باران.

المطر الغزير: لێزمە، ڕێژنە بارانە.

المطر المصاحب مع الرياح: وەشت، وەشەن، باڕش، باڕفت.

المطر المصحوب بالثلج: شلێوە، ژێل.

الامطار الموسمية: كژە بارانە.

المطر الوابل: لێنگێزە، هووڕم، خوڕڕەمە بارانە.

انقطاع المطر: هەڵبرینگان، هەڵبرینگاندن، هەڵبڕكان، بارانەبڕان، باران بڕان.

- رزان المطر: نمە بارانە.

- عودة المطر: دادانەوەی باران.

- فترة بين المطرين: كژ.

- فقاعة المطر: قەپووچكەی بارانە.

- ماء المطر: باراناو، واراناو.

- نزول المطر: بارین، وارین.

- هطول المطر: بارین، ڤارین، وارین.

- هطول المطر بغزارة: بەلێزمە باران بارین.

- هطول المطر والثلج معاً: شلێوە، لێلاف.

مُطِرّ: ئاودار، تەڕوتازە.

مطران: سەرۆكی قەشانە.

مطرب: سازندە، چاوەش، خۆشاواز، خۆشبێژ، ئاوازە خوان، بەزمساز، ئاهەنگگێڕ.

مَطرح (ج) مطارح: فڕێدانگە، شوێنی، لێ فڕێدانێ.
مطرَد: نێزەی کورت.
مَطرَف: چاوترووکێنەر.
مطرق (ج) مطارق: کوتکی ئاسنی بەردشکاندنییە، پەیاخ، چۆماخ، کاشۆ، کوتەک، ماوەر، مێکوت.
مطرق کبیر: کووتێن.
مطرقة: چەکوچ.
مطروح: فڕێدراو، دەرکراو.
مطروحاً منه: لێی دەربچێت.
مطرود: دەرکراو، ڕاونراو.
مطعم (ج) مطاعم: چێشتخانە، شێوەخانە، ئاشخانە، ئاشگە، چێشتگە.
مُطعم: خۆراکدەر، نامدەر، نان بدە
مطعَّم: کوتراو، پەیوەندکراو، موتربیەکراو.
مُطعم: دانەخۆرە، چەشە.
مطعوم: ١- چێژتراو، خواردن دەرخواردراو ٢- مایە و ماکی خرۆێرکە ٣- پەیوەندکراو، فەتروونە، موتربیەکراو.
مطعون: لێدراو، تانووت لێدراو، سەرزەنشکراو، تانەلێدراو.
مطفأة: مرازی ئاگر کوژاندنەوە.
مَطفيء: لە (**إطفاء**)دا بیدۆزەوە.
مطلاء: ڕووکێش کراو، ئاوەزێڕکراو، ڕووکەش، دیە، ڕوومالّ.
مطلَب (ج) مطالب: ویست، ئارەزوو، خـــوازتەمــــەنی، ویستەمەنی.
مَطلَع (ج) مطالع: دەرگە، دەرکەوتگە.
مَطلَع الشمس: ١- ڕۆژهەلات .٢- یەکەمین شیعری غەزەل یا چامەیە
مُطلع: ئاگادار، بەئاگا، شارەزا، چاودێر، پەی بەر.
- **غیر مُطلع:** ناشارەزا.
مطلق: ئازادکار، بەردەر، بەرەلاکار، پەتی، سادە، ڕاست.
مُطلَق: ئازاد، بەرەلاکراو، ڕایی.
مُطلَق التصرف: سەربەست، تەرخان، دەست بەردایی.
مُطلَق السراح: بەردراو، ئازاد کراو، بەرداری.
مُطلَق العنان: خۆسەر، ئازاد، سەرگەردان.
مطلقاً: هیچ، بەهیچ جۆرێک، هیچ کاتێک.
مطلَقة: ئازاد و بەرەلاکراو، ژێبەردای، تەلاقدراو
مطلمة: لە (**طلمة**)دا بیدۆزەوە.
مَطلمة: فەرشە، پنە، خوانە، خانک، ڕیکە.
مطلوب (ج) مطالب: لە (**طلب**)دا بیدۆزەوە.
مطلوب اثباته: داواکراو.
مطلّی: بڕوانە (**مطلاء**).

مطمئن: لە (**اطمئنان**)دا بیدۆزەوە.
مطمح: جێگایەکە قرمی لێ خۆشکرێ و چاوی تێ ببڕێ
مَطمع (ج) مطامع: چاوتێ برگە، ئەوەیە کە قرمی لێ خۆشکرێ
مطمورة (ج) مطامیر: ١- چالەگەنم، زیندان ٢- ژێرخانی دەخلّ و دانەوێڵە.
مطموس: ناپەیدا، نادیار، گوم، ون، دوورکەوتووەوە. نابینا.
مُطهِّر: خاوێنکەرەوە، پاکەرەوە.
مطهَّر: پاک، خاوێن، بێ پەڵە.
مطوِّف: ئەو کەسەیە دیدەنی شوێنانی پاک و ئایینی بەخەڵکی نیشان بدات.
مطوَّق: تۆقدار.
مطوقة: کۆتری تۆقدار.
مطوَّل: درێژ، درێژە پێدراو.
مطوي: پێچـراو، پێچـراوەوە، لوولە کـراو، نوشـتـاوەوە، هەڵپێچراو.
مطیِّب: بۆنخۆشکار.
المطیَّة: ولاخ.
مَطِر: بارانەدیتوو، بارانە خواردوو.
مطیِّر: فڕتێن، هەڵفڕێن.
مطیع: لە (**اطاعة**)دا بیدۆزەوە.
غیر مطیع: لە (**اطاعة**)دا بیدۆزەوە.
مظاهر: ڕواڵەتکار، پارێزەر، یاریکار.
مظاهرة: گەلەکۆمە، ئێلـجاری، خۆپێشاندان، خلوو، خرتوول، هاوپشـتیوانی کردن، یارمەتی یەکتری دان، پشتی یەکتری گرتن، وێ نیشاندای.
مظفر: سەرکەوتوو، پیرۆزی دەستکەوتوو.
مظل: سێبەردار، سایەدار.
مظلات الهبوط: چەتری هاتنەخوار، (پاراشوت).
مظلَّة (ج) مظلات: خـێـوەت، چادری گـەورە، سـەیوان، چەتر، سایەوان، سایەبان.
مظلم: تاریک.
مظلمة (ج) مظالم: ئەوەیە کە بە زۆر کەسێکی ئەستێنرابێ.
مظلوم: زۆر لێکراو، کـڵـۆڵ، سـتـەمـبـار، بێـچـارە، تەپەسـەرا، پەیووک.
مظمئی: دێمەزار، دێمەڕۆ، دێم
مظنة (ج) مظانّ: شوێنی گومان.
مظنون: گـومـان لێکراو، چکرین، ئەنت و پەهت، بۆن لێکراو، چاڤزۆرگ.
مظهر (ج) مظاهر: ئاسۆگا، ڕواڵەت، چاوگە، ڕووکار، دیارگە، دیمەن، شـوێنی دیاربوون و دەرکـەوتـن، قـەلافـەت، شکڵ، بەرچاو، ڕوخسار.

المظهر الخارجي: شێوە، دیمەن، ڕووکاری دەرەوە.

مُظهِر: دەرخەر، دەرهێنەر، نوێنەر، وەدەرنەر، ئاشکراکار، ورکێنەر.

مع: لەگەڵ، پێکەوە، لەیەل، لەتەک، وێکرا، لەگە، وەرد، دەگەڵ، پەری، چەنی، بە، دەوڵ، دگە، هەڤ، بهەڤ.

مع الاسف: داخەکەم، بەداخەوە، داخی گرانم، پەککو، موخابین، غابین، وای، داخم ناچێ، داخی داخانم، دەستی شکاوم، حەیف، ئاخ، داخ، وای.

مع أن: هەرچەندە، هەرچۆنی، هەرچۆنێکی، سەربارەی ئەوە، کەچی، گەرچی، ئەگەرچی، ژۆرێیڤەر، لەگەڵ ئەوەش.

معاً: لەسەریەکتری، تێکرا، پێکەوە، پێکرا، دگەلهەڤ، ڤێک، ڤێکرا، بەیەکەوە، وێکرا، کەمۆچک، سەریەک، بان یەک.

معاء: ڕیخۆڵە.

مِعاء دقیق: ڕیخۆڵەی باریک.

مَعاء: میاوە، میاوەمیاو.

معاتب: سەرزەنشکار، بەسەررۆ.

معاتبة: سەرزەنشی یەکتری کردن.

معاد: ١- شوێنی گەڕانەوە ٢- پەسڵان **(قیامەت)**.

معاداة: دوژمنایەتی یەکتری کردن.

معادل: تەراز، هەڤبەر، بەردێلک، تەنگال، هاوسەنگ، هامسەر، هەڤسەر، بەرانبەر، هەڤڕوو، سەتگاتی.

معادلة: تەراز، هاوکێشی، بەرانبەری، هاوسەنگی، هاوسەری، هامسەری، هەڤسەری، هاوکێشە.

معادلة آنية: هاوکێشە پێکەوە.

معادلة في الجبر: هاوکێشە.

معادلة الليل والنهار: بەرانبەرێتی شەو و ڕۆژان.

– احد طرفي المعادلة: تایەکی هاوکێشەکە.

معاذ: لە **(لجأ)**دا بیدۆزەوە.

معاذ الله: پەنا بەخوا.

معار: خوازراو، خواستراوەوە، خواستە.

معارض: لە **(عارضة معارضة)**دا بیدۆزەوە.

مَعارف: لە **(معرفة)**دا بیدۆزەوە.

مُعارف: زانیار، شارەزا، بەڵەد.

معارفة: یەکترناسین، لەگەڵ یەکتری ئاشنایەتی نواندن.

مُعارك: شەڕکار، شەڕانی، شەڕفرۆش.

معاركة: پێکەوە بەشەڕهاتن، شەڕ لەگەڵ یەکتری کردن.

معاش (ج) معايش: هۆی ژیان و گوزەران، ژیوان، جیرە، دەقن، دەبرە، مووچە، بەرات، جەمەکە، پێ بژیو.

معاشر: هاودەنگ، هاودەم، هاموشۆکار، بەیەکەوە ڕابوێر.

معاشرة: لە **(عشرة)**دا بیدۆزەوە.

معاشقة: سەوداگەری، دەسەخلافکێ، .دەستبازی، دەستوازی، دڵدارێتی، دەزگیرانبازی.

معاصر: هاوچەرخ، هاوچاخ.

معاضد: یاریکار، هاوکار، یارمەتیدەر.

معاضدة: یاریکاری، هاوکاری، یارمەتیدان.

معاطاة: دانە دەست یەکتری، بەخشین، پێک بەخشین.

معاطف: لۆچی لەشی مرۆیانە.

معاف: تەرخان، بەربەرەڵا، بەخشراو.

معاقب: سزادەر، ئازاردەر، بەدواداگەڕ.

معاقبة: سزادان، ئازاردان.

معاقد: هاوپەیمان، هاوبەڵێن.

معاقدة: هاوپەیمانی، هاوبەڵێنی.

معاكس: سەهەنە.

معالج: چارەکار، چارساز، دەرمانکار.

معالجة: بڕوانە **(علاج)**.

معالي: گەورەیی، ئابڕوومەندی.

معامل المد: هاوکۆلکەی کشان.

معاملة: خریدوفرۆش، دانوستاندن، دادوست، سەودا، مەزندەکردن، نرخ پرسین، سەوداکردن، چەند و چوون، دادوبسەت، بازاڕکردن، کڕین و فرۆشتن، تێکەولێکە، مامڵەت، کروفرۆشی.

معاملة رسمية: کاروباری میری.

معان: بڕوانە **(مكان)**.

معاند: بڕوانە **(عنود)**.

معاندة: لە **(عناد)**دا بیدۆزەوە.

معانقة: دەست لە ملی یەکتری کردن، یەکتری لە باوەش کردن.

مُعاهِد: پەیماندەر، بەڵێندەر، هەواڵبەند، هاوپەیمان، هاوسوێند.

معاهَدة: هاوپەیمان، پێڕەوی، یەکێتی، هاوبڕیاری، هەواڵبەندی، نیکول، پەیمان، بڕیە.

معاود: ئەو کەسەیە بگەڕێتەوە.

معاودة: گەڕانەوە، بادانەوە، وەرگەڕانەوە.

معاوضة: سەرەوسەر، هەرەوەز، سەربەسەر، پێک گۆڕینەوە، دەستەوا، دەستیاو، ئاڵوگۆڕ، ساقی و باقی، ئاڵشت.

معاون: یاریکار، ئاریکار، یاوەر، کۆمەڵکار، یاریدەدەر، یاریەدەر، دەستیار، دارونیار، یارمەتیدەر.

معاون الشرطة: یاوەری کەلانتەری.

معاونة: دەستگرتن، داروونی، یارمەتیدان، کۆمەگی، یاریکاری، زبارە، هاری، یارمەتیدان، هاوپشتی، یاریە، دەستیاری، هاریکاری، یاردوم، هامەیاری، یاریدەدان.

معاوية: دێلەسەگ، بێچوو ڕێوی.

معاونة: دەستەوا، هەرەوەز، دەستیاو.

معایب: خراپان، شوورەیی یان.

معاینة: بەچاودیتن، ڕووبەرووی چتێک دیتن.

مَعبد (ج) معابد: لە (**عبادة**)دا بیدۆزەوە، پەرستنگە، پەرستنگا.

مَعبد الصنم: بوتخانە.

مَعبد النار: ئاگرخانە، ئاتەشکەدە، ئاترخانە، ئاترکەدە.

مَعبر (ج) معابر: ڕاگوزار، سەرەڕێگە، بەرەگە، تێپەڕگە، شوێنی تێپەڕین و پەڕینەوە، بێلایی، ڕێباز، ڕێواز، ڕارەو، دالآن، ڕێڕەو.

معبِّر: خەون لێکدەرەوە.

معبلة: پەیکانی پات، سەرەتیر، لاوێتە.

معبود: پەرستراو، یەزەتە.

معتاد: چارش، ڕاهاتوو، ڕام، مقۆ، ژێهاتی.

معتبر: لە (**اعتبار**) بیدۆزەوە.

معتد: زۆردار، لە سنوور پێ درێژکردن.

معتدل: لە (**اعتدال**) بیدۆزەوە.

معتدل القامة: دەستە (نەکەڵەگەت و نەکورتەبالا).

معتذر: تەوازۆخواز.

معتدي: دەستدرێژ، زۆردار.

معترض: پەڵپگر، ڕەخنەگر.

معترضة: ڕستەیێکی لاوە بخرێتە ناو وتووێژێکی تایبەتییەوە.

معترف: درکێن، درکێنەر، ددان پێدانەر، پێ لێنەر.

مُعترَف: ددان پێدانراو، درکێنراو.

معترك: مەیدانی شەڕ، جەنگگا.

معتز: بەخۆشەویست و بەڕێز لە پێنووسدراو.

معتزل: کەنارەگیر، گۆشەگیر، گۆشەنشین.

معتزلة: دەستەیێکە لە موسوڵمانان وە دوای (**واصل**)ی کوڕی (**عطا**) کەوتوون کە یەکێک بووە لە شاگردەکانی (حسن بصری) لە زنجیرەی وانەی وی دەرچوو، جوورە بیروباوەڕێکی تری گرتووە.

معتصم: داوێنگر، پەنابەر، واز لە گوناه هێنەر.

معضد: یاریکار.

مُعتَق: بەندی ئازادکراو.

معتقد: بڕواکار، باوەڕکار، بەقاکار، باوەڕمەند، تمەز.

مُعتقَد: باوەڕ پێکراو، سایکە.

معتقل: بەندیخانەی دوور، زیندان، گرتووخانە، گرتیخانە.

معتکف: گۆشەنشین، کەسێکە سەبارەت بەخواپەرستی گۆشەیێکی بگرێ.

مُعتَلّ: نەخۆش، دەردەدار، لە ڕاوێژیی صرف و نحودا وشەیێکە تیپی (و،ا،ی)ی تێدابێ.

معتم: تاریک، لێڵ.

معتمد: لە (**اعتماد**) بیدۆزەوە.

- **غیر معتمد:** بێ بایەخ، دڕدەنگ.

معتني: چاودێر، خەمخۆر، غەمخوار، ئاگادار.

معتني به: خەم بۆ خوراو، خەم لێخوراو.

- **غیر معتني به:** گوهفرە، خەمسار، خەمسارد.

معتوق: ئازادکراو.

معتوه: وڕ، وڕوکاس و گێژ، سەرگەردان، سەپەل، سەپوول، حەپوول، چەنەگ.

معجب: خۆبین، خۆپەسند، سەرسوڕهێنەر.

معجب بنفسه: بەخۆفش، تڕزل، تڕزۆ.

معجر: کۆفی ژنانە، سەرپۆشی ئافرەتان، سەروپێچی ئافرەتانە.

معجز: سەرئێشەر، سەخڵەتکار.

معجزة: پەرجۆ، کارێکە لە پلە و یاسای سنوور دەرچووبێ، فەرمانێکی لێهاتوو و هەڵکەوتووی وایە کە کەسێکی تر نەتوانێ بیکات.

مُعجَم: پیتی نوختەدار، نووسراوی نوختە بۆ دانراو، پرهەنگ، فەرهەنگ، فەرهەنک.

مُعجَم صغیر: فەرهەنگۆگ.

معجن: لە (**عجن**) بیدۆزەوە.

معجون (ج) معاجین: ١- هەویرکراو، تێکەڵاو، هەویر ٢- دۆشاو، چەند دەرمانێکی تێکەڵاو و هەویرکراو.

معجون یوضع علی الدمل والقرح: نیوەغەک، نیمرۆ.

معد: ئامادە.

معد: ئامادەکراو، سازگەر.

مَعدات: سامان، ڕەخت، تەڕ و تفاق.

معدة (ج) معد: چیکڵدانە، ئاشک، ئاشگە، خۆرگە، چیقڵدانە، گەدک، گەوو، خرگە، پەریزانگ، سیق، بەرچلک، خواردندان، سیقەدان، سیقەتۆرە، بەرچینۆک، جقەتۆرە.

- **اصابة باصطرابات المعدة:** تەبع بوون.
- **اضطراب المعدة:** تەبعی، خێسانەوە.
- **تمدد المعدة:** لە بەر یەک کشانەوەی چیلکدانە.
- **مضطرب المعدة:** تەبع.
- **وجع المعدة:** ژانی ئاشک، دەردی چیکڵدانە.

معدِّل: ڕێکخەر، هاوکێشکار.

معدَّل: لە (**عدل (ج) عدول**) بیدۆزەوە.

معدَّل الاسبوعي: تێکڕایی حەفتانە.

معدَّل السنوي: تێکڕایی سالآنە.

معدَّل الشهري: تێکڕایی مانگانە.

معدَّل السعي السنوي: کۆششی سالآنە بەتێکڕایی.

معدلاً: بەتێکڕایی.
معدلة: داد و مرۆڤایەتی.
معدم: دەروێش، هەژار، نیازمەند.
معدن (ج) معادن: مێتال، لاژوەرد، کان، لاژوارده، ئەردزین، چنک.
معدن اصفر: گۆگرد، مسی زەرد.
معدن التراب: گڵەجان، گڵەخانێ، گڵکەند، گڵێنجان.
المعادن الثقيلة: کانە قورسەکان.
معدني: کانی، لاژواردی، چنگوو، بەرەکانی.
معدود: ئەژمێرراو، بژێرراو، حەل، ژمارده.
معدول، معدولة: پێچراوەوە، گەراوە، پیتێکی وایە کە لە شکل و دەنگی وی دەنگی گۆڕابێ.
معـدوم: ١- نەبوو، نەمـاو، ونبـوو، لەناوچوو، تێـداچوو ٢- خنکاو، لە سێدارەدراو.
معـدي: درم، پەتا، پەتۆ، درمـانە، درمی، تەنینـەوە، گـرەوە، نەخۆش، پێدرێژ.
معذار: بەڵکە، پەڵپ.
مَع ذلك: سـەرڕای ئەوە، سـەرباری ئەوە، لەگـەڵ ئەوەش، لەگـەڵ ڤێقاسێ، ژووپێڤە، ژووی پێڤە، سەرەڕای ئەوە.
معذِّب: ئازاردەر، چرووسێنەر.
معذَّب: ئازارچێژتوو، ئازاردراو، چرووساوەوە.
معذرة: بروانە (**عذر**).
معذور: تەوازۆخواز، بەهانەدار.
معر: ئەندازەگر، هەندگر.
معراج (ج) معارج: لە (**عروج**)دا بیدۆزەوە.
معرِّب: ١- وەرگێڕ بۆ سەر زمانی عەرەبی کەسێکە وشەیێک یا ڕستە و یا وتار و پەرتووکێکی لە هەر زمانێکەوە وەربگێڕێتە سـەر زمـانی عـەرەبی ٢- کـەسـێکە ڕەچەڵەک و نەژاد و کەسێکی یا هۆز و نەتەوەییێکی بکا لە عەرەبی.
معـرَّب: ١- کەسـێکە بووبێتـە عـەرەب، وشـەیەکە لە زمـانی تر وەرگیرابێ و خرابێتە سـەر شکڵی عـەرەبی، وەرگەڕاوەتە سـەر زمـانی عـەرەبی ٢- بۆتە عـەرەب ٣- وشـەیێکیـشـە بەهۆی (اعراب) دواییییەکەی سەر (-َ) دار بێ.
معربد: هەرزەکار، بەدخوو، بەدمەست، ڤرڤرە.
مَعَرَّة: گوناه و خراپە، ڕەنج و ئازاری سەخت.
مَعرَج: نەردیوان، پلیکان.
مَعرض (ج) معارض: لە (**عرض**) بیدۆزەوە.
مُعرض: کەسێکە ڕووی وەرگێڕێ لە کەسێکی، ڕوو وەرگێران.
معرِّف: بەناسێندەر، پێناسێن.
معرَّف: ناسراو، دیار.
مـعـرفـة (ج) مـعـارف: تێگەیشتن، ڕەوشـەنی، ڕەووز، زانین، زانیاری، ئاخوەوەندی، زانست، زانستی.
معرفة الارض: زەوی ناسی.
معرفة الأنساب: ڕەچەڵەکناسی.
مدير المعارف: بەڕێوەبەری زانیاری.
مديرية المعارف العامة: بەڕێوەبەرایەتی زانیاری گشتی.
معرفة علم التأريخ: مێژووزانی، مێژووناسی.
معرفة القرائة والكتابة: سیواد، سەواد، خوێندەواری.
معرِّق: ئارەقەپێکار، دەرمانی ئارەقەکردنێ.
معرَّق: دالگۆشت، لاواز، مەیێکە کەمێک تێکەڵ بەئاوی کرابێ.
معركة (ج) معارك: شـەرگە، کوژتارگـە، کوشـەنگە، جـەنگا، جەنگگە، جەنگگا، جێگەی شەڕ، مەیدانی شەڕ.
معروض: نواندراو، نیشاندراو، پێ وتراو.
المعروض للبيع: فرۆتەنی، فرۆشتەنی.
معروف: لە (**عرف، عرفة ومعرفة**) بیدۆزەوە.
معري: ڕووت، بێ پەردە، دانەپۆشراو.
مـعـز: بزن، ڕەشـان، سـیـاون، گـدی، بەبزن و کـوور و هەمـوو چەشنێکی ئەو تیرەیەی دەڵێن.
معز الجبل: بزنەکێوی.
مُعِزّ: خۆشەویست.
معزقة: هەسکووبێ، هەسکۆ، هەسک.
معِزقة: بژارچن، پیشک، پارچەکوڵە، ئادۆدە، بژاربڕ، بێلەقان، بێلەکان.
معزول: لێکەوتوو، لێـخـراو، جیـاکـراو، لە کـار دوورخـراوەوە، گۆشەنشین.
معزي: سەرەخۆشیکار.
معزى اليه: کەسێکە پاڵپشتی چتێکی درابێتە پاڵ.
مُعسر: نیازمەند، تەنگدەست، تەندەست.
مـعـسـكر: لەشکرگـا، ئۆردووگـا، هۆردووبەز، سـوپاگـە، هێـز، سـوپاخـانە، سـەربازخـانە، لەشکربەز، سـەروازخـانە، سـەرای پێشمەرگان.
معسكر الاعتقال: ئۆردووگای بەندیان، لەشکرگای گیراوان.
معسور: سەخت، دژوار.
معشار: دەیەک، بەشێکە لە دە بەشان، وشتری پڕ شیر.
مـعـشـر (ج) مـعـاشـر: کۆگـە، کۆگا، کـەس و خزمـان، دوودەمـان، خێڵ، هۆز، خانەوادە.
معشق: نێرە و مێیە.
معشوق (م) معشوقة: دۆست، یار.
معشوقة: ئافرەتێکە خوشەویستی و یاربێ.
معصر (ج) معاصر: کوشنگە، مرازێکە ئاوی ترێی پێ دەکوشرێ وەلا ئاوەکانیان دەگرێ.

مِعصم: بازوانده، بازەنده، بازنده، باق، مەچەکی دەست، شوێنی بازنە و دەستەوانان، زوانده.
معصور: کوشراو، کوشیاگ، هەمێز، گوشراو.
معصوم (م) معصومة: بێ تاوان، بێ سووچ و گوناه.
معصية (ج) معاصي: تاوان، سووچ، گوناه.
معضد: باسکبەند، قۆڵبەند، باهووبەند، تۆلبەند.
معضلة (ج) معضلات: دژواری، پێسیر، گیروگرفت.
مُعَطِّر: بۆنخۆش، بێخۆش، بۆوەش، بۆندار، خۆشبۆن.
معطر بالمسك: مسکین، مشکین.
معطف (ج) معاطف: قاپووت، وربه، پاڵتۆ، ساقۆ، پاڵتاو.
معطف من الصوف: کەپەنە، کەپەنەک، کەپەنک.
معطَّل: بروانه (عاطل)، بێکار، بێکارماو.
معطِّل: پەکخەر.
مَعطن: مۆڵگەی وشتران.
معطوب: زەدە، زەدەدار، لە کار کەوتوو، بێ خێر، بێ کەلک.
معطوف: لکێنراو، بەستراو، هودەر، پێچراوەوە، میهرەبانی لەتەکدا کراو.
معطوف عليه: پێوە بەستراو، هۆلێدراو، پێوەلکاو، پێوەنووساو.
معطي: دایەندە، بەخشندە، بدەر، دەستگوشاد، دڵفراوان.
معطي الدم: خوێندەر، خوێنبەخش.
معظم: ١- گر، گەورە، مەزن، زەند ٢- گەلێک، زۆربە.
معفو: بەخشراو، تەرخان.
معقاد: ملوانە، ملوانکە.
معقّب الاثر: پەی بەر، پەی دۆز.
معقّب: پەیدۆز، شوێنگەڕ، شوێنکەوتوو.
معقبات: فرشتەکانی ڕۆژ و شەو پەسپسوک (تسبیحات) یەک لە دووی یەکتری.
معقّد: گرێگرێ، قەفقەف، گرێ تێکەوتوو، گرێچن، ئاڵۆز، ئاڵۆزکاو، سەخت، گیرە، ڤێزە، ئاڵۆزاو.
معقرب: خوار، چەماوەوە، یاریکاری بەهێز.
معقل (ج) معاقل: مکۆ، پەناه، پەناگاه، داڵدە.
معقِّم: پاکژکار، خاوێنکار، میکرۆبکوژ، نەزۆکار.
معقَّم: بێ میکرۆب، برژاوەوە، خاوێنکراوە.
معقود: گرێدراو، بەستراو، بەندکراو.
معقوف: داچەماو، کۆماو.
معقول: لە **(العقل)** بیدۆزەوە.
معك: لەگەڵ تۆ.
معكم: لەگەڵ ئێوە.
معكوس: لە **(عكس)** بیدۆزەوە.
معكوسة: بۆر، (ڤیرگول).
معلاة (ج) معالي: بەرزی، ئابڕوومەندی، پایەبەرز.
معلاج: قاڵنک.
معلاق: قەلانک، شاڵۆک، قاڵنگە، قەنارە، بەهەموو چتێکی وا دەڵێن کە چتی پێوە هەڵبواسرێ.
معلف (ج) معالف: ئاخوڕ، ئافر، دەلاڤ، کۆل، ئاوەڕ، لەوەڕگا
معلف فوق الثلج: دانگە.
معلقة: توورەکە، تووربێن.
معلَّق: هەلاوەسراو، هەڵواسراو، پێدار.
معلَّقة: ژنێکە مێردی گوم بێ و یان نەبەمێرد و نەبەڕەلابێ.
مَعلَم (ج) معالم: ئەو نیشانانەیە لە سەر ڕێگایانی داد.ەنێن بۆ شارەزایی ڕارەوان.
معلم (م) معلمة: مامۆستا، فێرکار.
معلم اليهود: مالم.
معلول: چتێکە کە بەهۆی بەڵگە سوورکرابێتەوە، نەخۆش، دەردەدار، دەخەزدار.
معلوم: دیار، ئاشکرا، زانراو، پەنی.
معلومات: ئاگاداری، زانیاری، زانست، ئاشکرایی، شارەزایی، ناسی، سەواد، ئاخوەوەندی، سەیدایی، سیواد.
معمرٌ: ساڵدار، کۆنەساڵ، ساڵخوردە.
مُعمرٌ: کۆنەپیاو، پیر، ئاوەدان.
معمعي: کەسێکە خۆی لە خەڵکی هەلبقتێنێ، کەسێکە خۆی لە خەڵکی هەڵسەپێنێ.
معمار: هونەرمەند لە دروستکردنی خانووبەرە و کۆشک و سەراو پەرداندا، ڕەنگرێژ.
معمل: کارگە، کارخانە، دەزگا، دەستگا، دەزگاوبەرە، دەسگا، دەزگەه، دەستگەه.
معمل البارود: بارووتخانە.
مدير المعمل: کارگێر، دەزگاگێر، کارخانەوان.
معمل النسيج: تەونخانە، تیزتیزک، کارگەی جۆلایی.
معمور: ئاوا، ئاوەدان، ئاڤاهی، ئاڤا.
- غير معمور: چۆل، کاول.
معمورة: ئاوایی، ئاوەدانی، ئاڤاهی.
معممٌ: مێزەربەسەر، مەندیل بەسەر.
معمال: دروستکراو، کراد، مەهرکی، زەوتەلی.
معمول: کراو، مەهرکی، دروستکراو، زەوتەلی، خوەڕستی.
معمول يدوية: دەسکر، دەستکرد، شێوە.
غير معمول: ناباو، ناشێوە.
معمى: وشە یا وتارێکە واتایەکەی داپۆشرابێ یان لەناودا بزر کرابێ.
مَعن: درێژ، کورت، ئاسان، زماندار، وتاردەر، دوێن، پێوەر.

معمولي: دەمانگە.

معنا: لەگەڵ ئێمە.

معنبر: عەنبەرین، چتێکە بەعەنبەری بۆنخۆش کرابێ.

معنون: پەرتووکی پێشدەستی هەبێ.

معنوي: واتادار، مانایی، چتێکە بەندیواری بەواتاوە هەبێ وەکو ئازایی، دادگەری.

معنويات: ئەترەش، هووێر، ورە، بەشارەت، زەهلە، ئاریشەن، بژوون.

- ذو قوة معنوية: ئاریشەن.

- فقدان المعنوية: ورەبەردان، زراوچوون، زارەترەک بوون.

- قوة معنوية: ورە، ئەترە، ئەترەش، زەندەق، زەهلە.

- فاقد المعنوية من الخوف او الرعب: زارەترەک.

معنى (ج) معانٍ: واتا، مانا، وێر، چەمک، بەسە، ئانکوو، چەم

- ذو معنى: واتادار.

معه، معها: ١- لەگەڵ وی، ڤێراوی ٢- لەکنیەتی، لەلایەتی.

معهد (ج) معاهد: ١- بونگە، بنگە، ئامۆژگا، بنگا، بونگا، پەیانگا، خوێندنگا، ئامۆژگە ٢- ژووانگە.

المعهد العالي: ئامۆژگای بەرز.

المعهد العلمي: ئامۆژگای زانیاری، ئامۆژگای زانستی.

مع هذا: لەگەڵ ئەوەش، لگەل ڤێهەندێ، دگەل ڤێ چەندێ، لەگەڵ ڤێهەندێ، لگەل ڤێ قاسێ، لگەل ڤێ هەندێ.

معهود: ناسراو، یارۆ، هەرامە، کابرا، پەیماندراو، کۆن، کۆنیە.

مُعَوَّج، معوجة: خوار، چەوت، خێچ، چەوتەک، کەچ.

معوجَّة: جەوتە، جەوتەک (کیمیا).

معوَّد: خووپێگرتوو، ڕاهاتوو.

معوَّر: یەکچاو، یەکچەهڤ.

معوَّق: ڕاگیرکراو، بەندکراو، دواخراو، دواکەوتوو، پاشکەوتوو، دواکەفتگ، جێگەماگ.

معوِّق: ڕاگر، گوسپە، پیشگر.

مُعوَّل: بڕوا پێکراو، قایم، پشت و پەنا.

معوَل: کولنگ، قولینگ، زەنگەن، زەنگن، پاچ، لاوێتە، کولانک، نوێل.

معوَل صغير: پاچوولکە.

معهد (ج) معاهد: شوێنێکە بڕیاری لەسەر درابێ.

معونة: یارمەتی، یاریکاری، باربوو، بارەبور، یاریدە.

معوى: ژێخۆڵەیی.

معي: لەگەڵ من.

مَعي، معى: ڕیخۆڵە، ڕێلەخۆ.

معي (ج) امعاء: ڕیخۆڵە.

معي الاعور: ڕیخۆڵە کوێرە، ماسوولکە کوێرە.

معي الدقيق: ڕیخۆڵەی باریک.

معي الغليظ الصاعد: ڕیخۆڵە ئەستوورە، ڕیچک، ڕووڤیرەست.

- التهاب الامعاء: سۆی ڕیخۆڵان.

- قرقرة الامعاء: قۆڕەی زگ.

المعي: مەتەڵ، لۆتەر، ڕیخۆڵە.

معيار: لە **(عيار)** و **(عيارات)** بیدۆزەوە.

معيب: بڕوانە **(معيوب)**.

معيد: دووپاتەکەرەوە، نیوەچڵ، تاقیکەرەوە، کەسێکە کارێکی دووپات بکاتەوە، کەسێکە وانە بۆ قوتابیان دووپات بکاتەوە، چاکەکار، ڕەخنەگر.

معيد الغناء: واخوێن.

معير: خوازگر، خوازەرەوە، ئەندازەگر، کەسێکە لە ئەیاری پارە سەری دەربچێ.

معيشة: لە **(عيش)** بیدۆزەوە.

معيل: بەخێوکار، بەروەردەکار، کەسێکە خاوەندی خانەوادەیێکی زۆربێ.

معين: لە **(اعانة)**دا بیدۆزەوە.

معين الراعي: دواناژۆ.

مَعين: ڕەوان، ئاوی کانی کە بەسەر زەوی بڕوات.

- ماء مَعين: ئاوی پاک و ڕەوان.

معيَّن: دیاریکراو، ئاشکرا، بەرچاو، دیار، بڕیار لەسەردراو، نیشانەکراو.

معيوب: ڕمووزن، هاجری، زەدەدار، کەم و کوڕیدار، خەلیخە، ئەنگین، شکست.

مغاث: دارێکە.

مغارة (ە): غار، ئەشکەوت.

مغازل: دەستباز.

مغازلة: لە دڵدارێتی دوان، دڵدارێتی کردن، دەستبازی.

مغازلة مع النساء: دڵدارێتی لەگەڵ ژنان.

مغالبة: بەسەریەکتری چیرەبوون.

مغالطة: یەکتر خستنە هەڵەوە، بەڵگەی سست و چەوت.

مغامر: کەسێکە بەبێ لێکدانەوە خۆ باوێژێتە ناو گێژەنی مەرگەوە.

مغامز: چاوداگر، چاوترووکێن.

مغامزة: چاو لە یەکتری هەڵتەکاندن، چاو لەیەکتری داگرتن.

مغاني: هاوچرە.

مُغايَرة: جیاوازی، بەپێچەوانەی یەکتری بوون.

مغبَّر: تۆزاوی.

مغبغب: بەرخەبەدار.

مغبن: بەغەڵ، بیخی ڕان.

مغبوط: شادمان، دڵخۆش.

مغبون: تێشکاو، فریوخواردوو.

مغتال: دەستکوژ، دەسکوژ.

مغتبط: خۆشحاڵ، شادمان.

مغتذي: چێشخۆ.

مَغتسل: دەستشۆرکە، سەرشۆرگە، جێگای شوشتن، سەرشۆرگا.

مغتصب: زەوتکراو.

مغتظ: قیندار.

مغتنم: تالانکر، کەدەڕووە، دەرفەت دەستکەوتوو.

مغث الدواء في الماء: دەرمان لە ئاوێ سوونەوە.

مغذي: خۆراکدەر، ماکی خواردەمەنی، چتێکە خاوەندی کەرەستەی خواردنێ بێ.

مغرب: لە (غروب) بیدۆزەوە.

مغرب الاقصى: مەراکیش.

مغربَل: ١- لە بێژنگ دراو، دابێژراو ٢- نزم، ناکەس، هەلامساو.

المغرة: قوڕەسوور.

المغرس: شەتڵجاڕ، باخڵە، چەقێنگە.

مُغرِف: ئەسپی تیژڕۆ، سواری توندڕۆ.

المغرِض: بەدخواز، نیاز پیس.

مُغرم: دووچاری تاوان و قەرز، هەوەسکار، شێواو و قرمداری چتێکی.

مغرور: لە (غرور) بیدۆزەوە.

مغروس: چەقاو، دەستنێژ.

مغري: هاندەر، فیتدەر، دەست لە پشتدەر.

مغرى: فریودراو، دەستشکاو، لە خشتە براو، تیرکریاگ، داسپیریاگ، هەڵخریاگ، هاندراو.

مغزل: تەشی، ڕێسەر، دووخ، دووک.

- **رأس المغزل:** سەرەتەشی، سەرەدووک.

مغزلي الشكل: تەشیلە.

مغسل: دەستشۆرگە، شۆرتکە، سەرشۆرتگە.

مغسل الموتى: پاشۆر، تەختەشۆر، مردەشۆر.

مغسول: شۆراو، شوشتراو.

مغشوش: ساختە، پووچکراوەوە، نەهەڤگرتی.

مَغشي: لە پرێکا گیراو.

مَغشي عليه: بێهۆش.

المغص: ژان، ژوار، لێهاتن، ئێشی دژوار، دەرد.

مغص البطن: زگ ئێشە، ژانەزگ.

المغص الكلوي: ژانی گورچیلکە.

مغص المعدة: ناڤێش.

مغصوب: داگیرکراو، زەوتکراو، زەفتکراو.

مغضوب: ڕق لێ هەستاو.

مغضوب عليه: خواگیر، خوداگیر، ڕق و پشم لێ هەڵگیراو.

مغطى: داپۆشراو، سەرنراوەوە.

مغطي: داپۆشەر، پێدادەر، لێبوور، لێبوورەر.

مغفر: فەرییکە کە لەژێر کڵاو لەسەر بکرێ.

مَغفرة: زرێیەکە، بووردن، لێ خۆشبوون.

مغفل: نەزان، کەمهۆش.

مغفور: داپۆشراو، بەخشراو، خوا لێ خۆشبوو.

المغل: ژەک.

مغلاق: مرازێکە دەرکە و پەنجەرەی پێ دادەخرێت، ڕێزە، ئاڵقەڕێز، کلۆم.

مَغلطة: وشەیێکە کە کەسێکی لە هەڵە و نیگەرانی باوێ.

مغلَق: بەستراو، ئاخۆتنێکە کەس تێی نەگات.

مغلق: پێکەوەنەر، پێوەنەر.

مغلوب: لە (غلب غلباً) بیدۆزەوە.

مغلوبیه: لە (غلب غلباً) بیدۆزەوە، ژێرکەوتن.

مغلوط: چەوت، چەوتی دار، هەڵەدار.

مغلوق: بەستراو، داخراو، پێوەدراو، سەربەمۆر.

مغلول: کەسێکە زنجیر و تۆقی لە مل کرابێ.

مغلي: کوڵاو، کوڵیو، پژاو.

مغماز: زەختە، پلار، پللار، تانووت.

مغموم: خەمبار، خەفەتبار، بەپەرۆش.

مغمى: بێ هۆش، کاس.

مغمى عليه: بێ هۆش.

مغناطيس ومغنطيس: کانکێش، ئاسنکێش، ئاسن فرێن، مەگن، مەگنار، کانێکە هێزی ئاسن کێشانی تێدابێ.

المغنطيسية: مەگناتیزم.

مغني: بێ نیاز.

مغنّي: گۆرانیبێژ، دەنگخۆش، گۆوین، سترانبێژ، ئاوازەخوان، سترانڤان، ئاوازەبێژ، خۆشخوان، لاوک بێژ، دیلانەبێژ، دەنگبێژ، لاوژبێژ، لاڤەبێژ.

مغوار: تۆپز، تالانکر و شەڕفرۆشی سەخت.

مغيب: دوورکەوتووەوە، پەنهان بوو، بزر، ناپەیدا.

مغيث: بەهاناگەیشتوو، دادڕەس، فەریادڕەس.

مغير: تالانکر.

مُفاخر: بەخۆفش، شانازیکار.

مفاخَرة: شانازی کردن، شانازی بەیەکتری کردن.

مفاد (ج) مفائد: واتا، مەبەس، چەم.

مفأدة (ج) مفائد: کزڵۆوەژ.

مفارق: دوور، جیا، جودا، جیاواز.

مفارقة: جودایی، جیاوازی، لێک دوورکەوتنەوە، لێک هەڵبڕان.

مفازة: چۆل، دەشت، سارا، جێگای ڕزگاری، شوێنی لەنێوچوون.

مفاعل: کارکەر، کارلێکە.

مفاهات: دەم بەدەمەوەنان.

مفاوض: ڕووبەڕوو، هاوکار، بەرانبەری کار و فەرمان، وتووێژە، لە کارێکی بیروباوەڕی خۆ دەرخەر.

مفاوضة: لە (**تفویض**)دا بیدۆزەوە.

مفتاح (ج) مفاتیح: کلیل.

مفتِّت: داقنێنەر، دارزێنەر، دافەتێنەر.

مفتحٌ: کرەوە، ئاوەڵەکرەوە.

مفتخر: خۆهەڵکێش، سەربڵند، شانازیکار.

مفترض: گەرەک و پێویست زایین.

مفترس: دڕندە، جانەوەر.

الحیوانات المفترسة: دڕندە، جانەوەر.

مفترق: پەراگەندە.

مفتري: بوختانکار، شلتاخبار.

مفتش الاسرار: دەمدڕاو، پشکنەر.

مفتش: پشکێنەر، لێپرس، لێکۆڵەرەوە.

مفتضح: بێ ئابڕوو، ڕیسوا، ئابڕووچوو، بێ شەرم، ترۆ، بەدناو.

مفتعل: کاری سەخت.

مفتقر: نیازمەند، ئاتاج.

مفتقد: گوم بوو، وەدووکەوتوو.

مفتکر: بیرکار، بیرکەرەوە.

مفتَّن: لە (**فتنة**)دا بیدۆزەوە.

مفتوح: سەرئاوەڵە، سەرنەبەسیاگ، سەرنەوەسیاگ، کراوەوە، ئاواڵە، بەروالە، بەتاک، وا، واز، والا، وەتاک، ڕاستەڤەکری، ڤالا، کریاوە، وەلا، سەرواز، سەرنەگیراو.

مفتوق: لە (**فتق**)دا بیدۆزەوە.

مفتول: بادراو، وادراو، کشتەک، ڤادراو.

مفتول من اللیف: کەندر، کندر.

حبل المفتول: خرێنە.

غیر مفتول: خاو، بانەدراو، بێ باف.

مفتون: ١- لە ئاژاوە و گێچەڵ کەوتوو ٢- گراو، شەیدا، سەوداسەر، دێوانە، دەیری، دەهری.

مفتي: هیربزان، ڕێدەر، قۆلکێش، زانایەکە بەپێی دەستوورانی ئایینی قۆڵ بۆ کاران بکێشێ.

مفجوع: کۆست کەوتوو، کولافە، دڵشەوتی، دڵسووتاو.

المفحم: پسک، فسەزمان، زمان گیراو.

مفحمة: خەڵووزدان، سوخاڵدان، ڕەژوودان.

مفحوص: پشکنراو، پشکێنراو.

مفخرة (ج) مفاخر: مایەی شانازی و سەر بڵندی.

مُفَخَّم: گەورە، زۆر پایەبەرز، بەرێز

مفدي: قوربان، بەلاگێڕەوە.

مَفَرّ: پەنا، پەناگا، هەلاتگە.

مفرِح: بووژێنەوە، گەشێنەوە، دڵخۆشکار.

مفرَح: بووژاوەوە، شادمان، کەیفخۆش، خەرۆ، دڵخۆش.

مفرَح القلب: دڵخۆش، دڵگەش، دڵکراوەوە.

مفرد: لە (**فرد (ج) افراد**) بیدۆزەوە.

- بائع المفرد: تاکفرۆش.

- بائع المفردات: وردەواڵە فرۆش، خوردەواتفرۆش.

مفرش (ج) مفارش: ڕایێخ، ڕایەخ.

مفرط: فیشاڵکار، هەفشک، پێوەنەر، بەفیشاڵ، بافیشکار. تێپەڕ، لە سنوور تێپەڕ.

مفرَغ: مەفرەق.

مَفرق (ج) مفارق: ١- دوو ڕێیان، چوار ڕێیان ٢- تەوقی سەر.

مفرِّق: جوداکار، جیاکار، دابڕ، هەڵبڕ، هەڵبڕێن.

مفرقعة (ج) مفرقعات: تەقەمەنی، ترەقە.

مفروز: جوێ کراوەوە، جوێ بووەوە، هەڵبراو، دابڕاو.

مفروش: ڕاخراو، داخراو.

مفروض: ١- گەرەک، پێکهاتوو ٢- دراو (لە ئەندازیاری).

مفروق: لە (**فرق**)دا بیدۆزەوە.

مفروم: ئەنجنراو، جنراو.

مفزِع: داچڵەکێن، ڕزاوبەر، ترسێن.

مفزَع: ترساو، ڕزاوبراو، داچڵەکاو.

مُفسد: لە (**فساد**) بیدۆزەوە.

مفسدة (ج) مفاسد: هۆی دوو زمانی و خراپی و گەندی.

مفسِّر: لێدوو، ڕاڤەر، واتا لێکدەرەوە، لەسەررۆ، زمانزان، زوانزان.

مفشّي: ئاشکراکار، زمانشڕ، پێ لێنەر.

مفشّي الاسرار: ڕازدەرخەر، ڕاز ڕانەگر، درکێن، پێ لێنەر، درکێنەر.

مفصد: نەشتەر.

مَفصَّل: بەش بەش و لێک جوێ کراوەوە، دووروودرێژ، درێژە پێدراو، لێدواو، بەپێچەوانەی کورتە، دووڤدرێژ.

مَفصل (ج) مفاصل: لە (**فصل**)دا بیدۆزەوە.

مَفصل الفخذین: نێک، کلۆمک.

مَفصّلاً: بەدووروودرێژی.

مفضال: کەسێکە زۆر زانا و هونەرمەندبێ.

مفضَّض: زێوکێش، ئاوەزێوکراو، زێوین، ڕووکێشی زێو.

مفضّل: پەسند، پەسندکراو، بەباشترین هەڵبژێردراو.
مفضوح: ئابڕووبراو، هەتک کراو، ترۆ، ڕیسوا.
مفطر: ناشتاشکێن، ڕۆژووشکێن.
مفطور: ئافەریدەکراو، پەیدابوو، سروشت و دەروونی ئافەریدەکراو.
مفطوم: منداڵی لە شیرکراوەوە.
مفعول: کراو، کریاک، پیشکبەر.
مفعول العمل: کاری کراو، کار ئەنجام.
مفقود: بزر، گوم، ونبوو.
مفقود الاثر: شوێن براو.
مفقود الشعور: کاس، تاساو.
مفكرة: یادنامە، بیرەوەخەر.
مفلاق (ج) مفاليق: سووک، نزم، دەست بەتاڵ.
مَفلح: ڕزگار، پیرۆز، سەرکەوتوو.
مفلس: نابووت، لات، مایەپووت، بێ پووڵ و پارە، دەست بەتاڵ، مایەپووچ، ناویت، هالکەنی، ڕووشاوان حاڵ، سالووک.
مفلق: بوێژێکە وتەی سەیر بەکاربیات.
مفلوج: کۆج، شەپلەلێدراو.
مفكّر: پربیر، بیرکەرەوە، زۆر بیرکەرەوە، ڕامێن، تێرامێن.
مفكّرة: هۆشێنە، هۆشێنەر، یادهێنەر، بیرنامە، یادێنەر.
مفني: لەناوبەر.
مفهوم (ج) مفاهيم: واتا، چەمک.
مفوض: لە (فوض)دا بیدۆزەوە.
مفوض الخفر: سەرپاسەوان، سەرکێشکچی.
مفوض الشرطة: سەرپۆلیس.
مفيد: سوودمەند، بەقازانج، بەردار.
– غير مفيد: بێ سوود، سەر، سهرک، بێ کەلک، بەیار.
مقابل: بەرانبەر، ڕووبەڕوو.
– بدون مقابل: بێ بەرانبەری، خۆڕا، خۆڕایی.
مقابلة: بەرانبەری، ڕووبەڕووکردنی دوو یا چەند چتان. ڕووبژار، ڕووبەڕوویی، لە زاراوەی بدیع برێتییە لەوە کە لە نێوانی پارچەکانی دوو ڕستە یا دوو لەتکە هەڵبەستان دژی و جیاوازی هەبێ.
مقابلة صحفية: دیدەنی.
مقاتل: شەرکار، شەرفرۆش، شەرەوان، بکوژ، کوژندە.
مقاتلة: لێکدان، شەڕ لەگەڵ یەکتری کردن.
مقاربة: لە (قرابة)دا بیدۆزەوە.
مقارن: نزیک، هاورێ.
مقارنة: بوونە یار و هاورێی یەکتری، نزیکی، بەرانبەری، بەراوەرد، لێک نزیک بوونەوە.
بالمقارنة: لەچاو.
مقاسمة: چتێکی لەگەڵ یەکتری بەشکردن، سوێند خواردن، سوێندان.
مقاس: دەمکانە، دەمووکانە.
مقاساة: لە بەرانبەر سەخت و ڕەنج و ئازار خۆڕاگرتن، چەوسانەوە، ڕەنج کێشان.
مقاطعة: لە (قطعة)دا بیدۆزەوە.
مقال: وتووێژ، قسە، وتە، گوتە، گۆتە، قەواتی، کەڤنە شۆب، وتار.
مقالة (ج) مقالات: وتار، قەواتی.
المقالة الادبية: وتاری وێژەیی.
مُقام: لە شوێنێکی ئارامگرتن و داکاسان، جێگا، زەمینە.
مَقام (ج) مقامات: کۆگە، کۆمەڵگە، پایە، جێ، جێگا، دەڤەر، دێلەڤ، ژێرە لە (جەبر)دا.
مَقامة (ج) مقامات: وتار لە تصوف، پەشیمانییە (تۆبە).
مقامر: قوماریاز، قومارچی.
مقامرة: پێکەوە قوماركردن.
مقاول: وەخۆگر، وەستۆگر، بەڵێندەر، بەڵێندار، دەستەبەر.
مقاولة: لە بارەی کارو فەرمان یا وتووێژێکییەوە بڕیاردان پێکەوە.
مقاوم: بەرگر، بەرگەگر، بەربەرەکانیکار.
مقاوم: پێشگر، بەربەرەکانیکار.
مقاومة: بڕوانە (قاوم مقاومةً).
مقايسة: ١- ئەندازەی دوو چت یا دوو کاران پێکەوەگرتن، خەمڵکردن، وەگرتن، دانان، بەراوەردکردن، بەراوەردکردنی دوو چت ٢- ژێرە، بنە، لە ژمارە و پێوانێ.
مقايضة: هێلکە شکانێ، هێلکەشکێن، ئاڵشت.
مقاييس السطوح: پێوەرەکانی ڕوو.
مقبرة (ج) مقابر: گۆڕستان، گۆڕسان، زەهمان، گۆڕخانە، موغبەرە.
مقبض: دەسە، دەسک، دوڤک.
مُقبِل: ڕووتێکەر، هاتوو، داهاتوو، دادی، ئایندە.
مُقبَل: ڕووتێکراو، ئایندە، داهاتوو.
مقبلاً: ١- هەڵتەک هەڵتەک، ڕووتێکردن ٢- لە داهاتوودا.
مقبوض: وەرگیراو، گیراو.
مقبول: وەرگیراو، پەسندکراو، پێ خۆشبوو، پەسەن، پەسند، هەویان، خۆشهاتوو، لە خوا خۆشهاتوو، بەجێ.
مقت: دوژمنایەتی کەسێکی کردن.
مقتبس: سوود وەرگر، ڕووناکی گیر.
مقتحم: بێ بڕوا، کەسێکە بەبێ لێکدانەوە دەست لە کارێکی بقەدارەوە بدات.

مقتدر: لە (**اقتدار**)دا بیدۆزەوە.
– **غير مقتدر**: بێ توانا، ناتوان.
مقتدي: وەدووکەوتوو.
مقتدى: ئەو کەسەیە رووی تێ بکەن و وەدووی بکەون.
مقترح: داهێنەر، پێشنیازکار، زووهەڵبەس.
مقترن: لێک نزیک، دۆست، یار.
مقتصد: بەئابوور، ئابووریناس، ئابووریزان، ئابوورکار، ئابووریکار.
مقتصر: کورتکراوە، قوڵەکراوەوە.
مقتضب: براو.
مقتضي: پێداویست، هۆ.
مُقتضي: داخواز، داواکار، ویستەر، خواستەر، خوازۆک، بخواز.
مقتضيات المصلحة العامة: ویستەمەنیەکانی بەرژەوەندی گشتی.
مقتفي: لەبەر بێ کەسێتی رۆیشتوو، وەشوێن کەوتوو.
مقتل (ج) مقاتل: کوژتنگە، کوژتارگە.
مقتنع: چاوتێر.
مقتني: خاوەند، دەست کەوتوو، وەدەست هاتوو.
مقتول: کوژراو، کوژاو، کوژیاگ.
مقحم: ضعيف، سست.
مقدار: لە (قدر (ج) (قدار)دا بیدۆزەوە.
مقدار اتجاهي: بڕی ڕێبازی، بڕێ ڕێبازانە.
مقدار غير اتجاهي: بڕی نارێبازی، بڕی نارێبازانە.
مقداراً: هەندێک، هەنێ، هەندێ.
مقداراً آخر: هەندێکی تر، کەمێکردی.
مقدار الجبري: چەردەی جەبر، هەندەی جەبری.
مقدار ذلك: هەندەی دی، هێندەی دی، هەندو، هەفقاس.
مقدار ضئيل: کەمێ، چکێ، تۆزێ، نەختێ.
مقدار كافي: گوژمە.
مقدار قليل: کەمێک، نەختێک.
مقدام: ئامادە، بۆ شەڕ و هەڵمەت، ئازا.
مقدح: ئەستێ، ستێ، هەستە، ستە.
مُقدَّر: سەرنووێشت، چارە، چارەنووس، هەنگامە، ڕووداو.
مقدّر: خەمڵچی، واگر، وادانەر.
مقراض: دووارد، تۆڕتۆ، مەگریجەنی.
مقدَّر: بەر کەتی، لە چارە نووسراو، بڕیار لەسەر دراو، چارەنووس.
– **مدى المقدرة**: یارا، توانا.
مقدّس: پاک، پیرۆز، دەوڵەتی.
مقدم: لە کۆچ گەر، ئەمە کاتی هاتن.

مقدَّم: پێشوو، پێشی، هاتوو، پێشایی.
مقدمة: سەرەتا، بەرایی، پێشدەست، پێشڕۆ، پێشەنگ، بەربێژی، بەرگۆتن، دەرامەد، دەستپێکی، پێشەکی، دەست پێشی، بەرایی.
مقدور: ئەوەی لە توانا دایە، توانا.
مقذوفات بركانية: هەڵپڕژاوی ئاگرپژێنی.
مقر: بارەگا، ئارامگا، ئارامگر.
مقر السلطنة: شانشین، میرنشین.
مقر عسكري: بنکە.
مقر القيادة: بارەگای لەشکری.
مقرار: خوێندنگە، خوێندنخانە.
مُقرّ: ددان پێدانەر، پێ لێنەر.
المِقربة: دەستەک.
مقرر: بڕیار دراوە، بڕیار لەسەر دراو، ئارامگرتوو.
مقرنس: میچ یا گونبەزێکە بەگێچی نەقش و نیگاری دەریەڕیو و پلە پلە دروست کرا بێ.
مقروء: خوێندراوەوە.
مقروض: قەرزدار، براو، گەزتراو.
مقرَّب: نزیک.
مقروع: کوتراو، گەورە و مەزن.
مقرون: نزیک، نێزیک.
مقدمة الكتاب: پێشدەستی، دیباچە، دیواچە.
مقريء: خوێنەر، کەسێکە خوێندنەوەی قورئانی فێری خەڵکی بکات.
مقدمة الجيش: سەرجەنگ، پێشجەنگ، سەرهەنگ.
المقزحة: خوویدان، نمەکدان.
مقسط: دادگەر، دابەشکار.
مقسم: بڕوانە قصابە.
مقسم: دابەشکار، دابەشەر.
مقسوم: بەشکراو، دابەشراو.
مقسوم علي (÷): نیشانەی دارەبەش بەرکەوتوو.
مقسوم عليه: بەشدراو، بەسەر دابەشکراو، ژمارەیێکە کە ژمارەییێکی تری بەسەردا دابەش کرابێ.
مقشَّر: دارنراو، داماڵراو، پاککراو، تیکوڵ یا پێست لێ کراوەوە، داڕووشاو.
مقشِّر: دارن، پێست یا تیکوڵ لێکەرەوە.
مقشط (ج) مقاشط: مرازی کەوڵکردنێیە، ئامرازێکە پێستی مالات و ئاژەڵانی پێ لێ دەکەنەوە.
مقشور: بڕوانە مقشَّر.
مقصَّب: زەڕی، زەربان، ئەستوور و ڕەق، زێڕباف، زێڕباخن، زەڕین.

مقصبة: قامیشەلان.
مقصد (ج) مقاصد: لە (قصد)دا بیدۆزەوە.
مقصّر: کورتکەرەوە، قوڵەکار، کۆتایی کار، سستی کار.
مقصلة: سەربڕ، چەشنە مرازێکی خنکاندنێیە سەری مرۆی لە لەشی جووێ دەکاتەوە.
مقصود (ج) مقاصد: ئامانج، ویستراو، ئارەزوو کراو، مراز.
مقصور: کورتکراوەوە.
مقصورة: لە (قصر ومقصور)دا بیدۆزەوە.
مقضي: تەواو بوو، ڕەوا بوو.
مُقطِّر: تکێن، داچۆڕەر.
مُقطَّر: تکاو، چکا.
مقطع (ج) مقاطع: برگە، پچرگە.
– **متحد المقطع**: هاوبڕگە.
– **شبه مقطع**: لابڕگە.
مُقطَّع: ئاوارە، دەربەدەر.
مقطف: دەسەچینە، دەستە چینە.
مقطفة: قەرتاڵە.
مقطوع: بڕاو، بڕدراو، پارچەکراو، پساو، پسێنراو.
مقطوع الريش: کۆتەرە.
مقطوع اليد: دەستبڕاو، یەکدەست.
– **غير مقطوع**: نەبڕاو.
مقعد (ج) مقاعد: دانیشتگە، نیشتگە. قوون، کوون، کۆمیە، کۆم.
مُقعَّد: ئاڵۆز، گرێچن، گرێ گراوی، بەپێچوپەنا، ناسازگار.
مقعَّر: قوپاو، کلۆر، ناوچاڵ، قووڵ.
مقعر الوجهين: هەردووک ڕوو قوپاو.
مقفع: سەرشۆڕ، سەرەوژێر، کەسێکە دەستەکانی کرژ و هەڵقرچا بێ.
مقفل: قفل دراو، بەستراو.
مقفى: پاشبەند ڕێک، بەشی قەندار، دوا ڕێکوپێک.
مقل: دەروێش، دەستکورت.
مقلاة: تاوە، ئاخلیفینک، ڕیترو، ڕمپێشک، ڕوون پێژ، لنگ.
مقلاع (ج) مقاليع: لە (قلع)دا بیدۆزەوە.
مقلب: وەرگێڕ، ئاوەژووکەرەوە، سەرەونخونکەرەوە.
مقلة (ج) مقل: (مقل العين: گلێنەی چاو)، گلێنکە، گوزا چاڤ، گلارەکانی چاو.
مُقلِّد: لاساییکەرەوە، پەسخەلی، هەنە کچی، هەنە کار، هەنە کۆ، لاسایی کار.
مقلع: هەڵکەنەر.
مقلق: جاڕسکار، جاڕس و هەراسان و تەنگاوکار.
مقلّم: خەت خەت، خیت خیت، دێغ دێغ.

مقلمة: قەڵەمدان.
مقلوب: لە (قلْب)دا بیدۆزەوە.
مقلوع: هەڵکەنراو، هەڵقەندراو.
مقلّى: سوورکراوەوە.
مقمر: مانگەشەو، ماتاو، مانگەڕۆژ، هەویەشەو، هەویزۆک، تاڤهەی.
مقمعة: گۆپاڵ.
مقمل: ئەسپێوون، دژووێن.
مقنع: سەرپۆشی ژنان.
مقنع: تێگەیێن، دابینکار، لاسدەر، تەفرەدەر.
مقنع: سەر و پۆتراک داپۆشراو.
مقنن: یاسا دانەر، دەستوورناس.
مقني: کارێزکەن، کارێز هەڵکەن.
مقهور: شکاو، ڕقوقین لێ هەڵگیراو.
مقهى (ج) مقاهي: چاخانە، چایخانە.
مقوال: خۆشزمان، قسەباش، زمان پاراو.
مقود (ج) مقاود: کەمەندە، کەمەن، جڵەو، هەوسار، هەڤسار، قەراسە، دەستەوسار، دەسکە جڵەو، دەستە جڵەو.
مقوس: کەوانەدار، گەودار.
مقوقس: باڵندەی تۆقدار و ناوی پادشایەکییە.
مقولة: وتار، گوتار، گوفتار.
مقوم (ج) مقومات: ڕاستکار، مەزندەکار، نرخپرس، سروداگەر، ڕاگر، ڕاستکار، ڕاستکەرەوە، ساخکەرەوە.
مقوى: مقەبا.
المقوى المموج: موقەبای لۆچدار.
المقوي: هێزدەر، تواناییدەر، بەهێزکار، هێزبەخش، بووژێنەوە.
مقيء: ڕشێنەوە، دەرمانی هەراژ، دەرمانی ڕشانەوە.
مقياد (ج) مقاود: هەوسار، هەڤسار، قەراسە، ڕست، جڵەو، لڤان Livon.
مقياس (ج) مقاييس: پێوەر، پێوانە، ئەندازەگر، ئەندازە مرازێکی وایە ئەندازەی جێ پێ دیاری بکرێ، ئەندازەژمێر.
مقياس الارتفاع: پێوەری بەرزی.
مقياس التشاقلي: پێوەری وێچوواندی، پێوەری قورسەکی، پێوەری وێنەپێو.
مقياس الخارطة: پێوەری نەخشە، پێوانەی نەخشەکە.
مقياس الرسم: پێوەرەکانی ڕوو (ماتماتیک)، پێوەری وێنەکێشان.
مقياس الرطوبة: شێ پێو.
مقياس السطوح: پێوەری ڕوو.
مقيد: پابەست کراو، پێوەند کراو، گرفتار، دەربەست، گیر، گیراو، گیری، گیرۆ، گیرۆدە، دەربەس، دەربەن، دەربەند.

المقيظ: هاوینەهەوار، ئێلاخ هاوینەوار.

مقيم: له (اقامه)دا بیدۆزەوە.

مك: له جێ چوواندن، لەگە بردن.

مك العظم مكاً: ئێسک مژین، مژتن.

مكاء: شوانهەڵخەڵەتێنه، شکانشته خلیک.

مكابرة: خۆ بەفیز و گەوره نواندن.

مكاتبة: نامه بۆ یەکتری نووسین.

مكار: فێڵەزان، دفنان، چڤۆ، خاپۆ، تافتەخۆر، چاتانه، گزەوون، جامباز، جانباز، خۆقەباز، نازکار، خاپینۆک، ڕیپۆکار، ڕیپۆر، فەنباز، کەیووا، نیاتەکار، وڕ وڕە، فێڵباز، تەفرەدەر، کەڵەکباز، شێوەباز، فریوباز..

مكاري: بەکرێدەر، کەسێکە ئەسپ و وشتر و هەموو جۆره چوارپێیەکی بەکرێ بدات.

مَكاس: باجگر، ڕادار،گومرگچی، باج ئەستێن، ڕاگر.

مِكاس: دوودڵی و نیگەرانی له فرۆشتندا، نرخ کەمکردنەوە، چەنه لێ دان، کڕیار و فرۆشیار.

مكاشر: دەراوسێی نزیک، ددانگر.

مكاشفة: ئاشکراکردن، دەرخستن فەرمانێکی کراوه له ڕووی چتێکی نهێنی وا نەمان.

مكافأة: پاداشت، دفنان، تۆڵەی چاکه دانەوە، پاداش، ئیزا، ئەمەک، ئەمەگ، خەڵات، بەخشش.

مكافح: پێشگر، بەربەرەکانیکار، تێکۆشەر.

مكافحة: تێکۆشین، پێشگرتن، بەربەرەکانی کردن، قڕان تێخستن.

مكافحة الحشرات: گەزنده قڕان، مێش و مەگەز لەناو بردن، قەلاچۆ تێخستنی زیندەواران.

مكافئ: هاوهێز، تۆڵەدەرەوە.

مكالمة: له (كلمة تكلما)دا بیدۆزەوە.

مكافيء: ئەوەیه که لەگەڵ چینێکی تر بەرانبەر و هاوچەشن بێ.

مكان (ج) امكنة: جێگا، جێگه، جێ، حاس، جا، گا، گه، وەند، جهێ، دەڤەر، کۆ، لۆر، دێلەڤ، جاگه، تەڤگەر، دان، سار، سان، شوێن، هەرەمێن، (یاگه) کورتکراوەوه.

مكان لحج: تەنگەبەر، شوێن تەنگ.

المكان الوعرة والمنيعة في الجبال: یاس.

مكانة: پایه، پله، شان.

مكانفة: یارمەتی یەکتری دان.

مكاني: شوێن، کلۆس.

مَكّب: کەبابخانە.

مكّب: غەر غەرەی دەزوو.

مُكِبّ: سەرشۆڕ کەسێکه هەمیشه تەماشای زەوی بکات و سەری خۆی بەرز نەکاتەوە.

مُكَبّر: بانگدەر.

مكبّرة: بڵند بێژرد، بڵێنه بێژردم.

مكبّرة: زلکار، گەورەکەرەوە.

مكبس (ج) مكابس: مەنگەنه، مەنگەنه، جەڕ و مەنگەنه، مەنگەنەی پەستاوتن، پەستێنەر.

مكبس دولَر: پەستێنەری گەڕۆک، پەستێنەری خولاوە.

مكبس المائي: پەستێنەری ئاوی، مەنگەنەی ئاوی.

مكبس: پەستێنەر.

مكبوب: ڕژاو، سەرەوژێر، بەرەوخوار، قلپ بووەوە.

مكبوس: ئاخنراو، پەستاوتراو، داپەستاوتراو، داپەستوو.

مكتب (ج) مكاتب: نووسینگە، فێرگە، خوێندنگە، قوتابخانە.

المكتب الخاص: نووسینگەی تایبەتی.

المكتبة: پەڕتووکخانە.

المكتبة العامة: پەڕتووکخانەی گشتی.

مكتتم: پەنهان ڕاگر.

مكتحل: کەسێک چاوی خۆی ڕەش کردبێ.

مكتسب: وەدەستهاتوو، دەستکەوتوو.

مكتشف: داهێنەر.

مكتوب (ج) مكاتيب: نامه، ڕەشبەڵەک، قاقەز، دەستنووس، ئابادی، نووسراو.

مكتفي: بەس، هەرهەنده.

مكتنف: دەورەدەر، یاریکار.

مكتوم: پۆشراو، پەنهانکراو، ڕاز، نهێنی، پەنهان.

مكث: ڕاوەستان، مدران، مدرای، جێگیر بوون، گیر بوون، وه درەنگ کەوتن، چاوەڕوان بوون، درەنگ کردن.

مكثاف ومكثف: خەستکار، خەستەر، چڕکەرەوە، خەستکەرەوە.

مكثر: دەوڵەمەند، دارا.

مكثف: خەستکەر، خەستەر.

مكحلة: کلدان، کلتوور.

مكحول: کل له چاو کراو، ڕەژیاگ، کل له چاو کێشراو، چاو ڕشتوو.

مكدر: ئازاردەر، چرووسێنەر، ئازار چێژتوو، چرووسادەوە، دڵگیر، شلوێ، دڵگران، دڵتەنگ، دڵڕەنج، دڵخووەر، دڵەن، دڵمەن، دڵمەند.

مكدي: (ه) گەدا، دەرۆزەکار، سواڵکار.

مكذب: وەدرۆ خەرەوە.

مكذوب، مكذوبة (ج) مكاذيب: درۆ.

مكر (ج) مكور: فێڵ، فرۆفێڵ، تەڵەکه، بەند، باو، بەندوباو، فریو، ڕیپ، ئارداف، ناز، چڤ، خاپۆ، گۆبەند، گزەوون، چاپ و چووپ، خاپ، ڕاو، ڕەنگ، فەنبازی، کەڵەک، داو.

مكرر: دووپات، دووپات کراوەوە له (تكرار)دا بیدۆزەوە.

المكرشة: گیپە.
مكرم: ڕێزگر، قەدرگر.
مكرم: ڕێزکراو، قەدرگیراو.
مكرمة (ج) مكارم: گەورەیی، مەزن.
مكرة (ج) مكارة: ڕەنج و سەختی و ناخۆش، ئەوەیە بێز و بۆنی لێ بکرێ.
مكروه: ناحەز، بێزو و بۆ لێکراو، ناپەسند، نارەوا، گەند، گەندەژە، ناشیرین، قۆڵ بۆ نەکێشراو.
مكس: خەراج، باج وەرگرتن، ڕاداری، باج.
مكسب (ج) مكاسب: ئەوەیە کە لە کڕین و فرۆشتندا دەست دەکەوێ، قازانج، سوود، دەستکەوت.
مكفوف: کوێر، نابینا.
مكسر: شکاو، تێکشکاو.
مكسور: شکاو، تێکشکاو.
مكشوف: لە (کشف)دا بیدۆزەرەوە.
مكعب: لەشێکە خاوەندی شەش ڕووی چوارگۆشە بێت.
مجموع مكعبين: سەرجەمی دوو سێ جا.
الفرق بين المكعبين: جیاوازی نێوانی دوو سێ جا.
مكعب: کەوش، قۆندرە، سۆڵ.
مكمل: کاکۆڵدار، خوڵا، نەدار.
مكلف: ناچارکراو، بەسەردا بڕاو، بەسەردا سەپاو.
جندي مكلف: قاف، پێشمەرگەی زۆرە‌یی.
مكلل: لە (تكليل)دا بیدۆزەوە.
مكمل: دواکەوتوو، بەجێماو، دواکەوتە.
مكمل: تەواوکار، بڕکار، پڕکەرەوە.
مكمن: لە (کمين)دا بیدۆزەوە.
مكمن الصياد: لە (کمين)دا بیدۆزەوە.
مكن، تكن: گەرای کوللە و مار و ئیتر.
مكنة: هێز، توانایی، دەوڵەمەندی، ماڵ، دەوڵەت، سامان.
مكنسة: لە (کنس)دا بیدۆزەوە.
مَكنَّف: چی دەورەدراو.
مكننة: مەکانیزمە.
مكنوز: لە گەنجینە دانراو.
مكنون: پۆشراو، شاردراوەوە، پەنهان.
مكواة (ج) مكاو: وتوو، ئوتوو.
مكوس: گومرگ، باجی گومرگ، باجگیری.
دار المكوس: گومرگ.
مكوك (ج) مكاكيك: تاسی ئاوێیە، مێکوکی جۆلایی و ئیتر، مەکۆ، شەپۆڵ، مەکۆک.
مكوكب: ئەستێرەدار، ئەستێرەنیشان.
مكوم: کۆماکراو، بەسەریەکدا هەڵدراوەوە.

مكون: پێکهێنەر، داهێنەر، پێکەوەنەر.
مكوي: لە قاقدەر، دەقدەر، وتووچی، وتوولێدەر، وتووکێش.
مكياج: ئارایشت.
مكيال: پێوانە، ئەیار، کۆڵ.
مكيال الطان: کەپوولە، کەپیلە.
مكين: جێگرتوو، خاوەند و جێ و پایە.
مكينة (ج) مكانات: پلە، پایە، هێمنی، نەرمی.
مكينة (ج) مكائن: ماشین، ماشینە.
المكائن البسطة: ماشێنە سادەکان.
ملك الساعة: کۆک کردنی کاتژمێر، بارکردنی کەژمێر.
مل ملا: کز و خەمناک بوون، نەخۆش و ناساز بوون.
ملا: ئاوکێش، ئاوهەڵێنج.
ملء: پڕ بەکاسەی.
الملء: پیروتژی کردن، ڕتماندن، سیلەکردن، دەستەیێک مرۆ.
ملأ ملأ: پیروتژی کردن، ڕتماندن، سیلەکردن، دەستەیێک مرۆ.
ملأ الساعة: کەژمێر بارکردن، کاتژمێر کۆک کردن.
ملء القلب: پڕ بەدڵ.
ملء الكف: کۆڵ، کۆلم، لاوێچ، پڕ بەمستی.
ملء اليد: پڕ بەدەستی، پڕ بەمستی.
الملاء: پەسیوی، هەلامەت.
ملاء (ج) ملاء: پەسیوی، هەلامەت.
ملائكة: فرشتە، فریشتە.
ملائم: نەرم، سازگار، لەبار، کیس، بژوون، دەستدان.
– غير ملائم: نالەبار، ناسازگار، تووش.
ملابس: پۆشەمەنی، جلوبەرگ.
ملابس الحداد: کووێن، ڕەشپۆشی.
ملابس الرثة: جلوبەرگی دڕاو، جلوبەرگی ڕزیو و کەنەفت.
ملابس الشتوية: جلوبەرگی زستانێ.
ملابس صيفية: جلوبەرگی هاوینێ.
ملابس ضيقة: جلوبەرگی تەنک، بەرگی چەسپ.
ملابس عتيقة: جلوبەرگی کۆن.
ملابس مفتوقة: جلوبەرگی هەڵپچڕاو، جلوبەرگی هەڵوەشاو.
ملابس ممزقة: جلوبەرگی لە کارکەوتوو.
ملابسة: تێکەڵاو بوونی کاروبار، سەر لێ شێوان.
ملاح: مەلەوان، مەلەڤان، ئاوباز، کەشتییەوان.
ملاح بحرية: کەشتییەوان، مەلەوانی دەریایی.
ملاح العوامة: کەڵەکەوان.
ملاحة: مەلەوانی، کەشتییەوانی، مەلەڤانی، ئاڤژەنی.
ملاحة بحرية: کەشتییەوانی، مەلەوانێتی دەریاییە.
مديرية الملاحة العامة: بەڕێوەبەرایەتی دەریاوانی گشتی.
مَلاحة: جوانی، شرینی، شۆخی، چاکی، زرێوانی.

ملاحظ: بڕوانە لاحظ، ملاحظة.

ملاحظة: بەگۆشەی چاو تەماشا کردن، ڕوانین، سەرنجدان، وردەوە بوون، سەرنج یا سەرنجە.

ملاة: لە (لجا)دا تەماشایەکی (ملجا)ی بکە.

ملاذ الاثام: پشتوپەنای مرۆڤان.

ملاریا: لەرزوتا، سێبەڕۆ.

ملازم: هەمیشە لەگەڵ، هاوڕێ.

ملازم العسکري: سەرکردەی سوپایی.

ملازمة: هەمیشە لەگەڵ کەسێکی یا چینێکی بوون.

ملاسة: ماڵوو، نەرمی، ڕێکی.

ملاصق: پێکەوەنووساو، لێک نزیک.

ملاط: گڵ، گێچ، قوڕی سواخێ.

الملاط الکلس: قوڕ و قسڵ، گڵ و گێچ.

ملاطفة: لە (لطف)دا بیدۆزەوە.

ملاعبة: گەمە لەگەڵ یەکتری کردن.

ملاعنة: جنێو پێکدان.

ملاقاة: لە (لقاء)دا بیدۆزەوە.

ملاقي: لە (لقاء)دا بیدۆزەوە.

ملاك: گوڵ، بنچینە و مایەی چی، بەندیواری کار و فەرمانان یا ئەوەیە کە چتێک بەوییەوە ڕاوەستا بێ، (کادر).

ملاك: خاوەند ماڵ و سامان، ساماندار، خێوی، دێدار.

ملاکمة: شەڕە مستەکۆڵە، مستەکۆلانێ، بەمستەکۆڵە لێکدان، زۆرەدانی، زۆرانبازی، ململانێ.

ملالة: بێزاری، دڵتەنگی.

ملال: خەفەتباری، کزی، پەرۆشی، پەرێشانی، ناسازی، دڵتەنگی.

ملام: سەرزەنشت کراو.

ملامة (ج) ملاوم: لە (لوم و ملامة)دا بیدۆزەوە.

ملامح: ئاوکار، دیمەن، ڕووکار.

ملامسة: دەست لێکدان، دەست بەیەکتری داماڵین.

ملآن: پڕ، تژی، کەیل، تراز، تەژی، دنگ.

ملبس: پۆشراو، لەبەرکراو. نوقلی بادام، هێلکە چۆلەکە.

ملبوس: لەبەرکراو، پۆشراو.

ملة: خۆڵەمێشی گەرم، ژیلەمۆ.

ملة (ج) ملل: ڕێگا، ئایین. هۆز، گەل، نەتەوە.

ملتئم: وێکهاتنەوەی برین و چاک بوونەوە.

ملتبس: وێچوو، وێکچوو، داپۆشراو.

ملتجئ: پەنابەر، هانابەر.

– قبول الملتجئ: پەنادان.

ملتحق: پێکەیشتوو.

ملتحم: لە جێم کراو، جۆش خواردوو.

ملتحمة: دیوی ژوورەوەی پەلکی چاو.

ملتزم: وەخۆگر، لەخۆگر، دەستەبەر، دەستەبەرە.

ملتصق: پێوەنووساو یا لکاو.

ملتطم: دەریای هەستاو و شەپۆڵدار.

ملتف: تێکئاڵاو، پێچ خواردوو.

ملتفت: لا لێکەرەوە، ڕوو تێکار.

ملتقط: هەڵبژێر، چنینەوە.

ملتقي: دیتنگە، ژوانگە، شوێنی پێکگەیشتن.

ملتقي النهرين: دوو ئاوان.

ملتئم: سارێژ، وێکهاتووەوە.

ملتمس: ویستەر، تکاکار، داینەگیر، دەستەودامان دەستەوداوێن.

ملتهب: بڵێسەدار، تەشەنەدار، گڕگرتوو، داگیرساو.

ملتهف: ئاگری زمانەکێش.

ملتوي: گێڕ، لوول، مژخواردوو، پەپۆکەخواردوو، پێچ خواردوو.

ملتوي المفاصل: جومگە وەرگەڕاو.

ملج ملجاً: (ە) مڵچاندن، مڵچە، مڵچە مڵچ کردن، چڵپاندن مرچە مرچ کردن.

ملجأ (ج) ملاجئ: لە (لجأ)دا بیدۆزەوە.

ملجم: لغاو کراو.

ملح: پێداگر.

ملح: سپێکە تێکەڵ بەڕەش کرا بێ.

ملح (ج) املاح: خوێ، خێ، خوە، خووا، مەکێ، غەک.

ملح بارود: شۆرە.

ملح الصخر: بەردە خوێ، خوێی بەردی (کیمیا).

ملح الطعام: خوێی چێشت.

ملح مغذي: خۆراکە خوێ.

– ارض ملحية، منبع الملح: خوێتڵێن.

– املاح معدنية: خوێی کانی.

ملحد: لە ئایین دەرچوو، لە ئایین وەرگەڕاو.

ملحفة: (ە) لیفە.

ملحق: ڕەگەڵ کەوتوو، پێگەیشتوو، پێگەییوو، پاشکۆ، هاوڕێ، پاشەر، پێگەیاندراو.

ملحق الثقافي: پاشکۆی زانیاری، پاشەک.

ملحمة (ج) ملاحم: داستان. شەڕێکیشە کوشتاری زۆر تێدا ڕوو بدات.

ملحن: ئاوازدانەر.

ملحوظ: دیتراو، بەگۆشەی چاو تەماشاکراو.

ملحية: شۆرەکات.

ملخص: سەردەوس، کرۆک، کاکڵ، پوختە، کورتە، بەکورتی ڕاڤەکراو، کورتکراوە.

ملدوغ، ملسوع: پێوەدراو، مارانگاز، مار گەزتوو.

ملذة (ج) ملذات: خۆش هەوەس.

ملزم: کەسێکە کارێک یا فەرمانێک لەسەروی گەرەک کرا بێ، دابین بوو، داکەوتوو، دامرکاو.

ملزم: بەزێنەر، فستۆق، دابینکار.

ملزمة (ج) ملازم: بەند (لە لای چاپخانان بەند (١٦) لاپەڕەیە).

ملزوم: چی پێویست و بەکەڵک.

ملساء: لووس.

ملصة: دز گۆژگە، دز کۆشگە، دزگا.

ملصق، ملصوق: پێوەنووساو، پێوەلکاو.

ملطاس (ج) ملاطس: کوتکی بەرد شکاندنێیە.

ملطخ: تێوەدراو، پیسکراو.

ملطخ بالدخان: دووکەڵاوی.

ملطفة: نامە، پڕ لە میهرەبانی.

ملعب (ج) ملاعب: لە (لعب)دا بیدۆزەوە.

ملعبة: کراسی بێ قۆڵ کە منداڵان لە کاتی گەمەدا لە بەری دەکەن.

ملعقة (ج) معالق: کەوچک، کەفچک، کەفچی، کەفچە.

ملعقة اشتعال: کەوچکی سووتان.

ملعقة خشبية كبيرة: ئەسکوێ، چەمچە، ئەسکوو، کوودە.

ملعقة الشاي: کەوچکی چای.

ملعنة (ج) ملاعن: لە (لعنة)دا بیدۆزەوە.

ملعون (ج) ملاعين: بڕوانە لعين.

ملغي: پووچ کراوەوە، تێکدراو.

ملف: لیفە، غەڕ غەڕە. (لە فیزیک)دا: کۆیل.

ملف في الكهرباء: گلۆڵە، گولۆڵە.

ملفة: فایل.

ملفة الخيط الحرير: گلۆڵە، گولۆڵە، ماشەر.

ملفة شخصية: فایلی کەسێتی.

ملفق: ڕێکخراو، پێکهاتوو.

ملفوف، ملفوفة: لە (لف)دا بیدۆزەوە.

ملقاط، ملقط (ج) ملاقط: لە (لقط)دا بیدۆزەوە.

ملقب: نازناودار.

ملقح: پەیوەندکراو، کوتراو. پەڕێندراو.

ملقح: پەیوەندکار. پەڕێنەر.

ملقلق: خەمبار، دەنگ و هەرایەکە کە تێکەڵ ناسازگاری بێ.

ملقى: ئاوێژتراو، فڕێدراو.

ملقي: ئاوێژەر، فڕێدەر.

ملك الموت: فریشتەی گیان ئەستێن (عیزرائیل).

ملك (ج) املاك: مڵک، سامان، بۆچک، دەوڵەت.

ملك (ج) ملكاً: بوونە خاوەند سامان، بوونە خاوەند، خاوەندێتی کردن. داگیر کردن، دەست بەسەرداگرتن.

ملك (ج) ملوك: شا، پادشا، میر، خوسرەو. میرەک، خاوەند سامان، ساماندار.

ملك الملوك: شاهەنشا، میری میران.

ملك النمل: شامێروو، کەڵەمێروو.

– اولاد الملوك: شازادە.

– بلاط الملكي: شانشین، دەربار، ئەرک.

– نديم الملوك: شایار، شالیار، هاودەمی پادشا.

ملكة: شاژن، ژنمیر، خێزانی میری، شارەبانوو.

ملكة النحل: شاژنی هەنگان.

ملكوت: سامانی زۆر و فراوان، گەورەیی و دەسەڵات، دەستەڵاتی ئاسمانی شکۆ، جیهانی فریشتان.

ملكة (ج) ملكات: سامان و توانایی کاری یا چالاکی تێگەیشتن لە ئەنجامی ڕاهاتن و تاقیکردنەوەدا.

ملكي: هی منە، ماڵی منە، سامانی منە.

مَلَكي: شایانە، شاهانە، پادشایانە.

ملكية: پادشایی، پادشایەتی، شاهانە، ماف، ماڵ.

ملكية: خاوەندێتی، خودانی، خێوێتی.

الملكية الزراعية: بەخاوەند بوونی زەویوزار.

ملل: بێزاری، هەراسانی، ماندوێتی.

ملم: مەحلان، کارئاشنا، شارەزا، بەڵەد، لێزان، ئاشنا.

– غير ملم: نەزان، نابەڵەد.

ملمة (ج) ملمات: کێشە، هەنگامە، کارەسات، سەختی، دژواری.

ملمع: تروسکەدار، ڕەنگاوڕەنگ، ولاخ و ماڵاتێکە کە پەڵە و خاڵی لێ بەپێچەوانەی ڕەنگی خۆی پێوە بێ، مەلان لە ڕاوێژی (بدیعی)دا کەرتە (مصراع) یا بەیتێکی بەزمانی کوردی و ئەو کەرتەکەی تریش بەزمانی بیانییان بێ.

ملموس: دەست لێدراو.

ملهوج: کاڵ، کرچ.

ملهوف: خەمگین، دڵسووتاو، لێ قەوماو، زۆرلێکراو.

ملهم: دڵخورپێن، بەدڵداهێنەر.

ملهم: دڵخورپاو، بەدڵداهاتوو.

ملهى (ج) ملاهي: سەماگە، گۆبەندخانە، گەمەخانە، تەماشاگە، یاریگا.

ملوان: شەو و ڕۆژ.

ملوث: لە (لوث)دا بیدۆزەوە.

ملوحة: شۆری، سوێری.

ملول: لالووت، ئالۆز، دڵئێشاو، خەمبار، خەمناک، خەفەتبار، خەفەتناک، دڵگیر، بەپەرۆشن، کز، هەراسان، دڵپڕ، دڵتەنگ، دڵشکاو، ناساز.

ملوم: سەرزەنشت کراو.

ملون: لە (لون) و (تلوین)دا بیدۆزەوە.
ملون: ڕەنگێنەر، ڕەنگێن.
ملي: توانگەر، دەوڵەمەند، توانا.
ملي (ج) مليون: ئەو کەسەیە کە بەندیواری بەگەل و هۆزەوە هەبێ.
مليارد: هەزار میلیون.
مليان: پڕ، تژی، تەژی، کەیل.
مليح: جوان، شەنگ، شیرین زمان. سووتێر، شۆر.
مليح القامة: شۆخ ئەندام، بالاشیرین.
ملين: نەرمکار، شلکەرەوە.
مليون (ج) ملايين: دە جاران سەد هەزار (١,٠٠٠,٠٠٠) هەزار هەزار.
مم، مما: لە چی، لەوەی کە.
ممات: مردن، مرن، لەکاتی سەرەمەرگێدا.
مماثل: هاوچەشن، هاوتا، وەکو یەکتری.
المماثل في الاسم: هاونێو، هاوناو، هەڤناڤ.
مماثلة: وەکو یەکتری بوون.
مماراة: شەڕکردن، جەنگ کردن.
ممارس: دەرزێن، مەشقکار، خەریکی، ڕاهاتن، ئەرک کێش.
ممارسة: چارەکردن، خەریکبوون، دەست پێکردن، ئەرک کێشان، مەشق کردن، خەریکی ڕاهاتنێ.
ممازح: گەمەپێکار، سەر لە دوونەر.
ممازحة: سەر لەسەر نان، گەمە پێکردن.
المماس: لێکەوت، لێک سودان.
مماشاة: لەگەڵ یەکتری هەڵکردن، لەگەڵ یەکتری بەڕێگایەدا ڕۆیشتن.
مماطل: سەرچوون، ناڕاست.
مماطل في الدين: قەرز کوێر.
مماطلة: ئەمرۆ و سبەی پێکردن، سەرچەوتی، قەرز کوێری، دەستاودەست پێکردن، دەستی دەستی پێکردن، تەفرەدان، تەفرە.
الممالك المتحدة: ولاتە یەکگرتووەکان.
مماليك: نۆکەران.
ممانع: بەرگر، پەکخەر، دڵۆتێخەر.
ممانعة: یاساخی، پەکخستنی کاروباری کەسێک، بەربەست کردن، قۆرخ، بەرگری، بەرهەڵستی، بەرگرتن، پێگرتن، دڵۆتێخستن، ڕێگری، ڕێ نەدان.
ممتاز: تەرخان، ناقبر، نایاب، سەرگوڵ، بژاردە، هەڵبژاردە، هەڵبژێردراو، سەرتۆپ.
ممتحق: پووچکراوەوە، لەناو براو.
ممتحن: تاقیکار، تاقیکەرەوە، تاقەر، ئازمووکار.
ممتد: کشاو، کشراو، درێژە پێدراو، کێشراو، درێژ بوو.
ممتزج، ممزوج: تێکەڵاو، ئاوێتە، ئامێتە.
ممتلك (ج) ممتلكات: سامان، دارایی.
ممتلك: هەبوو، دارا.
ممتلئ: پڕ، تژی، تەژی، کەیل، لیپاو، لیپ.
ممتلئ الوجه: ڕووپڕ.
ممتنع: دوور، کەسێکە لە کاروبارێکیدا سەرپێچی بکات و سەر شۆڕ نەکات.
ممتهن: هیچوپووچ.
ممثل: نوێنەر، بندار، کارگوزار، ئەکتەر.
ممحو: لەناو چوو، لەناو براو، کوژاوەوە.
ممحي: قیران تێخراو، دووا براو.
ممحي: دوا برێن، لەناو بەر.
ممخض: ژاندراو.
ممخضة: مەشکە.
ممخوض: بڕوانە مخیض.
ممد: یارمەتیدەر، یاریدەدەر، یاریکار، یارمەتیکار.
ممدوح: هەڵنراو، پێ هەڵگوتراو.
ممدود: کێشراو، درێژکراوەوە. ڕاخراو، داخراو.
ممر: سەرەڕێ، چەقی ڕێگا، ڕاڕەو، ڕێباز، ڕێواز، شوێنی هاتوچۆ، ڕاگە.
ممر الجبل: دەربەند، دەربازگە.
ممر مائي: بووار.
ممرض: نەخۆشەوانی نێرینە.
ممرضة: نەخۆشەوانی ئافرەت. دایەن، تایەن.
ممرن: ڕاهێنەر، وەکارهێنەر.
ممرن: ڕاهاتوو، کارکردە.
ممزق: هەڵدڕ، دادڕێن.
ممسحة: پەڕۆ، جیل، تەختەسڕ، پەڕۆ یا مرازێکە چی پێ بسڕێتەوە وە یا بکوژێتەوە.
مُمسك: بەرچاو تەنگ.
مَمسك: دەستاوێژ، بالگە، قوڵە.
ممسك: قوڵف، هەنگڵ، قڵف، دەسک.
مَمسكة، ممصة: مۆدنە، دارجغارە، دەمتەجغارە.
ممسوح: سڕاوەوە، سڕاو، پاک کراو.
ممسوخ: ئەوەی کە وێنەی دی وەرگەڕاوە و ناشیرینتر بووە.
ممشقة: شانەی خوری.
ممشوق: بالابەرز و باریک ئەندام.
ممشى: ڕاڕە و ڕێڕەو، دالان، بێلایی، تێپەڕگە.
ممصل: کیسەی ماستی.

ممصوص: مژراو، مژتراو.
ممطر، ممطرة: هەوری بەباران، بارانی بەبارش.
ممقوت: دوژمندار، کەسێکە خەڵک ڕقی لێ بێتەوە و دوژمنایەتی بکەن.
ممکن، یمکن: دەشێ، دەبێ، دەگونجێ، لەوانەیە ببێ، ڕەنگە ببێ، لە تواناڎا دایە، گونجاو، ئاسان.
ممکن الوقوع: لەوانەیە ڕووبدات.
مملحة: خوێدان، نمەکدان، خوێدانک. خوێڵێن.
مملسة: ماڵوو.
مملکة (ج) ممالك: وڵات، وڵکە، هێڵ، خاک، کیشوەر، ماد، هەرێم، شانشین.
مملول: ئەوەی کە مایەی بێزارییە.
ممنوع: قەدەغە، قەدەغەکراو، قورغ، یاساغ، پاوان، بەند، پەکخراو، نەهێڵراو، بەربەستکراو.
ممنون: بەربار، پاپا. سوپاس، ماڵیاوا، ماڵاتە ئاڤا.
ممنونیة: بەرباری. سوپاس کردن.
مموج: شەپۆڵدار، گوڵدار، گوڵ گوڵ.
ممیز: هەڵبژێر، هەڵاوێر، جیاکەرەوە، جیاکار.
ممیز: بژاردە، ماخ، سەردەستە.
ممیزة: ڕەوشت، خووڕەفتار.
مَنّ منًا: چاکە لەسەر دانان، چاکە بەچاو دادانەوە.
مَن (ج) امنان: (ە) مەت، پووت، باتمان.
مَنّ: گەزۆ، شۆک، گەرگولە.
مَن: کێ، چ کەس؟
مَن انت؟: تۆ کێی.
مَن انتم؟: ئێوە کێن.
مَن هو: ئەو کێیە، کێیە (بۆ تاکێکی نێرینەی نەدیوە).
مَن هي: ئەو کێیە، کێیە (بۆ تاکێکی مێیینەی نەدیوە).
من هما: کێن، بۆ دوو کەسی نەدیوە کە نێر بێ یا مێ.
من هم: کێن، ئەوان کێن (بۆ گەلێکی نێرینەی نەدیوە).
من هن: کێن، ئەوان کێن (بۆ گەلێکی مێیینەی نەدیوە).
- کل من: هەر کەسێکی.
مِن: لە، ل، ژ، د، ج، نە، نەج، ئەژ، ج، لێ، منە، لەدی.
من البدوء الی الختم: لە سەرەتاوە تا بنی.
من حیث المجموع: لە ڕووی گشتییەوە.
من أین؟: لە کوێ.
من بعد: لەپاشان، لە دوایە، لەمەولا، لەمەوپاش، لێرەودوا، لەوە بەولاوە، لە گرەو دوا.
من حیث: لەبەر ئەوەی، چونکو، چونکە، بەهۆی ئەوەوە.
من هذا: لەوە، لەمە.

من هنا: لێرەوە، هێڤە.
مناب: جێگرتنەوەی کەسێکی، کاری کەسێکی کردن.
المنابع الربیعیة: بەهارەکانی، بێڵوو.
مناجاة: پاڕانەوە، لاڵانەوە، ئاوڕدانەوە، ڕازونیاز لە دەرگای خودای خوازتن. سرکە سرک، ورە، ورتەی نهێنی.
مناخ: کەش، وار، ئاووهەوا، جێگا، هەوا.
المناخ الصحي: هەوای سازگار، ئاووهەوای سازگار.
- رداءة المناخ: ناسازی ئاووهەوا، ناخۆشی هەوا.
- ردیٔ المناخ: ئاووهەوای ناسازگار.
مناد: بڕوانە (منادي)
مناداة: بانگ کردن، گازکردن، بانگ ڕاهێشتن، گازی کرن، های کرن.
منادي: بانگکار، گازکار، جارچی، دەلاڵ، هاوارکارێک، جاڕ ڕاهێڵ.
منار: لە (نور)دا بیدۆزەوە، شوێنی ڕووناکی.
منازع، منازعة: لە (نزاع)دا بیدۆزەوە.
منازل: شەڕکار، مەیداندار.
منازلة: شەڕکاری، مەیدانداری.
مناسب: لەبار، سازگار، شیاو، هێژا، ڕێک، گونجاو.
- غیر مناسب: ناسازگار، ناڕێک، ناپەلیار، هەرچکی.
مناسبة: لە (نسبة)دا بیدۆزەوە.
مناص: پەنا، پەسیو.
مناصحة: ئامۆژگاری یەکتری کردن، پەندی یەکتری دادان.
مناصفة: دوو نیوەکردن، دوو بەشکردنی ماڵ یا چشتێکی تر.
مناضل: تێکۆشەر، خەباتکار.
مناط: ئاوێژتنگە، تەرازوو، جێگای هەڵاوسین.
المناطق الانتخابیة: ناوچەی هەڵبژاردن.
المناطق القطبیة: هەرێمی پۆلییەکان.
المناطق الکثیفة: هەرێمە چڕەکان.
مناظر: پیلەباز، پیلەگەر، چاودێر، وتووێژکار، چاودەر، بینەر، چاودێر.
مناظرة: پیلەبازی، لە بابەت فەرمانێکییەوە وتووێژکردن، بەربەرەکانێ، ڕوونینە یەکتری.
مناع: نەهێڵ، کۆسپ، پەکخەر، بەرگر، بەرهەڵست.
مناعة: بەرگری، پایەداری، هێزی بەربەرەکانێتی، بەرهەڵستی، ڕێگری.
مناعة مکتسبة: بەرگری دەستکەوتوو.
منافاة: بەپێچەوانەی یەکتری جوولانەوە.
منافس: ڕقەبەری کار، بەربەرەکانی کار، هاوچاو.
منافسة: ڕکەبەری، ڕقەبەرێتی، هاڤرکێ، هاوچاوێ، هەڤڕاکەتن، ناکۆکی، دووبەندی.

منافق: ناڕاست، گێرەشێوێن، دووڕوو، دووزمان.

منافقة: دووڕوویی، گێرەشێوێنی.

منافي (ج) منفي: لە (نفي)دا بیدۆزەوە، دژ، نەیار، لەناوبەر.

مناقش: وشـتـومـرکـار، لێکۆڵەرەوە، وتووێژکـار، پێکەوە گفتوگۆکردن.

مناقـشـة: وشـتـومـر، چەقـە چەق، بەرەکـە بەرەک، پیلەبازی، لێکۆڵینەوە.

مناقص: بەسەر هەڵوێست، نرخ کەمکەرەوە، کەمگر.

مناقصـة: بەربەرەکانیـتی یەکتری کردن لە کەمکردنەوەی نرخی چشتاندا لەکاتی فرۆشتنیاندا، کەمگر بێ.

مناقض: هەڵوەشێن، ناتەبا، ناکۆک، بەپێچەوانە.

مناقضة: بڕوانە (نقض).

مناقلة: گفـتوگۆ لەگەڵ یەکتری کردن، چیرۆک و بەسـەرهات بۆ یەکتری گێڕانەوە.

منال: دەستکەوتگە، شوێنی سوود لێ وەرگرتنێ.

منام: نووستنگە، ژووری نووستن.

المنامة: پێخەف، نوێن.

منان (م) منانة: زۆر چاکەکار، زۆر بەخشندە. زۆر چاکەکار و بەخشندە.

مناهي: کار و کردارانی قەدەغەکراو.

مناهج والکتب: لە (نهج)دا بیدۆزەوە.

مناوب: هاونۆبە، نۆبەگر.

مناوبة: نۆبە لەگەڵ یەکتری کردن.

مناورة: مەشقی قوتابی و پێشمەرگەکان، ڕێنەبەر.

مناوش: دەمەقاڵەکار.

المناوشة في القتال: تێکبەربوون، پێکدادان.

منبسط: کراوەوە.

منبع (ج) منابع: سەرچاوگە، کانیاو، کێنی، کانی، سەرچاوە، کانگا.

بعد: لێرە بەدواوە، لەپاشان، لەوەدوا، لەوەپاش.

منبه (ج) منبهات: وریاکەرەوە، وشیارکەرەوە، وەهۆشهێنەر.

منبهات: وریاکەرەوەکان، وەهۆشهێنەرەکان.

منتاف: مووکێش.

منتبه: بێدار، هوشیار، ئاگادار، وریا.

منتج: بەرهەمدەر، بەرهەمهێنەر، بەرهەم هاوەر، بەرهەمهێن.

– **غیر منتج:** بێ بەرهەم، بێ دەستاو.

منتجات: بەرهەمەکان.

منتجات الالبان: سپیایی، بەروبۆی شیری.

منتجات ورقية: قاقەزی بەرهەم.

منتخب: بژاردە، هەڵبژێردراو.

منتجع: لەوەڕگە.

منتحر: خۆکوژ.

منتخب: هەڵبژێر.

منتخب: لە (انتـخابات)دا بیـدۆزەوە، هەڵبـژێردراو، تەرخـان، سەرپشک، نایاب.

منتدب: دەست بەسەرداگر، نێرەر.

منتزع: هەڵکەنراو، جوێکراوەوە.

منتزه: لە (تنزه)دا بیدۆزەوە.

منتسب: سەربە، لەمەڕ.

منتشر: لە (انتشار)دا بیدۆزەوە.

منتصر: سەرکەوتوو، زاڵ، دەستەڵاتدار، دەستکەوتوو، بەپیرۆزی گەیشتوو.

منتصف: نێوان، نێوەڕاست، ناوقەد.

منتصف الليل: نیوەشەو. نیڤەشەڤ.

منتظر: لە (انتظار)دا بیدۆزەوە.

منتظر: چاوە چاوگە، چاوەڕوانگە.

غیر منتظر: چاوەڕێ نەکراو، بەدوورزانین.

منتظم: لە (انتظام)دا بیدۆزەوە، ڕێک، ڕێکوپێک.

– **غیر منتظم:** ناڕێک، ناپوخت.

منتعش: بووژاوە، ژیاوە.

منتـعم: مـاڵدار، خـاوەند سـامـان، کـەسـێکە لە ناو و بەهرەدا پەروەردە و بەرخودا بێ.

منتفخ: ئاوساو، فوودراو، پەنماو، پەنمیک.

منتفع: کەسێکە لە کارێکی سوود و کەڵکی دەستکەوێ.

منتفش: فش، فش و فۆڵ، گڤت.

منتفي: دوورخراوەوە، لەناوبراو.

منتقد: لێگر، ڕەخنەگر، لێ دوو، وردەگیر.

منتـقل: گـوێزراوە، بۆراندک لە شـوێنێکەوە بۆ شـوێنێکی تر ڕۆیشتوو.

منتقم: تۆڵەئەستێن، تۆڵەکار، تۆڵەکەرەوە.

منتقم الدم: خوێن نەستێن.

منتكس: سەرەوژێر، سەرنخون.

منتهز: هەڵپەرست، دەرفەت دەستکەوتوو.

منتهك: بێ ئابڕوو، پەردە دڕاو، لاوازکار، ڕەنج پێگەیاندن.

منتهي: بەپایان گەیشتوو، کۆتایی هاتوو، براوە.

منتوج: بەر، بەروبۆ، بەرهەم.

منتوج: زەڕی، زێڕباف.

منتوف: هەڵکەنراو.

منثني: قوپاو، نوشتاوە.

منثور: پەڕاگەندە.

منجد (ج) مناجد: گوريس كورت، بەرسووری گەوهەربەند.
منجز: ڕەوا، بەرهەم، دەستكەوت، پێكهاتنی كار.
منجز ناتج: بەرهەم.
منجل (ج) مناجل: داس، داسك.
منجل صغير: داسووكە، داسك.
منجلي: ڕەوشەن و ئاشكار.
منجليق: (د) مەنجەنيق، كەفك، كەفكانی، مراز و جۆرە چەكێكی شەڕێ بووە لە پێشوودا.
منجم: ئەستێرەناس، ئەستێرەژمێر، ئەختەرژمێر، هەسارەژمێر، ستێرناس.
منجم (ج) مناجم: كانگە، لاژوارد، ڕێگای ئاشكرا.
مكان المناجم: كانگا.
منجم الميزان: شەهێنی تەرازوو، شهێن.
منجمد: سەهۆڵبەندان، بەستوو، ڕچیاو، پلۆر، ڕچ، ڕچاو، بەستەڵەك.
منجنيق: بڕوانە (منجليق).
منجود: ڕەنج ديتوو، خەمناك.
منجور: تاشراو، داتاشراو.
منجي: ڕزگاركار، قوتاركار، دەربازكار.
منح: دان، پێدان، بەخشین، پێشكەشكردن، خەلات بەشینەوە، بەخشش.
منح الاجازة: دەستووردان، پاسدان.
منحت (ج) مناحت: تەشووێ، تەپشوو.
المنحة: بەخشش، دۆخە، خەلات.
منحة العريس للعروس في ليلة الزفاف: سەرمەشقانە، سەرمەشكانە.
منحة لعمال النسيج: سەردڕ، سەردڕانە.
منحدب: دەربەڕيو، قۆقز.
منحدر: سەرەوژێر، سەرەونخوون، كەسێكە لەسەرێوە بێتە خوارەوە.
منحر: بۆقەتەی ملی.
منحرف: لە (انحراف)دا بيدۆزەوە.
– شبه منحرف: نيمچە لاتەريب، چوارلاییء، دوو لاتەريبی.
منحصر: كورتكراوە، دەورە دراو.
منحط: لە (انحطاط)دا بيدۆزەوە.
منحل: لە (انحلال)دا بيدۆزەوە.
منحني: لە (انحناء)دا بيدۆزەوە.
منحوس: لە (نحس)دا بيدۆزەوە.
منحوت: تراشراو.
منحول: وتار يا هەڵبەستێكی يەكێكی تر بەهی خۆ نيشان دا.

منخاس: مامێزە. نەقیزە.
منخزم: هەڵدڕاو و بڕاو، كەپۆ بڕاو.
منخر (ج) مناخر: لووت، كەپۆ، دفن، تفنك، كونە كەپۆ.
منخرين: هەردووك كونە كەپۆ.
منخفض: پەست، چاڵ، لێژ، نزم، نشێو، نەوی، نفز، نزمان، چالایی.
منخل (ج) مناخل: لە (نخل)دا بيدۆزەوە.
منخور: كلۆر، قۆرقاڵ، كولۆر.
منخول: دابێژراو، والاوێن.
مندرج: ڕەگەڵ خراو، گونجێنراو.
مندرس: ڕزیو، كۆنە، كراسی كۆن.
مندف: كەوانە و كوتكی هەلاجییە.
مندل: دەستەسر، خاولی.
مندل: لالە، گوڵە مەنديلە، گوڵەباخ.
مندمج: ڕەگەڵ خراو، تێهەڵكێشراو.
مندوب: هەڵبژێراو، داواكردن.
مندهش: تاساو، حەپەساو، دووڕماو.
مندور: پەرۆشدار، بەدبەخت.
منديل (ج) منادل: دەسرە، دەستەرە، دەستەسر، دەسرۆكە، دەستمالۆك، دەستماڵ، هەوری.
منذ، مذ: لەكاتی، لەدەمی، لەوساوە، لەوێڕا، وەتی، لەوەتی، وەستێ، ڕا.
منذ هناك: لەوێڕا.
منذ امس: لە دوێنێوە، وەستێ دووهێ.
منذ ذلك الوقت: لەدەمییەوە، ژێلی، ژێركی.
منذ زمن بعيد، منذ القدم: لەمێژە، ژمێرڤە.
منذ القديم: لە زووەوە، لەمێژە.
منذر: ترسدەر، ترسێن.
منزه: دوور، بێ پەڵە، پاك.
منزجر: لە (انزجار)دا بيدۆزەوە.
منزع: دارنراو.
منزعج: لە (انزعاج)دا بيدۆزەوە.
منزل: هاتۆتە خوار.
منزل (ج) منازل: قۆناخ، چەقز، هەوار، بنەگە، بارەگا، بارگە، كۆچخانە، هەوارگە، ئارامگە، جێگای هاتنە خوار و دابەزین.
منزل القوافل: خان، كاروانسەر، قۆناخ.
منزلة: پايە، پلە، شان.
رفيع المنزلة: پايەدار، پايەبەرز.
منزلق: خزيو، هەڵخليسكاو، هەڵدێراو.
منزه: پاكوخاوێن.

منساة: دارده‌ست، چه‌مک، ڕۆتک، سقک، شقتانی، شیف.
منسب: دانراوی کاتی، دانراوی جاره‌کی.
منسجم: کۆک، پوخت، ڕێک، له‌بار، سازاو.
غیر منسجم: ناله‌بار، گه‌پ، نه‌گونجاو.
منسحب: کێشراو، خۆکێشه‌ره‌وه دواوه.
منسحق: هاڕراو، وردوخاشکراو.
منسد: به‌ستراو، داخراو، نوقاو.
منسر (ج) مناسر: دندوک، ده‌نوک.
منسرح: له (انسراح)دا بیدۆزه‌وه.
منسق: ڕێکخراو، ڕێکوپێک، خنج.
منسك (ج) مناسك: جێگای قوربانی، ڕێگای ئایین، شێوه‌ی په‌رستی، غاردان له نێوانی صه‌فا و مه‌روه‌دا.
منسکب: ڕژاو، ڕژیاو.
منسلك: ڕێگاگرتوو، هاتوو، که‌سێکه چووبێته ناو ڕێگا و بیروباوه‌ڕێکییه‌وه.
المنسم: پێ یا نینۆکی وشتر و فیلیه. نیشانه، ڕێگا، ڕه‌وشت. ده‌نکی بۆنخۆش.
منسوب: وابه‌ست، هاوگه‌ڕ، ده‌ست و پێ.
منسوب الی: له‌مه‌ڕی، وابه‌سته‌ی.
منسوج (ج) منسوجات: چنراو.
منسوخ: پووچکراوه، له‌ناوبراو.
منسی: له‌بیرکراو، فه‌رامۆشکراو.
منشأ: سه‌رچاوه، ڕه‌چه‌ڵه‌ک، بناوان.
منشآت: دامه‌زراوان، ساختمان.
منشئة: ده‌زگا، دامووده‌زگا.
منشار (ج) مناشیر: (ه) مشار، هه‌ره، هیزار، گوره، بڕه‌ک، بڕهۆک، ئه‌ڕا. جۆره ماسییه‌که لموزی درێژه وه‌مشاری ده‌چێ.
منشار رفیع: گرده‌بڕ.
منشار الکبیر المستعملة لشخصین: شه‌ق، شه‌مشار، گوشاد.
منشرح: دڵکراوه، هشقه‌کری، ئاوه‌ڵه.
منشرح الصدر: بێن درێژ، پشوو درێژ، هشقه‌کری.
منشرح القلب: دڵکراوه، هشقه‌کری.
منشعب: ده‌سته ده‌سته.
منشفة (ج) مناشف: له (نشف)دا بیدۆزه‌وه.
منشق: قه‌ڵه‌شاو، شه‌قار شه‌قار، تڵیشاو.
منشل: که‌وگیر.
منشور: هه‌ڵخراو. په‌رتوبڵاو، په‌رتکراو.
منشیء: دامه‌زرێنه‌ر، دانه‌ر، نووسه‌ر، ده‌وبر، میرزا.
منصب: ڕژاو، ڕژیاو.
منصب (ج) مناصب: پایه، پله، جێگا.
منصب (م) منصبة: سێ کوچکه‌ی ئاوری که به‌رد بێ، سێپایه‌ی ئاوری سێپا.
منصة: کورسیێکه بووکی له‌سه‌ر دانیشێ.
منصة الخطابة: دوانگه.
منصرف: په‌شیمان بووه‌وه، گه‌ڕاوه‌وه.
منصرم: کۆتایی هاتوو.
منصف: دادپه‌روه‌ر، دادگه‌ر، ڕاستیپه‌روه‌ر، له‌ڕووی داد و مرۆڤایه‌تییه‌وه ڕه‌فتارکار.
منصف: له‌تکار، پارچه‌گه‌ر.
منصهر: شل، تاواوه‌وه، شل بووه‌وه.
منصوب: دانراو، دامه‌زراو، به‌ردار.
منصوح: ئامۆژگاری کراو، په‌ندا دراو.
منصور: ڕزگار بوو، یاریده‌دراو، سه‌رکه‌وتوو، پیرۆزی ده‌ستکه‌وتوو.
منصوص: له (نص)دا بیدۆزه‌وه.
منضاج: شیشه‌ی که‌بابی.
منضج: بڕوانه (ناضج).
منضج: پێ گه‌یێن.
منضجر: سه‌خڵه‌ت، خه‌فه‌تبار، دڵشکاو، ملول.
منضجة: ئاوپاش، ئاوپڕێن.
منضدة: مێز، هه‌رزاڵ، هه‌رزه‌ڵ، ئه‌رزیل، ستێرک.
منضدة الطعام: مێزی نانخواردنێ.
منضم: هاوڕێ، خراوه سه‌ریه‌ک.
منطاد: چشتێکی خڕی پڕ له هه‌وایه بۆ حوا به‌رز ده‌بێته‌وه.
منطبع: چه‌سپان، چاپ بوون، به‌رواژی بوون.
منطبق: له‌سه‌ر یه‌کتری دانراو، به‌رانبه‌ری یه‌کتری.
منطفیء: کوژاوه‌وه، خامۆش، کوژیاو، کوژیاک.
منطق: لمژێر (نطاق)دا بیدۆزه‌وه.
منطقة (ج) مناطق: هه‌رێم، قه‌ره، قۆڵ، هه‌رەم، هێڵ، ناوچه.
منطقة الاستواء: هه‌رێمی یه‌کسانێتی.
المنطقة الباردة: سارده‌سیر، کوێستان.
منطقة البروج: هه‌رێمی کۆنگران.
المنطقة الحارة: هه‌رێمی نێوانی دوومداری سه‌ری سرطان و سه‌ری جه‌دی که گه‌رمایی ڕۆژ لێره زۆر ده‌بێ.
المنطقة الکردیة: هه‌رێمی کوردی.
المنطقة المنجمدة الشمالیة: هه‌رێمی به‌سته‌ڵه‌کی باکور.
منطقی: به‌جێ، (لۆژێکی).
منطمس: ڕووچوو، له‌ناوچوو.
منطلق: ده‌ربه‌ڕیو، ڕزگار، ڕایی، ڕسگار، سه‌ربه‌ست.
منطوق: کوتراو، بێژراو.

منطوق النظرية: وتەی بیردۆزە.
منطوي: پێچراوە، نوشتاوەوە، لۆچ لۆچ.
منظار: دووربین.
منظر (م) منظرة (ج) مناظر: بەرچاو، دیمەن، پێشچاو، دیتنگا.
ضعيف المنظر: نابووت، پووچەڵە.
منظف: پاک، خاوێنکراو، پاککراو.
منظف: خاوێنکەرەوە، پاککار، پاکەوان.
منظم: پوخت، رێکوپێک، بەسەروبەر.
منظم: رێکوپێک کار، سازگەر.
منظمة: لە (نظام)دا بیدۆزەوە.
منظمة الدفاع المدني الدولي: رێکخراوی بەرگری نەتەوەیی نێوانی دەوڵەتان.
منظور: دیتراو، رەچاوکراو، لەچاوگیراو.
منظوم، م. منظومة: هەڵبەستراو، پێوەکراو، هەڵبەست.
منظومة حماسية: هەڵبەستی دەماربزێو، هەڵبەستی هەست بزێو، چریکە.
منع: پێشگیری، نەهێشتن، پەکخستن، پێشگیرەوەیی کردن، بەرگری کردن، نەهێشتن، ژ بەرڤەکرن، بەربەست کردن، بەرگرتن، بەرگری، پێشگرتن، تخ لێدان، وەبەرگرتن، یاساخی، یاساخ کردن، رێ نەدان، رێگرتن، بەرهەڵست کردن.
منعش: بووژێنەوە، گەشێنەوە.
منعطف: خوار بووەوە، وەرگەڕاوەوە.
منعطفات: پێچوپەنا.
منعقد: بەستراو، گرێدراو، رێککەوتوو.
منعكس: وەرگەڕاو، وەرنەگیراو.
منعم: بەخشندە.
منغص: شلوێ، لێڵ، ناخۆش.
منغمس: نقوم بوو لە ئاودا، نقوم لە ئاو هەڵکێشراو.
منفاخ: دەمەی کورەی ئاسنگەران و نیتر.
منفجر: تەقیوو، پەقیو، تەقاوە، سەرچاوە و کانی تەقیو.
منفذ (ج) منافذ: لە (نفوذ)دا بیدۆزەوە.
منفرج: لە (انفراج)دا بیدۆزەوە.
منفرد: لە (انفراد)دا بیدۆزەوە.
منفسخ: رزاو، رزیو، رزاوەوە.
منفصل: لە (انفصال)دا بیدۆزەوە.
منفعة (ج) منافع: قازانج، سوود.
منفعل: لە (انفعال)دا بیدۆزەوە.
منفوخ: دەمەکراو، پفدراو، فوو پێداکراو.
منفور: بێزو بۆ لێکراو، دوورخراوەوە، لە بەرچاو، کەوتوو، لە بەردڵان گران.
منفوش: بژ.
منفى: ئاوارەگا، دەربەدەرگە، دوورخراوگە.
منفي: دوورخـــــراو، نابووتکراو، ئاوارە، دەربـەدەر، نەوداڵ، هەڵەتە، وێڵ، هەڵوەدا، سەرگوم.
منقاد: بەگوێ، فەرمانبەر، باربەر، گوێ لە مست.
منقار: دندوک، دەنووک، دەمک، نکل.
منقاش (ە): قاش، ماشە، مرازێکە مووی لە لەش هەڵدەکەنێ. مرازی نەخشاندنێ.
منقبة (ج) مناقب: کردەوەی چاک، هونەر، رێگا لە چیاياندا، رێگای باریک لە نێوانی دوو خانوواندا.
منقبض: دڵتەنگ، دڵهەلاتوو، گرفتدار.
منقبض القلب: دڵگیر، دڵگران، دڵرەنج.
منقح: پاککراو، خاوێنکراو، بژارکراو.
منقذ: رزگارکار، بەفریاهاتوو، دەسگر، دەستگیر.
منقرض: دوابراو، قڕان تێکەوتوو، بنەبڕ.
منقسم: بەش بەش کراو، دابەشراو.
منقش: لە (نقش)دا بیدۆزەوە.
منقص (ج) مناقص: کەموکوڕی.
منقضي: دوایی هاتوو.
منقط، منقوط: نوختەدار، نوختە نوختە، پنک پنک.
منقطع: براوەوە، بڕاو، پساو، دابڕاو.
منقطع الاصل: بنەبڕ، ریشەبڕ، بنبڕ.
منقع: خوساو، گۆل، ئەستێر، قوڕاو، چلپاو، زلقاو.
منقل: لا بەلا، رێگای نێو چیایان، رێگای کورت.
منقلب: وەرگەڕاو، سەرەوژێر، شێواو.
منقلة: مەقەڵی، مەنگەڵ، سووچپێو. گۆشەپێو (لە ئەندازیاری و ئەژمارێدا).
منقلع: هەڵکەنراو، لەڕیشە دەرهێنراو.
منقور: هەڵکەنراو، هەڵکۆڵراو.
منقوش: لە (نقش)دا بیدۆزەوە.
منقول: گوێزراوەوە، ڕاگوێزراو.
منقول عمدا: دەستگۆز، دەستگوێز.
منقى: بژاردە، بژارکراو، خاوێن کراو.
منقي: خاوێنکەرەوە، هەڵبژێر.
منكب (ج) مناكب: قەلادۆشان، ریشەی باسک و شان.
– المدافعة بالمناكب: تێکسرماندن.
منكر: بێ بروا، بێ باوەڕ، لامل، بێ لێ نەنەر.
منكر: ناپەسند، ناشایان، باوەڕ پێنەکراو.
منكرش: ورگدار.
منهوم: وێران و کاول.
منهزم: شکست خواردوو، هەلاتوو، لەشکری شکاو.

منهضم: خۆراکی هەپروون (هضم) کراو.
منهل (ج) مناهل: جێگای ئاو خواردن، سەرچاوەیی کە ئاوی لێ بخۆنەوە.
منهمك: سەرقاڵ، سەرگەرم و تێکۆشەر لە کارێکیدا.
منهوب: تالآنکراو.
منهي: وەلآمدەر، ئاگادارکار.
منهي: قەدەغەکراو.
منهيات: کاروباری خراپ کە نایێن قەدەغەی کردبێ.
منهج (ج) مناهج: ڕێگای ڕاست، ڕێگای ئاشکرا و دیار.
منكس: سەرەوژێر، سەرنخون.
منكس الرأس: لە (نكس)دا بیدۆزەوە.
منكسر: شکاو.
منكوء: کولاوەوە.
منكوب: بەدبەخت، ڕەنج دیتـــوو، ئازار چێـــژتوو، ڕۆژڕەش، چارەڕەش، تووشی نەگبەتی و کارەساتان هاتوو.
منكشف: ڕووت، ئاشکرا، دیار.
منكوس: لە (نكس)دا بیدۆزەوە.
منكوحة: ژنی مارەکراو.
منهج، منهاج: ڕێ، ڕێگا.
منهار: کاول، ڕووخاو.
منهج: لە (نهج)دا بیدۆزەوە.
منهزم: لە (انهزام)دا بیدۆزەوە.
منهل: سەرچاوەی ئاوی شیرین.
منهمك: شەل و پەت، سەرگەرم و تێکۆشەر لە کاروباردا.
منوال: دەســتگای چنینی جـۆلآییـیـە، بەرانبـەر، ڕووکـار، بار، شێوە، کردار، دەسگای خودایی.
منوب، منوب عنه: کەسێکە لە کارێکیدا جێنشینی وی بێ.
- على هذا المنوال: بەو چەشنە، بەو شێوەیە.
منور: ڕووناک، ڕەوشەن. خوێندەوار، شارەزا، ڕەوشەنبیر.
منوط: بەستراوەوە، وابەستە.
من لدن: کەمن، لەلای، لە لایەن.
منول: کەرەستەی جۆلآییە.
منوم: نوێن، خەفێن.
المنوم المغناطيس: نوێنی موغناطیسی.
منون: مەرگ، گل، ئاکام. ڕووشەی ڕۆژگار.
منوى (ج) منويات ومنادى ومنايا: ویست، دڵخواز، ئارەزوو.
منها: لەو، لەو داشکاوە.
منهاج (ج) مناهج: ڕێگای ڕاست، ڕێگای ڕووناک و ئاشکرا.
مني: هیــوا، هێــوی، هەوەس، گــاڤێن، مــەراز، مــراز، هەویا، ئارەزوو، خـواست، نیـاز، دڵخـواز، ئاوات، داخـاز، سـەرک، کام، کرن، هێڤی.
- نيل المنى: بەئاوات گەیشتن.
مني (ه): مەنی، ئاوی مرۆڤان، تو، تۆو، تۆخم، ئاوی تۆم، تۆم.
- نزول المني: ئاو هاتنەوە، وەرسان، وەرسین.
منهتك: دڕاو، پەردەی دڕاو، بێ ئابڕوو.
منهب: پەشیمان، ژیوان، پاشگەز، گەڕاوەوە، پژمان.
منية (ج) منايا: مەرگ، مردن، ئاکام، چارەنووس.
المنيحة: ڕەشەوڵاخ، گامێش یا وشتر یا ئاژەڵێکە خوری و شیر و بێچووەکەی دەبەخشن.
منير: درەوشەر، ڕەوشەنکەرەوە.
منيع: ڕاز، لات، تێوەڕ. جێگای سەخت و قایم و بڵند.
منيف: بڵند، بەرز.
مهات: مانگاکێوی.
منهوب: تالآنکراو.
- اموال منهوب: تالآنی.
مهاج: لانەواز، دەربەدەر.
منهي: تخ لێکراو، قەدەغەکراو.
مهاجرة: دوورکەوتنەوە، جوێ بوونەوە، دەربەدەری.
مهابة: ترس، ڕق، گەورەیی و شانوشکۆ.
مهاجم: پەلاماردەر، شالآوبەر.
مهاجاة: خراپە و کەموکوڕی یەکتری بەڕووی یەکتری دادانەوە.
مهاجمة: بڕوانە هجوم.
مهاد: سەنیر، بەڕە، زەوی نەرم، لانک.
مهادنة: دەست هەڵگرتن، ڕوو لە ئارامی کردن.
مهار: پووزەوانە، دارێکی گچکەیە کە لە پەڕەی کەپوی وشتری دادەنێن وە بەبەنیش دەیبەستن، هەوسار.
مهارة: سەلیقە، کارزانی، زیرەکی، وریایی، زرنگی، شارەزایی، شـابازی، شەهبـازی، کارسـازی، مەحلانی، شیـاوی، شـاک، لێهاتوویی، هووردەیی، کارامەیی
مهارة فنية: سەلیقەی هونەرمەندانە.
مهام: گرنگ، کاروباری سەخت، جلەو.
مهامة: سرتە سرت، چپە چپ لەگەڵ یەکتری کردن.
مهان: کەنەفت، بێچارە، پێکراو، ڕیسوا کراو، ئابڕووبراو.
مهانة: پێکران، ڕیسوایی، سستی، بەدناوی.
مهب (ج) مهاب: بەربا.
مهب الريح: بەربا، با گر، با ئەنگێو، باگە، باگا، باگیر، بەروا.
مهبط (ج) مهابط: شوێنی هاتنە خوار، نشێوی، نزمی.
مهبل: زێ، مـاڵ، ئەندامی شـەرمی مێـیینـانە. پسـدان، پزدان، میزدان.
التهاب المهبل: زێ ئاوسان.
مهتز: لەرۆک، لەرینەوە.

مهتلك: زگ لەوەڕێن، نەوسن، چڵێس، زگن، زگبرسی.

مهتم: لە (اهتمام)دا بیدۆزەوە.

مهتوك: ئابڕوو براو، بێ ئابڕوو، ڕیسوا، سووک، ترۆ، بەدناو، سیاسەتکراو.

مهجر: ڕەوگە، نیشتمانی نوێ، شوێنێکە لە نیشتمانی یەکەمەوە بچییە وێ و بیکەیە نیشتمانی دووەم.

مهجع: گێلی، ئەو کەسەیە کە زوو لە لای هەموو کەسێکی ڕابی.

مهجور: بەجێ هێشتراو، دەربەدەرکراو، ئاوارە، ئاوارەکراو.

مهد (ج) مهود، مهاد: لانک، بێشکە، دەرگووش، فاڵ، گافارە، لاندک.

– أثاث المهد: مەدبەند.

محرك المهد: لۆری، ڕلژێن.

مهدء، مهدئة: ڕاوکە، ڕادە.

مهدد: ترسێن، هەڕەشەکار.

مهدم: وێرانکار، کاولکار.

مهدوم: وێران، کاول، خاپوور، کامباخ.

مهدوم العش: هێلانەوازە، هێلانەشێوان، هێلانەوێران.

مهذار: زۆربلێ، زۆربێژ، چەنەباز، هەرزەبێژ، چەنەدرێژ.

مهذب: پاکخوو، خۆشکردار، ئابڕوومەند، هێمن.

مهر (ە): مارەیی، هەشتیەکی، هەشتەک. مۆر، موهیر.

مهر المؤجل: مارەیی.

مهر مهراً: مارەکردن.

مهر (ج) امهار: چووانوو، جانی، کوڕە، نۆما، کوڕگ، کوڕ کوڕە.

مهر ذو سنة واحدة: یەکبڕ.

مهر ذو سنتين: کۆڵەبژە، دووبڕ.

مهراً (مهرء): دارزاو، کولاو، هەلا هەلا بوو (گۆشت)، ڕزیو، زۆر کولاو.

مهراس: هاوونگ، ئاوان، دۆڵ، هاوان، هاوەن، دنگ، دینگ.

مهراسي: دەسکی، دنگی.

مهرب (ج) مهارب: قاچاخچی، قاچاخ.

مهرة (ج) مهرات: مۆرێکە بەهۆیەوە پیاو و ژنان گرفتاری ئەڤینی یەکتری دەکەن.

مهرج (ج) مهراج: زۆربلێ، چەنەباز، قەرەچەناخ، چەند هەراش، چاوەش، چەو چەو، دەمدڕاو، زاردڕاو، دەڤدڕیاو.

مهرج: چاوەش، هەڕاجکار.

مهرجان (ە) میهرجان: میهرگیان، ناوی جێژنەیێکی زۆر کۆنی کوردانە کە دەکەوێتە یەکەمین ڕۆژی پاییزێ زوحاک کە لە ڕۆژی یەکەمینی بەهاریدا گیرا ناویان نا نوڕۆژ (نەورۆز) کە لە یەکەمین ڕۆژی پاییزێدا کوژرا کرا جەژنی شادمانی و ناوی نرا میهری گیان واتا دڵ و گیان حەسایەوە و ئاسوودە بوون.

مهري: کوڵێن، دارزین، هەلا هەلاکار.

مهزم: بەزێن، بەزێنەر.

مهزول (ج) مهازيل: لاواز، بێ تین، ڕەقەڵە، لەڕ، سیس، چرچ.

مهزوم: هەلاتوو، بەزیو، شکاو، تەقەتێکەوتوو.

مهشم: ئەنجنراو، جنانراو.

مهضوم: هەپروون هەپروون کراو.

مهضوم الحق: دەمچەوت، دەمچەفت.

مهفة: باوەشێن، باژەن، باوەشینک، باڕووشە، باڕۆشە.

مهك: سوونەوە، بەتوندی سوونەوە.

مهل: باب و باپیر، باووباپیر.

مهل: خاو، سس، لەسەرەخۆ و نەرم، کارکردن.

مهل مهلاً في العمل: بەکاوەخۆ کارکردن و پەلە نەکردن.

على مهل: لەسەرەخۆ، بەکاوەخۆ، هێوران.

مهل: زووخاو و ڕشانەوەی مردووان، زەرداوی ڕشانەوەی مردووانە.

مهل: کانانی وەکو ئاسن، مس، زێڕ، زیو، قەتران و ڕۆنی زەیتوونی و هیتر.

المهلي: فرنی.

مهلة: وچان، مۆڵەت، پشوو، کاوەخۆ. زیلەمۆ، ژیلەمۆ، زیل، زیلک، ژیلی، تەڕاف، خۆڵەمر، خووەلی، مەرمۆتک.

مهلك: لەناوبەر، تەفرووتووناکار.

مهلكة (ج) مهالك: شوێنی لەناوبردنێ.

مهلل: چەماوەوە، کووڕ وەکو مانگی یەکشەوە.

مهلهل: تووکی تەنک، کراسی تەنک چنراو.

مهم (ج) مهام: گرنگ، پێشەم، گرگرە، بەرکەتی، پۆتە، باکدار.

مهما: هەرچی، هەر چاخێکی، هەر جارێکی، هەر کاتێکی، هەر نا، هەر تاکە، هەر تاوەکو، هەرچەندە، هەرگا.

مهما أمكن: بەپێی توانایی، تا ئەو ئەندازەیەی، کە بگونجێ، هەر چەندێکی ڕێککەوێ.

مهماز (ج) مهاميز: مامزەی پشت پانیەی مارەگەنز، (چەکمە) و پۆتین و ئیترە، موو مووز، مامێز. نەقیزە.

مهمة (ج) مهمات: فەرمان، کار، کردار، پژگال، ئەرک.

مهمز: بڕوانە مهماز.

مهمل: لە (اهمال)دا بیدۆزەوە.

مهموز: هەمزەدار، وشەیێکە کە بەیەکێک لە پیتە بنچینەکانی هەمزە بێ.

مهموم: خەمبار، دڵتەنگ، خەفەتبار، بێ دەماخ.

مهنا: نۆشی گیان.

مهن مهنة: پەرای و ڕاژەکردن، ئوودا (خزمەت) کردن. کارکردن لە پێشەیێکدا.

مهنة: شیری هیندی.
مهنة (ج) مهن: پەرای، ڕاژ، نوودا. پیشە، کر.
مهنة البناء: بەننایی، بیناتسازی.
مهنة التلمیذ: شاگردێتی، قوتابێتی.
مهنة الراعي: شوانی، شڤانی.
مهنة الرمال: فاڵچیەتی، فاڵچێتی.
مهنة الشاعر: بوێرێتی، هەستیارێتی.
مهنة العامل: شاگردێتی.
مهنة العطارة: خوردەفرۆشی، وردەواڵەفرۆشی.
مهندس: ئەندازیار.
مهنئ: پیرۆزبایی کار.
المهو: تەرزە، تەگر.
المهوع: ڕشێنەوە، ئەوەیە کە هۆی ڕشانەوەیە.
مهئ: گاکێوی.
مهئ، مهیأ: لە (تهینە)دا بیدۆزەوە.
مهیأ للاطلاق: لەسەر تێزە.
مهیب: سامناک، کەسێ یا چشتێکی کە لێی بترسێن.
مهیج: هاندەر، فیتدەر، دەست لە پشتدەر، تووژێنەرەوە.
مهیل: شوێنی سامدار، جێگای ترسان.
مهین: نزم و سست.
مواء: (ە) میاواندن، میاو، میاو.
موات: مردوو، زەوی بەیار و وێران و بێ خاوەند.
مؤاثم: ئەو کەسەیە لە ڕۆیشتنیدا ڕاوەستێ و یا درەنگ بەسەر خۆی بێنێ.
مواثقة: لەگەڵ یەکتری بەڵێن و پەیمان بەستن.
مواج: زۆر شەپۆڵ لێدەر.
مواجة: ڕووبەڕووکار.
مؤاخاة: دۆستایەتی، برادەرایەتی.
مؤاخذ: لێ گر، سەرزەنشکار.
مؤاخذة: سەرزەنشت، لێ گرتن.
- **لا تؤاخذني:** لێم مەگرە.
مواد: کەرەستە.
مواد اولیة: کەرەستەی خاو.
مواد عضویة: زیندە ماددە، ماددەی ئۆرگان.
مواد العطاریة: وردە، وردەواڵە، خوردە، خوردەوات.
مواد مستهلکة: شرە.
مواد موادعة: واز لە دوژمنایەتی هێنان، لەگەڵ یەکتری ئاشت بوونەوە.
مواز: تەریب (ماتماتیک).
موازي: هاوکێش، بەرانبەر، هاوڕێک، باتەڤە، ڕاست هەڤ.
- **خط الموازي:** هێڵی هاوڕێک.
مؤازاة: ڕووبەڕوو و بەرانبەری یەکتری بوون.
مؤازر: یاریکار، یارمەتیدەر، یاریدەدەر، هاوپشت، هاریکار.
مؤازرة: یاریکاری، هاوپشتی، یارمەتیدان.
موازن: تەراز، هاوتەرازوو.
موازنة: هاوسەنگی، هاوسەنگێتی، لەنگەر، بەراورد، لێکدانەوە، هەڵسەنگاندن، سەنگاندن، سەنگانن.
الموازنة القلقة: هاوسەنگێتی نەسرەوت.
الموازنة المستقرة: هاوسەنگێتی جێگر.
الموازنة المستمرة: هاوسەنگێتی هەمیشەیی.
موازي: بروانە مواز.
موازي في الهندسة: هاوڕێک.
خط الموازي: هێڵی هاوڕێک.
مواساة: دڵدانەوە، دڵنەوایی، یارمەتی کردن، هاوکاری یەکتری کردن.
مواساة المیت: تازیانە، پرسە.
مواش: ئاژەڵ، وشتر، ڕەشەولاخ، چوار پێ.
مواصل: سەرلێدەر، هاتوچۆکار.
مواصلات: ڕێگاوبان.
مواصلة: پێکگەیشتن، وێکهاتن، هاموشۆ، هاتوچۆ، پێداهاتن، گەیشتنە یەکتری.
مواضعة: پێکەوە لە کار و یا لە فەرمانێکی هاوبیر و باوەڕ بوون و ڕێک کەوتن.
مواطاة: لە کارێکیدا لەگەڵ کەسێکی ڕێک کەوتن.
مواطن: لە (وطن)دا بیدۆزەوە.
مواظب: هەمیشە ئاگا لە کار و چڕ و پایەدار، برێڤ، کار قایم، گوێدێر، گوهدێر.
مواظبة: کار قایمی، چاوەدێری، هەمیشە ئاگاداری کاروبار کردن.
مواعد: پەیماندەر.
مواعدة: پەیمان و بەڵێنی پێکدان.
موافق: هاوکار، هاوڕێ، یەکدەست، سازگار، ڕێککەوتوو، هاودەنگ، هاوڕا، ساز، لەبار، بەدڵ ڕا لێ.
- **غیر موافق:** ناساز، بێ کێش، ناقولا.
الموافقة علی: ڕا لێبوون.
موافقة: سازگاری، ڕێککەوتن، هاوڕایی، هاودەنگی، ڕا لێبوون، قۆڵ بۆ کێشان، ڕەزامەندی.
مؤاکلة: هەم خۆراکی، پێکەوە خۆراک خواردن.
موالات: دۆستایەتی لەگەڵ یەکتری، بەندیواری یەکتری، وەدووی یەکتری کەوتن.
مؤالف: کەوی، ڕام، هوگر.
غیر مؤالف: سل، سەرکێش.

مؤالفة: لەگەڵ کەسێکی هۆگر بوون، دۆستایەتی و هاودەمی.
موالي: ئاوارە، دەربەدەر. ئەو کەسەیە کە لە بنچینەدا ئارەو نییە و بۆتە ئارەو و یا بۆتە موسڵمان.
موالیا: جۆرە هەڵبەست وە یا تەرانەیێکە نۆکەر و ژێردەستان بۆ ئاغا و خاوەند و گەورەکانی خۆیان دەخوێنند، لە دوایی هەر هەڵبەست و یا بەندێکیدا دەیانگوت: (یا موالیا) و (اشارە)یان بۆ ئاغایەکانیان دەکرد.
موالید: زێد، زاینگە، جێگای لە دایکبوون، شوێن و کاتانی لە دایکبوون.
موالید ثلاث: سێ گەوهەر، زاگان.
مؤامر: پیلانگێر، کەڵەکباز.
مؤامرة: کەینوبەین، دەهۆ، پیلان، کەڵەک، رەواسە، قومە قوم.
مؤانسة: لەگەڵ کەسێکی هۆگربوون و پێکەوە هەڵکردن.
مؤبد: هەمیشەیی.
موبق: شوێنی لەناوچوون، پەیانگا، زیندان.
موت: مردن، مرن، گیاندان، مەرگ، بەلاداهاتن نەبوون، لەناوچوون، لەگەڵ کەوتن.
موت الابیض: مەرگی ئاسایی.
موت الاحمر: مردنێکە بکوژرێ.
موت الاسود: مردنە بەخنکان.
موت الفجائي: مەرگی کتوپر، پەرکەم.
- علی وشك الموت: بێ حاڵ.
موتة: (ە) مۆتە، دیوەزمە، تەنتەل، مۆتەکە، کابووس، مێردەزمە، مێردەزمۆکە، کاموسک، دیوەزمۆکە. گۆ یا ئەوەیە کە لە خەوێدا سواری سینگی مرۆڤی دەبێ.
مؤتمر: ئەنجوومەن، کۆمەڵ، کۆمەگ، چڤانگە، کۆڕ، جڤین، جڤان، کۆمەک، کۆنگرە، ئاپۆرە، پونگال، راوێژگە، راوێژگا.
مؤتمر الادب: ئەنجوومەنی وێژە.
مؤتمر اللغة: ئەنجوومەنی زمان.
مؤتمر الوطني: کۆنگرەی نیشتمان.
مؤتمن: جێگای دڵنیایی، مرۆی دەستپاک و هێمن.
مؤثر: کاری، کاریگەر، کارتێکەر، کارگەر، تەزوودار، بەسۆ، جەرگبڕ.
مؤثرات الحسیة: کارتێکەرە هەستییەکان.
مؤثم: کەسێکە یەکێکی تر هان بداتە سەرگۆنا دەکردنێ.
موثوق: بروانە معتبر لە (اعتبار)دا.
موج (ج) امواج: شەپۆل، پێل، پێلچوک، وشترە، وشتراژ، سیپەل، لیپاو.
موج طویل: کیخ، شەپۆلی درێژ.
الموجات الطویلة: شەپۆلانی درێژکۆلە.
الموجات مستعرضة: شەپۆلانی پانکۆلە.

- هدیر الامواج: هوونە، هوون.
- موجب: هۆ، مایە، بۆنە. گەرم (پۆزیتیف) خۆگر، وەخۆگر.
- بموجب: بەپێی.
موجب: وتارێکە کە بەرهەڵست (نفي و نهي) و پرسیاری تێدا نەبێ. وەخۆگر (پۆزیتیف).
موجبة: کاری گەورە، سا چاک بێ یا خراپ.
موجة: شەپۆل.
الموجة العصبیة: دەمارە شەپۆل، شەپۆلی دەماران.
موجد: داهێنەر، ئافەرێننده.
مؤجر: بەکرێدەر.
موجز: لە (ایجاز)دا بیدۆزەوە.
موجز: کورتە، کورتەیەک، کورتکراوە.
موجهة: بەروو، بایەخدار، بایەخ پێدراو، وتار یا وشە و تەوازۆی پەسندکراو.
موجوء: خەساو، خەسێنراو.
موجود: ئامادە، ساز، پەیدا، هەس.
- غیر موجود: نییە، نەماو.
موجودیة: هەسێن، هەبوون، هەستی.
موحد: خوداپەرست، خوا بەتاکناس کەسێکە باوەڕی بەتاک و تەنیایی خودای هەبێ.
موحش: خەمهێنەر، ترسێن، خەفەتهێنەر.
موحل، موحول: قوڕاوی، باتلاخ.
مؤخر: لای دوایی و پشتەوە بەپێچەوانەی لای پێشەوە، دوا، پاش، پشت، دوایین، دواکەوتوو، پاشکەوتوو.
مؤخر: هێڵەوە، پەکخەر.
مؤخرة: دوا لەشکر، دوایی لەشکر، پاشەوە، پاشپارێز، کنگ.
مؤخرة الجیش: دوا لەشکر، پاش پارێز، دوا جەنگ.
محافظ المؤخرة: دوا پارێز.
مؤدب: گران، هێمن، بەشێواز، سەلار، پەلیار، سەنگێن.
غیر مؤدب: بێ شێواز، بێ تورە، ناتورە، گران، ئارام، لەسەرەخۆ.
مؤدب: فەرهەنگکار، شێوازکار، لەلە.
مودة: سەودا، خۆشەویستی، دڵنەوایی، دڵنەوازی، مهرەبانی نیشاندان.
مودع: پێ ئەسپێر، بەرێکار.
مودع: پێ ئەسپێرراو.
مؤدي: بدەر، گەیێن.
مؤذ: شەرفرۆش، ئازاردەر، زیاندەر، گەلاج، پیاوخراو، هەزار فەند، زیانکار، زیانۆ، زیانە خەرۆ.
مؤذن: بانگدەر، بانگ راپێل، بانگ راهێڵ.
مؤذي: ئازار و رەنج گەیێن، دڵشکێن، زیانکار، زیانگەیێن.

مورث: هۆ، بۆ، مایە.

مورث: میرات لەپاش بەجێماو.

مؤرخ: لە (تأریخ)دا بیدۆزەوە.

مورد (ج) موارد: دەسکەوت، دەستکەوت، سەرچاوە، بنیات، بنیان. گەیشتنگە، شوێنی دابەزین.

مورق: گەڵادار، پەلک دار، گەڵاکردوو.

موروث: شرە، سەربەستی، میرات ساماانێکە بەمیرات بەکەسێکی بگات.

موز: مۆز، هەنجیری باوا (میوە).

موزع: دابەشکار، بەخشەر، بڵاوکەرەوە.

موزع البرید: بەخشەری چەپەر.

موزون: کێشراو، هەڵسەنگاو، هەڵسەنگیراو. هاوەدەنگ، هاوکێش، ڕێککەوتوو.

موسخ: چڵکن، پیس.

موسر (ج) میاسیر: دەوڵەمەند و توانا.

مؤسس: دامەزرێنەر، بناخەدانەر، بنیادکار، دامەزرێن، دروستکار، ڕێکخەر، سازگار، چەقێن.

مؤسس: دابینکراو، تاقەتکراو، دامەزراو، ڕێکخراو، بنەگرتوو، دامەزرێنراو، پێکەوەنراو، جێگرتوو، تاقەتکراو، دابینکراو.

مؤسسة: دامەزراو، ساختمان، دامودەزگا، دەزگا، بنگا، بونگا.

موسع: گوشاد، فراوان.

موسم: کەمژ، کژ، گر، گێل، وەرز، گۆنەر، دەم، کەش، کانگە، جەنگە، گۆنەڵ، پشکساڵ.

موسم البیادر: جۆخینان، کاتی خەرمانان.

موسم الزراعي: وەرز.

موسوم: ناوبراو، نیشانەکراو، داغکراو.

موسوي: موسایی، جوو، جوولەکە، جهوو.

موسی: مووسا، ناوی پێغەمبەری جوولەکان بوو.

موسی الحلاقة: گوێزان.

- **شفرة الموس:** دەمگوێزان.

موسیقی: باڵەبان، شایلۆغان، موزیقە، ساز و ئاواز، دوودەک و باڵەبان.

موسیقي: سازلێدەر، ساز و ئاواز لێدەر، مۆزیقار.

- **الحان موسیقیة:** کازە کاز.
- **جوقة الموسیقی:** تووتەک و باڵەبان، دەستەی مۆزیقە، دوودەک و باڵەبان، شایلۆغان.
- **عالم الموسیقی والالحان:** پەردەناس.
- **علم الموسیقي:** پەردەناسی.

موشح: ڕازاوەوە، حەمایەڵ لە گەردن کردن، لە وێژەشدا هەڵبەستێکە کە لە سەرەتای هەر مصراعێکیدا یا بەیتێکی ویدا پیتێکی بێنن کە لە تەواوی واندا ناوی کەسێ یا چینێک یا ڕستەیێک ڕێک بخرێ.

مؤشر: نیشاندەر.

مؤشر: نیشاندراو.

موشور (ج) مواشیر: پارچە بلوورێکی سێ سووچە ڕووناکی دادەبەخشی.

الموص: کا.

موصل: گەیەنەر، ڕسێن، ڕاگەیێن، بەیێک گەییێن، لێکدەر، گەیێنەر.

موصل القطعتین: گەیشتنەوە یەکتری دوو پارچان.

الموصل: شوێنی پەیوەندی و پێکگەیشتن، شوێنی بەستن و گرێ لێدان لە بەن و گوریس و ئیتر. ناوی شارێکیشە لە بادیناندا کە لە سەردەمی ساسانییەکانی کورددا ناوی کورد ناوا بووە.

موصوف: پێ هەڵگوتراو.

موصول: گەیشتوو، پێوەنیشتوو.

موصي: ڕاسپێر.

موصی: ڕاسپێرراو.

موصی به: پێ ئەسپێرراو.

موضة: داب، باو.

موضع (ج) مواضع: جێ، جێگا، جاگە.

موضوع: بابەت، سەر باس، دانراو، پرۆژە. مەبەس، بابەت، دەستاوێژ، ئێوور، سفن، باس، هۆ.

موضوعي: بابەتی.

موطن (ج) مواطن: لە (وطن)دا بیدۆزەوە.

موظف: مووچەخۆر، جیرەخۆر، فردەوەر، فەرمانبەر، کارمەند.

موظف صحي: فەرمانبەری تەندروستی.

موظف المسؤول: کاربەدەستی لێپرسراو.

موعد، موعود: لە (وعدة)دا بیدۆزەوە.

موعظة (ج) مواعظ: وتاری پڕ پەند و ئامۆژگاری.

موفر: زۆر و فراوان کراو.

موفق: سەرکەوتوو، وەسەرکەوتوو، بەمەبەست گەیشتوو.

موفقیة: سەرکەوتن، بەمەبەست گەیشتن.

موفور: زۆر، فرە.

موق: قولینچکی چاوە بەلای کەپووە.

موقت: لە (وقت)دا بیدۆزەوە.

موقد النار: ئاگر هەڵکەر.

موقد (ج) مواقد: ئاگردان، ئاوورگ، کوچک، کوچکادور، کوچکانی، سووتگە، سووچێو.

موقد: مەقەڵی، مەنقەڵی.

موقر: لە (وقار)دا بیدۆزەوە.

موقع (ج) مواقع: لە (وقع وقوعا)دا بیدۆزەوە.

موقع التأخر: گیرگە، کارمەندگە.

موقع الصيد: ڕاوگە.
موقع: خستراو.
موقع: ئیمزاکار، مۆرکار، ئیمزاکراو.
موقف (ج) مواقف: جێگای ڕاوەستانێیە، ئێستگە، ئێستگا، ڕاگرگە، گرتووخانە. هەڵوێست.
موقف السيارات: مۆڵگە.
موقوف: ڕاوێستێنراو، گیراو، ڕاوەستراو، دەست بەسەردا گیراو، ڕاگیراو. گرتوو، گراو، دووساخ.
موكب (ج) مواكب: کۆڕەو، دەستە مرۆیە کە سوار بێ یا پیادە.
موكب الملوك: کۆڕەوی پادشایان.
مؤكسد: ئۆکسید دراو، ئۆکسید کراو.
مؤكسد: ئۆکسید دەر.
مؤكد: قایم، پاڵپشت دراو.
- غير مؤكد: دوو بەختی.
موكل: کەسێکە یەکێکی تر بکاتە دەمڕاستی خۆی.
موكول: پێ ئەسپێرراو، بەندیوارییە بەیەکێکی ترەوە.
مولي: سەرۆک، سەردار، سەروەر.
مولد (ج) موالد: زێد، زایینگە، مەڵبەند، جێگای لە دایکبوون.
مولع: قرم لێ خۆشکەر، زۆر ئارەزووکار، ئازا، ئارەزوومەند.
مولد: دروستکار، داهێنەر، زایین.
المولد الكهربائي: پێکهێنەری کارەبا، دینەمۆ.
مولد الحموضة: ترشی پەیداکار.
المولدة: مامان، دایەن.
مؤلف: دانەر، ڕێکخەر.
مؤلم: بەئێش، بەژانوژووار، بەسووێ.
مولود (ج) مواليد: زاو، زاک، تازەبوو، زا، زاگی، زادە، ڕۆڵە، بەچکە، منداڵ، وەند (بۆ کوڕ و کچ).
المولود حديثا: تازەبوو، نوو زا، نەو زاک، کۆرپە، کۆرپەلە.
مولوي: پاڵپشتدار.
مولي: پشت هەڵکردوو.
مؤمن: بڕوادار، باوەڕهێنەر.
موميا: مۆمیا، مۆمنای. دەرمانێکە پێشوونیان لە مردووانیان دەدا تا نەڕزێ.
موما اليه: لێدواو، (اشارة) بۆ کراو.
مؤنة: ئازووخە، پەتلە، تفاق، دانەوێڵە، قووت، دانەوێر، دانێڵە، دانهێرک، داناش، ئازووقە.
- مخزن المؤنة: هێشتخان.
مؤنث: مێیینە، ما، مێزا، ئافرەت.
مؤنس: هاودەم، هاواڵ، هەمدەم، هاوڕاز، هاودەنگ، هاڤدەم، بەردەڤک، ئاواڵ، ڕام، هۆگر، هاوڕا، هاوڕێ.
مؤهلات: شایستەکار.
موهة ومواهة: ئاوی ڕوو، ڕەونەقی ڕوو.
موهبة (ج) مواهب: بەهرە، بەهرەوەری، بەهرەمەندی.
موهن: پەست و کەنەفتکار، سستکار، بێ تینکار.
موهوب: بەهرەوەر، بەبەهرە، بەهرەمەند.
موهوم: گومان لێکراو، بەدڵدا هاتوو، ئەوەیە کە گومانی لێ بکرێ.
موهون: سست، لاواز، نزم و پەست.
مؤيد: لاگر، لایەنگر، پشتیوان، پاڵپشت، هەڤاڵدار، لاکێش.
المياه الغازية: ئاوە گازاوییەکان.
المياه الكبريتية: گەڕاو و ئاوی گۆگردی.
المياه المالحة: ئاوی خوێاوی.
المياه المعدنية: ئاوی مەعدەنی.
مياه النابعة في الربيع فقط: کووێراو.
ميت (ج) موتى: مردوو، مردی، مری.
- تأبين الميت: بەمردوو هەڵگوتن.
- تجهيز الميت بالكفن والدفن: پەخت کردن.
- حيوان الميت: تۆپیوو، هەڕمین.
- كالميت: مردەڵە، مردۆخە.
الميت الجيفة: مندار، مرار.
ميتم: هەتیووخانە.
ميثاق (ج) مواثيق: پەیمان، بەڵێن، هەرێ، هەرێنی، ژووان، خولەسێ، گفت، برپە.
ميدان (ج) ميادين: (ە) مەیدان، ناوکۆ، گۆڕەپان، کۆڕ، ڕاسایی.
ميرة: خۆراک، خواردەمەنی، چێشت.
ميراث (ج) مواريث: بڕوانە (إرث). ماڵێکە کە لە لایەن مردووانەوە بۆ شرەگران دەمێنێتەوە.
ميز: بڕوانە (تمیز).
ميز الشيء او لمحه: بەدی کردن.
ميزاب: (ە) مێزاب، مێزاو، پلووسک، سوولی، سوولاوک، لووساووکێ، بۆختک، چەمبلووک.
ميزان (ج) موازين: تەرازوو، تەرازی، پلوور. مانگی حەوتەمە بەپێی ژمارەیاری بورجان. تەرازووی هەستیار (لە فیزیا)دا. تەرازوو، کۆمکانستیوا (ئەستێرە). کێش، دەمهەڤری، دۆخ، بار، ئەندازە، سەنگاتی.
ميزان اعتيادي: تەرازووی ڕەشۆکی.
ميزان البرودة: پلەی ساردی، پلەی سەرمایە.
ميزان الحرارة: پلەزانی گەرما، گەرماپێو، گەرمانووێن.
ميزان الحساس: تەرازووی هەستدار.

میزان الهواء: بانووتن.

میزانیة: تو واز، لەنگە، بودجە.

میزة: بروانە (ممیز).

المیـزة الرئیـسیـة: جـیـاکـەرەوەی بنچـینەیی، جـووتکەرەوەی سەرەتایی، جیاکەرەوەی سەرەکی.

میزراب: بروانە (میزاب).

میس: کەوت، کەوێت، کەڤۆت.

میسر: قومار.

میسر: ئاسان، ئامادە.

میسرة (ج) میـاسر: چەپەنگ، لای چەپە، بەپێـچەوانەی لای راستـە، لای چۆیە، چەپگە، چەپگا. دەوڵەمـەندی، ئاسـانی، چەپگە.

میسم: چزز، چززە، داغ.

– **وضع المیسم**: چزز کردن.

میسور: ئاسان و نەرم، دەوڵەمەند.

میسور (ج) میاسیر: ئاسان، سانا، نەرم.

میشوم: (ە) شووم، نەحس.

میطدة: دارێکە بۆ قاپی لەنێو دیواری دەنرێ.

میقات (ج) مواقیت: کات، گاڤ، جێگایەکە بۆ لێ کۆبوونەوە.

میکانیك: چەرخەگەر. وشەیێکی رۆژئاواییە.

میکروسکوب: مرازی وردبین.

میـکروفون: گـەورەکـەرەوە، بڵـێندبێـژ، دەنگەوەر، (وشـەیێکی فەرەنگییە).

میل: فرسەنگ (٤٠٠٠) هەنگاوە.

میل: کلچێووک، میـلی پزشکی و برینانە.

مَـیل: هەوەس، هۆک، حـەز، رشـتی، نیـاز، کـەلوو، ویـستن، رووتێکردن، ئـاور لێـدانەوە، ئارەزوو، ڤین، خـووەسـتـەک، هەوەسکردن، دڵ هاوردن، ویـسـتی دڵ. بەلادا خـوار و لار بوونەوە، لارەکە، هاور لێدانەوە، لاری.

المیل الی الشيء: دڵ بۆ چوون.

میلاد: کاتی لە دایکبوون، رۆژی لە دایکبوون.

میلاد المسیح: رۆژی بوونی عـیـسا پێـغـەمبـەرییە کە سـەرەتای مێژووی مەسیحییە.

– **عید المیلاد**: جەژنەی لە دایکبوونی عیسا پێغەمبەر (خ).

میلان: بەلادا خوار بوونەوە، بەلادا هاتن، لارێ، لارێی.

میـمنة (ج) میـامن: پیـرۆزی. لای راست، راستـگە، راسـتگا، راستـەنگ.

میمون (ج) میامین: پیرۆز، بەفەر.

میناء (ج) موان وموانی: کەناری دەریایان، شوێنێکی تایبەتییە کە کەشـتـیـان لێی رادەوەسـتن و لەنگەریـشی لێ رۆ دەهێـڵن، لەنگەرگا، لەنگەرگە، پوور، بەندەر، پەسارگە، قەف، مـینا، بنکە، دەرەگە، کەشتیگا، لەن، بەنەر، پەسار، دەراو، دەراڤ. ئاوێنە، جام، نەینۆک.

ن

ن: پیتی بیست و پێنجەمینی ئابێی ئارەوییە.

نا: ڕاناوی لکاوە بۆ کەسی یەکەمە لەباری کۆدا: مە، مان، وەکو کنا: بووین. کتابنا: پەرتووکمان، لدینا: لە لای ئێمە، لەکن ئێمە.

نائب (في البرلمان): نوێنەر.

نائب (وكيل): جێگر.

نائب المحافظ: جێگری پارێزگار.

نائب (ج) نواب: نوێنەر، بندار، جێدار، جێگر، جێ نشین، کەسێکە جێگای یەکێکی تر یا هۆزێکی بگرێتەوە.

– مجلس النواب: ئەنجومەنی نوێنەران.

نائبة (ج) نوائب: هەنگامە، ڕووداو.

نائب عريف: دوو خەت.

نائحة: سەردوولکە بێژ.

النائرة (ج) نوائر: ئاژاوە، ئاگری هەڵکراو، دوژمنایەتی.

نائل (م) نائلة: پێگەیشتوو، پێ گەییوو، پێ ڕاگەیشتوو، دەستکەوتوو، گەیشتوو. بەهرەمەند.

نائل المراد: بەئاوات گەیشتوو.

– غير نائل المراد: ناکام.

نائلة: ناوی بوتێکی بووە کە قورەیشیان لەپێش ئیسلامیدا دەیانپەرست.

نائم (م) نائمة: نستوو، نوستوو، نوستی، دەرکەوتوو، خەوتوو، ڕازەر، مەرگ.

نائي: دوور، دێر، دووێر.

ناب (ج) انياب: دڕۆک، کەڵبە، گیرە، گیرکە، چوار ددانەکانی ژێر چاوانە دووی لە سەرەوە و دووش لە خوارەوەن.

ناب فحل الخنزير: برە، شفرە، دڕمولە.

ناب الفيل: شفرەی فیلی، ددانی فیلی.

نابت: هەموو چشتێکە کە بڕوێ وەکو گژوگیا و داروبار.

نابض: تیراوێژ، ڕق، کێن، سپرنگ.

نابض حلزوني: سپرنگ.

نابغ (م) نابغة (ج) نوابغ: هۆکەڵ، بلیمەت، هەڵکەوتوو، میرکوڕ، کەسێکە خاوەنی هۆش و سەلیقەیێکی بێ هاوتا بێ.

ناتج: بەرهەم (کیمیا).

ناتج: کەسێکە ڕاژەی ڕەشەولاخی ئاوس دەکا تا دەزێ، بەرهەمهێنەر.

ناتج ثانوي: بەرهەمی ناوەنجی.

ناتج القسمة: ئەنجامی دابەشکردن.

ناثر: پەخشێن، بلاوکەرەوە، پەخشیار.

ناثر الجوهر: گەوهەر پەخشان، گەوهەر پەخشێن.

ناجح: ڕزگار بوو، ڕزگار، دەرچوو، سەرکەوتوو، ڕەسیو، ڕسکار، پیرۆز.

ناجذ (ج) نواجذ: چوار ددانە کاتی خۆ ناسینێیە.

ناجي، منجي: ڕزگارکار، قوتارکار، دەربازکار.

ناحت: تراشەر، تاشەر.

ناحل: بڕوانە (نحيل).

ناحي (ج) نحاة: خاوەندی زانیاری نەحو.

ناحية (ج) نواحي: کاڤار، ڤاج، پەڕگەنە، بەروبووم، مەڵبەند. لادێ، گەورەدێ.

– مدير ناحية: مەڵبەنددار، پەڕگەنەدار، پەخشدار، سەرۆکی ناوچە.

ناحية (٣): کەنار، لا، گۆشەوکەنار.

ناحية الطبيعية: ڕووی فیزیکی.

ناخب: هەڵبژێر.

ناخذات (ج) نواخذ: (ە) ناخودای، کەشتی، کەشتیەوان.

نادر (ج) نوادر: ناوێزە، هەڵکەوتوو، دەگمەن، چک، نایاب، بەرکەتی، هەڵکەوت، مێکەوت، دەگمە، نەوەیە کە هی وەکو وی و هاوتای کەم بێ.

نادراً: تاکولۆک، بەهەڵکەوت، بەدەگمەن.

نوادر العمل: شاكار.

نادم: پژمان، پەشیمان، پاشگەز، ژووڤان، پێ لەپاش، خاو، پێشمان، ژیوان، گەڕاوەوە، بەرەو دوا، ژیڤان، هەڵگەڕاوەوە.

نادی مناداة ونداءً الرجل: بانگ کردن.

نادي (م) نادية (ج) نوادي: بانگیاری، هۆرگە، یانە، کۆگا، ماڵ، دیوان. بانگکار، گازکەر.

نار (ج) نیـران: ئاوور، ئاگـر، ئاڤـر، ئاتر، ئازەر، دوژ، ئایەر، یاگی، ئاهیر.

النار الكردية: ئاورە، ئاگرۆکە، هەوڵەزلزڵە.

- اهل النار: دۆزەخی، دۆژەیی.

- ایقاد النار: ئاوور گەشاندنەوە، گەشکردنەوە.

- حرارة النار: تینی ئاگری، هالاوی ئاگری.

- اللعب بالنار: ئاوور بازی، گڕ گرانێ.

- لهیب النار: هێڵە، نێڵە، نێڵە نێڵ.

- معبد النار: ئاتەشکەدە.

- في النار والسقر: تخ، چش، بەجەحەندەم.

نارجیل: گوێزی هێندی.

نارجیلة: نێرگەلە، قەننەی ئاوێ، قەلیاناوی، قلیاناوی، مێلاو.

ناري: ئاورین، ئاگرین.

نازك: (ه) ناسک، ڕفت، ڕازراڤ.

نازل (م) نازلة: دابەزیو، هاتووە خوار.

نازلة: کێشە، کارەسات، هەنگاوە.

ناسخ: پووچکەرەوە، لەناوبەر. ڕوونووسکار، ڕوونووســـیــار، ڕوونووسەر.

- منسوخ: پووچکراوەوە، لەناوبراو. ڕوونووسکراو.

ناسك: خوداپەرست.

ناسور (ج) نواسر: برینێکی ئاوەوزە لە کەناری کۆم و یا گۆشەی چاو و یا بنی ددانی مرۆڤان.

ناسي: فەرامۆشکار، بێ زەین.

ناشئة: سەرەتای ڕۆژێ، سەرەتای شەوێ، کاتژمێری یەکەمینی شەوێ.

ناشر: هەڵخەر. بلاوکەرەوە، پەخشێن، پەخشکار، پەخشکەرەوە.

ناشر الاخبار: ڕاگەیێن، پێڕاگەیێن، وەلامدەر، باخیر.

ناشز: قۆقز، قیت، قوت.

ناشزة: (ه) ناچیزە، ئافرەتێکە گوێ نەداتە مێردەکەی و لەگەڵی نارێک بێ.

ناشئ (م) ناشئة: نوێکار، تازەکار، تازەقەلا، کەسێکە هێشتا لە کاری خۆیدا هێشتا باش شارەزا و مەحلان نەبوو بێ.

ناصب (ج) نواصب: دامـەزرێنەر، بەرپاکـار، لە (نحـو)دا سـەر (-) دانەر.

ناصح: ئامـۆژگـار، مـۆژیار، ڕامـوشگە، ئامـۆژیار، ڕامـشگەر. مۆچکار، مۆچیار، مۆژیاریکار.

ناصر: یاریکار، یاوەر، یارمەتیدەر، ڕزگاریدەر.

- منصور: ڕزگار بوو، یارمەتی دراو، یاریدە دراو.

ناصل: کاڵ.

ناصي: دەستەیەک بووە لە نەیارانی عەلی. بوتپەرست.

ناصیة (ج) نواصي: نیوچاوان، ناوچاوان، پێشانگی، کالانۆک. کاکۆڵی لای ناوچاوانیش.

- اغر الناصیة: قەش، قەشان.

- شعر الناصیة: پەرچەم، فکلە، فوکلە.

ناضج (للفواکه): گەیشتوو، گەییوو (میوە)، گەهیشتوو، لاڵ. کولاو، پێگەیشتوو، پوخت، سروا (چێشت).

- فـواکـه غیـر ناضـجـة: زرک، نەگـهـایی، نەیادای، هەڵمژۆژ، نەگەییوو، کاڵک، کاڵوکرچ.

ناضح: ئاوڕێژ، ئاپرژێنکەر، دادەر.

ناط: هەڵبەز.

ناطق (م) ناطقة: دووێن، درکـێن، واتەگـەر، واتەکـار، بێـژندە، درکێن بەدەم، بەدەموێل، بەزمان، لێڤەرێن، درکێنەر، گۆیا.

ناطقة: هێزی ئاخوتن و ڕاڤەکردن.

- منطوق: کوتراو، بێژراو.

نفس ناطقة: کەسی ئاخوەر.

ناطور (ج) نواطر: ڕەزەوان، باخـەوان، جـەوان، قـۆخڵ، ڕەزڤـان، هۆلکڤان.

ناظر (ج) نواظر: دیدەڤان، کێشکچی، بینەر، دیتەر، دێدەوان، بیننده، چاووێز، چاوتێبڕ، چاودێر، تێڕامێن، سەرکار. هاوتا، هاوتەقا، بارتەقا.

ناظر الامور: سەرپەرشتکار، سەرپەرشتیار.

ناظر العمل: سەرکار، سەرپەرشتیکار.

ناظر المتصرفین: شاندیار.

ناظر المدرسة: چاودێری قوتابخانە، یاوەری قوتابخانە.

ناظرہ مناظرة: وەک وی هەڵسـووڕان، یەکێکی وەکو یەکێکی تر گێڕان. پیلەبازی، پیلەگەری.

ناظم: ڕێخـەر، دانەر، ڕێکخـەر، بەسـتـەکـار، هۆنەر. بـەوانە (لە جواغرافیایدا).

ناظم الشعـر، الاشعـار: هۆن، هۆنەری هەڵبـەسـتـان، هەڵبـەست ڕێکخەر.

ناظور: دووربین.

ناظورة: چاویلکە.

الناعس: خەفۆک، ئەو کەسەیە وەنەوزە بیباتەوە.

ناعش: ژیان و زیندەگانی پێ بەخش.

ناعم: نەرم، پێ بڕ، چیت، پخ، لووس، نەرمــوشل، نەرمــونۆڵ، نەر، هوور، مژۆک، بۆقل، شلک، مڵ. ورد.

ناعم الجسم: ناسک بەدەن.

ناعورة: چەرت.

نافـذ (م) نافـذة (ج) نوافـذ: ڕەوان، ڕەوا، کـاری، کـارتێکەر، کاریگەر. تێپەڕ، گشتی.

نافذة (ج) نوافذ: پەنجەرە، کولانکە، کولانە، دەلاقە، دوو دەری، سووسە، کولانەی سەربان و دیواری ڕەوزەنە.

سد النافذة: سووسەبڕین.

نافر: قوشقی، ڕەمەکی، بێزوبۆکار.

نافسه منافسة: ململانێ، ناکۆکی، بەربەرەکانێتی، بەرانبەری کردن، ڕکەبەری، دووبەرەکی، دووبەرەکێتی، قینەبەرێتی.

– منافس: بەربەرەکانی کار.

نافض، نافضة: ناولەرزە.

– حمى النافضة: لەرزوتا.

نافع: پڕ سوود، بەکەڵک، بەسوود، پێکەیێن، سـوود دەر، سوود بەخش.

نافلة (ج) نوافل: نەوە، تالان، پەرستی، بەخشش، خەڵات.

نافورة: ناوهاوێژ، ناوهەڵقوڵ، هەڵقوڵ.

نافي: نەهێڵ، گێڕەوە.

ناقة (ج) ناق وانواق: وشـتری مێ، حێشتر، نارقـان، ناروانە، وشتر ما.

ناقد: لێ گر، ڕەخنەگر. کەسێکە پووڵوپارەی چاک لە هی خراپ جووێ کاتەوە.

ناقشه مناقشة: پیلەبازی کردن، چەقـە، چەقـە چەق، یەکـتـر دواندن.

ناقص (م) ناقـصـة (ج) نواقص: کـەم، کـەمـوکـورت، کەموکوڕیدار، کەموکوڕ، لەت، نادروست، نیڤجۆ، نیوەچڵ، پاندرووس، پچڕیاگ، سـووک، ناتەواو، کـەل، کەموکورتی، نادروست. کەمکەرەوە، داپاچێن.

ناقص الخلقة: شەهت، بەراویتە، بەراوێژتە.

ناقص العقل: بێ مـێـشـک، گـەوج، بۆدل، تۆلاز، هوڕ، هەرێ، خرپۆ، ڕێژگاو، هۆوەر.

ناقصه مناقصة: بەربەرەکانێتی یەکتری کردن، لە کەمکردنەوەی نرخی چشتاندا لەکاتی فرۆشتنیاندا، نرخ لێک کەمکردنەوە.

ناقض: خوارڕۆ، پەیمانشکێن، شکێن، تێکدەر.

ناقض العهد: پەیمانشـکێن.

– مناقض: ناتەبا، ناکۆک، هەڵوەشێنەر.

ناقل (م) ناقلة (ج) نواقل: گوێزەرەوە، کەسـێکە خۆی یا مـاڵی خۆی لە شوێنێکییەوە بگوێزێتەوە شوێنێکی تر، گێڕەوە.

ناقل الكلام: قسە گێڕەوە، قسە چێن، دووڕوو.

ناقل الحمولة بالاجرة: کرێبارچی.

ناقلات النفط: کەشتی نەفت گوێزەرەوە.

ناقلة (ج) نواقل: کۆچەر.

ناقور (ج) نواقير: بۆڕی، کەرەنا، شێپوور.

ناقوس (ج) نواقيس: زەنگی گەورەیە لە کلێسایەیدا لێ دەدەن.

نارقة: نەخۆشێکە تازە چاک بووبێـتـەوە هێـشـتا کـەمێک تینی مابێ.

ناكح: مارەکەر، مارەبڕ، ئەو کەسەیە ژنان لە خەڵکی مارە بکات.

ناكر: نەناس، نەزان.

ناكر الجميل: پێ نەزان، سپڵە.

ناكس: سەرشۆڕ، چەماوەوە یا سەرەوژێر.

نام نوماً ونياماً: نووستن، خەوتن، چاو، چوونە خەو، وەرکەوتن، ڕازان، خەفتن، چاو گەرمکردن، هوێتن، بووسان، وتەی.

ناموس (ج) نواميس: (ە) خاوەندی ڕاز، نهێنی زان، نامووس، ئابڕوو، ئاوڕوونیـنی، ئاوڕوو. کـەمێن، بۆسـەی ڕاوکـەران. درۆزن.

ناموسة: لانی شێری. مێشوولە، نەهووڕە، پێشکە، تەپۆ.

ناموسية: کوللە، مێشوولەبەند، پێشکەبەند.

نامي (م) نامية: ڕوواو، فراژی و نموکار، فراژی بوو.

نامية: مێیینەی فراژییە، هێزی فراژی و بووژانەوەیە.

ناهق: زەڕەکار، زەڕەکەر، بەزەڕ.

ناهي (م) ناهية (ج) نواهي: نەهێڵ، پێشگر، پێشگیر.

ناوب، مناوبة: سزاکردن، هەڵگەڕاندن.

– مناوب: نۆبەگر.

– المناوبة في الحراسة: نۆبە گۆڕینەوە لە کێشکدا.

ناوش مناوشة: وەرگرتن، بەگژ یەکتری داهاتن، ئێخەی یەکتری گرتن، دەمەتەقێ، دەمەقاڵە، شووڤک.

المناوشة في القتال: تێکبەر بوون، پێکداهان.

ناوش لفلان الشيء: تێکەڵاوکردن.

ناول مناولة: دانە دەست یەکتری، دەست بەدەست پێکردن.

ناي (ج) نايات: (ە) بلوێر، بلوو، نای، نەی، لوولێ، نەی، بلۆر، پلوور.

صوت الناي: فیتەی بلووریری.

نبـأ (ج) انبـاء: وەڵام، ئاگـا، کـوتە، باس، قـاو، قـاوە قـاو، دەنگوباس، خـواس، پەیام، پەیڤێن، پەیک، پێـغـەم، تەرزە نوو، باسوخواس.

الانباء الداخلية: دەنگوباسی کووڤ، دەنگوباسی ناوخۆ.

– موجز الانباء: کورتەی دەنگوباس.

نبـات (ج) نبـاتات: ڕووەک، ڕووەگ، شـینـایی، گـیـا، گـیـوا، شیناوەردی، سەوز، سەوزایی، شیناهی، گژوگیا، ڕوواو.

نبات التي يصنع منه الورق: گابر.
نباتات بصلية: رِوواوەکانی پیوازی، ڕووەکی پیوازی.
نباتات سنبلية: ڕووەکی گوڵەگەنم.
نبات حولية: ساڵە ڕووەک.
نبات متكاثفة: گەپەل، ڕووەکی چڕ.
نبات مسهل: ماڵوێچە، ماڵوێنجە.
- **انتاج نباتي**: ڕووەکە بەرهەم.
- **جذور النباتات**: کوڕک، ڕیشە، دەماری ڕووەکان، ڕەگوڕیشەی ڕووەکان.
- **خبير النباتات**: گیاناس، پسپۆڕی گیا و ڕووەکان.
- **عصارة النباتات**: چەقە، شیرە، شیلەی ڕووەکان.
- **علم النباتات**: ڕووەکزانی، ڕووەکناس.
كومة من النباتات المحصودة: تا، گیشە.
- **ورقة النباتات**: گەڵا و پەلکی ڕووەکان.
نباتي: ڕووەکی، گیایی، داس.
نباح: وەڕە، سەگوەڕ، حەپە، عەو عەو، ڕێلین، زایەڵە، گەف، گەفە، گەفە گەف، گەنین، گف، گفە گف، لوورە، لوورە لوور، لووراندن، هەوت، ئوورین، وەڕین، چەپاندن. دەنگ گری.
نباح الكلاب: ڕەئین، وەڕین.
نباش: گۆڕ هەڵکەن، گۆڕکەن. کفن دز، چت لە گۆڕ دەرهێنا، ڕاز دەرخەر.
نباشة: کفن دزی.
نبالة: خانەدانی، گەورەیی، ماڵهاتی، ڕەسەنی.
نباهة: گەورەیی، بەرزی، بەناوبانگی، زیرەکی، هونەرمەندی، وریایی، وشیاری.
نبت: بڕوانە (نبات).
نبت نباتاً: ڕوویین، ڕووان، ڕسان، ڕسکان.
نبت بري: گیای کێوی.
نبت طبيعي: گیای خۆڕوو، گیای خۆڕسک.
- **الانبات الهوائي**: هەوڕووان.
النبتة: گژوگیا، پنچک، دەوەن.
نبتة القثاء وغموه: بڕکە، یارەما.
- **منبت**: ڕووانگە، جێگا ڕووینی گیا.
نبح نبحاً ونبوحاً: وەڕین، عەو عەوکردن، حەپاندن، حەو حەوکردن، هەوتکردن.
نبذ: ئەفەڕۆز.
نبذة: سەرپێتک، نوویشک، خۆڕوو، کرۆک.
النبذة: سەمەنی.
نبراس (ج) نباريس: بڕوانە (مصباح).
نبرة (ج) نبر: پارووی زەلام.

النبز بالالقاب: نرتک، ناوونرتک.
نبش: هەڵکەندنەوەی گۆڕ، چت لەژێر زەوی دەرهێنان.
نبش الماضي: کای کۆن بەبا کردن.
نبض (ج) انباض: نەزڵە، شووارە، شووارق، تریە، پت، پتە پت، پرتە، پل، پند، خرپە، دڵ لێدان، لێدانی دڵ، جووڵانی دەمار.
نبض الجرح: پلدان، پڵدان، تروان، ترنیوینگ.
نبض دقات القلب: تریەی دڵ.
- **جس النبض**: شووار گرتن، شووارق گرتن.
نبط (ج) انباط: یەکەمین ئاوێکە لەبنی بیرێ بێتە دەرێ کەلێکە کە لە (بطائح)ە دەهاتنە ناو عیراقیان.
نبط الماء نبطاً ونبوطاً: ئاو لە زەوی و کانی هەڵقوڵا.
نبط الشيء واستنبط: دوای پەنهانی ئاشکرای کرد، بەدی کرد.
نبع: کەووت (دار).
نبع نبعاً الماء: هەڵقوڵینی ئاو لە کانی، بەلقاندن.
نبع الحار: گەرمک.
- **منبع (ج) منابع**: کانی، سەرچاوە، پنار، سەروکانی، کانگە، کانگا، سەروچاوە، سەروکانی، دەهنگالە، چەشمە، کانیاو، کێنی، چاوە، هانە، چەمە.
- **المنابع الربيعية**: بەهارەکانی، بێڵوو، دەهنگابە.
نبعان: بلقە، بلقە بلقی ئاوێ.
نبق العجم: سنجوو، سرینچک.
نبل (ج) انبال ونبال ونبلان: تیر، بەش، تەخش، تیری کەوانی.
نبل: خانەدانی، باشترین، چاکترین.
نبلة (ج) نبلات: پاداش، پاروو، بەخشش.
نبلة كل الشيء: بژاردەی هەموو چشتێکی.
نبهة نبهاً: وەئاگا هاتن.
نبهه من نومه: وەئاگا هێنان، لە خەو هەستاندن.
منبهات: وریاکەرەوەکان.
نبهه على او الى الامر: وشیارکردنەوە.
نبوة: پێغەمبەرایەتی، پەیامبەری، پێغەمبەرایەتی، پەیخامبەری. وەڵام لە چشتێ نەدیوو ڕوونەداوەوەدان.
نبوة: کول بوونی شیر، کەم بوونی هێزی بینایی، ناشیرین بوونی ڕوخسار.
نبوة السيف من كثرة الاستعمال: سووان، کول بوون.
نبوخ: هەوبرهەڵاتن، هۆرامان.
نبوغ: پەیدابوون، هەڵکەوتن، هەڵتۆقان، هەڵتۆقین، دەرهاتن، ئاشکرابوون، هۆشیاری و زرنگی و باشی بیر.
نبوي: پێغەمبەری.
نبي (ج) انبياء: پێغەمبەر، پەیامبەر، وەخشوور، وەڵامدەر، پەیخامبەر.
نبيب: قارە، قارە قار، قیرە، قیرە قیر.

نبيذ (ج) انبذة: مەی، شیلە، شیرە، بیرە، ئاوجۆ، مەزر.
نبيذ السكر: شەکراو.
نبيل (ج) نبلاء: خانەدان، ماڵهات، تۆران. گەورە، قەڵەو.
نبيه (ج) نبهاء: زیرەک، بەئاگا، ئاگادار، زانا.
نتاج: بەر، بەرهەم، بەروبۆی هەموو چشتێکی.
نتاج الغنم الصغار: بەرخ و کاری ساوا.
نتج نتجاً ومنتوجاً: ڕوودان، دەرکەوتن، سەرهەڵدان.
النتح: هەڵمین: ئارەقەی لەشی مرۆ و ئیتر دەلاندن، ئاودادان، ئاو دەردان.
نتح الماء او نزحة: ئاو هەڵگوزین.
نترجة: نەترین.
نتف: ڕنینەوە، کەندن، کەنن، هەڵکەندن، ڤەرووچکاندن، ڤەرووتاندن، پەرتان.
نتف الريش والزغب الطور بالماء الساخن: ڕنینەوە، ئاوەڕووتکردن، پەرتان، پەرتاندن.
نتف صوف الغنم: وشکردن.
النتفة: بەقامک ڕنینەوەی گیا و ئیتر.
– منتوف: ڕنراو، هەڵکەنراو.
– منتاف: مرازی موو هەڵکەندنی برینگ.
نتق الجراب نتقاً: هەنبانەکەی تەکاند تا تۆزەکەی بڕوات.
نتقت المرأة اوالناقة: ژنەکە یا وشترەکە فەرخەیان زۆر بوو.
نتل الشيء نتلاً: ئەوی کێشایە پێشەوە.
نتل الجراب: هەرچی لە هەنبانەدا بوو دەریهێنا.
نتلة: ڕاتەکاندن.
نتل، نَتّل: هێلکەی وشتر مورغییە کە پڕ بوو لەناو بیابانیدا لەژێر خاکێی دا دەشارنەوە.
نتن: بۆگەن، بۆگەنیو، بێگەن، گەن، گەنی، گەنیو، کف، بۆگەندی، کفکۆ، گەندەژە، گەند، گەنیک.
نتوء: دەربەڕین، هەلامسان، مالووسکە، مەمیلە لە (کیمیا)دا.
نتيجة (ج) نتائج: ئەنجام، پرتووک، پەرتاڵ، بەرە، داوی، شەوت، دەستاو، بەروبۆ، بەروبو، زا، سەرەنجام، زاوزۆ، زاوزێ، دەستاو، دەساوێژ، ئێوەر، کەلیژ، زاوزووە، بێچوو، بەچکە، بەچ.
نتيجة العمل: کارەنجام.
النتيجة المستحيلة: ڕێگەی ستەم ئەنجام.
بالنتيجة: سەرەنجام.
– منتوج: بەر، بەروبۆ.
نثار: بەخشش، خەلات، پارە هەڵدان، شاباش کردن، نوقل و شەکرۆکە بەسەر بووکاندا کردن، شاباش، بەخشین، شاداش، بلاوکردنەوە، بەخشیش، زەڕوەشان، زەڕاوشان، زێڕەوشان.

النثر: وەراندن، وەرانی، وەشاندن، هەڵپرووکاندن، ترکاندن. وێژامە، وەژەگ، نڤیسکی، پەخشان، پەرکە.
نثرية: وردە خەرجی.
– منثور: بلاو، پەخشراو، دەراو. وتەی نەهۆنراوەوە.
نجابة: خانەدانی، ماڵهاتی، کابۆشی، ئابڕوومەندی، ئاوڕوومەندی، ڕەسەنی.
– منجي: ڕزگارکار.
نجاة: ڕزگاری، دەربازبوون، ئازادی، ڕەسین، قوتار بوون.
نجاح: پیرۆزی، بەسەر دوژمناندا زاڵ بوون، سەرکەوتن، سەرکەتن، سەرکەفتن، سەرگرتن. ڕزگاری، دەربازبوون، دەربازی، دەرهاتن، ڕەوابوون، پێکهێنانی کاروبار و پێداویستی، قوتاری، قوتارکاری، هێوان، بردنەوە، پێکهاتن، ڕێککەوتن.
نجار: دارتاش، دارتراش، خزارچی، هێژارچی، داتاش، چێوتاش.
نجارة: دارتاشی.
نجاسة: ناپاکی، پیسی، پیسایی، چەپەڵی.
– منجر: بێ کار، ڕێژەک، ڕەندەی دارتاشان، کوولەک.
– منجر: ڕندراو، ڕنراو.
– منجور: تاشراو، داتاشراو.
نجارة: دارتاشی، دارتراشی، دارتاشین. ئاردەمشار.
– مهنة النجارة: دارتاشی، دارتراشی.
نجاسة الانسان: پیسایی مرۆ (گوو).
نجاسة بولوغ الكلب والخنزير: گلاوی، ئاوەگڵی.
نجاشي: سەرناوی پادشایانی حەبەشەیە.
نَجُدَ نجوداً: ئاشکرابوون.
نجد (ج) نجود: هەوراز، جێگای بڵند، بەرزی، درۆک. زەوییێکی پانوبەرین و خێزەلانە پارچەیێکە لە خاکی عەرەبستانی سعودی.
نجدة (ج) نجدات: هانا، فریاکەوتن، بەهاوار گەیشتن، هێز، تین، ئازایی.
نجس: پیس، چەلەم، لیتۆکە، ئاشوو، ناپاک، چەپەڵ.
نجس في لهجة الاطفال: قخ، تخە، قخە قخ، گخە، گخە گخ.
نجف: گرد، هەوراز. ناوی شارێکیشە لە عیراق لە ڕۆژئاوای فوراتێدا.
نجل: مناڵ، بەچکە، زاوزووە، منداڵ، ڕۆڵە، زارۆ. ناوێکیشە لە خاکی بێتە دەرێ و ڕەوان بێت.
نجم (ج) نجوم: ئەستێرە، ستێر، هەسارە، چتارە، ئەختەر، هەسێرە.
نجم البحري: ئەستێرەماسی.
نجم ثابت: ئەستێرەی جێگیر.

نجوم السيارة: ئەستێرە گەڕۆکەکان.
نجمة القبلة: ئەستێرەی ڕووگە.
النجم المذنب: ئەستێرەی کلکدار.
نجمة: ئەستێرەیەکە.
نجمة الصباح: ئەستێرەی بەیانی.
- منجم: ئەستێرەناس، هەسارەژمێر، ئەختەرژمێر، ئەستێرەژمێر.
- منجم الميزان: شەهێن.
- منجم (ج) مناجم: لە (منجم)دا بیدۆزەوە.
نجو: ڕاز، نهێنی.
نجود الجبل المتسلسلة: سەریاڵ.
النجود من الارض: سەربەل، سەرقەل.
نجوى: پچە، چرچە، ژێر لچەکی، فتە فت، ڕازکوتن، لەسەرەخۆ ئاخاوتنی دوو کەسان و لە ڕاز دووان.
نجيب (ج) نجباء: زارورێخ، ڕەسەن، بناو و نیشانباش، خانەدان، تۆرن، مالهاست، گەورە، هەڵبژێردراو، خانوومان، هەڵبژێرراو.
نح: لابە، وەلابە.
نحات: دارتاش، تاشەر.
- منحوت: تاشراو، داتاشراو.
نحاس: مس (کەپەر).
نحاس اصفر: مسی زەرد.
نحاس احمر: مسی سوور.
نحاس: مسگەر، مسفرۆش.
نحافة: لاوازی، باریکی، دڵگۆشی.
نحب: بڕوانە (نحيب).
نحت نحتا العود: تاشین، تراشی، ڕەوارتن، تەلاشتن، کرووزکرن، داتاشین، داتراشین، ڕنین.
نحت الحجر: بەردتاشین و ڕێکخستنی.
- منحت (ج) مناحت: تەشووێ.
نحر نحراً البهيمة: سەربڕین، وشتر کوژتن.
نحر: سنگ، سینە.
نحرية: سینەبەند.
نحرير (ج) نحارير: زانا، وریا.
نحس: شووم، نەگبەت، ناوچاوان سپی.
- منحوس: شووم، نەگبەت، بەدئەختەجووتە، نەها، بێولەت، دۆبڕ، دوومۆڕ، بەدبەخت، بەدووم، قەشقە، قەشان، سەرەخۆرە، چارەڕەش، شەلب، بزۆز، قەش، ناپیرۆز، بەدفەڕ، دەستڕەش.
نحل: هەنگ، مێشەنگ، مێش هەنگوین.
- رئيس النحل: سەرهەنگ.

- ذكر النحل: نێرە هەنگ.
- ملكة النحل: شاژنی هەنگان، شاهەنگ.
نحن: ئێمە، ئەمە، مە، ئەم.
نحن بانفسنا، شخصياً: ئێمە خۆمان، بۆ خۆمان، خۆن، وێمان.
نحو (ج) انحاء: وەکو، وەکی، مینا.لا، کن، نک، تەنیشت. ڕووبە، بەربە، بەرەو.
- علم النحو: زانیارییێکە باسی دەستووری ڕێکخستنی وشان دەکات. هەڤۆکسازی، زانیاری هەڤۆکسازی.
- كل نحو: هەموو جۆرێک، گجوور.
نحوسة: شوومی، دوومۆری، دۆبڕی، بەدبەختی، بێولەتی، بەدفەڕی، بەخترەش، دەسترەش، چارەڕەش، ناپیرۆزی.
نحول: زراوی، باریکی، لاوازی.
نحوي (ج) نحويون: هەڤۆکساز، کەسێکە لە زانیاری نحودا شارەزا بێت.
نحوى: پاڕانەوە و نزا.
نحى (ج) انحاء ونحى ونحاء: کوندە، خیگە، مەشکە، هیزە.
النحي من الجلد البقر: مەشکەی گاووس.
نحى اللبن نحيا: ماست ژاندن، مەشکەی ماستی ژاندن، ژەنیای، ژەنین، ژنیای، کەیاندن.
نحى الحليب: مەشکەی شیری.
نحيب: گری، گریان، ڕۆ ڕۆ، وەیشتیرە، هۆلە، هوولە، شین، شیوەن، بانگ، گریانی سەخت، هوولە هوول، هۆلە هۆل، زاری، زاریان.
- مناحة: شینوشیوەن کردن.
نحيح: هانکە، هانکە هانک، هانەمان، هەنە هەن، هلکە، هلک.
نحيف (ج) نحفاء: بێ تین، کەساس، کەنەفت، باریک، لاواز، لەڕ، داڵگۆشت، مردەڵە، فیقن، مردۆخە، یەکباڵ، بێ تووک.
نحيل: باریک، زراو، ڕەقەڵە، سیس، لاواز، ژلژ.
نخ: بەرەی درێژ.
نخاريب النحل: شانەی هەنگووینێیە، خلێف، خەڵقی هەنگوینی.
نخاس: بەندەفرۆش، دەلالی چوارپێیان.
نخاع (في النباتات): کرۆک، مێشک، ماددەی چەور و نەرم و سپی وەکو دەزوو لە بڕبڕەی پشتیدا.
النخاع الشوكي: بڕبڕەمێشک.
نخال: بێژ، دابێژ، داڵەبێژ.
نخالة الطحين: کەپەک، سۆ، سۆس، پنس، ئەسپرزە.
نخالة الحبوب: کۆتەل.
نخامة: چڵم، کڵم، بەڵغەم.

نخبة: بژارده، وژانه، هەڵبژێرراو.
نخر: خپه، خپه خپ.
نخر نخراً: فشه فش کردن بەلووتی.
منخـــر (ج) مناخـــر: کـــەپۆ، لووت، تفنـک، کـــوونه لووت، قوولبێقل.
منخر الحيوانات: تفنکی ماڵاتان و وڵاخان. لمیۆز، لەوچه، لمۆز، لمووز، لیپۆز.
منخور: کلۆر، کولۆر، فرنک، کرمێون.
نخروب: کون، درز، قەڵەش.
نخس: نەقیزه لێدان.
منخاس: نەقیزه.
نخل نخلاً: له هێـڵـەگـدان، دابێژتن، وێژاندن، دابێژتن، بێـژتن، پێژتن.
نخل بأي شيء: واڵەبێژی.
– **منخـل (ج) مناخل**: هێـــڵـــەگ، ئێلەگ، هەلەگ، وەرێـــژ، هێرنک، وەرێژ.
– **منخول**: دابێژراوه، والاوێت، هەروی.
نخل، نخيل: دارخورما.
– **قشر النخلة**: لیف، توێکڵی دارخورما.
نخوار: ترسنۆک، لاواز، بەهەواوفیز.
نخوة: گەورەیی، بەخۆ هەڵگوتن.
نخير: هەناسه.
نَدّ: تەپه، گرد، تەپۆلکه، داری بۆن خۆش.
نِد: هاوکوف.
نِداء: بانگ، گـاز، گـاڵ، هاوار، چریکه، دەنگه، قـاو، جـاڕ، هەراڵه، بانگەواز.
– **حرف النداء**: نشکۆک، مرازی بانگ کردن.
– **مناداة**: بانگ کـردن، چڕین، گـازکـردن، بانـگ واهێـشتن، قاوکردن، گازی کرن، هایکردن.
– **منادي**: بانگ کار، جارچی، گازکار، دەلاڵ، هاوارکار.
نداء تدليل من الفتاة الى الفتى: لاوژه، لاوۆ، لاویژه، لاویژگه.
ندابة: سەردوولکەبێژ.
نداف: هەلاج، هەللاج، پەرەکار، پەڕەوان، پەمۆکوت، پەرەکەر.
ندافة: هەللاجی، پەرەکەری.
– **منذف**: کەوانه و کوتکی هەللاجییه.
ندامة: پەشیمانی، پاشگەزی، ژووڤانی، پەژیوانی، پژمانی، پێ لەپاش، گەریانەوه، سەرخۆڤه هاتن.
ندامة: نم، شێ، تەڕایی.
ندب، نُدبة (ج) ندوب: خانەدان، وەدووی هونەر و چاکه کەوتن. دوولکه، بۆ مردووان گریان و پێ هەڵگوتنیان.

ندرة: چکبوون، تاقولۆق. کەم، وێزەیی، چکێتی.
ندف ندفاً: هەللاجی کردن، پەرەکاری، پەرەکردن، ژەندن.
الندم: پەشیمانی، خەم، خەفەت.
ندمان: پەشیمان.
ندوة: ئەنجوومەن، ئاپۆره، دیوان، کۆڕ.
ندى (ج) انداء: ئاوونگ، شـەونم، شـەڤنم، شـێ، قـەراو، نم، خوناو، خوناڤ، خوناووک.
ندى تندية: تەڕکردن.
نديد (ج) ندواء: هاوتا، وەکو، هاوچەشن.
نديم (ج) ندمـاء: هاودەم، هاونشێن، هاڤدەم، ئەرباب، هەمدەم، ڕێ هەڤ. پەشیمان، ژووڤان، پاشگەز.
نديم الملوك: شایار، شالیار.
نذر (ج) نذور: پەیمان، فووتوو، مەرج.
نذر نذراً: لەخۆ گرتن، لەسەرخۆ، پەیمانکردن، مەرج کردن.
نذر: ترس، هەراس.
نذير: شاتر، تەتەر. ترسێن، ترسێنەر، ترسدەر. پیری.
نرجس: نێرگس، نەرگس، زەریم.
– **روضة النرجس**: نێرگسەجاڕ.
نرد (ه): نەرد، تاوڵە.
– **فص النرد**: مۆرەی نەردی.
– **لعب النرد**: نەردێن، تاوڵەکردن.
– **منضدة النرد**: تەختەی نەرد.
نز: زەلـکـاو، زۆنـگ، زەنـەک، زنـاو، زنـەک، زەهـاو، ئـاوەزێ، زوهۆر، ئاوەزا، ئاوەزۆ.
نزاء: گێچەڵ، کێشه، هەرا.
نزاح المراحيض: چەشمەچی، ئاودەست پاککەرەوه.
نزاع: کـێـشـه، کـێـشـه کـێش، گـەلش، کـێـشـمـه کـێش، گـژ، گێرەوکێشه، شەڕ و کێشه، شەڕفرۆشی، ڕقەبەری، دوو گورزه، بەهانه، دەمەقاڵه، بۆ ئەودیو، قره قڕ، شووڤک.
نزاع: دەمـەقـاڵه، دوو گـورزه، داوا، مـشـتـومـڕ، هەراوکـێـشـه، دەمەقڕێ، پیله، پیلەبازی، قره، خرچۆتک، گێچەڵ، ململانه، مرکێش مرکێش.
منازع: پیله، باز.
منازعة: له یەکـتـر بەربوون، هاتنەیەک، شەرە پۆیانێ، قرەکردن، پیلەگرتن، بەربەرەکـانێـتـی یەکـتـری کردن، شـەڕ، دنگەشـه، گێچەڵ.
نزاكة: (ه) پاکی، پاکێتی، شێوازی، ناسکێتی.
نزاهة: پاکی، بێ پەڵەیی، خاوێنی، ڕووسووری، دووری.
– **مُنَزَّه**: پاکوخاوێن، بێ پەڵه.
نزح الماء او نتحه: ئاو هەڵێنجان، هەڵگۆزین.

نزع: گیاندان، سەرەمەرگ، گیان کەنیشت، لە ریش هەڵکەندن، هەڵکێشان، لێ کردن. دغ دغە (وەسوەسەی شەیتان).
نزع السن: ددانکێشان، دیانکێشان.
نزع الملابس: داکەندن، ڕووت بوونەوە.
- منزع: داڕنراو.
نزعة: سەودا، هەوەس، ویست.
نزعة علمیة: سەودای زانستی.
نزغ بین القوم: دووزمانی کرد.
النزغ: فیتدان، دەست لەپشتدان، هاندان.
نزف نزفــاً: ئاوی چاڵاوێ تەواو هەڵێنجــان تا وشک بێ. بەنەشتەری وەیا بەچشتێکی تر خوێن بەردان.
النزف الدمــوي الوراثي: زگــمــاک خــوێن بەربوون، بنەمــاوە (زگماک) خوێن بەربوون، سکماکە خوێن بەربوون.
نزف الدم: خوێن بەربوون لە لووت یا لە ڕەگ وە یا لە شـوێنێکی تر.
- توقف نزف الدم: خوێن گیرسانەوە.
نُزُل (ج) انزال: بەخشش، خەڵات، پیاوەتی، خواردەمەنییەکە لەپێش میوانان دابنرێت. ئاوی نێرینان.
نزل نزولاً: بڕوانە نزول.
نزلة: هەڵامەت، پەسیوی، فرفینگ. جارە هاتنە خوارێک.
النزلة الشعبیة: پزوو (نەخۆشییەکی ماڵاتانە).
- منزل (ج) منازل: قۆناخ، هەوار، بنەگە، بارەگا، بارگە، بنە، کۆچخانە، لاگا، هەوارگە، ئارامگە. جێگای هاتنە خوار و دابەزین.
- مُنزَل: هاتووەخوار.
- منزل القوافل: کاروانسەرا.
- منزلة: پایە، پلە، شان.
نزهة: پاک ســرشــتی، خــۆشی، شــادی. ســەیران، گــەڕان، دوورکەوتنەوە.
نزول: هاتنەخوار، دابەزین، داچوون، چوونەخوارەوە، سەرەوخوار چــوون، دادان، وەزەران، وەرهــاتــن، پــەیــابــوون، داهــاتــن، نیشتنەوە.
نزول الاطفال: باژەڵە.
نزول ضیفاً: داکوتان.
نزول المطر: دادانی بارانە، داکردن، داکوتان.
نزیز: داخواز، شەهوەتدار، زیرەک.
نزیز الماء: ئاوەزێ، پاتلاخ.
- الاراضي النزیزیة: تەرازن.
نزیف: خوێن بەربوون، داڕسانی لووت.
نزیف الانف: لووت پژان، کەپۆ داڕسان.

- ایقاف النزیف: خوێن ڕاگرتن.
نزیل (ج) نزلاء: میوان، مێڤان، مەهوان، مهڤان.
نزیه: پاک، بێ پەڵە، ڕووسپی، خاوێن.
- منزه: خاوێن، دوور، داوێن پاک.
- المنزه عن العیوب: بێ خەوش.
نساء ونساء: دەمارێکە لە لەشی مرۆیاندا لەنێو قەدەوە تا پانیە بەنەخۆش و باداری.
- عــرق النســاء: دەردێکە لە ڕەگی ناوقــەدەوە پەیدا دەبێ تا پانیەی.
نساء ونسوة: ژن، ئافرەت، پێکۆ، پێۆ، ژەنی، ژنک.
خطف النساء: ژن هەڵگرتن.
نسابة: ڕەچەڵەکناس.
نساج: تەوونگەر، جۆڵا.
نساجة: تەوونگەری، جۆڵایی.
نسّاخ: لەناوبەر، تێکدەر، کووژێنەوە، ڕوونووسەر، ڕوونووسیار.
نسار: سەهەند.
نُسارِیّة: هەڵۆ.
نساف: تێکدەر، تێکوپەکاندەر.
نسافة: تێکدان، تێکوپەکاندان.
نسب (ج) انســاب: ڕەگــەز، ڕیشــە، ڕەچەڵەک، نەژاد، ڕەســەن، بابک، ڕەگوڕیشە. خزمایەتی، لەپێش، نزیکێ هاویشتی.
- سلسلة النسب: بنەچەکە، ڕەگەز، وەجاخ، زنجیرەی ڕەسەن.
- سيء النسبة: بەدڕەسەن، بەدڕەچەڵەک.
- عارف النسب: ڕەگەزناس.
- علم الانساب: پالاژ، لۆگاریتم.
- معرفة الانساب: ڕەچەڵەکناسی.
نســبــة: پاڵــشت، هاوگــری، چاو، ڕادە، دانەپاڵ، ڕێژە، وەپاڵ، نێــزیکی دوو چشــتــان لە یەکــتــری، هاوگــەری، خزمــایەتی، لەگەڵخستی، ڕێژە (لە ژمارە و پێواندا).
- بالنسبة الی: لەچاو، بەپێی، لەبارەی.
النسبة الثابتة: ڕێژەی نەگۆڕ.
النسب القیاسیة: ڕێژە هاوپێوانەکان.
النسبة المئویة: ڕێژەی سەدانە (ڕێژەی سەدی).
- الخطأ النسبي: هەڵەی ڕێژە.
- منتسب: سەر بە، لەمەڕ.
- مُنَسَّب: دانراوی کاتی.
- مناســبــة: گــونجــان، ڕاســتکەتی، بەراورد، بەرژەوەند. سەروساخت، ئاشنایەتی.
- منسوب: وابەست، هاوگەر، دەست و پا، دەست و پێ.
المنسوب الی: لەمەڕ.

النســيج (ج) نســائج: چنين، چنانـدن، تەنين، ڕاچاندن، هەڵبەستن، هۆناندن، هێڤازتن، هۆناندنەوە، تەوونكردن.
- **منسـوج (ج) منسـوجـات**: چنراو، تنراو، تەنراو، كـوتاڵ، پارچە.
- **منسوجات الصوفية**: كوتاڵی خوری.
- **منسوجات القطنية**: كوتاڵی لۆكەیی.
الانسجة الناقلة: شانە گوێزەرەوەكان.
- **منحة لعمال النسيج**: سەردڕ، سەردڕانە.
- **محكم النسيج**: بۆڕ، پڕ، سفت.
غير محكم النسيج: شاش.
معمل النسيج: تەوونخانە، دەزگای جۆلایی، كارگەی جۆلایی.
نسخ نسخاً: لەبەر نووسـینەوە، ڕوونووسـكردن، شكڵ نووسی. تێكدان، فەركاندن.
نسخة: ڕوونووس، دانەیەك، ڕوونوویس، ڕوونڤیس، زاوژۆ.
نسر (ج) نسور: سـەرگـەڕ، سـیسـاركـە كـەچەڵ، سـیسـارك، سیسالك، كەرگەز، كەرگەس.
نسغ: لینجاو.
النسغ الصاعد: ئاووگی بەرزەڕۆ.
النسغ النازل: ئاووگی نزمەڕۆ.
نسف: هەڵكەندن، وێران كـردن، سـەرەوژێر و سـەروبن كـردن. تێكویەكاندان، تێكدان. بەبا كردن، شەنە و شانە كردن.
نسف الحبوب والتبغ: تەتەڵە كردن.
منسفة (ج) مناسف: شەنەی كا و خەرمانانە، ملێب، مەلهێب، شەن.
نسق: ڕێـك و پوخت كـردن، وشــە ڕێك هۆنینەوە. هۆنینەوە، پێوەكردن.
نسك الرجل نسكاً ونسوكاً: بوونە پارسا (زاهد).
نسك لله: پەرسـتگاری و قـوربانی كرد بۆ ئەوەی لە خـودا نزیك بێتەوە.
- **مَنسك**: جێگای قوربانی، ڕێگای ئایین، شێوەی پەرستن.
نسل: بەرەباب، ڕەچەڵەك، بنەچەكـە، جـیـل، بناچە، توخم، بابك، پشت، دەڤل، دەوڵ، ڕۆڵـە، منـاڵ، بەچكە. زاوزۆ، زاوزێ، زاوزووە.
نسمة: سەر، كەس، مرۆڤ، مەردوم، پشوو، گیانی ئینسان.
نسناس: دێوییاو، جۆرە مەیموونێكە زۆر وەمرۆی دەچێ، عەنتەر.
نسول: ڕزاندن، هەڵوەراندن، داوەساندن.
نسياً منسياً: لەبیر كردن، لەیاد چوونەوە.
نسيان: لەبیركردن، لەیاد كردن، فەرامۆش كردن، لەبیر چوونەوە، فەرامۆش.
نسيئة: وەدرەنگ خستن، كڕین و فرۆشتنی چشتێكی بەو مەرجە كە دوایە پارەكەی بدرێ.

- **منسي**: فەرامۆش.
نسيب: خزم، مرۆی پایە بەرز.
نسيج حريري: خامەك، چنراوی ئاوریشمی.
نسيج شعري رقيق: گلێم، بەرە.
نسـيج العنكبوت: كـاكـڵـە مـووشـان، كـەرتێنە، كـونكا پیـرێ، تەباتۆر، تەونی جاڵجاڵوكەی، تەون، داڤ، داڤك.
نسيلة: ڕینك، ڕینگال، ڕینگاو.
نسيم (ج) نسام: سروە، سر، سریوە، سوور، بای هێـدی، بای نەرم، سریوە، سریوە سریو، سۆزە، شنەبا، شنۆ.
نسيم البر: شنەی وشكانی.
نسيم البحر: شنەی تەڕ، شنەی تەڕایی.
نسيم السحر: شنەی بەرەبەیانی.
- **نفحة النسيم**: سۆزەی بای.
- **هبوب النسيم**: نزە، سروە.
نشئ: تازە پەیدابوون، ڕووان، فراژی بوون.
نشأ نشوءً ونشاءة: پەیدابوون و بووژانەوە، دروست بوون.
منشأ: سەرچاوە، ڕەچەڵەك، بناوان.
نشاء ونشأ (ە): نیشاستە.
نشاء المنسوجات الجديدة: شۆ.
نشاب، نشاشيب: تیر.
نشابة: تیرۆك.
نشئة: تازە دەركەوتن، فراژی بوون، زاخاو، هەوەس.
نشـارة الخشب: وردە داری بڕاوەوەیە، ئاردەدار، كـەپەكی داری، ئاردە مشار، ئەسپرزە تەلاش.
منشار: (ە) مشار، باگۆرە، بڕهك، بڕهۆك، گۆرە، هەرە.
نشــاط: زرنگی، ســەرگــەرمی، هەوەسكار، لەش ســووكی، تـێكۆشین، گـــورجی، توندوتۆڵی، پەرداخی، هەوڵدان، تەڕ دەستی، هەوەسكاری، جەختی، چالاكی، خێرایی، سەرخۆش، چاپوكی، گورجوگۆڵی، شادمانی.
- **عديم النشاط**: خاووخلیچك.
نشاط الفني: چالاكی هونەری.
نشاط المدرسي: چالاكی قوتابخانەیی.
محاسب النشاط المدرسي: ژمارەگری چالاكی قوتابخانەیی.
قلة النشاط: خاوی، سستی.
نشاف: مژۆك، هەڵمژ، وشككەرەوە، مژەك.
نشال: كیسـەبڕ، گیرفانبڕ.
نشب: ماڵ، كەلوپەل.
نشد نشداً: بانگ كردن، لێ پرسین، داواكردن.
نشـر: پشـاندن، ڤـەگـەڕاندن، پەخـشـین، پەرتكردن، پرژاندن، پژاندن، ڕاخـسـتن، بلاو كـردن، پەخـشـكردنەوە. زینـدوو كردنەوەی مردووان لە پەسڵانیدا.

– **يوم النشر**: ڕۆژی پەسلان (قیامة).
نشر الملابس: جلك هەڵخستن، ڕاکردن، پەخش کردن، ڕادان.
– **منشور (ج) منشورات**: هەڵخراو، پژاو، پشاو، پەرتکراو، پەرتیات، پەخشیات.
– **منشور في الهندسة**: پوازک.
– **منشار رفیع**: گردەبڕ.
نشرة: نوشتەییێکە بۆ چارەی شێتان و یا لەبەر چاوی پیس دەنووسرێ.
نشرة (ج) نشریات: پەخشیات، پەرتیات، ڕۆژنامە، پەخشەمەنی، پەخشە.
نشط: ئاو هەڵکێشان، ئاو هەڵێنجان.
نشف: مژین، هەڵمژین، ئاو هەڵچنین.
نشف نشفاً: وشک بوونی ئاو، چکبوون، وەشان، چۆڕانەوە، هەڵچنینی ئاو.
منشفة (ج) مناشفة: خاولی، دەستەسڕ و خاولی دەست و ڕووی پێ ئەسترین، ڕوومالّ، مەخمەل، پەشتەمالّ، هوری، هەورە، هەولە.
نشل: ڕفاندن، گیرفان بڕین.
– **المنشل**: کەوگیر.
نشوار: کاوێژ.
نشوان: سەرخۆش، مەست.
نشوة: مەستی، سەرخۆشی.
نشور: زیندووکردنەوە.
یوم النشور: ڕۆژی زیندووکردنەوە (پەسلان).
نشوز: تۆران، زیز بوون، بێ گوێی، ناسازگاری ژن و مێردان.
نشیج: دەنگ، ئاواز.
نشید (ج) اناشید ونشائد: بەست، سروود، هەڵبەستێکە لە کۆڕ و جڤاتاندا بەدەنگ بخوێنرێتەوە. بەرزی دەنگ، دەنگی بەرز.
نشیش: دەنگی ئاو و شلەمەنییە لەکاتی کوڵانیدا.
نشیط: چالاک، وریا، گوڕج، کۆک، توندوتۆڵ.
نشیف: کزر.
نشیف قابل الحرث: کەش.
نص نصاً: بڵندکردن، دەرخستن، ئاشکرا کردن، هەڵگرتن.
نص الحدیث: وەڵامێکی گرت و پاڵپشتی وەپاڵ ئەو کەسەدا کە لێی دوواوە.
نص (ج) نصوص: پارچە، تیکە، دەق، ئاوناخن، بنەڕەت، کارۆش، زەوینە، سایە. وشەییێکە تەنها واتایەکی هەڵگرێ و وەرنەگیرێ، وتەی بایەخدار و ئاشکرا کە لە واتایەک بەدەر هەڵنەگرێ.
– **منصوص**: وتە و یا ئاخۆتن کە بەنص کوترا بێ و یا لە ڕووی پشکنین و وە یان گێران سوور کرا بێتەوە.

نصاب (ج) نصب: سنووری دیاریکراوە لە چشتێکی ئەو هەندە ماڵەیە کە زەکاتی لەسەر بێ، سەرچاوە، بنچینە، بنەچەکە. دەسکی چەقۆ. بەشە سامانێکە زەکاتی لێ بکەوێ.
نصب: نیان، بەرپاکردن، دامەزراندن. سەر.
نصب الشيء: هەڵیگرت و داینا.
نصب العین: پێش چاو، بەرچاو، بەرانبەری چاو.
نصب الفخ: تەڵە نانەوە، تەڵە دانانەوە.
– **منصب (م) منصبة**: کوچکەی بەردی، سێ پایەکەی ئاوری، سێ پێ.
– **منصوب**: دانراو، دامەزراو. سەردار، بەردار.
النصح: ڕێنوشوێن.
نصح نصحاً: ڕێوشوێن نیشاندان، ئامۆژگاری دادان.
نصر ونصرة: یارمەتی، یاریکاری، هاوپشتی.
نصر نصراً: یارمەتی دان، کۆمەگی کردن، یاریکاری کردن.
نصرانیة: فەلە، دیان (بۆ مێیانە). ئایینی فەلان، گاووری.
نصف (ج) انصاف: نیو، نیف، نیم، نیمچە.
النصف الخارجي: لەتکەی دەرەکی.
النصف دائرة: نێوبازنە.
النصف الداخلي: لەتکەی ناوەکی.
– **مناصفة**: دوو نیوەکردن.
– **منصف**: نیوەگەر.
– **منتصف**: نیوە، نیوەڕاست.
نصفین: دوو لەت، دوو نیمە، دوو بەش.
نصل (ج) انصال ونصال: سەری تیری، لەپ، ناولەپی دەست.
نصل الحاد: قوولە.
نصل الرمح: پەیکان.
نصل الورقة: کەڵا.
نصلة، نصیلة: قۆزاخە، دووکڵە.
نصوح: ئامۆژگار، ڕاموشگەر. ڕاست. وێژە.
– **توبة نصوح**: پاشگەزبوونەوەییێکی ڕاستە کە هیچ نەشکێنی.
نصول: کاڵبوونەوە، کاڵی.
نصیب (ج) نصب: بەش، پشک، بەهرە، بژە، بەر، مل، دۆ، مووچە.
نصیبة (ج) نصائب: ئەو تەختە بەردانەیە کە لە قەراخ حەوزان دەگیرێ.
نصیح (ج) نصحاء: پەنددادەر، ئامۆژگار.
نصیحة (ج) نصائح: ئامۆژگاری، مۆچ، مۆژیاری، بەسەر داهاتن، بەسەر ڕۆیشتن.
مناصحة: ئامۆژگاری یەکتری کردن، پەندی یەکتری دادان.
نصیر: یاریکار، یاریدەدەر، یارمەتیدەر، کۆمەگ، هاوپشت.

نصيص: قولْته.
نضاخة: ئاوێكه له زەوی هەڵقوڵێ.
نضار: زێر و زیو و خشڵ.
نضارة: ڕەنگ، تەڕایی، تێراوی، ڕەونەق.
نضال: تێكۆشان، خەبات، كۆشش.
- **مناضل**: تێكۆشار، خەباتكار.
نضج: گەیشتن، پوختە بوون (میوە یا گۆشت).
- **منضاج**: شیشی كەبابی.
نضح وانضاح: حەوز، لێ چوون، دڵۆپەكردن، ئاوڕشێنی كردن.
منضخة (ج) مناضخ: ئاوپاش، ئاوڕژێن.
نضخة نضخاً: ئاوپڕژێن كردن، تەڕكردن، ئاو هەڵقوڵین، ڕشتن كردن.
نضر: هەڵچنین، لەسەر یەكتری دانان.
نضرة: تێراوی، جوانی، ڕووگەشی، ئاوداری، ڕەونەقداری، ڕەونەق.
نضوب: چك.
نضج: پێ گەیین.
نضهدة: دۆشەگ.
نضير: تێراو، تەڕوتانە، جودان.
نضيض: جززە، چززە.
نط نطاً: هەڵبەزینەوە، بەهێن، چریقیت، لۆتكێن.
نطارة: باخەوانی، باغەوانی.
نطاق: قسەكار، ئاخەفتەر، زووان ئاوەر، زووندار، زمانتەڕ.
نطاق: پشتێنەر، نێوقەد بەند، شاڵ، كەمەر بەند، شۆتك، كەمەر، شینك، كەمبەر.
- **منطق (موقع الحزام)**: نێوقەد. تەرازووی وتار وتن. ناوی زانیارێتكیشە. لۆژیك، زمانڕەوانی، وتە، گوفتار.
نطح: شاخ لێدان، قۆچ لێدان.
مناطحة: شەڕەشاخ، قۆچ قۆچانێ.
نطفة (ج) نطف: ئاوی ڕوون و پاك، تۆم، تۆو، مەنی، مەنێ، ئاوێكە مایەی زاوزێیە لە ئەندامی شەرمی مرۆ و ژناندا. زیندەوەرێكی وردە كە لەناو مەنیدا پس (جنین)ی لێ بەرهەم دێت. دامار، نەژاد.
نطق نطقاً: بروانە تكلم.
نطق: كوتن، كرك كردن، پەیڤین، دەمویل.
- **حلو المنطق**: شیرین زمان.
- **منطوق**: وتراو، گوتراو.
- **منطوق النظرية**: وتەی بیردۆز.
نطوق: بەدەم، بەزار، بەدەمویل، بەزمان، دەمراست، دەمهەڕاش.
نطول: ئاوێكە دەرمانی تێدا دەكوڵێنن و لەشی مرۆی پێ دەشۆرێ.

نطيحة: قۆچ لێدراو.
نظائر (في الكيمياء): هاووێنەكان.
النظائر المشعة: هاوتیشكەوەرەكان.
نظارة: وردبوونەوە، سەیركردن، ڕوانین، تەماشاكردن.
نظارة: تەماشاكار، تەماشاچیان، دووربینی.
نظارة: چاویلكە، چاڵك، دووربینی، دیدەوانی، دیدەڤانی، چاودێری.
- **منظار**: دووربین.
نظافة: خاوێنی، پاكێتی، پاكی، پاگژی.
نظام: نەریت، خشتی، یاسا، سازگاری، سازی، پوختی، ڕێباز، پەیڕەو، ڕێكوپێكی.
نظام الادارة: ڕژێمی كارگێڕی.
نظام الاقطاعي: ڕێبازی دەرەبەگی، نەریتی دەرەبەگێتی.
- **منظمة (ج) منظمات**: ڕێكخراو.
نظر: مێزە، هێزە، بینایی.
النظر: تێ ڕامان، بینینی، دیتن، ڕوانین، تەماشاكردن، نۆڕین، نواڕین. درەنگ كردن، مۆڵەت دان، لێ وردبوونەوە، لێكدانەوە.
النظر بدقة: تێوەڕامان، لێ ورد بوونەوە.
- **الاخذ بنظر الاعتبار**: ڕەچاوكردن، ڕەچاوگرتن.
- **بالنظر**: لەچاو، بەپێی.
- **بعد النظر**: پاشەڕۆژ بینی، پاش بینی.
نظرة: جارە تەماشایەك، تەماشایەكی سەرپێی.
نظرة حاقدة: خەزرین.
نظرية (ج) نظريات: تیوور، بیروباوەڕی، ڕێ، ڕا، بیردۆز.
نظرية حق الالهي: تیووری مافی خودایی.
نظريات الاسس: تیئۆرەی بنچینەكان، تیئۆرەكانی تووانەكان.
- **منظر**: دیتنگا، دیتنگە، بەرچاو، پێش چاو.
- **ضعيف المنظر**: نابووت، پووچەڵ.
- **منظرة (ج) مناظر**: دیمەن، چاوئەنداز، بەرچاو.
- **مناظر**: چاودێر، پیلەباز.
- **مناظرة**: ڕووانینە یەكتری، پێكەوە لە چشتێكی دووان، پیلەبازی كردن.
- **منظور**: دیتراو، ڕەچاوكراو، لەچاو گیراو.
نظم: داستان.
نظم: هۆنینەوە، هۆنین، ڕێكخستن، هەڵبەستن، دامەزراندن، ڕێك كردن، هۆنراو، هەڵبەست. سامان، سەقام، یاسا.
- **منظم**: بەڕێكی، بەسەروبەر، ڕێكخراو، سەقامگیر، ڕێكوپێك.
- **منظوم (م) منظومة**: هەڵبەستراو، پێوەكراو.

- **منظومة حماسية**: هەڵبەستی دەماربزێو، هەڵبەستی هەست بزێو.

نظير (م) نظيرة (ج) نظراء: بڕوانە (مثیل).

- **عديم النظير**: دانسته، دانسقه.

نظيرة (ج) نظائر: چەشن، وەکو.

نظيف: پاک، خاوێن، پاگژ، پاکوبیاراو، بێ پەڵە، پووس، پوختە، بێ گەرد.

- **مُنَظَّف**: خاوێن.

- **مُنَظِّف**: سڕ، خاوێنکار.

نعاء: مرناو، مڕناو مڕناو (جۆرە دەنگێکی پشیلانە).

نعارة: قوم قومە.

نُعاس: وەنەوزە، قنگەخەو، بووژان، وەنەوژە، خەوەپیشۆک، خەوەکوتکە، چورتم، وێژینگ، بیرەخەو.

نعال: پێش دەرگانە، بەر دەرگانە.

نَعّال: ناڵبەند.

- **مهنة النعّال**: ناڵبەندی.

نعامة (ج) نعائم: وشترمر، وشتر مرخ، حوشتر مورغ.

نعت (ج) نعوت: پێ هەڵگوتن، ڕانان، ڕاناندن.

نعج: کاوڕە نێر.

نعجة (ج) نعاج: مەڕ، مەه، مهی، میهی، میی، پەز.

نعجة جبلية: مەڕەکێوی.

- **بنت سنتين من النعاج**: بەردیل.

نعرة: (ە) نەرە، نەڕرە، نیڕرە، هاوار، شاخاندن.

نعس: وەنەوزە.

نعسان: خەواڵوو.

نعش: تابووت، دارتەرم، سەرەجە، داربەس، دارەباس، داربەستی، داروبەست، چوارداره، دارەبازە.

نعل (ج) نعال: کەوش، پێڵاو، سۆڵ، کاڵە، پێڵاوێکی سووکی چەرمینە.

نعل الدواب: ناڵ، سۆلا هەسپی.

نعل يصنع من نسيج القطن والصوف: کەلاش، کلاش.

نَعَم: بەڵێ، هۆو، ئا، ئارێ، ها، ئەرێ، ئێ، هەرێ. بەو چوار جۆرە ئاژەڵوماڵاتانەی دەڵێن: وشتر، گا، مەڕ، بزن، ماڵات، ڕەشەوڵاخ، زیندەماڵ، چوارپێ. ج انعام: بەهرە، خەلات، بەخشش. بەهەموو جۆرە چوارپێیەکی دەڵێن ماڵات: مەڕ، بزن، چێڵ، وشترەگا.

نِعمَ: چاک، باش، باشتر، چاکتر.

نِعم الاتفاق: خودا کرد، خۆشبەختانە.

نعمة (ج) انعام ونعم: بەهرە، خەزوبەز، چزووبەز، چاکە.

- **منعم**: ماڵدەر، بەخشندە.

- **متنعم**: بەناز و خۆراکی باش پەروەردەکراو.

نعناع، نعنع ونعنعة: هێزا، پنگ، پونگ.

نعنع: بڕوانە نعناع.

نعوذ: پەنا دەبەین.

نعوذ بالله: پەنا بەخودا.

نعومة: نەرمی، سازگاری.

نعي: دەنگدانی مرۆڤانە بەبۆنەی مردنی کەسێکییەوە تا کۆببنەوە و بیبەنە سەر گۆڕستان. قیژاندن، قیراندن.

نعيب: قیرەی قەلەڕەشە و ئیتر.

نعير: زڕرە، نەڕرە نەڕ، نرکە، نرکە نرک.

نعيق: قارە، قیرە، قارە قار، قیرەی قەلەڕەشە و قەلەسابوونی.

نعيم: خۆشی ژیان، ژیانی خۆش، بەهرە، خۆشگوزەرانی، ماڵ، خەزوبەز.

النغز بقبضة اليد في الجنب غالباً: نقوورچ، نقوورچک، سیمرخ لێدان.

نغز: چاک، ناسک، سەیر.

نغف: کەمێڵە.

نغف الجلد: هەنگ، لوویەکە لەژێر پێستی ماڵاتاندا پەیدا دەبێ.

نَغَل: بیژوو، زۆڵ، بیژی.

نغمة (ج) نغمات: نەوا، ئاوازە، دەنگ، دەنگی خۆش، ئاهەنگ، دیلان.

نغنغ: پێوانە، پێوانەی دەغڵی.

نغية: سووسە (کەمێک لە مەبەست).

نغيل: گەند، بیژوو، زۆڵ.

نفاث (ج) نفاثات: جادووگەر، فووکار، فووتێکەر، تەکاندەر، فووکەر.

نفاخة: میزڵدان، دەبدەبە.

نفاد: بەپایان گەیشتن، نەمان، لەناوچوون، بەسەرچوونی کات.

نفاذ: پێکهاتن، ڕێککەوتن، دروستبوون.

نفاذ: تیژڕۆ.

نفاذ: چوونە ناوەوە، کەوتنە ناوەوە، بەجێ هێنانی فەرمان.

نفار: سڵەمینەوە، دوورکەوتنەوە.

نفاسة: بەهاداری، نرخداری، پڕ بەهایی، پەسندی، چاکی.

نفاش: بژکاری، پەڕەکاری، شێ کردنەوە.

- **الفلز النفاش**: بژەمیتاڵ.

نفاش: بژکار، پەڕەکار، شێکار.

نفاض: ڕاوەشێنەر، هەڵتەکێنەر، تەکێنەر.

نفاضة السجاير: ژێر جغارە، ژێر سیغارە.

نفاط: کەسێکە نەفتی لە کانگەی دەرێنێ، نەفت فرۆش.

نفاطة: بلۆق، تلۆق، دلۆق.

متنفط: بلۆقدار، پفکەدار.

نفاغ: بادەی مەیە.

نفـاق: لنجی، نارێکی، دووڕوویی، دوویەرەکی، دووپەندی، دووپلیَ.

منافق: گێرەشێوێن، دووڕوو، دووزمان.

منافقة: دووڕوویی.

نفاق الحيوان: تۆپین، تۆپان.

نفـاية: چشـتێکە لەبەر خـراپی و گـەندی و نزمی لە چشـتی تر جووێ کرێتەوە.

نفح (م) نفحة (ج) نفحات: بەخشبوونی بۆنی خۆش.

نفحت الريح: با هات.

نفح اللمة: زولفی جوولاند.

نفـحـة: جـارە هاتنێکی بایە یا بۆنی خـۆش، بۆن، فـرچک، فریشک، فرسک.

نفخ نفخاً: فوو پێداکردن، فوو لێ کردن، فت کردن، بەرچڤاندن، پفوو، پف کردن. هەلاساندن، پەنماندن.

النفخ بالمنفاخ: بەکوورە دەماندن.

النفـخـة: پف، فـوو لێ کـردن، جـارە پف کـردنێکە. هەلاسـان، ئاماسی.

– **منفاخ (ج) منافخ**: دەمە، کوورەی ئاسنگەران و ئیترە.

– **منفوخ**: دەمەکراو، فوو لێ کراو، پفدراو.

نفذ نفوذاً: جێبەجێ کردن، بەجێ هێنان، ئەنجام پێدان.

نفـر (ج) انفـار: دەست کـەسـێکە لە (٣) یا ئەوەتا دە. کـەس، قەس، کەسەک.

نفر واحد: کەسێک، کەسەک.

نفر: سلەمیەوە و دوورکەوتەوە.

نفـرة: هەراسـانی، بێـزوبۆ، جـاڕس، پەلم، مـوونج، پووشڵ، لە بەرچاو کەوتن، بێزوبۆ لێ کردن، پاشەکشە.

– **متنفر، منافر**: بێزوبۆکار، بێزیاو، جاڕس، هەراسان.

– **منافرة**: بڕوانە نفرة.

– **منفور**: بێزوبۆ لێ کراو.

نفس: پشوو، هەناسە، پش، قوم، پەنگ، مشە.

– **ضيق النفس**: پشوو سوار، هەناسە سوار.

نفس (ج) نـفـوس: گـیـان، خـوێن، پەتۆ، خـۆی، تەق، کـەس، مرۆڤ، ڕەچەڵەکی، هۆڵان، نەوسن، هووێژ، هۆترک، هۆلاک، دەروون.

النفْس الامارة: نەووس.

نفس: هەمان، هەر ئەو، هەر ئەم.

نفس السبب: دەق هۆیەکە.

– **بنفسه**: خۆی، وێش، وێشە.

– **نحن بانفسنا** : وێمان، خۆمان.

نفس: پشوو، هەناسە، بێن.

نفساء (ج) نوافس: ژنی تازە زاو، زەیستان.

نفسي: هووێژی، دەروونی.

نفش: شێ کـردنەوە، قـشـوبلاو کـردنەوە. تەکـاندن، ڕاچاندن، هەژاندن.

– **منفوش**: شێ کراو، بژ.

النفض: تەکـاندن، هەژاندن، داوەشـاندن، داکـوتان، داتەکـاندن، ڕاتەکاندن، هەڵتەکاندن، هەڵدڕین.

نفض الشجر المثمر: ڕاوەشاندن، تەکاندن، ڕاچاندن، هەڵوەراندن، دار تەکاندن، بەری دار هەڵوەراندن.

نفض الماء: پرژاندن.

– **منفوض**: هەڵوەریو، تەکاو.

– **منفض**: فڵچە.

نفط: (ە) نەفت، نەوت.

النفطة: بلۆق، تلۆق، پۆرگ.

نفع: کـەڵک، سـوود، بەهرە، قـازانج، هۆ، هاڤل، دەرامـەت، دەسـتکەوت، دەسـتگیـر، کـار، باو، ئایە، بەرگـە، چەخش، دەسکەوت، دەسگیر، سوو وەچ، هەو.

– **لا ينفع**: بێ کەڵک، لەکار کەوتوو.

– **منفعة (ج) منافع**: بڕوانە نفع.

– **ذو منفعة**: سووددار.

– **المنافع المتبادلة**: سوودی بەرانبەری.

نفق: نووێن، لە غەم، لە خەم.

نفقة (ج) نفقات: ڕۆژانە، بژیوی، خەرجی، ڕۆژی، مووچە، هۆی ژیان و بەڕێوە چوونێ.

نفل (ج) نفال: وێنجە، سێ پەڕە، (گیا).

نفل: پەرەستنێکە گەڕەک نەبێ.

نفود: قاتی، گرانی.

نفوذ: تێپەڕین، کار تێکردن، چوونە ناوەوە، دەسـتەلات، هێزی کار پێکهێنانێ، دەسترۆیشتن، کارکردن، تەزوو.

– **منفذ (ج) منافذ**: ڕێگا، ڕاڕەو، دەرەتان، دەلاقە، کەلێن.

نفـور: تاربوون، ڕەوین، هەلاتن، ڕەوان بوون، دوورکـەوتنەوە. بێزوبۆ لێ کردن، دڵهەڵکەفتن، دڵگیری.

– **منفور**: تار، شەنی، بێزوبۆ لێکراو، دوورخراوەوە.

نفوس: کەس، دانیشتوان.

نفي: نەهێـشتن، پەکـخسـتن، پاڵپـێـوەنان، لابردن، نەهێـڕتن، دوورکــردنەوە، گــومکردن، دەربەدەر و شــاربەدەر کــردن، ئاوارەکردن، قۆڵ بۆ نەکێشان، پەسند نەکردن.

– **منافاة**: بەپێچەوانەی یەکتری جوولانەوە، دوورخستنەوە، باس و وتووێژکردن.

- منافي: لەناوبەر، دەرکار، دژ، نەیار.
- منفى: ئاوارەگا، شارەودەرگا.
- منفي: ئاوارە، دەربەدەر، سرگوم، شارەو دەرکراو.
نفير: شێـپـوور، نالـە، زاری، دادوهاوار. هێـرش بەدەس گـەل، گەلەکۆمە، گەلە کۆمەگی، هەلاتن، ڕەوین.
نفـير العـام: ڕەشبـگیـری، حـێلجـاڕی، ئێلجـاڕی، ڕاپەڕینی تێکرایی.
نفيس (ج) نفائس: گران، نرخدار، هێژا، پەسند، گرانبەها، پڕ بەها، بەهادار، گرانبار.
نفيضة (ج) نفائض: قەرەوولی پێش و پاش لەشکری.
نقاء: پاکی، خاوێنی.
نقاء (ج) نقي: پاک، بژاردە.
نقاب: پێچە، پەچە، رووبەند، رووپۆش، چارەپۆش.
نَقَّاب: کۆلەر، لێکۆلەوە.
نقابة (ج) نقابات: بژارگـە، ڕابەری، هەلـسووڕاندنی کـاروباری گەل.
نَقَّاد: ڕەخنەگر، وردەگیر، لێ گر.
نقار (م) نقارة: هەلکەن، بەردتراش، بەشوێن کاردا گەڕ، دەهۆل لێدەر.
نقار: دەمەقالە، شەڕە دندووکێ.
نقارة: دەهۆل و زوڕنا، دۆلە سرنا.
نقارة: پیشەی بەردتراش.
نقاري: دەهۆل لێدەر، دەهۆلژەن.
نقـاش: ڕەنگکار، ڕەنگێن، نەخـشـێـن، نەخـشکار، ڕەنگرێژ، شێوەساز، نیگارساز.
نقاش: دووکە، دەمەقالە، وتووێژ.
- مناقـشة: گـفـتـوگـۆ، دەمـەتەقێ، پیلەبازی، چەقـە چەق، لێ کۆلینەوە.
نقاض: ناڕاست، بەپێچەوانە ئاخەفتەر.
نقال: گوێزەرەوە، گێرەرەوە، چیرۆکبێژ.
نقالة: بڕوانە (نعش).
نقـالة: مـرازێکە کـە بۆ ئەندازە گـرتنی گـۆشـە و کـەناران بەکـار دەبرێت.
نقاهة: لە نەخۆشی ڕاست بوونەوە، چاک و خۆش بوونەوە.
نقاوة: پاکی، چاکی خۆ ڕووبوون.
نقب: کـونکردن، قـولکردن، سـۆراخکردن، ڕێگای باریکە لەژێر زەویدا.
نُقُب: بڕوانە (منقب).
نقب عن الاخبار: بەشوێن دەنگوباسدا گەڕا.
نقد: پەسندکردن، جووێ کردنەوەی پوولی خراو لە هی باش باشی و خراوی و وتار دەرخستن. ڕەخنە لێ گرتن، وردەگیری.
نقد فني: ڕەخنەی هونەری، نرخ شوناسی.
نقـد (ج) نقـود: ئەو پارەیەیە کـە لە بەهای چشـتـدا دەدرێ بەپێچەوانەی قەرز.
نقداً، بالنقد: بەنەغدی، وشکە، وشکەسپی.
سك النقود: دراو لێدان.
نقد ادبي: ڕەخنەی وێژەیی.
نقد علمي: ڕەخنەی زانیاری.
نقداً: دەست بەدەست، دەس بەدەس.
نقدي: نەغد، وشکە، نەخت، نەخدینە.
نقر نقراً: لێدان، کونکردن، هەلکەندن، کۆلین.
نقرة: چالی پشتە سەرییە، پارچەی تواوەوە لە زیو یا لە زێڕ.
نقرس: دەرد و زامێکە لەناو ساویگەو جومگەکانی قامکان پەیدا دەبێ.
النقس: مەرەکەب، زوخالاو.
نقش نقشاً: ڕەنگاندن، نەخشاندن، جوانکردن.
نقش (ج) نقوش: نەخش، ڕەنگ، نیگار.
نقش: ڕەنگاندن، نەخشاندن، نیگارکردن.
نقشة: قاقەزێکە کە لەسەر ڕووی وی پارچە زەوییەک یا شار و ولاتێک نیشان دەدرێت.
نقص (ج) نواقص: بڕوانە (نقصان).
نقص نقصاً ونقصاناً: لێ کەمبوونەوە، کورتی هێنان.
نقـصـان: ناتەواوی، کـورتی، کـەمی، کـێـمی، کـەمـوکـورتی، کەموکوڕیی، کیماهی.
نقض: هەلوەشـانـدن، هەلدڕین، هەلپـەڕینەوە، ڕووخـانـدن، هەلڕووشان.
نقض العهد: پەیمان شکاندن.
- مناقض: بەپێچەوانە.
- مناقضة: بڕوانە نقض.
نقطة (ج) نقـاط ونقطة: نوخـتـە، نووک، خـال، تک، هووتک، تنۆک، نچک، نتک، دەرقەل، پت، پنت، نیتک.
نقطة الاستناد: شاڕاگر، پنتی ڕاگیربوون.
نقطة الاصل: نچکی سەرەتا، نچکی بنچینە.
نقطة التماس: خالی لێکەوتن.
نقع: تۆز و گەرد.
نقل: چشـتـێکە دەیکەنە مـەزەی مـەی یا چێـژی زار بگۆڕێ وەکـو فستق و پۆستە و بادام و جۆرە شەکرۆکەیێک.
نقل: گـوێزتنەوە، ئالـوگـوێز، گوێزاندنەوە، گـوازتنەوە، ڕاگـوێزتن، تاوتوێ کردن، گۆزاندن.
النقلة: گەورە کچ، مانگوڕ.
نقلية (ج) نقليات: بار کێشی، بار گوێزتنەوە.

نقمة ع نقم: رق، قين، ئازار.
نقود : دراو، پووڵ، پاره، دراف، دهراف، سکه.
– **ضرب النقود** : سکه لێدان.
– **مهنة سك النقود** : کیمیا.
نقوع: خووساو.
نقي: بروانه نظيف.
نقي الخد: ناوچاو پاک.
نقيب (ج) نقباء: زانای گەل، سەرۆک و ڕابەری گەل.
نقير: دەنگ، لە بەرد یا لە داری هەڵکەندن.
نقيصة (ج) نقائص: پەڵە، کەموکوڕی، چپک، نەنگ، شووره‌یی.
نقيض: نەیار، ناحەز، دوژمن، بەرگر، بەریەرچ، بەرچەپ، میتەل، چرکە، کرچە، کرچە کرچ.
نقيضة: ئەوەیە کە بەپێچەوانەی چشتێکی تر بێ، چاڵاوی پڕ ئاو.
نقيع (ج) انقعة: ئاوی ڕاوەستاو و خۆش، خۆشاوی خورما و یا مێوژی ئاوی سارد و خۆش. خوساو، خووس، خووسار، خووتسار.
– **منقوع**: خووساو.
نقيق: قرره، قرته، قرته قرت، گاره، گارەگار.
نكأ: ئارهاندن، کولاندنەوە، ئێشانەوە، چووزانەوە، هاتنەوەسۆ.
نكاح: مارەبڕین.
– **مناكحة**: لێک مارە کران.
– **منكوحة**: مارەکراو.
نكاف: ملەخره، ملەخڕێ، گوێ ڕەپە.
نكال: ئازار کردن، ئەنراندن.
نِكاية: چووزاندنەوە، ئازار پێگەیاندن، کوشتن یا بریندارکردنی دوژمن، کولاندنەوەی برین.
نكب عنه نكباً ونكوباً: لێ وەرگەڕانەوە.
– **منكب**: ڕەگ، باسک، شان.
النَكْباء: زریان، ڕەشەبا، گەردەلوولە، بای ناسازگار.
نكبة (ج) نكبات: (ه) نەگبەتی، نەهاتی، ئاوەکوڵ، بار کەوتوویی، مەینەتی.
– **ابتلاء بنكبة**: لێ قەومان.
– **منكوب**: لێ قەوماو، فەلەکزادە، نەگبەت، چارەڕەش، بەدبەخت، پایەماڵ، کەتی.
نكة (ه): نکە، نکە نک.
نكتة (ج) نكات: ڕاژۆ، وتەی باریک و ورد و ناسک، نوختەی ڕەش لە سپیاییدا و یا نوختەی سپی لە ڕەشاییدا.
النكث: تەکاندن، داوەشاندن، پەیمانکشاندن.

نكثنة: هەڵکفاندن.
نكح نكاحاً المرأة: ژنی مارە کرد.
نكحت المرأة: ژنەکە مێردی کرد.
نُكر: زیرەکی، بلیمەتی، فەرمانی سەخت.
نَكراء: زیرەکی، ژنی زیرەک و تیژبیر.
نكر نكراً ونكوراً: خۆ لێ نەزان کردن، ددان پێدانەنان.
نكرة: نەناسراو، نەناس.
– **منكر**: ددان پێ دانەنەر.
– **مُنكَر**: چشتێ پڕ زیان و خراپ.
نكس: سەرەوژێر کردن، هاووردنەوەسۆ.
نكسة: کارەسات، لێ قەومان.
– **منكس الرأس**: سەرشۆڕ، سەرنزم.
– **منكوس**: سەرنخوون، دەرنخوون، سەرەوژێر.
نكفة: لالغاوە.
نكفتان: هەردووک لالغاوە.
نكهة: بۆنی زار، بۆنی خۆش.
نكول: لارێ گرتن، کشانەوە، لادان، ترس و بێ تینی نیشاندان، کشانەوە دواوە.
نكير: بەرەنگێکی تر خۆ نیشاندان، فەرمانی سەخت و دژوار.
نُم: بنوو، بخەوە، بخەفە، وەرکەوە، بووێ، بوێ، بووتێن.
النمأ، (صفار القمل): مێشوولکە، متکنە، مێشوولە، مێتکنە.
نماء: پتربوون، بڵندبوون، فراژی بوون.
نماء النباتات: شین و سەوز بوو نەوەی گژوگیایان، گەشەکردنیان وڵاژی بوون.
نمّام: قسەگێرەوە، قسەچین، پاشدوو، دووڕوو.
نَمام: ڕیش، توویل.
نمر (ج) نمور: پڵنگ، پالینگ.
نمر صغير: پڵنۆ.
نمرة: هەژمار، ژمارە.
نمس: کەڕەکیفە، کەڕوو.
النمِّس: مشکەخۆرە.
نمش: درۆ گوتن، قسەچینی.
نمط: شێوە، ڕەفتار، جۆر.
نمق نمقاً: زللە لێدان، دامەزراندن، نووسین.
نمق الكتاب: نامەی نووسی.
نمل (ج) نمال: مێروو، گێرکە، مێروولە، مۆریلە.
النمل الصغير: گێرکە، گێرنگ، مێروولە.
النملة: مێکوتە.
نمنم: خاکی، زەنگیانە.

النمو: پروفرلژی بوون، گەشەکردن، رووان، زاخاو و نەشونماکردن، بەرزبوون، هەڵچوون، زۆربوون، گەشە و گەورەبوون، فەرلژی بوون.

نموذج: (ە) نموونە، تیپ، نمینە، سەرمەشق.

نموذجي: نموونەیی.

نمير: ئاوی زۆر و خاوێن.

نميق (م) نميقة: نووسراو، نەخشاو، ڕەنگین.

نميم (م) نميمة (ج) نمائم: بڕوانە (نمّام).

نميمة (ج) نمائم: پاشدوویی، خوسپە، نەکامی، پۆلک.

نهاء: بڕوانە نهایة.

نهائياً: یەکجارەکی، نەبێکجاری.

نهائي: کۆتایی، بنەبڕ، هەرە دوایی، دمایی، دماهکی سەر.

نهّاب: جەردە، ڕێگر.

نهار (ج) انهار: ڕۆژ، ڕۆ، ڕۆش، ڕۆچیار، ڕۆژگار.

نهاق: زەڕەی کەرێ، سەڕە، زۆڕە، زەڕە، زۆڕە، زووڕە زووڕ.

نُهاميّ: ڕەبەن، ڕێگای ئاسان.

نهاية (ج) نهايات: پایان، بنەبان، بنەڕەت، کۆتایی، دوایی، ئەوپەڕ، دۆر، دوا دۆڵ، سەرەنجام.

اللانهاية: بێ پەڕی.

– **لا نهائي**: بێ پەڕ.

– **بلا نهاية**: بێ بەروودوایی.

– **الى النهاية**: هەتاسەر.

– **في النهاية**: لە ئەنجامدا.

النهايات الطليقة: کۆتاییيە بەرەڵاکان.

نهاية طويلة: دووڤدرێژ.

نهب: تالان، فەرهوود، چەپاو، گالات.

النهب: تالانکردن، چەپاوکردن.

– **منهوب**: تالانکراو.

نهج: ڕێگای ئاشکرا و گوشاد، پێڕەوی، ڕێباز.

– **منهج (ج) مناهج**: بەرنامە، بارنەمە، کارنامە، پرۆژە، پەیڕەوی، ڕێباز، لیسە.

نهد: بڕوانە (ثدي).

نهر (ج) انهار: چۆم، ڕووبار، چەم، چا، دەرە، گەلاڵ، ڕووخانە.

نُهزة: دەرفەت، نێچیر.

نهش: قەپکرتن، گازگرتن.

نهض: بڕوانە (نهوض).

نهضة: ڕاپەڕین، تەکاندانە خۆ، جووڵە، ئاخێز. هێز، تین.

نهق: زەڕە، زەڕڕە زەڕڕ.

النهق: زەڕین، سەڕەکردن، زۆڕین.

نهل الابل نهلاً ومنهلاً: وشترەکە ئاوی خواردەوە تینووتیراو بوو.

منهل الماء: دەراو.

نَهِم: نەوسن، چاوبرسی، چڵ، چلێس، زگەڕۆ، زکپەرست.

نهم: چاوبرسێتی، بلامکاری.

نهمة: نیاز، ئاتاجی.

نهوض: هەستان، بڵندبوون، هۆرێزان، ڕابوون، ڕاستەوە بوون، ڕاست بوونەوە، هەڵسان، هەڵستان، لە خەو وەئاگا هاتن، ڕاپەڕین.

نهي (ە): پێشگری، نەهێڕتن، نەهێشتن، بەرهەڵست کردن، پەکخستن، ژ بەرڤەکرن، تخ لێدان، قەدەخەکردن.

– **منهي**: نەهی کراو، تخ لێ کراو.

نهيق: زەڕەی گوێدرێژانە، ئەڕڕە ئەڕڕ، نەڕڕ، عەڕڕە.

نوء (ج) انواء: تەشق.

نوء الهواء: تەشقی هەوا.

نواة (ج) نوى ونويات: دەنک، ناوکی قەیس و خورما و میوەی تر، چەقالە، ناوکە.

نواجذ: دیانکاکیلە، خرێنە، خلێنە.

نواح: بڕوانە (نوحة).

نوادر العمل: شاکار، شاکردار.

نوال (ج) انوال، منوال: کەرەستەی جۆلایی و تەونییە، بەهرە، بەش.

نوبة: قان، نۆبە، نۆرە، نۆگە، نووگە، دان، کەڕەت، چەڵ، هەل. نۆبەتی.

نوحة: گریان و ڕۆ ڕۆ، گریان و شیوەن، گریان و زریک و هۆڕ.

نور (ج) انوار: (ە)، ڕووناکی، ڕۆشنایی، ڕەوشەن، ڕۆژبەیانی، بیناهی، قتشک، سۆما، بەلەدی، ڕەمی، ڕۆشنی، ڕۆشنا، لە (ڕوون) وەرگیراوە.

نور القمر: تریفەی مانگ.

نورة: بەردەقشڵ، قسڵ، هەک. دەرمانی گەرماوێیە لە قسڵ و زەرنیقی دروست دەکرێت، داڕوو.

نورج: داڕوو.

نورس: قاقڵی بازان (باڵندە)، زیقاوڵە، ماسیەوچنە، ماسیگرە، ماسی خۆر.

نوط: بەستنەوە، هەلاوەسین.

– **مناط**: ئاوێژتنگە.

– **منوط**: بەستراوەوە، هەلاوەسراو، وا بەست.

نوع (ج) انواع: جۆر، چەشن، جەستە، بابەت، توخم، پل، تاخم، جەڵەب.

– **متنوِّع**: تامە تام، جیاواز، جۆراوجۆر.

نول: گورد، نەوەرد، ئامرازی تەون و جۆلاییيە.

نوم: خەو، وەرم، خاو، خەف.

نومان: نوستوو.
النّوم: نووستن، خەفتن، خەوتن، رازان، رازانەوە، ڕاکەتن.
– منام: نوستنگە، ژووری نووستن. خەون.
– المنامة: پێخەف، نووێن.
نون: دەوات، خووالسته شێر، کلکی شێر، ماسی.
– ذو النون: ناویانگی یونس پێغەمبەرییە.
نووم، نویم: خەوالوو.
نوی نواةً: ویستن، ئارەزووکردن، گرتنەپێش، لەبن سەری خۆدانان.
منوی (ج) مناوٍ ومنايا: دڵخواز، ئارەزوو، ویست.
نوی: بڕوانە نواة.
نيء: کاڵ، کرچ، نەکولاو، خاو، خام، کالوکرچ، کرچکۆڵە، نەکولیو، هەڵمژار.
نيابة: جیات، بر، بات، لەجیاتی، لەبری، لەبرێتی، لەباتی. نوێنەری، بنداری، جێ نشینی.
نيابةً: لەجیاتی.
نياح: بڕوانە (نوحة).
نيازك: گوڵنەستێرە، شۆلە، سۆڵە، گوهنەستێرە.
نية (ج) نيات: ویست، مراز، ئارەزوو، کاڤێن، نیهاد، هەوەس.
نيدة (ربط الحيوانات): سەمەند، سەمەندۆک.
نيدلان: کابووس.
نيِّر: ڕۆشنایی دەر، درەوشەر.
نير (ە): نیری جووتی، ڕیش، نێڵە.
نيسان: شەستەباران، گولان، بانەمەڕ، شێستەباران. شەستەبارانی ئێمە لە ۲۱ی نیسان دەست پێدەکات تا ۲۰ی مالس مانگی چوارەمینی مانگانی رۆمییە و (۳۰) رۆژە.
نيل: (ە) ڕووبارێکە لە مصر سالێ دوو جاران سەرکێشی دەکات. نیل، هەش، گیایەکە بەشیلەی وی خوری و موو و ئاوریشم رەنگ دەکرێت.
نَيل: گەیشتن، بەئارەزوو و ئاوات گەیشتن.
نَيل المنى، نيل المراد: نەفدین، بەئارەزوو گەیشتن.
– منال: دەسکەوتگە، شوێنی سوود لێ وەرگرتن.
نيلج (ە): نیل، هەش. تەنی، هێس، دۆرنج (کیمیا).
النيلة: خم هەش.
نيلوفر: لەیلووپەڕ، نیلووپەڕ، نیلوفەڕ، گیایەکە لەناو ئاوێدا دەڕووێ.
نيوء: کالی.

هـ

هـ: پیتی بیست و شەشەمینی ئابێی عەرەبییە.

ە: ڕاناوی نێرینەیەکی نەدیوە بەدوای وشانەوە دەنووسێ وەکو کتابە: پەڕتووکی وی.

ها: ڕاناوی مێینەیێکی نەدیوە بەدوای وشانەوە دەنووسێ وەکو: والدتها: دایکی وی، داکا وی.

ها: بۆ بانگکردنە، بڕوانە (یا). بۆ ئاگادارکردنەوە.

ها (ە): ها، بگرە، هانێ.

هائج: وەجۆشوخرۆش هاتوو، هار، ڕقوقین. حالور، دڵگەرم، هاندراو، تاو دراو بۆ جووت بوون.

هائل: سامدار، ترسێن، بەسام. سەخت، قورس، گران.

هائم: دەسەسەر، واق وڕماو، ئاوارە، دەربەدەر. سەرگەردان، سەوداسەر، شەیدا، دوودڵ.

هابط: لاواز، نزم. ئەو کەسەیە بێتە خوارێ.

هابل: کڕوکاشکار (کاسب)ی فێڵباز، ڕاوکەرێکە فێڵ لە نێچیر بکات.

هات: بدە، بێرە، بێنە.

هاتف: ئەو کەسەیە تەنها دەنگی ببیسترێ و ڕەنگی نەدیترێ. تەلەفۆن، دوورەژنەو.

هاتل: هەوری زۆر بەبارش.

هاجر: وتەی پڕووپووچ، جووێ کەرەوە.

هاجر (ج) مهاجرة: شەخت بوون، ڕەهنی، ڕوو لێ وەرگێران، دەربەدەر بوون.

– **مهاجر**: ئاوارە، لانەواز، ڕەهەنە.

– **مهاجرة**: لانەوازی، دەربەدەری.

هاجرة: نیو ڕۆژ، سەختی گەرما.

هاجس: ئەوەیە بەدڵدا تێپەڕێ.

هاجم: پەلامار دەر، داڕساو.

هاجن: ژنەکچ، کچێکە لەپێش خۆناسینێدا شووی کرد بێ.

هاجئ: حونجەیی کار. پاشبێژ، نرتک بێژ، نرتک بژێر، پاشدوو، داشۆر.

هادم: کاولکار، وێرانکار، کاوولگەر.

هادي: ڕابەر، یارێکار، پێشەوا، ڕێبەر، ڕێ نیشاندەر، ڕانما.

هادئ: هێدی، سست، هێمن، سەنگین و گران، ئارام، مات، تەپس؟ سرەوتوو.

هادية: داردەست، بەردێکە لە ئاوێدا دەرکەوتبێ.

هارّ: (ە) هار، سەگی هار.

هارب: هەڵاتوو، ڕەویو، تەقیو، ڕاکردوو.

هارش مهارشة: تێکبەردانی سەگان.

هاروت: دەڵێن ناوی فریشتەیێکییەکە بەڕکوکینی خودای گرفتار بووە و لەگەڵ فریشتەیێکی تر کە ناو (ماروت)، لە چالاوی بابولێدا سەرەوژێر هەڵاوەسراون.

هارون: ناوی برای مووسا پێغەمبەری بووە.

هاشم: شکێن، وردوخاشکار.

هاخم: هەپروونکار، پەرتوبڵاوکەرەوە.

هاخمة: هەپروون.

هاطل: لێزمە، ڕەهێڵەبارانە، ڕهێڵ، شەسس.

هاقل: مشکی نێر، ڕزق.

هال: بەردەتراویلکە، سەراو، سەراب.

هالة (ج) هالات: خەرمانەی دەورەی مانگێیە، جۆخینە، ئاخڵە.

هالك: لەناوچوو، تێداچوو، تەفروتوونا بوو، مردوو.

الهالوك: کورگە.

هامّة (ج) هوام: جانەوەری خزندە و گەزۆکی ژەهردار وەکو مار. زیندەوار.

هامة: سەر بۆ هەموو چشتێک، کەللە.

هامة: کوندە بۆ، شابوو.

هامش: شیرا، پەراوێز.

ها هنا: ئەلێرە.

ها هو: وا، ئەوا، ئاتە، ئەمەتا، تی، ئەمەتانێ، ئەوەتا، ئەوەتانێ، ڤا، ها هەوە، بۆ تاکێکی نێرینەی کەسی سێیەم بەکار دەبرێت، لەوێیە، وا لەوێیە.

ها هي: هەر وەکو (ها هو) وایە بەڵان بۆ تاکێکی مێینەی کەسی سێیەم بەکار دەبرێت.
هـاون (ە): هـاون، ئـاوونـگ، ئـاوان، هـاوان، ئـاوەن، هـاوەن، هاونگ، هەوان، هۆد.
هاویة: جەهەنەم، دۆژە.
هب هباباً: دوورکەوتنەوە، نەدیوبوون.
هباء (ج) اهباء: تۆز، گەرد. مرۆی بێ هۆش و هێر، هێڕ، گەوج.
هباءٌ: بەخۆڕایی.
هباب: تۆز و خۆڵ، تۆزێکە کە لەناو تیشکی ڕۆژێدا بەناو ڕوچنە و کولانەکاندا دەبینرێت.
هبار: قوونسوو، عەنتەر، سەگسار مەیموونی نێر.
هبّاش: زۆر کۆکەرەوە، گردو کۆکەرەوە.
هِبة (ج) هبات: بەخشش، بەخشین، دیاری، خەلات، پێشکەش، پێشکێش.
- **موهبة (ج) مواهب**: بروانە (هبة).
- **موهوب**: بەخشراو، پێشکەش کراو.
هبت هبوباً: هاتنی با.
هَبَر: گۆشتی نەرمە، نەرمک، گوڵمە، گۆڵمە.
هبرة: گوشتپارە.
هبش تهبیشاً: کۆکردنەوە.
هبطة القلب: قرچەی دڵ.
هُبَل: بوتێک بوو لە کعبە لەپێش ئیسلامدا دەپەرسترا.
هبـوط: هاتنەخـوار، کـەم بوونەوە، لاواز بوون، لە کـورتی دان، نەوین، نیشتن، وەزەران٬دابەزین.
- **مهبط (ج) مهابط**: نزمی، نشێوی.
هتاف: هوورا، شاباش، چەپڵەڕێزان، ئافەرین، بژی، هەربژی.
هتاك: ئابڕووبەر، بەدزمان، پەردەدڕ.
هتر: بروانە هتک.
هتر (ج) اهتار: درۆ، ناڕاستی. سووچ، تاوان، هەڵە.
هتف، هتاف: دەنگی وشک و ڕەق و بڵند.
هتك (ە): ئەتک، هەتک کردن.
هتك الحیاء: ئەبڕووبردن، ئەتک کردن، سووک و ڕیسوا کردن.
- **مهتوك**: ڕیسوا، ئابڕوو براو، بێ ئابڕوو.
هتم: شکاندن، شکانی ددانی بڕۆک.
الهتن: ڕەهێڵە، لێزمە.
هث هثاً: درۆکردن.
هثاث: درۆزن.
هج هجاً: بروانە (هدم هدماً).
هَجّاء: بروانە (هاجێ).

هِجاء: پاش ملەکردن، لەپشتی سەردان، پاشگۆتینی، پاشبێژی، نرتک بێـژی، جنێـودان. پچڕاندنی وتە و ئەژمـاردنی پیـتەکان بەسەروبۆریانەوە، حونجەیی کردن، چەچە، حینجە.
حروف الهجاء: ئەلف و بێیە لە (ا) تا (ی).
مهاجاة: جنێوپێکدان، لە پاشملەی یەکتری دووان.
هجر (ج) اهجار: جودایی، دووری. وڕێنە، وراوە.
هجران: دووری، دووری.
هجرة: بەجێ هێشتن، جووێ بوونەوە، جێگۆڕی کردن، ڕەوکردن، کۆچکردن. دووری.
هجرة مهاجرة: دەربەدەرکردن، شـارەو دەرکردن، جێ پێ گـۆڕین، ڕەوکردن.
مهاجر: لانەواز، ڕەهەنە.
مهاجرة: دوورکەوتنەوە، جووێ بوونەوە، دەربەدەری.
هجس: ورتە ورت.
هجم هجـمـاً وهجـومـاً: پەلامـاردان، هێـرش بردنەسـەر، شـالاو بردنەسەر.
هُجنة: وتەی شوورەییدار، شوورەیی و ناشیرینی.
هجـو: خـراپەگـوتن، بەخـراپە هەڵبـەسـتن بۆ کـەسـێکی دانان، بەهەڵبەست لە خراپەی کەسێکی دووان، بەدگۆیی، بەدوێژی، داشوشتن.
هجوع: بەشەو نووستن.
هجوم: هێـرش، شـالاو، تەکـان، شـاتاوڵ، پەلامـار، هەڵمـەت، پێدادان، دارِسان، دارِسکان، هژووم.
- **مهاجم**: پەلاماردەر، شالاوبەر.
- **مهاجمة**: بروانە (هجوم).
هجیر: نیوەڕۆ، کاتی نیوەڕۆیە، گەرمای نیوەڕۆیە.
هجیر: دەریاچە، باهە، حەوزی گەورە.
هجین (ج) هجن: دوورەگ، ئەو کـەسـەیە باوکی ئارەو و دایکی بێگانە بێ و یا باوکی باشتـر و خانەدانەتر بێ.
هجین: ولاخی ڕەسەندار لە لایەن دایکییەوە.
هدأب، هدبة: ڕیشوو، ڕیشی.
هدأف: دەسـتـراسـت، پڵـوتکە، سـەگـمـانە، نیـشـانە ئەنگێـو، ئەنگێوە، نیشانچی، سەگڤان.
هدأم: وێرانکار، ڕمێن، ڕووخێنەر.
هُدام: گێژی، سەرسووران.
هدایة: ڕێ نیشـاندان، شارەزا کردن، ڕێبەری، ڕابەری.
هدب (ج) اهداب، (اهداب العین): ڤـرۆڵ، مـژوولانـگ، مـژە، مژگول، موژانگ، بژانگ، بشکول، بشکۆڵ.
الهدب: دۆشین، چنین، بڕین.
هدة: گرمە، گرمە گرم.

هدّد: بروانە تهدید.
هدر هدراً: بەخۆڕایی چوون.
هدر: بروانە معتوە.
هدر: خۆڕایی، فیڕۆ، لابۆرە، لاپۆرە، مفت، خۆڕاوبۆڕا، بێ نرخ، بادی هەوایی، بایی هەوایی.
هدراً: بەفیڕۆیی، بەخۆڕایی.
هدرجة: هایدرێن.
هدف (ج) اهداف: نامانج، نیشانە، نیشان، بالەتە، کۆلک، خاڵ، ئارمانج، شەقڵ. مەبەس، مەبەست، ئارەزوو، ئاوات. شوێنی بڵند.
هدل: گمە گمی کۆتری.
الهـدم: تێکدان، تێکوپێکدان، وێرانکردن، کاولکردن، خاپوورکردن، تێک شکاندن، داتەپاندن، هەرستاندن.
– **مهدوم**: وێرانە، کاوول، خاپوور، خرتک، خرتکە، خستراو، کەمباخ، داخان، کاولکراو.
هدنة (ج) هدن: دەست هەڵگرتن، وازهێنان، ئاشتی، جەنگ وەستاندن، شەڕ ڕاگرتن.
هدهد وهدوداً: وێرانکردن، شکاندن.
هدهد (ج) هداهد: هەپۆ، پەپوو، پەپووسلێمانکە، پەپووک.
هدهدة: ڕاژاندن، ژاندن.
هدوء: هێدیتی، شێنەیی، ئارامی، هێمنی، ئاشتیی، کپی، ئاسپایی، سرەوت، داکاسان، کش، کشوماتی.
– **بهدوء**: بەئاسپایی، بەحاستەم.
هدود: گەردەنە.
هُدى: ڕێگەی ڕاست، ڕاستە ڕێگا.
هَدْى، هَدِیة: بووک، مەڕی قوربانی.
هدى: ڕابەری، یاریکاری، ڕێگای ڕاست.
هَدى: مەڕێکە بۆ قوربانی و یا ئاژەڵوماڵاتێکە بەدیاری ببرێتە کەعبە و لەوێ بکرێتە قوربانی.
هدید: هەڕەشە، هەڕەشەوگوڕەشە، گەف. گرمە، گرموهۆڕ، گیف، قرمە، قرمە قرم، قرموهۆڕ، هاڕڕەی ئاو یا هەور.
هدیر: گمە گمی کۆتر و دەنگی وشتری. وڕە وڕ، هاژە. گەف.
هذا: ئەمە، ئەم، ئەیدا، ئێد، ئیم، ها، ئەیە، یە، ئینە، ئەڤ، ئەڤە، ئی، ئاتە.
هذار: چەنەباز، وڕ وڕە.
هذه: هەر وەکو (هذا) وایە بەڵان بۆ مێیینە بەکار دەبرێت. ئەڤێ، ئەوێ، وێ، ئەوێهێ.
هَذَبَ هذباً: بڕین، خاوێن کردن، ڕێکوپێک کردن. هێمن و پاکخووکردن.
هذر: فیشاڵ، لاف، پڕ بێژدی.
هُذلول: مرۆی سووک، تیری سووک، گورگ گرد و تەلی گچکە.
هذى: ئە ئەوە (بۆ مێیینە).
هذیان: وڕێنە، ڤڕاڤە، چشتی پرووپووچ، برسکاندن، پەرتوبڵاو، وەڕینە، هەڵێتوپەڵێت.
هر (ج) هررة: گوریە، پشیلەی نێر.
هر (ە): هرە، هەرە، برۆ.
هَرَب هرباً: هەڵاتن، ڕاکردن، ڕەمکردن، پەکین، پشتدان، تاران، تەورین.
– **مهرب**: هەڵاتگە، دەرەتان.
هرة: پشیلە.
هرج: هەرا هەرا، هەراوهوریا، هەرا، کێشە، کێشە کێش، ئاژاوە، تێکەڵاوی، پشێوی، شپرێوی، ئاشووب، سەخڵەتی، شلۆقی.
هرج مرج: ئاخۆران، تاڵان و برۆ.
هرج هرجاً: تووشی گێچەڵ و کێشان هاتن.
– **مُهَرَّج**: زۆربڵێ، چەقەچناوە، زۆروەڕ.
هرد: زەردەچێوە، زەردەچوو.
هرس هرساً الشيء: کوتان، بەزەبر هاڕین.
هرس: (ە) هەرەس، ڕووخانی ڕونووە بەفری کێوانە.
هرط: ساقەسوورە، جوچکەی باڵندانە کە تازە لە هێلکە هاتبێتە دەرێ پەڕ و باڵی دەرنەکرد بێ، تووکنە، زەرنەقووتە، زەڕنەقووتەڵە.
هرطمان: گاگۆز، گلێنە، کزن و ولێرە.
هرع هرعاً الیه: بەپەلە بۆ لای وی چوون.
هرل: زرکوڕ، کوڵەوەس، زڕمنداڵ. منداڵی ژنێکییە لە مێردی پێشووی.
هَرَم: پیری، کۆنەساڵی، هەرەم.
الهرم: پۆیەتێژ (لە ئەندازیاریدا).
الهرم (ج) هرمون: زۆرپیر، پۆرسپی.
هَرَم: ئەویەری پیرییە. پۆیەتیژ، قووچەکەیەکی سێ یا چوار گۆشەیە.
هرم (ج) اهرام: قیتکاییێکی سێ یا چەند سووچە کە لەکاتی پێشوودا بۆ گۆڕستانی پادشایانی میسری دروستکراوە.
هرماس: شێری دڕندە، بێچووە پڵنگ.
هرمیس: کەرگەدەن.
هروب: هەڵاتن، پشتدان، ڕاکردن، ڕەمکردن، فرتەکردن، فڕکاندن، هەڵهاتن، غاردان، دەرچوون.
– **مَهرَب**: ڕاگە، دەرەتان، هەڵاتگە.
– **مُهَرِّب (ج) مهارب**: قاچاخ، قاچاخچی.
– **مهرَّب**: کەلوپەلی قاچاخ.
هرور: گلوو، گلە، گلار، بۆڵ (ئی ترێ).

هرول (ج) مهرولاً: گورکە، گورکەلۆق، ڕۆیشتنێکە لە نێوانی ڕۆیشتن و غاردانێدا، بەهەڵتەک هەڵتەک ڕۆیشتن.

هرولة: گورگەلۆقە، هۆرتە هۆرت.

هروم: ژنی بەدخوو و بەدڕەوشت.

هرهرة: (ە) هەرا هەرا، دەنگە دەنگ.

هرير: مرە مر، مراندنی سەگ، هەرا هەرا.

هريسة: (ە) هەریسە، کەشکەک، کەشکێن، چێشتێکە لە گەنمەکوتا و گۆشت دروست دەکرێ.

هريرة: پشیلەی گچکە و مێ.

الهز: لەراندنەوە، شەکاندن، هەژاندن، ڤرڤراندن، لەرزاندن، لەنگاندن، ڕاژەنین، لەراندن، لڤاندن، وەشێن، لەرزە، ڕاوەشاندن، جوولاندن، هاژاندن، هەژیاندن.

الهز بشدة: ڕاتەکاندن.

هزاز: هەژێن، جوولێن، هەژێنەر، لەرزێن، لەرزۆک.

هزء: قەشمەری، گاڵتە پێکردن.

هُزار: بولبول.

هزّاز: لەرزۆک، لەرزێن.

هُزال: لاوازی، لەڕی، لەجەری.

هزال: برژانگ.

هَزّال: گەمەکار، شۆخی کار.

هزالة: گەمەکاری، شۆخی کاری.

هزبل هزبلة: زۆر هەژار و دەستکورت بوون.

هزة: جوولان، جوولە، تەکان.

هزة ارضية: بوولەرزە، بوومەلەرزە، شەکان، لەرە، لەرزەک.

هزَج: گۆلە و دەنگی هەوری، دەنگی خۆش.

هزر هزراً: لێدان، دەرکردن.

هزع: بڕوانە اضطراب.

هزل: قەشمەری، گەمە، گەپ، شۆخی، قسەی پڕوپووچ.

هزل هزلاً: بێ تووک و لاواز بوون.

هزله: لاوازی کرد.

هزلي (ج) هزليات: قەشمەرجار، زارۆک، لیپۆک، گاڵتەچی.

هزم: کەشەوور، قرمە.

هزم العدو هزماً: دوژمن شکاندن، شکست تێخستن، ڕاڕفاندن.

- مُهَزِّم: بەزێنەر، ڕاڕفێنەر، ڕاونەر.

- مهزوم: شکاو، هەڵاتوو، تەقەتێکەوتوو.

هزمة: چاڵی، لغاوە، لالغاوەی زاری. پەڵە، تانە، هەور (لەککە).

هزهاز (ە): هازە هاز، هاشە و هاژەی ئاوێ.

هزهز هز هزةً: کەنەفت کردن. جوولاندن، بزواندن.

هزيز: هاشە هاش، شنە، هاڕەی ئاو یا هەور، هاژە، هاژە هاژ، هاشەی با.

هزيل: لەڕ، زەبوون، لاواز، بێ تێن، بێ تووک، سیس، ژاژ، کەرتەلەڕ.

هزيم: قرمە، قرمە قرم، گرمە، گرموهۆڕ، هاڕەی ئاش.

هزيمة (ج) هزائم: ڕەو، کۆڵ، کۆڵدان، هەڵاتن، ڕەو تێکەوتن، ڕەم، ڕدمین، ڕەوین، ڕەڤین، شکان.

الهس: چپە، سرتە.

مهامسة: چپە چپ و سرتە سرت لەگەڵ یەکتری کردن.

همسيس: ورد و هەراشکردن، کوتراو، سرتە.

هش (ە): هەش، خم.

هش (ە): هۆش، هۆنش، ئۆش، بۆ ڕاوەستاندنی گوێدرێژان بەکار دەبرێت.

هش: خاو.

هشاشة: شادمانی، گوشادە ڕوویی، شادبوون.

هشام: جوامێری، بەخشش.

هشيم: گزرە. گیای تێکشکاو و ژاکاو و گەچراو.

هضّ هضاً: شکاندن، کوتان.

هضبة: بان، بانی، بڵندایی، بەرزایی.

هَضم: هەپروون کردن، هەرس، تواندنەوەی خۆراکە لە چیکڵدانەدا، تواندنەوە و بڵاوکردنەوە، بەگیان کەوتن.

- الجهاز الهضمي: ئامرازی هەپرووني.

- سوء الهضم، الهاضمة: دەوی، تەبعی، دەوا.

- سيء الهاضمة: تەبع.

هطول المطر بغزارة: شەستەبارانە، شێستەبارانە، دادان، داباریین.

هطول المطر خفيفاً: نمەبارانە.

هفهفة: جریوە، خشخش، خشە، خشە خش.

هفوة (ج) هفوات: تاوان، سووچ، چەوتی.

هك: کوت لێ دان، کوت لێ ژەنین.

هكذا: بڕوانە (کذا).

هل: ئایا، ئەرێ، هەرێ، هەیاران، مەر، مەگەر، داخوا، چما، ما، چمان، ئەیە، ئاخۆ، ئەیدا، داخۆ.

هلا: بڕوانە (هل).

هلاّب: بۆران، ناوی چەند ڕۆژێکی ساردیشە لە مانگی ڕێبەنداندا.

هلاس: دەردە باریکە، دیق، وەرەم.

هلاك: لەناوچوون، پێچوون، تەفروتوونا بوون، تێدا چوون، سەردانان، فەتارەت، فەتەرات، قڕ، لەناوچوو. مردن، تۆپین، منداربوون.

هلاكة: لەناوچوون، تێدا چوون.

هلال: مانگی یەک شەوە، مانگی تازە، نووێ هەیڤ.

هُلام: جۆرە خۆراکێکە لە گۆشتی گۆلکێ دروست دەکرێ.

هلة: سووک، ئاسان.
هلع هلعاً: بەپەرۆش و کز بوون.
هَلك هلاكاً: لەنێوچوون، مردن، تەفروتووتا بوون.
هَلُم، هلُموا: وەرە، وەرن.
هلهال: کراسی ناسک، پارچەی خراپ چنراو.
هلهل (ج) هلاهل: تلیلی، تریلیلی، هەیا هوو تریلیلی، دەنگێکە لە گەرووەدا دەنێرێ و دەبرێ.
مهَلهَل: بێ سەروبن، بێ سەروبەر.
مهلهِل: تریلیلی کار.
الهلهل: بەفر، وەفر.
هلوع: چلێس، نەوسن، زگبرسی، قرم لێخۆشکار، چاوبرسی، چاوچنۆک. خۆنەگر، ترسەنۆک، نەوێر، نەوێرەک، نەوێرۆک.
هلُوف: بەراز، مالۆس.
هَليلج: (هـ) هەلیلە.
هَليم: ئەوەیە کە پێوە دەنووسێ.
هُم: ئەوان، وان، ئانیشا، ئانیلە، ئەوان، ئازی، ئەی، ئەڤان، ڤان، یان. ڕاناوی گەلی نێرینەی نەدیوە.
هَمّ (ج) هموم: ئاراو، خەم، خەفەت، دڵتەنگی، پەرۆش. ویست، مەبەست.
– **مهموم**: خەمبار، دڵتەنگ، دەغەزدار.
همّ هماً: پەرۆشدار و خەمناک بوون.
هما: ئەوان، ڤان. تەنها بۆ دوو کەسی نەدیوە چ نێر بێ و چ مێ.
همّاز: تانووتکار، ئەزمێن، ئەزمان ڕەش.
همّاس: شێری دڕندە.
هُمام: میر، پیاوی گەورە، خونکارە، بەخشندە، چالاک.
همّام: خەمکەی خەمان.
هماي: هوما (باڵندە).
همايون وهمايوني (ە): هومایوونی، شاهانە، میرانە.
همّة (ج) همم: ئەوەیە کە گرنگ لێ بۆ کردن، دڵمەزنی، ویستی قایم، مەردایەتی، هەوەس، چاپوکی، چالاکی.
– **ذو همّة**: دڵمەزن، مەرد.
– **مهم**: گرنگ، پێشەم، پۆتەکە.
همَج: مێشی ورد، مرۆی نزم و گێل و هێڕ.
همجي: خوێڕی، لووگی، ناڕەسەن.
همس: سرتە، سرتە سرت، سریوە، سریوە سریو، چپە، چپە چپ، چریە، چریە چرپ، سرکە، سرکە سرک، چڤە، چفە چف، پچە، پچە پچ، چڤە چڤ، خشە، خشە خش.
همش همشاً: کۆکردنەوە، گردکردنەوە. وتەی بێ کەڵک گوتن. گەزتن.
همك همكاً: ڕقەبەری، بەربەرەکانی کردن. هەوڵ تێدا دان.
همهم: زریکاندنی پڵنگان.
همهمة: مینگە، مینگە مینگ، دەنگە دەنگ، هەللا هەللا، هەرا، هەرا هەرا، فروجۆ، هەراوهۆریا، خرتۆل.
همود: ئارامی، دامرکان.
هميان (ج) همايين: (ە) هەمانە، هەمبانە، هەمیان، تێشوودانە، دۆخین.
هُنّ: ئەوان، وان، ئانیشا، ئانیلە، ئەی، ئەڤان، ڤان. (ڕاناوی گەلی مێیینەی نەدیوە).
هن (ە): هێن، هەرامە، وانیک، هێن و مێن. ئیریچی.
هَنا: خۆشی، نۆشی گیان بوون، خوەشی.
أهنأ: خۆشی.
هنأ تهنئة: پیرۆزبایی کردن.
هُنا: ئێرە، ئێرانە، ئەیرە، لێرە، لەیرە، ئەیردانە، ئیمکە، ئیگە، ئیندا، ئێرگە، ئێرهە، چوندە، چێگە، ئەگرە، ڤێرێ، لها، هر، ئەیدا، ڤرا، لەگرە، هر، هرە.
هُناك: وێ، ئەوێ، وڕ، وێرێ، ئاگــە، ئەینە، ڤێ، لایێ هێ، لەوێندەرێ، وێندەرێ، لەوێیە.
هنالك: ئەوێندەرێ، وەردێ، دەراهێ، لەوێندەرێ.
هنة: (ە) هێن، هەرامە، هێن و مێن.
هنداز: (ە) ئەندازە، ڕادە، وزە.
هندباء: کاسنی، گیایەکی خۆڕسکە لە قەراخ ئاو و کشتوکاڵاندا شین دەبێ، لکەکانی کورت و ریشەکانی ئەستوورن گوڵەکانیشی شینن، ڕەگوریشکەی لە پزیشکیتیدا بەکوڵاوی بەکار دەبرێت، تا بڕ و هێز دەری چیکڵدانەیە، ریشەکەی دوای وشک بوونی دەکوترێ وەکو قاوەی بەکاری دەبەن و بەلان تام و بۆنی وی نادات.
هندام: (ە) هەندام، ئەندام، بەلا، بەژن.
الهندسة: ئەندازە، هەندازە، ئەندازیاری.
هنئ هنيئاً: بێ ئازار بەگیان کەوتن، لە گیان خۆشهاتن.
هنيئاً: بێ ئازار بەگیانت خۆش بێ، نۆشی گیان بێ، ئەنۆش.
هنيهة: دانگا، تاوێکی، گاڤێکی، گاوێکی.
ههنا: ئەلێرە، ئەنیگە، ئەچێگە، ئەلڤێرێ، ئەڤێرا.
هو: ئەو، هەو، ئینە، وی، وەی، ئەزێج، ئیی. هەوە، ڕاناوی تاکە کەسێکی نێرینەی نەدیوە.
هاهو: هەوە، خۆیەتی، بگرە.
هواء (ج) اهوية: (ە) هەوا، چشتی بەتاڵ، بێندەر، با، سوو، کمژ، ئێوار.
هوأع: قورپ، قڵپە، هێڵنج.
هوام: زیندەواری ژەهردارە.
هَوان: نزمی، سووکی، پەستی.

الهواية: خولیا، مەڕاق.

هوة: کەندەڵان، کەند، کەنەڵان، مای، ماھ، هەڵدێر.

هوة مجروفة: زەندۆڵ.

هؤلاء: ئەمانە، ئەڤێتها.

هود (ج) هائد: جوو، جوولە، ئەو کەسەیە کە لە تاوان و گوناهان پەشیمان دەبنەوە.

هودج (ج) هوادج: کەژاوە، تەختی ڕەوان.

الهوذة: کوڕ کوڕ، کەت، قەتێ.

هور: زۆنگاو، زۆنگ، زونگاو. ئەستێر، ستێر، هەسێڵ، ئەستێرک.

هوز: ڕستەیەکە لە ڕستەکانی ئەبجەدی لە (هەوز).

هَوَس: (ە) هەوەس، ویست.

هَوَس: دیوانی، کەمهۆشن، گێژی، کاس.

هَول (ج) اهوال: ترس، سام، پەرژەنگ، جەفل، ساف.

هون: سانایی، ئاسانی، ساناهی، هێواش. ئاسوودەیی، ئاشتیی، ئارامی، هەداری.

هون: ئاوونگ، هاوونگ.

هوي: دڵداری، هۆک، کەڵکەڵە، سەودا، هەوا، سەوا، سۆز، خولیا، حەز، هەوەس.

هويّ: زرینگانەوەی گوێچکە.

هوية: ناسنامە، ڕەچەڵەکی چشتی پێناس.

هوينة: وار وارە، لەسەرەخۆ، هێواش، یەواش، هێدی هێدی.

هي: ئەو، ئەواها، ئەوێ، وەی، وێ (ڕاناوی یەکێکی مێیینەی نەدیوە).

هَيء: بڕوانە اسرع.

هَيء: (بۆ سەرسووڕمانێ) (ە) ئەیهۆ، هەیهۆ، حەو، هەی، هەی، هەو.

هيءِ هيءِ: (ە) هەیهەی.

هيأ: بڕوانە تهيئه.

– **مهيأ**: ساز، ئامادە، ئەیڤەز، بەرجەنگ، بەردەست، پوختە، گلاڵە، گەلاڵە، بەسەروبەر، دروست، چمک، دەبار، دەردەست.

هيّأ: زووبە، تاڵووکە بکە، تەڕدەست بە.

هيا: (لە میهرەبانییەوە) دادەی، ئادەی.

هيا: (بۆ بانگ کردنێ) ها، هۆی.

هِياج: شەڕ هەڵایساندن.

هيّاج: بەد وێژ، زمان پیس، بەد گۆ.

هياج: تاودان.

هيام: سەوداسەری، ئەودالی، خولیایی، سەودا، هەڵوەرا بوون.

هيئة (ج) هيئات: پەیکەر، قەلافەت، چارە، ڕواڵەت، دیمەن، شێوە، قەبارە، قورم، فەسال، چۆنیەتی، شکلی شتی، سەروسەکوت. بتۆم، کۆمەڵە، دەستە، جووم.

هيبة: سام، ساف، ترس، رهوو، زەبروزەنگ.

– **ذو هيبة**: سامدار، بەسام، پڕسام، بەساف، بەدیمەن.

– **مهابة**: ترس، ساف، سام.

– **مهيب**: بەسام، سامدار، پڕسام، بەترس، بلیمەت، سامناک.

هَيت: جوولان، بزووتن.

هَيثم: جوجکەی هەڵۆ و سیسارکە کەچەڵەیە.

هيجاء: بڕوانە حرب.

هيجان: شەڕ هەڵاییساندن، شلووقیان، شۆڕش، ئاژاوە، جووڵان، پشێوی، خرۆش خرۆشین، خروشان، خرۆشیان، دڵگەرمی، فرتەنە.

– **مهيّج**: هاندەر، تووڕێنەرەوە.

هَيد: ناساز، سەخڵەت، ترساندن، ئازاردان، جووڵاندن.

هيدان: مرۆی ترسەنۆک.

هيدروجين: هیدرۆژین، هایدرۆجین.

هير: بای ڕۆژهەڵاتی.

هَيري: گوڵی شەوبۆ، گوڵی هەمیشە بەهار.

هيشر: قانگەلاشک.

هيضة: ئاهۆ، ڕشانەوە، چاوقووڵکە، چاوەقووڵە، سکەشۆرە، زگەشۆرە.

هَيطل (ج) هياطلة: ریوی، رووس، نێوی یەکێکییە لە نەتەوە زەردپێستەکان.

هيف: ڕەشەبا، سەبوون، ورە، هوڕڕە.

هيكل (ج) هياكل: (ە) قەلافەت، نیگار، هەیکەل، پەیکەر، قورم، ڕواڵەت، کۆتەڵ، ڕەنگوروو. وێنە، نیگار.

هيمان: تینووی سەودا و ئەڤێنی.

هيهات: دوورە، ئای چەندە دوورە، ئەیهۆ، هەیهۆ، هەیهۆ، هەیهۆ هەیهو.

هيولاء: قەلافەت، کەلافەت، سەکوت، تەشک. کەرەستەی بەراییە.

و

و: پیتی بیست و حەوتەمینی ئابێتی عەرەبییە.

و: وە، (W,U) ئامرازی وێکخستنە بۆ لێک نزیک کردنەوەی دوو وشە یا دوو ڕستان بەکار دەبرێن.

وا (ە): وا، وای، ئەیوای، ئەیواه، ئاخ، ئای، ئۆه، ئەی، ئۆف، ئۆ، هاوار، هاوار هاوار، هاوار و بانگ. (بۆ هاوار و دادە).

وابر: کولکن.

وابل: بارانەی تنۆکە گەورەیە، تاڤی، خوڕڕەمە بارانە، ڕەهێڵە، ڕهێڵ، ڕەهێڵەبارانە، لێزمە، شەس، شەستەبارانە.

واثب: هەڵبەز، هەڵبەزەوە.

واثق: بڕواکار، باوەڕکار، قایم، دڵنیاکار.

واجب (ج) واجبات: پێویست، گەرەک، تار، مقام، دبووک، ئەرک، فەرمان، هەرک.

واجب الوجود: ئەو کەسەیە کە هیچ جۆرە پێداویستییەکی بەکەسێکی ترەوە نییە کە بریتییە لە خودا، یەزدان، توانا، دەستکەوتوو، دەوڵەمەند.

واجهه مواجهةً: دیتن، ڕووبەڕوو بوون، یەکتر دیتن.

واحة: مێرگ، ئاوایی گچکەیە لە چۆڵی.

واحد (م) واحدة: یەک، یێک، ئێک، یوو – وە، هێک.

واحداً: یەکێ، یەکێک.

وأد: زیندە بەچاڵ، زیندە بەگۆڕ، زینگە بەچاڵ.

وادق: بەفاڵ.

وادي (ج) أودية: دەرەوەن، شیو، دۆڵ، دەرە، نهال، گەروو، گووهۆر، دۆپ، دەربەند، نەقاب، گلال، گەری، گەلی، قەم، شیڤ، کوندڕ.

وارث (ج) وراث وورثة: خوێنگر، شەڕکەر، شوێنگر، خوێنەخوا، خوێنەخوێ، بەشبەر، پاشماک گر، خاوەند کەلەپوور، میراتگر.

وارد: هاتوو، گەیشتوو، گەییوو، نزاو، وەرگرتە.

واردات: داهات، دەرامەت، هەجەل.

وارع: بڕوانە (زاهد).

وازنه موازنةً: بەراوردکردن، پێک کێشان، پێک گرتن، جووتەنی، تەریب کردن، بەیەکتری گرتن.

واسط: نێونجی، کەسێکە لە نێوەڕاستێدا دانیشێ، ناوجیگەر.

واسطة (ج) وسائط: هۆ، بۆنە، ناوەندی، کۆستەکی، بەرەوان، ڕوو، مایە، ناڤبەر، دەستاوێژ، ئێوەر، سادار، سەبارەت.

- بواسطة: بەهۆی، بەبۆنەی، لەو، لەوڕا، ژوویی.

واسع: بەدەرەتان، گوشاد، فراوان، دەرەتان، بەروەدەر، پانوپۆڕ، بەر بەرەلا، وراق، پان، ڕاهی، فرە، فلت.

الواشي، واشي: قسەچن.

واصف: هەڵنەر، پێ هەڵگۆ.

واصل: گەیشتوو، گەییوو، پەیوەست بوو، نزاو.

- مواصل: هاتووچۆکار، سەر لێ دەر.

- مواصلة: پێکگەیشتن، وێکهاتن، هاموشۆ، هاتووچۆ، پێداهاتن، گەیشتنە یەکتری، وێکهاتنەوە.

واضح: ئاشکرا، دیار، پەیدا، خویا، خووانی، ئافتاوی، شتیار، ڕەوشەن، ڕوون، ڕووناک، بێ پەردە.

واضع: زاو، زاگ، زاییگ، زێسان، زەیستان.

واضع: دانەر، ڕۆنەر.

واطئ: نزم، نەوی، نشێو.

واظب مواظبة: لێ خەفتان، ئاگاداری کردن، لەسەر ڕۆیشتن، پایەداری، لەسەر ڕۆیین، نەتراندن.

واعظ (ج) وعّاظ: مۆچکار، پێودەر، مۆچیار، مۆژیار، پەند دادەر، ئامۆژگار.

واعده مواعدةً: پەیمان پێکدان.

واعي: هۆشیار، تێگەیشتوو.

وافد: هاتوو، گەیشتوو.

وافٍ: تەواو، ڕەبەق، تەف، بەس. تێرا، تێچن.

وافر: زۆر، گەلێک، فراوان.

الوافرة: دووگ، بەز.
واڤق موافقة: سازگاربوون، ڕێککەوتن، لووان، پێکهاتن، دەستدان، سازگاری، قۆڵ کێشان.
- **موافق**: هاودەنگ، هاوڕا، ساز، سازگار، لەبار، بەدڵ، ڕا لێ، یەکدەست.
- **غیر موافق**: ناساز، بێکێس، ناقۆڵا.
- **موافقة**: سازگاری، هاوڕایی، هاودەنگی، ڕا لێ بوون، قۆڵ کێشان.

واق، واقي: باڵندەییێکە وەمراوی دەچێ و لە کەنار ئاوان دەژی، ڕەنگی بۆرێکی مەیلەو ڕەشە چەند پەڕی بەرزی سپی وەکو تاجی هەیە ڕەنگە ماسیگرە بێ، چونکە ماسی دەخوا دەنگەکەی وە (واق واق) دەچێ.
واقع: کەوتوو، کەفتوو، کەتی، پێ لەجێ دامەزراو، بنچینەی کار، ڕووداوی هاتووە خوار.
واقعة (ج) وقائع: هەنگامە، ڕووداو، بەسەرهات، سەرێتهاتی.
واقعي: ڕاسی، ڕاستی، ڕاستییەکەی.
واقف: وێستاو، ڕاوەستاو، وەستاو، وێساو. زانا، ئاگادار. کەسێکە هەندێک یا هەموو سامانی خۆی پێشکەش بەتەکیە، خانەقا و یا مزگەوتان بکات.
واقي: خۆپارێز.
وإلاّ: ئانگۆ، دەنا، ئانە، ئانی، ئەگەر نا، وەگەرنە.
واله: شێفتە، سەرگەردان، سەوداسەر.
والد (ج) والدون: بڕوانە اب.
والدان: دایک و باب.
والدة (ج) والدات: بڕوانە (أم (ج) امهات).
والدة: زاو.
والدين، والدان: دایک و باب.
والي (ج) ولاة: سەردار، فەرمانبەر.
وئام: ئاشتی.
وامق: دۆست، گراو، یار، سەوداسەر، ناوی یاری عەذرایە و داستانی دووروودرێژە.
وامي: قەرزدار، داماو.
واه (ە): هەیرۆ، ئاه، واه.
واهاً: لەکاتی سەرسوورمانێدا بەکار دەبرێ، ئاها، هاها.
واهب: بەخشندە.
- **موهوب**: پێ بەخشراو، بەهرەمەند، بەهرەوەر.

واهمة: دردۆنگی، کۆ، هەراسە، هەستی دڵ بۆچوون.
واهن: شلوشۆڵ، چرووک.
واهي: سست، بێ بونیان، ناقایم، ئێرەتی، حامی چرووک.

وباء (ج) أوبئة: (ە) وەبا، ئازار، ئاهۆ، قڕان، درم، درمانە، ڕشانەوە، نەخۆشییەکی ترسناک و کوژندەی گشتییە، گۆ یا نیشانەکانی: میز گیران، زۆر سەرما بوون، زۆر تینوو بوون، دەنگ نووسان، پێست وشک بوون، چاو قووڵ بوون و ڕشانەوەیە.
وبائي: درمی.
الوبال: (ە) ئازوباز، سەختی، ئازار، خراپەی دوایی.
وَبَر (ج) اوبار: کوڵکی وشتر و کەروێشک و ئیتر.
وبيل: سەخت، دژوار، کاروباری گران.
وتّار: ژێساز.
وتد (ج) اوتاد: سنگ، گولمیخ، کوولا، پێگۆزەک، سنگک، پێسیر، بەر، پزی، کەلەمۆک.
وتر (ج) اوتار: ژێی کەوانی کارگەچی و تیر و ئیدیکەیە، ژێ. دەمار، ڕەگ، ڕە.
وتر هندسي: تیرە.
الوتر الرفيع: داف، داو، هەودا.
وِتر ووتر: تەنها، تاف، تاک.
وتيرة: ڕێگا، ڕەووش.
وتين: ڕەگی دڵ.
وثاب: تەختی نووستنێ، نووسن.
وُثاب: هەڵمەت بەر، هەڵمەتدەر.
وثاق: بەند، ڕستە، بەن و یا پەتێکە مرۆی پێ ببەسترێ.
وثب: بلندبوون، قەچنقاندن. بازدان، هلپەهێن. پەڕین.
وثبان: قوتە قوت.
وثبة: پڕدان، خۆ هەڵدان، ڕاپەڕین، هەڵمەت، شۆڕش. قەڵەمباز، کومەتە، وزاق.
وثن (ج) اوثان: بوت، پوت.
وثني: بوتپەرست.
الوثنية: بوتپەرستی، بوتپەرسێتی.
وثوب: دەرچوون، چوونەدەر، دەرپەڕین، جوولان، وەزین، هەڵبەزینەوە. بەڕۆژ بەسەر دادان، پەلامار بردنەسەر لە ڕۆژێدا.
وثوق: بڕوانە (اعتبار).
ميثاق: بەلێن، پەیمان.
وثيق: قایم، مەحکەم، پکێت.
وثيقة (ج) وثائق: بڕوانامە، بەڤانامە، باوەڕنامە، گرێوێکە کە جێگای دڵنیایی و باوەڕی بێ، ئەوەیە کە بایەخی پێ بدرێ و پشتی پێ ببەسترێ.
وثيمة: شەغرە.
وجاء: جێگای کەمتیار، ئارامگەی کەمتیار.

وجاهاً: ڕووبەڕوو.

وجاهة: ماقووڵی، بەڕوویی، جوامێری، جوانمەردی، پایە، ڕێز، قەدر، جووانی.

وجب وجوباً: گەرەک بوون، پێویست بوون.

- موجب: هۆ، بۆنە، گەرەک، پێ.

وجبة (ج) وجبات: جار، چەل، هەل.

وجد: شەوق، چەژە، خۆشی، سەودا، ئەڤینی.

وجد وجداً ووجوداً: دەست کەوتن، وەدەست هێنان، دۆزینەوە، پەیداکردن، تووشهاتن.

وجِد: بوون، بێن.

وجدان: دڵ و دەروون، هۆڵمان، دڵ هەڵگرتن، دەروون، نفس و هێزی دەروونی، هێزی ژوورەوەیە کە چاکە و خراپەی پێ لێک جوایەز دەکرێتەوە. دۆزینەوە.

وجداني (ج) وجدانيات: دەروونی، دڵ هەڵگرتن، ئەوەیە کە دڵ هەڵیگرێ، ئەوەیە کە هێزی دڵ و دەروون بیدۆزێتەوە.

وجدة، وجدان: دۆزینەوە، پەیداکردن، دیتنەوە.

وجز وجزاً: کورت کردنەوە، کەمکردنەوە، قوڵ کردنەوە.

- موجَز: کورت کراوەوە، قوڵە کراوەوە.

- موجِز: قوڵە و کورتکردنەوە.

وجس: دەنگی هێدی. دڵەکوتێ، دڵبووردنەوە.

وجع (ج) اوجاع: ژان، ئێش، ژووار، ئازار، هەو، سۆ، کزە، کزرە، کولی.

وَجَل: ترس، هەراس.

وجنة (ج) وجنات: کولمە، گۆنا، ئەلیک.

وجه (ج) وجوه: ڕوو، دیار، ڕووچ، ڕوخسار، ڕووچک، بەر، پەیکەر، پل، چڕ، چروچاو، چرووچەم، دەموچاو، دێم، دیدار، دیم، دیما، دیمەن، ڕووچک، سەروچاو، دیمە، ڕەنگوڕوو، چارە، شێوە.

وجه: ڕێگا، ڕێ، لا، ئارەزوو.

لوجه الله: لەڕێگای خودایدا.

وجه: ڕوو، ڕووکاری چشتی، لا، کن.

وجّه: ڕووتێکردن.

وجهاً لوجه: ڕووبەڕوو.

وجهة: لایەن، تەنیشت، ئەوەیە کە ڕوو لەو بکرێت.

وجوب: پێویست و گەرەک بوون، تار، مقام، ناچاری.

وجود: بوون، بێن، بیێن، هەسی بوویێن، پەیدابوون، سۆراخ، گومان، نوونگ.

وجيئة: چێشتێکە لە خورما و کوللەی کوتراو دروست دەکرێ.

وجيز، وجيزة: کوڵە، قوڵە، کورت.

وجيع: دەردناک، ئێشدەر.

وجيه (ج) وجهاء: ڕوودار، بەڕوو، پایەبەرز، ڕیش سپی، بەدیمەن، بەڕێز، قەدرگران، ڕوو باش، ڕوو خۆش، خاوەند پایە.

وجيهة: کەیلان، ژنی جوان و خاوەند پایە.

وح: (هـ) وەحە، وەحە وەح، وەلە بۆ دەرکردنی ڕەشەوڵاخان بەکار دەبرێت.

الوحام: مەگیرانی، بێزوو.

وحد: تاک، تاق، تەنیا، تیق.

وحدان: یەکان.

وحداني: تاک و تەنیا.

وحدانيّة: تاکوتەنیایی، تەنیایەتی، تەنهایی، یەکێتی، باری تەنهایی.

موحِّد: کەسێکە باوەڕی بەتاک و تەنهایی خودای دەبێ.

وحدة: تاکی، سەڵتی، تەنهایی، تنانی، تەنایی، ئێکاتی، تاکە، یەکە، یەکێتی، بێ هەمپایی، یەکتایی، یەکتەنی، یەکیەتی، یەگانەگی. یەکە (کیمیا).

وحدة الزمن: یەکەی کات.

وحدات: یەکان.

وحش (ج) وحوش: کێوی، ناکەوی، ڕەمەکی، کۆڤی، هۆڤ، ڕووێڵ، ڕەوەگ، جانەوەری بیابانی.

وحشة: کێوێتی، هەڵەتاوی، ڕەمەکێتی. ترس، سام، سەهوو، دڵتەنگی.

وحشي، يتوحش: کێوی، ڕەمەکی، ڕەوەک، ڕووێڵ، سرگ، شاخی، کۆڤی، کووڤی، هۆڤ، نامۆ، ناهۆگر.

وحل (ج) اوحال: قوڕ، هەرگ، هەڕ، هەڕی، هەرگاو، کووڕ، لیتاو، گیل، هەرک، حەرگ.

موحل، موحول: باتلاغ، باتلاک، قوڕاوی.

وحم (للمرأة): مەگیرانی، بێزە، بێزوە.

وحوحة (ە): وەحەو وح بۆ ئاژۆتی و دەرکردنی ڕەشەوڵاخان بەکار دەبرێت.

وحي وحياً: بەسرتە ئاخەفتن. (اشارة) لێ کردن، کورتەژن. شاژن ناردنە لا.

وحي: دڵ لێدان، خرپە، سرووش، خورپەی دڵ، خورپیان، دڵەخورپێ، کورپە، دڵەتەپێ. وەڵام، نامە، دەڵێن ئەو فەرمایشانەیە کە لە لایەن خوداوە بۆ پێغەمبەران هاتووە.

وحيد: تاک، تاق، تاکانە، تاقانە، باد، بێ کەس، بێ هەمپا، تاق و تەنیا، تەراخ، تەک، سەڵتەزەلام، یەکانە، یەکانی، یەکتا، یەکتەن، یەک ڕەنک.

وخامة: سەختی، گرانباری ناسازگاری.

وَخْش: چشتی بێ سوود، مرۆی سووک، تەبەقی ڕەشەوڵاخان.

وَخُم: گـران، ناخـۆش، بۆگـەنی هەوا کـە مـایەی سـەرهەڵدانی نەخۆشیانی وەباییە.
وخیم: گران، قورس، ناخۆش، ناسازگا.
وَد: بوت.
وُدّ وداداً ومودة: خۆشویستن، دڵ بۆ چوون، نەڤین.
وداد: خۆشەویستی، دۆستایەتی، هەڤینی.
وداع: مالاوایی، ماڵـیاوایی، مالاڤایی، پنیۆس.
وراق: خاڵ (بۆ ئاژەڵان).
وَدَج: ڕەگی گـەردن، ڕەگی ملی مـرۆڤـانە کـە لەکـاتی ڕق ئەستووریدا هەڵداسێ.
ودع: کووژەکە، هاژێڵە، جۆرە سەدەفێکە.
ودع یدع ودعاً: مالاوایی خوازتن.
ودعة (ج) ودعات: شەیتانۆکە، قاقلۆکە، شەیتان، قاقلەجنۆکە، چەقچەقۆکە.
ودقة: باپشکێو، قنچکەسلاوە، سیچکەسلاوە.
الودك: دووگ، بەز.
ودود: خۆشەویست، مێرەوان، میهرەبان، دڵدەرەوە.
ودید (ج) اوداد: دۆست، یار، خۆشەویست.
ودیعة (ج) ودائع: سپاردە، ئەسپاردە، ئەسپەردە، سپەردە.
ودیق: بەفاڵ.
ودیم: قەلادە، قەلێتە، بڕوانە (طوف).
وذح: کەمێڵە.
وذیلة: ئاوێنە. پارچە زێوێکی مشتوماڵ دراوە.
وراء: پشت، دوا، دوایە، پشتەوە، لای پشتەوە. پاش، دوای، پاشان، وایتر، منداڵی منداڵ. جگە، بێجگە.
وراثة: شرەگری، خوێنگری، میرات گرتن.
وراثی: کەلەپووری.
وراد: گوڵکار.
وراق: قاقەزفرۆش، نووسەر، پەڕتووک، نووسەوە.
ورد (ج) ورود: گـوڵی گـولاوێ، گـوڵەباخ، دارە گـوڵی گـولاوێ، گوڵی ئاڤێ، گوڵەڕەز.ە
ورد الرجّال: گێلاخە (گیایەکە).
وِرد (ج) اوراد: یادی خوداکردن، پاڕانەوە، هەمیشە بەشێک لە قورئان خوێندن.
وردي: گـوڵی، ڕەنگی گـوڵی، گـوڵڕەنگ، گـولک، پەنبـەیی، پەمەیی.
ورس: گـیـایەکـە زۆرتر لە یەمـەنێ دەڕوێ و چـشـتی پێ ڕەنگ دەکرێ.
ورشان: کۆترەباریکە، قومری.
ورطة: گەرداو، گێژاو، گۆنگەڵ، گێژەن، گەڕ، هاڵ، نەگبەتی، نشووڤ، باتلاغ، باتلاک، جێگای تێداچوون و نەمان.

ورع: بڕوانە (تقوی).
ورق (ج) اوراق: قاقەز، کاغەز، تیانووس. پەڕ، پەڕە.
ورقاء: ترێنە، ترێنکە، کۆتری سووز، کۆترە باریکە.
ورك (ج) اوراك: سـمت، فـاڵچـە، کـولۆک، کـلـۆت، کلۆک، منێک، وڵمە، کەفەڵ.
ورل (ج) اورال: مارخۆرە، دولقەدەرە، قۆڕی، مارخۆر.
ورم (ج) اورام: ئاماس، ئاوساوی، پۆرگ، ماسین.
وروار: مێشوولەخۆرە.
ورود: گەیشتن، پێ گەیشتن، بۆ هاتن، گەهیشتن، گەیین، گەیین بەرەو.
– **مورد (ج) موارد**: سەرچاوە، بنیات، بنیان. جێگای گەیشتن.
ورید (ج) اوردة: ڕەگی گەردن، شاڕەگ، ڕەگی گەورە، ڕەگی مل، شادەمار.
وز (م) وزة (ج) وزات: قاز (باڵندە).
وزارة: شالیـارگە، شالیاری، پایەی وەزیری، وەزیرپایە، وەزیری، وەزارەت.
وَزّان: بکێش، بەتەرازوو کێش.
وزان: هاونێڵە.
وزانة: قورس، گرانی.
وزر (ج) أوزار: بڕوانە (إثم)
وَزَر: کێوی بلند، پەنا، پەناگاه.
وزّع: بڕوانە (توزیع).
وزغ (ج) اوزاغ: سەرمازەڵە، پیسپیسۆک، پیسپیسک، کمکە.
وزغة: میز میزک.
وزن (ج) أوزان: کـێش، کێشـانە، سـەنگ، گرانایی، ڤـەکێش، بەردکێش، دەمهەڤری.
وزن وزناً: کێشان، کێشیای، سەنگاندن.
الوزن النوعي: کێشانەی تایبەتی، کێشەخۆ.
وزنة: بەردی تەرازوو، ئاسنێکە وەرزشکاران وەرزشی پێ دەکەن.
الوزن الهجائي: کێشی حینجەیی، کێشی حونجەیی.
وزیر (ج) وزراء: وەزیر، شالیار.
وزین: گران، قورس.
وسائل الایضاح: هۆیەکانی ڕوونکردنەوە.
وسادة (ج) وسادات: بڕوانە مخدە.
وساطة: ناوەندیاری، نەڤچیتی.
وسام (ج) اوسمة: دروشم، نیشان، نیشانەی سەرقۆڵ و شان.
وَسَخ (ج) اوساخ: چڵک، چرک، قـرێژ، کرێژ، کرێژک، کرێش، زیرگ.
وِسخ: چڵـکن، چەپەڵ، پیس، پیسـۆ، پیسـکۆ، پیسـوپەڵۆس، پیسوپەڵۆخ.

وَسَط: نێـو، نێـوان، ناوەند، نێـوەڕاست، جـەنگە، ناوەڕاست، هاوتێ، جەرگە، دووتووان، کرۆک، نیمچە، میـانە، ناوپارە، ناووگ، ناوچە، ناوگەرە، نێوەند.

- اوساط: ناوەندەکان.

الوسطى: قـامکی نێوەڕاستییە، تلیا ناڤین، تلیا ناوچار، تیلا ناوەندێ، زەڕنەقـوتە، هەڵـمـەقـووت، ناڤـچـار، نێـوەک، ناوونجی، پەنجەی بالابەرزە.

وسـعـة: فـراوانی، گـوشـادی، دەرەتان، فـرەوانی، گـوشـایش توانایی، دەوڵەمەندی.

وسق (ج) أوساق: باری وشتر کە بەئەندازەی ٦٠ کەویژە.

الوسم: نیشانە، داغ، نیشان دیاری، دروشم.

وسم وسماً: نیشانکردن، داغکردن.

وسمة ووسـمـة: گـیایەکە گـەلایەکـانی وەهی مـووردی دەچێ کە گـەیشت ڕەش دەبێ و بۆ خـەنە بەکـار دەبرێت بۆ برۆ و شـوێنی تر.

وَسَن (ج) أوسان: نیاز، ئاتاجی.

وسنة: بڕوانە (نُعاس).

وسواس (ج) وساوس: دوودڵی، نیگەرانی، خیالاتی پڕووپووچ، ئەندێشەی خراپ بەدڵدا تێپەڕێ.

وسوس وسوسةً: دوودڵ و نیگەران بوون.

وسوسة: وژارە، واتەویرە.

وسيط: نێـوبژیکار، کـۆسـتـەک، ناڤـبـێـنجی، پێناو، ناوەندیار، ناوجێگەر، نێوەندیار.

وسيع: گوشاد، فراوان، پێش ئاوەڵە، بەربەرەڵا، فرە، بەرگوشاد، بالۆیاڵ، بەرف کری، پڕ، بەربلاو، پانوپۆڕ، فتوفراوان، فلق.

وسيلة (ج) وسـائل: هۆ، بۆنە، دەسـتـاویژ، گـەزەک، نیـزیکی، سفن، نێوەر، ئەوەیە کە بەهۆی وییەوە بەندیواری و نزیکی لە نێوانی دوو یا چەند کەس و نێردا پەیدا دەکات.

وسيم (ج) وسـماء: جوانڕۆ، دلڕفێن.

وشاح: بەرموور، حەمایەڵ، ئەوەی کە لە شان دەکرێت.

وِشاية: زمان لێدان.

وَشق: (ە) وشـەک، کـوڕەبەشـە، قـوڕبەشک، کـوڕی بەچک. هووشاک.

وشك: پەلە.

وشم (ج) وشوم: دەقـاندن، دەقـدان، خـاڵکوتان لەسـەر پـیـسـتی لەش، دروشم، نیشـانەی ئاژەلانە.

وشنة: ئالووبالوو، بەلالووک.

وشوشة: چپە، چپاندن.

وشي: نەخش و نیگاری کراس.

وشيج: دارێکە لەنێـو چیـایاندا لەناو قـەڵەشتی بەرداندا شین دەبێ.

وشيع: بەردی ئاسک، تەختەبەرد.

وشيعة الغزل: کەلافە دەزوو، مەکارە، غەر غەرە.

وشيمة: شەڕوکێشە، دوژمنایەتی.

وصاف: هەڵزر، هەڵنێر، هەڵگۆ.

وصـال: پێکگەیشتن.

وصاية: پێ سپێری، ئامۆژگاری، ڕاسپاردن.

وصعة: گۆڕیەچنە، گۆڕەوی چنە، گۆڕیچنە (باڵندە).

وصف (ج) اوصــاف: هەڵگۆ، ئاکـار، پێ هەڵکوتن، وەسپ، هەڵگۆتن، خاسە، ستایش، ساخولەت، چوونە بەتانوپۆ داچوونە خوارەوە.

وصف وصـفاً: پێ هەڵگوتن، بەتەنا داچوونە خوارەوە، بەتانوپۆی جــوانی و چاکی و ئازایی، بەزەیی، دڵفــراوانی داچوونە خوارەوە، ساخولەتکردن.

وصفة: چارەنامە، (ڕەچێتە)، دەمبۆری.

وصفي: نیشانی، وەسپی، ساخولەنی.

وصل: دقناک، پەتە، دڤناک، پسوولە.

وصل: گەیشت، یاوا.

وصلة: پەیوەندی، پێکگەیشتن.

- مَوصل: گەیشتنگە.

وصمة: سستی لە لەشدا، کەموکوڕیی، شوورەیی.

وصول: گەیشـتن، گهان، گهاشتی، گهشتن، گهایی، گەهیشتی، لێ کەتن، پێگەیشتن، ڕاگەیین، ڕاگەیشتن، گەیین، ڕەسین.

وصولات: دقناک، دفنان، گرتنەک.

- موصول: پەیوەست، پێوەنووساو، گەیشتوو.

وصي (ج) اوصـيـاء وموصى: پێ ئەسـپـێـرراو، پێ سـپـێـر، سـەرپەرشت، بەخـێـوکـار، ڕەنێـو هێنەر، پێ ئەسـپـاردە، ڕاسپێرراو، سەرەوگرد.

- مُوصِّي: (ناوی بکەر) ڕاسپێر.

- موصَّى: ڕاسپێرراو.

وصية (ج) وصايا: ڕاسپاردە، سپاردە، ڕاسپێری، ئەسپاردە، ئەسپەردە، ڕانەسپاردە.

وصيد: دەرگا، ئاستانە، کێو.

وصيف: بڕوانە (خادم)، نۆکەر، ژێردەست، کارگەر، نگڵ.

وصيفة: کارەکەر، کلفەت، تەیان، دایەن، قـەرەواش، دەرماڵ، کەنیز، کەنیزەک، داێێن.

وَضَر: کەمیلە، ڕەقێنەر، ڕەقێلە، قرتاغەی برینان.

الوضع (ج) اوضــاع: دانان، ڕۆنان، دانیــان، دانین، چلۆنی، هەڵبــەسـتن، دانین، شـێــوە، شکڵ، بار، دۆخ، پاودان، سەروسەکەت، چۆنی، چۆنێتی، چلۆنی.

- موضع (ج) مواضع: جێ، جێگا، جاگە.

- موضوع: دانراو.

وضعية: چلۆنی، کتۆیی، چتۆیی، چلۆنێتی.

وضن: قەیاسە، نەوار.

وضوء: دەستنوێژ، دەستنمێژ، دەسمێژ.

وضوح: ئاشکرایی، شتیار، ڕووناکبوون.

وضيع: ناکەس، نزم.

وطء: پایە ماڵکردن، سواری ئەسپی بوون.

وطاء: ڕاییخ، ئەوەیە کە لەسەر ڕووی زەوی ڕادەخرێ.

وطب: کوندە، هەڵیز، خیگە.

وطد وطداً: قایم و ئەستوورکردن.

وطن (ج) اوطان: نیشتمان، زێد، مەڵوەند، مەڵبەند، نیشتنگە، دیار، بووم، ئوورت، بەروبووم، خاک، کەڵکۆ، مەڵبەن، مەڵوەن.

- **موطن (ج) مواطن**: بڕوانە وطن.

- **مواطن**: هاوولاتی، خۆجێیی، جەهزا، هەوشاری، هاوجێ، هاوزێ، هاوشاری، هاوکەوشەن، هەمشاری، خۆجەهـ، هاونیشتمانی، هاوزید.

- **متوطن**: نیشتەجێ.

وطني: نیشتمانپەرست، نیشتمانی، نیشتمانپەروەر، ولاتپارێز.

وطنيّة: خاکپەرستی، نیشتمانپەروەرێتی، ولاتپارێزی.

المجلس الوطني: ئەنجوومەنی نیشتمانی.

الوعي الوطني: وشیاربوونا نیشتمانی.

وطواط: چەکچەکیلە، شەمشەمەکوێرە، شەمشەمەکوێرە، چەکچەکۆلە، بارچمک.

وظب وظوباً: لەسەر کاروباران چڕ بوونەوە، لە ئەستۆی خۆگرتن.

وظيفة (ج) وظائف: هەرمان، کارداری، کارمەندی، جیرەخۆری، فەرمانبەری، فەرمان، مووچەخۆری، دلامەت کار و فەرمانێکە بەکەسێکی ئەسپاردرا بێ، بسپێرێ، پەسا.

- **موظّف**: کارمەند، کاردار، کاربەدەست، فەرمان پێدراو، فەرمانبەر، مووچەخۆر.

وعاء (ج) اوعية: قاپ، ئامان، دەفر، هیت، بادی، گەبۆل، گیر، بایە، لوولە. کیف.

وعاء خزفي: شاکاش، کاشی.

الوعاء الدموي: بۆڕی خوێن.

وعاء يحلب فيه الحليب: لابەرە، گادۆشە.

وعث: سەختەڕێگا، ڕێگای چەتوون، بەردەڵان.

وعدة (ج) وعود: بەڵێن، پەیمان، هەرێنی، هەرێ، ژووان، بڕیە، گوفت، گفت.

- **موعد (ج) مواعد**: ڕوانگە، خووەندی، پەیمانگە، کاتی پەیمان.

وعر: کەوور، کەوور، کەورک، ناهەموار، ناهەنجار، ڕێگای بەردەڵان و سەخت، ڕێگای چەتوون و سەخت.

وعظ وموعظة: مۆجیاری، ئامۆژگاری، کەهانەت، مۆژیاری، پێوەرە، پێودر، مووچاندن، مۆچ، تەمێ، پەیڤین، ئاخەفتن، ئاخۆتن.

وعل (ج) وعلات: فیلەگێجە، فیلەگێژە، نێریەکێوی، هەڤۆ، هەڤووری، ئاڤۆر، نەڤۆر، کەڵ، کەڵەکێوی. کەڵەناسک.

وعواع: وەڕە.

وعي وعـياً: ئاگاداری کردن، بەدڵ تێگەیشتن، کۆکردنەوە، پارازتن.

وعي: هووره، وشیاری، بێداری، ئاگاداری.

وعيد: ترساندن، پەیمانی خراپە و شەڕدان.

وعير: بڕوانە وعر.

وغاء: شەڕ، جەنگ، لەج.

وغي: دەنگوهاوار لە شەڕێدا.

وفاء: بەبنەت.

وفاة (ج) وفيات: مەرگ، ناکام، گل، گیاندان.

وفاق: هاوکاری، سازگاری.

وفد (ج) وفود: بتۆم، کۆمەڵە، زەڤان، چوون، دەستەوکۆمەڵە مرۆڤێکە بۆ شوێنێکی تایبەتی بنێردرێن بۆ ئەنجامدانی کارێک.

وفر (ج) وفور، وفرة: دەوڵەمەندی. زۆروزەوەندی، فرەیی.

وفق وفقاً: بەبەرژەوەند زانین.

وَفق: سازگاری بەرانبەری کردنی نێوانی دوو چشتان.

وَفّق: وەسەرکەوت، دەرچوو. پیرۆزی دەستکەوت.

وِفق: بەپێی، بەرانبەر، تێرا.

وفور: زۆری، گەلێک، فرەیی.

وفي (ج) اوفياء: ئەمەگدار، بەوەفا، دەڤ بگۆتن، بەئەمەگ، پێزان، کزری، ڕووسوور.

وفير: زۆر، گەلێک.

وقاء: بڕوانە (وقایە).

وقائع: ڕووداوان، کێشە و گێچەڵان.

وقاحة: بێ شەرمی، بێ ئابڕوویی، نخایی.

وقاد: دەستەچیلە، بن ئاگر، چاوئاگر، چاوڕەشکەنە، دەساوور، بەرچاوکە، چاوڕوونکە، دەسکەچیلە، ئاگرگیرە، دەستاگر، زۆر ڕووناک.

وقّاد: ئاگر زۆرهەڵکەر، زۆر ڕووناک.

وقار: هێمنی، گرانی، مەندی، مەندایی، لەسەرەخۆیی، سەنگینی، سەلاری، بەژمێری، ئابڕوومەندی، هێواشی، سەنگینی و گرانی.

- **موقّر**: سەنگین و گران، بەشێواز، بەژمێز، بەژمێز، بەژمێر، سەلار، سەنگین، سەنگین و گران، مەند، لەسەرخۆ، نارام، هێمن، گران.

وقاية: پارێزگاری، ئاگاداری، بەراوانی، پارێزگرتن، پارازاتن، گۆزاندن.

وقب: بڕوانە ثمد.

وقت (ج) اوقـات: کـات، وەخت، هەنگام، گـاڤ، پێل، تاو، چاخک، تاڤ، گـاو، بێن، سـا، سـات، کژ، گـا، گـاهو، دەم، چاخ، ژووم، سەقامات.

- مـوقت: دەمــدەمی، کـاتی، دەمــەکی، ســەردەمی، دەمی، جارەکی، کات دیاریکراو، سەرپێنی، سەرپێلکی.

وقتي: جـارەکی، کـاتی، دەمی، جـاری، چەلی، دەمـدەمی، وازی وازی، دەمینی، هشکەلی.

وقح: سەهندە، شەپاڵ، ئاوەسۆ، بێ شەرم، چەقەسوو، دڕنە، بێ ڕوو، چەقــاوەســوو، چوخــتی، دڕ، ڕوو دامــاڵراو، ڕوو داماڵیاک، کووکە، بێ ئابڕوو، ڕوو هەڵماڵراو، بێ ئاوڕوو.

وقد وقداً: تروسکان، هەڵبوون.

وقر: سەنگین، گرانی.

وقص: مل شکان.

وقع: جێگای بڵند لە کێوان، پایەی بەرز.

وقع: زرم، زرمە، گرم، گرمە، ترپ، ترپە.

وقع وقـوعـاً: کـەتن، کـەوتن، کـەفتن، بەرببوونەوە، بەلاداهاتن، گلان، کووڕبوونەوە، تەکەربوون، پێڕاهاتن. ڕوودان، قەومان.

وقف (ج) اوقـاف: ڕاوەسـتــان، لەکـاتی ئاخـۆتنێـدا کـەمـێک ڕاوەسـتـان و دوایە دەست پێکردنەوە، چاوەدێری سـامـانێکە بەخێر بۆ مزگەوتان و یا بۆ هەژاران تەرخان کرا بێ.

وقف وقفاً ووقوفاً: بڕوانە (وقوف).

موقف (ج) مواقف: ڕاگیرگە، جێگای ڕاوەستانییە، هەڵوێست، لاگا.

موقوف: ڕاوەستراو، ڕاوەستێنراو، ڕاگیراو.

وقفة: جارەڕاوەستانێک، درەنگ، نیگەرانی.

وقواق: مرۆڤی زۆر بلێ، دەنگێکە.

وقود: دەسـتـەچیلە، سووتەمـەنی، ئازاڵە، بەرچاوگە، بن ئاگر، چاوئاگر، دەسکەچیلە، ئاگردوو، ئاووردوو، سووتەنی.

وقور: سەلار، گرانڕوو، لەسەرەخۆ، سەنگین و گران، ئابڕوومەند، بەشێوار، گران، ئارام.

وقـوف: ڕاوەسـتـان، وێسـتـان، وێسـان، مـدران، مـدرای، مـان، قەوێتی، ڕاوەستاوی. ئاگاداری، ئاییەنک، قەوێتی، زانین.

وقوف: حەپە، عەوعەوی سەگ.

وَقِيّة: کێشێکی تەرازوویە.

وقيعة: کارەسات، هەنگامە، ڕووداو.

وکــــاء: زارەوانە، زار بێـن، دەم بێـن، دەم بەسـت، دەم بەس، بەرەبێن.

وکاف (ج) وکف: کورتان، پاڵان، سەکار.

وکالة: جێدادی، نوێنەری، دەمڕاست، سـەرکاری، جێ نشین.

وکر (ج) اوکار: بڕوانە عش.

وکز: مست لێدان، سیخورمە لێدان.

وکصق: کەمەند.

وکف: بڕوانە (وکفة).

وکفة: دڵۆپە، تنۆکە، تکەی سەربانی، دڵۆپ، پەشک.

وکَلَ توکیلاً: کردنە نوێنەر، کار پێ ئەسپاردن.

الوکن: کولانە، کڕلێن، (ئێ باڵندانە)، هێلانە.

وکیل (ج) وکلاء: نوێنەر، دەمڕاست، جێگر، جێگیر، بنەگدار، بنکدار، جـاگر، جاگیر، جێدار، سەرکـار، شـانە، ئمینەکـار، یاریدەدەر، بریکار.

ولاء: دۆسـتـایەتی، ڕاسـتـێـتی، نێـزێکی، خزمـایەتی. ئازادی، پیرۆزی، سەرکەوتن، پادشایی.

وَلاء وولاء: سامان، پادشایی.

ولادة: زان، منداڵبوون، زایین، بوون، لەدایکبوون، زانی گیاندار، زەها.

- ولادة البهائم في الموسم المناسب: هلچی.

- ولادة الکلب: ترەکین، ترەکان.

- محل الولادة: زێد، زایینگە، جێگای لە دایکبوون، مەڵبەند.

- المولدة: مامان، بەزاچ.

- اول مولود: نۆبەرەی منداڵ، نۆبیشە، نۆزگە.

ولاية (ج) ولايات: ولات، دیار، مـحـاڵ، وەلات، ولـکە، ولگە. فەرمانڕەوایی، ئاستان، ولاتێکە والی تێدا دانیشێ.

ولَج: ڕێگای ئاوخێزجاران.

ولَج: بێچووی هەڵۆیە.

ولَد: زا، منداڵی بوو، باری دانا.

ولد (ج) اولاد: مـنـداڵ، مـناڵ، وەچە، لاو، لاڤـک، ڕۆڵـە، زا، زاک، زاگـە، زارۆ، زارۆڵە، بچـووک، کـۆرپە، زارۆک، ئایل، چێلی، بیچوو، بەچکە، وەچکە، سەحەل، جگەرگۆشە، لۆلە، وەند، (بۆ نێر و مێ).

ولد الابن: نەوە، کوڕەزا.

ولد الاحفاء: نەدیوە.

ولد الاخ: برازا، برازگ (کە نێر بێ یا مێ).

ولد الزوج: هێوەزا.

ولد الاخت: خوشکەزا، داڵەزا، (بۆ نێرینە و مێیینە).

الولد البکر: منداڵی نۆبەرە، نۆزگە.

ولد البنت: کچەزا، (کە کوڕ بێ یا کچ).

ولد الجاموس: پالاغ.

ولد ذو ثلاث اعوام: هێوەرە.

ولد الحرام: بڕوانە ولد الزناء.

ولد الخال: خالۆزا، لالۆزا، هالۆزا، پسخاڵ (کە نێرینە بێ یا مێیینە).
ولد الخالة: پوورزا، میمکزا، پلکزا، منداڵی خوشکی دایک.
ولد الزناء: بیژی، بێ باوک، زۆڵەک، بیژوو، بیژمۆتە، بیژمیلک، بیژیلک، زۆڵ، توخمەتخێڵ، توخمەحیز، قومەزە.
ولد الزوج: هەنەزا، ستوە، زڕ منداڵ (کە هی مێرد بێ) (جا کوڕ بێ یا کچ).
ولد الزوجة: زڕ منداڵ (کە هی ژنێ بێ) (جا کچ بێ یا کوڕ).
ولد العمّ: ئامۆزا، پسمام، مامۆزا، هاپۆزا (بۆ نێرینە و مێیینە).
ولد العمّة: پوورزا، پلکزا، کە منداڵی خوشکی باوک بێ.
ولد الناقة: دەیلاخ.
- مدبّر الاولاد: لەلەی منداڵان.
- مولد: زێد، زانگە، زادان.
ولوج: چوونە ژوور، کۆپیان، زگکەر، ئافرەتێکە زگان بکات.
ولود: بەرەوورزۆ، زەوۆک، زگکار، بزۆک، بەزاووزێ.
ولولة: هاوار و بانگ، زار زار، زارین، واوەیلا.
الولع: پەرۆش، دڵ پێوەبوون، خۆشەویستێ، قاڕنان.
ولوغ: خواردنی چێشت لەناو قاپاندا بەزمانێ و یا بەزمان قاپ و قاچاغ لستنەوەی سەگانە.
ولي: دۆست، پارێزگار، یاریکار، جێگیر، یارمەتیدەر، سەرپەرشت. خواپەرست، دۆستی خودا.
ولي الامر: کاربەدەست، سەرپەرشت.
- متولي: سەرکار.
- مولي: سەردار، سەروەر.
وليخة: دەڵەمەی شیری.
وليد: لە دایک بوو، بێچوو، بەپەڵە، بیبیلە، زا، زاو، زادە، زاگ، زاگە، منداڵ، بەچکە، ڕۆڵە، زەو، زاوزۆ، بەچ.
وليدة البيت: خانەزا.
ولي العهد: میرزا، میرزادە، شازادە، جێ نشینی میری، پشتەخت.
وليمة (ج) ولائم: میواندارێکە بەبۆنەی جەژن و شادمانی بووک هێنانی، منداڵبوون و یا خانووبەرە دروست کرد بێ ئەنجام دەدرێت.
وهّاب: زۆر بەخشندە.
وهابي: چەشنە بیروباوەڕێکە لە عەرەبستانی سعودیدا بەپێی تێگەیشتنی خۆیان بەفەرمانەکانی سیپارەی (قورئان)ی ڕەفتار دەکەن و پشتیان لە گەلێک بیروباوەڕیانی موسڵمانان کردووە، لەسەر گۆڕان خانوو دروست کردن و یا دیدەنی (زیارەتی) گۆڕان بەگەندو خراو دەزانن.
وهّاج: تروسکەدار، ورشەدار، درەوشەر، رووناک، ڕۆشن، گەش.

وهَبَ وهباً وهبةً: بەخشین، وەشکردن، بوورین، خۆشبوون.
موهبة (ج) مواهب: بڕوانە (هبة)، بەهرە، بەهرەمەندی، بەهرەوەری.
- موهوب: بەبەهرە، بەهرەوەر، بەهرەمەند.
وهبي: خوداداد، خودا پێداو.
وهدة (ج) وهاد: جێگای نزم و نەوی، پەل، هەردە، شوێنی بڵند و نزم و بەکۆسپە.
وهران: ترساو.
وهرة: لە کارێکی وا دەچوون کە تێدا ڕزگار بوونی نەبێ.
وهس: بڕوانە دعس.
وهق: کەمەن، کەمەند.
- الجاذب بالوهق: کەمانکێش.
وهل: ترسێن، ترسناک.
وهلة: سەرەتای کار، سەرەتای فەرمان. ترس.
وهم (ج) اوهام: هولۆلی، بیر، بیری پووچ، پیرەبووک، پیرهەڤۆک، دڕدۆنگی، گومان.
وهمي: نەدیو، چشتی پرووپووچ.
وهن: سستی، خاوی.
وهوهة: ئاڵاندن، نسکاندن، نسکە، نسکە نسک. دەنگی گەرووی ئەسپییە دوای حیلاندنی نسکە نسکی سەگی لە ترسان، لووشە لووشی نێرەکەر لەکاتی نزیک بوونەوەی لە ماکەر.
وي: ئای، ئەیرۆ، ئایرۆ، ئەیەرۆ، وای، ئۆی، واهـ، ئەی قەدکەسێ، های، وەی، هەیرۆ.
وَيَّج: نیری جووتی.
ويح: ئای، ئایرۆ.
وَيس: هەژاری، وەکو (ويح) وایە.
وَيحك: وشەیێکە لەکاتی پێ هەڵکوتن و یا سەرسووڕماندا دەیڵێن.
ويل: داد، ڕۆ ڕۆ، هاوار، ئای، ڕۆ، ئامان، چریکە، قیژە، کەسێ، وادو، ئەی قەدکەسێ، هاوارو داد، هاوار هاوار، هەرا، لەناو چوون، پێگەیشتنی شەڕ، دادوفوغان، ئەیرۆ، ئایرۆ، شیوەن، گریان، وەی.
ويلة: بڕوانە بلاء.
ويلل: ئای، وای، ئایرۆ، ئەیەرۆ، ئەیرۆ.
ويم: وەیرۆ، هەیرۆ، بڕوانە واه واهاً.
وَيمة: بوختان، قسەچێن.

ي

ي: پیتی بیست و هەشتەمینی ئابێی عەرەبییە.

ي، م، ي: ڕاناوی کەسی یەکەمە (ئاخەفتەر) وەکو: کتابي = پەرتووکی من. بۆ کەسی دووەمی مێیینەش بەکار دەبرێت بۆ تاک وەکو: قومي: هەستە، إجلسي: دانیشە.

يا: ئامرازی بانگ کردنە لە دوور و نزیکەوە ئەرێ، هۆ، هۆی، هێی، نۆی، ئۆ، ها، هاو هاو، ها هاو، ها ها، ئەی.

يائس، مأيوس: بێ هێڤی، ناهومێد، بێ هێڤی، بێ هیوا، هەناسەسارد، پەپووک، ناکام.

يابس: ڕەق، برنگ، زڕ، ویشک، وشک، نیشک، هیشک، ڕق ڕقۆک، قەرادە، قاقا.

يابسة: وشکانی.

يا ترى: بڕوانە وشەی (هل).

يأجوج ومأجوج: داعبایەکی ئەفسانەیی کورتەبالای وەکو مرۆ وایە، نەتەوەی مەغوولانە.

يأس: تەراسـان، دانکەندن، هیـوا براوی، هیـوا بڕین، ناهومێدی، هێڤیتی، کەوەڕێیی، سەر لە بەردی دان، بێ هیوێتی، نەومید، هەڵپەل، هەناسە سارد، بێ هێڤی، هیوا بڕان. لە زگ وەستانەوە.

ياسر (ج) أيسار: ئاسان، چەپ، چەپە، قوماریاز، دابەشکاری گۆشتی وشتری قومارێ.

ياسمين (ه): یاسەمەنە مەران، دار و گوڵی یاسەمەند.

يافع: تازەپێگەیشتوو، نەودەم، گەنج.

يافوخ: شلکەی سەرییە، شنک.

ياقة: (ه) ئێخە، ئیقە، بەرچێڵە، بەرۆک.

ياقوت (ج) يواقيت (ه): پاگەنە، یاقووت، ئاقوو، ئاقووت، پاگەند، یەکێکە لە بەردە هەرە نرخدارەکان کە لە کانان دەردەخرێت، ڕەنگی سوور و زەرد و شین و سەوز و سپی هەیە، جۆرە سوورە تروسکدارەکانی وی لە ئەڵماسی نەبێ لە هەموو جۆرە بەردێکی تر نرخدارترە.

اليافوخ: فریشک، مرخەک. لەکاتی ئاوات و نارەزوودا دەگوترێ.

يانسون: بڕوانە أنيسون.

يا نصيب: بەخت و نێوچاوان، خۆزبەخت، ئای بەخت، هۆی بەخت.

يباب: کاولوویران.

يبس يبساً: وشکبوون.

يبوسة: وشکێتی، وشکی، وشکانی، ساردی، نیشکەبەند.

يبوسة ماينهما: ساردی نێوانی، لێک ترازان.

يتوع: خوژیلک (ڕووەکە)، گیایەکە لق و قەدی وی شیری هەبێ.

يتيم (م) يتيمة (ج) أيتام: (ه) هەتیوو، سێوێ، ول، هێتیبوو، بێ باوان، بێ دایک، بێ باب، بێ دایک و باب.

اليتيم من الاب: پشت باڤی.

اليتيم من الأم: سێوێ، سێویی.

ميتم، دار الايتام: هەتیوخانە.

يثرب: نێوی پێشووی شاری (مەدینە)یە لەپێش ئەوەدا کە پێغەمبەر (د) لە مەککە بچێتە ئەوێ.

يجب: گەرەکە، دەبێ، گەرێ، مشێو، دەوێت، دەوێ، دێ.

يحتمل، محتمل: بەچکەم، بەشکم، بەشقم، ڕەنگە، لەوانەیە، دوورنییە.

يحمور: بڕوانە (أيل).

يخ: (ه) ییخ، ییخە، ئیخ.

يد (ج) أيد جج أيادي: دەس، دەست، جەج، چەچە (لە زاراوەی منداڵاندا).

- **راحة اليد**: لەپ، بەری دەستی.
- **رسغ اليد**: بڕوانە رسغ.
- **صنعة اليد**: دەستکار، دەسکار.
- **قبضة اليد**: قوڵمشت.
- **مشط اليد**: بڕوانە مشط اليد.

يداً بيد: دەستاودەست، دەسەودەس.

يدوي: دەسکرد، دەستکرد، دەسکر (مقابل الآلي).

اليراع: پێنووس، قـەڵەم، خـامـە، جـۆرە مـێـشـێـکە بەشـەو دەتروشکێ.

يراعة: شمشاڵ، بلووێر.

يراق: چەکێکە وەکو شیر و سوپەر و تیر و کەوان و هەم زین و پۆشاکی ئەسپێیە.

يربوع (ج) يرابيع: دوو پایلە، دوو پا، رسق، مشکەکوێرە، جۆرە مـشکێکی دەستکورتە، چشـتـی زۆر کـۆ دەکـاتەوە، مـشک کەروێشک.

اليرقان: زەردوویی، زەرتک، وردک، نەخۆشـیێکە لەبەر ناسازی جەرگ و باش کارنەکردنی وی مانەوەی زەرداو لەناو خـوێندا سـەر هەڵدەدا، پێـستی لەش و سـپـێـنەی چاوان زەرد هەڵدەگێرێ.

يرقانة الزرع: بروانە سوس الزرع.

يرمع (ج) يرامع: وردە بەردی سپی و تروسکەدارە.

يرقة: پێتویا (کیمیا).

اليرناء: خەنە.

يزد جرد (ه): یەزدی کورد.

يَسار: گـوشـادی و ئاسـانی و دەوڵەمـەندی گـوشـادی لە بەهرەو ماڵدا.

يسار: چەپ، چۆپ، لای چەپ.

يساري: چەپرۆیی، چەپڕەوی.

اليسر: ئاسانکردن، سازگار.

يسر يسراً: نەرم بوون، ئاسـان بوون. کەوتنە ژێر دەست، هاتنە ژێر دەست.

يُسر: ئەسـپـایی، نەرمی، ئاسـانی. دارتەسـبـیـح (دارێکە لە بەرەکەی تەسبیح دروست دەکرێت).

يسر: سازگار.

يسري: لای چەپە.

يسير: بروانە قليل.

يشم: (ه) یەشم لە بەردێکی نرخدارە وەزەبەرجەدی دەچێ بەڵان لەو رێک و روونترە.

يعسوب (ج) يعاسيب: هەنگی نێرەیە، سەرهەنگ، شاهەنگ، میر و شای هەنگانە.

يعقوب: کەوی نێرە.

يعمور: گیسک، بەرخ.

يعوق: بوتێک بووە لەپێش ئیسلامدا عارەبان دەیانپەرست.

اليغر والغرير: دەعبایەکە لە نێوانی سەگ و گورپەیدا چوار پەلی کورت و رەنگی بۆرە.

يغوث: ناوی یەکێکە لەو بوتانەی کە لەپێش ئیسلامدا ئارەوان دەیانپەرست.

يقطين: کـوولەکـە، کـدوو، کـولندر، کـوندکێ، قـوندک، کـوڵند، کودوو، کەدوو، کوندر، کودی، گرێتی.

يقظ: وریا، زرنگ، هوشیار.

يقظان: بێدار، وشیار.

يقظة: ئاگاداری، بێداری، بەئاگایی، قەوێتی، ئارینەک، وریایی، های، هۆشداری، هۆشیاری.

اليقظة الفكرية: وریابوونەوە.

يقين: بێ دڵا و دڵی، بێ سوو، بێ گومان، باوەڕی.

يلبة: تیردان، کلاوێکە لە پێستە.

يَلَنجُوج: عودی بۆن خۆش.

يم: بروانە (بحر).

يمام ويمامة: گاکۆتر، کۆترە کیویلە، گاپەل، کەڤۆکورک، تنتسک.

يمكن: دەشێ، دەتوانرێ، ڕەنگە، گاهەس، لەوانەیە.

يُمن: پیت، پیرۆزی، بەختیاری، پیرۆزکاری، فەڕ.

يَمَن: پارچە خاکێکە لە وڵاتی عەرەبستانییە.

يمين (ج) أيمن وأيمان: سـووێند، کیس، سووێن، سـووند. ڕاست، لای ڕاستە.

– **حلف اليمين**: کیس خواردن، سوێند خواردن.

يمنة: لای ڕاست، ڕاستگە، ڕاستگا. پیت، پیرۆزی.

ينبغي: پێـویـست، دەبێ، نەبێ، دەتـوانرێ، دەوی، دەوێت، دەست دەدا.

لا ينبغي: نابێ، دەست نادا، گەرەک نییە.

ينبوع الماء (ج) ينابيع: کانی، کانیاو، سەرچاوە، هانە، چەمە، چاوکە، چاوگە، دهنگالە.

يهود: جوو، جهوو، جوولەکە.

يهودي: جوولەکەییک، کەسێکە لەسەر ئایینی مووسای بێ.

يهودي الاصل: بنەجوو، بنجوو.

يهودية: مێیینەی (یهود)ییە بە(ئورشیلم)یش دەڵێن.

يؤ يؤ: ماسیگرە، ماسی گرەک، باشوکری ماسیان.

يوجد: هەس، هەیە، ڤێ هەی.

يوح: ڕۆژ، خۆر.

يوم (ج) ايام: ڕۆژ، ڕۆژگار، ڕۆ، ڕۆش، ڕۆچیار.

اليـوم: هەورۆ، ئەورۆ، ئەمـرۆ، ئیـرۆ، ئارۆ، ئەمـرۆکـە، ئیـمـرۆ، ئیمرۆکە.

– **ايام البيض**: ئەو ڕۆژانەیە کە شەوەکانی مانگەشەون.

يوم الاثنين: ڕۆژی دووشەممە، (دووشەممە)، دووشەمبە.

يوم الثلاثاء: ڕۆژی سێ شەممە، (سێ شەممە).

يوم الاربعاء: ڕۆژی چوارشەممە، (چوارشەممە).

يوم الخميس: ڕۆژی پێنج شەممە، (پێنج شەممە).

يوم الجمعة: ڕۆژی هەینی، (هەینی).

يوم السبت: ڕۆژی شەممە، (شەمە)، شەممە.
يوم الاحد: ڕۆژی یەک شەممە، (یەک شەممە).
يوم الآخرة: پەسلان، ڕۆژی دوایی (قیامەت).
يوم الاخير: پاش ڕۆژ، ڕۆژی دوایی.
يوم الاستحقاق: ڕۆژی ماف وەرگرتن، ڕۆژی دانەوە.
يوم الحشر: ڕۆژی کۆکردنەوە، پەسلان.
يومي: ڕۆژی.

المصادر - سەرچاوەکان

١- مصباح المنير: تأليف احمد بن محمد علي.
٢- المنجد تأليف الاب لويس معلوف اليسوعي.
٣- القاموس العصري (عربي - انجليزي) تأليف الياس انطون الياس وادوار أ. الياس.
٤- القاموس العصري (انجليزي - عربي) تأليف الياس انطون الياس وادوار أ. الياس.
٥- الفرائد الدرية في اللغتين العربية والفرنسية لاحد الأباء اليسوعين - بيروت.
٦- قاموس في اللغتين الفرنسية والعربية تأليف P. J. Be-lot s. J.
٧- Belot
٨- فرهنگ جامع عربی - فارسی تالیف احمد سیاح (چوار بەرگە).
٩- اختری کبیر تالیف مصطفی بن شمس الدین.
١٠- احمدی تالیف شیخ معروفی نۆدەیی.
١١- التحفة المصرية (عربي - انكليزي).
١٢- دائرة معارف الناشئين نقلتها الى العربية واضافت اليها فاطمة محمد محجور مفتشة الانجليزية في مصر.
١٣- المبادئ الضرورية الجديدة في تعلم اللغة الانكليزية - تأليف جورج آرتين مراد.
١٤- مرشد المتعلم وترجمان المتكلم في اللغتين العربية والفرنسية تأليف المعلم جرجيس نوفل - بيروت.
١٥- قاموس الجيب العلمي تأليف فياض عبداللطيف النجم.
١٦- المعجم الذهبي (فارسي - عربي) تأليف الدكتور محمد آلتونجي حلبي.
١٧- فەرهەنگی مەردۆخ - یادگاری شێخ محەمەد مەردۆخی کوردستانی.
١٨- معجم انجليزي - عربي في العلوم الطبية والطبيعية - تأليف محمد شرف - قاهرة.
١٩- فرهنگ اورنگ - عربي - فارسي یادگاری پرۆفیسۆر مراد ئەورەنگ.
٢٠- كنز اللغة.
٢١- نەوبەهاری ئەحمەدی خانی.
٢٢- الزمخشري، اساس البلاغة، القاهرة.
٢٣- جبران مسعود، الرائد، معجم لغوي عصري، بيروت، ١٩٦٧
٢٤- مجدالدين محمد بن يعقوب الفيروز آبادي، القاموس المحيط، القاهرة.

بۆ بەشە کوردییەکانیشی سوود لەمانەی خوارەوە وەرگیراوە:

١- فەرهەنگی کوردستان. لە دەزگای ئاراس چاپ کراوە.
٢- فەرهەنگی (کۆلکە زێڕینە) کە بەزمانی کوردی، فارسی، عارەبی، فەرەنسی و ئینگلزییە و لە بنچینەدا (٤٠٠) لاپەڕەی دەستنووسە لە ساڵی ١٩٥٥دا بەپیتی کۆن و شکاو و لەسەر قاقەزی گەند بۆ جاری یەکەم ١٣٢ لاپەڕەی لێ چاپکراوە بەڵام لە ساڵی ١٩٦٦دا لەسەر قاقەزی باشتر و بەپیتی نوێتر چاپی دووەمی لە (٢٤٠) لاپەڕاندا ئەنجام درا.
٣- جەمال نەبەز، فەرهەنگۆکی زانستی، هەولێر، ١٩٦٠-١٩٦١ بۆ ئەوەی ئەم فەرهەنگە سوودمەندتر بێ چاوێکیش بەپەروەردە و زانست و چەند لاپەڕە فەرهەنگۆکەکانی دوایی پەرتووکی قوتابخانە سەرەتایی و ناوەندی و ئامادەییەکاندا خشێنراوە، ئەوا بۆ وێنە و بەڵگە ناوی هێندێکیان لە خواردوە دەخەمە بەر چاوانەوە:(*)
١- بنچینەی زانیاری و پەروەردە.
٢- پەروەردە ئایینی.
٣- پەروەردەی نیشتمانی و کۆمەڵایەتی.
٤- جوغرافیای عێراق.
٥- ڕێزمانەکان.
٦- زیندەوەرزانی و دروستی.
٧- ژمارە و پێوان.
٨- سەرەتای ئەندازیاری.
٩- سەرەتای میکانیکی و خۆماڵەکانی مادە.
١٠- فیزیک.
١١- کیمیا.
١٢- مێژووی نوێ.
١٣- دستوور و فەرهەنگی زمانی کوردی.
١٤- دوو ڕشتە فەرهەنگی عەرەبی و کوردی.
١٥- ڕابەرێ بۆ ئیملای کوردی.
١٦- گۆڤاری زانیاری کورد، کۆڕی زانیاری.
١٧- نەورۆز (گۆڤاری ژمارە ٢ ساڵی (١))

(*) تێبینی: وشەکانی ناو گشت فەرهەنگۆکەکانی دوایی کتێبی قوتابخانەکان و ئیتر هەندێکیان لە فەرهەنگەکانی من وەرگیراون بەڵام ئەوانی تریشیان کە خراونەتە ناو ئەم فەرهەنگەوە ئەگەر هی وایان تێدابێ کە واتاکانیان پڕ بەپێستیان نەبێ و یان پەسند نەکرێ لە ئەستۆی خاوەندەکانیانە.

گیوی موکریانی

فهرست